This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

L116.186

Harvard College Library

FROM

THE ESTATE OF

HON. GEORGE P. SANGER,

OF CAMBRIDGE,

(H. U. 1840)

Received 16 October, 1890.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES,

CUM NOTIS INTEGRIS

LAUR. VALLAE, M. ANT. SABELLICI, BEATI RHENANI, SIGISM. GELENII, HENR. LORITI GLAREANI, CAR. SIGONII, FULVII URSINI, FRANC. SANCTII, J. FR. GRONOVII, TAN. FABRI, HENR. VALESII, JAC. PERIZONII, JAC. GRONOVII;

EXCERPTIS

PETR. NANNII, JUSTI LIPSII, FR. MODII, JANI GRUTERI;

NEC NON INEDITIS

JANI GEBHARDI, CAR. AND. DUKERI,

ET ALIORUM:

CURANTE

ARN. DRAKENBORCH,

QUI ET SUAS ADNOTATIONES ADJECIT.

ACCEDUNT

SUPPLEMENTA DEPERDITORUM T. LIVII LIBRORUM

A JO. FREINSHEMIO CONCINNATA.

TOMUS TERTIUS. PARS PRIOR.

STUTGARDIAE

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WURTEMBERGICAE.

LIPSIAE IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXXI.

5.l.16.186

COLLEGE
OCT 16 1890
LIBRARY

From the estate of
George P. Sanger.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES.

TOMUS TERTIUS.

PARS PRIOR.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI QUINTI.

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt. ea res quum esset nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemem militiae requiem. Equites tum primum equis suis mereve coeperunt. Quum inundatio ex lacu Albano

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt] *In obsidione vitiorum* perperam Voss. 4. Deinde *tabernacula* Voss. quatuor, Leid. Berg. Boenderm. Norvic. excerpta Pithoei, et editiones antiquae, pro quo apud Vascosan. demum anno 1543. *hibernacula* substitutum invenio. Et eadem hac voce in eadem historia usus est Liv. hoc lib. c. 2, 1. *Hibernacula etiam, res nova militi Romano, aedificari coepta.* De hac voce plura infra v. ad 35, 7, 7.

Non dari plebi nec per hiemem militiae requiem] *non dari sibi* Vol. 1. Credo, librarium evitare voluisse repetitionem vocis *plebis*, quae modo praecesserat. Ex eadem eausa etiam factum fuisse videtur, ut quidam verbis praecedentibus, omissa voce *plebis*, ediderint *indignationem tribunorum movit*, invitis omnibus scriptis, qui vulgatum servant. V. supra ad 1, 3, 9. *quietem* autem habet Hearnii Norvic. Sed reliquorum auctoritas vulgatum firmat.

Equites tum primum equis suis mereve coeperunt] *tunc primum* Voss. 1. V. ad 2, 12, 15. Praeterea *equis suis mereri* Voss. quatuor, et Leid. *mereri equis suis* Boenderm. Sed infra Liv. dixit c. 7, 13. *Tum primum equis merere equites coeperunt.* Et ita passim de militibus *merere* potius, quam *mereri*, usurpari solet.

Quum inundatio in lacu Albano facta esset] Vet. lib. *ex lacu Albano.* SIG. *et lacu Albano* Voss. 2. et 3. a m. 1. *ex lacu Albano* Voss. 1. 3. a m. 2. Voss. quart. Leid.

facta esset, vates, qui eam rem interpretaretur, de hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos Vejos cepit: simulacrum Junonis Romam transtulit: decimam partem praedae Delphos Apollini misit. Idem tribunus militum, quum Faliscos obsideret,

Berg. et Boenderm. ut et codd. quos Hearne consuluit; nisi quod priscis edd. consentiens Norvic. habeat *in lacu*.

Ab hostibus captus est] Vet. lib. *de hostibus*. praeclare. Erat enim vates ille unus ex hostibus. SIG. *ab hostibus* apud me superest in Voss. 1. Leid. Berg. Boenderm. et Hearnii Norvic. *ex hostibus* Voss. 2. 3. 4. et exc. Pithoei. Insuper *τὸ est* omittit Voss. 2.

Furius Camillus dictator decem annos obsessos Vejos cepit] Vocem *dictator* non agnoscunt Leid. et Berg. Sed Camillum in dictatura Vejos cepisse non modo Livius narrat l. 5, 19. et seqq. verum etiam Plutarch. in Camill. p. 131. Oros. 2, 19. Zonar. 6. Annal. 21. aliique. Tum *decem annis obsessos* Leid. et Voss. 1. 2. ac 3. Livius 5, 23, 2. *Quia tot annis varie ibi bellatum erat*. Oros. l. l. *Obsidio Vejorum decem continuis annis magis obsessores, quam obsessos, detrivit*. Reliqui codd. editorum lectionem *decem annos* tuentur. Et ita Livius hoc lib. c. 22, 8. *Decem aestates hiemesque continuas circumsessa*.

Simulacrum Junonis Romam transtulit] Vet. lib. *Romae statuit*. DELRIUS. Vox *Junonis* deficit in Vossianis quatuor, Berg. excerptis Pithoei, et edd. vetustis. *Dianae simulacrum*, pro *simulacrum Junonis*, praefert Boenderm. Sed non modo contra Livium, qui *Junonis Reginae* simulacrum fuisse refert infra c. 22. verum etiam contra narrationem Valer. Max. 1, 8, 3. qui *simulacrum Junonis Monetae* vocat, et Plutarchi in vita Camilli p. 132. qui ἄγαλμα τῆς Ἥρας vocat. Recte igitur in editione Vascos. repositum *simulacrum Junonis*, quomodo praefert etiam Leid. Praeterea *Romae statuit* Voss. 1. et Boenderm. *Romae transtulit* Berg. *deportare Romam* Livius dixit 5, 22, 4.

Decimam partem praedae Delphos Apollini misit] *decimam partem Delphos Apollini misit* Voss. 1. *decimam praedae Delphos Apollini misit* Voss. 2. 3. 4. Leid. Berg. Norvic. et Exc. Pithoei. Unus tantum Boenderm. vulgatum tuetur, quod etiam superest in omnibus editis. Livius in hac historia vocem *partem* vel addidit, vel omisit. Addidit infra h. lib. c. 21, 2. *Tibi hinc decimam partem praedae voveo*. c. 23, 8. *Apollini se decimam vovisse praedae partem quum diceret Camillus*. et c. 25, 7. *Ejus partem decimam Apollini sacram esse*. Omisit eodem c. 25, 6. *Quod ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decima designetur*.

Idem tribunus militum quum Faliscos obsideret] *Item Camillus quum Faliscos* Leid. *Item tribunus militum quum Faliscos* Voss. 1. et Berg. *Item tribus militum quum Faliscos* Voss. 2. 3. 4. Voces *idem* et *item* ex prava minus distincte praeeuntis pronunciatione facile confundi potuerunt, et nonnumquam etiam confusae sunt in Mstis. Exempla v. infra ad Epit. Liv. l. 69.

proditos hostium filios parentibus remisit: statimque dedatione facta, Faliscorum victoriam justitia consecutus est. Quum alter ex censoribus C. Julius decessisset, in locum ejus M. Cornelius subfectus est. nec id postea factum est: quoniam eo lustro a Gallis Roma capta est.

Proditos hostium filios parentibus remisit] Cum in vet. lib. sit, *proditos a magistris hostium filios*: lego, *proditos a magistro hostium filios*, Livii, Flori, Valerii, et Vimi [Aurelii Victoris] auctoritatem secutus. Ad hunc autem perfidum proditorem Vari l. 2. Excellentium verficulos, qui apud Priscianum exstant, refero:

Tum litterator creditus,
Ludo Faliscum liberos
Caussatus in campi patens
Extraque muros ducere,
Spatiando paulatim trahit
Hostilis ad valli latus.
* * *
Sen tuto malis hospites,
Sen tuto captivos, habes.

DELR. Meorum nullus a vulgata scriptura recedit. Versiculos autem, quos Varo Delrius adscripsit, sub Alphei Aviti nomine laudavit Priscian. l. 8. p. 823. et l. 12. p. 947. Eosdem huc pertinere observavit etiam Henr. Vales. in notis ad Excerpta Peiresc. p. 82. ubi, pro *hospites*, malebat *obsides*.

Deditione facta, Faliscorum victoriam justitia consecutus est] Posset videri distinguendum, *deditione facta Faliscorum, victoriam justitia consecutus est*. Sed retineri potest distinctio vulgata. *Faliscorum victoria* est victoria de Faliscis. Justin. 5, 4. *Non Siciliae illis adversa pugna in ore est, sed Graeciae victoria*. Et sic defendi potest, quod in eodem legitur, l. 38, 5. *Non Cappadociae filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis*. Nec tamen inconcinne ed. Junt. *victoriae jus*, quod probat Graevius; cujus judicium etiam alii viri docti secuti sunt. Et ita MS. Bodl. in variis lect. Burmanni, et liber scriptus Academiae Duisburgensis. DUK. *de dictione facta Faliscorum justiciam victoriam consecutus est* Berg. a m. 1. in quo a manu altera emendatum *victoriam justiciam consecutus est*.

Quum alter ex censoribus Julius decessisset] Vet. lib. *C. Julius*: itemque Livius [5, 31, 6.] SIG. *aliter*, pro *alter*, Berg. Deinde *Emilibus decessisset* Boenderm. *C. Julius decessisset* Leid. Berg. Voss. 2. 3. 4. et codd. Hearnii. Eo etiam ducunt vestigia Voss. 1. qui *Civilibus decessisset* praefert.

In locum ejus M. Cornelius subfectus est. nec id postea factum est] *et in locum ejus M. Cornelius suffectus esset* Berg. *et in locum* praeferunt etiam Leid. et Voss. 1. Prius autem *est* et vocula *id* deficiunt in eodem Leid. *ne*, pro *nec*, habet Berg.

Quoniam eo lustro a Gallis Roma capta est] Haec verba exsudant a Boenderm. Conveniunt, tamen illis, quae Liv. refert infra c. 31, 6.

Quum ei dies a L. Apulejo tribuno plebis dicta esset, in exsilium abiit] *Appulejus* duobus *pp* scribi debet, si sequimur nummos argenteos et lapides Capitolinos.

Furius Camillus, quum ei dies a L. Appulejo tribun plebis dicta esset, in exsilium abiit. Quum Senones Gall Clusium obsiderent, et legati, a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent; hoc facto eorum concitati Senones urbem infesto exercitu petierunt, fusisque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem praeter

SIG. *Tò ei* non adparet in Voss. 1. Sed dictionibus trajectis *quum dies ei* praefert Berg. Tum *a Nurio Aquilejo* Leid. *ab L. Appulejo* Voss. 2. 3. et 4. De orthographia vocis *Appulejus* v. Sigonium infra ad Liv. 5, 32, 8. et 10, 6, 1. Graeci unico *π Ἀπουλήϊος* dixerunt. V. Polyb. in Exc. legat. num. 128. Plutarch. in Camill. p. 134. Appian. 1. bell. Civ. p. 367. et alibi, Dion. Cass. l. 51. p. 457. et alibi. Etiam *APVLEIVS* in nummo contorniato, quem edidit Morell. in specim. rei numm. tab. 3. ut utroque modo olim exaratum fuisse pateat. V. etiam Cl. Duker. ad Flori 3, 12, 8. Denique *in exsilium abit* Voss. 2. 3. et 4. V. supra ad 2, 4, 2.

Quum Senones Galli Clusium obsiderent] *Quum Senones et Galli* Voss. 1. *Quum Galli Senones* Leid. et Berg.

Legati a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem] *legati senatu missi* Berg. *legati ad senatum missi* Voss. 1. Tum *ad componendum pacem* Boenderm. et editi usque ad Sigonium, cujus editio recepit *componendam*. Et ita reliqui scripti. Denique *inter Gallos et Clusinos* Leid.

Pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent] Ultima vox abest a Voss. 1. et Berg. *pugnarent contra Gallos in acie Clusinorum*, eadem omissa voce, praeterea Leid. *pugnantes contra Gallos starent in acie Clusinorum* Voss. 2. 3. et 4. *Clusinos*, pro *Clusinorum*, insuper Voss. 1.

Senones urbem infesto exercitu petierunt] *infesto exercitu* Boenderm. Sed vulgatum, pro quo stant reliqui codd. et omnes editi, satis placet. Liv. 2, 46, 2. *Non alio ante bello infestior Romanus proelium iniit.* 45, 8, 1. *Contra populum Romanum bellum tam infesto animo susceptisset.* Ambo haec vocabula saepe confunduntur in scriptis. V. ad Liv. 2, 46, 7. Tum *petiverunt* Leid.

Fusisque ad Alliam flumen Romanis cepere urbem] *Aliam* scribendum uno *l*, et *dies Aliensis*. Hanc enim habent scripturam plerique veteres libri, item Graeci scriptores: *πρὸς Ἀλίαν ποταμὸν* et *Ἀλιάδα ἡμέραν*, ut Plutarchus [in Camill. p. 137.] Servius etiam in 7. Aen. [717.] docet, a Poëtis *Alliam* duobus *ll* dici metri causa, ut *Relliquias*. SIG. Conjunctio *que* non exstat in Voss. 1. Tum *Aliam* scribunt et Voss. 2. 3. 4. Berg. Boenderm. et Hearnii Oxon. C. reliqui contra *Alliam*. In ipso autem Liv. 5, 37, 7. c. 39, 6. et 8. c. 49, 5. c. 53, 5. 6, 1, 11. c. 28, 5. et 6. c. 29, 1. 7, 13. 5. et alibi iidem codd. modo *Alia*, modo *Allia*, obferunt; alii vero in *Alia*, alii in *Allia* ubique conspirant. De orthographia hujus nominis v. Cl. Dukerum ad Flori 1, 13, 7.

Capitolium, in quod se juventus contulerat: majores nati, cum insignibus honorum, quos quisque gesserat, in vestibulis aedium sedentes, occiderunt. et quum per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent, prodati clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt. coactis deinde propter famem Romanis descendere, ut mille pondo auri darent, et hoc pretio finem

it quos ibi laudavit: quibus adde Cassalion. ad Rutil. Itiner. 1, 115. Merul. ad Ovid. 1. Art. Amat. 413. et Dausquej. in Orthogr. part. sec. hac voc. ubi apud Lucan. 7, 633. *Quas Aliae clades* de clade Alliensi accipiens eumdem committit errorem, quem Micyllus in Merul. ad d. loc. Ovidii, et alii in Servio ad Virgil. 7. Aen. 715. notarunt. V. viros doctos ad d. loc. Lucani. Adde Cluverium 1. Ital. Ant. 10. p. 709. Praeterea vox *fumos* non est in Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Hearnii Norvic. atque excerptis Pithoei; quam tamen editt. omnes agnoscunt, et Livius etiam addidit 5, 37, 7, et 6, 28, 5. V. supra ad 2, 32, 2. Tandem *cepperunt urbem* Voss. 1. Berg. et Boenderm.

In quod se juvenes contulerant] Veteres libri *in quod se juventus contulerat*. SIG. *in quo* Leid. Voss. quatuor, et Berg. *quo* Boenderm. Hinc *se juvenes contulerunt* Voss. 1. *se juvenes contulerant* Boenderm. Norvic. et editt. ante Sigonium. *se juventus secum tulerat* Voss. 2. *se juventus se contulerat* Voss. 3. *se juventus contulerat* Leid. Voss. 4. et Berg.

Cum insignibus honorum, quos quisque gesserat] *cum insignibus honoribus* scribae inertia Boenderm. Deinde *quos quinque gesserat* Voss. 2. et 3. In eorum tamen posteriore literae *n* nota addita est, qua librarius indicare solet, eam delendam esse; ut ita scribi voluerit *quos quique gesserat*.

In vestibulis aedium sedentes occiderunt] *in vestibulis eorum sedentes* Voss. 1. *in vestibulis eorum aedium sedentes*, juncta utraque lectione, Boenderm. Insuper *occiderunt* Voss. 2. et 3. V. ad 36, 36, 6.

Per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent] *per adversam partem* Leid. Voss. 1. 2. 3. Berg. et Boenderm. Voces hae saepe commutantur. V. supra ad 2, 31, 6. Tum *Capitolium* Voss. 1. Deinde *in summum Senonenses evasissent* Voss. 2. et in marg. 3. sine dubio ex interpolatione librarii.

Proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt] *clangore anseris* Voss. 2. 3. et 4. Sed *anseres* numero multitudinis memorat etiam Livius c. 47, 4. Tum *M. Manilii* Voss. 1. V. infra ad Liv. 34, 53, 2. Hinc *opera praecipue*, trajectis vocibus, Boenderm. Tandem *deterriti sunt* Voss. 1. et Boenderm. *detecti sunt* Voss. 2. 3. 4. et Berg. Alibi interdum voces *dejectus* et *detectus* in Mstis confundi solent. V. Nic. Heins. ad Claud. bell. Gildon. v. 247. *detecti sunt* Galli scandentes, sive *proditi sunt*, ut inquit auctor hujus Epit. clangore anserum, sed *dejecti sunt* opera Manlii.

Coactis deinde propter famem Romanis descendere] Alii *despondere*.

Furius Camillus, quum ei dies a L. Appulejo tribun. plebis dicta esset, in exsilium abiit. Quum Senones Gall Clusium obsiderent, et legati, a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent; hoc facto eorum concitati Senones urbem infesto exercitu petierunt, fusisque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem praeter

SIG. *Τὸ ei* non adparet in Voss. 1. Sed dictionibus trajectis *quum dies ei* praefert Berg. Tum *a Nurio Aquilejo* Leid. *ab L. Appulejo* Voss. 2. 3. et 4. De orthographia vocis *Appulejus* v. Sigonium infra ad Liv. 5, 32, 8. et 10, 6, 1. Graeci unico *π Ἀπουλήϊος* dixerunt. V. Polyb. in Exc. legat. num: 128. Plutarch. in Camill. p. 134. Appian. 1. bell. Civ. p. 367. et alibi, Dion. Caff. l. 51. p. 457. et alibi. Etiam *APVLEIVS* in nummo contorniato, quem edidit Morell. in specim. rei numm. tab. 3. ut utroque modo olim exaratum fuisse pateat. V. etiam Cl. Duker. ad Flori 3, 12, 8. Denique *in exsilium abit* Voss. 2. 3. et 4. V. supra ad 2, 4, 2.

Quum Senones Galli Clusium obsiderent] *Quum Senones et Galli* Voss. 1. *Quum Galli Senones* Leid. et Berg.

Legati a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem] *legati senatu missi* Berg. *legati ad senatum missi* Voss. 1. Tum *ad componendum pacem* Boenderm. et editi usque ad Sigonium, cujus editio recepit *componendam*. Et ita reliqui scripti. Denique *inter Gallos et Clusinos* Leid.

Pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent] Ultima vox abest a Voss. 1. et Berg. *pugnarent contra Gallos in acie Clusinorum*, eadem omissa voce, praeterq. Leid. *pugnantes contra Gallos starent in acie Clusinorum* Voss. 2. 3. et 4. *Clusinos*, pro *Clusinorum*, insuper Voss. 1.

Senones urbem infesto exercitu petierunt] *infense exercitu* Boenderm. Sed vulgatum, pro quo stant reliqui codd. et omnes editi, satis placet. Liv. 2, 46, 2. *Non alio ante bello infestior Romanus proelium iniit.* 45, 8, 1. *Contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset.* Ambo haec vocabula saepe confunduntur in scriptis. V. ad Liv. 2, 46, 7. Tum *petiverunt* Leid.

Fusisque ad Alliam flumen Romanis cepere urbem] *Aliam* scribendum uno *l*, et *dies Aliensis*. Hanc enim habent scripturam plerique veteres libri, item Graeci scriptores: *πρὸς Ἀλίαν ποταμὸν* et *Ἀλιάδα ἡμέραν*, ut Plutarchus [in Camill. p. 137.] Servius etiam in 7. Aen. [717.] docet, a Poëtis *Alliam* duobus *ll* dici metri causa, ut *Relliquias*. SIG. Conjunctio *que* non exstat in Voss. 1. Tum *Aliam* scribunt et Voss. 2. 3. 4. Berg. Boenderm. et Hearnii Oxon. C. reliqui contra *Alliam*. In ipso autem Liv. 5, 37, 7. c. 39, 6. et 8. c. 49, 5. c. 53, 5. 6, 1, 11. c. 28, 5. et 6. c. 29, 1. 7, 13. 5. et alibi iidem codd. modo *Alia*, modo *Allia*, obferunt; alii vero in *Alia*, alii in *Allia* ubique conspirant. De orthographia hujus nominis v. Cl. Dukerum ad Flori 1, 13, 7.

Capitolium, in quod se juventus contulerat: majores natu, cum insignibus honorum, quos quisque gesserat, in vestibulis aedium sedentes, occiderunt. et quum per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent, proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt. coactis deinde propter famem Romanis descendere, ut mille pondo auri darent, et hoc pretio finem

ut quos ibi laudavit: quibus adde Castalion. ad Rutil. Itiner. 1, 115. Merul. ad Ovid. 1. Art. Amat. 413. et Dausquej. in Orthogr. part. sec. hac voc. ubi apud Lucan. 7, 633. *Quas Aliae clades* de clade Alliensi accipiens eumdem committit errorem, quem Micyllus in Merul. ad d. loc. Ovidii, et alii in Servio ad Virgil. 7. Aen. 717. notarunt. V. viros doctos ad d. loc. Lucani. Adde Cluverium 1. Ital. Ant. 10. p. 709. Praeterea vox *fumen* non est in Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Hearnii Servic. atque excerptis Pithoei; quam tamen editt. omnes agnoscunt, et Livius etiam addidit 5, 37, 7, et 6, 28, 5. V. supra ad 2, 32, 2. Tandem *cepperunt urbem* Voss. 1. Berg. et Boenderm.

In quod se juvenes contulerant] Veteres libri *in quod se juventus contulerat*. SIG. *in quo* Leid. Voss. quatuor, et Berg. *quo* Boenderm. Hinc *se juvenes contulerunt* Voss. 1. *se juvenes contulerant* Boenderm. Servic. et editt. ante Sigonium. *se juventus secum tulerat* Voss. 2. *se juventus se contulerat* Voss. 3. *se juventus contulerat* Leid. Voss. 4. et Berg.

Cum insignibus honorum, quos quisque gesserat] *cum insignibus honoribus* scribae inertia Boenderm. Deinde *quos quinque gesserat* Voss. 2. et 3. In eorum tamen posteriore literae *u* nota addita *ui*, qua librarius indicare solet, eam delendam esse; ut ita scribi voluerit *quos quique gesserat*.

In vestibulis aedium sedentes occiderunt] *in vestibulis eorum sedentes* Voss. 1. *in vestibulis eorum aedium sedentes*, juncta utraque lectione, Boenderm. Insuper *occiderunt* Voss. 2. et 3. V. ad 36, 36, 6.

Per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent] *per adversam partem* Leid. Voss. 1. 2. 3. Berg. et Boenderm. Voces hae saepe commutantur. V. supra ad 2, 31, 6. Tum *Capitolium* Voss. 1. Deinde *in summum Senonenses evasissent* Voss. 2. et in marg. 3. sine dubio ex interpolatione librarii.

Proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt] *clangore anseris* Voss. 2. 3. et 4. Sed *anseres* numero multitudinis memorat etiam Livius c. 47, 4. Tum *M. Manilii* Voss. 1. V. infra ad Liv. 34, 53, 2. Hinc *opera praecipue*, trajectis vocibus, Boenderm. Tandem *deterriti sunt* Voss. 1. et Boenderm. *detecti sunt* Voss. 2. 3. 4. et Berg. Alibi interdum voces *dejectus* et *detectus* in Mstis confundi solent. V. Nic. Heins. ad Claud. bell. Gildon. v. 247. *detecti sunt* Galli scandentes, sive *proditi sunt*, ut inquit auctor hujus Epit. clangore anserum, sed *dejecti sunt* opera Manlii.

Coactis deinde propter famem Romanis descendere] Alii *despondere*.

Furius Camillus, quum ei dies a L. Appulejo tribun plebis dicta esset, in exsilium abiit. Quum Senones Gall Clusium obsiderent, et legati, a senatu missi ad compo nendam inter eos et Clusinos pacem, pugnantes contr Gallos in acie Clusinorum stetissent; hoc facto eorun concitati Senones urbem infesto exercitu petierunt, fusis que ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem praete

SIG. *Τὸ ei* non adparet in Voss. 1. Sed dictionibus trajectis *quum dies ei* praefert Berg. Tum *a Nurio Aquilejo* Leid. *ab L. Appulejo* Voss. 2. 3. et 4. De orthographia vocis *Appulejus* v. Sigonium infra ad Liv. 5, 32, 8. et 10, 6, 1. Graeci unico *π Ἀπουλήϊος* dixerunt. V. Polyb. in Exc. legat. num: 128. Plutarch. in Camill. p. 134. Appian. 1. bell. Civ. p. 367. et alibi, Dion. Cass. l. 51. p. 457. et alibi. Etiam *APVLEIVS* in nummo contorniato, quem edidit Morell. in specim. rei numm. tab. 3. ut utroque modo olim exaratum fuisse pateat. V. etiam Cl. Duker. ad Flori 3, 12, 8. Denique *in exsilium abit* Voss. 2. 3. et 4. V. supra ad 2, 4, 2.

Quum Senones Galli Clusium obsiderint] *Quum Senones et Galli* Voss. 1. *Quum Galli Senones* Leid. et Berg.

Legati a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem] *legati senatu missi* Berg. *legati ad senatum missi* Voss. 1. Tum *ad componendum pacem* Boenderm. et editi usque ad Sigonium, cujus editio recepit *componendam*. Et ita reliqui scripti. Denique *inter Gallos et Clusinos* Leid.

Pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent] Ultima vox abest a Voss. 1. et Berg. *pugnarunt contra Gallos in acie Clusinorum*, eadem omissa voce, praefert Leid. *pugnantes contra Gallos starent in acie Clusinorum* Voss. 2. 3. et 4. *Clusinos*, pro *Clusinorum* insuper Voss. 1.

Senones urbem infesto exercitu petierunt] *infenso exercitu* Boenderm. Sed vulgatum, pro quo stant reliqui codd. et omnes editi, satis placet. Liv. 2, 46, 2. *Non alio ante bello infestior Romanus proelium iniit.* 45, 8, 1. *Contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset.* Ambo haec vocabula saepe confunduntur in scriptis. V. ad Liv. 2, 46, 7. Tum *petiverunt* Leid.

Fusisque ad Alliam flumen Romanis cepere urbem] *Aliam* scribendum uno *l*, et *dies Aliensis*. Hanc enim habent scripturam plerique veteres libri, item Graeci scriptores: *πρὸς Ἀλίαν ποταμὸν* et *Ἀλιάδα ἡμέραν*, ut Plutarchus [in Camill. p. 137.] Servius etiam in 7. Aen. [717.] docet, a Poëtis *Alliam* duobus *ll* dici metri causa, ut *Relliquias*. SIG. Conjunctio *que* non exstat in Voss. 1. Tum *Aliam* scribunt et Voss. 2. 3. 4. Berg. Boenderm. et Hearnii Oxon. C. reliqui contra *Alliam*. In ipso autem Liv. 5, 37, 7. c. 39, 6. et 8. c. 49, 5. c. 53, 5. 6, 1, 11. c. 28, 5. et 6. c. 29, 1. 7, 13. 5. et alibi iidem codd. modo *Alia*, modo *Allia*, obferunt; alii vero in *Alia*, alii in *Allia* ubique conspirant. De orthographia hujus nominis v. Cl. Dukerum ad Flori 1, 13, 7.

Capitolium, in quòd se juventus contulerat: majores natu, cum insignibus honorum, quos quisque gesserat, in vestibulis aedium sedentes, occiderunt. et quum per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent, proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt. coactis deinde propter famem Romanis descendere, ut mille pondo auri darent, et hoc pretio finem

et quos ibi laudavit: quibus adde Castalion. ad Rutil. Itiner. 1, 125. Merul. ad Ovid. 1. Art. Amat. 413. et Dausquoj. in Orthogr. part. sec. hac voc. ubi apud Lucan. 7, 633. *Quas Aliae clades* de clade Alliensi accipiens eumdem committit errorem, quem Micyllus in Merul. ad d. loc. Ovidii, et alii in Servio ad Virgil. 7. Aen. 717. notarunt. V. viros doctos ad d. loc. Lucani. Adde Cluverium 2. Ital. Ant. 10. p. 709. Praeterea vox *flumen* non est in Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Hearnii Norvic. atque excerptis Pithoei; quam tamen editt. omnes agnoscunt, et Livius etiam addidit 5, 37, 7, et 6, 28, 5. V. supra ad 2, 32, 2. Tandem *cepperunt urbem* Voss. 1. Berg. et Boenderm.

In quod se juvenes contulerant] Veteres libri *in quod se juventus contulerat*. SIG. *in quo* Leid. Voss. quatuor, et Berg. *quo* Boenderm. Hinc *se juvenes contulerunt* Voss. 1. *se juvenes contulerant* Boenderm. Norvic. et editt. ante Sigonium. *se juventus secum tulerat* Voss. 2. *se juventus se contulerat* Voss. 3. *se juventus contulerat* Leid. Voss. 4. et Berg.

Cum insignibus honorum, quos quisque gesserat] *cum insignibus honoribus* scribae inertia Boenderm. Deinde *quos quinque gesserat* Voss. 2. et 3. In eorum tamen posteriore literae *n* nota addita est, qua librarius indicare solet, eam delendam esse; ut ita scribi voluerit *quos quique gesserat*.

In vestibulis aedium sedentes occiderunt] *in vestibulis eorum sedentes* Voss. 1. *in vestibulis eorum aedium sedentes*, juncta utraque lectione, Boenderm. Insuper *cecíderunt* Voss. 2. et 3. V. ad 36, 36, 6.

Per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent] *per adversam partem* Leid. Voss. 1. 2. 3. Berg. et Boenderm. Voces hae saepe commutantur. V. supra ad 2, 31, 6. Tum *Capitolium* Voss. 1. Deinde *in summum Senonenses evasissent* Voss. 2. et in marg. 3. sine dubio ex interpolatione librarii.

Proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt] *clangore anseris* Voss. 2. 3. et 4. Sed *anseres* numero multitudinis memorat etiam Livius c. 47, 4. Tum *M. Manilii* Voss. 1. V. infra ad Liv. 34, 53, 2. Hinc *opera praecipue*, trajectis vocibus, Boenderm. Tandem *deterriti sunt* Voss. 1. et Boenderm. *detecti sunt* Voss. 2. 3. 4. et Berg. Alibi interdum voces *dejectus* et *detectus* in Mstis confundi solent. V. Nic. Heins. ad Claud. bell. Gildon. v. 247. *detecti sunt* Galli scandentes, sive *proditi sunt*, ut inquit auctor hujus Epit. clangore anserum, sed *dejecti sunt* opera Manlii.

Coactis deinde propter famem Romanis descendere] Alii *despondere*.

obsidionis emerent; Furius Camillus, dictator absen creatus, inter pendendum aurum cum exercitu venit, e Gallos post sextum mensem urbe expulit, ceciditque Aedes Ajo Loquutio facta, quo loco ante urbem captan

Male quidem; sed et illud juvandum videtur. *propter famem Romanis eo descendere.* Dicuntur *aliquo descendere*, qui ad gravem aliquam conditionem inviti necessitate veniunt. Cicero pro Quinctio [16.] *Viri boni cum palam fraudantur, cum experiundi potestas non est, timide tamen et pedetentim istuc descendunt, necessitate coacti, inviti.* Pro Fontejo [1.] *Videte, quo descendam, judices: quam longe videar a consuetudine et cautione ac diligentia discedere.* 2. de Invent. [58.] *Qua in re vel concedere alteri, vel ad conditionem alterius descendere, et in praesentia quiescere, atque aliud tempus exspectare oportebit.* Caes. 1. Civ. [8.] *Sed tamen ad omnia se descendere paratum, atque omnia pati reipublicae caussa.* J. FR. GRON. *despondent* Berg. et Boenderm. *despondere* Norvic. et editi usque ad Gruter. qui in postrema anni 1628. *descendere* restituit. *coacti demum propter famem Romani descendere pacti sunt* Leid. *Demum* et *deinde* saepius in Mstis inter se confunduntur. V. infra ad 40, 22, 1. Omnes Voss. vulgatum tuentur, quod probat etiam Gronov. adjecta tamen vocula *Romanis eo descendere*, et vim verbi *descendere* optime exposuit. Ita et Liv. hoc verbo usus est 23, 14, 3. *Ad ultimum prope desperatae reipublicae auxilium, quum honesta utilibus cedunt, descendit.* 45, 15, 5. *Postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur.* Frontin. 2, 10, 1. *Victos se esse secundum eam dinumerationem argumentati, ad conditiones imperatoris descenderunt.*

Ut mille pondo auri darent, et ho pretio] ut decem pondo auri daren Voss. 2. 3. et 4. Forte numeru per notam *ut* ∞ *pondo* scriptu fuit, eamque non adsecuti libra rii *decem* dederunt, vel *x.* ut ali bi etiam factum est. V. infra a 33, 14, 5. Deinde *ut hoc preti* Leid. 1. et Voss. quatuor. Vocu lae hae saepe in Mstis commutan tur. V. infra ad 21, 28, 8.

Camillus dictator absens creatus absens accitus Boenderm. *absen creatus accitus*, utraque lection recepta, Berg. *Tφ creatus* tame adjectae notae indicant, libra rium eam vocem delendam exi stimasse.

Inter pendendum aurum cum ex ercitu venit] Vet. lib. *inter ipsun colloquium, quo de pacis condi tionibus agebatur.* SIG. Vet. lib *inter ipsum colloquium, quo de pa cis conditionibus agebatur.* DELR Eamdem lectionem, quam Sigo nius et Delrius, non modo Hear ne etiam invenit in Norvic. e Exc. Pithoei; sed et mihi obvi fuit in Leid. Voss. 1. 4. Berg. e Boenderm. Neque dissentiun Voss. 2. et 3. nisi quod *eloquium* pro *colloquium*, praeferant. d quo errore v. ad 7, 14, 8.

Aedes Loquutio facta] Livian libri veteres *Alloquutio* habent Hunc Deum Gellius 16, 17. *Ajun* vocat. Cicero de Divin. [1, 45 et 2, 32.] *Ajum Loquentem.* e quo ego suspicatus sum, *Ajo Lo quuto* et hic et apud Livium esse legendum. Verba Ciceronis sun haec l. 2. *At paulo post audita vo est monentis, ut providerent, ne Gallis Roma caperetur; ex eo Aj Loquenti aram in nova via conse*

vox audita erat, adventare Gallos. *Dictum est, ad Vejos migrandum esse propter incensam et dirutam urbem. quod consilium Camillo auctore discussum est. Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditae,*

erutam. Quid ergo? Ajus iste Loquens, quando eum nemo norat, ajebat, et loquebatur, et ex eo nomen invenit: postequam et sedem, et aram, et nomen invenit, obmutuit? Plutarchus in Camillo [p. 144.] φωνὴ καὶ κλῆδονα vertit. SIG. Apud Arnobium l. 1. contra gentes [p. 15.] male legitur *Ajos Locutius*, pro *Ajos Locutos*. DELR. Beroaldus tom. 1. Facis Gruteri p. 226. jam ante Sigonium ex *Allocutio* fecerat *Ajo Loquenti*, auctore Cicerone, cujus locum e 2. de Divin. 32. hic descripsit Sigonius. Est rursus apud Cic. 1. de Divin. 45. *Ara enim Ajo Loquenti consecrata est.* Et in fragmenta Actorum publicorum, si genuina sunt, a Dodwello in Praelect. Cambd. p. 691. publicato. *Censores locaverunt reficiendum tectum Aji Loquentis HS. XXXV.* Merula ad l. 6. Ann. Ennii p. 369., et Livio in Cic. legit *Locutio* et *Locutius*: quam emendationem sine auctoritate librorum scriptorum Ciceronis non admissurum dicit Gruterus. Hoc etiam ad Beroaldi et Sigonii conjecturam in h. l. Livii transferri potest. DUK. *Aedis* Voss. 3. et 4. V. supra ad Liv. 4, 25, 3. Tum *Jovi Capitolino*, pro *Ajo Loquutio*, Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Norvic. Excerpta Pithoei, et vetustae editt. ante Vascosan. qui *Loquutio* substituit, quod reliqui servarunt usque ad Sigonium; is enim *Ajo Loquuto* in contextum recepit: reliquis tamen recentioribus Vascosani lectionem servantibus usque ad Gruterum, qui in postrema editione dedit *Ajo Loquutio*. Ceterum omnis haec periodus *Aedes Ajo Loquutio* etc. *adventare Gallos* ad finem Epitomes hujus rejecta est in omnibus scriptis et editt. vetustis. Ascensius demum anno 1513. huc revocavit, nullam aliam, ut videtur, ob caussam, quam quia eo ordine a Livio res narratae sunt. Sed non semper ordinem Livii observasse eum, qui Epitomas confecit, sed saepius in ea re peccasse, infra videbimus ad Epit. l. 103.

Facta, quo loco ante urbem captam vox audita erat] *facta est* Leid. Voss. quatuor, et Hearnii excerpta Pithoei. *factae* Norvic. Tum *quo ante urbem captam* Berg. Boenderm. et Voss. 2. 3. et 4. *quod ante urbem captam* Leid. Voss. 1. et apud Hearnium excerpta Pithoei, et Norvic. Denique *vox audita est* Leid.

Dictum est, ad Vejos migrandum esse propter incensam et dirutam urbem. quod consilium] In vet. lib. pauca mutantur. Legitur enim: *Deinde cum ad Vejos migrandum esset propter incensam et dirutam urbem, hoc consilium.* DELR. *Deinde cum ad Vejos migrandum esset* etiam Voss. 1. *Dictum etiam ad Vejos migrandum esse* Berg. et Boenderm. Praeterea *intercisam*, pro *incensam*, Berg. et Boenderm. *diruptam*, pro *dirutam*, Voss. 3. solito scribarum errore. V. infra ad 9, 45, 17. Ordine mutato *propter incensam urbem et dirutam* praefert Leid.

Quod consilium, Camillo auctore, discussum est] *dimissum est* Boenderm. Sed nihil muto. Infra in Epit. l. 28. *Ipse Scipio, dum gravi morbo implicitus est, seditionem, in parte exercitus motam, confir-*

qui, quum in forum venisset, manipulariis suis dixerat, Sta miles; hic optime manebimus.

matus discussit. Et ita ipse quoque Livius loqui amavit, ut 2, 52, 7. *Exprobrandoque T. Menenii damnationem mortemque periculum audacia discussit.* ubi plura vide.

Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditae] *omlum*, pro *omen*, Berg. *olum* Boenderm. Deinde *ex centurione auditae sunt* Berg.

Quum in forum venisset, manipulariis suis dixerat] *in foro* Boenderm. Hinc *manipularis* Berg. a m. 1. *manipularibus* Voss. 2. 3. 4. et Excerpta Pithoei. Valer. Max. 6, 1, 12. *Tribunum militum a C. Plotio, manipulario milite, jure caesum pronunciavit.*

Sta, miles; hic optime manebimus] *aestimabiles hic optime manebimus* Voss. 2. 3. 4. nisi quod eorum prior *manibus* praeferat, pro *manebimus.*

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI QUINTI.

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt. ea res quum esset nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemem militiae requiem. Equites tum primum equis suis merere coeperunt. Quum inundatio ex lacu Albano

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt] *In obsidione vitiorum* perperam Voss. 4. Deinde *tabernacula* Voss. quatuor, Leid. Berg. Boenderm. Norvic. excerpta Pithoei, et editiones antiquae, pro quo apud Vascosan. demum anno 1543. *hibernacula* substitutum invenio. Et eadem hac voce in eadem historia usus est Liv. hoc lib. c. 2, 1. *Hibernacula etiam, res nova militi Romano, aedificari coepta.* De hac voce plura infra v. ad 35, 7, 7.

Non dari plebi nec per hiemem militiae requiem] *non dari sibi* Voss. 1. Credo, librarium evitare voluisse repetitionem vocis *plebis*, quae modo praecesserat. Ex qua eadem caussa etiam factum esse videtur, ut quidam verbis praecedentibus, omissa voce *plebis*, ediderint *indignationem tribunorum movit*, invitis omnibus scriptis, qui vulgatum servant. V. supra ad 1, 3, 9. *quietem* autem habet Hearnii Norvic. Sed reliquorum auctoritas vulgatum firmat.

Equites tum primum equis suis merere coeperunt] *tunc primum* Voss. 1. V. ad 2, 12, 15. Praeterea *equis suis mereri* Voss. quatuor, et Leid. *mereri equis suis* Boenderm. Sed infra Liv. dixit c. 7, 13. *Tum primum equis merere equites coeperunt.* Et ita passim de militibus *merere* potius, quam *mereri*, usurpari solet.

Quum inundatio in lacu Albano facta esset] Vet. lib. *ex lacu Albano.* SIG. *et lacu Albano* Voss. 2. et 3. a m. 1. *ex lacu Albano* Voss. 1. 3. a m. 2. Voss. quart. Leid.

numquam antea, creati, M.' Aemilius Mamercinus iterum, L. Valerius Potitus tertium, Ap. Claudius

secutus sit, octo tribunos consulares hoc anno constitutos narrans, mihi quoque ignotum est. Interim tamen aliis etiam persuasum fuisse, interdum octonos tales tribunos Romae creatos esse, sive in ea re Livio, sive aliis prioribus scriptoribus fides habita sit, constat ex oratione Claudii in tabula aerea apud Gruter. p. DII. col. 1. *QUID. IM . . . . URIS* (forte supplendum *QUID. IN. PLURIS.*) *DISTRIBUTUM. CONSULARE. IMPERIUM. TRIBUNOSQUE. MILITUM. CONSULARI. IMPERIO. APPELLATOS. QUI. SENI. ET. SAEPE. OCTONI. CREARENTUR.* Quin et plures, quam senos, adeoque octonos, uno anno electos fuisse constabit ex Pomponio JCto, secundum verisimilem virorum doctorum conjecturam, in l. 2. §. 25. ff. de Orig. Jur. *Hique* (nempe tribuni militum) *constituti sunt vario numero: interdum enim seni fuerunt, interdum plures, nonnumquam pauciores.* Ubi v. Ampliss. Corn. van Bynkersh. Ceterum *quod numquam*, pro *quot*, Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et nonnullae veterum edd. quomodo alibi etiam librarios lapsos esse, infra indicabo ad 44, 1, 1. Mutato etiam ordine *creati antea* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 3. *ante creati* Lovel. 4.

M. Aemilius Mamercus iterum] Lege *M'. Aemilius Mamercinus iterum.* Sic enim scriptum est in primo et tertio hujus tribunatu Capitolino, et apud Diodorum [l. 14. p. 415.] SIG. Ante hunc annum duo tantum ex gente Aemilia tribunatum consularem consecuti sunt, alter anno CCCXVII. supra 4, 16, 8. qui *Mam. Aemilius* dictus est, et hoc loco indicari nequit; alter biennio ante lib. praec. cap. ult. qui quidem in aliis codd. *C. Aemilius*, in aliis *Cn. Aemilius*, in aliis ut et in multis edd. *M. Aemilius* vocatur, sed, ut ibi vidimus omnino *M'. Aemilius* vocandus est. Idem ergo praenomen nunc in secundo tribunatu eidem quoque reddendum est, licet hic omnes codd. praeferant *Marcus*, vel *M. Aemilius*. Vetustissimae editionum, quas vidi, habent proxime veram lectionem *Martius Aemilius*. Locus quidem Diodori a Sigonio laudatus non est integer. Praefert enim *Μάνιος Κλώδιος*. Supplendus est autem hoc modo *Μάνιος Αἰμύλιος, Ἄππιος Κλώδιος* vel *Κλαύδιος*. Interim tamen recte Aemilii praenomen *Manius* inde adstruitur. Passim *Manius* sive *M'.* et *Marcus* sive *M.* in Mstis ignorantia librariorum confundi infra v. ad 27, 25, 2. Praeterea *Mamercus* est in omnibus scriptis. Verum id non cognomen, sed praenomen est. Recte igitur Sigonius monuit legendum *Mamercinus*, idque non tantum ex primo et tertio ejus tribunatu Capitolino confirmatur, sed etiam ex hoc secundo. Licet enim Fasti in nomine ejus laceri ad nos pervenerint, supersunt tamen ultimae literae *IN. II.* id est *MamercIN secundum*. Passim male librarii *Mamercus* pro *Mamercinus*, scripserunt. V. infra ad 8, 12, 4. Mox *Licinius Valerius*, pro *L. Valerius*, perperam Leid. 2. *Lucinius Valerius* Lovel. 1. Deinde *M. Quintilerius Varrus* inepte Haverk. *Varrus* etiam est in Lovel. 2. 4. et Florent.

M. Julius Tullus] Scriptores Capitolinorum tribunatuum *L*

Crassus, M. Quinctilius Varus, L. Julius Julus, M. Postumius, M. Furius Camillus, M. Postumius

Julium Julum vocant. Diodorus item [l. 14. p. 415.] *Λούκιον Ἰούλιον Ἴουλον*. SIG. Julio huic *Iuci* praenomen tribuunt apud ne Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. ambo, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. quod recte Pighius in Annal. ad ann. CCCL. p. 209. genti Juliae insuetum dicit. In cognomine magis variatur. *Iullus* vocatur in solo Leid. 2. *Albinus* in Florent. cujus librarius duorum postremorum nomina *M. Furius Camillus, M. Postumius Albinus* omisit. *Publius* in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Gaerta. Portug. et Fragm. Hav. 1 m. 1. in quo manus secunda interpolavit *Rullus*. Et ita est in Voss. 1. Lovel. 1. Harlej. utroque, Haverk. omnibusque editis usque ad Frobenium, qui anno 1531. *Iullus* substituit. *Rufus* in Lovel. 4. proxime verum. Recte enim etiam hic Sigonius *Julus* rebituit. In eo tamen erravit, quod eum ita etiam a Died. vocari existimet. Is enim omnium, quos hoc anno memoravit, tribunorum cognomina omisit, adeoque tantum etiam habet *Λούκιος Ἰούλιος*. Ceterum Sigonii, *L. Julius Julus* legentis, emendationem probari auctoritate codd. Oxoniensium B. L. 1. 2. et C. auctor est Hearne.

M. Postumius] Ita constanter omnes scripti et editi, pro quo Fasti Capitolini substituunt *M. Furium Fusum*. Diodor. l. l. *Μάρκον Φούριον*. An itaque hic alios auctores Livius secutus est? Id tanto verisimilius videtur, quod Fasti Capitolini, et, si supra proposita conjectura placet, etiam Died. Sicul. tantum sex, Livius octo tribunos militares consulari potestate hoc anno numerent.

M. Furius Camillus, M. Postumius Albinus] Nemo est, qui non M. Furium Camillum tribunum militum, hunc esse putet, qui post Dictator Gallos Urbe expulit. Ita eos sentire, argumento est, quod et *tertium* et *septimum* tribunum hunc posthac contra auctoritatem veterum librorum scripsere, hunc annum numerantes. Errare autem eos ostendam, si prius tribunatus Camilli, prout in vulgatis habent libris, apposuero.

An. CCCLII. M. Furius Camillus cum M. Postumio Albino unus ex octo [hoc loco.]
CCCLIV. M. Furius Camillus iterum [hoc lib. c. 10.]
CCCLVII. M. Furius Camillus tertium [hoc lib. c. 14.]
CCCLXI. M. Furius Camillus, sine nota numeri, Faliscos vicit [hoc lib. c. 26.]
CCCLXX. M. Furius Camillus, sine nota numeri, Sutrium recipit [l. 6, 6.]
CCCLXXII. M. Furius Camillus quintum [l. 6, 18.]
CCCLXXV. M. Furius Camillus septimum [l. 6, 22.]

Quae, malum, est ista emendatorum inscitia, qui, si septem tribunatus Camilli numerarunt, non anno CCCLXXII. *sextum* correxerint, pro *quintum*? Itaque quoniam Camillus in libris veteribus invenitur esse tribunus militum anno CCCLVII. *iterum*, non *tertium*, et CCCLXXV. *sextum*, non *septimum*: quoniam item Plutarchus anno CCCLVII. cum Capenatibus cum pugnasse tribunum militum *τὸ δεύτερον*, non *τὸ τρίτον*, ait [in Camill. p. 180.] quo anno uterque prodigium Albani lacus exponit, et anno CCCLXV. eundem Camil-

3 Albinus. Vejentes contra taedio annuae ambiti
nis, quae interdum discordiarum caussa erat, rege
creavere. Obsendit ea res populorum Etruriae an
mos, non majore odio regni, quam ipsius regi
gravis

lum *sextum* tribunatum gessisse narrat [p. 148.] non *septimum*: quo anno L. Furium collegam infestum habuisse uterque tradit. Praeterea vero quoniam inter Capitolinos hujus anni tribunos non *M. Furius Camillus* numeratur, sed *M. Furius Fusus*. *Camillus* autem cum *M. Postumio Albino* censuram hoc anno gessisse scribitur, propterea non videtur esse dubitandum, quin principium tribunatuum Camilli non ab hoc anno, sed ab anno CCCLIIII. ducamus, quo anno aperte apparet, insignem illum Camillum in magistratu fuisse; hoc autem anno non illum, sed alium *M. Camillum* minus strenuum tribunatum gessisse dicamus, quippe qui nihil in magistratu gessisse tradatur. Quare ita dispone et corrige:

An. CCCLII. M. Furius Camillus alius a Dictatore.
CCCLIV. M. Furius Camillus, qui post Dictator.
CCCLVII. M. Furius Camillus II.
CCCLXI. M. Furius Camillus, sine nota numeri.
CCCLXX. M. Furius Camillus, sine nota numeri.
CCCLXXII. M. Furius Camillus V.
CCCLXXV. M. Furius Camillus VI.

SIG. Sigonium hic errasse, pluribus evicit Cel. Jac. Perison. in Animadv. Histor. c. 2. p. 43. et seqq. Omnis quaestio eo redit, non utrum Camillus revera septies tribunus militum consulari potestate fuerit? sed potius, an Livius, sive vere, sive fals sibi persuaserit, eum septi hunc magistratum gessisse, eu demque numerum administra honoris in scriptis superstitib ipsi tribuerit? Nihil itaque h faciunt testimonia Plutarchi, qu bus inprimis innititur Sigoniu Is enim in alia, quam Livius, op nione fuit. Praeterea Sigoniu ut doceat, Livium a Plutarcl non dissentire, ac probet, eu Camillo tantum sex tribunat militum adscribere, M. Furiu Camillum hujus anni tribunu consularem a celebri Camillo d versum fuisse statuit, et forte i lum esse, qui in Fastis Capitolin *M. Furius Fusus* vocatur: deinc duo vel tria Livii loca emenda unum ex conjectura, duo reliqu ut contendit, auctoritate vet. lil Verum notandum est, id quc jam supra Pighius monuit, L vium, octo tribunos militum m morantem, duos censores, qu eum magistratum hoc anno obt nuisse, indicant marmora Cap tolina, inter illos numerasse. E his censoribus unius Postumii A bini, ultimo loco inter tribun militum apud Livium memorat nomen integrum servant fasti il marmorei hoc modo: POSTU MIUS. L. F. A. N. ALBINUS REGILLENSIS L. F. XVI. Nc men autem collegae ejus sim cum ipsius Postumii praenomin in iisdem Fastis temporum inju ria intercidit. Fuisse tamen pe ultimo loco a Livio memoratu M. Furium Camillum, constat e Valer. Max. qui 2, 9, 1. Camil lum et Postumium in censura col

gravis jam is antea genti fuerat opibus superbia- 4
que, quia sollemnia ludorum, quos intermitti ne-
fas est, violenter diremisset: quum ob iram repul- 5
sae, quod suffragio duodecim populorum alius sa-
cerdos ei praelatus esset, artifices, quorum magna

legas recenset. Jam autem, Camillum censorem fuisse celebrem illum Camillum, colligi potest ex Plutarch. in vit. Camilli p. 129. ubi ipsum in censura idem constituisse narrat, quod Valer. Max. Camillo et Postumio adscribit: ut adeo pateat, Livium, pro censore Camillo eumdem tribunum consularem producentem, nullum alium, quam Gallorum victorem, intelligere potuisse. Et sane in historia horum temporum quatuor tantum Camilli obcurrunt. Primus est M. Furius Camillus, saepius tribunus consularis et dictator, qui patriam ex potestate Gallorum eripuit. Secundus et tertius sunt duo ejus filii, L. Camillus bis dictator et consul, et Sp. Camillus, qui primus Romae praetor creatus est. Quartus denique est L. Camillus, Marci ex filio Spurio nepos, bis consul. Praeter hos alium M. Camillum, a priori diversum, fingere, magna est temeritas. Errat etiam in eo, quod *M. Furium Fusum* in Fastis Capitolinis, et *M. Furium Camillum* à Livio memoratum eumdem hominem putet; nam jam antea dictum est, Livium hic alios annales secutum esse, quam auctores fastorum Capitolinorum secuti sunt; praecipue autem inter alia in unius tribuni consularis nomine dissensisse; et loco *M. Postumii*, quem Livius hoc anno in summo magistratu fuisse dicit, in Fastis recenseri *M. Furium Fusum*. Denique secundum eam sententiam, quam vetiorem esse puto, longe minori mutatione in Livio opus est, quam si Sigonium sequamur. Sigonius enim infra hoc lib. c. 10, 1. ubi M. Furius Camillus *iterum* tribunus militum dicitur, expungit vocabulum *iterum*; tum c. 14, 5. pro *tertium* legit *iterum*, et denique 6, 22, 5. τῷ *septimum* substituit *sextum*. Contra secundum meam sententiam unus tantum mutandus est locus 6, 18, 1. ubi vox *quintum* servari nequit. Et sane plures sunt codices, qui vel eam vocem non agnoscunt, vel ejus loco praenominis Quincti notam *Q.* tantum praeferunt, ut ibi videndum erit.

§. 3. *Taedio annuae ambitionis, quae interdum discordiarum caussa erat, regem creavere*] *taedio annuo ambitionis* Harlej. 2. Deinde *ambitionis interdum seditionis caussae erant, regem creavere* Portug. In margine deinde emendatur *ambitionis, quae interdum discordiarum caussae erant, regem creavere. caussae* etiam praeferunt Voss. 2. et Gaertn. [*creavere. Ea res* Veith.] In verbis sequentibus vox *regis* non adparet in Voss. 2. et Lovel. 2.

§. 4. *Gravis jam is antea genti fuerat*] *gravis jamque is antea* Lovel. 2. *gravisq; jam antea is* Lovel. 4. *graves jam antea is* Harlej. 2. et Haverk. Ad vocem autem *is* in marg. Portug. additur *rex*. [*Gravisque jam is* Veith.] Mox *violentus diremisset* Leid. 2. quod capi posset ut *occultus subsistebat* infra 22, 12, 7. ubi plura dicuntur. Vulgatum tamen ob reliquorum codicum consensum praeferri debet. *dirimisset* Leid. 1. et Hav.

§. 5. *Alius sacerdos ei praelatus*

pars ipsius servi erant, ex medio ludicro repent
6 abduxit. Gens itaque, ante omnes alias eo magi
dedita religionibus, quod excelleret arte colend
eas, auxilium Vejentibus negandum, donec su

esset] *alius ei sacerdos* Lovel. 2. et Portug. Paullo ante *tum ob iram repulsae*, pro *quum*, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *quum obinde repulsae* Lovel. 4.

Artifices, quorum magna pars ipsius servi erant] Per *artifices* intellige histriones. Infra 7, 2, 6. *Vernaculis artificibus, quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum.* Deinde *magna pars ipsius erant servi* Leid. 2. *magna pars ipsi servierant* Hearnii Oxon. L. 2. [*ipsius servierant* Veith.] Alibi saepe librarii duas voces perperam conjunxerunt. V. supra ad 1, 47, 9. et ad 3, 71, 3. Mox verbis sequentibus *adduxit*, pro *abduxit*, Lovel. 4. et 5. [Veith.] V. infra ad 27, 29, 1.

§. 6. *Eo magis dedita religionibus, quod excelleret arte colendi eas*] *eo dedita magis* Gaertn. Tum *quod excellet* Leid. 1. errore ex compendio scribendi orto. V. ad 40, 14, 3. *excederet* Leid. 2. qui etiam negligit vocem *eas*. Mox *esse*, pro *essent*, Harlej. 1.

§. 7. *Cujus decreti subpressa fama Vejis*] MSS. O. *suppressa fama est Vejis*. J. FR. GRON. *fama est suppressa Vejis* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *suppressa fama est Vejis* Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Klockian. Hearnii Oxon. L. 2. N. C. et omnes excusi usque ad Gruterum, qui in postrema edit. verbum substantivum omisit: quod propterea loco suo restitui.

Qui, a quo tale quid dictum referretur] *quia qui tale dictum referret* Harlej. 2. et Portug. *qui quo tale dictum referretur* Gaertn. *quia quo tale decretum referretu* Haverk. *quia quo tale decretu quid dictum refertur* Lovel. 4. 5. *quia quo tale dictum referretu* Leid. 2. *qui quo tale quid dictu referretur* Fragm. Hav. a m. 1 *quia quo tale quid dictum referr tur* Leid. 1. et Lovel. 2. *qui a qu tale dictum quid referretur* Lovel 1. et Voss. 1. *qui, a quo tale qui dictum refertur* Voss. 2. *quia qu tale quid dictum refertur* Lovel. 3 *quia a quo tale quid dictum refer retur* vett. edd. usque ad Aldum qui vulgatum primus recepit. E autem consentiunt Florent. Ha lej. 1. et Klockian. [*tale decretu quod dictum refertur* Veith.]

Pro seditionis eum principe, no novi sermonis auctorem habebat Scribe, *non vani sermonis auct rem habebat*. RHEN. Ego scripsi sem *auctore haberet*. Vetus etia editio servat *quia a quo* etc. potuerit fuisse, *quia a quo et auctore habendum*. GRUT. Long aliter olim edidit Campanus *s ditionis eum principem, non va sermonis auctorem habebat*. GEBE Scribe *auctore*: pendet enim praepositione. 4, [54, 7.] *Patr contra, non pro communicatis, s pro amissis honoribus, fremer* Est vero *auctor* hic idem, qui nu cius. Ut 10, [14, 3.] *Ab Sutrio l gati, auctores, concilia Etruri populorum de petenda pace haber* Caeterum omnes visae nobis ed vett. And. Bec. Ven. Tar. Mo usque ad Curionem *novi sermoni* Quod haud scio, an non retine debuerit. Neque enim tam vanu ac falsus, quam novus iste rum foret. Alterum est a Rhenano,

rege essent, decrevit. cujus decreti subpressa fama 7
est Vejis propter metum regis; qui, a quo tale
quid dictum referretur, pro seditionis eum prin-
cipe, non vani sermonis auctorem, habebat.

Campanum edidisse audio: et, si placet, memineris, *vanum* non pro falso, sed pro irrito, quem tyrannus iste nihil ad se pertinere, nihil sibi nocere posse putaret, quem tamquam verba venis data acciperet, intelligendum. I. FR. GRON. *auctore*, ut Gruterus et Gronovius scribendum contenderunt, est in Voss. utroque, Lovel. a m. 2. (*auctoritate* habebat a m. 1.) Lovel. 3. Leid. 2. et Gaertn. Verum ita Livius potius praepositionem *pro* repetiisset, *pro principe, non pro auctore*, ut in exemplo, quod Gronovius laudavit. V. ad 6, 28, 6. *seditionis eum principem*, ut Campanus edidit, profert ex Neapolit. Latinius; cujus librarius ita dedisse videtur, quod displicaret, aliam constructionem e priori, aliam in posteriori membro adhiberi, licet utrumque ex eodem verbo penderet. Clare id ostendit lectio, quae in quibusdam vett. editt. superest, *pro seditionis eum principem*. Ita etiam editur Mediol. anno 1480. et 1495. in utraque Tarvisina, et Ubi. Veneti deinde restituerunt anno 1495. *pro seditionis eum principe*: quod verum esse puto. Id servant etiam ex meis Flor. Leid. 1. Harlej. uterque, Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Blockian. Neque ullam diversitatem scripturae Hearne ex codd. suis produxit, licet et conjecturae Gronov. et lectionis libri Neapolit. meminerit. Quibus recepta ut sibi displicuit, non satis ad consuetudinem Livii adtenderunt, qui, quacumque ratione potuit, orationem variare solitus est. *habebat eum pro principe, non habebat eum auctorem* eodem modo dictum est, quo *nihil referre, ipsi coram, an ad praesidium nunciaretur* 36, 3, 9. *Gergithum addiderunt, non tam ob recentia ulla merita, quam originum memoria* 38, 39, 10. quo utroque loco alia plura notantur. Doujatius quidem, si vulgatum servetur, nihil fore, quod sive in sententia sive in constructione argui possit, contendit; sed nec ipse tamen satisfecit. Nam inverso parumper verborum ordine hunc sensum constituendum arbitratur; *eum non vani sermonis auctorem* (id est, eum, licet non esset auctor vani sermonis, tamen) *pro seditionis principe habebat*. Deinde *non novi sermonis* omnes priscae edd. *non vani* autem *sermonis*, quod Rhenanus reponendum judicavit, non Curio, sed demum Basileenses anno 1555. ac Sigonius eodem anno primi in contextum receperunt. Et ita praeferunt Voss. uterque, Lovel. 1. 2. Harlej. uterque, Blockian. et Fragm. Hav. eodemque ducunt plerorumque reliquorum codicum vestigia; nam *non vanis* habet Portug. in fine vocis *vanis* repetita prima litera vocis sequentis. V. ad 28, 25, 2. Simili errore *novanis*, pro *nō vanis*, est in Leid. 1. *nova vis* in Lovel. 2. 4. et 5. At *non navi*, literis transpositis, legit Haverk. *non varii* Leid. 2. sollemni errore librariorum, qui infinitis locis *vanus* et *varius* commutarunt. V. ad 22, 7, 4. Solus Gaertn. praefert *non nova vis*, pro *non vani sermonis*. *Vanus* autem et *novus* saepe inter se confunduntur. V. ad 37, 42, 1. Hic vero *non vani* genuinum judico. Rex Vejentium subprime-

8 Romanis etsi quietae res ex Etruria nunciabantur
tamen, quia omnibus conciliis eam rem agitar
adferebatur, ita muniebant, ut ancipitia munimen
9 ta essent: alia in urbem et contra oppidanorun
eruptiones versa: aliis frons in Etruriam spe

bat decretum Etruscorum; ideoque, ne homines de eo hiscere auderent, illum, qui rem nihilominus Vejis divulgare auderet, graviori poena, neque tali, quae in rei vanae auctorem statui, sed qua seditionis princeps puniri solet, adficiebat. *Vanum* autem tum accipio pro falsum. Supra 4, 13, 9. *Ne cujus incerti vanique auctor esset.* 1, 51, 6. *Id vanum nec ne sit, extemplo sciri posse.* Ubi etiam vide. Praeterea vox *sermonis* deficit in Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. et in Portug. a m. 1. in quo posteriore ad marginem a m. 2. adscriptum *sermonibus.* quemadmodum in margine Lovel. 2. *sermonis.* Potest ea vox abesse; hic tamen potius negligentia librarii omissa est, quod non obscure inde colligi potest, quod in iisdem illis codd. pro *non vani* scriptum sit *non vanis*, *novanis*, et *nova vis*; quarum vocum fini, ut jam dixi, adcrevit prima litera sequentis *sermonis.* ipsa autem vox *sermonis* deinde neglecta est ob similitudinem syllabae finientis *nis.* Recte vero Gronovius monet, *auctorem* hic poni pro nuncio, qui rem narrat. Supra 1, 16, 5. *Gravis, ut traditur, quamvis magnae rei auctor.* ubi plura vide. 4, 13, 9. loco modo laud. et eodem cap. §. 10. *Quae res consulem non auctorem solum desideraret, sed etiam vindicem.* 10, 26, 10. *Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non superesset, quidam auctores sunt.* 28, 25, 1. *Quum alios nuncios exspectarent, neque superveniret quisquam, tum primi auctores requiri coepti.* 29, 32, 10. *Inde vanus auctor absumti Masinissae ad regem rediit.* Ovid. Epist. 14. Heroïd 109.

Ultima quid referam, quorum mihi cana senectus
Auctor? dant anni, quod quaerar, ecce, mei.

Justin. 11, 2, 8. *Macedonum delectas omnes cum rege copias a Triballis adfirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo proelio, in quo rex ceciderat, se quoque vulneratum diceret.* Denique quum nulli codd. adsentiant antiqui editt. *quia a quo* praeferentibus ut patet ex illis, quae ad verba praecedentia dicta sunt, *τὸ habebat* etiam cum Grutero in *habendum* mutandum non existimo [*pro seditionis cum princ. nova vis autorem* Veith.]

§. 8. *Romanis etsi quietae res ex Etruria nunciabantur*] Scribe cum Palat. duobus *quietae res Etruria nunciabantur.* GEBH. Praepositio *ex* deest etiam in Voss. 2. et Lovel 3. quam reliqui omnes servandam suadent. Alibi tamen praepositionem nominibus regionum non addi, verum est. V. infra ad 33, 41, 6. Praeterea *Romani* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. et Portug. Quae lectio mutata distinctione, recipi potest: *Romani, etsi quietae res ex Etruria nunciabantur, tamen* etc *ita muniebant.* Optimi tamen codd stant pro vulgato. Ita supra 4, 3, 15. *Civis Romanus si sit ex plebe, praecisa consulatus spes erit* nempe, eidem civi. Ita hic *ita*

ctans auxiliis, si qua forte inde venirent, obstruebatur.

II. Quum spes major imperatoribus Romanis in 1 obsidione, quam in obpugnatione, esset; hibernacula etiam, res nova militi Romano, aedificari

muniebant, nempe, iidem Romani.

Quia omnibus conciliis eam rem agitari adferebatur] *qua omnibus* Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. *quia qua omnibus*, utraque lectione juncta, Lovel. 2. Deinde *consiliis* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. V. supra ad 4, 61, 2. Hinc *agitari eam rem* Lovel. 4.

Ita muniebant, ut ancipitia munimenta essent] *ita monebant* Lovel. 4. [Veith.] *ita vivebat* Portug. *munimenta* autem *ancipitia* inlustrat Gronovius infra ad 30, 33, 15.

§. 9. *Alia in urbem et contra oppidanorum eruptiones versa; aliis frons*] Vide genus hoc dicendi, ut mutatum; *alia*, mox *aliis*. Neque enim *aliis* cum *auxiliis* conjungendum. GLAR. Glareanus notat hunc locum, ut vitiosum, sine causa. Nihil enim habet mendi, quamquam obscuritatis non parum. †„Glareanus non „dicit locum vitiosum, sed mu„tatum dicendi genus, id quod „verum est; nec mendi ullam „facit mentionem. Imo Sigonius „hic fatetur, obscuritatis non „parum huic adesse loco." †Romanis, inquit, cum ad Vejos castra haberent, etsi nunciabantur quietae res ex Etruria, ita ut subsidio eos ab Etruscis adjutum iri non timerent, tamen muniebant ita, ut una munimenti fronte Vejentium eruptionem ex urbe impedirent, altera auxiliis, si qua ab Etruscis forte venirent, aditum obstruerent. Sic enim post Appius loquitur [c. 5, 5.] *Munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam spectantes, si qua inde auxilia veniant, opposuere.* Ergo recte ait: ancipitia munimenta erant, alia erant in urbem versa, aliis frons spectans in Etruriam opponebatur auxiliis, si qua forte inde venirent. SIG. *in urbe* Harlej. 2. *in urbem et contra in oppidanorum eruptiones* Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *alii frons* Flor. et Voss. 1. pro quo in margine posterioris emendatur *alia frons*. et ita est in Lovel. 3. et Leid. 2. *aliis factos* habet Harlej. 2.

Auxiliis, si qua forte inde venirent, obstruebatur] *auxilia* manu recenti emendatur in Flor. *in auxiliis* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et quaedam ex vett. edd. [*si quae forte* Veith.] Hinc τὸ *inde* deest in Lovel. 2. et in contextu Portug. ubi tamen a m. 2. adscriptum est margini. Ejus loco *ivit* habet Lovel. 5. Tandem *observabantur* Flor. a m. 1. in quo deinde litera *n* erasa est. *obstrubantur* Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 1. Portug. et Gaertn. [Veith.] Neque aliter exhibent Voss. 1. et Fragm. Hav. ita tamen, ut in iis literae *n* adjecta sit nota, quae librariis index esse solet, aliquid delendum esse.

§. 1. *In obpugnatione esset, hibernacula etiam, res nova*] *in obpugnatione esse, hibernacula et jam, res nova* Gaertn. *Tà etiam* atque *et jam* alibi saepe commutantur. V. supra ad 1, 47, 9. In praecedentibus vox *Romanis* deficiebat in Lovel. 2.

coepta: consiliumque erat, hiemando continuar
2 bellum. quod postquam tribunis plebis, jam di
nullam novandi res caussam invenientibus, Roman
est adlatum, in concionem prosiliunt, sollicitan
3 plebis animos, *Hoc illud esse* dictitantes, *quod aer*
militibus sint constituta. nec se fefellisse, id donum ini
4 *micorum veneno inlitum fore. Venisse libertatem plebis*
remotam in perpetuum et ablegatam ab urbe et ab re

§. 2. *Nullam novandi res caussam invenientibus Romam est adlatum*] *novandi nullam res caussam* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *in Vejentibus* Florent. Lovel. 4. et Gaertn. *Vejentes* ac *venientes*, item *in Vejentibus* et *invenientibus* saepe in Mstis commutantur. V. ad 4, 52, 7. *munientibus* Lovel. 4. Deinde vox *Romam*, quam omnes scripti agnoscunt, exsulat a vetustis edd. Primus Aldus eam recte recepit. Tandem *illatum* Gaertn. *allata* Lovel. 5.

§. 3. *Hoc illud esse dictitantes*] *Hic illud esse* Portug. *Hoc bellum esse* Oxon. N. in margine apud Hearnium. Livius in praefat. *Hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre.* 36, 17, 7. *Hic is est, qui nihil memorabilius toto tempore hibernorum gesserit.* ubi quaedam vide. Cicero de Senect. 20. *Hoc illud est, quod Pisistrato tyranno a Solone responsum est.* (* v. Burm. ad Petr. 93. p. 582.) Deinde *dictantes* Voss. 1. et Lovel. 1. ac 3. Male. V. supra ad 3, 20, 8.

Aera militibus sint constituta. nec se fefellisse, id donum] *constituta sint* Voss. 2. et Harlej. 2. *constituta sunt* Lovel. 3. Tum *se* deficit in Lovel. 1. quod excidit ob similitudinem literarum initialium vocis sequentis. Praeterea *donum id* Haverk. Mox *veneno militum*, pro *veneno inlitum*, Portug. Lovel. 2. a m. 1. et Lovel. 4. ac 5.

§. 4. *Venisse libertatem plebis remotam in perpetuum et ablegatam ab urbe et ab republica*] *Veniisse* Portug. a m. 2. Supra 2, 14, 4. *Ea deinde venisse, bonaque Porsenae adpellata.* Infra 38, 58, 11. *In pace crimen quaeri. eam dici venisse.* Vulgo tamen nunc editur in Epit. Liv. l. 55. *Sesterti nummo veniit.* (* v. ad 21, 51, 2.) Tum *remotum* Gaertn. Hinc *allegatam* Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Alibi ita nonnumquam peccarunt librarii. V. supra ad 4, 58, 12. Rectum est *ablegatam* V. ad 7, 13, 8. Postea *ab urbe, ab republica*, omissa copula, Lovel. 5. V. ad 3, 68, 4. Hic tamen, reliquis codd. voculam *et* servantibus, nihil mutandum censeo. *ab urbe et a republica* Lovel. 2. et Gaertn. *ab urbe et ab re pr* Fragm. Hav. An voluit librarius *ab re patriae?* Sed vulgatum verius est.

Jam ne hiemi quidem aut tempori anni cedere, ac domos et res invisere suas] *jamque hiemi* Haverk. Deinde *ac domos ne res invisere* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Vir doctus ad mar-

publica juventutem, jam ne hiemi quidem aut tempori
suo cedere, ac domos et res invisere suas. Quam pu- 5
tarent continuatae militiae caussam esse? nullam profecto
aliam inventuros, quam ne quid per frequentiam juve-
num eorum, in quibus vires omnes plebis essent, agi de
commodis eorum posset. Vexari praeterea et subigi mul- 6
to acrius, quam Vejentes. quippe illos hiemem sub tectis
suis agere, egregiis muris situque naturali urbem tutan-

ginem edit. Curionis conjecerat scribendum *aut domos et res invisere*. Sed praestat *ac domos*, in quod scripti et editi consentiunt.

§. 5. *Quam ne quid per infrequentiam juvenum eorum*] *infrequentiam* plerique habent codices, quod etiam excusari potest; praesertim si *per* pro *propter* accipiatur. Ego tamen *frequentiam* magis probo, quod quidam emendarunt. GLAR. Vocula *quam* non est in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Gaertn [Veith.] Eadem etiam a m. 1. exsulat a Fragm. Hav. ut et a contextu Portug. tantum margini ejus postea adscripta. Deinde *per frequentiam* omnes scripti, (nisi quod librarii lapsu *per frequentium* sit in Haverk.) omnesque edd. vett. *per infrequentiam* demum inveni in Venetis annorum 1510. 1513. 1516. et 1530. Qui autem ita ediderunt, non videntur intellexisse locutionem *agere aliquid per frequentiam*, vel *per infrequentiam aliorum*, id est, quum frequentes vel infrequentes adessent, in eorum frequentia vel infrequentia. Exempla supra v. ad 1, 23, 12. ubi etiam hunc locum laudavi. Sed in eo excudendo operae per errorem dedere *per infrequentiam*. Infra 7, 18, 10. *Per infrequentiam comitia nihil regnis perficiunt*. Eodem sensu *per* accipi debet supra 3, 16, 4. *Mansuetum id malum, et per aliorum quietem malorum semper exoriens*. Similiter *per lacrimas*; de quo v. Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 1, 767. *per tenebras* apud Ovid. Epist. 4. Her. 141.

Non tibi per tenebras dabitur reseranda mariti
Janua.

per noctem Justin. 1, 8. *Cyrus reversus per noctem saucios obprimit.* c. 10. *Per noctem deinde equum, pridie constitutum diem, ad eumdem locum ducit.* Paullo ante *continuatae militiae*, transpositis vocibus, Lovel. 4.

In quibus vires omnes plebis essent, agi de commodis eorum posset] *in quibus jure omnes* Haverk. *in quibus vires plebis omnes* Gaertn. Tum *de commodis posset eorum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Egregiis muris situque naturali urbem tutantes*] At non cives ita tutantur urbem, sed ipse situs. Et sic voluit Livius. Scribe *tutante*. c. 6. *Urbium plerasque munitionibus ac naturali situ inexpugnabiles*. JAC. GRON. Non necessaria est emendatio. Utrumque rectum est, *muri et situs tutantur urbem*, et *cives tutantur urbem muris et situ*. Liv. 26, 45.

7 *tes: militem Romanum in opere ac labore, nivibus pruinisque obrutum, sub pellibus durare, ne hiemis quidem spatio, quae omnium bellorum terra marique sit quies,*
8 *arma deponentem. Hoc neque reges, neque ante tribuniciam potestatem creatam superbos illos consules, neque triste dictatoris imperium, neque inportunos decemviros injunxisse servitutis, ut perennem militiam facerent, quod*

Moenia ipsa sese defensabant. Caesar 6. B. Gall. 15. *Facile se loci natura defensuros dicunt* urbem. Et 8. B. Gall. 10. *Castra munitione ipsa videbat posse defendi.* Curtius 4, 3. *Interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, eo se tuerentur, undique orsi.* DUK. Cl. Jac. Perizonius in margine Livii sui monuit, si quid mutandum sit, potius se *tutantibus* legendum censere: saepe enim ultimam syllabam *es* vel *eis* pro *ibus* exarari. Conspirant tamen omnes codd. in vulgatam lectionem, quam satis fero. Vejentes *tutabantur*, id est, tuebantur, urbem non tam corpora obponendo pro salute patriae, quam munimento et situ naturali. Supra 2, 30, 9. *Locoque magis, quam armis, freti, summis se jugis montium tutabantur.* 3, 42, 4. *Persecutis hostibus nusquam se aequo certamine committentes, natura loci ac vallo, non virtute aut armis, tutabantur.* Paullo ante vox *hiemem* adscripta erat marg. Portug. in contextu deficiebat. [*egregiis villis situque* Veith.]

§. 7. *Nivibus pruinisque obrutum*] *Tò nivibus* deficit in principibus, quas vidi, editt. Primus eam vocem recepit Aldus, quam etiam servant omnes codices. Deinde *pluvitsque* Klockian. Male. Infra hoc lib. c. 6, 3. *Venandi studium ac voluptas homines per nives ac pruinas in montes silvasque rapit.* Cic. Orat. 2. Catil. 10. *Qui autem pacto illi Apenninum, atque illas pruinas ac nives perferent?* 2. de Nat. Deor. 10. *Quae neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinaque concresceret.* V. Hanneg. ad Avian. Fab. 29, 1.

Sub pellibus durare, ne hiemis quidem spatio etc. *arma deponentem*] Livius 37, [39, 2.] *Aut sub pellibus habendos milites esse, aut, si concedere in hiberna vellent, differendum esse in aestatem bellum.* et Cicero in Lucullo [2.] *Ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur.* His hibernacula vel tabernacula pellibus contecta significantur. Siquidem tecta castrensia tabernacula vocantur, licet tentoriis aut pellibus contegantur, aut fiant. Unde *contubernales* vocati sunt, auctore Festo [v. *Contubernalis*] Ex hoc loco *hiberna* et *hibernacula* inter se differre, et quid diferant, intelligitur. SIG. Florus 1, 12. *Tunc primum hiematum sub pellibus.* Tacit. 14. Ann. 38. *Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est ad reliqua belli perpetranda.* Videndus est etiam Turnebus 7. Advers. 1. Klockius ad marginem adscripserat locum Festi in voce *Adtubernalis. Unde etiam tecta castrensia, quamvis pellibus tegantur, tabernacula tamen dicuntur.* [*deponentium* Veith.]

§. 8. *Hoc neque reges* etc. *neque inportunos decemviros injunxisse ser-*

trinai militum in plebe Romana regnum exercerent. Quidnam illi consules dictatoresve facturi essent, qui 9
proconsularem imaginem tam saevam ac trucem fecerunt? Sed id accidere haud inmerito. non fuisse nè in
octo quidem tribunis militum locum ulli plebejo. Antea 10
trina loca cum contentione summa patricios explere soli-
tos: nunc jam octojuges ad imperia obtinenda ire; et ne

nimis] Voces *neque reges* desunt in Florent. inertia scribae, cui repetitio τοῦ *neque* fraudi fuit. V. ad 9, 11, 11. Tum *hoc* etc. *inmittere servitutis* Harlej. 2. Lovel. 4. 5. [Veith.] et Portug. a m. 1. *hoc injuxisse servitutis* a m. 2. Vat *servitutis* deest in Gaertn. Sed *hoc servitutis*, ut *hoc solatii* infra 30, 13, 13. *Perdito tamen atque adflicto sibi hoc in miseriis solatii esse*. ubi plura vide. Praeterea *ut importunos decemviros* Lovel. 5. *atque inopportunos decemviros* Leid. 1. Lovel. 1. et Haverk. Male. Liv. 29, 17, 20. *Quae crudelissimi atque importunissimi tyranni scelera in oppressos cives edunt.* Florus 1, 8. *Postremo Superbi illius importuna dominatio nonnihil, immo vel plurimum, profuit.* (* Cic. de Amicit. 15.)

§. 9. *Quidnam illi consules dictatoresve facturi essent, qui proconsularem imaginem*] *Quodnam* Leid. 2. Tum *dictatoresne* Haverk. *dictatori sue*, perperam distinctis vocibus, Harlej. 1. Sed corruptius adhuc *dictatori suo* Lovel. 2. *e dictatoris suae* Leid. 1. Deinde *per consularem imaginem* Fragm. Liv. Recte Hlockius monuit per *eosdem illos* intelligendos esse tribunos militum; ut sensus sit, quid illi tribuni militum facturi essent, si consules vel dictatores creati fuissent. Ita *victi Macedones* inter, pro si victi essent, recte exposuit Gronovius 9, 18, 4. ubi vide. Mox *id accedere*, pro *accidere*, Lovel. 5. V. ad 21, 10, 12. Hinc *ubi plebejo*, pro *ulli plebejo*, Haverk. [*locum* omittit Veith.]

§. 10. *Antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos*] *Ante an trina loca* Florent. *Ante trina loca* Gaertn. et editi vetusti. Aldus deinde vulgavit *Antea*, quod est in reliquis scriptis. *terna loca* Lovel. 5. et Haverk. *tribuna loca* Voss. 2. et Lovel. 3. Tum *cum contione* Florent. V. supra ad 4, 6, 4. Deinde *ex plebe*, pro *explere*, Haverk.

Et ne in turba quidem haerere plebejum] *haerere* quid sibi hoc loco velit, ipse propemodum haereo. *Turbam* autem vocat octo tribunos militum consulari potestate, quot numquam antea creati fuerant. GLAR. *Haerere* quid sibi hoc loco velit, ipse propemodum haereo, inquit Glareanus. Cicero ostendet in Vatinium 5. *Quaero abs te, tenesne memoria, cum P. Sextius quaestor sit cunctis suffragiis factus, tuno te vix, invitis omnibus, non populi beneficio, sed consulis, extremum adhaesisse?* Valer. Max. 6, 9. de Mario: *Praeturae candidatus supremo in loco adhaesit, quem tamen non sine periculo obtinuit.* Ita legendum: nam MSS. *supremo in loco ita haesit, quam.* Vulgo *supremo loco haesit, quam.* Ovid. 9. Met. [563.]

11 *in turba quidem haerere plebejum quemquam: qui, si nihil aliud, admoneat collegas; liberos, et cives eorum, non servos, militare, quos hieme saltem in domos ac*
12 *tecta reduci oporteat: et aliquo tempore anni parentes liberosque ac conjuges invisere, et usurpare libertatem,*
13 *et creare magistratus.* Haec taliaque vociferantes adversarium haud inparem nacti sunt Ap. Claudium, relictum a collegis ad tribunicias seditiones compri-

Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum, summoque in margine versus adhaesit.

Sed ad sententiam Terentius Eunucho [5, 9, 24.]

— — — perfice hoc
Precibus, pretio, ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaïdem.

M. Seneca controv. 28. *Non potest filia tam anguste paternis tabulis adhaerere, quas aut totas possidere debet, aut totas perdere.* Martialis 9. Ep. 49.

— — conviva nec ultimus haesi.

J. FR. GRON. *hre* Lovel. 1. et 4. Simile compendium deinde caussa exstitisse videtur, ut perperam scriberetur *habere*, pro *haerere*, in Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. [Veith.] Solent autem ea verba et alibi in Mstis commutari. V. ad 29, 4, 8.

§. 11. *Admoneat collegas, liberos et cives eorum, non servos, militare*] *amoveat* Gaertn. *admoveat* Lovel. 5. et Haverk. V. infra ad 9, 38, 12. Tum *liberos cives eorum, et non servos* Harlej. 2. et Haverk. Paullo ante *τὸ qui* deerat in Florent. Sed interceptum est a praecedentis ultima syllaba *quam.* Tale exemplum etiam supra habuimus 2, 7, 10.

§. 12. *Usurpare libertatem, et creare magistratus*] Hic folium unum vel alterum periit in Fragm. Hav. et demum incipit iterum infra c. 10, 4. Ceterum *supra re libertatem* est in Lovel. 3. Tum *ac creare magistratus* in Voss. 1. et Leid. 2.

§. 13. *Haec taliaque vociferantes adversarium haud inparem nacti sunt*] *Haec itaque vociferantes* Hearnii Oxon. B. *Haec et alia vociferantes* Harlej. 2. *Haec aliaque vociferantes* Lovel. 2. 4. Gaertn. Haverk. et apud Hearnium L. 1. et C. quod forte non inprobandum. Supra 1, 50, 7. *Haec atque alia eodem pertinentia seditiosus facinorosusque homo quum maxime dissereret.* Infra 29, 1, 25. *Haec aliaque dicendo non populares modo, sed Ausetanos quoque, vicinam gentem, concitat.* Ita Gronovius ex Mstis restituit, pro *taliaque.* V. etiam, quae ad eum locum notantur. Voces hae saepe in Mstis turbari solent. V. infra hoc lib. ad c. 5, 6. et Glarean. ad 10, 10, 6. Adde viros doctos ad Suet. Aug. 43. Sed nec vulgatum temere spernendum. Similiter enim Tacit. 11. Ann. 24. *His atque talibus haud permotus princeps statim contra disseruit.* Tum *aversarium* Portug. Deinde *nati sunt* Klockian.

Relictum a collegis] Non tamen

medas; virum inbutum jam ab juventa certamini-
bus plebejis: quem auctorem aliquot annis ante 14
fuisse memoratum est, per collegarum intercessio-
nem, tribuniciae potestatis dissolvendae.

III. Is tum jam, non promtus ingenio tantum, 1
sed usu etiam exercitatus, talem orationem habuit:
Si umquam dubitatum est, Quirites, utrum tribuni ple- 2
bis vestra, an sua, caussa seditionum semper auctores

solum; uti adparet ex iis, quae scribit Livius c. 7. *Senatusconsultum factum est, ut tribuni militum concione advocata peditibus equitibusque gratias agerent:* sed cum aliis relictum, ut solum ex omnibus maxime idoneum commendis seditionibus tribunitiis. DUK. *relictum ab collegis* Haverk. *relictum ad collegas* Lovel. 1. *relictum a collegio* Lovel. 5.

Inbutum jam ab juventa certaminibus plebejis] *jam juventa* Lovel. 5. *jam a juventa* Portug. et Goertu. *jam ubi certaminibus* Voss. 1. in quo *jam ub*, id est *ante*, *certaminibus* inter versus adscriptum est, quod exstat in contextu Lovel. 1. *jam certaminibus* Leid. 1. Praeterea *certaminibus plebis* Voss. 1. et Lovel. 3. In fine cap. *dissolendae*, pro *dissolvendae*, Harlej. 1.

§. 1. *Is tum jam non promtus ingenio tantum*] *Is cum jam non promtus* Voss. 2. Lovel. 3. et Portug. 2 m. 1. *Iste jam non promtus* Florent. et Neapolit. Latinii. *Is tum jam*, Lovel. 4. et 5. V. ad 2, 17, 5. De particulis *tum jam*, hoc ordine inverso, ut saepe obveniunt, *jam tum*, v. supra ad 1, 41, 7. Mox trajectis vocibus *usu et usu exercitatus* Lovel. 4. *usu usu exercitatus*, Harlej. 2. Haverk. et prisci excusi usque ad Aldum, qui dedit *usu etiam*, quomodo etiam praeferunt reliqui scripti; nisi quod *etiam* desit in Lovel. 5. et *exercitus* habeat Florent. de quo v. ad 27, 44, 6.

§. 2. *Si umquam dubitatum est, Quirites*] *dubitatum est quis* Leid. 1. *dubitatum est cur* Klock. pro quo in margine *dubitatum est quin* pro varia lectione adscribitur. *dubitatum est a quin* Voss. 1. in cujus ora alia adpicta est scriptura *dubitatum est a Quiritibus*. Et hoc modo praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1.

Vestra, an sua, caussa seditionum semper auctores fuerint] Lege ἀφ' ἓν *semper-auctores*, hoc est sempiterni. De quo v. Animadversiones nostras ad Propertii 1. Eleg. 18, 15.

Ut tibi sim merito semper furor.

Hoc noto, ut arguam scripturam Palat. secundi, immutantis in deterius *seditionum auctores semper fuerint*. Infra c. 42. *Nec ullum erat tempus, quod a novae semper-cladis alicujus spectaculo cessaret.* GEBH. Similiter etiam Gebhardus ad d. loc. Propertii accipiebat illud Livii in praefat. *Dum novi semper-scriptores aut in rebus certius aliquid adlaturos se, aut scribendi arte rudem vetustatem superaturos credunt.* Ceterum Palat. secundo concinunt hic Lovel. 5. et Haverk. Neque multum inter-

fuerint, id ego hoc anno desisse dubitari certum hab
3 *et quum laetor, tandem longi erroris vobis finem facti*
esse, tum, quod secundis potissimum vestris rebus hic
ror est sublatus, et vobis, et propter vos reipubli
4 *gratulor. An est quisquam, qui dubitet, nullis inju*

esse puto, utro ordine verba legantur. Receptum tamen non muto ob reliquorum, et inter eos optimorum, codicum consensum. Quamvis autem figura illa ὑφ' ἓν crebro cum particula *semper* obcurrat, ut Voss. multis exemplis docet 5. Instit. Orat. 4, 6. eam tamen non ubique quaerendam arbitror. Certe necesse non est, ut ad eam hoc loco recurramus, quum commodissime τὸ *semper* ad verbum *fuerint* referri possit; ut apud Tibull. 1. El. 1, 5.

Nec Spes destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat.

Ubi non jungendum *semper-acervos*, sed *semper praebeat*. apud Livium 6, 40, 9. *Quae tandem ista merces est, qua vos semper tribunos plebis habeamus*. ubi similiter jungi debent voces *semper habeamus*. multo minus eo recurrendum est supra apud Liv. in Praefat. §. 2. Non enim adsequor, quid ibi notaret *semper-scriptores*. In hac figura nimius ubique fuit Gebh. V. etiam supra ad 2, 52, 7. Insuper *vestra ac sua caussa* Lovel. 5. Tum *seditionis semper auctores* Harlej. 2. et Haverk. sed accusationi Appii magis convenit numerus pluralis, quem servant alii omnes. Deinde *auctores fuerunt* Leid. 2.

Id ego hoc anno desisse dubitari certum habeo] Pronomen *ego*, quod in scriptis constanter exstat, non adparet in edd. vett. Primus id recepit Aldus. Praeterea *dedisse* habet Leid. 1. *destisse* Leid. 2. Male. V. infra ad 9, 46, 3.

§. 3. *Et quum laetor, tan longi erroris*] *etenim laetor* Leid *et tum laetor* Lovel. 4. 5. Harle et Haverk. V. ad 6, 23, 3. *vobis* I *finem facturum esse* Love

Tum, quod secundis potissim his vestris rebus hic error est latus] Ablativus *his* a quopi additus est. Nec enim in Bor tomagensi codice habetur. RH *Τὸ his* servant Lovel. 4. Harle Portug. et Haverk. [Veith.] *vestris* habent Voss. 1. Leid. 2 Lovel. 1. *is vestris* Leid. 1. Lo 2. et Klockian. *iis vestris* Lo 5. Adsentior tamen Rhenanc pronomen delenti, quod agnoscunt Florent. Voss. 2. vel. 3. Harlej. 1. Gaertn. et tiones principes. Primus Al contextui adjecerat. Alio et ordine *quod potissimum secu* praefert Harlej. 2. Mox *et pro vos, et reipublicae*, addita vo Harlej. 2. *et propter vos rep.* vel. 5.

§. 4. *An est quisquam, qui bitet, nullis injuriis vestris*] Leg dum omnino est *ullis*. quod e τῆς διανοίας, et haec verba of dunt, *si quae umquam*. Riden vero hoc loco Gallicus inter vetus. T. FABER. Contra D jatius, adversatus Fabro, tendit; non posse hoc loco de negatione idoneum sensum mente auctoris confici; nec rio itaque legendum esse *a quisquam, qui dubitet*, sive nesciat, *nullis umquam*. aut. q eodem redit, numquam ulli *juriis vestris aeque offensos* Clariss. vero Ant. Perison

vestis, si quae forte aliquando fuerunt, umquam aeque, quam munere Patrum in plebem, quum aera militantibus constituta sunt, tribunos plebis offensos ac concitatos esse? quid illos aliud aut tum timuisse creditis, aut 5 hodie turbare velle, nisi concordiam ordinum, quam

servato τῷ *nullis*, pro *umquam*, malebat *numquam*. Miror hic viros doctos haesisse. *Aeque offensus nullis injuriis* capiendum est, ac si dixisset, *non aeque offensos ullis injuriis*. Plaut. in Epid. 2, 3, 1.

Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes.

Ne unquam eorum per Italiam ire liceret, pro non liciturum, tanquam eorum ire per Italiam, infra est 42, 36, 6. ubi vide, quae notantur. *nullis* et *umquam* in omnibus scriptis et editis constanter supersunt, nisi quod *in* Lov. pro *nullis*, praeferant Voss. 2. et Lovel. 3. Praeterea *an est quis*. *qui* habet Leid. 1. *an est quisquam qui* Haverk. Deinde *vestris iniuriis*, sive *nostris*, Lovel. 2. Id foret a nobis inlatis: quo verba infra obcurrit hoc lib. c. 4, 3. *Etsi minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis, meminisse poterat*. id est, injuriae a vobis inlatae. Terent. Heaut. 1, 1, 85. *Cives patriae ob meas injurias*. Hic tamen vulgatum servo; *vestris* enim exstat in reliquis omnibus codd. *Injuriae vestrae* autem sunt vobis inlatae, quas vos perpessi estis. Ita Sall. in Jug. 14. *Iniurias, quid agam; tuasque injurias persequar, ipse auxilii egens*. 1. *Existimans, dolore permotus Adherbalem injurias suas magis persecuturum*. quo utroque loco Cort. (* Liv. 1, 13, 1. *quarum iniuria*.) Ceterum *miraris* Voss. 2. quae margini tamen adjectum est, alios legere *erariis*, vel *injuriis*.

Si quae forte aliquando fuerunt] Video diversam etiam lectionem quibusdam placuisse, *si quae forte aliquando inciderunt*. BREN. Plerique manu et typis descripti constanter praeferunt *fuerunt*. In Florent. tantum est, duplici lectione recepta, *inciderunt fuerunt*; sed in Lovel. 4. *fuere*. in Lovel. 1. et Leid. 2. *fuerint*, qui posterior mox addita voce *quum nunc munere* praefert.

Constituta sunt, tribunos plebis offensos ac concitatos esse] *constituta sint* Voss. 2. Deinde *offensos et concitatos* editi ante Aldum, qui primus *ac concitatos* vulgavit, consentientibus scriptis. Insuper τὸ *esse* deficit in Leid. 2. Paulio ante *militibus*, pro *militantibus*, Lovel. 4. Male. Infra hoc cap. §. 7. *Utrum militantium adversarii estis, an causam agitis?* c. 4, 1. *Nunc de ipsa conditione militantium dicere libet*. Ita στρατευόμενος pro στρατιώτης apud Sueton. in Tib. 21. *Inter tot rerum difficultates καὶ τοσαύτην ἀποδυμίαν στρατευομένων*. Dion. Hal. 8. Ant. p. 541. Ἀργύριον εἰς τοὺς ὀψωνιασμοὺς τῶν στρατευομένων ἀναλοῦσθαι. Lucas in Evang. 3, 14. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι. Similia praesertim apud Poëtas frequenter obcurrunt. V. Vechner. Hellenol. l. 1. part. 2, 9. p. 119.

§. 5. *Quid illos aliud aut tum timuisse creditis*] *quod illos* principes excusi; pro quo Ascensius

dissolvendae maxime tribuniciae potestatis rentur e
6 *Sic, hercule, tamquam artifices inprobi, opus quaeru*
qui et semper aegri aliquid esse in republica volunt,

anno 1513. *quid illos* substituit. Neque aliter in scriptis inveni. Tum *quid illos autem alios timuisse* Lovel. 5. *quid illos aliud autū timuisse*, neglecta unius literae *t* repetitione, et duabus vocibus in unam contractis, Leid. 1. Hinc factum, ut *quid illos aliud aut*, id est, *autem timuisse* datum sit in Gaertn. quod ipsum totidem literis est in Lovel. 4. Ex eo iterum natum *quid illos aliud aut timuisse*, ut praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Portug. Potest tamen illud *tum* etiam interceptum esse a primis literis vocis sequentis *timuisse*. *quid illos ante timuisse* se in Neapolitano reperisse testatur Latinius. [*quid illos autem aliud timuisse* Veith.] Mox *τὸ nisi* exsulat a Leid. 2.

Quam dissolvendae maxime tribuniciae potestatis rentur esse] Non dubito, quin scripserit Livius, *quam dissolvendae maxime tribuniciae potestati rentur esse*. ut sit loquendi modus crebro obvius apud hunc auctorem. Sic et libro proxime superiori [c. 35, 9.] *Experiundam rem denique in uno alterove esse, sitne aliquis plebejus ferendo magno honori*. Item infra hoc lib. [c. 6, 15.] *Etsi prodendae patriae dissolvendaeque reipublicae est*. RHEN. Quidam *caussam* intelligunt, ut sit sensus, quam concordiam rentur esse caussam dissolvendae potestatis tribunitiae. Quidam, pro genitivo *potestatis*, dativum *potestati* restituerunt, quod placet. Nam verbum *sum* saepe hunc habet casum. GLAR. In vetustis plerisque libris legitur *potestatis* in casu gignendi, non *potestati*. Quam lectionem probat Rhenanus, non intelligens usitatam hanc locutionem historicis esse, ut dic *Esse alicujus rei faciendae*, pertinere ad rem illam fac dam. Sic loquitur 3, [39, *Quod unum exaequandae liberi esset*. Et 39, [16, 9.] *Nihil a dissolvendae religionis esse*. Et lustius in concione Lepidi fragm. l. 1. Hist.] *Et omnia nendae dominationis honesta a met*. Et Livius 27, [9, 12.] *Ea dendi imperii Romani, trade Annibali victoriae esse*. Ergo *testatis* retinendum. SIG. Eleg ter hic quidem Sigonius, et s servit alter Vossianus, quo n primum incipio uti. Alter tam Helm. Buslid. Rott. Chisletia subscribunt Borbetomagensi, habent *potestati*. J. FR. GR(*dissolvend maxime et tribuni* Portug. *dissolvendae maxime tribuniciae* Leid. 2. et Lovel quomodo etiam est in conte Voss. 1. pro quo in margine em datur *dissolvendae maximum bunicia*e. quod praefert Gae *solvendae maxū et tribuniciae* H ckian. Deinde *tribuniciae pote ti rentur esse* praeter Voss. 1. bent etiam Leid. uterque, Lo 1. 2. 4. et Gaertn. ut supra 2 4. *Ut tam eminens area, firma templis quoque ac porticibus su nendis esset*. c. 9, 6. *Divites ferrent, qui oneri ferendo ess* 10, 5, 5. *Satis fretus, esse e nunc tolerando certamini lega* 30, 6, 3. *Ea modo, quae re guendo igni forent, portantes*, liqui tamen mei servant alte lectionem *tribuniciae potes rentur esse*, quod Hearnio et obvium fuit in Oxon. L. 1. 2 C. et Latinio in Neapolit. Id tem recte Sigonius exponit, pertinere rentur ad dissolv dam tribuniciam potestatem.

ut, ad cujus curationem a vobis adhibeantur. Utrum 7
eam defenditis, an inpugnatis plebem? utrum mili-
tantium adversarii estis, an caussam agitis? Nisi forte

supra 3, 24, 1. *Clamant fraude fieri, quod foris teneatur exercitus; infrationem eam legis tollendae esse.* c. 31, 7. *Legum latores et ex Patribus, qui utrisque iniuria ferrent, quaeque aequandae libertatis essent, sinerent creari.* ib. *aequandae libertati* legendum esse existimat is, qui nuper in Belgio Terentium commentariis suis illustratum in lucem emisit publicam, in addend. ad Ter. Heaut. 2, 1, 29. Sed ad eumdem lapidem obfendit, ad quem etiam hoc loco Rhenan. Omnes enim, quos consului, codd. constanter ibi receptam scripturam ac ore tuentur. 30, 9, 4. *Pro* [illegible] *quisque, quae distinae obsidione tolerandae sunt, ex agris conferunt.* Ita legendum ex Msto Florent. esse, ibidem videbimus. 34, 4. 5. *Omnia discrimina talia et [illegible] et libertatis aeque minuendae esse.* ubi plura vide. Sallust. in Catil. 6. *Regium imperium [illegible] conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat.* ubi v. Cl. Cortium, et ad Jugurth. 85. Hanc itaque posteriorem lectionem cum Sigonio priori praeferendam puto. [*potestatis eam* [illegible] *esse* Veith.]

§. 6. *Hoc, hercule, tamquam artifices improbi, opus quaerunt*] Scribe, *Sic, hercule, tamquam artifices improbi.* RHEN. *Hoc, g,* [illegible] *ergo,* Lovel. 5. *Hoc, hercle* Lovel. 4. [Veith.] *Hoc, hercule* Lovel. 2. Portug. Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. *Sic, hercule,* utraque lectione adoptata, Gaertn. Se recte Ruhnanus *Sic, hercule* probavit, quomodo etiam obferunt edd. Principes. *Tò Hoc* primus Aldus receperat. Deinde *tam artifices improbi* Klockian. *tamquam artifices probandi improbi* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Qui et semper aegri aliquid esse in republica volunt] Muretus delet *τὸ qui*: ut sit, *tamquam artifices improbi, opus quaerunt: et semper aegri.* J. FR. GRON. *Tò qui* servant omnes nostri. Sed *etiam*, pro *et*, habet Haverk. Deinde *aegri* deficit in Leid. 2. *esse* in Harlej. 2. et Haverk. Sed, ordine mutato, *in republica esse* legit Lovel. 4. Mox *a nobis adhibeantur* Lovel. 2. *ab nobis adhibeantur* Haverk.

§. 7. *Utrum enim defenditis, an inpugnatis plebem*] *Utrum autem defenditis* Leid. 2. Deinde *aut inpugnatis* Portug. sollemni errore scribarum, qui saepius has particulas confundere soliti sunt. Exempla v. supra ad 4, 7, 7. infra 7, 30, 10. 8, 21, 6. (*9, 42, 9. 21, 4, 3.) et apud Cortium ad Sallust. Jug. 14, 17. ubi idem error bis obcurrit. Omnia autem haec verba deficiunt in Florent. Ceterum *defendentis an inpugnantis* praefert Lovel. 5. Mox *militantium estis adversarii* Gaertn.

Nisi forte hoc dicitis, Quidquid Patres faciunt, displicet] *haec dicitis* Lovel. 2. *hoc agitis* Leid. 2. ut videri posset librarius scribere voluisse *aitis*. Sed potius est, ut dicamus, illud *agitis* in mente ejus haesisse ex praecedenti periodo. Deinde *quid Patres faciunt* Harlej. 2. per scribarum negligentiam omissa syllabae repetitione. *quidquid faciunt Patres* Portug.

hoc dicitis, Quidquid Patres faciunt, displicet; si
8 *illud pro plebe, sive contra plebem est. Et, quema*
modum servis suis vetant domini quidquam rei cum ali
nis hominibus esse, pariterque in iis beneficio ac malej
cio abstineri aequum censent: sic vos interdicitis Patr
bus commercio plebis; ne nos comitate ac munificent
nostra

Sive illud pro plebe, sive contra plebem est] Ita primus edidit Sigonius, in prioribus Scholiorum editionibus monens, se eam lectionem in vet. lib. reperisse. Verum id Scholion postea in edit. anni 1592. omissum est. Antea vulgatum fuerat *sive illud pro plebe, seu contra plebem est. Seu τῷ sive* recte subjungi posse, infra dicam ad 10, 14, 9. Hic tamen Sigonio consentio, quod omnes Mssi, etiam illi, quibus utor, stant ab ejus lectione. Ultimum *est* exsulat a Lovel. 2.

§. 8. *Et, quemadmodum servis suis vetant domini quidquam rei cum alienis hominibus esse*] Insere *quum* adverbium, quod omissum est. *Et, quemadmodum quum servis suis vetant domini.* RHEN. Illud *quum* eodem loco insertum exhibent Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Klockian. Portug. Gaertn. apud Hearnium Oxon. L. 1. et C. atque omnes excusi ante Aldum, qui primus omisit. Et sane diligentius ad sensum adtendenti patebit, id omnino recipiendum non esse. Praeterea *servis sui vetant domini* Haverk. *servis vetant domini*, voce omissa, Harlej. 2. Deinde *cum omnibus alienis esse* Haverk. Sed *omnes* et *homines* infinitis locis commutari solent. Vide, quae notantur supra ad 3, 54, 6. [*cum aliquibus hominibus esse* Veith.]

Beneficio ac maleficio abstineri, aequum censent] *beneficio et male*
cio Leid. 2. et Lovel. 1. Dein
aequum esset Voss. 2. Lovel. 2.
et Portug. a m. 1. qui *aequum ce*
sent esse a m. 2. praefert: qu
etiam inveni in Lovel. 4. *aequ*
est in Lovel. 5. *aequum esse ce*
sent in Harlej. 2. Verum non ta
tum *τὸ esse* modo praecessit, s
codicum illa inconstantia, ut
optimorum dissensu, id a ma
manu esse evincitur.

Sic vos interdicitis Patribus co
mercio plebis] Istam lectionem
margine annotatam reperio. V
rum antiquior habet, *sic vos*
terdicto Patribus commercio pleb
subaudi, *facitis*. Quae senten
neutiquam est huic similitudi
accommodationi inconvenie
RHEN. Placet satis: neque
men valde improbo, quod Rh
nanus adnotat ex Borbet. *int*
dicto. Subaudi non, quod i
vult, *facitis*; id enim duru
sed ex praecedenti commat
aequum censetis, ne (scilicet qu
sequitur) *nos munificentia nos*
provocemus plebem. J. FR. GRO
sic vos interdicto Patribus comm
cio plebis in solo apud me est H
verk. minimae auctoritatis co
ce; quare eam etiam lection
probare nequeo. *sic nos inter*
ctis Patribus commercia plebis l
bet Voss. 2. *sic vos interceditis l*
tribus commercio plebis Harlej.
sic vos interceditis Patribus co
mercium plebis Hearnii Oxon.

nostra provocemus plebem, nec plebs nobis dicto audiens atque obediens sit. Quanto tandem, si quidquam in vobis, non dico civilis, sed humani esset, favere vos magis, et, quantum in vobis esset, indulgere potius comitati Patrum atque obsequio plebis oportuit? quae si perpetua concordia sit, quis non spondere ausit, maximum hoc imperium inter finitimos brevi futurum esse? 9 10

in margine. *commercia* ejusdem C. ut et Lovel. 3. 4. atque Harlej. 1. Utrumque genus loquendi *interdicere Patribus commercio* et *commercium* probum, atque quum apud Livium, tum apud optimos scriptores, in usu est. Prius apud Livium 8, 14, 8. *Interdictumque mari Antiati populo est.* 41, 23, 6, *Qui regibus Macedonum Macedonibusque ipsis finibus interdixissemus.* Cic. de Senect. 7. *Quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet,* qui et saepe alibi ita loquitur. Val. Max. 3, 5, 2. *Ei Q. Pompejus praetor urbanus paternis bonis interdixit.* 8, 6, 1. *Postulavit, ut patri suo bonis, tamquam ea dissipanti, interdiceretur.* Quinctil. 6. Instit. Orat. 3. p. 535. *In hac quidem pugna forensi malim mihi lenibus interdicere.* et p. 554. *Quod ei domo sua Proculejus interdixisset.* Pluribus etiam locis ita locuti sunt Tacitus, et passim JCti antiqui. Alterum apud Livium 34, 7, 3. *Feminis dumtaxat purpurae usum interdicemus.* Valer. Max. 2, 7, 9. *Interdixit etiam ei convictum hominum usumque balneorum.* V. insuper Gronov. ad Senec. Epist. 18. et doctos interpretes ad Nason. 6. Met. 332. Quum tamen pro vulgato stent meliores codices, illud etiam verius esse nullus dubito. [*ne vos comitate* Veith.]

Nec plebs nobis dicto audiens atque obediens sit] *nec nobis plebs* editi vetusti usque ad Aldum, qui seriem atque ordinem vocabulorum inmutavit. Cum Aldo autem faciunt omnes calamo exarati. *nec plebs vobis* perperam habet Haverk. [*ne plebs nobis* Veith.] Tum *obediens sit* Gaertn. sollemni errore, cui caussam praebuit similitudo ductuum, quibus literae *s* et *f* formari solent. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 9, 335. Similes errores obcurrunt supra 3, 9, 5. infra hoc lib. c. 11, 7. c. 27, 6. 6, 3, 5. c. 37, 4. et 7. c. 40, 3. 8, 22, 10. (*21, 61, 2. 34, 49, 10.) et alibi. Voces *nec plebs* omittebantur in Florent.

§. 9. *Si quidquam in vobis, non dico civilis, sed humani esset, favere vos magis*] *si quidquid in vobis* Harlej. 2. Deinde *fovere* idem Harlej. 2. Lovel. 4. et Gaertn. [Veith.] Sed solent interdum negligentia scribarum ea verba in codd. vetustis confundi. V. N. Heins. ad Claudian. bell. Gild. 245. Tum *vos* deficit in Lovel. 2. cujus loco *nos* perperam legunt Lovel. 4. et 5. [Veith.] Voces *non dico civilis, sed humani esset, favere vos magis, et, quantum in vobis* omittuntur in Lovel. 3. et Leid. 2. Repetitio *τῶν in vobis* hujus erroris caussa fuit. [*in nobis* Veith.] Paullo ante *Quanto tñ*, id est *tamen*, Lovel. 2. V. ad 22, 2, 11. Mox *indulgere comitati potius* trajectis vocibus est in Gaertn.

§. 10. *Quae si perpetua concordia sit, quis non spondere ausit*] *quod*

1 IV. *Atque ego, quam hoc consilium collegarum me*
rum, quo abducere infecta re a Vejis exercitum nolu
runt, non utile solum, sed etiam necessarium fuerit
postea disseram: nunc de ipsa conditione dicere militar
2 *tium libet. Quam orationem, non apud vos solum, se*
etiam in castris, si habeatur, ipso exercitu disceptant

si perpetua editiones principes: in qua lectione *τὸ quod* eleganter abundat. V. supra ad 2, 29, 8. Primus Aldus postea vulgavit *quae si perpetua*. Et ita praeferunt omnes scripti, nisi quod *ne si perpetua* habeat Gaertn. Tum *concordia* non adparet in Portug. Vir doctus ad marginem edit. Curion. conjecit scribendum *quae si in perpetua concordia sit*. sine caussa. Hinc *respondere* Leid. 2. Denique *possit*, pro *ausit*, Hearnii Oxon. L. 1. *auxit* Lovel. 5.

Maximum hoc imperium inter finitimos brevi futurum esse] *hoc maximum imperium* Gaertn. sed vox *maximum* deficit in Leid. 2. Praeterea *intra finitimos* Voss. 2. quomodo saepe peccarunt scribae. V. infra ad hujus lib. c. 27, 3. Tandem *τὸ esse*, quod omnes scripti servant, exsulat ab editionibus Aldina antiquioribus.

§. 1. *Quo abducere infecta re a Vejis exercitum noluerunt*] Secundus e MSS. Palatinis *abducere infecta re suum a Vejis exercitum noluerunt*. GEBH. Muretus e v. l. *quod*. Ego malim *qui*. J. FR. GRON. *Τὸ quo* exsulat ab Harlej. 2. et Lovel. 2. Reliqui mei constanter *quo abducere*, quod neque in *quod*, neque in *qui* mutandum esse, patet ex *τῷ HOC consilium*. Tum *interfecta re* Harlej. 1. qui forte voluit *inperfecta re*, ut supra 1, 54, 7. *Ut re inperfecta redit Gabios*. Sed nihil mutandum. Infra 9, 32, 6. *Ne infecta re abiretur*. 42, 16, 4. *Re infecta redierunt*. Ita *infecta pace* infra 9, 1, 3. 3 31, 10. 37, 1, 6. et alibi. Deinc *suum exercitum* Lovel. 4. et 5. utr que autem lectione juncta, *sua a Vejis exercitum* Harlej. 2. Gaert et Haverk. *ab Vejis exercitum* Lei 2. Lovel. 1. et Portug. Praeter *noluerint* edd. Rom. anni 1472. Parm. Paullo ante *atqui ego qua tum* editt. principes. Nonnun quam particulae *atqui* et *atq* negligentia operarum confu duntur in membranis vetusti V. supra 3, 52, 8. Adde Cl. Co te ad Sallust. Catil. 52, 31. Lic *atque* pro *atqui* interdum pon et occupationi inserviens *et ver et tamen* notare, moneat idem C Corte ad Sallust. Jugurth. 4, Idem librarii alibi etiam in cor mutandis vocibus *quam* et *qua tum* lapsi sunt. V. supra ad 46, 5. et infra hoc lib. c. 5, (* 24, 26, 7.) *quam* tamen hic se vandum esse; constat ex illis quae supra notantur ad 4, 3 2. Deinde *hoc consilio* male L vel. 2. 4. 5.

Non utile solum, sed etiam n cessarium fuerit, postea edisseram Malim *disseram*, quod est in v lumine Vormaciensi. RHEN. *di sertim* Portug. *deseram* Lovel. *disseram* Florent. Voss. uterqu Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. Harlej. uterque, Gaertn. Kloc et Haverk. quod ex emendatio Rhenani recepit Frobenius ann 1535. et recentiores servaru usque ad Gronovium, qui n modo priorem lectionem revoc vit, sed eamdem etiam praefere

eum arbitror videri posse. in qua si mihi ipsi nihil, quod dicerem, in mentem venire posset, adversariorum meorum orationibus contentus essem. Negabant nuper, danda esse aera militibus, quia numquam data essent. quo- 3
nam modo igitur nunc indignari possunt, quibus aliquid novi adjectum commodi sit, eis laborem etiam no-

dam esse monuit infra ad Liv. 27, 1, 4. Sane *edissererе* Livio familiare esse, patet ex illis, quae d. l. notantur. Sed et *disserere* eodem sensu usus est. Infra 41, 6, 5. *Senatus iis a M. Titinio praetore datus in aede Bellonae ad disserendas res, quas gessissent.* ubi vide, quae dicam. Quum itaque *disserere* tueantur optimi scripti, ita etiam lectionem genuinam esse puto, et in contextum recepi. Praeterea *sed necessarium etiam*, verbis trajectis, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

De ipsa conditione militantium dicere] Ita primus vulgavit Frobenius anno 1535. Priores enim in alium ordinem digestis dictionibus habent *conditione dicere militantium*; quibuscum etiam faciunt Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Klockian. et Haverk. Quare ita etiam edi jussi.

§. 2. *Non apud vos solum, sed etiam in castris*] *To etiam* non est in Haverk. V. supra ad 2, 6, 1. Ceteris tamen reliqui codd. stant pro vulgata lectione, ejus unius auctoritatem mutandae lectioni non subficere existimo. Mox *videntur posse*, pro *videri*, Florent.

Si mihi ipsi nihil, quod dicerem, in mentem venire posset] *si mihi ipse nihil quidem dicerem* Portug. *mihi* quoque etiam Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. Miror, librarios, qui paulum hanc elegantiam ferre non potuerunt, eamdem hic admittere voluisse, ubi ei locus esse non potest. *To ipsi* deficit in Lovel. 2.

§. 3. *Quonam modo igitur nunc indignari possunt*] *quemadmodum igitur* Lovel. 4. 5. et Haverk. [Veith.] *quonam igitur non indignari* Lovel. 1. *igitur quonam modo* Leid. 2. qui mox non agnoscit voculam *nunc*. Sed pro ea *numquam* est in Gaertn. *n̄* per compendium in Klockian. Paullo ante *aera danda militibus esse* Lovel. 2. *aera danda militibus*, omissa ultima voce, editt. principes. Aldus deinde reposuit *danda esse aera militibus*. Et ita legunt reliqui manu exarati, nisi quod *esset* perperam habeat Haverk.

Quibus aliquid novi adjectum commodi sit] *adjectum commodum sit* Gaertn. *aliquid novi adjecti commodi sit* Harlej. 2. et Haverk. V. ad 2, 57, 3. Verum reliqui codices recte stant pro vulgato. Quid caussae librarii habuerint, ut a recepta lectione abirent, supra vide ad 4, 44, 5.

Eis laboris etiam novum pro portione injungi] Lege *eis laborem etiam novum pro portione injungi*. RHEN. Ita legunt etiam omnes nostri, nisi quod *eis in laborem etiam novum* Lovel. 4. [Veith.] *eis in laborem et novam* Lovel. 5. habeant. Deinde *proportionē injungi* Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. et Haverk. Verum primo perperam duae voces coaluerunt; de-

4 *vum pro portione injungi? Nusquam nec opera sine em*
lumento, nec emolumentum ferme sine inpensa opera
labor voluptasque, dissimillima natura, societate qu
5 *dam inter se naturali sunt juncta. Moleste antea fe*
bat miles, se suo sumtu operam reipublicae praebe
gaudebat idem, partem anni se agrum suum colere; qu

inde ultima litera *m*, sive ejus nota literae praecedenti supra-scripta, nata est ex prima syllaba vocis sequentis *injungi*. V. supra ad 3, 48, 5. Deinde *pro portione jungi* Harlej. 2. Male. V. ad 8, 32, 15.

§. 4. *Nusquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum ferme sine inpensa opera est*] *nec operam* male Florent. Leid. ambo, Harlej. 1. Portug. et Klockian. Tum *sine emolumento ferme fiet*, *nec emolumentum ferme sine* Haverk. *sine emolumento ferme fiet*, *emolumentum sine* Harlej. 2. *sine emolumento ferme sine* Gaertn. Deinde *sine impensa ferme opera* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Labor voluptasque dissimillima natura etc.] Muretus 16. Var. Lect. 1. docet, Socratem, quum paullo post moriturus vinculis ex more solutus esset, idem monuisse apud Platonem. Locus exstat in Phaedone non longe post princ. pag. m. 376. Ὡς ἄτοπον ἔοικέ τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ· ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν· τῷ ἅμα μὲν αὐτὼ μὴ θέλειν παραγίνεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ· ἐὰν δέ τις διώκῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι ἀεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς ἡμμένω δύ' ὄντε. *Quam mirabile videtur id, quod suave homines vocant: et mirabiliter effectum natura erga id, quod ei adversari videtur, molestum: quum ambo quidem simul in homine esse noli alterum autem eorum si quis p sequatur ac capiat, alterum q que fere capere cogatur, tamqu ex eodem utraque capite apta colligata sint.* Ceterum *dissimi natura* Leid. 2. Lovel. 1. et H lej. 2. ut *labor voluptasque dis milia* dictum sit, quemadmod *gratia atque honos opportuniora* 57, 6. Praefero tamen vulgatu quod reliquorum codicum auc ritas firmat. Olim scribebat *dissimilima*, vel *dissimilia*, un exigua mutatione factum est *d similia*.

Societate quadam inter se na rali sunt juncta] Pall. duo *soc tate quidem inter se naturali sunt juncta*. Andreas edidit *cietate quadam inter se natur sunt innexa*. GEBH. *societate q dam inter se natura* Leid. 1. *cietate quadam inter se naturali* Lovel. 2. 5. et Portug. [Veit Deinde *sunt conjuncta* Have Klock. et Hearnii Oxon. N. que aliter a m. 1. fuerat in V 2. Sed syllabae *con* adpictae s notae, quibus librarii aliq delendum indicant. *sunt in* non tantum Andreas dedit, idem etiam superest in aliis, q vidi, editt. vetustis usque ad dum, qui primus *juncta* su tuit. Et ita etiam habent rel scripti.

§. 5. *Se suo sumtu operam publicae praebere*] *se sumtu* Leid. 2. Vox *sumtu* a m. 1. ab a Portug. sed a m. 2. postea

ren, unde domi militiaeque se ac suos tueri posset. Gau- 6
deat nunc, fructui sibi rempublicam esse, et laetus stipen-
sum accipit. aequo igitur animo patiatur, se ab domo,
ab re familiari, cui gravis inpensa non est, paullo diu-
tius abesse. An, si ad calculos eum respublica vocet, 7
non merito dicat? annua aera habes, annuam operam

marginem adscripta est. In verbis praecedentibus *ante* est in edd. Aldo antiquioribus. Is autem *autem* substituit, concinentibus omnibus manu exaratis.

Gaudebat idem, partem anni se agrum suum colere; quaerere, unde domi] Voces *gaudebat idem* desunt in contextu Portug. quorum loco postea m. 2. ad marginem adscripta est sola *gaudebat:* quae nia etiam exstat in Lovel. 2. Sed *gaudebant idem* habet Florent. *gaudeat deinde* Lovel. 4. [Veith.] *gaudeat id est* Leid. 1. quod natum adparet ex non intellecto compendio *idē*, pro quo librarius dissis vocibus dedit *id ē*. Error hic in libris scriptis frequenter obcurrit. Videndi sunt viri docti ad Flori 4, 2, 15. Adde, quae infra notantur ad 6, 14, 12. (* 10, 8, 10. 27, 32, 4.) et Cel. Burmann. ad Sueton. Aug. 32. Tum *parte anni* Lovel. 2. Praeterea *quaerereque, unde domi* edd. antiquiores. Aldus deinde *τὸ que* expunxit, quod mihi etiam in nullo cod. scripto obvium fuit. Mox *domi militiae* sine particula connectente Lovel. 4. quomodo Livium saepe locutum esse supra vidimus ad 3, 68, 4. Ita mox *ab domo ab re familiari abesse.* Reliquorum tamen in servando vulgato consensus efficit, ne uni tenacissimo dissentienti fidem habeam. Integer verbum *posset*, quod a contextu Portug. abest, tantum in ora visebatur a sec. manu.

§. 6. *Aequo igitur animo patiatur, se ab domo, ab re familiari abesse*] *agitur*, pro *igitur*, aberranti manu dedit librarius Leid. 2. ut et *sed* pro *se*. Deinde *a domo*, *ab familiari re* Gaertn. *ab domo, re familiari* Harlej. 2. Paullo ante in verbis praecedentibus *sibi* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 3. [*cujus impensa gravis non est* Veith.]

§. 7. *An, si ad calculos eum respublica vocet*] Nempe ad putandam rationem, ut constet, quid a republica acceperit, quid in vicem ipsi debeat. Cic. de Amic. 16. *Hoc quidem est nimis exigue et exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum et datorum.* Quinctil. Declam. 12, 2. *Exsangues ac pallidos ad calculum vocat; quasi ego non confitear, illum etiam nimium multum adtulisse tam paucis.* Ceterum *Ausim*, pro *An si*, Lovel. 1. et *cum*, pro *eum*, Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. V. supra ad 4, 19, 2.

Non merito dicat, annua aera habes, annuam operam edo] Secundus e MSS. Pall. *annuam operam mihi edo.* GEBH. *non immerito dicat* perperam Neapolit. Latinii. Deinde *aera annua habes* Leid. 2. et Lovel. 1. *annua aera dices* Florent. Sed vox *dices* ex praecedenti in mente librarii haec scribentis perperam haerebat. Tum *annuam operam mihi edo* Haverk. et Lovel. 2. *annuam operam mede* Leid. 1. *annuam operam im*^{p} *ēd*^{o} Portug. *annuam operam impende* Hearnii Oxon. N. in marg. Ea autem lectio quibus gradibus lo-

ede. An tu aequum censes, militia semestri solidum
8 *stipendium accipere? Invitus in hac parte orationis, Q*
rites, moror: sic enim agere debent, qui mercenario n
lite utuntur. at nos tamquam cum civibus agere vo
mus: agique tamquam cum patria nobiscum aequum ce
9 *semus. Aut non suscipi bellum oportuit; aut geri p*
dignitate populi Romani, et perfici quam primum op

cum hunc invaserit, ex prius memoratorum codicum vitiosis lectionibus intelligi potest. Locutionem *operam edere* inlustrat Gronov. supra ad 3, 63, 3.

An tu aequum censes, militia semestri solidum te stipendium annuum accipere] Expunge dictionem *annuum*, quam nescio quis hic insulsit, quum ea nil sit opus. RHEN. Ejeci vocem *annuum* suasu Pall. trium aliorumque. Extat tamen apud Sigonium aliosque; minus necessario. *solidum* enim *stipendium* idem est cum justo ac perfecto, hoc est annuo. Sic noster l. 1, [19, 6.] *solidum annum* vocat, integrum. Hinc venit *solidare rationes* etc. GRUT. *ante aequum censes* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. *an tum aequum censes* Florent. *an aequum censes* Lovel. 2. et Portug. Deinde *militia semenstri* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. et Klockian. V. supra notata ad 4, 24, 5. Tum *solitum te stipendium* Lovel. 4. qui error ex pronunciatione vitiosa verba praeeuntis ortus est. V. ad 7, 16, 3. *solidum re stipendium* Voss. 1. Vocem vero *annuum*, quam viri docti ejecerunt, in nullo etiam meorum codd. observavi. Minus recte igitur Cl. Hearne eumque secutus editor Londinensis eam revocarunt. Denique *stipendium accipere, aut non suscipi* praefert Harlej. 1. quae verba ex §. 9. hic perperam repetita sunt.

§. 8. *Invitus in hac parte ora*
mis, Quirites, moror] Legendu
ut habent membranae Palatin
Invitus in hac parte orationis,
vitus, Quirites, moror. Ut l
geminatione acrius eis fidem
ciat, quam invitus tali inmo
tur orationi. GEBH. Quidam
bri, *invitus, Quirites.* quae
petitio vocis non insulsa vi
tur, et auget vim sententiae.
FR. GRON. *Invictus in hac pa*
orationis Leid. 1. quomodo n
numquam variant codices scrip
V. supra ad Epit. Liv. 3. S
tò Invitus non adparet in Voss
Quatuor autem priores voces n
erant in contextu Portug. s
tantum postea margini adjec
sunt. *Invitus in hac parte orat*
nis, invitus, Quirites, moror, qu
viri docti probarunt, quam
apud me in uno tantum supe
levioris auctoritatis codice
verk. nihilominus plurimum p
cet. In vocis enim *invitus* re
titione magna est emphasis.
supra emendarunt viri docti
40, 5. *Sine, sine, priusquam a*
plexum accipio, sciam, inquit,
hostem, an ad filium venerim.
infra 9, 9, 1. *Dedite interea,*
dite, inquit, profanos nos. q
utroque loco plura vide. In co
textum tamen recipere non su
nui.

Sic enim agere debent, qui m
cenario milite utuntur] *Tò en*
non adparet in Gaertn. Vox a
tem *milite* deficit in Leid. 2. et L

ta. Perficietur autem, si urgemus obsessos: si non ante, 10
abscedimus, quam spei nostrae finem captis Vejis inpo-
nemus. Si, Hercules, nulla alia caussa, ipsa indigni-
tas perseverantiam inponere debuit. Decem quondam an- 11
nos urbs obpugnata est ob unam mulierem ab universa
Graecia: quam procul ab domo? quot terras, quot ma-
ria distans? Nos intra vicesimum lapidem, in conspectu 12

vel. 1. Deinde *utantur* praefert Lovel. 5.

At nos tamquam cum civibus age-mus] *at* quoque particula praeter auctoritatem manu scripti codicis est superaddita. RHEN. Vet. lib. *At nos tamquam cum.* SIG. Particula *at* deerat in Florent. Leid. 2. Harlej. 1. Lovel. 1. et Bernii Oxon. B. deerat etiam in editt. vetustis. Aldus deinde vulgavit *ut nos tamquam.* et ita habent Leid. 1. et Klockian. Idem tamen in erratis reponendum monuit *at nos tamquam*, quomodo praeferunt Voss. uterque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Oxon. L. 1. 2. C. et N. ut Hearne auctor est. *at* et *ut* nonnunquam in MSS. confundi solent. V. ad 1, 18, 9. Deinde *tamquam cum civibus* Voss. 1. Sed duabus literis *li*, quae abundant, librarius stigmata apposuit, indicans eas per errorem scriptas, atque expungendas esse. Nescio vero, unde factum sit, *ut tamquam cum cymbris* datum sit in Gaertn.

Atque tamquam cum patria nobiscum aequum censemus] *vobiscum ita censemus* Harlej. 2. *vobiscum aequum censemus* Gaertn. et Haverk. V. ad 34, 2, 2.

§. 9. *Geri pro dignitate populi Romani et perfici*] *agere*, pro *geri*, Florent. Tum *pro dignitate populorum, et perfici* Harlej. 1. Scriptum fuisse olim videtur *populi R.* pro eo deinde levi errore factum esse *populorum*, id est, *populorum. pro dignitate nobiliter perfici* Florent.

§. 10. *Si urgemus obsessos, si non ante abscedimus*] *si urgemur obsessos* Leid. 1. Deinde *si non aut*, id est, *autem*, Haverk. Solent autem hae voces in membranis vetustis inter se commutari. V. infra ad 27, 35, 7. Denique *abscendimus* Voss. 1. am. 1. V. supra ad 3, 8, 8. (* h. lib. c. 44. 5.) *absedimus* Leid. 1. *abcedimus* Leid. 2. *obscdimus* Harlej. 2. Nihil mutandum. Ita *abscedere*, non addito casu, simpliciter positum est, pro discedere, infra 45, 6, 7. *Ea cohors, prosecuta regem fugientem, ne tum quidem abscedebat.* Mox *capitis*, pro *captis*, Voss. 1. et Harlej. 1.

Si, hercule, nulla alia caussa] *hercules* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. qua forma supra dixit 3, 68, 6. *At, hercules, quum stipendia nobis consulibus faciebatis. hercle* Lovel. 4. Mox *dignitas*, pro *indignitas*, Lovel. 4.

§. 11. *Decem quondam annos*] *quidam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui iidem codd. simul cum Gaertn. mox praeferunt *procul a domo*, pro *ab domo*. Deinde *quod terras* Florent. Klockian. et Haverk. Tum *quod maria* Leid. 1. Utroque loco etiam quaedam vetustarum editt. *quod*, pro *quot*, exhibent.

§. 12. *Nos intra vicesimum lapidem in conspectu prope urbis nostrae*

prope urbis nostrae, annuam obpugnationem perferre p
get: scilicet, quia levis caussa belli est, nec satis qui
quam justi doloris est, quod nos ad perseverandum st
13 *mulet. Septies rebellarunt, in pace numquam fida fu*

annuam obpugnationem perferre piget] *Nobis* etc. *pigetur* Portug. a m. 1. *Nobis piget* Florent. Lovel. 2. 3. 4. 5. Leid. 1. Harlej. uterque, Gaertn. et Haverk. *Nos bis* etc. *piget* Lovel. 1. et Klockian. utramque lectionem jungens; de quo v. ad 3, 44, 4. Tum *intra vicesimum est lapidem* Lovel. 4. [*Nobis intra vicesimum est lapidem* Veith.] Hinc *urbis vre*, id est, *vestrae*, Lovel. 5. et Gaertn. infinitis locis obvio errore. V. mox ad §. 13. cap. seq. §. 1. et ad 34, 2, 2. Deinde *annuam* deficit in Lovel. 2. Hinc *expugnationem* habet Lovel. 5. V. ad 21, 57, 6. Praeterea *proferre* Haverk. qui error ex non intellecto compendio scribendi profluxit. Plura ejus erroris exempla jam supra habuimus. V. ad 2, 56, 9. c. 57, 4. 3, 14, 2. c. 46, 6. c. 54, 15. 4, 49, 6. Infra 7, 1, 4. c. 36, 13. (* 9, 11, 12. c. 38, 10. 10, 35, 18. c. 39, 6.) Plura infra dicentur ad 9, 10, 7. Ceterum *vicesimum lapidem* constanter omnes codices calamis ac typis exarati, nisi quod in quibusdam eorum alia orthographia sit *vigesimum*. in Florent. a m. 1. *vicensimum*. Pro eo *duodecimum lapidem* scribendum esse, contendit Phil. Cluverius 2. Ital. Ant. 3. p. 530. variis ad id permotus rationibus: primo, quia id spatium Veji Roma distare dicuntur in tabula Peutingeriana: secundo, quia Plinius docet 3. H. N. 5. Tiberim *citra tredecim millia passuum urbis Vejentem agrum a Cruflumino dirimere*. tertio, quia urbs Veji secundum Dionys. l. 2. p. 116. ἀπέχει τῆς Ῥώμης ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν σταδίους. *distat a Roma centum admodum stadia*; et 1 stadia ex ejus calculo efficiu millia duodecim cum passib quingentis. De vero Vejoru situ v. Fontanin. in Antiqu Hortae 1, 4. p. 77. aliosque, qu ibi laudavit. Cl. Hearne ali agens *duodequadragesimum la dem* legendum dicit; et tam Cluverium ob oculos habu quem ipse laudavit. [*perferre bet* Veith.]

Nec satis quidquam justi do ris est] Male haec verba deficiu in Gaertn. *non satis* habet Lov 5. Tum *quisquam* praeferunt Fl rent. et Leid. 1. Deinde *justi loris* vulgavit Gruterus in postr ma edit. sive id inter operaru aberrationes referendum sit, si ita legendum censuerit; pro q Gronov. recte anno 1665. *ju doloris* restituit. V. Gronov. cap. seq. §. 7. Hanc enim script ram servant omnes codd. Libr rii etiam interdum has voces co mutarunt. V. N. Heinsium Claud. bell. Getic. 378. In verb praecedentibus quaedam ex ed tionibus vetustis *quia levis be caussa est*, transpositis vocibu aliae corruptius *quia levius be caussa est*, invitis scriptis; q suffragantur Aldo *quia levis cau sa belli* reponenti.

§. 13. *Septies rebellarunt*] *Sp cies rebellarunt*, transpositis lit ris, Lovel. 3. et Haverk. *Septi rebellaverunt* Portug.

In pace numquam fidi fuerun Vossianus [pr.] *fidei*. Muretus *fide*. Flor. Helm. Rott. Vossian alter *in pace numquam fida fu runt*. Et satis placet. Infra [c. 1

ren: agros nostros millies depopulati sunt: Fidenates deficere a nobis coëgerunt: colonos nostros ibi interfecerunt: auctores fuere contra jus gentium caedis inpiae legatorum nostrorum: Etruriam omnem adversus nos con- 14

8. *Cum quibus nec pax satis fida, nec bellum pro certo sit.* 40, [34, 11.] *Nulli alii, quam consulibus, credituri senatum, sincera fide in pace Ligures esse.* J. FR. GRON. *in pace nunquam fideles* Leid. 2. Voss. 1. in marg. Lovel. 1. 2. Portug. et Gaertn. *in pace nunquam in fide fuerunt* Harlej. 2. et Haverk. *in pace nunquam fide fuerunt* Leid. 1. Reliqui vulgatum servant. [etiam Veith.] Sed probo, quod ex quatuor codd. protulit Gronovius, sibique placere testatus est, ac Lovel. 3. etiam habet, *in pace nunquam fida fuerunt*; idque in contextum recepi. *Esse in pace* saepe apud Livium obcurrit. Infra 23, 42, 3. *Pacem necessariam accepimus, fuimusque in ea per annos prope quinquaginta.* 31, 29, 5. *Nunc vos in pace esse cum Philippo prohibent.* 36, 29, 1. *Ut, si in pace fuissent, illo impetu irae excitari potuerint ad bellum.* 38, 33, 2. *Civitatem in pace futuram, si id fecissent, pollicens.* c. 43, 3. *Siti, quum in pace essent, bellum inferunt questi.* 39, 56, 2. *Ulterior Hispania eo anno in pace fuit. in pace manere* dixit 30, 32, 7. *Quod neque non petere pacem propter metum, neque manere in ea prae insita animis perfidia potuissent.* Eadem ratione Livius etiam dixit *esse in victoria, esse in induciis, esse in laetitia.* V. infra ad 7, 38, 1. et ad 8, 23, 20. *Pax fida* autem, ut 8, 21, 4. *Qualem nos pacem subiecum speremus? Si bonam deferis, inquit, et fidam, et perpetuam.* Et paullo post: *Ibi pacem esse fidam, ubi voluntarii pacati sunt.* Sic contra *pax infida* 4, 10, 1. *Victoriam potius ex Volscis, quam pacem infidam, Romam relaturum.* 9, 45, 5. *Ad Aequos inde, veteres hostes, ceterum per multos annos sub specie infidae pacis quietos, versa arma Romana.* Ceterum, addita conjunctione, *et in pace nunquam* praeferunt editt. principes, quam Aldus, concinentibus membranis scriptis, delevit. Mox *agros vestros*, pro *nostros*, Harlej. 2. V. modo ad §. praec.

Fidenates deficere a nobis coëgerunt; colonos nostros ibi interfecerunt] *Fidenates a nobis deficere* alio ordine Lovel. 2. et Portug. Tum *cogerunt* Lovel. 3. et Harlej. 2. *cogere* Haverk. Deinde *colonos nostros illi interfecerunt* Portug. Voces autem *ibi interfecerunt. auctores* etc. *res repetentes legatos nostros* perperam deerant in Leid. 2.

§. 14. *Auctores fuere contra jus gentium caedis inpiae legatorum nostrorum*] Genitivus *gentium* non est in Archetypo Vormaciensi. Et abesse potest, quandoquidem subauditur. Glossae nomine in contextum irrepsit. RHEN. Vocem *gentium* primus editorum admisit Aldus, quum in prioribus edd. desideraretur. Non comparet etiam in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. 1. et in contextu Portug. in cujus margine deinde a m. 2. adscripta est. Alibi tamen expresse in hac re *juris gentium* meminit Livius. Supra 2, 4, 7. Legati *quamquam visi sunt commisisse, ut hostium loco essent, jus tamen gentium valuit.* 4, 19, 3. *Hiccine est ruptor foederis humani, violatorque gentium juris. Jam ego hanc*

citare voluerunt, hodieque id moliuntur: res repeten legatos nostros, haud procul afuit, quin violarent.

1 V. *Cum his molliter et per dilationes bellum g oportet? Si nos tam justum odium nihil movet, ne i*
2 *quidem, oro vos, movent? Operibus ingentibus sej urbs est, quibus intra muros coërcetur hostis. agri*
3 *non coluit, et culta evastata sunt bello. Si reducim*

mactatam victimam legatorum manibus dabo. 5, 36, 6. *Legati contra jus gentium arma capiunt.* et eod. cap. §. 8. *Postulatumque, ut pro jure gentium violato Fabii dederentur.* c. 51, 7. *Clades num ante exorta est, quam gentium jus ab legatis nostris violatum.* 6, 1, 6. *Quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset.* 8, 5, 2. *Tamquam victor armis Capitolium cepisset, non legatus jure gentium tutus loqu retur.* 21, 25, 7. *Evocatique legati ad colloquium non contra jus modo gentium, sed violata etiam fide comprehenduntur.* 30, 25, 10. *Etsi non induciarum modo fides a Karthaginiensibus, sed jus etiam gentium in legatis violatum esset.* 30, 25, 8. *Successisset fraudi, ni pro jure gentium, cujus violandi consilium initum erat, stetisset fortuna.* 39, 25, 10. *Jam ne a legatis quidem, qui jure gentium sancti sunt, violandis abstinere.* Praeterea *auctores fuerunt* Voss. 1. et Lovel. 1. *actores fuere* Lovel. 5. V. ad 1, 26, 5. Tum *propter jus* Lovel. 4.

Etruriam omnem adversus nos concitare voluerunt, hodieque id moliuntur] *et Etruriam* Lovel. 2. Sed vocula *et* ex vocis sequentis initialibus literis perperam repetita est. (* 10, 16, 3.) *ac Etruriam* habent edd. priscae. *adversum nos concitare* Leid. 1. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 47. Tum *hodieque hic moliuntur* Voss. 2.

Haud procul abfuit, quin vio rent] *affuit* Leid. 2. Lovel. 1. 5. Portug. *afuit* Florent. et Leid V. ad 4, 12, 6.

§. 1. *Cum his molliter et per lationes bellum geri oportet?*] *litus* Leid. 2. et Lovel. 1. *moli tur* Gaertn. Tum *ac per dila nes* Voss. 2. [*dilationem* Veith.] I inde *gerere* Florent. a m. 1.

Si nos tam justum odium ni movet, ne illa quidem, oro v movent?] *Si vos tam justum* P tug. et Gaertn. *Si vos non t justum* Lovel. 5. Hinc *oro* Voss. 2. et Lovel. 2. 3. ac 5. ad cap. praec. §. 12. Praete *nihil movent* Leid. 1. Tum *nec la quidem* Voss. 1. Leid. 2. I vel. 1. et Haverk. V. supra ad 10, 3. Denique *moveant* Leid. et Lovel. 1. ac 5. [Veith.] *mov* Harlej. 2. *monsant* Lovel. 4. V ba *movet, ne illa quidem, oro* desunt in Florent. ob similitu nem vocum *movet* et *movent*. M autem sequens *movent* a m. 2. n tatum est in *movet*.

§. 2. *Quibus intra muros coë tur hostis*] *To hostis* abest a Voss et a Lovel. 2. 3. 4. et 5. [Vei qui *coërcentur*.] Abest etiam Harlej. 2. et a Portug. qui pr terea praeferunt *intra muros co cent*. Eorum vero posterior margine, ut et Lovel. 2. 4. a legunt *intra muros hostes coërc tur*. Paullo ante *Ingentibus op*

exercitum, quis est, qui dubitet, illos, non a cupiditate iam ulciscendi, sed etiam necessitate inposita ex alieno praedandi, quum sua amiserint, agrum nostrum invasuros? non differimus igitur bellum isto consilio, sed intra fines nostros accipimus. Quid? illud, quod proprie ad 4
milites pertinet, quibus boni tribuni plebis quum stipendium extorquere voluerint, nunc consultum repente vo-

ium, mutato ordine dictionum, est in Leid. 2. Lovel. 1. et Voss. 1. *spinis ingentibus* in Lovel. 3. V. ad 8, 16, 4.

Agrum non coluit, et culta evastata sunt bello] *agrum non colunt* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] Deinde *et cultata sunt bello* Portug. in cohtextu, in cuius margine altera exstat lectio. *culta evastate sunt* Leid. 1. *culta evastae sunt* Harlej. 1. *cultae evastae sunt* Blockian. *culte vastata sunt* Florent. unde m. 2. factum est *culta vastata sunt*, quod posteriores praeferunt etiam Lovel. 3. Voss. 2. et Gaertn. Vulgatum verus est. *Evastare* verbum est Livio amatum, et saepissime apud eum obvium. V. infra ad 32, 33, 14.

§. 3. *Si reducimus exercitum, quis est, qui dubitet*] Pall. pr. et Vert. *quis enim dubitet*. GEBH. Ita et Voss. 2. Portug. ac Lovel. 3.

Illos non cupiditate solum ulciscendi] Vetus lectio, *illos non a cupiditate solum ulciscendi*. Ubi *a* particula non est supervacanea. Nam causam significat, non instrumentum. RHEN. Praepositionem a Rhenano adjectam, Gruterus in postrema editione in contextum recepit. Eamdem praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. am. 1. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 1. et Gaertn. Et quidem *a cupiditate* est propter cupiditatem. V. ad 24, 30, 1. et ad 26, 1, 3. *ulciscendi* erat in Leid. 1. Vox autem *illos* exsulat a Lovel. 2.

Non differimus igitur bellum isto consilio, sed intra fines nostros accipimus] In eumdem sensum v. Sulpicii consulis orationem infra l. 31, 7. *bellum justo consilio* est in Florent. Tum *sed accipimus intra muros nostros* in Harlej. 2. *sed intra muros vestros accepimus* Gaertn. et Lovel. 2. Male. Soluta enim obsidione non tam timendum erat, ne Vejentes urbem Romam expugnarent, quam ne agrum Romanum vastarent. *intra fines vestros* est in Lovel. 5.

§. 4. *Quibus boni tr. pl. quum stipendium extorquere voluerint, nunc consultum repente volunt*] *quum stipendium extorquere voluerunt* Lovel. 1. Harlej. 2. et Haverk. Sed passim voculae *cum* et *tum* permutantur in Mstis. V. ad Epit. Liv. l. 48. in fin. Corruptius autem ex ea scriptura *tamen stipendium extorquere voluerunt* datum est in Leid. 2. Saepissime autem *tum* et *tamen* confunduntur. V. ad 22, 17, 5. Ceterum *voluerint* primum invenio in Froben. anni 1531. Priores autem editt. habebant *voluerunt*, et ita etiam praeferunt omnes codd. mei: nisi quod *noluerunt* sit in Lovel. 2. Praeterea *nunc repente consultum esse volunt* Harlej. 2. Paullo ante *ad milites proprie pertinet* Lo-

5 *lunt, quale est? Vallum fossamque, ingentis utramq*
rem operis, per tantum spatii duxerunt: castella pr
mo pauca, postea, exercitu aucto, creberrima fecerun
munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etia
6 *spectantes, si qua inde auxilia veniant, obposuere. Qu*
turres, quid vineas testudinesque, et alium obpugnand
rum urbium adparatum loquar? Quum tantum labor

vel. 2. *ptiũ*, pro *pertinet*, Haverk.

§. 5. *Ingentis utramque rem operis, per tantum spatium duxerunt*] Repone *per tantum spatii*. RHEN. Ita ex meis tantum Florent. Voss. 1. et Leid. 2. *per totum spatii* autem Lovel. 1. V. infra ad 34, 27, 1. Reliqui omnes stant pro altera lectione. [*per tantum spatium* Veith.] Praeterea *ingentis utrumque rem operis* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. a m. 1. et edit. Parm. An forte legendum *ingentis utrumque operis?*

Castella primo pauca, postea, exercitu aucto, creberrima fecerunt] *castellũ* Leid. 1. in quo etiam est *exercito aucto*. Deinde *creberrimas* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed ultima ejus vocis litera nata est ex prima sequentis ob ductuum similitudinem. V. supra ad 4, 33, 10.

Munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam spectantes] *non in urbem munitiones modo* Gaertn. *munitiones non urbem modo* Lovel. 4. 5. et Portug. a m. 1. *munitiones non urbi modo, sed Etruriae etiam exspectantes* Lovel. 2. *in Etruria etiam exspectantes* Leid. 1. *in Etruriam etiam exspectantes* Florent. Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et priscae editt. Pro quo recte Veneti anno 1495. *spectantes* substituerunt. Passim ita scribae in codicibus antiquis errare soliti fuerunt. V. infra ad 6, 33, 1. M *opposuerunt*, pro *opposuere*, Vo 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Et talium obpugnandaru urbium adparatum*] Sensus exp scit, ut pro *talium* scribatur *a um* hoc modo. *Quid vineas tes dinesque et alium oppugnandaru urbium apparatum loquar?* RHE Ex nostris Rhenani emendati nem firmant Florent. Voss. 2. L vel. 3. Gaertn. et Haverk. *tes dinesque et talium*, ut ante Rh nanum edebatur, servant Leid. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portu et Klockian. ubi ultima litera v culae *et* perperam repetita e in initio sequentis dictionis. V infra ad 37, 29, 8. *testudinesq talium* est in Voss. 1. et Leid. ubi prima litera *τοῦ et* intercep est ab ultima vocis proximae, altera litera adcrevit voci s quenti. *testudinesque taliumq* habet Lovel. 1. *testudinesque et t lem* Harlej. 1. Voces *alius* et *t lis* interdum in Mstis commutar supra dictum est hoc lib. ad c. 13. V. etiam infra ad 29, 1, 25.

Tantum laboris exhaustum si et ad finem jam operis tandem pe ventum] Voces *exhaustum* et *tan dem* non recte desiderantur i Leid. 2. Earum prior exsulat e iam a Lovel. 1.

Relinquendane haec censetis] *re linquanda nec haec censetis* Voss. 2 et Lovel. 1. ac 3. *relinquenda ne*

exhaustum sit, et ad finem jam operis tandem perventum; relinquendane haec censetis, ut ad aestatem rursus novus de integro his instituendis exsudetur labor? Quanto est minus opera tueri facta, et instare, et perseverare, defungique cura? Brevis enim profecto res est, si uno tenore peragitur, nec ipsi per intermissiones has intervallaque lentiorem spem nostram facimus. loquor de 7

hac castra censetis Haverk. *relinquendane haec castra censetis* Harlej. 2. et Gaertn. Sed vox *castra* ex margine, cui ab indocto librario adscripta erat, in contextum clam inrepsit. Certe in Portug. non nisi in margine, et quidem a m. 2. conspicitur. Sufficit *haec*, nempe *opera ingentia et oppugnandarum urbium adparatum.*

Rursus novus de integro his instituendis exsudetur labor] *ad aestatem versus novus* perperam Harlej. 2. *ad aestatem rursus novis* Lovel. 1. *ad aetatem rursus novus* Lovel. 4. scribae culpa. Alibi enim *aestus* et *aetas* commutari solent. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 3, 383. Mox vocula *his* exsulat a Leid. 2. Tum *restituendis* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *exsudet labor* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Voss. 1. a m. 2. Neglexerunt perperam librarii notam, qua ultimae literae *ur* vulgo designari solent. V. infra ad 10, 10, 1. Eamdem scripturam Gebhardus etiam in Pall. duobus invenerat, unde suspicatus est legendum *exundet labor*, supra ad 4, 13, 4. *excudetur labor* est in Lovel. 4. Sed nihil mutandum. Similiter locutus est Silius Ital. 3, 531.

Unde nec edomitos exsudatosque labores
Respexisse libet.

Et ita *exsudare caussas* dixit Horat. 1. Sat. 10, 28.

Quum Pedius caussas exsudet Poplicola atque
Corvinus.

§. 7. *Et perseverare, defungique*] Haud scio, ut postremis aliquot editionibus exciderit vox, quam prisci omnes libri editique agnoscunt, *defungique cura?* Sic mox factum est *differendo bellum*, pro *differendo bello*. Et capite praec. *justi coloris*, ἀντὶ τοῦ *justi doloris*. J. FR. GRON. Ultima est Gruteri editio, a qua perperam exsulat τὸ *cura*. Eam vocem agnoscunt omnes scripti. Sed *defingique* aberrante manu scripsit librarius in Portug. Praeterea *atque perseverare* excusi antiquiores usque ad Aldum, qui *et perseverare* substituit, consentientibus omnibus scriptis.

Si uno tenore peragitur] *uno tempore* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Klockian. et Neapolit. Latinii. [Veith.] Male. V. supra ad 4, 37, 9. Deinde *agitur* Portug. et Lovel. 2. Paullo ante *Brevius enim profecto res est*, pro *Brevis*, Lovel. 2. *Τὸ est* deficit in Lovel. 5.

Nec ipsi per intermissiones has intervallaque lentiorem spem nostram facimus] Legendum puto *et ipsi*, pro *nec ipsi*; nisi quis, pro *lentiorem*, malit legere *cele-*

8 *opere, et de temporis jactura. Quid? periculi, quod differendo bello adimus, num oblivisci nos haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Vejos auxiliis patiun-*
9 *tur? Ut nunc res se habet, irati sunt, oderunt, negant missuros: quantum in illis est, capere Vejos licet. quis*

riorem. GLAR. Pendent haec ex praecedenti *si*, atque *nec* resolvendum est in *et non.* si uno tenore peragitur, et si ipsi spem nostram non facimus lentiorem. Substitue jam τῷ *nec ipsi* cum Glareano *et ipsi*, vel *celeriorem* τῷ *lentiorem*, si velis, ut Livius diversa dicat, quam dicere debuit. *per has intermissiones*, trajectis vocibus, est in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *intervalloque* Lovel. 5. τὸ *que* non adparet in Haverk. Denique *letiorem* praefert Gaertn. sollemni scribarum lapsu. Vide, quae notavi ad Silii 12, 567. *nec ipsi lentiorem spem facimus* expone, nec ipsi caussa sumus, ut lentius eveniat id, quod speramus. Infra 6, 8, 10. *Minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo tam lentae spei victoriam exspectaret.* V. Gronov. infra ad c. 12. hujus lib. §. 4.

Loquor de opere et de temporis jactura] Pall. tres *loquor de operis et temporis jactura.* GEBH. *loquor de operis et temporis jactura*, ut Gebh. in Palatin. invenit, superest etiam in Voss. 2. Lovel. 2. 4. Portug. et, teste Hearnio, Oxon. C. [Veith.] Neque aliter exstat in Harlej. 2. et Haverk. nisi quod *loquar* insuper praeferant. *loquar* autem est in Gaertn. *loquar de operis et de temporis jactura* habet Lovel. 3. *loquor de tempore et de operis jactura* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N.

§. 8. *Periculi, quod differendo bello adimus, num oblivisci nos*] *periculi quid differendo bello addimus* Lovel. 2. *periculi, quod differendo bello addimus* Portug. a m. 2. *addimus* etiam Haverk. [Veith.] V. ad 4, 57, 2. *periculi, quod differendo bello audimus* Gaertn. *pericula, quae* etc. *oblivisci* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Servius ad Virg. 1. Aen. 203. *memini et genitivum regit et accusativum. Dicimus enim et memini malorum, et memini mala. Et justa ratione* (*nam memoriae oblivio contraria est*) *obliviscor similiter et genitivum regit et accusativum, ut Tullius Cicero: Obliviscere caedis atque incendiorum. et Obliviscor injurias tuas, o Clodi.* Ita hunc locum interpungendum et legendum existimo. Quum tamen reliqui codices Liviani *periculi, quod* servent, id etiam genuinum esse non dubito. Deinde *differendo bella* Haverk. Et ita fere Gruterus, qui in postrema edit. vulgavit *differendo bellum.* Sed recte Gronov. ad §. praec. priorem lectionem, in quam etiam ceterae membranae conspirant, revocavit. De locutione autem *differendo bello* v. supra ad 1, 53, 3. Denique *nunc oblivisci* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klockian. Haverk. et editiones ante Moguntinos, qui primi mutarunt in *num oblivisci.* Alibi eadem varietas in Mstis obcurrit. V. ad 7, 6, 11.

Haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Vejos auxiliis] Pronomen desideratur in Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. Tum *consilia et de mittendis* Leid. 2. *consilia de mittendis* Lovel. 1. et Haverk.

est, ut spondeat, eumdem, si differtur bellum, animum postea fore? quum, si laxamentum dederis, major fre- 10
quentiorque legatio itura sit: quum id, quod nunc ob-
sidet Etruscos, rex creatus Vejis, mutari spatio inter-
posito possit, vel consensu civitatis, ut eo reconcilient

concilia dimittendis Lovel. 5. *concilio de mittendis* Voss. 2. *concilia dimittendis* Leid. 1. et Lovel. 4. *de mittendis auxiliis* accipio, pro de militibus auxiliaribus mittendis. V. viros doctos ad Nason. 11. Met. 387.

§. 9. *Ut nunc res se habet, irati sunt, ederunt*] *Ut nunc res resese habet* Portug. sed literis *re* subjectae sunt notae tamquam signa, ut expungendas, ac legendum esse *Ut nunc res sese habet.* quod exstat in Lovel. 4. sed *Ut nunc res se habent* praeferunt Lovel. 3. Gaertn. Hearnii Oxon. B. et veteriores excusi. *Ut nunc res habet* ed. Mediol. anni 1480. pro eo Moguntini dederunt *se habet*: Aldus *se habet.* Et ita reliqui codd. mei. Infra 7, 13, 7. *Utcumque enim se habet res.* 9, 7, 1. *Dicitur Ofilius Calavius, Ovii filius, longe aliter se habere rem dixisse.* c. 9, 3. *Quia ita se res habeat.* 37, 54, 7. *Utcumque tamen res se habet.* 40, 11, 10. *Ita enim se res habet: periculum vitae propellere a me potes.* 44, 24, 11. *Res autem ita sese habuit.* Cic. 1. de Orat. 67. *Sic profecto res se habet, nullum ut sit vitae tempus, in quo non doceat humanitatem versari.* in Orat. pro Quinct. 1. *Verum ita se res habet, ut ego cum patrono disertissimo comparer.* V. Cel. Burmann. ad Sueton. Caes. 4. ubi et alterum *ita res habet* ita esse fuisse docet, de quo v. infra ad 22, 39, 9. Praeterea *ratum* Lovel. 4. et Haverk. Verbum *sunt* autem non est in Leid. 1. et Lovel. 1. Mox *negant se missuros* inserto pronomine Lovel. 2. quod recte abesse potest, quum id reliqui codices non agnoscant. V. supra ad 1, 23, 5.

Quantum in illis est, capere Vejos licet] *quam in illis est* Portug. Quomodo saepe peccarunt librarii. V. supra ad cap. praec. §. 1. Deinde *Vejos capere* Harlej. 2.

Eumdem, si differtur bellum, animum postea fore] *sibi differtur bellum* Florent. *si differatur bellum* Harlej. 2. *si deferatur* Lovel. 2. 3. et ed. Parm. Deinde *annum postea* Leid. 2. Frequenter in his vocabulis confundendis peccarunt scribae. V. infra ad 32, 5, 2. *postea animum* trajectis vocibus habet Haverk. Denique voces *bellum*, *animum postea fore? quum*, *si laxamentum* negligentia librarii omittuntur in Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 10. *Si laxamentum dederis, major frequentiorque legatio itura sit*] *laxamentum dederitis* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Tum *major frequentior legatio*, omissa copula, Leid. 2. et Lovel. 1. Mox vocula *nunc* non recte omittitur in Portug.

Spatio mutari interposito possit] *mutari spatio interposito possit*, in aliam seriem digestis dictionibus, Florent. Voss. uterque, Harlej. 1. Leid. uterque, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] quorum auctoritati cedendum putavi. *spatio interposito possit mutari* habet Harlej. 2. Mox *reconcilietur*, pro *re-*

Etruriae animos, vel ipsius voluntate regis, qui obsta
11 *regnum suum saluti civium nolit. Videte, quot r*
quam inutiles, sequantur illam viam consilii: jactu
operum tanto labore factorum, vastatio imminens finiu
nostrorum, Etruscum bellum pro Vejente concitatu
12 *Haec sunt, tribuni, consilia vestra, non, hercule, d*
similia, ac si quis aegro, qui, curari se fortiter passi
extemplo convalescere possit, cibi gratia praesentis
po-

conciliant, Lovel. 2. et Leid. 2. Sed similes errores in Mstis frequentes sunt. Exempla infra v. ad 38, 40, 1. Paullo post *τὸ suum* abest a Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 11. *Jactura operum tanto labore factorum*] *actura operum* Leid. 1. litera initiali ab ultima vocis praecedentis intercepta. V. ad 2, 44, 6. *jactura gravis operum*, addita voce, Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. Paullo ante *Videte, quod res quam inutiles sequatur* Lovel. 4. *Videte, quod res quam inutilis sequatur* Lovel. 5. [*Videte quod res tam intules sequatur* Veith.] Mox *vastatio imminens fini nostrorum* Harlej. 2. *vastatio imminens finium vrorum* Gaertn. et Lovel. 5.

Etruscum bellum pro Vejente concitatum] *et Tuscum bellum* Gaertn. V. ad 2, 47, 6. Deinde *suscitatum* Hearnii Oxon. N. in margine. Male. Supra 4, 2, 2. *Ventum jam ad finem esse; domi plus belli concitari, quam foris.* Ita *concire bellum* infra 41, 8, 4. *Qui in his provinciis bellum concivissent.* Similiter *concire* et *concitare tumultum.* V. ad 38, 33, 7.

§. 12. *Non, hercule, dissimilia, ac si quis aegro* etc. *insanabilem morbum efficiat*] *hercle* contracte Lovel. 4. et Haverk. qui simili infra scribunt cap. seq. §. 12. I inde *si quis aeger efficiat.* Leid Lovel. 4. et Portug. a m. 2. S vulgatum praestat. Aegro er Livius comparat plebem; ei ro, qui aegro insanabilem m bum efficit, tribunos plebis, plebem in seditionem conciti conabantur. Deinde *longinqu et forte insanabilem morbum*, forsitan, Gaertn. Mutato de que ordine *longinquum forsitan insanabilem* editi ante Aldu qui ordinem nunc vulgo exst tem dedit. Et ita omnes codi scripti.

§. 1. *Si, me Dius Fidius, ad bellum nihil pertineret*] Ita ed dum curavi, pro *medius fidi* V. Voss. Etym. ling. Lat. ea vo *filius*, pro *Fidius*, corrupte pr fert Leid. 1. Deinde pronon *hoc* deest in Lovel. 4. Mox *m tum intererat*, pro *plurimum*, P tug. Deinde *militem vestrum*, *nostrum*, Lovel. 5.

Non solum parta victoria Omnino placet, quod Cel. B manno in mentem venit ad tron. Satyr, 15. *parata victo uti*, id est, facili, quae quasi manibus ac praesto est. Firma haec conjectura auctoritate dicum Leid. 2. et Haverk.

potuimus longinquum et forsitan insanabilem morbum effugit.

VI. *Si, me Dius Fidius, ad hoc bellum nihil pertinerit, ad disciplinam certe militiae plurimum intererat, consuescere militem nostrum, non solum parata victoria frui; sed, si res etiam lentior sit, pati taedium, et quamvis serae spei exitum exspectare; et, si non sit aestate perfectum bellum, hiemem operiri; nec, sicut aestivas aves, statim autumno tecta ac recessum circumspicere.*

1

2

Plinius 19. H. N. 4. *At, hercule, parva vilia haec, quam parata voluptati satietatique.* Et mox, *Exquisita res et parata semper.* Curtius 5, 1. *Praedam opimam paratamque ipsum et milites ejus speraverat.* Et ita recte viri docti emendarunt apud eumdem Curt. 9, 10. *Ita modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata praeda, si quid victis saltem adversus commessantes animi fuisset.* Ovid. Ep. 8. Heroïd. 82.

Ecce Neoptolemo praeda parata fui.

Quinctil. 2. Instit. 2. *Supervacua mihi videntur cura ac labor, parata, quidquid effuderint, laude.* Ubi v. Cel. Burmann. et ad Quinctil. 2. Instit. 1. p. 590. ut et Broekhus. ad Tibull. 2. eleg. 4, 1. ac Corte ad Plin. 3. Ep. 5, 8. Saepissime autem vocabula *parare* et *paratus* in Mstis commutari solent. V. supra ad 1, 10, 7. 39, 3. 2, 26, 4. c. 31, 10. c. 47, 3. 31, 4. c. 61, 5. c. 62, 2. 5, 1. 5, 1, 1. 7, 18, 5. 10, 10, 11. 60, 4. 34, 58, 5. 37, 19, c. 53, 27. c. 54, 9. ad Epit. 1. 45. et alibi. Adde Acidal. Tacit. 16. Ann. 1. Ita commutatur etiam *parare* et *parere*. V. 46, 15. *compertus* et *comparatus*. V. infra ad 39, 29, 5. Ce-

terum *parva victoria frui* corruptius est in priscis excusis. Pro quo Mediolan. anno 1505. et postea Ascensius 1513. *parta* dederunt.

§. 2. *Sed, si res etiam lentior sit, pati taedium, et quamvis serae spei exitum exspectare*] *sed, si etiam res lentior sit* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *sed etsi etiam res lentior sit* Voss. 2. et Lovel. 3. *sed, etiamsi res lentior sit* Gaertn. Deinde *quam visere spei* Leid. 1. perperam divisis vocibus, quae olim unica serie scriptae erant, et neglecta unius literae repetitione; ut olim scriptum fuerit, non distinctis vocibus, *quamviserv.* Ex qua lectione postea *quamvis egre* vel *quamvis aegrae spei* datum est in Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. *quam jussere spei* Lovel. 3. *quam in egre rei* Lovel. 5. *qu mvis serae rei* Lovel. 2. *Spes* et *Res* saepe commutantur. V. infra hoc lib. ad c. 12, 4. Mox *si non sit cur aestate perfectum bellum* Gaertn. Deinde *hieme operiri* Haverk. et Lovel. 4. [*hyeme opperiri* Veith.]

Nec, sicut aestivas aves, statim autumno tecta ac recessum circumspicere] *Aestivae aves* sunt, quas videmus aestate, hieme non vi-

3 *Obsecro vos, venandi studium ac voluptas homines per niv*
ac pruinas in montes silvasque rapit; belli necessitatil
eam patientiam non adhibebimus, quam vel lusus ac v
4 *luptas elicere solet? Adeone effeminata corpora militi*
nostrorum esse putamus, adeo molles animos, ut biem
unam durare in castris, abesse ab domo non possint?
tamquam navale bellum, tempestatibus captandis et
servando tempore anni, gerant, non aestus, non frig

demus, cum vel lateant, vel autumno hinc avolent in diversas plagas. TURNEB. 24. Advers. 38. *tecta ac secessum* Hearnii Oxon. C. Tum *exspectare*, pro *circumspicere*, ejusdem codex N. in margine: quod verbum ex praecedenti periodo male adhuc oculis librarii obversabatur.

§. 3. *Voluptas homines per nives ac pruinas in montes silvasque rapit*] *voluntas* Voss. 2. et Lovel. 3. ita saepe peccatur in scriptis. V. supra 2, 32, 9. inferius hoc lib. c. 17, 9. 7, 38, 5. (21, 4, 6. 38, 24, 3.) et alibi. V. etiam Victor. ad Varr. 1. de Re rust. 17. N. Heinsium ad Nason. 3. Art. Am. 617. 2. Trist. 358. Viros Cell. J. G. Graevium ad Cic. de Amicit. 25. Rich. Bentlej. ad Horat. 1. od. 27, 13. et Petr. Burmann. ad Nason. Epist. 17. Heroïd. 177. Adde viros doctos ad Lucani 4, 705. Similitudo literarum *n* et *p* in scriptura Longobardica librarium in errorem abduxit. Ita *in se* et *ipse* eamdem ob caussam commutantur supra 3, 9, 5. Tum *in silvasque* Lovel. 4. Deinde *capit* Harlej. 2. Vide, quae infra notantur ad 6, 23, 5.

Eam patientiam non adhibebimus] *eam patiam* Harlej. 1. Deinde *adhibemus* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et editi ante Aldum, qui recte *adhibebimus* in contexi recepit.

Quam vel lusus ac voluptas cere solet] MS. *usus*. Lego *q vel ursus ac vulpes elicere s* KLOCK. Vocula *vel* non est Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Ha 2. Portug. Gaertn. et, quos arne Oxonii consuluit, L. 2. C. [Veith.] quae tamen hic phasin habet, et pro *etiam* nitur. V. infra ad 36, 41 Praeterea *luxus* Lovel. 4. 5. lej. 2. Portug. Gaertn. Hav et Hearnii Oxon. L. 2. [Ve quomodo saepe variant c scripti. Vide, quae supra n vimus ad 1, 5, 2. et exemplis memoratis adde 4, 17, 4. *usus* habent Leid. ambo, Lo 1. et Harlej. 1. ubi prima li intercepta est ab ultima pr mae vocis: quomodo alibi s peccant scribae. V. mox ad et supra ad 2, 44, 6. Longe facilius est, ex τῷ *usus*, p posita litera, quae in voce p cedenti finalis est, effinger *sus*, quam inserta litera le *ursus*; ut taceam, ita etian quens *voluptas*, invitis omn scriptis, mutandum esse in *v*

§. 4. *Adeone effeminata cor militum nostrorum esse puta vestrorum* habet Gaertn. De τὸ *esse* desideratur in Leid. 2. quo *et* habet Portug.

pati possint? Erubescant profecto, si quis eis haec obji- 5
cat; contendantque, et animis et corporibus suis virilem patientiam inesse, et se juxta hieme atque aestate bella gerere posse: nec se patrocinium mollitiae inertiaeque mandasse tribunis, et meminisse, hanc ipsam potestatem non in umbra nec in tectis majores suos creasse. Haec 6
virtute militum vestrorum, haec Romano nomine sunt digna, non Vejos tantum, nec hoc bellum intueri, quod

Ut hiemem unam durare in castris, abesse ab domo non possint] Duae priores voces inertia scribae desunt in Harlej. 1. quemadmodum id *ab domo* in Leid. 2. et Lovel. 1. *a domo* habent Lovel. 5. Gaertn. et Haverk.

Observando tempore anni] *observando tempora anni* Leid. 2. et Gaertn. Male. Dictum enim est, ut praecedens *tempestatibus castrensis*, et *divendenda praeda*, de quo supra v. ad 1, 53, 3. Mox *frigora anni pati* Lovel. 1. Tum *pati* perperam Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Portug.

§. 5. *Si quis eis haec objiciat*] *ei* praefert Leid. 2. Tum vocula *nec* non est in Voss. 2. et Lovel. 3. Sed ejus loco *hoc* habent Florent. Hearnii Ox. L. 2. B. C. et editiones ante Aldum. Is enim primus *haec* substituit, quod servant reliqui scripti. Mox *contendatque* Lovel. 5. et Haverk. Sed copula praeexsulat a Portug. a m. 1. Deinde *juxta hieme atque aestate* Lovel. 1. 3. 4. 5. [Veith.] V. ad 6, 6, 8. *juxta hieme et aetate* Haverk. *iuxta hieme ac aestate* Lovel. 2. Denique *belli gerere* Leid. 1. An tenuit librarius *belligerare?* Sed in vulgatum conspirat reliquorum codicum turba.

Nec se patrocinium mollitiae inertiaeque mandasse tribunis, et meminisse] Palat. sec. *mollitiei*, a recto casu *mollities*. GEBH. Ea lectio in nullo cod. mihi obvia fuit. Quum autem vocabulum hoc utraque forma usitatum sit, adhaerendum puto et optimis et pluribus Mstis. V. infra ad 7, 32, 7. *et se nec patrocinium mollitiaeque inertiaeque mandasse tribunis* Harlej. 2. et Haverk. *et se nec patrocinium mollitiae inertiaeque* Lovel. 5. *et se nec patrocinium militie inertiaeque* Lovel. 4. *ne patrocinium mollitiae inertiaeque* Gaertn. Tum conjunctio *et* desideratur in Haverk.

§. 6. *Haec virtute militum vestrorum, haec Romano nomine sunt digna*] *militiae vestrorum* Haverk. *militum nostrorum* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et ed. Rom. anni 1472. Sed Gaertn. legit praeterea *hoc Romano nomine*.

Famam et ad alia bella et ad ceteros populos in posterum quaerere] Liv. 24, [19, 6.] *Fabius omittendam rem parvam ac juxta magnis difficilem, abscedendumque inde censebat, quum res majores instarent. Marcellus multa magnis ducibus sicut non aggredienda, ita semel aggressis non dimittenda esse dicendo, quia magna famae momenta in utramque partem fierent, tenuit, ne incepto abiretur.* Caesar 6. [belli Gall. 1.] *Magni interesse etiam in reliquum tempus ad opinionem Galliae existimans,*

instat; sed famam et ad alia bella et ad ceteros popu
7 *in posterum quaerere. An mediocre discrimen opinic*
secuturum ex hac re putatis? utrum tandem finit
populum Romanum eum esse putent, cujus si qua u
primum illum brevissimi temporis sustinuerit inpetu
8 *nihil deinde timeat? an hic sit terror nominis nost*
ut exercitum Romanum non taedium longinquae
pugnationis, non vis hiemis ab urbe circumsessa se
amovere possit, nec finem ullum alium belli, quam

tantas videri Italiae facultates, ut, si quid esset in bello detrimenti acceptum, non modo id brevi tempore sarciri, sed etiam majoribus adaugeri copiis posset. J. FR. GRON. *famam ad alia bella et ad ceteros populos* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. ad 2, 44, 3. *famam et alia bella et ad ceteros populos* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 1. et Portug. *famam et alia bella ad certos populos* Lovel. 1. et Leid. 2. Voces *certi* et *ceteri* alibi etiam a librariis commutari solent. V. infra ad 34, 36, 4. [*fama ad alia* Veith.]

§. 7. *An mediocre discrimen opinionis secuturum ex hac re putatis?*] Codex Leid. 1. quem ex exemplari, in quo omnia verba continua serie exarata erant, descriptum fuisse, sed ab inperito librario, qui contextu in voces dispescendo passim turpiter lapsus est, supra diximus, ejus rei insigne hic exemplum exhibet, dando *An medio credis crimen opinionis.* Sed *An mediocre ad discrimen opinionis* habet Voss. 2. *An mediocre discrimine opinionis* Haverk.

Utrum tandem finitimi populum Romanum esse putent] In scripto codice superadditus est accusativus *eum. populum Romanum esse putent.* Tu adde. RHEN. *eum* agnoscunt ex meis Voss. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. Klockian. Verum tres prio alio loco inserunt, hoc me *finitimi populum Romanum esse putent.* Deinde *finitimi populi manum eum esse putent* edidit Jac. Gronov. Utrum autem scribendum existimaverit, an ro ea lectio ex operarum erro nata sit, non habeo, quod firmem; animus tamen eo in nat, ut posterius verius exi mem, tum quod mutationis l jus ne verbo quidem ration reddiderit, tum etiam quod codd. meis nullus, nisi soli l vel. 1. et 4. eam scripturam pr ferat. Invenit tamen, qui seq retur, Cl. Clericum; licet is praefatione glorietur, se Livii ad Joh. Fred. Gronovii ment edidisse. Et posset quidem fe ea lectio; nam ita *finitimos p pulos* memorat Liv. 3, 72, *Scaptione hoc, concionali seni, signatuos putarent finitimos p pulos? Romanus* autem, pro *manii*, etiam alibi apud Livi obcurrit. V. ad 3, 2, 11. Invi tamen plerisque Mstis a recep non recedendum putavi. Pri rem itaque lectionem reduxi. C terum *finitimum*, pro *finitimi*, c

ctionem, noverit; nec inpetu potius bella, quam perse-
verantia, gerat? quae in omni quidem genere militiae, 9
maxime tamen in obsidendis urbibus, necessaria est; qua-
rum plerasque, munitionibus ac naturali situ inexpugna-
biles, fame sitique tempus ipsum vincit atque expugnat:
sicut Vejos expugnabit; nisi auxilio hostibus tribuni ple- 10
bis fuerint, et Romae invenerint praesidia Vejentes,
quae nequidquam in Etruria quaerunt. An est quid- 11
quam, quod Vejentibus optatum aeque contingere possit,

dit aberrans librarius Gaertn. *patant* habet Lovel. 4. [*romanum cit patant. Cujus* Veith.]

Urbs primum illum brevissimi temporis sustinuerit impetum] *primum illud* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3 et Harlej. 1. Et ita in plerisque edd. antiquis ante Moguntinos. Forte autem id dictum est, quemadmodum *ultimum illud*, de quo Gronov. supra egit ad 1, §. 3. *primum illico* Lovel. 5. Tum vox *temporis* culpa librarii evulsa ab Harlej. 2. Deinde *sustinisset* Portug. et Haverk. *subsistisset* Harlej. 2. *sustulerit impetum sustinuerit* Lovel. 4. Mox *nihil inde timeat*, pro *deinde*, Lovel. 2. V. ad 36, 24, 10. *nihil denique timens* Lovel. 5.

§. 8. *An hic sit terror nominis vestri, ut exercitum Romanum*] *an hic sit error* uterque Leid. Alibi frequenter ita variant scripti. V. ad 24, 30, 6. Eo tamen hic facilius ita librarii peccare potuerunt, quod ultima litera vocis praecedentis primam sequentis interceperit. V. paullo ante ejusdem cap. §. 3. Praeterea *nominis vestri* Leid. 1. V. ad 34, 2. et mox ad §. 13. Tum vox *romanum*, quam ignorant editt. principes, et demum Aldus adjecit, in omnibus codd. meis constanter superest.

Amovere possit, nec finem ullum alium, quam victoriam, noverit] *amovere posset* est in Gaertn. Deinde *moverit* in Voss. 2. et Lovel. 3. Saepius hoc modo lapsos esse scribas, olim monui ad Silii 14, 141. Adde infra ad 6, 18, 10. (* 35, 49, 3.)

§. 9. *In obsidendis urbibus necessaria est*] *est necessaria* Portug. Sed *τὸ est* non exstat in Voss. 2. et Lovel. 3. ut nec mox in eorum priore *τὸ situ*. Vocabulum etiam *inexpugnabiles* deficit in vetustioribus excusis. Ascensius demum contextui addidit anno 1513. Paullo ante *in omni genere quidem militiae* Leid. 2. et Lovel. 1. *in omni quidem militia* Lovel. 4. Praeterea *tū*, pro *tamen*, Lovel. 5. V. ad 22, 17, 5.

§. 10. *Quae nequidquam in Etruria quaerunt*] *nequiquam* Harlej. 1. V. ad 40, 47, 9. Deinde *in Etruriam quaerunt* Leid. 1. Harlej. 1. et Blockian. *in Etruriam quaerant* Lovel. 5. *in Etruria quaerant* Harlej. 2. *et Etruria quaerant* Haverk. *in Etruria quierunt* Leid. 2. *in Etruria quiverunt* Lovel. 1.

§. 11. *Ut seditionibus primum urbs Romana, deinde velut ex con-*

quam ut seditionibus primum urbs Romana, deinde ve
12 *ex contagione castra inpleantur? At, hercule, apud h*
stes tanta modestia est, ut non obsidionis taedio, non
nique regni, quidquam apud eos novatum sit; non
13 *gata auxilia ab Etruscis irritaverint animos. moriet*

tagione castra inpleantur] Vox *primum* non in contextu, sed a m. 2. tantum in margine Portug. exstat. Deinde *vult*, pro *velut*, aliud agens dedit librarius Leid. 2. Ea vox non adparet in Lovel. 4. Tandem *impleāt*, id est, *impleant*, habet Haverk. V. plura ejus erroris exempla infra ad 10, 10, 1. Paullo ante *contingę posset*, pro *contingere possit*, Gaertn. Forte olim *conting'e* scriptum fuerat, et librarius ad notam adjectam animum non adtendit.

§. 12. *At, hercule, apud hostes tanta modestia est*] *Ad* perperam Leid. 1. V. ad 3, 17, 3. Tum *hercle* Lovel. 4. et Haverk. V. ad cap. praec. §. 12. Codex posterior mox *non deindeque regni*, pro *denique*, obsert. Tum *nominatum*, pro *novatum*, Lovel. 1.

Non negata auxilia ab Etruscis irritaverint animos] *nisi negata auxilia* Lovel. 2. *non negata consilia* Lovel. 4. et Portug. Hinc *irritaverunt* Leid. 2. Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. Et ita edit. Gruteri postrema dedit, quod Dan. Heins. et J. Fr. Gronov. servarunt. Sed recte Cl. Jac. Gronov. *irritaverint* contextui reddidit. Tandem *animos eorum* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk.

§. 13. *Morietur enim extemplo, quicumque erit seditionis auctor*] *moritur* Haverk. Postea *quidquid erit* Gaertn. *quicum erit* Leid. 1. Sed *τὸ erit* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

Nec cuiquam dicere ea licebit, quae apud vos inpune dicuntur] *ne cuiquam* Leid. 1. et Portug. Sed timam literam *τοῦ nec* inter pit prima vocis sequentis. militer *ne cessabat*, pro *nec sabat*, in uno male script erat supra 3, 61, 13. Alia v. empla ad 23, 8, 9. Tum *nec qu quam dicere ei licebit* Voss. 2. *quicquam dicere ea licebit* Lovel. *nec cuiquam ea dicere licebit* Lov 4. *libit*, pro *licebit*, Haverk. I nique *apud nos* Lovel. 2. 4. Gaertn. V. modo ad §. 8.

§. 14. *Fustuarium meretur*, 4 *signa relinquit, aut praesidio cedit*] Hunc locum citans Caeli [10. Antiq. Lect. 5.] *fustuari* castigationem fustium virgaru que supplicium interpretatu Tum Polybium ejus meminisse libro de tribus politiis, qui dis plina militari duo imprimis su pliciorum genera fuisse tradi decimationem et fustuarium. Se pace Caelii, longe aliud et maj fuit hoc fustuarium supplicium quam ipse arbitratur; quip quod capitale esset, mortemq inferret. Quod ex eodem Pol bio est manifestum, id quod quodam ejus librorum fragme to [l. 6, 35.] adhuc legitur: qu de re militari quidam inscribur cum de neglectis excubiis agi ac illius, per quem crimen co missum est, supplicio, ad hu modum. *Advocato concilio cora tribuno dicit causam* [scilicet i cui commissa est vigiliarum te sera.) *κἂν καταδικασθῇ, ξυλ κοπεῖται. Τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπία ἐστὶ τοιοῦτον· λαβὼν ξύλον χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακρ*

enim extemplo, quicumque erit seditionis auctor. nec cui-
quam dicere ea licebit, quae apud vos inpune dicuntur.
fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut praesidio 14
decedit. Auctores signa relinquendi, et deserendi castra,
non uni aut alteri militi, sed universis exercitibus, pa-

δέκτος οἷον ἤφατο μόνον· οὐ γενομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καταβάλλουσι· τοῖς δ' ἐκπεσαμένοις οὐδ' ὑπάρχει σωτηρία. πῶς γάρ; εἰς οὐδὲ εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ ἐπανελθεῖν ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμᾷ δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες ἁπαξ ταύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. Hoc est, *Et si condemnetur, fuste caeditur. id supplicium est huiusmodi. Accepto fuste, tribunus vix tantum attingit damnatum; quod ubi factum est, omnes, qui in castris sunt, caedentes fustibus lapidibusque plerosque in ipsis castris conficiunt. At si qui evaserint, ut sic quidem servari possunt. Etenim quomam pacto? quibus neque in patriam redire licet, neque aliquis ex necessariis domi eum recipere auderet; ob hoc funditus perenunt, qui in talem inciderunt calamitatem.* Idem quoque hoc supplicio multari ait, *qui furtum in castris fecerunt, aut falsum dixerunt testimonium, aut qui juvenibus abusi fuerunt, aut ter ob idem delictum puniti sunt.* Ex quibus, ni fallor, liquet, acerbius id fuisse supplicii genus, quam opinatus est Caelius. Quibus succinunt auctoris belli Hispaniensis (quem rudem et incultum quendam militem fuisse apparet, qui ei gerendo interfuit) verba (c. 1.) *Miles, qui fratrem suum in castris jugulasset, interceptus est a nostris, et fuste percussus.* Non enim fratris interfectori levis poena erat irroganda, sed ultimum supplicium, et summa militaris poenae acerbitas, sicut hoc fustis supplicium erat. Haud absimile huic, quo *per infestas hastas* graviter delinquentes milites *discurrere*, et mori coguntur. At ob levia delicta plures erant animadversiones militares, inter quas erat et *vitis supplicium.* Non enim milites virgis verberabantur (ut supplicio ignobili) sed vitibus; idque a centurionibus, qui ob id vitem gestabant. quod ipsum Corn. Taciti auctoritate fit manifestum in primo historiae Augustae libro [c. 23.] sic scribentis, cum seditionem militum Pannoniensium enarrat. *Et centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant; quia, fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam, poscebat.* quod ipsum copiose prosequitur vir doctiss. Gulielmus Budaeus in posterioribus annotationibus in Pandectas. Ceterum levius apud Juriscoonsultos *fustis supplicium* fuisse, quod admonitionem solum, seu castigationem, vocant, omnibus notum est, imo levius *flagellorum poena*, ut habet lex 10. *in servorum. π. de poenis.* ideoque de iis amplius aliquid addere supersedemus. JAC. NIC. LOENSIS Miscell. Epiph. 1, 19. *Fustuarium* poena fuit militaris, qua milites, qui deliquerant, fuste feriebantur. Hujus rei fidem faciet Polybius [l. 6, 35.] Ea animadversio fiebat, tribuno militem fuste caedente, ac mox reliquis militibus fusti-

15 *lam in concione audiuntur. adeo quidquid tribunus pl*
loquitur, etsi prodendae patriae dissolvendaeque reipub
cae est, adsuestis aequi audire; et, dulcedine potesta
16 *ejus capti, quaelibet sub ea scelera latere sinitis. Re*
quum est, ut, quae hic vociferantur, eadem in cast

bus et lapidibus noxium petentibus. TURNEB. 28. Advers. 34. Adde viros doctos ad Vellej. Paterc. 1, 78. Lipsium 5. de Milit. Rom. Dial. 18. et Sichterm. de Poen. milit. Roman. c. 2. 3. et 4. Ceterum *signa reliquit* est in Leid. 2. Mox *ac deserendi castra*, pro *et deserendi*, Voss. 2. *castra et defendendi* Lovel. 4. [*signa relinquendi castra et defendi non uni* Veith.] Tum *in concionem audiuntur* Portug. *in concione auditione audiuntur* Voss. 2.

§. 15. *Adeo quidquid tribunus plebei loquitur*] *audeo quicquam tribunus* Leid. 2. *plebei* dedit Cl. Clericus, invitis omnibus editis et scriptis. Priores excusi praeferunt *tribunus plebis*; quomodo est in Flor. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. et Haverk. Gronov. anno 1665. recepit *tribunus plebi*. Et ita praeferunt Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Hlockian. Ex quibus Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. etiam ordinem vocabulorum mutant hoc modo, *tribunus loquitur plebi*. Male. *plebi* enim non casus tertius, sed secundus, est. V. supra ad 2, 42, 6.

Dissolvendaeque reipublicae est, adsuescitis audire] Scribe *assuestis*. Sed quia in exemplari vetusto scriptum fuit *qui audire*, cogitandum, an legi debeat, *assuestis aequi audire*. RHEN. Veteres libri alii habent *assuestis qui audire, et dulcedine*. Alii *assuestis quippe audire, dulcedine*. Ex quo intellexi, legendum esse *assuestis audire. quippe dulcedine ejus potestatis capti*. Quod enim dixit: *Et si prodendae patriae*, pro *quamvis* cipiendum est. SIG. Hoc quoq a Sigonii ingenio. Vett. libri p rique, *assuestis qui audire et dul dine*. Neque difficillimum, ver suspicione assequi. Certe en Livius scripsit *assuestis*, *Quiriti audire: et dulcedine*. GULIEL Quaest. Plaut. in Bacchid. c. MS. *adsuetus q audire*. Est a tem τὸ *q*, *Quirites*, ut infra oratione Licinii [hoc libro c. 3.] et in precatione Camilli [c. 2 15.] liber Colon. *assuescitis quid audire*. KLOCK. Rhenanus infe legendum *assuestis aequi audi* Sigonius vero, quia in suo r perit *quippe*, ut et habet Pala secundus, exinde, ait, se inte lexisse legendum esse, *assuestis a dire. quippe dulcedine potestatis ej capti*. Pall. primus ac tert. Campani editio *assuestis quide audire*. Sed Gulielm. quonia vett. libri *assuestis qui audir* certo affirmat, Livium scripsis *assuestis*, *Quirites*, *audire*. Cet rum similis est locus l. 3, 5 *Ne nunc dulcedine capti ferant des derium*. GEBH. *assuetus* Leid. Lovel. 1. 2. Portug. et in margi ne Voss. 1. Reliqui omnes me et cum iis Hearnii Oxon. N. et B *assuestis*. V. supra ad 4, 45, 4 Post eam vocem inseritur τὸ *qu* in Voss. 1. Leid. utroque, Harlej 1. et Portug. a m. 1. pro quo post ea in eo interpolatum est a m. 2 *quippe*. Et ita legunt Hearnii Ox N. Haverk. et Harlej. 2. quorum posterior tamen postponit post verbum *audire*, et expungit τὸ

et apud milites agant, et exercitus conrumpant, ducibusque parere non patiantur: quoniam ea demum Romae libertas est, non senatum, non magistratus, non leges, non mores majorum, non institutia patrum, non disciplinam vereri militiae. 17

a. plane quemadmodum Sigonius scribebat. *qui* interponitur etiam post *adsuetis* in Lovel. 1. et 5. sed illi ignorant vocem sequentem *aequi*, quae nihilominus etiam deest in Lovel. 2. et 4. *assuetis* quidem habent Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et apud Hearnium Oxon. B. [Veith.] quomodo etiam Alcuin in contextu expressit, qui tamen in erratis pristinam lectionem praetulit. Ego vero Rhenanam conjecturam *adsuetis aequi* autem praeferendam puto. *aequi*, id est, faventes, probantes. Vide, quae notavi ad Silii 3, 2. Praeterea *to est* deficit in Portug. a m. 1.

et dulcedine potestatis ejus capti quemlibet sub ea scelera latere sinitis. Locus tam in MSS. quam in editis antiquis corruptus. Palat. primus, *et dulcedine potestatis ejus capti, quae jubet si ea scelera latere sinitis*. Sec. *quae jubet, sub ea scelera latere sinitis*. Et ita fere tertius. Forte fuit, *quae lubet, sub ea scelera latere sinitis*. Eo modo legendum docui apud Propert. 2. Eleg. 6, 26.

Si cuivis nuptae, quod libet, esse licet.

Ex illo Ciceronis pro Quinctio, *Fecerit, quod libet; et sic libebit, quod non licet*. Et ex illo Parcelli 2, 100. *Quicquid liberet, prudentio judicans*. Andreas vero edidit: *quemlibet sub ea scelera latere sinitis*. GEBH. *To et* deest non modo in Harlej. 2. qui ejus loco, ut modo dictum est, *quippe* praefert, verum etiam in Haverk. Deinde *dulcedine ejus capti potestatis* Voss. 1. *dulcedine ejus capi potestatis* Leid. 2. et Lovel. 3. *dulcedine ejus potestatis capti* Haverk. *dulcedine potestatis ejus capere jubet? si ea scelera latere sinitis* Lov. 2. *dulcedine potestatis ejus capere jubet, sed si ea scelera latere sinitis* Lovel. 4 [Veith.] a quo non differt lectio, quae est in Lov. 5. nisi quod *late* legat, pro *latere*. Denique *quemlibet sub ea scelera latere sinitis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *quae jubet sub ea scelera* Leid. 1. *quae jubet sub ea scelera* Leid. 2. Voss. ambo, Lovel. 1. Harlej. ambo, Kloekian. et Haverk. pro quo, similiter ac Gebhardus, *quae lubet* scribendum existimavi. Vide, quae olim monui ad Silii Ital. 4, 747.

§. 16. *Quae hic vociferantur, eadem in castris agant*] *quae hic vociferavi, cur eadem in castris agant* Gaertn. Praeterea *in castra* prisci excusi. Mox *exercitusque corrumpant*, pro *et exercitus*, Portug. Tum *parare*, pro *parere*, Leid. 1.

§. 17. *Non senatum, non magistratus, non leges*] Ita non modo vetustae editiones praeferunt, verum etiam omnes, quibus usus sum, codices scripti. Basileensep manifesto operarum errore anno 1539. *senatus* vulgarunt; quae lectio diutissime a recentioribus servata est. Quamvis enim subinde Vascosanus, Gryphius anno 1548. et Sigonius in variis editionibus *senatum* reposuerint; nemo tamen ad haec tempora usque illis auscultavit, nisi Cl. Jac. Gro-

1 VII. Par jam etiam in concionibus erat Appi
tribunis plebis; quum subito, unde minime qu
crederet, accepta calamitas apud Vejos et sup
riorem Appium in caussa, et concordiam ordinu
majorem ardoremque ad obsidendos pertinaci
2 Vejos fecit. Nam quum agger promotus ad urbe

novius, et, qui ejus lectionem expressit, Joh. Clericus. Id vero mirum est, Cl. Hearnium non ignorasse, Sigonium *senatum* edidisse, et tamen lectionem ejus non recepisse; quum, si animum adtendisset, aliter legi non posse, facile deprehendisset. In fine *non disciplina veteri militiae* perperam est in Gaertn. et Lovel. 3. ac 5.

§. 1. *Par jam etiam in concionibus erat Appius tribunis plebis*] *jam et in consionibus* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Harlej. 2. quae voces saepe commutari solent. V. infra ad 22, 47, 9. utramque illam servans *jam et etiam in concionibus* habet Haverk. Contra earum neutra est in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. 4. 5. Praeterea *Appius tribunus plebis* perperam legunt Leid. 1. et Portug.

Accepta calamitas apud Vejos et superiorem Appium in caussa] *accepta calamitas ad Vejos* Portug. ut supra 3, 23, 1. *Dum ad Antium haec geruntur.* (* 21, 24, 1.) Et alibi saepissime. Utrumque Latine dici, monuit Cl. Corte ad Sallust. Jug. 20, 1. Reliquorum itaque consensus efficit, ut vulgatum *apud Vejos* genuinum putem. Deinde *Appium in eam* Haverk. Scriptum per compendium fuerat *in cā*, id est, *in caussa*. id non adsecutus librarius indoctus in hunc errorem praecipitavit; quod et alibi factum est. V. infra ad 38, 58, 11.

Et concordiam ordinum majorem, ardoremque ad obsidendos perti cius Vejos fecit] Pall. pr. et te *majoremque ardorem ad obsiden pertinacius Vejos fecit.* At tert *et superiorem Appium in caus et concordia ordinum majorem ardorem ad obsid. p. V. f.* Ca panus autem, *et concordia ordin majorem ardorem* etc. Cur imp bem vulgatam, quis codex m imponat? GEBH. Voss. alter, Pall. o. *majoremque ardorem.* M retus e v. l. *concordia ordinum n jorem ardorem.* 7, 27. *Quum et ris pax, et domi concordia ordin otium esset.* J. FR. GRON. *et c cordiam ordinum majoremque ar rem*, praeter Voss. 1. a Grono laudatum, etiam Lovel. 3. Gaer et Hearnii Oxon. N. *et concordi ordinum majorem ardorem ad ob dendos* Harlej. 2. et Leid. 1. *et c cordiam majorem, ardoremq* omissa voce *ordinum*, Leid. 2. Lovel. 1. At supra est 4, 60, *Communis ordinum laetitiae con diaeque soli expertes. et concor ordinum majorem ad obsiden* Haverk. *et concordia ordinum jorem ardorem ad obsidendos* P tug. Lovel. 2. 4. 5. et, ut Hea observat, Oxon. C. [Veith.] *concordia ordinum majorem ar remque* Florent. Caussam non deo, cur a scriptura recepta d cedatur.

§. 2. *Vineaeque tantum non j injunctae moenibus essent*] *tant non injunctae jam* Leid. 2. et l vel. 1. *tantum non etiam injun* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. *n*

vineaeque tantum non jam injunctae moenibus esset, dum opera interdiu fiunt intentius, quam nocte custodiuntur, patefacta repente porta, ingens multitudo, facibus maxime armata, ignes conjecit: horaeque momento simul aggerem ac vineas, 3
tam longi temporis opus, incendium hausit: multi-

tum non jam, ut 34, 40, 5. *Nunquam aliis prope super alios adfertibus, tantum non jam captam Lacedaemonem esse.* 37, 29, 9. *Non prius aequare ordinem Romanos, et tantum non jam circumveniri a dextro cornu.* *jam* et *etiam* alibi quoque commutantur. V. infra hoc lib. c. 18, 11. 6, 39, 10. (* 10, 42, 3. 21, 59, 11.) et alibi. *tantum non iam junctae* Lovel. 2. ubi prima syllaba τοῦ *injunctae* intercepta est ab ultima litera vocis praecedentis. V. ad 5, 27, 6. Sed verbum *iungere* in hac re proprium est. V. ad 4, 9, 14. *tantum non jam iunctae* Gaertn. *tantum non jam coniunctae* duo Pall. teste Gebhardo ad Liv. 4, 9, 14. Similitudo tantum in literis *ui* et *in* caussa est, ut *junctus*, *vinctus*, et *injunctus*, *invinctus* saepe in scriptis commutentur. V. (* 10, 34, 1. 28, 2, 9. 29, 23, 9.) Cel. Burmann. ad Rutil. Itiner. 1, 489. viros doctos ad Valer. Max. 2, 9, 6. ad 3, 3. in princ. et quae olim notavi ad Silii 8, 487. Ita apud Colum. 6, 37. ubi vulgo editur: *Paullisper ad molam vinctus, amoris saevitiam labore temperat*: cod. Sangerman. praefert *ad molam junctus*. quod etiam verius esse videtur. Verbum *essent* non adparet in Leid. 2. Mox *interdum fiunt* Florent. a m. 2. et Gaertn. Deinde *intentiusque nocte custodiuntur*, contra mentem Livii, Harlej. 2. Paullo ante etiam *Sicque quum agger* Haverk.

§ 3. *Simul aggerem ac vineas tam incendium hausit*] Vox *simul*, quam servant omnes scripti, ab editionibus Aldina prioribus aberat. Deinde *aggerem et vineas* Haverk. *aggerem ac muros* Lovel. 4. Nihil mutandum. *agger* et *vineae* junguntur etiam infra 37, 26, 8. *Utrimque vineas et aggerem muro injunxit.* (* 39, 4, 8.) ut et saepissime apud Caes. ita 2. bell. Gall. 12. c. 30. 7, 17. c. 58. et alibi. Ex tali autem materia vineae construebantur, quae igne incendi poterat. Sall. Jug. 92. *Vineae cum ingenti periculo frustra agebantur. Nam cum eae paullum processerant, igni aut lapidibus corrumpebantur.* c. 94. *Saepe antea vineis Romanorum subversis aut incensis.* Tum *incendium arsit* Voss. 1. quod ex interpretatione marginis adscripta in contextum irrepsit. Similiter Silius, qui Livium imitari amat, 14, 476.

Progeniem hauserunt et nomen amabile flammae.

Tacit. qui ita saepius locutus est, 3. Ann. 72. *Pompeji theatrum, igne fortuito haustum, Caesar exstructurum pollicitus est.* 4. Histor. 60. *Cunctosque, qui proelio superfuerant, incendium hausit.* et alibi. Curtius 4, 3. *Quum ii, qui in turribus erant, partim hauriretur incendio.*

Multique ibi mortales, nequidquam opem ferentes, ferro ignique absumti sunt] *multique ipsi mortales* Haverk. Sed ridicule *multique immortales* Portug. *Τὸ ibi* deficit in Lovel. 5. Deinde *opes ferentes*

que ibi mortales, nequidquam opem ferentes, fe
4 ro ignique absumti sunt. Quod ubi Romam e
nunciatum, moestitiam omnibus, senatui cura
metumque injecit, ne tum vero sustineri nec
urbe seditio, nec in castris posset, et tribuni pl
5 bis velut ab se victae reipublicae insultarent: qui
repente, quibus census equester erat, equi pub
ci non erant adsignati, consilio prius inter se
habito, senatum adeunt; factaque dicendi potest
te, equis se suis stipendia facturos promittu
6 Quibus quum amplissimis verbis gratiae ab sena
actae essent, famaque ea forum atque urbem pe

Voss. 2. Praeterea *igneque* edd. Rom. anni 1472. et Parm. invitis scriptis. V. ad 4, 9, 8. Tandem *assumti sunt* Lovel. 1. 3. 5. Portug. Haverk. et quaedam ex vetustis edd. pro quo Ascens. recte anno 1513. *absumti sunt* restituit. V. supra ad 2, 42, 4.

§. 4. *Quod ubi Romam est nunciatum*] *Romae* Gaertn. et edd. principes. Ejus loco *Romam* postea recepit Aldus, quod recte reliqui servant codd. Vide, quae notantur infra ad 25, 22, 1. Deinde *nunciatum est* Harlej. 2.

Metumque injecit, ne tum vero sustineri etc. *posset*] *ne tum non sustineri* Lovel. 2. 4. et Gaertn. Mox *ne in castris*, pro *nec*, Leid. 1. *seditiove in castris* Portug. Tum *fuit*, pro *posset*, Lovel. 3. Postea *a se victae reipublicae* Gaertn. *ab se victae rep.* Leid. 1.

§. 5. *Quum repente, quibus census equester erat, equi publici non erant adsignati*] *Tum repente, quibus census* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. *Quum repente illi, quibus census*, addita voce, Portug. marg. Tum *equester erat, et* 4 *publici* Haverk. *publice* nonn lae vett. editionum, pro quo l dus recepit *publici*, ut in omn bus meis supersit. Ita autem gendum esse, inde etiam pate quod mox *equis publicis* obp nantur *equi sui*.

Consilio prius inter sese habi senatum adeunt] *concilio* Voss. ute que, Leid. uterque, Lovel. Portug. et Klock. V. supra ad 6, 6. *consilio inter prius hab* Haverk. *consilio prius sese hab* Gaertn. *intra sese habito* Voss. [*intra se* Veith.] V. infra hoc li ad c. 27, 2. *inter se*, pro *in sese*, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Deinde *senatum aden* Haverk. Mox *facta dicendi po state*, pro *factaque*, Lovel. 5.

§. 6. *Gratiae ab senatu actae sent*] *a senatu* Voss. 1. Leid. 2. Gaertn. Tum *actae* deficit in L vel. 3. Mox autem *forum ac* 5 *bem*, pro *atque urbem*, Haverl

§. 7. *Pedestris ordinis se, aju nunc esse, operamque reipublic extra ordinem polliceri*] Cur, qua

vasset, subito ad curiam concursus fit plebis. *Pedestris ordinis se*, ajunt, *nunc esse, operamque rei-* 7
publicae extra ordinem polliceri, seu Vejos, seu quo alio ducere velint. si Vejos ducti sint, negant, *se inde prius, quam capta urbe hostium, redituros esse.* Tum 8
vero jam superfundenti se laetitiae vix temperatum est. non enim, sicut equites, dato magistratibus negotio, laudari jussi; neque aut in curiam voca- 9
ti, quibus responsum daretur, aut limine curiae continebatur senatus: sed pro se quisque ex superiore loco ad multitudinem, in comitio stantem, voce manibusque significare publicam laetitiam.

so, necesse habuerunt dicere, se esse pedestris ordinis, et quidem nunc, quod nemo senatorum atque adeo civium ignorabat? Puto Livium scripsisse, *pedestris ordinis, ajunt, nunc esse operam reipublicae extra ordinem polliceri.* quia scilicet equester ordo ante promiserat senatui, equis se suis stipendia facturum. GISB. CUPER. Hanc emendationem veram esse puto. *Pedestrem ordinem* fortassis hoc uno loco dixit Livius, pro hominibus de plebe, qui eo loco, statu, et conditione sunt, ut pedibus stipendia facere debeant, equis militare non possint, quia non erant censu equestri. Nam cum si habuissent, utique in ordinem equestrem legi, et equis militare, quamquam plebeji, potuissent: ut constat ex iis, quae de Sp. Maelio l. 4, 13. et 15. et de Sex. Tempanio ac tribus aliis, qui cum eo tribuni plebis facti sunt, l. 4, 38. et 42. scribit Livius. *Ordo* hac significatione vetere dicitur. Ter. Eun. 4, 2, 3. *Nonnulla mei loci hinc atque ordinis* Cic. or. 4. Catil. 7. *Omnes ordines omnium ordinum homines.*

DUK. *pedestris ordinis se esse ajunt, qui operam reipublicae* Portug. quod ferri posset, si parva mutatione legatur *esse, ajuntque operam reip. Tò que* non est in Lovel. 4. Gaertn. et Haverk. quemadmodum etiam voces *extra ordinem polliceri* deficiunt in Leid. 2. Sed mox habes similiter, *Placere autem, omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere.* Mox *seu quo alio ducere velit*, pro *velint*, Gaertn. quasi id requirat praecedens *reipublicae.*

Negant, se inde prius, quam capta urbe hostium, redituros esse] *se jure prius* Gaertn. *se in prius* Harlej. 2. quae scriptura ex compendio *iñ*, pro *inde*, promanavit. V. ad 10, 20, 6. Mox *tò esse* exsulat ab edd. vetustioribus. Primus Aldus adjecit, accinentibus codicibus, quibus utor, manu exaratis.

§. 9. *Neque aut in curiam vocati*] *atque neque ut in curiam vocati* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. [*vocari* Veith.]

Voce manibusque significare pu-

10 Beatam urbem Romanam, et invictam, et aete
nam illa concordia dicere: laudare equites, laud
rè plebem, diem ipsum laudibus ferre: victam c
11 fateri comitatem benignitatemque senatus. Certati
Patribus plebique manare gaudio lacrimae; done
revocatis in curiam Patribus, senatusconsultum f

blicam laetitiam] *voce manibus significare ἀσυνδέτως* Leid. 2. Paullo ante *ex superiori loco* Leid. 2. et Voss. 1.

§. 10. *Beatam urbem Romanam et invictam et aeternam illa concordia*] *Beatamque urbem Romanam* Lovel. 4. [Veith.] *Beatam urbem Romam* Harlej. 2. et Haverk. V. ad Epit. Liv. l. 49. Deinde *et aeternam. Nam illa concordia dicere* Gaertn. Vocula *nam* perperam repetita est ex vocis praecedentis syllaba finali.

Laudare equites, laudare plebem, diem ipsum laudibus ferre] Prius *laudare* non comparet in Leid. 2. neglectum culpa librarii. Tum *diem ipsam* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Mox etiam *victam ipsam fateri comitatem*, pro *victam esse fateri*, Portug. et Lovel. 2.

§. 11. *Patribus plebique manare gaudio lacrimae*] *manare gaudio lacrima* Leid. 1. *manare gaudio lacrimas* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum *senatusconsulto factum*, omisso *τῷ est*, Lovel. 4.

§. 12. *Omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere*] *in omnibus* Florent. et Harlej. 2. Sed *τὸ in* natum ex ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 37, 11, 4. Locutionem *omnibus his aera procedere* inlustrat Gronovius infra ad 5, 48, 7. Adde, quae viri docti, et in primis Cel. Burmannus, notarunt ad Nason. Epist. 9. Her. 1
Deinde *voluntatem extra ordin*
professis militiam Voss. 2. Si pl
rium codicum vestigia eo du
rent, videri posset, scribendu
voluntate, id est, sponte; ut i
fra hoc libro c. 17, 9. *Pericu*
consanguineorum id dari, ut,
qui juventutis suae voluntate ad
bellum eant, non inpediant. i
enim, pro *voluntarii*, restitu
Gronov. Plura ibi videri po
sunt. Reliquis tamen invitis n
hil muto. Supra 1, 59, 5. *Fe*
cissimus quisque juvenum cum a
mis voluntarius adest. Deinde *aer*
procedere Harlej. 1. Paullo an
memoremque, addita particula co
nectente, Lovel. 4. [Veith.]

Et equis certus numerus aeris
adsignatus] Veteres libri *equi*
SIG. Pall. pr. sec. et edd. pr
scae *et equiti*. Sed Palat. tert.
equitiis certus numerus. GEB
Eamdem lectionem probat etia
Eryc. Puteanus de Stipend. Mil
c. 5. Nec aliter est in omnib
meis et Hearnii Oxon. libris. Co
sentiunt autem edd. vetustae u
que ad Basileensem anni 153
quae prima *equis* vulgavit. Ac
pio autem haec verba non de s
pendio equiti adsignato, ut Do
jatius aliique fecerunt, (eo eni
demum pertinent verba seque
tia, *Tum primum equis merere equ*
tes coepere) sed de numero ann
rum definito, quos militare equ
tes debebant. *numerus aeris*,
modo *extra ordinem professis m*
litiam aera procedere. Verum

tum est, *Ut tribuni militares, concione advocata, pe-* 12
dibus equitibusque gratias agerent: memorem pietatis suae erga patriam dicerent senatum fore. placere autem, omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere. et equiti certus numerus aeris est adsignatus. Tum primum equis merere 13

ut capias, *equis* certe defendi nequit. Non enim nunc demum certa pecuniae summa ad alendos equos equitibus adsignata est, sed id jam factum fuit tempore regis Ser. Tullii, ut Liv. supra refert 1, 43, 9. *Ad equos emendos dena millia aeris ex publico data; et, quibus equos alerent, viduae adtributae, quae bina milia aeris in annos singulos penderent.* Insuper *numerus est aeris assignatus* Gaertn.

§. 13. *Tum primum equis merere equites coeperunt*) Epitome: *Equites tum primum equis suis merere coeperunt.* Non tamen hinc Livio insereendum τὸ *suis:* qui subtilius ante negat, equites *equo meruisse*, id est, accepisse stipendium militiae caussa, ut nec pedites accipiebant. Equum liberalitate reipublicae habebant, atque alebant, sed eo gratis militabant: equum publicum habebant, sed non stipendium militiae: id nunc, ut et pediti, adjectum. Livius proprie designat, qui equestris essent ordinis: et sub illis comprehendit alios, qui suo equo merebant, ac tantummodo militiae anno accipiebant et sumtum alendi equum, et stipendium. Auctor epitomes appellat, quibus non erat assignatus publicus equus, et sub illis dat intelligendum, quid etiam contigerit illis, qui equum publicum habebant. Livius ait, tum primum *equis equites*, puta et illos, qui publicum haberent, et qui suo militabant, *meruisse*, id est, stipendium accepisse. Florus *equis suis meruisse*, id est, stipendio accepto militasse, qui suum haberent. J. FR. GRON. Hunc locum non eodem modo acceperunt Lipsius, Puteanus, et Salmasius, quorum sententias recenset, et improbat Schelius Dissert. 4. ad Polyb. ubi et ex Epitoma legendum putat *equis suis*, probante Graevio in Proleg. ad tom. 1. Antiq. Rom. Sigonius 2. de Ant. Jur. Civ. Rom. 2. hoc loco Livii nixus, statuit, alios fuisse equites equo publico, qui in urbe senatoribus, alios equo privato, qui in acie peditibus opponerentur; nec hos, sed tantum illos equestris ordinis fuisse. Manut. quoque ad nonam epistolam Coelii ad Cicer. l. 8. epist. Cic. distinguit equites Romanos equo publico ab equitibus equo privato, et hos non fuisse equestris ordinis dicit. Et Lipsius 1. de Milit. Rom. Dial. 5. scribit, duplex corpus equitum fuisse, alios equo publico, vetustissimos, et proprie ac solos equites olim dictos, alios sine eo. Adversus hanc sententiam multa disputat Graevius d. l. quae ibi legi possunt. In iis, quae Sigonius de origine utrorumque equitum tradit, quaedam sunt valde dubia. Graevium multum juvat, quod nusquam mentio est equitum equo privato. Sed quum tam vehementer oppugnat Sigonium, non videtur debuisse in Livio recipere conjecturam Sche-

equites coeperunt. Voluntarius ductus exercitu Vejos non amissa modo restituit opera, sed nov etiam instituit. ab urbe commeatus intentiore, qua antea, subvehi cura; ne quid tam bene merito e ercitui ad usum deesset.

VIII.

lii *equis suis*. Nam quid interest inter eos, qui equis suis, et eos, qui equis privatis merent? Praeterea si Livius scripsit, *tum primum equis suis merere equites coeperunt*, verba *tum primum* indicant, deinde idem, initio hinc orto, in usu mansisse. Et leguntur quaedam in Livio, e quibus si non appellationem, tamen rem fuisse, quodammodo colligi possit. V. l. 21, 59. l. 24, 18. et l. 27, 11. DUK. Plura v. apud Gronov. 3. de Pecun. vet. 2. p. 124. Ceterum *Tum primum equos* Klockian. et Leid. 1. quorum posterior tamen *equus* inter versus adscriptum habet. Plane mira et sine dubio interpolata est lectio, quam inveni in Florent. *Tum hic primum equos sumerere equites coeperunt*, pro quo deinde emendatum est *sumere*. similiter quae in Leid. 2. exstat *Tum primum equites emere equos coeperunt*. ut et in Lovel. 5. *Tum primum equos emere equites coeperunt*. Proxime accedit Lovel. 2. *equos mereri equites coeperunt*. At *Tum primum equites merere equos coeperunt* habet Lovel. 1. à m. 1. postea enim ultimae literae vocis *equos* subjecta est nota, qua eam delendam esse librarius indicavit. Verba autem *aeris est adsignatus*. *Tum primum equis* desunt in Haverk.

Non amissa modo restituit opera] *admissa* Haverk. solito errore. V. supra ad 4, 12, 11. Paullo ante *voluntariis*, pro *voluntarius*, est in Gaertn. quasi distinguendum esset, *equis merere equites c perunt voluntariis*. *Exercitus* ctus *Vejos*. Inepte. Supra 1, 5 5. *Ferocissimus quisque juven cum armis voluntarius adest*. u similissimo errore unus codex h bebat *cum armis voluntariis ade*

§. 1. *C. Servilium Halam tertiu Ahalam*, ut dixi. SIG. Ita etia omnes mei, nisi quod *C. Ser tium Halam tertio* sit in Harlej. Portug. et Haverk. et *Halam* h beant etiam Lovel. 4. et 5. V. s pra ad Epit. l. 4. Male *Claudiu Servilium Halam* excusat ante M guntinos. Deinde *tertium*, *Q. S vilium* deficiunt in Lovel. 5.

Q. Servilium, *P. Virginium*] *Servilium Fidenatem* legendum p to, ut postea aliquoties legitu Fuit autem filius Q. Servilii d ctatoris, cui alii Structo, a Prisco cognomen fuisse tradid runt, ut praecedenti patet lib [c. 46, 10.] Item *Q. Sulpicium C merinum*, ut anno CCCLVII. leg tur [hoc libro c. 14, 5.] ita h quoque existimo legendum. Hu quoque *Manlium*, alii *Manliu* vocant. et *Sergium Fidenatem* te tio hinc anno ipse Livius voc vit. nisi quis hoc loco ab auct re consulto omissa cognomi putet, quod ego non existim praesertim ubi magistratus crea tur. GLAR. Veteres libri aliqu habent *P. L. Virginium*. Diod rus [l. 14. p. 416.] Λεύκιον Ὀυι γίνιον. Ex quo *L. Virginium* p to legendum, praesertim ver

VIII. Insequens annus tribunos militum consu- 1
lari potestate habuit C. Servilium Ahalam tertium, Q. Servilium, L. Virginium, Q. Sulpicium, A. Manlium iterum, M.' Sergium iterum. his tribunis, dum 2
cura omnium in Vejens bellum intenta est, neglectum Anxuri praesidium vacationibus militum, et

cum nusquam alias *Publii* praenomen in *Virginia* gente reperiatur; *Lucii* autem frequentissime. Accedit, quod sequenti anno inquit Livius [c. 11, 15.] *Fortunasque L. Virginii ac M.' Sergii sit exsecratus*, cum de hoc loquatur. SIG. *Q. Fulvium* Lovel. 4. *T. Servilium* Florent. Deinde *P. Virginium* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. *P. Vir.* Voss. 2. *P. Virginium* Lovel. 1. *P. Verginium* Lovel. 3. et Florent. *P. Verginium Manilium* Gaertn. *Pl. Vergilium* Leid. 1. et Lovel. 2. *Pl. Virginium* Harlej. 1. *P. L. Virginium* Hearnii Oxon. L. 2. Cujus codex C. praenomen omisit. Ceterum quod Glareanus tribus tribunis consularibus Servilio *Fidenatis*, Sulpicio *Camerini*, et Sergio *Fidenatis* cognomina addenda censeat, eaque a Livio omissa non putet, praesertim ubi magistratus creantur, aperte fallitur, quum vel centum exemplis contrarium doceri possit. Certe hoc loco etiam Virginius et Manlius sine cognominibus memorantur, de quibus Glareanus nihil addit; quum tamen, Manlium *Vulsi Capitolini* cognomina habuisse, ex Fastis Capitolinis pateat.

Q. Sulpicium, A. Manlium iterum] *Q. Supplicium* Harlej. 2. et Portug. quomodo librarios saepius lapsos esse, supra vidimus ad 3, 10, 5. Voces *Q. Sulpicium, A.* desunt in Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harl. 1. et Gaertn. Pro *A.* est *M.* in Haverk. et *Manilium*, pro *Manlium*, in Florent. Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Gaertn. et Haverk. V. ad 34, 53, 2. *Maulium* in Harlej. 2. Ejus prior tribunatus memoratur supra 4, 61, 1. ubi in praenomen *Aulus* consentiunt scripti, in nomine vero etiam variant.

Manium Sergium iterum] *Marcum Servium Sulpitium iterum* Voss. 2. et Lovel. 3. *M. Servium Sulpicium iterum* Lovel. 2. et Leid. 1. *M. Sergium Sulpicium iterum* Lovel. 4. *Marcum Sergium Sulpicium iterum* Harlej. 1. et Lovel. 1. *Marcum Sergium iterum* Leid. 2. *M. Sergium iterum* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Sed, *M.'* sive *Manium Sergium* dictum esse, constat ex Fastis Capitolinis, in quibus vocatur *M.' SERGIUS. L. F. L. N. FIDENAS.* Indocti librarii saepe *Marcus*, pro *Manius*, et *M.* pro *M.'* scripserunt. V. infra ad 27, 25, 2.

§. 2. *Neglectum Anxuri praesidium vagationibus militum*] Non contemnendum erratum hic est. Legendum *vacationibus militum*. hoc est, immunitatibus. Obtinuerant enim a duce suo, dato scilicet commeatu, ut abesse possent. Hoc verbo etiam alias Livius utitur, ut l. 7, [28, 3.] *Et cum, quod per magnos tumultus fieri solitum erat, justitio indicto delectus sine vacationibus habitus esset.* RHEN. *vagationibus*, quod recte Rhenano displicuit, primum vidi in ed. Mogunt. quum

Volscos mercatores vulgo receptando, proditis r
3 pente portarum custodibus, obpressum est. minus m
litum periit, quia praeter aegros lixarum in modu
omnes per agros vicinasque urbes negotiabantu
4 Nec Vejis melius gesta res, quod tum caput o
nium curarum publicarum erat. nam et duces R

reliquae vetustiores recte habuerint *vacationibus*. Neque differtiunt codd. nostri, nisi quod *vocationibus* sit in Klock. Lovel. 5. et Haverk. *vacatoribus* in Lovel. 4. *vagationibus* in Harlej. 2. Portug. et Gaertn. *vocare* et *vacare* alibi commutantur. Ita supra 1, 59, 2. 4, 26, 12. infra 7, 28, 3. 8, 30, 4. et alibi. Vide, quae notavi ad Silii 10, 112. Eodem modo etiam *vocatio* et *vacatio*. V. ad 8, 20, 3. Quemadmodum autem hic *vacatio* et *vagatio*, ita etiam *vagus* et *vacuus* confunduntur. V. infra ad 27, 16, 4. Errori caussam dedit similitudo ductuum literarum *C*. et *G*. de qua re supra v. ad 2, 12, 15. Frequenter autem voce *vacatio* hoc sensu usus est Cic. Ita 4. in Verr. 10. *Vacatio data est ab isto sumtus, laboris, militiae*. Orat. 5. Philipp. 12. *Saga sumi dico oportere, delectum haberi, sublatis vacationibus, in urbe, et in Italia, praeterea Gallia tota*. c. 19. *Senatui placere, his liberisque eorum militiae vacationem esse*. Justin. 37, 4. *Hieme deinde adpetente non in convivio, sed in campo, non in vacationibus, sed in exercitationibus, nec inter sodales, sed inter aequales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat*. Etiam Livius noster. Ita 8, 20, 3. *Mamercinus scribere exercitum sine ulla vacationis venia*. 23, 20, 2. *Duplex stipendium et quinquennii militiae vacationem decrevit*. 27, 38, 3. *Sacrosanctam vacationem habere dicebantur*. Et saepius eodem cap. 36, 3, 5. *Decrevit, vacat nem rei navalis his colonis non e* Et mox, *Cum praetore de vacat ne certaverunt*. 42, 34, 12. *Si n hi nec stipendia omnia emerita sent, necdum aetas vacationem d ret*. Et ita *vacantes* supra 4, 2 12. *Cognitio vacantium militi munere post bellum differtur*. I super *neglectum est Anxuri pra sidium* ed. Parm. Male. Cohaer enim sequentibus *neglectum A xuri praesidium obpressum est*. u illud ipsum *est* exstat. *neglectu Ancxyri praesidium* Florent. Ha lej. 1. et Klockian. V. supra 4, 59, 3. *neglectum Terracine pra sidium* Harlej. 2. quod ex marg ne in contextum receptum es ubi olim quidam adnotasse vid tur, *Anxur* eam urbem esse, qu postea *Tarracinae* dicta est, r spiciens ad locum Liv. 4, 59, *Anxur fuit, quae nunc Tarraci sunt*. Certe alii codd. utramq lectionem junxerunt. Nam *neg ctum Terrecinae Anxuri praesidi* praeferunt Lovel. 3. et Voss. *neglectum Terracinae Anxuri pra sidium* Lovel. 4. et Portug. *glectum Taracinae Auxuri prae dium* Haverk. *neglectum Frac Anxuri praesidium* Lovel. 5. A bi saepe librarios glossemata mul cum vera lectione reddidi variis exemplis adlatis supra ctum est ad 3, 44, 4. Paullo te *omnium cura*, trajectis v bus, habet Haverk. *circa omn* Lovel. 5. Tum *in Veis bellum, in Vejens*, Leid. 2. *in veniens tum* Flor. a m. 1. V. ad 4, 52

mani plus inter se irarum, quam adversus hostes animi, habuerunt: et auctum est bellum adventu repentino Capenatium atque Faliscorum. Hi duo 5 Etruriae populi, quia proximi regione erant, devictis Vejis, bello quoque Romano se proximos fore credentes; Falisci propria etiam caussa infesti, 6

Proditis repente portarum custodibus obpressum est] Non capio hos custodes *repente proditos*. Utrum *repente* conjungendum cum illis *obpressum est*? an mavis *obpressum repente portarum custodibus proditum est*? Puta hostibus Volscis. Ut l. 4. D. ad leg. Jul. Majest. *Cujusve dolo malo exercitus populi Romani in insidias deductus hostibus proditus erit*. J. FR. GRON. Doviatius non vidit rationem, qua permotus locum conjectura tentavit Gronovius. Dicit enim, quum *praesidii* nomine intelligantur praesidiarii, se non videre, cur praesidio magis conveniat *proditum* esse, quam *obpressum*. Verum non ea locum emendandi caussa Gronovio fuit; sed quia *repente* cum remotiori *obpressum* construi durius putabat; cum proximo autem *proditis* vix posse. Ut Ant. Perizonius ad marginem Livii adscripserat, potius sibi videri, ut *repente* referatur ad τὸ *oppressum est*, quam ut aliquid mutetur, adjecto etiam loco Livii et hoc lib. c. 12, 7. *Seditio intestina majore mole coorta, quam bellis tractabantur*. ubi *majore mole* non referendum putat ad proximum *coorta*, sed ad remotius *tractabantur*. Insuper *oppressum est* tamen duabus vocibus auctior Bockian.

§. 3. *Minus militum periit*] *perierant*. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. et Gaertn. Ita interdum peccatur in libris manu exaratis. Supra 2, 40, 10. c. 50, 11. (* 29, 32, 13. 31, 37, 9.) V. Cel. Burm. ad Suet. Aug. 10. Alia similia exempla v. ad 36, 20, 3. Mox τὸ *omnes*, quod in antiquioribus inpressis deficit, primus recepit Aldus. Et superest etiam in codicibus manu exaratis.

§. 4. *Nam et duces Romani plus inter se irarum*] *vani et duces* Lovel. 5. Sed prima vox non comparet in Leid. 1. qui etiam *iratum*, pro *irarum*, praefert. Paullo ante *melius gesta res est*, addita ultima voce, Lovel. 3.

Adventu repentino Capenatium et Faliscorum] In exemplari vetusto est *Capenatium atque Faliscorum*. RHEN. *ac Faliscorum* unus Lovel. 4. sed *atque Faliscorum* est in reliquis omnibus meis. Et ita jam ante Rhenanum ediderant Aldus, Colonienses anno 1525. Cer icornus, et Ascensius anno 1530. Praeterea *Capenatum* Lovel. 4. et 5. Sed v. infra hoc lib. ad c. 15, 2.

§. 5. *Bello quoque Romano se proximos fore credentes*] *belloque Romano proximos fore* Haverk. V. ad 5, 27, 1. Paullo ante *proxima regione*, pro *proximi*, ed. Parm. invitis reliquis edd. et omnibus Mstis.

§. 6. *Propria etiam caussa infesti, quod Fidenati bello se jam antea inmiscuissent*] *etiam propria caussa* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *etiam proxima caussa* Lovel. 5. *proprius* et *proximus* interdum commutantur inter se. V.

quod Fidenati bello se jam antea inmiscuerar
per legatos ultro citroque missos jurejurando int
se obligati, cum exercitibus necopinato ad Vej
7 accessere. Forte ea regione, qua M.' Sergius t
bunus militum praeerat, castra adorti sunt, inge
temque terrorem intulere; quia Etruriam omn
excitam sedibus magna mole adesse Romani cre
derant. eadem opinio Vejentes in urbe concitav

Cl. Corte ad Plin. 2. Ep. 16, 2. Deinde *infestique Fidenati bello* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. Tum *bello se jam inmiscuerant*, omisso τῷ *antea*, Lovel. 4. *bello jam antea inmiscuerant*, omisso τῷ *se*, Harlej. 2. *bello se aim antea*, transpositis literis, Leid. 1.

Cum exercitibus necopinato ad Vejos accessere] *necopinate* Leid. 2. Portug. et Haverk. *nec inopignato* Voss. 1. a m. 1. V. infra ad 37, 11, 7.

§. 7. *Qua M.' Sergius tribunus praeerat*] *C. Sergius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Marcus*, vel *M. Sergius* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. et Haverk. Et ita etiam Aldus edidit, quum in prioribus praenomen omitteretur; quibus concinit Florent. Sigonius demum *M.' Sergius* substituit. Livium Sergio praenomen addidisse, constat ex consensu codd. scriptorum. Id autem neque *Cajus*, neque *Marcus*, sed *Manius* fuisse ostendunt, quae superius dicta sunt ad §. 1. hujus cap.

Quia Etruriam omnem excitam sedibus magna mole adesse Romani crediderant] Pall. pr. ac tert. *excitatam seditionibus*. Non admodum quadrat. GEBH. *qui Etruriam* Leid. 1. quomodo saepissime peccatur in scriptis. V. ad 36, 33, 5. Tum *exercitam sedibus* Leid. 1. quasi scriptum fui *ex'citam*. Eadem varietas saep in Mstis obvia est. V. infra 10, 33, 1. *excitatam sedibus* verk. V. ad 28, 24, 4. *exci seditionibus* Voss. 2. et Lovel Vulgatum probum est. Infra 51, 13. *Metapontinos*, *civita universam*, *excitos sedibus s* 32, 13, 6. *Homines, qui sequi sent*, *sedibus excibat*, *oppida cendebat*. 42, 11, 4. *Bastarna gentem excitam sedibus suis*. 27, 2. *Ceterorum quidem frem fuit*, *indignantium se frustra citos sedibus suis*. Curtius 3 *Hic tanti adparatus exercitus, tot gentium et totius orientis ta sedibus suis moles*. ubi et unus Pal. *excitata*. Praeterea *diderunt* Voss. 2. Haverk. et vel. 2. 3. 4. ac 5. [Veith.] Mox *jentes in urbem concitavit*, pr *urbe*, Harlej. 2. Gaertn. et verk. *in urbe Vejentes concit* Lovel. 2. *Vejentes in urbe inc vit* Lovel. 4. V. ad 8, 23, 1. *urbem incitavit* Veith.]

§. 8. *Ita ancipiti proelio ca obpugnabantur*] *Itaque*, pro Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Port Gaertn. et Haverk. [Veith.] ad 21, 53, 7. Tum *ancipiti* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Vei Quid autem de hac lectione tiendum sit, jam supra ape ad 3, 61, 2. Deinde *castra Ro*

ita accipiti proelio castra Romana obpugnabantur; 8
concursantesque, quum huc atque illuc signa transferrent, nec Vejentem satis cohibere intra munitiones, nec suis munimentis arcere vim, ac tueri se ab exteriore poterant hoste. una spes erat, si 9
ex majoribus castris subveniretur, ut diversae legiones, aliae adversus Capenatem ac Faliscum, aliae contra eruptionem oppidanorum pugnarent. Sed

ita obpugnabantur, addita voce, Flor. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. quisque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Hearnii Oxon. N. et C. omnesque editt. usque ad J. Fr. Gronovium, qui, incertum qua de caussa, eam vocem expunxit; quam loco retinui, donec certiori ratione inde expellatur. Meorum solus Voss. 1. eam ignorare videtur, si non fallant excerpta.

Concursantesque quum huc atque illuc signa transferrent] Copula *que* aberat ab editis vetustissimis. Eam restituit deinde Aldus, cujus lectionem firmat consensus omnium meorum codd. Particula illa interrepta fuerat a voce sequente *quum*. V. ad 38, 40, 7. Deinde *illuc atque illuc* Haverk. *hac atque illac* Voss. 1. et Lovel. 1. *hac et illac* Leid. 2. Male. Infra 7, 34, 9. *Dum huc illuc signa vertunt*. Et eodem cap. §. 13. *Huc illuc signa moveri videtis*. Praeterea *transferentur* Gaertn. Mox *exhibere*, pro *cohibere*, Haverk.

Nec suis munimentis arcere jam vim] Particula *jam* non est in veteri codice. RHEN. Vox *jam* non est neque in illis, quos ego legi, libris, neque in iis, quos se legisse Rhenanus profitetur. SIG. Vir doctus ad marginem editionis Curionis legebat *arcere tantum vim*. Verum particula *jam* prorsus cum viris doctis delenda est, nam etiam in nullo meorum codd. superest, ut nec in Oxoniensibus Hearnii. Deinde *nec a suis munimentis arcere* Harlej. 2. Nihil muto. Supra 3, 8, 5. *Tricipitinus populationibus arcendis sociorum agro obpositus*. 7, 25, 13. *Graecosque arcere litoribus jussit*. Ubi etiam unus cod. *a litoribus*, quem ob aliorum, praepositionem ignorantium, auctoritatem non audiendum censeo. c. 26, 14. *Quum litoribus arcerentur*. ubi male idem cod. *a litoribus*. 25, 9, 6. *Ut partem equitum postero die luce prima juberet exire ad arcendum populationibus hostem*. 26, 41, 6. *Ut pro ripa Iberi stantes arceamus transitu hostes*. Ubi alia notantur. Praeterea *suis munimentis arcere vi* Florent. a m. 2. quasi *per vim*. Et ita referendum foret ad Vejentem ex urbe erumpentem. Sed male. Tota enim orationis compositio ad hostem externum, castra obpugnantem, referendum, et propterea *arcere vim* legendum esse docet. Insuper *credere*, pro *arcere*, est in Lovel. 5. cujus loco pro varia lectione margini adscriptum est *coherere*. Mox *tueri se poterant ab exteriore hoste*, trajectis dictionibus, praefert Gaertn.

§. 9. *Si ex majoribus castris subveniretur*] *sed ex minoribus* Lovel. 5. et Gaertn. At prima vocula non est in Haverk.

castris praeerat Virginius, privatim Sergio invisi
10 infestusque. is, quum pleraque castella obpugnat
superatas munitiones, utrimque invehi hostem nu
ciaretur, in armis milites tenuit: si opus foret a
11 xilio collegam dictitans ad se missurum. Hujus a
rogantiam pertinacia alterius aequabat; qui, i
quam opem ab inimico videretur petisse, vinci a
12 hoste, quam vincere per civem, maluit. Diu
medio caesi milites; postremo, desertis munition
bus, perpauci in majora castra, pars maxima a
que ipse Sergius Romam pertenderunt. ubi quu

§. 10. *Superatas munitiones, utrimque invehi hostem*] *superatam munitionem* Hearnii Oxon. L. 2. Deinde *utrumque invehi hostem* Harlej. 2. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. quod exponi potest hostem in castris, et hostem in urbe. Sed nihil muto. V. infra hoc lib. ad c. 46, 1.

Si opus foret auxilio, collegam dictitans ad se missurum] *si foret opus auxilio* Harlej. 2. Tum *dictans* Voss. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 3, 20, 8.

§. 11. *Hujus arrogantiam pertinacia alterius aequabat*] *Hujus arrogantia pertinaciam alterius aequabat* Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] *pertinacia alterius rogabat* Florent. Mox *videtur* Gaertn. Scriptum fuerat forte *vid'etur*. Sed postea vel evanuit, vel perperam neglecta est nota compendiariae scripturae, ut saepe alibi accidit. V. infra ad 40, 14, 3. Deinde *petiisse*, pro *petisse*, Lovel. 4. V. ad 37, 45, 2.

§. 12. *Pars maxima atque ipse Sergius Romam pertenderunt*] *Roma* Leid. 2. *protenderunt* Gaertn. *pretenderunt* Leid. 2. ubi tamen inter versus adscriptum est *pert*
derunt. Varietas orta est ex i
peritia scribarum, qui non i
tellexerunt compendium, quo p
ma syllaba *τοῦ pertenderunt* e
rata erat. V. infra ad 9, 10, 7

Ubi quum omnem culpam in c
legam inclinaret] *ibi quum omn*
culpam Voss. 2. et Haverk. V. i
fra ad 27, 5, 2. *ibi communem c*
pam Klockian.

Acciri Virginium ex castris, i
terea praesse legatos placuit] *arci*
Leid. 1. et Klock. Quomodo oli
Grammatici scribere soliti fu
runt, quod nunc *acciri* vel *adc*
dicimus. V. Dausquej. Orthog
part. 2. in v. *Arcessere*. et Voss.
Etymol. in v. *Arcesso*. *acciri Vi*
ginium, et castris interea praes
legatos placuit habet Harlej. 1. V
culae *et* atque *ex* passim confu
duntur in scriptis. V. ad 26, 4
1. [*de castris* Veith.] *To plac*
exsulat a Gaertn.

§. 13. *Pauci reipublicae, h*
atque illi] *paucis reipublicae* Vo
1. et Lovel. 1. *pauci reipublica*
multi huic atque illi Harlej.
Portug. Gaertn. Haverk. et Hea
nii Oxon. N. Idem etiam Pute
num in Cujaciano invenisse s
pra Gronov. notavit ad 3, 37,

omnem culpam in collegam inclinaret, adciri Virginium ex castris, interea praeesse legatos placuit. Acta deinde in senatu res est, certatumque inter 13
collegas maledictis. pauci reipublicae, huic atque illi, ut quosque studium privatim aut gratia occuparerunt, adsunt.

IX. Primores Patrum, sive culpa sive infelici- 1
tate imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset, censuere, *Non exspectandum justum tempus comitiorum, sed extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.*

ubi recte judicat, vocem *multi* a male sollicitis, ne quid deesset, insertam esse.

Ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt] Vet. lib. *occupaverat.* SIG. Antiqua est haec lectio e Pall. primo ac tertio, Andreaeque editione jam amplius stabilita. Ne quis e recentiore libro, quali nota est et noster Palatinus sec. *occupaverat.* Campanus olim dedit vulgo: *ut quosque studium privatum aut gratia occupaverunt.* GEBH. *et quosque* Gaertn. quomodo saepe peccatur in scriptis. V. ad 21, 28, 8. [*ut quos* Veith.] Tum *studium privatum* Leid. 2. Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. N. [Veith.] Sed vox *privatim* non adparet in Haverk. Denique *occupaverat* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et, teste Hearnio, Oxon. L. 2. et C. Veith.] Pro altera lectione stant reliqui codices, nisi quod *occupaverit* sit in Gaertn. *occupaverant* in Lovel. 2. Solet autem passim duabus vocibus numeri singulari addi verbum plurale. Infra hac lib. c. 27, 11. *Fides Romana, auctoritas imperatoris in foro et curia vindicatur.* V. exempla ejus rei supra ad 1, 31, 7.

§. 1. *Infelicitate imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset*] Vox *imperatorum*, quae in prioribus edd. deerat, ab Aldo demum in contextum admissa est. Eadem etiam in omnibus scriptis constanter superest. *cum tam ignominiosa clades accepta esset* Voss. 1. Lovel. 1. et Portug. sed primus et ultimus tantum in margine. *cum tam ingeniosa clades accepta esset* Leid. 2. *Tò esset* deest in Lovel. 3. Ceterum vir doctus ad marginem editionis Curionis addita voce legebat *quod sive culpa, sive infelicitate imperatorum, tam ignominiosa clades accepta esset.* Verum nihil muto. Non enim hic caussa redditur senatusconsulti, quo tribuni ante tempus magistratu abire jussi sunt; verum indicatur potius, quum alii culpa, alii tantum infelicitate imperatorum cladem accidisse contenderent, senatum, non dijudicantem utra caussa verior esset, ita censuisse. Quin etiam, si maxime caussa redderetur, non tamen invitis scriptis particulam inserendam esse censerem. Caussales enim illas saepe omitti, jam supra dictum est ad 1, 40, 4.

Qui Kalendis Octobribus magi-

2 In quam sententiam quum pedibus iretur, cete
3 tribuni militum nihil contradicere, at enimvero Se
gius Virginiusque, propter quos poenitere mag
ſtratuum ejus anni senatum adparebat, primo d
precari ignominiam, deinde intercedere senatu
consulto: negare, se ante Idus Decembres, sollen
nem ineundis magiſtratibus diem, honore abitur

stratum occiperent] In veteri codice est *a Kalendis Octobribus*. RHEN. *a Kalendis* praeferunt etiam nonnullae edd. antiquae ante Aldum qui iterum praepositionem omisit. Ea vero in nullo etiam meorum codicum superest. Supra 4, 37, 3. *Consules ii, quos diximus, Idibus Decembribus magiſtratum occepere.* Infra hoc lib. c. 32, 1. *Kalendis Quinctilibus magiſtratum occepere.* Tum *Kalendis Octobris* Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. Sed praeſtat *Kalendis Octobribus*. V. ad lib. praec. c. 37, 3. et mox ad §. 3. Deinde *magiſtratum acciperent* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harl. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Male. V. Gebhard. supra ad 1, 7, 6. (ubi etiam codices suos hoc loco perperam *acciperent* praeferre teſtatur) et quae infra notantur ad 31, 50, 6. V. etiam mox hoc cap. ad §. 8. Paullo ante *monitiorum*, pro *comitiorum*, Florent. a m. 1. cujus loco poſtea emendatum est perperam *monitionum*.

§. 2. *In quam sententiam cum pedibus iretur*] *ad quam sententiam* non recte Gaertn. Infra 9, 8, 13. *Quum omnes laudibus modo prosequentes virum in sententiam ejus pedibus irent.* 22, 56, 1. *Quum in hanc sententiam pedibus omnes issent.* Et ita Livius aliique passim.

Ceteri tribuni militum nihil contradicere] Vox *militum* deficit in Leid. 2. Tum *nihil contradixe* Harlej. 2. [Veith.] *nihil contr dixerunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3. S inmerito oratio infinita librar displicuit, quum tamen eade forma §. seq. addatur *deprecar intercedere, negare*, ubi nihil m tant. V. supra ad 1, 50, 5. et m etiam §. 4.

§. 3. *At enimvero Sergius Vi giniusque*] *at enim Sergius* Leid. et Lovel. 1. *at enim non Sergi* Gaertn. quasi ex praecedenti r vocandum foret, *at enim non Se gius Virginiusque nihil contradic re*, ut sensus sit, eos vehemen tiſſime contradixiſſe. Sed nih muto. [*senatumque* Veith.]

Se ante Idus Decembres, sollen nem ineundis magiſtratibus dien honore abituros eſſe] *ante Idus D cembris* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Portug. Gaertn. et Haver Male. V. modo ad §. 1. Tum *so lemne ineundis magiſtratibus d* Portug. a m. 2. qui etiam [Veith.] *honoris*, pro *honore*, pra fert. Denique *habituros eſſe* Ha lej. 1. *habituros eſſe*, perpera praeposita adspiratione, Voſſ. Leid. uterque, et Gaertn. [Veith V. infra ad 22, 59, 19. Ita etia est in Florent. pro quo poſt mutatum *honorem habituros*.

§. 4. *In concordia hominum secu disque rebus civitatis*] Lego *in co cordia ordinum*. RLOCK. De *co cordia ordinum* v. supra ad 4, 6 3. Ea tamen hic intelligi nequ

esse. Inter haec tribuni plebis, quum in concordia hominum secundisque rebus civitatis inviti silentium tenuissent, feroces repente minari tribunis militum, nisi in auctoritate senatus essent, se in vincula eos duci jussuros esse. Tum C. Servilius Ahala tribunus militum: *Quod ad vos adtinet, tribuni plebis, minasque vestras, nae ego libenter experirer,* 4 5

quum nondum ordinum concordiam ruptam esse adpareat, sed tantum hominum, sive senatorum et quorumdam tribunorum militum; aut etiam tantum Sergii et Virginii, quibus aderant, ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt. Paullo ante *inter hoc*, pro *haec*, Lovel. 4.

Minari tribunis militum, nisi in auctoritate senatus essent] Membranae Palat. *ni in auctoritate*. GEBH. *minari tribunis* Portug. *minari tribuni* Lovel. 4. 5. et Leid. 1. *minasti tribunis* Voss. 2. et Lovel. 3. quem eundem errorem supra jam notavi ad §. 2. Mox τὸ *nisi* deest in Portug. sed margini deinde adscriptum est *ni*, quod etiam praefert Haverk. V. infra ad 23, 1, 8. *ni in auctore senatus esset* corrupte ac sine sensu praefert Gaertn.

Se in vincula eos duci jussuros esse] *se in vincla* Voss. ambo, Leid. 1. et Lovel. 1. quomodo se etiam in Mss. reperisse notat Gebhardus ad Liv. 2, 39, 7. Vide, quae notantur ad 3, 56, 4. *se vincla* Lovel. 3.

§. 5. *Quod ad vos adtinet, tribuni plebis*] *quod ad duos attinet* Haverk. quod accipi potest de duobus tribunis militum Sergio et Virginio. Sed verius est vulgatum. *quod ad vos pertinet* habet Hackian. *quid ad vos adtinet* Lovel. 4. qui et paullo ante praefert Q. *Fulvius*, pro *C. Servilius*; ut et infra *minas vestras*, pro *minasque*.

Nae ego libenter experirer, quam non plus in his juris, quam in vobis animi esset] *nae* cum diphthongo posteriores scripserunt. Caeterum sensum ipsum non plane (nisi *juris* pro aequitatis exponamus) percipio. Comparatio est Sergii Virginiique ad tribunos plebis. Sed judicet lector. GLAR. Notavi primo abesse ab Pall. primo ac tertio voculam *nae*, quae tamen necessario requiritur. Deinde aliam atque aliam concipi in iisdem codicibus lectionem. in primo, *quanto vero plus in his viris, quam in nobis animi esset*. In tertio, *quanto non plus in iiis viris nostris, quam in vobis animi esset*. Vulgata defenditur auctoritate Palat. secundi atque editionis primariae. GEBH. Non se plane percipere horum sensum fatetur Glareanus. nam τὸ *his* refert ad tribunos militum Sergium Virginiumque; quod mihi videtur ad *minas* referendum. Cum vos, inquit, respicio et minas vestras, cupio magistratum non deponere, et palam facere, nec jus vobis esse talia minandi, nec animum aut audaciam faciendi, quod minamini. Quidam libri *nobis*. Et hoc forte commodius. Ostenderem in nobis esse plus aut tantundem animi ad contemnendas vestras minas, quam in ipsis illis vestris minis est ju-

quam non plus in his juris, quam in vobis animi, esse
6 *Sed nefas est tendere adversus auctoritatem senatu*
proinde et vos desinite inter nostra certamina locum in
juriae quaerere: et collegae aut facient, quod censet se
natus, aut, si pertinacius tendent, dictatorem extempl
7 *dicam, qui eos abire magistratu cogat.* Quum omniu
adsensu comprobata oratio esset, gauderentque Pa
tres, sine tribuniciae potestatis terriculis inventa

ris et aequitatis: tam nos constantes et imperterritos esse ad obtinendum magistratum a populo Romano mandatum, quam vestrae minae ac denunciationes injustae sunt. J. FR. GRON. Vocula *nae* non comparet in Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *nae ego liber experiar* Leid. 2. Tum *quasi non plus in his juris* Hearnii Oxon. B. *quanto non plus in his juris nostris* Voss. 2. *quanto vero plus in his viris nostris* Lovel. 3. *quoniam non plus in his viris* Lovel. 4. *quoniam* et *quam* in Mstis commutari, supra vidimus ad 4, 48, 15. Similiter etiam *uiris* et *iuris*. V. ad 2, 44, 5. *quam nc̄ plus in his juris* Lovel. 5. *nc̄* sive *nunc* et *nō* sive *non* confundi, infra dicam ad 9, 7, 5. *quando non plus in his juris* quaedam ex vetustis edd. Sed *quam*, quod reliqui codd. servant, verum est. V. supra ad 4, 31, 2. *in vobis* servant omnes, quos vidi, libri scripti et editi. Loci autem hujus sententiam optime Gronovius perspexit. *quam in vobis cū esset*, pro *animi esset*, Lovel. 5.

§. 6. *Sed nefas est tendere adversus auctoritatem senatus*] *Id nefas est, tendere* Leid. 1. Mox voces *proinde et vos* desunt in Gaertn. Tum *diffinite*, pro *desinite*, Leid. 2. qui idem etiam cum Lovel. 1. 4. 5. et Gaertn. *vestra certamina* praeferunt, pro *nostra*. Deinc *in urbe quaerere*, pro *injuriae qua rere*, Lovel. 4.

Si pertinacius tendent] *pertina ter* Harlej. 2. Portug. et Haver Tum *tendet*, id est, tendetu Male. V. ad 38, 40, 1. *tendere* Lovel. 2. V. ad 2, 56, 7. M *cogit*, pro *cogat*, Gaertn.

§. 7. *Quum omnium adsensu co probata oratio esset*] *omni assen* Leid. 2. Pari errore quidam c dices *omni cura Latinorum* pra ferunt, pro *omnium*, 1, 45, 3. *conluvione omni rerum* 3, 9, 8. *co sensu omni Aequorum* 4, 49, Deinde *approbata oratio* Harlej. Portug. et Haverk. Male. Sup 4, 38, 4. *Quum clamore comprob ta adhortatio esset.* ubi malo etia *approbata* priscae edd. Infra 3 31, 7. *Comprobavimus ergo id f cinus, an bello persecuti?* 34, 4. *Legem, quam usu tot annor et experiendo comprobastis, ha ut abrogetis.* et alibi. Voces gat. *Quum omnium adsensu co probata* desunt in Lovel. 3.

Sine tribuniciae potestatis ter culis inventam esse aliam vim] *t bunicíae potestatis terroribus* ap Hearnium Oxon. N. in margin *tribuniciae potestatis periculis* ej dem codex C. et Haverk. Sed v minus obvia librariis fraudi fu Ea tamen Livius et infra usus

esse aliam vim majorem ad coërcendos magistratus; victi consensu omnium comitia tribunorum 8
militum habuere, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent: sequè ante eam diem magistratu abdicavere.

X. L. Valerio Potito quartum, M. Furio Camillo iterum, M.' Aemilio Mamercino tertium, Cn. 1
Cornelio Cosso iterum, K. Fabio Ambusto, L. Ju-

3, 11, 7. *Nullis minis, nullis terriculis se motos, sperantes satis opis et auxilii sibi in Romanis esse.* ubi etiam male in quibusdam scriptis et editis *periculis*. Alia ad eum locum notabo. Praeterea *τὸ esse* non est in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Victi consensu omnium comitia tribunorum militum habuere*] *victi consensu omnium tribunorum* Lovel. 4. [Veith.] *victi consensu omnium tribuni* Lovel. 5. *victi assensu omnium tribunorum* Portug. Harlej. 2. et Gaertn. *victi assensu omnium* Haverk. Sed *adsensu* modo praecessit: quare *consensu*, in quod etiam reliqui codices conspirant, verius puto. Tum *tribunorum comitia militum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk.

Qui Kalendis Octob. magistratum occiperent] Vox *Kalendis* deficit in Lovel. 5. *Kalendas Octobris* habet Portug. *Kalendas Octobribus* ed. Parm. *Kalendis Octobris* Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. Sed legendum *Kalendis Octobribus*, ut in nonnullis est antiquioribus editis. Tum *magistratu occiperent* Leid. 1. *magistratum acciperent* Lovel. quinque, Voss. 1. a m. 1. Voss. 2. Leid. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *acciperent magistratum* Gaertn. Verum et hic vulgata lectio genuina est. V. supra ad hoc cap. §. 1.

Sequè eam ante diem magistratu abdicavere] *Τὸ ante* non est in Gaertn. Reliqui omnes, transpositis vocibus, exhibent *ante eam diem*; quod eorum fide recepi; licet tamen altera compositio alibi frequenter apud Livium obcurrat. V. supra ad 2, 19, 8. Deinde *magistratum abdicavere* Gaertn. et Florent.

§. 1. *M. Furio Camillo iterum*] Tolle vocem *iterum*. Nam, ut dixi ante [ad c. 1, 2.] hic est primus tribunatus Camilli dictatoris. SIG. Vocem, quam Sigonius deleri debere existimat, servandam esse, pluribus ad eumdem locum evincere conatus sum. In eadem retinenda conspirant etiam non modo codices, quibus usus sum, sed etiam Hearnii Oxon. N. C. L. 2. aliique. Antea *Potito*, pro *Potito*, est in Lovel. 2.

M. Aemilio Mamerco tertium] Lege *M.' Aemilio Mamercino tertium*, ex tertio hujus tribunatu Capitolino. SIG. *M.* vel *Marco Aemilio Mamerco* omnes codices mei, nisi quod in Voss. 2. cognomen Aemilii omittatur. Recte tamen Sigonius *M.' Aemilio Mamercino* emendavit. V. supra ad 4, 61, 1. et ad 5, 1, 2.

Cn. Cornelio Cosso iterum, C. Fabio Ambusto] Ad finem prioris libri [c. 61, 4.] testati sumus, in hujus Cornelii, atque adeo etiam Ambusti praenominibus miram

lio Julo, tribunis militum consulari potestate, mul
2 ta domi militiaeque gesta. nam et bellum multi
plex fuit eodem tempore, ad Vejos, et ad Cape
nam, et ad Falerios, et in Volscis, ut Anxur al
3 hostibus recuperaretur: et Romae simul delectu

esse variationem; ut vix, quid sequamur, certo definire queamus. GLAR. Diodorus [l. 14. p. 420.] *Καίσωνα Φάβιον*, Capitolini auctores *K. Fabium* scribunt. Eos igitur secuti *K. Fabio Ambusto* corrigimus. SIG. Cornelii praenomen deest in Lovel. 5. *M. Cornelio* legunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Harl. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. N. et C. atque editi antiquiores. Primi apud me Moguntini substituerunt *Cn. Cornelio*, quomodo etiam praeferunt Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. quorum Voss. 2. cognomen *Cosso* omisit. Ei autem *Cnaei* praenomen fuisse, existimat etiam Pighius in Annal. ad ann. CCCLII. p. 211. ubi insuper statuit, illum indicari, qui quinquennio ante apud Liv. 4, 58, 6. eamdem tribuni consularis dignitatem obtinuit. Vide etiam infra ad c. 12, 5. Praeterea *C. Fabio* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. omnesque excusi ab Aldo usque ad Sigonium. *M. Fabio* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *Claudio Fabio* inpressi ante Aldum. Sed recte *Kaesonis* praenomen ei vindicavit Sigonius, et postea etiam Pighius l. l. De utroque hoc tribuno supra v. ad 4, 61, 4. Quamvis autem revera hic K. Fabius Ambustus nunc iterum eam dignitatem obtinet, in eo tamen Pighii sententiam probare nequeo, quod eidem numerum *II.* adjungendum existimet. Saepissime enim Livium iterati honoris notas ante tribunos militares, interdum etiam post eos creatos omisisse, superius dictum est ad 2, 16, 7.

L. Julio Tullo] *L. Julio Jul* ex Capitolinis lapidibus. SIG *L. Julio Tullo* Voss. ambo, Lei 2. et Lovel. 1. ac 2. *L. Julio Tu lio* Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portu Harlej. 1. Gaertn. et Haverk. *Julio Tulio* Harlej. 2. Sed rec *L. Julio Julo* Sigonius vindic vit; quomodo se etiam in Oxo B. invenisse, Hearne monuit. *J lus* et *Tullus*, *Julius* et *Tullius* pa sim in Mstis commutari, sup dictum est ad 1, 30, 2.

§. 2. *Et ad Vejos*] Rott. Vo uterque, Helm. Flor. ignora copulativam. J. FR. GRON. Ea dem copulativam insuper ex me non agnoscunt Florent. Leid. Lovel. quinque, Harlej. amb Portug. Gaertn. Klockian. H verk. Hearnii Oxon. L. 2. omne que excusi antiquiores. Prim eam Caelius Curio admisit an 1549. quare iterum delevi. Pa lo ante *nam bellum*, omissa v cula media, Lovel. 1.

Et ad Falerios, et in Volscis, Anxur ab hostibus recuperaretur] *ad Valerios* Leid. 1. Voss. 1. margine, Lovel. 1. et Harlej. *et ad Faliscos* Portug. et Haver V. infra hoc lib. ad c. 27, Praeterea *et Volscos* Lovel. 3. *in Volscos* Voss. 2. Leid. 1. Lov 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Haver [Veith.] De quo loquendi genc infra v. ad Epit. l. 21. Hic tam nunc nihil mutandum puto. infra hoc lib. ad c. 28, 5. T *et Anxur* Voss. 1. a m. 1. [Veit

simul tributo conferendo, laboratum est: et de tribunis plebei cooptandis contentio fuit: et haud parvum motum duo judicia eorum, qui paullo ante consulari potestate fuerant, excivere. Omnium primum tribunis militum fuit, delectum haberi; nec 4

ut et Anxur, utraque lectione juncta, Lovel. 1. a m. 1. *et ut Anxur* Voss. 2. et Lovel. 3. Verum ita ex uno bello librarius duo fecit. Ideo Romani bellum in Volscis gerebant, ut Anxur ab hostibus recuperarent. Nam quatuor tantum locis, ad Vejos, ad Capenam, ad Falerios, et in Volscis Anxuris recuperandi caussa, bellum gerebatur. Infra hoc cap. §. 7. *In quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos. ut Auxur* Haverk. *ut Anxyr* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Portug. V. supra ad 4, 59, 3. Tandem *reciperaretur* legendum censet Gebhardus supra ad 2, 2, 6. Utrum autem ex ingenio, an ex Mstorum auctoritate, non addit. Nostri sane omnes in vulgatum conspirant. Vide, quae dicto loco notantur.

§. 3. *Et Romae simul de delectu, simul de tributo conferendo laboratum est*] Antiqua lectio, *et Romae simul delectu simul tributo conferendo laboratum est.* RHEN. Lege ex vet. lib. *simul de delectu.* SIG. Non magis hic addenda est praepositio, quam alibi, quum *laborare* est labore, molestia ac malo in aliqua re premi. l. 3, 31. *Annona laboratum est.* l. 4, 30. *Siccitate eo anno plurimum laboratum est.* l. 35, 7. *Civitas foenore laborabat.* DUK. *simul de delectu, simul tributo* Harlej. 2. Gaertn. et Portug. *simul dilectus, simul tributo* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 1. *simul delectus, simul tributo* Klockian. Sed prima litera vocis *simul* male repetita est in fine praecedentis. V. ad 28, 25, 2. De orthographia autem *dilectus*, pro *delectus*, ad 37, 51, 7. V. etiam mox ad §. 4. 7. et 10. *simul delectum, simul tributo* Leid. 2. *Laborare delectu*, ut *laborare magnitudine* in praefat. §. 4. *Quae, ab exiguis profecta initiis, eo creverit, ut jam magnitudine laboret sua.* 34, 4, 2. *Diversisque duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitatem laborare.*

De tribunis plebei cooptandis contentio fuit] *tribunis plebi* Florent. et Lovel. 2. *plebis* Lovel. 1. 3. et pleraeque edd. antt. Tum *cooperandis* Voss. 2. et Lovel. 3. *coaptandis* Lovel. 5. V. supra ad 3, 64, 9. Mox *haud parum motum*, pro *haud parvum*, Leid. 2. Quomodo etiam alibi variant codd. V. supra ad 3, 30, 5. infra ad 7, 16, 7. (*9, 23, 14.) et alibi. Tum *duo indicia*, pro *judicia*, Gaertn. Voces *indicium* et *iudicium* ob similitudinem literarum saepissime in libris scriptis commutari solent. V. plura exempla infra ad 7, 39, 5.

§. 4. *Omnium primum tribunis militum fuit, delectum haberi*] Hic tandem iterum incipit Fragmentum Haverk. in quo folium unum vel alterum desiderari, supra dictum est hoc lib. ad c. 2, 12. Ceterum *dilectum* habet idem illud Fragm. cum Florent. Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 1. V. paullo ante ad §. praec.

Nec juniores modo conscripti, sed seniores etiam coacti nomina dare] Mira lectio in Palat. sec. *nec juniores modo conscripti, sed seniores*

rentur, tribuni plebis seditiosis concionibus facie bant; *ideo aera militibus constituta esse* arguendo, 7 *plebis partem militia, partem tributo conficerent. Unu bel-*

per se gravia, indigniora ut viderentur. RHEN. Quemadmodum Rhenanus emendari jubet, praeferunt ex meis tantum Voss. 1. et Harlej. 1. Sed *Hic per se gravia indignioraque viderentur ut* habet Gaertn. *Haec per se gravia indignioraque ut viderentur* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses. [Veith.] *Haec per se gravia indigniora quae ut viderentur* Portug. Quum igitur in tot codicibus illud *que*, vel ejus loco *quae*, pertinaciter supersit, vide, an non Mockian. lectio *Haec, per se gravia, indigniora quoque ut viderentur* probanda sit. *que* autem et *quoque* passim in scriptis commutantur. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Indicat autem fere, quod supra dixit 4, 58, 11. *Haec sua sponte agitata. insuper tribuni plebis accendunt.*

Tribuni plebis seditiosis concionibus faciebant] *tribuni plebis seditiosi* Haverk. *seditionis* est in Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *conditionibus* saepius obvio errore Leid. 1. V. ad 4, 12, 7. *contentionibus* Lovel. 4. V. ad 4, 6, 4. Mox *agravendo*, pro *arguendo*, Portug. a m. 1.

§. 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi*] Atqui hic erat annus quintus, quando coepti erant Veji obsideri. Vide anno ab urbe condita CCCL. ipsius Livii verba [4, 61, 2.] Quare *annum jam quintum* legam. Neque enim minuere tempus, sed ampliare, volebant. GLAR. *annum quintum* emendandum esse, censet Glareanus; quia quinto ante ann Veji obsideri coepti sint. Nc intelligit autem, tribunos plebi quorum haec oratio est, non h bere rationem ejus anni, veru anni ante tertii, quo primum V jorum obsidendorum caussa h bernacula facta sunt, quod pleb indignissime tulit. Itaque ab anno trahi bellum inquiunt. Sl *tertium* constanter superest scriptis omnibus. Sed *bellum annum jam tertium trahi* hab Fragm. Hav. a m. 2. quomo etiam scribendum esse, vir d ctus ad marginem edit. Medic anni 1480. conjecit. *in tertium a num* est usque in tertium annu ut Silius inquit 11, 392.

— *regnum trahat usque in te pora fati.*

Ita supra 3, 2, 2. *Extractum tertium annum bellum est.* c. 2 7. *Extracta utraque res in cons lem adventum est.* Ut tamen v gatum mutemus, nulla subi necessitas. Potius existimo, *to* hic natum esse ex ultima lite prioris vocis. V. ad 37, 11, Neque etiam bellum trahebat *in tertium annum*, id est, usq in tertium annum, sed *terti annum*, id est, per tertium a num, per tres annos. Ejusd generis locutio est, *justitium f rat dies decem et octo* 10, 21, ubi etiam quidam codd. *per di* Vide, quae ibi notantur. *di noctemque arsere* 35, 40, 8. etiam vide. *annum tertium j trahi* alio ordine exhibent H lej. 2. Portug. et Haverk. Ce rum Glareanus emendans *ann jam quintum*, non initium ejus te

bellum annum jam tertium trahi, et consulto male geri, ut diutius gerant. in quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos, et pueros quoque ac senes extractos. 8 *Jam non aestatis nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies*

poris desumsit ab anno CCCXLVIII. qui ipsi est CCCL. quo duo Cornelii Cossi tribuni militum fuere, teste Livio 4, 58, 6. ut existimat Doujatius; sed, ut Glareani Chronologia docet, ab anno CCCXLIX. qui ipsi CCCL. est, quo duo Quinctii T. Capitolinus et Q. Cincinnatus eorumque collegae tribunatum consularem obtinuerunt. Nam, ut inquit Livius 4, 61, 2. *ab his primum circumsessi Veji sunt.*

In *quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos*] *ad quatuor deinde bella* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Sed primam voculam omittunt Lovel. 3. 4. 5. et Voss. 2. [Veith.] Tum *uno delectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Blockian. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Et pueros quoque ac senes extractos. *Et* non adparet in Leid. 1. Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *et senes* Gaertn. Ceterum Doujatius existimat, Livium dicendo *extractos* indicasse, eos eductos esse ex urna, in quam nomina conjiciebantur. Sorte enim ad delectum tribus citari et tribules. Id firmare videtur locus Valer. Max. 6, 3, 4. *M. Curius consul, cum delectum subito edicere coactus esset, et juniorum nemo respondisset, conjectis in sortem omnibus tribubus, Pollia, quae proxima steterat, primum nomen urna extractum citari jussit; neque eo respondente, bona adolescentis hastae subjecit.* Verum non male Lipsius 1. de milit. Rom. Dial. 3. respondit, id ibi praeter morem paullo atque ex occasione factum esse: ordinarium enim fuisse, ut sorte ducerentur tribus, ex quibus delectus haberetur; tribules vero ex sorte ductis tribubus eligerentur. Quin et nescio, an hoc tempore sortitio tribuum jam obtinuerit. Nam tamquam extraordinarium refertur supra 4, 46, 1. *Delectum haberi non ex toto passim populo placuit: decem tribus sorte ductae sunt; ex his scriptos juniores duo tribuni ad bellum duxere.* Potius itaque videtur voce *extractos* indicari, eos invitos milites scriptos, et, ut supra hoc cap. dixit, *coactos fuisse nomina dare.* Infra 26, 13, 1. *Nisi venirent in senatum, circa domos eorum ituros se, et in publicum omnes vi extracturos esse.* Horat. 1. Satyr. 1, 11.

Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

Frontin. 2. Strateg. 3, 16. *Plerosque eorum ab Italia invitos extraxerat.* Ita *detrahi* dicitur *ex Italia*, qui eam invitus relinquere cogitur. V. infra ad 29, 20, 2.

§. 8. *Jam non aestatis, nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies unquam miserae plebi sit*] *Jam aestatis aut hiemis discrimen esse* Voss. 2. *Jam non aestatis aut hiemis discrimen esse* Lovel. 3. 4. 5. Harl. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *Jam non aestatis, et nec hiemis discrimen esse* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *nec ulla quies* Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, et Gaertn. Praeterea vox *unquam*

rentur, tribuni plebis seditiosis concionibus facie
bant; *ideo aera militibus constituta esse* arguendo, u
7 *plebis partem militia, partem tributo conficerent. Unun*
bel-

per se gravia, indigniora ut viderentur. RHEN. Quemadmodum Rhenanus emendari jubet, praeferunt ex meis tantum Voss. 1. et Harlej. 1. Sed *Hic per se gravia indignioraque viderentur ut* habet Gaertn. *Haec per se gravia indignioraque ut viderentur* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses. [Veith.] *Haec per se gravia indigniora quae ut viderentur* Portug. Quum igitur in tot codicibus illud *que*, vel ejus loco *quae*, pertinaciter supersit, vide, an non Mockian. lectio *Haec, per se gravia, indigniora quoque ut viderentur* probanda sit. *que* autem et *quoque* passim in scriptis commutantur. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Indicat autem fere, quod supra dixit 4, 58, 11. *Haec sua sponte agitata. insuper tribuni plebis accendunt.*

Tribuni plebis seditiosis concionibus faciebant] *tribuni plebis seditiosi* Haverk. *seditionis* est in Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *conditionibus* saepius obvio errore Leid. 1. V. ad 4, 12, 7. *contentionibus* Lovel. 4. V. ad 4, 6, 4. Mox *agravendo*, pro *arguendo*, Portug. a m. 1.

§. 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi*] Atqui hic erat annus quintus, quando coepti erant Veji obsideri. Vide anno ab urbe condita CCCL. ipsius Livii verba [4, 61, 2.] Quare *annum jam quintum* legam. Neque enim minuere tempus, sed ampliare, volebant. GLAR. *annum quintum* emendandum esse, censet Glareanus; quia quinto ante ann Veji obsideri coepti sint. No intelligit autem, tribunos plebis quorum haec oratio est, non ha bere rationem ejus anni, verun anni ante tertii, quo primum Ve jorum obsidendorum caussa hi bernacula facta sunt, quod pleb indignissime tulit. Itaque ab e anno trahi bellum inquiunt. SIG *tertium* constanter superest i scriptis omnibus. Sed *bellum i annum jam tertium trahi* habe Fragm. Hav. a m. 2. quomod etiam scribendum esse, vir do ctus ad marginem edit. Mediol. anni 1480. conjecit. *in tertium annum* est usque in tertium annum, ut Silius inquit 11, 392.

— *regnum trahat usque in tempora fati.*

Ita supra 3, 2, 2. *Extractum in tertium annum bellum est.* c. 24, 7. *Extracta utraque res in consulem adventum est.* Ut tamen vulgatum mutemus, nulla subigit necessitas. Potius existimo, *to in* hic natum esse ex ultima litera prioris vocis. V. ad 37, 11, 4. Neque etiam bellum trahebatur *in tertium annum*, id est, usque in tertium annum, sed *tertium annum*, id est, per tertium annum, per tres annos. Ejusdem generis locutio est, *justitium fuerat dies decem et octo* 10, 21, 6. ubi etiam quidam codd. *per dies.* Vide, quae ibi notantur. *diem noctemque arsere* 35, 40, 8. ubi etiam vide. *annum tertium jam trahi* alio ordine exhibent Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ceterum Glareanus emendans *annum jam quintum*, non initium ejus tem-

bellum annum jam tertium trahi, et consulto male geri, ut diutius gerant. in quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos, et pueros quoque ac senes extractos. Jam non aestatis nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies 8

poris desumsit ab anno CCCXLVIII. qui ipsi est CCCL. quo duo Cornelii Cossi tribuni militum fuere, teste Livio 4, 58, 6. ut existimat Doujatius; sed, ut Glareani Chronologia docet, ab anno CCCXLIX. qui ipsi CCCL. est, quo duo Quinctii T. Capitolinus et Q. Cincinnatus eorumque collegae tribunatum consularem obtinuerunt. Nam, ut inquit Livius 4, 61, 2. *ab his primum circumsessi Veji sunt.*

In quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos] *ad quatuor deinde bella* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Sed primam voculam omittunt Lovel. 3. 4. 5. et Voss. 2. [Veith.] Tum *uno dilectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Klockian. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Et pueros quoque ac senes extractos] *To et* non adparet in Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *et senes* Gaertn. Ceterum Doujatius existimat, Livium dicendo *extractos* indicasse, eos eductos esse ex urna, in quam nomina conjiciebantur. Sorte enim ad delectum tribus citari et tribules. Id firmare videtur locus Valer. Max. 6, 3, 4. *M. Curius consul, cum delectum subito edicere coactus esset, et juniorum nemo respondisset, conjectis in sortem omnibus tribubus, Polliae, quae proxima exierat, primum nomen urna extractum citari jussit; neque eo respondente, bona adolescentis hastae subjecit.* Verum non male Lipsius 1. de milit. Rom. Dial. 3. respondit, id ibi praeter morem paullo atque ex occasione factum esse: ordinarium enim fuisse, ut sorte ducerentur tribus, ex quibus delectus haberetur; tribules vero ex sorte ductis tribubus eligerentur. Quin et nescio, an hoc tempore sortitio tribuum jam obtinuerit. Nam tamquam extraordinarium refertur supra 4, 46, 1. *Delectum haberi non ex toto passim populo placuit: decem tribus sorte ductae sunt; ex his scriptos juniores duo tribuni ad bellum duxere.* Potius itaque videtur voce *extractos* indicari, eos invitos milites scriptos, et, ut supra hoc cap. dixit, *coactos fuisse nomina dare.* Infra 26, 13, 1. *Nisi venirent in senatum, circa domos eorum ituros se, et in publicum omnes vi extracturos esse.* Horat. 1. Satyr. 1, 11.

Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

Frontin. 2. Strateg. 3, 16. *Plerosque eorum ab Italia invitos extraxerat.* Ita *detrahi* dicitur *ex Italia*, qui eam invitus relinquere cogitur. V. infra ad 29, 20, 2.

§. 8. *Jam non aestatis, nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies umquam miserae plebi sit*] *Jam aestatis aut hiemis discrimen esse* Voss. 2. *Jam non aestatis aut hiemis discrimen esse* Lovel. 3. 4. 5. Harl. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *Jam non aestatis, et nec hiemis discrimen esse* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *nec ulla quies* Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, et Gaertn. Praeterea vox *umquam*

umquam miserae plebi sit: quae nunc etiam vectiga
9 *ad ultimum facta sit; ut, quum confecta labore, vu*
neribus, postremo aetate corpora retulerint, incultaq
omnia diutino dominorum desiderio domi invenerint, tr
butum ex adfecta re familiari pendant; aeraque mi

deest in Haverk. Qui idem codex una cum Leid. 1. Harlej. utroque, Haverk. Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. praeferunt *miserae plebis*. Sed ultima litera *τοῦ plebis* repetita est ex prima vocis sequentis.

Quae nunc etiam vectigalis ad ultimum facta sit] Quidam erasis hic aliquot literis in veteri libro scripsit *quin etiam vectigalis ad ultimum facta sit*. RHEN. Ita, ut adnotationi Rhenani praescribitur, primus edidit Aldus, quum antea vulgo circumferretur *quae etiam vectigalis ad unum facta sit*. Verum *ad ultimum* servant omnes scripti, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 6, 19, 15. Praeterea *quin ne etiam vectigalis* Klockian. et Voss. 1. Sed in posteriori cod. voculae *ne* subjiciuntur stigmata; quae indicio sunt, eam delendam esse. *quin etiam vectigalis* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *quae ne etiam vectigalis* Lovel. 4. Leid. 1. et Harlej. ambo. *quae nec etiam vectigalis* Lovel. 5. et Gaertn. *quae ut etiam vectigalis* Haverk. et Portug. *quaeve etiam vectigalis* Fragm. Hav. a m. 1. *quae etiam vectigalis* a m. 2. et Lovel. 2. Sed Aldi lectio verissima est. Olim scriptum fuerat *quae nē etiam vectigalis*. Scribendi autem compendium non intelligentes librarii diversi in varia vitia et errores abierunt. Alibi etiam *nunc* sive *nc̄* et *ne* commutantur. V. infra ad 6, 37, 6.

§. 9. *Confecta labore, vulneribus, postremo aetate corpora retulerint*] Liv. 42, 33, 2. *Militares homi et stipendia justa, et corpora, aetate, et assiduis laboribus, c fecta habere*. ubi plura vid Ceterum *vulneribusque* Leid. Verum amat Livius passim cop las omittere. Supra 1, 59, *Ferro, igni, quacumque dehinc possim, exsecuturum*. ubi eode modo subjicitur *dehinc* ut hoc l co *postremo*. Praeterea *retuleru* praeferunt Leid. 1. Voss. 2. Gaertn. quorum duo priore quum mox *invenerint* nihilomin servent, *retulerunt* vitiosum es satis indicant. In tertio est *inv niunt*.

Tributum ex adfecta re famili ri pendant] Andreas omittit *τὸ e* ut sit absolutus casus. *affecta* v ro erit aegrota atque exhaus res familiaris. Pall. duo melic res non ineleganti translationc *tributum ex effeta re familiari pe dant*, quasi sterili atque exsan gui. Sed placet *affecta*. Infra 52. *Inflauratio sacrorum auspici rumque renovatio affectae Vejen bello reipublicae remedio fuit*. Va ler. Flacc. 4, 300.

— — *nec spes affecta, sed am bae*
In pectus cecidere manus.

GEBH. *ex effoeta re familiari* i nullo apud me cod. superest quum contra *spes effoeta* rectiu nunc edatur apud Valer. Flacc l. l. ubi videndi viri docti. No stri omnes hic stant pro vulgat *adfecta*, nisi quod *effecta* sit i Lovel. 3. *adfectata* in Lovel. 5 Gaertn. et Haverk. eodem erro re, quo *labefactata* datum es

taria, velut foenore accepta, multiplicia reipublicae reddant. Inter delectum tributumque, et occupatos 10
animos majorum rerum curis, comitiis tribunorum
plebis numerus expleri nequiit. Pugnatum inde, 11
in loca vacua ut patricii cooptarentur. postquam

pro *labefacta*, similiaque ejus generis alia, de quibus infra v. ad 10, 37, 2. *adfecta res familiaris*, ut *adfectae vires* infra hoc lib. c. 18, 4. *Vires corporis adfectae, sensus oculorum atque aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus.* ubi etiam in nonnullis codicibus *vires effoetae.* Vide, quae plura ad eum loc. notantur. Praepositionem *ex*, quae ab edd. principibus aberat, primus addidit Aldus. eam autem servant omnes scripti.

§. 10. *Inter delectum tributumque, et occupatos animos*] *Inter dilectum* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Fragm. Hav. et Klock. V. supra hoc cap. ad §. 3. Tum *tribunatumque* Gaertn. *tributum et occupatos* Leid. 2.

Comitiis tribunorum plebis numerus expleri nequivit] Ita domum editum inveni in ultima Gruteri, cujus lectionem nullus neque editorum neque manuscriptorum tuetur. A Frobenio anno 1531. editum fuerat *nequiit*, idque non modo usque ad postremam Gruteri editionem servatum est, sed ita etiam se in Oxon. L. 2. invenisse Hearne auctor est. Frobeniana vero priores editiones habent *expleri nequit.* et ita legunt etiam Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. cum Oxon. B. N. et C. *inquit* Lovel. 3. *nequid* Florent. Leid. 1. Harl. 1. Haverk. Fragm. Hav. et Klockian. Scriptum fuisse puto *neqult*, id est, *nequiit*, pro quo deinde librarii *nequit* dederunt, eodem modo quo *subit* pro *subiit*, *abit* pro *abiit*, aliaque similia, de quibus infra v. ad 36, 20, 3. In praeterito autem hujus verbi aliisque temporibus inde formatis Livius contractiones amare solet. Supra 2, 12, 15. *Ut beneficio tuleris a me, quod minis nequisti.* 6, 10, 8. *Quam pestem adhaerentem lateri suo tot super alia aliis bellis exhauriri nequisse.* ubi quidam scripti *nequivisse.* 8, 12, 2. *Quia ipse per valetudinem id bellum exsequi nequierat.* ubi nonnulli codices *nequiverat.* (* 10, 19, 7.) 21, 22, 7. *Temperare oculis nequisse.* Ita nonnulli codices; vulgo *nequivisse.* (* 32, 30, 8. ubi alii *nequit*, *nequivit*, *nequeunt.*) 34, 19, 9. *Ubi hostes ad pugnam elicere nequiit.* Ita legendum conjicio. Vulgo editur *nequit*; alii codd. *nequivit.* Similiter *nequissent*, pro *nequivissent*, restituit Gronovius infra ad 21, 56, 2. et ad 22, 8, 7. *nequiere*, pro *nequivere*, ad 29, 34, 12. De similibus contractionibus in aliis verbis v. infra ad 6, 18, 19.

§. 11. *In loca vacua ut patricii cooptarentur*] *cooptarentur* Lovel. 5. et Gaertn. Supra hoc cap. §. 3. *De tribunis plebei cooptandis contentio fuit.* Mox *Ut cooptarentur tribuni plebis.* cap. seq. aliquoties; ut et l. 3, 64. et 65. Solent autem haec verba in Mstis confundi. V. supra ad 3, 64, 9. Paullo ante *Pugnatum esset inde* Florent. ut forte legendum sit *Pugnatum est inde.* Reliqui tamen omnes verbum substantivum ignorant. [*inde loca vacua* Veith.]

obtineri non poterat, tamen labefactandae legis Tre boniae caussa effectum est, ut cooptarentur tribun plebis C. Lacerius et M. Acutius, haud dubie patri ciorum opibus.

Postquam obtineri non poterat] *obtinere* Leid. 2. Tum *non poterant* Voss. 1. Leid. uterque, Florent. Lovel. 1. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *non potuerat* Lovel. 5.

Tamen labefactandae legis tribuniciae caussa] Veteres libri *tum labefactandae*. SIG. Lege *legis Treboniae*. In vulgatis *tribuniciae* est, non recte. Nam loquitur de Trebonia lege, quae de non cooptandis tribunis ante plures annos erat lata; et non de lege sacrata, qua primum tribuni creati. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLII. p. 212. *tū*, pro *tn̄*, sive *tamen*, Lovel. 2. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. solito errore. V. infra ad 22, 17, 5. Corruptius vero pro eo scriptum est *cū* in Leid. 2. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. Praeterea *labefactum de legis* etc. *caussa* Gaertn. *labefactam de legis* etc. *caussam* Lovel. 3. a m. 1. et postea datum *caussa*. Tandem Pighius non male *legis Treboniae* reposuit, quod Gruterus in ultima edit. in contextum recepit. Omnes tamen, non modo priores excusi, verum etiam calamo exarati mei, ut et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. perperam praeferunt *legis tribuniciae*. Augustin. quidem de Legib. in v. *Tribuniciae leges*, ad hunc locum respiciens, per *leges tribunicias* a Livio intelligi existimat, quibus tribunorum plebis potestas constituta et confirmata est, ut Sacratae, ut Valeriae, ut Horatia. Verum ita Livius potius numero plurium *labefactandarum legum tribuniciarum caussa* dixisset. Servandum itaque puto *Treboniae*. Intelligitur enim lex, quam L. Trebonius tribunus plebis, in festus Patribus, tulit, *ut, qui plebem Romanam tribunos plebi rogaret, is usque eo rogaret, dum decem tribunos plebi faceret*. V. Liv 3, 65, 3. Et hanc conjecturam veri simillimam reddunt, quae de lege Trebonia cap. seq. subjungun tur. Joh. Doujatius, qui non modo JCti vel Antecessoris, sed e Antecessorum primicerii titul se jactat, recte quidem vidit quae lex Trebonia hic indicetur; attamen turpiter erravit, dicen do *plures Treboniae leges* fuisse Aliam enim Treboniam legem non novi, quam hanc, cujus Livius nunc meminit, et alteram, quae refertur in Epit. Liv. 105. de qua etiam egerunt Augustin. de Legibus in v. *Trebonia*, et Pighius in Annal. ad ann. DCXCVIII. p. 389.

Ut cooptarentur tribuni plebis C. Lacerius et M. Acutius] Plerique libri habent *C. Lacerius*: aliquot etiam *C. Lucretius*. Lucretios autem constat et patricios et plebejos fuisse. SIG. Andreae editioni *Claudius Lacerius* nominatur; Campani vero *C. Lacerius*. Palatino sec. codici membranaceo MS. *C. Lucretius*; cui subscripsit cupide, ut omnia, Sigonius. Ego pendeo. GEBH. Ex scholio Sigonii non patet; eum cupide codd. *C. Lucretius* praeferentibus subscripsisse; multo minus id colligi potest ex contextu ejus Liviano, in quo *C. Lacerius* servavit, quum alibi codd. lectiones, quas probabat, recipere solitus sit. Interim *C. Lucretius* est in Lovel. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *C. Lucerius* in Lovel. 2. 5. Fragm. Hav. Oxon. L. 2. et C. atque edit. Medio-

XI. Fors ita tulit, ut eo anno tribunus plebis 1
Cn. Trebonius esset, qui nomini ac familiae debitum praestare videretur Treboniae legis patrocinium. is, *quod petissent Patres quidam, primo incepto* 2

lan. anni 1505. Reliqui mei Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Harlej. 1. et Hearnii L. 1. et N. servant vulgatum. Quaenam autem harum lectionum genuina habenda sit, plane haereo. *C. Lacerius*, pro quo stant optimi codd. et *C. Lucerius* ideo probare non audeo, quia *Lacerii* vel *Lucerii* alibi non memorantur. Tribunum plebis tamen hujus anni *C. Lucerium* vocavit Pigh. in Annal. ad ann. CCCLII. p. 212. et alium quidem ejusdem nominis memoravit ibid. ad ann. CDXCIV. p. 27. sed potius, ut videtur, ex conjectura, quam praeeuntibus vetustis historicis: certe nullam addidit auctoritatem. Quamvis autem gens Lucretia partim patricia, partim plebeja fuerit, non tamen etiam *C. Lucretius* recipere sustineo, tum quod optimi codd. pro alia stent lectione, tum quod nulli Lucretii plebeji circa haec tempora obcurrant. In contextu itaque servavi lectionem, quam priores receperunt. Deinde *M. Accutius* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Portug. *M. Actutius* Haverk. *M. Accursius* Leid. 2. Verum neque *Acutiorum* circa haec tempora, sed demum fere sub imperatoribus, memorantur. V. eorum catalogum in Glandorpii Onomast. Cogita igitur, num vestigiis Leid. 2. insistendum, ac legendum sit *M.* sive *Ma.* id est *Manius Curius*. Praeterea *conparentur* Lovel. 5. V. paullo ante hoc §. Mox *patricierum operibus* Voss. 1. a m. 1. et Leid. 2. quomodo alibi non raro lapsi sunt scribae. V. infra ad 8, 16, 4.

§. 1. *Fors ita tulit*] Ita recte edidit Aldus, quum antea vulgaretur *Sors ita tulit*. Aldo consentiunt plerique codd. nisi quod *Forsitan tulit* sit in Lovel. 2. 4. 5. a m. 1. et Fragm. Hav. *Sors ita tulit* in Lovel. 1. 3. Leid. 2. et Voss. 2. Voces *Fors* et *Sors* passim a librariis confundi, supra vidimus ad 1, 9, 15.

Ut eo anno tribunus plebis C. Trebonius esset] Pall. pr. ac tertius *Cn. Trebonius*, ut et habet Camp. editio. GEBH. Praenomen Trebonii exsulat a Gaertn. *M. Trebonius* vocatur in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *cum Trebonius* in Lovel. 3. et 4. *Gn. Trebonius* in Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Cn. Trebonius* in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Harlej. utroque. His itaque codicibus fretus ita edi jussi, quum non verisimile videatur, librarios tot codicum minus cognitum sibi praenomen notissimo illi substituisse; praesertim quum etiam alibi saepe ita erraverint, ut *C.* pro *Cn.* darent. V. ad 7, 3, 3.

Qui nomini ac familiae debitum praestare videretur Treboniae legis patrocinium] *nominis ac familiae debitum* Fragm. Hav. a m. 1. *nomina ac familiae debitum* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Gaertn. Praeterea *viderentur* Leid. 2. *videtur* Gaertn. cujus librario fraudi fuisse puto compendium scribendi *vid'etur*. V. infra ad 40, 14, 3. Deinde *Trebonicae legis* Lovel. 4. et 5. quae aberratio verisimiliorem reddit Pighii conjecturam supra cap. praec. §. 11.

§. 2. *Is, quod petissent Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse, vociferans*] Ad hanc priorem sententiam ultima clausula refertur

repulsi, tamen tribunos militum expugnasse, vociferan
legem Treboniam sublatam, et cooptatos tribunos ple

per longum hyperbaton sequens, *id fraude patriciorum, scelere ac proditione collegarum factum arguere.* RHEN. Hunc locum varie lectum, et varie distinctum in plerisque codicibus reperias; sed mihi nondum liquet, quid de eo statuendum. Longum hyperbatum est. GLAR. Pendet oratio a *vociferans,* usque ad *arguere.* Est autem *vociferans arguebat.* Praeterea vet. lib. *cum tamen tribunos militum.* SIG. Lego, *Id quod petissent Patres* (*qui clam, primo incepto repulsi, tribunos tamen nobilium,* vel *tamen tribunos nobilium expugnassent*) *vociferans* etc. Sic enim infra 10, [37, 11.] *Ni sciret, mancipia nobilium tribunos plebis legem impedituros,* et supra 4, [48, 16.] *Proditores plebis commodorum ac servos consularium appellantes, aliaque truci oratione in collegas invecti.* Tamen videri possit locus defectus, quem nunc ita intelligo et lego, *Id quod petissent Patres* (*qui clam, primo incepto repulsi, cum tribunis militum collegas expugnassent*) *vociferans legem Treboniam sublatam* etc. Vel lego, *Id quod petissent Patres,* (*qui clam, primo incepto repulsi, contribunos expugnassent*) *vociferans* etc. vel *cum tribunos vili expugnassent,* ut *cum tribunos* idem sit, quod contribunos, collegas, una cum tribunos. Vel tandem lego, *Id quod petissent Patres,* (*qui clam, primo incepto repulsi, contribunos ultimum expugnassent*) *vociferans legem Treboniam sublatam* etc. Seneca libro in Sapient. non cad. injur. [de Constant. Sapient.] c. 18. *Chaeretae contribuno militum sermo non pro manu erat, languidus sono, et, ni facta nosses, suspectior.* Sic partim in libro vet. Parvisano, et Mureti partim MS. Siculo est. Contribunus autem praetoriae cohortis et alter c Chaerea conjuratus erat Cor lius Sabinus. Dio extremo l. [p. 662.] Sueton. in Calig. KLOCK. quem v. etiam ep edita a Cel. Burmanno in Syll Epist. tom. 1. p. 393. In his v bis multum variant codd. P mam voculam *is* non agnos Haverk. quemadmodum neq *Patres* Gaertn. *id quod petiss Patres quidam* habent Lovel. 2. 4. *is qui petissent Patres quid* Leid. 2. *qui*, id est, *quoniam*, p *quod*, est in Lovel. 1. et in mar Voss. 1. *que* in Lovel. 3. Dein *quod primo incepto*, addita prin voce, Gaertn. Praeterea, *rep si sunt* Lovel. 4. [Veith.] Tande *cum tribunos militum expugnass* Lovel. 4. 5. Harlej. ambo, [Veith et edd. vett. *cum tamen tribuni m litum expugnassent*, utraque lecti ne juncta, Haverk. *tum tribun militum expugnassent* Gaertn. co fusis vocibus *tū*, sive *tum*, et *t* sive *tamen*, de quo v. ad 22, 1 5. *tum tribuni militum expugna sent* Portug. a m. 1. in quo a m nu altera interpolatum est *cu tribuni militum expugnassent.* A dus deinde primus subposuit *t men tribunos militum expugnasse* quomodo etiam praeferunt Fl rent. Leid. ambo, Voss. ambo Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. I quod vulgo nunc in editt. recen tioribus exstat, primum inve in Frobon. anni 1531. eamque l ctionem veram esse puto, ni quis parva mutatione ita legi mal let. *Fors ita tulit, ut eo anno tri bunus plebis Cn. Trebonius esset. qu ut nomini ac familiae debitum pra stare videretur Treboniae legis pa trocinium, quod petissent Patres qui dam, primo incepto repulsi, tame tribunos militum expugnasse, voci ferans, legem Treboniam sublat*

non suffragiis populi, sed imperio patriciorum; et eo revolvi rem, ut aut patricii, aut patriciorum adseclae habeam etc. *arguere.* Inserui voculam *ut*, quae facile excidere potuit ob similitudinem ultimarum literarum vocis *qui*. contra extra expunxi voculam *is*, quae in uno etiam cod. deerat. Id si audacius videtur, legi posset *legis patrocinium, id quod petissent*, nam *id* pro *is* etiam unus meorum exhibet. Caussa, ob quam Klockius tot conjecturis neque veris neque verisimilibus locum tentarit, illa est, quod non viderit, verba, *quod petissent Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse* esse verba vociferantis Trebonii; quae propterea alio characterum genere exprimi curavi; quemadmodum etiam recte a Doujatio factum animadverti. Id si observetur, nulla in his restat difficultas. Verba *Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse* inertia librarii desunt in Lovel. 2.

Legem Treboniam sublatam et cooptatos tribunos plebis non suffragiis populi] *esse sublatam*, addita voce, Harlej. 2. Tum *coaptatos* Lovel. 2. et 5. V. ad cap. praec. §. 11. Deinde *suffragio populi* Lovel. 2. Portug. et Haverk. Sed numerus pluralis hic placet, quod adcommodatus optime sit augendae invidiae patriciorum, qui uno *imperio* obtinuerunt, quod universae plebis tot *suffragiis* competebat.

Et eo devolvi rem] Sciendum est, non legendum juxta fidem vetusti voluminis, *et eo devolvi rem*, sed *revolvi rem*. Ut intelligas futuvum, quod et antea factum est. RHEN. *et eo devolvi rem* omnes Pall. et editiones. Frustra ergo Rhenanus *revolvi*. GEBH. Voces *et eo devolvi rem*, *ut aut patricii*, *aut patriciorum* deficiunt in Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. culpa librariorum, quibus inposuit proxime iterum praecedens vox *patriciorum*. V. ad 9, 11, 11. Praeterea vox *et* non adparet in Voss. 1. Lovel. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. sequens *eo* exsulat ab Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. Deinde *revolvi* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Klockian. et Portug. quod recte Rhenanus, invito quamvis et adversante Gebhardo, probavit. Respicit Trebonius, dicendo *revolvi*, ad id, quod proxime ante latam legem Treboniam factum erat, de quo ita Liv. 3, 65, 1. *Novi tribuni plebis in cooptandis collegis Patrum voluntatem foverunt. duos etiam patricios consularesque Sp. Tarpejum et A. Aterium cooptavere.* Sublata igitur lege Trebonia eo *revolvebatur* res, quo olim ante eam legem latam *devoluta* fuerat. Supra 4, 12, 10. *Revolutus ad dispensationem annonae.* 40, 4, 13. *Femina ad multum ante praecogitatum revoluta facinus.* Justin. lib. 30, 1. *Revolutusque in luxuriam.* Praecesserat enim *Luxuriae se tradiderat.* Verum inde revocatus fuerat bello Antiochi. Solent autem literae *D* et *R*, ac verba cum voculis *de* et *re* composita inter se commutari. V. infra ad 9, 10, 6. Adde viros doctos ad Valer. Max. 3, 4. in pr. Mox *patriciorum adseculae* Florent. a m. 1. Voss. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. *patriciorum ad seculum* Lovel. 4. *patriciorum a sede* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. *patriciorum ad sedem* Lovel. 2. Erroris origo est, quod literae *cl* in *d* coalucrint. V. ad 10, 24, 2. *ut aut patricii asseclae habendi tribuni sint*, reliquis omis-

3 *bendi tribuni plebis sint: eripi sacratas leges, extorque*
tribuniciam potestatem: id fraude patriciorum, scele
4 *ac proditione collegarum factum* arguere. Quum arde
rent invidia, non Patres modo, sed etiam tribu
plebis, cooptati pariter, et qui cooptaverant; tu
ex collegio tres, P. Curiatius, M. Metilius, et M

sis, Harlej. 2. *ut aut patricii, aux patriciorum scelere habendi tribuni plebis sint* Lovel. 5. a m. 1.

§. 3. *Id fraude patriciorum, scelere ac proditione collegarum factum*] *a fraude patriciorum et scelere ac proditione collegarum factam* Voss. 2. Similiter etiam Lovel. 3. nisi quod *proditionem* praeferat.

§. 4. *Quum arderent invidia non Patres modo, sed etiam tribuni plebis*] Obscure dictum est: quamquam ita intelligi potest, quomodo dicimus *Socrates laborabat magna invidia*; videlicet, cui multi invidebant: quod saepius gloriae est, quam vitii. GLAR. Obscure dictum censet Glareanus, quia duplici modo accipi potest. Vel enim *ardet invidia*, qui vehementer invidet. Ita *ira ardere* dicitur, qui vehementer irascitur, 38, 25, 16. *ardere cupiditate*, qui vehementer cupit, apud Flor. 3, 11, 11. Vel etiam *ardet invidia*, cui multum invidetur, quae hujus loci sententia est. Eo sensu Cic. dixit orat. 2. Catil. 11. *Tum te non existimas invidiae incendio conflagraturum?* Ad Quint. Fratr. 2. Epist. 15. *H-S centies constituunt in praerogativa pronuntiare. Res ardet invidia.* quod Sallust. dixit in Jug. 25. *In invidia res erat.*

Sed etiam tribuni plebis, cooptati pariter, et qui cooptaverant] *To etiam* non est in Harlej. 2. V. ad 1, 6, 1. Tum *et cooptati pariter*, *et qui cooptaverant* Leid. : *coaptati* et *coaptaverant* iteru praeferunt Lovel. 2. et 5. Prae terea vocula *qui* non exstat i Harlej. 1.

Tum ex collegio tres P. Curiatius M. Metilius, et M. Minucius] Ve lib. omnes *Curatius*. Fuit aute *Curatia* gens et patricia et plebe ja. Itaque et hic et alius *P. Curatius*, Nasica et Bruto consulibu tribuni plebis fuerunt. Epit. l. 55 SIG. Palat sec. *Aulus Curiatius* Reliqui Palatini *Purpureus Metilius*. Iterum sec. *M. Nictilius* GEBH. *cum ex collegio* Leid. 2 V. ad Epit. Liv. l. 48. circa fi nem. *tum ex collegio tres tribun plebis* Gaertn. et Lovel. 2. *tum e collegio tres puberes* Lovel. 4. et 5 [Veith.] *tum ex collegio*, omiss voce *tres*, Lovel. 3. Deinde *Au* praenomen primo horum tribu norum dat solus Haverk. reliqu in *Publius* conspirant, nisi quo praenomen desit in Lovel. 2. 4 et 5. [Veith.] Consentiunt quo que in *Curatius*, nisi quod *Cu ratius* sit in Harlej. 2. *Curiatiu* in Lovel. 5. *Curatius* etiam haben edd. principes usque ad Ascen sium, qui anno 1513. reposui *Curiatius*, quod Sigonius iteru sustulit, vetusta lectione revocata Passim in hoc nomine varian scripti. V. supra ad 1, 24, 1. e 3, 32, 1. Quin etiam tribunu plebis, in Epit. Liv. l. 55. me moratus, non tantum ibi in Mstis sed etiam apud alios auctores, modo *Curatius*, modo *Curiatius*

Minucius, trepidi rerum suarum, in Sergium Virginiumque, prioris anni tribunos militares, incurrunt: in eos ab se iram plebis invidiamque, die dicta, avertunt. *Quibus delectus, quibus tributum,* 5 *quibus diutina militia longinquitasque belli sit gravis, qui clade accepta ad Vejos doleant, qui amissis liberis,*

vocatur. Vide, quae ad eum locum notantur. Verum Sigonius (quemadmodum ipse testatur in Scholio primae edit. ad 1, 24, 1. quod in posterioribus omissum est) in his scriptores Graecos secutus est, ut Dionys. qui passim Κουράτιος scribit. V. 3. Antiq. p. 150. 151. et alibi. Inscriptiones lapidum utrique orthographiae favere videntur. Passim enim in iis memorantur *CURIATII.* ut apud Grater. CCCXCIX. n. 5. DCXL. n. 8. et alibi. At *CURATIUS COSANUS* apud eumdem p. MXIII. n. 6. Verum pro eo *CURIATIUS* habet Fabrett. in Inscript. p. 745. Attamen *C. CURATIUS SUVENIS* obcurrit apud eumdem Fabrett. p. 360. Quum igitur utramque scribendi rationem in usu fuisse verisimile sit, quemadmodum alibi apud Livium *Curiatius* editur, ita et hic edendum curavi. Deinde *Purpureus Metilius* Voss. 2. et Lovel. 3. *Purpurius Metilius* Gaertn. *M. Nactilius* Harlej. 2. et Haverk. *M. Nictilius* Portug. *M. Metilius Curatius* Fragm. Hav. Sed voces *M. Metilius et* omittuntur perperam in Leid. 1. Sola particula *et* deficit in Florent. Voss. utroque, Harlej. utroque, Portug. et Fragm. Hav.

Trepidi rerum suarum] Vox *trepidus* deest in Portug. a m. 1. sed a manu 2. alio loco in margine adscripta *rerum suarum trepidi.* De locutione *trepidi rerum* v. ad 36, 31, 5. Mox *priores anni tribunos*, pro *prioris anni*, Leid. 2. et Fragm. Hav.

In eos ab se iram plebis] *iram populi* Harlej. 2. Portug. et Haverk. eo modo *tribunus populi* perperam scribitur saepe in Mstis pro *tribunus plebis.* V. supra ad 4, 56, 10. (*6, 38, 9.) Adde, quae infra notantur ad cap. seq. §. 2. Etiam *a se* Gaertn. Deinde *evertunt*, pro *avertunt*, Lovel. 4.

§. 5. *Quibus delectus, quibus tributum, quibus diutina militia*] *dilectus* Florent. Voss. 1. Lovel. 1. Leid. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Tum *diuturna militia* editt. antiquae, pro quo Aldus *diutina* subposuit, consentientibus omnibus scriptis. Voces illae saepe confunduntur a librariis. V. infra ad 28, 24, 6. Mox *longinquitas belli*, sine conjunctione *que*, Lovel. 4. et Gaertn. sed negligentiae scribarum hoc tribuendum.

Qui clade accepta ad Vejos doleant] Palat. sec. ad marginem, *qui cladem acceptam ad Vejos doleant.* Et esset *acceptam cladem dolere* διορθοῦσθαι. Diodorus l. 18. [p. 636.] Κρατερὸς διορθωσόμενος τὰς γεγενημένας ἥττας τῶν Μακεδόνων. Et mox [p. 645.] de Perdicca, διορθούμενος τὰς ἐλαττώσεις. Aliter ibid. [p. 666.] Ἀντίγονος παραδόξως διὰ τῆς ἰδίας ἀγχινοίας καὶ στρατηγίας ἀνεμαχέσατο τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα. Non tamen huc convenit. GEBH. *qui cladem acceptam ad Vejos doleant* Portug. quomodo etiam interpolator in margine Palat. sec. apud Geb-

fratribus, propinquis, adfinibus, lugubres domos habeant iis publici privatique doloris exsequendi jus potestatem que ex duobus noxiis capitibus datam ab se, memoran
6 *Omnium namque malorum in Sergio Virginioque caussa esse: nec id accusatorem magis arguere, quam fateri reos*

hard. dare voluisse videtur. Nam *qui clade accepta ad Vejos deleant* simili errore, sine sensu, Harlej. 2. Saepe *τὸ dolere* cum quarto casu jungi solet. V. Cortium ad Plinii 1. Epist. 12, 12. et ita Ovid. Epist. 15. Heroid. 120.

Quid dolet haec? certe filia vivit, ait.

Justin. 12, 6. *Ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat.* ubi Scheffer. legendum censet *morte in unius doleat*, quoniam Bongars. in quibusdam Mstis invenit *morte unius.* Mihi vero vulgatum servandum videtur, quoniam alibi etiam *dolere mortem* Justin. dixit, ut 32, 3. *Philippus inpatientius in dies mortem Demetrii dolebat.* et ita *dolere* etiam construit 9, 7. *Non minus Olympiadem repudium et praelatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse.* neque aliter Cic. fere semper. At similiter etiam *dolere* jungitur cum casu sexto. Liv. 40, 10, 5. *Perisse expetunt, quia tuis injuriis doleo.* Ovid. 6. Fast. 43.

Caussa duplex irae. rapto Ganymede dolebam.

3. Trist. Eleg. 11, 60.

Te quoque ut auditis posse dolere putem.

Quum autem ab hac constructione omnes stent codices reliqui; eam etiam veriorem esse, non dubito.

Amissis liberis, fratribus, propinquis, adfinibus] Perperam *fratribusque* Haverk. V. supra ad 4, 28, 5. Mox *hujus publici privatique doloris* Lovel. 2. et 4. pro *his.* [*hujus publica* Veith.] Deinde *jus p testatem*, omissa particula *qu* Leid. 2. Tum *a se memorant*, pr *ab se*, Gaertn.

§. 6. *Quam fateri reos*] Pall. du *fateri in reos.* GEBH. Eadem l ctio penes me superest in Voss. et Lovel. 3. [*argui* Veith.]

Qui, noxii ambo, alter in alt rum caussam conferant] *caussa conferunt* Gaertn. et Fragm. Ha *conferunt caussam* Harlej. 2. Po tug. et Haverk.

Sergius proditionem increpan Virginii] Palatinorum medius *in crepitans*, ut aliquoties loqui ama Livius. Infra l. 36, 32. *Pertina ciam increpitabant praetoris.* GEBH Eadem lectio etiam superest i Haverk. Si certiores codd. acci nerent, non displiceret. Ceterun *Verginii* Florent. Leid. uterque Lovel. 1. 3. et Gaertn. quomodo iidem etiam supra hoc cap. et in fra cap. seq. passim exhibent.

§. 7. *Ut multo verisimilius sit compacto eam rem et communi fraude patriciorum actam*] Quidam *compacto* mutaverant in *conspecto*, temere quidem meo judicio. nam *compacto* dictum videtur pro *composito*, quo alias saepe utitur Livius. GLAR. Aliquot libri, *conspecto.* Alii, quibus assentior, *ex composito* habent, pro *compacto.* Sic infra [c. 14, 2.] *Clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum.* SIG. *compacto* bene Andreas olim excusum dedit. Pall. duo *conspecto.* absque dubio scriptum erat ἀρχαϊκῶς *compecto.* Sic scriptum reperi apud A. Gellium

qui, noxii ambo, alter in alterum caussam conferant, fugam Sergii Virginius, Sergius proditionem increpans Virginii. Quorum adeo incredibilem amentiam fuisse, ut multo 7 verisimilius sit, compacto eam rem et communi fraude patriciorum actam. Ab his et prius datum locum Vejentibus ad 8

10, 1. in MS. Palat. *Si reus, qui depecisi vulnerat, judici talionem imperanti non parebat.* Hinc mendi indoles manavit. Palat. sec. *consulto.* ad marginem vero *ex compositio.* utrumque est genuinae lectionis interpretamentum. Quod et perperam amplexus est Sigonius, et ante illum J. Campanus. GEBH. *compacto* jam Andreas et omnes, donec Sigonius ex *composito.* Muretus *consulto.* At Florent. *conspecto.* Ex quo intelligis, quemadmodum in quibusdam Sigonianis et duobus Vossianis natum fuerit *conspecto.* Hinc discis etiam, quid sentiendum sit de Suetonii loco in Octavio 15. *Conspecto eum ad arma isse*, ubi Lipsius [1. Elect. 12.] *compacto.* Id Casaubonus non probat: esse enim ἐκ συνθήματος, quod huic loco non conveniat. At convenit, ὁ τάν, et ita quidem, ut nihil aliud. Sensus enim, inter Octavium et L. Antonium clam convenisse, ut simularent inimicitias, et sic, qui praesentem statum gravarentur, Antonio velut duce vel capite oblato, voluntates nudarent. Sic apud Plautum Pseudolo 1, 5, 126.

Aut de compecto faciunt consuetudinis dolis.

alter Camerarianus. J.FR.GRON. *ut multo verisimilius fit* Gaertn. sollemni errore, de quo supra v. hoc lib. ad c. 3, 8. Tum *ex composito* Harlej. 2. quo Livium alibi saepe usum esse, Glareanus observat. Ita supra 1, 9, 10. *Tum ex composito orta vis.* ubi v. plura exempla. Quum tamen nullus meorum codd. concinat, et tantum suspectae fidei Msti hanc lectionem praeferant, recte eam a viris doctis rejectam arbitror, dissentiente quamvis Sigonio. *consulto* est in Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *composito* in Lovel. 4. et marg. Lovel. 5. *conspecta caussa* in Gaertn. *conspecto*, praeter Voss. utrumque a Gronovio laudatum, in Lovel. 1. 2. 3. 5. a m. 1. Leid. utroque, Fragm. Hav. et Oxon. L. 2. ac C. apud Hearnium. *compencto* Florent. *cōpecto* in Klockian. *compacto* in Harlej. 1. Quae omnia eo ducunt, ut cum viris doctis vel *compecto*, more antiquo, vel *compacto* verum fuisse censeam. *compacto*, pro ex compacto, de compacto. Plaut. in Captiv. 3, 1, 29.

Omnes compacto rem agunt, quasi in volabro oleariis.

Afranius in Emancipato, apud Charis. 2. Instit. Gramm. p. 177. *Te facere compacto omnia.* V. etiam Brisson. de Verbor. Signif. l. 3. v. *Compactum.* Ita *composito*, pro ex composito, Virgil. 2. Aen. 129.

Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Composito rumpit vocem.

improviso Liv. 6, 33, 7. *Patentibus portis quum improviso incidissent.* pro quo etiam *ex improviso* et *de improviso* dici solet. V. quae ad eum locum notantur.

§. 8. *Prius datum locum Vejentibus ad incendenda opera, belli trahendi caussa*] *primum datum locum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et

incendenda opera, belli trahendi caussa; et nunc pro
9 *tum exercitum, tradita Faliscis Romana castra. Om*
fieri, ut consenescat ad Vejos juventus: nec de agr
nec de aliis commodis plebis ferre ad populum tribu
frequentiaque urbana celebrare actiones, et resistere co
10 *spirationi patriciorum possint. Praejudicium jam de r*
et ab senatu, et ab populo Romano, et ab ipsorum co
11 *legis factum esse. nam et senatusconsulto eos ab republi*

Gaertn. Tum *ad incidenda opera* Lovel. 4. Contrario errore *incendentem*, pro *incidentem*, est in Lovel. 1. infra hoc cap. §. 14. Praeterea *τὸ trahendi* deficit in Leid. 2. inertia librarii. *trahere bellum* Livio frequens. Supra 3, 62, 4. *Et trahi bellum salubriter, et mature perfici potest.* 4, 18, 1. *Vejenti Fidenatique plus spei in trahendo bello esse.* cap. praec. §. 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi.* 6, 23, 1. *Occasionem juvandarum rationes virium trahendo bello quaerebat.* V. etiam 9, 23, 12. c. 27, 5. c. 32, 3. Mox *et ut nunc proditum* Voss. 2. a m. 1. *nunc proditum*, omisso *τοῦ et*, Lovel. 1.

§. 9. *Omnia fieri, ut consenescat ad Vejos exercitus*] V. Scalig. in Culicem, ad illud [v. 180.] *cui cuncta parantí.* p. 280. KLOCK. *consuescat* Haverk. Male. Infra 9, 19, 6. *Alexandro (quod postea Hannibali accidit) alieno in agro bellanti exercitus consenuisset.* Mox *ne de agris*, pro *nec*, scribendum esse, vir doctus ad marginem editionis Curionis conjecit. Sed vulgatum tuentur omnes scripti et editi, quod etiam probum videtur. Repetendum enim *τὸ ut* ex praecedenti membro.

Celebrare actiones, et resistere conspirationi patriciorum possint] *ut resistere* Leid. 1. Voss. 1. in margine, Lovel. 1. 4. et Portug. a m. inter versus. An forte legendu *aut resistere? aut* enim atque saepe commutantur. V. supra 4, 12, 8. Sed nihil mutari pra flat. Passim *et* atque *ut* a librari confunduntur. V. infra ad 21, 2 8. Tum *conspirationi* Gaertn. *co spirationem* Florent. Denique *po sit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Paullo ante *frequentia* pro *frequentiaque*, Florent. Se nihil muto. V. ad 2, 31, 1.

§. 10. *Et ab senatu, et a popul Romano, et ab ipsorum collegis fa ctum esse*] *a senatu* Lovel. 2. Gaertn. Deinde *ab populo Roma no* Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 1 et Fragm. Hav. *ab ipso popul Romano* Lovel. 2. Denique *et ab eorum collegis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *et ab ipsorum collegiis* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *et ipsorum collegis* Lovel. 5.

§. 11. *Nam et senatusconsulto eos ab republica remotos esse*] V. Fabrum ad l. 2. ff. de Orig. Jur. KLOCK. Caesar 3. de bell. Civ. [21.] *De quibus rebus Servilius consul ad senatum retulit, senatusque Coelium ab republica removendum censuit. Hoc decreto eum consul senatu prohibuit, et concionari conantem de Rostris deduxit.* Vellejus de eodem [2, 68.] *In urbe seditio-*

remotos esse, et recusantes abdicare se magistratu, dictatoris metu ab collegis coërcitos esse: et populum Romanum tribunos creasse, qui non Idibus Decembribus die sollemni, sed extemplo Kalendis Octobribus magistratum occiperent, quia stare diutius respublica, bis manentibus in magistratu, non posset. Et tamen eos, tot judiciis 12
confossos praedamnatosque, venire ad populi judicium; et existimare, defunctos se esse, satisque poenarum de-

non moenia, primo summotus a republica, mox consularibus armis, auctore senatu, circa Thurios oppressus est. Suetonius Julio [16.] *Caesar praetor Caecilio Metello tribuno plebis, turbulentissimas leges adversus collegarum intercessionem ferenti, auctorem propugnatoremque se pertinacissime praestitit, donec summo administratione reipublicae decreto Patrum summoverentur.* Hoc ipsum est, quod Suetonius in eodem Julio [30.] sic describit: *Bello vindicaturus, si quid de tribunis plebis intercedentibus pro se gravius a senatu constitutum esset.* Et [31.] *Cum ergo sublatam tribunorum intercessionem ipsosque urbe cessisse nunciatum.* Ex hoc more interpretantur invidiose tribuni Senatusconsultum de comitiis maturius habendis. J. FR. GRON. Sueton. Caes. 79. *Tribunos graviter increpitos potestate privavit.* c. 80. *Post remotos Caesetium et Marullum tribunos.* DUK. *a republica remotos* Voss. 2. et Lovel. 3.

Recusantes abdicare se magistratu dictatoris metu ab collegis coërcitos esse] *Tò se* non est in Lovel. 5. et Gaertn. Deinde *a collegis* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Gaertn. Insuper *coërcitos esse* Voss. 2. et Lovel. 3. *coërcito esse* Leid. 2. *exercitos esse* edit. Mediol. anni 1505. Mox *creasse* culpa librarii abest a Fragm. Hav.

Non Idibus Decembribus die sollemni, sed extemplo Kalend. Octob.] Vocula *non* deficit in Lovel. 2. Tum *Idibus Decembris* idem Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *Kalendis Octobris* Gaertn. Solent plerumque haec scribi per compendium *Decembr'*, *Octobr'*. Inde factum, ut librarii, alii *Decembris*, *Octobris*, alii *Decembribus*, *Octobribus*, redderent; quod posterius plerumque in optimis tum Livii, tum aliorum membranis superest; quemadmodum hoc loco etiam *Kalendis Octobribus* servant Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Haverk. V. supra ad 4, 37, 3. *Idibus Octob.* praefert Harlej. 2. Sed recte in margine emendatum est *Kalendis*. Supra enim dixerat c. 9, 1. *Extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.*

Magistratum occiperent] *acciperent* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. N. et C. [*exciperent* Veith.] Vide, quae supra notantur hoc lib. ad c. 9, 1. Mox alio ordine *stare diutius respublica* Lovel. 4. Tum *manentibus* exsulat a Lovel. 2.

§. 12. *Tot judiciis confossos praedamnatosque*] *tot indiciis* Voss. 2. De hoc errore scribarum infra v. ad 7, 39, 5. Tum *confessos* Voss. ambo, Leid. 3. Lovel. 1. 3. 5. Har-

disse, quod duobus mensibus citius privati facti sint
13 *neque intelligere, nocendi sibi diutius tum potestate*
ereptam esse, non poenam inrogatam; quippe et colleg
14 *abrogatum imperium, qui certe nihil deliquissent. Ill*
repeterent animos Quirites, quos recenti clade accepi
habuissent, quum fuga trepidum, plenum vulnerum

lej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Tandem *praeda natosque* Haverk. *prodamnatosque* Lovel. 5. V. ad 4, 41, 11.

Et existimare defunctos se esse] *extimare* Voss. 2. et Lovel. 3. omissa prima vocula, quae etiam deest in Leid. 2. et Lov. 1. *et extimare* Lovel. 2. ac 5. *et estimare* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Passim ita variant codices scripti. V. infra ad 34, 2, 5. Tum *esse se* Lovel. 4. et editt. vetustae usque ad Aldum, invitis Mstis aliis.

Quod duobus mensibus citius privati facti sint] *privati sint*, media voce exsulante, Harlej. 2. Portug. et Haverk. *privati facti sunt* Leid. 2. Lovel. 2. 4. et vetustae edd. ante Aldum.

§. 13. *Neque intelligere*] *intellegere* Florent. eadem forma, qua *neglegere* supra 2, 11, 4. ubi vide. Mox *arrogatum*, pro *abrogatum*, Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav.

§. 14. *Quum fuga trepidum, plenum vulnerum ac pavore incedentem portis exercitum viderint*] Sic quidem libri: sed suspicari possis, *plenum vulneris ac pavoris incidentem portis*. J. FR. GRON. *fugam trepidam* Voss. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. Portug. am. 1. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *fuga trepidam* Lovel. 4. Tum *incidentem* omnes codd. mei praeter Lovel. 4. et Klockian. qui *incedentem*, et Lovel. 1. *qui incendentem*, male praeferunt. Alibi saepe *incidere* et *incedere* commutantur i membranis vetustis. V. infra a 9, 24, 10. *incidentem* etiam supe est in omnibus excusis usque a Gruter. qui in postrema edit. pe peram *incedentem* dedit, quod r liqui servarunt usque ad Gron vium, qui anno 1665. *incidente* edidit. Multus est in hac locu tione Livius. Ita supra 2, 65, *Fugientes sequentesque castris inc dere*. 3, 3, 3. *Agrestes pavidi inc dentes portis*. 5, 26, 8. *Multi ca si vulneratique, priusquam pave tes portis inciderent*. 6, 33, 7. *Pa tentibus portis quum inprovis incidissent*. 7, 17, 3. *Vela lymphati et adtoniti munimenti suis trepido agmine inciderunt*. 27 13, 2. *Cum tanto pavore incidenti bus vobis in vallum portasque* Praeterea displicet Gronov. *pl num vulnerum ac pavore*, et cor rigendum putat *plenum vulneri ac pavoris*. Si quid in eo mutan dum, non video, cur *vulnerum* displicuerit. Rescribam itaqu *plenum vulnerum ac pavoris*. Ve rum, quum codd. scripti vulga tum tueantur, etiam nihil inno vandum censeo. De eo nemo du bitat, quin Livius utroque mod τὸ *plenus* construxerit, et cum se cundo et cum sexto casu. Vide quae infra notantur ad 27, 40, 8 Id vero obfendere non debet quod utrumque casum hoc loc ei voci addiderit; alibi enim saepe Livius orationis varianda causa uni voci duas pluresve a lias diversa constructione addi dit. Ita infra 36, 3, 9. *Nihil re*

pavore incidentem portis exercitum viderint, non fortunam aut quemquam Deorum, sed hos duces accusantem. Pro certo se habere, neminem in concione stare, qui illo 15 *die non caput, domum, fortunasque L. Virginii ac M.' Sergii sit exsecratus detestatusque. Minime convenire,* 16 *quibus iratos quisque Deos precatus sit, in iis sua pote-*

ferre, ipsi coram, an ad praesidium nunciaretur. ubi hujus generis plura vide. Et casu et numero simul variat Livius infra 45, 34, 5. *Tantaque praeda fuit, ut in equitem quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur.* Similiter hoc lib. c. 52, 2. unus codex exhibet. *Nullus locus in ea non religione deorumque est plenus.* ubi tamen optimi servant *religionum*, ut vulgo editur. (* v. etiam ad 35, 2, 3.) Potest etiam *pavore* referri ad τὸ *incidentem.* Ceterum *volnerum* praefert Florent. V. ad 39, 53, 2. Praeterea *videret* Haverk. *viderent* Leid. 2. *viderunt* Harlej. 1. et edd. priores, pro quo Aldus deinde *viderint* reposuit, quod servant reliqui scripti. Mox *quanquam*, pro *quemquam*, est in Lovel. 3. et *accusantes*, pro *accusantem*, in Harlej. 2. [*si hos duces* Veith.]

§. 15. *Pro certo se habere, neminem in concione stare*] *pro certo habere*, omisso pronomine, Harlej. 1. Portug. et Haverk. etiam inpressi vetustiores. Primus addidit Aldus, cum quo concinunt reliqui calamo exarati. Deinde *uminem intentione stare* Harlej. 2. *in contionem stare* Florent. Τὸ *stare* autem deficit in Leid. 2.

L. Virginii ac M. Sergii] *M.' Sergii*, ut dixi. SIG. V. supra hoc libro ad c. 8, 1. Cl. Clericus, qui, ibi *Manium Sergium* ediderat, hic tamen *M. Sergii* dedit; nisi forte id operis typographorum aberrantibus adscribi debeat. Paullo ante *non caput, non domum fortunasque* Lovel. 3. Id si plures codd. probarent, non displiceret. V. ad 8, 34, 10.

§. 16. *In iis sua potestate, quum liceat et oporteat, non uti*] Veteres libri habent *summa potestate.* atque ita sine dubio legendum est. SIG. Sine dubio improbum, quod adfert Sigonius, *summa potestate*, ut monuimus Observat. in Eccles. c. 11. Livius 38, [60, 3.] *Praetori non intercedere tribunos, quo minus sua potestate utatur.* J. FR. GRON. *et in his sua potestate* Gaertn. *et his summa potestate* Harlej. 2. *in his summa potestate* Portug. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. *summa potestate* etiam Lovel. 4. et 5. Sed recte Gronovius vulgatum vindicavit, quod etiam in optimis codicibus superest. Alibi quoque *suus* et *summus* confundi solent. V. viros doctos ad Cicer. Orat. pro Plancio 1. (* ad Liv. 22, 3, 7.) Paullo ante *minimeque convenire*, addita particula *que*, Harlej. 2. Deinde *iratosque Deos*, pro *iratos quisque Deos*, Voss. 2. Praeterea in verbis sequentibus *umquam*, pro *numquam*, Gaertn. et Fragm. Hav.

Occasione ulciscendi laesos arment] *ulciscendi reos* Klockian. id est, eos puniendi. Cic. pro Milone 33. *Numquam illum res-*

ſtate, quum liceat et oporteat, non uti. Numqua Deos ipsos admovere nocentibus manus. satis eſſe, si o caſione ulciscendi laesos arment.

1 XII. His orationibus incitata plebs denis mill bus aeris gravis reos condemnat, nequidquam Se gio Martem communem belli fortunamque acc sante, Virginio deprecante, ne infelicior domi quam

publica suo jure esset ulta. Ovid. Epiſt. 15. Her. 153.

Sola virum non ulta pie moeſtissima mater.

Sueton. in Claud. 42. *Quoties quidem hoſtem vel insidiatorem ultus esset.* Reliqui tamen codices nihil mutant. Et videtur ea vox inrepsiſſe ex principio capitis sequentis.

§. 1. *Nequidquam Sergio Martem communem belli fortunamque accusante*] Alio ordine Palat. sec. *communem Martem bellique fortunam accusante.* et Campan. *fortunamque belli.* GEBH. *communem Martem belli fortunamque* Voſſ. 1. *communem Martem fortunamque belli* Lovel. 1. *Martem communem fortunamque belli* Leid. 2. *Martem communem bellique fortuna* Gaertn. *Martem communem bellique fortunam* Harlej. 1. Portug. et Haverk. Sed ordo, qui in editis est, satis placet. Paſſim enim *Mars communis belli* memoratur. Infra 7, 8, 1. *Quidquid hinc aut illinc communis Mars belli aufert.* ubi v. Sigonium. 28, 41, 14. *In Africa quoque Mars communis belli erit.* ubi v. J. Fr. Gronovium. Alteri quidem ordini patrocinium parari poſſet loco ex 42, 14, 4. *Martem communem eſſe, et eventum incertum belli.* At pro altero stant codices integerrimi. [*Sergio in Martem* Veith.] Praterea *nequiquam* Florent. V. a 40, 47, 9. Paullo ante *incitat plebes* Portug. pro *plebs.* V. su pra ad 1, 20, 6. At in verbis se quentibus *militans*, pro *militia* Florent.

§. 2. *In hos versa ira populi cooptationis tribunorum*] *versa ir plebis* Harlej. 2. Contrario mo do supra cap. praec. §. 4. ub vulgo editur, *in eos ab se ira plebis avertunt*, quidam codd. *ira populi* praeferunt. Tum *coaptatio nis tribunorum* Lovel. 2. 5. et Por tug. V. de hoc errore ad 3, 54 9. [*victoriam* pro *memoriam* Veith.

§. 3. *Mercedem judicii plebes ha beret, legem agrariam promulgant plebis haberet* Harlej. 2. Portug et ed. Mediol. anni 1480. V. ad 1, 1, 11. *plebs haberet* Voſſ. 2 Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et ple raeque edd. principes. *pl. habe ret* Haverk. Tum ridicule *legem agninam promulgant* Gaertn. *pro mulgatam* Leid. 2. et Lovel. 1.

Tributumque conferri prohibent Particulam *que*, a prioribus ex cusis exsulantem, addidit primus Aldus. Eamdem agnoscunt omnes scripti. Deinde *conferre* Portug. Haverk. et inpreſſi ante eumdem Aldum. Denique *pro hiberent* Leid. 2. V. infra ad 39, 52, 6.

quam militiae, esset. In hos versa ira populi co- 2
optationis tribunorum fraudisque, contra legem
Treboniam factae, memoriam obscuram fecit. Vi- 3
ctores tribuni, ut praesentem mercedem judicii
plebes haberet, legem agrariam promulgant, tribu-
tumque conferri prohibent: quum tot exercitibus 4
stipendio opus esset, resque militiae ita prospere
gererentur, ut nullo bello veniretur ad exitum spei.

§. 4. *Resque militiae ita prospere gererentur, ut nullo bello veniretur ad exitum spei*] Vetus lectio *ad exitum rei*. *Nullo bello*, hoc est, absque bello. RHEN. Male Rhenanus, *nullo bello*, id est, absque bello. Ita enim haec scripta a Livio sunt, tamquam a tribunis plebei per irrisionem dicta, ut *prospere* vere hic denotet suum contrarium improspere. KLOCK. Campani editio *resque militiae ita prospere gererentur, ut nullo bello veniretur ad extremum rei*. Duo Palat. *malitia*. perperam, censeo. GEBH. Scribe *militiae*; statimque *veniretur ad exitum spei*, non *rei*, quod molesta satis vocabuli repetione in tam vicino Rhenanus fecit. Vindicat alterum Livius ipse supra [c. 6, 2.] *Quamvis serae spei exitum exspectare*. 9, [15, 3.] *Brevi ad spem exitus respondit*. 21, [57, 6.] *Annibal quum plurimum in celando incepto ad effectum spei habuisset*. J. FR. GRON. *militia* constanter in scriptis meis, nisi quod *malitia* sit in Lovel. 3. *militiae* in Lovel. 4. et Hearnii Oxon. N. *mitiae* in Harlej. 1. *militiae* mihi etiam obvium fuit in Ascensianis annorum 1513. 1516. et 1530. Mogunt. et Paris. anni 1529. Deinde perperam Klockius *prospere* per ironiam accipit, pro inprospere. Non enim tribunorum haec verba sunt, sed Livii, narrantis quam incommoda haec actio tribunicia evenerit: dicit autem, res prospere quidem ac feliciter hoc anno adversus hostem geri, ita tamen, ut, quum multiplex bellum esset ad Vejos, ad Capenam, ad Falerios, et in Volscis, ut Anxur recuperaretur, nulli horum bellorum finis inponi potuerit. Namque Vejis etc. Notat idem Klockius, in libro Lugdunensi *gereret* esse. Sed a scriba errante omissa est nota, qua ultimae duae ejus vocis literae *ur* scribi solebant, quemadmodum saepe factum est. V. infra ad 10, 10, 1. *gereretur* Lovel. 2. Deinde idem iterum Klockius recte inprobat expositionem Rhenani, *τὰ nullo bello* interpretantis sine bello. Quatuor hoc anno bella gerebantur, nullo vero quatuor illorum bellorum veniebatur ad exitum rei. Denique *ad exitum spei*, ut ante Rhenanum legebatur, et postea Gronovius non modo hic revocavit, sed etiam supra ad 2, 18, 2. praeferendum censuit, in Oxon. Hearnii uno L. 1. superest, apud me vero in uno Voss. 1. in quo tamen adhuc inter versus adscriptum est *rei*. Contra *ad exitum rei* servant omnes reliqui codices. [Veith.] Solent certe *spes* et *res* saepe in Mstis confundi. V. viros doctos ad Cic. 1. de Nat. Deor. 22. N. Heinsium ad Ovid. 3.

namque Vejis castra, quae amissa erant, recup
rata castellis praesidiisque firmantur. Praeera
5 tribuni militum M.' Aemilius et K. Fabius. M. F
rio in Faliscis, et Cn. Cornelio in Capenate ag

Metam. 416. Cel. Burmannum ad Phaedri 4. Fab. 7, 4. (*ad Suet. Tib. 11.) et quae supra notantur ad 4, 17, 5. c. 24, 2. hoc lib. c. 6, 2. infra 6, 14, 12. c. 32, 6. 8, 13, 13. (*40, 5, 5.) et alibi. Hic tamen a vulgato non recedendum arbitror. Quum enim utraque lectio commodum sensum reddat, tutius videtur, ut plurium atque optimae notae codicum lectionem sequamur. Neque ideo displicere τὸ *rei*, quia *res* modo praecessit; non tantum enim passim Livius quasque voces repetere non nimis religiose evitavit, ut supra dictum est ad 1, 3, 9. verum etiam alibi quoque τὸ *res* iteravit. V. quae ad 2, 18, 2. notantur. In una edit. Mediol. anni 1505. vox *rei* vel *spei* tota erat omissa.

Namque Vejis castra, quae amissa erant, recuperata castellis praesidiisque firmantur] „Sensus po„stulat *firmabantur*, aut *firmari*. „Sed ego totam sententiam cum „sequenti periodo conjungen„dam censeo, et pro *namque* le„gendum *Jamque Vejis*, et *fir„mantur*. *Praeerant*. quod nimio „melius et secundum genium Li„vii videtur." Haec codici suo adscripserat Cl. Coetierius. Et ita quoque Klockius legendum censebat. Certe ad vocem *Namque* inter versus adposuit *Jamque*. Et solent passim particulae *jam* et *nam* in Mstis confundi. V. infra ad 9, 17, 5. Hic tamen nihil muto. Nam his verbis per partes ostendit, quod modo dixerat, nullo bello ad exitum rei perventum esse, licet res militiae prospere gererentur. Ceterum *nam Vejis* habet Harlej. 2. Po tug. et Haverk. Deinde *quae ami serant erant* est in Lovel. 2. *qu amiserant* in margine Voss. 1. I similibus erroribus passim o viis v. infra ad 23, 29, 16. et Epit. l. 50. [*occupata* pro *recup rata* Veith.] Mox *castellis*, *pra sidiis firmantur* Harlej. 2.

Praeerant tribuni militum M Aemilius et Q. Fabius] In horu magistratus creatione *C. Fabi Ambustus*, non *Q. Fabius*, nom natur. Ita, et in posterioribu quare hoc *Q.* suspectum. Sed d *C.* sive *Cn. Cornelio* jam saepe ac monuimus. GLAR. Lege *M.' A milius et K. Fabius*. Hic est enim qui in comitiis hujus anni de scribendis a Livio [c. 10, 1.] *C Fabius* vulgo dictus est; itaqu satis mirari non possum, cur ho locos emendatores isti non con cordarint. Nos autem supra hu jus correctionis rationem reddi dimus. SIG. *Tum praeerant* Har lej. 2. Gaertn. Portug. Haverk et Fragm. Hav. a m. 2. Sed fort vocula haec nata est ex proxima vocis syllaba finali. Cl. Clericus qui supra c. 10, 1. Sigonium se cutus *Manio Aemilio* ediderat, hi tamen exhibet *M. Aemilius*, quod forte operarum errori tribuen dum. Ceterum codices omnes in mendosam lectionem *Q. Fabius* pertinacissime conspirarunt, ni si quod corruptius *Quincius Fabius* sit in Lovel. 2. Voculam *et* inter duorum tribunorum nomi na omittit Lovel. 4. ac nonnullae ex edd. principibus. [*M. Aemilius. Q. Fabius M. Furius* Veith.]

§. 5. *M. Furio in Faliscis, et Cn. Cornelio in Capenate agro hostes nul-*

hostes nulli extra moenia inventi: praedae actae, incendiisque villarum ac frugum vastati fines: oppida obpugnata, nec obsessa sunt. At in Volscis, 6 depopulato agro, Anxur nequidquam obpugnatum,

li extra moenia inventi] Scribe *a M. Furio in Faliscis, et Cn. Cornelio i. C. a. h. n. e. m. inventi.* RHEN. Praepositio *a*, quam Rhenanus addidit, abest ab omnibus, quibus usus sum, codd. scriptis, nisi quod in Voss. 1. exstiterit a m. 1. deinde ab alia emendatrice expuncta, et quod ejus loco habeat *Quinto M. Furio* Gaertn. V. infra ad 6, 11, 4. Praeterea *M. Furius in Faliscis, et C. Cornelius* Portug. et Haverk. *M. Furius in Faliscis, et Cn. Cornelius* Lovel. 4. 5. a m. 2. et Harlej. 2. *M. Furio in Faliscis, Cornelio* Lovel. 1. *M. Furio in Faliscis, Cn. Cornelio* Voss. 1. *M. Furio in Faliscis, C. Cornelio* Gaertn. et Leid. 2. *M. Furio in Faliscis, et C. Cornelio* Lovel. 2. et Fragm. Hav. cum priscis edd. V. supra ad c. 10, 1. Tum *in Campanate agro* Gaertn. Denique *inventi extra moenia* alio ordine Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Incendiisque villarum ac frugum vastati fines] *incendiis villarum*, sine particula *que*, Haverk. et edd. priscae. Primus eam addidit Aldus, et servant etiam reliqui scripti. Deinde *et frugum* Haverk. Postea *vasti fines* Harlej. 1. quomodo saepissime lapsi sunt indocti librarii. V. infra ad 23, 30, 7. *vastitati fines* Voss. 2. Ita Vales. ex cod. Colbert. in Amm. edidit l. 16, 4. *Ultima squalentes inopia terrae saepe vastitatae.* et idem etiam in cod. Valentino Pithoeum invenisse monuit. Hic tamen potius librariorum peccatum puto, quia reliqui codd. stant pro edita lectione. V. infra ad 10, 37, 2.

Oppida nec obpugnata, nec obsessa sunt] Similis fere locus supra est 4, 21, 1. *Exercitus in agrum Vejentem ac Faliscum ducti: praedae abactae hominum pecorumque: hostis in agris nusquam inventus, neque pugnandi copia facta. Urbes tamen non obpugnatae.* Sed *oppida obpugnata, nec obsessa sunt* omnes codd. mei, nisi quod *oppida obpugnatum loco alto situm*, reliquis mediis omissis, habeat Harlej. 1. errore scribae, cui vocum *obpugnata* et *obpugnatum* repetitio inposuit, V. ad 9, 11, 11. attamen vel sic is idem etiam ostendit, τὸ *nec* non fuisse in exemplari, unde descriptus est. Et sensus, recepta hac lectione, statui posset, duces Romanos, qui ea parte bellum gerebant, tentasse, si primo inpetu Falerios et Capenam expugnare possent; re autem minus ex voto succedente, castra ad eas urbes non posuisse, contra quam mox de Anxure addit, *Anxur nequidquam obpugnatum, loco alto situm, et, postquam vis irrita erat, vallo fossaque obsideri coeptum.* Τὸ *nec* deest etiam a vetustis inpressis. Primum addidit Aldus. Utra lectio verior censenda sit, dubius haereo. Malui tamen codd. scriptos sequi.

§. 6. *At in Volscis depopulato agro Anxur nequidquam obpugnatum*] *Ad in Volscis* Portug. V. supra ad 3, 17, 5. Tum *Auxur* Haverk. *Anxir* Fragm. Hav. a m. 1. *Anxyr* Leid. 1. et Klock. V. supra ad 4, 59, 3. Denique *nequiquam* Leid. 1. De qua orthographia infra dicam ad 40,

loco alto situm; et, postquam vis irrita erat, val
lo fossaque obsideri coeptum. Valerio Potito Vol
7 sci provincia evenerat. Hoc statu militarium re
rum, seditio intestina majore mole coorta, quar
bella tractabantur. et, quum tributum conferri pe
tribunos non posset, nec stipendium imperatoribu

47, 9. *oppugnatum nequicquam* excusi ante Aldum, invitis omnibus scriptis.

Loco alto situm, et postquam vis irrita erat] *loco lato*, transpositis literis, Gaertn. Ita alibi peccarunt librarii. V. quae notantur infra hoc lib. ad c. 37, 7. *loco alto* Haverk. De hoc errore infra v. ad 37, 16, 7. De situ urbis Anxuris, quae in clivo montis condita fuit, v. Livium supra 4, 59, 4. *Τὸ situm* hic non agnoscit Voss. 2. Tum *vis irritata erat*, ultima syllaba perperam repetita, Harlej. 2. et Portug. *vis inita erat*, duplice *r* in literam *n* coalescente, Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter variarunt codd. supra 4, 56, 12. V. ad 10, 37, 2.

Valerio Potito Volsci provincia evenerat] *Volscorum provincia* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Perperam. Supra 2, 40, 14. *Sicinio Volsci, Aquilio Hernici provincia evesit.* Infra 6, 30, 3. *Manliis Volsci provincia, sine sorte, sine comparatione, extra ordinem data.* ubi pari modo errant iidem codd. 7, 11, 2. *Quum collegae ejus M. Fabio Ambusto Hernici provincia evenisset.* ubi etiam eodem modo quidam codd. c. 19, 8. *Cui Tarquinii provincia evenerat.* (* 34, 56, 3.) 36, 40, 1. *Neque se Ligures provinciam sortitum esse ait.* ubi male iterum nonnulli codd. *Ligurum provinciam.* V. quae ibi notantur. Deinde, inperite divisis literis, olim continua serie scriptis, *provinciae venerat* Leid. Ex quo fonte promanavit, ut ali darent *provincia venerat*, quem admodum praeferunt Voss. 2. Lo vel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. e Fragm. Hav. Certe *provincie ve nerat* est in Florent. a m. 1. pr quo deinde emendatum fuit *pro vincia venerat. provincia provene rat* Haverk. Supra 4, 43, 1. *Ca sorte ea provincia evenerat.* ub pariter peccatur in uno Mſto. In fra hoc lib. c. 29, 5. *L. Lucreti consuli ea provincia evenit.* ub etiam quidam codd. *provincia ve nit.* 7, 6, 8. *L. Genucio consuli e provincia sorte evenit.* c. 11, 2. lo co modo laudato, ubi in quibus dam codd. similiter peccatur. c 38, 8. *Cui Campania sorte provin cia evenerat.* Et hic etiam unu cod. *venerat.* (* 22, 37, 9.) 26, 29 1. *Italia cum bello adversus Han nibalem Laevino evenit.* 27, 22, 2 *Cui Tarentum et Sallentini provin cia evenisset.* 39, 41, 6. *L. Postu mius praetor, cui Tarentum pro vincia evenerat.* et alibi saepe.

§. 7. *Seditio intestina majore mo le coorta*] *exorta* Gaertn. Supra 4 45, 7. *Certamen subito inter tribu nos exortum.* Sed reliqui codd. i vulgatum conspirant. Virgil. 1 Aen. 147.

Ac, veluti magno in populo cum saepe coorta est
Seditio, saevitque animis igno bile vulgus.

Liv. 6, 33, 1. *Seditio tum inte*

mitteretur, aeraque militaria flagitaret miles, haud procul erat, quin castra quoque urbanae seditionis contagione turbarentur. Inter has iras plebis 8
in Patres, quum tribuni plebis nunc illud tempus esse dicerent stabiliendae libertatis, et ab Sergiis Virginiisque ad plebejos viros fortes ac strenuos

Antiates Latinesque coorta. Ita *coorta vis* 3, 11, 1. *Citati pauci rei experiundae causa, et statim coorta vis.* ubi unus etiam *exorta* habet. *Coortus* et *exortus* alibi a librariis commutantur. V. infra hoc lib. c. 29, 3. Paullo ante *hoc in statu*, addita praepositione, Lovel. 4. Utrumque ferri potest. V. ad 3, 68, 3. Sed quum omnes reliqui codd. vulgatum servent, nihil nunc muto.

Quum tributum conferri per tribunos non posset] *conferri et tribunos* Gaertn. *per tribunos conferri* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *non posset* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

Nec stipendium imperatoribus mitteretur] Pall. pr. ac tert. *nec stipendium in populo mitteretur.* sec. solum τὸ *in* deicit. At nescio, e quibus libris Campanus ediderit *nec stipendium in publicum immitteretur.* GEBH. Per compendium *impppp mitteretur* fuit in Florent. Leid. 1. et Klock. *impp. mitteretur* in Harlej. 1. Id non intelligentes indocti librarii varia lectionum monstra ediderunt. Inde enim factum est, ut *in perpetuum mitteretur* datum sit in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *imperpetuum mitteretur* in Fragm. Hav. a m. 2. erasa priori lectione. *in populo mitteretur* in Leid. 2. Voss. 2. Lovel. 1. 3. et in margine Voss. 1. in cujus contextu *stipendium mitteretur*, reliquis omissis, erat. Inde etiam factum est, ut *imperpetuo mitteretur* scriptum sit in contextu Portug. pro quo postea in ora ejusdem cod. emendatum fuit *imperatum populo mitteretur*, quomodo etiam Hearne reperit in Oxon. N. ubi librarii duas lectiones junxisse videntur; quod idem etiam commissum est in ejusdem Hearnii Oxon. C. in quo exaratum fuit *in perpetuo populo mitteretur.* Id autem huic hominum generi sollemne fuisse, supra dictum est ad 3, 44, 4. (* v. ad 21, 25, 2.)

Quin castra quoque urbanae seditionis contagione turbarentur] Perperam haec omnia deerant in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1.

§. 8. *Inter has iras plebis in Patres, quum tribuni plebis*] *Intra has iras* Voss. 2. V. infra ad c. 27. hujus lib. §. 3. Tum *tribunis plebis* Gaertn. *tribunis plebi* Leid. 1. *tribuni plebi* Florent. et Harlej. 1. [*Patres et tribuni plebis* Veith.] Mox etiam *esse* exsulat a Lovel. 2. Et *dicent*, pro *dicerent*, male est in Gaertn. V. supra ad 2, 56, 7.

Et ab Sergiis Virginiisque] *Τὸ et* deficit in Lovel. 4. *a Sergiis* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Verginiisque* Leid. ambo. *Vergineisque* Gaertn. V. ad 2, 17, 1. Mox *transferendi summi honores* Leid. 2. et Lovel. 1. Saltem dedissent scribae *summos honores.* Sed pro recepta scriptura stant reliqui codices. Ita praecesserat

9 transferendi summi honoris; non tamen ultra pr
cessum est, quam ut unus ex plebe, usurpandi j

Nunc illud tempus esse dicerent stabiliendae libertatis.

§. 9. *Quam ut unus ex plebe, usurpandi juris caussa, P. Licinius Calvus*] Vocula *ut* deficit in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et editis ante Aldum. Praeterea *P. Lucinius* Lovel. 2. et Haverk. quorum posterior etiam cognomen *Calvus* omittit. V. infra hoc lib. c. 18, 1. *P. Lucretius Calvus* Lovel. 4. Paullo ante *tum*, pro *tamen*, idem Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

§. 10. *Ceteri patricii creati, P. Manlius, et P. Titinius, P. Melius, L. Furius Medullinus, L. Popilius Volscus*] Nomina horum tribunorum pleraque vitiose habent, quod ex Diodoro et ex Capitolinis tribunatibus intelligi potest. Nam veteres libri nulla in re alia dissentiunt a vulgatis, nisi quod quidam habent *P. Manlius, P. Titinius*, sine particula *et*, quod etiam placet. Diod. autem ita habet [l. 14. p. 421.] Πόπλιος Μαίλιος, Μαίνιος Σπόριος, Φούριος Λεύκιος, καὶ ἕτεροι τρεῖς. In secundo horum tribunatu [p. 443.] Λεύκιος Τιτίνιος, Πόπλιος Λικίνιος, Πόπλιος Μαίλιος, Κόϊντος Μαίνιος, Γναῖος Γενύκιος, Λεύκιος Ἀτίλιος. Ergo legendum est *P. Maenius, L. Titinius, P. Maelius, L. Furius Medullinus*. Cum autem Diodori liber Μαίνιον modo Σπόριον, modo Κοΐντον nominet, nos tamen *P.* retinendum esse putamus, quod praenomen *Maeniis* familiare esse reperimus. Porro autem *L. Publilius*, non *Popilius*, legendum est. Quod et tribunatus ejus Capitolinus ostendit, et *Vulsci* cognomen, quod *Publiliorum* est, non *Popilliorum*. Cum autem Livius dicat, uno *P. Li*nio excepto, reliquos ex his t bunos militum patricios es *Titinium* etiam, et *Maenium*, *Maelium*, et *Publilium* patrici esse intelligamus necesse est, cu tamen nusquam alias patrici eos esse appareat. SIG. Miro Livium haec scribere; sed sae a Capitolinis fastis diversus e Constat enim ex plebejis horu magistratibus, omnes, praet solum Furium, plebejos, nc patricios, fuisse: nisi imagin mur duplices earum gentium f milias, quasdam plebejas, quasdam patricias. Praeter h tamen ne exemplum quidem al ud, quod sciam, vel ipse Liviu vel alius, suggerit, quo patr ciatus istarum familiarum pro bari posset. Pro *M. Maelio* tame quidam codices *P. Manlium* h bent, et pro *Maenio Menenium* Sed cur Diodorum in his potiu sequar, rationes, quas Sigoniu in suis in Livium annotationibu adducit, faciunt. *L. Titinius* au tem appellatur in secundo tribu natu tam in Livio [hoc lib. c. 18 2.] quam in Diodoro: quorun auctorum consensus in caussa est ut hoc etiam loco praenomin eodem eum insigniverim, lice in Livio *P. Titinius* habeatur. I eodem auctore *Furii Medullin* praenomen falsum esse, fragmen tum Capitolinum ostendit, pri mum videlicet ejus tribunatum hunc esse, quandoquidem *L. Fu rium* bis ante tribunum habuerl mus. Fratrem igitur ejus hun esse cognoscimus ex eodem fra gmento, cui idcirco avi praeno men *Spurius* addidimus. Duo enim fratres eodem praenomin usos, non est verisimile. *L. Publilium*, pro *L. Popillio*, restitui debere in Livio, cognomina *Phi*-

ris caussa, P. Licinius Calvus tribunus militum consulari potestate crearetur: ceteri patricii creati 10

lo Vulscus indicant, quae in Capitolinis exstant. Saepius enim haec attribuuntur *Publiliis*, et numquam *Popilliis*. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIII. p. 212. Perizonius in Anim. Hist. c. 8. erroris arguit Livium, qui, quum in Fastis, Annalibus, et Titulo imaginis Licinii legisset, eum primum ex plebe tribunum militum consulari potestate factum esse, etiam solum de plebe creatum esse putaverit. Difficultati, quae ex ipsa re nascebatur, cur ergo in Fastis et Annalibus hoc magis adscriptum fuerit nomini Licinii, quam aliorum de plebe, de quibus idem dici poterat, ita occurrit Perizonius, ut dicat, Licinium primo loco inter ceteros plebejos designatum, et hujus primi designatione ad plures ex plebe designandos gradum factum fuisse. Mihi ita nondum exemtus est omnis scrupulus. Nam quum in Fastis et Annalibus aliquis *primus de plebe* dictator, consul, censor, praetor creatus dicitur, id ubique ita intelligendum est, nulli de plebe ante eum honorem illum obtigisse, nec ad designationem primo loco factam respicitur; ut ex iis constat, quae apud Perizonium leguntur. Quaero igitur, cur Fastorum et Annalium conditores, in quibus Livius legerat, Licinium primum ex plebe tribunum militum consulari potestate factum esse, quod nunc quoque in fragmentis Fastorum Capitolinorum ita mutilatorum est *MUS E PLEBE*, de illo solo hoc ita voluerint accipi, eum primo loco inter plures de plebe candidatos designatum fuisse? Nam quum hoc, ex sententia Perizonii, Livio fraudi fuerit, utique alios quam plurimos historiae Romanae longe imperitiores in errorem abducere poterat. Et quis credat, si Licinius memoriae hujus rei ad posteros propagandae causa hoc in Titulo imaginis suae scribi voluit, ceteros illius collegas de plebe in suarum imaginum Titulis non posuisse, se *inter primos plebejos* honorem illum adeptos fuisse? Nam etsi non primo loco designati fuerant, tamen vel hoc illis honorificum et gloriosum ad posteros futurum erat, eos primos omnium patriciis praelatos fuisse. Haec sunt, quae mihi interpretationem Perizonii dubiam faciunt. Nec tamen negari potest, quod praeter Sigonium etiam Panvinius et Pighius adnotarunt, plerosque harum gentium plebejos fuisse. Est nodus, quem aliis explicandum relinquo. Nomina propria saepe quidem errore scribarum prodigiose corrupta sunt; sed de ea re, consentientibus Livii et Diodori exemplaribus, hic cogitari non potest. DUK. In nominibus horum tribunorum multum variant codices. Eorum primus vocatur *P. Manlius* in Leid. 2. quemadmodum ante Sigonium erat etiam in excusis. *P. Mamilius* in Portug. *P. Manilius* in Florent. Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. utroque, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Post ejus nomen *L. Popilius* inscritur in Lovel. 4. qui propterea postea id nomen, ubi nunc *L. Publilius* editur, omittit. Sola voculae, quae etiam in editis ante Sigonium extiterat, inseritur in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Secundi nomen est *P. Ticinius* in Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *P. Titinius* in Voss. utroque, Leid.

P. Maenius L. Titinius, P. Maelius, L. Furius M
11 dullinus, L. Publilius Volscus. Ipsa plebes mirab
tur, se tantam rem obtinuisse; non is modo, q

1. Lovel. 1. 3. et Gaertn. sed exsulat ab Harlej. 1. V. infra hoc lib. ad c. 18, 2. Tertius dicitur *A. Maelius* in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *P. Mēlius* in Lovel. 2. *P. Mamelius* in Lovel. 5. *P. Maelius* in Florent. et quibusdam aliis. Quarti tribuni praenomen *Lucius* perperam Pighio falsum est. Vide, quae supra notavi ad Liv. 4, 44, 1. Quintus denique tribunorum adpellatur *L. Popirius Volscus* in Voss. utroque, et Fragm. Hav. *L. Popirius Vols.* in Leid. 1. *L. Popirius Volsco* in Leid. 2. *L. Popilius*, omisso cognomine, in Lovel. 2. *L. Popillius Volsco* in Lovel. 1. *L. Popilius Volsc.* in Florent. *L. Popilius Volscus* in Lovel. 3. et Harlej. 1. *L. Popilius Volsco* in Gaertn. et Lovel. 5. *L. Papurius Volsco* in Harlej. 2. *L. Paparius Volsco* in Portug. *L. Papirius Volsco* in Haverk. At in Lovel. 4. secundo loco legi, modo dictum est; ubi etiam cognomen non additur. In fragmentis Fastorum Capitol. nomina horum trium partim integra partim inperfecta ita supersunt:

P. MAELIVS. SP. F. C. N. CAPITOLINVS
L. FurIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS
L. PubliliVS. L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS

Unde, ut et ex Diodori locis, verisimile fit, tribunorum hujus anni nomina a Sigonio recte emendata esse.

§. 11. *Ipsa plebes mirabatur*] *Verum ipsa* Lovel. 4. *Eo ipsa* Voss. 2. Lovel. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed illud *Eo* huic loco non convenit. Credidissem itaque, natum esse ex varia l ctione, et pro *eo* olim scriptu fuisse *co*, ut librarius indicare quosdam proximi tribuni cons laris cognomen *Volscus*, quo dam *Volsco* scribere. V. ad 3 44, 4. nisi illud obstaret, quo inter codd. qui *Eo* praeferun etiam sit Gaertn. in quo no *Volscus*, sed *Volsco*, exaratu exstat. Vide igitur, num pro *E* scribendum sit *Et*. *Et ipsa pl bes mirabatur*. Verum quum in tegerrimi Msti τὸ *Eo* ignorent nihil etiam mutandum censeo Praeterea *plebs mirabatur* Leid 2. Lov. quinque, Portug. Gaertn Haverk. et Fragm. Hav. *plebis mi rabatur* Leid. 1. quomodo etian alibi dare librarii soliti sunt V. ad 2, 24, 2. Ei convenit quod *stirpis*, pro *stirps* vel *stir pes*, et *frondis*, pro *frons* vel *frondes*, scribere consuerint. V. supra ad 1, 1, 11. Sed vulgatum quod servant reliqui, praefero. V. supra ad 1, 20, 6. Mox *tantam se rem* alio ordine Lovel. 2.

Vetus tantum senator] Non meminit Livius usquam, ubi primum senatores ex plebe accepti fuerint. At meminit Dionys. l. 7. [Ant. p. 469.] qui anno ab urbe condita CCLXIII. primum ex plebe factos scribit. GLAR. Incertum adhuc et a nemine veterum, cujus quidem testimonium in hac re alicujus ponderis sit, traditum est, quo tempore plebejis aditus in senatum datus fuerit. Dionys. enim non refert, quod eum referre Glareanus existimavit. Verba ejus haec sunt. Ἡ δὲ ἀριστοκρατία πολλὰ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος ἀπέβαλε, βουλῆς τε μετέχειν ἐπιτρέπουσα τοῖς

creatus erat, vir nullis ante honoribus usus, vetus tantum senator, et aetate jam gravis. Nec satis 12
constat, cur primus ac potissimus ad novum de-

δημοτικοῖς, καὶ ἀρχὰς μετιέναι συγχωροῦσα, ἱερῶν τε προσασίας λαμβάνειν οὐ κωλύουσα, καὶ ὅσα ἄλλα τιμιώτατα ἦν καὶ ἴδια τῶν πατρικίων μόνων, ἅπασι κοινωσαμένη, τὰ μὲν ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἄκουσα, τὰ δὲ ἐκ προνοίας τε καὶ σοφίας, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἐρῶ. Refert ibi Dionys. quemadmodum primus C. Marcius Coriolanus per tribunos plebis capitis accusatus sit in comitiis tributis, atque ex ea re potestas plebis magnum incrementum ceperit. Ea autem occasione addit, patricios multum antiquae dignitatis amisisse, quod plebejos in senatum admiserint, magistratus ambire iisdem permiserint, a sacerdotiis non repulerint, et summos quosque honores cum omnibus communicarint, de quorum singulis se suo loco dicturum promittit. Non itaque ad illud tempus plebejorum in senatum adlectio magis pertinet, quam summorum magistratuum et sacerdotiorum cum iisdem communicatio; quod utrumque ad aliud tempus referendum esse, constat. Verum, quum Dionys. alibi in libris superstitibus plebejorum in senatum admissorum non meminerit, quemadmodum pollicitus est, ea res accidisse debuit illis temporibus, quorum acta describit libris deperditis. Et quidem libri Dionysiani supersunt usque ad annum, quo M. Genucius Macerinus iterum et T. Quinctius Capitolinus quintum consules fuerunt; quorum res describit Liv. l. 4, 8. id est, usque ad annum 44. ante P. Licinium Calvum primum tribunum militum consulari potestate ex plebe. Zamoscius autem 1. de Senatu 6. plebejos jam aditum sibi in senatum parasse putat, quo tempore Sp. Maelius ex equestri ordine adfectati regni suspectus sceleris cogitati poenas luit. Ad id probandum utitur loco Livii ex 4, 15, 7. ubi de Maelio inquit, *Ut, quem senatorem concoquere civitas vix posset, regem ferret.* Id autem accidit tertio anno ante eum, in quem finiunt libri Dionysii superstites. Non tamen id, quod volebat Zamoscius, necessario ex verbis Livii sequi, supra ad eum locum ostendi. Quamvis autem incertum sit, quo tempore plebeji primum in senatum lecti sint, hic tamen locus P. Licinium Calvum, *veterem senatorem* ostentans, indicat, id diu ante hunc annum factum esse; adeoque stare non posse, quod *manifestum* esse dicit M. Antonius Ferratius 2. Epist. 1. p. 138. plebejos tum demum factos fuisse senatores, cum, lege Licinia Sextia perlata de altero consule ex plebe creando, magistratus consequi coeperunt. V. eumdem Ferrat. 2. Epist. 5. p. 172. Ceterum *vetus tū*, id est *tamen*, *senator erat* Leid. 2. et Haverk. quomodo saepe alibi a scribis peccatum est. V. supra ad 3, 46, 1.

§. 12. *Nec satis constat, cur primus ac potissimus ad novum deliberandum honorem sit habitus*] Campani ed. *ac potissimum*. Quid sit autem *honores deliberare*, pueri norunt. Sic et Graeci suum ἀπάρχεσθαι usurpant. Inepta ergo Palatini sec. lectio *nil tantum deliberandum honorem*, superscripta lectione alia *ad novum deliberandum honorem*. GEBH. *Nec satis*

libandum honorem sit habitus. Alii Cn. Cornel

jam conflat Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Verum vocula *jam* modo praecesserat. Quare melius abest ad integrioribus codd. *cum primus ac potissimus*, pro *cur primus*, Lovel. 4. *cur primus ac potentissimus* Lovel. 5. a m. 1. V. ad 8, 34, 6. Deinde *ad tantum delibandum honorem* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum etiam τὸ *tantum* jam adhibitum erat in praecedenti periodo. *debandum* autem, pro *delibandum*, praefert Gaertn. Ex cod. autem eodem modo corrupto postea nata videtur lectio, quam in Pal. sec. sibi obviam fuisse testatur Gebhardus, *debellandum*. *deliberandum* autem inde promanavit, quod librarius *delib'andum* scriptum fuisse crediderit. Ita autem scriptum obsendi in Lovel. 2. 3. et 5. a m. 1.

Alii Cn. Cornelii fratris etc. *gratia extractum credunt*] *Cornelio* fratrem non alio modo intelligimus *Licinium*, quam quod Patrum ac plebis post decemviros connubia promiscua sunt facta. GLAR. *P. Licinius*, ex plebe vir, non erat frater *Cn. Cornelii* patricii ex eadem matre, quod eadem nupsisset primum plebejo, post patricio post communicata plebis et Patrum connubia, ut tradit Glareanus. Qui enim potuit *P. Licinius* jam extrema senectute vir ex eadem matre nasci, qua *Cn. Cornelius*, postquam plebi patriciorum sunt impartita connubia, quum hoc nisi annos ante 45. concessum sit. Verum frater erat *P. Licinii Cn. Cornelius*, ita ut ex iisdem parentibus natus esset ille quidem, sed in *Corneliam* gentem esset adoptatus, adeo ut modo *Cn. Cornelius Cossus*, modo *Licinius Cossus* diceretur, perinde atque *M. Brutus*, *M.* etiam *Brutus Caepio* dicebatur, quod a *Caepione* adoptatus esset. Hoc a tem ita esse, ex Plutarcho didic qui in Camillo [p. 131.] legat Delphos missos ait *Licinium Co sum*, *Valerium Potitum*, *et Fabium Ambustum*, eosdem prope, qu collegae etiam in tribunatu mil tum fuisse a Livio traduntur [su pra c. 10, 1.] SIG. Non video quid impedire queat, ne Corne lio Cosso frater esse possit uteri nus P. Licinius Calvus, vetus se nator et aetate jam gravis, siv matrem eorum ex gente patricia sive ex gente plebeja fuisse sta tuamus. Sane ante decemviro Patrum et plebis connubia pro miscua fuerunt, ut docet Liviu 4, 4, 5. *Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non de cemviri tulerunt paucis his anni pessimo exemplo publico cum sum ma injuria plebis?* Eo tempore Licinii pater plebejus uxorem ducere potuit mulierem patri ciam, quae, mortuo priori marito, vel medio tempore, lege decemvirali nondum abrogata, vel postea, iterum nupsit Cornelii patri patricio. Vel etiam Licinii pater uxorem duxit plebejam, quae post mortem ejus, mox postquam promiscua connubia Patrum ac plebis facta essent, juncta fuit Cornelii patri patricio. Certe eo casu aetas mulieris permittere potuit, ut, juvenis admodum juncta Licinii patri, tamen nondum effoeta fuerit post legem de promiscuo connubio latam. Finge enim, P. Licinium Calvum, qui anno Urbis conditae CCCLV. *vetus senator et aetate jam gravis*, non vero, ut Sigonius tradit, *extremae senectutis* fuisse dicitur, natum eo tempore fuisse annos sexaginta, ita natus esse debuit anno urbis CCXCV. Pone insuper, matrem ejus, quo tempore filium hunc primogenitum pareret, fuisse ju-

fratris, qui tribunus militum priore anno fuerat,

venem viginti annorum, adeoque natam esse anno urbis CCLXXV. Hinc sequetur, eamdem mulierem anno CCCX. quo lex decemviralis, ne patricius plebejam duceret, abrogata est, tantum egisse annum aetatis XXXV. et ita nondum effoetam fuisse. Quod autem de adoptione conjicit Sigonius, credens Licinium et Cornelium iisdem parentibus natos esse, sed hunc adoptione in gentem Corneliam transiisse, ejus rei nullum exstat vestigium apud scriptores antiquos; sed ansa ita conjiciendi Sigonio data est ex loco Plut. ubi Cornelium Cossum vocat Κόσσον Λικίνιον. Verum tum vocandus fuisset *Cossus Licinianus*. Neque par est *M. Bruti Caepionis* adpellatio, qua eam *Licinii Cossi* inlustrare Sigonius conatus est. In altero enim servatur nomen pristinae gentis, in altero pristinae familiae. Insuper nescio, an jam tum permissum fuerit, ut patricius plebejum, aut plebejus patricium adoptaret. Certe, *de ratione generum* in adoptione quaesitum fuisse, auctor est Cic. orat. pro domo 13. *Quae deinde caussae cuique adoptionis, quae ratio generum ac dignitatis, quae sacrorum, quaeri a Pontificum collegio solet*. Et hinc de Clodio, qui patricius a Fontejo plebejo adoptatus est, ita pergit eod. cap. *Ita perturbatis sacris, contaminatis gentibus, et quam deseruisti, et quam polluisti, factus es ejus filius contra fas, cujus per aetatem pater esse potuisti*. et c. 14. *Quod causa quaeri solent adoptandi, ut et is adoptet, qui* etc. *et ita adoptet, ut ne quid aut de dignitate generis, aut de sacrorum religione minuatur*. Id itaque quum dubium sit, et *Licinii Cossi* adpellatio consuetudini apud Romanos observatae adversetur, potius Glareano adhaereo, et locum Plutarchi mendosum suspicor. Doujatius non intellexit argumentum, quo Sigonius sententiam Glareani refellere conabatur. Putat autem id tale fuisse, non potuisse Licinium, qui jam extrema senectute esset, ex eadem matre nasci post communicata ordinum connubia, quum hoc ante annos duntaxat XLV. concessum esset. Verum neque id Glareanus statuit, et alio etiam argumento Sigonius usus est, ut ex eorum adnotationibus ac Scholiis cuivis constat. Ceterum *Alii τε* (id est *tamen*) *Cornelii fratris* Leid. 2. *Alii cum Cornelii fratris sui* Lovel. 2. *Alii cum Cornelii fratris* Lovel. 4. *Alii cum Cornelii fratrem* Lovel. 5. *Alii cum Cornelii Furii fratrem* Harlej. 2. et Portug. *Alii Cn. Cornelii usurii fratris* Gaertn. Quae lectiones persuadent, forte legendum esse *Alii Cn. Cornelii uterini fratris*. quod ita maxime firmaret sententiam Glareani, Licinium et Cornelium eadem matre, sed patre diverso natos esse. Nisi forte vocem *uterini* ejusque depravationes *Furii* et *usurii* pro glossemate habeamus, quod margini adscriptum postea a librariis in contextum receptum est.

Qui tribunus militum priore anno fuerat, triplexque stipendium equitibus dederat] *stipendium militibus dederat* Fragm. Hav. a m. 2. Male. Liv. 7, 41, 8. *Aeque inpotens postulatum fuit, ut de stipendio equitum (merebant autem triplex ea tempestate) aera demerentur. Triplex* autem intelligendum ratione ejus, quod pedites percipiebant. Id autem probabiliter inde originem habuisse Lipsio adsentitur Gronov. 3. de Pecun. Vet. 2. p. 124. quia simplum equiti dabatur pro equo, alterum simplum pro servo equisone, ter-

triplexque stipendium equitibus dederat, grat
extractum ad tantum honorem credunt. alii or
tionem ipsum tempestivam de concordia ordinum
13 Patribus plebique gratam, habuisse. Hac victor
comitiorum exsultantes tribuni plebis, quod max
me rempublicam inpediebat, de tributo remise
runt. conlatum obedienter, missumque ad exerc
tum est.

tium in sumtum ipsius. V. etiam Inl. Radb. Herm. Schelium post notas ad Hygin. Gromatic. c. 4. quod erat *de stipendio equestri*. Insuper *qui tribunus militum consul potestate priore anno fuerat* praefert Gaertn. *qui tribunus militum consulari potestate anno fuerat* Haverk. *qui tribunus militum consulari potestate priore anno fuerat* Harlej. 2. Reliqui voces *consulari potestate* non agnoscunt. Et videntur a librariis additae esse, quod in optimis non inveniantur. V. c. 18, 7.

Orationem ipsum tempestivam de concordia ordinum] *orationem ad ipsum* Florent. Tum *de concordia militum ordinum* Lovel. 5. *de concordia militarium ordinum* Harlej. 2. Haverk. et Portug. Non recte. V. supra ad 4, 60, 3.

§. 13. *De tributo remiserunt, at conlatum obedienter, missumque ad exercitum est*] Particula *at* praeter auctoritatem exemplaris Borbetomagensis addita est. RHEN. *de tributo miserunt* Voss. 2. *de tributo remisere* Lovel. 5. Tum particula *at* exsulat ab contextu Voss. 1. praeterea ab Florent. Harlej. 1. Fragm. Hav. et priscis excusis usque ad Aldum, qui primus addidit. Sed *ac collatum* est in margine Voss. 1. Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *ad collatum* Voss. 2. Leid. 2. et Gaertn. An forte legendum *Id collatum obedienter?* Deinde *missum ad exercitum* sine copula *que* Voss. ambo Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk et Fragm. Hav. *ad exercitum missum est* Lovel. 4. *missumque ad aerarium est* Lovel. 2. Paullo ante *Hac comitiorum victoria* alio ordine Lovel. 4. Tum *quod maximum inpediebat*, pro *rem publicam* Harlej. 2. Alibi saepe ita variant codices scripti. V. infra ad 8, 31, 2.

§. 1. *Anxur in Volscis brevi receptum est, neglectis die festo custodiis urbis*] *Anxur* Haverk. *Anxir* Lovel. 2. *Anxyr* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. ad 4, 59, 3. Tum praepositio *in* abest a Lovel. 3. 4. et Voss. 2. *in Volsces* habent Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Male. V. infra hoc lib. ad c. 28, 5. Mox *τὸ est* deficit in Harlej. 2. Deinde *nec lectis* legit Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. Praeterea *custodibus* Gaertn. Pariter peccant scribae infra hoc lib. c. 15, 4. De similibus autem erroribus, in codd. scriptis passim obviis, infra dicam ad 22, 8, 7. Ceterum verba *neglectis die festo custodiis urbis*, quae in omnibus scriptis constanter supersunt, non adparebant in vetustioribus impressis. Primi receperunt Mediol. anno 1506. et deinde Ascensius

XIII. Anxur in Volscis brevi receptum est, neglectis die festo custodiis urbis. Insignis annus hieme gelida ac nivosa fuit, adeo ut viae clausae, Tiberis innavigabilis fuerit. annona ex anteconvecta copia nihil mutavit. Et quia P. Licinius, ut ceperat haud tumultuose magistratum, majore gaudio plebis, quam indignatione Patrum, ita etiam gessit; dulcedo invasit proximis comitiis tribuno- 1 2

anno 1513. hinc vero ceteri omnes.

Hieme gelida ac nivosa fuit] *nivosa* Harlej. 1. et Voss. 1. a m. 1. Infra 21, 58, 8. *Tantum nivosae grandinis dejecit, ut, omnibus omissis, procumberent homines.* Ovid. Epist. 12. Heroïd. 27.

Hic Ephyren bimarem, Scythia tenus ille nivosa
Omne tenet, Ponti qua plaga laeva jacet.

gelida et nivosa Voss. 2. Voces *ac nivosa fuit* deficiunt in Lovel. 5. a m. 1.

Adeo ut viae clausae, Tiberis innavigabilis fuerit] *ut nive clausae* Leid. 2. et Klock. Forte olim vox *nive* margini adpicta erat exponendi caussa, ut indicaretur vias nive clausas fuisse; quam deinde indoctus scriba, τῷ *viae* ejecto, in contextum recepit. *Τὸ claudere* hoc sensu infra inlustrabo ad 27, 36, 4. *ac viae clausae* Lovel. 5. a m. 1. *adeo viae clausae*, τῷ *ut* omisso, a m. 2. Praeterea *fuerint* Lovel. 2. et Harlej. 2. quod non spernendum judicarem, si plurium ac certiorem codicum testimonio firmaretur. Nunc vero, reliquis constanter vulgatum tuentibus, nihil muto. Infra 37, 5, 3. *Quum oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit.* ubi plura vide.

Annona ex anteconvecta copia nihil mutavit] *Annonae ex anteconvecta copia* Lovel. 2. *Annona ex anteconfecta copia* Lovel. 4. *Annona ex ante concopia* Voss. 1. Praepositio autem *ex* deest in Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. a m. 1. Supra 4, 22, 3. *Frumentum copiae quoque abunde ex anteconvecto sufficiebat.* ubi alia vide. *convectus* et *confectus* facile confundi possunt ob verba praeeuntis minus distinctam pronunciationem. V. ad 21, 2, 4. Tandem *mutaverit* Lovel. 5. quasi ex praecedenti *adeo ut* penderet: unde recte majori interpunctione distinguitur. Credidit librarius, *mutav'it* scriptum fuisse. V. ad 40, 14, 11.

§. 2. *P. Licinius, ut coeperat, haud tumultuose*] *ceperat*, a *capio*, non a *coepi*, legendum est: et *ceperat haud tumultuose magistratum* scribendum est, sublato commate. SIG. Quemadmodum Sigonius emendat, etiam in codice suo esse Klockius monuit; neque aliter apud me est in Fragm. Hav. et Gaertn. contra *ut coeperat* in Haverk. *ut ceperat haud tumultuose* laudat, hunc locum producens, J. Fr. Gronov. infra ad 7, 1, 2. Mihi perinde videtur, utro modo legatur. *coeperat* enim foret occeperat, inceperat. Mi-

3 rum militum plebejos creandi. Unus M. Veturiu ex patriciis candidatis locum tenuit: plebejos alic

nor tamen distinctio post *coeperat* vel sic etiam tollenda est. Mox *ita etiam gessisset*, pro *gessit*, Voss. 2. Gaertn. et Lovel. 2.

Dulcedo invasit proximis comitiis tribunorum militum plebejos creandi] *dulcedo haec plebem invasit* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed interjectae voces, quae ab reliquis codd. exsulant, recte intelligi possunt. Et solet praeterea *τὸ invadere* sine casu poni. Liv. 28, 20, 9. *Adventum Scipionis praeverterat famae cladis Illiturgitanorum, terrorque inde ac desperatio invaserat.* ubi v. Gronov. Sallust. in Catil. 2. *Verum ubi pro labore desidia, pro continentia et aequitate lubido atque superbia invasere, fortuna simul cum moribus immutatur.* ubi v. Cl. Cortium. Deinde *tribunos militum plebejos* Portug. a m. 2. ut et Lovel. 5. a m. 2.

§. 3. *Unus M. Veturius ex patriciis candidatis locum tenuit*] Non refert, an legas *ex patriciis candidatis*, an *ex patriciis candidatus locum tenuit.* RHEN. Quoad sensum quidem nihil interest, sed tamen *ex patriciis candidatis* omnes apud me scripti.

L. Titinium, P. Menenium Racilium, Cn. Genutium, L. Attilium] Hoc anno *M. Veturium* patricium, reliquos ex plebe tribunos militum creatos esse scribit Livius *L. Titinium, P. Menenium Racilium, Cn. Genutium, L. Attilium.* Pro his autem nominibus in omnibus vetustis libris haec invenio, *M. Veturius, M. Pomponius, C. Duilius, Volero Publilius, Cn. Genucius, L. Attilius.* Itemque apud Diodorum [l. 14. p. 425.] *Γαΐος Γενούκιος, Λεύκιος Ἀτίλιος, Μάρκος Πομπώνιος, Γάϊος Δουίλιος, Μάρκος Οὐετούριος, Οὐολέρα Ποπλίλιος.* Quapropter ego s tis mirari non possum, cur h locus contra auctoritatem or nium monumentorum sit viti tus, et alii tribuni sint invect qui numquam fuerunt. Sequ mur igitur antiquam lectionem vulgatam autem, in qua ne on nium quidem tribunorum nom na exprimuntur, rejiciamus. D *Volerone Publilio* exstat etiam fr gmenti Capitolini testimoniun Porro autem *Atilios* uno *t* scrib oportere docent et veteres libr et Graeci scriptores, et Capito lini lapides, et etymologia voci Ab *Atiis* enim orti sunt, *Atii* au tem ab *Ati.* Unde Virgilius [E Aen. 568.]

Alter Atis, genus unde Atii da xere Latini.

SIG. Admodum varie leguntu horum tribunorum militum no mina in Livio, ut diversa con ferenti exemplaria plane diver sorum annorum tribuni videan tur. Nos autem fragmentis Ca pitolinis accommodavimus, quo magis convenire putavimus, Dio dorum Livio, quam maxime po tuimus, conciliantes. *L. Atiniu* autem cum *C. Duilio* reperitur i Diodoro. In Livii exemplaribu pro his leguntur *L. Titinius* et *L Racilius.* Sed forte restituendu ibi pro *Racilio L. Atinius.* Plebejo enim omnes praeter unum Vetu rium vult fuisse Livius, et idem *L Atilium Longum* ex primis patricii tribunum militum dicit fuisse. I *M. Veturio* et *M. Pomponio* conve niunt iidem auctores; item i *Cn. Genucio*, qui cum plebeju fuerit, ex *Aventinensium* potius, quam *Augurinorum* fuisse familia suspicor. Caeterum *Volero Publi-*

tribunos militum consulari potestate omnes fere centuriae dixere, M. Pomponium, C. Duilium, Vo-

lius in quibusdam Livii exemplaribus omnino deest, in aliis *Publius Volero* male vocatur. In Diodoro etiam exstant vestigia ejus nominis: habetur enim Οὐαλέριος Πόπλιος. Nominum sane Romanorum obscuritas hos errores induxit. *Volero* autem praenomen esse Publiliorum monstrant non solum Capitolini Fasti; sed etiam Valerius de praenominibus, qui et *Voleronis Publilii* meminit. Plebejam vero esse hanc familiam potius, quam Meneniam (*P.* enim *Menenius* quaedam Livii referunt exemplaria) constat in primis ex ejusdem l. 2, [55.] ubi Voleronis Publilii, de plebe hominis, audaciam narrat, cujus ductu plebs consulis fasces fregit. Sed et ibi perperam *P. Volero.* ut et in Floro [1, 22.] incorrectius *Valerius Nero* appellatur. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIV. p. 214. Interest lectoris, sciro hujus loci fatum, ut dubitare desinat. Andreas ediderat Romae: *M. Pomponium, Cn. Duilium, Voleronem Publilium, Cn. Genucium, L. Atilium.* Phil. Lavagnia Mediolani *L. Titinium, P. Menenium, G. Genutium, L. Racilium,* omisso *P. Acilio,* haud dubie petitos ex c. 18. ubi olim sic prorsus legebatur. Et hoc expresserunt etiam Tarvisina, duae Venetae, Ascensius, Saveterius, Moguntini. Bechar. *L. Tici. P. Menenium, G. Genut. L. Racilium.* Aldus restituit, quod habuerat Andreas: sed nescio cujus admonitu inter corrigenda pro his ponit *L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genutium.* Itaque, qui eum secutus, Juntas: *L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genucium, L. Atilium.* At Frobenius *L. Titinium, P. Menenium, Racilium, Cn. Genutium, L. Atilium.* Ubi vides, *Racilium,* qui surrogatus prius fuerat *L. Atilio,* propriam facere personam. Sic Curio quoque et Gryphius, nisi quod hi, sublata interpunctione, *P. Menenium Racilium* dederunt, quasi *Racilius* esset *Maenenii* cognomen. Hoc Glareano et Rhenano dissimulatum reperiebat Sigonius, quum ex vett. libris et Diodoro Siculo reponeret, quod Andreas dederat, nisi quod *C. Duilium* appellat. Nondum tamen pax facta loco. Sed revocavit Curionis et Gryphianum Modius, retinuitque in prima sua Gruterus: quid postea, et unde, commentus sit, palam est. At tu scito, quod Sigonius voluit, verum esse, et id affirmare, quos vidimus, et quorum non socordes excerptores habuimus, scriptos. Sic Flor. Rott. Helm. Vossiani duo, parvis discriminibus; quae nec piget annotare. Nam Flor. *Cn. Duilium.* Rott. et Helm. *M. Pomponium, C. Duilium.* Voss. prior *M. Duilium.* et deinde *L. Atininum.* Voss. alter *M. Pomponium, Cn. Genutium, L. Atilium.* Haec si cui putida et inanis diligentia videbitur, fruatur ingenio suo: nos non poenitet suscepti laboris, quo Livium ludibriis, et studiosos dubitatione liberavimus. J. FR. GRON. Addam et meorum codicum lectiones. Pro *M. Pomponium* habet *M. Popilium* Fragm. Hav. *M. Pompinium* Voss. 2. et Portug. *M. Popinium* Lovel. 3. 4. 5. et Gaertn. Tum *Cn. Duilium* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *M. Duilium* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *M. Duillium* Lovel. 2. *C. Duillium* Lovel. 4. *Cn. Duillium* Portug. et Haverk. *C. Divilium* Gaertn. V. supra ad 2, 58, 2. Hinc *Voleronem Publicum* Voss. 1. Lovel. 1.

leronem Publilium, Cn. Genucium, L. Atilium
4 Triſtem hiemem, sive ex intemperie coeli, raptim
muta-

et Leid. ambo. *Voleronem Publium* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Voleronem Publicium* Florent. Harlej. 1. et Hlock. *Voleronem Publicium* Lovel. 2. *Voleronem Publitium* Fragm. Hav. a m. 1. *Voleronem Publium* a m. 2. *P. Voleronem* Gaertn. Ambos autem hos *C. Duilium*, *Voleronem Publilium* omiserunt scribae Voſſ. 2. et Lovel. 3. Deinde *M. Genucium* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *M. Gemitium* Leid. 2. *C. Gemicium* Lovel. 4. *C. Genucium* Fragm. Hav. et Lovel. 5. *Celium Genucium* Harlej. 2. et Haverk. *Colium Gemitium* Portug. Denique *L. Attilinum* Lovel. 1. *L. Attilium* Portug. et Lovel. 4. *L. Actilium* Leid. 2. et Haverk. *L. Atinium*, ut Pighius conjecit, Voſſ. 1. In fragmentis faſtorum Capitolinorum hae reliquiae nominum trium tribunorum militum supersunt.

. . *VS. K. F. K. N. LONGVS.*
. . . . *VS. TI. F. SP. N. CRASS. CICVRIN.*
. . . . . *ILIUS. P. F. VOLER. N. PHILO.*

quibus Atinius, vel Atilius, Veturius, et Publilius indicantur. *Longus* certiſſime *Atiliorum* cognomen fuit. Unus enim ex collegio primorum tribunorum consularium, qui Livio 4, 7, 1: *L. Atilius*, Diodoro vero l. 12. p. 304. Λεύκιος Ἀτίλιος vocatur, Λεύκιος Ἀτίλιος Λόγγος dicitur apud Dion. Hal. l. 11. p. 736. Eodem vero cognomine etiam Atinios usos esse, non conſtat. Id tamen difficultatis superest, quod *L. Atilius Longus*, Livio, Dionys. et Diodoro memoratus, fuerit patricius; qui autem hoc anno magiſtratum obtinuit, ex sententia Livii plebejus eſſe debuerit. An itaque non tantum gens Atilia, sed insuper in e gente familia Longorum partim patricia, partim plebeja fuit Infra c. 18, 2. ubi iterum tribu nus militum consularis creatur conſtanter in codd. *Atilius*, *Ati tilius*, vel *Actilius*, non *Atinius* dicitur, quamvis eum tum quo que *Atinium* vocet Pighius. V quae ibi notantur.

§. 4. *Sive ex intemperie coeli*] *sive intemperie coeli*, omiſſa praeposi tione, Lovel. 3. ut forte scrib dare voluerit *sive intemperie*. Ali tamen omnes eam servant. *sive ex temperie* in Harlej. 2. Male Infra 8, 18, 1. *Foedus insequen annus seu intemperie coeli*, *seu hu mana fraude fuit*. Plin. 12. H. N 7. *Iis sua injuria est*, *atque coel intemperie carbunculantur*. Taci 16. Ann. 13. *Omne mortalium ge nus vis peſtilentiae depopulabatur nulla coeli intemperie*, *quae obcur reret oculis*. Ita *intemperies aqua rum* supra 3, 31, 1. *Annona propte aquarum intemperiem laboratum est*

Sive alia qua de caussa] *sive ali de caussa* Lovel. 4. 5. Harlej. 2 Portug. Gaertn. et Hav. [Veith. *sive alia quacumque de caussa* ve tuſtiores excusi usque ad Aldum qui *alia qua de caussa* reposuit consentientibus reliquis calam exaratis. Recte. 1, 20, 7. *Quaequ prodigia, fulminibus aliove quo vi so missa, susciperentur*. Mox ho lib. c. 15, 2. *Sine ullis coeleſtibu aquis, caussave qua alia, quae reu miraculo eximeret*. c. 33, 4. *Equi dem haud abnuerim, Clusium Gal los ab Arunte, seu quo alio Clusino adductos*. ubi etiam male quidan simili errore *quovis alio*. 7, 6, 1 *Seu motu terrae, seu qua vi alia* 42, 50, 8. *Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis malit*. et alibi saepe. Ita restitu

mutatione in contrarium facta, sive alia qua de caussa, gravis pestilensque omnibus animalibus aestas excepit. cujus insanabili pernicie quando 5

etiam ex auctoritate cod. Sangermann. apud Columell. 2, 9. *Ubi aliqua, vel alia quae pestis segetem vencat.* ubi nunc vulgo *aliqua pestis* editur.

Gravis pestilensque omnibus animalibus aestas excepit] Sub Licinii magistratu priore anno gelidam hiemem descripserat Livius: nunc hoc anno sequente, quo quatuor plebeji tribuni cum uno patritio fuere, tristem hiemem ac gravem aestatem fuisse ait. Quae descriptio hiemis ac aestatis duorum annorum bene perpendenda est propter sequentia. GLAR. Ea, quo Glareanus respicit, et propter quae descriptionem hanc hiemis et aestatis duorum annorum bene perpendendam dicit, occurrunt c. 14, 3. *Priore anno tolerandam hiemem prodigiisque diuturnis similem coortam: proximo non prodigia, sed jam eventus, pestilentiam agris urbique inlatam.* ubi non duarum, sed unius intolerandae hiemis meminit. Et in hunc sensum, ut una tantum hiems indicetur, accipienda esse videri possent verba Livii *Tristem hiemem*, nempe jam supra in initio hujus cap. memoratam, *pestilens aestas excepit.* Et haec quidem expositio verisimilior foret, si, quemadmodum Dodwell. credidit de Cyclis Diss. 10. §. 89. summi magistratus Idibus Decembribus honorem hoc tempore iniissent. Ita enim *hiems gelida ac nivosa* intelligi posset, cujus initium incidit in finem anni, quo Licinius, primus ex plebe, tribunus consularis fuit, maxima autem pars excurrit in annum hunc, quo M. Veturius, M. Pomponius eorum collegae eamdem dignitatem gesserunt: quam tristem hiemem tunc recte dici posset excepisse aestas pestilens, iisdem Veturio, Pomponio aliisque adhuc magistratum obtinentibus. Verum quum postea Dodwell. sententiam hanc revocarit, et in Chronol. Graeco-Rom. quae Dionys. Halic. subjungitur, p. 98. recte docuerit, postquam Sergius et Virginius eorumque collegae ante tempus solitum honore abire jussi sunt, sollemnem ineundis magistratibus diem Kalendas Octobres factas esse, sententia illa subsistere nequit. Nunc enim *hiems gelida et nivosa* illa erit, quae incidit in initium tribunatus Licinii Calvi, et *pestilens aestas* referenda erit in exeuntem fere annum successorum ejus. Quum autem ex ea sententia inter hiemem gelidam et nivosam atque inter pestilentem aestatem alia media hiems intercesserit, *tristis hiems*, quam pestilens aestas excepisse dicitur, de hieme gelida et nivosa intelligi nequit, sed secunda erit hiems a priori diversa. Videndum itaque, an culpa conferenda sit in Livium, qui non recte ad tempora adtendit, et sub aliis tribunis hiemem gelidam et nivosam, sub aliis pestilentem aestatem retulit, quum utraque ad eosdem pertineret, si verum sit, pestilentem aestatem excepisse illam hiemem, et ex intemperie coeli raptim mutationem in contrarium factam caussam pestilentiae exstitisse, vel existere potuisse. Nisi denique dicendum, pestilentiam, quae anno priori incepit, quum Licinius adhuc tribunus esset, a Livio tamen in hunc annum referri, quoniam nondum desiisset, quum novi illi magistratus honorem occiperent, vel certe quum jam designati forent. Ceterum *excipit* est in Lovel. 5. a m. 1.

nec caussa nec finis inveniebatur, libri Sibyllini
6 senatusconsulto aditi sunt. Duumviri sacris faciu
dis, lectisternio tunc primum in urbe Romana

§. 5. *Cujus insanabili pernicie*] *perniciei* Neapol. Latinii; cui, adversus aliorum constantem consensum in lectionem receptam, auscultandum minime censeo. Olim enim casus tertius quintae declinationis non modo in *ei*, sed et in *e* terminabatur. V. Vossium 4. de Art. Gramm. 19. quomodo etiam veteres casum secundum terminare solitos fuisse, eorumque exemplum Livium imitatum esse, infra videbimus ad 9, 37, 4. *pernicie* autem, in locutione hac *finis pernicie*, casum tertium esse, indicant illa, quae supra notata sunt ad 2, 30, 9.

Quando nec caussa nec finis inveniebatur] Vox *causa* ex linea superiore per incuriam huc delata est. Legendum: *nec curatio nec finis*. vel *nec remedium nec finis*. Quae verba hinc sumsisse videtur Epitomistes in re aliâ, [l. 7.] *Cujus remedium et finis per novas religiones quaereretur*. Ut ut sit, ejiciendum hinc τὸ *caussa*. T. FABER. Ita sentiendi atque emendandi caussam Fabrum habuisse Doujatius suspicatur, ne Livius secum pugnaret, si pestilentiae caussam inveniri non potuisse diceret, quum eam ex subita aëris mutatione ortam indicaverit. Neque tamen ei Fabri conjectura placet, quod *curatio* sive *remedium* morbi non multum a *fine* differat; ideoque conjicit intelligi caussam moralem, factum scilicet, quo ira Deûm provocata fuerat, quae quidem a caussa naturali, subita aëris mutatione, diversa erat. Et quidem omnes, quos adhibui, codices constanter τὸ *caussa* retinent, quod propterea haud temere mutari patiar. Si quis tamen nihilominus Fabri conjecturam probandam put is tuto contemnere poterit rat nem, qua eum refellere Dou tius conabatur. Nam non mo auctor Epitomarum, ut Faber tavit, verum et Livius finem remedium morbi ut res diver considerat infra 10, 47, 6. *Li aditi, quinam finis, aut quod medium ejus mali ab Diis dare* Ceterum *quoniam nec caussa* H lej. 2. quod ex grammatici exp sitione natum est; quae olim m gini adscripta postea in conte tum recepta est. Cujus rei a exempla infra v. ad 9, 8, 5. S let autem Livius saepe τὸ *quan* pro quoniam usurpare. V. ad 4 9, 1. Praeterea *veniebatur*, p *inveniebatur*, aberrante manu d dit librarius ejusdem Harlej. 2

Libri Sibyllini ex senatusconsu to aditi sunt] *ex senatusconsul* Voss. 2. et Portug. qui iidem c dices ita saepe hac decade, Voss. etiam in libris de bel Punico praeferunt. Exempla supra ad 4, 12, 2. c. 45, 7. 46, 10. c. 53, 11. c. 55, 2. i fra 7, 20, 8. 8, 39, 15. 22, 2 7. c 33, 9. ubi videndus est L psius. 28, 10, 4. et alibi. Sim liter praeferunt *senatusconsult fiat* 4, 55, 5. (* 5, 30, 8.) *nulli senatusconsultus auctor* 7, 40, V. Cl. Cortium ad Sallust. Cat 42, 3. Alibi etiam plura voc bula, quae plerumque secunda sunt declinationis, ad forma quartae declinata in Mstis, tu Livii, tum aliorum, obcurrunt Ita *domu*, pro *domo*. V. supra a 1, 1, 4. *plebiscitu*, pro *plebiscito* V. Gronov. ad 25, 7. 5. *respon su*, pro *responso*. V. ad 30, 23, 8 *inceptu*, pro *incepto*. V. ad 31, 2

cto, per dies octo Apollinem, Latonamque et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum tribus, quam amplissime tum adparari poterat, stra-

15. *mandatu*, pro *mandato*. V. Torren. ad Valer. Max. 3, 1. ext. 1. Adde, quae notavit ad 1, 1, 1. p. 8. Contra multa etiam obcurrunt vocabula quartae declinationis, quae saepe ad exemplum secundae formantur. V. supra ad 1, 15, 7. et Vossium 4. Gramm. 17. Quum tamen hic et alibi semper optimi codices *senatusconsulto* praeferant, alterum, iis recusantibus, Livio obtrudendum non censeo. V. etiam, quae dicta sunt ad 3, 62, 2.

§. 6. *Duumviri sacris faciundis, lectisternio tunc primum in urbe Romana facto*] *duumviris* Leid. 2. *A duumviris* Harlej. 2. sive referendum sit ad praecedentia *aditi sunt a duumviris*, sive ad sequentia *A duumviris lectisternio facto*. Haec enim cura ante institutos Epulones interdum huic sacerdotum collegio data est. Infra 22, 10, 9. *Lectisternium per triduum habitum, decemviris sacrorum curantibus*. Verum posterius illud vix ferri posset, quia tum suus deesset nominativus verbo *placavere*. at commodius prius. Nam *aditi sunt a duumviris sacris faciundis. Lectisternio* etc. *placavere* perinde esset, ac si dixisset, qui, vel *ii lectisternio placavere*. V. Gronov. ad Liv. 22, 15, 3. Praestat tamen, ut, reliquis codd. nihil mutantibus dicto audientes, *duumviri* servemus. Praeterea *sacris faciendis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Gaertn. pro quo male *sacrificandis* Haverk. Tum *lectisternia facta* editt. ante Aldum: ex quarum numero Moguntina verba haec parentheseos notis circumscribit. *lectisternio facta* Harlej. 2. et Haverk. Denique *tum primum* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edit. Mediol. anni 1505. Et ita etiam voluisse videtur librarius Harlej. 2. qui tamen *cum primum* dedit. Infra 9, 6, 3. *Valut ab inferis extracti tum primum adspicere lucem visi sunt*. Particulae *tum* et *tunc* infinitis locis commiscentur in libris scriptis. V. supra ad 2, 12, 15. Pro vulgato tamen stant Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. Et *tum* mox iterum sequetur.

Apollinem, Latonamque, et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum] *Apollini* Leid. 2. quasi reliqui Dii quinque placati fuissent Apollini. Male. ipsi illi Dii placabantur populo atque imperio Romano. Infra 8, 25, 1. *Eodem anno lectisternium Romae quinto post conditam urbem iisdem, quibus ante, placandis habitum est Diis*. Tum *Latonamque, Dianam*, omisso intermedio *et*, Lovel. 2. Deinde *Herculem, et Mercurium, atque Neptunum* Haverk. Ceterum sex hos Deos per tres lectos ita componit Doujatius, ut in primum eorum invitatos credat Apollinem et Dianam cum Latona matre; in secundum Herculem et Mercurium, Jove et ipsos natos; Neptunum ejusdem fratrem in tertium. Rationem autem, cur id sibi persuaserit, non addidit. Cur non per paria composuit? quemadmodum infra Livius fecit 22, 10, 9. *Tum lectisternium per triduum habitum, decemviris sacrorum curantibus. Sex pulvinaria in conspectu fuere: Jovi et Junoni unum, alterum Neptuno ac Minervae, tertium Marti et Veneri, quartum Apollini ac Dianae, quintum*

7 tis lectis placavere. Privatim quoque id sacru
celebratum est. tota urbe patentibus januis, pr
miscuoque usu rerum omnium in propatulo posit
notos ignotosque passim advenas in hospitium d
ctos ferunt; et cum inimicis quoque benigne

Vulcano ac Vestae, sextum Mercurio ac Ceveri. ubi cuique Deo Deam in eodem pulvinari junctam fuisse observari potest. Hic vero cum quatuor Diis duae Deae memorantur.

Quam amplissime tum adparari poterat, stratis lectis placavere] *quam amplissume* Leid. 1. V. supra ad 3, 17, 5. Deinde *tam adparari* Leid. 2. et tandem *placuere* Leid. 1. Haverk. et ed. Parm.

§. 7. *Privatim quoque id sacrum celebratum est. tota urbe*] *celebratumque. tota urbe* Klockian.

Promiscuoque usu rerum in propatulo posito] *promiscueque usu* Portug. et Haverk. *promiscue usu* Harlej. 2. *promiscoque usu* Florent. Leid. 1. et Klockian. V. supra ad 3, 47, 7.

Notos ignotosque passim advenas in hospitium ductos ferunt] *votos ignotosque* Portug. Sed solent etiam alibi saepe haec vocabula commutari. Exempla supra habuimus 1, 5, 3. 4, 12, 2. c. 20, 21. Infra hoc lib. c. 23, 1. aliisque locis. Similiter turbarunt librarii in verbis *vovisse* et *novisse*. V. infra hoc lib. ad c. 23, 8. (10, 37, 15.) Caussa est similitudo literarum *n* et *u*, quae in Mstis saepe tanta est, ut vix discerni possint. Hinc *angeo* et *augeo*, *index* et *iudex*, *nolo* et *uolo*, *nos* et *uos*, ac similia alia vocabula passim in Mstis Livianis aliisque confunduntur, ut variis locis ad Livium monui. Tum *in hospitio ductos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *ductos passim ferunt*, licet *passim* jam modo pra cesserit, Haverk. Denique *feru* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. p quo *fuerunt* praefert Leid. 1.

Cum inimicis quoque benigne comiter sermones habitos] Prin vox non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. Tum *ac humaniter com ter sermones* Lovel. 4. Sed vo *humaniter* adjectae sunt nota quibus librarii indicare solen aliquid delendum esse.

Jurgiis ac litibus temperatum et litibus temperatum Voss. 2. *ac l tibus temperatis* Haverk. Ceteru Klockius hic ad marginem n tarat, videndum Brisson. 1. Formul. p. 118. qui in feriis p praeconem indictum docet, *litibus et jurgiis abstineretur.*

§. 8. *Vinctis quoque demta in e dics vincula*] Hoc Casaub. ad Sue Tib. 61. de iis, qui publice vi cti erant, videtur accipere. Fo tassis ad nexos ob aes alienu pertinet, et ad religionem, qu haec sacra privatim celebrat fuisse dicit Livius. DUK. Locu Casaub. ad Sueton. Tiber. 6 in ora codicis sui Klockius etia laudarat. Ceterum *Victis*, pr *Vinctis*, Lovel. 3. V. ad 30, 1 7. Tum *ademta vincula* Gaertn et Fragm. Hav. Ovid. 3. Fastor 320.

Deme tamen nobis vincula, Pi cus ait.

Plautus in Captiv. 1, 2, 3.

His indito catenas singularias: Istas majores, quibus sunt vin cti, demito.

comiter sermones habitos, jurgiis ac litibus temperatum; vinctis quoque demta in eos dies vin- 8
cula; religioni deinde fuisse, quibus eam opem Dii tulissent, vinciri. Interim ad Vejos terror multi- 9
plex fuit; tribus in unum bellis conlatis. namque

adimere in hac re etiam utitur eadem comoedia infra 5, 4, 30.

Eamus intro, ut arcessatur faber: ut istas compedes
Tibi adimam, huic dem.

Verum plurium et optimorum codicum fide probatam lectionem vulgatam praefero. *Demere* vero et *Adimere* etiam alibi commutantur. V. supra 2, 60, §. 9, 1, 12. (* 39, 44, 4.) et pluribus locis. Praeterea *demta et in eos dies vincula* Lovel. 1.

Religioni deinde fuisse, quibus eam opem detulissent, vinciri] In Borbetomagensi est, *quibus eam opem Dii tulissent*. RHEN. *et religioni deinde fuisse* Fragm. Hav. a m. 1. *et religione deinde fuisse* Lovel. 5. *religione deinde fuisse* Leid. ambo, Lovel. 1. et Portug. a m. 1. *religionem deinde fuisse* Lovel. 2. 3. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Ita Liv. 2, 62, 2. *Ut velut numine aliquo defensa castra obpugnare iterum religio fuerit.* 6, 27, 4. *Quia collegam suffici censori religio erat.* Terent. in Heaut. 2, 1, 16.

Tum quod dem ei, recte est: nam, nihil esse mihi,
religio est dicere.

Arnob. 7. advers. Gent. p. 226. *Quod si vobis religio nulla est, albo quaedam ferre et suos retinentia candores, ipsi vestras religiones rationesque dissolvitis.* (* *religio tuet* Liv. 43, 13, 2.) Quaedam similia v. ad 24, 8, 20. Vulgatum, pro quo stant reliqui codices, satis ferri potest. Infra hoc lib. c. 31, 6. *Quae res postea religioni fuit, quia eo lustro Roma est capta.* 41, 16, 1. *Quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat populo Romano Quiritium, religioni fuit.* Dicitur autem *esse religioni*, ut *esse praedae*, de quo v. supra ad 3, 29, 2. Alia ejus generis plura infra videbimus hoc lib. c. 54, 5. Deinde *eam opem tulissent* Voss. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *eam opem intulissent* Harlej. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *eam opem retulissent* Leid. 1. Sed recte Rhenanus restituit, et Frobenius anno 1535. ac post eum reliqui recentiores in contextum receperunt, *eam opem Dii tulissent.* Olim, quum unica serie omnia scriberentur, exaratum fuerat *ditulissent*, pro *Di tulissent*, vel *Dii tulissent*, quod deinde in *detulissent* prono errore mutatum est. Similis erroris alia exempla infra v. ad 22, 2, 1. *eam opem dii tulissent* praefert Florent. Denique addita voce *iterum vinciri* est in Harlej. 2.

§. 9. *Ad Vejos terror multiplex fuit*] *terror fuit multiplex* Leid. 2. et Lovel. 1. *To fuit* non exstat in contextu Voss. 1. sed demum postea margini adjectum est.

Eodem, quo antea, modo circa munimenta] *eo, quo antea, modo* Leid. 2. V. ad 10, 10, 6. Tum *circa monimenta* idem Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Hujus erroris alia exempla supra

eodem, quo antea, modo circa munimenta, quum
repente Capenates Faliscique subsidio venissent, ad
versus tres exercitus ancipiti proelio pugnatum est
10 Ante omnia adjuvit memoria damnationis Sergii
ac Virginii. itaque majoribus castris, unde ante
cessatum fuerat, brevi spatio circumductae copiae
Capenates, in vallum Romanum versos, ab tergo
11 adgrediuntur. Inde pugna coepta et Faliscis intu-
lit terrorem, trepidantesque eruptio ex castris op-
portune facta avertit. repulsos deinde insecuti vi-
12 ctores ingentem ediderunt caedem. Nec ita multo
post jam palantes, veluti forte oblati, populatores

v. ad 4, 10, 6. Mox *Capenates Falisci, τοῦς que* expuncto, Gaertn.

§. 10. *Memoria damnationis Sergii et Virginii*] Exiguum est, attamen dicendum, omnes non modo codices scriptos, (unum excipio Lovel. 4. in quo est *atque Virginii*) verum etiam excusos vetustos *ac* praeferre. Parisienses demum anno 1513. ei *et* substituerunt. Prius itaque reduxi. Tum *Verginii* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Gaertn. V. supra ad 2, 17, 1.

Itaque majoribus castris, unde antea cessatum fuerat] *itaque a majoribus castris* Haverk. *itaque e majoribus castris* scribendum conjicit Doujatius; quod idem etiam Cl. Ant. Perizonio in mentem venisse, manus ejus in ora codicis docet. Et facile hanc praepositionem elidere potuit litera finalis vocis proxime praecedentis. V. ad 8, 4, 12. Cl. Dukerus etiam monuit, se non videre, cur abesse debeat praepositio, adducto hoc loco ex c. 8, 9. *Si ex majoribus castris subveniretur.* Praeterea *ante cessatum* Lovel. 2. e Haverk. [*in bellum Rom.* Veith. Mox *a tergo* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 11. *Inde pugna coepta et Faliscis intulit terrorem*] *Τὸ et* non adparet in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et editis vetustioribus, quod tamen hic emphasi non caret; quare recte Aldus addidit, cum quo etiam faciunt reliqui scripti. Mox *ingentem edidere caedem*, pro *ediderunt*, Voss. 2.

§. 12. *Jam palantes, veluti forte oblati populatores Capenatis agri palentes* Harlej. 1. *populantes* Harlej. 2. sed *populatores* sequitur, quae vox librario ita scribenti ob oculos erat. Alibi etiam *palari* et *populari* commutantur. V. infra hoc lib. c. 44, 5. Tum *veluti sorte* Lovel. 2. 3. et Harlej. 2. saepius obvio errore. V. supra ad 1, 4, 4. Monuit etiam Cl. Dukerus, non liquere, quam vim hic habeat *veluti*. Populatores enim agri Capenatis non tantum *veluti forte*, sed *revera forte* oblati erant. Deinde *populatores Capenates* Ha-

Capenatis agri reliquias pugnae absumsere: et Vejentium refugientes in urbem multi ante portas caesi, dum prae metu, ne simul Romanus inrumperet, objectis foribus extremos suorum exclusere. 13

XIV. Haec eo anno acta. Et jam comitia tribunorum militum aderant, quorum prope major Patribus, quam belli, cura erat; quippe non communicatum modo cum plebe, sed prope amissum, cernentibus summum imperium. Itaque clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum, quos praetereundi verecundiam crederent fore, nihilominus ipsi, perinde ac si omnes candidati essent, 1 2

verk. Mox *asumsere*, pro *absumsere*, Lovel. 1. *assumsere* Voss. ambo, Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et Haverk. Frequenter ita lapsos esse scribas, supra vidimus ad 2, 42, 4.

§. 13. *Vejentium refugientes in urbem multi*] *venientium* Haverk. l. supra ad 4, 52, 7. Tum resurgentes Voss. 2. *refugentes* Haverk. Denique *in urbe* Portug. ultima litera intercepta a prima vocis sequentis. Mox *erumperet*, pro *irrumperet*, Lovel. 4.

§. 1. *Et jam comitia tribunorum militum aderant*] *Et comitia* Lovel. 1. *Etiam comitia* Leid. 2. Lovel. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. Quomodo alibi saepe peccatum esse, supra vidimus ad 1, 47, 9. Deinde *tribunorum aderant*, media voce omissa, Voss. 2.

Quorum prope major Patribus, quam belli, cura erat] *quorum propria major* Lovel. 1. (* v. ad 21, 43, 15.) Tum *quam plebi* Harlej. 1. Sed vulgatum verius est. Deinde *cura fuit* Lovel. 2. Mox *amissum cernentibus deinde imperium*, pro *cernentibus summum imperium*, Leid. 2. et Lovel. 1. Similis fere locus supra est 4, 54, 7. *Patres contra non pro communicatis, sed pro amissis honoribus fremere.*

§. 2. *Itaque clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum*] V. C. *ex conspectu.* Scilicet quia antiquam scribendi rationem sequutus erat Livius *ex compecto.* GULIELM. Quaest. Plaut. in Bacchid. c. 2. V. supra hoc libro ad c. 11, 7. Hic tamen libri nihil mutant, nisi quod *Ita clarissimis* legat Lovel. 2. V. ad 21, 53, 7. Tum quod *viris* exsulet ab Harlej. 1. et *Impatis* sit in Haverk. Mox *praetereundi crederent verecundiam fore*, alio verborum ordine, Leid. 2. et Lovel. 1.

Non homines modo, sed Deos etiam, excipiebant] Forte *acciebant.* Infra l. 28, 7. de Philippo Macedoniae rege. *Inde Opuntem rediit, Deos hominesque accusans, quod tantae rei fortunam ex oculis prope raptam amisisset.* COETIER. Contra Doujatius *excipere* interpretatur quasi arripere, et ad

cuncta experientes, non homines modo, sed De
3 etiam, excipiebant; in religionem vertentes comit
biennio habita: priore anno intolerandam hieme
prodigiisque divinis similem coortam: proximo nc
prodigia, sed jam eventus, pestilentiam agris urb
4 que inlatam haud dubia ira Deûm: quos pestis ej
arcendae caussa placandos esse, in libris fatalib

suas partes trahere, et non absimili sensu dictum putat illud apud Cicer. 2. de Orat. 67. *Ex alterius oratione aliud excipere, atque ille vult.* Sed locus in vitio cubat: cui medendo nihil opis est in Mstis. Conspirant enim in vulgatam lectionem, nisi quod tota vox omittatur in Lovel. 3. Aqua mihi haeret. Cogitent igitur feliciori ingenio praediti. Coutierii conjectura cui non displicet, propius ad vulgatum legere posset *exciebant*. Infra 31, 14, 12. *Sacerdotes cum insignibus suis intrantem urbem, ac Dii prope ipsi exciti sedibus suis, exceperunt.* Verum neque ipse huic sententiae adquiesco.

§. 3. *Intolerandam hiemem prodigiisque divinis similem coortam*] Doujatius conjicit, legendum esse *prodigiis divinis fertilem*, vel potius *terribilem*. Ego nihil mutandum puto. Tantam indicat hiemis saevitiam fuisse, ac tantam nivis copiam inmissam esse, ut res prodigio similis haberi posset. Florus 3, 4. *Itaque non fusus modo ab his aut fugatus, sed (simile prodigio) omnino totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato.* ubi v. Cl. Dukerum, et, quem ibi laudavit, Freinsh. in indic. Flor. v. *Similis*. Miram lectionem *in hiemem hibernandam*, pro *intolerandam hiemem*, praefert Gaertn. Deinde *cohortam*, perperam interposita adspiratione, habet Fragm. Hav. pro quo *kortem* dederunt Voss. 1. et L vel. 1. *coortem* Leid. 2. V. sup ad 2, 30, 12.

Non prodigia, sed jam eventu pestilentiam agris urbique inlata non prodigia modo, sed jam eve tus, pestilentiam agris Lovel. a, m. 2. *non prodigia, sed etia eventus, pestilentiam agris* Love 2. 4. *non prodigia modo, sed etia cunctis pestilentiam agris* Portu et Haverk. *non in prodigia, s etiam eventus, pestilentiam agr* Leid. 2. Lovel. 1. et Voss. 1. manu altera. *non in prodigia m do, sed etiam cunctis pestilentian* utraque lectione juncta, Harle 2. Sed receptam lectionem veri rem puto, alias ex ingenio inte polatorum ortas esse. Insupe *sed jam eventus pestilentiamq* Fragm. Hav. a m. 1. Sed co junctionem reliqui recte ign rant; ut ita *pestilentiam agris u bique inlatam* voci *eventus* per ac positionem jungantur. Mox *a dubia ira Deûm*, pro *haud dubi* Harlej. 2. et Portug. a m. 1. V infra ad 28, 2, 11. *haud dubi ira Deûm*, lacuna quadam ho modo relicta, Leid. 2. Cujus li brarius dubitasse videtur, utru *haud dubie*, an *haud dubia* legen dum foret, ideoque rem in me dio reliquisse. Sed vulgatu praestat, pro quo stant omne alii libri. V. ad 34, 43, 5.

§. 4. *Comitiis, auspicato qua*

inventum sit. Comitiis, auspicato quae fierent, indignum Diis visum honores vulgari, discriminaque gentium confundi. Praeterquam majestate potentium, religione etiam adtoniti homines patricios omnes, partem magnam honoratissimum quemque, tribunos militum consulari potestate creavere, L. Valerium Potitum quintum, M. Valerium Maximum, 5

fierent, indignum Diis visum honores vulgari] *Comitiis, quae auspicato fierent* edd. Aldina priores. *Comitiaque auspicato fierent* Voss. 2. et Lovel. 3. *Comitia ut auspicato fierent* Leid. 2. *Comitiis auspicato quae fierent* Hearnii Oxon. N. Librariis displicuisse videtur, τὸ *quae* non primo, sed secundo loco poni, quod tamen licet frequens sit, saepius erroris ansa ipsis exstitit. V. infra ad 28, 12, 13. *Auspicato comitia quae fierent* Gaertn. *Comitiis auspicatoque quae fierent* Haverk. Tum *indignum Di visum* Harlej. 1. An voluit scriba *indignum divis visum?* Sed *indignum Dis visum* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. Saepe ita in scriptis exaratum obcurrit. V. supra ad 2, 12, 5. 3, 2, 5. infra hoc lib. ad c. 18, 12. c. 23, 3. c. 30, 3. c. 34, 4. c. 41, 8. c. 52, 17. 6, 12, 8. c. 29, 1. 8, 13, 14. c. 32, 4. 9, 1, 4. c. 9, 5. et pluribus locis. Hoc modo Carrio in Valerii Flacci codd. scriptis invenit, et Pierium adnotasse monet, ita in Virgilianis libris esse. V. ipsum ad Val. Flacc. 3, 201. Contra Broekhus. in Msto Propertii Groningano aliisque potius *Dii* legi, neque aliter praeferre membranas Horatii luculentae bonitatis, quarum usuram a magno Graevio inpetrarat, observat ad Propertii 2. Eleg. 7, 62. eamque scripturam eruditam et et usu prisco esse, addit. Tum *vulgari* Florent. V. ad 39, 53, 2. Paullo ante τὸ *ejus* deficit in Lovel. 4.

§. 5. *Praeterquam majestate potentium*] *potentium* Voss. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ita et supra peccarant librarii 4, 44, 2. et infra hoc lib. c. 18, 1. et 5. 8, 22, 4. et saepe.

Partem magnam honoratissimum quemque, tribunos militum etc. *creavere*] *parte magnam* Florent. prioris vocis ultima litera a prima sequentis intercepta. V. ad 23, 8, 9. *partem magna* Fragm. Hav. a m. 1. *parte magna* a m. 2. Sed infra v. ad 41, 6, 6. Deinde *tribunum* Voss. 2. et Haverk. *tribuno* R. Harl. 2. *tribuno* Gaertn. Astutiores fuerunt librarii Leid. 2. et Portug. qui per compendium *trib.* dederunt.

L. Valerium Potitum quintum, M. Valerium Maximum] *L. Valerium Potitum, Q. Valerium Maximum* Florent. Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et priscae edd. *L. Valerium Potitum, Valerium Maximum* Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. Portug. et Haverk.

M. Furium Camillum tertium] Antiqua lectio habet *iterum*. RHEN. Vet. lib. *iterum*. Plutarchus etiam [in Camill. p. 148.] hoc anno, quo lacus Albanus inundavit agros, Camillum fuisse τὸ δεύτερον ait, ut supra ostendi

M. Furium Camillum tertium, L. Furium Medulli
num tertium, Q. Servilium Fidenatem iterum, Q
6 Sulpicium Camerinum iterum. His tribunis ad Ve
jos nihil admodum memorabile actum est. tota
7 vis in populationibus fuit. Duo summi imperato
res, Potitus a Faleriis, Camillus a Capena, prae

[hoc lib. ad c. 1, 2.] SIG. Recte monuit Sigonius, legendum *iterum*. Nam ita omnes Pall. GEBH. *iterum* etiam praeferunt plerique meorum codicum, [Veith.] ut et vetustiores excusi. *tertium* demum obvium fuit in edit. Colon. anni 1525. et deinde apud Froben. anno 1531. quod idem praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Similiter etiam fuisse videtur in Florent. ex quo in excerptis nihil notatum video. Et eam scripturam veriorem esse docent, quae contra Sigonium ex sententia Perizonii pluribus supra dicta sunt hoc lib. ad c. 1, 2. Et ita Pighius etiam in Annal. ad ann. CCCLV. p. 215. agnoscit quidem, hunc secundum, non tertium, Camilli tribunatum esse, idque etiam Liviana quaedam exemplaria arguere; sed recte addit, ea ita praeferre contra Livii ipsius historiam. Quid loco Plutarchi, quo sententiam tuetur Sigonius, respondendum sit, supra l. l. dictum est. *M. Furium Camillum Medullinum tertium*, reliquis omissis, est in Voss. 2. et Lovel. 3.

L. Furium Medullinum tertium] Priore libro non ita longe a fine [c. 61, 1.] annotavimus, bis legi hunc Furium tribunum tertium: itaque hoc loco *Sextum*, aut supra anno CCCL. [d. loc. c. 61, 1.] pro *Lucio* legendum. At anno sequente [c. 16, 1.] haud dubie legendum *L. Furius Medullinus quartum*, quippe qui posterioribus annis ter adhuc fit tribunus militum consulari potestate GLAR. *Lucii* praenomen Furi Medullino et hic et supra 4, 61 1. constanter tribuunt scripti e excusi; nisi quod duplex prae nomen *M. L. Furium* legat Lo vel. 1. Vulgatum non mutandun esse probant, quae Sigonius su pra notavit ad Liv. 4, 44, 1.

Q. Servilium Fidenatem iterum *Quintium Servilium Fidenatem ite rum* Voss. 1. et Leid. 1. *Quin tium Fidenatem Servilium*, iterat magistratus nota omissa, Leid. 2 quae etiam deest in Lovel. 2 V. ad verba sequentia. *Q. Fide natem Servilium iterum* Lovel. 1 V. ad 8, 18, 4.

Q. Sulpicium Camerinum iterum Loco praenominis *Quintium* prae ferunt Voss. 2. et Fragm. Hav. Ita saepe librarios peccasse, su pra vidimus ad 3, 1, 1. Tum *Supplicius Camerinus* Portug. V. ad 3, 10, 5. Denique et hic ite rati honoris nota neglecta est in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. ac C. [Veith.]

§. 6. *Nihil admodum memorabile actum est*] *mirabile* Lovel. 1. solita ac saepius in libris scriptis obvia varietate. V. Cel. Burm. ad Nason. 4. Metam. 614. (*ad Liv. 9, 29, 10.) *factum est* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Passim haec vocabula in libris scriptis commutata fuerunt. V. quae

das ingentes egere, nulla incolumi relicta re, cui ferro aut igni noceri posset.

XV. Prodigia interim multa nunciari; quorum pleraque, et quia singuli auctores erant, parum credita spretaque, et quia, hostibus Etruscis, per quos ea procurarent, aruspices non erant.

infra notantur ad 6, 28, 2. Mox praepositio *in* exsulat a Voss. 2.

§. 7. *Potitus a Faleriis, Camillus a Capena praedas ingentes egere*] *ab Faleriis* Gaertn. *a Faleris* Florent. Lovel. 5. et Leid. 1. V. ad 38, 27, 8. Eam scripturam non adsecuti alii dederunt *a Falernis*, quod exstat in Leid. 2. *a Faliscis* habent Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 27, 4. *Potitus et Furius Camillus a Capena* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *ingentes praedas egere* Haverk.

Nulla incolumi relicta re, cui ferro aut igni noceri posset] *nulla re incolumi relicta* Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *nocere* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Saltem scripsissent *nocere possent*. Sed scripti reliqui in receptam lectionem conspirant; nisi quod *possit* fuerit in Lovel. 5. a m. 1.

§. 1. *Prodigia interim multa nunciari*] In scripto libro est, *Prodigia interim multa nunciavere*. Forte legendum *nunciata fuere*. RHEN. Plerique libri veteres *nunciata*. SIG. Malui *nunciari* cum Mss. melioribus, quam, quod e suis promebat Sigonius, *nunciata*. GRUT. Rectissime habet haec lectio *nuntiari*. Nam ita infinito in narrationis verbis rotundius utuntur scriptores. Male ergo Palat. sec. *Prodigia interim multa nunciata*; et inde Rhenani *nunciata fuere*. GEBH. *nunciaverim* Florent. *ñciav'e* Klock. id est *nunciavere*, ut Rhenanus in suo cod. invenit, et Voss. 1. a m. 1. habuit. Neque aliter apud Hearnium praeferunt Oxon. C. et in margine N. Inde Rhenanus *nunciata fuere* scribendum conjecit, quomodo nonnumquam alibi peccatur in scriptis. V. infra ad 23, 29, 16. *nunciata*, ut Sigonius in plerisque libris esse testatur, apud me tantum exstat in Lovel. 2. Portug. et Haverk. et apud Hearnium in Oxon. L. 1. Sed recte Gruterus et Gebhardus vulgatum tuentur, quod similiter Gronovius infra facit ad 6, 27, 10. Inde quorundam codicum librarii de industria discesserunt, quod locutio infinita displiceret. Saepissime eos hoc modo erraſſe, supra dictum est ad 1, 50, 5. Praeterea *iterum*, pro *Iterim*, sive *interim*, male exhibent Lovel. 3. et Portug. V. infra ad 10, 18, 1. [*singuli erant auctores* Veith.]

Parum credita spretaque] Prima vox a m. 1. deerat in Portug. altera eam postea margini adjecit. Deinde *speratagque* Voss. 2. et Lovel. 3. *septaque* Gaertn.

Per quos ea procurarent, aruspices non erant] *ea procurarentur* Hearnii Oxon. N. *ea procurarēt* Haverk. Insuper *auruspices* Lovel. 2. Portug. et Gaertn. *haruspices* Florent. et Leid. 1. V. infra hoc libro c. 21, 8. Adspirationem in hac voce damnant Dausquej. de Orthogr. parte sec. v. *Aruspex*, et Vossius in Etymol. ling. Lat. v. *Aruspex*.

2 in unum omnium curae versae sunt, quod lacu in Albano nemore sine ullis coelestibus aquis caussave qua alia, quae rem miraculo eximeret 3 in altitudinem insolitam crevit. Quidnam eo D portenderent prodigio, missi sciscitatum oratore 4 ad Delphicum oraculum: sed propior interpres fa tis oblatus senior quidam Vejens, qui, inter ca villantes in stationibus ac custodiis milites Roma nos Etruscosque, vaticinantis in modum cecinit

§. 2. *Caussave qua alia, quae rem miraculo eximeret*] *caussa ne qua alia* Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav. *caussa neque alia* Voss. 2. *caussave alia* Leid. 2. et Lovel. 5. *caussa alia* Gaertn. Nihil mutandum. Supra hoc lib c. 13, 4. *Sive ex intemperie coeli, raptim mutatione in contrarium facta, sive alia qua de caussa.* ubi plura vide. Deinde *quare miraculo eximeret* Gaertn. Paullo ante *in Albano monte*, pro *nemore*, Lovel. 4. Sed quum alterum constanter sit in aliis omnibus libris, hoc ex glossa receptum videtur, quo ejus auctor indicare voluit, *nemus* illud *Albanum* situm fuisse in monte Albano. De hoc nemore v. Cluver. Ital. Ant. 3, 4. p. 908. Mox verbis sequentibus *in altitudinem solitam*, pro *insolitam*, Fragm. Hav. Sed primae literae ejus vocis *in* absorptae sunt a praecedentis vocis ultima *m*. V. infra ad 10, 13, 3.

§. 3. *Quidnam eo Dii portenderent prodigio, missi sciscitatum oratores*] *Di portenderent* Florent. et Leid. 1. qui etiam *Dis*, pro *Diis*, supra habuerunt c. 14, 4. ubi vide. *protenderent* Leid. 2. et Fragm. Hav. Vocula *eo* deficit in Lovel. 4. Tum vox *oratores* deest in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Sed propior interpres fati oblatus*] *proprior* Lovel. 1. 2. e Harlej. 2. De quo errore scriba rum v. supra ad 4, 17, 5. *prio interpres* Leid. 2. Per compen dium scriptum fuerat *ppior*, se postea prius *p* cum addita not neglectum est. Ita et alibi pecca tur. V. ad 6, 12, 2. 8, 38, 4 (*c. 29, 2.) 9, 1, 11. et aliis lo cis. Eadem varietate *prius*, pr *propius*, dederat scriba supra 3 15, 4. Praeterea *factis oblatu* Lovel. 1. Harlej. 2. et Portug errore passim in membranis ve tustis obvio. V. supra ad 3, 40 9. *satis oblatus* Lovel. 2. *oblatu fatis* vetustiores excusi ante Al dum, qui alio ordine *fatis obla tus* dedit, quomodo etiam prae ferunt omnes scripti. [*propior in ter patres fatis* Veith.]

Inter cavillantes in stationibu ac custodiis milites] *intra cavillan tes* Voss. 2. et Lovel. 3. sollemn scribarum lapsu. V. hoc lib. a c. 27, 2. Deinde *custodibus* iiden Voss. 2. et Lovel. 3. V. paullo an te ad c. 13, 1.

Ex lacu Albano aqua emissa fo ret] *aquae missa foret*, inperit divisis vocibus, quae olim per petua serie exaratae erant, Leid 1. et ita fere Harlej. 1. qui *aqu missa* praefert. Hinc alii fecerun

Priusquam ex lacu Albano aqua emissa foret, numquam potiturum Vejis Romanum. Quod primo, vel- 5
ut temere jactum, sperni, agitari deinde sermonibus coeptum est; donec unus ex statione Romana percunctatus proximum oppidanorum, (jam per longinquitatem belli commercio sermonum facto) quisnam is esset, qui per ambages de lacu Albano jaceret? postquam audivit aruspicem esse, 6
vir haud intacti religione animi, caussatus de pri-

aqua missa foret, ut exhibent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 5. et Fragm. Bav. *aqua foret missa* Lovel. 4. Veith.] Sed vulgatum verum est. Infra hoc cap. §. 11. *Ut quando aqua Albana abundasset, tum, si iam Romanus rite emisisset, victoriam de Vejentibus dari.* cap. seq. §. 9. *Aquam Albanam, cave, in mari manare suo flumine sinas. emissam per agros rigabis.* c. 19, 1. *Iam ex lacu Albano aqua emissa in agros.* c. 51, 6. *Monitu Deorum aqua ex lacu Albano emissa est.* ubi etiam unus cod. male *missa est.* Plin. 9, 29. *Ita se paullatim subrigens, ut, emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus rostrum, facile naviget.* l. 36, 15. *Claudii inter maxime memoranda equidem duxerim montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum.* Hinc etiam *emissaria* vocantur rivi, per quos aqua emittitur. Plin. 33, 4. *Emissaria in lis quina pedum quadratorum termini ferro linquuntur, et repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens.* Sueton. in Claud. 19. *Opera magna perfecit; sed vel praecipua aquae ductum a Cajo inchoatum, item emissarium Fucini lacus.*

Numquam potiturum Vejis Romanum] *Vejos* Klock. Non sequor. Rationem infra v. ad 31, 45, 6. Adde reliquorum Mstorum in vulgatam lectionem consensum. Deinde *Romanum imperium* Voss. 2. Male. *Romanum*, id est, Romanos; quod non intelligens librarius vocem deesse existimavit, quam de suo addidit. V. supra ad 3, 2, 11.

§, 5. *Percunctatus proximum oppidanorum* etc. *quisnam is esset*] *percunctatur* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *quisnam eorum is esset* iidem Leid. 2. et Lovel. 1. *quisnam esset is* Lovel. 5. *quisnam esset* Harlej. 2. Vulgatum praestat. Supra 4, 44, 4. *Quidnam id rei esset.* Mox hoc cap. *Sciscitantibus, quidnam id esset, quod de lacu Albano docuisset, respondit.* Similiter *quid id rei esset* ex conjectura Gronovius Livio restituendum credebat supra 3, 4, 5. Paullo ante *coeptum esse*, pro *coeptum est*, Harlej. 2. Tum *e statione*, pro *ex statione*, Lovel. 4.

§. 6. *Postquam audivit, aruspicem esse, virum haud intacti religione animi*] Volumen vetus monet legendum *vir haud intacti religione animi caussatus* etc. ut intelligas, eum religione motum senem seductum apprehendisse. RHEN. Quemadmodum Rhenanus emendavit, legebatur etiam

vati portenti procuratione, si operae illi esset, con
7 sulere velle, ad conloquium vatem elicuit. Quum
que progressi ambo a suis longius essent inermes
sine ullo metu; praevalens juvenis Romanus senei
infirmum, in conspectu omnium raptum, nequid

in omnibus excusis usque ad Aldum, qui ei substituit *virum*, forte in eo secutus praeeuntes, quos consuluit, codices; certe id etiam in optimo meorum Leid. 1. superest. Attamen alterum, quod Rhenanus probavit, verius puto. Et ita etiam reliqui omnes codices, quibus usus sum, nisi quod aperta librarii aberratione *vis*, pro *vir*, sit in Leid. 2. et Lovel. 1. *vix* in Lovel. 2. *vi* in Lovel. 4. ac 5.

Caussatus de privati portenti procuratione, si operae illi esset, consulere velle] Sic saepe loquitur Livius, ut libro proxime superiore [c. 8, 3.] *Neque consulibus*, inquit, *quum tot populorum bella imminerent, operae erat id negotium agere.* RHEN. De locutione *si operae illi esset*, vide, quae notantur ad 4, 8, 3. Ceterum *cautus* Lovel. 5. a m. 1. *caussatu* Lovel. 1. Tum *de privati procuratione portenti* alio ordine Lovel. 4. *de privati portenti curatione* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed portenta proprie dicuntur *procurari*, non *curari*: unde Gronov. emendabat supra 1, 20, 7. *Quaeque prodigia, fulminibus aliove quo visu missa, susciperentur atque procurarentur.* ubi vulgo etiam editur *curarentur.* V. quae ibi notantur. Mox *eduxit*, pro *elicuit*, Lovel. 4. Malo. Infra 25, 15, 9. *Quem facile elici ad certamen temere ineundum rebantur posse.* 42, 64, 9. *Elici posse ratus ad equestre certamen Romanos.*

§. 7. *Progressi a suis longius essent inermes, sine ullo metu*] Τὸ *longius* abest a Leid. 2. et Lovel. Etiam praepositio *sine* exsulabat a Fragm. Hav. a m. 1.

In conspectu omnium raptum, ne quidquam tumultuantibus Etruscis in conspectū omnium Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. et Klock. Deinde *rapit* Lovel. 2. Harlej. 2. et Haverk. Tandem *nequiquam* Leid. 1. de qua orthographia, vide, quae infra notantur ad 40, 47, 9.

§. 8. *Perductus ad imperatorem*] *productus* vetustae edd. pro quo Froben. anno 1535. *perducens* reposuit, quemadmodum est in omnibus scriptis. Et recte. Proprium enim in hac re verbum est *perducere.* Liv. hoc lib. c. 27, 2. *Progressus inter stationes eorum hostium castraque inde Romana in praetorium ad Camillum perduxit.* 7, 10, 12. *Obviam militi suo progressi, gratulantes laudantesque ad dictatorem perducunt.* (* 22, 22, 15.) Valer. Max. 3, 7, 1. *Speculatores Hannibalis in castris deprehensos et ad se perductos nec supplicio adfecit.* 6, 5, 1. *Plurimos et nobilissimos inde pueros, velut ambulandi gratia eductos, in castra Romana perduxit.* 9, 2. ext. 2. *Captivos nostros, quos in castra perduxerat, paria fere fratrum et propinquorum jungens, ferro decernere cogebat.* Justin. 29, 4. *Qui, comprehensus et ad senatum perductus, incolumis dimissus est.* Gellius 6. Noct. 8. *Nobilis viri Hispani filiam captam perductamque ad se patri inviolatam reddidit.* Marcian. in l. 6. ff. de custod. et exhibit. reor. *Qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt,*

quam tumultuantibus Etruscis, ad suos transtulit. qui quum perductus ad imperatorem, inde Romam ad senatum missus esset, sciscitantibus, quidnam id esset, quod de lacu Albano docuisset, respondit: *Profecto iratos Deos Vejenti populo illo fuisse* 9

etsi per literas missi fuerint, vel etiam per Irenarchas perducti. Pertrahere in eadem re adhibet Livius 30, 12, 2. *Opprimitur, capiturque, et vivus ad Laelium pertrahitur.* ubi Gronov. utrumque verbum pluribus inlustravit. Verba *perducere* et *producere* passim commutantur. V. infra ad 38, 50, 1. Similiter etiam alia verba cum praepositionibus *per* et *pro* composita, quoniam librarii non adsecuti sunt compendia, quibus utraque scribi solet. V. infra ad 9, 10, 7.

§. 9. *Iratos Deos Vejenti populo illo fuisse dic, quo sibi eam mentem objecissent*] *iratos Deos illo die Vejenti populo fuisse* Lovel. 4. *illa fuisse die* Gaertn. licet mox *quo* servet. Tum *in eam mentem* Leid. 2.

Ut excidium patriae fatale proderet] Cl. Clericus non modo hic edidit *exscidium*, sed et fere ubique in Livio, ubi id vocabulum obcurrit, praeterquam 1, 52, 3. 10, 44, 8. 34, 49, 1. et fortasse paucissimis aliis locis. Ita etiam ante Clericum vulgavit Gronovius 41, 11, 9. et 45, 28, 2. ubi antea etiam *excidium* circumferebatur. (* Hearne, Clericus et Crevier. Epit. 51.) Utrumque recte dici potest. *Exscidium* enim est ab *exscindere*. Locutio autem *exscindere urbem* passim obcurrit. Infra 44, 27, 4. *Quae manus non agros tantum nudare populando potuit, sed ipsas exscindere urbes.* Cic. in Somn. Scipion. 2. *Deligere iterum consul absens, bellumque maximum conficies, Numantiam exscindes.* Pro Planc. 41. *Urbem unam mihi amicissimam declinavi, quae se vel potius exscindi facile pateretur.* Justin. 8, 3. *Ob hanc igitur caussam urbem antiquam et nobilem exscindit.* Et ita Inl. Heinsius emendandum censebat Silium Ital. 10, 367.

— — *neque enim sacris inrumpere muris,*
Poene, magis dabitur, nostrum quam exscindere coelum.

Ubi editur *scindere coelum*. V. quae eo loco notavi. *Excidium* autem est ab *excidere*. Jam autem *excidere urbem* optimis etiam scriptoribus in frequenti usu est. Apud Liv. 6, 11, 2. *Ut senatum ad excidendum Antium hortaretur.* Cic. 1. de Offic. 22. *Nec plus Africanus in excidunda Numantia reipublicae profuit.* ubi v. Cl. Jac. Gronov. Curtius 4, 13. *Quum Darius terras vereret, vicos excideret.* ubi, varios codd. *excinderet* praeferre, inter variantes lectiones adnotatur. Florus 2, 2, 37. *Tanta denique fuit illa victoria, ut de excidendis hostium moenibus non quaereretur.* ubi v. Cl. Dukerum. Et ita fere Silius meus 10, 132.

— — — *iraque anhelat,*
Ni leto det cuncta virûm, jungatque parenti,
Corpora, et excidat miseros cum stirpe penates.

quo loco *Pignora*, pro *Corpora*, scribendum esse, conjicit doct. Markland. in Praefat. ad Stat.

die, quo sibi eam mentem objecissent, ut excidium pa-
10 *triae fatale proderet. Itaque, quae tum cecinerit divino spiritu instinctus, ea se nec, ut indicta sint, revocare posse; et tacendo forsitan, quae Dii immortales vulga-*

Silv. p. 10. Verum, si animadvertisset, arcte cohaerere *cuncta virûm Corpora*, id est, omnes sex Cristae filios, abstinuisset, opinor, ab hac conjectura. Quum autem omnes codd. mei vulgatum ante Clericum *excidium* et hic et alibi passim apud Livium servent, neque suorum dissensum memoret Hearne, a Mstorum lectione sine ulla caussa discedere temerarium puto. Quemadmodum itaque hic, ita et alibi, *excidium* Livio reddidi. Vox *patriae* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *patriae fata deproderet*, non recte divisis vocibus, praefert Leid. prior.

§. 10. *Quae tum cecinerit, divino spiritu instinctus*] Palat. sec. *divino spiritu instructus*. Lege meo periculo *instrictus*. Gellius 17, 20. *Haec admonitio Tauri de orationis Platonicae modulis non modo non repressit, sed instrinxit etiam nos ad elegantiam Graecae orationis verbis Latinis affectandam*. ut docui legendum ex Pal. membranis in Antiquis Lectionibus [1, 15.] Liv. 9, 40. *His Cursor vocibus instinctos in proelium ducit*. Pall. tres *instructos*. lege *instrictos*. l. 30, 8. *Alii super alios cadentes obstinati moriebantur*. Palat. tert. *obstricti*. forte *instricti*. GEBH. *instinctus* constanter in scriptis meis perstat, nisi quod *indistinctus* sit in Leid. 2. et Lovel. 1. et totam vocem ignoret Voss. 2. *instructus*, quod Gebhard. in Palat. sec. invenit, ex librarii errore profluxit. Nam ita quoque a m. 1. fuerat in Lovel. 5. pro quo deinde manus altera *instinctus* emendavit. Alibi autem saepe haec vocabula in codd. scriptis confundi solent. V. infra ad 9, 40, 7. *instinctus* est adflatus, incitatus, inflammatus. Liv. 1, 47, 7. *Muliebribus instinctus furiis Tarquinius*. hoc libro c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo*. Cic. 5. in Verr. 72. *Nefario quodam furore et audacia instinctus*. Valer. Max. 1, 8, 10. *Impulsu concepti numinis instincta virgo*. Senec. de brevit. vit. 9. *Velut divino furore instinctus salutare carmen canit*. Lucan. 5, 149.

— — — *nullo confusae murmure vocis*
Instinctum sacro mentem testata furore.

Quinctil. 12. Instit. Orat. 10. *Quem ipsum num Asianum adpellabimus, plerumque instinctis divino spiritu vatibus comparandum*. Ita *instinctus divinus* apud Curtium 8, 10. *Credo equidem, non divino instinctu, sed lascivia esse provectos*. Eo sensu *instinctum divinum adflatumque* jungit Cic. 1. de Divin. 18. *Cujus generis oracula etiam habenda sunt, quae instinctu divino adflatuque funduntur*. quem *instinctum inflatumque divinum* vocat ibid. c. 6. *Aliquo instinctu inflatuque divino futura praenunciat*. Voces *divino spiritu* desunt in Leid. 2. ut ita *instinctus* simpliciter ponatur, quemadmodum eam vocem accipiendam censet Gronov. in l. l. Senecae, in quo *divino ore*, pro *divino furore*, emendat, et *instinctus*

vulgari velint, haud minus, quam celanda effando, nefas contrahi. Sic igitur libris fatalibus, sic disci- 11
plina Etrusca traditum esse, ut quando aqua Albana abundasset, tum, si eam Romanus rite emisisset, victoriam de Vejentibus dari. antequam id fiat, Deos moe-

conjungendum esse docet cum verbo *canit*, non cum *ore divino*. Et ita Lactant. Placid. in Argum. Metam. Ovid. 11. Fab. 1. *Thressae mulieres instinctae in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium conjugis interfecerunt.* At reliquorum codicum turba constanter vulgatam lectionem tuetur.

Ea se nec, ut indicta sint, revocare posse] *ea se ne cui indicta sint* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Portug. Harlej. 2. et Haverk. *ea se nec cui indicta sint* Lovel. 5. *ea sene cui indicta sint* Leid. 1.

Et tacendo forsitan, quae Dii immortales vulgari velint] *ut tacendo* Gaertn. quomodo frequenter peccarunt librarii. V. ad 21, 28, 8. Vocula *et* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Sed partim intercepta est a litera finali vocis praecedentis, partim ab initiali sequentis. V. ad 39, 6, 2. Deinde *Dii immortales insignum velint*, turpiter aberrante librario, idem Gaertn. *tacendo forsan, quod Dii immortales* excusi usque ad Aldum, qui vulgatum primus recepit. Ejus autem lectionem firmant codices scripti. *Di immortales* Florent. V. ad cap. praec. §. 4. Mox *fando*, pro *effando*, Lovel. 5.

§. 11. *Sic igitur libris fatalibus, sic disciplina Etrusca traditum esse*] *His*, vel *Hiis*, vel *Eis igitur libris* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. (Veith.) et vetustiores typis descripti. *Sus igitur libris* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. Primi Moguntini *Sic igitur libris* ediderunt, quod recte tantum non omnes postea secuti servarunt. Infra 6, 12, 11. *Sic equos, sic pedes, ut praeceperat, pugnant* (10, 43, 8.) V. infra hoc lib. c. 35, 4.

Ut quando aqua Albana abundasset] Nihil sequitur, quod ad *ut* referri possit: nam *abundasset* pertinet ad *quando*. Si recta est scriptura, *ut quando* idem erit ac, si quando, vel quandocumque. Sed hoc nondum alibi inveni. Cic. 2. de Divin. 32. pro eo, quod hic est *ut quando*, dicit *si*. *Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram; si repressus esset, Vejos.* Quid sit in hac re *emittere* nemo ignorat. Stupor Pitisci tamen in Suet. Caes. 44. *Destinabat* etc. *emittere Fucinum lacum*, hoc modo interpretari potuit; *ex eo aquam Romam perducere.* Multum debemus homini, qui nos docuit, hoc fuisse consilium Caesaris, et *emittere lacum* esse ex eo aquam Romam perducere. Aliter eum docere potuerant loca Cic. et Front. quae ipse adfert. Adde Cic. 1. de Divin. 44. Val. Max. 1, 6, 3. et Sueton. Claud. 21. Sed videtur secutus Marcellum Donatum ad Sueton. Caes. 44. DUKER.

Tum, si eam Romanus rite emisisset] *emisset*, duarum literarum *is* geminatione in media voce perperam neglecta, Leid. 2. V. infra ad 35, 5, 5. At omnia haec verba exsulabant a Leid. 2. et Lov. 1.

die, quo sibi eam mentem objecissent, ut excidium pa
10 *triae fatale proderet. Itaque, quae tum cecinerit divi*
no spiritu instinctus, ea se nec, ut indicta sint, revo
care posse; et tacendo forsitan, quae Dii immortale
vulga-

Silv. p. 10. Verum, si animadvertisset, arcte cohaerere *cuncta virûm Corpora*, id est, omnes sex Cristae filios, abstinuisset, opinor, ab hac conjectura. Quum autem omnes codd. mei vulgatum ante Clericum *excidium* et hic et alibi passim apud Livium servent, neque suorum dissensum memoret Hearne, a Mstorum lectione sine ulla caussa discedere temerarium puto. Quemadmodum itaque hic, ita et alibi, *excidium* Livio reddidi. Vox *patriae* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *patriae fata deproderet*, non recte divisis vocibus, praefert Leid. prior.

§. 10. *Quae tum cecinerit, divino spiritu instinctus*] Palat. sec. *divino spiritu instructus*. Lege meo periculo *instrictus*. Gellius 17, 20. *Haec admonitio Tauri de orationis Platonicae modulis non modo non repressit, sed instrinxit etiam nos ad elegantiam Graecae orationis verbis Latinis affectandam*. ut docui legendum ex Pal. membranis in Antiquis Lectionibus [1, 15.] Liv. 9, 40. *His Cursor vocibus instinctos in proelium ducit*. Pall. tres *instructos*. lege *instrictos*. l. 30, 8. *Alii super alios cadentes obstinati moriebantur*. Palat. tert. *obstricti*. forte *instricti*. GEBH. *instinctus* constanter in scriptis meis perstat, nisi quod *indistinctus* sit in Leid. 2. et Lovel. 1. et totam vocem ignoret Voss. 2. *instructus*, quod Gebhard. in Palat. sec. invenit, ex librarii errore profluxit. Nam ita quoque a m. 1. fuerat in Lovel. 5. pro quo deinde manus altera *instinctus* emendavit. Alibi autem saepe haec vocabula in codd. scriptis confundi solent. V. infra ad 9, 40, 7. *instinctus* est adflatus, incitatus, inflammatus. Liv. 1, 47, 7. *Mulieribus instinctus furiis Tarquinius* hoc libro c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo*. Cic. 5. in Verr. 72. *Nefario quodam furore et audacia instinctus*. Valer. Max 1, 8, 10. *Inpulsu concepti numini instincta virgo*. Senec. de brevit vit. 9. *Velut divino furore instinctus salutare carmen canit*. Lucan 5, 149.

— — — nullo confusae murmure vocis
Instinctum sacro mentem testante furore.

Quinctil. 12. Instit. Orat. 10. *Quem ipsum unum Asianum adpellabimus, plerumque instinctis divino spiritibus comparandum*. Ita *instinctus divinus* apud Curtium 8, 10. *Credo equidem, non divino instinctu, sed lascivia esse provectos*. Eo sensu *instinctum divinum adflatumque* jungit Cic. 1. de Divin. 18. *Cum fuerit generis oracula etiam habenda sunt, quae instinctu divino adflatuque funduntur*. quem *instinctum inflatumque divinum* vocat ibid. c. 6. *Aliquo instinctu inflatuque divino futura praenunciat*. Voces *divino spiritu* desunt in Leid. 2. ut ita *instinctus* simpliciter ponatur, quemadmodum eam vocem accipiendam censet Gronov. in l. l. Senecae, in quo *divino ore*, pro *divino furore*, emendat, et *instinctus*

nec satis fidum super tanta re Patres rati, decrevere, legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas.

cula deerat in Fragm. Hav. a m. 1. Sed illa excidisse videtur propter ultimam syllabam praecedentis vocis *esset*. Id autem tanto fuit proclivius, quod librarii *set*, pro *sed*, scribere soliti fuerint: unde etiam ita scriptum alibi elisit sequens *et*. V. ad 2, 30, 6. Recte itaque error hoc loco a m. 2. emendatus, et neglecta antea particula adscripta est. Deinde *neque satis fidum* Lovel. 4. *non satis fidum* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. Denique *super tanta re esse* vett. edd. usque ad Aldum, qui *to esse* primus omisit, concinentibus omnibus scriptis meis.

Legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas] Vitiosa orthographia *Phytici* praeferunt Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *Phitici* Voss. 1. Leid. 2. et Harlej. ambo. *Phictici* Lovel. 1. *Phitei* Lovel. 5. Hinc vitiosius *Delphitici* dederunt scribae Voss. 2. et Lovel. 3. unde videri posset, legendum esse *Delphici*. Malim tamen vulgatum servare non unam ob causam. In eam enim scripturam consentiunt reliqui scripti. Praeterea id loco corrumpendo ansam dedisse videtur, quod vox *Pythicus* indoctae librariorum nationi minus cognita fuerit, quam haud facile notiori *Delphicus* substituisse censeri debent. Denique *Pythicus* alibi de oraculo et Apolline Delphico Livius adhibuit. 1, 56, 12. *Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem*. hoc lib. c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo ad delendam urbem Vejos*. c. 23, 1. *Quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa, et Pythicae sortes notae*. 23, 11, 3. *Pythio Apollini, republica vestra bene gesta servataque, lucris meritis donum mittitote*. 29, 10, 6. *Referebant, et sacrificantes ipsos Pythio Apollini litavisse, et responsum oraculo editum, majorem multo victoriam adesse*. Similiter et Cic. 1. de Divin. 1. *Quam vero Graecia coloniam misit in Aeoliam, Joniam, Asiam, Siciliam, Italiam sine Pythio, aut Dodonaeo, aut Hammonis oraculo*. Valer. Max. 1, 8, 10. *Appii interitum veridica Pythicae vaticinationis fides praecurrit*. Ubi *Pythicam* vocari vaticinationem potius ab ipsius Apollinis nomine puto, quam, ut Vossius ibi existimat, a nomine vatis, quae *Pytho* dicebatur. Rationem nominis ita reddit Eustath. ad Homeri Iliad. B. p. 207. Ed. Basil. Πυθὼν ἐκλήθη, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ σαπέντα δράκοντα. ὡς ἐκ τοῦ πύθω τὸ σήπω. ἢ διὰ τὸ δύνασθαι τοὺς ἐκεῖ χρωμένους πυθέσθαι τὰ μέλλοντα ἤτοι μαθεῖν. ὅθεν καὶ Πύθιος Ἀπόλλων, ὁ ἐκεῖ τιμώμενος. καὶ ἑορτὴ λαμπρὰ ἀγῶνες, τὰ Πύθια. καὶ προφήτης, Πυθιάς. ἔτι δὲ καὶ πυθανέσθαι τὸ μαντεύεσθαι. Insuper *exspectandos* Lovel. 4. Portug. et Haverk. Quod dictum esse posset, quemadmodum illud, 44, 19, 12. *Brevi extorres regno Ptolomaeum et Cleopatram Romam venturos*. Pluribus tamen, qui nihil hic mutant, fidem habere malo. *legatos sortesque exspectandas*, ut fere supra 3, 66, 2. *Et tribunis et plebe incitata in Patres*. 4, 2. in fin. *Si Patribus tribuni cum jure ac majestate ademta animos etiam eripuerint* 8, 1, 5. *Sanciis ac parte impedimentorum relicta abierunt*. (*26, 24, 2. *Syracusas Capuamque captam*, ubi antea *captas* edebatur.) 32, 1, 10. *Ab Suessa nunciatum est, duas portas, quodque inter eas muri erat, de coelo tactum*. 37, 3, 2. *Puteo-*

12 *nia Vejentium deserturos non esse.* Exsequebatur ind quae sollemnis derivatio esset. Sed auctorem leven

Mox *victoriam de victoribus dari*, pro *de Vejentibus*, Harlej. 2.

Antequam id fiat, Deos moenia Vejentium deserturos non esse] Vocula *non* deficit in Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. et Voss. utroque. [Veith.] quasi verba *antequam id fiat* accipienda sint, antequam victoria de Vejentibus detur; quum iis Livius indicaverit, antequam aqua Albana rite emittatur; unde patet *τὸ non* omitti non posse, quod etiam recte reliqui codd. servant. Praeterea *Vejentum* vetustae edd. Pro quo Mediolanenses anno 1495. inde Veneti anno 1498. et postea reliqui *Vejentium* ediderunt: qua forma passim Livius usus est. Eadem forma etiam *Laurentium* supra probavimus 1, 14, 1. *Fidenatium* ibid. c. 27, 5. *Capenatium* infra hoc libro c. 27, 10. *Ardeatium* 4, 7, 2. *Privernatium* 7, 16, 3. et *Antiatium* 8, 14, 12. (* *Camertium* 9, 36, 8.) ubi etiam alii praeferunt *Laurentum*, *Fidenatum*, *Capenatum*, *Ardeatum*, *Privernatum*, *Antiatum*. V. etiam supra ad 2, 8, 6. Infra hoc lib. c. 21, 8. 6, 4. 4. et alibi.

§. 12. *Exsequebatur inde, quae sollemnis derivatio esset*] *Exsequebantur*, nimirum senatores, Florent. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. ambo, Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *Sequebantur* Haverk. Et quidem *Exsequebantur* scilicet rogando. Antea sciscitati fuerant, quidnam id esset, quod de lacu Albano docuisset? nunc *exsequebantur*, id est, pergebant quaerere, quae sollemnis derivatio esset. Ea lectione admissa, post *τὸ derivatio esset* recipiendum est signum interrogandi. Hoc sensu *exsequi* infra obcurrit 9, 16, 4. *Itaque subinde exsequentes a consule legati, quonam se pacto pa cos et infirmos praesidio tam v lido et armato vim adlaturos* Plautus in Amphitr. 2, 2, 169.

AM. Jam illud non placet princ pium de osculo. pergam exsequ
AL. Lavisti. AM. Quid? pos quam lavi? AL. Accubuist SO. Euge, optime!
Nunc exquire.

Ubi, quum Amphitryo dixisse *pergam exsequi*, quibusdam inter jectis servus subjicit *Nunc exqui re*, id est, nunc exsequere, nun perge inquirere. *percunctando ex sequi* Livius dixit 9, 3, 11. *Quum filius aliique principes percunctan do exsequerentur, quid si media vi consilii caperetur?* ubi v. plura ex empla apud Gronovium. Totiu tamen orationis compositio re quirere videtur, ut verbum ho referatur ad aruspicem Vejen tem, qui, quum docuisset, quid nam id esset, quod de lacu Al bano jecisset, nunc *exsequebatur*, id est, narrare pergebat, quaenam aquae in lacu exundantis sollemnis derivatio esset. Si enim Patres auctorem eum levem nec satis fidum super tanta re arbitrarentur, quid adtinebat eum interrogare de sollemni derivatione? Ergo eam sponte potius ac non interrogatus adjecit. Servanda igitur recepta lectio *Exsequebatur*. Ita Phaedrus 3. Fab. 10. 59.

Haec exsecutus sum propterea pluribus,
Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

Ubi v. Scheffer.

Sed auctorem levem, nec satis fidum super tanta re] Prima vo-

A. Postumius Regillensis, P. Cornelius Maluginensis, A. Manlius, magistratum inierunt. Eo anno 2 Tarquinienses novi hostes exorti. quia simul multis bellis, Volscorum ad Anxur, ubi praesidium

bunatus notam addendam existimet, invitis libris vetustis non admitto. Saepe enim id Livium neglexisse, supra dixi ad 2, 16, 7.

L. Furius Medullinus quartum] *Lucii* praenomen primus reposuit Frobenius anno 1531. Omnes priores habuerunt *P. Furius*, quod et superest apud me in codicibus scriptis, excepto forte uno Florent. ex quo nihil notari in excerptis video. *P. Furius* etiam est apud Hearnium in Oxon. L. 2. et B. Male. Alibi enim Furius Medullinus hoc praenomine in Livio non obcurrit, et tamen jam *quartum* tribunus consularis dicitur. Contra plures hoc tempore L. Furii Medullini vixerunt, summisque in republica honoribus functi sunt. V. supra ad 4, 44, 1. Deinde *quarto* est in Harlej. 2. et Portug. Ita saepe in his aliisque numeralibus variant scripti. V. supra ad 2, 16, 2. 3, 22, 1. c. 29, 8. infra hoc lib. c. 24, 1. c. 26, 2. c. 27, 10. c. 33, 6. c. 55, 5. 6, 18, 1. c. 36, 7. c. 42, 2. 7, 26, 13. 8, 16, 4. et alibi. Neque id mirum, quum, quomodo dicendum foret, jam tempore Ciceronis docti in partes abierint. V. omnibus notum Gellii locum 10, 1. Quin ne postea quidem jam renatis literis omnes idem sensisse, constat ex Magio 3. Miscell. 9. quem viri docti ad d. l. Gellii laudarunt.

A. Postumius Regillensis] *Religiensis* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *Religensis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Aurelius Posthumius Regilensis*, vel *Regillensis* vetustiores excusi, pro quo *Auli* praenomen Aldus reduxit. Infra hoc cap. §. 5. similiter in scriptis peccabatur; qui hoc loco constanter vulgatum tuentur, nisi quod unus Lovel. 4. ei *Lucii* praenomen tribuat. De orthographia autem cognominis v. supra ad 4, 49, 7.

P. Cornelius Maluginensis, A. Manlius] Legendum *P. Cornelius Maluginensis iterum*, nam fuit etiam anno CCCLI. Item *A. Manlius III.* quippe qui fuit antea bis, anno CCCL. et CCCLIII. Quidam etiam *Manlium* vocatum putant, atque ita codices variant. GLAR. *A. Manlius* ex Capitolinis tribunatibus. SIG. Non quidem ex Capitolino tribunatu hujus anni, sed duorum priorum, quos Glareanus memoravit. In omnibus tamen scriptis meis, exceptis Florent. et Leid. 2. superest *Manilius*; sed passim ita errarunt librarii. V. infra ad 34, 53, 2. Quid autem de numero, Cornelio et Manlio addendo, censeam, jam supra aperui in primo hujus anni tribuno consulari L. Julio Julo. Quin et unde evinci poterit, eos indicari Cornelium et Manlium, qui honorem hunc jam antea gesserunt?

Magistratum inierunt] *ineunt* Vet. lib. SIG. Ita etiam ex meis Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum non tantum integerrimi, sed et reliqui omnes, dissentiunt, vulgatum servantes: quorum auctoritatem sequor.

§. 2. *Quia multis simul bellis, Volscorum ad Anxur*] Melius fluit oratio, si legatur: *qui quia mul-*

obsidebatur, Aequorum ad Lavicos, qui Romanar
ibi coloniam obpugnabant, ad hoc Vejenti quoqu
et Falisco et Capenati bello occupatos videbant Ro
manos, nec intra muros quietiora negotia esse cer
3 taminibus Patrum ac plebis; inter haec locum in
juriae rati esse, praedatum in agrum Romanum co
hortes expeditas mittunt. aut enim passuros inultan
eam injuriam Romanos, ne novo bello se onera

tis simul bellis. DUK. Ordinem vocabulorum, qui est in vulgatis exemplaribus, nullus meorum codd. probat. nam *simul multis* habent omnes; quod, eorum auctoritate adductus, recepi. Insuper *Volscorum bellis* Leid. 2. Verum non multa, sed unum tantum erat Volscorum ad Anxur bellum. Tum *ad Anxir* Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *ad Anxyr* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. V. supra ad 4, 59, 3. Praeterea *qui*, pro *quia*, Fragm. Hav. a m. 1. Ita alibi variant codices. V. infra ad 36, 33, 5. Hinc forte probari posset conjectura Cel. Dukeri, *qui quia multis* legentis; ut illud *qui* absorptum sit a sequenti *quia*. V. ad 4, 58, 4. Potest tamen etiam vulgatum servari. In verbis praecedentibus vox *anno* deficit in Harlej. 2. In sequentibus autem *urbi*, pro *ubi*, est in Haverk. Tum *ad Lanicos*, pro *Lavicos*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Ad hoc Vejenti quoque, et Falisco, et Capenati bello occupatos] *ad haec* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] quomodo etiam vir doctus in margine ed. Curionis scribendum conjecit. *adhuc* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. Sed nihil muto. V. infra ad 21, 52, 10. Praeterea *Vejentique et Falisco* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed com pendia scribendi non adsequuti q id est, *quoque* 't *q*; id est *que* librarii in codd. passim commutarunt; nisi id potius negligentiae eorum adscribendum sit V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Tota vox *quoque* deficiebat in Lovel 4. [Veith.]

Nec intra muros quietiora negotia esse] Pleonasmo non insolenti optimis auctoribus Palatinorum medius *nec intra muros magis quietiora negotia esse*. Virgilius Culice v. 78.

Quis magis optato queat esse beatior aevo.

GEBH. *magis quietiora* etiam Harlej. 2. Portug. et Haverk. Novi saepe voculam *magis*, etiam apud optimos scriptores, comparativis jungi, Livium etiam ita loqui 9, 7, 6. *Triftior deinde ignominiosae pacis magis, quam periculi nuncius fuit*. ubi alia vide. Ne tamen Livium hic ita dedisse in animum inducam, obstat codicum optimorum a vulgato stantium consensus.

§. 3. *Passuros inultam eam injuriam Romanos, ne novo bello se onerarent*] *passuros multum eam in-*

rent: aut exiguo, eoque parum valido, exercitu persecuturos. Romanis indignitas major, quam cu- 4
ra, populationis Tarquiniensium fuit. eo nec magno conatu suscepta, nec in longum dilata res est.
A. Postumius et L. Julius non justo delectu, (etenim 5
ab tribunis plebis inpediebantur) sed prope voluntariorum, quos adhortando incitaverant, coacta manu, per agrum Caeretem obliquis tramitibus

juriam Harlej. 2. *passuros multam eam injuriam* Lovel. 3. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. saepius obvio scribarum lapsu. V. supra ad 3, 38, 8. *passuros eam injuriam Romanos inultam*, aliter digestis vocibus, Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *nec novo bello* Lovel. 2. V. ad Liv. 3, 47, 7. *se novo bello se committerent*, altera lectione in marginem rejecta, Hearnii Oxon. C. Utramque lectionem jungens *ne novo se bello committerent vel onerarent* praefert Lovel. 4. [Veith. qui etiam omittit sequens *aut*.] Nostri omnes receptam scripturam constanter servant, nisi quod *honerarent* sit in Leid. 1. male praeposita adspiratione. V. infra ad 36, 40, 9. Vulgatum itaque praefero. Paullo ante vocabulum *locum* non comparet in Leid. 1.

Exiguo, eoque parum valido, exercitu persecuturos] *exiguo atque parum valido* Lovel. 2. et Portug. 2 m. 1. Male. exiguo exercitu, et ideo parum valido. Supra 1, 11, 3. *Pepigisse eam, quod in sinistris navibus haberent; eo scuta illi pro aureis donis congesta*. ubi quaedam vide. 2, 48, 4. *Muris se tenebant; eo nulla pugna memorabilis fuit*. 3, 66, 3. *Biennio ante delectum indictum haberi non potuisse, eo adversus se non esse missos exercitus*. 4, 7, 12. *Credo, quod tribuni militum initio anni fuerunt, eo praetermissa nomina consulum eorum*. Mox hoc cap. *Eo nec magno conatu suscepta, nec in longum dilata res est*. c. 20, 9. *Dictatorem fugere invidiam ex eo criminaque; eo delegasse ad senatum*. 7, 2, 2. *Pestilentia fuit. Eo nihil dignum memoria actum*. 8, 17, 8. *Eo ex agro Sidicino exercitus non est deductus*. 8, 30, 9. *Credere libet auctori Fabio, eo factum, ne* etc. et saepe alibi. (* 34, 31, 8. 36, 12, 2.) V. Cl. Cortium ad Plin. 1. Epist. 5, 4. Mox *persecutores* Harlej. 1. *persecutos* Portug.

§. 4. *Indignitas major, quam cura, populationis Tarquiniensium fuit*] *Tò major* deficit in Lovel. 1. Id transponit, ac praefert *Indignitas, quam cura, populationis, Tarquiniensium major fuit* Leid. 2. qui idem codex mox verbis sequentibus legit *in longum delata ei res est*.

§. 5. *A. Postumius et L. Julius non justo delectu*] Scripti, in quibus supra hoc cap. recte *Aulii* praenomen Postumio tribuebatur, hic fere editis consentiunt, et *Aurelius Postumius* praeferunt. Certe ita habent Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Ita alibi saepe peccarunt librarii. V. infra ad Epit. l. 74. Tum

egressi, redeuntes a populationibus gravesque pra
6 da Tarquinienses obpressere. multos mortales ol
truncant, omnes exuunt inpedimentis; et, recept
7 agrorum suorum spoliis, Romam revertuntur. B
duum ad recognoscendas res datum dominis: te
tio incognita (erant autem ea pleraque hostiu
ipsorum) sub hasta veniere; quodque inde redactum

Julii praenomen *Lucius* omittitur in Harlej. 1. Denique *non justo dilectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Mox *a tribunis plebis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et vetustiores excusi. Aldus *ab tribunis* edidit. Et ita reliqui scripti. [*incitaverat* Veith.]

Per agrum Caeretem obliquis tramitibus egressi, redeuntes a populationibus] *agrum Caeritem* Voss. 2. et Lovel. 3. *agrum Caeretum* Haverk. Utroque modo *agrum Caeritem* et *agrum Caeretem* dicimus. V. infra ad 22, 1, 10. et Cellar. 2. Geogr. Antiq. 9. p. 465. Tum *ab populationibus* Portug. a m. 1. Ejus lectionis vestigia supersunt in Leid. 1. et Haverk. *ad populationibus* exhibentibus, ut et in Gaertn. qui legit *appellationibus*.

§. 6. *Receptis agrorum suorum spoliis, Romam revertuntur*] *Romani revertuntur* Harlej. 2. et Haverk. Paullo ante *mortales multos* Haverk.

§. 7. *Biduum ad recognoscendas res datum dominis*] *Biduum cognoscendas res* Lovel. 1. *Biduum ad cognoscendas res* Leid. 2. Supra 3, 10, 1. *Exposita omni in campo Martio praeda, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret.* 4, 29, 4. *Praedae pars sua cognoscentibus Latinis atque Hernicis reddita.* 8, 39, 15. *Nihil tamen earum rerum praeter captivos, si qua cognita ex praeda sunt, ceptum est.* 24, 16, 5. *Pecus ceptum est, quod intra dies trigi ta domini cognovissent.* 35, 1, 1 *Potestasque dominis suas res cogn scendi facta.* In eadem re verb simplici *noscere* utitur Livius 1 20, 15. *Adcitique edicto domini a res suas noscendas recipiundasqu* c. 36, 18. *Interamnam edicto dom nis ad res suas noscendas recipien dasque revocatis.* quemadmodu nunc adhibet decompositum quod servant omnes reliqui co dices, et alibi non semel apu Livium, sensu tamen recensen di, obcurrit.

Tertio incognita (erant autem e pleraque hostium ipsorum) sub hast veniere] *incognitum* Florent. *terti quae incognita erant autem ea plu ra quae hostium ipsorum* Haverk *tertio quae incognita erant, aut e pleraque hostium ipsorum* Lovel. 2 et 4. *tertio quae*, et *tertioque* quae dam vett. edd. Eae autem om nes τὸ *ea* omittunt, quod primu adjecit Aldus, et servant libri ma nu exarati. *plura quae* autem, pr *pleraque*, etiam Portug. Deind *sub hasta venire* Gaertn. et Haverk. *venivere* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *venuere* Leid. 1. *venierunt* edd. vett. pro quo iterum Aldus *veniere* substituit. Voces *sub hasta* omittuntur in Lovel. 4.

§. 8. *Cetera bella, maximeque*

militibus est divisum. Cetera bella, maximeque Vejens, incerti exitus erant. Jamque Romani, desperata ope humana, fata et Deos spectabant, quum legati ab Delphis venerunt, sortem oraculi adferentes, congruentem responso captivi vatis. 8

Romane, aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas. emissam per agros 9

Vejens, incerti exitus erant] Vet. lib. *In caetera bella.* SIG. *To In* in nullo meorum obcurrit. In vet. lib. autem Sigonii natum puto ex praecedentis vocis litera finali *m*, qui error in scriptis saepe notatur. V. infra ad 37, 11, 4. Praeterea *Ceteraque bella, maximeque Vejens* Lovel. 5. *Cetera bella, maxime Vejens* Lovel. 1. Tum *juncti exitus* Lovel. 3. *incerti exitus* Gaertn. et Lovel. 2. *incerti exercitus* Leid. 1. Et hic error in libris antiquis frequens est. V. infra ad 10, 33, 1.

Jamque Romani desperata ope humana fata et Deos spectabant] Hic etiam in vitio habitare crediderim Pall. primum tertiumque, qui legunt *Jamque Romani desperata spe humana fata Deorum exspectabant.* Item Andreas, habens *expetebant.* GEBH. Pall. Gebhardi consentiunt Voss. 2. et Lovel. 3. Sed *Romani passim desperata ope*, una voce interposita, Leid. 2. qui idem etiam praefert *fata ad Deos*, quasi voluerit *fata ac Deos.* Nam *ad* et *ac* saepe commutantur. V. infra ad 21, 32, 2. [*Romani exitus desperata ope* Veith.] *exspectabant* autem itidem est in Portug. *exspectant* in editis ante Aldum. Male. V. ad 6, 33, 1. Vitiosam etiam eam lectionem videntes Andreas in ed. Rom. anni 1472. ac Parm. pro eo dederunt *expetebant*, quae vox cum altera non raro commutari solet. V. ad 10, 7, 12. Ex eodem Andrea tamen Hearne *exspectabat* laudat. Mox *legati a Delphis*, pro *ab Delphis*, Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Haverk.

Congruentem responso captivi vatis] *congruentes* Voss. 2. Deinde *responso capti vatis* Florent. V. infra ad 6, 22, 4. *responso captivi atis* Harlej. 1. *responso captivitatis* Leid. 1. Voss. 2. et Lovel. 1. ac 3. quomodo etiam operae aberrarunt in ed. Gronov. anni 1665.

§. 9. *Romane, aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas*] *captivi ve sinas Romane aquam Albanam cave lacu contineri cave in mare manare suo flumine* Leid. 2. *cave lacu* etiam Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *manare sinas suo flumine* Voss. 1. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Harlej. 2. et Haverk. *manare suo flumine sinas suo flumine* Gaertn. *manare suo flumine inasse. missam* Leid. 1. literis transpositis, et male divisis vocibus, quod hujus codicis librario frequens est. *manare suo flumine. Inde assa missam* corruptius Lovel. 2. [*manare sinas sui flumine omissam* Veith.]

Emissam per agros rigabis] *Ἴσως derivabis*, aut *emissa agros rigabis.* Sed vet. lib. *manu missam per agros rigabis.* MURET. Iterum Pal. sec. *manumissam*, non *emissam.* GEBH. Sic loquuntur.

10 *rigabis, dissipatamque rivis exstingues. Tum tu insist audax hostium muris; memor, quam per tot annos obsides urbem, ex ea tibi his, quae nunc panduntur, fati*
11 *victoriam datam. Bello perfecto, donum amplum victor ad mea templa portato: sacraque patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito.*

1 XVII. Ingens inde haberi captivus vates coeptus, eumque adhibere tribuni militum Cornelius Postu-

Hyginus Fab. 164. *At Neptunus iratus in eam terram mare coepit irrigare velle.* Et cum plerumque terras dicamus fontibus irriguas, praetulit tamen Justinus 44, 1. *Cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes et vineis campisque irrigui.* Virgilius 4. Georg. [115.]

— — — *Amicos irriget imbres.*

Claudianus [de Nupt. Honor. et Mar. 101.]

— — — *largos haec nectaris imbres*
Irriget.

Ad quae Jos. Scaliger: Imbres non irrigantur, sed irrigant. Cato de re rust. c. 151. *Si quando non pluet, ubi terra sitiat, aquam irrigato leniter in areas.* JAC. GRON. *manu missam per agros rigabis* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed v. de verbo *emittere* supra ad cap. praec. §. 4. Et optimi etiam ac reliqui omnes codd. vulgatum servant, nisi quod *emissam* exsulet a Lovel. 4. relicta lacuna; *missam* sit in Lovel. 5. *emissa* in Voss. 1. unde firmari posset posterior Mureti conjectura *emissa agros rigabis*; quemadmodum prior *emissam per agros derivabis* illo Livii supra cap. praec. §. 12. *Exsequebatur indu, quae sollemnis derivatio esset.* Sed recte receptam lectionem Cl. Jac. Gronovius tuetur. Quin et *rigare aquam* dici de aqua, quae rivo ducitur, observat Salmas. in Exercit. Plin. p. 415. Similiter in metaphorica locutione Furius in primo Annali apud Macrob. 6. Saturn. 1.

— — *mitemque rigat per pectora somnum,*

quod etiam dicere potuisset *rigat pectora somno.* Cel. Burm. ad Virg. 4. Georg. 115. trajectis vocibus apud Livium legendum censet *per emissam agros rigabis.*

§. 10. *Ex his, quae nunc panduntur, fatis*] *quae nunc pandantur* Portug. et Haverk. quorum prior paullo ante ignorat τὸ *tot* a m. 1. quemadmodum etiam Lovel. 3. vocem *memor.*

§. 11. *Bello perfecto, donum amplum*] *Perfecto bello* Voss. 1. Lovel. 1. et Gaertn. *Profecto bello* Leid. 2. Sed *perfecto* exsulat a Voss. 2.

Sacraque patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito] *sacraque paria* Leid. 2. *ad mea templa sacraque portato patria* Haverk. Deinde *amissa cura est* Lovel. 3. V. ad 3, 38, 11. Tum *instaura* Harlej. 1. de quo errore dicam ad 10, 37, 2. Ceterum omnia haec verba a m. 1. in Portug. omissa erant, postea demum a m. 2. margini adscripta sunt.

miusque ad prodigii Albani procurationem ac Deos rite placandos coepere. Inventumque tandem est, 2
ubi neglectas ceremonias intermissumve sollemne Dii arguerent; nihil profecto aliud esse, quam magistratus, vitio creatos, Latinas sacrumque in Albano monte non rite concepisse. Unam expiatio- 3
nem eorum esse, ut tribuni militum abdicarent se magistratu, auspicia de integro repeterentur, et in-

§. 1. *Ingens inde haberi captivus vates coeptus*] Dictio postrema nothum quid sapit; ut mox, *ad Deos rite placandos coepere*, illud *coepere* pro adulterino ejiciendum videtur. GRUT. Ejecto utroque vocabulo, cui Gruterus litem movit, oratio erit per infinitivum formata, qua Livius saepissime usus est. Et quidem passim similes locutiones corruperunt librarii, ut supra dictum est ad 1, 50, 5. Quum tamen et *coeptus* et mox *coepere* constanter in omnibus meis supersit, invitis scriptis nihil mutandum puto. Nimium Gruterum fuisse in vocibus ex contextu Liviano ejiciendis infra videbimus ad 23, 34, 15. Ceterum *Ingens inde haberi captivo vati honos coeptus* praefert Neapol. Latinii, *Ingens inde haberi captivus vates coeptus*, utraque lectione juncta, Florent. in quo tamen tres posteriores voces postea a manu altera deletae sunt. Verum nulli alii meorum huic lectioni favent. *Ingens haberi*, id est, multae auctoritatis. Supra 4, 6, 5. *Quum Canulejus victoria de patribus et plebis favore ingens esset.* Nepos in Themist. 6. *Magnus hoc bello Themistocles fuit, neque minor in pace. Ingens auctoritate* dixit Livius 42, 11, 3.]

§. 2. *Ubi neglectas ceremonias intermissumve sollemne*] *ubi relictas* Lovel. 2. *ubi nec lectas* Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. Tum *intermissumne* Lovel. 3. 5. et Gaertn. Denique *arguerunt*, pro *arguerent*, quaedam vetustarum editionum.

Nihil profecto aliud esse, quam magistratus vitio creatos] Gronov. in priori ed. notarum ad 40, 50, 3. testatur, verbum *esse* valde sibi suspectum, putatque adjecisse, qui nescirent, *nihil profecto aliud* dixisse Livium, pro nulla alia in re profecto, nimirum neglectas ceremonias. In secundis tamen curis hanc conjecturam omisit. Et sane omnes scripti in vulgatum conspirant, nisi quod *est*, pro *esse*, habeat Haverk. *qua*, pro *quam*, Leid. 1. Sed ibi ultimam literam τοῦ *quam* intercepit prima vocis sequentis. V. ad 23, 8, 9.

Latinas sacrumque in Albano monte non rite concepisse] *Latinas ferias sacrumque* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [*Latinas ferias sanctumque* Veith.] Sed vox *ferias* omnino glossema haberi debet. Ita infra 38, 44, 7. *Latinae inde fuerunt.* Ita vulgo editur, et praeferunt plerique codd. Alii tamen eadem ratione corrupti legunt, *Latinae inde feriae fuerunt.* Vide, quae ad eum locum notantur. Tum *in monte Albano* Lovel. 1. Deinde voces *non rite* exsulant a Lovel. 2.

§. 3. *Abdicarent se magistratu*]

4 terregnum iniretur. Ea ita facta sunt ex senatus
consulto. Interreges tres deinceps fuere, L. Vale
rius, Q. Servilius Fidenas, M. Furius Camillus
5 Numquam desitum interim turbari, comitia inter
pellantibus tribunis plebis, donec convenisset prius
ut major pars tribunorum militum ex plebe crearetur
6 Quae dum aguntur, concilia Etruriae ad fanum

a magistratu Voss. 2. *abdicarent magistratu* Gaertn. Mox *interregnum iniceretur* Voss. 1. a m. 1.

§. 4. *Ea ita facta sunt ex senatusconsulto*] *Et ita facta* Haverk. Alibi ita peccatum est in libris scriptis. V. ad 42. 5, 7. Verbum *sunt* deficit in Lovel. 2.

Interreges tres deinceps fuere, L. Valerius, Q. Servilius Fidenas[*Τὸ tres* deficit in Fragm. Hav. at voces *Q. Servilius* in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Praeterea *tres deinde* exhibent Lovel. 2. et vetustae edd. cujus loco Aldus *deinceps* vulgavit. Et id constanter servant scripti. Alterum ex glossa natum puto. Ita etiam variabatur supra 2, 1, 2. c. 45, 14. infra 6, 5, 6. c. 14, 6. 7, 32, 16. (9, 34, 10. 29, 14, 13. 31, 16, 5.) V. etiam Cel. Burm. ad Suet. Caes. 34. Vis τοῦ *deinceps* supra inlustratur ad 2, 47, 11.

§. 6. *Concilia Etruriae ad fanum Vulturnae habita*] Et hic, quemadmodum supra [4. 61, 2.] et infra 6, [2, 2.] habet Vormaciense volumen *ad fanum Voltumnae*. RHEN. *ad fanum Volumnae* postremum editi. Olim lectum *Vulturnae*. Sed quum jam Rhenanus ex Vormaciensi MS. monuerit, restituendum *Voltumnae*, habeantque MSS. Rottend. *Voltumpne*, Voss. 2. *Voltunae*, Voss. 1. *Vultumnae*, caussa nulla videbatur, cur non ederetur, prout oportuit. JAC. GRON. *Vulturnae* servant Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. N et C. atque a m. 1. Fragm. Hav [Veith.] *Volturnae* Harlej. 2. *Vo laine* Gaertn. *Vultumnae* Voss. 1 Fragm. Hav. a m. 2. et Klock *Voltunnae* Lovel. 3. *Voltumna* Voss. 2. Leid. 1. Harlej. 1. et, quo Hearne Oxonii excussit, L. 1. 2 et B. Neque aliter ex editioni bus Rom. princeps, Tarvis. am bae, Veneta anni 1495. aliaeque *Volumnae* profluxit ex Gruter postrema editione. Etruscorum Deam *Volumnam* a Dea *Voltumna* distinguit Dempster. 1. Etrur. Re gal. 15. p. 61. et 62. V. supra a 4, 23, 5. Praeterea *consilia* Lo vel. 4. et 5. Male. Indicatur enim communis conjunctorum populorum respublica, quod *concilium* non *consilium*, dicitur. V. Gro nov. ad 44, 2, 5. Tum *phareum* pro *fanum*, est in Haverk. Mo: *Capenatibus et Faliscis* Harlej. 2 Portug. Gaertn. et Haverk. *Capenatibus vel Faliscis* Lovel. 3. 4 5. Voss. 2. et Leid. 1.

§. 7. *Antea se id Vejentibus negasse, quia, unde consilium*] *ante se id* Leid. 2. Lovel. 1. 2. *se antea id* Lovel. 5. *ante id* editi ante Aldum. Deinde *quod*, *unde consilium* Voss. 2. et Lovel. 3. quomodo saepe variant librarii in Mstis. V. infra ad 38, 36, 4. Hic vero id factum videtur, quod sibi persuaderent, τὸ *quia* non recte sub-

Voltumnae habita, postulantibusque Capenatibus ac Falisci, ut Vejos communi animo consilioque omnes Etruriae populi ex obsidione eriperent, responsum est: *antea se id Vejentibus negasse, quia, unde* 7
consilium non petissent super tanta re, auxilium petere non deberent. nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in ea parte Etruriae. Gentem invisita- 8

junctivo jungi posse. V. supra ad 2, 8, 5. Mox *auxilium petere deberent*, omissa negandi particula *non*, iidem Voss. 2. et Lovel. 3. quae tamen salvo sensu omitti nequit.

Negare. maxime in ea parte Etruriae] Vide, quid referat, *in ea parte*. universamne Etruriam, an eam, unde petebatur auxilium, et quae Gallis vicinior, Romanis remotior erat? De Gallis autem Livius, perinde atque de Indis, loqui facit Hetruscos. GLAR. Puto distinguendum: *nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in ea parte Etruriae. Gentem invisitatam* etc. JAC. GRON. Vellem, *cum maxime in parte Etruriae*. quandoquidem totius Etruriae concilium illud fuit. COETIER. Si verba *in ea parte Etruriae* a sequentibus avelluntur, illa *Gentem inusitatam novos accolas Gallos esse* plane abrupta sunt, quum in recepta distinctione omnia bene cohaereant et procedant. Sed ita non valde apertum est, quo referendum sit *maxime*. Tolerabilis est sensus, si distinguas, *illis negare maxime. In hac parte Etruriae gentem inusitatam, novos accolas Gallos esse*. Si non recedendum est ab eo, quod libri editi exhibent, *maxime* vix aliud esse potest, quam quod alioqui dicitur *cum maxime*. DUK. Etiam Doujatio hic locus suspectus est; quum enim apud fanum Voltumnae, non ex certa parte et Gallis vicina, sed ex omni Etruria convenissent, τὸ *ea* delendum censebat. Id insuper ei incommodum erat, Gallos dici in parte Etruriae esse, qui partis adcolae erant Aretium versus et Clusium. Huic difficultati obcurrit Cl. Jac. Gronovius mutando distinctionem. Legam itaque et distinguam *nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in parte Etruriae. Gentem* etc.

§. 8. *Gentem inusitatam, novos adcolas Gallos esse*] Palat. sec. *Gentem invisam*, hoc est, non visam. Glossarium Philoxeni *Invisus*, ἀόρατος, μισητός. Sed vulgata lectio stabilitur c. 35. *Cum multitudinem, cum formas hominum inusitatas cernerent*. c. 37. *Inusitato atque inaudito hoste ab oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente*. Lipsius Epistolic. 2. Ep. 26. legit *invisitatam*. Quare jam dudum ab aliis irrisus est. Quinctilianus Declam. 3, [13.] *Influxit Italiae inaudita multitudo, quam ne ea quidem potuit sustinere, quae genuit; inusitata magnitudo corporum, mores etiam Germanis feri*. Livius 27, 39. *Inusitati namque antea alienigenis, nec videre ipsi advenam in sua terra assueti, omni generi humano insociabiles erant*. Justinus 25, 1. *Quibus et elephantes ad terrorem, velut inusitatas barbaris formas, rex ostendi jusserat*. GEBH. Nescio, quinam sint,

tam, novos adeolas Gallos esse, cum quibus nec pa
9 *satis fida, nec bellum pro certo sit: sanguini tame*
nominique et praesentibus periculis consanguineorum i
dari, ut, si qui juventutis suae voluntate ad id bel

qui Lipsium, *invisitatam* reponentem, inriserint. Id tamen hodie inter eruditos constat, indignum fuisse, qui propterea inrideretur. Certe Gronovius etiam supra ad Liv. 4, 23, 1. *invisitatam* legendum hoc loco esse, monuit. Et eam emendationem ex meis firmant Florent. Leid. 1. Klock. et Lovel. 1. eodemque ducunt vestigia Lovel. 5. Portug. et Haverk. *invisam* praeferentium. Plura infra dicentur ad 5, 35, 4.

Cum quibus nec pax satis fida, nec bellum pro certo sit] Tres voces a fine non sunt in Pal. sec. nisi ad marginem a m. 2. Et poterant omnino abesse. GRUTER. Quamvis deletis tribus ultimis vocibus sensus constare possit, illas tamen expungendas non existimo propter consensum reliquorum codicum, qui constanter servant. Unus enim Pal. sec. levioris auctoritatis apud me est, quam ut ejus fide tres integras dictiones ex contextu ejiciam; praesertim quum is, qui codicem recensuit, casdem a prima manu omissas ex alterius comparatione ad marginem adjecerit. Praeterea *pro certo* genium locutionis Livianae spirat. V. supra ad 1, 3, 2. Nimius est Gruterus in subprimendis vocibus, quas sine jactura sensus abesse posse existimat, idque in Livio, cujus lactea ubertas laudari solet. V. ad 23, 34, 15. Praeterea *nec pax fida satis*, transpositis vocibus, Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Livius eamdem rem, quam hic refert, ita exprimit supra 2, 22, 1. *Cum Volscorum gente Latino bello neque pa neque bellum fuerat.*

§. 9. *Sanguini tamen nominiq et praesentibus periculis consangu neorum*] *sanguinique tum meni nomini et praesentibus* sine ull sensu Lovel. 5. *sanguini tamen nomini et praesentibus periculi* Leid. 2. Non sequor. Haec enii compositio Livio est familiari sima. Supra 4, 6, 12. *Hanc me defiam aequitatemque et altitudi nem animi ubi nunc in uno inveni ris?* c. 25, 4. *In Etruriam Pompti numque agrum et Cumas frumen caussa misere.* c. 32, 11. *Memo opimi doni Romulique ac Jovis Fe retrii rem gereret.* 5, 18, 12. *L exitium ab urbis tectis templisqu ac Romanis moenibus arcerent.* V etiam supra ad 2, 31, 1. *tum* pro *tamen*, est etiam in Lovel. 4 V. ad 22, 17, 5. Tum *sanguine rum* Haverk.

Si qui juventutis suae volunta rii ad id bellum eant, non impe diant] In Vormaciensi volumin est, *voluntate ad id bellum eam* RHEN. Pall. tres, et Campa ed. *voluntate ad id bellum ean* Rectius. neque aliter libri Rhe nano usurpati. GEBH. Ex MSS et ed. Campani restituimus *vo luntate.* Et sic saepe Livius. 2 [24, 5.] *Per metum potius quas postmodum voluntate consuluisse* Hoc l. 5, [52, 12.] *Si non volun tate mansimus in Capitolio per te menses obsidionis.* 7, [39, 13.] *P rum spes erat, voluntate quicquas facturum.* 35, [22, 6.] *Castell multa expugnavit, alia voluntat ad eum defecerunt.* Eodem lib. [c

lum eant, non inpediant. Eum magnum advenisse 10
hostium numerum, fama Romae erat. eoque mitescere discordiae intestinae metu communi, ut fit, coeptae.

43, 4.] *Multa homines voluntate remittere.* 37, [39, 12.] *Duo milia misserum Macedonum Thracumque, qui voluntate sicuti erant.* 39, [25. 5.] *Si voluntate, non vi atque armis coacti, cum Aetolis essent.* Terentius Adelphis [3, 4, 4.]

Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.

J. FR. GRON. *voluntate* etiam omnes codices, quibus usus sum, solo excepto Gaertn. qui manifesto errore scribae praefert *voluptate*, vel ipsa etiam hac aberratione veram lectionem firmans. Nam, propter adfinitatem ductuum literarum *n* et *p* in scriptura Longobardica, saepe voces *voluntas* et *voluptas* commutari solent ab indoctis librariis. V. supra hoc lib. ad c. 6, 3. *voluntate* autem etiam in Oxoniensibus suis superesse Cl. Hearne testatur. *Voluntate eant*, id est, sponte eant. Supra 3, 41, 5. *Prope malebant, postmodum ipsos decemviros voluntate abire magistratu.* c. 69, 8. *Exercitusque novus, paucis cohortibus veterum militum voluntate sequentium, manavit ad decimum lapidem.* 21, 58, 2. *Eum quoque gentem, sicut Gallos Ligurresque, aut vi aut voluntate adjuncturus.* 42, 32, 6. *Multi voluntate nomina dabant.* c. 67, 4. *Antroma voluntate colentium recepit.* 43, 19, 6. *Ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita.* 43, 12, 2. *Partim voluntate, partim metu.* Sallust. in Jug. 13. *Urbes partim vi, alias voluntate imperio suo adjungit.* ubi videndus est Cl. Cortius. Praeterea *si quis juventutis sua voluntate ad id bellum eat* Haverk. *sua voluntate* etiam Harlej. 2. Ita 22, 49, 17. *Quum sua voluntate milites in legionibus facti essent.* (* 39, 37, 19.) 45, 42, 7. *Non sua voluntate Cotyn bello juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset.* Quum tamen soli ita codd. illi praeferant, reliqui *juventutis suae* servent, id etiam alteri praefero. Ceterum *si quis juventutis suae* etc. *eat* etiam Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. a m. 2. qui a m. 1. exhibuerat *si quis suae juventutis* etc. *eant.* Et ita est in Harlej. 2. Sed numerum pluralem et plures et integriores codices tuentur. *erant*, pro *eant*, Lovel. 2. Tum voces *non inpediant* deficiunt in Voss. 2. auctius vero *non inpediant eum* legit Portug.

§. 10. *Eum magnum advenisse hostium numerum*] Voces *Eum* in Portug. *advenisse* in Leid. 2. et Lovel. 1. non adparent. *Cum*, pro *Eum*, praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. sollemni librariorum lapsu. V. ad 4, 19, 2. *Tum* Lovel. 2. Sed *Eum*, pro *Eorum*, legendum, conjecit vir doctus in margine edit. Curionis. Ego vulgatum mutandi causam non video.

Eoque mitescere discordiae intestinae etc. *coeptae*] Prima vox exsulat a Lovel. 5. *eo q̃ mitescere*, id est *eo quod*, habet Gaertn. [Veith.] errore admodum frequenti in libris Msstis. V. ad 2, 41, 8. Tum *militescere* absurde aberrans Harlej. 1. *mitescere* Lovel. 5.

1 XVIII. Haud invitis Patribus P. Licinium C
vum

§. 1. *P. Licinium Calvum praerogativa tribunum militum non petentem creant*] Vet. lib. habent *tribunum militum consulari potestate non petentem.* Caeterum *praerogativae*, non *praerogativa*, legendum est. Nam quae primae tribus suffragium inibant, *praerogativae* dicebantur, quod primae *rogarentur*, quos vellent consules fieri; secundae *jure vocatae*, quod in his, sequente populo, ut saepe contigit, praerogativarum voluntatem, jure omnia complerentur, ut scribit Pedianus in secundam Verrinam [ad Cic. 1. in Verr. 9.] Sic 10, [22, 1.] *Eumque praerogativae et primo vocatae omnes centuriae consulem dicebant.* Erat autem una juniorum praerogativa, altera seniorum, quod ex aliis locis intelligi potest. Praerogativae autem sorte educebantur. SIG. Nota. mox caeterae *tribus jure vocatae.* Dubium mihi est, quid caussae sit, cur Livius non et *centurias jure vocatas* dixerit. Nam haec comitia centuriata. H. VALES. Quae sint *centuriae* et *tribus praerogativae*, satis exposuerunt Gruchius, Sigonius, et Gronovius. Sed de sententia et scriptura hujus loci, et alterius, quem Sigonius hic e l. 10, 22. descripsit, magna fuit inter eum et Gruchium contentio. Hic 1. de comit. Rom. 4. et in fine Refutationis ad posteriorem Sigonii disputationem putat, hoc tempore adhuc obtinuisse veterem rationem comitiorum centuriatorum a Servio Tullio profectam, et a Livio l. 1, 43. relatam, ut primo loco centuriae Equitum, qui omnes in prima classe erant, ac deinde centuriae peditum ejusdem classis ad suffragium ferendum vocarentur; nec nisi post expletas 35. tribus, id est, post annum U. CXXII. in usum niisse, ut in his comitiis una omnibus tribubus sorte duce tur, e cujus centuriis sine d crimine classium itidem una c turia sorte lecta, eo quod p ma rogaretur, *centuria praero tiva*, et ab hac tribus, e qua ce turia illa lecta erat, *tribus pr rogativa* dicta fuerit. Livium n que hic, neque l. 10, 22. de h centuria praerogativa agere; i que ex eo liquere, quod non *pr rogativam*, sed *praerogativas* n mero plurali dicat, id est, illius sententia, centurias Equ tum, et alias primae classis, qu ex instituto Servii suo jure, sine sorte primae vocabantu ita ut *praerogativas* et *primo voc tas* dicere idem sit. Nam Sig nium, qui hic in Scholiis vulg tam utriusque loci Liviani scr pturam *praerogativae* defenda deinde contra omnium exempl rium fidem *praerogativa* legente ea corrumpere. Denique quo Livius hic *jure vocatas tribus* o ponit *praerogativis*, in eo prol pain esse, quum eo tempore *ce turia praerogativa*, et *jure vocat tribus* nondum fuerint. Sigoniu contra in priore disputation cum Gruchio, et c. 2. de leg Curiata contendit, *praerogativa tribum* et *centuriam* jam ante e pletas 35. tribus fuisse, idque e his locis Livii apertum esse. No posse ex uno loco Livii l. 1, 43 quo fere solo nitatur Gruchius probari, praerogativam in co mitiis centuriatis ante expleta 35. tribus incognitam fuisse, *quun* contrarium duobus locis docea Livius. Nullam caussam esse quamobrem Livius illis *praeroga tivam* et *jure vocatas* tribus aliter sumere voluerit, quam l. 24, 7 et 9. l. 26, 22. et l. 27, 6. In

vum praerogativa tribunum militum non petentem creant, moderationis expertae in priore magi-

veteribus libris Livii hic et l. 10, 22. utramque scripturam, *praerogativae* et *praerogativa* esse, sibique nunc melius videri *praerogativa*, quam, quod ante probarit, *praerogativae*. Postremo, frustra hic et l. 10, 22. fingi prolepsin, nec Gruchium in eo quemquam sectatorem habiturum. Non est meum, inter eos tantam componere litem: sed tamen responsiones Sigonii mihi non videntur esse sine pondere. Gruchii interpretatio mihi non tam plana reddit verba Livii l. 1, 43. ut ex iis sine controversia liquere putem, *centuriam* et *tribum praerogativam* ante expletas 35. tribus non fuisse. Quod *praerogativas* et *primo vocatas centuriias* easdem facit, et in verbis Livii l. 10, 22. quae hic in Scholio Sigonii leguntur, copulam *et* interpretatur, *id est*, satis contortum, et prope idem est, ac si quis dicat *praerogativae* et *praerogativae*. Sigonius quoque, si utraque lectio *praerogativae* et *praerogativa* in Mstis est, sine reprehensione potuit mutare sententiam, ac, deserta scriptura, quam antea defenderat, deinde illam amplecti, quae sibi verior videbatur. Postremo, quod de prolepsi dicit Gruchius, id, quamdiu Sigonius illius interpretationi verborum Livii l. 1, 43. non adsentitur, eamque aliquot argumentis impugnat, quodammodo pro adfirmatione illius, quod in quaestione versatur, haberi potest. Sigonii sententiam, circa haec tempora jam mutatam fuisse rationem comitiorum centuriatorum, a Servio Tullio inductam, probavit etiam Perizonius. Nam hic Animadv. Histor. c. 4. in princ. reprehendit Livium, qui, quum l. 1, 43. scripsisset, aetate Servii tribus ad centuriarum distributionem ac numerum nihil pertinuisse, hic subito *tribunum jure vocatarum* in comitiis centuriatis mentionem faciat. Etiam de ratione primae classis centurias ex instituto Servii ad suffragium vocandi dissentiunt Gruchius et Gronovius. Nam ille scribit, ante praerogativam tribum et centuriam in his comitiis inductam, primae classis centurias semper suo jure ac sine sorte primas vocatas fuisse. At Gronovius 4. Observ. 1. ex instituto Servii primam classem sortiri solitam, quae esset centuria praerogativa. de quo tamen nonnihil dubito, quum id nullius vetusti scriptoris testimonio confirmet. Livius sortis mentionem non facit, ac de ea re hoc tantum scribit l. 1, 43, 11. *Equites enim vocabantur primi: octoginta inde primae classis centuriae.* Et licet suspicari, quum classes et centuriae suo quaeque ordine in tabulis descriptae essent, semper eam centuriam, quae ordine ac numero prima in tabulas relata erat, primam, ac deinceps ceteras eo ordine, quo descriptae erant, vocatas fuisse. Nam quod deinde post inductam praerogativam usus sortis fuit, id, tacentibus antiquis scriptoribus, nullo satis firmo argumento ad rationem superioris temporis comitiorum centuriatorum, cujus auctor fuit Servius, transferri potest. Ceterum Gronovius quid de hac contentione Gruchii et Sigonii senserit, non significat; et quum multis de *tribu* et *centuria praerogativa* agat, omniaque alia loca Livii, in quibus hae memorantur, 4. Observ. 1. laudet, hunc et eum, qui est l. 10, 22. praeterit, neque aut hic, aut ibi, ullam varietatem scripturae e li-

stratu virum, ceterum jam tum exactae aetatis

bris suis adnotat. quamquam ex eo, quod in animadversione ad hunc locum *praerogativas* dicit, colligi videatur, eum hanc scripturam probasse. Pro *creant* Sigonius quoque legit *creat;* neque tamen se hoc in libris veteribus invenisse dicit. Puto *creant* retineri posse. *Praerogativa creant* dictum est, ut alia hujus generis, quae collectiva vocant grammatici. Livius 26, 22. *Quum centuria* praerogativa *frequens succlamasset, nihil se mutare sententiae, eosdemque consules dicturos esse.* De praerogativa agit etiam Pantagathus apud Fulv. Ursinum ad Liv. 1, 43. Multa ibi scribuntur, quae, etsi diligenter legi, tamen intelligere non potui. Sed de praerogativa, si mentem illius recte perspexi, ita existimat: Primam classem obtinuisse jus praerogativae ante immutatum numerum centuriarum in singulis classibus, id est, ante expletas 35. tribus. Hoc autem quia demum anno U. 1DXII. factum est, quaerit, quid sit, quod Liv. l. 5, 18. et l. 10, 22. jam ante id tempus *praerogativae* et *tribus* in comitiis centuriatis mentionem facit? et respondet; *Memoriaene* Livii *peccatum, an librariorum erratum esse* dicemus? ac non multo post cum Gruchio ad prolepsin decurrit. An haec satis valeant ad evertendam Sigonii opinionem et controversiam definiendam, aliorum existimatio esto. Gronovius 4. Obs. 1. hanc caussam mutati in comitiis centuriatis veteris ordinis reddit, quod *in immensum aucta erat multitudo civium;* ex quo intelligi voluit, rem ob hanc caussam non amplius ea ratione atque ordine, cujus Servius rex auctor fuerat, commode administrari potuisse. Non definit tempus, in quod hanc mutationem incidisse putet; sed si caussa illius, quam tradit, vera est, ne puto facile aliam dici posse, s mul tacite significat, verior esse sententiam Sigonii. Nam nu merum civium post annum U. 1DXI non multo majorem fuisse, quar sub annum U. CCCCXXX. scimus e Livio, qui l. 9, 19. auctor est ejus aetatis, qua Alexander M. flo ruit, qui circa annum hunc U. C obiit, lustris jam CCL. millia ca pitum censa fuisse: at post annun U. 1DXII. paullo plus quam CCLXX millia censa fuisse, est in Epit Liv. 20. Quin et post hunc annun et expletas 35. tribus aliquant minorem, quam superioribus ali quot lustris, fuisse numerum ci vium, constat ex Epit. 11. 13. 14 16. et 18. Erat ergo jam ante sa tis idonea caussa veterem comi tiorum centuriatorum rationem mutandi. Sed et ipse Gruchius suo se gladio jugulat. Nam quum 1. de Comit. 2. p. 27. ostendisset bella comitiis centuriatis jussa fuisse, quod certissimum est, ver ba Livii l. 6, 21. *Omnes tribus bellum jusserunt*, quae huic senten tiae gravissime adversari viden tur, duplici ratione explicat; primo *omnes tribus* nihil aliud significare, quam universum populum; deinde hoc etiam eo referri posse, *quod in centuriatis comitiis praerogativae tribus et jure vocatae frequenter in historia Livii appellantur.* Hoc se scripsisse vel oblitus fuit, quum in Refutatione illa tam calide adversus Sigonium disputabat, vel dissimulavit. et miror a Sigonio non animadversum fuisse. Locus ille Livii difficilis est; sed credo, meliorem esse posteriorem explicationem Gruchii. Pantagathus non aliam hujus nodi solvendi rationem invenire potuit, quam ut diceret, Livium ibi quoque, ut in superioribus, nempe l. 5, 18. et l. 10, 22. *non videri temporis habere rationem*, id

omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici 2

est, prolepsi uti. Sed de his quisque, ut libet, sentiat. Ego nondum quidquam propositum video, in quo ἀναγκαία ἀπόδειξις sit, vetus institutum Servii demum post annum urbis DXII. in comitiis centuriatis mutatum fuisse. DUK. Additamentum, quod ex vet. lib. Sigonius profert, etiam in meorum quibusdam superest, sed fere in libris pejoris notae, et varie conceptum, variisque locis interpositum. Nam *non petentem consulari potestate creant* est in margine Fragm. Hav. a m. 2. *non petentem potestate consulari creant* in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *non petentem potest. creant con.* Gaertn. Unde, ut et quod optimi codd. voces illas non agnoscant, merito efficio, eas pro glossemate habendas, et olim margini adscriptas fuisse, ut indicaretur, quales tribuni militum indicarentur. V. infra hoc cap. §. 7. Ita alibi simpliciter *tribuni militum*, vel *militares*, vocantur, non additis *τοῖς consulari potestate*. Supra 4, 10, 9. *Eo tribunorum militarium nulla mentio his consulibus fuit.* Hoc lib. c. 12, 4. *Praeerant tribuni militum M.' Aemilius et K. Fabius.* Deinde *praerogativa creant* omnes codd. mei, uno excepto Lovel. 2. In quo est *creat*. Quemadmodum autem Sigonius id emendandum credit *praerogativae creant*, ita contra Octav. Pantagathus sive Ant. Augustinus apud Ursinum supra ad 1, 43, 12. malebat *praerogativa creat*. Insuper *P. Lucinium Calvum* praeferunt Lovel. 2. 5. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Cognomen autem *Calvus* omittunt Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. qui uterque error etiam supra commissus erat hoc lib. c. 12, 9. Deinde *non potentum* Lovel. 1. *non potentem* Florent. a m. 1. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 1. et in contextu Voss. 1. in cujus margine emendatur *non potent. m.* V. supra hoc lib. ad c. 14, 5. Paullo ante *in viris*, pro *invitis*, Gaertn. et mox in verbis sequentibus *ex parte*, pro *expertae*, Leid. 1. et Gaertn. Praeterea *priori magistratu*, pro *priore*, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 2. *Omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici adparebat*] Hic P. Licinius Calvus tribunus militum fuit anno CCCLV. at reliqui quatuor anno CCCLVI. Calvus quidem ex plebe cum quatuor patriciis; at hi quatuor plebeji cum uno patricio M. Veturio. Illud igitur *ejusdem anni* quomodo intelligendum sit, haereo. Nam quod quidam dicunt *ejusdem* non ad Calvum, sed ad ipsos quatuor tribunos referendum, mihi non satisfacit. Paullo enim post Licinius ipse *collegas* vocat, haud dubie suos. quare hoc effugium est, non vera solvendi via. Ego puto lapsum memoria auctorem, nec id adeo religiosum illi; nisi quis codicem corruptum existimat; quod nec ipsum impossibile est. GLAR. Ex vocibus *refici adparebat* nullum praesidium defendendo Livio adversus censuram Glareani Sigonius comparare potest, quod ad verba sequentia molitur. Mox enim subjungit, quos ejusdem collegii fuisse existimet, et de quibus dicat, adparuisse eos refici: et tamen illi non uno, sed duobus annis tribunatum militarem obtinuerunt. Doujatius addendum putat *ex collegio ejusdem aut sequentis anni*. Verum, praeterquam quod omnes codd. quos consului, in vulgatum conspirent, nisi quod in uno Leid. 2. a m. 1. sit *adparebant*, ita nihilominus adversantur verba sequentia Licinii, quibus indicat, ideo

adparebat, L. Titinium, P. Maenium, P. Maeliu
Cn. Genucium, L. Atilium: qui priusquam renu

populum Romanum omnes ex collegio ejusdem anni tribunos reficere voluisse, quoniam concorditer hunc magistratum gessissent. Errorem itaque non librariis, sed Livio, tribuendum puto.

Refici adparebat, L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genucium, L. Atilium] Veteres libri nihil dissentiunt a vulgatis, nisi quod non *P. Menenium*, sed *P. Maenium*, habent. Diodorus autem, ut ante dixi [ad c. 12, 10.] haec edit nomina [l. 14. p. 443.] *Λεύκιον Τιτίνιον, Πόπλιον Λικίνιον, Πόπλιον Μαίλιον, Κόϊντον Μαίνιον, Γναῖον Γενύκιον, Λεύκιον Ἀτίλιον*. Quare cum quinque tantum tribunorum nomina sint in libris Livii, pro *P. Menenio*, *P. Maenium*, *P. Maelium* reponendum est, praesertim vero cum scribat, *omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici apparebat*. Sunt enim *omnes ex eodem collegio* praeter *Cn. Genucium* et *L. Atilium*. Et recte. non enim aït *omnes refectos esse ejusdem collegii*, sed *apparebat omnes refici*. Atque hic locus causam dedit Glareano, ut in Livium acerbe inveheretur. †„Glareanus non invehitur in „Livium, sed aït, fieri posse, ut „codices Livii sint depravati, aut „Livius lapsus memoria." † SIG. *L. Titilinium* Florent. *L. Ticinium* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. mox hoc cap. ad §. 7. et supra ad c. 12, 10. Tum *P. Maenium*, pro *P. Menenium*, omnes codd. mei, (nisi quod in uno Haverk. sit *P. Memius*) et Hearnii Oxon. L. 1. 2. et C. *Maenius* autem et *Menenius* etiam alibi confunduntur. V. ad 8, 13, 1. Quem deinde tertio loco addidit Sigonius, *P. Maelium*, ignorant iterum, quos vidi, codices, qu
Hearnius etiam de Oxon. B. C
N. testatur. Et verisimiliter
gnius suspicatur in Annal. ad a
CCCLVII. p. 217. eum praeterm
sum esse a librariis indoctis, q
bus post *P. Maenium* nomen
Maelii frustra repeti videbat
Quartum vocant *Cō. Genucium*
vel. 2. et 3. *Cog. Genucium* Voss
et Lovel. 1. *consulem Genuci*
Voss. 2. *cons. Genucium* Leid.
Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m
M. Genucium a m. 2. *Co. Gemici*
Leid. 2. *Con. Genucium* Harlej
C. Genutium Portugs. et Have
Gemitium, omisso praenomin
Lovel. 4. Soli Harl. 2. et Gaertn.
cte *Cnaei* praenomen ei tribuu
Denique loco ultimi *L. Atili*
Lovel. 4. *consules* praefert. *La*
lium Harlej. 1. *L. Actilium* Leid.
L. Attilium Lovel. 1. 2. 5. Po
tug. et Haverk. Sed, *Atili*
uno *t* scribi oportere, Sigoni
supra monuit hoc lib. ad c. 1
3. ubi a quibusdam *Atinius* v
cabatur. Quin et Pighius l. l. m
do eum *Atinium*, modo *Atiliu*
appellavit, sed, ut patet, inv
tis omnibus codd. Voces *L. A*
lium, *qui*, *priusquam renunci*
rentur, *jure vocatis tribubus*, *pe*
missu deficiunt in Gaertn. *L. T*
tinium, *P. Menenium*, *Cn. Gen*
tium, *L. Racilium* praeferunt v
tustiores typis exarati. Sed, p
L. Racilium, primus Aldus *L. At*
lium reposuit. Sigonius veram l
ctionem recte investigavit.

Qui priusquam renunciarentu
jure vocatis tribubus permissu i
terregis P. Licinius Calvus ita ve
ba fecit] Si sensum explicaver
quemadmodum interpungi verb
oporteat, apparebit. P. Licinium
inquit, non petentem praeroga
tivae tribunum militum creant

ciarentur, jure vocatis tribubus permissu interregis P. Licinius Calvus ita verba fecit: *Omen concordiae*, 3

omnesque deinceps ex collegio eiusdem anni renici apparebat, qui priusquam renunciarentur a jure vocatis tribubus, P. Licinius permissu interregis ita loquutus est. SIG. Interpunctio Sigonii potest admitti, *priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, hac interpretatione: priusquam per interregem praeconis voce pronunciarentur, atque ederentur illorum nomina ad jure vocatas tribus. Cicero pro Muraena [1.] *Illo die, quo, auspicato, comitiis centuriatis, L. Muraenam consulem renunciavi.* Pro domo [43.] *Posse se, interposita aedilitate, a L. Pisone consule praetorem renunciari.* 5. in Verr. [15.] *Cum esses praetor renunciatus, non ipsa praeconis voce excitatus es, qui te toties seniorum juniorumque centuriis illo honore affici pronunciavit, ut hoc putares, aliquam reipublicae partem tibi credidisse.* Hunc et tot alios similiter loquentes (habes apud Brissonium [2. de Formul. pag. m. 135.]) potius debuisset sequi Sigonius, quam renunciatos a jure vocatis tribubus dicere, auctore uno Pisone, qui ambigue apud A. Gellium 6, 9. *Eumque pro tribu aedilem curulem renunciaverunt.* Pro quo *dicere* mavult Livius. Etsi autem et quae sequuntur, *verba fecit*, possint conjungi *jure vocatis tribubus*; (nam ita Cic. 1. in Verrem [c. 7.] *Ipsi Hortensio, propinquis necessariisque suis verbum nullum fecit*:) tamen illam distinctionem magis probo, quia sermo Licinii Calvi non tantum ad jure vocatas, sed ipsas etiam praerogativas est directus: quas oportuit utique in suffragium revocari de filio, quem suo loco commendavit. J. FR. GRON. Id est, antequam jure vocatae ad suffragium ferendum citarentur. Nam sententia praerogativae ut et aliarum centuriarum sententiae statim renunciabantur, priusquam sequentes in suffragium irent. Ita Gruchius 1. de Comit. p. 610. et 613. tom. 1. Thes. Antiq. Graevii, et Brisson. 2. de Form. p. 134. e Liv. 26, 22. Cic. Orat. 2. Phil. 33. 5. in Verr. 15. et Varron. 6. de L. Lat. p. 73. De distinctione, *qui priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, adsentirer Gronovio, si ostendisset, verbo *renunciare* hac in re casum tertium addi. Nunc ἐκέχω, donec id invenero. Certo multo usitatius est *verba facere alicui*, quam *renunciare magistratum centuriis, tribubus, populo.* Plautus Poen. 4, 2, 18. *Verba facit emortuo.* Terent. Andr. 4, 4, 13. *Verbum si mihi unum, praeterquam quod te rogo, faxis.* Verum est, sermonem Licinii etiam ad praerogativam dirigi; sed praecipue volebat deterrere jure vocatas, ne suffragium praerogativae sequerentur. DUK. *qui prius nunciarentur* Portug. a m. 1. *qui priusquam renunciaretur* Leid. 2. Tum *permissi interregis* Haverk. Hinc *L. Licinius Calvus* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 5. *L. Lucinius Calvus* Fragm. Hav. a m. 1. *P. Lucinius Calvus* Lovel. 2. Praenomen exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterum Doujatius *jure vocatis tribubus* accipit absolute dictum in ablativo, hoc sensu: priusquam renunciarentur ii, de quibus agitur, si tribus jure vocatae essent, sive, postquam tribus reliquae jure essent vocatae, suffragiumque tulissent. quod nemini probabit.

§. 3. *Omen concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus utilis*] Magis placet, ut legatur, quem-

Quirites, rei maxime in hoc tempus utili, memo
nostri magistratus vos bis comitiis petere in insequen
4 *annum video. Si collegas eosdem reficitis, etiam*

admodum est in archetypo nostro, *rei maxime in hoc tempus utili*, ut *concordiae* dictum sit dandi casu. RHEN. Vet. aliquot libri habent *utili*, ita ut *concordiae* sit casus dandi, non gignendi. Caeterum obscurissimi loci hic sensus est. Vos video, Quirites, dum me collegasque meos tribunos reficitis, memoria prioris magistratus nostri in insequentem annum omen concordiae petere, rei maxime in hoc tempus utili, id est, ominari concordiam anni futuri. Quod si collegas eosdem reficitis, me certe praeterire debetis. SIG. Per incuriam sive typorum, sive ipsius Sigonii vox *plebis* (certe in tribus editionibus, quas habeo, Scholiorum ejus) irrepserat; quum pateat satis, non de tribunis plebis, sed militum consulari potestate sermonem esse. Id in gratiam viri optime meriti inducendum putavi. JAC. GRON. *Omnem concordiae quaerunt Dei, maxime in hoc tempus, ut illi* Lovel. 3. *Omnem concordiae, Quirites, rem, maxime in hoc tempus utilem* Lovel. 4. *Omnem concordiam, Quirites, rem maxime in hoc tempus utilem* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *Omnem concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus ut illi* Fragm. Hav. a. m. 1. *Omnes concordiam, Quirites, rem maxime in hoc tempus utilem* a m. 2. *Omnem concordiam, Quirites, rei maxime in hoc tempus utilem* Gaertn. Se quoque *rem utilem* in Oxon. N. reperisse Hearne testatur. Vox *Quirites* deest in Harlej. 1. pro qua q̄ habet Voss. 1. *que* Klock. *quae* Lovel. 1. *quer̄* Leid. 1. *queri* Leid. 2. Tum *rei* exsulat ab eodem Leid. 2. Male. Supra 2, 3, 4. *Leges rem surdam, exorabilem esse.* Ovid. Epist Heroïd. 12.

Res est solliciti plena time amor.

Epist. 6, 21. *Credula res a est.* 2. ex Ponto Epist. 7, 37. *timida est omnis miser.* 4. ex Po Epist. 15, 31.

Verum quid faciam? res in derata cupido est.

Et ita πράγμα Graecis adhib tur. Lucian. in Asin. p. 79. *vos πράγμα εὐκαταφρόνητ* Deinde *maxime in hoc tempus ut* Flor. Voss. ambo, et Leid. amb Eodem fere errore alibi *ex ill* pro *exulis*, datum est. V. ad 3 35, 7. *maxime in hoc tempus ut* Harlej. 1. Et ita praeferunt pl raeque primarum editionum quaedam *maxime in hoc temp utillimae.* Aldus demum rep suit *maxime in hoc tempus utili* Verum, *petere omen concordia rei utili*, eodem modo dictu est, quo *quaerere locum seditio* et similia multa, de quibus, s pra actum est ad 3, 46, 2.

Memoria nostri magistratus v his comitiis petere in sequentem a num video] Chiffl. Voss. uterqu Rott. Flor. *in insequentem annum* Retrovise ad 4, 30, 12. J. FR GRON. *et in sequentem annu* Fragm. Hav. *in insequentem a num* Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej 1. Gaertn. Hearnii Oxon. L. 1. 2 et N. et ed. Rom. anni 1472. Re liqui mei *in sequentem annum* prae ferunt: inter quos etiam est Voss 1. si fides habenda sit ejus ex cerptis, quae penes me sunt [Veith.] Sed syllaba initialis *i*

meliores factos, me jam non eumdem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis. vires corporis adfectae, sensus oculorum atque aurium hebetes, memoria

intercepta est a voce praecedenti. V. supra loco, quem Gronov. laudavit. Praeterea *memoriam nostri magistratus* Lovel. 3. vox *nostri* deficit in Lovel. 1. et Leid. 2. [*vestri* Veith.] Tum *nos*, pro *vos*, habet Gaertn. V. ad 34, 2, 2. Deinde *ipsis comitiis* Voss. 2. et Lovel. 3. *kiis comitiis* Portug. *iis comitiis* Haverk. Vox autem *his* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Si collegas eosdem reficitis, etiam usu meliores factos*] *sit collegas* Florent. *et sit collegas* Harlej. 1. *sic collegas* Leid. 1. prima vocis sequentis litera male repetita in fine praecedentis. V. ad 40, 7, 8. Tum *et jam usu* Gaertn. V. infra ad 39, 10, 6. et supra ad 1, 47, 9. Denique *usu meliore factos* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed literam finalem *s* elisit initialis *f*. V. supra ad 4, 33, 11. Ceterum interpunctionem hoc loco mutavi. Olim autem distinguebatur: *video, si collegas eosdem reficitis, etiam usu meliores factos. Me jam non eumdem* etc. *videtis.*

Me jam non eumdem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis] Particula *sed* aberat a Voss. 2. et Lovel. 3. quae apud Livium saepissime subintelligitur. Ita supra 1, 25, 3. *Nec his, nec illis periculum suum; publicum imperium servitiumque obversatur animo.* Plura jam eo loco notata sunt, quae consulenda. Quum tamen omnes reliqui codices vulgatum servent, uni aut alteri codici tantum tribuere non audeo, ut ejus fide receptam lectionem mutem. Eleganter autem se non P. Licinium, sed ejus *umbram* vocat. Ovid. 3. Amor. Eleg. 7, 16.

Nec satis exactum est, corpus an umbra forem.

Senec. in Herc. Oetaeo 1345.

— — *Herculem spectas quidem;*
Sed umbram, et nescio quid vile mei.

Lucan. 1, 135.

— — *stat magni nominis umbra.*

Similiter se tantum *nomen* P. Licinii vocat. Ita supra 3, 65, 9. *Plebs ita in tribunatu ponere aliquid spei, si similes Icilio tribunos haberet: nomina tantum se biennio habuisse.* Praeterea praenomen Licinii deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. *P. Lucinii* habet Lovel. 2.

Vires corporis effoetae] Vide, quale flagitium commiserit, qui *effoetae* hic ausus est scribere, cum legendum sit *vires corporis affectae.* Sic infra [c. 52, 9.] *Modo quae res*, inquit, *post prodigium Albani lacus, nisi inflauratio sacrorum auspiciorumque revocatio, adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit? Affectam* vocat debilitatam. Iterum 6, [3, 2.] *Quorum legati, opem rebus adfectis orantes, cum senatum adissent.* Et 9, [3, 5.] *In corpore tamen*, inquit, *adfecto vigebat vis animi consiliique.* Ibidem mox, *Jam animum quoque patris*, inquit, *consenuisse in adfecto corpore rebatur.* RHEN. Eamdem emendationem Rhenanus ad Taciti 3. Hist. 65. proponit, e conjectura, ut videtur; nam non provocat ad libros scriptos, in quibus Sigonium et Gronovium hoc invenisse credi

5 *labat, vigor animi obtusus. En vobis*, inquit, *juv nem*, filium tenens, *effigiem atque imaginem eju quem vos antea tribunum militum ex plebe primum f*

par est. Alioqui *effoetae* defendi posset e Virg. 5. Aen. 395.

— — *Sed enim gelidus tardante senecta*
Sanguis hebet, frigentque effoetae in corpore vires.

Nisi tamen poëta figura usus est, et hoc maluit, quam *effoeto in corpore*, quomodo Cic. de Sen. 9. loquitur. *Libidinosa et intemperans adolescentia effoetum corpus tradit senectuti.* Et *affectus* et *effoetus* etiam alibi ita permutantur, ut dubium esse possit, utrum praeferendum sit. In Cic. de Sen. 14. pro recepta lectione, *quum ex eo quidam jam adfecto aetate quaereret, uteroturne rebus Venereis*, scripti aliquot apud Aldum habent *effoeto aetate.* et Catil. 2, 9. pro *tertium genus est aetate jam adfectum*, MS. Mureti praefert *aetate jam effoetum.* Quae aeque recte dicuntur, ut apud Ovid. 7. Met. 312. *effoetus lanuger annis.* DUK. Recte Rhenanus *adfectae* restituit. Non enim *effoetae*, sed *adfectae vires corporis*, id est, fractae, debilitatae, inpediunt, ne quis utilem reipublicae consulem aut magistratum agat. Et ita etiam praeferunt Florent. Voss. uterque, Leid. 1. et in margine 2. Lovel. 1. 2. Harlej. uterque, Haverk. et in marg. Fragm. Hav. Praeterea etiam Hearnii Oxonienses, Neap. Latinii, et multae ex vett. edd. Ita certe est in Rom. anni 1472. Parm. Mediolanensibus 1480. 1495. 1505. Veneta 1498. et aliis. Proxime verum *effectae* est in Gaertn. Solent autem voces *Effectus* et *Affectus*, licet alio sensu usurpatae, inter se commutari. V. (ad 9, 39, 9.) Cl. Corte ad Plin. Ep. 19, 1. Similiter etiam *effect* et *effoetus.* V. eumdem ad Pli 5. Ep. 17, 6. Corruptius *effer* Lovel. 4. [Veith.] *effere* Lovel. *esse te* Lovel. 5. Supra 4, 41, *Plaustra jumentaque exercitum a fectum proelio ac via nocturna e cepere.* hoc lib. c. 10, 9. *Trib tum ex adfecta re familiari pe dant.* 7, 20, 3. *Ut Romanos flore tes ea sui misericordia caperet, qu se rebus adfectis quondam popu Romani cepisset.* 10, 1, 8. *Vix cr dibile erat, tam adfectis rebus s los per se Aequos ad bellum coo tos.* 21, 11, 13. *Paullisper tam adfectos animos recreavit repent na profectio Hannibalis in Oreti nos Carpetanosque.* 22, 14, 9. N bis dictator unicus in rebus adf ctis quaesitus. c. 8, 3. *Ut in ad fecto corpore quamvis levis causs magis, quam valido gravior senti retur, ita tum aegrae et adfectae ci vitati* etc. c. 60, 23. *Quum omni subsidia vitae abessent, adfectisqu fame viribus arma jam sustiner nequirent.* 28, 26, 14. *Nihil aequ eos terruit, quam praeter spen robur et color imperatoris, quen adfectum visuros crediderant.* 36 24, 3. *Adfecta labore ac vigilii corpora ex somno moliebantur.* Se nec. 1. de ira 11. *Quo alio Fabiu adfectas imperii vires recreavit quam quod cunctari, et trahere et morari scivit.* in Consol. ad Polyb. c. 24. *Duces magni faciun rebus adfectis, ut hilaritatem d industria simulent.* ita *adfectus aetate* est apud Cic. de Senect. 14. *Quum ex eo quidam jam adfe cto aetate quaereret, uteroturne re bus Venereis. adfectus* etiam pro aegroto, decumbente. V. Inl. N. Heinsium ad Nason. 2. Amor.

ciſtis. Hunc ego, inſtitutum diſciplina mea, vicarium pro me Reipublicae do dicoque. Vosque quaeso, Quirites, delatum mihi ultro honorem huic petenti, meisque pro

Eleg. 2, 21. et ad 3. Triſt. Eleg. 3, 14.

Vigor animi obtusus] *obtunsus* Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. Ita scriptum Colerus reperit in Mſto Danielis, et in contextum recepit apud Val. Max. 6, 9, 1. et 7, 3, 2. Et hinc formatur vox *obtunsio*, quam Casaub. et Salmas. reſtituerunt in Lamprid. Commod. 10. *Sturno adposito, qui se vermes sectari crederet, capite subpuratum reddebat obtunsione.* Ita *retunsis actibus*, pro *retusis ictibus*, ex Mſtis probat Inl. N. Heinsius ad Prudent. περὶ Στεφαν. Hymn. 10, 972. V. Ger. Joh. Voſſium 5. Grammat. 26.

§. 5. *Effigiem atque imaginem ejus, quem vos antea tribunum militum ex plebe primum feciſtis*] *imaginem atque effigiem ejus* Lovel. 1. Leid. 2. et Voſſ. 1. Deinde *ante* Lovel. 2. V. ad 40, 12, 3. Tum vox *primum* deest in primis excusis. Demum Aldus eam contextui addidit, cui uno ore concinunt omnes scripti. Et recte. Diligenter enim adnotare et passim memorare Romani soliti fuerunt, cui quidque *primo* evenerit, et quid quisque *primus* fecerit, quorum consuetudinem Livius ubique observavit. Videnda sunt, quae notavit Jac. Perizonius in Animadv. Hiſt. c. 8. p. 345. Paullo ante *En nobis*, pro *En vobis*, Portug. [Veith.] V. ad 34, 2, 2. et *juvenes*, pro *juvenem*, Lovel. 4.

Hunc ego inſtitutum diſciplina mea] *Hunc* $\overset{o}{g}$, id est *ergo*, Leid. 1. Alibi saepe hae voces commutari in Mſtis solent. V. ad 37, 53, 11. Tum *disciplina ea* Florent.

Vicarium pro me Reipublicae do dicoque] Verbum *do* perperam abest ab Haverk. Deinde *dedicoque* habent Lovel. 5. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. C. et in margine N. [Veith.] Paſſim et haec verba in codicibus vetuſtis confunduntur. V. quae infra notantur ad Epit. Liv. 138. Sed *dicoque* non adparet in Lovel. 3.

Vosque quaeso, Quirites, delatum mihi ultro honorem] *Vosque, Quirites, quaeso* Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *Vos, Quirites, quaeso* Lovel. 4. Deinde *delato mihi* male Portug. At vocem *ultro* non agnoscunt Leid. 2. et Lovel. 1. quae in reliquis conſtanter superest. Et recte. Nam *mihi ultro* mox obponuntur τοῖς *huic petenti*.

Honorem huic petenti, meisque pro eo adjectis precibus, mandatis] Emendo, *meis quoque pro eo adjectis precibus*. J. FR. GRON. *Τὸ huic* non recte deficit in Leid. 2. V. ad verba praecedentia. *hinc petenti* habet Lovel. 2. V. ad 25, 40, 2. *huic potenti* Lovel. 1. V. supra hoc lib. c. 14, 5. Quamvis autem omnes libri, et editi, et scripti, servent *meisque*; placet tamen, quod Gronovio in mentem venit, *meis quoque*; ita ut voces *meis adjectis precibus* accipiamus casu sexto. Non enim pater precabatur, ut populus honorem mandaret filio et precibus suis; sed filio petenti, pro quo ipse quoque precabatur. Saepius jam dictum est, et saepiſſime adhuc infra dicetur, *τὰ que* et *quoque* in Mſtis commutari.

6 *eo adjectis precibus, mandetis.* Datum id petenti p
tri; filiusque ejus P. Licinius tribunus militum co
sulari poteſtate cum iis, quos supra scripſimu
7 declaratus. Titinius Genuciusque tribuni mil
tum, profecti adversus Faliscos Capenatesqu
dum bellum majore animo gerunt, quam co
8 filio, praecipitavere in inſidias. Genucius, mo
te honeſta temeritatem luens, ante signa inter pr
mores cecidit. Titinius, in editum tumulum e

V. infra hoc lib. c. 27, 1. *Tà pro eo* desunt in Lovel. 4.

§. 6. *Datum id petenti patri, filiusque ejus P. Licinius*] *Datum id negotium* Haverk. Sed ultima vox a librario vel interpolatore est. Deinde *τὸ patri* abest a Voſſ. 2. et Lovel. 3. Denique pronomen *ejus* non comparebat in Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Cum iis, quos supra scripſimus, declaratus] *quos supra diximus* Lovel. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. Infra 7, 16, 5. *Ibi ante signa Sex. Tullius, de quo ante dictum eſt, exclamat.* 23, 8, 2. *Eo Pacuvius Calavius, de quo ante dictum eſt, filium juvenem adduxit.* Sed alibi etiam *scripta* et *dicta* commutantur in codd. vetuſtis. V. Broekhus. ad Propert. 2. Eleg. 10, 12. Deinde *declaratur* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *Titinius Genuciusque tribuni militum*] *Ticinius* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et quaedam vetuſtarum edd. *Titinnius* Voſſ. 1. et Leid. 1. V. supra ad hoc cap. §. 2. Tum *Gemiciusque* Lovel. 4. *Genutiusque* Leid. 1. et Haverk. cum edd. antiquis. Eadem in utroque nomine varietas in iisdem codd. est infra §. seq. V. supra ad 2, 52, 3. Hinc *tribunus militum* Leid. *tribuni militum consulari poteſta* Portug. Sed duae poſteriores v ces ex versu praec. ab interp latore adscitae sunt, quae h recte intelligi poſſunt. V. supr hoc cap. §. 1. c. 12, 12. et alib

Dum bellum majore animo g runt, quam consilio] *bello majo animo* Portug. et Fragm. Hav. m. 1. Fontem erroris indica supra ad 4, 44, 5. Vox *bellu* deerat in Lovel. 5. *τὸ majore* i Leid. 2.

Praecipitavere se in insidias Vox *se* abest a veteribus libri Ita autem locutus est etiam i sexto [c. 30, 4.] *Ipsi praecipita vere in insidias.* SIG. *praecipita vere se in insidias* servant Voſſ ambo, Leid. 2. Lovel. quinque Harlej. 1. et Fragm. Hav. [Veith *se praecipitavere in insidias* exhi bet Gaertn. Reliqui mei non ha bent pronomen *se*; quod etian ab Oxon. B. et C. abeſſe, teſti est Hearne. Et solet saepius Li vius *praecipitare* absolute sin casu usurpare. Infra 25, 11, 6. *Plurimi in foſſam praecipitavere, occisique sunt plures in fuga, quam in pugna.* ad quem locum plura vide. *praecitavere in insidias* est in Leid. 1.

§. 8. *Ex multa trepidatione mi-*

multa trepidatione militibus conlectis, aciem restituit; nec se tamen aequo loco hosti commisit. Plus 9
ignominiae erat, quam cladis, acceptum; quae prope in cladem ingentem vertit; tantum inde terroris
non Romae modo, quo multiplex fama pervenerat,
sed in castris quoque fuit ad Vejos. Aegre ibi mi- 10
les retentus a fuga est, quum pervasisset castra rumor, ducibus exercituque caeso, victorem Capenatem ac Faliscum Etruriaeque omnem juventutem

litibus conlectis] Omnia haec verba in Oxon. L. 7. deesse, Hearne monuit. *militibus* habet Harlej. 1. V. infra ad 23, 41, 10. Alio autem ordine *conlectis militibus* est in Lovel. 2. Paullo ante praepositio *in* non adparebat in Gaertn. qui male etiam *tumultum*, pro *tumulum*, exhibebat. *edictum*, pro *editum*, praefert Lovel. 1. V. ad 21, 62, 7.

Nec se tamen aequo loco hosti commisit] *tm̃*, id est *tantum*, Portug. V. supra ad 3, 46, 1. *nec se inde aequo loco* Haverk. *in̄*, id est *inde*, et *tm̃*, id est *tamen*, ob ductuum similitudinem non raro in Mssis confunduntur. V. exempla supra ad 2, 32, 1. c. 33, 8. c. 36, 1. 3, 17, 9. 5, 35, 2. 6, 10, 2. et 8. 8, 13, 8. et alibi. (* 10, 9, 4. c. 29, 1. c. 40, 8. 35, 35, 10. 38, 29, 1. c. 30, 9. c. 45, 3.) *nec tamen se aequo loco*, transpositis vocabulis, Lovel. 5.

§. 9. *Quae prope in cladem ingentem vertit*] Vox *prope* exsulat ab Harlej. 2. V. ad 6, 27, 11. Tum *vertit* praefert Leid. 2. *in cladem vertit ingentem*, trajectis dictionibus, vetustae editt. usque ad Aldum, qui vocabula in eum ordinem digessit, qui nunc obtinet. Aldo vero favent omnes scripti.

§. 10. *Quum pervasisset castra rumor*] *percussisset* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Oxon. N. in margine, teste Hearnio. Eo sensu *fama urbes rumoribus quatit* apud Silium Ital. 4, 7.

Terrificis quatit adtonitas rumoribus arces.

Ubi vide, quae notavi. Ceteris tamen codicibus receptam lectionem defendentibus, ab ea decedendi caussam non video. Liv. 2, 23, 7. *Non jam foro se tumultus continet, sed passim totam urbem pervadit.* hoc libro c. 7, 6. *Quibus quum amplissimis verbis gratiae ab senatu actae essent, famaque ea forum atque urbem pervasisset.* 26, 15, 9. *Murmur ab tribunali totam concionem pervasit.* 38, 30, 9. *Terror tamen omnem maritimam oram pervasit.* 45, 10, 1. *Victoriae Romanae fama quum pervasisset in Asium.* Cicero pro leg. Manil. 15. *An vero ullam usquam esse oram tam desertam putatis, quo non illius diei fama pervaserit?* Quinctil. 8. Inst. 2. p. 677. *pervasit quidem jam multos ista persuasio.*

Ducibus exercituque caeso] *ducibus exercituique caeso* Harlej. 2. *ducibus exercitu caesoque* Lovel. 5. *ducibus exercitibusque caesis* Fragment. Hav. a. m. 1. et Hearnii Ox. N. in margine. *Tò caeso* deest in Leid. 2.

11 haud procul inde abesse. His tumultuosiora Romae, jam castra ad Vejos obpugnari, jam partem hostium tendere ad urbem agmine infesto, crediderant: concursumque in muros est, et matronarum, quas ex domo conciverat publicus pavor,
12 obsecrationes in templis factae: precibusque ab

Victorem Capenatem ac Faliscum Etruriaeque omnem juventutem] *Capenatem ac Faliscos* Harlej. 2. et Portug. Infra 10, 27, 3. *Samniti Gallisque delegata pugna.* ubi genus loquendi pluribus inlustrabitur. Ne tamen hic Livio illam orationis variationem placuisse credam, facit constans reliquorum codicum in lectionem vulgatam consensus. Deinde *omnium juventutem* Haverk. V. infra ad Liv. 6, 22, 6.

§. 11. *His tumultuosiora Romae, jam castra ad Vejos obpugnari*] *jam Romae, castra*, inmutato ordine verborum, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Romae, etiam castra* Fragm. Hav. a m. 1. Voculae *jam*, et *etiam* interdum altera pro altera in Mstis ponuntur. Aliud exemplum supra habuimus hoc lib. c. 7, 2. *castra obpugnari ad Vejos* Fragm. Hav. Mox etiam, in aliam seriem congestis vocibus, *ad urbem tendere* Voss. 1. et Leid. 2.

Quas ex domo conciverat publicus pavor, obsecrationes in templis factae] *Τὰ ex domo* desunt in Portug. et Haverk. *in domo* habet Gaertn. Tum *consiverat* Klockian. *pavor* deficit in Lovel. 2. Denique *in templis facere* legit Harlej. 2.

§. 12. *Precibusque ab Diis petitum*] Vocula *que* non adparet in Portug. Hav. et Fragm. Hav. Tum *a Diis petitum est* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *a Diis* etiam Gaertn. et edd. vett. *ab Dis petitum* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4.

Ut exitium ab urbis tectis templisque ac Romanis moenibus] *ut exercitum* Hearnii Oxon. L. 1. Crediderat librarius, se scriptum reperisse *exercitum*, ut praeferunt Lovel. 2. et 5. in margine. V. ad 10, 33, 1. *ut exitum* Voss. 2. Lovel. 3. Portug. Haverk. et quaedam priscarum edd. Quomodo etiam alibi erratur. V. infra hoc libro ad c. 27, 10. *ut excidium* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Quod tolerari posset, si plurium codicum auctoritate firmaretur. Librariis enim sollemne fuisse, duo haec vocabula in Mstis commutare, satis patet ex illis quae notarunt Erudit. Bentlej. ad Horat. 1. od. 15, 21. 3. od. 16, 13. et Doct. Torren. ad Val. Max. 1, 8, 6. Hinc *ab urbe, tecti.* Lovel. 2. 3. Praeterea τὸ que deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. Verum, illam orationis compositionem, quae in vulgatis edd. circumfertur, Livio familiarissimam esse, supra vidimus ad 2, 31, 1. Denique *ac moenibus Romanis* non tantum omnes, quibus utor, codices scripti constanter legunt, sed et editi usque ad Frobenium, qui anno 1535. trajectis vocibus *ac Romanis moenibus* dedit. Ego vero, codicum auctoritate ductus, priscam lectionem revocavi.

Arcerent, Vejosque eum avertere rent] Tres priores voces non ad-

Diis petitum, ut exitium ab urbis tectis templisque ac moenibus Romanis arcerent, Vejosque eum averterent terrorem, si sacra renovata rite, si procurata prodigia essent.

XIX. Jam ludi Latinaeque instauratae erant: jam 1
ex lacu Albano aqua emissa in agros, Vejosque fata

parent in Haverk. sed tres posteriores exsulant a Portug. et Harlej. 2. *adverterent* est in Lovel. 5. Non sequor. V. ad 6, 23, 8.

Si sacra renovata rite, si procurata prodigia essent] *sacra revocata* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Passim haec vocabula in Mstis commisceri solent, ut supra vidimus ad 3, 51, 7. Hic tamen vulgatum praefero. Quod enim nunc *renovare* vocat, *instaurare* dixerat c. 16, 11. *Sacra patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito.* Praeterea *procurata essent prodigia* Leid. 2. et Lovel. 1. *si sacrata prodigia essent*, reliquis omissis, Lovel. 5.

§. 1. *Jam ludi Latinaeque instauratae erant*] Vet. lib. *instauratae.* SIG. Similiter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Ita supra hoc lib. c. 15, 12. *Decrevere legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas.* Ubi vide, quae notantur. Verum *ludi Latinaeque instaurata* servant Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. Ea forma Livius supra dixit 4, 57, 6. *Exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi etiam alia notavi. At *ludi Latinaeque instaurati* Lovel. 5. Hearnii Oxon. C. et editiones principes, pro quo Mediolani anno 1495. *instaurata* reposítum est. V. ad eumdem locum notata. *jam Latinae feriae ludique instaurati erant* Lovel. 4.

Jam ex lacu Albano aqua emissa in agros] *atque missa* Florent. *aquae missae* Lovel. 1. 2. 4. Voss. 1. et Leid. 2. [Veith.] *aqua missa* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Male. Respice, quae supra dicta sunt hoc lib. ad c. 15, 4.

Vejosque fata adpetebant] Fuit, qui redderet, *Vejorum.* Sed scribendum, *Vejisque.* Plautus Aulular. 1, 1, 35.

Neque jam, quo pacto celem herilis filiae
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Quo comminisci.

J. FR. GRON. Non scio, quem designet Gronovius, qui *Vejorum* reddat. Sed, ita antiquitus lectum fuisse, constat e vetustis Lexicis, quae ante annos fere cc. prodierunt. Et sic laudat Lambinus ad Plaut. d. l. Quod si libros Mstos auctores habet, ferri potest. Nam *fata Vejorum* conjungi, et *adpetebant* sine casu dici potest. DUK. *Vejosque* omnes mei uno ore defendunt. *Vejorum*, hunc locum adducens, laudat Parens in Lexic. Crit. v. *Appetit.* Vulgatum Doujatius tuetur, credens, *fatis* hic figurate actionem adpetendi, velut personae, tribui, quemadmodum inanimata

2 adpetebant. Igitur, fatalis dux ad excidium illius urbis servandaeque patriae, M. Furius Camillus dictator dictus magistrum equitum P. Cornelium Sci-
3 pionem dixit. Omnia repente mutaverat imperator mutatus. alia spes, alius animus hominum, fortu-

dicuntur *flagitare*, *deposcere*, et *parietes adpetere* apud Cic. orat. 2. Philipp. Locus, quem innuit, exstat c. 13. Verum ibi non *parietes*, sed *locus* dicitur *adpetere*. Verba sunt: *Quis locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus, qui illos, quo accesserint, non adfari aut adpetere videatur*. Sed *parietes appetere videntur* laudat Nizolius; quem, Cicerone non inspecto, de lectione securus Doujatius secutus est. Mihi Gronovii conjectura non displicet. Deinde *facta* Voss. 2. et Lovel. 3. sollemni scribarum aberratione. V. ad 3, 40, 9. Tum *repetebant* Harlej. 2. *apparebant* Lovel. 4. [Veith.] V. infra ad 37, 32, 14. Nihil muto. Curtius 10, 1. *Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, et fatum, cujus inevitabilis sors est, adpetebat*. Qui locus persuadet, ut, contra quam Doujatio visum erat, *adpetere* hic capiam pro inminere; de qua significatione v. infra ad 10, 20, 9.

§. 2. *Fatalis dux ad exscidium illius urbis servandaeque patriae, M. Furius Camillus*] *ad exscidium* est a Clerico. Verum non modo omnes codices, sed et editi, praeferunt *excidium*; quod restitui. V. supra hoc lib. ad c. 15, 9. Deinde copula *que* deest in Lovel. 3. vox *Furius* in Leid. 2. et Lovel. 1. *Camillus* in Lovel. 2.

§. 3. *Omnia repente mutaverat imperator mutatus*] Palat. pr. *mutaverunt*, et deinde *mutuato*, pro *mutatus*, Palat. tert. Hinc Gebhardus supra ad 2, 52, 8. scribendum conjecit *Omnia repente mutaverunt, imperatore mutato*. Et haec conjectura adstrui potest ex optimo Florent. qui legit *Omnia repetente mutaverat, imperatore mutato*. Unde etiam Salvinio eadem ferme, quae Gebhardo, emendatio in mentem venit. Adscripserat enim, ea lectione recepta insuper *mutaverant* legendum esse. Sane, *mutare* Livio aliisque sensu passivo saepe poni, supra dictum est ad 3, 10, 6. An autem ita etiam hoc loco locutus sit, dubito; quia reliqui omnes, quos adhibui, codices constanter stant a vulgata scriptura, nisi quod, trajectis dictionibus, *mutaverat repente* praeferat Fragm. Hav. et *repente mutaverat* legat Leid. 1. Verum saepius dictum est, librario istius codicis sollemne fuisse, literam finalem *m*, vel notam, qua litera haec designari solet, perperam aut addere, aut omittere. Id autem hic tanto pronius fuit, quod ab eadem etiam vox sequens incipiat. V. infra ad 40, 7, 8.

Alius animus hominum, fortuna quoque alia urbis videri] *fortunaque alia urbis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. *fortunaque urbis alia* Lovel. 2. Vox *alia* deficit in Lovel. 4. Tum *viderit* legit Haverk.

§. 4. *Qui a Vejis in illo pavore fugerant*] *qui cives in illo pavore* Lovel. 4. et 5. *qui a Vejis nullo pavore* Leid. 2. Verum ductuum similitudo effecit, ut literae *ini* in *nu* mutarentur, praeterquam

ciarentur, jure vocatis tribubus permissu interregis P. Licinius Calvus ita verba fecit: *Omen concordiae*, 3

omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici apparebat, qui priusquam renunciarentur a jure vocatis tribubus, P. Licinius permissu interregis ita loquutus est. SIG. Interpunctio Sigonii potest admitti, *priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, hac interpretatione: priusquam per interregem praeconis voce pronunciarentur, atque ederentur illorum nomina ad jure vocatas tribus. Cicero pro Muraena [1.] *Illo die, quo, auspicato, comitiis centuriatis, L. Muraenam consulem renunciavi.* Pro domo [43.] *Posse se, interversa aedilitate, a L. Pisone consule praetorem renunciari.* 5. in Verr. [15.] *Cum esses praetor renunciatus, non ipsa praeconis voce excitatus es, qui te toties seniorum juniorumque centuriis illo honore affici pronunciavit, ut hoc putares, aliquam reipublicae partem tibi creditam.* Hunc et tot alios similiter loquentes (habes apud Brissonium [2. de Formul. pag. m. 135.]) potius debuisset sequi Sigonius, quam renunciatos a jure vocatis tribubus dicere, auctore uno Pisone, qui ambigue apud A. Gellium 6, 9. *Eumque pro tribu aedilem curulem renunciaverunt.* Pro quo *dicere* mavult Livius. Etsi autem et quae sequuntur, *verba fecit*, possint conjungi *jure vocatis tribubus*; (nam ita Cic. 1. in Verrem [c. 7.] *Ipsi Hortensio, propinquis necessariisque ejus verbum nullum fecit*;) tamen istam distinctionem magis probo, quia sermo Licinii Calvi non tantum ad jure vocatas, sed ipsas etiam praerogativas est directus: quas oportuit utique in suffragium revocari de filio, quem suo loco commendavit. J. FR. GRON. Id est, antequam jure vocatae ad suffragium ferendum citarentur. Nam sententia praerogativae ut et aliarum centuriarum sententiae statim renunciabantur, priusquam sequentes in suffragium irent. Ita Gruchius 1. de Comit. p. 610. et 613. tom. 1. Thes. Antiq. Graevii, et Brisson. 2. de Form. p. 134. e Liv. 26, 22. Cic. Orat. 2. Phil. 33. 5. in Verr. 15. et Varron. 6. de L. Lat. p. 73. De distinctione, *qui priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, adsentirer Gronovio, si ostendisset, verbo *renunciare* hac in re casum tertium addi. Nunc ἐκτέχω, donec id invenero. Certo multo usitatius est *verba facere alicui*, quam *renunciare magistratum centuriis, tribubus, populo.* Plautus Poen. 4, 2, 18. *Verba facit emortuo.* Terent. Andr. 4, 4, 13. *Verbum si mihi unum, praeterquam quod te rogo, faxis.* Verum est, sermonem Licinii etiam ad praerogativam dirigi; sed praecipue volebat deterrere jure vocatas, ne suffragium praerogativae sequerentur. DUK. *qui prius nunciarentur* Portug. a m. 1. *qui priusquam renunciaretur* Leid. 2. Tum *permissi interregis* Haverk. Hinc *L. Licinius Calvus* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 5. *L. Lucinius Calvus* Fragm. Hav. a m. 1. *P. Lucinius Calvus* Lovel. 2. Praenomen exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterum Doujatius *jure vocatis tribubus* accipit absolute dictum in ablativo, hoc sensu: priusquam renunciarentur ii, de quibus agitur, si tribus jure vocatae essent, sive, postquam tribus reliquae jure essent vocatae, suffragiumque tulissent. quod nemini probabit.

§. 3. *Omen concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus utilis*] Magis placet, ut legatur, quem-

5 militum animos intercurrit: inde Romam ad scribendum novum exercitum redit, nullo detrectante militiam. Peregrina etiam juventus, Latini Hernicique, operam suam pollicentes ad id bellum, ve-
6 nere: quibus quum gratias in senatu egisset dictator, satis jam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex senatusconsulto vovit Vejis captis se facturum; aedemque Matutae matris refectam dedicaturum, jam ante ab rege Ser. Tullio dedi-
7 catam. Profectus cum exercitu ab urbe exspectatione hominum majore, quam spe, in agro primum

§. 5. *Ad scribendum novum exercitum redit, nullo detrectante militiam*] *nullo retractante* Fragm. Hav. a m. 1. *nullo detractante* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Gaertn. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 34, 15, 9.

Peregrina etiam juventus, Latini Hernicique] *Τὸ etiam* abest a Portug. copulam autem *que* omisit Fragm. Hav. a m. 1.

§. 6. *Dictator satis jam omnibus ad id bellum paratis*] Omnia haec verba desiderantur in edd. primis. Inveni demum in Mediol. anni 1505. tum in Ascensianis anni 1513. et 1516. atque Aldina. Eadem etiam constanter supersunt in omnibus Mstis. Paullo ante *quibus dum gratias in senatu egisset*, pro *quum gratias*, Voss. 1. et Lovel. 1. Male. V. ad 1, 40, 7. *quibus quum gratias egisset in senatu* Lovel. 3. Paullo post *estus certo vovit*, pro *ex senatus consulto vovit*, idem Lovel. 3. Verum illud *estus certo* ex non intellecta compendiaria scriptura *e* S^{tus} con^{to} natum est: unde in hac voce saepius scribas lapsos esse, videbimus ad 22, 10, 1. *e senatusconsulto vovit* Portug. a m. 1. *ex senatusconsulto novit* Leid. 1. Alibi saepe ita peccarunt librarii. V. ad 1, 55, 1. *ex senatusconsultu* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. hoc lib. ad c. 13, 5.

Aedemque Matutae matris refectam dedicaturum] *Maturae matris* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. V. etiam infra c. 23, 7. *Mutatae matris*, literis transpositis, Klock. Plut. in Camill. p. 131. *Πρῶτον μὲν εὐχὰς ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς, ἐπὶ τῷ πολέμῳ τέλοι ἐυκλεὲς λαβόντι τὰς μεγάλας θέας ἄξειν, καὶ νεὼν θεᾶς, ἣν μητέρα Ματούτα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καθιερώσειν.* Tum *defectam* Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 4, 57, 12. et plura infra ad 9, 10, 6.

Jam ante ab rege Servio Tullio dedicatam] *jam antea* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. Ita variant codd. supra hoc lib. c. 17, 5. V. infra ad 40, 12, 3. Tum *a rege* Gaertn. Hinc *Servio Tullo* Leid. 2. Lovel. 4. 5. et Portug. *Sergio*

mum Nepesino cum Faliscis et Capenatibus signa confert. Omnia ibi summa ratione consilioque acta 8
fortuna etiam, ut fit, secuta est. non proelio tantum fudit hostes, sed castris quoque exuit, ingentique praeda est potitus; cujus pars maxima ad quaestorem redacta est: haud ita multum militi datum. Inde ad Vejos exercitus ductus, densioraque 9
castella facta; et a procursationibus, quae multae temere inter murum ac vallum fiebant, edicto, ne quis injussu pugnaret, ad opus milites traducti. Operum fuit omnium longe maximum ac laborio- 10
sissimum, cuniculus in arcem hostium agi coeptus.

Tullo Harlej. 2. *Servilio Tullo* Haverk. [*rege* omittit Veith.]

§. 7. *Exspectatione hominum majore, quam spe*] *quam specie* Fuldensis Manuscriptus. MOD. *quam spē*, id est *specie*, Leid. 1. et Lovel. 2. quod errantibus librariis adscribendum est, qui passim voces *spes* et *species* in libris scriptis commutarunt. V. quae supra dicta sunt ad Liv. 3, 9, 13. Praeterea *majore hominum* editi ante Aldum, invitis scriptis.

In agro primum Nepesino] *primo* Fragm. Hav. Hinc *Nepesino* Portug. *Nepistrino* Gaertn. *Neposino* Haverk. *Fepesino* Lovel. 4. Mox particula *et* deficit in Lovel. 3.

§. 8. *Fortuna etiam secuta est*] *To est* non adparet in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Paullo ante vocula *ibi* deest in Fragm. Hav. Similis sententia supra fuit 4, 37, 7. *Ergo fortuna, ut saepe alias, virtutem est secuta.*

§. 9. *A procursationibus, quae multae temere inter murum ac vallum fiebant*] *ab procursationibus* Haverk. Praeterea *quae multo temere* Leid. 2. *quae multum temere* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *τὸ temere* autem deficiebat a m. 1. in Haverk. Denique *inter murum et vallum* Haverk. *inter murum atque vallum* edd. vetustiores usque ad Aldum; cui *ac vallum* substituenti concinunt reliqui scripti. Paullo ante *castra*, pro *castella*, Gaertn. [initio *Inde Vejos* Veith.]

Ne quis injussu pugnaret] *injussus* Florent. a m. recentiore, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. Supra 3, 63, 5. *Populus injussu et altero die frequens iit supplicatum.* 7, 12, 12. *Gravemque edixerat poenam, si quis injussu in hostem pugnasset.* ubi plura vide.

§. 10. *Longe maximum ac laboriosissimum*] Duae posteriores voces exsulant a Gaertn.

Cuniculus in arcem hostium agi coeptus] *curriculus* Voss. 2. et Lovel. 3. qui error inde promanavit, quod *n* et *rr* in scriptura Longobardica ob ductuum similitudi-

11 quod ne intermitteretur opus, neu sub terra con
tinuus labor eosdem conficeret, in partes sex mu
nitorum numerum divisit: senae horae in orbei
operi adtributae sunt: nocte ac die numquam an
te omissum, quam in arcem viam facerent.

1 XX. Dictator, quum jam in manibus videre
victoriam esse, urbem opulentissimam capi, tantum
que praedae fore, quantum non omnibus in unu

nem vix discerni possint. V. supra ad 4, 10, 9. Praeterea τὸ *agi* perperam omittitur in Harlej. 2. Proprium enim in hac re verbum est. Supra 4, 22, 4. *Agere in arcem cuniculum instituit.* 23, 18, 8. *Inde vineae quoque coeptae agi cuniculique.* 38, 7, 6. *Cuniculum occultum, vineis ante contecto loco, agere instituit.* Caesar 3. Bell. Gall. 21. *Alias eruptione tentata, alias cuniculis ad aggerem actis.* 8, 41. *Tectos cuniculos, crates, et vineas agunt.* Frontin. 3, 8, 1. *Simulavitque agi cuniculum.* Curtius 4, 6. *Alexander, aestimato locorum situ, agi cuniculos jussit.* Ita *agere vineas* infra 43, 18, 9. *Postquam vineas agi, turresque excitari viderunt. cloacam agere sub terram* 1, 56, 2. *agere testudinem* Silius Ital. 1. 365.

— — — *condensis actae testudinis armis.*

ubi vide, quae Inl. Heinsius et ego notavimus.

§. 11. *Quod ne intermitteretur opus*] *quod ne intermitterent opus* Hearnii Oxon. L. 1. solito scribarum lapsu. V. ad 38, 40, 1.

Eosdem conficeret, in partes sex munitorum numerum divisit] *eos conficeret* Lovel. 4. et Gaertn. V. infra ad Liv. 10, 10, 6. sed τὸ *eosdem* exsulat ab Harlej. 2. et Portug. Hinc *munimentorum numerum* Harlej. 1. et vetustae edit usque ad Aldinam, quae prim *munitorum* exhibuit. *Inimicoru numerum* Haverk. cujus errori similitudo literarum caussa exsti tit. Infra 7, 23, 7. *Ab hastati principibusque, qui pro munitori bus intenti armatique steterant proelium initum.* Paullo ante *su tecta continuus labor,* pro *sub ter ra,* Lovel. 4. *continuis* Lovel. 5.

Senae horae in orbem operi ad tributae sunt] *semihorae* Lovel. 2 *sine horae* Haverk. *seniore* Leid. 1 *seniores* Lovel. 4. et 5. a m. 1 [Veith.] quorum prior etiam *ad tributi.* [ut Veith.] Tum *in urbe* Lovel. 4. 5. a m. 1. et Haverk [Veith.] Ita saepe lapsi sunt li brarii. V. Inl. N. Heins. ad Claud 3. de Laud. Stilic. 266. ad Nason 14. Metam. 818. 1. Fast. 616. et 2 Fast. 130. Doct. Markland. ad Stat 3. silv. 4, 47. et quae notavi a Silii 6, 554. Adde supra ad 2 36, 2. 2, 10, 8. 4, 28, 3. (* 10 36, 13.) et alibi. *in orbem*; ut su pra 1, 17, 6. *Quinque dierum spa tio finiebatur imperium, ac per om nes in orbem ibat.* 3, 36, 3. *U unus fasces haberet, et hoc insign regium in orbem, suam cujusqu vicem, per omnes iret.* 6, 4, 10 *Quum in sex partes divisus exerci tus Romanus senis horis in orben succederet proelio.* ubi etiam unu *in urbem* exhibet.

conlatis ante bellis fuisset; ne quam inde aut mi- 2
litum iram ex malignitate praedae partitae, aut in-
vidiam apud Patres, ex prodiga largitione caperet,
literas ad senatum misit: *Deûm inmortalium be-* 3
nignitate, suis consiliis, patientia militum, Vejos jam
fore in potestate populi Romani. quid de praeda facien-
dum censerent? Duae senatum distinebant senten- 4
tiae: senis P. Licinii, quem primum dixisse a filio

Nocte ac die numquam ante omissum, quam in arcem viam facerent] *nocte dieque* Harlcj. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *nusquam ante omissum* Gaertn. V. infra ad 36, 17, 10. Hinc voces *in arcem* desunt in Lovel. 5. a m. 1. Tandem *viam fecerant* idem Gaertn.

§. 1. *Urbem opulentissimâm capi*] Ultima vox deficit in Leid. 2. Mox *in unum ante collatis*, alio ordine vocabulorum, Harlcj. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *esset*, pro *fuisset*, Lovel. 4. [*quam* pro *quantum* Veith.]

§. 2. *Ne quam inde aut militum iram*] *Tò quam*, quod non legebatur in prioribus inpressis, demum Aldus addidit. Id etiam superest in omnibus manu exaratis. Deinde *ne quam vìdeant militum iram* Harlcj. 2. *nè quam vim aut militum iram* Gaertn. [Veith.] Scriptum fuerat *iñ*, quod facile in *uĩ*, vel *vim*, mutari potuit. V. supra ad 2, 56, 16. 3, 36, 7. 8, 9, 7. (*9, 23, 1.] Ita contra ex *uĩ*, sive *vim*, factum *iñ*, sive *inde*, infra 8, 32, 1. Et ita *deiñ*, sive *deinde*, pro *de ui*, scriptum erat in uno codice supra 3, 33, 10. (*v. ad 36, 3, 11.) Mox *partitae praedae*, trajectis vocibus, Leid. 2. Tum *ex prodigia largitione*, pro *prodiga*, Leid. 1. et a m. 1. Portug. [*caperent* Veith.]

§. 3. *Suis consiliis, patientia militum*] Vet. lib. *et patientia militum*. SIG. Copulam, quam Sigonius in vet. lib. invenit, ignorant omnes mei, ut et Oxonienses apud Hearnium. Et recte. Passim enim Livius eam omittere solet. V. supra ad 3, 68, 4. *patientiam militum* praefert Harlej. 1. Sed male prima litera vocis sequentis repetita est in fine praecedentis. V. infra ad 40, 7, 8.

Vejos jam fore in potestate populi Romani] *jam fere in potestate populi Romani* Voss. 1. et Lovel. 1. *jam fere in potestate populi Romani esse* Leid. 2.

Quid de praeda faciendum censerent] *quidque de praeda* Leid. 2. *quod de praeda* Gaertn. Tum *de praeda facienda* Leid. 2. Tandem *tò censerent* deficit in Harlej. 2.

§. 4. *Duae senatum distinebànt sententiae: senis P. Licinii*] Quis est, qui non sentiat, huic sententiae explicandae vocem unam maxime necessariam deesse? quae est in veteribus libris: *Duae senatum distinebant sententiae, una senis P. Licinii*. SIG. Voculam a Sigonio additam agnoscunt pariter Lovel. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxoniens. N. et C. Adsentior tamen magno Gronovio, vulgatam lectionem defendenti ad Liv. 3, 37, 8. In-

interrogatum ferunt, *edici palam placere populo, ut, qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret:*
5 altera Ap. Claudii, qui, largitionem novam, prodigam, inaequalem, inconsultam arguens, si semel nefas ducerent, captam ex hostibus in aerario exhausto bellis pecuniam esse, auctor erat stipendii

tegriores enim codices illud *una* constanter repudiandum suadent. Praeterea *distinabant sententiae* Lovel. 2. *destinebant sententiae* Florent. a m. 2. Lovel. 1. et Leid. 1. *detinebant sententiae* Lovel. 4. et Haverk. *destinabant sententiae* Voss. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *sententiae destinabant* Voss. 2. Lovel. 3. et duo Pall. pro quo *distendebant* scribendum conjicit Gebhardus ad 3, 23, 1. Vulgatum mihi verius est. Amat enim Livius hoc verbum, et passim eo utitur. Supra 4, 59, 3. *Late populati sunt tecta agrosque, ut distinerent Volscos.* 7, 21, 5. *Foenebrem quoque rem, quae distinere unanimos videbatur, levare adgressi.* ubi etiam Msti multi eodem errore *destinare, destinere* et *distinare* perperam dederunt. V. ibi Gebhard. et quae notavi. 9, 16, 6. *Duae factiones senatum distinebant.* (* 21, 8, 4. ubi etiam variant codices.) 44, 20, 5. *Potuisse ancipiti bello distinere regem.* Nepos in Attic. 9. *Quum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur.* V. Tennul. ad Frontin. 1, 3, 5. etiam N. Heinsium ad Nason. Epist. 8. Heroïd. 69. ubi *destinare* et *distinere* commutari docet; et J. G. Graevium ad Justin. 6, 6. 29, 2. et 31, 1. unde patet, verba *detinere* et *distinere* saepissime in vetustis scriptoribus confusa fuisse. Tandem Licinii praenomen *P.* omittitur in Leid. 2.

Quem primum dixisse a filio interrogatum ferunt] *ab filio interrogatum* Portug. *ab illo interrogato* Harlej. 2.

Edici palam placere populo] *edici placere palam* Fragm. Hav. Praeterea *populo Romano* Harlej. 2. Portug. et Lovel. 2.

Qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret] *praedae esse* Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. Tum *participes* etc. *vellent*, etc. *irent* Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *participes* et *vellent* est etiam in Lovel. 3. et 4. *vellent* et *irent* in Lovel. 5. Portug. et Harlej. 2. Praeterea *esse vellent praedae*, alio ordine, Haverk. *particeps praedae esse vellet* Lovel. 1. et 2. *To praedae* exsulat a Lovel. 3. 4. 5. et Portug.

§. 5. *Altera Ap. Claudii*] Prima vox non est in Leid. 1. Praenomen autem Claudii deficit in Harlej. 1. [*arguens nec semel* Veith.]

Captam ex hostibus in aerario exhausto bellis pecuniam esse, auctor erat] *captam hostibus*, neglecta praepositione, Lovel. 1. et Leid. 2. [*captum* Veith.] Tum *in aerario exhausto bello* Voss. 2. et Lovel. 3. *aerario exhausto bellois*, utraque lectione simul exhibita, Portug. a m. 1. V. ad 3, 44, 4. Deinde *pecuniam esse, ipse auctor erat* Hearnii Oxon. L. 1. *pecuniam ponere, ipse auctor erat* ejusdem codex C.

Ut eo minus tributi plebes conferret] *ut quo minus tributi* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *quo minus tributi* eas secutae usque ad Aldum,

ex ea pecunia militi numerandi, ut eo minus tributi plebes conferret. *Ejus enim doni societatem sensuras aequaliter omnium domos: non avidas in direptiones manus otiosorum urbanorum praerepturas fortium bellatorum praemia esse: quum ita ferme eveniat, ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique prae-* 6

qui deinde primus vulgavit *ut eo minus;* cujus lectionem probant, quotquot vidi, libri scripti. Hinc *tribuni*, pro *tributi*, Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *plebs conferret* Leid. 2. Gaertn. et Haverk. *plebs conferrent* Lovel. 5. *plebei conferrent* Lovel. 3. *plebs conferent* Leid. 1. et Lovel. 1. *plebs feret* Voss. 1. a m. 1. pro quo inter versus *conficeret* adscriptum est. *plebs ferret* Leid. 2. Sed verbum *conferre* in hac re ordinarium est. Supra 4, 60, 5. *Si quis in militare stipendium tributum non contulisset. Patres bene coeptam rem perseveranter tueri; conferre ipsi primi.* Et mox, *Quum senatus summa fide ex censu contulisset, primores plebis conferre incipiunt.* ubi in quibusdam etiam similiter erratum, et *ferre*, pro *conferre*, scriptum exstat. 26, 36, 5. *Aes signatum omne senatores crastina die in publicum conferamus.* Et eodem cap. §. 11. *Aurum, argentum et aes in publicum conferunt.* 34, 5, 9. *Aurum, quo redemta urbs est, nempe matronae consensu omnium in publicum contulerunt.* V. infra hoc lib. ad c. 47, 8.

§. 6. *Avidas in direptiones manus otiosorum urbanorum praerepturas*] *in directiones* Fragm. Hav. a m. 1. *in directione* Haverk. Ita *direptus* et *directus* in libris Msfis commutari, infra videbimus 37, 31, 5. *in direptione* Harlej. 2. *in direptionem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Hearnii Oxon. N. Inde *occisorum urbanorum* Leid. 2. Lovel. 3. 4. Haverk. et una vel altera vetustarum editt. Hinc *praeraptures* Lovel. 5. et Portug. *praerupturas* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Klock. *praeruptas* Leid. 2. Frequenter in libris antiquis confunduntur voces *ruptus* et *raptus*. V. quae notavi ad Silii Ital. 3, 196. (* ad Liv. 25, 18, 9.) Similiter etiam varia earum composita. Ita *corruptus* et *correptus*. V. supra ad 3, 37, 3, *diripui* et *dirupi*. V. ad 39, 30, 5. Paullo ante *Ejus et doni*, id est *etiam*, pro *enim*, Lovel. 5. V. ad 36, 41, 3. Tum *censuras*, pro *sensuras*, Gaertn. et ed. Mediol. anni 1480. qui error facile ex indocta verba praecuntis pronunciatione nasci potest. Exemplum v. apud N. Heins. ad Ovid. Ep. 17. Heroïd. 211. Infra etiam ad Liv. 6, 24, 9. Eodem modo *census* et *sensus* confunduntur. V. infra cap. seq. §. 4. Deinde mox verbis sequentibus *bellatorum praemissa esse* Leid. 2.

Ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat] Exemplar vetus tantum habet, *ut segnior sit praedator, quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Opinor scripsisse Livium, *cum ita ferme eveniat, ut segnior sit praedator, fortissimus quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Et est insignis sententia. RHEN. Re-

7 *cipuam petere partem soleat.* Licinius contra, *suspectam et invisam semper eam pecuniam fore*, ajebat

fellit Ap. Claudius sententiam P. Licinii, quae fuerat, ut, qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret, cujus rei caussam affert his verbis. *Quod ita ferme eveniat, ut qui segnior sit praedae, fortissimus quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Quae lectio ex conjectura antiquae lectionis eruitur, quae est, *ubi segnior sit praedator, fortissimus quisque* etc. Quorum verborum sententiam elicere nequivit Rhenanus. SIG. MS. *Ut segnior sit p̄dator, ut quisque autem laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Lego, *cum ita ferme eveniat, ut segnior quisquis sit praedator, fortissimus autem laboris periculique praecipuam petere partem soleat. Segnior quisquis*, pro segnissimus quisque. comparativus pro superlativo. V. Henr. Stephanum in libro de Dialectis artic. 49. et Pamelii Cyprianum Epist. 6. KLOCK. A docto viro constitutus locus. Pall. pr. et tert. *ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Neque aliter Andreae editio. Secundus vero, *ubi segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem solet.* At Campanus, *ut segnior sit praedator, quisquis laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Ego nihil expedio boni. Neque libet ambitiose tentare. GEBH. Prisca lectio: *ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Rhenanus, quum deesset in Borbet. posterius *ut*, conjecit: *praedator, fortissimus quisque.* At Sigonius: *ut qui segnior sit praedae, fortissimus quisque:* et id ex antiqua lectione: *ubi segnior sit praedator, fortissimus quisque.* Miram socordiam. Nusquam nos aliam, quam prius editam. Sic duo Voss. Helm. duo Pall. Rott. Unus ex his, solitus alioqui subscribere Sigoniano: *ubi segnior sit praedator, ut quisque laboris.* Campanus, *ut segnior sit praedator, quisquis laboris.* Quod si τὸ *fortissimus* mera conjectura Rhenani, e codicibus esset, quid juvat nova Sigonii divinatio? Nihil est mutandum. Quae difficultatem pariant, duo sunt: primum diversae significationes τοῦ *ut* repetiti: prius finem vel eventum denotat; posterius est comparationis. l. 10, 27. *Ut subinde, ut quaeque res nova decreta esset, exploratam perferrent.* Deinde, quod posteriorem enunciationis partem priori loco ponit Livius. Est enim sententia, ita fere evenire, ut, quo magis aliquis (hoc enim est *ut quisque*) praecipuam laboris et periculi partem petere soleat, eo idem sit segnior praedator, minus intentus praedae capiendae. 7, [10, 1.] *Quum et abnuere certamen vererentur, et praecipuam sortem periculi petere nollent.* Xenophon Κυρουπ. l. 7. [p. 181.] Διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι. τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι· ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. J. FR. GRON. Potest etiam ita expediri, ut, prout quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat, ita segnior sit praedator. *Ut quisque*, pro *prout quisque* apud omnes est. V. vel unum Livium 2, 38, 1. 31, 8, 8. 34, 27, 8. et c. 38, 6. Plerumque quidem post se habet *ita:* sed id etiam explendum relinquitur. Tacit. 3. Ann. 55. *Ut quisque opibus, domo, paratu specio-*

caussasque criminum ad plebem, seditionum inde ac legum novarum, praebituram. Satius igitur esse, reconci- 8

sus, per nomen et clientelas illustrior habebatur. DUK. *ubi segnior sit praedator, ut quisque* Haverk. *ut segnior sit praedator, ubi quisque* Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Reliqui fere receptam lectionem tuentur, ab ea tantum in paucissimis discedentes. Nam *ut fortissimus* exsulat a Florent. Deinde *ut quisquis laboris periculique* habet Lovel. 5. *ut quisquis laboris ac periculique* Harlej. 2. *ut quisque laboris ac periculi* Lovel. 4. *ut quisque laboris periculi*, sine copula *que*, Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *solet* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Paullo ante etiam τὸ *ferme* non est in Portug. et Harlej. 2. Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii notavit, omnia planiora fore, si legamus, *eveniat, ut segnior sit praedator, qui*, vel *quisquis*, vel *quicumque laboris periculique*. Ego tamen praestare existimo, ut cum integerrimis codicibus lectionem vulgatam servemus, quam optime Gronovius etiam probavit, et exposuit. *To ut* diversa significatione repetitum infra quoque occurrit 22, 25, 9. *Tandem, ut abcesserit inde dictator, ut obsidione liberatos, extra vallum egressos fudisse ac fugasse hostes.* Simili modo *quod* vario sensu, verbis non multis intercedentibus, repetitum infra est 6, 15, 6. *Quod nisi facis, sive quod et ipse in parte praedae sis, sive quia vanum indicium est, in vincula te duci jubebo.*

§. 7. *Invisam semper eam pecuniam fore, ajebat*] *agebat* Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. a m. 1. et Hlock. Saepissime ita in membranis peccatum est. V. infra ad 8, 33, 23. Paullo ante, pro *Licinius*, Leid. 2. habet *Lacinius*, Portug. *Licinnius*, Haverk. *Licinus*. *Lucinius* Florent. a m. 1.

Caussasque criminum ad plebem, seditionum inde ac legum novarum] Veteres libri, *seditionumque inde, ac legum*. SIG. *caussasque certaminum* Portug. et Haverk. Male. Non enim dicimus *certamina ad plebem*, sed *cum plebe*. At *crimina ad plebem* sunt, quorum quis apud plebem accusatur. Ita *criminari ad plebem* supra est 3, 9, 2. *Patrum superbiam ad plebem criminatus*. c. 31, 4. *Invidiae tamen res ad exercitum fuit. ea denique tribunis materiam criminandi ad plebem consules praebuit.* Similiter *ad praetorem reus factus* 38, 55, 4. ubi plura vide. Praeterea *seditionumque inde ac legum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ut fere infra hoc lib. c. 27, 2. *Ubi res dedit, progressus inter stationes eos hostium, castraque inde Romana, in praetorium ad Camillum perduxit.* At meliores mei omnesque Hearnii Oxonienses conjunctionem *que* constanter nesciunt; quare eam non recipio. Et sane saepe voculae *inde, deinde*, similesque copularum vicem praestant. Infra hoc lib. c. 21, 16. *Idque omen pertinuisse postea eventu rem conjectantibus visum ad damnationem ipsius Camilli, captae deinde urbis Romanae, quod post paucos accidit annos, cladem.* 38, 39, 11. *In majorem refugerunt arcem. inde postero die dediti sub corona omnes venierunt.* At contra τὸ *inde* male desideratur in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Satius igitur esse*] *Sanctius igitur esse* Fragm. Hav. *Sanctius igitur esse* Lovel. 4. Infra hoc lib. c. 53, 8. *Non in casis ritu pastorum agrestiumque habitare est satius inter sacra penatesque vestros,*

liari eo dono plebis animos: exhauſtis atque exinaniti
tributo tot annorum subcurri: et sentire praedae fru
ctum ex eo bello, in quo prope consenuerint. gratiu
id fore laetiusque, quod quisque sua manu ex hoſte ca
ptum domum retulerit, quam si multiplex alterius ar
9 *bitrio accipiat. Ipsum dictatorem fugere invidiam e*
eo criminaque. eo delegaſſe ad senatum. Senatum quoqu
debere rejectam rem ad se permittere plebi, ac pati ha
10 *bere, quod cuique fors belli dederit.* Haec tutior vi
sa sententia est, quae popularem senatum facere

quam exsulatum publice ire? (* ubi vide.) 26, 29, 4. *Obrui Aetnae ignibus, aut mergi freto, satius illi insulae esse.* 37, 4, 8. *Acilio satius visum est, inopinatam adgredi rem.* et paſſim alibi. Mox *reconciliare*, pro *reconciliari*, Lovel. 4. Tum *exhauſtis ac exinanitis* Voſſ. 2. Male. V. infra ad 10, 36, 17.

Sentire praedae fructum ex eo bello, in quo prope consenuerint] *in eo bello* primae edd. usque ad Aldum, qui vulgari curavit *ex eo bello*, consentientibus omnibus, quos adhibui, Mſtis. Deinde *consueverint* Gaertn. *consenuerunt* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk. et excusi ante Aldum.

Quod quisque sua manu ex hoſte captum domum retulerit] *donum retulerit* Lovel. 5. et Harlej. 2. sed, utraque lectione juncta, *donum domum retulerit* praeferunt Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Solent hae voces commutari in Mſtis. Ita variant codd. supra 3, 57, 7. infra hoc lib. c. 23, 8. c. 36, 4. 6, 35, 5. (* 34, 16, 7.)

Quam si multiplex alterius arbitrio accipiat] *quam multiplex* Voſſ. 2. *quam simul triplex*, inperite in suas voces divisis literis, quae olim perpetua serie scriptae fu rant, Leid. 1. Harlej. 1. et Kloc Tum *ex alterius arbitrio* Lovel. Sed illud *ex* potest vel natum es ex praecedentis vocis ultima sy laba, a librario repetita, vel a eadem interceptum esse. priu ob aliorum codicum eam no agnoscentium consensum veriu existimo.

§. 9. *Ipsum dictatorem fugere in vidiam*] *fingere invidiam* Leid. 2 qui mox vocem *senatum*, bis po sitam, semel omisit.

Senatum quoque debere rejectam rem ad se permittere plebi] *senatum que debere* Leid. 2. Lovel. 1. e Gaertn. V. infra hoc lib. ad c. 27 1. Tum *rejectam rem a se* Voſſ. 1 Leid. 2. et Lovel. 1. Male. Supr l. 2, 22, 5. *De foedere, quod pro pe in perpetuum negatum fuerat rem ad novos magiſtratus rejice rent.* Ubi plura exempla vider poſſunt. Deinde *remittere pleb* Harlej. 2. Haverk. et in contextu Portug. in cujus margine alte rum *permittere* visebatur. Solen haec verba in Mſtis confundi. V viros doctos ad Juſtin. 1, 9, 12 Praeſtare receptam lectionem nullus non videt.

Ac pati habere, quod cuique sor

Edictum itaque est, ad praedam Vejentem, quibus videretur, in castra ad dictatorem proficiscerentur.

XXI. Ingens profecta multitudo replevit castra. 1 Tum dictator, auspicato egressus, quum edixisset, ut arma milites caperent, *Tuo ductu*, inquit, *Py-* 2 *thice Apollo, tuoque numine instinctus pergo ad delendam urbem Vejos: tibique hinc decumam partem praedae voveo. Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos* 3 *colis, precor, ut nos victores in nostram, tuamque mox*

belli dederit] *fors belli* membranae. Recte. MOD. *sors belli* est in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harl. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et vetustis excusis; pro quo jam Aldus *fors belli* substituit. Quam lectionem plerique recentiorum editorum receperunt. Quum autem postea Parisienses anno 1573. iterum *sors* edidissent, hinc Modio occasio data est alteram scripturam revocandi, quem etiam servant Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. Klock. et, ut Hearnius testatur, Oxon. N. a m. 2. Solent autem librarii voces *sors* et *fors* inter se commiscere. V. supra ad 1, 9, 15.

§. 10. *Edictum itdque est, ad praedam Vejentem*] *Edictum itaque tum, ad praedam* Voss. 1. et Lovel. 1. Paullo ante *visa sententia, quae popularem*, neglecto iterum τῷ *est*, Leid. 2. et Lovel. 1. at, transpositis dictionibus, *visa est sententia, quae popularem* Lovel. 3. [*utior sententia visa* Veith.]

§. 1. *Ingens profecta multitudo replevit castra*] *Ingens profectam multitudo*, prima vocis sequentis litera in fine praecedentis perperam repetita, Leid. 1. V. infra ad 40, 7, 8. Tum *implevit castra* Gaertn. a m. 1. Paullo post *caperent* deest in Fragm. Hav. a m. 1. [*cum dixisset* Veith.]

§. 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo*] Prima vox non est in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Phitice*, vel *Phytice Apollo* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 15, 12. Deinde *numine instructus* Gaertn. Lovel. 4. 5. a m. 2. et Portug. in cujus margine tamen recte emendatur *instinctus*. V. ibid. §. 10.

Tibique hinc decimam partem praedae voveo] *decimam praedae partem* Voss. 1. et Leid. 2. *To praedae* non adparet in Haverk. Tum *partem voveo praedae* Lovel. 1. [*hanc decimam* Veith.]

§. 3. *Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos colis, precor, ut nos* etc.] Evocationis concepta verba ad Carthaginem Macrobius ex Sammonico Sereno sic refert [3. Saturn. 9.] *Si Deus, si Dea est, cui populus civitasque Carthaginiensis est in tutela, teque maxime ille, qui urbis hujus populique tutelam recepisti, precor, venerorque, veniamque a vobis peto,*

futuram, urbem sequare: ubi te dignum amplitudin
4 *tua templum accipiat.* Haec precatus, superante mul
titudine, ab omnibus locis urbem adgreditur, qu
minor ab cuniculo ingruentis periculi sensus esset
5 Vejentes, ignari se jam ab suis vatibus, jam al

ut vos populum civitatemque Carthaginiensem deseratis, loca, templa, sacra, urbemque eorum relinquatis, absque his abeatis, eique populo civitatique metum, formidinem, oblivionem injiciatis, proditique Romam ad me meosque veniatis, nostraque vobis loca, templa, sacra, urbs acceptior probatiorque sit, mihique populoque Romano militibusque meis praepositi sitis, ut sciamus intelligamusque: Si ita feceritis, voveo vobis templa ludosque facturum. MOD. De sacrorum evocatione v. Macrobium 3. Saturn. 9. M. Verrium Flaccum apud Plinium 28, 2. et l. 9. §. 2. D. de Divis. rerum. KLOCK. V. etiam Dempster. in Etrur. Regal. 1, 17. *Te similiter, Juno* Lovel. 2. 3. et Voss. 2. [Veith.] Deinde *quae Vejos colis* quaedam ex vetustioribus inpressis, ut Veneta anni 1498. et Mediolanenses annorum 1480. 1495. et 1505. Eamdem vocem etiam deesse in Aleriensi principe ed. testatur Hearnius. diversa itaque fuerit, necesse est, a Rom. ed. anni 1472. in qua, quam haec scribens sub oculis habeo, eam exstare video. Idem illud *nunc*, quod in reliquis superest, tuetur etiam omnium scriptorum auctoritas.

Ubi te dignum amplitudine tua templum accipiat] *accipias* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *accipies* Haverk. Verum ita delendum foret pronomen *te*, quod in meis constanter superest. Servandum itaque vulgatum *accipiat*, in quod conspirant reliqui codd. Cl. Coetier. ad marginem Livii adscripserat, melius fore, si legamus *excipiat*. Verum caussam non vi deo, ob quam *accipiat* displice ret. templum *accipit Deum*, quun simulacrum ejus infertur in tem plum. Ita urbs, castra, dicuntur *a cipere* eum, qui ingreditur. Ovid 2. Fast. 785.

Accipit aerata juvenem Collati porta.

Supra 1, 60, 2. *Liberatorem ur bis laeta castra accepere.* ubi vide quae notavi. 9, 40, 14. *Pavidos Sam nites castra sua accepere.* (*22, 39, 13. 38, 17, 17. *Duratos eos tot malis ex asperatosque accepit terra, qua copia rerum omnium saginaret.* Si militer *accipere aliquem urbe, te ctisve* 9, 7, 9. ubi male quidam minoris auctoritatis codd. *recipere*.

§. 4. *Quo minor ab cuniculo in gruentis periculi sensus esset*] *que minus* Voss. 2. *ab cuniculis* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *a cuniculis* Lovel. 3. 4. *ab cuniculi ingruentis periculis* Lovel. 5. *cuniculis*, omissa etiam praepositione, Gaertn. Sed *operum omnium longe maximum ac laboriosissimum, cuniculum*, non *cuniculos*, memoravit supra c. 19, 10. Quin et mox ipso hoc capite *cuniculi* numero singulari bis terve meminit. Praeterea *census esset* Florent. a m. 1. alibi eas voces commutari docet N. Heins. ad Nas. 3. Fast. 829. V. supra cap. praec. §. 6. in eodem cod. postea male etiam a m. 2. substitutum erat *assensus est*. Paullo ante vox *urbem* non adparet in Portug.

§. 5. *Vejentes ignari, se jam ab suis vatibus, jam ab externis ora-*

externis oraculis proditos, jam in partem praedae suae vocatos Deos, alios, votis ex urbe sua evocatos, hostium templa novasque sedes spectare, seque ultimum illum diem agere; nihil minus ti- 6
mentes, quam subrutis cuniculo moenibus arcem

culis proditos] *Vejentes signari* Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. ultima litera vocis praecedentis perperam repetita in initio sequentis. V. ad 37, 29, 8. *Vejentes significari* Lovel. 2. Tum pronomen *se* non est in Fragm. Hav. Hinc *a suis vatibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde *jam externis oraculis* sine praepositione Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] *jam ab eternis oraculis* Lovel. 3. V. ad 3, 32, 5.

Jam in partem praedae suae vocatos Deos] Id est, partem praedae Diis votam, promissam esse, vocatos esse, ut partem praedae acciperent. Virgil. 3. Aen. 222.

Inruimus ferro, et Divos ipsumque vocamus
In praedam partemque Jovem.

Ubi Taubmann. observat, *in partem vocare* locutionem esse ex jure desumtam, ac poni pro participem facere: quod inlustrat loco Cic. ex orat. pro Caecin. 4. *Uxori grande pondus argenti, matrique partem bonorum majorem legavit. Itaque in partem mulieres vocatae sunt.* Adde leg. 17. §. 14. ff. ad SC. Tertull. *Si non sit iste filius legitimus haeres, sed sint, qui cum eo admittantur, nec in partem eorum mater ex senatusconsulto erit vocanda.* V. etiam infra ad 7, 22, 9. (* *in spem vocare* Cic. 3. ad Att. 15. v. ad Liv. 34, 32, 9.) Praepositio *in* deficit in Leid. 2. sed eam absorpsit ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. *in parte praedae suae* habet Lovel. 4. [Veith.]

Alios votis ex urbe sua evocatos] *alios tectis ex urbis suae vocatos* Lovel. 2. [Veith.] *alios ex tectis urbis suae vocatos* Lovel. 4. *alios votis ex urbe suae vocatos* Leid. 1. inperite divisis literis in voces. Ea autem lectio quum manifeste mendosa foret, alii emendarunt *ex urbe sua vocatos*, quomodo legitur in Lovel. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Sed *evocare* in hac re proprium est. V. loca auctorum a Klockio supra laudata ad §. 3. Ceterum voces *Deos*, *alios votis ex urbe sua evocatos* exsulant a Portug. Errori autem huic caussam praebuit proxime praecedens vox *vocatos*. V. infra ad 9, 11, 11.

Hostium templa novasque sedes spectare] *despectare* Lovel. 2. et Fragm. Hav. *exspectare* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] Passim ita peccari in libris scriptis, videbimus infra ad 6, 33, 1. Et quidem *spectare* hic ponitur eodem sensu, quo infra 6, 24, 6. *Quid vallum et castra spectatis?* Mox *sedeque ultimum*, pro *seque*, Lovel. 3.

§. 6. *Nihil minus timentes, quam subrutis cuniculo moenibus arcem jam plenam hostium esse*] *Nihilominus timentes* Voss. 2. et Lovel. 3. contra mentem Livii. *Nihil minus timere*, ut *nihil minus exspectare* 8, 11, 9. *Romanosque, nihil tum minus, quam proelium, exspectantes, nec opinato adventu*

jam plenam hostium esse, in muros pro se quis
7 que armati discurrunt; mirantes quidnam id esse
quod, quum tot per dies nemo se ab stationibu
Romanis movisset, tum, velut repentino icti furo
8 re, inprovidi currerent ad muros. Inseritur hui
loco fabula: immolante rege Vejentium, vocem aru

perculsurum. Deinde *subruptis* Portug. Gaertn. et Haverk. De hoc errore scribarum dicam infra ad 38, 7, 7. Tum *cuniculos* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. sine sensu. *cunicutis* Lovel. 5. Sed, unius tantum cuniculi a Livio in hac historia mentionem fieri, modo vidimus hoc cap. ad §. 4. Denique *esse hostium* Fragm. Hav. Paullo post *in numeros*, pro *in muros*, praefert Haverk. (* v. ad 22, 1, 8.) *an muros* Lovel. 3. Forte voluit *ad muros*. Sed vulgatum recte reliqui tuentur.

§. 7. *Quum tot per dies nemo se a stationibus Romanis movisset*] Antiqua lectio *nemo se a stationibus Romanus*. RHEN. *per tot dies* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. [Veith.] et una vel altera veterum edd. Sed vulgatum praefero. V. ad 2, 19, 8. *ab stationibus* autem non modo omnes edd. servant, verum etiam codices scripti, praeter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. praeferunt. Denique *Romanus*, ut Rhenanus in suo reperit, apud me servant Flor. Voss. 2. Lov. 2. 3. 4. Portug. et Gaertn. Supra 3, 60, 3. *provocantibusque ad proelium responsum Romanus nemo reddebat.* ubi alia vide.

Velut repentino icti furore inprovidi currerent] Catull. carm. 63, 79.

Face, ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat.

Cic. et alii magis dicunt *instinctu furore*. DUK. *velut repentino ictu furore improvidi currerent* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed ita potius dicendum foret *ictu furoris*, ut in l. l. Cicatulli. Reliquis tamen in vulgatum conspirantibus, id praeferendum puto.

§. 8. *Immolante rege Vejentium vocem aruspicis dicentis*] *rege Vejentum* Leid. 2. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. c. 15, 11. Deinde *auruspicis* Lovel. 5. Portug. et Gaertn. *aurispicis* Harlej. 1. *auspicis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. V. supra eodem loco ad §. 1. [*vox aruspicis* Veith.] Ceterum *Inseritur huic loco fabulante rege Vejentium* est in Lovel. 1.

Qui ejus hostiae exta prosecuisset, ei victoriam dari] V. Brisson. de Formul. l. 1. [pag. m. 24.] KLOCK. *qui ejus hodie exta* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *et victoriam dari* Portug. *praesecuisset* autem, exceptis Rom. anni 1472. Parm. et paucis aliis, praeferunt reliquae edd. vett. usque ad Ascensium, qui anno 1513. dedit *persecuisset*; pro quo tandem Moguntini reposuerunt *prosecuisset*. Et hanc lectionem firmant non modo codices scripti, sed et loca, quae Brisson. l. l. in medium adtulit. V. etiam Torrent. ad Sueton. Aug. 1.

Exauditam in cuniculo, movisse Romanos milites, ut, adaperto cuniculo] *exaudita in cuniculo* Leid. 1. et Lov. 4. [Veith.] ubi vocula *in* ultimam literam vocis praecedenti

spicis dicentis, *qui ejus hostiae exta prosecuisset, ei victoriam dari*, exauditam in cuniculo, movisse Romanos milites, ut, adaperto cuniculo, exta raperent, et ad dictatorem ferrent. Sed in rebus tam 9
antiquis, si, quae similia veri sint, pro veris accipiantur, satis habeam. Haec, ad ostentationem

intercepit. V. ad 37, 29, 5. *in cuniculo fuisse* Voss. 2. a m. 1. Deinde *adoperto cuniculo* Harl. 2. Portug. et Hav. sollemni scribarum errore. Ita peccatur apud Columell. in optimo cod. Sangerman. 11, 2. p. 378. ed. Rob. Stephani. *Sin autem majore parte vacant, aut sine operculis adaperti sunt, nondum esse maturos significatur.* ubi librarius cod. istius dedit *sine operculis adopertis*. V. etiam Cel. Burmann. ad Marcell. de Medic. v. 44. et ad Sueton. Aug. 53. Et ita confunduntur quoque voces *apertus* et *opertus*. V. infra ad 39, 14, 9. *adaperto* est in Lovel. 5. *adacto* in Lovel. 4. De voce *adapertus* autem v. infra ad 25, 30, 10. Ceterum sex posteriores voces exsulant a Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *ad dictatorē referrent*, pro *ferrent* Haverk. ultimis literis vocis praecedentis in vocis sequentis initio male repetitis. V. infra ad 37, 41, 5.

§. 9. *Si, quae similia veri sunt, pro veris accipiantur, satis habeam*] *si qua similia* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *similia veris* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Verum sequentis vocis litera initialis male repetita est in fine praecedentis: quod praesertim in litera *s* frequentissime accidisse, infra videbimus ad 28, 25, 2. Vulgatum tuetur locus 6, 12, 4. *Simile veri est, alia atque alia subolis juniorum ad bella usos esse.* 26, 38, 10. *Quo audacior res erat, minus similis veri visa est.* 27, 7, 6. *Quod mihi minus simile veri visum est.* (* 38, 55, 9.) Aliter tamen locutus est Livius 10, 20, 5. *Ea, quamquam similia veris erant, certius tamen exploranda ratus, dimittit equites.* 26, 49, 6. *Media simillima veris sunt.* 44, 30, 5. *Similius id vero fecit ducta ea virgo.* De utraque constructione v. infra ad 6, 13, 3. Hinc *sint*, pro *sunt*, Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Gaertn. Portug. Haverk. et typis descripti omnes ante Gruter. qui in postrema ed. substituit *sunt*. Deinde *pro veris accipi* Portug. a m. 1. Denique *satis compertum habeam* Gaertn. et Haverk. *satis compertum habeo* Harlej. 2. et Portug. At *satis habeo* est, sufficit, contentus sum. Infra 35, 16, 6. *Neque trahere ad defectionem Lucanos satis habuit.* 40, 29, 13. *Senatus censuit, satis habendum, quod praetor jusjurandum polliceretur.* Justin. 22, 8. *Tunc respondit, satis habere se, quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* Florus 2, 8. *Rex, suis opibus et nomine regio fretus, satis habuit bellum movere.* Ovid. 15. Metam. 4.

— — *non ille satis cognosse Sabinae*
Gentis habet ritus.

Paullo ante *in rebus tam antiquissimi, si quae* Florent. a m. 1. in quo postea emendatum est *tam antiquissimis.*

Neque adfirmare, neque refellere est operae pretium] Antiqua le-

scenae, gaudentis miraculis, aptiora, quam a
fidem, neque adfirmare, neque refellere est. opera
10 pretium. Cuniculus, delectis militibus eo tempo
plenus, in aede Junonis, quae in Vejentana arc
erat, armatos repente edidit. et pars aversos i
muris invadunt hostes: pars claustra portarum r
vellunt: pars, quum ex tectis saxa tegulaeque
mulieribus ac servitiis jacerentur, inferunt igne
11 Clamor omnia variis terrentium ac paventium vo

ctio *operae pretium est*. RHEN. *est operae pretium*, ut ante Rhenanum passim edebatur, praeferunt Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quod revocavi. *opera et pretium est* exhibet Florent. a m. 1. unde tamen, litera una expuncta, postea *operae pretium est* factum est.

§. 10. *In aede Junonis, quae in Vejentana arce erat, armatos repente edidit*] *in aedem Junonis* Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *in Junonis*, media voce omissa, Leid. 2. Eam autem vocem in hac similive locutione saepe apud scriptores omitti, infra videbimus ad 10, 23, 12. Hic tamen optimae notae codices eam certatim tuentur; unde uni iis adversanti fidem non habeo. Tum *edidit repente* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *repente reddidit* Haverk. Paullo ante *dejectis militibus*, pro *delectis*, Florent. et Leid. 1. Quomodo etiam lapsos esse librarios in Mstis Propertii, observat Gebhardus ad 2. Eleg. 6, 5. (* 21, 42, 2.) Pari modo *dejectu* et *delectu* commutantur infra 9, 2, 9. (* *ejectus* et *electus* 28, 36, 7.) Similitudo literarum *i* et *l* erroris caussa exstitit. V. supra ad 2, 23, 3. *detectus militibus* Lovel. 2. Simili r tione *lectus* et *tectus* in Mstis con mutantur. V. (* ad 34, 60. 5. 3 43, 3.) N. Heinsium ad Naso 3. Am. El. 6, 73. et Bentlej. a Hor. 2. Sat. 3, 10. Tota vo *d lectis* deficit in Lovel. 3.

Pars aversos in muris invadu hostes] *To aversos* deest in Voss. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a n 1. *adversos* praeferunt Voss. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. Portug. Gaertn. et Haverk. S lent ubique haec vocabula in l bris priscis commutari. V. supr ad 2, 31, 6. *aversos hostes* hic se vandum. Nam indicat, Romanc eos adgressos esse a tergo. 10 14, 14. *Aversoque hosti ab terg repente se ostendere*. 22, 48, 4. *A versam adoriuntur Romanam ac em*. V. supra ad 3, 70, 4.

Pars, quum ex tectis saxa tegu laeque a mulieribus ac servitiis ja cerentur, inferunt ignes] Prima vo deest in Voss. 2. Leid. 2. Lovel 1. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav Eamdem etiam delendam esse subjectis notis in Voss. 1. indica tur. Tum *mulieribus et servis* prae fert Gaertn. *mulieribus ac servi* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Por tug. Haverk. Fragm. Hav. e Hearnii Oxon. N. et C. Quan lectionem, ex glossemate, ve grammatici interpretatione na tam, male in contextum inre

cibus, mixto mulierum ac puerorum ploratu, complet. Momento temporis dejectis ex muro undique 12
armatis, patefactisque portis, quum alii agmine inruerent, alii desertos scanderent muros, urbs hostibus inpletur, omnibus locis pugnatur. Deinde, 13
multa jam edita caede, senescit pugna: et dictator praecones edicere jubet, ut ab inermi abstineatur. is finis sanguinis fuit. Dedi inde inermes coepti: 14
et ad praedam miles permissu dictatoris discurrit.

psisse puto. V. supra ad 3, 15, 9. Praeterea *inferant* habet Haverk.

§. 11. *Misto mulierum ac puerorum ploratu*] *mixto* Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 3, 57, 9. Paullo ante *variis terrentium ac vocibus paventium* Lovel. 5.

§. 12. *Urbs hostibus inpletur, omnibus locis pugnatur*] Lego *hostium*. KLOCK. Verba sunt Servii ad Virgil. 1. Aen. 215. *Inpleor duos casus regit, genitivum: dicimus enim inpleor illius rei, ut Cicero* [3. in Verr. 12.] *Squaloris plenus ac pulveris. Et Terentius* [in Eun. 1, 2, 25.] *Plenus rimarum sum. Et inpleor illa re, ut hoc loco. et alibi* [5. Aen. 311.] *Plenamque sagittis Threïciis. Et Juvenalis* [Satyr. 1, 32.] *Lectica Mathonis Plena ipso.* Utraque etiam constructio Livio in usu fuit. Et quidem de priori v. ad 29, 14, 2. de altera ad 3, 69, 2. Quum itaque omnes libri hic stent pro vulgata scriptura, ab ea etiam non discedam. Verum forte Klockius, *hostium* legens, jungendum existimavit *urbs hostium:* quemadmodum enim construendum putarit, non addidit. Verum eamdem ob caussam servandum puto id, quod vulgo circumfertur. *urbs*, nempe Vejentana, *inpletur hostibus*, id est, Romanis Venjentium hostibus. Praeterea *omnibusque locis pugnatur* praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 13. *Is finis sanguinis fuit*] *sanguini fuit* Leid. 2. et Lovel. 2. ac 4. [Veith.] Memini eorum, quibus locutionem *is finis populationibus fuit* vindicavi supra ad 2, 30, 9. Hic tamen, fidem aliorum omnium codicum secutus, vulgatum malo. Nam nec id Livio displicuisse evincunt exempla, quae contuli ad 1, 44, 2. ubi inlustravi genus loquendi *is finis*, quod et hic obcurrit; pro quo tamen *his finis* praefert Leid. 1. *hiis finis* Fragm. Hav. Prima litera vocis *fuit* ob ductuum similitudinem intercepit ultimam praecedentis *sanguinis*. V. supra ad 4, 33, 11. Paullo ante *multa jam caede edita* Lovel. 5. *multa jam edicta caede* Lovel. 1. V. ad 21, 62, 7. Tum *ab inermibus*, pro *ab inermi*, Lovel. 2.

§. 14. *Dedi inde inermes coepti*] *Dedi inde inermes correpti* Voss. 2. *Deinde inermes capti* Lovel. 2. 5. Florent. Hearnii Oxon. N. et excusi ante Aldum, vulgatae lectionis auctorem, quam reliqui codd. tuentur. Mox vocula *et* non adparet in Lov. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *Aliquantum spe atque opinione*

quae quum ante oculos ejus aliquantum spe atqu opinione major, majorisque pretii rerum ferretur dici-

major] *aliquantulum* Voss. 2. et Lovel. 3. 4. ac 5. [Veith.] quam lectionum varietatem saepius in Mstis notari, infra videbimus ad 7, 36, 5. Tum *spe ac opinione* Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Non bene. V. infra ad 10, 36, 17.

Dicitur manus ad coelum tollens precatus esse, ut, si] *precatus esse dictator, ut, si*, inserta voce, vetustae edd. quam Aldus iterum ejecit. Et recte. Nullus enim codicum, certe non eorum, quos consului, τὸ *dictator* agnoscunt.

§. 15. *Si cui Deorum hominumque*] *si cuique* Leid. 2. Deinde *hominum Deorumque* edd. principes, quem ordinem Aldus primus mutavit, substituens *Deorum hominumque*, quemadmodum servant scripti, nisi quod *Deorum hominumve* sit in Haverk. Quod verum videtur. Non enim Camillus id precatur, si cui Deorum et hominum, sed si tantum alicui vel Deorum vel hominum nimia fortuna videretur. Alibi saepe hae particulae commutantur. V. infra ad 24, 10, 2.

Nimia sua fortuna populique Romani videretur] MS. *nimiam sua fortuna populique Romani videretur*. Lego *nimia jam sua fortuna Populi Romani Quiritium videretur*. Notabis autem τὸ *sua* non esse relativum ad Camillum, sed *suam fortunam* heic significare secundam fortunam; nisi prorsus tollere placet, et delere τὸ *sua*; quod mallem. Suppletum enim videtur ad illud *populi Rom. Qui.* quod est, *populi Romani Quiritium*. Qui hoc non intellexerant, trajecerunt verba, ut esset *populique Romani*. Deinde ut plenam redderent sententiam, τὸ *sua* ad jecere de suo. Et quia hac in pa te corruptum esse Livium put etiam sequentia verba *publico Ro mani populi* subditicia esse, ec que ejicienda videntur. Item illa *captae deinde urbis Romae, quo post paucos accidit annos, cladem* KLOCK. Revocavi lectionem an tiquam, a Sigonio Modioque ej ctam, qui receperant Aldinam minus recte. Mutationi ansa praebuit vox *sua fortuna*, qua Camillo adscribebant, addita d suo enclitica *que* dictioni *populi* quam tamen neque in scriptis su reperit Sigonius. Videatur hei Glareanus. *Sua fortuna populi Ro mani* est fortuna peculiaris propria ejusdem populi. Sic Flo rus 3, 5. *Perque omnia et dec et nomen et titulos Pompejo sua fo tuna quaerebat*. Curtius 3, 2. *Ere Dario mite ac tractabile ingenium nisi suam naturam plerumque fo tuna corrumperet*. Quam partic lam temere nimis editione sua ej cit Modius. Extat enim in omni bus MSS. Solinus c. 6. [aliis c. 1 sub finem. *Locus dicatus suo n mini, Pietatis sacellum est*. ubi fru stra etiam emendationibus ir cumbunt Delrius ac Petrus Fabe Seneca Agamemnone v. 90.

Ventos nimium timuere suos.

Seneca Epistola 85. *Osculatur tr grim suus custos*. Cicero pro Pla cio 1. *Cujus non extet in me sum meritum*. quod praeter omne MSS. septem, quos excussi, mu tarat in *summum meritum* Dio Lambinus. Sic et ubi legitur apu Ovidium 2. Metam. 702.

Juncta suo pariter dabitur ti femina tauro.

dicitur manus ad coelum tollens precatus esse: *ut, si cui Deorum hominumque nimia sua fortuna populique Romani videretur, ut eam invidiam lenire, quam* 15

ti sequimur notae melioris MSS. reponendum *dabitur sua femina uxo.* dictumque ut Horatio [Epod. 12, 24.]

Ne foret aequales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua, quam te.

GRUT. Quicquid hic congerat ὁ ἀνὴρ Gruterus de suo *suus*, non probabit, hanc lectionem vel Grammatices convenire praeceptis. Scio l. 1. D. de Popul. action. haberi: *Eam popularem actionem dicimus, quae suum jus populi tuetur.* Sed ibi haud dubie scribendum *populo.* Hallucinatur, cum a Sigonio Modioque hoc ex Aldo receptum autumat. Non est nila omnium veterum nobis vitarum, quae non habeat, *sua fortuna populique Romani.* Et quidem apud Sigonium: Vet. *populi Romani*: sed hoc non erat directum ab illo ad haec verba, verum ad proxima, ubi legitur, *Romani populi.* Par illud l. 7, [13, 3.] *Deûm benignitate, felicitate tua populique Romani et res et gloria sit integra.* J. FR. GRON. Etiam Cl. Jac. Gronovio placuisse, non tolli copulam *que*, patet ex illis, quae notavit ad Liv. 1, 38, 2 Et recte. Non modo enim servant eam omnes typis excusi, sed et manu exarati libri praeter solos Lovel. 1. et Leid. 2. in quibus omittuntur voces *populique Romani.* Transpositis vocabulis, *nimia sua, fortunaque populi Romani* est in Lovel. 4. et Gaertn. eodem sensu. Si vel unus aut alter codex bonae notae *nimiam*, vel *nimiā sua fortuna* exhiberet, ut Klockius in suo invenit, ei *nimia jam sua fortuna* scribenti non adversarer. Nam *jam* vel *iā* facile in reliquis codd. excidere potuit ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis. Similiter in nonnullis Mstis excidit post vocem *quia* infra 27, 36, 10. *Qui quia jam designati provincias sortiti erant.* (* 37, 35, 3.) Et ita loquitur infra 45, 41, 7. *Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse.* Nunc tamen uni credere non audeo. Et ea voce omissa Valer. Max. loco, quem Gronov. ad verba sequentia laudat. *Si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur.*

Ut eam invidiam lenire suo privato incommodo, quam minimo publico Romani populi liceret] Hic locus in Aldino codice (meo quidem judicio) corrupte legitur ad hunc modum: *ut eam invidiam lenire quam minimo suo privato incommodo, publicoque Romani populi liceret.* quasi Camillus pro se deprecatus fuerit; quod alienum a veritate esse puto, cum contrarium apud Valerium Max. l. 1. de Ominibus [c. 5, 2.] pateat. Quare veterem lectionem magis probo, quae ita habet: *ut eam invidiam lenire suo privato incommodo, quam minimo publico populi Romani liceret.* Quasi Camillus, de publico bono magis sollicitus, quam de privato, optarit Reipublicae commodum prae suo commodo. Itaque incommodum suum non deprecabatur, et publicum quam minimum incommodum, si totum abigi non poterat, precatur. GLAR. Vet. lib. *populi Romani* habent. Caeterum quod Glareanus contra omnium librorum fidem legendum putat, *lenire suo privato incommodo, quam minimo*

minimo suo privato incommodo publicoque, populo Rom

Romani populi liceret, non procedit. Nam Plutarchus hanc sententiam ita vertit in Camillo [p. 131.] *Εἰ δέ τις καὶ ἡμῖν ὀφείλεται τῆς παρούσης νέμεσις εὐπραξίας, εὔχομαι ταύτην ὑπέρ τε πόλεως καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ τελευτῆσαι.* et Valerius l. 1, [5, 2.] *Si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur, ejus invidia suo aliquo incommodo satiaretur.* †. „Id minus sincere scribis, Sigo„ni; cum libri ad manus sint, „quos Glareanus secutus est. Ac „Plutarchi verba et Valerii pro „Glareano sunt." †. SIG. Haec profecto sunt aversa a mente Camilli, devocantis Nemesin in proprium caput, ut malum, quod immineat populo Romano, potius sibi expetat, minima tamen, quantum divina clementia mitigatura sit, calamitate. Quod vidit Loritus, ideoque ex V. C. talem protulit emendationem: *lenire suo privato incommodo, quam minimo publico Romani populi liceret.* Quem adjuvat Andreae editio. Sed parum caute ita mutatur. nam *τὸ minimo* non ad populum Romanum, sed ad ipsum Camillum reducendum fuerat. Quare quidam in Palat. sec. ita immutavit: *ut eam invidiam lenire quam minimo suo privato incommodo, quam publico populi Romani liceret. Quam - minimo* dictum composite, ut *quam - plurimum.* Et omnino talem lectionem flagitant verba Plutarchi, quae require apud Sigonium. V. item Valerium l. 1, 5. de Ominibus. Similis locus apud Paterculum 1, 10. *Is cum in concione extra urbem more majorum ante triumphi diem ordinem actorum suorum commemoraret, Deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent, quam in Rempublicam.* GEBH. Ambigu scripturae et sententiae loc Valerius Max. [1, 5, 2.] *Ut, cui Deorum nimia felicitas pop Romani videretur, ejus invidia s aliquo incommodo satiaretur.* E dem formula voti, quod L. A milius Paullus confecto Maced nico bello concepit: *Deos immo tales precatus est, ut, si quis eoru invideret operibus ac fortunae sua in ipsum potius saevirent, quam rempublicam*, ut narrat Vellej [1, 10.] Simile Cippi apud N sonem 15. Metam. [572.]

Seu laetum est, patriae laetu populoque Quirini;
Sive minax, mihi sit.

Hanc sententiam si admittimus invenire possumus in verbi sic, ut vulgo, conceptis, *r quam* pro *potius quam*, vel *magi quam* accepto. Ut 3, [40, 2.] *C Claudii oratio fuit precibus, quan jurgio, similis.* 7, [8, 1.] *Quic quid hinc vel illinc mars communi belli aufert, multiplex quam pr numero damnum est.* id est, gra vius re, quam numero. 10, 26 4. *Ut p: aeciperetur victoria animis triumphusque quam bellum consu libus decretum videretur.* Sic duc meliores Pall. Vulgo, *non bellum* l. 23, 43. *Ipsorum, quam Hanni balis, interesse, capta an tradit Nola potiretur.* Sic Put. Pet. melior, Men. tres Pall. l. 28, 44. *Et Carthago praemium victoria erit, quam semiruta Bruttiorum castella.* Ita Lipsius ex suo V. C. Cui accedunt Put. instar omnium, Regius, Men. Pal. unus. Eodem modo particula *quam* hic abutitur Livius, haud difficili jam sententia: ut eam invidiam suo privato incommodo potius, quam vel minimo etiam publico, lenire et lucre Furium Camillum sinerent: ut eam ipsum a republi-

no liceret. Convertentem se inter hanc veneratio- 16

ea totam privatis suis et domesticis incommodis redimere paterentur. Plutarchus tamen, ne quid diffitear, aliam accepit Livii sententiam, quam ita reddidit. *Εὔχομαι ταύτην ὑπέρ τε πόλεως καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ τελευτῆσαι.* Ea potest reperiri in verbis Livii, si aliter distinguantur et construantur, nimirum: *ut eam invidiam publico populi Romani liceret lenire privato suo incommodo quam minimo.* ut publicum populi Romani apud ejusmodi offensum et iniquum numen defungeretur quantilla calamitate ipsius Furii. Paullo clarius foret hac sententia: *ut eam invidiam lenire suo privato incommodo quam minimo reipublicae populi Romani liceret.* At Voss. Helm. cum tertio: *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque p. R.* quod etiam ex Aldo (nisi quod ille *Romani populi*) ceu corruptum advocat Glareanus. Nec aliter Juntas imitator Aldi. Chisl. membranae: *quam minimo suo privato incommodo publico p. R.* Buslidianae et Voss. posterior: *quam minimo suo privato incommodo publicoque populi Romani.* Andreas quoque ac Tarvisina *publicoque.* Jam et privati simul publicique incommodi, quibus citra exitium defuncti sunt et Camillus et Roma, meminit continenter Livius. Quare placet maxime: *ut eam invidiam lenire, quam minimo suo privato incommodo publicoque, populo Romano liceret.* Meliori omine *publica populi Romani* dicuntur, quam ut huc congruant. J. FR. GRON. De lectione, quae ante Aldum vulgo in libris excusis extitit, recte Sigonius pronunciavit, eam contra omnium librorum (intellige manuscriptorum) fidem a Glareano probari. Glareani enim defensor, id minus sincere a Sigonio scribi arguens, quum libri, quos Glareanus secutus est, ad manus sint, sine dubio innuit libros editos, ut semper alibi. Omnes certe mei aliam plane lectionem praeferunt. *lenire minimo suo privato, quam publico incommodo Romani populi liceret* habet Gaertn. *lenire minime suo privato, quam incommodo publico populi Romani liceret* Lovel. 2. *lenire suo privato incommodo, quam publico populi Romani liceret* Fragm. Hav. a m. 2. In quibus lectionibus *quam*, quod jam Gronovius de vulgata monuit, accipi debet pro *potius quam.* V. etiam infra ad 34, 49, 10. *lenire quam minimo suo incommodo publicoque populi Romani*, omissa voce *privato*, legunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *lenire quam minimo suo privato incommodo, publico populi Romani liceret* Leid. 1. *lenire quam minimo suo privato incommodo publico populo Romano liceret* Klock. *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque populi Romani liceret* Florent. Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. ambo, Portug. et Haverk. neque differunt Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. nisi quod *minime*, pro *minimo*, exhibeant. *lenire suo privato incommodo quam minimo, publicoque populi Romani liceret* Lovel. 5. Et ita edd. antiq. nisi quod *Romani populi* alio ordine praeferant. *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque P. R. liceret* Oxon. L. 2. B. et C. apud Hearnium, quomodo Gronovius, si literas singulares reddamus *populo Romano*, legendum censuit. Et hanc scripturam recepi. Quamvis enim viri docti priscam illam lectionem probaverint, alteram tamen ex contextu ejicere nondum sustinuerunt.

§. 16. *Convertentem se inter hanc veneratione traditur memoriae,*

nem, traditur memoriae, prolapsum cecidisse: i
que omen pertinuisse postea eventu rem conjecta
tibus visum ad damnationem ipsius Camilli, capt
deinde urbis Romanae, quod post paucos acci
17 annos, cladem. Atque ille dies caede hostium
direptione urbis opulentissimae est consumtus.

prolapsum cecidisse] Plutarch. [in Camillo p. 131.] *Ταῦτα εἰπών, καθάπερ ἐσὶ Ρώμαιοις ἔθος ἐπευξαμένοις καὶ προσκυνήσάσιν ἐπὶ δεξιὰ ἐξελίττειν, ἐσφάλη περιπρεφόμενος.* V. Brisson. 1. de Formul. p. 42. [p. m. 37.] Adde Ovid. 7. Met. [188.]

Sidera sola micant, ad quae sua brachia tendens
Ter se convertit; ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis; ternis ululatibus ora
Solvit; et in dura submisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis etc.

KLOCK. *Convertentem se in hanc venerationem* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed alibi etiam voces *in* et *int'*, sive *inter*, in Mstis confundi solent. V. infra ad 38, 57, 6. Tum *traditum memoriae* Leid. 2. Vox *memoriae* non adparet in Portug. At *tradere memoriae*, etiam alibi apud Livium obvium est. Supra 2, 36, 8. *Eum functum officio pedibus suis domum rediisse, traditum memoriae est.* 3, 67, 2. *Hoc vos scire, hoc posteris memoriae traditum iri.* Ita et *prodere memoriae*, vel *memoria*. V. infra ad Liv. 40, 29, 2. (* ad 9, 41, 4.) Deinde *prolapsu cecidisse* Leid. 2. At supra similiter loquutus est Livius 1, 56, 12. *Velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit.* Est autem genus loquendi, quale olim inlustravi ad Silii 11, 198.

Idque omen pertinuisse] *idque omen timuisse* Leid. 2. *idque omen pertimuisse* Florent. Voss. 1. a 2. Voss. 2. Lovel. 3. Fragm. H et edd. vetustae, majori admi distinctione post haec verba: indicent, ipsum Camillum id men pertimuisse. Sed ita in v bis sequentibus nullus est sens Recte itaque repositum est *per nuisse*, quod primum in Ascens na anni 1513. obcurrit, et in liquis scriptis superest. *tenere timere* interdum in Mstis comm tantur. V. Gebhard. ad Tibull. Eleg. 2, 30. et quae infra nota tur ad 6, 28, 6. Mox *postea ev turum conjectantibus*, pro *even rem*, Florent. a m. 2.

Captae deinde urbis Romanae, qu post paucos accidit annos, clade que] Antiqua lectio *quod post pa cos accidit annos, cladem.* RHE *captaeque deinde urbis* Fragm. Ha a m. 2. Sed, voculas *inde, dei de*, similesque nonnumquam p conjunctionibus copulativis usu pari, supra dictum est ad c. 2 7. ut *que*, quod in nullo alio r peritur, recte abesse possit. *capt deinde urbis* etc. *clade* Lovel. *captae deinde urbis* etc. *clademq* priscae editt. unde Ascensius margine edd. annorum 1513. 1516. conjecit legendum *casu deinde urbis clademque.* Sed recti etiam hic τὸ *que* ejectum est Moguntinis: nam neque in ull cod. scripto mihi obvium fui Quum autem ita et Aldus edidi set, postea tamen inter errata *cl demque* reposuit; unde eamde lectionem proximi editores rec perunt usque ad Frobenium. I

XXII. Postero die libera corpora dictator sub 1
corona vendidit. ea sola pecunia in publicum redigitur, haud sine ira plebis. et quod retulere secum praedae, nec duci, qui ad senatum, malignitatis auctores quaerendo, rem arbitrii sui rejecisset; nec senatui, sed Liciniae familiae, ex qua filius 2

hinc Rhenano occasio data est eam iterum expungendi. Deinde *urbis Romae* omnes edd. usque ad Gronov. qui anno 1665. *urbis Romanae* reposuit, licet ejus in notis non meminerit. V. infra ad Epit. Liv. 49. Et ita etiam habent omnes mei; nisi quod vox *Romanae* desit in Leid. 2. et Harlej. 2. Observandum autem *captae urbis cladem, quod accidit.* De hac constructione quaedam supra v. ad 2, 38, 5. et Cel. Burm. ad Sueton. Caes. 45. Denique *quod accidit post paucos annos* alio ordine Lovel. 4.

§. 17. *Atque ille dies caede hostium ac direptione urbis*] Vet. lib. *Itaque ille dies.* SIG. *Itaque* etiam Harlej. 2. Portug. et Haverk. Optimi tamen codd, τὸ *atque* constanter servant. Solent haec vocabula etiam alibi a librariis confundi. V. infra hoc lib. ad c. 23, 7. ad 40, 12, 2. et alibi. *Itque ille dies* habet Gaertn. *Atque dies ille* Lovel. 2. *Ille dies atque* Lovel. 4. *Atque illa dies* Lovel. 5. a m. 1. Praeterea vocula *ac* deficit in Fragm. Hav. a m. 1. *ac direptione* in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 1. *Postero die libera corpora dictator sub corona vendidit*] Τὸ *die* non exstat in Voss. 2. qui etiam inverso ordine *dictator libera corpora* praefert. Mox etiam, transpositis vocibus, *quod secum retulere praedae* Leid. 2.

Nec duci, qui ad senatum, malignitatis auctores quaerendo, rem arbitrii sui rejecisset] Alia scriptura paret in Pall. primo ac tertio: *qui ab senatu malignitatis auctores quaerendo rem arbitris subjecisset.* De qua judicent eruditi. GEBH. *qui ab senatu* etc. *rem arbitris subjecisset* similiter Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Gronovius etiam in prima Notarum editione lectionem hanc considerandam arbitrabatur, non enim sine sale esse; quamvis necdum quid mutandum censeret. Eamdem vero in iteratis earum editionibus omittendo tacitus damnasse videtur. Et recte. Alteram enim et plures et integriores codices servant. Locutionem *rejicere ad aliquem* supra inlustravi ad 2, 22, 5. *dejecisset*, pro *rejecisset*, Leid. 2. qui error ex similitudine literarum *D* et *R* natus est. V. infra ad 21, 31, 7. Praeterea *malignitatis fautores* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed forte voci *autores* (ita enim interdum ea vox scribitur in codd. antiquis) litera *f* praeposita est ob similitudinem ultimae in voce praecedenti *malignitatis*. Nam contra interdum litera *s* fini vocis additur, quod sequens a litera *f* incipiat. V. supra ad 4, 33, 10. Similiter Velloj. Pat. emendandum Lipsius censebat l. 1, 13. *Omnisque doctrinae et fautor et admirator fuit.* pro *et auctor*. Verum haud male ibi viri docti vulgatum servandum docuerunt. V. praesertim Vossium et Heinsium. Ceterum voces *senatum malignitatis auctores quaerendo rem arbitrii sui rejecisset, nec* desunt in Leid. 1. cui errori occasionem praebuit re-

ad senatum retulisset, pater tam popularis senten
3 tiae auctor fuisset, acceptum referebant. Quu
jam humanae opes egestae a Vejis essent, amoli
tum Deùm dona ipsosque Deos, sed colentiu
4 magis, quam rapientium, modo, coepere; namqu

petitio vocis *senatum*. V. ad 9, 11, 11.

§. 2. *Ex qua filius ad senatum retulisset*] *filius patrem interrogando ad senatum retulisset* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [ante *nec senatu* Veith.]

§. 3. *Quum jam humanae opes asportatae egestaeque a Vejis essent*] Subolet mihi, participium *asportatae* additititium esse. Nam in volumine manuscripto dumtaxat habetur, *cum jam humanae opes egestae a Vejis essent*. RHEN. MS. Fuld. *Cum jam humanae opes egestae a Vejis essent*, reliquis omissis. Idemque de suo manu exarato codice monuit Beatus. MOD. Ita [*quum jam humanae opes egestae a Vejis essent*] edd. vett. ita Pall. duo, ita Fuldd. membranae, ita quos consuluit Rhenanus. Solus Pal. sec. *opes asportatae egestaeque a Vejis*, quod nimis diu editiones occupavit. Prius *egeratur* aliquid oportet, quam *asportetur*. V. Liv. 6, 3. GRUT. *asportatae egestaeque* primum obcurrit in ed. Ald. quae lectio in nullo meorum obvia fuit, licet tamen in quibusdam, et quidem pejoris plerumque notae, codicibus simile quid invenerim. Nam *apportatae et egestae* praefert Harlej. 2. *apportatae egestae* Lovel. 4. *apportatae et gestae* Lovel. 5. *asportatae et egestae* Gaertn. *absportatae et egestae* Lovel. 2. Portug. et Haverk. Reliqui omnes cum editionibus Aldina antiquioribus simpliciter tantum *egestae* praeferunt. Ita infra 6, 3, 5. *Victorem vagum, praedam ex hostium tectis egerentem*. (ubi alia vide. Praeterea *opes humanae*, tran positis vocibus, Lovel. 1. Voss. et Leid. 2. Tum *ab l bjis* Voss. et Portug. pro iis vocibus du bus unica *cives* est in Lovel.

Amoliri tum Deùm dona ipsosq Deos] *admoliri* Leid. 2. et Lovel. Saepissime verba, quae cum pra positionibus *a* et *ad* componu tur, inter se confundi solent i libris scriptis. V. infra ad 4 55, 5. Hinc *tum demum do* idem Leid. 2. *tum dona demu* Lovel. 4. a m. 1. in quo *Deù* emendat m. 2. *tum dona Deùm* Ha lej. 2. Portug. et Haverk. Deind *Deosque ipsos* Haverk.

Colentium magis, quam rapie tium, modo] *magisque rapientiu* Harlej. 2. quomodo interdum scr bae in membranis antiquis v riarunt. V. supra ad 3, 15, 4, 3, 17. infra hoc lib. c. 25, 4. 16, 4. et alibi. Similiter commu tantur *quisquam* et *quisque*. V infra hoc libro ad c. 29, 6. (* *u quam* et *usque* v. ad 9, 26, 8.)

§. 4. *Namque delecti ex omni ex ercitu juvenes*] *nam delecti* Gaertn V. infra ad 7, 28, 7. *namque del cti* Harlej. 1. et Florent. a m. 1 *namque dilecti* Fragm. Hav. Klock. V. infra ad 37, 51, 7.

Pure lautis corporibus] Vet. lib *pure lotis*. SIG. *lautis*, quod Si gonius mutavit, ex meis servan optimi, Florent. Voss. 1. Leid uterque, Lov. 1. Harl. 1. et Gaertn Quare etiam contextui reddidi Eadem lectio etiam erat in mar gine Oxon. N. apud Hearnium *paliatis corporibus* est in Lovel

delecti ex omni exercitu juvenes, pure lautis corporibus, candida veste, quibus deportanda Romam Regina Juno adsignata erat, venerabundi templum iniere, primo religiose admoventes manus: quod 5 id signum more Etrusco, nisi certae gentis sacer-

1. et 5. *palliatis corporibus* in Lovel. 4.

Quibus deportanda Romam Regina Juno adsignata erat] Eodem cognomine Junonem adpellat supra cap. praec. §. 3. *Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos colis, precor.* et infra cap. seq. §. 7. *Junoni Reginae templum in Aventino locavit.* c. 31, 3. *Eodem anno aedes Junonis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur.* et c. 52, 10. *Juno Regina, transvecta a Vejis nuper, in Aventino quam insigni, ob excellens matronarum studium, celeberique dedicata est die.* At *Junonem Monetam* vocarunt Valer. Max. 1, 8, 3. et Lactant. 2. Divin. Instit. c. Sed contra aedem *Junoni Monetae* demum diu postea bello Aurunco a dictatore L. Furio votam, et non in Aventino, sed in Capitolio in area aedium M. Manlii, dedicatam fuisse, Livius infra refert l. 7, 28. Memoriam itaque Valerio et Lactantio inposuisse credo; licet non ignorem, quae excusando Valerio ad eum locum notarit Pighius. Ceterum *Regina Juno tunc adsignata erat*, una voce auctior, Gaertn. Ejus tamen liberalitate non utor. Alii enim codd. τὸ *tunc* expellunt; neque ulla in eo emphasis est. *Regina Juno designata est* Lovel. 4.

Venerabundi templum iniere] V. Brisson. de Formul. l. 1. p. 47. [pag. m. 42.] HLOCK. *inire* Gaertn. et Fragm. Hav. Quomodo etiam alibi saepe a librariis peccatum est. V. infra ad 45, 2, 7. *intravere* Portug. Haverk. Lovel. 4. 5. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] quod ex margine in contextum inrupisse videtur. Ita etiam variatur supra 3, 10, 4. infra 7, 11, 9. et alibi.

§. 5. *Quod id signum more Etrusco nisi certae gentis sacerdos adtrectare non esset solitus*] *more vetusto* edd. principes: pro quo Aldus substituit *Etrusco*. Et ita praeferunt omnes codd. quibus usus sum. Pierius etiam testatur ad Maron. 2, Aen. 719. se ita in veteri cod. Jani Parrhasii legisse. Eam autem lectionem vel Parrhasius non probavit, vel Alexander Minutianus adnotare neglexit. Certe is illam non recepit in edit. Mediolan. anni 1505. in qua suas sibi subreptas castigationes in Livium exhibitas fuisse, Jan. Parrhasius queritur in praefat. ad Claudian. de rapt. Pros. Tum *Etruscae gentis* Lovel. 4. Deinde *detractare* Voss. 1. a m. 2. inter versus, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quomodo et Jan. Parrhasii cod. exhibuisse, idem Pierius monuit; addens, similiter Medioeum et vetera alia Virgilii exemplaria legere. Ita etiam passim *detractare* et *retractare* codd. Liviani praeferunt. V. infra ad 34, 15, 9. Tum vocula *non* abest ab Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *est*, pro *esset*, praeferunt Leid. 2. a m. 1. et Lovel. 2. Denique *sollicitus* habent Lovel. 3. et Voss. 2. quomodo etiam supra peccatur 3, 38, 9. et infra hoc lib. c. 37, 3. (* 38, 54, 1.) pluribusque aliis locis. Simili errore librarii voces *solitu-*

dos, adtrectare non esset solitus. dein quum quidam, seu spiritu divino tactus, seu juvenali joco *Visne Romam ire Juno?* dixisset, adnuisse ceteri Deam conclamaverunt: inde fabulae adjectum est
6 vocem quoque dicentis, *Velle*, auditam. motam certe sede sua parvi molimenti adminiculis, sequentis modo accepimus levem ac facilem transla-
7 tu fuisse: integramque in Aventinum, aeternam sedem suam, quo vota Romani dictatoris vocave-

do et *sollicitudo* commutarunt; de qua re supra v. ad 4, 52, 8.

Deinde quum quidam, seu spiritu divino tactus] In volumine manuscripto est *dein cum quidam, seu spiritu divino.* RHEN. Quod Rhenanus in cod. scripto invenerat, Cl. Jac. Gronovius in contextum recepit. Etiam pater ejus saepe se librorum meliorum auctoritate id Livio restituisse fatetur supra ad 4, 32, 5. Et ita hic nostri praeferunt praeter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Portug. et Haverk. qui *deinde* servant: etiam Gaertn. in quo *deiñ* superest. V. ad 3, 3, 6. Insuper *spiritu divino tractus* Portug. et Haverk. errore scribarum, qui saepe haec vocabula in Mstis commutarunt. V. N. Heins. ad Ovid. 8. Met. 224. Graevium ad Sueton. Tiber. 21. Cel. Burmann. ad Ovid. 8. Met. 184. et viros doctos ad Valer. Max. 1, 8, 2. Similis observatur confusio vocum *contactus* et *contractus*. V. infra ad 6, 28, 6. *spiritu divino tactus* hic omnino vera est lectio. V. supra ad 2, 5, 2. Ceterum Cel. Jac. Perizonius in Animadv. Histor. c. 9. p. 366. monuit, Plutarchum in Camillo p. 132. hunc Livii locum laudasse, sed in ea re parum adcurate versatum esse: nam tantum unum hoc recte ex Livio retinuisse, Deam, vel statuam Deae, ex sententia Livii nihil respondisse, quod alii adfirmarant; in ceteris vero longe ab eo recessisse, quippe qui ipsi Camillo adscribat, quod Livius cuidam adscripserat. Post Perizonium idem ad hunc locum notavit Cl. Clericus.

Juvenili joco, Visne Romam ire Juno? dixisset] *juvenali joco* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. et ed. Rom. anni 1472. quod recepi. V. quae infra dicentur ad Liv. 37, 20, 5. Tum, mutato ordine vocum, *ire Romam* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3. et inferius *adnuisse Deam ceteri conclamaverunt* Lovel. 1. et Leid. 2. ubi *Romam*, pro *Deam*, praeferunt edd. antiquae: quasi sensus foret, Deam adnuendo indicasse, se Romam iturum. Deinde Moguntini substituerunt *Romani*, pro *Romam*. At jam antea *Deam* Mediolani anno 1505. editum est, quod deinde Aldus recepit. Neque aliter praeferunt codd. scripti; nisi quod *deque* sit in Lovel. 5. a m. 1. *Deamque* a m. 2. Praeterea *clamaverunt* Lovel. 2. Sed librarius primam syllabam, hac nota *c̄clamaverunt* scriptam, per incuriam non animadvertisse videtur. [*cuncti Deam conclamaverunt* Veith.]

§. 6. *Motam certe sede sua parvi molimenti adminiculis*] Vox *certe* deficit in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. at sequens in Voss. 2.

rant, perlatam, ubi templum ei postea idem, qui voverat, Camillus dedicavit. Hic Vejorum occasus 8
fuit, urbis opulentissimae Etrusci nominis, magnitudinem suam vel ultima clade indicantis: quod decem aestates hiemesque continuas circumsessa, quum plus aliquanto cladium intulisset, quam accepisset, postremo, jam fato tum denique urgente, operibus tamen, non vi, expugnata est.

XXIII. Romam ut nunciatum est, Vejos captos, 1

Tum *momenti* Lovel. 2. *emolumenti* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Deinde *adminiculi* habent Leid. 2. et Lovel. 4. Sed litera finalis *s* intercepta est a prima vocis proximae *sequentis*. V. infra ad 37, 29, 5.

Accepimus levem ac facilem translatu fuisse] Ita primus edidit Aldus. Vetustiores praeferunt *accipimus*; quod apud me superest in Leid. 1. et Haverk. V. supra ad 3. 69, 8. Neque eo praetextu τὸ *accipimus* displicere debet, quod modo praecesserit *adjectum est*. Nam ita alibi Livius tempora diversa, et quidem perfectum ac praesens, junxit. V. supra ad 3, 46, 9. Tum *tralatu* Florent. *translatam* Lovel. 2. Paullo ante *sequentemque*, pro *sequentis*, Lov. 2.

§. 7. *Quo vota Romani dictatoris vocaverant*] *quoque vota* Lovel. 2. *quo votam* Lovel. 4. [Veith.] Tum *voverant* Haverk. Pro quo Klockius voluisse videtur *evocaverunt*. perperam in voces distributis literis, *dictatori suo caverant* Lovel. 4. exhibet. Contra mox *qui vocaverat*, pro *qui voverat*, Voss. 2. Leid. 1. Flor. a m. 1. Klock. Lovel. a m. 1. et Lovel. 3.

§. 8. *Magnitudinem suam vel ultima clade indicantis*] *magnitudinem sua vel ultima clade* Harlej. 1. *magnitudinem suam vel ultimam* Portug. a m. 1. Mox *plus aliquanto cladis*, pro *cladium*; Harlej. 2. et Haverk. [*intulisset* omittit Veith.] Tum *indicantis* Lovel. 5. V. ad 5 26, 6.

Postremo jam fato quoque urgente] Pall. pr. et tert. *fato tum denique urgente*. GEBH. Scripta lectio *fato tum denique urgente*. Plenius uberiusque vulgato videtur. 4, [55, 5.] *Nequidquam enim tentati, ut tum denique desisterent impediendo bello*. J. FR. GRON. *facto*, pro *fato*, praeferunt Lovel. 3. Voss. 2. et Leid. ambo. Ita saepius librarios lapsos esse, supra vidimus ad 3, 40, 9. Hinc *quoque* servant Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *eoque* substituunt Harlej. 2. Lovel. 2. 4. 5. et Portug. *cumque* Leid. 1. *tum demum* Fragm. Hav. et in margine Hearnii Oxon. N. *tum denique* Voss. 2. et Lovel. 3. Et ita in reliquis Oxoniensibus fuisse videtur, ex quibus Cl. Hearne nihil monuit. *tum eoque denique* Gaertn. duplicem lectionem jungens. Cic. 15. ad famil. Ep. 2. *Ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta*. Tandem *ingente* Lovel. 5. V. ad Liv. 9, 13, 2.

Operibus tamen, non vi, expugnata est] *opibus* Voss. 2. V. infra ad 8, 16, 4. Deinde *tū*, pro *tn̄*, id est *tamen*, Lovel. 4. et Gaertn. V. ad Liv. 22, 17, 5.

§. 1. *Romam ut nunciatum est*,

quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa, et Pythicae sortes notae; et, quantum humanis adjuvari consiliis potuerat res, ducem M. Furium, maximum imperatorum omnium,
2 legerant; tamen, quia tot annis varie ibi bellatum erat, multaeque clades acceptae, velut ex inspe-
3 rato inmensum gaudium fuit: et, priusquam sena-

Vejos captos] *Quom Romam ut nunciatum est* Gaertn. Verum τὸ *Quom*, tanquam expositio voculae *ut*, olim margini erat adscriptum, unde perperam ab indocto librario in contextum translatum est. *Romani ut nunciatum est* Voss. 2. et Lovel. 3. *Romam ut nunciatum est*, *Vejos captam* Haverk. et apud Hearnium Oxon. C. [*est* omittit Veith.]

Quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa et Pythicae sortes notae] Vocula *et* priori loco deficit in Lovel. 4. sequens *prodigia* in Lovel. 5. Hinc *fuerunt* habet Gaertn. Tum *Phyticae*, vel *Phiticae sortes* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. hoc lib. ad c. 15, 12. Deinde *sortes votae* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. V. supra hoc lib. ad c. 13, 7.

Quantum humanis adjuvari consiliis potuerat res] *potuerat juvari consiliis* Lovel. 2. quo ordine si verba digerantur, facile prima syllaba τοῦ *adjuvari* intercidere potuit ob ultimam vocis praecedentis. Deinde *poterat* Portug. Gaertn. et Haverk. Vox autem *res* non adparet in Leid. 2.

M. Furium, *maximum imperatorum omnium*] *M. Furium Camillum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Quorum primus et duo posteriores etiam *maximum imperatorem omnium* praeferunt. Similiter etiam Lovel. 5. a m. 1. Mox *legerunt*, pro *legerant*, Lovel. 4.

§. 2. *Quia tot annis varie ibi bellatum erat*] *vane* Gaertn. sed solito errore scribarum, de quo videbimus ad 22, 7, 4. *varie bellare* est ancipiti Marte, varia victoria, quum modo Romani, modo Vejentes superiores essent, bellum gerere. Liv. supra 1, 33, 4. *Aliquamdiu ibi Marte incerto varia victoria pugnatum est.* Hoc lib. c. 28, 5. *Eodem anno in Aequis varie bellatum*, *adeo ut in incerto fuerit*, *vicissent*, *victine essent.* 23, 13, 3. *Quam varia victoria priori Punico bello fuerit*, *plerique*, *qui meminerimus*, *supersumus.* Justin. 19, 1. *Grave bellum natum*, *in quo et diu et varia victoria proeliatum fuit.* qui ita saepius locutus est. Praeterea *varie ibe bellatum* Harlej. 1. *varie id bellatum* Leid. 2. *ibi varie bellatum* Lovel. 2. Paullo ante *tum*, pro *tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

Velut ex insperato inmensum gaudium fuit] *ex inspirato* Haverk. Ita saepissime variant scribae in verbis *sperare* et *spirare*. V. supra ad 4, 3, 8. Doct. Torren. ad Valer. Max. 3, 7, 1. p. 295. et N. Heinsium ad Silii Ital. 17, 536. De locutione *ex insperato* v. infra ad Epit. Liv. 22. Tum *in inmensum gaudium* Lovel. 5. Sed praepositio nata est ex prima syllaba vocis sequentis. V. ad 4, 6, 11.

tus decerneret, plena omnia templa Romanarum matrum, grates Diis agentium, erant. Senatus in quatriduum, quot dierum nullo ante bello, supplicationes decernit. Adventus quoque dictatoris, 4
omnibus ordinibus obviam effusis, celebratior, quam ullius umquam antea fuit: triumphusque omnem consuetum honorandi diei illius modum aliquan-

§. 3. *Plena omnia templa Romanarum matrum, gratias Diis agentium, erant*] Vet. lib. *grates Diis agentium*. SIG. Pall. duo *grates agentium*. sec. *grates Diis agentium*, ut et Andreae Campanique editio. GEBH. *grates* etiam omnes codd. mei, praeter unum Lovel. 2. grās, id est *gratias*, praeferentem. *grates* etiam servant edd. Rom. anni 1472. et Parm. quia autem Grammatici id poëtarum potius, quam oratorum, proprium esse existimarunt, ubique fere deletum, eique *gratias* substitutum esse, Gronovius observat infra ad Liv. 23, 12, 7. ubi plura vide. Deinde τὸ *Diis* non erat in Voss. 2. Lovel. 3. et a m. 1. in Fragm. Hav. *Dis* pro eo scribit Leid. 1. V. supra ad 5, 14, 4. Praeterea *templa Romanorum matrum* Voss. 2. Lovel. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et inter versus a m. 2. Voss. 1. quod si hoc ordine accipiatur, templa Romanorum plena erant matrum, ferri posset. Similiter etiam Curio, ejusque exemplo quidam sequentium ediderunt; verum, ut videtur, errore operarum. *templa Romana* Leid. 2. et Lovel. 1.

Senatus in quatriduum etc. *supplicationes decernit*] Praepositionem, quam omnes vetustiores excusi ignorant, primus addidit Aldus. Eamdem etiam uno ore tuentur omnes codd. mei. Praeterea *supplicationes decrevit* Leid. 2. Harlej. 2. Haverk. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] *significationes decrevit* Lovel. 2.

§. 4. *Triumphusque omnem consuetum honorandi illius diei modum aliquantum excessit*] MSS. *diem illius modum*. Lego *illius die*. prisce. KLOCK. Palatinae membranae optimae, *consuetum honorandi die illius modum aliquantum excessit*. Est autem ita loqui solitum tam poëtas, quam historicos. Virgilius [1. Georg. 208.]

Libra die somnique pares ubi fecerit horas.

V. Juvenilia nostra l. 2, 7. GEBH. De genitivo illo *die* prisco modo formato infra v. ad 9, 37, 4. Hic tamen meorum nullus Palatinis consentit. Omnes vocabula transponunt, legentes *diei illius*. Verum insuper etiam *diem illius* legunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Notae autem vocibus illis a m. 2. subjectae sunt, indicaturae, interpolatori videri, eas delendas esse. Ex omnium itaque consensu ordinem mutavi. In Palatinis autem optimis membranis ultima litera τοῦ *diei* intercepta esse potest a prima vocis sequentis *illius*. Praeterea *triumphum omnem* Gaertn. *triumphus omnem* Harlej. 1. et Portug. In verbis praecedentibus *ordinibus* deest in Lovel. 4. *obviam* in Lovel. 2. Tum alio ordi-

5 tum excessit. Maxime conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem invectus: parumque id 6 non civile modo, sed humanum etiam, visum. Jovis Solisque equis aequiparari dictatorem, in re-

ne *ullius antea umquam* praeferunt Voss. 1. et Leid. 2. *ullis antea umquam* Lovel. 1. *ullus umquam antea* Lovel. 4.

§. 5. *Maxime conspectus ipse est*] *Maxime aspectus* Harlej. 1. et Haverk. Male. De voce *conspectus* supra v. ad 4, 13, 3. Verbum *est* exsulat a Lovel. 2.

Parumque id non civile modo, sed humanum etiam, visum] *parumque in dno civile* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *civilem modo* Florent. Gaertn. et Haverk. Sed prima litera vocis sequentis perperam in fine praecedentis repetita est. V. infra ad 40, 7, 8. Denique *humanum etiam invisum* Fragm. Hav. a m. 1. Verum et hic duae priores literae, voci *visum* praepositae, natae sunt ex ultima praecedentis *etiam*. Ejusdem erroris alia exempla supra habuimus 1, 57, 10. et c. 60, 1. 3, 24, 5. 4, 6, 2. etiam infra hoc lib. c. 52, 2. 8, 23, 14. c. 38, 11. V. insuper ad 37, 11, 4.

§. 6. *Jovis Solisque equis aequiparatum dictatorem in religionem etiam trahebant*] Membranae Fuldenses *aequiperari dictatorem*. MOD. Pall. duo *aequiparati*. unde Modius *aequiparari*. Non opus est ulla mutatione. GEBH. Nescio, an integra sint loci hujus verba. Cui enim aequiparatur dictator? Utrum equis? Quomodo? nec enim intelligitur. Imo ne quidem eis Livius aequiparatum voluit, sed Jovi. Quare illud *equis* non est casus tertius, sed ultimus. Jam si casus ille ultimus, oratio non est integra, quia nihil est, quod τῷ *aequiparatum* respondeat. Quare puto Livium scripsisse *Jovi Solique equis aequiparatum*, Fuit nempe vocabulo *Jovis* adnexum *s* ex sequenti voce *Soli*, et quia in secundo casu coepit legi, etiam vocem *Soli* eo casu putarunt collocandam. Ceterum ex verbis Livii adparet, etiam Soli currum Romanos tribuisse, eumque pariter cum equis albis. Ubi vero currus hos habuerint, non liquet. Mihi verisimile videtur, respexisse ad eos, quos circumducebant in pompa Circensi, atque thensas alias vocabant. SCHEFFER. de re Vehicul. 1, 18. p. 240. Hic locus servat elegantem, ita sim felix, comparationem, sed, si quid video, homini Romano indignam. Camillus nempe, Vejentium victor et triumphator, confertur animalibus sive equis. Sed ego, nisi plane fallor, Livium scripsisse existimo *Jovi Solique equis*, id est, per equos albos, vel quia currum equis albis junxerat dictator, eum aequari Jovi et Soli, quibus itidem nivei equi, uti de Jove testatur Plutarchus in Camillo, tribuebantur. CUPER. in Syllog. Epist. quas edidit Cel. Burmann. tom. II. p. 721. *aequiparatum* ex meis servant Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. ambo, Portug. Klockian. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et B. contra *aequiparati* exhibent, duobus Gebhardi Palatinis consentientes, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. et Fragm. Hav. quae lectio quam proxime accedit ad id, quod Modius ex membranis Fuldensibus eruit, et Gronovius in contextum recepit. Et ita inveni in Lovel. 2. ac 4. Quum autem Cl. Hearne similiter *aequiparari* ediderit, et

ligionem etiam trahebant: triumphusque ob eam unam maxime rem clarior, quam gratior, fuit. Tum 7
Junoni Reginae templum in Aventino locavit, dedicavitque Matutae Matri. atque, his divinis huma-

tantum duorum Oxoniensium dissensum notaverit, reliqui, quos adhibuit, eamdem lectionem habuisse debent, modo diligenter officio functus sit. Deinde *Jovi Solique equis aequiparari* legendum esse, conjicit etiam Clericus, quem miror non vidisse, eam conjecturam jam a Scheffero occupatam fuisse. Amplissimus quidem Cuperus similiter non meminerat loco supra adscripto, ita a Scheffero emendatum esse; ei tamen deinde ad Auct. de Mort. Persec. c. 16. suum reddidit, ut me monuit Cel. Dukerus. Aliter huic loco subcurrendum putabat Vir Cl. Joh. Alex. Roëllius, qui indicavit, legendum sibi videri *Jovis Solisque equis aequiparari dictatoris*, (scilicet equos) *in religionem etiam trahebant*. Similis ellipsis est supra 2, 30, 4. *Curae fuit consulibus et senioribus Patrum, ut imperium, suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio.* ubi ex vocibus *mansueto ingenio* casu tertio, supplendum est in praecedenti *suo ingenio* casu sexto. V. quae ibi notata sunt. Supersunt apud eruditos ineditae Cel. Jac. Gronovii in Livium notae, quas ex ore ejus discipuli exceperunt. In illis vulgatam lectionem *Jovis Solisque equis aequiperari dictatorem* defendit, et huic loco similem esse putat illum infra 9, 10, 3. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad coelum ferebant: devotioni P. Decii consulis, aliis claris facinoribus aequabant.* ut et hunc Justini 1, 7. *Fuere Lydis multi ante Croesum reges, variis casibus memorabiles: nullus tamen fortunae Candauli comparandus.* Eligant eruditi lectores, quod magis satisfacit. Ego sine sontica caussa a Mstis non recedo. Mox *triumphus ob eam unam*, omissa conjunctione *que*, Haverk.

§. 7. *Junoni Reginae templum in Aventino locavit, dedicavitque Matutae Matri*] Haec verba non ita accipienda sunt, quasi Camillus illud templum, quod Junoni Reginae in Aventino locavit, dedicaverit Matutae matri, sive Junoni sub nomine Matris Matutae. Nam ejus templi dedicati demum meminit Livius infra c. 31, 3. Eorum itaque sensus est, Camillum locasse templum Junoni Reginae in Aventino exstruendum, quod, paullo antequam Vejos expugnaret, se facturum promiserat. V. c. 21. et 22. Praeterea Camillum etiam dedicasse templum Matutae Matri itidem ex voto, quod susceperat ex senatusconsulto, priusquam adhuc Roma ad bellum Vejentibus inferendum profectus esset. V. supra c. 19, 6. Ut itaque ambiguum, quod inperitiores morari, aut in errores inducere posset, tolleretur, *dedicavitque aedem Matutae*, incerta voce, dederunt Lovel. 4. 5. Haverk. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. N. Quum tamen optimi codd. eam vocem non agnoscant, etiam non recipiendam esse existimo. *Maturae Matri* habent Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. V. supra ad c. 19, 6. *Maturae Matris* Lovel. 2. *Matutae Matris* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. omnesque editt. usque ad Parisinam anni 1573. Supra dixerat c. 19, 6. *Aedemque Matutae Matris refectam dedicaturum.* Infra c. 31, 3. *Aedes Juno-*

8 nisque rebus gestis, dictatura se abdicavit. Ag
deinde de Apollinis dono coeptum: cui se decu-
mam vovisse praedae partem quum diceret Camil-
lus, pontifices solvendum religione populum cense-
9 rent; haud facile inibatur ratio jubendi referre
praedam populum, ut ex ea pars debita in sacrum
10 secerneretur. tandem eo, quod levissimum videba-
tur, decursum est, ut, qui se domumque religione
exsolvere vellet, quum sibimet ipse praedam aesti-

nis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur. Supra 2, 8, 6. *Nondum dedicata erat in Capitolio Jovis aedes.* c. 21, 7. *Aedes Mercurii dedicata est Idibus Majis.* c. 27, 5. *Uter dedicaret Mercurii aedem.* c. 42, 5. *Castoris aedes eodem anno Idibus Quinctilibus dedicata est.* ubi minus recte *Castori aedes* malebat Gebhardus. 4, 29, 7. *C. Julius consul aedem Apollinis, absente collega, sine sorte dedicavit.* Et saepe alibi. Sed et alterum apud Livium obvium. Supra 2, 21, 2. *His consulibus aedes Saturno dedicata.* (* 35, 41, 8.)

Atque his divinis humanisque rebus gestis] *atque divinis* Lovel. 5. *itaque divinis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *itaque hiis divinis* Gaertn. V. supra hoc lib. ad c. 21, 17. *atque his divinis atque humanis* Lovel. 4.

§. 8. *Agi deinde de Apollinis dono coeptum*] Legendum e Pall. primo ac tertio *Agi dein de Apollinis dono.* Nam τὸ *de* posterius deficit in illis. GEBH. Ita ex meis etiam Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 3, 3, 6. Tum *Apollinis domo* Voss. 1. a m. 1. et Leid. 2. *Apollinis voto* Lovel. 3. V. supra ad 5, 20, 8.

Cui se decimam vovisse praedae partem] *novisse* Lovel. 3. et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 13, 7. Mox verbis sequentibus *pontificesque solvendum religione,* addita particula connectente, Gaertn. *cum pontifices solvendum religione* Lovel. 1. *pontifices solvendum in religione* Lovel. 4. Praeterea *censuerunt,* pro *censerent,* Lovel. 5. a m. 2.

§. 9. *Haud facile inibatur ratio jubendi*] *iniebatur* Haverk. *videbatur* Lovel. 4. [Veith.] Tum *ratio nubendi* Gaertn. Mox verbis proximis *in sacrum secernetur* Voss. 2. Sed videtur scriptum fuisse *secernetur,* neglecta deinde nota remansisse *secernetur.* V. supra ad 2, 56, 7.

§. 10. *Tandem eo, quod levissimum videbatur, decursum est*] *tamen eo* Lovel. 2. V. ad 22, 2, 11. *tandem eoque lenissimum* Lovel. 3. *tandem eo, quod lenissimum videbatur* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Harlej. 1. Klock. et Fragm. Hav. Infinitis locis ita lapsi sunt librarii. V. infra ad 36, 31, 8.

Qui se domumque exsolvere religione vellet] *solvere* Haverk. Vulgatum verum est. V. supra ad 2, 32, 2.

Quum sibimet ipsi praedam aestimasset suam] In volumine manuscripto est *cum sibimet ipse praedam aestimasset.* RHEN. *quum sibimet ipse* etiam tantum non omnes mei. V. supra ad 2, 19, 5. *quum ismet ipse* unus Lovel. 2. et

nasset suam, decumae pretium partis in publicum
leferret: ut ex eo donum aureum, dignum ampli- 11
udine templi ac numine Dei, ex dignitate populi
Romani fieret. Ea quoque conlatio plebis animos
Camillo alienavit. Inter haec pacificatum legati 12
Volscis et Aequis venerunt: inpetrataque pax,
nagis ut fessa tam diutino bello adquiesceret civi-
as, quam quod digni peterent.

XXIV. Vejis captis, sex tribunos militum con- 1

um sibimet ipsi Haverk. Sed solent passim voces *eum* et *quum*, sive *cum*, in MRis commutari. V. supra ad 4, 19, 2. Tum *extimasset* Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Respice, quae dicuntur ad 34, 2, 5. *aestimasset* Florent.

Decimae pretium partis in publicum deferret] *decumae pretium* partis Florent. et Leid. 1. V. supra ad 2, 59, 11. Tum praepositio *in* non adparet in Leid. 2.

§. 11. *Numine Dei ex dignitate populi Romani*] *minime Dei* Portug. et Haverk. Literarum similitudo caussa fuit, ut librarii ita errarent. *munimine Dei* Lovel. 5. *munere dei* Veith.] Hinc *ex dignitate populo R.* Leid. 1. *et dignitate populi Romani* Lovel. 2. V. ad 26, 45, 1.

Plebis animos a Camillo alienavit] *plebis alienos* dedit librarius Leid. 1. Praeterea *ab Camillo alienavit* Portug. et Haverk. *Camillo alienavit*, omissa praepositione, Voss. 2.

§. 12. *Inpetrataque pax*] Particula conjungens *que* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith,]

Adquiesceret civitas, quam quod digni peterent] *civitas quiesceret* Lovel. 4. *quiesceret civitas* Harlej. 2. et Portug. Male. *acquiesceret* est, quiesceret. Supra 4, 60, 2. *Rem familiarem saltem adquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reipublicae esset.* 45, 37, 10. *Ne victorem quidem te acquiescere passus est; statim ad persequendos hostes duxit.* Deinde *quam quod digna peterent* Portug. Haverk. et Harlej. 2. *quam quod dignum peterent* Gaertn. *digni peterent*, id est, illi peterent, qui merebantur, ut pacem inpetrarent. Vocem *dignus* hoc sensu optime exposuit Gronov. 3. Obs. 8.

§. 1. *Vejis captis sex tribunos militum consulari potestate insequens annus habuit*] Pall. pr. ac tertius *Vejis captis, ex tribunis militum consulari potestate insequens annus habuit duos P. Cornelios.* GEBH. Eamdem lectionem, quam in duobus Pall. Gebhardus invenit, praeferunt apud me Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. Nec multum inde abit Leid. 1. in quo est, *Vejis captis ex tribus militum.* Origo erroris ejus est, quod litera initialis τοῦ *sex* intercepta sit ab ultima vocis praecedentis. V. infra ad 30, 3, 7. Ut autem locus sensum haberet, postea alii *tribunos* mutarunt in *tribunis.*

sulari potestate insequens annus habuit, duos P
Cornelios, Coſſum et Scipionem, M. Valerium Ma
ximum iterum, K. Fabium Ambuſtum tertium, L
Furium Medullinum quintum, Q. Servilium tertium
2 Corneliis Faliscum bellum, Valerio ac Servilio Ca
penas sorte evenit. ab iis non urbes vi aut operi
bus tentatae, sed ager est depopulatus, praedae
que

Duos P. Cornelios] *duo Publicos Cornelios* Leid. 1. De τῷ *duo*, pro *duos*, v. infra ad 35. 21, 5. Corneliorum autem praenomina duplici *P. P.* in Livianis exemplaribus notanda eſſe, ut sint duo Publii, monet Pighius in Annal. ad ann. CCCLVIII. p. 219. quod tamen non neceſſarium est. Praecedens enim *duos*, et sequens *Cornelios* praenominis notam *P.* non aliter, quam *Publios*, reddi poſſe docent.

Caesonem Fabium Ambuſtum iterum] Fabii Ambuſti quater ante hunc locum in magiſtratibus mentio est. Anno enim CCCXLIII. consul Q. Fabius dicitur [4, 52, 1.] ann. CCCXLIX. item CCCLI. et CCCLIV. C. Fabius: [4, 58, 6. c. 61, 4. et 5, 10, 1.] quamquam quidam libri *Claudius* habeant, luculento codicum errore. Hic denique *Caeso* dicitur plerisque codicibus, in quibusdam etiam *C. Fabius. M.* quoque *Fabii* in sequentibus mentio est, qui pater dicitur legatorum Fabiorum ad Clusium, ac contra Gallos pugnantium. Atqui si hic iterum fit tribunus militum, qui ex prioribus emendandus ad hunc sit locus, non plane conſtat. GLAR. Vet. lib. *Caesonem Fabium Ambuſtum iterum* habet. Diodorus item [14. Bibl. p. 445.] *Καίσωνα Φάβιον* nominat. Quoniam autem Caeso Fabius Ambuſtus bis ante tribunus militum fuit, Livio ipso et Capitolinis scriptoribus et Diodoro teſtibus, propterea hoc anno *tertium* sit, neceſſe est, non *iterum*. SIG. *K. Fabium Ambuſtum tertium* legendum eſſe, monui etiam Pighius in Ann. l. l. *iterum* tamen servant Florent. Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed vox *iterum* deest in Haverk. quatuor autem praescripta vocabula in Harlej. 2. et Portug. *C. Fabium Ambuſtum tertium* praefert Voſſ. 1. *Caesonem Fabium Ambuſtum tertium* Harlej. 1. *tertium* etiam supereſſe in Oxon. L. 1. et N. teſtis est Cl. Hearne. Primus K. Fabii Ambuſti tribunatus memoratur supra 4, 61, 4. alter 5, 10, 1. *C. Caesonem Fabium* habent Leid. 1. et Lovel. 1. quorum librarii duplicem lectionem hac ratione servare voluerunt. V. supra ad 3, 44, 4. In verbis praecedentibus *Maximum Valerium Maximum* inveni in cod. Haverk.

L. Furium Medullinum quintum] Ultimam vocem non agnoscunt plerique noſtri codices, ut nec Hearnii Oxon. B. N. C. Eam intercepit proximi tribuni praenomen *Quintum*. quod ex eo confirmatur, quia contra praenomen *Q.* deficit in Florent. et Lovel. 3. ac 5. Omnes voces *L. Furium Medullinum quintum* non adparent in Gaertn. Mox *tertio*, pro *tertium*, obſerunt Portug.

que rerum agreſtium actae. nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum. Ea clades Capenatem 3
populum subegit. pax petentibus data. In Faliscis bellum reſtabat. Romae interim multiplex seditio 4
erat: cujus leniendae cauſſa coloniam in Volscos, quo tria millia civium Romanorum scriberentur, deducendam censuerant: triumvirique ad id creati terna jugera et septunces viritim diviserant. Ea 5

et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 16, 1.

§. 1. *Non urbes vi aut operibus tutatae*] *urbes suis haud operibus* Lovel. 4. et 5. a m. 1. pro quo prior eorum in margine legit *urbes aut operibus*, posterior a m. 2. *urbes vi haud operibus*. Praeterea *opibus temperatum* Lovel. 3. Sed saepe *opibus* et *operibus* commutantur. V. ad 8, 16, 4. Quod autem *tentare* et *temperare* confundunturi, inde factum est, quod olim scripserint *temptare* pro *tentare*.

Nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum] *vel frugiferum* Lovel. 3. *vel nihil frugiferum*, utraque lectione servata, Voſſ. 2. *in agro relicto* Haverk. V. ad 4, 44, 6. *in agro relicta* Lovel. 3.

§. 3. *Ea clades Capenatem populum subegit*] *Capenatum populum* Haverk. An voluit librarius *Capenatium populum?* Nam ita cassus patrius numero multitudinis formatur supra hoc lib. c. 8, 4. Praefero tamen vulgatum, non modo quia id tuetur reliquorum constans consensus, verum etiam quod Livium genus illud loquendi *populus Capenatium*, *populus Atheniensium*, *populus Romanorum* usurpasse non meminerim. V. infra ad 45, 23, 15. (* ibi tamen unc exemplum laudavi.)

§. 4. *Cujus leniendae caussa coloniam in Volscos*] *cujus leniendae eam coloniam* Gaertn. De errore hoc infra v. ad 38, 58, 11. Paullo ante *τὸ erat*, quod est in omnibus Mſtis, exsulat ab editis Aldo prioribus.

Triumvirique ad id creati terna jugera et septunces viritim diviserant] Id est, dividere voluerant, divisuros se constituerant, vel promiserant. Nam ex eo, quod largitionem spretam dicit, rem sine effectu fuisse intelligitur. Multa hujus generis sunt in omnibus scriptoribus, quae conatum tantum et consilium significant. V. Casaub. ad Suet. Caes. 29. Gronov. ad Liv. 34, 1, 7. Scip. Gentil. 1. Parerg. 25. et Noodtium 3. Probab. 11. DUK. *triumviri qui ad id creati* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *triumviri ad id creati* Gaertn. Tum *tria jugera* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Sed passim Livius distributivo numero usus est, licet addendo *in capita*, *in singulos*, vel, ut hoc loco, *viritim* cardinalem adhibere potuisset. V. infra ad 39, 38, 11. Et solent saepius librarii vocabula numeri distributivi in vocabula numeri cardinalis mutare. V. quae infra notatur ad 32, 28, 11. Vox *septunces* deerat in Lovel. 4. sed librarius, qui eam intellexisse non videtur, vacuum tamen spatium reliquit, ut indicaret, aliquid deesse.

largitio sperni coepta; quia spei majoris avertendae solatium objectum censebant. Cur enim relegari plebem in Volscos, quum pulcherrima urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit, uberior
6 ampliorque Romano agro? Urbem quoque urbi Romae, vel situ, vel magnificentia publicorum pri-

§. 5. *Quia spei majoris avertendae solatium objectum censebant*] Lego *spei majoris advertendae*. KLOCK. *advertendae* habent etiam Lovel. 3. 5. et Voss. 2. Sed, quid sit *avertere spem*, probe intelligo; quaero autem, quid hic notabit *advertere spem*? Verba *avertere* et *advertere* infinitis locis a librariis commutantur in codd. scriptis. V. infra ad 6, 23, 8. Praeterea *q̃*, pro *quia*, Leid. 2. *qui* Leid. 1. et Lovel. 2. V. ad Liv. 36, 33, 5. *quod* Lovel. 5. V. ad 38, 36, 4. Deinde *objectum tum censebant* Hearnii Oxon. C. Sed voculam *tum* ex ultima syllaba prioris vocis male repetitam puto.

Urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit, uberior ampliorque Romano agro] *urbs Vejique* Haverk. Tum *ager Vejentinus* Lovel. 2. 4. 5. et Fragm. Hav. *ager Vejentatus* Lovel. 1. Praeterea *uberior* Harlej. 1. litera *u* τῷ *b* substituta. Ea autem literarum commutatio in Mstis frequens est. Hac ratione *violabit*, pro *violavit*, emendavit Rhenanus supra 2, 29, 12. *ab eis* in optimo cod. scriptum est, pro *e Vejis*, 4, 31, 9. *Gavina*, pro *Gabina*, hoc lib. c. 49, 6. *velli*, pro *belli*, 6, 17, 7. *jubere*, pro *juvare*, 6, 35, 9. *Favius*, pro *Fabius*, 7, 22, 2. *beneficiis*, pro *veneficiis*, 8, 18, 11. *Vitrubius Baccus*, pro *Vitruvius Vaccus*, c. 19, 4. *glouus*, pro *globus*, c. 32, 13. *novis consulibus*, pro *nobis*, 28, 41, 10. (* v. ad 28, 2, 15.) In codice Pandectarum Florentino nihil frequentius esse, diu est, quod viri docti observarint. V. Brisson. Parerg. §. 8. et 9. et, quem inmatura morte sibi ereptum esse dolent elegantiores literae ac mascula jurisprudentia, Gulielm. Best in rat. emend. leges c. 1. p. 10. Hinc ergo nata est lectio Leid. 1. et Lovel. 4. ac 5. a m. 1. qui, literis inperite in voces distributis, praeferunt *in conspectu situ verior*. Tum *amplior uberior* Lovel. 2. et *agro Romano* Lovel. 4. Ceterum in verbis praecedentibus *Quom enim relegari* Gaertn. Puto olim scriptum fuisse *Quor*, pro *Cur*.

§. 6. *Magnificentia publicorum privatorumque tectorum ac locorum praeponebant*] *praeposcebant* Voss. 2. et Lovel. 3. qui etiam paullo ante in verbis proximis. *Urbem quoque quam Romae* exhibent. *urbem quoque urbi Romanae* Lovel. 2. et 5. V. ad Epit. Liv. 49. [*ac locorum* omittit Veith.]

§. 7. *Quin illa quoque actio movebatur*] Quid est, *movebatur actio transmigrandi Vejos?* Nescio, an alias ita loqui soleat Livius. Legerem: *quin illa quoque mentio movebatur*. Ut alibi; *agitata est mentio*, Et, *movit mentionem*. T. FABER. Liv. 28, 11, 10. *Movebant autem hujusce rei mentionem Placentinorum et Cremonensium legati*. Suet. Caes. 79. *Dolens parum prospere motam regni mentionem*. Nec tamen adsentior Fabro. *Me-*

vatorumque tectorum ac locorum, praeponebant; quin illa quoque actio movebatur, quae post captam utique Romam a Gallis celebratior fuit, transmigrandi Vejos. Ceterum, partim plebi, partim senatui destinabant habitandos Vejos; duasque urbes communis reipublicae incoli a populo Romano

7

8

vere actionem non minus Latine dici potest, quam *movere discordiam* apud Liv. 4, 48, 14. et *dissensionem* apud Suet. Caes. 3. Liv. 35, 42, 4. *An omnino mittendus esset, consultatio mota est maxime a Theante Aetolo.* Suet. Caes. 75. *Motis apud Herdam deditionis conditionibus.* Ovid. 2. Art. Am. 575.

Quam mala, Sol, exempla moves? - - -

Sic *actio movebatur* a tribunis plebis illius rei auctoribus. DUK. Saepissime apud Livium vox *actio* usurpatur de omnibus illis, quae magistratus vel apud populum, vel in senatu peragit. V. supra ad 4, 43, 6. Quum autem Livius dicat *actionem moveri*, verbum *movere* incipiendi significationem habet. V. infra ad Epit. Liv. 72. *actio ergo movetur*, quum quis de ea sermonem facere, de ea cum populo agere incipit. Quemadmodum autem hic *actio moveri*, ita contra *finem invenire* dicitur infra hoc lib. c. 29, 1. *Tribunorum plebis actiones nondum invenerant finem.* Male itaque Faber locum sanum tentavit: adversus quem vulgatam scripturam etiam defendit Doujatius. Ceterum quinque haec verba deficiebant in Florent. pro *quin* autem *quoniam* est in Lovel. 4.

§. 8. *Ceterum partem plebis, partem senatus destinabant habitandos Vejos*] Quid si legas *Ceterum partem plebis, parte senatus destinabant habitandos Vejos?* aut *Ceterum partem plebi, partem senatui destinabant habitandos Vejos?* RHEN. Lectio, quae ante Rhenanum vulgo circumferebatur, supererat in Florent. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque multum inde abeunt reliqui. *partem plebi, partem senatus destinabant* habet Leid. 1. neque aliter est in Voss. 1. contextu, in cujus margine emendatur *plebis* a m. 2. *partem plebei, partem senatus destinabant* Klock. *partem plebi, partem senatui destinabant* Portug. *partem plebis, partem senatus destinabat* Harlej. 2. et Haverk. a m. 1. qui a m. 2. exhibet, *partem plebs, partem senatus destinabat.* Omnia denique haec verba deerant in Voss. 2. Mihi prior Rhenani emendatio, quam Gryphius jam anno 1548. recepit, non displicet. [*partem plebs partem senatus destinat* Veith.]

Duasque urbes communes reipublicae] Si vacabit operam sumere videndi, quae scripsimus l. 4. Observ. 12. facile decernes, legendum esse *communis reipublicae.* J. FR. GRON. Vulgatum adversus Gronovium defendit Doujatius, idque eamdem sententiam, quae ex Gronovii conjectura efficitur, reddere putat; ut nempe ambae civitates censerentur communes uni reipublicae. Ab antiqua lectione non recedunt mei, nisi quod in Klockiano sit per compendium *cōis*, id est, *communis.* At Hearne notat, Gronovio

9 posset. Adversus quae quum optimates ita tende
rent; ut *moituros se citius* dicerent *in conspectu po*
puli Romani, quam quidquam earum rerum rogaretur
10 *quippe nunc in una urbe tantum dissensionum esse, qui*
in duabus fore? Victamne ut quisquam victrici patria
praeferret? sineretque, majorem fortunam captis esse

contentire L. 1. 2. B. et N. Et sane praestat ea lectio. Cum quo enim duae hae urbes communes essent reipublicae? Tum *a Romano populo* omnes excusi usque ad Cel. Jac. Gronovium, qui transpositis vocibus *a populo Romano* dedit, quemadmodum etiam praeferunt codd., quos vidi, vel quorum excerptis usus sum. V. mox ad §. seq.

§. 9. *Adversus quae quum optimates ita tenderent*] Vocula *ita* deficit in Lovel. 5. Sed, ea transposita, *tenderent ita* est in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *Adversus quae tum optimates ita tendere* Portug. et Haverk. Quae lectio ferri posset, si optimae notae codices consentirent. Nunc vero vulgatam scripturam praefero. *quum*, sive *cum*, et *tum* saepe commutantur. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Duae autem literae finales vocis *tenderent* interceptae sunt a voce sequenti *ut* ob similitudinem ductuum, praesertim in scriptura Longobardica. Ita contra *ut* absorbetur a literis finalibus *ut* vocis praecedentis. V. infra ad 37, 24; 13. *contenderent* legit Lovel. 2. quod ex glossa natum puto. ita etiam supra peccabatur 4, 7, 8. *Tendere* autem pro contendere poni, infra videbimus ad 32, 32, 7. Ceterum, quemadmodum hic locus cohaereat cum sequentibus, optime demonstravit Gronovius infra ad 44, 40, 2.

Ut moituros se citius dicerent in conspectu populi Romani] Quinque priora vocabula exulant a Voss. 2. Tum *in cons. Pō R.* praefert Leid. 1. *in conspectu Romani populi* vetustae edd. usque ad Aldum, qui ordine mutato *populi Romani* substituit, consentientibus omnibus scriptis. V. infra ad 10, 16, 6. et mox ad §. praec. Praeterea *quidquam earum rerum rogaretur* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed auctor hujus lectionis non adsecutus est illam significationem verbi *rogare*, quae est hujus loci. Ponitur enim hic eodem sensu, quo *rogare magistratum*, *rogare legem*, *rogare provinciam*. Indicant igitur optimates, se non permissuros, ut de quoquam earum rerum lex feretur, aut populus suffragium iniret. Mox hoc cap. §. 11. *T. Siciniuum* (*is enim ex tribunis plebis rogationis ejus lator agat*) *conditorem Vejos sequantur.*

§. 10. *Nunc in una urbe tantum dissensionum esse, quid in duabus urbibus fore*] Lego ex tribus MSS. Pall. *quid in duabus fore*? excusso τῷ *urbibus*. GRBH. Delevimus τὸ *urbibus* auctoritate trium Pall. et alterius Vossiani. Sic et inferius c. 31. *Fusis hostibus prius poenae, quam manus conseverunt. Valerio, quod perseverantior caedendis hostibus in fuga fuit*; sustulimus τὸ *hostibus*, quod Sigonius ex suo codice, superfluis abundanti, inseruerat. Scripti fideliores ac prius editi eo carent. J. FR. GRON. Τὸ *urbibus* servant Florent. Voss. 1. Lovel. 1. et Harlej. 1. Reliqui

Vejis, quam incolumibus fuerit? Postremo, se relinqui 11
a civibus in patria posse: ut relinquant patriam atque cives, nullam vim umquam subacturam; et T. Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis ejus lator erat) *conditorem Vejos sequantur, relicto Deo Romulo, Dei filio, parente et auctore urbis Romae.*

eam vocem non agnoscunt. Ea autem ejecta simile fere loquendi genus est, atque illud, quod supra viri docti restituerunt 3, 9, 4. *Quippe duos pro uno domino acceptos immoderata, infinita potestate.* Ubi plura vide; ut et ad 2, 30, 4. Quum tamen optimi et integerrimi plerique codd. vulgatam servent, timide tantum Gronovio adsentior, neque, qui eam vocem revocandam censebit, acriter adversabor. Eamdem autem vocem paucis interjectis repeti, Livio familiare esse, supra vidimus ad 1, 3, 9.

Victamne ut quisquam victrici patriae praeferret] *Victamne quisquam* Lovel. 1. 2. Voss. 1. et Leid. 2. *Victamve ne quisquam* Voss. 2. et Lovel. 3. *Victamne ve quisquam* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. Genus loquendi inlustratur supra ad 4, 2, 12. Tum *patri et praeferret* Gaertn.

Sineretque majorem fortunam captis esse Vejis, quam incolumibus fuerit] *sineret quoque majorem* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 27, 4. *sineret majorem* Lovel. 4. Tum *majorem fortunam capitis esse Vejis* male Leid. 2. Deinde *quam incolumibus* Portug. cum editt. Venetis annorum 1495. et 1498. ut et Aecensiana anni 1510. *quam incolumibus* Tarvisina utraque. Denique *fuerat* excusi antiqui; pro quo Aldus substituit *fuerit*, adstipulantibus libris scriptis.

§. 11. *Ut relinquant patriam atque cives*] *Diavolas* ratio postulat, ut legatur; *ut relinquant patriam ipsi*. Delendum illud *cives*. Quo enim pacto cives relinquent, si a civibus relinquuntur? Omnino haec mihi non placent. T. FABER. Vulgatam frustra Fabro displicuit. Tribuni volebant legem ferre, ut pars plebis ac senatus Romani Vejos migraret. Jam autem optimates, quibus invitis id obtinere tribuni conabantur, dicunt, se quidem in patria manentes relinqui posse a civibus, id est, illa civium parte, quae Vejos consessura erat; verum nullam vim subacturam, ut ipsi quoque Vejos abirent, et ita relinquerent patriam et cives, id est, illam partem civium, quae Romae mansura erat. Nihil in his difficultatis video. Optimates, qui Vejos migraturi erant, omnino non tantum patriam, sed etiam illos cives, qui ibidem subsisterent, relinquere debebant. Recte etiam Doujatius errorem Fabri deprehendit. Similiter Cl. Coetler ad marginem codicis sui vulgatam lectionem a conjectura Fabri vindicavit. Cl. quoque Dukerus nihil mutandum vidit, eodemque sensu locum interpretabatur, quo accipiendum dixi. Ceterum *ut patriam relinquant*, et in verbis proxime praecedentibus *relinqui ab civibus in patriam posse* praefert Haverk., *ab civibus* etiam Portug.

T. Sicinium, etc. conditorem Vejos sequantur] *T. Sicinnium* Lovel.

1 XXV. Haec quum foedis certaminibus agerentur, (nam partem tribunorum plebis Patres in suam sen-
2 tentiam traxerant) nulla res alia manibus temperare plebem cogebat, quam quod, ubi rixae committendae caussa clamor ortus esset, principes senatus, primi turbae obferentes se, peti, feriri, atque
3 occidi jubebant. ab horum aetatibus dignitatibus-

3. *T. Scinnium* Leid. 1. *T. Scinium* Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *T. Sicciniam* Haverk. *T. Sinnum* Lovel. 4. Deinde *conductorem* Harlej. 2. Port. et Haverk. Neque aliter primae edd. Aldus postea *conditorem* reposuit, cum quo fecerunt reliqui codd. manu exarati. Praeterea *sequebantur* Lovel. 4. [Veith.] *sequentur*, id est, *sequerentur*, Lovel. 5. Mox *relicto Deorum Romulo* Lovel. 2. 4. 5. Sed ultima syllaba *τοῦ Deorum* male repetita est ex prioribus literis vocis sequentis. Insuper *ex tribunorum plebis rogatione* Lovel. 4.

§. 1. *Partem tribunorum plebis*] *tribunorum plebi* Flor. Leid. 1. et Harl. 1. V. supra ad 2, 42, 6. In praecedentibus particula *quum* non visitur in Gaertn. In sequentibus mutato ordine vocabulorum *in suam traxerant sententiam* praefert Lovel. 4.

§. 2. *Nulla res alia manibus temperare plebem cogebat*] *temperare manibus* alia serie Gaertn. Praeterea *temperare plebem poterat* Oxon. L. 1. apud Hearnium, scribae errore. Nostri nihil mutant.

Principes senatus, primi turbae obferentes se, peti, feriri, atque occidi jubebant] MS. Fuld. *peti, feriri atque occidi jubebant*. MOD. *turbae se offerentes, peti* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *turbae se offerentes, se peti* Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed pronomen illud *se* secundo loco additum, quod deest et in optimis et in plurimis Mssis, commode ex praecedenti intelligi potest. V. supra ad 2, 40, 10. *peti, feriri, atque occidi* Lovel. 3. *peti, ferriique, atque occidi* Voss. 1. a m. 1. Voss. 2. Leid. uterque, Portug. et Haverk. *feririque ut quas occidi* Florent. *peti, ferriique, atque occidi* Gaertn. in quibus supersunt manifesta vestigia lectionis, quam Modius in membranis Fuldens. invenit. Quin et ipsa ea lectio superest in Lovel. 1. 2. 4. et 5. Quamvis autem compositio illa orationis Liviana videri possit, v. supra ad 2, 31, 1. eam tamen in contextum recipere nolui, quod sonus *feririque atque* aures offendat.

§. 3. *Ad reliquos similes conatus verecundia irae obstabat*] *Τὸ similes* deficit in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Tum *verecundia obstabat irae* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Vox *irae* deest in Lovel. 4. Praeterea verbis proxime praecedentibus *cum abstinebatur*, pro *dum*, Haverk. V. supra ad 1, 40, 7. Insuper etiam *ab eorum aetatibus* Lov. 5. cum edd. Veneta anni 1498. Mediol. anni 1495. et 1505. Ascensianis anni 1513. et 1516. ac Mogunt. sed *ab horum* servant reliqui omnes scripti. Tandem *ab horum aetatibus, dignitatibusque, ab honoribus violandis* Lovel. 2. Sed compositionem illam *aeta-*

que et honoribus violandis dum abstinebatur, et ad reliquos similes conatus verecundia irae obstabat; Camillus idemtidem omnibus locis concionabatur: 4 *Haud mirum id quidem esse, furere civitatem, quae, damnata voti, omnium rerum potiorem curam, quam religione se exsolvendi, habeat. Nihil de conlatione dicere,* 5 *stipis verius, quam decimae; quando ea se quisque*

tibus, dignitatibusque et honoribus Livianam esse, modo ad §. praec. dictum est.

§. 4. *Haud mirum id quidem esse; furere civitatem*] In Hearnii ed. distinctio minima est post *esse*: quod magis placet. DUR. *id equidem esse* Haverk. Saepe quidem *ró equidem* optimi scriptores pro *quidem* usurparunt; hic tamen, reliquis codd. vulgatam scripturam tuentibus, nihil muto.

Quae damnata voti] Quae Modius ad inlustrationem locutionis *damnatus voti* huc contulit, expunxi, quum commode videri possint apud Brisson. de Formul. l. 1. p. 102. Adde Alciat. ad l. 6. 2. de verb. sign.

Omnium rerum priorem curam] Hanc lectionem demum inveni in ultima Gruteri editione. Priores enim praeferunt *potiorem curam*. Et ita habent Lejd. ambo, Lovel. quinque, Harl. 2. Portug. Goertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. quod tot codicum fide contextui restitui. 4, 57, 4. *Potiorem sibi collegarum gratia rempublicam fore.* 7, 27, 4. *Fides tamen publica privatis difficultatibus potior ad curam senatui fuit.* Alterum ex interpretatione invaluisse puto. Utrumque enim eodem sensu usurpatur, unde *prior potiorque* junguntur infra §. 19. 2. *Res nulla prior potiorque visa est, de qua ad senatum referrent.* 23, 28, 1. *Quia Italiae cura prior potiorque erat, nihil de Hasdrubale neque de copiis ejus mutatum.* ubi videbimus, Livium alibi etiam simpliciter voce *prior* hoc sensu usum esse. Interdum etiam *potius* et *prius* in Mstis commutantur. V. ad 9, 14, 16. Praeterea, *curamque religione*, pro *curam, quam religione*, Harlej. 2. Interdum ita lapsos esse librarios, modo vidimus ad c. 22, 3. Tum *quam religioni se exsolvendi* Harlej. 1.

§. 5. *Nihil de conlatione dicere, stipis verius, quam decimae*] Meritum Apollinis fatetur Camillus in urbem Romanam. ergo *stipis verius*, inquit, *quam decimae*. Caeterum quae sequuntur verba, difficultatem habent. Populum enim liberatum vult, quod quisque privatim se obligaverit. At quod paulo ante dixerit, *furere civitatem*; ob id dixit, quod non modo rerum moventium, sed urbis agrique capti decimam quoque deberi, nec tamen de illo ullam fieri mentionem. quae mihi in hoc notantur, ut lector veteres codices diligentius introspiciat. GLAR. Apertius esset, *nihil se de collatione dicere*, ne quis parum attentus ad praecedens *civitatem* referret. Verum quia nihil varietatis adnotatur, supplendum est *se*, ut saepe. Et hic quoque repeti potest e proxima periodo. Sequentium verborum sensus mihi aliquanto obscurior est; sed puto

6 *privatim obligaverit, liberatus sit populus. Enimvero illud se tacere, suam conscientiam non pati: quod ex tantum praeda, quae rerum moventium sit, decuma designetur: urbis atque agri capti, quae et ipsa voto con*
7 *tineatur, mentionem nullam fieri.* Quum ea discepta tio, anceps senatui visa, delegata ad pontifices esset; adhibito Camillo, visum collegio, quod eju

lis taxari avaritiam eorum, qui rapuerant praedam Vejentem, ut qui sibi maligne praedam aestimassent, stipemque potius contulissent, quam decimam: sed tamen, quum quisque se privatim obligaverit decimae conferendae; populum quidem, facta collatione, religione solutum esse, at non eos, qui non ex fide et religione praedam aestimassent. *Stipem* autem dicit respiciens ad stipem Deorum, quae as est Varroni 4. de ling. Lat. in fin. *Diis quum thesaureis assem dant, stipem dicunt.* De ea Lipsius ad Tac 14. Ann. 15. et Gron. 4. de Pec. vet. 11. DUK. Nescio, quam difficultatem in his verbis Glareanus invenire potuerit. Omnis ratiocinatio Camilli huc redit: Furit civitas, quod voti damnata religione se exsolvendi curam negligat. Non eo dico, quoniam nondum promissam decimam contulerit, (nam hujus voti liberatum esse populum concedo, quum quisque ea conlatione se privatim obligarit, quamvis minoris praedam aestimando potius stipem, quam decimam, contulerit) sed quoniam decimae rerum inmobilium, quae publice Apollini solvenda est, nulla mentio fiat. Ceterum *decumae* Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 59, 11. ut mox §. seq. et §. 7.

Quando ea se quisque privatim obligaverit] *se quisque ea* Lovel. 1. Sed *τὸ ea* non est in Leid. 2. Hinc *privatim* praeferunt Harlej. 2. Haverk. Tum *obligaverit* Harlej. 1. *obligarit* Voss. 2.

§. 6. *Enimvero illud se tacere. Enimvero se tacere illud* Lovel. 1. *Enim illud se tacere* Fragm. Hav. a m. 1. Male. V. ad 1, 51, 8. et ad 10, 35, 13.

Ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decima designetur] *quae rerum Vejentium sit* Voss. 2. Lovel. 3. et Leid. 2. *quae rerum moventium sit* Lovel. 5. *quae rerum moventum sit* Leid. 1. inde factum *quae rerum momentum sit* in Neapol. Latinii. Male *res moventes* sunt res mobiles. *quae moveri possunt* vocantur Nepot. in Themist. 2. *Rerum movensium* item *Rerum se moventium*, frequens est mentio in jure Romano. V. Brisson. de Verb. signif. in v. *Moventes* et *Moventia*. Mox *decuma designetur* Florent. *decumae designetur* Leid. 1. V. ad §. praec. *decimae designentur* Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. [*decumae designentur* Veith.] Verum similiter *decuma* numero singulari etiam, Cic. dixit 3. de Nat. Deor. 36. *Neque Hercuti quisquam decumam vovit umquam, si sapiens factus esset.* Et sane si *decumas* dicimus, intelligimus *decumas partes*, si *decumam* autem *decumam partem*, quemadmodum plene extulit tum Livius, tum auctor Epit. Liv. V. supra ad Epit. l. 5.

ante conceptum votum Vejentium fuisset, et post votum in potestatem populi Romani venisset, ejus partem decumam Apollini sacram esse. Ita in aestimationem urbs agerque venit: pecunia ex aerario promta, et tribunis militum consularibus, ut aurum ex ea coëmerent, negotium datum. cujus quum copia non esset, matronae, coetibus ad eam rem con- 8

Urbis itaque agri capti, quae et ipsa voto continuatur, mentionem nullam fieri] Hoc non congruit praecedentibus, *quod decima designatur:* nam utrumque pendet a verbis, *illud se facere, suam conscientiam non pati.* Est enallage, qua oratio finita interdum in infinitam mutatur, et contra; ut post verba *censere, decernere*; et alia quaedam. V. Liv. 24, 22. 33, 31. et 33. Justinus 13, 2. *Melius esse, ex his legi, qui* etc. *quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio.* DUK. V. infra ad 39, 14, 9. (* Ita 10, 19, 1.) Ceterum *voto* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1. *quae et ipsa voto continuantur* habent Lovel. 3. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. qua forma supra dixit 4, 5. 6. *Quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi alia exempla vide. Reliqui tamen codd. et inter eos etiam optimi, stant pro vulgato. Praeterea *mensionem* Leid. 2.

§. 7. *Post votum in potestatem populi Romani venisset*] *in potestate* Lovel. 2. 5. Portug. et Haverk. Vox *potestatem* deficit in Gaertn. Paullo ante *quod ejus quod ante conceptum votum* Voss. 2. et Lovel. 3. *quod ejus conceptum votum* Klock.

Ejus partem decimam Apollini sacratam esse] Scribe *sacratum esse.* RHEN. *decumam* iterum Florent. et Leid. 1. V. supra hoc cap. ad §. 5. Tum *Apollini sacratum esse* Haverk. et vetustae edd. pro quo Aldus primus *sacram esse* vulgavit. Sed quum postea nihilominus Parisienses anno 1529. et Frobenius anno 1531. *sacratum* servarent, Rhenanus necesse habuit monere, *sacram* legendum esse. Et ita praeferunt reliqui codd. Saepe hoc modo librarios peccasse, infra videbimus ad 10, 37, 2. (* h. lib. c. 40, 10.)

§. 8. *Ita in aestimationem urbs agerque venit*] *in extimationem* Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. *in extimatione* Lovel. 2. V. ad 34, 2, 5. Similiter etiam in scriptis infra variatur hoc cap. §. 10.

Ut aurum ex ea coëmerent] *emerent* Voss. 2. et Lovel. 3. invitis reliquis codicibus scriptis, et editis. Supra 2, 34, 3. *Dimissis passim ad frumentum coëmendum.* ubi plura vide. Mox *cujus quum copiae non essent* Harlej. 1. *cujus quum copiam non esset* Gaertn.

Coetibus ad eam rem consultandam habitis, et communi decreto pollicitae] *veteribus*, pro *coetibus*, Voss. 2. et Lovel. 3. *coetibusque* Gaertn. Tum *ad eam rem consumendum* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra ad 2, 57, 2. et infra ad 21, 16, 2. Deinde conjunctio *et* omittitur in Harlej. 1. *communi decreto* praeferunt Voss. 1. Leid. utrique, et

sultandam habitis, et communi decreto pollicita
trihunis militum aurum et omnia ornamenta sua
9 in aerarium detulerunt. Grata ea res, ut quae ma
xime senatui umquam, fuit: honoremque ob ea
munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilent

Lovel. 1. Forte non male. Alibi librarios eas voculas confundere solitos esse, infra videbimus ad 26, 45, 1. *e communi decreto*, ut *ex collegii sententia* supra 4, 53, 7. *Pronunciaverunique ex collegii sententia*. Infra 38,60,3. *Ex sua collegarumque aliorum praeter Gracchum sententia pronunciavit.*

In aerarium detulerunt] *contulerunt* Haverk. Infra hoc lib. c. 50, 7. *Quum in publico deesset aurum, ex quo summa pactae mercedis Gallis conficeret, a matronis conlatum acceperunt.* 26, 36, 5. *Aurum, argentum, aes signatum omne senatores crastina die in publicum conferamus.* et eodem cap. §. 11. *Pro se quisque aurum, argentum, et aes in publicum conferunt.* Reliqui tamen scripti stant pro vulgato; cujus repudiandi nullam video caussam. Nam ita etiam Liv. eodem loco §. 8. *Omne aurum, argentum, aes signatum ad triumviros mensarios extemplo deferamus.* Ita *in aerarium deferri* dicitur pecunia, quam victores duces, ex provinciis domum reversi, in publicum conferunt. V. ad 39, 29, 7. Paullo ante *et aurum et omnia ornamenta*, addita prima voce, Lovel. 2.

§. 9. *Honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum*] *fertur* Klock. Et ita similis erit forma locutionis illi, de qua supra egi ad 1, 31, 8. V. etiam infra ad Epit. Liv. 68. Unius tamen codicis auctoritas levior est, quam ut ejus fide vulgatum mutem. Paullo ante vox *maxime* non adparet in Haverk.

Pilento ad sacra ludosque] *plaustro* vetustae edd. pro quo Mediolani anno 1505. *pilento* substitutum est. Alterum tamen posteriorem adhuc servarunt Ascensii editiones, verum ita, ut secunda et tertia *pilento* in margine ostentent, quo postea iterum Moguntini, et pos eos omnes recentiores, in contextum receperunt. Ita quoque ex veteribus codd. legendum monuit Pierius ad Maron. 8. Aen. 665. Neque aliter praeferunt omnes nostri, *plaustro* omnino et interpretis glossemate natum est. Praetereca *ad sacros ludosque* Portug. a. m. 1.

Carpentis festo professoque uterentur] *profectoque* Gaertn. *profecto uterentur* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 10. *Pondere ab singulis auri accepto aestimatoque*] *a singulis* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. *auro accepto* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et edd. principes; pro quo Aldus *auri* recepit. Et ita habent reliqui nostri. Deinde *extimatoque* Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 8.

Craterem auream fieri placuit] Vet. lib. *crateram*. SIG. Mallem ex Nonio Marcello *craterram* legere; qui vas illud a *cratera*, vel *crater* distinguit. Atqui Cicero *craterrum* appellat vas illud sacrum Apollinis, quod cum corvo suo inter sidera transtulit, ut habent fabulae apud Hyginum [a. Poëtic. Astron. 40.] et Arati commentatorem [p. 137.] Versum vero Ciceronis, Arati interpretis, sic cita Nonius:

ad sacra Iudosque, carpentis festo profestoque uterentur. Pondere ab singulis auri accepto aestimatoque, ut pecuniae solverentur, crateram auream fieri placuit, quae donum Apollini Delphos portaretur. Simul ab religione animos remiserunt, in- 10 11

In medioque sinu fulgens crater-ra relucet.

Ex quo nomen hoc ita restituendum esse videtur libro de natura Deorum 2, [44.] quod idem Nonius etiam citat ex Naevii Lycurgo, et Varrone de vita pop. Rom. l. 3. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIX. p. 120. *crateram*, ut Sigonius in vet. lib. invenit, non tantum praeferunt omnes scripti, sed et editi, nisi quod *cratera* sit in uno Florent. et quod operae typographorum per errorem in Basileensi anno 1555. dederint *crateram*. Sed voci Latinae *cratera*, quae Graecorum *Κρατὴρ* respondet, controversiam movet, et omnia loca, ubi reperitur, in dubium vocat Freinshem. in ind. Curtiano in v. *cratera*, et pro *crateram* scribendum conjicit *cratera*, tum apud Curtium 4, 8, in fine, tum apud Liv. hoc loco, sive, ubi eadem vox obcurrit, c. 28, 2. Verum ita utroque loco pro *auream*, quod constanter in libris omnibus superest, etiam reponendum foret *aureum*. Quomodo ipse Freinshem. ejusdem historiae mentionem faciens in supplem. Liv. l. 18, 46. *crateram auream* scribit. (* v. viros doctos ad Virg. 1. Aen. 724.) Forte eamdem ob causam *τὸ crateram* etiam Pighio displicuit, qui pro eo *craterram* substituit. *Cratera* autem, sive, ut alii legunt, *crater-ra*, erat situla, quemadmodum Non. Marcell. Isidorus, et alii docuerunt. V. Barth. ad Statii 2. Theb. 76. Etiam Dausquejum in Orthogr. part. 2. in v. *Crater*, respiciendum esse, monuit Cel. Dukerus. Mihi ob codicum consensum vulgata scriptura *crateram auream* nondum displicet. Ceterum *auri*, pro *auream*, est in Lovel. 4. Vox autem *placuit* non adparet in Lovel. 2. negligentia librarii.

Quae donum Apollini Delphos portaretur] *Quod donum* praefert Florent. a manu recentiori. V. ad 32, 30, 6. *donum Apollinis* Harlej. 2. ut supra c. 22, 3. *Amoliri tum Deûm dona ipsosque Deos coepere*. Sed aliorum omnium dissensus efficit, ut vulgatum verius existimem. Supra 1, 56, 9. *Aureum baculum, inclusum cornuo cavato ad id baculo, tulisse donum Apollini dicitur*. 2, 22, 6. *Coronam auream Jovi donum in Capitolium mittunt*. 3, 57, 7. *Donumque ob eam Jovi optimo maximo coronam auream in Capitolium tulere*. et ita passim.

§. 11. *Simul ab religione animos remiserunt, integram editionem*] *Sumi simul ab religione animos remiserunt* Leid. 2. Sed illud *Sumi* errore scribae natum est ex proxima voce *Simul*. *Simul ut ab religione* Neap. Latinii. Vipaullo infra ad §. 13. *Simul ab religione homines animos remiserunt* Harlej. 2. Lovel. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] Et ita etiam Gaertn. nisi quod praeferat *a religione*. Verum *τὸ homines* perperam additum est ab illis, quibus verbum *remiserunt* sine nomine, quod ei respondeat, poni displicebat: quod tamen Livio frequens esse, infra vide-

tegrant seditionem tribuni plebis: incitatur multitudo in omnes principes, ante alios in Camillum
12 Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse. absentes ferociter increpant

bimus ad 34, 56, 11. Posset conjici, legendum esse *Simul ab religione animi remiserunt.* ut *remittere* absolute sine casu ponatur; de quo supra v. ad 2, 34, 6. Sed invitis libris nihil mutandum censeo. Mox *integrā seditionem* Fragm. Hav. a m. 1. *interant seditionem* Harlej. 2. ut dubium sit, utrum scriba dare voluerit *iterant seditionem*, an *integrant*. Sed hic etiam vulgatum praefero. *iterare* et *integrare* alibi in scriptis commutantur. V. infra ad 28, 15, 10. *integrare* autem saepe apud Livium obvium est. V. supra ad 3, 70, 6.

Incitatur multitudo in omnes principes, ante alios in Camillum] *moveus principes* Haverk. Deinde *ante omnes in Camillum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. utramque lectionem servat Gaertn. *ante omnes alios in Camillum* praeferens. Valer. Max. 7, 3, 2. *Qui ante omnes matri osculum dedisset.* Curtius 6, 6. *Rex ante omnes moestus cupiebat quidem subsistere.* Sed vox *omnis* modo praecessit. Ovidius 10. Metam. 120.

Sed tamen ante alios, Coae pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi.

Liv. 1, 9, 12. *Unam longe ante alias specie et pulchritudine insignem a globo Thalassii cujusdam raptam ferunt.* 40, 22, 6. *Vexati omnes, et ante alios rex ipse.*

§. 12. *Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse*] *Quom praedam* etc. *redegisset* Gaertn. *Cum praedam redegisset* Haverk. *Cum* etiam Lovel. 2. et Portug. et *redegisset* etiam Fragm. Hav. a m. 1 [Veith.] *Cum* et *Eum* saepissime commutantur. V. supra ad 19, 2. *redigisse* Florent. et Lovel. 1. ac 5.

Absentes ferociter increpant] *ferocit increpant* Leid. 1. sed nota glecta est nota, qua ultimae duae literae indicabantur. *ferocius increpant* Portug. a m. 2.

Praesentium, quum se ultro iratis obferrent, verecundiam habent praesentium coetum Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. nullo commodo sensu, licet etiam jungas *absentes ferociter increpant praesentium coetum.* Praeterea *ultro offerrent iratus* Leid. 2. *ultro irati offerrent* Fragm. Hav. Denique *verecundiam haberent* Leid. 2. quasi addita nota scriptum fuisset *hab'ent.* V. infra ad 39, 51, 6. *verecundiae habent* Lovel. 1 a m. 2.

§. 13. *Simul extrahi rem ex omne viderunt*] Vet. lib. *Simul extrahi.* SIG. Sigonii vet. lib. concinunt ex meis Lovel. 4. 5. Harl. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. Oxoniensibus autem Hearnii sulus C. [Veith.] Sed vulgatum quod superest in reliquis mei tuetur ὁ πάνυ Gronovius sup. ad Liv. 4, 31, 5. et infra ad 3, 20, 7. quorum priori loco in pr. mis docet, *simul* pro simul a que poni; de quo infra v. 6, 1, 6. ubi dicetur, ex interpr. tum expositione passim in Ms. *simul primum, simul ut, simul a simul atque* et similia recepta es. V. etiam supra hoc cap. ad §. 1. Praeterea Gronovius etiam ed dit *extrahi remeo omne.* utrum de

praesentium, quum se ultro iratis offerrent, verecundiam habent. Simul extrahi rem ex eo anno 13
viderunt, tribunos plebis latores legis in annum eosdem reficiunt. et Patres hoc idem de interoessori-

dita opera, an culpa librariorum, dubito. Posterius tamen verius videtur. Non modo enim in vulgatum conspirant omnes, quotquot vidi, vel usus sum, codices, (unum excipio Lovel. 4. ubi etiam *zo ex* deficit; sed id interceptum est a sequenti *eo*) ut et Hearnii Oxon. B. et C. verum etiam, hunc locum laudans, non aliter eum ad partes vocavit Grosovius ipse supra ad 4, 31, 5. Priscam igitur lectionem reduxi. Solitus autem est Livius, praepositionem, cum qua verbum componitur, eidem in regimine addere. V. supra ad praef. §. 11. Deinde *viderunt* Lovel. 4.

Tribunos plebis latores legis] Hic rogationem vocat *legem*: tertio statim versu rursus *rogationem*. Hoc idem facit anno CCCLXII. [c. 19. et 30.] cum Jurisperiti ea distinguant, ut est apud Festum [v. *Rogatio*.] Quidam tamen tertio post versu *largitioni* legunt, quod mihi non placet. GLAR. Nescio, cur mirum Glareano videatur, quod passim apud Livium obcurrit. Ita Q. et Cn. Ogulnius tribuni plebis dicuntur *rogationem promulgasse, ut quatuor pontifices, quinque augures de plebe omnes adlegerentur* 10, 6, 6. Et tamen saepius lex deincepe vocatur: ut c. 7, 2. *Certatum tamen suadendo dissuadendoque lege.* c. 8, 12. *Ego hanc legem, uti rogas, jubendam censeo.* c. 9, 1. *Vocare tribus extemplo populus jubebat, adprobatque accipi legem.* Similiter supra 4, 2, 1. *De connubio Patrum et plebis C. Canuleius tribunus plebis rogationem promulgavit.* Et mox, *Eo processit deinde, ut rogationem, neque tribuni promulgarent, ut populo potestas esset, seu de plebe, seu de patribus vellet, consules faciendi.* Postea, utramque hanc rogationem innuens, Livius inquit c. 3, 1. *Canuleius pro legibus suis et adversus consules ita disseruit.* Idem etiam observari potest l. 6. ubi c. 37, 19. *Omnium earum rogationum, comitia in adventum ejus exercitus differunt, qui Velitras obsidebat.* In sequentibus tamen saepissime capp. 38. 39. 40. 41. et 42. promiscue modo *leges*, modo *rogationes* vocantur; et tribuni, qui rogationes illas promulgarant, *legum latores* dicuntur. At quomodo id mirari potest Glareanus? quum, teste Aelio Gallo apud Festum, loco quem ipse laudavit, rogatio non potest non esse lex, si modo justis comitiis rogata est. Majori jure mirum videri potuisset, *legem* vocari, quod proprie erat *plebiscitum*. Verum hoc faciunt verba Gellii, qui, quum late docuisset, quemadmodum vocabula *rogatio*, *lex*, *plebiscitum*, et *privilegium* differrent, l. 10, 20. tandem addit: *Quamquam haec ita sunt, in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum illorum differentiam esse animadvertimus. Nam et plebiscita et privilegia translato nomine leges adpellaverunt, eademque omnia confuso et indistincto vocabulo rogationes dixerunt.*

In annum eosdem reficiunt] Vet. lib. *in eum annum eosdem*; SIG. Vet. lib. Sigonii favent Portug. Gaertn. et Haverk. Eamdem etiam lectionem Sigonius in contextum recepit; sed recte nulli

bus legis adnisi. ita tribuni plebis magna ex part
idem refecti.

1 XXVI. Comitiis tribunorum militum Patres sum
ma ope evicerunt, ut M. Furius Camillus crearetur

recentiorum editorum ei dicto audientes fuerunt. Quo enim referendum pronomen *eum*? Praecesserat proxime *extrahi rem ex eo anno*. ergo foret in eum annum, ex quo rem extrahi viderunt; quod fieri nequit. Passim autem *in annum reficere*, *prorogare*, *creare*, *differre* Livio ponuntur pro in annum proximum. Supra 4, 55, 6. *Neve quis reficeretur in annum tribunus plebis*. ubi male etiam vet. lib. Sigonii, ut et pauci ex meis *in annum sequentem* praeferunt. Sed vide, quae ibi notantur. Ceterum voces *in annum eosdem* etc. *de intercessoribus legis* desunt in Lovel. 3. cui errori videtur occasionem dediffe repetitio vocis *legis*.

Et Patres hoc idem de intercessoribus legis adnisi] *hic idem* Haverk. qui etiam cum Lovel. 4. Portug. et Gaertn. praefert *annixi*. Sed male. V. supra ad 2, 50, 9. Mox *magna ex parte idem refecti* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. et Fragm. Hav. V. ad 40, 22, 14. *magna ex parte hiisdem refecti* Lovel. 5. *ita tribunorum plebis magna ex parte eadem refecta* Lovel. 4. [*tribunorum plebis — idem refecta* Veith.]

§. 1. *Propter bella simulabant parari ducem*] Penultima vox deest in Voss. 2. *ducem parari*, trajectis vocibus, praefert Portug. a m. 1. Paullo ante *summa ope evicere*, pro *evicerunt*, Harlej. 1. *vicerunt* Florent. Male. Supra 3, 41, 1. *In hanc sententiam ut discederetur*, *judiciores Patrum evincebant*, ubi vide; ut et ad 4, 56, 1. Litera initialis intercepta erat ab ultima vocis praecedentis. V ad 2, 44, 6.

Sed rogationi tribuniciae adversarius quaerebatur] Repone, *sed largitioni tribunitiae adversarius quaerebatur*. RHEN. Reposui *largitioni* auctoritate vetustissimarum editionum, et Pall. codicum membranaceorum primi ac tertii. Alias secundus ex illis *lationi tribunitiae adversarius parabatur*. GEBH. Borbet. *largitioni*. cui duo meliores Pall. et Vossiani, Rott. Flor. et Helm. faciunt secundas, nos quoque, licet obnuntiante Glareano. 2, [41, 2.] de Cassio ceptum ex Hernicis agrum divisuro: *Largitione consulem periculosas libertati opes struere*. Item [eodem cap. §. 4.] *Consul alter largitioni resistebat*. 3, [1, 3.] de Aemilio consule, legis agrariae suasore: *Tribuniciis se jactare actionibus principem civitatis, et largiendo de alieno popularem fieri*. 4, [44, 9.] *Stetitque in eadem sententia, ne qua largitio, cessura in trium gratiam tribunorum, fieret: nec tum agrum plebi, sed sibi invidiam quaeri*. J. FR. GRON. *rogationi*, quod olim nonnullis excusis inciderat, in nullo meorum codicum obvium habui. *largitioni*, praeter utrumque Voss. a Gronovio memoratum, praeferunt Florent. Lovel. quinque, Leid. 1. Harlej. uterque, Haverk. Fragm. Hav. et Klock. Et ita edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Eidem *lectioni* suos quoque subfragari testatur Ch. Hearnius. Reliqui Mssi non multum ab lectione illa in diversum discedunt, sed aperte eamdem firmant. Nam *lationi* est in

propter bella simulabant parari ducem, sed largitioni tribuniciae adversarius quaerebatur. Cum Camillo creati tribuni militum consulari potestate, L. Furius Medullinus sextum, C. Aemilius, L. Valerius 2

Portug. *vagitioni* in Leid. 2. *largitione* in Gaertn. V. supra ad 3, 1, 3. Deinde *adversarius paratur* Harlej. 2. et Portug. Verum ea vox hic repetita est ex membro praecedenti.

§. 2. *Cum Camillo creati tribuni militum consulari potestate*] Ex sententia Cl. Perizonii, superius proposita hoc lib. ad c. 1, 2. quae etiam verior videtur, hic jam est quartus Camilli tribunatus consularis secundum Livium. Nam ex ejus opinione tertium supra gessisse narratur c. 14. ubi vide, quae ad §. 5. notantur. Ceterum tres posteriores voces non adparent in Lovel. 4. Mox Furio *Marci* praenomen tribuit, ejusque cognomen *Medullinus* omittit Lovel. 2. Praeterea *sexto*, pro *sextum*, est in Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc libro c. 16, 1.

L. Valerius Publicola, Sp. Postumius, P. Cornelius iterum] Pronomen Valerii hic *L.* est; sed initio libri sequentis [c. 1, 8.] anno CCCLXVI. in plerisque codicibus *An.* legitur, et anno CCCLXVIII. [c. 5, 7.] rursus *L.* non *A.* habetur, ubi tertium fit tribunus militum. Paullo autem post hunc locum [c. 28, 2.] *L. Valerius* legatus Delphos mittitur, haud dubie alius a tribuno. De *P. Cornelio* major est dubitatio, *Cossumne*, an *Scipionem* velit. *Scipio* prioris anni fuit tribunus militum; cui si continuatus honos esset, Livius forte innuisset, quantum id aliquando omittit. Sin *Cossus* fuit, jam hic non *iterum*, sed *quartum*, esset: ideoque de neutro quicquam definio. GLAR. Valerii praenomen deest in vetustioribus edd. Primus Aldus vulgari curavit *L. Valerius*, quod idem constanter praeferunt codd. mei, et hoc loco, et 6, 5, 7. ut contra in plerisque praenomen *Auli* est 6, 1, 8. Verum, ibi etiam *L. Valerium* reponendum esse, verisimilis est conjectura Sigonii: non modo enim, ut observat, *Auli* praenomen Valerii non tulerunt; verum etiam, si forte alicubi tulisse reperiantur, Valerius ibi *iterum* tribunus militum dicitur. Alter autem eodem praenomine, qui eamdem dignitatem antea obtinuit, non memoratur. *L. Valerius* autem, qui c. 28, 2. legatus Delphos missus esse dicitur, a L. Valerio Publicola tribuno militum diversus fuit, ut recte Glareanus suspicatur. Plutarch. refert in Camillo p. 133. τρεῖς ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων Δεκαρόνς electos esse. Verisimile itaque fit, per *L. Valerium* intelligendum esse L. Valerium Potitum, qui quadriennio ante tribunus militum quintum fuerat, teste Livio hoc lib. c. 14, 5. quemadmodum per ejus collegas L. Sergium et A. Manlium illi intelligendi, qui eamdem dignitatem triennio ante gesserunt, teste Livio c. 16, 1. Praeterea *Publicola*, non, ut ultimam Gruteri secutae recentiores edd. praeferunt, *Poplicola*, habent omnes libri scripti, quos secutus sum. V. tamen supra hoc lib. ad c. 8, 1. [2, 8, 1.] Tum *S. Postumius* Port. V. ad 9, 1, 1. Quo autem cognomine P. Cornelius adpellatus fuerit, utrum *Scipionis*, an *Cossi*, incertum est. Aeque autem Cossus

Publicola, Sp. Postumius, P. Cornelius iterur
3 Principio anni tribuni plebis nihil moverunt; don
M. Furius Camillus in Faliscos, cui id bellum ma
datum erat, proficisceretur. differendo deinde ela
guit res: et Camillo, quem adversarium maxim
4 metuebant, gloria in Faliscis crevit. Nam, quu
primo

ac Scipio anno priori tribunatum gessisse memorantur c. 24, 1. Ex eo igitur pro Cosso nullum argumentum peti potest, ut Glareanus fecit, quod honorem Cornelio continuatum esse Livius non memoret. Neque, si *Cossus* fuerit, non *iterum*, sed *quartum* jam tribunus dici necessario debet. Hunc magistratum quidem P. Cornelius Cossus obtinuisse dicitur 4, 56, 2. quatuordecim annis antea; c. 58, 6. duodecim annis antea, et hoc lib. c. 24, 1. anno proximo. at quis praestabit, omnibus illis locis eumdem P. Cornelium Cossum indicari? Praesertim quum Livius nullo loco, nisi hic, iterati honoris notam addiderit. Quin, si semper idem intelligendus, cur hinc eximeretur *P. Cornelius Cossus?* qui unum et viginti annos ante tribunus fuisse dicitur supra 4, 49, 1. Immo ne necesse quidem est, ut vel Scipio, vel Cossus intelligatur, tacente Livio. Commode enim etiam Maluginensis intelligi potest. Quae Corneliorum familia hoc tempore floruit, et *Publii* praenomine usa est. Certe is triennio ante tribunus memoratur supra c. 16, 1. adeoque nunc commode iterum eam dignitatem adipisci potuit. Video equidem, Pighium in Annal. hujus anni tribunum *P. Cornelium Scipionem* vocasse p. 220. Cornelio autem Maluginensi modo memorato iterati honoris notam addidisse p. 216. Verum nihil habet, quo alter trum probare possit. Utrumqu tantum conjectura nititur. Pau lo ante *Claudius Aemilius* habe edd. principes, pro quo Aldu consentientibus manu exarat libris, *C. Aemilius* reposuit. Sa pe librarii indocto errore *Cla dius*, pro *Cajus*, dederunt. It supra 4, 21, 6. infra hoc lib. 28, 6. c. 32, 2. 6, 2, 6. c. 27, 7, 27, 3. aliisque locis.

§. 3. *Tribuni plebis nihil mov runt*] *Tribuni nos mil. nichil mov runt* Fragm. Hav. a m. 1. Mo *in Faliscos* non est in Portug Hinc *erat mandatum*, transposi tis vocibus, legit Harlej. 2.

Quem adversarium maxime me tuerant] *quod adversarium* Haverk Vox autem *adversarium* deficit i Harlej. 2. et Portug. At supra d Camillo est hoc cap. *Largition tribuniciae adversarius quaereba tur.* Tum *metuebant* Voss. uterque Leid. uterque, Lovel. quinque Harlej. uterque, Portug. Gaertn Haverk. Fragm. Haverk. et Hear nii Oxon. N. et C. Alterum i nullo scripto, sed contra in om nibus excusis, obviam fuit.

§. 4. *Sed timor longius progredi prohibuit. Mille fere*] Vet. lib. *Sed, timore longius progredi prohibente, mille fere passuum* etc. SIG. Vet. lib. Sigonii ex meis concinunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et a m. 2.

primo moenibus se hostes tenerent, tutissimum id
rati, populatione agrorum atque incendiis villarum
coëgit eos egredi urbe; sed timor longius progre-
di prohibuit. Mille fere passuum ab oppido castra 5
locant; nulla re alia fidentes ea satis tuta esse,
quam difficultate aditus, asperis confragosisque
circa, et partim artis, partim arduis viis. Ceterum 6

Fragm. Hav. ex illis vero, quos Hearne Oxonii consuluit. cod. C. [Veith.] *sed timor longius progredi prohibet* obfert Lovel. 2. Omnes alii, et inter eos integerrimi codd. stant pro vulgato; quod etiam verius puto. Alibi enim oratio in parva membra intercisa Livio in primis placuit. Ita infra 21, 36, 5. *Digressus deinde ipse ad locum visendum. haud dubia res visa* etc. Ubi Gronov. invitis libris conjicit, *Digresso deinde ipsi etc. haud dubia res visa.* Sed nihil mutandum esse monebo, et quibusdam exemplis vulgatum tueri conabor. Paullo ante *se hostes moenibus tenerent* alio ordine Lovel. 4. ubi pronomen *se* omisit Lovel. 3. Praeterea *villarum incendiis*, trajectis dictionibus, Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 5. *Mille fere passuum ab oppido castra locant*] *Mille fere passus* Florent. Leid. 1. et Klock. quomodo forte librarii per crasin pro *passuum* dederunt. Eam enim contractionem in genitivo plurali nominum quartae declinationis probare videtur Vossius 4. Gramm. 18. V. etiam Pierium ad Virgil. 6. Aen. 653. Si autem admittenda est, potius eam poëtis, qui numeris suis adstricti erant, quam orationis prosaïcae scriptoribus convenire judico. Ceterum alii librarii, nescientes, quid ea scriptura sibi vellet, eamque legibus grammaticorum adversari credentes, dederunt *Mille fere passus.* Ea scriptura superest in Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed vulgatum *Mille passuum*, quod servant reliqui scripti, omnesque typis inpressi, verum est. Et ita saepe Livius locutus est. Supra 3, 60, 3. *Castris mille passuum ab hoste positis copias continebat.* 23, 44, 7. *Mille fere passuum inter urbem erant castraque.* (* 28, 2, 3.) 38, 21, 1. *Quatuor ferme millia armatorum ad tumultum imminentem viae, minus mille passuum a castris, occupandum mittunt.* 43, 11, 5. *Ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset.* Ita *mille equitum* infra 21, 61, 2. *Transgressus Iberum Hasdrubal cum octo millibus peditum, mille equitum. Mille talentûm* 37, 1, 5. *Vel senatui liberum arbitrium de se permitterent, vel mille talentûm darent.* Quo utroque loco plura vide. Rationem autem locutionis optime aperuit J. Fr. Gronovius de Pecun. Vet. 1, 10. quem vide.

Nulla re alia fidentes, ea satis tuta esse, quam difficultate aditus] *Fidenates*, pro *fidentes*, Haverk. Deinde *difficultate additus* idem cod. Quomodo saepe librarii lapsi sunt. V. supra ad 4, 57, 11.

Asperis confragosisque circa, et partim arctis, partim arduis viis] *asperis et fragosisque circa* Lovel. 2.

Camillus, captivum indicem ex agris secutus ducem, castris multa nocte motis, prima luce aliquan-
7 to superioribus locis se ostendit. Trifariam Romani muniebant. alius exercitus proelio intentus stabat. Ibi inpedire opus conatos hostes fundit fugatque; tantumque inde pavoris Faliscis injectum est, ut, effusa fuga castra sua, quae propiora erant,

asperis confragosisque et circa Lovel. 4. Tum *partim in arctis, partim arduis* Lovel. 5. *partim in arctis, partim in arduis* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. [Veith.] Sed utroque loco τὸ *in* perperam repetitum est ex praecedentis vocis litera finali *m*. V. infra ad 37, 11, 4. *arcis*, pro *arctis*, praeferunt Leid. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *artis* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. et Gaertn. quod sibi quoque in Palat. optimo inventum fuisse, Gebhardus monet, ac probat supra ad 3, 6, 3. V. supra ad Liv. 2, 50, 8. *et partem arduis viis* Lovel. 2.

§. 6. *Castris multa nocte motis*] *castris in illa nocte motis* Lovel. 4. [Veith.] *castris in ultima nocte motis* Lovel. 2. *castris ultima nocte motis* Oxon. L. 1. apud Hearnium. Verum haec lectio ex grammatici interpretatione nata videtur, quae olim margini adscripta perperam inde in contextum migravit, ejecta vera scriptura. Infra 35, 4, 5. *Multa nocte solitus erat movere castra*. Cic. de Senect. 14. *Convivium vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem, quam maxime possumus, vario sermone producimus*. l. 2. ad Q. Fratr. Ep. 9. *Multa nocte venit ad Pompejum*. Curtius 6, 11. *In multam noctem quaestionis exspectavit eventum*. Ita *multa dies* supra 3, 60, 8. *Postquam multa jam dies erat, neque movebatur quidquam ab hoste*. 27, 11, 9. *Romani ab sole orto in multum diem stetere in acie*. ubi tamen melius *in multum diei* ex Mssis revocavit J. Fr. Gronovius. *multa lux* apud Curtium 4, 13. *Multa lux, inquit, est; instructum aciem hostis admovit. Castris motis*, ut *castra movere*. V. supra ad 4, 46, 9. Paullo ante, pro *indicem*, Gaertn. habet *indicem*, frequentissimo librariorum peccato. V. supra ad 3, 62, 4. c. 71, 7. ad Epit. Liv. 4. ad 4, 45, 2. 5, 22, 8. 6, 14, 13. c. 27, 6. 7, 35, 7. c. 37, 2. 8, 15, 7. c. 18, 7. 9, 1, 7. (* c. 23, 14.) et alibi. V. etiam Cel. Graevium aliosque ad Sueton. Caes. 17. et Dukerum ad Flori 1, 9, 1. Similiter *indicium* et *iudicium*, ut et *indicare* et *iudicare* inter se commutantur. V. ad 7, 39, 5. et ad Epit. Liv. 63.

Prima luce aliquanto superioribus se ostendit] Omissus in Asulanica editione est ablativus *locis*, *aliquanto superioribus locis se ostendit*. RHEN. An plures ante Rhenanum editiones Asulanicae sive Aldinae Livii prodierint, nescio. Unam ego novi anni 1518. quae omnino τὸ *locis* recte exhibet. Idem etiam exhibent omnes, quas vidi, edd. ut et codd. scripti. *aliquañ*, id est *aliquando*, pro *aliquanto*, est in Gaertn. V. ad 2, 19, 5. *se superioribus locis ostendit*, trajectis vocibus, habet Lovel. 2.

praelati, urbem peterent. Multi caesi vulneratique, 8
priusquam paventes portis inciderent. castra capta;
praeda ad quaestores redacta cum magna militum
ira: sed, severitate imperii victi, eamdem virtutem
et oderant, et mirabantur. Obsidio inde urbis, et 9
munitiones, et interdum per occasionem inpetus
oppidanorum in Romanas stationes, proeliaque par-

§. 7. *Trifariam Romani munie-bant*] *munibant* Voss. a m. 1. V. Cl. Corte ad Sallust. Catil. 61, 8. Verum archaïsmum hunc, qui nonnumquam apud optimi aevi poëtas obvius est, ut forte Sallustio, ita minime Livio (* l. Sallustium, Livium) decere arbitror. *To Romani* deest in Gaertn. [*Romani imminebant* Veith.]

Alius exercitus proelio intentus stabat] *alius exitus* Gaertn. Voces *exercitus* et *exitus* nonnumquam librarii commutarunt. Exempla v. supra ad 3, 8, 9. c. 26, 4. 7, 34. 14. (* 22, 13, 5.) et alibi. Deinde *proelio intentus instabat* priscae edd. usque ad Aldum, qui restituit *stabat*. Et id praeferunt omnes scripti. Supra 3,60,7. *Quum per totum diem stetissent intenti ad certamen.*

Impedire opus conatos hostes fundit fugatque] Alio ordine *hostes conatos* Harlej. 2. et Portug. *conantes hostes* edd. antiquae; pro quo Aldus dedit *conatos*. Et ita est in omnibus scriptis, nisi quod, aberrante librariorum manu, *conatus* habeant Florent. et Gaertn. Primi editores hic *conantes* τοῖς *conatos* substituerant eodem errore, quo datum est *inopinantes*, pro *inopinati*. V. ad 21, 52, 10. Praeterea *fudit fugatque* edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Tantumque inde pavoris Faliscis injectum est] *tantumque inde Falisci pavoris* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *To est* autem deficit in Harlej. 2. et Portug.

Castra sua, quae propiora erant, praelati] *quae propriora erant* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 4, 17, 5. Deinde *qui propiora erant* Gaertn. Tum *palati* Lovel. 2. V. infra ad 38, 27, 2. *predati* Harlej. 2. *praeterlati* edd. Ascensii annorum 1513. et 1516. et Paris. anni 1529. altera lectione in marginem rejecta. Sed lectio ea ex interpretis expositione nata est. *praelati* enim est praeterlati, praeterlapsi. V. Gebh. ad Liv. 2, 14, 7. et J. Fr. Gronovium ad Liv. 29, 32, 8.

§. 8. *Castra capta, praeda ad quaestores redacta*] Copulam inserit Leid. 2. exhibens *praedaque ad quaestores*. *ad quaestores* autem ut 4, 53, 10. *Venditum sub hasta consul in aerarium redigere quaestores jussit*. Sed *ad quaestorem* dixit hoc lib. c. 19, 8. *Ingentique praeda est potitus, cujus pars maxima ad quaestorem redacta est.*

Sed, severitate imperii victi, eamdem virtutem et oderant] *sed etiam severitate imperii victi* Lovel. 2. *sed severitate imperii ducti* Leid. 2. et Lovel. 1. eodem errore, quo *victor* et *ductor* inter se saepissime commutantur. De quo vide, quae notavi ad Silii 9, 199. (* ad Liv. 7, 3, 9.) Tum *tandem virtutem* Haverk. V. infra ad 7, 35, 12.

§. 9. *Per occasionem inpetus oppi-*

va fieri; et teri tempus, neutro inclinata spe; quum frumentum copiaeque aliae ex anteconvecto largiu
10 obsessis, quam obsidentibus, subpeterent. Videbatur

danorum in Romanas stationes proeliaque parva fieri] Vox *oppidanorum* exsulat ab Portug. quae constanter in reliquis servatur. Tum *praedaque parva* Harlej. 2. aperta librarii aberratione. *parvaque proelia* Lovel. 4. Praeterea Cl. Ant. Perizonius copulam *que* in contextu Liviano transversa virgula delevit, unde verosimile fit, eum vocem *inpetus* casu patrio accepisse, et jungere voluisse *per occasionem inpetus*. Quod ferri posset, si idonea codicum auctoritate niteretur. Nunc vero, quum in servanda conjunctione conspirent libri scripti, eam inducendam non puto. Ita *per occasionem* absolute erit dictum, quod Livio est familiare. Supra 1, 5, 5. *Rem inmaturam nisi aut per occasionem, aut per necessitatem aperiri noluerat*. c. 11, 1. *Antemnatium exercitus per occasionem ac solitudinem hostiliter in fines Romanos incursionem facit*. c. 53, 7. *Per occasionem eum incautos invasurum*. 7, 7, 1. *Res per occasionem gesta egregie est*. 21, 35, 10. *Jam nihil ne hostibus quidem, praeter parva furta, per occasionem tentantibus*. 22, 15, 5. *Ubi vagos passim per vicos Numidas vidit, per occasionem etiam paucos occidit*. 25, 24, 10. *Ne qua intestina fraus per occasionem oriretur*. c. 38, 12. *Ut postmodo praeparati incautos, armati inermes atque etiam sopitos, per occasionem adgredi possetis*. 30, 3, 10. *Spem fecerant castra hostium per occasionem incendendi*. c. 4, 8. *Tandem relatum responsum, quibusdam iniquis per occasionem adjectis*. V. alia exempla infra ad 31, 48, 2. Mox vocabulum *sge* non adparet in Leid. 2. Deinde *subpeteret*, pro *subpeterent*, Lov. 4. Port. et Hav. [Veith.]

§. 10. *Videbaturque aeque diuturnus futurus labor, ac Vejis fuisset*] *Videbatur aeque*, omissa copula, Harlej. 2. et Gaertn. Verum τὸ *que* interceptum puto proximo vocabulo. Tum *diuturnus labor futurus* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *et Vejis* Portug. et Haverk.

Ni fortuna imperatori Romano simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen maturam victoriam dedisset] Legendum *simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen et maturam victoriam dedisset* RHEN. Particulam *et* ante *maturam* ex Borbet. interposuit Rhenanus, et habetur in Vossianis quae tamen hic dissociabilia copulat. Victoriam dare fortuna potest: at, ut dicerent Romani *fortunam* viris praestantibus *dedisse specimen virtutis*, numquam cuiquam in mentem venit. Occasiones et eventa fortunae; facta et opera et consulta praeclara animis et viris, datas a fortuna occasiones intelligentibus, adsignabant. Hinc Scipio ad legatos Antiochi [37, 45, 11.] *Romani ex iis, quae in Deûm immortalium potestate erant, ea habemus, quae Dii dederunt. Animos, qui nostra mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusque*. Metellus Numidicus apud Gellium 1. 6. *Dii immortales virtutem approbare, non adhibere debent*. Horatius 1. Epist. 18, 112.

— — *Aequum mi animum ipse parabam.*

Cicero 3. de Nat. Deor. [36.] *Atque hoc quidem omnes mortales sic habent, externas commoditates, vineta, segetes, olivota, ubertatem*

que aeque diuturnus futurus labor, ac Vejis fuisset; ni fortuna imperatori Romano simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen et maturam victoriam dedisset.

fragum et fructuum, omnem denique commoditatem prosperitatemque vitae ex Diis se habere: virtutem autem nemo unquam acceptam Deo retulit. Nimirum recte: propter virtutem enim jure laudamur, et in virtute recte gloriamur; quod non contingeret, si id donum a Deo, non a nobis haberemus. Superbe, ne dicam stulte. Sed sic sentiebant, meliorum nescii. Sic mox [cap. eodem.] *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam a Deo petendam, a se ipsa sumendam esse sapientiam.* Isocrates ad Demonicum. Ἥγοῦ κράτιστον εἶναι παρὰ μὲν θεοῦ εὐτυχίαν, παρὰ δ' ἡμῶν αὐτῶν εὐβουλίαν. Praeterea specimen virtutis, quod hic editum est, non fuit ad cognoscendam et probandam Camilli bellicam artem: non enim acie, non corona, non operibus, non legitimo furto aut strategemate, sed admiratione fidei justitiaeque Falerios cepit. Haec duo vitia vulgatae scripturae nullis fomentis possunt leniri. Sensum Livii teneo. duas res Camillo victoriam dedisse. primam, quod modeste res humanas aestimantem decebat, fortunam nominat. alteram, quod honestum imperatori, specimen virtutis ipsius, spectatae et probatae alia re, quam proprie militari: hoc et verum, et novum, atque mirum (nam militarem plerumque laudem sequitur victoria) et unice huc congruens. Ad eam sententiam verba sic aptabamus: *ni fortuna imperatoris Romani simul, et cognitae re non bellica virtutis specimen, et maturam victoriam dedisset.* Est autem figura loquendi veteribus frequens, ut, exprimendo quid non fuerit, subjiciant cogitandum lectori, quid fuerit. Vir eruditissimus, postquam hanc cum eo conjecturam communicassem, subjiciebat, ac malle legere: *incognitae rebus bellicis.* quod in hoc seculum et Romam corruptam belle congruit; non eam, quam hactenus enarrat Livius. J. FR. GRON. quem etiam v. in Epist. ad N. Heinsium, edita a Cel. Burmann. in Syllog. Epist. tom. 3. p. 251. Legendum esse *imperatoris Romani*, facile quis adsentiatur Gronovio, cum ex illis, quae de fortuna ac virtute disputat, tum quod librarii e compendiaria scriptura *Imp. Rom.* pro suo captu vel arbitrio dativum potuerunt facere pro genitivo. Hearnius quoque se hic in duobus codd. *ei* invenisse testatur, et Guilielm. c. 4. Quaest. Plaut. Capt. etiam alibi *ei*, sed alia significatione, quam hic est, in *et* mutatum esse ostendit. Sed conjectura, qua Gronov. pro *rebus bellicis* substituit *re non bellica*, longius recedit a lectione omnium Mstorum, quam ut ei sine haesitatione subscribi possit. Verum est, quod hic, et in epist. ad N. Heins. dicit, non acie, non operibus, non insidiis, non oppugnando, quae proprie res bellicae sunt, sed justitiae ac fidei exemplo Faliscos a Camillo subactos esse. Sed nihil magnopere obstare puto, quo minus *res bellicae* hic pro bello ac tota ratione illius tractandi, gerendi, atque administrandi accipi possit; ut quum dicitur *res frumentaria, nummaria, uxoria, pastoria.* Ita in scriptura recepta tolerabilis sensus esse potest; ni fortuna imperatori Romano dedisset specimen virtutis, id est, fidei et ju-

1 XXVII. Mos erat Faliscis, eodem magistro liberorum et comite uti: simulque plures pueri

stitiae, ut cap. seq. dicit Livius, olim in ipso bello, eoque gerendo cognitae; quam uti Falisci, ira odioque adversus Romanos efferati, nec iis similes, se, si idem casus sibi datus fuisset, hostibus non praestituros fuisse sciebant, ita neque a duce eorum exspectaverunt. DUK. *fortuna imperatoris Romani* praefert Fragm. Hav. a m. 2. *fortuna imperatoris Romano* Lcid. 2. et Gaerin. 1 *fortuna imperatori Romani* Haverk. Deinde *simul ut cognitis rebus bellicis* Harlej. 2. *simul ut cognitae rebus bellicis* Portug. et Haverk. *simul et cognitae rebus 1 bellicis* Fragm. Hav. Denique *et maturam victoriam dedisset* omnes codd. mei, nisi quod τὸ *et* a m. 2. erasum sit in Lovel. 5. et Fragm. Hav. Similiter etiam ante Rhenanum edidit Aldus. Inter errata tamen priorem lectionem revocavit. *ei maturam victoriam dedit* Oxon. L. 1. et C. quos Hearne laudat. Illud *ei* ex conjectura restituit Gronov. Solent autem voculae *et* atque *ei* in Mstis commutari. V. infra ad 41, 15, 6. Cl. Clericus vulgatam scripturam tuetur, sed brevitatem hic, ut et alibi, Livium obscurum reddidisse putat. Sensum autem hoc modo supplet: *si fortuna imperatori Romano dedisset* occasionem ostendendi *specimen virtutis rebus bellicis* jam *cognitae*, sed in aliis, quae ad magnanimitatem pertinent, nondum satis hostibus perspectae. Nescio, an aliis hanc expositionem adprobaturus sit: mihi certe plurimum displicuit. Nam, praeterquam quod nemo nimiam brevitatem inter dotes aut vitia Livii retulerit, ut tamen concedamus, id quod Clericus contendit, brachyologiam interdum Livium obscurum reddidisse, si ea fuerit mens, quam vir doctus existimat, nihil obscurius, immo nihil ineptius aut vitiosius dici posse, fatendum est. Quis enim, nisi a Clerico doctus credidisset, *fortuna dedit specimen* notare, fortuna dedit occasionem ostendendi specimen? Praeterea an dicendo *virtus rebus bellicis cognita* simul indicatur, virtutem aliis rebus nondum cognitam esse? Deinde quam bella haec conjunctio, *dedit specimen et victoriam*, pro dedit occasionem ostendendi specimen, et dedit victoriam? sensus communis exegisset, ut si *specimen* notaret occasionem ostendendi specimen, ei juncta *victoria* similiter notaret occasionem ostendendi victoriam. quod ferri nequit. Solito felicior hic fuit Doujatius, qui verba retineri posse censet, ut intelligantur duo fuisse, quae celerem Camillo victoriam praestiterint: et fortuna, quae scilicet occasionem praebuit ostendendae fidei et humanitatis antea incognitae, et simul specimen paulo ante ab eo editum satis cognitae virtutis bellicae. Ego etiam vulgatum servandum puto, et simul cum eo τὸ *et* a Rhenano insertum, quod secundum Gronovium hic dissociabilia copulat. Verum illud non pro *atque*, sed pro *etiam*, adeoque specimen non casum quartum esse, ut voluisse videtur Gronovius, sed primum, puto; ut ita jungantur *fortuna simul et specimen*, totiusque loci hic sensus sit; tantum abest, ut, quemadmodum futurum videbatur, aeque diuturnus ad Falerios, atque ad Vejos fuerat, labor exstiterit, ut contra ne longus quidem fuisse dici possit; fortuna enim simul et virtus victoriam etiam maturam

quod hodie quoque in Graecia manet, unius curae demandabantur. principum liberos, sicut fere

seu celerem dedit. Alibi etiam viris doctis fraudi fuit, quod non adtenderint ad illam, vulgo tamen notam, significationem τοῦ et. V. infra ad 43, 14, 2. Si quis tamen cum Gronovio *cogitat rebus bellicis virtutis specimen* servari non posse existimet, minori mutatione legere poterit *u fortuna imperatori Romano*, vel etiam *imperatoris Romani, simul et cogitat re non bellica virtutis specimen et maturam victoriam dederit.* Ego tamen editam lectionem servandam puto.

§. 1. *Magistro liberorum et comiti*, V. Wouwerium de Polymathia c. 4, 18. DUK *ac comite* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2.

Plures pueri, quod hodie quoque in Graecia manet, unius curae demandabantur] Scribo *hodieque in Graecia.* Non hic modo, sed et l. 1, 26. *Id hodieque publice semper refectum manet.* Ut Suetonius Tito [2.] *Statuam ex ebore equestrem, quae Circensi pompa hodieque praefertur.* Ubi etiam vulgo fecerant *hodie quoque.* Nec video rationem, quare illud aurea aetate neminem dicere potuisse contendat Scioppius. J. FR. GRON. *hodieque* optimae latinitatis esse, docuerunt viri docti. Sed quaeri potest, an inde consequatur, nunquam licere dici *hodie quoque*, et pro eo omnibus locis scriptorum veterum, etiam contra libros Mstos, legendum esse *hodieque*? quae videtur fuisse sententia Gronovii. Non video rationem, nec cur pro eo, quod est in Liv. 31, 7, 9. *Minima accessio semper Epirus regno Macedoniae fuit, et hodie est*, jubeat scribi, *et hodieque est.* Nam *hodie* pro hoc tempore, et usque ad hoc tempus rectum est. Cic. in Lucullo 1. *In eodem tanta prudentia fuit in constituendis temperandisque civitatibus, tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis servandis.* Quum variat scriptura librorum, et alii *hodieque*, alii *hodie quoque* habent, semper praetulerim *hodieque.* Sed nondum mihi persuadere possum, non dici Latine *hodie quoque.* In l. 1. §. 1. D. de Contrah. emt. quaedam edd. habent: *Sed an sine nummis venditio dici hodie quoque possit, dubitatur.* aliae, *hodie quae.* In libro Florentino inducta est litera *a* in *quae*, ut sit *hodieque.* Recte ita emendatum esse puto. DUK. Locus Scioppii, ubi neminem aurea aetate *hodieque* dixisse affirmat, exstat in Infam. Famiani pag. m. 55. quem etiam v. in judic. de stil. histor. p. 58. At eum erraſſe, monuerunt Cellarius in cur. poster. p. 63. et Ol. Borrich. in Cogitat. de ling. Lat. p. 275. et Analecr. p. 37. illud *hodieque* scriptoribus, qui aurea aetate linguae Latinae vixerunt, in usu fuisse evincentes, non modo exemplo Vitruvii 10, 7. sed et duobus Cic. ex 1. de Orat. 22. et 5. in Verr. 25. totidemque Livii nostri ex 1, 17, 9. *Hodieque in legibus magistratibusque rogandis usurpatur idem jus, vi ademta.* et 5, 4, 14. *Etruriam omnem adversus nos concitare voluerunt, hodieque id moliuntur.* Et hinc tantum non probant conjecturam Gronovii, qui *hodieque*, pro *hodie quoque*, Liv. 1, 26, 13. et pro *hodie* 31, 7, 9. sed utroque loco ex conjectura, restituit. Addo similiter *hodieque*, pro *hodie quoque*, Gronovium Livio reddere conatum fuisse 40, 12, 10. eamque vocem integram superesse 42, 34, 2. *Pater mihi jugerum agri reliquit et parvum tugurium, in quo*

fit, qui scientia videbatur praecellere, erudiebat
2 Is quum in pace instituisset pueros ante urbem lu
sus exercendique caussa producere; nihil eo mor

natus educatusque sum; hodieque ibi habito. Obcurrit etiam in lapide, tempore Claudii imperatoris sculpto, apud Gruter. p. 502. col. 2. *EQUESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTUM. L. VESTINUM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQUE. IN. REBUS. MEIS. DETINEO.* V. etiam Isaac. Voss. ad Melam 3, 5. p. 544. ed. ult. Quemadmodum autem apud Livium, ita etiam alibi, librariorum culpa *hodieque* partim in *hodie*, partim in *hodie quoque*, abiit. V. viros doctos ad Valer. Max. 2, 2, 6. et 5, 6, 2. Facillime enim *quoque* in *que*, et contra *que* in *quoque* in manuscriptis ob similitudinem ductuum, quibus utraque vox per compendium scribi solet, abire potuerunt. Nam pro *quoque* olim scribebatur $q\bar{o}$, pro *que* autem $q\bar{;}$. Et hujus erroris infinita supersunt exempla in codicibus vetustis. Hinc quidam eorum perperam habebant *connubium quoque*, pro *connubiumque*, 1, 9, 2. *hi quoque* c. 32, 1. *paucis quoque* c. 50, 9. *eum quoque* Ep. l. 2. *loco quoque* 2, 30, 9. *uno quoque* c. 42, 8. *cessissent quoque* c. 47, 8. *multiplicatus quoque* 3, 36, 5. *eodem quoque* 8, 8, 14. *uno quoque* c. 16, 2. *denunciatum quoque* c. 19, 3. *exutus quoque* 3, 42, 5. *liberi quoque* c. 44, 2. *dona quoque* c. 58, 8. *simul quoque* c. 62, 8. et passim. Et ita saepius *que*, pro *quoque*, viri docti emendarunt. V. Rhenan. ad Liv. 29, 25, 12. Gronov. ad 2, 40, 12. ad 44, 5, 13. et ad Epit. Liv. 47. et Torren. ad Valer. Max. 1, 1, 1. p. 10. Contrarii quoque erroris plura notavi exempla in scriptis obvia. Ita dederunt librarii *nunc que*, pro *nunc quoque*, 1, 17, 6. *mu roque* c. 36, 1. *minimisque* 2, 2, 2 *eosque* c. 4, 2. *suasque* c. 6, 3. *con sulesque* c. 45, 1. *cumque* c. 51, 2 *ducesque* 3, 49, 3. *consulibusque* c 55, 11. *concordineque* c. 65, 7. e alibi. V. etiam Cl. Corte ad Plin 4. ep. 19. Et hinc etiam *quoque*, pro *que*, non raro a viris doctis Livio aliisque restitutum est. V. Sigon. ad Epit. Liv. 67. J. Fr. Gronov. ad 21, 8, 5. c. 58, 1. 22, 17, 6. c. 26, 3. 27, 14, 13. 29, 22, 4. (*30, 18, 9. 34, 17, 5.) et Perizon. ad Valer. Max. 2, 9, 8. Ceterum hoc loco omnes codices in vulgatum conspirant, praeterquam quod tota vox *quoque* exsulet a Leid. 2. et Lovel. 1. quare nihil etiam mutandum existimo. Praeterea τὸ *unius* etiam non comparet in Portug. et Haver. Sed, transpositis dictionibus, *curae unius* praefert Harlej. 2. *unius cura* Gaertn. Tum *demandabantur* Harlej. 2.

Principum liberos erudiebat] Apud Priscian. l. 8. [p. 823.] Alpheus Avitus l. 2. Excellentium.

Tum literator creditus
Ludo Faliscûm liberos,
Caussatus in campi patens
Extraque muri ducere,
Spatiando paullatim trahit
Hostilis ad valli latus.

KLOCK. *principium liberos* Leid. 2. a m. 1. et Lovel. 3. V. supra ad 2, 27, 12. Quos autem hic *principum liberos*, infra *liberos regis* vocavit Liv. 42, 47, 6. *Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitae ejus insidiantem: eadem Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis*, ubi disquirunt

per belli tempus intermisso, tum, modo brevioribus, modo longioribus spatiis, trahendo eos a porta, lusu sermonibusque variatis, longius solito,

viri docti, utrum hoc loco alios, quam ibi, auctores secutus fuerit. Livii narrationi hoc loco consentit Alpheus Avitus, a Klockio ad partes vocatus, in cujus verbis lege *creditos*. etiam Aurel. Vict. de Vir. Inl. 23. *Furius Camillus quum Falisces obsideret, ac ludi literarii magister principum filios ad eum adduxisset*. Frontin. 4, 4, 1. qui similiter, ut Alpheus, *liberos Faliscorum* vocavit. παῖδας αὐτῶν, scilicet Φαλερίνων, Plutarch. in Camill. p. 133. et Zonar. 7. Ann. 22. Idem etiam colligi potest ex Valer. Max. qui *plurimos et nobilissimos pueros* vocat 6, 5, 1. quemadmodum παῖδας οὔτ' ἀλίγους οὔτ' ἀφανεῖς Dio Coccej. in Excerpt. Peiresc. p. 578.

§. 2. *Quum in pace instituisset, pueros ante urbem lusus exercendique caussa producere*] *quum pace instituisset* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Sed τὸ *in* interceptum est ab ultima litera vocis proxime praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. *quum in pace restituisset* Lovel. 1. [*liberos* pro *pueros* Veith.] Tum *lusus exercendi caussa* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Veith.] Sed conjunctionem servant reliqui omnes.

Nihil eo more per belli tempus intermisso] *nihil eo more per belli tempus intermisse* Harlej. 2. *nihil eo mori per belli tempus intermissum* Voss. 1. *nihil ex more per belli tempus intermisso* Leid. 2. et Lovel. 2. *nihil ex more per belli tempus intermissum* Lovel. 1. *nihilomore* etc. Florent. a m. 1. in quo recentior emendavit *nihilominus*. An locum corrumpendi caussa extitit, quod librarius *nihil*, pro *non*, poni ignoraret? Id tamen Livio frequens est. V. infra ad 37, 54, 23.

Dum modo brevioribus, modo longioribus spatiis trahendo] Parva res est, sed ad integritatem Livii et percipiendam hujus loci sententiam necessaria, legendum esse; *tum modo brevioribus*, id est, postquam id scelerati consilii cepit. *Dum* non potest ferri, nisi *trahendo* mutes in *trahit*. nec enim verbum, quod ei respondeat, ullum adest. J. FR. GRON. Omnes nostri in vulgatum conspirant. At Cl. Hearne auctor est, ex Oxoniensibus suis L. 2. et N. Gronovio *tum* emendanti adstipulari. Error hic, qui facillime ex inperita pronunciatione verba praeeuntis oriri potuit, alibi etiam in libris scriptis obcurrit. V. infra ad 40, 42, 7. Praeterea *brevibus* habet Haverk. Sed Harlej. 2. ordine mutato praefert *modo longioribus, modo brevioribus spatiis*. et ita Lovel. 5. nisi quod vocem *modo* primo loco emittat. Vox *spatiis* deficit etiam in Haverk.

Trahendo eos a porta lusu sermonibusque variatis] *trahendo lusu eos a porta*, trajectis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1. *ab porta* Haverk. et Portug. Praeterea *lusibus sermonibusque* Harlej. uterque; quasi voces junctas diverso numero poni librariis religio foret. *lusus sermonibusque* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Fragm. Hav. sed tres posteriores tantum a m. 1. Verum litera initialis vocis sequentis perperam in fine praecedentis a scriba repetita est. V. infra ad 28, 25, 2.

ubi res dedit, progressus, inter stationes eos ho
stium castraque inde Romana in praetorium ad Ca
3 millum perduxit. ibi scelesto facinori sceleſtioren
4 sermonem addidit: *Falerios se in manus Romani*
tradidisse; quando eos pueros, quorum parentes capit

Progressus, inter stationes hostium castraque inde Romana] Utique *intra*, praesertim cum eadem praepositio et τὸ *castra* regat. De differentia horum v. ad l. 35, 11. J. FR. GRON. Licet nihil adjuvent libri scripti, puto tamen Gronovium recte *intra stationes hostium castraque* legendum conjecisse. Frequentissimum id est in libris scriptis, ut voces *int'*, sive *inter*, et *int̄*, sive *intra*, ob similitudinem ductuum, quibus ambae per compendium scribuntur, negligentia et culpa librariorum confundantur. Quaedam exempla notavi ad Silii Ital. 14, 465. Adde Gronov. ad Liv. 21, 5, 16. et quae notavi ad 1, 12, 1. c. 14, 3. c. 26, 11. c. 32, 3. c. 43, 4. 2, 5, 2. c. 8, 4. c. 10, 13. c. 25, 5. c. 36, 4. 3, 60, 6. c. 68, 7. 4, 4, 3. et 6. c. 9, 6. c. 15, 3. c. 43, 3. c. 44, 2. c. 45, 8. c. 49, 9. c. 53, 13. c. 61, 5. 6, 9, 11. c. 14, 11. c. 34, 3. c. 40, 4. 7, 10, 10. c. 29, 7. 8, 25, 5. 9, 12, 3. c. 13, 8. 25, 24, 15. ubi alia videnda. In his vocibus etiam nunc erratur apud Columell. 9, 14. *Ut tineae, si adparuerint, everrantur, papiliones exsecentur, qui plerumque inter alvos morantes apibus exitio sunt.* Ubi ex optimo cod. Sangerm. legendum *intra alvos*. Ceterum de differentia praepositionum *inter* et *intra* agit etiam Gronov. ad Liv. 1, 10, 7. Pari modo *super* et *supra* commutari solent. V. infra ad 23, 36, 6. Ceterum *progressos* praefert Lovel. 2. [*castra inde* Veith.]

§. 3. *Scelesto facinori sceleſtiorem sermonem addidit*] *addit* Voss. ambo, Leid. 1. Lov. quinque, Port Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav Id ab aliis ideo mutatum fuiss videri posset, quod modo prae cesserit *perduxit*. Sed, si eam ob caussam fecerunt, id nullo jure factum esse, patebit ex illis, quae notantur supra ad 3, 46, 9. Quum tamen optimus Florent. *addidi* servet, eique quidam libri con cinant, potius existimo, culpa li librarii syllabae *di* geminationem omissam esse. Alibi *addit* et *ad didit* commutantur in scriptis. V. ad 2, 24, 6.

§. 4. *Falerios se in manus Romanis tradidisse*] *Faliscos* Harlej. 2. Portug. Haverk. et edd. vetustae ante Aldum, quod ex glossemate natum puto. Forte enim margini adscriptum fuerat, per *Falerios* indicari *urbem Faliscorum*. Alibi saepe *Falisci*, nomen populi, pro *Faleriis*, nomine urbis, a librariis et antiquis editoribus ponuntur. V. supra hoc lib. c. 10, 2. c. 14, 7. etiam hoc cap. ad §. 9. et ad §. 11. Tum ad 6, 7, 4. Praeterea Cl. Jac. Perizon. ad Valer. Max. 6, 5, 1. De nomine urbis et incolarum ejus v. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 537. Praeterea *in manibus* Voss. 1. et Lovel. 1. *in manus Romanorum* Hearnii Oxon. C. Utrumque male. Suprà 1, 54, 10. *Donec orba consilio auxilioque Gabina res regi Romano sine ulla dimicatione in manum traditur.* Deinde *Romanis in manus tradidisse* alio ordine Gaertn.

Quando eos pueros] *eo, quod eos pueros* ed. Parm. *quod eos pueros* reliquae editiones principes,

ibi rerum sint, in potestatem dediderit. Quae ubi Camillus audivit, *Non ad similem*, inquit, *tui nec populum, nec imperatorem, scelestus ipse cum scelesto munere venisti. Nobis cum Faliscis, quae pacto fit humano, societas non est. quam ingeneravit natura, utris-*

quod Aldus primus mutavit in *quando*. Et ita praeferunt omnes scripti. Alterum autem ex alicujus expositione marginali natum est, cui adscriptum fuerat, *quando* hic pro *quod* poni. V. infra ad 35, 22, 3. Ex eadem caussa saepe ei substituitur τὸ *quoniam*. V. infra ad 9, 8, 5. Saepissime autem *quando* pro quod, quoniam, apud Livium obvium esse, infra videbimus ad 40, 9, 1.

In potestatem dediderit] *in potestate* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et edd. antiquae, pro quo Aldus *in potestatem* substituit. Hoc modo *dedere in ditionem* supra est 1, 38, 2. *Dedisne vos populum Collatinum in meam populique Romani ditionem? Dedere in fidem, in potestatem* infra 39, 54, 7. *Dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem populi Romani.* Nihil frequentius est in libris scriptis, quam literam *m*, quae plerumque linea transversa, literae proximae inposita, notari solet, tum in media voce, tum praesertim in fine, negligentia scribarum perperam vel omitti, vel addi. V. ad 2, 14, 4. Deinde *dederit* Lovel. 1. 2. 5. et Gaertn. quod et ipsum erranti librario adscribendum puto, ob reliquorum codicum dissensum. Alibi etiam voces *dedere* et *dare* commutantur. V. infra ad 39, 50, 9.

§. 5. *Non ad similem, inquit, tui nec populum nec imperatorem scelestus ipse*] *cui*, pro *tui*, Harlej. 1. Similitudo literarum *c* et *t* librarium in errorem praecipitavit. Male etiam ultima vox omittitur in Haverk.

§. 6. *Nobis cum Faliscis, quae pacto fit humano, societas non est*] *quo pacto fit* Voss. 2. et Lovel. 3. Erroris hujus originem v. ad 4, 47, 3. *quae pacto sit humano* Leid. 2. *quae facto fit humano* Florent. V. ad 4, 4, 10. *Tò fit* deest in Lovel. 1. [*Nihil cum Faliscis* Veith.]

Quam ingeneravit natura, utrisque est, eritque] *quam generavit natura* Fragm. Hav. a m. 1. quod recte a manu altera emendatum est. Prima enim syllaba τοῦ *ingeneravit* elisa erat a litera finali vocis prioris. Similia librariorum peccata v. supra 3, 10, 11. c. 38, 13. hoc lib. c. 7, 2. c. 34, 9. 6, 10, 2. c. 40, 4. 7, 4, 3. c. 38, 3. 8, 16, 1. c. 19, 9. c. 21, 5. (*10, 34, 1. c. 35, 4. c. 42, 3. c. 43, 13. c. 45, 4.) et alibi. Similiter saepe praepositio *in* absorberi solet a litera *m*, qua vox praecedens desinit. V. ad 10, 13, 3. Praeterea *quam ingeneravit natura utriusque, est, eritque* Lovel. 4. 5. Portug. Harlej. 2. Haverk. [Veith.] et Mediol. editio anni 1505. quod Ascensianae annorum 1513. et 1516. et Parisina anni 1529. habent in margine. Male. Non enim per *naturam* intelligitur cujusque hominis indoles et ingenium; sed id, quod Cicero aliique *Deum sive matrem rerum omnium* vocarunt. Nam per *societatem, quam ingeneravit natura* ea intelligitur, quae profluit ex jure naturae. *quam ingeneravit natura virtusque, est, eritque* obferunt Gaertn. et

que est, eritque. Sunt et belli, sicut pacis, jura
justeque ea, non minus quam fortiter, didicimus gerer
7 *Arma habemus, non adversus eam aetatem, cui etiam*
captis urbibus parcitur: sed adversus armatos, et ipsos
qui, nec laesi, nec lacessiti a nobis, castra Romana a
8 *Vejos obpugnarunt. Eos tu, quantum in te fuit, nov*
scelere vicisti: ego Romanis artibus, virtute, opere, ar
9 *mis, sicut Vejos, vincam.* Denudatum deinde eum

Fragm. Hav. etiam non bene. Verbum *ingenerare* obcurrit etiam apud Cic. in Fragm. l. 3. Academ. apud Nonium Marc. v. *Ingeneraretur. In tanta animantium varietate homini, ut soli cupiditas ingeneraretur cognitionis et scientiae.* et Orat. 2. Agrar. 35. *Non ingenerantur hominibus mores.* Mox *sicut et pacis jura*, inserto τῷ *et*, Leid. 2. Lovel. 4. et Gaertn. a m. 1. quod tamen hic locum habere non posse, per se patet.

§. 7. *Non adversum eam aetatem, cui etiam captis urbibus parcitur*] Ita primus edidit Frobenius 1531. eumque recentiores omnes secuti sunt. Sed priores praeferunt *adversus*. Et ita invenio in Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. infra ad Epit. Liv. 47. Deinde *aetatem eam*, mutato ordine, Lovel. 1. et Leid. 2. Tandem *cui etiam capitis* Harlej. 2. eodem errore, quo *capita*, pro *capti*, supra habuimus 2, 16, 9. Mox *lacessiti ab nobis* Portug. a m. 1. et Haverk. *lacessiti a vobis* Gaertn. V. ad 34, 2, 3. Denique *oppugnaverunt* edd. vetustae. Aldus postea ejus loco reposuit *oppugnarunt:* idque servant omnes manu exarati.

§. 9. *Denudatum deinde eum, manibus post tergum inligatis*] Forte *alligatis*. Solent enim hoc uti pr simplici. Florus 2, 11. *Sed alligati miraculo fuere, quum catena morsibus et ore tentassent.* V. ad 7 24, 4. J. FR. GRON. *Τὸ eum* de est in Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1 Sed, ea voce transposita, *denudatum eum deinde* praeferun Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2 [Veith.] Deinde *post tergum ligatis* Portug. Lovel. 4. et Haverk *post terga ligatis* Harlej. 2. *post terga religatis* scribendum esse conjecit Clar. Ant. Perizonius. At supra Livius dixit 1, 28, 10. *Exinde duabus admotis quadrigis in currus earum distentum inligat Mettum.* ubi etiam unus et alter cod. *alligat.* Verbum *adligare* pro simplici ligare usurpatum, restituendum etiam Colum. 11. de re rust. 2. *Bonus operarius prati jugerum desecat, nec minus mille ducentos manipulos unus alligat.* Ita optimus cod. Sangerm. Vulgo editur *obligat. restrictis post terga manibus* dixit Frontin. 4, 4, 1.

Reducendum Falerios pueris tradidit] Ita Aldus primus edidit. Et recte. Consentiunt enim omnes scripti, uno excepto Lovel. 4. qui, ut ante Aldum edebatur, *Faliscos* praefert. V. supra hoc cap. §. 4.

manibus post tergum inligatis, reducendum Falerios pueris tradidit: virgasque eis, quibus proditorem agerent in urbem verberantes, dedit. Ad quod spe- 10
taculum concursu populi primum facto, deinde a magistratibus de re nova vocato senatu, tanta mutatio animis est injecta, ut, qui modo, efferati odio iraque, Vejentium exitum pene, quam Capenatium pacem, mallent, apud eos pacem universa

Quibus proditorem agerent in urbem verberantes] *qui proditorem* Lovel. 5. Tum ultima vox non adparet in Harlej. 2. et Portug. Eam etiam non habet Frontin. 4, 4, 1. *Magistrum virgis agendum ad parentes tradidit pueris.* Sed servat Valer. Max. 6, 5, 1. *Senatus censuit, ut pueri, vinctum magistrum virgis caedentes, in patriam remitterentur.* et Aurel. Vict. de vir. Inl. 23. *Vinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum et verberandum tradidit.* Nihil itaque mutandum.

§. 10. *Deinde a magistratibus de re nova vocato senatu*] *deinde a magis de re nova* Lovel. 1. *deinde ac magis de re nova* Voss. 1. *deinde ac magis de re nova* Leid. 2. et Lovel. 5. *deinde et magis de re nova* Lovel. 4. *deinde ac mag de re nova* Harlej. 1. *deinde a mag de nova* Klock. *deinde a magis de re nova* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. [*deinde et magnis de re nova* Veith.] *deinde a magistratu de re nova* vett. editiones. Sed lectionis, quae nunc vulgo exstat, auctor fuit Aldus, cum quo faciunt reliqui codices. Praeterea *senatu vocato*, alio ordine dictionum, Lovel. 5. Paullo ante idem Aldus primus edidit *concursu populi primum facto*, quum antea vulgaretur *primo facto*. Et Aldo consentiunt omnes codices, nisi quod *primum facto* praeferat Harlej. 1. V. hoc lib. ad c. 16, 1.

Tanta mutatio animis est injecta] *est animis injecta* Harl. 2. *animis est invecta* Gaertn. Sed *injicere mutationem*, ut *injicere contentionem* 3, 64, 6. ubi plura vide. *injectus* autem et *invectus* etiam aliis locis in Mstis commutantur. V. infra ad Liv. 9, 40, 14. [*animi* Veith.] Tum *qui nō efferati odio* Haverk. Adparet, librarium compendia *mō*, id est *modo*, et *nō*, id est *non*, perperam commutasse. Ita et alibi peccatur. V. supra ad 4, 56, 6. et infra ad 9, 11, 11. Tota ea vox deerat in Lovel. 3. et in contextu Lovel. 2. cujus tamen posterioris margini adscribitur.

Vejentium exitum pene] Vet. lib. *exitium*. SIG. Valeant libri Sigoniani, qui ingerunt *exitium*. Hoc libro [c. 44, 7.] Camillus ad Ardeates: *Non recuso eundem Ardeae rerum mearum exitum, quem Romae habui.* 6, [18, 9.] Manlius: *An exitum Cassii Mueliique exspectem.* Cicero Phil. 2, [1.] *Te miror, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere.* ad Famil. lib. 15. Ep. 11. *Tibi velim hi sint exitus, quos mereris, et ques fore confido.* Ubi vides etiam in bonam partem dici. Justinus 14, [4.] *Talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis.* Suetonius in Ne-

11 posceret civitas. Fides Romana, justitia imperatoris, in foro et curia celebrantur: consensuque omnium legati ad Camillum in castra, atque inde permissu Camilli Romam ad senatum, qui dede-
12 rent Falerios, proficiscuntur. Introducti ad senatum ita locuti traduntur: *Patres conscripti, victoria, cui nec Deus, nec homo quisquam invideat, victi a vobis et imperatore vestro, dedimus nos vobis; rati,*

ron. [46.] *Daturos poenas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos.* J. FR. GRON. *exitium* ex meis praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. apud Hearnium Oxon. N. Latinii Neapolit. et ed. Mediolan. anni 1505. Malim tamen cum Gronovio et libris integrioribus *exitum*, id est, finem, excidium. Supra 1, 48, 7. *Malo regni principio similes propediem exitus sequerentur.* 40, 5, 5. *Prospicientes animo exitum incauti a fraude fraterna juvenis.* Florus 2, 2. *Pulcherrimo exitu Thermopylarum et Leonidae famam adaequavit.* Ita *exitus* Latinis, et ἔξοδος Graecis pro morte ponuntur. V. Cl. Elsneri Observ. ad Lucae Evang. 9, 31. et Bauldr. ad Lactant. de mortib. Persecut. c. 1. quod *exitum vitae* plene dixit Liv. 39, 51, 12. *Hic vitae exitus fuit Hannibalis. Exitus* autem et *Exitium* alibi saepe commutantur in libris scriptis. V. Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 55, 6. et viros doctos ad Valer. Max. 1, 6, 10. (*Burm. ad Suet. Aug. 94. Tib. 53.) Neque miramur, ita olim librariospeccasse, quum neque hodie, quorum cura libri typis descripti prodeunt, satis diligenter ab hoc errore caveant. Ita nupera Amstelaedamensis Livii editio infra praefert 25, 16, 11. *Quando res quoque Romana, quae prope exitum clade Cannensi venisset, in dies melior atque auctior fieret.* ubi scripti et editi constanter legunt *prope exitium.* Hoc loco autem etiam ὁμοιοτέλευτον *Vejentium exitium* ingratius auribus accidit.

Quam Capenatium pacem] *Capenatum* Voss. 2. Lovel. 4. et Fragm. Hav. Sed altera forma, quam defendunt reliqui scripti et omnes typis inpressi, supra dixit hoc lib. c. 8, 4. *Auctum est bellum adventu repentino Capenatium atque Faliscorum.* ubi duo tantum codd. *Capenatum* praeferunt. Et ita *Laurentium*, *Fidenatium*, *Vejentium*, *Privernatium* potius, quam *Laurentum*, *Fidenatum*, *Vejentum*, *Privernatum* Livius dicere solitus est. V. supra hoc lib. ad c. 15, 11. Mox *pacem universam poscarent civitas*, pro *universa posceret*, Lovel. 1. a m. 1.

§. 11. *Qui dederent Falerios*] Ita primus iterum Aldus vulgari curavit: neque aliter est in scriptis meis; nisi quod Lovel. 4. praeferat *Faliscos.* quomodo etiam priores edd. habent. [et Veith.] V. supra hoc cap. ad §. 4. Voces *qui dederent* etc. *ad senatum* deerant in Lovel. 3. Cui errori ansam dedit repetitio τοῦν *ad senatum.* V. ad 9, 11, 11. Paullo ante *celebratur*, pro *celebrantur*, Lovel. 2. Alii tamen omnes vulgatum tuentur.

Deum, cui mitteretur, et doni caussam veritus ipse, multitudinem quoque, quae semper ferme regenti est similis, religionis justae inplevit: adductosque in publicum hospitium legatos, cum praesidio etiam navium Delphos prosecutus, Romam inde sospites restituit. Hospitium cum eo senatusconsulto est fa- 5

3. ex Pont. Eleg. 1, 143.

Curia cum Patribus fuerit stipata verendis.

Ceterum *cui mitterentur* Leid. 2. qui etiam non agnoscit *τὸ ipse*. At ceteri codd. in vulgatum conspirant. Insuper duae voces *et* Deum aberant a Lovel. 5.

Quae semper ferme regenti est similis, religionis justae inplevit] *quae ferme semper* Fragm. Hav. Tum *regenti similis est* Haverk. Tandem *justae religionis inplevit* Leid. 2. Sed voces *religionis justae* male omittuntur in Gaertn. sola vox *religionis* in Lovel. 1.

Adductosque in publicum hospitium legatos cum praesidio etiam navium] *adductos*, omissa copulante particula *que*, Lovel. 2. *adductusque* Gaertn. et Haverk. *abductosque* Lovel. 5. et Portug. Solent verba *abducere* et *adducere* passim in libris scriptis confundi. V. infra ad 27, 29, 1. Tum *hospitium* deficit in Lovel. 4. Insuper *etiam cum praesidio*, in aliam seriem digestis dictionibus, praefert Lovel. 5. At, voce inserta, *inde cum praesidio etiam* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Mox *persecutus* Lovel. 5. V. ad Epit. Liv. 99.

Romam inde sospites restituit] *hospites* praeferunt Florent. et Leid. 2. Sed alibi etiam hae voces commiscentur a librariis. V. (ad 22, 1, 17.) Bentlej. ad Horat. 3. od. 8, 14. Deinde *restituit* Harlej. 1.

§. 5. *Hospitium cum eo senatusconsulto est factum*] Primam vocem omittunt Lovel. 2. 3. 4. et 5. a m. 1. Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Deest etiam in Gaertn. qui insuper praefert *quem eo senatusconsultum est factum*. et ita Lovel. 2. in marg. ac Lovel. 4. nisi quod in illis *cum eo* sit. *cum eo senatusconsultus est factum* Lovel. 3. Vox *hospitium* intercepta fuisse videtur a praecedenti *sospites*. Deinde quum per notas scriptum foret *S. C.* indocti librarii id non adsecuti reddiderunt *senatusconsultum*, vel *senatusconsultus*; quum deberent *senatusconsulto*. unde etiam factum ut SOC legatur in Florent. V. ad 38, 60, 1. Porro *cum eo senatusconsultum factum est* Harlej. 2. *cum senatusconsulto est factum* Voss. 1. *tum senatusconsulto est factum* Lovel. 1. *Hospitium tum senatusconsulto factum est* Leid. 2. *Hospitium eo senatusconsulto factum est* Haverk. *ex senatusconsulto est factum* Lovel. 5. *factum est* etiam Portug.

Donaque publice data] *donaque publice datum* Gaertn. *donum publice data* Portug. *donaque publice datum* Fragm. Hav. a m. 1. *donum publice datum* a m. 2. quod idem servat etiam Haverk. *donumque publice datum* Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. In tabula, partim Graeca, partim Latina, quam edidit Gruter. in Inscript. p. 503. *ΣΕΝΙΑΤΕ. ΑΥ. ΤΟΙΣ. ΚΑΤΑ. ΤΟ. ΔΙΑΙΑΓΜΑ ΤΟΠΟΝ, ΠΑΡΟΧΗΝΤΕ. ΤΟΝ.*

ctum, donaque publice data. Eodem anno in Ae
quis varie bellatum: adeo ut in incerto fuerit
apud ipsos exercitus et Romae, vicissent, victis
6 essent. Imperatores Romani fuere ex tribunis mi
litum C. Aemilius, Sp. Postumius. Primo rem com
muniter gesserunt: fusis inde acie hostibus, Aem

ΤΑΜΙΑΝ. ΤΟΝ. ΚΑΤΑ. ΠΟΛΙΝ. ΤΟΥΤΟΙΣ. ΜΙΣΘΩΣΑΙ. ΑΠΟΣΤΕΛΛΑΙΤΕ. ΚΕΛΕΥΩΣΙΝ. Quod ita Latine redditur: *MUNUSQUE. EIS. EX. FORMULA. LOCUM. LAUTIAQUE. Q. URB. EIS. LOCARE. MITTERE Q.* ** ubi in tabula Latina *munus* dicitur, quod in Graeca dictum fuerat *ξένια*. Saepissime tamen Livio in hac re numerus pluralis placuit. Infra 27, 4, 7. *Legatos cum donis ad regem misit.* etc. *Dona tulere rogam, et tunicam purpuream, sellam eburneam, pateram.* 30, 17, 13. *Munera, quae legati ferrent regi, decreverunt: sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis, et lato clavo tunicis* etc. 31, 11, 11. *Dona ampla data, quae ferrent regi, vasa aurea argenteaque, toga purpurea, et palmata tunica* etc. 45, 14, 6. *Munera ex senatusconsulto emere regulo quaestor jussus ex centum pondo argenti.* c. 44, 14. *Munera ei ex sestertiis * jussa dari, et vasorum argenteorum pondo quinquaginta.* Quum itaque optimi codd. hic quoque vulgatum servent, id probandum esse, nullus dubito.

Eodem anno in Aequis varie bellatum] *Eodem bello* Lov. 2. Tum *cum Aequis* Lovel. 5. *in Aequos* Haverk. quod dictum esse potest, quemadmodum *bellum in Italiam*, de quo infra v. ad Epit. Liv. 21. Quum tamen reliqui codd. constanter *in Aequis* servent; duorum et quidem istorum codicum auctoritas haud tanti ponderis videtur, ut vulgatum mutemus. *in Aequis e* in regione, in agro Aequorun 2, 60, 1. *In Aequis inter consu lem ac militem comitate ac benef ciis certatum est.* Similiter *in Vo scis, in Vejentibus*, 2, 31, 1. *Du haec in Volscis geruntur.* c. 34, *In Volscis Pomptinoque ne emi qu dem potuit.* c. 43, 5. *In Vejentibu quidem nihil dignum memoria g stum est.* 5, 10, 2. *Bellum multi plex fuit eodem tempore, et ad V jos, et ad Capenam, et ad Faleriol et in Volscis.* c. 13, 1. *Anxur i Volscis brevi receptum est.* utro que proximo loco in quibusdar etiam codd. *in Volscos* inveni Pariter *in Volsco.* V. supra ad 59, 5.

Adeo ut in incerto fuerit] *ut i incertu* Portug. a m. 1. *ut in in certe* Leid. 1. *ut in incertum fu rit* Lovel. 1. et 2. *ut incertum fu rit* Leid. 2. *ut incerto* Harlej. 2. Haverk. Sed voculam *in* elisi prima syllaba vocabuli sequen tis. Pari modo peccatum era supra 1, 17, 9. 4, 13, 7. c. 23, 3 hoc libro infra c. 49, 9. 8, 6, 3 c. 33, 6. et alibi. *ut incertum* au tem ex alterius lectionis inter pretatione natum est. *in incert fuerit* omnino genuinum est. Sal lust. in Catil. 41. *Allobroges di in incerto habuere, quidnam consi lii caperent.* ubi videndus est Cl Cortius. Talia sunt, *in facili, i dubio, in obvio esse*, similiaqu alia, de quibus v. ad Liv. 3, 8 9. ita *in incerto relictum est* 8, 6 3. *Exanimatum auctores quoniam*

lium praesidio Verruginem obtinere placuit, Postumium fines vastare. Ibi eum, incomposito agmine 7
neglegentius ab re bene gesta euntem, adorti Aequi, terrore injecto, in proximos compulere tumulos: pavorque inde Verruginem etiam ad praesidium alterum est perlatus. Postumius, suis in tu- 8

non omnes sunt, mihi quoque in incerto relictum sit.

Victissent, victime essent] *victive essent* Portug. errore ex similitudine literarum *n* et *u* in scriptura Longobardica nato. Similiter erratur etiam supra 2, 40, 13. infra hoc lib. c. 54, 1. (* c. 40, *.) 6, 14, 10. 8, 7, 4. (* 9, 45, 3. 10, 33, 3.) ac pluribus locis. Vel etiam librario displicuit, particulam dubitandi priori loco omitti. De quo v. supra ad 2, 8, 8. Infra 7, 25, 4. *Ut dubii discesserint, in castra Galli, Graeci retro ad naves, victos se, an victores putarent.* (* 9, 23, 4. c. 32, 3.) Val. Max. 3, 2, 8. *Victores, an victi discederent, incerti abierunt.* Ita malo ex Mstis. V. supra ad 4, 55, 8.

§. 6. *C. Aemilius, Sp. Postumius*] *Claudius Aemilius* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad 5, 26, 2. Sed Aemilii praenomen non comparet in illis, quae has vetustiores sequuntur. At recte primus Aldus reposuit *C. Aemilius*, cum quo etiam faciunt omnes, quibus utor, codices. Et sane cur Aemilius cognomine privaretur, quod in Postumio collega non omittitur?

Primo rem communiter gesserunt] *rēme*, pro *rem*, male Haverk. Hinc *incommuniter* Florent. Sed prima syllaba ejus vocis nata est ex litera finali vocis praecedentis. V. ad 5, 23, 5. Mox non melius Haverk. *fusis inde ab hostibus.* ut nec Voss. 1. et Leid. 2. *fusis inde acie hostium.* Lovel. 4. praefert *fusis inde ac fugatis acie hostibus.* Verum vocibus *ac fugatis* subjiciuntur notae, indices, eas perperam scriptas ac delendas esse. Tum *obtinere placuit* etc. *pavorque inde Verruginem* desunt in Harlej. 2. Sed repetitio *τοῦ Verruginem* librario fraudi fuit. V. infra ad 9, 11, 11.

§. 7. *Ibi eum incomposito agmine neglegentius ab re bene gesta euntem*] *Ibi ēim*, sive *enim*, Lovel. 2. Tum *in conspectu agmine* Portug. a m. 1. *incompositio agmine* Haverk. Deinde *neglegentius* Leid. 1. et optimus Florent. V. ad 2, 11, 4. Tandem *eundem* idem Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. 1. et Klock. errore, ut videtur, ex vitiosa dictantis pronunciatione orto. V. infra ad 7, 16, 3.

In proximos compulere tumulos] *contulere* Portug. aberratione manifesta scribae, quomodo hoc genus hominum saepe peccavit. (* v. ad 23, 17, 8.) Ita confuderunt verba *extulit* et *expulit.* V. Cel. Burmann. ad Nason. 6. Fast. 245. *protulit* et *propulit.* V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 4, 2. *detulit* et *depulit.* V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 395. Mox *inde in Veruginem*, addita media voce, Lovel. 5. Sed ea perperam repetita est ex vocis praecedentis compendio *iñ*, sive *inde.* V. ad 37, 31, 4.

§. 8. *Quum concione advocata ter-*

ctum, donaque publice data. Eodem anno in A
quis varie bellatum: adeo ut in incerto fuerit
apud ipsos exercitus et Romae, vicissent, victi
6 essent. Imperatores Romani fuere ex tribunis mi
litum C. Aemilius, Sp. Postumius. Primo rem com
muniter gesserunt: fusis inde acie hostibus, Aemi

ΤΑΜΙΑΝ. ΤΟΝ. ΚΑΤΑ. ΠΟΛΙΝ. ΤΟΥΤΟΙΣ. ΜΙΣΘΩΣΑΙ. ΑΠΟΣΤΕΛΛΑΙΤΕ. ΚΕΛΕΥΩΣΙΝ. Quod ita Latine redditur: *MUNUSQUE. EIS. EX. FORMULA. LOCUM. LAUTIAQUE. Q. URB. EIS. LOCARE. MITTERE Q.* ** ubi in tabula Latina *munus* dicitur, quod in Graeca dictum fuerat *Ξένια*. Saepissime tamen Livio in hac re numerus pluralis placuit. Infra 27, 4, 7. *Legatos cum donis ad regem misit.* etc. *Dona tulere togam, et tunicam purpuream, sellam eburneam, pateram.* 30, 17, 13. *Munera, quae legati ferrent regi, decreverunt: sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis, et lato clavo tunicis* etc. 31, 11, 11. *Dona ampla data, quae ferrent regi, vasa aurea argenteaque, toga purpurea, et palmata tunica* etc. 45, 14, 6. *Munera ex senatusconsulto emere regulo quaestor jussus ex centum pondo argenti.* c. 44, 14. *Munera ei ex sestertiis * jussa dari, et vasorum argenteorum pondo quinquaginta.* Quum itaque optimi codd. hic quoque vulgatum servent, id probandum esse, nullus dubito.

Eodem anno in Aequis varie bellatum] *Eodem bello* Lov. 2. Tum *cum Aequis* Lovel. 5. *in Aequos* Haverk. quod dictum esse potest, quemadmodum *bellum in Italiam*, de quo infra v. ad Epit. Liv. 21. Quum tamen reliqui codd. constanter *in Aequis* servent, duorum et quidem illorum codicum auctoritas haud tanti ponderis videtur, ut vulgatum mutemus. *in Aequis* et in regione, in agro Aequorum 2, 60, 1. *In Aequis inter consulem ac militem comitate ac beneficiis certatum est.* Similiter *in Volscis, in Vejentibus*, 2, 31, 1. *Duo haec in Volscis geruntur.* c. 34, 4. *In Volscis Pomptinoque ne emi quidem potuit.* c. 43, 5. *In Vejentibus quidem nihil dignum memoria gestum est.* 5, 10, 2. *Bellum multiplex fuit eodem tempore, et ad Vejos, et ad Capenam, et ad Falerios et in Volscis.* c. 13, 1. *Anxur in Volscis brevi receptum est.* utroque proximo loco in quibusdam etiam codd. *in Volscos* inveni. Pariter *in Volsco.* V. supra ad 2, 59, 5.

Adeo ut in incerto fuerit] *ut in incerto* Portug. a m. 1. *ut in incerte* Leid. 1. *ut in incertum fuerit* Lovel. 1. et 2. *ut incertum fuerit* Leid. 2. *ut incerto* Harlej. 2. et Haverk. Sed vocalem *in* elisit prima syllaba vocabuli sequentis. Pari modo peccatum erat supra 1, 17, 9. 4, 13, 7. c. 23, 3. hoc libro infra c. 49, 9. 8, 6, 3. c. 33, 6. et alibi. *ut incertum* autem ex alterius lectionis interpretatione natum est. *in incerto fuerit* omnino genuinum est. Sallust. in Catil. 41. *Allobroges diu in incerto habuere, quidnam consilii caperent.* ubi videndus est Cl. Cortius. Talia sunt, *in facili, in dubio, in obvio esse*, similiaque alia, de quibus v. ad Liv. 3, 8, 9. ita *in incerto relictum est* 8, 6, 3. *Exanimatum auctores quoniam*

lium praesidio Verruginem obtinere placuit, Postumium fines vastare. Ibi eum, incomposito agmine 7
neglegentius ab re bene gesta euntem, adorti Aequi, terrore injecto, in proximos compulere tumulos: pavorque inde Verruginem etiam ad praesidium alterum est perlatus. Postumius, suis in tu- 8

eum omnes sunt, mihi quoque in incerto relictum sit.

Victissent, victime essent] *victive essent* Portug. errore ex similitudine literarum *s* et *u* in scriptura Longobardica nato. Similiter erratur etiam supra 2, 40, 13. infra hoc lib. c. 54, 1. (* c. 40, *.) 6, 14, 10. 8, 7, 4. (* 9, 45, 3. 10, 33, 3.) ac pluribus locis. Vel etiam librario displicuit, particulam dubitandi priori loco omitti. De quo v. supra ad 2, 8, 8. Infra 7, 25, 4. *Ut dubii discesserint, in castra Galli, Graeci retro ad naves, victos se, ut victores putarent.* (* 9, 23, 4. c. 32, 3.) Val. Max. 3, 2, 8. *Victores, an victi discederent, incerti abierunt.* Ita malo ex Mstis. V. supra ad 4, 55, 8.

§. 6. *C. Aemilius, Sp. Postumius*] *Claudius Aemilius* edd. Rom. anni 1470. et Parm. V. ad 5, 26, 2. Sed Aemilii praenomen non comparet in illis, quae has vetustiores sequuntur. At recte primus Aldus reposuit *C. Aemilius*, cum quo etiam faciunt omnes, quibus utor, codices. Et sane cur Aemilius cognomine privaretur, quod in Postumio collega non omittitur?

Primo rem communiter gesserant] *rōne*, pro *rem*, male Haverk. Hinc *incommuniter* Florent. Sed prima syllaba ejus vocis nata est ex litera finali vocis praecedentis. V. ad 5, 23, 5. Mox non melius Haverk. *fusis inde ab hostibus.* ut nec Voss. 1. et Leid. 2. *fusis inde acie hostium.* Lovel. 4. praefert *fusis inde ac fugatis acie hostibus.* Verum vocibus *ac fugatis* subjiciuntur notae, indices, eas perperam scriptas ac delendas esse. Tum *obtinere placuit* etc. *pavorque inde Verruginem* desunt in Harlej. 2. Sed repetitio *τοῦ Verruginem* librario fraudi fuit. V. infra ad 9, 11, 11.

§. 7. *Ibi eum incomposito agmine neglegentius ab re bene gesta euntem*] *Ibi ēim*, sive *enim*, Lovel. 2. Tum *in conspectu agmine* Portug. a m. 1. *incompositio agmine* Haverk. Deinde *neglegentius* Leid. 1. et optimus Florent. V. ad 2, 11, 4. Tandem *eundem* idem Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. 1. et Klock. errore, ut videtur, ex vitiosa dictantis pronunciatione orto. V. infra ad 7, 16, 3.

In proximos compulere tumulos] *contulere* Portug. aberratione manifesta scribae, quomodo hoc genus hominum saepe peccavit. (* v. ad 23, 17, 8.) Ita confuderunt verba *extulit* et *expulit.* V. Cel. Burmann. ad Nason. 6. Fast. 245. *protulit* et *propulit.* V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 4, 2. *detulit* et *depulit.* V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 395. Mox *inde in Veruginem*, addita media voce, Lovel. 5. Sed ea perperam repetita est ex vocis praecedentis compendio *iñ*, sive *inde.* V. ad 37, 31, 4.

§. 8. *Quum concione advocata ter-*

ctum, donaque publice data. Eodem anno in A
quis varie bellatum: adeo ut in incerto fuerit
apud ipsos exercitus et Romae, vicissent, victi
6 essent. Imperatores Romani fuere ex tribunis m
litum C. Aemilius, Sp. Postumius. Primo rem co
muniter gesserunt: fusis inde acie hostibus, Aem

ΤΑΜΙΑΝ. ΤΟΝ. ΚΑΤΑ. ΠΟΛΙΝ. ΤΟΥΤΟΙΣ. ΜΙΣΘΩΣΑΙ. ΑΠΟΣΤΕΛΑΛΙΤΕ. ΚΕΛΕΥΩΣΙΝ. Quod ita Latine redditur: *MUNUSQUE. EIS. EX. FORMULA. LOCUM. LAUTIAQUE. Q. URB. EIS. LOCARE. MITTERE Q.* ** ubi in tabula Latina *munus* dicitur, quod in Graeca dictum fuerat *Ξένια*. Saepissime tamen Livio in hac re numerus pluralis placuit. Infra 27, 4, 7. *Legatos cum donis ad regem misit.* etc. *Dona tulere togam, et tunicam purpuream, sellam eburneam, pateram.* 30, 17, 13. *Munera, quae legati ferrent regi, decreverunt: sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis, et lato clavo tunicis* etc. 31, 11, 11. *Dona ampla data, quae ferrent regi, vasa aurea argenteaque, toga purpurea, et palmata tunica* etc. 45, 14, 6. *Munera ex senatusconsulto emere regulo quaestor jussus ex centum pondo argenti.* c. 44, 14. *Munera ei ex sestertiis * jussa dari, et vasorum argenteorum pondo quinquaginta.* Quum itaque optimi codd. hic quoque vulgatum servent, id probandum esse, nullus dubito.

Eodem anno in Aequis varie bellatum] *Eodem bello* Lov. 2. Tum *cum Aequis* Lovel. 5. *in Aequos* Haverk. quod dictum esse potest, quemadmodum *bellum in Italiam*, de quo infra v. ad Epit. Liv. 21. Quum tamen reliqui codd. constanter *in Aequis* servent, duorum et quidem istorum codicum auctoritas haud tanti ponderis videtur, ut vulgatum mutemus. *in Aequis* e in regione, in agro Aequorum 2, 60, 1. *In Aequis inter consi lem ac militem comitate ac bene ciis certatum est.* Similiter *in Vo scis, in Vejentibus*, 2, 31, 1. *Du haec in Volscis geruntur.* c. 34, *In Volscis Pomptinoque ne emi qu dem potuit.* c. 43, 5. *In Vejentibu quidem nihil dignum memoria g stum est.* 5, 10, 2. *Bellum mult plex fuit eodem tempore, et ad V jos, et ad Capenam, et ad Faleriol et in Volscis.* c. 13, 1. *Anxur i Volscis brevi receptum est.* utro que proximo loco in quibusdar etiam codd. *in Volsces* inveni Pariter *in Volsco.* V. supra ad 2 59, 5.

Adeo ut in incerto fuerit] *ut i incertu* Portug. a m. 1. *ut in in certo* Leid. 1. *ut in incertum fue rit* Lovel. 1. et 2. *ut incertum fue rit* Leid. 2. *ut incerto* Harlej. 2. c Haverk. Sed vocalam *in* elisi prima syllaba vocabuli sequen tis. Pari modo peccatum era supra 1, 17, 9. 4, 13, 7. c. 23, 3 hoc libro infra c. 49, 9. 8, 6, 3 c. 33, 6. et alibi. *ut incertum* autem ex alterius lectionis interpretatione natum est. *in incerto fuerit* omnino genuinum est. Sallust. in Catil. 41. *Allobroges din in incerto habuere, quidnam consilii caperent.* ubi videndus est Cl. Cortius. Talia sunt, *in facili, in dubio, in obvio esse*, similiaque alia, de quibus v. ad Liv. 3, 8, 9. ita *in incerto relictum est* 8, 6, 3. *Exanimatum auctores quoniam*

lium praesidio Verruginem obtinere placuit, Postumium fines vastare. Ibi eum, incomposito agmine 7
neglegentius ab re bene gesta euntem, adorti Aequi, terrore injecto, in proximos compulere tumulos: pavorque inde Verruginem etiam ad praesidium alterum est perlatus. Postumius, suis in tu- 8

eum omnes sunt, mihi quoque in incerto relictum sit.

Vicissent, victine essent] *victive essent* Portug. errore ex similitudine literarum *n* et *u* in scriptura Longobardica nato. Similiter erratur etiam supra 2, 40, 18. infra hoc lib. c. 54, 1. (* c. 40, 7.) 6, 14, 10. 8, 7, 4. (* 9, 45, 3. 10, 33, 3.) ac pluribus locis. Vel etiam librario displicuit, particulam dubitandi priori loco omitti. De quo v. supra ad 2, 8, 8. Infra 7, 25, 4. *Ut dubii discesserint, in castra Galli, Graeci retro ad naves, victos se, an victores putarent.* (* 9, 23, 4. c. 32, 3.) Val. Max. 3, 2, 8. *Victores, an victi discederent, incerti abierunt.* Ita malo ex Mstis. V. supra ad 4, 55, 8.

§. 6. *C. Aemilius, Sp. Postumius*] *Claudius Aemilius* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad 5, 26, 2. Sed Aemilii praenomen non comparet in illis, quae has vetustiores sequuntur. At recte primus Aldus reposuit *C. Aemilius*, cum eo etiam faciunt omnes, quibus utor, codices. Et sane cur Aemilius cognomine privaretur, quod in Postumio collega non omittitur?

Primo rem communiter gesserunt] *rūne*, pro *rem*, male Haverk. Hinc *incommuniter* Florent. Sed prima syllaba ejus vocis nata est ex litera finali vocis praecedentis. V. ad 5, 23, 5. Mox non melius Haverk. *fusis inde ab hostibus.* ut nec Voss. 1. et Leid. 2. *fusis inde acie hostium.* Lovel. 4. praefert *fusis inde ac fugatis acie hostibus.* Verum vocibus *ac fugatis* subjiciuntur notae, indices, eas perperam scriptas ac delendas esse. Tum *obtinere placuit* etc. *pavorque inde Verruginem* desunt in Harlej. 2. Sed repetitio *τοῦ Verruginem* librario fraudi fuit. V. infra ad 9, 11, 11.

§. 7. *Ibi eum incomposito agmine neglegentius ab re bene gesta euntem*] *Ibi ēim*, sive *enim*, Lovel. 2. Tum *in conspectu agmine* Portug. a m. 1. *incompositio agmine* Haverk. Deinde *neglegentius* Leid. 1. et optimus Florent. V. ad 2, 11, 4. Tandem *eundem* idem Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. 1. et Klock. errore, ut videtur, ex vitiosa dictantis pronunciatione orto. V. infra ad 7, 16, 3.

In proximos compulere tumulos] *contulere* Portug. aberratione manifesta scribae, quomodo hoc genus hominum saepe peccavit. (* v. ad 23, 17, 8.) Ita confudederunt verba *extulit* et *expulit.* V. Cel. Burmann. ad Nason. 6. Fast. 245. *protulit* et *propulit.* V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 4, 2. *detulit* et *depulit.* V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 395. Mox *inde in Veruginem*, addita media voce, Lovel. 5. Sed ea perperam repetita est ex vocis praecedentis compendio *iñ*, sive *inde.* V. ad 37, 31, 4.

§. 8. *Quum concione advocata ter-*

tum receptis, quum concione advocata terrorem increparet ac fugam; fusos esse ab ignavissimo et fugacissimo hoste; conclamat universus exercitus merito se ea audire, et fateri admissum flagitium sed eosdem conrecturos esse, neque diuturnum id
9 gaudium hostibus fore. Poscentes, ut confestim in de ad castra hostium duceret, (in conspectu eran

rorem increparet] *errorem* Voss. 2. Passim ita lapsi sunt librarii indocti. V. infra ad 24, 30, 6. Paullo ante *in tutum receptis suis*, alio verborum ordine, Voss. 2. *in tutum receptũ* male praefert Haverk. In verbis sequentibus *ab ignavissimo ac fugacissimo* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

Conclamat universus exercitus, merito se ea audire] *exercitus universus* Lovel. 1. et Leid. 2. Deinde *se audire ea* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox *et fateri et admissum* Haverk.

Sed eosdem correcturos esse] *correpturos esse* male Lov. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et apud Hearnium Oxon. N. Alibi ita peccarunt librarii. V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 94, 7. et supra dicta ad Liv. 2, 28, 5. (* ad 29, 27, 14.) *corrigere* non tantum est verbis, sed etiam, ut hoc loco, factis emendare. V. Cel. Burmann. ad Ovid. 5. Fastor. 311. Proprie autem *corrigere* est in rectum, in melius restituere. V. eundem Cortium l. l. et ad Jugurth. 3, 2. [*diurnum* Veith.]

§. 9. *Ea in conspectu erant posita in plano*] Antiqua lectio *et in conspectu erant*. Suspicor, simpliciter scribendum, *in conspectu erant*. RHEN. Vet. lib. *et in conspectu erant posita in plano*. SIG. Sigonius putat legendum, *et i conspectu*. At mihi placet, si abo lita parenthesi legatur, ut habe tur in Pall. duobus atque editio ne Camp. *quae in conspectu eran posita in plano*. Palat. sec. referi *quae et in conspectu erant posita* Andreas vero edidit, *et ea in con spectu erant posita*. GEBH. Vetu stissimae edd. praeferunt *et ea i conspectu*; pro quo Aldus subpo suit *ea in conspectu*. quod super est in Lovel. 5. a m. 2. Rhenan deinde emendationem Frobeniu anno 1535. recepit. *et in conspect* praeferunt Florent. a m. 1. Voss 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. a m 1. Portug. Gaertn. Fragm. Hav et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith. *quae in conspectu* Florent. a m. 2 Voss. 2. et Lovel. 3. *quae et in con spectu* Haverk. Rhenanum verum vidisse puto, quod, nisi fallan excerpta, servant Leid. 2. et Har lej. ambo. Adparet, indoctis li brariis id nimis abruptum visum fuisse, ideoque eos id varie supplere conatos esse. Sed, Livio frequens esse, ita abruptas, certe connexione defectas, parentheses facere, observat Gronov. infra hoc lib. ad c. 32, 8. ubi etiam Rhenano de hujus loci vera lectione consentit. Plura infra v. ad 40, 57, 3. Insuper Klockius etiam vocem *posita* uncis circumscripserat, quasi eam a mala manu additam. ideoque resecandam, et locum ita legendum crederet, *ea in conspectu erant in pla-*

posita in plano) nihil poenae recusabant, ni ea ante noctem expugnassent. Conlaudatos corpora 10
curare, paratosque esse quarta vigilia jubet. et hostes, nocturnam fugam ex tumulo Romanorum ut ab ea via, quae ferebat Verruginem, excluderent, fuere obvii: proeliumque ante lucem (sed luna pernox erat) commissum est: et haud incertius

ss. Verum τὸ posita in omnibus superest scriptis et inpressis, et passim etiam in hac re adhiberi solet. Supra 1, 21, 2. *Castra, non urbem positam in medio, ad sollicitandam omnium pacem, crediderant.* 22, 24, 2. *Castra, quae in montis alto ac tuto loco posita fuerant.* 38, 13, 11. *In finibus Pisidarum posita est urbs.*

Nihil poenae recusabant, ni ea ante noctem expugnassent] *nihil poenae recusabatur* Haverk. Verum de hoc errore, saepissime in Mstis obvio, infra agam ad 38, 40, 1. Tum *nisi ea ante noctem* Haverk. V. ad 23, 1, 8. *nisi ante noctem ea* Lovel. 2. *ni ea nocte* Lovel. 4. *ni ea ante noctem* Fragm. Hav. a m. 1. [*ni ea autem nocte* Veith.] Tandem *expugnasset* Harlej. 2.

§. 10. *Proeliumque ante lucem (sed luna pernox erat) commissum est*] *proelium ante lucem*, omissa conjunctione *que*, Haverk. qui etiam *pronox* praefert errore scribae. Passim enim compendia scribendi non adsecuti librarii τὰ per, *prae* et *pro* inter se commutarunt. V. infra ad 9, 10, 7. Voce *pernox* etiam alibi Livius usus est. Infra 21, 49, 9. *Praesensum tamen est, quia et luna pernox erat, et sublatis armamentis veniebant.* 31, 11, 9. *Nocte itinera fieri jubet: et pernox forte luna erat.* Similiter Plinius 2. II. N. 9. *Luna alias pernox, alias sera, et parte diei solis lucem adjuvans.* Ovid. 7. Metam. 268.

Addit et exceptas Luna pernocte pruinas.

ubi videndus est Inl. N. Heinsius. Paullo ante hoc §. *Conlaudatosque corpora curare, paratosque esse*, pro *Conlaudatos corpora curare* Gaertn. *et non ab ea via*, pro *ut ab ea via*, Lovel. 3.

Et haud incertius diurno proelio fuit] Ita primus edidit Cl. Jac. Gronovius, quem Clericus secutus est. Et illa etiam lectio exstitit in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Harlej. 2. et Gaertn. Antea vulgati praeferunt *proelium fuit*, quod servant reliqui scripti, et inter eos optimi. Neque aliter Hearne in Oxoniensibus invenisse videtur, qui, monens Gronovium edidisse *proelio*, nullius eorum consensum memoravit. Utrumque dici potest, *haud incertius diurno proelio*, et *haud incertius diurno proelium fuit.* V. supra ad 3, 9, 4. Sed *proelium* nunc displicuisse videtur, quod mox praecesserit. Posset etiam tota vox omitti, et ex praecedentibus intelligi. Quum tamen in ea servanda conspirent omnes codices, et Livius easdem voces repetere passim soleat, ut supra vidimus ad 1, 3, 9. nihil mutare audeo. Praeterea *incertius divino* Haverk. *incertius diuturno* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3.

11 diurno proelio fuit. Sed clamor Verruginem per
latus, quum castra Romana crederent obpugnari
tantum injecit pavoris, ut, nequidquam retinen
te atque obsecrante Aemilio, Tusculum palati fu
12 gerent. Inde fama Romam perlata est, Postumi
um exercitumque occisum. Qui, ubi prima lu
metum insidiarum effuse sequentibus sustulit, quum
perequitasset aciem, promissa repetens, tantum in-

5. et Gaertn. Sed soliti sunt librarii has voces inter se commutare. V. supra ad 4, 12, 10. c. 24, 6. et alibi. etiam Cel. Burm. ad Suet. Aug. 64.

§. 11. *Quum castra Romana crederent obpugnari, tantum injecit pavoris*] *expugnari* Harlej. 2. et Portug. quomodo alibi saepe in Mstis peccatur. V. infra ad 21, 57, 6. Tum *tantum ingessit pavoris* iidem Harlej. 2. et Portug. ut et Lovel. 4. et 5. [Veith.] Ita etiam alibi lapsi sunt scribae socordes. V. (* ad 34, 62, 6.) Cel. Burmann. ad Nason. 5. Metam. 346. Similiter commutantur voces *congessit* et *conjecit*. V. supra ad 3, 38, 7. Locutionem autem *injicere pavorem* antea inlustravi ad 2, 36, 3. Verbum *injecit* perperam deficit in Lovel. 3.

Nequidquam retinente atque obsecrante Aemilio, Tusculum palati fugerent] *nequiquam* hic et mox §. 13. Leid. 1. sed hoc loco tantum Florent. V. infra ad 40, 47, 9. *nec quicquam* Lovel. 3. et Voss. 2. Tum *palati* quidem edd. principes Rom. anni 1472. ac Parm. Sed eam secuti *palantes* substituerunt; pro quo Aldus recte *palati* revocavit. Et ita praeferunt omnes scripti. V. supra ad 1, 11, 1.

§. 12. *Postumium exercitumque occisum*] *Postumium inexercitum occisum* Harlej. 2. *Postumium inexercitumque occisum* Portug. Sed prima syllaba τοῦ *inexercitum* male repetita est ex ultima litera vocis praecedentis. V. hoc lib. ad c. 23, 5.

Qui, ubi prima lux metum insidiarum etc. *sustulit*] *Quibus prima lux* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *Quibus ubi prima lux* Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.]

Metum insidiarum effuse sequentibus sustulit] Hoc non videtur accipi posse, nisi de Romanis, ut hi dicantur *effuse secuti hostes fugientes*. Sed e sequentibus adparet, tum nondum fugisse hostes. Etiam, quod paullo ante dicit, *haud incertius diurno proelio fuit* obscuram ac difficilem sententiam habet. Mihi plane tenebrae sunt in hoc loco. DUK. Vir doctus ad marginem editionis Curionis scribendum conjicit *ab effuse sequentibus*. Verum ita dubium manet, utrum jugendum existimet *metum insidiarum ab effuse sequentibus*, id est, metum insidiarum, quem injiciebant effuse sequentes, quo sensu *metus*, *terror*, *timor ab aliquo* Livio frequens est. An vero *ab effuse sequentibus sustulit*. Et haec forte ratio est, cur Livius maluerit sine praepositione efferre.

Ut non ultra sustinuerint impetum

jecit ardoris, ut non ultra sustinuerint inpetum Aequi. caedes inde fugientium, qualis ubi ira magis, quam virtute, res geritur, ad perniciem hostium facta est; tristemque ab Tusculo nuncium, nequidquam exterrita civitate, literae a Postumio laureatae sequuntur: victoriam populi Romani esse; Aequorum exercitum deletum. 13

XXIX. Tribunorum plebis actiones quia non- 1

Aequi] *sustinerent* Hearnii Oxon. L. 1. *sustinuerunt* Harlej. 2. *non ita sustinuerunt* Klock. Paullo ante *tantum metum injecit ardoris* Lovel. 5. in quo manus altera duas prioris insiticiae vocis literas delevit, ut solum supersit, *tantum tum injecit ardoris*. Sed vox *metum* ex praecedentibus tota repetita est.

§. 13. *Tristemque ab Tusculo nuncium* etc. *literae a Postumio laureatae*] Liv. 45, [1, 6.] *Tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, reddidisse laureatas literas dicitur.* Ammian. l. 16. sub finem. *Laureatas literas ad provinciarum signa mittebat, se inter primores versatum cum odiosa sua jactatione significans.* KLOCK. V. Lindenbrog. ad eum locum, Salmas. ad Lamprid. in Alex. Sev. 58. et Brodaeum 1. Miscell. 33. Ceterum *a Tusculo* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. contra *ab Postumio* Portug. et Haverk. Paullo ante *res* deficit in Lovel. 2. Tum *ad perniciem hosti facta est*, pro *hostium*, praefert Leid. 2. et Lovel. 1. Sed voces *facta est* iterum exsulant a Lovel. 2.

Victoriam populi Romani esse; Aequorum exercitum deletum] *victoria populi Romani esse Aequorum exercitum deletum* Gaertn. *Aequorumque exercitum* Haverk. *ex Aequorum exercitum deletum* Portug. cujus librarium *et Aequorum* scribere voluisse, verisimile reddit Haverk. lectio; nisi forte *exercitum* scribere incipiens animadverterit, se vocem *Aequorum* omisisse, eamque, altera inperfecta relicta, et non deleta, adjecerit. V. supra ad 2, 34, 9. Nihil itaque mutandum. Ellipsis enim conjunctionum in Livio admodum frequens est.

§. 1. *Tribunorum plebis actiones quia nondum invenerant finem*] *creationes quia nondum finem invenerant* Lovel. 4. *creationes quia nondum invenerant finem* Lovel. 5. *actionesque nondum invenerant finem* Haverk. *actionesque nondum ibi venerant finem* Gaertn. Voculas *que* et *quia* commutari in scriptis, mox exemplis docebo hoc cap. ad §. 3.

Plebs continuare latoribus legis tribunatum] Palat. pr. *relatoribus*. quasi qui essent iterato-latores. Palat. vero tertius *delatoribus*. GEBH. *relatoribus* etiam Lovel. 5. Sed *plebs comitia relatoribus legis tribunitie* Voss. 2. et Lovel. 2. Ex *cōtinuarelatoribus*, serie continua scripto, illud *comitia relatoribus* inperitia scribae natum esse patet. Inde etiam colligi potest, primam syllabam *cōt* *relatoribus*, quod Gebhard. in

dum invenerant finem, et plebs continuare latoribus legis tribunatum, et Patres reficere intercessores legis adnisi sunt. sed plus suis comitiis
2 plebs valuit. quem dolorem ulti Patres sunt, senatusconsulto facto, ut consules, invisus plebi magistratus, crearentur. Annum post quintum de-

Palat. pr. invenit, mihique in Lovel. 5. obvium fuit, ex praecedentis vocis syllaba desinente repetitam esse. V. infra ad 37, 41, 5. Praeterea Gebhardus supra ad 2, 55, 2. *plebes* legendum esse ex membr. Palat. monuit. Verum nostri omnes scripti *plebs* servant; mox vero unus tantum Portug. habuit *plebes valuit*. reliqui similiter *plebs* retinent. Deinde *latoribus legibus* Harlej. 2. V. infra ad 22, 8, 7. Tandem *tributa*, pro *tribunatum*, Lovel. 4. et 5. a m. 1.

Reficere intercessores legis adnisi sunt] *annixi sunt* Lovel. 1. 4. Leid. 2. et Voss. 1. a m. 2. *admissi sunt* Lovel. 5. a m. 1. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. qui *adnissi sunt* praefert a m. 2. *ädmi sunt* Leid. 1. *amissi sunt* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed *adnisi sunt* rectum est. V. ad 2, 50, 9. Eam etiam scripturam servant Florent. Lovel. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque aliud. voluisse puto librarium Harlej. 1. qui dando *äudnisi sunt* duplicem lectionem *annisi*, cujus tamen litera secunda *n* male mutata est in *u*, et *adnisi* jungere voluit.

§. 2. *Quem dolorem ulti Patres sunt*] *quo dolentes Patres* Lovel. 2. et 4. Tum *Patres ulti sunt* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Vox *ulti* deficit in Leid. 1. ejus loco *uti* est in Lovel. 3. *multi* in Florent. Sed ejus capiti adcrevit perperam vocis praecedentis litera finalis. V. ad 37, 29, 8.

Ut consules, invisus plebi magistratus, crearentur] *ut consules invisi plebi crearentur* Leid. 2. invitis reliquis, qui receptam lectionem tuentur; nisi quod Voss. 1. praeferat *ut consules Lucretius Flavus Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur*. Lovel. 4. *ut consules, Lucretius Flavius et Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur*. Lov. 5. *ut consules Lavius Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur*. Verum nullus non videt, librariis eorum codicum inposuisse repetitionem τοῦ *consules*, atque inde factum esse, ut omnia media omitterent, sed paucis jam vocibus scriptis errorem deprehendisse, et addidisse, quae perperam transiluerant, non tamen deletis, quae antea exararant. Alia exempla v. ad 2, 34, 9. c. 51, 4. 3, 2, 9. c. 13, 8. c. 56, 11. 4, 7, 7. 6, 26, 4. 7, 2, 13. aliisque locis.

L. Lucretius Flavus] Praenomen, quod omnes editi recte servant, deerat in Voss. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Leid. utroque, Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Sed interceptum esse censeri debet ab nominis gentilis litera initiali. V. etiam mox §. 5. et ad 9, 8, 13. (* Epit. Liv. 48.) Similiter praenomen *M.* sive *Marcus*, excidit ante vocem ab eodem elemento incipientem infra 40, 34, 1. At vicissim nomen gentile *Lucretius* non habet Haverk. Deinde *Flavius* male legunt Voss. 2.

cimum creati consules L. Lucretius Flavus, Ser. Sulpicius Camerinus. Principio hujus anni, fero- 3
citer, quia nemo ex collegio intercessurus erat, coortis ad perferendam legem tribunis plebis, nec seguius ob id ipsum consulibus resistentibus, omnique civitate in unam eam curam conversa, Vi-

Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. principes. *Falvus*, transpositis literis, Leid. 1.

Servius Sulpicius Camerinus] *Servilius* unus Lovel. 2. *Sergius* omnes reliqui codices, quos consului, vel quorum habeo excerpta, simul cum Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. et edd. antiquis usque ad Frobenium, qui anno 1531. recte *Servius* substituit, quod praenomen est, quum *Sergius* sit nomen gentis. Saepissime etiam in emendatissimis et optimae notae codicibus ita peccatur. V. Casaub. Ursinum, aliosque ad Sueton. in vit. Galbae 4. infra ad Liv. 6, 18, 1. c. 22, 1. c. 27, 2. 7, 9, 3. et alibi. (*10, 1, 1. 45, 17, 3.)

§. 3. *Principio hujus anni ferociter, quia nemo*] Vox *anni* non comparet in Leid. 2. quasi ex praecedenti §. facile intelligi posset. Eamdem tamen tuentur omnes reliqui, manu et typis exarati. Tum *ferociterque nemo* Gaertn. Alibi saepissime *que* et *quia* in scriptis commutantur. Origo ejus erroris est similitudo notarum, quibus utraque vocula in Mstis exaratur q̃, id est *quia*, et q̃, id est *que*. Alia exempla supra v. 3, 4, 8. hoc cap. §. 1. infra 6, 9, 6. c. 19, 3. 7, 26, 11. c. 28, 4, c. 40, 12. 8, 17, 2. c. 24, 3. 9, 2, 15. c. 16, 7, (* c. 26, 14. c. 31, 5. c. 46, 2. 37, 26, 2.) et saepe infra.

Coortis ad perferendam legem tribunis plebis] *coorti ad perferendam legem tribuni plebis* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Praeterea *exortis* Gaertn. Sed emphasin hic puto in voce *coortis*, quae indicat, omnes simul exortos esse. Saepe haec vocabula a librariis commutantur. V. supra ad 1, 16, 1. 2, 43, 4. 3, 11, 1. hoc lib. c. 12, 7. et 6, 18, 3. (*10, 1, 8. 22, 47, 4. 40, 2, 1. c. 24, 5.) Stant etiam pro vulgata lectione reliqui codd. nisi quod *cohortis* sit in Florent. Leid. 1. et Haverk. vitiosa illorum temporum, quibus librarii vixerunt, orthographia. V. ad 2, 17, 2. Tum *ad preferendam legem* Lovel. 2. V. ad 38, 28, 8. *ad perferendum legem* Gaertn. invitis reliquis scriptis et omnibus inpressis.

Vitellam coloniam Romanam in suo agro Aequi expugnant]. *Vitellam* legendum censuit Sigonius in prima ed. Scholiorum. Verum in iteratis editionibus scholion illud delevit, priori etiam lectione reducta, quum antea emendationem suam in contextum recepisset. V. quae supra notantur ad 2, 39, 4. *Viteliam* est in Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. et Haverk. *Viteliam* (m. 2. emendatum est *Vitelia*) *colonia Romana in suo agro, quam Aequi expugnaverunt* Portug. *quam Aequi expugnaverunt* praefert etiam Harlej. 2. *quam Aequi expugnaverant* Gaertn. Sed *expugnaverunt*, sine re; *quam*, habet Haverk. *expugnabant* Lovel. 2. *expugnarant* Lovel. 4. [Veith.] *expugnaverant* Lovel. 5. Se etiam

telliam coloniam Romanam in suo agro Aequi ex-
4 pugnant. colonorum pars maxima incolumis, quia
nocte proditione oppidum captum liberam per a-
5 versa urbis fugam dederat, Romam perfugere. L.
Lucretio consuli ea provincia evenit. is, cum ex-
ercitu profectus, acie hostes vicit; victorque Ro-
6 mam ad majus aliquanto certamen redit. Dies di-
cta erat tribunis plebis biennii superioris A. Vir-
ginio et Q. Pomponio: quos defendi Patrum con-

expugnarunt in Oxon. L. 2. *expugnabant* in C. reperiſſe Hearne monuit. Praeterea *coloniam Romanam cum suo agro* Lovel. 5. *coloniam agro in suo Romanam* alio ordine Gaertn. Denique *consulibus resiſtentibus* etc. *quia nocte proditione oppidum* omittit librarius Harlej. 1.

§. 4. *Colonorum pars maxima incolumis*] *colonorumque pars* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *colonorum ed pars* Gaertn.

Proditione oppidum captum liberam per aversa urbis fugam dederat] *captum oppidum* Harlej. 2. Tum *per adversa urbis* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *per adversa fugam urbis dederat* Harlej. 2. Male. Vulgatum servandum eſſe, probant illa, quae supra notantur ad 4, 22, 4. Mox *profugere*, pro *perfugere*, Lovel. 2. V. infra ad 37, 57, 2.

§. 5. *L. Lucretio consuli ea provincia evenit*] Praenomen deficit in Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 2. Deinde *provincia venit* Lovel. 1. 2. 5. Voſſ. ambo, et Leid. 2. Male. V. supra hoc lib. ad c. 12, 6.

Acie hostes vicit] *vincit* Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *ad majus aliquando*, pro *aliquanto*, Leid. 1. qualem errorem jam supra habuimus 2, 19, 5. ubi ex vitiosa dictantis pronunciatione ortum esse conjecimus. V. etiam ad 3, 8, 9. 5, 26, 6. 9, 7, 4. (*c. 46, 3.) Adde Cel. Burm. ad Suet. Aug. 65. Sed praepositio *ad* omittitur in Lovel. 4. Tandem *redit*, pro *rediit*, Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Saepe ita variare codices, infra dicam ad 36, 35, 2. Hic codicibus praeeuntibus auscultavi. Primi editores et librarius Harlej. 2. qui solus ab aliis omnibus diſſentit, *rediit* dediſſe videntur, quia praecessit *vicit*, quemadmodum contra alii supra *vincit* reposuerunt, quod alterum τῷ *redit* convenire non poſſe sibi persuaderent. Sed vide, quae supra notantur ad 3, 46, 9.

§. 6. *Dies dicta erat tribunis plebis biennii superioris A. Virginio*] *Disque dicta erat tribunus plebis* Gaertn. *Dies dicta erat tribunus plebi* Leid. 1. *tribunus plebis* habet etiam Lovel. 3. *tribunis plebi* Harlej. 1. V. ad 2, 42, 6. Praeterea *Lucio Verginio* Gaertn. *Verginio* etiam Florent. Leid. 2.

sensu ad fidem senatus pertinebat. neque enim eos aut vitae ullo crimine alio aut gesti magistratus quisquam arguebat, praeterquam quod, gratificantes Patribus, rogationi tribuniciae intercessissent. Vicit tamen gratiam senatus plebis ira; et pessimo 7 exemplo innoxii denis millibus gravis aeris condemnati sunt. id aegre passi Patres. Camillus pa- 8 lam sceleris plebem arguere: *quae, jam in suos versa, non intelligeret, se pravo judicio de tribunis inter-*

et Lovel. 1. ac 2. V. ad 2, 17, 1. Mox *Pompilio*, pro *Pomponio*, Lovel. 3.

Aut vitae ullo crimine alio, aut gesti magistratus quisquam arguebat] *aut jure ullo crimine alio* Lovel. 1. *aut jure ullo crimineve alio* Leid. 2. Tum *quisque arguebat* Leid. 1. et Haverk. Sed *que* et *quam* saepe in Mstis commutantur. V. supra hoc lib. ad c. 22, 3. Hinc etiam passim *Quisque* et *Quisquam* commiscentur infra hoc lib. c. 44, 1. 6, 4. 5. c. 25, 3. Deinde voces *alio aut gesti magistratus quisquam arguebat* desunt in Haverk. Denique *aut gestratus quisquam* habet Gaertn.

§. 7. *Vicit tamen gratiam senatus plebis ira: et pessimo exemplo* etc. *condemnati sunt*] *Vicit senatus plebis ira gratiam tamen pessimo exemplo* Gaertn.

§. 8. *Non intelligeret, se pravo judicio de tribunis intercessionem sustulisse*] *non intellegeret* Florent. et Leid. 1. quomodo passim in Terentio et Sallustio viri docti ediderunt. De hac ratione scribendi v. Dausquej. Orthogr. part. 2. hac voc. et Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 9. 21. et alibi. Similiter scribebatur *neglego*, pro *negligo*. V. ad Liv. 2, 11, 4. Tum *parvo judicio* Leid. 2. et Gaertn. Ita saepe lapsi sunt scribae. V. infra ad 29, 37, 16. Hinc *intercessione sustulisse* Haverk. Paullo ante *in suo versa*, pro *in suos*, Harlej. 2. Male. *in suos* est in homines sui ordinis, in plebejos. Supra 4, 9, 5. *Tutores, in ea quoque re partium memores, ad suum tendere.* ubi vide, quae notantur.

Quod, intercessione sublata, tribuniciam potestatem evertissent] In exemplari Vormaciensi non est *quod*. Conjicio simpliciter legendum *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisse.* RHEN. *To quod* in nullo etiam meorum codicum superest. *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisset* Lovel. 2. et 5. *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertissent* praeter edd. Rom. anni 1472. et Parm. praeferunt Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo a manu altera interpolatum est, *sustulisse, et intercessione.* quomodo etiam praefert Lovel. 4. [Veith.] sed *sustulisse, et intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisse* Harlej. 2. et Haverk. Denique, quemadmodum Rhenanus ex conjectura emendat, exhibent Florent. Harlej. 1. Gaertn.

cessionem sustulisse; intercessione sublata, tribuniciam
9 *potestatem evertisse. Nam, quod illi sperarent, effre-*
natam licentiam ejus magistratus Patres laturos, falli
eos. Si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli nequeat,
10 *aliud telum Patres inventuros esse.* Consulesque in-
crepabat, quod fide publica decipi tribunos eos

et Portug. Idque verum puto. Neque necesse est, ut τὸ *et* interponatur; quod Livius omittere amat. Hearnius hic nihil ex Oxoniensibus notavit. An ergo ii omnes quoque Rhenani lectionem, quam Frobenius anno 1535. et post eum omnes recentiores editores receperunt, probant?

§. 9. *Nam quod illi sperarent, effrenatam licentiam ejus magistratus Patres laturos, falli eos*] *Nō, quod illi sperarent, effrenatam licentiam ejus magistratus Patres laturos: falli eos* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed librarius *Nā*, ut scribi solet, et *Nō* perperam confudit. V. ad 8, 27, 2. Deinde male etiam *quod illi exspectarent*, et *Latinos*, pro *laturos*, est in Haverk. *quae illi sperarent* Lovel. 3. Tum *magistratus ejus*, transpositis dictionibus, Lovel. 2. Mox etiam *inventuros Patres* Lovel. 4.

§. 10. *Quod fide publica decipi tribunos eos taciti tulissent*] *decipit tribunos* Leid. 1. in fine vocis repetita prima litera dictionis sequentis; quod passim obvium est. V. infra ad 40, 7, 8. Tum *taciti retulissent* Haverk. Male. Liv. 35, 19, 1. *Hannibal, non adhibitus in consilium, primo eam contumeliam tacitus tulit.* Paullo ante *increpat*, pro *increpabat*, Lovel. 4. [*incepat* Veith.]

Haec propalam concionabundus] Ita primus edidit Aldus, quum in vetustioribus esset *Haec palam.* Aldi lectionem veriorem esse, evincit adsensus omnium codicum, qui pariter obserunt, nisi quod *prolatam*, pro *propalam*, sit in Klock. Et amat Livius vocem *propalam.* Supra 3, 35, 7. *Propalam obviam ire cupiditati parum ausi.* c. 37, 8. *Non modo non ire obviam injuriae, sed propalam licentiam suam malle, quam omnium libertatem.* 6, 17, 1. *Audiebantur itaque propalam voces exprobrantium multitudini.* 10, 20, 4. *Itaque jam propalam duces loqui, extemplo eundum in Samnium esse.* 23, 14, 8. *Itaque ubi senatum metus cepit, si propalam tenderent, resisti multitudini concitatae non posse.* ubi olim similiter peccabatur, et Gronovius veram scripturam restituit. V. quae ad eum locum notantur. Apud alios etiam scriptores librarii *propalam* in *palam* mutarunt. V. Cel. Burm. ad Suet. Aug. 64.

§. 1. *Ne aliter descenderent in forum, quum dies ferendae legis venisset*] Pall. duo *cum dies esset ferendae legis.* At Camp. *cum dies deferendae legis venisset.* GEBH. Omnia haec verba deficiunt in Leid. 2. *ne aliter descenderent* praefert Leid. 1. et Harlej. 1. *ne alii descenderent in forum* Lovel. 3. *ne aliter descenderet* Gaertn. et Fragm. Hav. forte quod praecesserit *senatum.* Sed mox sequitur *meminissent*, et *nati essent.* Et solet Livius vocem *senatus* ut conlectivam considerare, eique adjectivum ac verbum plurale addere. V. ad 4, 58, 4. Tum *quum dies*

taciti tulissent, qui senatus auctoritatem secuti essent. Haec propalam concionabundus in dies magis augebat iras hominum.

XXX. Senatum vero incitare adversus legem haud desiftebat: *ne aliter descenderent in forum, quum dies ferendae legis venisset, quam ut qui meminissent,*

esset ferendae legis Voss. 2. et Lovel. 3. *quum dies ferendae legis advenisset* Hearnii Oxon. C. Quod ex interpretis expositione marginali receptum esse videtur. Simile glossema in Gebhardi Palat. sec. supra erat 3, 6, 5. (* et infra 40, 6, 1.) Vulgatum verum est. Supra 1, 9, 10. *Ubi spectaculi tempus venit.* 2, 61, 8. *Antequam praedicta dies veniret, morbo moritur.* 4, 44, 10. *Quum dies venit, caussa ipse pro se dicta, quindecim millibus aeris damnatur.* 6, 20, 1. *Adprobantibus cunctis, diem Manlio dicunt.* etc. *Quum dies venit*, etc. 23, 49, 1. *Ubi ea dies venit, ad conducendum tres societates aderant hominum undeviginti,* 38, 50, 10. *Donec dies dicendae caussae venit.* 40, 6, 1. *Forte lustrandi exercitus venit tempus.* 43, 8, 9. *C. Lucretium, ubi dies, quae dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt.* c. 16, 8. *Diem ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit.* 45, 29, 1. *Ubi dies venit, quo adesse Amphipoli denos principes civitatium jusserat.* Et alibi saepe. Eadem locutio *dies venit* in scriptis JCtorum passim obvia est. V. Brisson. de Verb. signif. in v. *Venire, pro adesse.* Similiter Petron. in Satyr. 26. *Venerat jam tertius dies, id est, liberae coenae exspectatio.*

Quam ut qui meminissent] Haec etiam desiderantur in Portug. a m. 1. et ab altera margini adscripta sunt. *quam qui sibi meminissent pro aris* habet Haverk.

Pro aris focisque et Deûm templis] *et templis*, omissa voce *Deûm*, Hearnii Oxon. B. Male. Stant enim pro vulgato omnes alii codices scripti et editi, et ipse Livius saepissime *templa Deûm*, vel *Deorum*, memoravit. Supra 1, 29, 6. *Templis tamen Deûm temperatum est.* c. 56, 1. *Minus tamen plebs gravabatur, se templa Deûm exaedificare manibus suis.* 3, 17, 11. *Arcem urbis, templa Deorum, penates publicos privatosque, hostibus dedi.* Infra hoc cap. §. 6. *Capitolium, aedem Vestae, cetera circa templa Deorum ostentantes.* c. 41, 4. *Circumferentes oculos ad templa Deûm arcemque, solam belli speciem tenentem.* c. 49, 3. *In conspectu habentes fana Deûm, et conjuges, et liberos.* c. 53, 9. *Capitolio, arce incolumi, flantibus templis Deorum.* 8, 33, 21. *Propter quem Deûm delubra pateant, arae sacrificiis fument.* 24, 21, 10. *Praebeat sacra arma pro patria, pro Deûm delubris, pro libertate se armantibus.* c. 23, 1. *Circa omnia fana Deûm supplicaverunt.* 26, 9, 7. *Matronae in publicum effusae circa Deûm delubra discurrunt.* 27, 51, 7. *Discursum inde ab aliis circa templa Deûm, ut gratias agerent.* 28, 42, 11. *Aliter moenia patriae, templa Deûm, aras et focos defendent.* 31, 26, 10. *Templa Deûm dirui atque incendi jussit.* 38, 51, 13. *Templa Deûm cum populo Romano circumiit.* 45, 44, 6. *Biduum petiit, quo templa Deûm urbemque et hospites amicosque viseret.* Et pluribus aliis locis.

sibi pro aris focisque et Deûm templis ac solo, in qu
2 *nati essent, dimicandum fore. Nam quod ad se privatim adtineat, si suae gloriae sibi inter dimicationem patriae meminisse sit fas, sibi amplum quoque esse, urbem*

§. 2. *Quod ad se privatim adtineat*] *ad se privatum* Harlej. 1. Male. Non enim se privatum hic obponit sibi magistratum gerenti; sed se sejunctim a communi omnium civium caussa. Liv. 37, 36, 1. *Legatus, postquam nihil aequi in consilio impetrare se censebat, privatim P. Scipionis tentare animum est conatus.* Cic. pro Quinct. 4. *Neque interea verbum ullum interposuit Naevius, aut societatem sibi quidpiam debere, aut privatim Quinctium debuisse.* Perperam etiam *a se privatim* Leid. 1.

Sibi amplum quoque esse] *sibi amplam* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. Neapol. Latinii, et vetustae edd. quasi referendum foret ad praecedens *suae gloriae*. Verum recte Ascensius anno 1513. *amplum* substituit, quod servant reliqui codd. Supra 2, 9, 4. *Porsena tum regem esse Romae, tum Etruscae gentis regem, amplum Tuscis ratus.* 28, 42, 21. *Non quia reipublicae id utile, sed quia tibi amplum et gloriosum censes esse.* ubi vide, quae J. Fr. Gronovius notavit. Paullo ante *inter dimicationem meminisse patriae*, alia dictionum positura, Harlej. 2. Portug. et Haverk. In verbis sequentibus *a se captam*, pro *ab se*, Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. et Haverk. invitis reliquis, qui vulgato adhaerent, nisi quod in Leid. 1. sit *ad se captam*, errore librarii, sed unde potius *ab*, quam *a*, in exemplari suo ab eo inventum fuisse conligitur.

Quotidie se frui monimento gloriae suae] *quotidieque* Haverk. Deinde *frui momento gloriae* Leid. 2. Alibi ita saepe peccatur. V. infra hoc lib. ad c. 52, 1. Reliqui libri nihil mutant, nisi quod plerique cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. habeant *monumento*. V. Dausquej. in Orthogr. part. 2. hac voc. Tum *suae gloriae* Lovel. 4. et editt. vetustae usque ad Aldum, qui ordinem primus invertit. Cum Aldo autem stant ceteri Msti, nisi quod *τὸ suae* desit in Voss. 2.

Ante oculos habere urbem, latam in triumpho suo] *ante oculos suos habere* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Damnat similes locutiones Vorst. de Latin. merit. suspect. c. 10. et *tollere oculos*, *extendere manus*, *tenere linguam*, non *oculos suos*, *manus suas linguam suam*, dicendum contendit. Fateor, ita plerumque scriptores locutos esse; alterum tamen ita in genere damnare non audeo, quum quaedam hac forma apud optimos auctores notaverim. Non memorabo nunc *Ego meis oculis vidi*, et *Vidi oculos ante ipse meos*, quae memoravit Quinctil. 8. Inst. Orat. 3. p. 699. et 9, 3. p. 812. Id enim propter emphasin ita effertur. V. quae notavi ad Silii 16, 645. Sed certe huc facit illud Ovidii 4. ex Ponto Epist. 4, 36.

Intendent aures ad tua verba suas.

Ne tamen, quis uniuscujusque linguae genius sit, non ex oratione ligata, sed soluta, aestimandum esse, excipiatur, ut Vorstius l. l. fecit; en alterum Livii

bem ab se captam frequentari, quotidie se frui monumento gloriae suae, et ante oculos habere urbem latam in triumpho suo, insistere omnes vestigiis laudum suarum, sed nefas ducere, desertam ac relictam ab Diis inmortalibus incoli urbem; et in captivo solo habitare po- 3

34, 2, 4. *Ego vix statuere apud animum meum possum, utrum pejor ipsa res, an pejore exemplo agatur.* Et ita Cic. 3. in Verr. 12. *Considerate cum vestris animis vosmet ipsi, ecquem putetis.* Pro Cluent. 25. *Si cum animis vestris longo intervallo recordari C. Stalenii vitam et naturam volueritis.* 4. ad. fam. Ep. 5. *Coepi ego mecum sic cogitare.* Non tamen hoc loco codicum illorum, quos memoravi, lectio placet. Nam et plures et integriores lectionem vulgatam defendunt; et mox etiam *gloriae suae* praecessit. Ceterum τὸ *habere* deficit in Leid. 2. Praeterea *ante oculos urbem habere* est in plerisque vett. edd. usque ad Aldum, qui ordinem inmutavit, consentientibus scriptis, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

§. 3. *Relictam ab Diis inmortalibus incoli urbem*] *a Diis* Voss. 1. Leid. 2. Gaertn. et edd. vett. Aldo priores. *ab Dis* Florent. et Leid. 1. V. hoc lib. ad c. 14, 4. Tum *urbem incoli* Lovel. 1. et Leid. 2. Mox in verbis proximis *hospitari* eadem edd. pro quo Aldus *habitare* substituit, quod superest in omnibus scriptis meis.

Et victricem patriam victa mutari] Vetus volumen habet *et victrice patria victam mutari.* Idem videtur sensus. RHEN. Optima haec lectio, *et victrice patria victam mutari*, stabilitur auctoritate Pall. duorum meliorum. at sec. *victrici patriam victam mutari.* Inversa vero forma editiones priscae *victricem patriam victa mutari.* GEBH. Quae huic adnotationi praescribitur lectio, in edd. ante Rhenanum et Frobenianam anni 1535. constanter superest, nisi quod Mediolanensis anni 1505. praeferat *victorem patriam victa mutari.* Verum neutra earum lectionum in ullo scripto superest. *Victrici patriam victam imitari* Haverk. Alibi etiam verba *mutari* et *imitari* a librariis confundi solent. V. supra ad 4, 4, 11. *victricem patriam victam mutari* Lovel. 2. Sed interdum verba *mutare* et *mutuare* inter se confunduntur. V. Cortium ad Sallust. Jug. 18, 5. *victricem patriam invictam mutari* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. [*ut victricem patriam in victam mutari* Veith.] *victrice patriam invictam mutari* Portug. a m. 1. qui a m. 2. praefert *victa patriam invictam mutari.* Reliqui omnes exhibent, quemadmodum Rhenanus in Wormaciensi et Gebhardus in duobus optimis Palatinis invenerunt, *victrice patria victam mutari.* Utrumque eodem sensu dici potest *mutare patriam victricem victa*, et *mutare patria victrice victam.* Priori locutione res praesens, quae abjicitur, casu quarto; res absens, quam acquirimus ejus loco, casu sexto ponitur: posteriori autem contra, res praesens sexto; absens quarto casu. Utriusque locutionis exempla v. apud Lambin. ad Horatii 1. od. 16, 25. et viros Cel. Bentlej. ad Horatii 2. od. 16, 19. et Burmann. ad Nason. 7. Metam. 59. Priorem etiam inlustrat Cl. Cortius ad Sall.

pulum Romanum, et victrice patria victam mutari
4 His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque, quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt: dissipatique per tribus, suos quisque tribules prensantes, orare cum lacrimis

Catil. 58, 15. Ea autem utitur Livius infra 9, 12, 2. *Inter quae se media lapsos victoriae possessionem incerta pace mutasse.* Duplex illa loquendi ratio etiam obtinet in verbis *pensare* et *compensare.* V. Cel. Burmann. ad Vellej. Paterc. 2, 12, 5. Quum autem posterior *victrice patria victam mutari* minus obvia sit, et pro ea stent plures ac melioris notae codices, eam recte a viris doctis probatam et in contextum receptam esse arbitror. (* *mortem cum vita commutare* Cicero 4. ad fam. 5.)

§. 4. *His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque*] Scribe ex auctoritate veterum librorum: *His adhortationibus Patres concitati, principes, senes, juvenesque.* SIG. Hanc quidem scripturam inmisit editionibus Livii Sigonius, sublestum, at solemne, nactus suffragium solius Palat. sec. Nam vetustiores codices, qua scripti, qua cusi, *His adhortationibus principes concitati Patres, senes juvenesque.* GEBHARD. Et hic male Sigonius e latuis libris Livio consuluit. Quid est enim illud, *Patres principes, senes juvenesque?* quae ista gradatio? Nostri meliores et quicquid est vetustiorum: *principes concitati Patres seniores.* Unde scribendum, unica litera mutata, ut Curio et Gryphius ediderant: *His adhortationibus principis concitati Patres, senes, juvenesque.* Cujus *principis?* Furii Camilli. 6, [1, 4.] *Caeterum quo primo adminiculo erecta erat, eodem innixa M. Furio principe stetit.* Similiter 7, [1, 9.] *Fuit enim vir vere unicus in omni fortuna, princeps pace belloque.* J. FR. GRON. Stigmoso Sigonii codici ex meis libri pejoris notae Harlej. sec. Portug. et Haverk. adhaerent. *His adhortationibus Patres concitati principes senesque* praeferunt Lovel. 4. et 5. [Veith.] *His adhortationibus principes conctati Patres senesque* Leid. 1. *His adhortationibus principes concitati Patres senesque* Voss. 2. Lovel. 2. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. *His adhortationibus principes concitati Patres, senes juvenesque* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. Kloch. et Fragm. Hav. a m. 2. *His adhortationibus principes conciti Patres juvenes senesque* Florent. Verba *concire* et *concitare* passim librarii confuderunt. V. ad 9, 37, 1. *His adhortationibus principis concitati Patres senesque* Oxon. C. apud Hearnium, qui se in codd. suis B. L. 2. et N. invenisse testatur *His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque;* quod recte Gronovius probavit, et ante Curionem ac Gryphium jam in contextum receperunt Frobenius anno 1535. Hervagius anno 1539. et Vascosanus anno 1542. illis enim priores *principes* etiam exhibuerunt. Sive intelligat Gronovius, revera Camillum principem senatus

coepere, *Ne eam patriam, pro qua fortissime felicissi-* 5
meque ipsi ac patres eorum dimicassent, desererent, Capitolium, aedem Vestae, cetera circa templa Deorum ostentantes. *Ne exsulem, extorrem populum Ro-* 6
manum ab solo patrio ac Diis penatibus in hostium ur-

a censoribus lectum fuisse, sive potius tantum praecipuae auctoritatis inter reliquos senatores extitisse. Ita *P. Valerius omnium consensu princeps belli pacisque artibus* vocatur supra 2, 16, 7. *principes* memorantur 3, 6, 8. *Adfecti plerique principes, Patrum major pars, militaris fere aetas omnis.* 6, 11, 3. *M. Manlius Capitolinus nimius animi, quum alios principes aspernaret, uni invideret, eximio simul honoribus atque virtutibus, M. Furio. principes civitatis* 25, 4, 3. *Multos postea principes civitatis judicium de u populi passos.* de quibus v. Cl. Wesseling. 1. Observat. 8.

Quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt] *quum ferretur lex* Portug. *quum fertur lex* Harlej. 2. Tum *venerunt in forum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Dissipatique per tribus suos quisque tribules prehensantes] Vet. lib. *prensantes.* SIG. Similiter etiam omnes mei praeter unum Haverk. qui *prehensantes* retinet. V. supra ad 4, 8, 11. Praeterea *partibus, suos quisque tribules* Lovel. 5. *per partes suas, quisque tribules* Hearnii Oxon. L. 1. *tribulos* Leid. 2. et Gaertn. *tribunos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 5. *Pro qua fortissime felicissimeque ipsi ac patres eorum dimicassent*] *fortissimo* Harlej. 1. *fortissimeque ipsi* Voss. 2. et Portug.

Aedem Vestae, cetera circa templa Deorum ostentantes] Vox *circa* omittitur in Voss. 2. *cur cura* pro ea exhibet Portug. *circa* sine casu ponere, Livio frequentissimum est. V. infra ad 9, 2, 7. Id non adsecutus librarius Leid. 2. *cetera circa templum Deorum* dedit. Deinde *obtestantes* Gaertn. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. [Veith.] Ita alibi nonnumquam scribae peccarunt. Supra 2, 42, 10. ejusdem erroris exemplum habuimus.

§. 6. *Exsulem, extorrem populum Romanum ab solo patrio*] *exterrem* Portug. forte respiciens ad originem vocis. *exsulem extorremque* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. Sed alii conjunctionem ignorant, quam Livius passim omittere solet. V. supra ad 3, 9, 4. Tum *a solo patrio* Gaertn. et excusi ante Aldum. *ab solo patricio* Leid. 1. Mox *ab Diis penatibus*, pro *ac Diis*, Lovel. 2. quod, si plures codd. accederent, non displiceret. Ita enim saepe Livius praepositiones iterare, copula non inter posita, solitus est. V. ad 38, 18, 12.

Ut melius fuerit, non capi Vejos, ne Roma desereretur] *ut melius non campi Vejos* Portug. ad cujus marginem vox *fuerit* a manu altera adjecta est. Deinde *deseretur* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Scriptum fuerat *des'retur*, vel *deser'etur*. omissa autem nota factum est *deseretur*. V. supra ad 2, 56, 7. Similiter *deseremus*, pro *desereremus*,

bem agerent; eoque rem adducerent, ut melius fuerit,
7 *non capi Vejos, ne Roma desereretur.* Quia non vi agebant, sed precibus, et inter preces multa Deorum mentio erat, religiosum parti maximae fuit. et legem una plures tribus antiquarunt, quam jusse-
8 runt. Adeoque ea victoria laeta Patribus fuit, ut

infra est in Mstis 5, 53, 5. et contra ea addita praeter mentem Livii *desererent* factum est in quibusdam codd. pro *deserent*, infra hoc lib. c. 52, 14. Paullo ante *rem abducerent*, pro *adducerent*, Gaertn. et Lovel. 4. quomodo saepe aberrarunt librarii. V. infra ad 27, 29, 1.

§. 7. *Quia non vi agebant*] *Qui non vi agebant* Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Ita alibi saepe peccatur. V. infra ad 36, 33, 5. *ut*, pro *ui*, est in Lovel. 3. V. ad Liv. 4, 51, 6. Praeterea in verbis sequentibus *parti fuit maximae*, mutato ordine, praefert Gaertn.

Et legem unam plures tribus antiquarunt, quam jusserunt] Cur *unam*? quasi vero multae leges promulgatae, una tantum antiquata esset, reliquae latae. Lex haec est promulgata de commigrando Vejos. Quare legendum est, *et legem una plures tribus*, id est, uno consensu. Sic supra de hac lege [hoc cap. §. 1.] *Senatum vero incitare adversus legem haud desistebat.* Item, *Quum dies ferendae legis venisset.* SIG. Rectissime *et legem una plures tribus antiquarunt* editio Campani; absque qua non tam propere meam credulitatem Sigonio addixissem. GEBH. Bene sic Sigonius, cum haberetur *unam*, sed perperam interpretatur *una*, id est, uno consensu. Nam *una* non adve. bii more usurpatur, ut cum ponitur pro *simul*, sed significat unius tribus numero vicisse antiquantes. Quare enim *religiosum maximae parti fuit*, si omnium fuit consensus? Sic 2, [7, 2.] *Silvani vocem eam creditam; haec dicta, uno plus Etruscorum cecidisse in acie, vincere bello Romanum.* Valerius Max. in eadem narratione: *uno plus Etrusci cadent, Romanus exercitus victor abibit*, I. 1, 8. Tale est apud Plautum Amphitr. [2, 1, 63.] *Mihi quidem uno te plus etiam est, quam volo.* J. FR. GRON. Laberius apud Macrobium [2. Saturn. 7.]

— — — *nimirum hoc die*
Uno plus vixi mihi, quam
vivendum fuit.

Cicero 4. Acad. 25. *In columba plures videri colores, nec esse plus uno.* JAC. GRON. *legem unam plures* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *legem unam tum plures* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed recte viri docti *legem una plures tribus.* Et ita fuit in Lovel. 2. et utroque Harlej. nisi excerpta fallant. Certe Hearne monuit, se eam lectionem in L. 2. et N. reperisse. Illam autem recte Gronov. adversus Sigonium exposuit. Ita Plaut. in Casina 2, 6, 7. *Te uno adest plus, quam ego volo.* Praeterea *antiqua quam jusserunt* Leid. 1. *antiquam jusserunt* Voss. 2. Lovel. 2. in con-

postero die, referentibus consulibus, senatusconsultum fieret, ut agri Vejentani septena jugera plebi dividerentur; nec patribus familiae tantum, sed ut omnium in domo liberorum capitum ratio haberetur; vellentque in eam spem liberos tollere.

XXXI. Eo munere delenita plebe, nihil certa- 1

textu, (in margine enim recte emendatur *antiquarunt*, *quam*) Lovel. 3. 4. 5. et Gaertn. *antiquari jusserunt* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Non viderunt indocti librarii, voces *antiquare* et *jubere* hic sibi obponi, et in hac resollemnes atque ordinarias esse, quarum *antiquare legem* est eam rejicere; *jubere legem*, eam recipere ac probare. Vide Brisson. de Formul. l. 2. p. 131. et 133.

§. 8. *Adeoque ea victoria laeta Patribus fuit*] *Adeo ea victoria* Gaertn. *Adeo quod ea victoria* Harlej. sec. Error hic passim in Mstis obvius est. V. supra ad 2, 41, 8. Deinde *ea victoria laeta victoribus Patribus fuit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Verum omnino vox *victoribus* ex margine in contextum inrepsit.

Referentibus consulibus, senatusconsultum fieret] *deferentibus consulibus* Gaertn. Alibi saepe ita librarios peccare solitos fuisse, infra videbimus ad 14, 6, 5. *referentibus consules* Lovel. 1. V. ad 10, 10, 2. Tum *senatusconsultus fieret* Lovel. 4. V. supra hoc lib. ad c. 13, 5.

Ut agri Vejentani septena jugera] *agri Vejentini* Lovel. 5. *agri Vejentum* Hearnii Oxon. L. 1. Sed ita potius dicendum erat *agri Vejentium*, qua forma alibi hanc vocem efferre Livius consuevit. V. supra hoc lib. ad c. 15, 11. Et ita hoc loco praeferunt etiam Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed sequor potius fidem optimorum codd. qui vulgatum tuentur. Supra Liv. hoc lib. c. 21, 10. *In aede Junonis, quae in Vejentana arce erat.* c. 24, 5. *Quum pulcherrima urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit.* et c. 25, 12. *Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse.* Infra etiam c. 32, 8. *Die dicta ab L. Appulejo tribuno plebis propter praedam Vejentanam.* et alibi.

Sed ut omnium in domo liberorum capitum ratio haberetur] *sed et omnium* Harlej. 2. et Haverk. errore librariorum, qui alibi saepe has voculas confuderunt. V. ad 21, 28, 8. Vitiosum illud *et* deinde in aliis codicibus ulterius corruptum, et pro eo *etiam* vel per compendium *et* datum est. Ita habent Lovel. 4. 5. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Solent autem voculae *et* atque *etiam* commutari. V. infra ad 22, 47, 9. Ceterum voces *vellentque in eam spem liberos tollere* non comparent in Leidens. 2. Praeterea *ne patribus*, pro *nec*, est in Lovel. 4. V. ad 3, 47, 7.

§. 1. *Eo munere delinita plebe*] *delenita plebe* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Et ita edidit Cl. Hearne. Licet autem

tum est, quo minus consularia comitia haberentur.
2 creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius,

in variis lectionibus mutatae scripturae rationem reddere neglexerit, id tamen, jam codicum meorum testimonio firmatum, servavi. Alibi etiam ea vox, et inde declinata alia *delenimentum* apud Livium corruptae exstant, et inscitia librariorum in *delenitus* et *delinimentum* abierunt. Ita 1, 57, 1. *Rex Romanus tum ipse ditari, exhaustus magnificentia publicorum operum, tum praeda delinire popularium animos studebat.* ubi legendum puto *delenire*, id est, mitigare, placare. Superius enim c. 56, 1. dixerat, plebem minus gravari, se templa Deûm manibus suis exaedificare, quam quum ad alia opera, foros in circo faciendos, cloacamque maximam agendam, traducebatur: nunc itaque praeda animos popularium *delenire* studebat. 4, 51, 5. *Aptissimum tempus erat, vindicatis seditionibus, delenimentum animis, Bolani agri divisionem, objici.* Ita praeferentibus Voss. utrique et Leid. 1. pro *delinimentum*, credo. Plebs ibi aegre ferebat, rogationes de commodis suis promulgatas, factione patriciorum obstante, ferri non posse; et contra leges, quibus ordinis sui delicta punirentur, confestim accipi et exerceri; ut autem haec ira mitigaretur, agrum Bolanum inter eos dividi oportuerat: recte itaque id *delenimentum* vocat. Eodem mendo Ovidium liberavit Cel. Burmann. Epist. 17. Her. 23.

Crimen erat nostrum, si delenita fuissem.
Quum sim rapta, meum quid, nisi nolle, fuit.

Raptum crimini sibi verti posse Helena agnoscit, si voluntate rapta fuisset, aut si, postquam rapta esset, cum raptore in gratiam rediisset, ipsi mitigata, placata foret. V. insuper Cel. Burmann. ad Phaedr. prolog. l. 3, 44. Eodem verbo utitur etiam Amm. Marcell. 28, 1. *Commonitorium repertum est manu scriptum Hymetii, petentis, ut obsecrata ritu sacrorum sollemnium numina erga se imperatores delenirent.* Supersunt etiam loca apud Livium, ubi, quum vulgo *delinitus* et *delinimentum* edatur, in scriptis quibusdam *delenitus* et *delenimentum* inveni, et tamen veriorem receptam lectionem judico. De illis infra ad 39, 11, 2. commodior agendi locus erit, ubi vide.

Quo minus consularia comitia haberentur] Haec verba a m. 1. deerant in Portug. Sed a manu emendatrice postea margini addita sunt. At totus hic §. 1. et ultima verba cap. praec. *vellentque in eam spem liberos tollere* exsulant a Leid. 2. negligentia scribae, cui occasionem dedit repetitio vocis *haberetur*, *haberentur*. V. ad 9, 11, 11.

§. 2. *Creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius*] Dionysius l. 1. [p. 61.] ubi chronographica tractat, hunc annum a primis consulibus ait esse centesimum undevicesimum: quibus si addideris annos, quibus Roma sub regibus fuit, reperies annum ab Urbe condita trecentesimum sexagesimum tertium. Recte igitur biennio post Camillus supputat trecentesimum sexagesimum quintum [infra hoc lib. c. 54, 5.] contra atque senes paullo post [c. 40, 1.] supputant, imo quam Plutarchus in

cui Capitolino postea etiam fuit cognomen. Hi consules magnos ludos fecere, quos M. Furius dictator

Camillo [p. 139.] atque adeo quam Plinius l. 31, 1. si codices non fallunt. GLAR. Vide Bodwell. in notis ad Chronolog. Graeco-Roman. quae subjicitur Dionysio Halic. ad ann. ante Chr. nat. 388. Huic autem consuli perperam *Marci* praenomen tribuitur in Lovel. 2.

M. Manlius, cui Capitolino postea fuit cognomen] Palat. duo *postea etiam fuit cognomen*. GEBH. Duo Pall. meliores et Voss. alter *postea etiam fuit cognomen*. Nempe alterius Capitolini Quinctii dudum multa mentio facta fuerat. J. FR. GRON. In Manlii praenomen *Marcus* conspirant omnes libri, scripti et excusi, cui tamen Diodor. Sic. l. 14. p. 449. *Auli*, Dionys. Hal. l. 1. p. 61. *Titi* praenomen tribuere, observat Pighius in Annal. Rom. ad ann. 361. p. 222. Verum in nomine gentili dissentiunt. Nam *Manilius* vocatur in Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Haverk. et Fragm. Hav. *Mallius* in Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Mamilius* in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Sed passim ita errant librarii. V. ad 2, 43. 11. et infra ad 34, 53, 2. Deinde *cui Capitolin postea fuit cognomen* Lovel. 1. *cui Capitolinus postea fuit cognomen* Lovel. 2. *cui Capitolinum postea fuit cognomen* Voss. 1. et Leid. 2. Male. V. Gronov. supra ad 1, 3, 7. et quae notavi ad Silii 11, 58. Deinde vocem *etiam*, quam Gronovius in contextum recepit, praeter unum Voss. 2. ab eo jam memoratum, tique plerumque consentientem Lovel. 3. nullus meorum codd. agnoscit; exsulat etiam ab Hearnii L. 2. B. N. et C. Ea vox autem, si admittenda sit, utrum addita fuerit, quod Quinctius similiter Capitolini cognomen habuerit, quemadmodum Gronovius existimat, vehementer dubito. An non simplicius videtur, Livium eo indicare voluisse, eidem M. Manlio postea aliud nomen, et quidem *Capitolini* impositum fuisse? Supra 4, 26, 2. *T. Quinctius L. F. Cincinnatus (eidem et Penno cognomen additur) et C. Julius Mento consules facti.* Ceterum si Livius addendo *postea* indicare voluit, M. Manlium, antequam Gallos Capitolium scandentes deturbarit, et arcem Romanam ab inminente periculo servarit, *Capitolini* cognomen non habuisse, diversa sentit a Dionys. qui 1. Antiq. p. 61. jam Manlio consuli id tribuit. Ne quis vero per prolepsin id factum putet, ex Fastis Capitolinis constat, jam alios ante hunc M. Manlium et Capitolium ab eo defensum *Capitolini* cognomen habuisse. Ita A. Manlius, qui apud Liv. 4, 61, 1. tribunus militum consulari potestate fuisse, et 5, 8, 1. eam dignitatem iterum gessisse dicitur, in Fastis illis *A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLSO. CAPITOLIN.* vocatur. Livius itaque indicare voluisse videtur, eum cognomen *Capitolini*, quod multo prius in ea familia fuit, quia fortassis Manliae gentis domus celeberrima in Capitolio stetit, quae cum ipso postea damnata interiit, multo praeclarius reddidisse; quemadmodum conjicit Pighius in Annal. ad ann. 361. p. 222. sive cognomen *Capitolini*, olim majoribus inditum, defensione Capitolii ab nocturna Gallorum obpugnatione ei confirmatum esse. V. infra ad 9, 16, 13. Denique *cognomen fuit*, alio ordine, legit Haverk.

3 voverat Vejenti bello. Eodem annò aedes Junonis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur: celebratamque dedicationem ingenti ma-
4 tronarum ſtudiò tradunt. Bellum haud memorabile in Algido cum Aequis geſtum eſt, fusis hoſtibus prius pene, quam manus conſererent. Valerio,

Quos M. Furius dictator voverat Vejenti bello] *quos idem Furius dictator* Hearnii Oxon. L. 2. Puto, pro *M. Furius*, primo scriptum fuiſſe *iñ Furius*, id eſt *inde Furius*; quomodo librarios peccaſſe, vidimus supra ad 4, 52, 4. Certe *inde* hic exhibet Lovel. 4. [Veith.] *iñ* Lovel. 5. Ex *inde* vero, sive *ide*, poſtea factum eſſe *idē*, sive *idem*; nam, et hoc modo eos errare solitos eſſe, antea vidimus ad 1, 19, 7. *quos M. Furius Camillus dictator* praefert Oxon. B. apud eumdem Hearnium. Sed nullus ex meis Furii dictatoris cognomen *Camillus* exprimit. quare vel a librario unius iſtius codicis sponte additum, vel ex margine in contextum inrepsisse puto. Inſuper vox *voverat* negligentia scribae deeſt in Harlej. 1. ejus loco *foverat* habet Gaertn. quem errorem ex inperite verba praecuntis pronunciatione profluxiſſe exiſtimo. Alibi ita peccatum, docet N. Heinsius in epiſt. ad Gronov. quam edidit Cel. Burmann. in Syntagm. Epiſtol. tom. 3. p. 522.

§. 3. *Eodem anno aedes Junonis Reginae ab eodem dictatore eodemque bello vota*] Vocem *anno* neglegenter omisit librarius Leid. 2. Deinde perperam scribitur *aedes jusionis regiae* in Gaertn. Vox *Reginae* sine cauſſa iterum exſulat ab eodem Leid. 2. Tum *eoque bello vota* habet Gaertn.

Celebratamque dedicationem ingenti matronarum studio tradunt] Omnia haec verba exſulant a Voſſ. 2. *celebrantemque dedicationem* praefert Voſſ. 1. *celebrantemque dedicationem* Lovel. 1. a m. 2. pro quo manus altera emendavit *celebrantemque dedicatorem*. Et ita praefert Leid. 2.

§. 4. *Bellum haud memorabile in Algido cum Aequis gestum est*] Vocabula *haud memorabile* in ultimum locum trajiciunt Portug. et Haverk. Neque aliter obfert Harlej. 2. nisi quod insuper omittat *τὸ est*. [*Bellum in Algido* Veith.]

Fusis hostibus prius pene] *fusis hominibus*, sive, ut compendio scribitur, *hoīb*', Gaertn. Alibi voces *hostes* et *homines* in libris priscis commisceri solent. V. infra ad 23, 37, 11. Voces *haud memorabile* ex praecedentibus poſt *τὸ fusis* rejiciunt Lovel. 4. et 5. Tum *pene prius* alio ordine eſt in Lovel. 4.

Valerio, quod perseverantior caedendis in fuga fuit] Vet. lib. *caedendis hostibus in fuga*. SIG. Intrusit Sigonius ex codice recentiſſimo *τὸ hostibus*, quod respuunt Pall. duo meliores, atque etiam editiones vetuſtissimae binae. GEBH. Ex omnibus meis unus itidem recentiſſimus Haverk. *τὸ hostibus* servat, quam vocem ignorant reliqui, et cum iis etiam codices, quos Hearne Oxonii conſuluit. Et poteſt commodo abeſſe, quam modo prae-

quod perseverantior caedendis in fuga fuit, triumphus; Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum est. Eodem anno novum bellum cum Volsiniensibus exortum: quo propter famem pestilentiamque in agro Romano, ex siccitate caloribusque nimiis ortam, exercitus duci nequivit. ob quae Vol- 5

cesserit, unde hic cogitatione suppleri debet. Recte itaque eam, quam Sigonius receperat, sustulit iterum Gronovius, quem supra v. hoc libro ad c. 24, 10. Praeterea *Valerioque perseverantior* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. *perseverantia* Leid. 2. *perseverantur* Haverk. Tum *credendo*, pro *caedendis*, Gaertn. qui voluisse videtur *caedendo in fuga*, ut ex praecedenti *hostibus* hic repetatur *hostes*. *Credere* et *cedere*, quomodo olim pro *caedere* indocti librarii, non distinguentes literam *e* et diphthongum *ae*, scripserunt, saepe commutari, supra vidimus ad Liv. 3, 21, 3.

Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum est] *Mallio* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Mamilio* Harlej. 2. et Portug. *Manilio* Lovel. 1. 2. 4. et Haverk. V. supra hoc cap. §. 2. Deinde *urbem* non comparet in Gaertn.

§. 5. *Novum bellum cum Volsiniensibus exortum*] *Vulsinii* et *Vulsiniienses* scribendum est ex lapidibus Capitolinis. Porro autem *Salpinatium*, de quibus ambigit Glareanus, meminit Fabius Pictor in vulgatis ejus fragmentis. SIGON. *Volsinensibus* Voss. ambo. *Volscinensibus* Gaertn. *Volsscinensibus* Harlej. 2. *Vulscinensibus* Leid. 2. *Vulscinentibus* Haverk. *Vulscinienzibus* Lovel. 2. 4. et Portug. *Vulsinensibus* Lovel. 1. *Vulsiniensibus* Leid. 1. Lovel. 3. et Fragment. Hav. Similiter in Oxon. N. et C. atque, ut testatur, in edit. Romana principe Hearne invenit. V. etiam ad cap. seq. §. 2. Eam autem scribendi rationem Sigonius etiam infra defendit ad 7, 3, 7. et ad 9, 41, 6. Sed, utramque *Volsiniienses* et *Vulsiniienses* probam esse, ex Cellarii 2. Geogr. Antiq. 9. p. 456. docet Cl. Dukerus ad Flori 1, 21. in princ. Ejusdem etiam sententiae fuit Cluverius 2. Ital. Ant. 3. p. 556. V. etiam Dempsteri Etrur. Regal. 4, 16. ubi et *VOLSINIENSES* vocari in lapide apud Gruter. p. 385. n. 1. monuit, addens frequentiori usu *Vulsiniienses* vocari.

Quo propter famem etc. *ortam exercitus duci nequivit*] *qui propter famem* Voss. 1. et Leid. 2. *quo propter famam* Haverk. Tum *exortam* Florent. In Mstis saepe ita variari, supra dixi ad 4, 45, 7. Verum hoc eodem §. *bellum exortum* praecessit; ideoque nunc minus placet. Deinde *duci nequeunt* Leid. 2. *duci nequiit* Haverk.

Ob quae Volsiniienses, Salpinatibus adjunctis] *Volsiniensium* meminit Plinius [3, 5.] in descriptione Hetruriae: *Volsinii* oppidi Ptolem. [3, 1.] *Salpinates* qui sint, mihi nondum compertum. GLAR. Salpinatium quis praeter Livium meminerit, non invenio. Fabius Pictor enim, quem Sigonius supra laudavit,

sinienses, Salpinatibus adjunctis superbia elati, ul-
6 tro agros Romanos incursavere. Bellum inde duo-
bus populis indictum. C. Julius censor decessit:
in ejus locum M. Cornelius subfectus: quae res
postea religioni fuit; quia eo lustro Roma est capta.
7 Nec deinde umquam in demortui locum censor sub-

fraudibus et inposturis Annii Viterbiensis vitam debet. Is autem Salpinatium mentionem fecit l. 2. de Aureo Seculo pag. m. 430. Salpinum quoque quo situ fuerit, incertum esse, fatetur Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 557. Conjicit tamen, ultra Volsinios positum fuisse, quia, narrante Liv. cap. seq. Romani Volsinienses prius adgressi sunt. Opibus quoque clarum fuisse, ex societate Volsiniensis belli colligit. Dempsterus etiam in Etruria Regali Salpinates ne memoravit quidem. *Scalpinatibus* est in Florent. Mox *in superbia elati* Haverk. *superbiā elati* Leid. 1. Sed saepius dictum est, hujus codicis scribae sóllémne fuisse, notam literae *m* in fine vocum perperam vel addere, vel detrahere. Ita tamen hoc loco praefert etiam Florent. *superbia elatus*, ut *successu elatus*, de quo infra v. ad 37, 12, 4. Mox *ultro Romanos agros*, alio ordine, Lovel. 2. *ultra agros Romanos* Lovel. 5. V. infra ad 30, 16, 3.

§. 6. *Bellum inde duobus populis indictum*] *Bellum deinde duobus populis* Lovel. 1. Leid. 2. et Portug. *Bellum deinde in duobus populis* Haverk. Suspicor, librarium duplicem lectionem exprimere, et scribere voluisse *Bellum deinde iñ duobus populis*. Notam vero voci *iñ*, id est *inde*, addere neglexisse. Tum *indictum est* Leid. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.]

C. Julius censor decessit] *Cajus* non est in veteri libro. RHENAN. Cum C. Julio censore collega fuit L. Papyrius, ut 9, [34, 20.] P. Sempronius tribunus plebis recitat adversus App. Claudium censorem. GLAR. Praenomen deest etiam in Lovel. 4. et Gaertn. [Veith.] qui *Tullius*] *G. Julius* vocatur in Portug. *Gn. Julius* in Fragm. Hav. *Gnaeus Julius* in Hearnii Oxon. N. in cujus tamen margine *C. Julius* emendatur. Et recte. Id *enim* praenomen non modo reliqui codd. hoc loco, sed omnes etiam infra 9, 34, 20. agnoscunt. Insuper *Cnaei* praenomen in gente Julia sub republica inauditum fuit. In verbis sequentibus vox *postea* deficit in Lovel. 2. quae in aliis omnibus constanter exstat, et etiam hoc loco commodissima est, ut addita ratio, *quia eo lustro Roma est capta*, docet. Id enim duobus annis postea accidit, adeoque tum demum religioni esse incipere potuit. Tum *quod eo lustro* Lovel. 3. V. ad 38, 36, 4. Hinc vocula *eo* non adparet in Leid. 1. et Lov. 2. Tandem *capta est* alio ordine edd. Aldo priores.

§. 7. *Nec deinde umquam in demortui locum censor subficitur*] *Nec inde umquam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *inde* autem pro *deinde* alibi usurpatur. V. ad 42, 55, 6. Ob reliquorum tamen codicum consensum in vulgatam scripturam, primam

ficitur. consulibusque morbo inplicitis placuit, per interregnum renovari auspicia. Itaque, quum ex 8
senatusconsulto consules magistratu se abdicassent, interrex creatur M. Furius Camillus; qui P. Cornelium Scipionem, is deinde L. Valerium Potitum interregem prodidit. ab eo creati sex tribuni militum 9

syllabam τοῦ *deinde* culpa scribarum omissam puto, quomodo etiam aliis locis lapsi sunt. V. mox ad §. seq. et infra ad 36, 24, 10. Praeterea *umquam in locum inde mortui* Haverk. Sed prima syllaba τοῦ *inde* nata est ex ultima litera vocis praecedentis *locum*, quod et alibi frequens est. V. ad 37, 1., 2. posterior autem syllaba male a voce sequenti divellitur. *umquam mortui inde locum* Voss. 1. τῷ *de* in voce *inde* non modo iterum a voce *mortui* disjuncto, et proxime praecedenti in adposito; sed et insuper vocibus trajectis. manus 2. tamen τὸ *de* expungendum indicavit, ac legendum esse *mortui in locum*, quod et praefert Leid. 2. et Lovel. 1. *umquam in mortui locum* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. [Veith.] *umquam in locum mortui* Portug. Nihil muto. Infra 9, 34, 17. *Collegam subrogabis, quem ne in demortui quidem locum subrogari fas est.* Et mox *Demortuo collega C. Julio censore.* ubi etiam similiter in uno codice peccatur. 23, 21, 7. *In locum P. Scantinii demortui.* (* 26, 23, 7. 27, 8, 4. 39, 45, 8.) Auct. Epit. Liv. 49. *Perseo demortuo, Adramytti se educatum.*

Consulibus morbo inplicitis] *inplicutis* Voss. 1. Eadem varietas etiam infra obeurrit 6, 21, 7. ubi quaedam vide. At supra est 1, 31, 5. *Donec ipse quoque longinquo morbo est inplicitus.* 3, 2, 2. *Intra castra quies necessaria morbo inplicitum exercitum tenuit.* 7, 23, 2. *Scipione gravi morbo inplicito, Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum.* 23, 34, 11. *Non tam in periculosum, quam longum morbum inplicitum diu ad belli vim sustinendam inutilem fore.* 28, 24, 1. *Scipio ipse gravi morbo inplicitus.* 39, 56, 2. *P. Sempronius proprae-tor diutino morbo est inplicitus.*

§. 8. *Quum ex senatusconsulto consules magistratu se abdicassent*] *ex senatu consulto* Gaertn. Tum vox *consules* deficit in Lovel. 2. cujus compendium *cos* vel *cons.* interceptum est a vocis praecedentis compendio *sen. cons.* Praeterea *se magistratu abdicassent* Hav. et edd. Aldo priores. [*creatus* Veith.] Mox *is inde L. Valerium*, pro *deinde*, Voss. 2. Verum neque hic uni testi fidem habendam puto. V. supra ad §. praec.

§. 9. *Consulari potestate. Ut etiamsi* etc.] Rotundissima est oratio, quam sic distinguas oportet: *Ab eo creati sex tribuni militum consulari potestate, (ut etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset) Calendis Quintilibus magistratum occepere*, etc. JAC. GRON. Distinctio, quae recte

consulari potestate; ut, etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset.

1 XXXII. Kalendis Quinctilibus magistratum occepere L. Lucretius, Ser. Sulpicius, M. Aemilius, L. Furius Medullinus septimum, Agrippa Furius,
2 C. Aemilius iterum. Ex his L. Lucretio et C. Ae-

Cl. Gronovio displicuit, primum adparuit in Elzeviriana Heinsii editione. Ante ita interpungebatur: *ab eo creati sex tribuni militum consulari potestate: ut etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset. Kalendis* etc. Et eam fere recepi.

Etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset] *valitudo* Voss. ambo, Leidens. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et vetustae edd. V. supra ad 3, 6, 9. Mox *copia* deest in Haverk. *copiam* praefert Florent. cujus ultima litera ex principio vocis sequentis perperam repetita est. V. ad 40, 7, 8. *esset* in Leid. 2. et Lovel. 1. desideratur.

§. 1. *Kalendis Quinctilibus magistratum occepere L. Lucretius, Ser. Sulpicius, M. Aemilius*] *mag.* pro *magistratum*, Leid. 1. *magis* Lovel. 1. et Fragm. Hav. *mag*^{s}. Klock. quo *magistratus* librarius indicare voluisse videtur. Praeterea *accipere* Voss. 2. et Leid. 2. *cepere* Klock. *accepere* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. Nihil muto. Utrumque, et *magistratum*, et *occepere*, probum est. Supra hoc lib. c. 9, 1. *Extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.* Etiam 3, 55, 1. *Consules creantur L. Valerius, M. Horatius, qui extemplo magistratum occeperunt.* Et ita passim. De verbo *occipere* v. Gebhard. ad Liv. 1, 7, 6. et quae infra notantur ad 31, 50, 6. Praeterea *Laelius Lucretius* Gaertn. Ita alibi quoque pro *L.* sive *Lucius*, indocti librarii scribere soliti fuere. Exempla v. supra 3, 12, 8. infra hoc cap. §. 8. Plura habes ad 29, 7, 2. Tum *Servilius Sulpicius* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. De hoc etiam errore, qui saepe in libris scriptis obvius est, v. infra ad Epit. Liv. 72. Deinde *M. Mamilius* Portug. *M. Manilius* Harlej. 2. *C. Manilius* Haverk. Verum reliqui omnes in vulgatum recte conspirant.

L. Furius Medullinus septimum, Agrippa Furius, C. Aemilius] Omnia haec vocabula desunt in Leid. 2. et Klock. cui librariorum errori occasionem dedit repetitio vocis *Aemilius*, quemadmodum repetitio vocis *Furius* caussa exstitit, ut τὰ *Medullinus septimum, Agrippa Furius* omitterentur a scriba Gaertn. Vox *Medullinus* sola non adparet in Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. *Medulinus* praeferunt Portug. Lovel. 1. 4. et Haverk. Sed duplice *ll* hanc vocem constanter scribunt Fasti

milio Volsiniensis provincia evenit: Salpinates Agrippae Furio et Ser. Sulpicio. Prius cum Volsi- 3
niensibus pugnatum est: bellum numero hostium ingens, certamine haud sane asperum fuit. Fusa concursu primo acies in fugam: millia octo armatorum ab equitibus interclusa, positis armis, in deditionem venerunt. Ejus belli fama effecit, ne se 4

Capitolini. Denique *septimo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra hoc lib. c. 16, 1.

§. 2. *L. Lucretio et C. Aemilio Volsiniensis provincia evenit*] Livio *Lucretio* Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. Error hic frequens est in Mstis, ut *Lucius* praenomen reddatur per *Livius*. V. supra ad 2, 49, 10. Deinde *Lucretio*, *Aemilio* quaedam veterum editionum, aliae *Lucretio et Aemilio*, aliae *Lucretio et Claudio Aemilio*. Infinitis locis apud Livium praenomen *Cajus* in nomen gentile *Claudius* socordia librariorum abiit. V. supra hoc lib. ad c. 26, 2. et ita §. praec. *Claudius Aemilius iterum*, pro *C. Aemilius*, habent omnes editi ante Aldum. Tum *Volsinensis* Voss. 2. et a m. 1. etiam Voss. 1. *Vulsinensis* Portug. *Volscinensis* Gaertn. *Vulcinensis* Leid. 2. *Vulscienensibus* Haverk. *Vulciniensis* Harlej. 2. *Vulsciniensis* Lovel. 1. et 2. *Vulsiniensis* Florent. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. quomodo etiam passim hoc capite variant librarii. V. ad cap. praec. §. 5. Mox *Sapinates*, pro *Salpinates*, Florent. *Sappinates* Leid. 1. et ita hic aliique codd. mox §. 4.

§. 3. *Bellum numero hostium ingens, certamine haud sane asperum*] *bellum in numero* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed praepositio nata est ex proximo praecedentis vocis litera finali. V. ad 37, 11, 4. Deinde *certamen haud sane asperum* Gaertn. et omnes editi ante Aldum, qui *certamine* vulgavit, concinentibus reliquis scriptis.

Millia octo armatorum ab equitibus interclusa, etc. *in deditionem venerunt*] *octo millia* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *in dedicationem* Leid. 1. Lovel. 1. et Portug. a m. 1. V. infra hoc libro ad c. 48, 4. *ad deditionem venerunt* Harlej. 2. Sed *in deditionem venire* etiam infra dixit 9, 20, 4. *Obsidibus L. Plautio consuli datis in deditionem venerunt*: ubi alia ejus locutionis exempla vide. Paullo ante voces *in fugam* exsulabant a Lovel. 4.

§. 4. *Ejus belli fama effecit*] *fama efficit* Lovel. 1. a m. 1. *fama fecit* Lovel. 4. *fame efficit* Leid. 1. *fame fecit* Fragm. Hav. Quum olim voces una serie scriberentur *famaeffecit*, imperite postea divisae fuere hoc modo *famae fecit*. Quum autem etiam pro diphthongo *ae* simplex *e* scriberetur, factum est *fame fecit*. Vulgatum probum est. Mox etiam *Sappinates* Florent. Harlej. 1. et Leid. 1. V. ad §. 2. hujus capitis.

Moenibus armati se tutabantur] *moenibus armatis* Harlej. 2. Sed ultima litera τοῦ *armatis* ei adhaesit ex principio vocis

pugnae committerent Salpinates. moenibus arma se tutabantur. Romani praedas passim et ex Salpinati agro, et ex Volsiniensi, nullo eam vim arcente, egerunt: donec Volsiniensibus fessis bell ea conditione, ut res populo Romano redderent, ſtipendiumque ejus anni exercitui praeſtarent, in

sequentis. V. ad 28, 25, 2. *moenibus se armati* Lovel. 2. Tum *se tuebantur* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. Leid. pr. a manu interpolatrice, et Hearnii Oxon. N. in margine: quod ex gloſſa natum videtur. Praefero *tutabantur*, qua voce saepius usus eſt Livius. Supra 2, 49, 9. *Non ad praesidium modo tutandum Fabii satis erant.* 3, 6, 5. *Per se ipsi Hernici cum Latinis res suas tutarentur.* c. 7, 1. *Deserta omnia sine capite sine viribus Dii praesides ac fortuna Urbis tutata est.* c. 22, 5. *Ubi quum Volsci, quemadmodum quieti vallo se tutarentur, pararent.* 5, 2, 6. *Egregiis muris situque naturali urbem tutantes.* ubi vide. 6, 26, 1. *Vera arma verasque vires, quibus ab ira Romanorum vestra tutaremini, invenistis.* 7, 38, 6. *Qui nec se nec sua tutari possint.* V. etiam infra ad 28, 20, 1. ubi etiam alibi haec verba in Mſtis confundi docebimus.

Praedas passim et ex Salpinati agro et ex Volsiniensi, nullo eam vim arcente, egerunt] Vocula *et* priori loco deeſt in Lovel. 4. Voſſ. 1. et Leidens. 2. [Veith.] sequens vocula *ex* in Voſſ. 2. Sed puto librarios ductuum similitudine deceptos alterutram omisiſſe. Et sane tanta ductuum adfinitas eſt, ut saepe inter se commutentur. V. infra ad 26, 45, 1. Similiter *ex* a praecedenti *et* eliditur infra 6, 7, 4 (* 30, 4, 7.) Alibi etiam τὸ *et* a sequenti *ex* interceptum eſt. V. infra ad 44, 43, 3. *sed* pro *et* praefert Harlej. 1. solito scribarum errore, qui passim voculas has confuderunt. V. infra ad 21, 26, 6. Tum *ex Salpinate agro* Lovel. 1. Leid. 2. et Voſſ. 1. qua forma supra erat hoc lib. c. 12, 5. *In Capenate agro hostes nulli extra moenia inventi.* (* 27, 4, 15. ubi vide.) 33, 26, 8. *Aedes Feroniae in Capenate de coelo tacta erat.* Reliqui ſtant pro vulgato. Ita *Arpinati* casu sexto Cic. maluit 7. ad fam. ep. 23. *Tantum quod ex Arpinati veneràm.* 14. ep. 7. *Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana.* 5. Tuscul. 26. *Si quis recordari velit, se aliquando in Arpinati nostro gelidis fluminibus circumfusum fuisse.* Eadem forma etiam Liv. supra hoc libro c. 16, 2. *Capenati bello occupatos videbant Romanos.* 8, 11, 14. *Ut dodrantem ex Privernati complerent.* c. 12, 3. *Quum aliquot menses stativa in agro Antiati habuisset.* 22, 1, 10. *In Antiati metentibus cruentas in corbem spicas cecidisse.* Quamvis autem frequentior sit altera forma, hanc tamen perperam barbarismi accusari, docet Voſſius 4. Gramm. 12. Mox τὸ *ex* secundo loco deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. quod iterum a praecedenti *et* interceptum puto. Sed vulgatum etiam hic malo, quod Livius ita praepositiones iterare soleat. V.

viginti annos induciae datae. Eodem anno M. Caedicius de plebe nunciavit tribunis, se in nova via, ubi nunc sacellum est, supra aedem Vestae, vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quae magistratibus dici juberet, Gallos adventare. Id, ut 6 7
sit, propter auctoris humilitatem spretum, et quod

infra ad 6, 28, 6. Deinde *nullo vim arcente*, τῷ *eam* omisso, Harlej. 2. *nullo eam viam arcente* Lovel. 3. et Voss. 2. sollemni scribarum errore. V. infra ad 32, 9, 8. *nullo eam vi arcente* Fragm. Hav. *nullo jam vim arcente* Haverk. et Portug. Similiter alibi etiam in Mstis librarii variant. Tale exemplum supra habuimus 2, 62, 2. (* 40, 12, 10.)

§. 5. *Ea conditione, ut res*] *Ea contione* Gaertn. sollemni scribarum errore. V. supra ad 4, 12, 7. Mox *res populi Romani* Lovel. 5.

Stipendiumque ejus anni exercitui praestarent] *stipendium quod* Voss. 2. De hoc errore supra v. ad 2, 41, 8. Deinde *illius anni exercitui* vett. edd. usque ad Aldum, qui, consentientibus scriptis, dedit *ejus. ejus exercitui anni* perperam trajectis vocibus praefert Haverk. Denique *praepararent* Leid. 2. Sed *praestare* recte supra exposuit Klockius ad 2, 18, 11. Mox *in X. annos*, pro *in viginti*, altera numeri denarii nota omissa, Portug. *in XV. annos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 6. *M. Ceditius de plebe nunciavit*] *Caedicius* ex Capitolinis tabulis et Graecorum monumentis scribendum. Plutarchus de Fortuna Romanorum [p. 319.] Μάρκον Καιδίκιον vocat, ubi de hac re agit, SIG. V. Sigonium etiam supra ad 2, 52, 6. Ceterum *M. Edicius* Fragm. Hav. *M. Cedius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *M. Ceditius* Leid. 1. et Portug. *M. Caecilius* Lovel. 4. Reliqui *M. Cedicius*, vel *M. Caedicius*, ut Sigonius voluit. Apud Zonar. 7. Ann. 23. vocatur Μάρκος Καίδικος. Sed Κεδίκιος non tantum apud Appian. in Excerpt. Peiresc. p. 557. verum etiam apud Plutarch. in Camill. p. 135. Ita Suidas quoque Κεδίκιος. ὄνομα κύριον. Apud eumdem tamen Plutarch. loc. quem Sigon. laudavit, vulgo editur Μάρκῳ καὶ Δεκίῳ, diphthongi vestigiis manifestis existentibus. Et nomen hujus gentis *Caedicius* in Fastis Capitolinis scribitur, in quibus consul memoratur anno urbis 497. *Q. CAEDICIVS. Q. F. Q. N. IN. MAG. MORT.* Paullo ante *Eo anno*, pro *Eodem*, Lovel. 4. V. ad 10, 10, 6. In verbis sequentibus autem *in novam viam*, pro *in nova via*, Florent. et Lovel. 2. ac 4.

§. 7. *Propter auctoris humilitatem spretum, et quod longinqua, eoque ignotior, gens erat*] *adventoris humilitatem* Voss. 1. sed in margine emendatum postea est *auctoris*. Tum *et quia longinqua* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. [*qui a longinqua* Veith.] *eo quia longinqua* Harlej. 2. ϙ, id est *quia*, et ϙ, id est *quod*, librariis non bene adsecutis notas, vel eas perperam confundentibus, saepe in Mstis com-

longinqua, eoque ignotior, gens erat. Neque Deorum modo monita, ingruente fato, spreta; sed humanam quoque opem, quae una erat, M. Furium
8 ab urbe amovere. qui, die dicta ab L. Appulejo tribuno plebis propter praedam Vejentanam, filio quo-

mutantur. V. infra ad 38, 36, 4. Deinde *eoque innotior* Leid. 1. et Fragm. Hav. *eo ignotior* Voss. 1. et Leid. 2. *eo ingnotior* Lovel. 1. *eo φ ignotior*, id est *eo quod*, Gaertn. V. supra ad §. 5.

Neque Deorum modo monita, ingruente fato, spreta, sed humanam quoque opem, quae una erat] Omnia haec verba deficiunt in Haverk. Caussa errandi librario exstitit vocis *erat* repetitio. V. infra ad 9, 11, 11. Solam vocem *modo* omisit Lovel. 5. a m. 1. Praeterea *incongruente fato* Fragm. Hav. *incongruente facto* Voss. 2. et Lovel. 3. *Factum* et *Fatum* saepissime commutari solent. V. supra ad 3, 40, 9. Deinde *humanam quoque spem* Hearnii Oxon. L. 1. (* v. ad 36, 33, 3.) Denique ultima vox *erat* non comparet in Leid. 2. Paullo post *ammovere*, id est *admovere*, pro *amovere*, Gaertn. Ita saepe peccare librarios, infra videbimus ad 40, 55, 5.

§. 8. *Die dicta ab L. Apulejo tribuno plebis*] *Appulejo*, ut dixi. SIG. *ab Lelio Apuleo* Leid. 2. V. supra ad 2, 42, 2. et hoc cap. §. 1. *ab L. Appuleo* Lovel. 1. a m. 1. et Lovel. 2. *ab L. Apulejo* Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. De orthographia hujus nominis v. supra ad Epit. Liv. hoc lib. [*quae die dicta* Veith.] Mox *praedam Vejentinam* Lovel. 4. V. hoc lib. c. 30, 8. Tum *adulescente* Florent. V. ad 6, 34, 11.

Accitis domum tribulibus et clientibus, quae magna pars plebis erat] Pall. duo, MSS. et vetus editio *tribulibus clientibusque*. GEBH. In optimis MSS. et antiquissimis edd. *τὸ et* non habetur. Inde Ascensius *clientibus, quae m.* Sed scribendum: *accitis domum tribulibus clientibusque* (*magna pars plebis erat*) *percontatus*. Ut pridem Moguntini ediderunt. Frequens Livio ita abruptas, certe connexione defectas, parentheses facere. Hoc l. 5, 28, 9. *Poscentes, ut confestim inde ad castra hostium duceret*, (*in conspectu erant posita in plano*) *nihil poenae recusabant*. Etsi Sigonianus *et in consp.* Andreas *et ea in conspectu*. 9, [35, 2.] *Flectit paullulum in clivos agmen*, (*aspreta erant strata saxis*) *inde signa in hostem obvertit*. 10, [2, 6.] *Inde esse ostium fluminis praealti*: (*Meduacus amnis erat*) *eo invectam classem subire*, etc. Palladius Februario c. 17. *Hispanus quidam mihi hoc genus novae insitionis ostendit*: (*ex Persico se adserebat expertum*) *salicis ramum*, etc. Ita MSS. Vulgo *quod ex Persico*. J. FR. GRON. *demum*, pro *domum*, Hlock. Tum *tribulibus et clientibus*, *quae magna pars plebis erat*, ut vulgo editur, Harlej. 1. Portug. et Haverk. Atque ita primum apud Aldum invenio. *tribulibus eo clientibus*, *quae magna pars plebis erat* Florent. *tribulibus*

quoque adolescente per idem tempus orbatus, quum, adcitis domum tribulibus clientibusque, (magna pars plebis erat) percunctatus animos eorum, responsum tulisset, *se conlaturros, quanti damnatus esset, absolvere eum non posse*, in exsilium abiit: precatus 9
ab Diis inmortalibus, *si innoxio sibi ea injuria fieret*,

et clientibus, *quae magna pars plebis erant* Harlej. 2. Sed ita legendum videtur, *qui magna pars plebis erant*. Id tamen non placet; nam *clientibus quae pars erat* ad eam formam dictum erit, qua infra obcurrit c. 34, 1. *Celtarum*, *quae pars Galliae tertia est*, *penes Bituriges summa imperii fuit*. V. infra ad 32, 30, 6. *tribulibus clientibus*, *magna pars plebis erat* Lovel. 2. *tribubus clientibusque*, *magna pars plebis erat* Lovel. 4. 5. et Hearnii Oxon. L. 1. *tribulibus*, *quod quia magna pars plebis erat* Voss. 2. *tribulibus clientibusque*, *quod quia magna pars plebis erat* Lovel. 3. *tribulibus clientibusque*, *magna pars plebis erat* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. uterque. Neque aliter praeferunt vetustissimae edd. Et hanc etiam lectionem Gronovius veriorem docuit; ita tamen, ut insuper voces *magna pars plebis erat* parentheseos notis incluserit, ut antea Moguntini fecerant, praeterea docens, simili modo abruptas parentheses Livio frequentes esse. Ita supra 2, 6, 6. *Primus eques hostium agminis fuit*, (*praeerat Aruns Tarquinius filius regis*) *rex ipse cum legionibus sequebatur*. (* 24, 3, 3.) Plura similia videri possunt infra ad 40, 57, 3. Sed *tribubus clientibusque*, *quae magna pars plebis erat* Gaertn. et Fragm. Hav. *tribulibus clientibusque*, *quae magna pars plebis erat* edd. Ascensii anni 1513. et 1516. Et ita videri posset pronomen *quae* a praecedenti particula *que* absorptum fuisse; quod alibi non raro accidit. V. infra ad 29, 6, 8. Verius tamen puto, τὰ *quae* insertum esse ab illis, qui orationem Livianam male cohaerere existimabant, ut ita melius eam connecterent. Saepissime enim has similesque voculas interposuerunt, qui stilo Liviano minus adsueti erant. Hujus rei infra ad 34, 56, 1. plura exempla videri possunt.

Conlaturos, *quanti damnatus esset*, *absolvere eum non posse*] *collocaturos* Lovel. 3. V. ad 10, 32, 5. Hinc *quanti damnaretur* Lovel. 4. *quanti esset damnatus* Gaertn. Deinde *absolvere cum non posset* Fragment. Hav. Frequenter τὰ *cum* et *eum* in Mstis commutantur. V. supra ad 4, 19, 2. [*posset* Veith.]

§. 9. *Precatus ab Diis inmortalibus*, *si innoxio sibi ea injuria fieret*] Has preces sic expressit Suidas [v. Ἀχίλλειος εὐχή.] Ὁ Κάμιλλος εὔξατο τὴν Ἀχίλλειον εὐχήν, ἐπιποθῆσαι Ῥωμαίους Κάμιλλον ἐν καιρῷ. ἀπήντησε δὲ αὐτῷ οὐ πολὺ ὕστερον. SIG. Verba haec Suidam mutuatum esse ex Appiano, cujus Fragmentum ex biblioth. Peiresc. Valesius edidit p. 549. monuit ad dictum locum Kusterus; votum autem illud Achilleum inlustrat Vales. ad loc. Appiani. Ceterum *a Diis inmortalibus* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Tum *innoxia sibi ea injuria* idem Gaertn. *inno-*

primo quoque tempore desiderium sui civitati ingrata facerent. absens quindecim millibus gravis aeri damnatur.

1 XXXIII. Expulso cive, quo manente, si quid quam humanorum certi est, capi Roma non potuerat; adventante fatali urbi clade, legati ab Clusinis

xios sibi eam injuria Leid. 1. Sed ultima litera vocis *innoxios* adhaesit ex principio vocis sequentis. V. ad 28. 25, 2. ultima vero *τοῦ eam* itidem nata est ex prima syllaba sequentis vocabuli. V. ad 3, 48, 5.

Absens quindecim millibus gravis aeris damnatur] Similiter Plutarch. in Camillo p. 135. Ἔφλε τὴν δίκην ἐρήμην, τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσαν· ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον χίλιαι δραχμαὶ καὶ πεντακόσιαι· ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. Etiam Zonaras 7. Ann. 22. Ἐρήμην δ' ἐάλω, καὶ ψῆφος συνηνέχθη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. Sed, si locus integer est, summam immensum auget Appian. in Fragm. quod Vales. ex bibliotheca Peirescianа edidit p. 546. Καὶ ὁ δῆμος, ἐκ πολλοῦ τὸν ἄνδρα ἀποστρεφόμενος, ἐζημίωσε πεντήκοντα μυριάσιν, οὐκ ἐπικλασθεὶς, οὐ δ' ὅτι πρὸ τῆς δίκης αὐτῷ παῖς ἐτεθνήκει. Ceterum *quindena millibus* Lovel. 1. et Leidens. 2. Tum *damnatum* Fragm. Hav.

§. 1. *Si quidquam humanorum certi est, capi Roma non potuerat*] *certi esset* Portug. et Haverk. qui iidem cum Lovel. 2. et 4. etiam praeferunt *non poterat*. Sed *non potuerit* exhibent excusi, ut et *est certi*. Aldus primus *certi est* et *potuerat* substituit, concinentibus ceteris manu exaratis. Alio ordine *Roma capi* est in Lovel. 4.

Adventante fatali urbi clade] Malim *fatali urbis clade*. Et habet antiquum exemplar *s* literam superadditam. RHEN. Quasi Latine non recte diceretur, *adventat urbi clades*, Rhenanus contra omnes codices et MSS. et cusos infulsit *urbis*. GEBH. *adventanti fatali urbi clade* Gaertner. et vetustae edd. *adventante fatali urbe clade* Leid. 2. et Harlej. 2. *adventanti fatali urbis clade* Harlej. 2. [?] *adventante fatali urbis clade*, ut Rhenanus volebat, Lovel. 4. 5. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Et ita etiam ediderunt Moguntini, quum Ascensius anno 1513. et 1516. dedisset *adventante fatali urbi clade*, quod etiam Aldus, et postea recentiores alii receperunt. Neque aliter est in optimis codd. quare eam lectionem cum Gebhardo praefero, sive vocem *urbi* referas ad τὸ *adventante*, ut is fecit, sive, quod verius videtur, ad τὸ *fatali*.

Legati ab Clusinis veniunt, auxilium adversus Gallos petentes] *Clusivis* Portug. et Haverk. *ab Clusinisi veniunt* Leid. 1. et Harlej. 1. *ab Clusiis missi veniunt* Lovel. 2. *a Clusinis veniunt* Lovel. 4. et editi ante Aldum. Deinde *adversus Gallos*

veniunt, auxilium adversus Gallos petentes. Eam 2
gentem traditur fama, dulcedine frugum maximeque
vini, nova tum voluptate, captam, Alpes transisse,
agrosque ab Etruscis ante cultos possedisse: et in- 3
vexisse in Galliam vinum inliciendae gentis caussa
Aruntem Clusinum, ita corruptae uxoris ab Lucu-

auxilium petentes Leidens. 2. et Lovel. 1. *versus*, pro *adversus*, est in Lovel. 2. V. ad 10, 35, 17.

§. 2. *Eam gentem traditur fama*, etc. *Alpes transisse*] *tradit fama* Gaertn. et Lovel. 2. reliquis invitis. Quare existimo, neglegentia librariorum omissam esse notam, qua ultimae duae literae *τοῦ traditur* per compendium scribi solent *tradit*. V. infra ad 10, 10, 1. De locutione autem, *traditur eam gentem transisse*, v. supra ad 1, 31, 8. *fama* autem hic accipiendum videtur casu sexto.

Nova tum voluptate captam Alpes transisse] *nova tu voluptate* solito errore. V. exempla ad 22, 17, 5. *nova cum voluptate* Harlej. 2. Lovel. 5. et Portug. De hoc etiam scribarum peccato v. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *novitatum voluptate* Lovel. 3. Deinde *transivisse* Leid. 2. Male. Amat enim Livius in hoc verbo contractionem. V. ad 27, 19, 10. *transisse Alpes*, vocibus transpositis, Lovel. 4.

Agrosque ab Etruscis ante cultos possedisse] *ante Etruscis cultos* Haverk. omissa praepositione *ab*. Alibi ita Livium loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 6, 12, 4. Hic tamen uni isti cod. fidem non habeo. *ante ab Etruscis cultos* Harlej. 2. et Portug.

§. 3. *Et invexisse in Galliam vinum inliciendae gentis caussa Aruntem Clusinum*] Hoc loco perperam distincta est editio Asulanica. Ego sane malim, *At invexisse in Galliam vinum*. Certe quod in scripto codice, pro *et*, *ut* legitur, particulam *at* suprascriptam habet. Tum sic distingue, *At invexisse in Galliam vinum illiciendae gentis causa*, *Aruntem Clusinum*. Et quae sequuntur. RHEN. Voculas *at* atque *et* saepissime inter se in Mstis confundi, infra videbimus ad 36, 35, 7. Loco *τοῦ et* Florent. praefert *ut*. Solent et hae particulae inter se commutari in Mstis. V. ad 21, 28, 8. Quum tamen omnes reliqui Msti, quibus utor, in vulgatum conspirent, neque aliam lectionem ex Oxoniensibus suis Hearne adnotarit, ac denique vulgata scriptura commodum sensum praebeat, nihil etiam mutandum puto. Editio Asulanica sive Aldina, cujus distinctionem recte erroris arguit Rhenanus, ita interpungebat, *illiciendae gentis caussa. Aruntem Clusinum* etc. Non tamen sola ita peccavit. Eumdem enim errorem inveni in omnibus ante Aldum vetustis impressis, praeterquam in Veneta anni 1498. et Ascensianis anni 1513. et anni 1516. in omnibus etiam post Aldum usque ad Rhenanum, praeterquam in Frobeniana anni 153:. Praeterea *inīuxisse in Galliam*, id est *injunxisse*, praefert male Gaertn. Tum *alliciendae gentis* Portug. et Haverk. Sed *τὸ illicere* etiam alibi Livius utitur. Infra 10, 17,

mone, cui tutor is fuerat ipse, praepotente juvene, et a quo expeti poenae, nisi externa vis quae-
4 sita esset, nequirent. hunc transeuntibus Alpes ducem, auctoremque Clusium obpugnandi fuisse. Equi-

6. *Inlicite lucro mercatorem, ut sequatur agmen.* Et ita Cic. de Amic. 14. *Nihil esse, quod ad se rem ullam tam inliciat et tam adtrahat, quam ad amicitiam similitudo.* Justin. 31, 6. *Civitates socias confirmabat, dubias inliciebat.* 38, 3. *Omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante inlexerat. Τῷ illiciendae,* tamquam minus noto librariis, *alliciendae* ex marginali expositione subpositum arbitror. Denique *Arruntem* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Klock. et Haverk. V. mox ad §. seq. et supra ad 1, 34, 2. Eadem etiam lectionum diversitas obtinet apud Lucan. 1, 606. ubi Doct. Oudend. edidit

— — Arruns dispersos fulminis ignes
Colligit.

At Cortius *Aruns.* Scripti autem nunc *Arruns*, nunc *Aruns*, unus quoque *Arrons* praefert. Ceterum similibus inlecebris, quibus Aruns Gallos, postea etiam Narses Longobardos permovit, ut in Italiam descendere vellent, teste Paullo Warnefridi 2. de Gest. Longobard. 5. ubi, pariter verbum *inlicere* adhibens, inquit. *Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum species, quarum Italia ferax est, mittit, quatenus eorum ad veniendum animos posset inlicere.* Et hoc animo etiam Moises speculatoribus mandabat, ut fruges Palaestinae secum adferrent, lib. Numer. c. 13.

Aruntem Clusinum ira corruptae uxoris ab Lucumone, cui tutor is fuerat] Sermo est relationibus satis impeditus. Lucumonem intelligimus uxoris tutorem fuisse, aut Aruntis; non autem Aruntem Lucumonis. Hunc autem repetit Livius, quod videbatur longius hyperbaton. GLAR. Glareanus intelligit, Lucumonem aut Arunti, aut uxori Aruntis ab se corruptae tutorem fuisse, cum tamen intelligendum sit, Lucumoni Aruntem tutorem puero fuisse. Id enim aperte scribit Plutarchus in Camillo his verbis [p. 135.] *Ἄρρων Τυρρηνὸς ἀνὴρ ἐπιφανὴς ἦν ἐπίτροπος παιδὸς ὀρφανοῦ, πλούτῳ τε πρώτου τῶν πολιτῶν, καὶ θαυμαζομένου καὶ εἶδος λευκούμενος.* Et paullo post [p. 136.] *Οὗτος πολὺν χρόνον ἐλάνθανε διεφθαρκὼς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ διεφθαρμένος ὑπ' ἐκείνης.* †. „Glareanus dubitavit, et Sigonio ansam dedit inquirendi. Sed nulla apud eum est gratiarum actio.“ †. SIG. *ab Lucurcione* corrupte Haverk. a *Lucumone* Gaertn. *ab Luculone* Lovel. 5. a m. 1.

Cui tutor is fuerat: ipso praepotente juvene] Sequenda veteri libri lectio, sicque distinguenda sententia: *cui tutor is fuerat ipse, praepotente juvene.* RHENAN. *cujus tutor* Leid. 2. Malo. Supra 1, 34, 12. *Postremo tutor etiam liberis regis testamento institueretur.* Deinde *tutor ipse fuerat is ipse* Florent. Sed reste Rhenanus *tutor is fuerat*

dem haud abnuerim, Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Clusino, adductos: sed eos, qui ob- 5
pugnaverint Clusium, non fuisse, qui primi Alpes transierint, satis constat. ducentis quippe annis an-

ipse, mutata etiam distinctione. Et ita servant Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Idem etiam Hearne in Oxoniensibus invenisse videtur, qui similiter edidit, et nullius tamen eorum dissensum notavit. De pronominibus is *ipse* junctis v. infra ad 28, 3, 7. Praeterea *praeponente juvene* perperam Leid. 1. [*ipso praepotente* Veith.]

Et *a quo expeti poenae, nisi externa vis quaesita esset, nequirent*] Voculam *et* ignorat Gaertn. Deinde *ab quo* Portug. *ex quo* Haverk. Tum *expeti poenae* etc. *nequiret* Gaertn. et Haverk. *poena nequiret* Fragm. Hav. a m. 1. [*expeti poenam* Veith.] Denique *nisi vis externa petita esset* Harlej. 2. et Haverk. *ni externa vis quaesita esset* Lovel. 2. V. ad 9, 5, 3.

§. 4. *Hunc transeuntibus Alpes ducem auctoremque Clusium obpugnandi fuisse*] *hunc transeuntem Alpes ducem* etc. *fuisse* Harlej. 2. Deinde *Clusinum obpugnandi* Lovel. 3. et Leid. 2. Notat quidem Cl. Hearne, *Clusinum* quoque vocari apud Orosium 2, 19. Sed forte ibi similiter urbem *Clusii*, *quae nunc Tuscia dicitur*, legendum.

Equidem haud abnuerim, Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Clusino adductos] *Et quidem haud abnuerim* Lovel. 2. et Gaertn. V. infra hoc libro ad c. 5, 3. *Equidem nec abnuerim* Lovel. 3. et Voss. 2. *Equidem abnuerim* Haverk. *ãnuerim*, id est *annuerim*, Fragm. Hav. Alia hujus peccati exempla v. infra ad 36, 34, 6. *abnumerim* Harlej. 1. An forte scriba more antiquo dare voluit *abnuverim* eadem forma, qua *pluvit* saepissime in scriptis Livianis obvium est? V. supra ad 1, 81, 1. Similia alia praesertim apud poëtas antiquissimos obvia, qui literam hanc *v* interponebant, ut syllabam brevem producerent, v. apud Merulam ad Ennii Fragm. p. 163. Deinde, trajecta voce *Gallos, Clusium ab Arunte, seu quo alio Clusino, Gallos adductos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *ab Arrunte* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. et Gaertn. V. ad §. praec. Praeterea *seu quo vis alio* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Male. V. supra hoc lib. ad c. 13, 4. Denique *abductos* Hearnii Oxon. B. De quo errore v. infra ad 27, 29, 1.

§. 5. *Non fuisse, qui primi Alpes transierint*] *primum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Paullo ante *obpugnaverunt* Lovel. 2. *expugnaverunt*, pro *oppugnaverint*, editi usque ad Aldum, qui alterum restituit, suffragantibus omnibus scriptis.

Urbemque Romam caperent, in Italiam Galli transcenderunt] *urbemque Romanam* Haverk. quod, non raro in libris scriptis corruptum, saepius Gronovius Livio restituit. V. infra ad Epit. Liv. 49. Hic vero, nullo codicum consentiente, vulgatum verius puto. *caperet* habet Harlej. 2. Tum *in* praepositio exsulat a Lovel. 3. Deinde

te, quam Clusium obpugnarent, urbemque Romam
6 caperent, in Italiam Galli transcenderunt: nec cum
his primum Etruscorum, sed multo ante cum iis,
qui inter Apenninum Alpesque incolebant, saepe
7 exercitus Gallici pugnavere. Tuscorum ante Ro-
manum imperium late terra marique opes patuere.
mari supero inferoque, quibus Italia insulae modo

transcenderant Hearnii Oxon. N. Librarius Voss. 1. verae scripturae ignarus admodum fluctuavit. In contextu dedit *transcenderent*, pro quo in margine emendavit *transcenderunt*. Sed et hanc lectionem sibi displicere literae *u* notam subjiciendo indicavit. *transcenderent* erat in Lovel. 1.

§. 6. *Nec cum his primum Etruscorum, sed multo ante*] Vide et hoc genus sermonis. Dubium enim non est, quin dicere velit, non cum his Hetruscorum, qui hoc tempore Clusium aliaque circa Tusciae loca possidebant, Gallos pugnasse, sed cum iis Hetruscis, qui inter Apenninum Alpesque incolebant. Sed haud scio, an hujusmodi dubitationes proprie nostri sint propositi. GLAR. Nescio, quid in his tantopere Glareanum moratum sit, ut genus loquendi videndum atque observandum monuerit. Non credo miram ipsi visam fuisse constructionem *cum his Etruscorum*, pro *cum his Etruscis*; passim enim id obvium est et apud Livium et apud alios. per *hos Etruscorum* autem intelligit Clusinos, de quibus modo verba fecerat; et id monuit ipse Glareanus. Docet hic Livius, bellum cum Clusinis non primum fuisse, quod a Gallis in Italia gestum sit; sed jam diu antea bellatum fuisse cum illis Etruscorum, qui inter Apenninum et Alpes consederunt. Ceterum *nec* deficit in Lovel. 5. *primo* praefert Haverk. V. ad 5, 16, 1. Tum *Tuscorum* Lovel. 3. V. §. seq. et ad 2, 47, 6. Deinde voces *primum Etruscorum, sed multo ante cum iis* non adparent in Lovel. 4.

Qui inter Apenninum Alpesque incolebant] *qui Apenninum Alpesque incolebant* Leidens. 2. Non sequor. *incolere* hic absolute ponitur sine casu. Infra 1, 1, 3. *Euganeisque, qui inter mare Alpesque incolebant, pulsis.* 21, 31, 5. *Incolunt prope Allobroges.* ubi plura vide. Ceterum *Appenninum* semper scribunt vetustae editt. et quidam veterum codicum. Idem etiam in optimo Medic. et aliis Plinii codicibus obcurrere, notavit Cl. Corte ad Plin. 5. Ep. 6, 2. Sed male. V. Dausquej. Orthogr. part. 2. hac voce. Mox *pugnare*, pro *pugnavere*, Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 1. *oppugnavere* Gaertn.

§. 7. *Tuscorum ante Romanorum imperium late terra marique opes patuere*] Est in codice veteri *ante Romanum imperium*, non *Romanorum*. RHENAN. *ante Romanum imperium* praeferunt etiam omnes manu exarati, quibus utor. Insuper *Etruscorum* est in Lovel. 2. V. modo ad §. praec. Deinde *opes paruere* male Fragm. Hav.

cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento; quod alterum Tuscum communi vocabulo gentis, alterum Hadriaticum mare, ab Hadria Tuscorum colonia, vocavere Italicae gentes. Graeci 8 eadem Tyrrhenum atque Hadriaticum vocant. Ii in 9 utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninum ad inferum mare,

Ita variatur apud Cic. in Orat. pro Rege Dejot. 5. Dicendo autem opes *late terra marique patuisse* indicat, eas summas, et per magnum spatium terra marique extensas fuisse.

Quibus Italia insulae modo cingitur, quantum potuerint] *quibus Italiae insulae modo angitur* Portug. *quibus Italia insula modo cingitur* Leid. 1. Deinde *quantum potuerunt* Harlej. 2. et Portug.

§. 8. *Graeci eadem Tyrrhenum atque Adriaticum vocant*] *eandem* Harlej. 1. Deinde *Tyrrheni* Voss. 2. *Tirrenum* Fragm. Hav. *Tirenum* Lovel. 2. Harlej. 1. Portug. et Gaertn. Postea *atque Adriaticum mare vocant* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] Ceterum pro *Adriaticum* Cluverius legebat *Hadriam* 1. Ital. Ant. 18. p. 136. vel *Adriam* 4. Ital. Ant. 17. p. 1331. Ratio est, quod sinus hic maris Graecis proprie ὁ Ἀδρίας πόπλος, vel simpliciter ὁ Ἀδρίας, eorumque imitatione Latinis nonnumquam *Hadria* vocetur. Vide Cellar. Geogr. Ant. 2, 9. p. 483. Praeterea verba praecedentia *alterum Hadriaticum mare ab Hadria Tuscorum colonia vocavere Italicae gentes* desunt in Gaertn. negligentia scribae ob repetitionem vocum *gentis* et *gentes*. V. infra ad 9, 11, 11. Ibidem *Atriaticum* et *Atria* scribit Florent. Ubique autem *Hadria* et *Hadriaticum* scripsi. et ita etiam inveni in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 24, 10, 10.

§. 9. *Ii in utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras*] Est in codice veteri *et in utrumque mare vergentes*. RHEN. Voculam *ii* non agnoscunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et quaedam ex vett. edd. quam Aldus iterum addidit, ut habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Et in utrumque mare*, ut Rhenanus in suo reperit, servant etiam Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. *Et in utrum mare* Lovel. 3. Deinde *vergente* Harlej. 2. Tum *incoluerunt* Gaertn. Tandem *urbibus duodenis citra* Voss. 2. et Lovel. 3. *urbibus duodenis trans* Leid. 2. quae scriptura ex non intellecto compendio *t'ras* nata videtur. Certe *terras*, pro *trans*, contrario errore paullo post hoc eodem §. praefert Gaertn. V. etiam ad 6, 28, 8.

Prius cis Apenninum ad inferum mare, postea trans Apenninum totidem] *prius cis Apenninum totidem*, reliquis omissis, Lovel. 1. 3. et Voss. 2. Erroris hujus causa fuit repetitio vocis *Apenninum*. V. ad 9, 11, 11. *postea trans totidem*,

postea trans Apenninum, totidem, quot capita ori-
10 ginis erant, coloniis missis: quae trans Padum
omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui sinum
11 circumcolunt maris, usque ad Alpes tenuere. Al-

neglecta voce *Apenninum*, Leid. 2. quasi ea intelligenda foret ex praecedentibus, quemadmodum infra 44, 8, 6. *Supra rupem ingentes gurgites facit, et infra, prorutam in mare evolvendo terram, praealtas voragines.* ubi plura vide. Quum tamen alii omnes vulgatae lectioni subscribant, (nisi quod *terras*, pro *trans*, praeferat Gaertn. V. ad verba praec.) eam etiam servandam arbitror.

Quot capita originis erant, coloniis missis] *quod capita* Florent. Leid. 1. Haverk. et quaedam ex vett. edd. usque ad Ascensium, qui anno 1513. recte *quot* restituit, ut Romae anno 1472. et Parm. editum fuerat. V. infra ad 44, 1, 1. Deinde *colonis missis* Harlej. 2. et Haverk. a m. 1. De hoc errore infra v. ad 36, 19, 2. (* 41, 5, 9.)

§. 10. *Quae trans Padum omnia loca, excepto Venetorum angulo*] Vox *quae* deficit in Lovel. 4. [Veith.] *qui trans Padum* habent Leid. 1. et Gaertn. ut, licet *coloniis* praecesserit, hic tamen coloniarum incolae intelligantur Ita infra 8, 11, 12. *Latium Capuaque agro multati.* Ubi v. Gronovium. Duorum tamen eorum codicum auctoritas levior est, quam ut eam sequar. Praeterea *omnia alia loca*, media voce addita, Leid. 2. et Lovel. 1. Tandem *Enetorum angulo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Similiter supra 1, 1, 3. ubi *Heneti* memorantur, *Enetum* et *Enetos* praeferunt Voss. ambo, Leid. ambo, Portug. et Gaertn. Quin et, quum ibidem *Venetorum* mentio fit, *Eneti* similiter est in Voss. 2. Sed alteri Graecis Ἐνετοί, alteris Οὐενετοί sive Βενετοί vocantur, quos propterea *Henetos* et *Venetos* a Latinis adpellari oportet. V. Cluver. Ital. Ant. 1, 17, p. 125. *Veneto angulo* est in Lovel. 4.

Qui sinum circumcolunt maris] *qui sinum circumvolvit maris* Leid. 2. ut ad praecedens *angulo* referatur. Sed praestat vulgatum. Infra 31, 41, 4. *Is timor omnes, qui circumcolunt Boeben paludem, relictis urbibus, montes coëgit petere.*

§. 11. *Alpinis quoque ea gentibus haud dubie origo est*] Ita editum vidi Romae anno 1472. ac Parmae. Post eas autem editiones ita iterum vulgavit Ascensius anno 1513. quum mediae, quas vidi, perperam legerent *Alpinis quoque ea tangentibus.* Cum Ascensio autem sentiunt omnes scripti; nisi quod *Alpinis ea quoque gentibus* alio ordine habeat Lovel. 2. Praeterea *haud dubia origo est* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] quomodo *haud dubii hostes*, pro *haud dubie*, Gronovius infra restituit 34, 43, 5. ubi plura vide. Verum optimi codd. hic constanter vulgatum servant. Et ipse Livius infinitis locis illo *haud dubie* uti solitus est. V. infra ad 34, 2, 6. ut et supra ad 3, 24, 3. Similiter *haud dubie robur*, pro *haud dubium*, in Curtio refingendum censet Medius ad 3, 9, 2. quod Leid. et Voss. 1. codicum Mssorum auctoritate firmari, ex variantibus lectionibus Curtii constat.

pinis quoque ea gentibus haud dubie origo est, maxime Raetis: quos loca ipsa efferarunt, ne quid ex antiquo, praeter sonum linguae, nec eum inconruptum, retinerent.

Maxime Rhetis] *Taciis* Lovel. 4. Harlej. 2. [Veith.] et Portug. a m. 1. qui a m. 2. habet *Reciis*. et ita est in Leid. 2. et Lovel. 5. a m. 2. quum ante *Raciis* legeretur. Sed *Retiis* praeferunt Voss. ambo, Harlej. 1. Lovel. 1. 3. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *Rhetiis* editiones usque ad Frobenium, qui anno 1535. *Rhetis* primus dedit. *Rhaetiis* Florent. *Raetiis* Leid. 1. In his contrarius commissus est error, quam supra §. 9. ubi *colonis*, pro *coloniis*, dederant librarii. De Raetis v. Cluver. 1, Ital. Ant. 16. p. 111. qui p. 114. docet, antiquiores auctores omnes scripsisse per diphthongum in prima syllaba Ραιτοι, *Rhaeti*; posterioris autem seculi scriptores per vocalem η, Ρητοι, *Rheti*, alios vero, Graecam adspirationem in litera *R* aversantes, scripsisse *Raeti* et *Reti*. Cellarius autem in Geogr. Ant. 2, 7. p. 334. varios lapides adtulit, unum etiam temporis Tiberiani nummum, in quibus *Raetus* scribitur; at contra pro altera orthographia Hadriani nummum *RHETICVS. EXERCITVS.* praeferentem ex Spanhem. de praestant. et usu numism. differt. 9. p. 843. edit. sec. Verum in tertia editione praestantissimi istius operis differt. 13. p. 630. idem nummus ex Eriss. p. 248. et Tristan. tom. 1. p. 473. emendatius hac inscriptione vulgatur *EXERCITUS. RAETICVS. S. C.* quemadmodum etiam Inl. Mediobarbus eundem vulgarat p. 178. Quam proxime itaque ad optimi cod. Leidens. 1. scripturam *maxime Raetis* exhiberi curavi. Illa enim, quae nunc circumfertur, etiam in optimis editionibus, scriptura *Rhetis* non est seculi Liviani. (v. ad Epit. Liv. 136.)

Quos loca ipsa efferarunt] Palat. tertius *efferrent*. male. Ceterum locus ingenia format, durus indurat. Florus 3, 2. de septentrione loquens, *Nihil hac plaga*, inquit, *infestius. atrox coelum, proinde ingenia.* Justinus 2, 1. *Quanto Scythis sit coelum asperius, quam Aegyptiis, tanto et corpora et ingenia esse duriora.* Mollis vero et placidus emollit quoque barbariem. Florus de Gallis 2, 11. *Ut frugum semina mutato solo degenerant, sic illa genuina feritas eorum Asiatica amoenitate mollita est.* GEBH. Liv. 45, 30, 7. *Frigida haec omnis duraque cultu et aspera plaga est: cultorum quoque ingenia terrae similia habet. ferociores eos et adcolae barbari faciunt, nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ritus suos.* V. de Gallograecis seu Galatis orationem Cn. Manlii infra l. 38, 17. Et ita ferociora Hannibalis et militum ejus ingenia nihil aliud, quam hiberna in Campania et urbe Capua, fregisse atque emollisse, passim scriptores Romani monuerunt. Alia v. apud Rupert. ad utraque Flori loca a Gebhardo laudata. Recte itaque vulgo editur *efferarunt*, id est, feriores reddiderunt. Neque aliter codd. quibus utor, nisi quod *efferarent* habeat Voss. 1. ex quo, una litera extrita, formatum est *efferrent* quod praeferunt Lovel.

1 XXXIV. De transitu in Italiam Gallorum haec accepimus. Prisco Tarquinio Romae regnante, Celtarum, quae pars Galliae tertia est, penes Bituriges summa imperii fuit. ii regem Celtico dabant. 2 Ambigatus is fuit, virtute fortunaque quum sua,

3. et Palat. 3. Gebhardi. Sed *efferare* eo sensu est etiam supra 2, 23, 4 *Promissa barba et capilli efferaverant speciem oris.* 5, 27, 10. *Efferati odio iraque.* 23, 5, 12. *Hunc, natura et moribus inmitem ferumque, insuper dux ipse efferavit.* 25, 26, 10. *Ita adsuetudine mali efferaverant animos.* 34, 24, 4. *Moribus ritibusque efferatioribus, quam ulli barbari, inmanes belluae vivunt.* 37, 54, 21. *Massilienses jam pridem efferassent tot indomitae circumfusae gentes.* Praeterea *quos loci ipsa* Lovel. 3. *quos loca ipsi* Harlej. 2. Mox *ne quis ex antiquo* Fragm. Hav. Tum *et praeter sonum linguae* Harlej. 2. Insuper *nec tum inconruptum* Lovel. 4. Tandem *retinent*, pro *retin'ent*, vel *retinerent*, Leid. 2. Vide ad 40, 14, 3.

§. 1. *De transitu in Italiam Gallorum haec accepimus*] *Gallorum in Italiam* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. Deinde *hoc accepimus* Leid. 2. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Passim voculae *hoc* et *haec* in Mstis commutantur. V. Freinsh. indicem Curtian. v. *Hic.* viros doctos ad Nason. 13. Metam. 203. et infra ad Liv. 8. 23, 3. Pari modo etiam *ad haec* et *ad hoc* confundi solent. V. infra ad 21, 52, 10.

Ii regem Celtico dabant] V. Gronov. 2. Observ. 3. in fine. DUK. *Celtis dabant* Voss. 2. et Lovel. 3. reliquis invitis, qui *Celtico* servant, nisi quod *Celtigo* sit in Harlej. 1. *Celtica* vocatur Plinio 4. H. N. 17. *Ab eo ad Garumnam Celtica, eademque Lugdunensis.* Straboni Κελτικὴ. Sed is eo nomine universam Galliam intelligit. Quemadmodum autem sub voce *Celtica* intelligitur *regio*, ita sub *Celticum* intelligi potest vel *corpus* vel *imperium*, vel quid simile.

§. 2. *Ambigatus is fuit*] *Ambigarus* Harlej. 2. et Portug. *Ambiganis* Haverk.

Fortunaque tum sua, tum publica praepollens] Est in codice veteri *fortunaque cum sua, tum publica.* RHEN. *tum sua* retinent Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed cum Rhenani codice faciunt Florent. Leid. 1. Lovel. 1. et Harlej. uterque. V. infra ad 6, 23, 3.

Quod in imperio ejus Gallia adeo frugum hominumque fertilis] Exigit Palatinorum MSS. biga τὸ *in.* Infra c. 47. habent duo MSS. Pall. *Interim arx Romae Capitoliumque ingenti periculo fuit.* c. 52. *An gentilitia sacra ne bello quidem intermitti, publica sacra et Romanos Deos etiam in pace deseri placet?* GEBH. MSS. Andreas, Bec. aliique: *quod imperio ejus.* Cur mutarunt? quasi non sit, imperante illo. Plinius 7, 3. *Nobis diligentior notitia principatu Claudii contigit.* 29, 1. *Eadem aetas Neronis principatu ad Thessalum transiluit.* Suetonius Julio 5. *Tribunatu militum,*

tum publica, praepollens, quod imperio ejus Gallia adeo frugum hominumque fertilis fuit. ut abundans multitudo vix regi videretur posse. Hic magno 3
natu ipse jam, exonerare praegravante turba regnum cupiens, Bellovesum ac Sigovesum, sororis

qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit. Et Vespasiano 2. *Tribunatu militum in Thracia meruit.* Non opus refingere utrobique cum Torrentio: *Tribunus militum.* est enim alterius sensus aeque bene expressus. Augusto [100.] *Id opus sexto suo consulatu exstruxerat.* Vespasiano [24.] *Consulatu suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus.* Tacitus 1. Hist. [48.] *Vinius proconsulatu Galliam Narbonensem severe integreque rexit.* J. FR. GRON. Codicum, quos laudat Gronovius, lectionem ex meis firmant Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. ex illis vero, quos Cl. Hearne Oxonii consuluit, B. L. 1. et 2. Et recte eam locutionem exposuit Gronovius. Similiter fere, ut hic *imperio ejus*, pro eo imperante, quum is imperium obtineret, ita etiam *ludis*, pro eo die, quo ludi edebantur, supra habuimus 2, 36, 1. Ut tamen de veritate hujus lectionis dubitem, illud efficit, quod eam tantum in minoris auctoritatis codicibus repererim: quum contra *in imperio ejus* servent Florent. Voss. ambo, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. et Harlej. 1. quibus concinunt Hearnii Oxonienses reliqui N. et C. Similiter etiam Aldus, qui primus ita edidit, in suis codd. invenisse debuit. Id vero me incertiorem reddit, quod saepissime solliti sint librarii pronomen *in* ante voces, ab eadem syllaba, vel a syllaba *im* incipientes, perperam vel addere, vel omittere. Prioris erroris exempla v. supra ad 4, 6, 11. Posterioris ad 3, 41, 6. Si tamen pronunciandum sit, potius Gronovii lectionem praeferrem, quam propterea in contextu servavi.

Fertilis fuit, ut abundans multitudo vix regi videretur posse] *fertilis fuit et abundans, ut multitudo* Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *multitudo Gallorum vix regi* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed illud *Gallorum* ex margine male adscitum est. Per se id satis intelligitur: unde etiam recte meliores libri ignorant. *multi vi regi* Lovel. 5. a m. 1. Denique *regi videretur posse fore* Voss. 1. sed ultimae voci adjectis notis, quae eam perperam scriptam esse indicant.

§. 3. *Bellovesum ac Sigovesum*] *Bellonesum* Harlej. 2. hic et mox §. seq. *Bellonessum* hic Lovel. 4. *Bellonesum* §. seq. At *Belloveum* Leid. 2. V. etiam ad cap. seq. §. 1. Deinde *Signovesum* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. et hic et §. seq. *Sigonessum* Lovel. 3. *Signonesum* Lovel. 4. Praeterea *et* pro *ac* Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk et priscae edd. Aldus *ac* consentientibus reliquis scriptis substituit. Paullo ante *praegravante turba exonerare* Lovel. 2. qui idem mox ignorat τὸ *regnum*. at *cupiens regnum* habet Lovel. 4.

§. 4. *Exirent, ne qua gens arcere advenientes posset*] *ex-*

filios, inpigros juvenes, missurum se esse, in quas
4 Dii dedissent auguriis sedes, ostendit. Quantum
ipsi vellent numerum hominum, excirent, ne qua

scirent Klock. *exirent* Leid. 2. Sed mox §. proximo sequitur, *Is, quod eis ex gentibus abundabat, excivit.* Deinde *venientes* Voss. 2. Harlej. 1. et Portug. Praeterea *possent* Fragm. Hav.

Tum Sigoveso sortibus dati Hercinii saltus] *Tunc* Voss. 1. et Leid. 2. V. ad 2, 12, 15. Deinde non tantum *Signoveso* codd. §. praec. laud. sed etiam *signo verso* Lovel. 4. *Segoveso* Leid. 1. Klockian. et Fragm. Hav. Quae verior forte videri potest scriptura, quod plura hodie Gallorum Germanorumque nomina propria supersint, quae tribus illis literis *Seg* incipiant, ut *Segonax*, *Segestes*, *Segimerus*, *Segimundus* et similia. Non aliter etiam erat in Florent. a m. 1. quod postea in *Sigovoso* mutatum est. Tum *sordibus* Klock. qui error ex vitiosa verba praecuntis pronunciatione ortus videtur. Denique *Hercinici saltus* Lovel. 5. et Haverk. *Ercinei saltus* Fragm. Hav. *Hercinei saltus* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Hercynei* eis proximae edd. pro quo *Hercynii* reposuit Curio, *Hercinii*, ut nunc vulgo editur, Vascosanus anno 1543. Sed Graecis Ἑρκύνιος δρυμὸς passim scribitur, ut et in optimis scriptorum Latinorum editionibus *Hercynia silva*, quam scripturam etiam hic recepi, licet *Herciniam* dicendum esse ex origine vocis Germanicae contendat Cluver. 3. German. Ant. 47. Utrum enim Livio et aliis vetustis scriptoribus Latinis origo illa Germanica nota fuerit, recte dubitari potest, quum potius videantur secuti esse orthographiam Graecorum, qui constanter per literam υ scripsere.

Belloveso haud paullo laetiorem in Italiam viam Dii dabant] *Belueso* Lovel. 5. *Beloveso* Portug. *Belloneso* Lovel. 4. et Harlej. 2. Deinde *aut*, pro *haud*, Portug. De quo errore v. ad 28, 2, 11. Illud postea ulterius corruptum, et, pro *aut*, datum est *aût* in Lovel. 2. 3. *autē* in Lovel. 5. *autem* in Voss. 2. et Gaertn. [Veith.] Nam et has voces nonnumquam commutare librarii consueverunt. V. supra ad 4, 42, 6. Similiter *autem*, pro *haud*, male datum est infra 7, 11, 6. *ante* praefert Lovel. 4. Tum *laeticiorem* Harlej. 1. quomodo idem codex peccarat supra 2, 1, 2. V. alia similia ad ejusdem libri 2, 15, 6. (* 38, 37, 6.) *liberiorem* Lovel. 2. Hinc *in Italia* Lovel. 4. Mox *viam* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. unde legendum conjici posset *laetiorem Italiam Dii dabant*, ejecto τοῦ *in*, quod tum natum foret vel ex ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 37, 11, 4. vel, si *I Italiam* per compendium scriptum fuisset, ex prima litera vocis sequentis. Certe contra, *Italiam trajecit*, pro *in Italiam*, in Misto esse, infra videbimus ad Epit. Liv. 84. Potius tamen est, ut nihil mutemus, et dicamus, vocem *etiam* elisam esse ab ultimis literis vocis *Italiam*. Denique *Di dabant* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4. *hii dabant* Lovel. 4.

§. 5. *Is, quod eis ex populis abundabat*] Scribe *Is, quod*

gens arcere advenientes posset. Tum Sigoveso sortibus dati Hercynii saltus: Belloveso haud paullo laetiorem in Italiam viam Dii dabant. Is, quod 5

ejus ex populis abundabat. quod ejus, id est, partem, quae abundabat ex populis ejus, hoc est, Ambigati regis, avunculi. RHEN. Quis umquam Latine dixit *abundare ex populis*, nisi Livius hoc in loco? Imo vero ne Livius quidem, si emendate locus legatur, prout in veteribus libris legitur, sic: *Is, quod ea gens populis abundabat.* SIG. Andreas et MSS. *Is quod ejus*, ut ex Borb. quoque profert Rhenanus. Juntas: *quod ei ex populis abundabat.* Me delinivit olim codicum Sigonii: *quod ea gens populis abundabat.* Intelligebam *gentem* ipsam Italiam; quam quia notum erat jam tum populis frequentem esse, et cultoribus abundare, ille quoque multitudine suorum succinctus ire voluit, et ex Celtarum populis compluribus delectum egit. Sic Florus 2, 7. *Sequutae sunt statim Africam gentes, Macedonia, Graecia, Syria.* Easdem vero delicias facit Virgilius 10. Aen. [201.]

Mantua dives avis. sed non genus omnibus unum.
Gens illi triplex, populi sub gente quaterni.
Ipsa caput populis.

Ubi non modo Servius deerrat ipse, *tribus* et *curias* interpretando, sed et doctissimum Cluverium induxit in errorem, 1. Antiq. Ital. 26. ausum dicere, eam orationem secum non congruere, et miris constructam fabulis, quasi Mantua diceretur caput Mantuae. Ego vero *gentem triplicem* intelligo tres regiones, ut l. 45, [29.] habes a Paullo in quatuor regiones distributam Macedoniam: *populos*, urbes, oppida, conventus in singulis regionibus: quorum omnium Mantua caput. Sic Strabo de Svbari l. 6. [p. 263.] *Τοσοῦτον δ' εὐτυχίᾳ διήνεγκεν ἡ πόλις αὕτη τὸ πλέον, ὡς τεττάρων μὲν ἐθνῶν τῶν πλησίον ὑπῆρξε, πέντε δὲ καὶ εἴκοσι πόλεις ὑπηκόους ἔσχε.* Ovidius 2. [Metam. 215.]

Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt.

Noster 4, [49, 3.] *Simul Aequos triennio ante accepta clades prohibuit Volanis, suae gentis populo, praesidium ferre.* Ibidem inferius [c. 56, 5.] *Caput rerum Antiates esse: eorum legatos utriusque gentis populos circumisse:* Volscorum et Aequorum puta. 6, [12, 4.] *Aut non ex iisdem semper populis exercitus scriptos, quamquam eadem semper gens bellum intulerit.* 7, [26, 15.] *Cujus populi autem cujusque gentis classis fuerit, nihil certi est.* Pomponius Mela 1, 21. *Una gens, aliquot populi et aliquot nomina.* Justinus 7, 1. *Adunatis gentibus variorum populorum.* Hinc scias, summum poëtam, qui nihil est molitus inepte, non *πανταλόγως* dixisse in sexto [v. 706.]

— — *Innumerare gentes populique volabant.*

Liv. 42, [30, 1.] *In liberis gentibus populisque plebs utique omnis fere.* 45, [31, 3.] *In omnibus Graeciae gentibus popu-*

ejus ex populis abundabat: Bituriges, Arvernos

lisque. Notandum quoque, Servium nonnumquam citare libros Varronis *de gente populi Romani.* Ad 7, [176.] *Ut Varro docet in libris de gente populi Romani, in quibus dicit, quid a quaque traxerint gente per imitationem.* Ad 9, [603.] *Italiae disciplina et vita laudatur: quam et Cato in Originibus et Varro in gente populi Romani commemorat.* Facit et Arnobius l. 5. [p. 161.] et Augustinus de Civ. Dei 18, 2. et 13. et l. 22, 28. et Sosipater [l. 1. p. 100. et alibi.] Valerius Max. 9, [1. ext. 6.] *Gentis Aegyptiae populus.* Hinc revincitur et conjectura Lipsii, l. 25, 16. *Omnium populorum praetoribus, qui ad Poenum in illo communi Italiae motu descissent, persuasisse.* Sic omnes scripti et impressi. Quomodo *omnium populorum*, inquit Lipsius? certe de solis Lucanis sermo: itaque lego *omnium popularium*, 4. Epistol. Quaest. Ep. 16. At nos intelligimus praetores omnium populorum Lucanae gentis. Sic *Latini populi*, l. 1, 51. et *populi Latinorum* c. 31. Sic 2, [38, 6.] cum clades *gentis Volscorum* dixisset, mox addit: *instigando suos quisque populos effecere, ut omne Volscorum nomen deficeret.* Quemadmodum et, de quo quaerimus, loco 25, [16, 14.] *Ut omne nomen Lucanum in fide ac societate Romana sit.* 9, [42, 11.] *Id aegre passi Hernici, concilium omnium populorum habentibus Anagninis, omnes Hernici nominis populo Romano bellum indixerunt.* Ergo et l. 2, 64. *Ingens vis hominum ex omnibus Volscis Aequisque populis in castra venit:* perperam et ex malorum libb. suasu *ro populis* delet Sigonius. Sic *Samnitium populi*, l. 10, 14. *Etruscorum* l. 29, 36. *Istriae*, l. 41, 11. D Achaeis, 32, [22, 2.] *Et jam non singuli tantum, sed populi universi inter se altercabantur: tamen inter magistratus gentis certamen nihilo segnius.* Haec omnia mihi videbantur confirmare scripturam licet improbatorum saepe codicum: nam et eruditione captum istorum correctorum superat, et negari non debet, multa etiam ex iis dem utiliter monuisse Sigonium. Amico tamen nostro, viro nobili et eruditissimo, tam suspecta erat Sigoniani codicis fides, ut ne hic quidem ei credere auderet. Retinebatque vulgatam, quae esset tamquam temperamentum verborum sequentium, excivisse Bellovesum Bituriges, Arvernos, Senones etc. non scilicet omnes, sed *quod iis ex populis abundabat:* nam hanc et his populis Livius dixit, et aliis plurimis scimus fuisse novarum sedium quaerendarum et coloniarum deducendarum caussam. Neque hanc sententiam vulgatae dari posse olim me fugerat: ideo in contextu eam abolere veritus sum: et si cui magis placet, per me fruatur. Possis etiam conjicere: *quod septem ex populis abundabat.* Septem populi sunt, quorum nomina apponit. J. FR. GRON. *Is, quod ea gens populis abundabat* apud me superest in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertner. et Haverk. apud Hearnium autem in Oxon. C. Eam lectionem erudite inlustravit Gronovius. Ne tamen eam recipere audeam, illud obstat, non modo quod fere non, nisi in minoris auctoritatis codicibus, reperiatur, verum etiam quod rei veritati adversari videatur. Tantum enim abest, Italiam, regnante

Senones, Aeduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos,

Prisco Tarquinio, quo tempore Bellovesus eo profectus est, populis frequentem fuisse, et cultoribus abundasse, ut id ne in haec quidem tempora, quibus ultimi Gallorum Alpes transcenderunt, convenire, vel de Italia a Gallis nondum possessa vere praedicari posse existimem. Clusinos certe, quibuscum Senones bellum gesserunt, agros latius possidere, quam colere, testantur Galli infra hoc lib. c. 36, 3. *Si Gallis egentibus agro, quem latius possideant, quam colant, Clusini partem finium concedant.* Vulgatum *Is quod eis ex populis abundabat* aut in nullo codice exstat, aut in uno tantum Harlej. 1. ex quo in excerptis nihil notatum video, licet hic codex conlatus sit cum editione ita praeferente. Proxime tamen accedit lectio Lovel. 3. *Isque eis ex populis abundabat*, solito ac frequenti errore. V. ad 2, 41, 8. Verum *Is, quod eis ex populis abundabat* Florent. *Is, quod ejus ex populis abundabat* habent Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. Klock. Fragm. Haverk. et Hearnii Oxonienses, praeter unum modo memoratum, omnes. Neque aliter inveni in edd. Rom. ann. 1472. et Parm. Et hanc lectionem probavit Cl. Jac. Gronovius in adnotationibus ineditis, τὸ *ejus* referens ad *praecedens numerum hominum*, atque observans, ita passim duo haec pronomina jungi solere; de quo infra videbimus ad 8, 37, 8. (* 31, 4 2.) Lectionem hanc aliter exposuit Rhenanus, τὸ *ejus* referens ad Ambigatum. *abundare ex populis*, quemadmodum fere Cic. 15. ad Attic. Ep. 15. *Quum ex reliquis, quae Nonis Aprilibus fecit, vel abundare debeam, cogor mutuari.* Hanc itaque scripturam in contextum recepi.

Bituriges, Arvernos, Senones, Aeduos] Vox *Senones* olet mendum: ita enim fiet, ut Senones et primi et ultimi Alpes transcenderint, si quidem subjicit [cap. seq.] *Tum Senones recentissimi advenarum.* Forte *Santones* reponendi pro *Senonibus* sunt. SIG. Senones etiam inter hos fuisse, ut Livii referunt exemplaria, minime credibile est, siquidem post omnium reliquorum in Italiam transitum tandem ipse postea [c. 36, 3.] sic scribit Livius: *Tum Senones, recentissimi advenarum, ab Utente flumine usque ad Aesim fines habuere.* Alius igitur populi nomen ab ipso Livio eo loco insertum fuisse, arbitror; quod postmodum in *Senones* corruptum. CLUVER. 1. Ital. Ant. 24. p. 238. *Bituries* Lovel. 2. *Lut'iges* Lovel. 5. Tum *Avernos* Leid. 2. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Arvenos* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Arvennos* Leid. 1. Harlej. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Klock. Deinde *Sennones* Lovel. 2. 5. *Senones* omnes reliqui codd. constanter: quare viris doctis, eorum loco *Santones* reponentibus, adsentiri non audeo. Neque video, quid obstet, quo minus in prima hac colonia, quae ex variis gentibus constitit, cum reliquis proficisci potuerint in Italiam, qui ex Senonibus abundabant, licet ultima colonia ex solis Senonibus constiterit. Deinde vocem *Aeduos* omittit Voss. 2. At M. Ant. Sabellicus de Vetust. Aquilej. l. 2. p. m. 62. coloniae hujus Gallorum in Italiam deductae mentionem faciens et *Senones* et *Aeduos* omisit. *Heduos* habent Lovel. 5. Portug.

excivit. Profectus ingentibus peditum equitumque
6 copiis, in Tricastinos venit. Alpes inde obpositae
erant;

Haverk. et vett. edd. *Eduos* Klockian. et Lovel. 2. Sed *Aeduos* potius scribendum esse nomen hujus gentis, ex antiquis monumentis probat Cellar. 2. Geogr. Ant. 2. p. 136. Utrumque probare videtur Dausquej. in Orthogr. parte 2. in v. *Aeduicus*.

Ambarros, Carnutes, Aulercos] *Sambirros* Florent. a m. 2. ubi prima litera repetita est ex fine vocis praecedentis. *Animbares* Harlej. 2. et Portug. *Aminbares* Haverk. *Ambratos* Gaertn. *Ambarras* Leidens. 2. *Ambaros* Leid. 1. *Ambarios* Lovel. 2. *Ambarcos* Lovel. 3. *Annibares* Lovel. 4. *Annibaries* Lovel. 5. Deinde *Carnates* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Caurintes* Lovel. 3. *Carmites* Lovel. 4. Tandem *Amlercos* Voss. 1. et Leid. 2. *Aulecros* Harlej. 2. *Auletros* Haverk. et Portug. a m. 1. *Aulereos* Lovel. 4.

In Tricastininos venit] *in Tricaspinos* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et C. et vetustae edd. usque ad Venetam anni 1495. quae *Tricastinos* recte vulgavit. *in Triscalpinos* Gaertn. *in Triscapinos* Lovel. 1. *in Ciaspinas* Lovel. 2. *in Triaspinas* Lovel. 5. a m. 1. pro quo m. 2. emendatur *in Transalpinos*. neque aliter est in Lovel. 3. Voss. 2. Portug. et Haverk. *in Transalpinas* Lovel. 4. et Harlej. 2. *intirocastrinos* Leid. 2. Sed *Tricastini* ex Hannibalis in Italiam itinere notissimi sunt. V. Livium ad 21, 31, 9. Silium Ital. 3, 466. et alios. Paullo ante *peditum copiis equitumque* Lovel. 4.

§. 6. *Alpes inde obpositae erant, quas inexsuperabiles visas haud equidem miror*] *appositae erant* Fragm. Hav. et Lovel. 5. a m. 1. Sed solent haec verba confundere librarii. V. supra ad 2, 61, 4. Deinde *inexsuperabiles minus haud equidem miror* Leid. 2. Praeterea *inexpugnabiles* editt. ante Aldum, qui alterum recepit, concinentibus omnibus scriptis.

Nulla dum via, quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet, superatas] Ego germanam hujus loci lectionem eam esse existimo, quae in priscis aliquot exemplaribus est ejusmodi: *nulla dum via* (*quod quidem continens ulla memoria sit*) *nisi ab Hercule* (*si fabulis credere libet*) *superatas*. ita ut hanc totam sententiam duae parentheses includant. Praeterea malim etiam *quo de quidem continens*, quam *quod quidem*, ut sit elegans et usitata verborum transgressio. SIG. Et totum illud, quod hic affert e priscis exemplaribus Sigonius, spernendum, et inprimis conjectura, *quo de quidem*. Non adsecutus est vir doctissimus figuram illam loquendi, *quod memoria sit*: pro eo, quod factum esse memoria sit. Ut 3, [13, 1.] *Premebat reum praeter vulgatam invidiam crimen unum, quod M. Volscius Victor testis exstiterat*. Quod admissum esse, testis fuerat Volscius. Eodem libro [c. 10, 11.] *Quia id fides abierit*. id est, id factum esse. 21, [10, 9.] *Et id de quo verbis ambigebatur, uter populus foedus rupisset, eventus belli, velut aequus judex, unde jus stabat, ei victoriam dedit*. 23, [16, 15.] *Vix*

erant; quas inexsuperabiles visas haud equidem miror, nulla dum via (quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet) su-

equidem ausim affirmare, quod quidam auctores sunt. 30, [26, 7.] *Augurem duos et sexaginta annos fuisse, quod quidam auctores sunt.* Vel etiam *memoria id, testis id, fides id, judex id, auctor id*, est ejus rei. Plautus in Captivis 3, 4, 81.

Garriet, quod neque pes unquam neque caput compareat.

Ubi perperam Lambinus *quo*, Acidalius *quoi* voluere. Ellipsis est praepositionis *Ad* vel *In*. Terentius Andr. 3, 2, 42. *Et id spero adjutores Deos.* J. FR. GRON. Priscis exemplaribus Sigonii consentiunt meorum Harlej. 2. Portug. Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. et Haverk. Hearnii etiam Oxon. C. [Veith.] nisi quod in paucis abeant in diversa. Nam *to quod* deest in Gaertn. Verum id videtur vox sequens *quidem* intercepisse. Hinc *conveniens*, pro *continens*, est in Lovel. 2. Tum *nulla*, pro *ulla*, est in Lovel. 4. [Veith.] Sed Lovel. 5. et Gaertn. non agnoscunt *τὸ ulla* a Sigonio interpositum. Deinde *de Hercule* servat Harlej. 2. *ab Hercules* habet Haverk. ultima litera vocis *Hercules* perperam repetita ex prima immissae voculae *si*; de quo errore v. infra ad 28, 25, 2. Denique *credere licet*, pro *libet*, Haverk. quae verba nonnumquam in membranis antiquis confundi solent. V. infra ad 25, 38, 4. Ceterum recte *ὁ πάνυ* Gronovius vulgatam lectionem adversus Sigonium tuetur, eamque constanter firmant integerrimi meorum codicum, ut et alii praeter superius memoratos, nisi quod *continua*, pro *continens*, et *de Herculi fabulis credere* sit in Florent. sed posterius a manu 2. *de Herculis fabulis credere* in Lovel. 1. Voss. 1. et Leidens. 2. Neque a vulgato ferme discedunt vetustiores edd. usque ad Mediol. anni 1495. quae *vi* pro *via* dedit, idem etiam aliis nonnullis recipientibus, cujus loco recte Ascensius jam anno 1510. *via* restituit. In eo tamen discedunt Rom. anni 1472. et Parm. quod praeferant *quod quidem continens memoriae sit*, quomodo Cl. Ant. Perizonius in margine scribendum conjecit, adjecto conjecturae firmandae loco Livii ex hoc l. 5, 39, 8. *Timorique perpetuo ipsum malum continens fuit.* Verum *malum fuit continens timori* notat, malum proxime secutum fuisse timorem, inter malum et timorem nullum fuisse intervallum; quo sensu hoc loco *res continens memoriae* accipi nequit. Eadem opera etiam laudare potuisset illud Livii 45, 29, 12. *Dardanis repetentibus Paeoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis.* Potius igitur vulgatum probo, et *quod quidem continens memoria sit* accipio, pro quod quidem memoria contineat. Ita *pertinens sit*, pro pertinet, infra est 28, 44, 17. *Illa longa oratio nec ad vos pertinens sit.* Hujus periphrasis plura exempla conlegit Vechner. in Hellenol. 2, 9.

§. 7. *Ibi quum velut septos montium altitudo teneret Gallos*] *Sed quum* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] At reliqui recte in vulgatum conspirant, nisi quod *Si-*

7 peratas. Ibi quum velut septos montium altitudi teneret Gallos, circumspectarentque, quanam pe juncta coelo juga in alium orbem terrarum transi

bi quum sit in Florent. et Leid. 1. prima litera ex praecedentis vocis ultima repetita; quamvis etiam voces illae ibi inter se commutentur, ubi erroris eadem ratio reddi nequit. V. supra ad 1, 57, 10. Deinde *spretos*, pro *septos*, Voss. 2. et Lovel. 3. invitis ceteris codd. Denique Cl. Hearne observat, Pontanum in Histor. Danic. l. 1. p. 43. ubi hunc locum laudat, dedisse *terreret*. Verum omnes nostri receptae lectioni adhaerent. Quare hanc varietatem vel operis typographicis, vel ipsius Pontani calamo aberranti tribuo. Certe veteres etiam librarii alibi saepe ita lapsi sunt. V. infra ad 23, 1, 10.

Circumspectarentque, quanam per juncta coelo juga in alium orbem terrarum transirent] Particula *que* et vox *terrarum* exsulant a Leid. 2. posterior tantum a Lovel. 4. *in alium orbem irent* habet Florent. Mox *regio*, pro *religio*, est in Gaertn. V. infra hoc lib. c. 54, 3.

Quod adlatum est, advenas quaerentes agrum ab Salluviorum gente obpugnari] Antiqua lectio, *ab Salvium gente oppugnari*. Opinor Livium scripsisse *Salyum*. Nam istam gentem *Salyes* appellant auctores caeteri. RHEN. Strabo l. 4. [p. 185.] *Salyes*, inquit, *inter Rhodanum Alpesque possident agrum ad quingenta stadia*. Plin. 3, 5. *Ligurum*, inquit, *celeberrimi ultra Alpes Salyi*. Ita variegatum nomen est et declinatione et literis. Nam et hic *Saluvii* legitur, et *Salvii*. Forsitan hinc et *Salassii*, quorum in Italia meminit Ptolemaeus [3, 1.] Salussiorum etiamnum nomen in Italia manet vicinum Liguribus. Haec ideo nobis annotantur quod videmus, aliter atque aliter apud diversos scribi. Caeterum si hoc in loco pergam de Rhaetis, item de Celtarum populis dicere, res nullum inveniet finem. Sed hoc non agimus. GLAR. Varie in hoc nomine deerrarunt librarii. *ab Sagunti oppugnari* est in Lovel. 4. Sed praecipua varietas est in nomine gentis. Nam *Saluviorum* habet Harlej. 1. et edit. Mogunt. *Saluvinorum* Harlej. 2. et Gaertner. *Salviniorum* Hearnii Oxon. C. *Salvinorum* Lovel. 2. *Savinorum* Lovel. 1. *Salaminorum* Haverk. *Saliniumorum* Portug. a m. 1. *Salinium* a m. 2. *Samnorum* Leid. 2. *Saluum* Florent. et Voss. 1. posteriori codici addita nota, alterum crus prioris *u* delendum ac *Salium* legendum esse, pro quo *Salinorum* emendatur in margine. *Saluvum* Voss. 2. et Lovel. 3. *Salvium* Fragm. Hav. Klock. et ed. Frobeniana anni 1535. *Salyum* Leid. 1. *Salviorum* Lovel. 5. et edd. vetustissimae. *Salluviorum* Frobeniana anni 1531. *Salyum* denique, ut Rhenanus conjecit, et Leid. 1. praefert, recepit Curio, ex quo reliqui servarunt. Populum Galliae Narbonensis indicari inde constat, quod Massilienses in eorum regione consedisse dicantur. Et forte iidem sunt, qui cap. seq. sub *Salluviorum* nomine memorantur. Jam autem vel hoc loco legendum est cum Rhenano *Salyum*, quomodo hic populus adpellatur apud Strabonem l. 4. p. 178. et seqq. vel *Salluvium*, aut *Salluviorum*, qui cum Liguribus et

rent, religio etiam tenuit, quod adlatum est, advenas quaerentes agrum ab Salyum gente obpugnari. Massilienses erant hi, navibus a Phocaea profecti. 8

Vocontiis memorantur in Fastis Triumphal. ad ann. 630. et 631. et Massiliensibus vicini fuisse dicuntur apud Amm. Marcell. 15, 11. ubi videndus est Vales. quod idem de Salyibus praedicat Livius 21, 26, 3. *Salyes* autem et *Salluvios* eumdem populum fuisse, docet Cellarius in Geogr. Ant. 2, 2. p. 150. V. etiam infra ad Epit. Liv. 60. et 73. Insuper *to quod* deficit in Voss. 2. et Lovel. 3. quemadmodum *agrum* in Gaertn. verum, transpositis dictionibus, *agrum quaerentes* habet Lovel. 1. Tum *a*, pro *ab*, servant Portug. et Haverk.

§. 8. *Massilienses erant, in navibus a Phocide profecti*] Haec verba si legisset Liviomastix ille Cajus Caesar, non solum hic Patavinitatis arguisset Livium, sed etiam soloecismi. Quis enim unquam Latine scientium dixit *profectus sum in navi*, et non potius, *profectus sum navi*? Sic paullo ante *Profectus ingentibus peditum equitumque copiis*. Non dixit *cum copiis*. Igitur scribe et distingue, germanam hoc loco lectionem restituturus, *Massilienses erant hii, navibus a Phocide profecti*. Librarius ostitans, non recte distinguendo verba, quum non intelligeret, quid sibi vellet *hii navibus*, scripsit *in navibus*. RHEN. *Massilienses erant, in manibus profecti* Voss. 1. *Massilienses erant navibus profecti* Klock. *Massilienses erant, in navibus profecti* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et Hearnii Oxon. N. et C. cujus B. solus praefert *Massilienses erant hi, in navibus profecti*. Unus Florent. *Massilienses erant ii, navibus profecti*. Cujus auctoritate quum emendatio Rhenani firmetur, (*ii* enim, *hii*, et *hi* in Mstis promiscue scribi solent) eam etiam non spernendam esse existimo. Est autem *Massilienses erant hi*, vel *ii*, eodem modo dictum, quo paullo ante hoc cap. *Ambigatus is fuit*. (* v. ad 32, 3, 3.) In eo tamen ab Rhenano dissentio, quod vulgatam scripturam soloecismi arguat. Non video enim, cur magis displicere debeat *profecti in navibus*, quam *ire in equis* apud Ovid. 1. Art. Amat. 214.

Quatuor in niveis aureus ibis equis.

ubi v. Cel. Burmann. et *ire in rheda* apud Martial. 3. Epigr. 47.

Faustine, plena Bassus ibat in rheda,
Omnes beati copias trahens ruris.

Similiter, quamvis *profectus ingentibus copiis* et talia plura saepissime obcurrunt, de quibus infra v. ad 22, 9, 5. non minus tamen etiam dixerunt *profectus cum ingentibus copiis*. Infra 26, 41, 2. *Ipse cum quinque millibus sociorum ab Tarracone profectus ad exercitum est*. 21, 61, 7. *Inde cum exercitu suo profectus ad Trebiam flumen collegae conjungitur*. 24, 30, 1. *Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos*. 25, 18, 4. *Hanno ex Bruttiis profectus cum exercitu*. et alibi saepe. Observandum autem est, si in his similibusque locutionibus non

Id Galli fortunae suae omen rati adjuvere, ut, quem

adsint praepositiones, eas per ellipsin omissas esse, et subintelligi debere.

A Phocide profecti] *a Phocaea* legendum ex primo libro Herodoti [c. 142.] atque adeo ex ipso Livio. Nam l. 4. decados quartae [c. 9, 1.] ubi de Emporiis, Hispaniae urbe, differit, *Jam tunc Emporiae*, inquit, *duo oppida erant, muro divisa. Unum Graeci habebant, a Phocaea, unde et Massilienses, oriundi*, etc. Eodem modo l. 6. de secundo bello Pun. [c. 19, 11.] ubi primum P. Scipio copias Emporiis exposuit. Pro quo notandum, *Phocaeam* esse Ioniae urbem in Asia, unde denominativum *Phocaeus*, Graece Φωκαιεὺς apud Herodotum [1, 164.] apud alios etiam Φωκαεὺς, Latine *Phocaeenses* tetrasyllabon. In Strabonis Graeco codice depravate reperias Φωκεῦσι, pro Φωκαιεῦσι, de Ionibus. Porro de Phocaeensibus his est adagium Φωκαιέων ἀρά, id est, *Phocaeensium exsecratio. Phocis* autem regio, non civitas, est Graeciae, longe mari a Phocaea, proxime Boeotiam, in qua Delphi oppidum, Apollinis oraculo clarum. Unde denominativum Φωκεὺς vel Φωκικὸς, et adagium Φωκέων, sive Φωκικὴ ἀπόνοια *Phocensium desperatio*. Hinc Latinis erroris occasio in *Phocaeensis* et *Phocensis* sive *Phocidensis*, ut multos Romanorum vel non attendisse, vel ignorasse id discrimen putem. Nam et Ovidius *Phocaeus* a *Phocaea* Ioniae urbe dixit 6. Metam. [9.] et *Phocaeus* a *Phocide* Graeciae regione 5, [276.] de Pyreneo tyranno. et 11, [348.] *Phocaeus Anetor*. et Aul. Gell. 10, 16. ex Julio Hygino similiter *ex terra Phocide* ait, ubi de origine Massiliensium, qui, non ex *Phocide* Graeciae regione, sed a *Phocaea* Ioniae urbe pulsi ab Harpago Cyri praefecto, in hanc concesserunt Galliae regionem. GLAR. *Phocaea* legendum est, non solum propter rationes, quas alii afferunt, qui ita emendandum duxerunt, sed etiam, quia ita est in exemplaribus priscis. SIG. Edidi *Phocaea*, quia Pall. tres *Phoce*. Et expresse illam lectionem vulgavit Andreas. GEBH. Recte Sigonius e priscis *Phocaea*. nam et MSS. Pall. *Phoce*, Voss. *Phoca*, Helm. prorsus *Phocaea*. Et Andreas olim edidit. Ne vulgatam quis Livii errorem putet. J. FR. GRONOV. *a Phocide*, ut vulgo typis excusi servarunt usque ad Gronovium, licet interim Sigonius in suis editionibus errorem hunc mutaverit, in nullo meo inveni; Hearne etiam non nisi in uno Oxon. B. reperisse se testatus est. *a Phoice* habet Florent. *a Phoca* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *a Phoce* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *a Phocea* Hlockian. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *a Phocaea* Harlej. 1. quod se quoque in Oxon. L. 1. 2. N. et C. obvium habuisse Hearne profitetur. Differentiam inter *Phocis*, ejusque denominativum *Phocensis*, et *Phocaea*, atque hujus denominativum *Phocaeensis*, recte ad hunc locum docuit Glareanus, ut et interdum a Latinis voces *Phocis* et *Phocaea* confusas fuisse. V. etiam (* ad 38, 39, 12.) Hortens. et Doct. Oudendorp. ad Lucani 3, 340. Insuper Cel. Jac. Gronovium ad Gellii 10, 16. et Holsten. ad Stephan. Byz. de Urbib. in v. Φώκαια. et Φωκίς. Denique Scalig. ad Hieronym. Chron. Euseb. num. 1417.

primum in terram egressi occupaverant, locum pa-

fortunae suae omen rati adjuvere, ut, quem primum in terram egressi occupaverant locum] *fortunae suae omne rati* Lovel. 3. *fortunae suae esse rati* Lovel. 4. *fortunae suae omen esse rati* Lovel. 5. *fortunae suae esse omen rati* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed certiores codd. vocem *esse* non agnoscunt. Deinde *quam primum in terram egressi* Leid. 2. Lovel. 1. a m. 1. et Haverk. *in terra egressi* Gaertn. Denique *occupaverunt* Harlej. 2. et Haverk. *occupaverint* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *occuparent ut locum* Portug. sed τοῦ *ut* additis notis, quibus librarii vocem perperam scriptam, ideoque inducendam esse indicare solent.

Locum patentibus silvis communirent] Lege *patientibus Salvis*, aut *Salyis*, haud dubia conjectura. Alioquin verborum Livii nullus esset sensus. Quid enim est *locum patentibus silvis communire*. Inter Tricastinos autem et Salyos Cavares soli intercedunt; per quos itinere facto, Galli in fines Salyorum pervenerunt, et Phocenses in condenda ibi Massilia vel certe inchoanda adjuverunt, in munienda, inquam, Massilia, *invitis* quidem *Salyis*, sed *patientibus*, quoniam advenas Graecos Gallicis auxiliis adjutos prohibere non poterant. Igitur si qua Livio fides habetur, condita est Massilia in Salyorum aut Salyum finibus, gentis Ligusticae. Contra Trogus, et, qui ex Trogo epitomen fecit, Justinus in 43, [3.] afferunt in *regis Segorejorum finibus* statutam esse Massiliam, *inter Ligures et feras gentes Gallorum*, id est, Cavares et Vocontios, et locum a rege ipso genero datum: quos Segorejos vel Rejos Justinus etiam *Ligures* appellat: sive regno Segorejorum Salyi continebantur, sive potius Segoreji pars Salyorum erant, eisve attribuebantur. HADR. VALES. in Notit. Galliarum voce *Massilia* p. 318.

Ipsi per Taurinos saltusque Juliae Alpis transcenderunt] M. Ant. Sabellicus l. 2. de vetustate Aquilejae [p. m. 64.] propterea, quod hic mentio fit *Alpis Juliae*, dubitat, an *Taurinorum* nomine Livius Tauriscos intelligat illos, qui Noricis et Carnis vicini fuere. Et tandem affert argumenta, quibus clarum evadit, per proximas Alpes non ita procul a Massiliensibus Gallos in Italiam transisse. Putatque Juliam Alpem appellatam a foro Julii, quod subjectum a parte, quae Galliam spectat, commemoretur. Caeterum ego non arbitror, id temporis ullum oppidum fuisse hoc nomine, quum nullusdum Romanorum Alpes transisset. Et apparet sic dictum *Forum Julii*, quemadmodum appellatum est *Forum Cornelii*, *Forum Sempronii*, *Forum Neronis*, et, quod nobis propinquius est, *Forum Tiberii* supra Augustam Rauricam ad Rhenum vergens, unumquodque conditoris sui sive praesidentis vocabulo. Itaque dicturus mihi fuisse Livius videtur, *saltusque ejus Alpis, quam nunc Juliam appellat*. sicut mox dicit, *Ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt*. Proinde fieri potest, ut jam olim scriptura vitiata fuerit (nam consentit Vormaciense exemplar cum vulgatis editionibus) sic stante sinceriore lectione: *ipsi Taurino saltu invias Alpeis transcenderunt*. Sequitur enim [cap. seq.] *Eodem saltu, favente Beloveso, quum transcendisset Alpes*. Non dicit *Iisdem*

tentibus silvis communirent. ipsi per Taurinos sal-
9 tusque invios Alpes transcenderunt: fusisque acie

saltibus. Et praecessit: *Nulla dum via superatas*. Conjecturas, quibus adducor, ut librarium hallucinatum putem, dum majusculas literas vetustissimorum exemplarium partim non agnoscit, partim agnitas perperam connectit, referre piget. RHEN. *Juliae Alpis* eo in tractu, haud scio, num quis alius auctor praeter Livium meminerit. Certe Cornelius Tacitus [3. Hist. 8.] *Julias* vocat *Alpes*, quae versus Carnos sunt. Nisi in Livio sit anticipatio, quod mihi non placet. Ideoque facile assentior D. Beato Rhenano, hunc locum recte restituenti, ut legatur, *ipsi Taurino saltu invias Alpes transcenderunt*. GLAR. Vet. lib. *ipsi per Taurinos saltus Juliasque Alpis transcenderunt*. Itaque assentior Rhenano acutissimo viro, qui locum hunc ita legit, *ipsi Taurino saltu invias Alpis transcenderunt*. Siquidem subjicit Livius: *Alia subinde manus Caenomanorum, vestigia priorum sequuta, eodem saltu cum transcendisset Alpes*. *Juliae* autem *Alpes* aut nullae umquam, aut per ea certe tempora non fuerunt. SIG. Mira haec *Julia Alpis*: et quomodo jam tunc sic dicta? an προλήψει Livius anticipat? Posset, sed video *Julias Alpes* in Carnis et Rhaetis, non illic, poni. Corruptio est: et bonus meus codex *saltus quamlie ante Alpes*. Alterutra emendatio vera: sive *Taurinos saltus, qua minime altae Alpes*, (res enim ita habet) sive *qua inviae ante Alpes*. LIPS. Centur. 1. ad Belgas Epist. 93. Assentiuntur Glareanus Sigoniusque Beato Rhenano reponenti, *ipsi Taurino saltu invias Alpis transcendit*. Sed, si impune omnia immutare, pervertere per affectarum etiam applausus licet, quae non intelligimus, pro Musa! quid salvum integrumque superabit in auctoribus? Palat. sec. *per Taurinos saltus Juliasque Alpis*. At Andreas edidit, *per Taurinos saltusque Juliae alte Alpis*. Campanus vero, *ipsi per Taurinos saltusque Julios Alpes transenderunt*. GEBH. *Juliae Alpis* emendarunt jam dudum viri docti in *inviae Alpis*. Caeterum scripsisse Livium *per Taurinos saltumque inviae Alpis* persuadebant pusillo post sequentia *eodem saltu*; ni libro etiam 39, [45, 6.] scriptum foret, *Galli Transalpini per saltus ignotae antè viae in Italiam transgressi*. Verum tamen huic loco singularis numerus *saltumque* magis convenit. *Saltus* autem Livius passim in omni historia sua vocat angustias viarum, praecelsis praeruptisque jugis ac silvis utrimque septas. CLUVER. 1. Ital. Ant. 22. p. 225. quem etiam v. ibid. c. 33. p. 360. *ipsi per Taurinos saltusque Juliae Alpis transcenderunt*, quemadmodum olim legebatur, servant Florent. Voss. uterque, Leidens. 1. Lovel. quinque, Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. et ed. Rom. anni 1472. *ipsi per Taurinos saltusque Juriae Alpis transcenderunt* Harlej. 1. *ipsi per Taurinos saltus Juliae Alpis transcenderunt* Leid. 2. *ipsi per Taurinos saltus Juliasque Alpes transcenderunt* Harlej. 2. et Portug. *ipsi per Taurino saltus Juliasque Alpes transcendunt* Gaertn. *ipsi per Taurinos saltus Juliosque Alpis transcenderent* Haverk. *ipsi per Taurinos saltusque Juliasque Alpes transcenderunt* se in margine Oxon. N. invenisse Hearne testatur; cui etiam in codd. L. 1.

Tuscis haud procul Ticino flumine, quum, in quo consederant, agrum Insubrium adpellari audissent,

2. et C. obvium fuerat *ipsi Taurino saltu invias Alpes transcenderunt.* Gaudent. Merula 2. de Antiq. Gallor. Cisalpin. 8. lectionem, quae ante Rhenanum passim obtinuit, defendit, et docet, saltum Juliae Alpis ab ipsis Alpibus Juliis diversum esse; et quidem Saltum Alpis Juliae incipere a Tricastinis, et in Tricorios descendentem viatorem sistere in Alpibus Cottiis: nullum tamen scriptorem laudavit, qui hunc saltum Juliae Alpis ab Alpibus Juliis diversum memorarit. Neque Rhenani conjectura placet, licet eam Glareanus ac Sigonius probaverint. Optimi enim codices et plerique alii *ta per* et *que*, quae ipse delet, constanter servant. An itaque ex vestigiis integerrimorum Mssorum legendum *ipsi per Taurinos saltusque inviae Alpis transcenderunt?* quod ipsum Doujatio quoque in mentem venisse video. Quod vero Doujatius etiam *Cottiae Alpis*, pro *Juliae Alpis*, conjiciat, in ea conjectura id ipsi obstabit, quod praeter alia etiam in *Juliae Alpis* obstare Rhenanus docuit; nempe eam Alpium partem nondum hoc tempore illud nomen habuisse, quum Cottius demum tempore Augusti et postea vixerit. Vide etiam, num emendandum sit proxime ad primae ed. Rom. apud Gebhardum (cui ex illis, quas vidi, consentit Parm.) lectionem *ipsi per Taurinos saltusque inviae ante Alpis transcenderunt. transcendere* autem *per saltus Alpis*, scilicet in Italiam. Ita *transcendere per ruinas muri*, scilicet in urbem, Liv. 36, 34, 4. *Hostes partim per ruinas jacentis muri transcendere conantur, partim scalis adscensus tentant.* Ejusdem quoque editionis lectio permovere posset, ut scribatur *ipsi, per Taurinos saltusque invios,* (nempe qui apud Taurinos erant) *Alpes transcenderunt. Transcendere Alpes*, ut mox cap. seq. *Quum transcendisset Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, considunt. transcendere sepem, vallum, murum, ruinas.* Liv. 6, 2, 11. *Transcendentibus sepem incendio absumtam.* 42, 63, 6. *Eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas conaretur.* Epit. Liv. 48. *Murum primus omnium transcendit.* Tacit. 5. Hist. cap. ult. *Ne Germanicae legiones et Gallica juventus Alpes transcenderet.* Plinius 36. H. N. 1. *Caedimus montes trahimusque, nulla alia quam deliciarum caussa, quos transcendisse quoque mirum fuit.* V. etiam quaedam ad 40, 9, 9. Vocem *saltus* ejusque significationem apud Livium inlustrat etiam Cluver. 3. Ital. Ant. 10. p. 1080. Eodem sensu vocem hanc etiam usurpavit 9, 2, 7. *Saltus duo alti angusti silvosique sunt, montibus circa perpetuis inter se juncti. jacet inter eos, satis patens, clausus in medio, campus herbidus aquosusque, per quem medium iter est. Sed antequam venias ad eum, intrandae primae angustiae sunt.* ubi quod antea *saltum altum angustum silvosumque* vocarat, postea *angustias* dicit.

§. 9. *Fusisque acie Tuscis*] *Etruscis* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. Sed passim ita variant codices. V. supra ad 2, 47, 6.

Quum, in quo consederant, agrum Insubrium adpellari audissent] *eum, in quo*, pro *cum* sive *quum*, Fragm. Hav. Sed

cognomine Insubribus pago Aeduorum: ibi, omen sequentes loci, condidere urbem: Mediolanum adpellarunt.

solent passim hae voculae in Mstis confundi ob literarum similitudinem. V. supra ad 4, 19, 2. Et quidem eo magis id hoc loco factum, quod indoctus librarius id pronomen necessarium credebat propter sequens *quo*. Verum saepe id eleganter omitti, infra videbimus ad 23, 15, 4. Interim tamen inde etiam factum esse censeri debet, ut scriba Haverk. dederit *quum locum*, *in quo*. quin et ipse ille Fragm. Hav. *eum*, *in quo consederant loco*, *agrum*. Praeterea *in quo sederant* Voss. 1. Verbum *consederant* deficit in Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. Denique *agrum Insubrium apopulari* Lovel. 3. *agram subrium adpellari* Lovel. 4. et 5. a m. 1. ubi prima syllaba vocis *Insubrium* absorbetur a litera finali vocis praecedentis. V. supra hoc lib. c. 27, 6. *agrum Insuberem adpellari* legendum censet Pighius in Annal. ad ann. 531. p. 129. Sed omnes codices vulgatam lectionem tuentur. Infra 30, 18, 1. *In agro Insubrium Gallorum cum Magone Poeno signis conlatis pugnarunt.*

Cognomine Insubribus pago Heduorum] Subauditur *existente*. Sensus est, apud Heduos quoque pagum fuisse, qui *Insubrium* diceretur. RHEN. Subauditur, *existente*, inquit Rhenanus. Scribe potius *cognominem*. Virgilius 6. Aen. [383.]

—— *gaudet cognomine terra.*

Ubi addit Plautum in Bacchid. Servius. J. FR. GRON. Hoc modo edidit etiam Frobenius anno 1531. eumque secuti recentiores lectionem illam servarunt usque ad Sigonium. Si autem haec scriptura genuina est, dicendum foret, ultimam literam *τοῦ cognominem* interceptam esse a primis duabus vocis sequentis *Insubribus*; de quo errore infra v. ad 37, 29, 5. Malim tamen nihil mutare, quum quod codd. in lectionem receptam consentiant, et Livium alibi vocem *cognominis* usurpasse non observaverim; tum quod saepius participium verbi substantivi apud Livium subintelligi soleat, ut ipse Gronovius aliquoties ad Livium docuit. V. supra ad 4, 47, 7. Ceterum *cognomine et Insubribus pago* Lovel. 2. *cognomine Insubrio pago* Lovel. 3. Miror, viros doctos, qui supra hoc cap. recte *Aeduos* dederunt, hic tamen omnes alteram orthographiam *Heduorum* tam patienter tulisse. Reposui itaque *Aeduorum*. V. supra ad §. 5.

Omen sequentes loci condidere urbem: Mediolanum adpellarunt] Habet vetus codex *Mediolanium*. RHEN. *Mediolanium* etiam Florent. Harlej. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. Straboni etiam ac Ptolemaeo nomen hujus urbis *Μεδιολάνιον* formari, observat Cluver. 1. Ital. Ant 24. p. 240. Receptam tamen lectionem servo, in quam consentiunt maxima pars codicum, et inter eos plerique integriores: quin et ipse Livius *Mediolanum*, non *Mediolanium*, vocat infra 34, 46, 1. *Mediolanum appellaverunt* Lovel. 2. [*Mediolanumque appellaverunt* Veith.] *Mediolanumque appellarunt* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Gaertn. addita copula conjungente, quasi

XXXV. Alia subinde manus Cenomanorum, 1
Elitorio duce vestigia priorum secuta, eodem saltu, favente Belloveso, quum transcendisset Alpes, ubi

sine ea oratio Livii minus cohaereret: quum tamen, Livium ita saepe loqui solitum fuisse, norint, qui lectione ejus adsueti sunt. Ita supra 1, 2, 6. *Secundum inde proelium Latinis, Aeneae etiam ultimum operum mortalium fuit. Situs est, quemcumque eum dici jus fasque est, super Numicium flumen. Jovem Indigetem adpellant.* c. 1, 2. *Brevi stirps quoque virilis ex novo matrimonio fuit: Ascanium parentes dixere nomen.* Ita plures codd. pro *cui Ascanium.* V. Gronov. ad eum locum. Praeterea *nomen sequentes loci* Fragm. Hav. [Veith.] Alibi saepe *nomen* et *omen* in Mstis commutantur. V. N. Heinsium ad Claudiani 1. in Eutrop. 491. Salvagn. ad Ovid. Ibin 101. et Bentlej. ad Horatii 3. od. 14, 2. Insuper *omen sequente loci* Haverk. qui etiam *condere*, pro *condidere*, exhibet.

§. 1. *Alia subinde manus Cenomanorum*] Atque hinc existimo, quosdam erroris sumsisse ansam, ut hoc loco pro *Cenomanorum* substituerint *Germanorum*, non attendentes hic antea de Belloveso utique Gallo dictum, Taurino saltu per invias Alpes duxisse suos, subsecutos autem eodem saltu Cenomanos. quod de Germanis, qui in Tricastinos non venerant, intelligi non potest. Praeterea hic Gallorum in Italiam transitus describitur, non aliorum populorum. Primum autem Livius commemorat septem Celtarum populos cum Belloveso venisse in Italiam: post hos Cenomanos, tertio Salvios, quarto Bojos Lingonesque, ultimo Senones, qui Romam delevere. Fortassis et inde decepti, quod sensum auctoris non recte perceperunt. Non enim Livius vult dicere, Cenomanos ibi transcendisse Alpes, ubi Brixia ac Verona sunt, sed, postquam per Bellovesi vestigia in Italiam venerint, consedisse ad ea loca, (videlicet superioribus occupatis per priores) ubi nunc Brixia ac Verona, quae quidem antea Libuorum erant. Et Plinius 3, 19. Brixiam Cenomanorum urbem fatetur, quemadmodum et Ptolemaeus [3, 2.] et Livius quoque l. 2. de bello Macedonico [c. 30, 6.] GLAR. In nonnullis Livii exemplaribus *Germanorum* habetur vocabulum. unde doctis etiam viris controversia mota, utrum vocabulum magis genuinum sit. quippe in tabulis quoque marmoreis triumphorum ovationumque ducum Romanorum, quae Romae in Capitolio etiam nunc visuntur, ita scriptum est. *M. CLAVDIVS. MARCELLVS. COS. DE. GALLEIS. INSVBRIBVS. ET. GERMANEIS. ISQVE. SPOLIA. OPIMA. RETTVLIT DVCE. HOSTIVM VERDVMARO. AD. CLASTIDIVM. INTERFECTO. AN. DXXXI.* Verum quam doctissime Carolus Sigonius in Fastis suis monet, *Germanorum* heic nomine intelligi eos, quos Polyb. 2, [22. et seqq.] Plutarchus in Marcello [p. 299.] et Orosius 3, 13. vocant *Gaesatas* Gallos: qui ab Insubribus mercede ad hoc bellum adversus Romanos e Gallia Transalpina conducti fuerant. *Cenomanos* autem in Italia Gallos socios fuisse Romanorum, non hostes, disertis verbis testatur ibidem

nunc Brixia ac Verona urbes sunt, (locos tenuere

Polybius [c. 24.] Sed nomen id gens ex Gallia in Italiam secum attulit, quidpe testibus Caesare belli Gallici comment. 7, [75.] et Plinio 4, 18. ac Ptolemaeo [2, 8.] in descriptione Galliae *Aulercorum* duo potissimum fuerunt in Gallia genera, contermina sibi invicem, quorum alteri cognominabantur *Eburovices*: unde caput eorum, *Mediolanum* quondam, hodieque in Normannia vocatur detorto gentis vocabulo *Evreux*. Alteri dicebantur *Aulerci Cenomani*: quorum caput, apud Ptolemaeum *Vindunum*, hodie adpellatur *Le Mans*, et regio ipsa *le Maine*. Illi cum aliis supra memoratis populis *Insubrium* gentem in Italia constituerunt, caputque gentis *Mediolanum*. Hi patrio nomine, quod domo attulerant, retento juxta eos, quos domi etiam conterminos consanguineosque habuerant, consederunt. Plinius 3, 19. *In mediterraneo regionis Decimae coloniae, Cremona, Brixia, Cenomanorum agro; Venetorum autem Ateste. Venetos Trojana stirpe ortos auctor est Cato. Cenomanos juxta Massiliam habitasse in Volcis.* Ab oceano ac septemtrionalibus Galliae partibus profectos heic juxta Rhodanum amnem et Massiliam aliquantulum subsedisse, antequam in Italiam transgrederentur, c. 22. [1. Ital. Ant.] ostensum. Horum nomen quum Graecis etiam auctoribus Polybio, Straboni ac Ptolemaeo scribatur per *e*, *Κενομανοί*, miror, quosdam contendere, apud Livium scribendum esse per *ae*, *Caenomani*. Nihil item est, quod quidam ex Plinii exemplaribus docent, geminato *nn* legendum esse ubique *Cenomanni*. quidpe utraque scriptio recta probaque est. Sic enim in Germania gens inter Rhenum, Moenum, et Danubium, modo *Alemani*, modo *Alemanni* scripta reperitur. Sic qui Graecis dicuntur *Βρεττανοί*, Latinis sunt *Britanni* et unico *n*, *Britones*. Sic denique *Germani* quoque dici poterant *Germanni*. quod ipsum propius ad Germanorum sive Teutiscorum linguam accessisset: quibus singulare *ein German*, multitudinis numero fuit *di Germannen*, et *Germänner*. CLUVER. 1. Ital. Ant. 26. p. 250. et 251. *Germanorum* praeferunt omnes codices, non mei tantum, sed etiam quinque Oxoniënses, quos Hearne adhibuit, et tres Vaticani optimae notae, quos consuluit Dominic. Georgius. V. eum de antiq. Italiae Metropolibus c. 2. p. 17. Sed consentiunt viri docti, lectionem vitiosam, cique substituendum esse *Cenomanorum*, quod jam Basileënses anno 1555. ac Sigonius receperunt. Quin et Sigonius nominatim Glareani conjecturam in prima Scholiorum editione probavit; quod tamen in recentioribus, incertum quam ob caussam, subpressum est, licet tamen ea emendatio in contextu servata sit: rectius, quam factum est a secutis editoribus, qui vitiosum *Germanorum* retinuerunt; donec iterum Gruterus in postrema edit. *Caenomanorum* daret: quomodo deinde recentiores omnes vulgarunt. Sed, vocem illam non per diphthongum *ae*, sed per simplicem literam *e* scribendam esse, recte Cluverius docuit, quae orthographia etiam passim alibi apud Livium recipitur. Quare de vera scribendi ratione dubitare non debebat Cellarius in Geogr. antiqua 2, 9. p. 433.

Elitovio duce priorum vestigia secuta] Antiqua lectio *Etitovio duce*. et adscripsit in mar-

Libui) considunt. post hos Salluvii, prope anti- 2

gine quidam *Eciovio*. RHEN. Legendum puto *Litavico duce*. quod nomen est l. 7. comment. apud Caesarem [c. 37. et seq.] atque etiamnum hodie manet in Gallia. GLAR. *et Titonio duce* Voss. 1. Lovel. 5. et Gaertner. *et Ticonio duce* Leid. 2. et Lovel. 1. *Zetonio duce* Lovel. 4. *Citonio duce* Voss. 2. Lovel. 3. Haverk. et Hearnii Oxon. C. *et Citonio duce* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et tres optimae notae Vaticani apud Georgium l. l. *et Titovio duce* Leid. 1. *Ettovio duce* Harlej. 1. *Etytovio* Florent. et Klock. *Elitonio* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. qui idem *Atonio* in L. 2. *Iconio* in B. et *Aelitovio* in ed. Rom. principe invenit. Omnes vero edd. quibus usus sum, etiam Rom. anni 1472. *Elitovio duce* servant. Non displicet Glareani conjectura *Litavico duce*, quam etiam veram credidit Doujatius. Nisi forte verius sit *Litovico*. (* prius tamen malo. v. Misc. Obs. Vol. 5. T. 3. p. 77.) Deinde *vestigia prioris secuta* Haverk. Mox etiam *Beloviso* Leid. 1. et Harlej. 1. Et ita olim fuerat in Florent. pro quo postea *Belbaeso* substitutum est. *Belloviso* Klock. *Belloneso* Lovel. 4. *Beloveso* Portug. *Boloveso* Haverk. V. supra ad cap. praec. §. 3.

Quum transcendisset Alpes] Vet. lib. *transcendissent*. Quod probo, quia sequitur etiam *considunt*. Caenomani, inquit, cum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia et Verona sunt, (eos locos ante Lebui tenuere) considunt. SIG. Non necessaria est emendatio. Liv. 26, 18. 6. *Civitas prope inops consilii comitiorum die tamen in campum descendit, atque in magistratus versi circumspectant ora principum*. Ibid. c. 21, 16. *Super haec exercitus Romanus iratus, partim quod cum imperatore non devectus ex provincia esset, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni jungebantur militia. transcendissent* tamen etiam habent libri Vaticani apud Georgium de Antiq. Ital. Metropolibus c. 2. DUK. *transcendissent* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et codd. tres Vaticani apud Georgium l. l. Similia plura vocabula Livium collective usurpare solitum fuisse, infra videbimus ad 35, 26, 9. Optimi meorum vulgatum defendunt; sed facile linea transversa, qua ταχυγράφοι loco τοῦ n uti solent, perperam vel omitti, vel addi potuit.

Ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt] Cluver. 1. Ital. Ant. 26. p. 251. dicit, verendum fore, ne pro *Verona* legendum sit *Cremona*, quia Plinius 3, 19. *Veronam* Raetorum et Euganeorum oppidum vocet, *Cremonam* contra in Cenomanorum agro sitam esse tradat, nisi Justin. 20, 5. ubi oppida enumerat, quae Galli in Italiam transgressi condiderunt, omissa *Cremona*, *Brixiam* cum *Verona* conjungeret, nisi item Catullus carm. 68. *Brixiam Veronae* pronunciaret *matrem*. Conjicit itaque, *Veronam* ab Euganeis Raetisque potuisse primum condi, post vero ab Cenomanis occupari, et nova colonia augeri, ut Mantuae quoque accidit. V. etiam eumdem Cluver. 1. Ital. Ant. 16. p. 116. Quod Cluverius rejecit, recoxit postea Scipio Maffejus in dissertatione lingua Italica conscripta dell' antica condizion di Verona, anno 1719. Venetiis edita, ubi Justinum hallucinatum, disfichton Catulli supposititium et

quam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ti-

inter spuria referendum, Ptolemaeo, qui 3. Geogr. 1. inter *Κενομανῶν πόλεις* memorat *Οὐήρωνα*, nullam fidem habendam, hic denique apud Livium *Cremona*, pro *Verona*, legendum esse contendit; quam praecipitem ac calidam temeritatem a nullo umquam prudenti critico probatum iri confido. Non diu postea etiam Dominicus Georgius sententiae ejus obposuit Exercitationem historicam de antiquis Italiae Metropolibus lingua Latina Romae editam anno 1722. qua inter alia testatur, se in tribus optimae notae codicibus Vaticanis constanter *Brixia ac Verona urbes* invenisse; et multis insuper totam sententiam Maffeji erudite refellit. omnes etiam codices mei nihil hic a recepta lectione recedunt, nisi quod in uno Gaertn. *Brisia* sit, pro *Brixia*, sollemni errore librariorum, passim literas *s* et *x* confundentium. De quo eorum lapsu plura infra v. ad 26, 19, 4.

Locos tenuere ibi: considunt] Locum pristinae lectioni restitueris, si legas et distinguas: *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere Libui, considunt*. RHEN. Iidem, qui priorem emendarunt temere, meo quidem judicio, hunc quoque corruperunt, pro *Libui* reponentes *ibi*. Nec obstat, quod et Plinius [3, 17.] et Ptolemaeus [3, 1.] Libuis Vercellas attribuant. Verisimile est enim, ante Gallorum adventum latiores fines habuisse eos. In codicibus Ptolemaei magis pudendo errore *Lybici* legitur. GLAR. Omnes etiam codices mei conspirant in emendationem Rhenani, nisi quod *Libii considunt* sit in Harlej. 2. et Haverk. (quod prope ad *Libicos* Plinii 3, 17. et *Λιβικοὺς* Ptolem. 3, 1. accedit) *Libii sunt* in Lovel. 5. *libri sunt* in Lovel. 4. *ibi considunt* vero in Portug. a m. 2. Nec differunt codices Vaticani a Georgio consulti, nisi quod hoc modo distinguant *urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt post hos*. Emendationem eamdem Rhenani probant etiam edd. vett. usque ad Aldum, qui primus quidem *locos tenuere. ibi considunt: post hos* in contextum admisit; sed inter errata retulit, legendum esse *Libui considunt*, quomodo iterum eum secuti ediderunt, usque ad Frobenium, qui anno 1531. Aldinam lectionem *ibi considunt* revocavit. Locum hunc tentavit quoque Cluverius, quem v. ad verba sequentia. Tentavit etiam Gronovius Dissert. Epist. in T. Livii loca quaedam Geogr. Ep. 1. p. 8. quae inter varias dissertationes ad finem Livii conspiciuntur: ubi viri Celeberrimi sententia videri potest.

§. 2. *Post hos Salluvii: qui prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem, petiere Apenninum*] In hiis verbis errata complura latent. In primis nescio, an, pro *Salluvii qui*, scribendum sit *alii Libui*. Vetustum exemplar habet *Post hos Salluvii qui*. Deinde habet non *prope*, sed *praeter*. Postremo dumtaxat habet, *circa Ticinum amnem Poeninon*. Ut satis liqueat, verbum *petiere* postea additum ab aliquo, qui voluerit sententiae corruptae succurrere. Ego dictionem *Poeninon* quoque ex veteri codice eradendam puto. Nam indubie parum peritus aliquis librarius pro *dein Boji* scripsit *Peninon*, quod in archetypo fortassis erat *Penivoji*, *v* litera pro *b* posita. Mox versum est in *Apenninum*, et adjectum

cinum amnem. Penino deinde Boji Lingonesque

verbum *petiere*, ut consisteret sententia. Quare et sic lego, *Post hos Salluvii, praeter antiquam gentem Laevos Ligures incolentes circa Ticinum amnem. Dein Boji Lingonesque transgressi.* Subauditur vero verbum *Post hos Salluvii*, scilicet *transcenderunt Alpes.* Porro scio nominari *Poenina juga* apud Tacitum [1. Hist. 61.] et *vallem Poeninam*, quae vulgo *Vallesia* dicitur, in veteri inscriptione [apud Gruterum p. 376. n. 6.] Sed locum hic ea vox non habet. RHEN. Et hunc quoque locum idem Beatus egregie restituit: quamquam id obscurum est, num *Salluvii* cum *Salviis Salibusque* idem sit populus. *Levos* item *Ligures* non memini fere apud auctores legere. GLAR. Dici non potest, quam hic locus mendose legatur, ita ut nec sententiae sanitas exstet, neque verborum. His autem incommodis ope unius veteris libri, longe omnium, quos legi, optimi, subvenimus, in quo ita est: *Post hos Salvii, qui, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes citra Ticinum amnem expulere. Poenino deinde Boji, Lingonesque transgressi.* Sensus est: Post Caenomanos Salvii Alpes transgressi sunt, qui omnes citra Ticinum amnem incolentes, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, expulere. Post hos Boji, Lingonesque Alpes Poenino transgressi etc. Est enim propositum auctori nostro ostendere, qui Galli qua parte Alpium transgressi sint, et, quibus populis pulsis, qua in parte Italiae consederint. Itaque Bituriges, inquit, et Arverni, Taurino saltu Alpes transgressi, agrum Insubrium tenuerunt. Eodemque saltu Caenomani cum transcendissent Alpes, Lebuorum loca occuparunt. Post hos Salvii transgressi, praeter Laevos Ligures, reliquos, qui citra Ticinum amnem incolunt, expulerunt. Deinde Boji Lingonesque, Poenino transgressi, Etruscos Umbrosque agro pellunt, ita tamen, ut se intra Apenninum continerent. Quod ad singulas voces pertinet, in vet. lib. est modo *Saluvii*, modo *Salvii*, qui iidem a Plinio *Salyi*, ab aliis *Salyes* nominantur. *Laevi Ligures* etiam cum diphthongo sunt in veteribus libris, de quibus Plinius 3, 17. *Ex Liguribus Laevi ac Marici condidere Ticinum non procul a Pado, sicut Boji trans Alpes profecti Laudem Pompejam.* Porro autem alii habent *Poeninon*, alii *Poenino*, quas voces inducendas esse censet Rhenanus. Ego autem probo magis *Poenino*, ut duas vias, quibus Galli in Italiam venerint, ostendat, *Taurino saltu et Poenino jugo.* De quo Liv. 21, [38, 6.] sic: *Miror ambigi, quanam Hannibal Alpes transierit, et vulgo credere Poenino, atque inde nomen et jugo Alpium inditum, transgressum.* Et post: *Neque verte montibus his ab transitu Poenorum ullo Veragri incolae jugi ejus norunt nomen inditum, sed ab eo, quem in summo sacratum vertice Penninum montani appellant. Laevos Lebuosque* Polybius *Λαόυς* et *Λεβεκίους* vocat 2, [17.] SIG. Recte membranae nostrae, in quibus est, *incolentes circa Ticinum amnem, Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi.* Neque aliter Sigonius, cujus notas ad hunc locum vide. MOD. MSS. Gothofr. habet *Levõs Ligẽs incolentes circa Ticinum amnem Peni ñ deiñ Boji Linguonesque*

transgressi, quum jam inter Padum atque Alpes om-

transgressi. Lego: *qui praeter antiquam gentem Laevos, omnes Ligures incolentes circa Ticinum amnem pepulere. Peninum deinde Boji.* KLOCK. Sigonius subvenire huic foedissime corrupto loco ait ex libro omnium, quos se legisse memorat, optimo: *Post hos Salvii, qui, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes citra Ticinum amnem expulere. Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi.* Emendationum rationes require apud ipsum. Pall. pr. ac tertius *Salivii.* Sec. *Salivi.* Andreas *Salluvii.* Camp. *Salvii.* Deinde illi iterum duo, *circa Ticinum amnem pene noti. Deinde Boji Lingonesque.* At sec. *qui prope antiquam gentem Laevos Ligures incolentes citra Ticinum amnem expulere.* (superscriptum *partie*) *Poenino deinde Boji.* Superscriptum quoque *Peninum.* Locus neque heri neque hodie depravatus, quem hoc modo edidit Andreas *circa Ticinum amnem Peninum. deinde Boji Ligurescque.* Alio Camp. *qui prope antiquam gentem Levos Ligures incolentes debellavere circa Ticinum amnem. Poeni deinde Boji Ligonesque.* GEBH. Sigonii lectio uti satis sana ac genuina sit, vehementer ego adhuc vereor: utique, quum nulli umquam alias *Salvii* seu *Salluvii*, nulli *Libui* seu *Lebui* populi memorentur in Italia: quorum hi corrupto haud dubie sunt vocabulo ii, qui Polybio dicuntur *Λεβέκιοι*, *Lebecii*, Ptolemaeo ac Plinio *Libici*, vel, ut alia Plinii exemplaria habent, *Libicii* et *Libitii.* Quapropter hunc locum, miserrime ab omnis Geographiae imperitissimis Grammaticis jam olim dilaceratum sic resarcire coner. *Alia subinde manus Cenomanorum, Elitovio duce vestigia priorum sequuta, eodem saltu, favente Belloveso, quum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Post hos Libici, ex Salviis orti, prope antiquam gentem Levos Ligures, incolenteis circa Ticinum amnem considunt.* Vocem, quae hinc sequitur, *petiere*, ii de suo inseruerunt, qui proximum vocabulum *Poenino* sive *Pennino* verterunt in *Apenninum.* quod ipsum nullo pacto heic consistere posse, quam disertissime ex continuo subsequenti liquet oratione; ubi *Boji* tandem *Lingonesque, quum jam inter Padum atque Alpeis omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscorum modo, sed etiam Umbrorum agros* inter Padum et Apenninum occupasse narrantur. *Libicos* autem *ex Salviis* fuisse *ortos* Plinius quoque testatur 3, 17. Laevis vero, (sive Gallis, ut vult Polybius [2, 17.] seu Liguribus, ut placet Plinio [3, 17.] fuisse contermines, ex eodem simul Plinio, simulque Polybio et Ptolemaeo patet. Nam *Λαίους καὶ Λεβικίους*, id est, *Laevos atque Lebecios*, Polybius circa ortus sive fonteis Padi, in laeva amnis ripa, collisse tradit: Ptolemaeus autem et Plinius Libicorum oppidum faciunt *Vercellas*; Laevorum vero Ligurum *Ticinum*; quod nunc *Pavia* dicitur. Hanc igitur veram atque germanam Livii fuisse scriptionem omnino ego mihi persuadeo. CLUVER. 1. Ital. Ant. 22. p. 226. Locus olim vexatus. Legebatur in editis: *Salluvii, qui prope antiquam* etc. *amnem petiere Apenninum. Deinde Boji.* Sed *τὸ qui* et *petiere* boni scripti omnes respuunt, habentque etiam *Penino*, nec

nia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscos

non *praeter antiquam*, ut indicavit Rhenanus. Qui male, *alii Libui*, pro *Salluvii;* nam Gallici populi nomen requiritur, qui vicinos Libuis Laevos Ligures ad Ticinum habitantes sit adortus. Jam *Pennino* inducendum non esse subscribo Sigonio. Nec vero recte ex praecedenti periodo hujus sententiam integrat Rhenanus subaudito verbo *transcendunt:* nam et propius aliud intervenit *considunt*, nec Livius modo praeter hos Laevos Liguresque transcendisse vult Gallorum gentem, sed eorum etiam pulsorum sedem occupasse. At quem librum veterem longe optimum commendat Sigonius, unde et profert, *Salluvii qui*, moxque *Ticinum amnem expulere;* is meo judicio debet hic inter pessimos censeri. *expulere* Livii non est, qui voluit ex sequenti membro post *τὸ amnem* subaudiri *agro pellunt*, quemadmodum et *transgressi*. quod ut minus animadverteretur, interjecta in causa fuere, quae orationem obscurant. Ita ergo scripsit ille: *Post hos Salluvii, praeter antiquam gentem Laevos, Ligures incolentes circa Ticinum amnem, Pennino deinde Boji Lingonesque transgressi, quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscos modo, sed etiam Umbros, agro pellunt.* Ut videas nihil deesse, nisi quod commode κατ' ἔλλειψιν ad intellectum refertur, omissis iis, quibus producitur ambitus orationis, ipsa, ut cohaerent, considera: *Post hos Salluvii* (eodem Taurino saltu transgressi) *Laevos et Ligures circa Ticinum; deinde Boji Lingonesque Pennino transgressi, Etruscos et Umbros agro pellunt.* Adde Sigoniam. Libuorum Laevorumque et Ligurum meminit etiam noster 33, [37, 6.] *Quos non adepti Pado repente ratibus trajecto, Laevos Libuosque quum pervastassent, redeuntes inde Ligurum extremo fine*, etc. Neque offendat quemquam, quod hic appellantur iisdem nominibus illa loca incolentes, quum iftic pulsi dicuntur. Nam Galli etsi homines bonam partem expulissent, nomen ejectae gentis subiere. Quod in multis accidit coloniis Romanis. Sic Carthaginem Capuamque transscripti, atque ex illis, etsi origine Romanis, postea nati, Carthaginienses et Campani vocabantur, non Romani. Unde Strabo l. 5. [p. 216.] *Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραλαβόντες καὶ πέμψαντες ἐποίκους πολλαχοῦ, συνεφύλαξαν καὶ τὰ τῶν προεποικησάντων γένη· καὶ νῦν Ῥωμαῖοι μὲν εἰσὶν ἅπαντες, οὐδὲν δ' ἧττον Ὀμβρικοί τέ τινες λέγονται καὶ Τυῤῥηνικοί, καθάπερ Ἐνετοὶ καὶ Λίγυες, καὶ Ἰνσουβροι.* Cluverius ita corrigebat, *ubi nunc Brixia et Verona urbes sunt, locos tenuere. Post hos Libici ex Salviis orti, prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem considunt.* J. FR. GRON. Et hic etiam locus varie admodum in MStis legitur. Primo *et post hos*, addita ab initio vocula, habent Voss. 2. et Lovel. 3. Verum ea videtur nata esse ex varia lectione olim ad marginem notata, sed deinde in contextum perperam recepta. Scriptum enim fuisse puto *considunt*, *ēt*, ut indicaretur, legi in codicibus vel *considunt*, vel *consident;* postea vero librarium, qui nesciebat, quid illo *ēt* indicaretur, suprascriptam lineam omisisse, atque *τὸ et* ad sequentia retulisse. Deinde *Salluvii* Voss. 1. et Harlej. 1. *Saluvii* Voss. 2. Leid. uterque, et

modo, sed etiam Umbros, agro pellunt: intra Apen-

Lovel. 1. *Sallinii* Fragm. Hav. *Sallini* Harlej. 2. et Haverk. *Salivii* Lovel. 3. *Salvini* Lovel. 2. *Salvinii* Lovel. 4. et 5. *Salluii* Florent. *Salvii* Gaertn. et Portug. quae eaedem fere lectionum varietates supra in Mſtis obcurrerunt cap. praec. §. 7. unde in eam incidi conjecturam, eamdem etiam gentem hic indicari, et *Salyes* legendum esse. Quo tempore prima Gallorum colonia in Italiam proficiscebatur, Salyes sedes habebant circa Rhodanum, et Phocaeensium colonos armis regione sua arcere conabantur. Nunc vero, popularium exemplum secuti, ipsi quoque partem civium ad novas sedes in Italia quaerendas miserunt. *Salluvios*, et *Salyes* eamdem gentem fuisse dicto loc. monui. *Salyes* tamen, quam *Salluvii*, malo, quia Livius hanc gentem ita adpellat etiam infra 21, 26, 3. *Praeter oram Etruriae Ligurumque, et inde Salyum montes pervenit Massiliam.* Alia quidem forma *Salyi* memorantur 31, 10, 2. *Excitis Salyis, Ilvatibusque et ceteris Ligustinis populis.* Sed convenit inter viros doctos, locum hunc mendosum esse. Eadem tamen forma *Salyes* vocantur *Salyi* apud Florum 2, 3, 5. et 3, 2, 3. Ubi viri docti videndi sunt. Etiam apud Plin. 3, 4. *Oppida Latina Aquae Sextiae Salyorum, Avenio Cavarum.* at *Sallyi* apud Plin. 3, 5. *Ligurum celeberrimi ultra Alpes Sallyi, Deceates, Oxubii.* Jam autem, horum sive *Salyum*, sive *Salyorum*, sive *Sallyorum*, coloniam in Italiam deductam esse, inde patet, quod urbs Italiae Transpadanae Vercellae ab iis orta sit, teste Plin. 3, 17. *Vercellae Libicorum ex Sallyis ortae.* quo loco Joh. Harduinum hanc scripturam servasse miror, quum utroque superiori loco *Salluviorum* et *Salluvii* ediderit. Miror insuper, eum, Cluverii sententiam secutum, ad hunc locum adnotasse, Libicorum gentis, *quae ex Salluviis ortum traxit*, caput Vercellas fuisse; quum jam recte Cel. Jac. Gronovius in Differt. Epist. in T. Livii loca quaedam Geogr. Ep. 1. p. 9. docuerit, non totam Libicorum gentem, sed tantum unam ejus urbem Vercellas ex Salyis ortam esse. Idem autem Cel. Gronovius hic legendum censebat *Post hos Salassi.* Et convenit certe, Salassos sitos fuisse in Gallia Cisalpina, ortos etiam fuisse secundum Catonem apud Plin. 3, 20. ex gente Taurica; quam originis Gallicae esse, multis probare nititur Cluver. 1. Ital. 11. p. 87. Quo minus tamen huic conjecturae adsentiri queam, illud obstat, quod vox *Salassi* nimium a vulgata lectione recedat, neque facile in similia vocum monstra, qualia hic in Mſtis obvia sunt, abiisse inveniatur. Tum voculam *qui*, quam J. Fr. Gronov. bonos scriptos omnes respuere monet, apud me tamen superest in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Eam tamen delendam esse adsentior. Hinc *praeter*, quod Rhenanus et Sigonius in suis invenerunt, in nullo meorum supereſt, qui omnes servant *prope*; nisi quod *proten* sit in Florent. Postea *Leves Ligures* Voss. 2. Leid. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *citra Ticinum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *citra Ticinium* Lovel. 5. Insuper *amnem petiere* Fragm. Hav. [Veith.] *amnem*

penninum tamen sese tenuere. Tum Senones, re- 3
centissimi advenarum, ab Utente flumine usque ad

expulere Haverk. Tandem *Poenino* deest in Fragment. Hav. [Veith.] *Pevino* ejus loco praefert Haverk. *Ponino* Harlej. 2. *Poeninonde Boji* Florent. *Poeninon* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. ambo. *Poeniñ* Harlej. 1. *Peni vero* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *pene noti* Voss. 2. et Lovel. 3. *Poenino* unus tantum Portug. Hearne vero testatur solum Oxon. C. legere *Apenninum* pro *Poenino*, at reliquos exhibere, ut edidit, id est, *Post hos Salluvii, prope antiquam gentem Laevos, Ligures incolentes circa Ticinum amnem. Poenino deinde.* Georgius autem in tribus optimae notae Vaticanis invenit *post hos Salivi, qui prope antiquam gentem Lenos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem.* An itaque legendum? *Post hos Salyes*, scilicet quum transcendissent Alpes eodem saltu, *prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem*, scilicet considunt. *Poenino deinde* etc. Vide insuper, num legi possit, *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt, et post hos Salyes* (sive, ut Gronovius conjicit, *Salassi*) *prope antiquam gentem Laevos Ligures* etc. Loco etiam manum admovit Doujatius, qui, sola interpunctione mutatâ, eum proxime ad mentem Cluverii redigere voluit. Sed, ut pateat, quanta negligentia Livium tractarit, proponit deinde, quemadmodum legendum atque interpungendum censuerit; at ita ejus lectio a vulgato ne minimum quidem differt. Verum ex ipsius expositione colligi potest, ita distinguendum putasse: *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt post hos Salluvii prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem. Pennino deinde Boji* etc. Addit enim, hic describi tertiam Gallorum in Italiam inruptionem, qua Libui Salluviorum pars narrantur juxta antiquos Ticini accolas Laevos Ligures sedes occupasse, et *Libuos Salluvios* per adpositionem dici, ut *Galli Senones.* Verum huic conjecturae, qua Libui auctoritate Plinii Salluviorum coloni statuuntur, idem obstat, quod ex sententia Cel. Jac. Gronovii, emendationem Cluveri refellentis, Harduino obstare modo dictum est.

Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi] Quidam codices habent *Ligures*, sed errant. Boji autem Galliae haud dubie priscus populus, quippe qui cum Lingonibus in Italiam hic tot ante secula venisse tradantur, ubi in immensam potentiam creverunt, ita ut cum Romanis exercitibus saepe conflixerint, idque multis annis, ut ex tertia quartaque decade apud Livium late patet. Postremo autem a Romanis ejecti supra Taurisços ad Danubium habitarunt. Rursus tempore Marii una cum Cimbris ac Helvetiis, ut Strabo scribit l. 7. adversus Romanos pugnavere, atque etiam tum victi, ad tempora usque C. Caesaris vicini Helvetiis in parte aliqua Hercyniae sylvae, ut quidam credunt, manserunt: cum quibus postea contra Caesarem tulerunt arma: ubi rursus victi, deprecantibus Caesarem Heduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut ipse ait, in antiquam remearunt patriam, relicta, ut verisimile est, ad Danubium

Aesim fines habuere. Hanc gentem Clusium, Ro

prole aliqua, unde quidam Boëmos ac Bavaros dictos volunt. Haec pluribus verbis, quam oportuit, egimus, ne temere libri emendarentur, si quando non congruentia de Bojis apud auctores inveniantur, propter tot ejus populi mutationes. GLAREAN. Quam varie τὸ *Poenino* in codd. vetustis scribatur, ad verba praecedentia vidimus. In optimis et recentissimis hodie editionibus *Poenîno* circumfertur, nisi quod Doujatius *Penino* exprimi curarit. Sane diphthongus *oe* placuit illis, qui Alpium hanc partem a transitu Hannibalis et Karthaginiensium sive Poenorum nomen habere existimarunt; quam opinionem Livius rejecit, docens potius a Deo, qui in summo vertice sacratus erat, nomen habuisse, 21, 38, 9. Eum autem *Peninum* dictum esse, infra videbimus dicto loco. quare hic etiam *Penino* cum Doujatio recepi. *Ligures* autem praeferunt edd. principes, pro quo primus Aldus *Linguones* reposuit; et ita est in Leid. 1. Reliqui exhibent *Lingones*, quae vera etiam scribendi ratio est. Quod autem Glareanus Bojos Cimbrorum in expeditione adversus Romanos tempore Marii socios fuisse ex Strab. probare conatur, vereor, ne negligenter nimis Strabonem consuluerit, qui l. 7. p. 293. expresse narrat, Bojos olim silvam Hercyniam incoluisse; Cimbros autem, quum in eum locum inpetum facerent, a Bojis repulsos ad Istrum et Scordiscos, inde ad Teuristas et Tauriscos, tum ad Helvetios abiisse, ex qua gente Tigurini et Tugeni arma cum iis conjunxerunt.

Quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur] *omnia tenerent* Hearnii Oxon. B. De quo lapsu scribarum infra v. ad 39, 22, 8.

Intra Apenninum tamen se se tenuere] *intra Apenninum montem*, addita ultima voce Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterorum eam vocem ignorantium consensus indicat, ex margine in contextum migrasse. Hinc *tum*, pro *tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *inde* ejus loco est in Haverk. Sed de hoc errore actum est supra hoc libro ad c. 18, 8. Deinde *se retinuere* Gaertn. Sed *tenere* hic est continere. V. supra ad 3, 2, 1. Paullo ante *non Etruscos modo, sed Umbros*, pro *sed etiam Umbros*, idem Gaertner. Sed respicienda sunt, quae dixi ad 2, 6, 1.

§. 3. *Ab Ufente flumine usque ad Athesim fines habuere*] De alio loquatur flumine oportet, quam quod Plinius 3, 5. ad Anxur describit. Hic enim de Venetorum regione loqui videtur. Meminit Boccatius, sed ex hoc Livii loco adjutus, nullum alioquin ex auctoribus adducens testimonium. GLAR. De Senonum finibus loquitur. Est autem mendum in nomine utriusque fluminis. Nam *Ufens* est in ora Campaniae ad Tarracinam, ut ait Plinius [3, 5.] *Athesis* ad Veronam, quae nihil ad Senonum fines attinent. Mihi autem dubium non est, quin sit legendum, pro *Athesim*, *Aesim*. Etenim l. 5. [p. 227.] Strabo sic ait: *Antea Aesim flumen Galliae terminum faciebant, rursus Rubiconem. Aesis inter Anconem labitur et Senogalliam, at Rubicon inter Ariminum et Ravennam: uterque in Adriaticum influit pelagus.* Idem fere Plinius [3, 14.] et Ptolemaeus [3, 1.] De *Ufente* in iis locis flumine nihil adhuc comperi. Veteres libri habent *Utente*; mira inter se con-

mamque inde, veniſſe comperio. id parum certum

ſenſione. Videndum eſt autem, quid ſit, quod Mela [2, 4.] aït: *A Truento flumine Senogallia maritima est ad Aterni flumi-nis ostia.* SIG. Membranae, omiſſo illo *ad*, *usque Athesim fines habuere.* et sic amant loqui hiſtorici. MOD. Modius e ſuo libro ejicit *τὸ ad.* Sigonius autem legendum hariolatur *Aesia.* Pall. duo *Esin.* Palat. sec. habet *Helsam*: sed supra additum *Hesim.* quod secutus editor Campanus. GEBH. Mirari satis nequeo eorum ignorantiam atque ſtuporem, qui hodie quoque in Livii exemplaribus hoc loco curant typis perscribi *ab Usente ad Athesim;* quorum omnium hic in Rhaetis ac Venetis fluebat, vulgo nunc *Adige* dictus, Veronam urbem secans: ille in Novo Latio apud Terracinam oppidum in mare inferum effunditur. Sane haud falsus hic teſtis eſt doctiſſimus Car. Sigonius; qui teſtatur, antiqua exemplaria mira conſenſione habere *ab Utente.* Sic quidpe ipſe passim in celeberrimis Italiae, Galliae et Britanniae bibliothecis reperi. Graecam autem flexionem in hoc vocabulo Romani haud dubie acceperunt ab Ravennatibus Graecis, e Theſſalia quondam huc transgreſſis. CLUV. 1. Ital. Ant. 28. p. 301. Typis hactenus vulgata exemplaria, ut supra dictum, mendoſe referunt *ab Usente flumine usque ad Athesin.* Ex quibus amnibus ille in Latio apud Tarracinam oppidum, hic in Rhaetia ac Venetia apud Tridentum ac Veronam fluit. Legendum eſſe *ab Utente*, ut pleraque manuscripta habent exemplaria; eumque eſſe amnem, qui, Ravennam urbem ab septentrionibus abluens, vulgo nunc vocatur *Montone*, infra in Umbria pluribus docebitur. De *Aesi*, qui nunc XII. millia ab Ancona in mare influens vulgo adpellatur *Fiume Esino*, satis supra c. 22. in summa Galliae Cisalpinae descriptione dictum eſt. CLUV. 1. Ital. Ant. 29. p. 310. Eamdem lectionem Cluverius etiam verbo probavit 1. Ital. Ant. 22. p. 225. Ceterum *Utente* plerique etiam meorum servant. Nam *Usente* tantum eſt in Fragm. Hav. in Portug. et in Lovel. 5. sed in duobus ultimis a m. 2. et inter verſus in Harlej. 1. In Klock. ab initio scriptum fuerat *Utente;* sed secundae literae nota expunctionis adjecta erat, ut eſſet *ab Vente.* Praeterea *τὸ ad* deeſt in M[illegible]lii membranis. Ita Liv. 44, 5, 6. *Succisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis prolabi eum laniter cogebat.* V. Cl. Corte ad Salluſt. Jug. 19, 7. Florus 2, 2. in princ. *Quum a terra fretum usque venisset.* Verum omnes mei conſtanter eam vocalem agnoscunt, praeter solum Harlej. 1. quare etiam vulgatum praeferendum puto. Deinde *Athesim flumen* Fragm. Hav. Sed additam vocem *flumen*, quam nullus praeter hunc unum codex agnoscit, similiter ex margine adsumtam puto, quemadmodum *τὸ montem* §. praec. *Athesim* Harlej. 1. *Thesim* Voſſ. 2. *Hesim* Klock. *Hesum* Lovel. 4. *Esum* Lovel. 5. *Eusin* Lovel. 2. *Helsam* Portug. *Helsci* Harlej. 2. *usque Auresim* Gaertn. Reliqui *Aesim* vel *Aesin* praeferunt. Denique vox *fines* exſulat a Leid. 2. ut *habuere* ponatur pro *habitavere;* quemadmodum apud Ovid. Ep. 7. Her. 15.

Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam.

2. Faſtor. 289.

Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades.

est, solamne, an ab omnibus Cisalpinorum Gallo-
4 rum populis adjutam. Clusini, novo bello exterriti, quum multitudinem, quum formas hominum invisi-

Silium 8, 370.

Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur
Simbruvio.

Ubi v. quae notavi. Adde Inl. N. Heinsium ad Nason. 4. Met. 773. et Cl. Corte ad Sall. Catil. 6, 1. Verum uni huic codici fidem habere, ejusque auctoritate receptam lectionem mutare, nimis temerarium puto.

An ab omnibus Cisalpinorum Gallorum populis adjutam] Praepositionem *ab* non agnoscit Leid. 2. quemadmodum vox sequens *omnibus* deficit in Oxon. L. 1. et C. Sed *omnibus eis Alpinorum Gallorum populis* praeferunt Leid. 2. Portug. et Gaertn. V. mox ad §. seq. Error hic ortus est ex similitudine literarum *e* et *c* in scriptura Langobardica. V. infra ad 39, 35, 8. Praeterea *ad uitam*, pro *adjutam*, Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. et hac menda ex adfinitate literarum *iu* et *ui* profluente. V. infra ad 9, 1, 8. Paullo ante *Romamque deinde venisse* editt. principes, pro quo Aldus *inde* substituit, probantibus ejus emendationem omnibus scriptis meis. Voculae hae saepe in Mstis confundi solent. V. infra ad 36, 24, 10. [*Romamque venisse* Veith.]

§. 4. *Cum multitudinem, tum formas hominum inusitatas cernerent*] Arridet vetus lectio *cum multitudinem, cum formas hominum inusitatas cernerent.* RHEN. Lege ex veterum librorum fide *cum multitudinem, cum formas.* SIG. Mallem *invisitatas.* V. Lipsium 2. Epistolic. Quaest. Epist. ult. Marcellin. 28, [4.] *Quorum magnitudo saepius delicata non sine taedio praesentium, ut antehac invisitata, laudatur assidue.* et 31, [3.] *Quod invisitatum antehac hominum genus modo ruens, ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum, apposita quaeque convellit.* etc. KLOCK. Gronovius in Livio, partim e scriptis, partim e conjectura, pro *inusitatus* saepe substituit *invisitatus.* Similiter in Justino 18, 1. pro *Romanos vincentes jam inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere proelio coëgit.* et 25. 1. pro *Elephantos* etc. *inusitatas barbaris formas*, legit *invisitata*, et *invisitatas.* Miror, qui factum sit, ut non modo hunc locum, sed etiam alios intactos praeterierit. DUK. Omnes etiam mei *cum multitudinem, cum formas.* [*tam formas* Veith.] Infra (* 10, 24, 14.) 39, 37, 15. *Ut in aequo essent, nos fecimus, quum leges iis nostras dedimus, quum, ut Achaei concilii essent, effecimus.* Passim elegantiam in repetitione similium vocularum Livius captavit. Ita *ubi jus, ubi injuria opus sit* 2, 3, 3. *pugna jam in manus, jam ad gladios venerat* eodem lib. c. 46, 3. *jam duces, jam milites utrimque congressus quaerere* 7, 40, 2. (* 10, 43, 10. ubi vide) *dum domi, dum togati sint* 3, 10, 13. (* 22, 60, 15. ubi male mutabatur.) *sed virium spe, sed manu erat obtinendum* ibid. c. 11, 2. *si vos urbis, si vestri nulla cura tangit* c. 17, 3. ubi vide. *plus levitatis, plus licentiae habere* unus codex supra ibid. c. 21, 5. *ut ho-*

tatas cernerent et genus armorum, audirentque, saepe ab iis, cis Padum ultraque, legiones Etruscorum fusas, quamquam adversus Romanos nul-

minum, *ut civium numero simus* 4, 4, 12. *Adeone effeminata corpora militum nostrorum esse putamus, adeo molles animos* 5, 6, 4. *Sic libris fatalibus, sic disciplina Etrusca traditum esse* hoc lib. c. 15, 11. ubi vide. *Quum parum precibus, parum caussa proficerent* 8, 32, 16. *Ita instruxit aciem, ita omni arte bellica firmavit* c. 36. 4. (* 25, 6, 19.) *ibi signa, ibi aciem esse debere, ubi rex esset* 31, 24, 13. *ne ullus modo sumtibus, ne luxuriae sit* 34, 3, 9. ubi vide. *tam pio, tam necessario officio fungeretur* 34, 50, 4. ubi iterum vide. *quod fraude capti, quod a cive potissimum suo forent* 37, 12, 8. *ut tempus, ut locus postulabat* 40, 39, 8. ubi vide. *nisi reficere naves, nisi instruere navalibus sociis coepissent* 42, 45, 6. et similia alia passim. (* 40, 10, 5.) Insuper *formas hominum invisitatas* Leid. 1. et Klock. [*inusitatas* Veith.] Gebhardus supra dixit hoc libro ad c. 17, 8. Lipsium, qui hanc vocem Livio aliquot locis restituere conatus est 2. Epist. Quaest. Epist. ult. jam dudum eam ob caussam ab aliis inrisum fuisse. At viros doctos talium censuram insuper habuisse, inde patet, quod idem vocabulum ejusque simplex *visitatus* partim probarint, partim cum Livio, tum aliis scriptoribus, ubi socordia scribarum passim in *inusitatus* et *usitatus* degeneravit, vel ex ingenio vel ex codicum auctoritate restituerint. Vide, quae viri docti notarunt ad Plauti Epidic. 4, 1, 12. Pseud. 2, 4, 37. et Trinumm. 3, 3, 39. viri Cel. Graevius et Dukerus ad Flori 4, 2, 81. idem Graevius ad Cic. Orat. 11. Philipp. 1. Davis. ad Cic. 1. de Divin. 42. Gronovius ad Liv. 4, 33, 1. 27, 39, 8. et 45, 42, 12. ad Gellii 3, 9. Cel. Burmann. ad Sueton. Aug. 43. et quos ibi laudavit. Idem vocabulum duobus adhuc aliis locis hoc libro Livio ex fide optimorum codicum restituendum censeo. ut c. 37, 2. *Invisitato atque inaudito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente, nihil extraordinarii imperii aut auxilii quaesivit.* Ita praeferunt quatuor codd. optimi. c. 45, 4. *Urbis obpressae ab hoste invisitato inauditoque adeo nihil miseriti sunt.* ubi ita plures codd. legunt. Sed praesertim multis locis Curtii codices eam vocem servarunt. Ita 5, 5, 7. *Invisitata simulacra, non homines, videbantur.* Ita tres exhibent codd. 8, 9, 16. *Animalia invisitata ceteris gentibus, nisi invecta.* Ita unus codex. 9, 1, 4. *Magnitudinis invisitatae reperere serpentes.* Sic iterum unus codex. §. 13. *Junctum erat flumini nemus, opacum arboribus alibi invisitatis.* Sic quatuor codd. c. 6, 7. *Impleat armis virisque totum orbem; classibus maria consternat, invisitatas beluas inducat.* ubi unus cod. ita praefert.

Ab iis cis Padum ultraque legiones Etruscorum fusas] *Padum cis ultraque* Voss. 1. Sed vulgatus ordo praestat. V. infra ad 44, 8, 6. *eis*, pro *cis*, est in Haverk. V. ad §. praec. Tum *legiones Tuscorum* Voss. 2. V. supra ad 2, 47, 6. *Etruscorum legiones* edd. vett. usque ad Aldum, qui ordinem mutavit, consentientibus codd. scriptis.

lum eis jus societatis amicitiaeve erat, nisi quod Vejentes consanguineos adversus populum Romanum non defendissent, legatos Romam, qui auxilium ab
5 senatu peterent, misere. De auxilio nihil inpetratum. legati tres M. Fabii Ambusti filii missi, qui senatus populique Romani nomine agerent cum Gallis, ne, a quibus nullam injuriam accepissent, socios populi Romani atque amicos obpugnarent.
6 Romanis eos bello quoque, si res cogat, tuendos

Adversus Romanos nullum eis jus societatis amicitiaeve erat] Observa usum praepositionis *adversus*. Ita infra 10, 11, 13. *Se, quamquam, bello cum Samnitibus suscepto, necessaria jam facta adversus Romanos fides sit, tamen obsides dare paratos esse.* (* 29, 8, 2.) 45, 8, 4. *Quum et bello patris tui interfuisses, et pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses.* Mox vocula *quod* deest in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *Veje gentes*, pro *Vejentes*, Leid. 1. et Fragm. Hav.

§. 5. *Legati tres M. Fabii Ambusti filii missi*] Vocabulum *tres* non est in codice vetusto. RHEN. Vocula *tres* deest etiam in Florent. Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Klock. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. [Veith.] Contra Fabii Ambusti praenomen *M.* deficit in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. quod etiam in Oxon. L. 2. deficere, Hearne observat. Ex hac lectionum varietate colligi potest, vocem *tres* olim per notas *III.* scriptam fuisse; ob similitudinem autem ductuum inter hanc notam et literam *M.* factum esse, ut alterum ab altero interceptum sit. (* v. ad 22, 37, 8.) Mox cap. seq. §. 6. *tres nobilissimos fortissimosque Romanae juventutis*, legatos innuens, memorat Livius. Et in fine ejusdem cap. *trium Fabiorum* iterum meminit. Similiter et Aurel. Vict. in Vir. Inl. 23. *Missi sunt Roma tres legati, qui Gallos monerent, ut ab obpugnatione desisterent.* Plut. in Camill. p. 136. Ἐπέμφθησαν δὲ τοῦ Φαβίων γένους τρεῖς ἄνδρες εὐδόκιμοι, καὶ τιμὰς μεγάλας ἔχοντες ἐν τῇ πόλει.

Senatus populique Romani nomine agerent cum Gallis] *Tó que* non est in Voss. utroque, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *senatus et populi* habent vetustae editt. Aldus *populique* dedit, cum quo faciunt reliqui calamo exarati. Deinde *Romani agerent nomine* habent Lovel. 1. et Gaertner. At vocem *agerent* omittit Harlej. 2.

Socios populi Romani atque amicos obpugnarent] *socios populi Romani ipsi oppugnarent* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *socios populi Romani atque amicos ipsi oppugnarent* Gaertn. [*socios atque amicos Po. Ro. ipsi oppugnarent* Veith.] Sed τῷ *ipsi* hic locus esse nequit, quod recte in

esse. sed melius visum, bellum ipsum amoveri, si posset; et Gallos, novam gentem, pace potius cognosci, quam armis.

XXXVI. Mitis legatio, ni praeferoces legatos, 1
Gallisque magis quam Romanis similes, habuisset. quibus, postquam mandata ediderunt in concilio Gallorum, datur responsum: *Etsi novum nomen au-* 2
diant Romanorum, tamen credere viros fortes esse, quorum auxilium a Clusinis in re trepida sit inploratum.

aliis deest. Paullo ante *ab quibus* Portug. et Haverk.

§. 6. *Romanis eos bello quoque, si res cogat, tuendos esse*] *Romanis et eos quoque bello* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [*Rom. et eos bello quoque* Veith.] *Romanis et eos bello quove* Gaertn. *Romanis et eos quocumque bello* Haverk. Neque hic τὸ et admitti potest, quod indicat, alios etiam fuisse, quos Romani se bello defensuros similiter Gallis minati sunt, quales tamen nulli fuerunt. Idem etiam indicare potest Leid. 2. et vett. edd. scriptura *Romanis eos quoque bello*, si *quoque* ad *eos* referas. Ambiguitatis itaque vitandae caussa *eos bello quoque* scripsit Livius, ut Aldus edidit, et optimi manu exarati servant. Mox *potius pace*, transpositis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1. Pro *cognosci* autem m. 2. sed tamen antiqua, in Florent. qui ita etiam ab initio scriptum exhibuerat, emendabatur *cognoscendam*.

§. 1. *Postquam mandata ediderunt in concilio Gallorum*, datur *responsum*] *postq:* Harlej. 1. Tum *in consilio Gallorum* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Vulgatum praeferendum, ut indicetur, legatos Romanorum non in senatu quodam Gallorum, sed potius in universi istius populi Gallorum conventu auditos esse. V. Gronov. infra ad 44, 2, 5. Deinde *datum responsum* Gaertner. *responsum datur* Fragm. Hav. Vox *datur* deficit in Lovel. 4. Paullo ante *Gallis magis*, omissa conjunctione *que*, idem cod. [Veith.] Tum *habuissent*, pro *habuisset*, vetustae quaedam edd. Mediol. annorum 1480. 1495. et 1505. et Veneta 1498.

§. 2. *Etsi novum nomen audiant Romanorum, tamen credere viros fortes esse*] *etsi novum nomen audiunt* Gaertn. reliquis invitis. Quamvis saepe τὸ *etsi* indicativo jungatur, attamen, etiam apud Livium, non numquam subjunctivum recipit. Infra hoc lib. c. 42, 7. *Etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent.* ubi plura videri possunt. *audiant tamen credere Romanorum*, mutato verborum ordine, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Denique *credere viros fortissimos esse* Hearnii Oxon. L. 2.

Quorum auxilium a Clusinis] *quorum auxilia* Leid. 2. reliquis invitis; quibus tanto libentius adhaereo, quod vulgo *auxilium* pro ope, *auxilia* pro militibus auxiliariis poni, gram-

3 *et, quoniam legatione adversus se maluerint, quam armis, tueri socios, ne se quidem pacem, quam illi adferant, adspernari, si Gallis, egentibus agro, quem latius possideant, quam colant, Clusini, partem finium*
4 *concedant: aliter pacem inpetrari non posse. Et responsum coram Romanis accipere velle: et, si negetur*

matici observent; licet forte poëtae hoc discrimen minus religiose observarint. V. Cel. Burmann. ad Nason. 11. Metam. 387. Sallustius tamen ita loquitur l. 6. Histor. in orat. Cottae in princ. *Quorum alia toleravi, partim repuli Deorum auxiliis et virtute mea.* Etiam Livius 2, 34, 3. *Adeo finitimorum odia longinquis coëgerant indigere auxiliis.* Infra cap. seq. §. 1. *Adversus Fidenatem ac Vejentem hostem, aliosque finitimos populos ultima experiens auxilia.* (* 38, 12, 3.) Tum *ab Clusinis* Portug. et Haverk. *in Clusinis* Leid. 1. *in Clusivis* Harlej. 2.

§. 3. *Et quoniam legatione adversus se maluerint, quam armis, tueri socios*] *é*, id est *est*, pro *et*, praefert Gaertn. Alibi saepe ita peccant scribae in libris vetustis. V. infra ad 7, 40, 1. Deinde *legationē* Florent. a m. 1. Leid. 1. et Gaertn. Tum *maluerit* idem Leid. 1. et Harlej. 1. Priori loco perperam addita est virgula, quae posteriori per errorem omissa est. *maluerunt* Lovel. 4. et 5. V. ad 9, 15, 5.

Gallis egentibus agro, quem latius] *Gallis se agentibus* Harlej. 1. *Gallis gentibus agrum* Lovel. 4. et 5. *Gallis egentibus agrum* Harlej. 2. Portugal. et Gaertn. [Veith.] Sed τὸ *quem* caussam fuisse, ut indocti librarii *agrum*, pro *agro*, darent, patere poterit ex illis, quae notata sunt ad 4, 44, 5. Mox *possiderant*, pro *possideant*, Harlej. 2. et Portug. In posteriori tamen literae *r* nota addita est, qua indicari solet, aliquid delendum esse.

§. 4. *Responsum coram Romanis se accipere velle*] Est in codice vetusto *accipere velle*, non *se accipere velle*. RHEN. *Tò se*, quod non agnoscit Rhenani codex, exsulat etiam apud me a Voss. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. et Harlej. 1. Saepius autem id omitti solere, intelligi potest ex illis, quae supra notantur ad Liv. 1, 23, 5. Optimorum igitur codicum fide id etiam hic expunxi. Praeterea *coram iisdem Romanis dimicaturos*, reliquis omissis, Voss. 1. Cur errori occasionem dedit vocis *coram* repetitio. V. ad 9, 11, 11. *coram a Romanis se accipere* Lovel. 2. *coram ab Romanis dimicaturos* mediis etiam neglectis Portug. Verum m. 2. in contextu emendatum *coram Romanis*; verba vero, quae deerant, margini adscripta sunt. *contra ab Romanis se accipere* praefert etiam Harlej. 2. *coram ab Romanis se accipere.* Haverk. *contra a Romano* Lovel. 4. a m. 1. pro quo *a Romanis* inter versus m. 2. emendatur. Verum, has lectiones ex scribarum aberratione natas esse, sensus ipse evincit.

Ut nunciare domum possint] Est in codice vetusto *ut nunciare domum possent.* RHEN. *possent* etiam omnes nostri. Verum *et*

ager, coram iisdem Romanis dimicaturos, ut nunciare domum possent, quantum Galli virtute ceteros mortales praestarent. Quodnam id jus esset, agrum a possessoribus petere, aut minari arma? Romanis quaerentibus, 5
et, quid in Etruria rei Gallis esset? quum illi *se in armis jus ferre*, et *omnia fortium virorum esse*, fero-

nunciare legit Gaertn. sollemni lapsu librariorum. V. infra ad 21, 28, 8. Denique *donum*, pro *domum*, Haverk. V. hoc lib. ad c. 20, 8.

§. 5. *Quodnam id jus esset, agrum a possessoribus petere*] Quodnam *id jus esse* Portug. Sed sequitur mox, *quid in Etruria rei Gallis esset*, eadem forma. Recte itaque reliqui vulgatum servant. Deinde *ab possessoribus petere* Portug. et Haverk.

Ecquid in Etruria rei Gallis esset] Vet. lib. *et quid*, quod probo. SIG. *et quid in Etruria* etiam edd. Rom. anni 1472. Parm. et omnes scripti mei, nisi quod Haverk. *et quidem* praeferat. Similiter etiam *et quid* in suis fuisse Hearne monuit. Ita apud Flor. 3, 10, 11. *si vult, veniat, inquit, et, quid ad illum, quid agat nostra Germania.* Passim illa *ecquid* atque *et quid* in Mstis confundi solent. V. supra ad 3, 11, 12. c. 68, 5. 4, 3, 8. c. 40, 8. 5, 52, 1. 7, 15, 2. 23, 12, 16. c. 13, 1. 36, 34, 8. 39, 47, 3. Adde Gronov. ad Liv. 21, 42, 1. et 25, 11, 15. aliisque locis. Cl. Corte ad Plin. 3. Epist. 20, 11. et Gisan. Indic. Lucret. v. *Et quantis.* Similiter confunduntur etiam *et quando* et *ecquando.* V. infra hoc lib. ad c. 44, 2. *et quod* atque *ecquod*, infra hoc lib. c. 48, 6. Praeterea *quid rei in Etruria Gallis esset* Fragm. Hav. quid *in Etruria Gallis rei esset* Lovel. 4. *quid in Etruria Gallis esset rei* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *quid in Etruria regi Gallis esset* perperam Lovel. 1. Supra 1, 48, 1. *Quid hoc, inquit, Tarquini, rei est.*

Quum illi, se in armis jus ferre] *quum illis ei in armis*, perperam disjunctis connexisque literis, et una etiam addita, Harlej. 1. *quum ille, se in armis* Leid. 2. *To illi* abest a vetustioribus editis, quod adscivit Aldus. In nullo meorum codicum deficit.

Omnia fortium virorum esse, ferociter dicerent] *fortiter dicerent* Hearnii Oxon. C. quod librarii memoriae ex praecedenti *fortium* adhuc haesisse videtur; quamvis ceteroquin etiam *fortis* et *ferox* saepe in scriptis commutari soleant. V. infra ad 28, 42, 4. et mox §. seq. Alibi quidem *ferociter* pro fortiter ponitur. V. ad 3, 39, 7. Hic tamen potius malo sensu accipi debet. Supra 2, 55, 11. *Multis ferociter dictis sententiis, vicere seniores.* Similiter 36, 13, 8. et c. 24, 12. Et ita *ferocius clamitare* 2, 55, 5. *Quo ferocius clamitabat, eo infestius circumscindere et spoliare lictor.* Mox *accensis utriusque animis*, pro *utrimque*, male est in Haverk. Praeterea *proelium confertur*, pro *conseritur*, Lovel. 2. et 4. V. supra ad 3, 17, 10.

§. 6. *Ibi, jam urgentibus Romanam urbem fatis, legati contra jus gentium arma capiunt*]

citer dicerent, accensis utrimque animis ad arma
6 discurritur, et proelium conseritur. Ibi, jam urguentibus Romanam urbem fatis, legati contra jus gentium arma capiunt. nec id clam esse potuit, quum ante signa Etruscorum tres nobilissimi fortissimique Romanae juventutis pugnarent. tantum emi-
7 nebat peregrina virtus. Quin etiam Q. Fabius, eve-

Ibi nam urgentibus Leid. 2. Saepe *tà nam* et *jam* perperam a librariis commutantur in codicibus vetustis. V. infra ad 9, 17, 5. Deinde *urguentibus* Leid. 1. De qua scribendi ratione vide, quae olim notavi ad Silii 6, 265. (* v. ad 5, 48, 1.) Adde Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 24, 3. et quos ibi laudavit. *urgentibus Romanis urbem fatis* Lovel. 2. *urgentibus Romanis, verberatis legatis contra jus gentium* Lovel. 4. et 5. a m. 1. in quo a m. 2. *urgentibus Romam fatis, legati contra jus gentium* emendatur. *urgentibus Romanam urbem fatis, verberatis legatis contra jus gentium* Hearnii Oxon. C. quod nullus Romanorum umquam Gallis objecit. Immo, legatos Romanorum jus gentium violasse, Livius infra agnoscit mox hoc cap. *Postulatumque, ut pro jure gentium violato Fabii dederentur.* c. 51, 7. *Clades num ante exorta est, quam gentium jus ab legatis nostris violatum?* 6, 1, 6. *Quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset.*

Tres nobilissimi fortissimique Romanae juventutis] *nobilissimi ferocissimique* Leid. 2. De hoc errore modo dixi ad §. praec. *fortissimique viri Romanae juventutis* Lovel. 2. et Haverk. Sed vox *viri* a librario addita est, quam reliqui omnes ignorant. Supra 3, 27, 1. *Magistrum equitum dicit L. Tarquitium patriciae gentis, sed qui, quum stipendia pedibus propter paupertatem fecisset, bello tamen primus longe Romanae juventutis habitus esset.* Mox *tum*, pro *tantum*, Lovel. 4. V. ad 7, 2, 8.

§. 7. *Q. Fabius evectus extra aciem*] Fabii praenomen omittitur in Leid. 2. quod tamen requiri puto, ut distinguatur a duobus fratribus, qui simul legati missi erant. Idem praenomen ei tribuitur infra 6, 1, 6. Ejus loco *que* erat in Lovel. 1. a m. 1. qui idem etiam mox *quo*, pro *equo*, praefert: at *qui* erat in Lovel. 2. et 4.

Ducem Gallorum ferociter in ipsa signa Etruscorum incursantem] *in ipsa Etruscorum signa* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *eum incursantem*, addita voce, Haverk.

Latus transfixum hasta occidit] Primae editt. *perlustrans fixum hasta occidit* sine sensu, pro quo Aldus edidit *per latus transfixum hasta occidit.* Et ita ex meis Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. Quod etiam Hearne in codd. quos Oxonii consuluit, L. 2. B. et C. se invenisse testatur. Et hanc lectionem post Aldum receperunt omnes usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui praepositionem *per*

ctus extra aciem equo, ducem Gallorum, ferociter in ipsa signa Etruscorum incursantem, per latus transfixum hasta, occidit: spoliaque ejus legentem Galli agnovere, perque totam aciem, Romanum legatum esse, signum datum est. Omissa inde in Clusinos ira, receptui canunt, minantes Romanis. Erant, qui extemplo Romam eundum censerent. vice-

omisit. Gronovii scripturam etiam expressit Joh. Clericus. Et videtur eam quoque probare Harlej. 1. ex quo nihil in excerptis meis adnotatum invenio, ut et codices Hearnii L. 1. et N. de quibus itidem silet. Et quidem *transfixus latus* dictum foret, ut *incensus animum*. 22, 12, 5. Quum tamen ei loco viri docti controversiam moveant, et ipsum genus loquendi potius apud poëtas, qui in his Graecos imitantur, quam apud historicos, certe quam apud Livium, obcurrat, (v. etiam infra hoc lib. ad c. 41, 8.) vulgatum revocavi, tanto magis, quod ne Gronovius quidem mutationis rationem reddiderit, unde scriptura illa non tam ipsi, quam errori operarum, tribuenda videtur. Et sane alibi Livius praepositionem addidit. Supra 2, 6, 9. *Contrario ictu per parmam uterque transfixus*. c. 20, 9. *Ut et uno ictu transfixum per latus occiderit Mamilium*. c. 46, 4. *Tuscus incautum gladio per pectus transfigit*. 26, 15, 15. *Per adversum pectus transfixus*. Et ita aliis locis.

Spoliaque ejus legentem Galli agnovere] *spoliaque ejus legentes Galli* Voss. 2. Male. Nam ipse Fabius ducis Gallorum a se interfecti spolia legit. id facientem agnovere Galli. Plutarch. in Camill. p. 136. Ὡς δὲ [Κοΐντος Ἀμβουστος] ἐπικρατήσας τῇ μάχῃ, καὶ καταβαλὼν ἐσκύλευε τὸν ἄνδρα, γνωρίσας ὁ Βρέννος αὐτὸν ἐπεμαρτύρατο θεούς. Ita Romulus Caeninensium regem in proelio obtruncatum spoliat l. 1, 10. T. Herminius a se occisum Mamilium l. 2, 20. Cornelius Cossus Larti Tolumnio exsangui detrahit spolia l. 4, 19. Valerius Corvus Gallo provocatori l. 7, 26. Praeterea *cognovere* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 2. Non placet. Frequenter librarii in his verbis commutandis peccarunt. V. supra ad 2, 40, 4. (*34, 56, 9.) Inl. N. Heinsium ad Nason. 2. Metam. 183. Cel. Burman. ad 4. Metam. 291. et 10. Met. 719. et Cortium ad Plinii 5. Ep. 17, 6. Mox *perque tota acie* Leid. 1. Fragm. Hav. et Lovel. 2. *per quae tota acie* Lovel. 4. et 5. a m. 1.

§. 8. *Omissa inde in Clusinos ira, receptui canunt*] *deinde* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Ita saepe peccant librarii. V. infra ad 36, 24, 10. *ira ceptui canunt* Leid. 1. prima syllaba *τοῦ receptui* elisa a vocis praecedentis ultima. *irae, receptui canunt* Harlej. 1. *ira, receptui canere* Portug.

Vicere seniores, ut legati prius mitterentur questum injurias] Vocula *ut* deerat in Voss. 1. contextu, sed postea margini adscripta est. Deinde *quesitum injurias* Leid. 2. qui etiam po-

cere seniores, ut legati prius mitterentur queſtum injurias poſtulatumque, ut pro jure gentium violato
9 Fabii dederentur. Legati Gallorum quum ea, sicut erant mandata, exposuiſſent, senatui nec factum placebat Fabiorum, et jus poſtulare barbari videbantur. sed, ne id, quod placebat, decerneret in
10 tantae nobilitatis viris, ambitio obſtabat. Itaque,

stulantumque, pro *postulatumque*, aberrans exhibet. Paullo poſt *dederentur Fabii*, alio ordine, Haverk. *Fabii viderentur* Lovel. 3.

§. 9. *Sed, ne id, quod placebat, decerneret in tantae nobilitatis viris, ambitio obstabat*] Non muto. Valde malim tamen *decernerent*, ut referatur ad Patres. J. FR. GRON. Si *decernerent* cum Gronovio legatur, eodem modo dictum erit, quo *senatus cogitaverunt*. De eo autem late supra dictum eſt ad 4, 58, 4. Quum tamen nullus codicum scriptorum, quos aut ego, aut alii consuluimus, hanc conjecturam probet, recte vir eximius se non mutare profeſſus eſt. Quamvis enim ita saepiſſime, non tamen semper, Livius locutus eſt. Ceterum *decernere* eſt in Lovel. 1. *decerneret*, id eſt *decerneretur*, in Lovel. 5. Inſuper *in tantae nobilitatis viros* Lovel. 2. Male. *Decernere in aliquo* etiam alibi apud Livium obvium eſt. Infra 28, 43, 8. *Illud nec tibi in me, neu mihi in minoribus natu animi sit, ut nolimus quemquam nostri similem evadere civem*. Ita Gronov. ex optimis scriptis emendavit, et tantum non omnes mei praeferunt, pro quo olim edebatur *in minores natu*. ubi plura vide. Quid autem *ambitio* sit, optime expoſuit Gronovius ad 45, 36, 8. Intellige igitur, non ambitionem ipsorum Fabiorum, sed senatorum, quibus sententiam dicendi jus in senatu erat. Paullo ante *nec factum Fabiorum placebat*, transpositis vocabulis, Voſſ. 2. Conferenda eſt cum hac Livii narratione illa, quae eſt apud Plut. in Camill. p. 137. et quae in multis differens exſtat apud Diod. Sicul. 14. Bibl. p. 454.

§. 10. *Ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptae*] Legendum omnino *accipiendae*. quomodo enim *acceptae* de re futura? T. FABER. Adhaereo Gronovio, vulgatum defendenti ad Liv. 9, 18, 4. ac docenti, *acceptae* hic exponendum eſſe, si accepta eſſet, si acciperetur. Eam autem patris expositionem probat etiam Cl. Jac. Gronovius ad Liv. 31, 7, 1. V. plura ad locum priorem notata. Omnes codices mei conſtanter hoc loco receptam scripturam servant, nisi quod in uno Leid. 2. perperam legatur *Gallico bello accepto*. Et ita a m. 2. praefert Fragm. Hav. Quem errorem ex eadem cauſſa derivandum puto, ex qua et alios similes ortos eſſe supra monui ad 4, 44, 5.

Tribuni militum consulari potestate in sequentem annum crearentur] Scribe *in insequentem annum*. RHEN. Pauci tantum meorum codd. et quidem nonnisi minoris auctoritatis libri, cum vetuſtis editionibus faciunt;

ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptae, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum rejiciunt. ubi tanto plus gratia atque opes valuere, ut, quorum de poena agebatur, tribuni militum consulari potestate in insequentem annum crearentur. Quo facto, haud secus quam dignum erat, infensi Galli, bellum propalam minan- 11

neque alii, quam Voss. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. ex Hearnii autem Oxoniensibus unus tantum C. Contra *in insequentem annum*, ut Rhenanus scribendum monuit, et ante Rhenanum in contextum receperunt edd. Rom. anni 1472. Parm. et Aldus, eorumque, sed praesertim Aldi, exemplo Coloniensis anno 1525. Cervicornus anno 1528. et Ascensius anno 1530. praeferunt etiam Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Quod idem statuendum de reliquis Oxoniensibus, quorum Hearne non meminit. V. plura supra ad 4, 30, 12. Paullo ante *gratia atque opere valuere* Lovel. 5. Male. *opes* hic sunt splendor, dignitas, potentia. V. ad 4, 8, 5. Deinde *ut*, *quorum de poena ageretur*, pro *agebatur*, Leid. 2. et Lovel. 1. Librarii, cujus hominum generis stupor olim maximus fuit, credidisse videntur, τὸ *agebatur* referendum ad voculam *ut*, ideoque mutasse in *ageretur*.

§. 11. *Haud secus, quam dignum erat, infensi Galli, bellum propalam minantes*] *infensus ira* 1, 53, 10. Non damnarem *incensus*, si qui scripti haberent. Cap. seq. *Galli flagrantes ira*. et *incendi ira* ubique. DUK. *haud secus ac dignum erat* Voss. 1. in quo tamen inter versus *quam*, pro *ac*, emendatum exstat, ut servant omnes reliqui; nisi quod *quam* desit in Lovel. 5. a m. 1. Perperam autem τὸ *haud* omisit scriba Harlej. 1. Deinde *propalam* etiam deficit in contextu Portug. cujus tamen postea margini adscriptum est. Denique *minitantes* vetustiores, quas vidi, editiones; cujus loco Aldus dedit *minantes*. Et id exhibent omnes scripti mei. Etiam Klockius se idem in cod. suo invenisse notavit.

§. 12. *P. Sulpicius Longus*] Lege *Q. Sulpicius Longus*. Ita enim vocatur tum in veteribus libris, tum apud Diodorum [l. 14. p. 452.] tum etiam apud Macrob. 1. Saturn. [16.] tum apud Gellium 5, 17. SIG. Recte Sigonius *Q. Sulpicius* scribendum monuit. Et ita non modo praeferunt omnes codd. scripti, tum Hearnii Oxonienses, tum mei, nisi quod *Quintius Sulpicius* solito errore habeat Gaertn. (v. ad 3, 1, 1.) verum etiam omnes typis exarati usque ad Frobenium, qui primus anno 1531. perperam *P. Sulpicius* substituit, sed verisimiliter operarum errore: nisi id dedita opera fecisse existimandus sit, quia infra c. 47, 9. et 48, 8. ubi hujus ejusdem Sulpicii mentio obcurrit, constanter in libris scriptis et editis omnibus *P. Sulpicius* dicitur. Ceterum Sigonius, pro hac emendatione etiam Diodorum laudans, integriorem ejus codicem

12 tes, ad suos redeunt. Tribuni militum cum tribus Fabiis creati Q. Sulpicius Longus, Q. Servilius quartum, Ser. Cornelius Maluginensis.

1 XXXVII. Quum tanta moles mali instaret, (adeo obcaecat animos fortuna, ubi vim suam ingruen-

videre debuit, quam nunc habemus. In Diodoro enim nomen ejus mendosum exstat. Unde Pighius in Annal. ad ann. CCCLXIII. p. 224. qui et ipse *Q. Sulpicius* restituendum vidit, emendationem hanc Diodori testimonio non firmavit, sed pro Diodoro laudavit Plutarchum. Vereor tamen, ne is quoque in hac re erraverit. Video enim, Plutarchum duobus locis in vit. Camill. p. 143. Sulpicium tribunum militum memorasse; sed simul etiam utroque loco praenomen ejus omisisse.

Q. Servilius quartum, P. Servilius Maluginensis] In vocibus *P. Servilius* foede erratum est. Neque enim *Maluginensis* est *Serviliorum* cognomen, sed *Corneliorum*. Erravit autem librarius, quia, cum *Servius Cornelius* esset scripturus, *Servilius* scripsit. Quo errore nihil est in libris manuscriptis frequentius. Emendandum est autem *Ser. Cornelius Maluginensis:* primum quia Diodorus [l. 14. p. 351.] in hunc annum nominat Σερούιον Κορνήλιον Μαλούγινα. Deinde quia *Ser. Cornelium Maluginensem* per haec tempora tribunum militum septies fuisse invenio in tabulis Capitolinis: qui numerus ex Livio colligi non potest, nisi hunc annum numeremus. Id autem ex sequenti descriptione cognosci poterit.

An. CCCLXXXVII. *Ser. Cornelius* [Liv. 6, 38, 2.] lapides Capitolini addunt, *Maluginens. VII.*

CCCLXXXV. *Ser. Cornelius* [6, 36, 3.] lapides Capitolini addunt *Maluginens. VI.*

CCCLXXVI. *Ser. Cornelius Maluginensis* [6, 27, 2.]

CCCLXXIV. *Ser. Cornelius Maluginens. IIII.* [6, 22, 1.]

CCCLXXII. *Cornelius Maluginensis III.* [6, 18, 1.] mendose tamen *II.* legitur.

CCCLXX. *Ser. Cornelius.* [6, 6, 3.]

CCCLXV. *Ser. Cornelius Maluginensis* [5, 36, 12.] qui mendose *P. Servilius Maluginensis* dicitur.

Quando ergo nullus alius annus invenitur, quo *Ser. Cornelius Maluginensis* primum tribunatum gesserit, cum hoc anno gessisse dicendum est. SIG. Prioris tribuni nomen est *Q. Builius quarto* in Haverk. *Quintius Servilius quarto* in Gaertn. *Q. Servilius quarto* in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Alterius *P. Servilius Maluginensis* in omnibus modo memoratis codd. et cum illis etiam Florent. et Lovel. 4. Quum ita jam erratum esset, et secundum eam lectionem duo Servilii Quintus et Publius hoc anno tribunatum gessissent, ulterius deinde erratum est in Harlej. 1. et Portug. atque ex his duobus tribunis unus factus est hoc modo *Q. Servilius Maluginensis.* Sed recte

tem refringi non vult) civitas, quae adversus Fidenatem ac Vejentem hostem aliosque finitimos populos, ultima experiens auxilia, dictatorem multis tempestatibus dixisset; ea tunc, invisitato atque inaudito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris 2

Sigonius, errore deprehenso, legendum vidit *Q. Servilius quartum, Ser. Cornelius Maluginensis.* quam conjecturam non modo probat Pighius in Annal. ad ann. CCCLXIII. p. 224. Verum etiam, ut Hearne testis est, codd. Oxonienses. Verisimile tamen puto, Virum Clariss. hic falli; fidem enim habere nequeo affirmanti, omnes codd. suos Sigonio consentire, quum neque meorum, neque aliorum ullus emendationem illam probent. Ceterum quoniam Glareanus non advertit lapsum hoc loco a librariis commissum, ipse contra imprudens in errores novos incidit infra 6, 22, 1. et c. 27, 2.

§. 1. *Ubi vim suam ingruentem refringi non vult*] Omittit Campanus provocabulum *suam*. Porro Palat. sec. *ubi vim suam ingruentem restringi non vult.* Quasi esset *restringere*, retardare, sufflaminare, atque impedire. Alia est ejus significatio verbi apud Ovid. 12. Metam. 542.

— — quid me meminisse malorum
Cogis? et obductos annis restringere luctus?

GERH. *vim suam ingruentem exstingui* Leid. 2. *vim suam ingruentem restringi* Lovel. 1. 4. Harlej. uterque, et Haverk. [Veith.] Nihil mutandum. Caesar 7. Bell. Gall. 56. *Disposito equitatu, qui vim fluminis refringeret.* Ita *refringere opes Teutonicas* Propert. 3. El. 2, 43.

Aut quibus in campis Mariano proelia signo
Stent, et Teutonicas Roma refringat opes.

ubi videndus est Passerat. *refringere* et *restringere* etiam alibi in Mstis commutantur. V. Cl. Corte ad Plin. 3. Epist. 13. Praeterea *ut vim suam* Lovel. 4. et 5. V. ad 24, 15, 1.

Adversus Fidenatem et Vejentem hostem] Parvi momenti est, quod monebo: nihilominus tamen omittendum non censui, praeter codicem Haverk. qui praefert *Fidenatem Vejentemque*, reliquos, quibus utor, legere *Fidenatem ac Vejentem*, quomodo etiam Hearne invenit in Oxon. L. 2. et C. Neque aliter habent edd. vetustae usque ad Parisinam anni 1573. quae prima dedit *et Vejentem*. Veterem scripturam revocandam judicavi.

§. 2. *Ea tunc inusitato atque inaudito hoste*] *eā* Harlej. 1. *eo* Gaertner. Praeterea *invisitato* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. quod probum ac genuinum esse, evincit sequens *atque inaudito*. V. supra hoc libro ad c. 35, 4. [*inusitato* Veith.] Ceterum verba *atque inaudito* perperam exsulant ab Hearnii Oxon. B. *invisitato atque* neglegenter omittit editio Doujatiana.

Ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente] *ultimis horis* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. ambo. Similiter variant codd.

bellum ciente, nihil extraordinarii imperii aut au-
3 xilii quaesivit. Tribuni, quorum temeritate bellum contractum erat, summae rerum praeerant: delectum-

Nasonis 14. Met. vers. ult. ut ibi viri docti notant. Etiam infra apud Liv. 6, 14, 8. c. 31, 5. 8, 22, 6. et aliis locis. Contrario errore *oris*, pro *horis*, quidam codd. infra praeferunt 6, 4, 10. Et passim soliti fuere librarii, adspirationem male vel addere, vel abjicere. praesertim autem in initio vocum. V. infra ad 35, 26, 7. Verum vocem *oris* omittit librarius Fragm. Hav. quod ferri posset. Nam ita *ultima* vel *ultimae terrarum* infra est 28, 39, 14. *Ut Hispaniam non Ibero amne tenus, sed qua terrarum ultimas finit oceanus, domitam armis habeatis.* ubi vide, quae notantur. Quum tamen reliqui omnes eam vocem servent, illam etiam non delendam puto. *terrarum ultimae orae*, ut infra 21, 10, 12. *Si nemo deposcat, devehendum in ultimas maris terrarumque oras.* Praeterea *bellum vehente* Lovel. 5. a m. 2. Ceterum idem, quod hic Livius, de Gallis etiam praedicavit Florus 1, 13. *Ab ultimis terrarum oris et cingente omnia Oceano ingenti agmine profecti.* Ad quem locum a Cel. Dukero laudatus Spanhem. ad Callim. Hymn. in Delum v. 174. ea de re consulendus est. Paullo post *nihil extraordinarii imperii auxilii quaesivit*, omisso *ry aut*, Harlej. 1. Sed voculam illam interceptam reor a prima syllaba vocabuli sequentis.

§. 3. *Quorum temeritate bellum contractum erat*] Palat. pr. *ceptum erat.* Tert. *certum erat.* GEBH. *bellum ceptum erat* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. reliquis obnitentibus, qui constanter vulgatum tuentur. Id autem verius est. Ita *contrahere proelium* infra 35, 28, 10. *Priusquam contraheretur certamen, nox intervenit.* 36, 45, 1. *Mox idem et qui prope terram cum Eumene contraxerant certamen, fecerunt.* Frontin. 2. Strat. 4, 3. *Quum vidisset contractum proelium, subitus ex diverso se ostenderet.* Similia sunt *contrahere amicitiam, odium, rixam*, et hujus generis alia, passim apud optimos scriptores obvia. Illud *coeptum* sive *ceptum* natum videtur ex glossa, quod deinde errore librarii abiit in *certum.*

Delectumque nihilo accuratiorem] Bona lectio turbatur dissensu codicum MSS. e quibus Pall. duo, *qui delectum nihilo accuratiorem.* Sec. vero, *qui delectum quoque nihilo accuratiorem.* GEBH. *dilectumque* Florent. Leid. 1. et Klock. V. ad 37, 51, 7. *quod lectum quoque nihilo accuratiorem* depravatissime Haverk. qui tamen forte dare voluit *qui delectum quoque nihilo accuratiorem*, ut praeferunt Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. et Portug. [Veith. nisi quod *accusatorem*] *qui delectum nihilo accuratiorem* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *qui dilectum nihilo accuratiorem* Fragment. Hav.

Quam ad media bella haberi solitus erat] *ad melia bella* Leid. 2. *medius* hic est mediocris. Supra 2, 49, 5. *Sequebatur turba cognatorum sodaliumque, nihil medium, nec spem*

ctumque nihilo adcuratiorem, quam ad media bella haberi solitus erat, (extenuantes etiam famam belli) habebant. Interim Galli, postquam accepere, ultro honorem habitum violatoribus juris huma-

nec curam, sed inmensa omnia volventium animo. 6, 14, 13. Adparebatque, nec veri indicii gratiam mediam, nec falsi obsessionem fore. 45, 35, 5. Intacta invidia media sunt; ad summa ferme tendit. (* v. Ursin. ad Colum. Praef.) Et hoc sensu servari posset vulgata lectio apud Ovid. 8. Metam. 620.

— — *tiliae contermina quercus*
Collibus est Phrygiis, medio circumdata muro.

ut *modico muro*, quod alii exhibent, ex glossa natum sit. Quum tamen viri docti in praestantioribus plerisque *modico* se invenisse testentur, pro altero pertendere nolo. Tum *solitus erat haberi*, alio ordine, Voss. 2. *haberi solitus*, omisso τῷ *erat*, Lovel. 1. et Leid. 2. *haberi sollicitus erat* Harlej. 1. qui error etiam alibi committitur. V. supra hoc lib. ad c. 22, 5.

§. 4. *Violatoribus juris humani*] V. P. Fabrum 2. Semestr. 1. DUK.

Elusamque suam legationem esse] *clusamque* Leid. 1. *clausamque* Portug. a m. 1. Tum *suam* non adparet in Harlej. 2. At *legationem suam* trajectis vocibus exhibent Florent. Voss. duo, Leid. duo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Paullo ante *post*, pro *postquam*, neglegentia librarii Harlej. 2. Tum *acceperunt*, pro *accepere*, Lovel. 4.

Flagrantes ira, cujus inpatiens est gens] Repone *cujus impotens est gens*. RHEN. Sic [*impotens*] Aldus, et Juntas, et Curio, posteaque omnes: et confirmat non solum Borbet. Rhenani: sed et alii complures scripti. Et sic Liv. 29, [9, 9.] *Pleminius impotens irae*. 30, [42, 17.] *Ex insolentia, quibus nova fortuna sit, impotentes laetitiae insanire*. At Andreas Romae dedit *impatiens*, secutique Mediol. Ven. Tarv. Bechar. Mog. Ascens. Savet. Ovidius de Ajace 13. Met. [3.] *Utque erat impatiens irae*. Quem locum opportune mihi subjecit N. Heinsius, unicum nostrum et Musarum delicium. Appulejus 4. Met. [p. 156. ed. Elmenh.] *Et, impatiens indignationis, capite quassanti fremens*. J. FR. GRON. Utrumque dici potest *inpatiens irae* et *inpotens irae*, et etiam apud Livium aliosque obvium est. Prius infra obcurrit 6, 16, 3. *Sed invicta sibi quaedam patientissima justi imperii civitas fecerat*. 21, 31, 10. *Quum aquae vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est*. 39, 9, 1. *Urbis magnitudo capacior, patientiorque talium malorum ea celavit*. c. 13, 11. *Si qui minus patientes dedecoris sint, pro victimis inmolari*. Et eodem cap. §. 14. *Captari aetates et erroris et stupri patientes*. Appulej. 4. Metam. p. 151. *Denique tanti doloris inpatiens populi circumfluentis turbelis inmisceor*. Posterius infra 8, 39, 2. *Neque pugnae neque fugae satis potentes caeduntur*. 9, 14, 5. *Vanissimam increpans gentem, quae suarum inpotens rerum*

ni, elusamque legationem suam esse, flagrantes ira, cujus inpotens est gens, confestim signis convulsis
5 citato agmine iter ingrediuntur. Ad quorum praetereuntium raptim tumultum quum exterritae urbes ad arma concurrerent, fugaque agrestium fieret Romam se ire, magno clamore significabant; qua

aliis modum pacis ac belli facere aequum censeret. 23, 16, 6. *Ut potentes rerum suarum atque urbis Poenum inde pro Romano acciperent.* ubi plura alia videri possunt. Et quidem prius defendit Inl. N. Heinsius ad Nason. 13. Metam. 3. quem etiam v. in Syll. Epist. a Cel. Burmann. editarum tom. 3. Ep. 95. ut et ad Silii 6, 253. et 10, 244. Mihi tamen posterius genuinum videtur. Nam ita praeferunt apud me uno ore Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses omnes. Breviter nondum viri doeti ullum codicem memorarunt, in quo *inpatiens* invenerunt. Miror itaque Heinsium ad Ovidii l. l. *Mstorum* et veterum editionum auctoritate illud *inpatiens* defendere conatum fuisse. Non dubito tamen, quin, si viveret, ejus patrocinium relicturus fuisset, quum nunc audiat, omnes Mstos ei lectioni adversari; quod tantum non promisit in laud. ad Gronovium epistola. Vide, quid epist. seq. ipsi Gronovius responderit. Cetetum *cujus inpotens gens est*, transpositis dictionibus, Harlej. 2. et Gaertn. quorum posterior mox perperam obfert *inter ingrediuntur*, pro *iter*; quomodo etiam peccabatur supra 2, 50, 6. 3, 46, 7. et infra 8, 24, 10. Eadem ratione etiam *interim* et *iterum* confundi in eodd. scriptis, infra videbimus 10, 18, 1 *iter adgrediuntur* Lovel. 2. Infra 40, 22, 1. *Tertio die iter est ingressus.*

§. 5. *Longe ac late fuso agmine inmensum obtinentes loci*] Pall. tres et Campani ed. *immensa obtenentes loca.* GEBH. *inmensa obtinentes loca* etiam Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. L. 1. B. N. et C. Reliqui vulgatum servant, quod etiam praeferendum puto. Infra 21, 33, 7. *Multosque turba, quum praecipites deruptaeque angustiae essent, in inmensum altitudinis dejecit.* Ita contra *exiguum campi* 27, 27, 3. *Exiguum campi ante castra erat.* Ejusdem generis sunt *multum diei*, *medium autumni*, *reliquum noctis*, et similia, de quibus dicam ad Liv. 27, 2, 9. Insuper malim *longe ac late effuso agmine.* V. ad 41, 7, 10. Facile autem prima syllaba *ef* elidi et intercipi potuit partim ab ultima praecedentis vocis litera, partim a prima *τοῦ fuso.* V. infra ad 39, 6, 2. Paullo ante *quocumque ibant*, pro *quacumque*, Lovel. 4. V. infra ad 38, 7, 3.

§. 6. *Nunciisque Clusinorum, deinceps inde aliorum populorum*] *deinceps deinde* Portug. Harlej. 2. et Haverk. Sed solent passim *τὰ inde* et *deinde* confundi. V. infra ad 36, 24, 10. Vocula *inde* omittitur in Leid.

cumque ibant, equis virisque longe ac late fuso agmine inmensum obtinentes loci. Sed, antecedente fama nunciisque Clusinorum, deinceps inde aliorum populorum, plurimum terroris Romam celeritas hostium tulit. quippe quibus, velut tumultuario exercitu raptim ducto, aegre ad undecimum lapi-

1. et Lovel. 1. Verum nihil mutandum. Similiter duae hae particulae junguntur Ciceroni in Bruto c. 90. *Prima caussa publica, pro Sex. Roscio dicta, tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, quae non digna nostro patrocinio viderentur. deinceps inde multae, quas non minus diligenter elaboratas et tamquam elucubratas adferebamus.* Junctae hae particulae indicant, post Clusinos idem etiam alios populos Romam nunciasse, ita tamen ut eorum nuncii non simul advenerint, sed alii post alios, prout adventum Gallorum senserant. V. supra ad 2, 47, 11. Perperam voces *deinceps inde aliorum* omittuntur in Gaertn. Praeterea *populorum aliorum* habet Fragment. Hav.

Plurimum terroris Romam celeritas hostium tulit] *terroris primum* Lovel. 1. *primum terroris* Lovel. 4. 5. Voss. 1. et Leid. ambo. [Veith.] Olim videtur per compendium scriptum fuisse *plimum*, ex quo non adtendentes librarii fecerunt *primum*, quum debuissent *plurimum*. *terroris plurimum* transpositis vocibus habet Leid. 2. Deinde *Romanis celeritas hostium tulit* Voss. 2. et Lovel. 3. *celeritas hostium Romam tulit* Lovel. 4.

§. 7. *Aegre ad undecimum lapidem obcursum est*] Vox *aegre*, quam reliqui omnes servant, socordia librariorum deficit in Lovel. 4. et Hearnii Oxon. C. Deinde *ad pidem* Florent. *ad XIm lapidem* Leid. 1. *ad decimum lapidem* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. Eutrop. l. 1. cap. ult. *Victos Romanos undecimo milliario a Roma apud flumen Alliam secuti.* Id etiam ex Plutarcho constat in Camillo p. 137. ubi *undecimum lapidem* exprimit per σαδίους ἐννενήκοντα. Si autem octo stadia unum milliare effecerint, et Romani ad decimum lapidem Gallis obcurrissent, non ἐννενήκοντα, sed ὀγδοήκοντα dicere debuisset, quemadmodum fecit Diod. Sicul. l. 14. p. 454. Καὶ διαβάντες τὸν Τίβεριν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἤγαγον τὴν δύναμιν σαδίους ὀγδοήκοντα. Potius tamen adhaereo quum modo memoratis scriptoribus, tum reliquis Livii Mstis, quam Diod. Sic. qui non dedita opera res Romanas descripsit, et in eo etiam peccavit, quod proelium trans Tiberim commissum fuisse scribat. V. etiam Cluver. 2. Ital. Ant. 10. p. 709. Ceterum Plutarchus l. l. numero rotundo usus est. Undecim enim milliaria efficiunt octoginta et octo stadia, si cuilibet milliari octo stadia tribuuntur, quemadmodum plerumque fieri solet, teste Strab. 7. Geogr. p. 322. Λογιζομένῳ δὲ, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ, τὸ μίλιον ὀκτοσάδιον etc. At si pro milliari supputamus octo stadia et trientem stadii, ut aliis placet, undecim milliaria efficiunt nonaginta et unum stadium duasque trientes. Verum utra etiam sub-

dem obcursum est, qua flumen Allia, Crustuminis montibus praealto defluens alveo, haud multum in-
8 fra viam Tiberino amni miscetur. Jam omnia contra circaque hostium plena erant, et nata in vanos

putatio placeat, patet nonaginta Plutarchi stadiis potius *undecim* Livii *lapides*, quam *decem* convenire. [*lapidem* omittit Veith.] Denique *concursum est* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. reliquis invitis, qui recte vulgatum tuentur. V. infra ad 36, 24, 4. Paullo ante τὸ *velut* deficiebat in Lovel. 4.

Qua flumen Allia] *Alia* scribe, ut dixi. SIG. *Alia* scribunt etiam Voss. 2. Lovel. 2. 3. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad Epit. Liv. hoc lib. Deinde *ea parte*, *qua flumen* Fragment. Hav. a m. 1. Sed additae voces pro interpretis glossemate habendae sunt. Nam *qua* est qua parte, sive ea parte, qua. 8, 36, 9. *Incessit deinde*, *qua duxit praedae spes*, *victor exercitus*. V. supra ad 1, 38, 6. (* h. l. c. 47, 2. 21, 28, 4. 22, 14, 11. 35, 4, 4. c. 23, 8.) Adde Sanctium in Minerva 4, 4. sive de Ellipsi Nominum, in v. *Partes*. Ita Ovid. 2. ex Ponto Ep. 10, 26. loco mox laudando, ubi etiam variant scripti. Similiter *quacumque* supra hoc cap. *Quacumque ibant*, *equis virisque inmensum obtinentes loci*.

E Crustuminis montibus praealto defluens alveo] Scribe, *qua flumen Allia Crustuminis montibus praealto defluens alveo haud multum infra viam*. non *haud multo*. RHEN. Praepositio, quam Rhenanus delet, non adparet etiam in ullo codice. Tum *Crustumnis montibus* Leid. 2. *Crustumenis montibus* Portug. et Gaertn. *Crustumeniis montibus* Haverk. V. supra ad 1, 9, β. Hinc *palto*, id est *peralto*, Lovel. 4. sollemni librariorum errore. V. ad 9, 10, 7. De voce *praealtus* v. ad Epit. Liv. 7. Transpositis literis *praelato alveo* est in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. et ed. Parm. quomodo librarii et aliis locis in codicibus vetustis lapsi sunt. Ita supra hoc lib. c. 12, 6. Epit. Liv. 7. (* 10, 2, 5. 21, 54, 1.) V. quae notavi ad Silii Ital. 3, 418. et Doct. Oudendorp. ad Frontin. 1, 7, 2. Vulgatum hic verius est. Exiguum enim amnem Alliam esse constat, qui proinde *praealto* ac profundo *alveo*, non *praelato* esse potuit. Denique *defluente* Harlej. 2. et Portug. Sed errore scribarum; quos quid in errorem conjecerit, supra v. ad 4, 44, 5. et c. 47, 3. Eamdem ob caussam mox §. seq. datum *horrenda cuncta compleverant sono*, pro *horrendo*.

Haud multum infra viam Tiberino amni miscetur] *haud multum*, quomodo Rhenanus pro *haud multo* rescribi jussit, servant omnes mei. Utrumque dici potest. Plinius 19. H. N. 3. *In Perside*, *aut Media*, *et Armenia nascitur large*, *sed multo infra Cyrenaïcum*. contra 9. H. N. 8. *Nisi multum infra rostrum os illi foret*. Adhaerendum itaque Mstis. Deinde *infra viam Tiberinam* Lovel. 1. 2. Leid. 1. et Voss. 2. Male. intelligitur enim *via Salaria*, ut docet Cluver. 2, 10. p. 708. et 709. *Tiber amni* est in Portug. a m. 2. erasa priori lectione. *Tiberi amni* Lovel. 4. Harlej. 2. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon.

tumultus gens, truci cantu clamoribusque variis, horrendo cuncta compleverant sono.

XXXVIII. Ibi tribuni militum, non loco castris 1
ante capto, non praemunito vallo, quo receptus

N. in margine. [Veith.] Sed supra v. ad 2, 10, 11. Vox *amni* deest in Leid. utroque, et Lovel. 1. ac 2. Et censeri posset, eam abundare, quum nemo nesciret, Tiberim amnem esse. Non tamen delendam censeo; partim enim *Tiberinus amnis* videtur dici, ut *ostium Tiberinum*, quemadmodum supra dictum l. l. partim etiam alibi saepe *Anio amnis*, *Tiberis fluvius*, *Allia flumen* ac similia apud Livium obcurrunt. V. supra ad 2, 31, 2. partim denique in illis, qui *Tiberinam inmiscetur* exhibent, intermedium *amni* interceptum est ab ultimis praecedentis, et primis sequentis vocabuli literis. Deinde *miscet* Gaertn. et in margine Hearnii Oxon. N. Scriptum fuerat *miscet*. sed postea librarius notam suprascriptam neglexit; quod frequenter accidit. V. infra ad 10, 10, 1. *miscentur* Florent. *imiscetur*, vel *inmiscetur* Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Oxon. L. 2. apud Hearnium. *immiscentur* Leid. 1. Nihil muto. Ovid. 2. ex Ponto Ep. 10, 26.

Quaque suis Cyanen miscet
Anapus aquis.

Plin. 3. H. N. 16. *Pars eorum et proximum portum fecit Brondulum, sicut Edronem Medoaci duo et fossa Clodia. His se Padus miscet.* et c. 26. *Inde XLV. M. passuum Taurunum, ubi Danubio miscetur Savus.* Curtius 9, 9. *Tertio jam die mixtum flumini subibat mare.* Tacit. 2. Ann. 6. *Servatque* (Rhenus) *nomen et violentiam cursus, qua Germaniam praevehitur, donec Oceano misceatur.* de Morib. Germ. 1. *Rhenus septentrionali oceano miscetur.* V. infra ad 8, 36, 5. Illud *i* vel *in* in initio vocis *miscetur* perperam repetitum puto ex ultima litera vocis praecedentis; quomodo etiam supra peccant codices 4, 6, 5. infra 8, 7, 2. et 9, 5, 6. (* 35, 8, 9.)

§. 8. *Nata in vanos tumultus gens*] *in varios* Lovel. 2. et Haverk. qui falsi arguuntur, non modo quod *clamoribusque variis* mox subjungatur, sed et aliorum omnium in vulgatam lectionem conspiratione. Alibi saepe haec vocabula a scribis in libris vetustis commutantur. V. infra ad 22, 7, 4. Praeterea *tumultos* Florent. a m. 1. et Leid. 1. V. ad 1, 15, 7. (* 9, 29, 2.) Paullo ante *Jam omnia ultra citraque hostium plena erant* Lovel. 5. a m. 2. quum a m. 1. datum fuisset *contra citraque*. Solent voces *citra* et *circa* in Mstis confundi. V. infra ad 21, 48, 6. Eo errore commisso sequebatur, *contra* mutandum esse in *ultra*. Sed recte reliqui omnes codd. *contra circaque* defendunt. *Contra* est e regione. V. Cel. Burm. ad Quinctil. 10. Instit. orat. 3. circa fin. et Vellej. Pat. 2, 76, 3. ubi eo sensu *contra* interdum casum adjunctum habere docet.

Truci cantu clamoribusque variis, horrendo cuncta compleverant sono] *truci cantu clamoribus variis*, sine conjunctione *que*, Portug. Deinde *horrenda cuncta* Harlej. 2. V. ad §. praec. Insuper *compleverat* Voss.

esset, non Deorum saltem, si non hominum, memores, nec auspicato, nec litato, instruunt aciem deductam in cornua, ne circumveniri multitudine

2. Lovel. 3. et editi ante Aldum, qui recte restituit *compleverant*, ut etiam praeferunt reliqui scripti. Qui hanc lectionem mutarunt, ferre non potuerunt, *gens compleverant* conlective dici, quod Livio tamen et in hac et in aliis vocibus familiarissimum est. V. supra ad 1, 3, 2.

§. 1. *Non praemunito vallo, quo receptus esset*] *non praemunito vallo* Leid. 1. et Klock. Mox *non memores homines* alio ordine Leid. 2, et Lovel. 1.

Instruunt aciem diductam in cornua] Lege *deductam*: ut est in Vossianis. Hoc est parum densam, longiorem quam latiorem. Frontin. 1,6. *Iphicrates in Thracia cum propter conditionem locorum longum agmen deduceret.* J. FR. GRON. *Diducere* est distrahere, dividere, in partes scindere: de quo legi possunt, quae viri docti adnotarunt ad Justin. 15, 4. Silium 15, 187. et Lucan. 2, 294. et 3, 584. Livius tamen *diducere cornua*, pro in longum extendere ac porrigere, etiam dixit 28, 14, 15. *Ut cornu extenderent in sinistra parte, quemadmodum se tendentem a dextra vidissent.* etc. *Ita diductis cornibus.* et 31, 21, 14. *Ut extenuatam mediam diductis cornibus aciem Gallorum vidit.* Et Tacit. Agric. 35. *Superante hostium multitudine, veritus ne simul in frontem, simul in latera suorum pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam porrectior acies futura erat.* Haec quoque eadem ratione emendanda sunt, si hic certa est conjectura Gronovii. Sed hoc vix putem. DUK. *deductam*, praeter Voss. utrumque jam a Gronovio laudatum, praeferunt etiam non modo Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. verum etiam omnes vetustiores excusi usque ad Aldum, qui demum *diductam* ei substituit. Id autem servant Florent. Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. ambo, Klock. Portug. a m. 2. et omnes Oxonienses, si eos diligenter Cl. Hearne consuluit. Ex edit. enim Romana princ. *deductam* proferens, de Mssis, quos adhibuit, silet, quod factum non oportuisset, si a recepta lectione dissentirent. Et quidem *deduci* dicuntur, quae perpetua serie in longitudinem extenduntur, et ita quasi extenuantur. Eo sensu *fila* dicuntur *deduci*, quum ex colo decerpta lana formatur in longa ac tenuia fila. Catull. carm. 65, 312.

Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis.

Tibull. 1. El. 3, 86.

Deducat pleno stamina longa colo.

Ovid. Epist. 9. Her. 77.

Crassaque robusto deducis pollice fila.

V. Passerat. ad Catulli l. l. Hinc desumta eleganti metaphora *deducere carmina* apud Poëtas aliosque scriptores obvium est, de quo erudite, ut semper, Cel. Burmann. ad Nason. 1. Amor. Eleg. 14, 7. ubi laudat glossam adscriptam ad Ovid. 1. Trist. Eleg. 1. 30. in qua, pro *tractum est a filo*, *quod subtiliter de-*

hostium possent. nec tamen aequari frontes pote- 2
rant, quum extenuando infirmam et vix cohaerentem mediam aciem haberent. Paullum erat ab dex-

ducatur a caelo, vide, an non praestet *deducatur a colo* legere ex Tibulli l. l. quam, ut Inl. Heinsius volebat, *a tela*. Eadem metaphora *deducere mugitum*, pro in longum trahere, Frontino restituendum existimavit Doct. Oudendorp. ad 1, 5, 26. Et hoc sensu jam acies dicitur *deduci in cornua*, quando ipsa longe extenditur, et ita extenuatur, ut cornua late protendantur, sive, ut loquitur 2, 31, 2. cum cornua se latius pandunt, et acies parum apte introrsum ordinibus firmatur, ne, ut Livius hic inquit, multitudine hostium circumveniri possit. Hoc sensu eam vocem restituendam censeo Frontino 2. Strateg. 3, 12. ubi de Cleandrida Lacedaemonio, qui adversus Lucanos *densam instruxit aciem*, ut longe minoris exercitus speciem praeberet: *Securis deinde hostibus in ipso certamine deduxit ordines, et a lateribus circumventos eos fudit.* ubi vulgo legitur *diduxit*, quod servari nequit, nisi statuamus, eum aciem, quae hosti obversa erat, in duas partes divisisse, et ita in utraque latera Lucanorum inpetum fecisse. Ea enim vis est τοῦ *diducere*, ut notet separare, dividere, semovere. quo sensu jam eo verbo usus est Frontin. 2, 3, 8. *Ipsi, diductis in latera viribus, vacua fronte ex utraque parte circumvenerunt eum.* et 2,6,4. *Hannibal, quum ad Thrasymenum inclusi Romani acerrime pugnarent, diductis ordinibus fecit eis abeundi potestatem.* Ita vero aciem in cornua non *diduxerunt* tribuni, *infirmam* enim *et*, licet *vix*, attamen *cohaerentem mediam aciem* verbis sequentibus Livius memorat, quod frons nimis *extenuata* foret. Passim vero *deducere* et *diducere* in libris scriptis confundi solent. V. infra ad 21, 55, 5. Praeterea *struunt aciem* Lovel. 4. Utrumque *struere* et *instruere aciem* in usu fuit. V. infra ad 42, 51, 3. Hinc, quum vulgatum reliquorum codicum testimonio firmetur, id etiam verum ac genuinum esse puto. Paullo ante *nec inauspicato*, pro *nec auspicato*, Lovel. 3.

Ne circumveniri a multitudine hostium possent] Scribe *ne circumveniri multitudine hostium possent*. RHEN. Praepositionem, a Rhenano ex contextu ejectam, nullus meorum codicum servat: ejus tamen loco unus Lovel. 1. praefert *in multitudine*, quae ex prima vocis sequentis litera perperam repetita videtur. Trajectis vocibus *hostium multitudine* praeferunt Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *posset* etiam Lovel. 4. ut referatur ad praecedens *acies*. Verum vel ita etiam vulgatum servandum erit ob reliquorum Mstorum auctoritatem. *acies* enim aeque conlective accipi potest, atque *exercitus*, *cohors*, *globus*, et similia, de quibus v. ad 35, 26, 9. quamvis etiam *possent* respicere possit praecedens *cornua*.

§. 2. *Paullum erat ab dextera editi loci*] *Paullulum erat* Harlej. 2. a quo reliqui dissentiunt. Eadem scripturae varietas saepius in Mstis obvia est. V. infra ad 36, 9, 8. *Paulus erat* Lovel. 2. *Palus erat* Lovel. 1. 4. 5. Tum *a dextera* Voss. 1. Leid. 2. Lo-

tera editi loci, quem subsidiariis repleri placuit; eaque res, ut initium pavoris ac fugae, sic una sa-
3 lus fugientibus fuit. Nam Brennus, regulus Gallorum, in paucitate hostium artem maxime timens, ratus ad id captum superiorem locum, ut, ubi Galli cum acie legionum recta fronte concucurrissent, subsidia in aversos transversosque inpetum darent, ad

vel. 1. Gaertn. et editiones, quas vidi, Aldina priores. *ab dextra* Lovel. 2. et Fragm. Hav. Paullo ante *aequari fraudes*, pro *frontes*, perperam Gaertn. Mox *quam subsidiariis* Lovel. 4. et 5. qui dederant *Palus.*

Ut initium pavoris ac fugae, sic una salus fugientibus fuit] Pall. duo *sic ima salus fugientibus fuit. ima salus* an quasi ultima atque extrema? GEBH. Omnes nostri *una salus* servant. *ima*, quod in duobus Palatinis Gebhardus reperit, quin ex aberratione natum sit, nemo dubitare potest; quare interpretatione molliri necesse non erat. Passim has voces librarii in Mstis commutarunt. V. infra ad 8, 6, 2. *una salus* est sola, unica salus. V. supra ad lib. 3, 69, 3. Tum *salus fugientium* solus Lovel. 4. [Veith.] sed *salus fugientibus*, pro salus fugientium, ut alia multa, de quibus v. ad 3, 46, 2. Vocula *sic* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *τὸ res* exsulabat a Lovel. 5.

§. 3. *Brennus, regulus Gallorum, in paucitate hostium artem maxime timens*] *Brenus* Lovel. 4. 5. et Haverk. *Brenius* Harlej. 2. *Brennius* Portug. V. etiam infra hoc lib. c. 48, 8. Deinde *timens artem*, media voce praetermissa, Harlej. 2. *timens maxime artem* Voss. 2. Portug. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Insuper mox *ad id ratus*, transpositis iterum vocibus, Haverk. *raptum adit captum superiorem locum* Lovel. 4.

Ut ubi Galli cum acie legionum recta fronte concurrissent] Prima vocula *ut* deficit in Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. sed a sequenti elisam puto. *ibi*, pro *ubi*, habet Gaertn. V. infra ad 27, 5, 2. Tum *leta fronte* Fragm. Hav. a m. 1. *recta sponte* Voss. 2. *tecta fronte* Curio eumque secutae paucae edd. *concucurrissent* Florent. quod hujus unius cod. fide recepi, quum formam hanc perfectorum in compositis verbi *currere*, et quidem in ipso *concurrere*, Livio in usu fuisse supra viderimus ad 1, 12, 8. Eodem ducit altera scriptura *cucurrissent*, quae in Voss. 2. Leid. 2. a m. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. supereest, ubi prima syllaba *con* omissa esse potest ignorantia scribarum, qui ejus compendium ꝯ vel 9 adsecuti non sunt.

Subsidia in aversos transversosque inpetum darent, ad subsidiarios signa convertit] *subsidia in adversarios signa convertit*, reliquis neglectis, Leid. 2. *subsidia in adversos* exhibent Voss. ambo, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragment. Hav. Male. *in aversos*

subsidiarios signa convertit: si eos loco depulisset, 4
haud dubius, facilem in aequo campi tantum superanti multitudini victoriam fore. adeo non fortuna modo, sed ratio etiam, cum barbaris stabat. In 5
altera acie nihil simile Romanis, non apud duces, non apud milites, erat. pavor fugaque occupaverat animos, et tanta hominum oblivio, ut multo major

inpetum dare, est eos a tergo invadere; *in transversos*, est a latere. et ita hic *aversi transversique* obponuntur rectae fronti. V. supra ad 4, 27, 8. Alibi saepe *aversus* et *adversus* commutantur. V. ad 2, 31, 6.

§. 4. *Haud dubius, facilem in aequo campi tantum superanti multitudine victoriam fore*] *haud dubium* Haverk. *haud dubii*: Lovel. 3. Deinde *superanti multitudini* Florent. a m. 1. (in quo postea *superante* m. 2. interpolatum est) Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Haverk. et Fragm. Hav. Similiter ediderunt Rom. anno 1472. Parm. Aldus, et multi recentiores usque ad Francofurtanos, qui anno 1578. substituerunt id, quod nunc vulgo exstat, *tantum superanti multitudine*. quod quidem non incommodum est, sed in nullo apud me codice exstat. *tantum superante multitudini* Gaertn. praefert, *tantum separante multitudine* Neapol. Latinii: cujus librarius dare voluisse videtur *tantum superante multitudine*, quemadmodum a m. 1. est in Portug. et multis Aldina prioribus edd. Mihi lectio, plurium et optimorum codicum fide stabilita, *facilem tantum superanti multitudini victoriam* praeferenda videtur, quam etiam in contextum recepi. *Superat multitudo*, quae supereſt, abundat. Liv. 3, 5, 1. *Quia superante multitudine hostes carpere multifariam vires Romanas adgressi sunt.* 5, 21, 4. *Superante multitudine ab omnibus locis urbem adgreditur.* Sallust. in Catil. 20. *Quis mortalium tolerare potest, illis divitias superare?* ubi v. Ciaccon. in Jugurth. 64. *Virtus, gloria, atque alia optanda bonis superabant.* ubi v. Cl. Cortium. Cic. 2. de Orat. 19. *In quo et deesse aliquam partem, et superare, mendosum est.* 5. de Finib. 15. *De eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.* Plura infra v. ad 22, 49, 5. Praeterea ultima vox *fore* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. atque in margine tantum Fragm. Hav. visitur.

Non fortuna modo, sed ratio etiam cum barbaris stabat] *sed ratio cum barbaris*, sine τῷ *etiam*, Leid. 2. et Voss. 1. quorum posterioris tamen margini adscriptum est. V. supra ad 2, 6, 1. Deinde *in barbaris* Leid. 2.

§. 5. *In altera acie nihil simile Romanis, non apud duces, non apud milites, erat*] *In alteram aciem* praeferunt optimi codd. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 5. et Klock. Tum *non apud Romanos erat* Portug. Sed utramque lectionem hoc modo, *non apud milites Ro. erat*, exhibent Harlej. 2. Haverk. et

pars Vejos, in hostium urbem, quum Tiberis arceret, quam recto itinere Romam ad conjuges ac li-
6 beros fugerent. Parumper subsidiarios tutatus est locus. in reliqua acie simul est clamor, proximis ab latere, ultimis ab tergo, auditus, ignotum hostem

Lovel. 5. [*non apud milites Romanis erat* Veith.]

Et tanta hominum oblivio] Haud dubie *omnium*. V. ad l. 9, 8. J. FR. GRON. Omnino verum est, quod Gronovius conjecit, *omnium*. Saepissime ita variarunt librarii, voces *omnes* et *homines* infinitis locis commutantes. V. supra ad 3, 54, 6.

Ut multo major pars Vejos etc. *fugerent*] *Vejos confugeret* Voss. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. Si *Vejos confugerent* dedissent, quemadmodum est in Lovel. 1. id facile ferre potuissem. Nunc, ignorantiae scribarum, qui delicias Livianas, *pars fugerent*, odio habebant, aut non intelligebant, lectionem illam adscribendam esse, nullus dubito. Passim autem *τὸ pars*, tamquam conlectivum, cum plurali Livius construere solet. Supra 2, 53, 2. *Pars Sabinis eunt subsidio, pars Romanos toto inpetu intentos in castra adoriuntur*. 3, 24, 8. *Perculsos magna pars credebant tribunos*. 4, 27, 7. *Pars militum portarum stationes firmant, pars corona vallum cingunt*. 5, 21, 10. *Pars aversos in muris invadunt hostes, pars claustra portarum revellunt, pars inferunt ignem*. c. 29, 4. *Colonorum pars maxima incolumis Romam perfugère*. Infra c. 41, 5. *Pars in proxima quaeque tectorum ruunt, pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt*. 6, 19, 2. *Magna pars vociferantur, Servilio Ahala opus esse*. ubi tamen aliter praeferunt codices. c. 21, 8. *Magna pars plebis incitata, ut praedatum in agrum Romanum exirent*. 9, 12, 8. *Pertinacior pars armata per aversum portam erupit; tutiorque eis audacia fuit*. c. 14, 9. *Simul undique adorti, quum pars fossas explerent, pars vellerent vallum*. 10, 5, 10. *Pars magna aggerem vallumque conscendunt*. c. 37, 9. *Pars intercessuros, ne novo exemplo triumpharet, ajebant*. Et hic male plerique codd. *ajebat*. 21, 27, 9. *Equorum pars magna nantes loris a puppibus trahebantur*. 25, 39, 3. *Pars semisomnos hostes caedunt, pars ignes casis stramento arido tectis injiciunt, pars portas occupant*. 30, 9, 6. *Pars maxima classem mittere jubent*. 31, 48, 6. *Magna pars senatus nihil praeter res gestas censebant spectare senatum debere*. 34, 57, 4. *Pars in Asia aut Lysimachiae apud regem fuerant*. 36, 16, 9. *Pars imperio parendum regis atque eundum censebant, pars subsistendum*. 37, 20, 4. *Non stratos, non infrenatos magna pars habebant equos*. et saepe alibi. V. Gronov. ad Liv. 34, 9, 6. et ad 36, 16, 6. Plura similia v. infra ad 35, 26, 9. Quin et eidem voci *pars* additur etiam adjectivum generis masculini numero plurali. Ita 27, 1, 12. *Pars in fugam effusi, pars in medio caesi*. ubi quidam codd. et vetustiores excusi male praeferunt *effusa* et *caesa*. Plura v. ad eum locum.

prius pene quam viderent, non modo non tentato certamine, sed ne clamore quidem reddito, integri intactique fugerunt. Nec ulla caedes pugnantium 7
fuit. terga caesa suomet ipsorum certamine in turba impedientium fugam. Circa ripam Tiberis, quo armis 8

§. 6. *Parumper subsidiarios tutus est locus*] *Parumque subsidiarios* Lovel. 3. *Parum subsidiarios* Voss. 2. Male. Similiter etiam alibi lapsi sunt librarii. V. supra ad 4, 33, 2. Insuper vox *subsidiarios*, quae in reliquis omnibus superest, exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1.

Simul est clamor, proximis ablatere, ultimis ab tergo, auditus] *proximus* et *ultimus* Lovel. 2. 4. 5. et Harlej. 2. *praelatus* et *ultimus* Portug. a m. 2. qui a prima habuit *proximis* et *ultimus*. Et ita est in Haverk. a m. 1. quum etiam *proximus* a m. 2. emendetur. *proximus* et *ultimo* Gaertn. [*acie similis est clamor proximus* Veith.] Praeterea *a latere* Gaertner. idem [Veith.] cum editis ante Aldum. Tum *a tergo* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Gaertn. et Haverk. Mox *ignotum est prius*, pro ignotum *hostem prius*, Lovel. 3. Praeterea *non moto*, *non tentato certamine* Gaertn.

§. 7. *Nec ulla caede pugnatum fuit*] Alii hoc mutarunt, atque ita legunt: *Nec ulla caedes pugnantium fuit*. id quod ego non intelligo. Fortassis autem propter sequentia continuo verba ita legere placuit. at etiam illa obscurum habent sensum, ideoque lectori consideranda sunt. GLAR. *Nec ulla caede pugnatum fuit* praeferunt omnes typis exarati usque ad Aldum, qui substituit alterum *Nec ulla caedes pugnantium fuit*. Et ita habent omnes, quos inspexi, codd. scripti; nisi quod *pugnatum*, pro *pugnantium*, sit in Leid. 2. culpa librarii. Sensus Livii est, nullos in proelio caesos fuisse; sed, quicumque perierunt, in fuga interfectos esse, quod certatim ruentium turba ac tumultu fuga inpedita, et hosti spatium trepidantes adsequendi datum sit. In verbis sequentibus, in quibus nihil difficultatis video, *sūmovet ipsorum certamine* est in Lovel. 4. *suomet ipsorum certamine* in Lovel. 2. Deinde *tà in turba* non adparent in Lovel. 1. et Leid. 2. neque etiam in Hearnii Oxon. L. 1. Denique *impedimentum fugam*, pro *impedientium*, exhibet Voss. 2. *impedientium fugam circa fugam* Lovel. 1.

§. 8. *Quo armis abjectis totum sinistrum cornu defugit*] Lege *diffugit*. Nam *defugere* est vitare aut recusare: ut *defugere auctoritatem*, *munus*, *sermonem*. Cicero 3. de Officiis [32.] *Octo millia hominum tenebat Annibal, non quos acie cepisset, aut qui periculo mortis diffugissent*. J. FR. GRON. *totum sinistro cornu* Gaertner. Tum *diffigit* Lovel. 4. V. ad 9, 28, 6. *profugit* Harlej. 2. Si quid mutandum est, cum Gronovio praefero *diffugit*. Auctor l. 8. belli Gall. 35. *Ii, repentino malo perterriti, diffugiunt ad sua praesidia*. Cic. Orat. 2. Philipp. 42. *Metu perterriti repente diffugimus*. Horat. 1. od. 35, 26.

— — *diffugiunt, cadis*
Cum faece siccatis, amici.

abjectis totum siniſtrum cornu defugit, magna ſtrages facta eſt: multosque, inperitos nandi aut invalidos, graves loricis aliisque tegminibus hausere
9 gurgites. maxima tamen pars incolumis Vejos perfugit; unde non modo praesidii quidquam, sed ne
10 nuncius quidem cladis, Romam eſt miſſus. Ab dextro cornu, quod procul a flumine et magis sub monte ſteterat, Romam omnes petiere, et, ne clausis quidem portis urbis, in arcem confugerunt.

Ovidius 2. Faſt. 211.

Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt.

Contrario errore peccatum eſt apud Caesar. 1. Bell. Civ. 82. *Contra opinionem enim militum famamque omnium videri proelium diffugisse, magnum detrimentum adferebat.* ubi cum Cl. Davis. aliisque *defugisse* legendum puto. V. quae de utriusque vocis diversa significatione ad eum locum notavit.

Multosque, inperitos nandi aut invalidos, graves loricis aliisque tegminibus hausere gurgites] *multoque inperitos* Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *aut invidos graves* Haverk. *aut invalidos hostes, graves* Voſſ. 1. Voci tamen *hostes* expunctionis notae subjiciuntur. Deinde *gravesque loricis aliisque tegminibus* Harlej. 2. Haverk. et a m. 2. Fragm. Hav. *teguminibus* eſt in Lovel. 2. V. ad 4, 39, 3.

§. 9. *Incolumis Vejos perfugit*] *Vejos incolumis* Lovel. 2. Tum *profugit* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed vulgatum probum eſt. Infra 37, 57, 2. *Vulneratum ipsum cum paucis, sine lictoribus, Massiliam perfugisse, et intra triduum exspirasse.* Ubi plura vide.

Unde non modo praesidii quidquam, sed ne nuncius quidem cladis Romam est missus] *unde modo non praesidii* Gaertner. *unde non modo non praesidii* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed alterum *non*, quod non visitur in melioris notae codicibus, ex glossemate librarii additum eſt. Passim enim Livius *non modo*, sequente *ne quidem*, vel *sed ne quidem*, pro *non modo non*, usurpare solitus eſt. V. infra ad 25, 26, 10. Deinde *sed nec nuncius quidem* Voſſ. 2. et Gaertn. Male. V. supra ad 1, 10, 3. Tandem *Romam missus est*, transpositis vocibus, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 10. *Ab dextro cornu, quod procul a flumine, et magis sub monte steterat*] *A dextro cornu* Gaertn. et Lovel. 4. *Ab dext'ro* Lovel. 5. a m. 1. Tum *quod procul ab flumine ē magis*, id eſt *est magis*, tribus vocibus sequentibus omiſſis, Portug. *et* atque *est*, praesertim per notas scriptum, saepe a librariis commutantur. V. infra ad 7, 40, 1. Denique *sub monte steterant* Fragm. Hav.

XXXIX. Gallos quoque velut obstupefactos miraculum victoriae tam repentinae tenuit. et ipsi pavore defixi primum steterunt, velut ignari, quid accidisset. deinde insidias vereri; postremo caesorum spolia legere, armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare. Tum demum, postquam nihil usquam hostile cernebatur, viam ingressi, haud multo ante solis occasum ad urbem Romam perveniunt. ubi quum praegressi equites, non portas clausas, 1 2

Ne clausis quidem portis urbis in arcem confugerunt] *Τὸ quidem* in Msto suo deesse, Klockius notavit. Ut ita simplex *ne* ponatur pro *ne quidem*. Infra 44, 36, 8. *Neque enim ne his cunctationem aperuerat suam.* Ubi vide. Quum tamen in aliis omnibus vox supersit, eam servandam judico. Praeterea *confugere* Leid. 2. *fugere* Lovel. 1. et 2. omissa prima syllaba, quod eam per compendium scriptam non intelligerent librarii, ut supra dictum est hoc cap. ad §. 3.

§. 1. *Gallos quoque velut obstupefactos*] Vox *velut* non adparet in vetustioribus excusis. Primus eam addidit Aldus, cui favent omnes scripti.

Pavore defixi primum steterunt] Magnus Gronovius prima ed. notarum vocem *pavore* suspectam habebat, quod non satis convenire videretur. Agnoscebat enim, cur hic admiratione Galli stupescerent; sed, cur ei misceretur pavor, non satis videbat. Tentabat igitur, *et ipsi nova re defixi;* ita tamen, ut cum pertinaci contendere nollet. At in secundis curis omnia, quae huc contulerat, sustulit; et recte. *Pavorem* enim hic locum habere posse, patebit ex illis, quae N. Heinsius et ego notavimus ad Silii Ital. 16, 432. Praeterea *τὸ primum* exsulat a principibus editionibus. Posset etiam abesse, licet mox sequatur *deinde*. Eam enim vocem saepe usurpari, quamvis altera non praecesserit, docet Gronov. ad Liv. 34, 19, 8. Hic tamen recte ab Aldo vocem *primum* additam puto, quod in omnibus scriptis supersit. De voce *defixi* v. supra ad 3, 47, 6. Mox *ignari velut*, transpositis dictionibus, Lovel. 4.

Armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare] *armatorumque* male Voss. 2. Mox *τὸ eis* abest a Portug. Deinde *coacervavere* praefert Gaertn. Et ita *legere*, media longa, pro *legerunt*, accipi posset. Sed praecessit etiam *vereri*. Patet ergo errantis librarii lapsum esse. Alibi saepe locutiones infinitas ab indoctis librariis corruptas esse, supra dictum est ad 1, 50, 5. Ceterum, armorum cumulos coacervatos esse ad tropaea, observat Doujatius; alii ad comburendum. Hunc enim morem colligi ex Flori 2, 4, 5. *Viridomaro rege Romana arma Vulcano promiserant: aliorsum vota ceciderunt.* Verum id Romanis, non barbaris, usitatum fuisse, ibidem Freinshem. monet.

non stationem pro portis excubare, non armatos esse in muris, retulissent; aliud priori simile miracu-
3 lum eos sustinuit; noctemque veriti et ignotae situm urbis, inter Romam atque Anienem consedere, exploratoribus missis circa moenia aliasque portas,

Morem autem Gallorum ad eumdem locum inlustrat Cl. Dukerus ex Caesar. 6. bell. Gall. 17. *Marti, quum proelio dimicare constituerunt, ea, quae bello ceperunt, plerumque devovent, quae superaverint, animalia capta inmolant, reliquas res in unum locum conferunt. Multis in civitatibus harum rerum exstructos tumulos* (emendat *cumulos*) *locis consecratis conspicari licet.*

§. 2. *Ad urbem Romam perveniunt*] Vocem *Romam* ignorat Gaertn. Quamvis autem Roma saepe per excellentiam Livio aliisque *urbs* dicatur, unum tamen testem audiendum non puto. *ad urbem Romanam* habent Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. Utrumque in usu fuit, *urbs Roma* et *urbs Romana*. V. ad Epit. l. 49. Non video itaque, cur a vulgato, quod et plures et meliores codices tuentur, discedendum foret. Tum *veniunt* Lovel. 5. Paullo ante *nihil usquam hostile conabatur*, pro *cernebatur*, culpa scribae est in Gaertn.

Ubi quum praegressi equites non portas clausas, non stationem pro portis excubare etc. *retulissent*] *ibi* Haverk. sollemni varietate. V. infra ad 27, 5, 2. Tum vox *quum* deficit in Harlej. 1. Deinde *non stationes pro portis* Hearnii Oxon. L. 1. et C. Infra c. 43, 2. *Ad omnes aditus stationibus firmatis, qua signa ferri videbant.* Sed satis patet, intelligi unam stationem ad quamque portam. Praeterea *progressi equites* habent vetustiores inpressi. Aldus postea substituit *praegressi*. Et ita servant omnes scripti. Recte. V. ad 9, 10, 7. Paullo post *aliud prioris simile* Lovel. 2. Sed ultima litera τοῦ *prioris* ex sequentis vocis initio huic adjecta est. V. ad 28, 25, 2. *Similis* cum secundo et tertio casu construi, infra videbimus 6, 13, 3. Tum *eos substravit*, pro *sustinuit*, Gaertn.

§. 3. *Inter Romam atque Anienem consedere*] Conjunctio *atque* deest in Lovel. 5. et Harlej. 2. *Romam atque amnem* habent vetustae edd. Aldus *Anienem* substituit. Et ita legunt omnes calamo exarati. nisi quod *Enientem* sit in Florent.

Exploratoribus missis circa moenia aliasque portas] *exploratores missi* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] et ita etiam est in Lovel. 4. a m. 2. quum a m. 1. scriptum fuisset *explorantes missi*.

Quaenam hostibus in perdita re consilia essent] Praepositionem non agnoscit Gaertn. *perdita in re* praefert Harlej. 2. quomodo Livium loqui amasse, supra vidimus ad 2, 19, 8. Reliquis tamen dissentientibus, id non recipiendum arbitror. *quaenam hostibus imperdita re consilia essent* Lovel. 3. hinc natum videtur *quaenam hostibus inpedita re consilia essent*, quod superest in Haverk. Male. *perdita res*, ut apud Cic. pro Caecin. 31. *Exoritur hic jam obrutis re-*

quaenam hostibus in perdita re consilia essent. Romani, quum pars major ex acie Vejos petisset, nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederet, complorati omnes, pariter vivi mortuique, totam prope urbem lamentis inple- 4

bus omnibus et perditis illa defensio. in Fragm. apud Amm. Marcell. 15, 5. *Quum ex saevis et perditis rebus ad meliorem statum fortuna revocatur.* Tacit. 3. Hist. 73. *Mox, quod in perditis rebus accidit, omnes praecipere, nemo exsequi.* Florus 4, 12, 35. *Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paullus, et fato est et animo secutus.* Curtius 7, 11, 28. *Desperatis magis quum perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra.* Livius ipse 25, 37, 1. *Vir unus res perditas restituit.* 26, 6, 15. *Nae tu perditas res Campanorum narras.* Terent. in Eun. 2, 2, 27.

Quibus re salva et perdita profueram, et prosum saepe.

rem impeditam et perditam jungit Terent. idem in Andr. 3, 5, 13.

Tu rem inpeditam et perditam restituas? hem quo fretus sim.

Verum res Romana post proelium infelix ad Alliam *perdita* magis, quam *inpedita* erat.

§. 4. *Romani, quum major pars ex acie Vejos petiisset, quam Romam, nec superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, credere, complorati omnes pariter vivi mortuique totam prope urbem lamentis inpleverunt*] Antiqua lectio: *Romani cum pars major ex acie Vejos petisset, quam Romam, nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent.* RHEN. Quamquam ferri haec lectio potest, nescio tamen, cur non antiqua, quae multo rectior est, restituatur, quae est: *Romani, cum pars major ex acie Vejos petisset, nec superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent, complorati omnibus pariter vivis mortuisque, totam prope urbem lamentis repleverunt.* SIG. Unum hic praeclare gessit Sigonius, quod removit additamentum impudentissimum, *quam Romam.* Caetera non ejusdem fortunae. MSS. bonae notae et Andreas *nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent.* etsi statim post Andream sit mutatum: *nec superesse.* Mihi, si nihil aliud, id commendaret locus 34, [13, 8.] *Nunc quum duo praetores, quum consul, quum tres exercitus Romani Hispaniam obtineant, Carthaginiensium prope decem annis nemo in his provinciis sit.* Nec displicet τὸ *nemo crederent.* non magis quam 9, [2, 11.] *Quum alterum quisque magis mentis compotem ac consilii ducerent.* 24, [20, 14.] *Quum eorum nemo, qui ad lacum Averni adissent, aut ipsi venirent, aut nuntium literasve mitterent.* Si mavis crederet, non impedio. At illud crimen librarii Sigoniani non condonandum: *complorati omnibus pariter vivis mortuis-*

5 verunt. Privatos deinde luctus ſtupefecit publicus pavor, poſtquam hoſtes adeſſe nunciatum eſt. mox ulu-

que: cum omnes ab Andrea ad poſtremum usque Curionem editi servarent, *complorati omnes pariter vivi mortuique totam prope urbem lamentis impleverunt.* Quis non videt hoc eſſe oppido elegantius? adscribi mortuis et absentibus vivis, qui mortui credebantur, quod in urbe vivi fecerunt, quia in causa erant illi, cur hi facerent. Romanos, aït, qui fuerant in Alliensi acie, (cum multis partibus plures ex fuga se Vejos contuliſſent, Romam rediiſſet exigua manus, et praeter hanc, quicquid erat exterorum, periisse urbani crederent) dum absentes mortui pariter et vivi pro mortuis complorantur, omnia lamentorum compleviſſe. Quippeni? dum quisque suos desideratus moerore adficit et in luctum compellit? An soli *complere luctu locum* dicuntur, qui lugent? non et qui lugentur, quorum clades et amiſſio luctum facit? non et quorum crudelitas? Sed hunc non hic modo errorem errat Sigonius. V. ad l. 34, 6, 16. J. FR. GRON. Primo *Vejos petisset* Florent. Voſſ. ambo, Leid. 1. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] omnesque excusi usque ad Basileenses, qui anno 1539. *petiisset* primi receperunt, quod tantum non omnes recentiores editores servarunt. Sed priorem lectionem revocavi. Infra 7, 30, 2. *Quam si secundis rebus nostris petissemus.* ubi etiam unus male *petiissemus.* Tum voces *quam Romam*, quas viri docti non male delerunt, attamen apud me superaunt in Leid. 1. Harlej. utroque, Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragment. Hav. [Veith.] Deinde *nec superesse quemquam* etc. *crederent* Harlej. 2. Lovel. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. *nec quemquam superesse* etc. *crederent*, trajectis vocibus, Fragm. Hav. a m. 2. *nemo superesse quemquam* etc. *crederent* Voſſ. 1. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Leid. 1. Fragm. Hav. a m. 1. et ex editionibus, quas vidi, Rom. anni 1472. Parm. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, et Venetae anni 1495. et 1506. Prima autem Mediol. anni 1495. ex meis id mutavit. Id vero eodem modo dictum esse poteſt, quo *haud fere quisquam audebant*, *nec quisquam audebant*, et similia, de quibus agit Gronov. ad Liv. 36, 16, 6. [*nec superesse quicquam* etc. *crederet* Veith.] Hinc *Romam confugerant*, pro *refugerant*, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Poſtea *plorantes omnes pariter vivi mortuique* [Veith.] Lovel. 4. et 5. a m. 1. in quo a m. 2. *complorantis omnibus pariter vivis mortuisque* interpolatum eſt. Sed *comploratis omnibus pariter vivis mortuisque*, ut in vet. lib. Sigonius invenit, praeferunt etiam Gaertn. et Fragm. Hav. Neque diſſentiunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. nisi quod trajectis vocibus habeant *vivis pariter mortuisque.* At bene hanc lectionem inprobat Gronovius, qui vulgatum, etiam optimorum ex meis auctoritate ſtabilitum, praefert, et recte vivos mortuosque urbem lamentis inpleviſſe dici docet, quoniam omnes pariter pro mortuis complorarentur, et ita cauſſa eſſent, cur urbs lamentis inpleretur. Eadem ratione *metus* dicitur *differre curam*, quia cauſſa eſt, cur dif-

ululatus cantusque dissonos, vagantibus circa moenia turmatim barbaris, audiebant. Omne inde tem- 6
pus suspensos ita tenuit animos usque ad lucem al-

feratur, infra 43, 1, 12. *Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendae Aquilejae curam.* (* 23, 27, 8.) Verum si ita legamus, quemadmodum legendum esse optime Gronovius evicit, incertum adhuc manet, quo vox hujus §. initialis *Romani* pertineat. De eo dubium haesisse Cel. Perizonium ex illis, quae in ora codicis sui adnotavit, patet. Primo enim notat, per vocem *Romani* in genere hic intelligi omnes Romanos per obpositionem Gallorum, et non tantum eos, qui in acie fuerant, adeoque non referendam esse ad τὸ *comploratí*. Hoc si placeret, omnino Sigonianum *comploratis omnibus vivis pariter mortuisque* revocandum foret: quod tamen scribarum mangonium esse, optimorum codicum auctoritas docet; ideoque rejiciendum puto. Deinde, prius illud deserens, *Romani quum pars major Vejos petisset* exponit, quum pars major Romanorum Vejos petisset, adscripto etiam loco Aeliani ex 10. Var. Hist. 16. *Οἱ δὲ, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχον.* ad quem locum ex utriusque linguae scriptoribus plura exempla hoc genus loquendi inlustrantia laudavit, et insuper videnda monuit, quae notavit ad Sanctii Minerv. l. 4. p. 531. et 532. ubi inter plura alia etiam hunc Livii locum laudat. Sed perinde est, utrum posteriorem hanc Perizonii sententiam sequamur, an cum Gronovio *Romani* referamus ad *conclamati inpleverunt.* Insuper vox *totam* non exstat in Leid. 2. [*totam pene* Veith.] Denique *lamentorum inpleverunt* legendum conjicit Klockius. Livium ita loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 29, 14, 2. Verum et alterum Livio non minus frequens fuit. Supra 3, 69, 2. *Totam urbem ira inplevere.* Ad quem locum plura ejusdem locutionis exempla videri possunt. Nihil itaque muto, quod in illis, quae liberi sunt arbitrii, codices duces sequi conveniat, ac tutius sit. *implevê*, id est *implevere*, est in Lovel. 4.

§. 5. *Privatos deinde luctus stupefecit publicus pavor*] *obstupefecit* Haverk. cui soli parere temerarium foret. Silius 9, 122.

Ac membra et sensus gelidus stupefecerat horror.

Paullo post *ululatos cantosque*, librarii errore, Portug. in quo etiam m. 2. emendatur *ululatus.* Deinde *circum moenia* Fragm. Hav. V. supra ad 4, 12, 9.

§. 6. *Omne inde tempus suspensos ita tenuit animos*] Sed nec hic locus totus satis patet. Trium temporum est hic ordo, et vis in illo *identidem.* Primo quidem adventu impetum Gallorum Romani Romae exspectabant, alioqui apud Alliam mansuros fuisse Gallos existimabant. Deinde sub occasum solis, cum ne tum quidem invaderent Urbem Galli, quod tamen exspectaverant Romani, in noctem dilatum consilium iidem existimabant Romani, quo plus pavoris illi inferrent. Denique lux appropinquans exanimabat, timorique, quem perpetuo habuerant, malum hoc, quod videlicet urbem invaserant hostes, continuum fuit, quum primum signa infesta portis illata sunt. Ve-

teram, ut idemtidem jam in urbem futurus videretur
inpetus primo adventu, quo accesserant ad urbem.
mansuros enim ad Alliam fuisse, nisi hoc consilii
7 foret. Deinde sub occasum solis, quia haud mul-
tum diei supererat, ante noctem rati se invasuros;
tum in noctem dilatum consilium esse, quo plus pa-

rum instituti nostri non est, his diutius immorari. GLAR. Vox *animos* non est in Voss. 2. et Leid. 2. Et videtur etiam abesse posse, quemadmodum abest infra 22, 59, 16. *Quum ii pro nobis proque iis, qui absunt, ita suspensi ac solliciti sint, quem censetis animum ipsorum esse, quorum in discrimine vita libertasque est?* Duo tamen hi codices non satis idonei auctores sunt mutandae receptae lectioni aliorum omnium consensu firmatae. Liv. 34, 27, 10. *Urbem relinquere, tam suspensis et incertis omnium animis, metuens.* Cic. 1. de Orat. 56. *Suspenso, inquit, animo et occupato Crassum tibi respondisse video.* 5. in Verr. 6. *Quum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiae fugitivorum videret.* Orat. 7. Philipp. 1. *Animus aberat a sententia, suspensus curis majoribus.* 16. ad famil. Ep. 3. *Ego valde suspenso animo exspecto primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis.* Curtius 9, 7, 20. *Ea ipsa res omnium animos exspectatione suspenderat.* et l. 10, 3. *Quid de ipsis quoque rex statuendum censeret, suspensa mente exspectarent.* Similiter aliquis dicitur *suspensus animi* esse 8, 13, 17. *Tot populos inter spem metumque suspensos animi habetis.* Ut autem hic *animi suspensi*, ita etiam animi dicuntur *pendere* infra 7, 10, 9. *Constitere inter duas acies, tot circa mortalium animis spe metuque pendentibus.* Ubi nihil mutandum puto, contra quam Sigonio visum fuit. Quin et non tantum *animi* dicuntur *suspensi* esse et *pendere*; verum etiam homines ipsi *pendere animi* et *animi suspensi* esse. V. Gronov. ad Liv. 7, 30, 22.

Ut identidem jam in urbem futurus videretur inpetus primo adventu] Videtur addenda praepositio: *a primo adventu.* ut significet ex illo tempore singula momenta sollicita hoc metu Romanis fuisse. J. FR. GRON. Praepositionem ignorant constanter codices: neque etiam ea opus esse puto. Non enim sensus est, a primo Gallorum adventu usque ad lucem alteram Romanos animi suspensos fuisse; quo minus enim ita capi possit, obstat *τὸ inde*, id est, ex quo ululatus cantusque dissonos vagantium circa moenia turmatim barbarorum audierant. Voculam *jam* omittunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. in qua tamen emphasis est, pro mox, statim. Ut supra 2, 29, 11. *Dictatorem creemus. Jam hic, quo nunc omnia ardent, conticescet furor.* V. Cel. Burmann. ad Nason. 7. Metam. 306. Ceterum in scriptis vulgo locus hic mendose exhibetur. Nam *primo adventus, qui accesserant ad urbem* est in Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. *primo adventu qui ac-*

voris inferrent. Postremo lux adpropinquans exanima- 8
re: timorique perpetuo ipsum malum continens fuit,
quum signa infesta portis sunt inlata. Nequaquam
tamen ea nocte, neque insequenti die similis illi,
quae ad Alliam tam pavide fugerat, civitas fuit.
Nam quum defendi urbem posse, tam parva relicta 9

cesserant ad urbem in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. Portug. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. *primo adventu, qui accesserat ad urbem* in Harlej. 1. An forte legendum *primo adventu, quia accesserant ad urbem?* ut ita ultima litera τοῦ *quia* intercepta sit a prima vocis sequentis. Ita *peccati, quo defecimus* perperam datum erat, pro *quod defecimus*, infra 23, 8, 9. V. supra ad 4, 59, 11. Quamvis etiam alibi *qui* et *quia* saepe in Mstis commutentur, ubi eadem erroris ratio dari non potest. V. ad 36, 33, 5. Minus satisfacit *primo adventu, quo accesserant.*

Mansuros enim ad Alliam fuisse] *ad Aliam* Florent. Voss. uterque, et Lovel. quinque. V. supra ad Epit. hujus lib. et mox §. 8.

§. 7. *Tum in noctem dilatum consilium esse*] *tñ*, vel *tamen in noctem dilatum consilium est* Portug. Harlej. 2. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. *in nocte* Florent. Paullo ante *Dictū sub occasum solis*, pro *Deinde sub occasum solis*, Haverk. Tum *multum haud diei supererat* alio ordine Lovel. 3. et *se rati invasuros*, inmutato etiam ordine, Lovel. 5.

§. 8. *Postremo lux adpropinquans exanimare*] *Postero die lux* Gaertn. *Tò lux* non comparet in Voss. 2. Deinde *exanimari* Gaertn. *examinare* transpositis literis Leid. 2. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 37, 3, 2.

Quum signa infesta portis sunt inlata] *tum signa infesta* edd. vett. ut et quaedam earum mox *illata sunt.* Utrumque Aldus mutavit; cui consentiunt omnes, quibus usus sum, libri scripti. Voces *quum*, sive *cum*, et *tum* saepissime commutari solent in libris priscis. V. infra ad Epit. l. 48. circa finem.

Similis illi, quae ad Alliam tam pavide fugerat, civitas fuit] Sordet illud *civitatem fugisse* ad Alliam. Forsitan *similis illis, qui ad Alliam tam pavide fugerant, civitas fuit.* J. FR. GRONOV. Doujatius defendendae vulgatae lectioni adversus Gronovium notat, non novum esse, *civitatem* dici pro civibus, civiumque potiori parti. Ceterum *ad Aliam* Voss. ambo, Lovel. quinque, et Fragment. Hav. V. paullo ante ad §. 6. Tum *pavide fuerat* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. saepius obvio scribarum errore. V. infra ad 27, 32, 6. *pavide fugeret* Leid. 1. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] Paullo ante *nequaquam tum*, pro *tamen*, Lovel. 2. et 5. V. ad 22, 17, 5. Hinc *illa nocte*, pro *eq nocte*, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *neque* deficit in Lovel. 3. Deinde *insequenti dies*, pro *die*, Florent. Sed sibilus fini vocis adcrevit ex initio sequentis. V. ad 28, 25, 2.

manu, spes nulla esset, placuit, cum conjugibus ac liberis juventutem militarem senatusque robur
10 in arcem Capitoliumque concedere: armisque et frumento conlatis, ex loco inde munito Deos homi-
11 nesque et Romanum nomen defendere. Flaminem

§. 9. *Defendi urbem posse, tam parva relicta manu*] *defendi posse urbem* Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. Deinde *tam prava relicta manu* Voss. 2. et Gaertn. V. ad 29, 37, 16. *tam parva relicta manus* Leid. 1. Sed prima litera vocis sequentis perperam repetita est in fine praecedentis *manu*. V. ad Liv. 28, 25, 2. *tam parva manu relicta* Leid. 2. Voss. pr. et Lovel. 1.

In arcem Capitoliumque concedere] Veteres libri *conscendere*. SIG. Eamdem lectionem ex meis praeferunt Voss. ambo, Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Idem de Oxoniensibus suis testatur Hearne, et de Neapol. Latinius. Sed *concendere* exhibet Harlej. 1. *concedere* servant Leid. 1. Florent. et Klock. quod mihi insuper habendum non videtur. Similiter *concedere in arcem* Liv. 4, 61, 6. *In arcem munitam natura globus armatorum concessit*. Curtius 5, 3. *Pluribus ad fugam animus fuit, magna pars in arcem concessit*. 8, 10. *Desperata urbis tutela concessere in arcem*. Et forte *conscendere* Sigonio placuit, quod Capitolium loco alto et in monte situm fuerit. Verum in simili situ loci etiam *concedere* usus est Liv. (* 4, 22, 2.) 38, 2, 13. *Macedones parum loco freti ab Ethopia in altiorem deruptioremque undique tumulum concessere*. Quin etiam *conscendere* ex glossa atque interpretis expositione desumtum puto. Similiter enim in posteriori Curtii loco Voss. 2. *conscendere*, pro *concessere*, exhibere, viri docti monuerunt. Pari modo etiam commutantur *accedere* et *adscendere*. V. quae notavi ad Silii 13, 182. *decedere* et *descendere*. V. infra ad Liv. 36, 14, 4.

§. 10. *Armisque et frumento conlatis*] Ultima vox non est in Harlej. 2. librarii neglegentia omissa. *collato* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et Haverk. idemque voluisse videntur scribae Florent. et Leid. 1. qui tamen aberrante manu *collata* dederunt. Utrumque admitti potest. Saepe enim adjectivum, duobus pluribusve substantivis diversi generis ac numeri junctum, proximo convenit. Supra hoc lib. c. 15, 12. *Decrevere legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas*. ubi v. plura alia. Saepe etiam eo casu adjectivum plurale neutrum poni solet. Supra 4, 57, 6. *Exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent*. ubi etiam ejus locutionis exempla videri possunt.

Ex loco inde munito Deos hominesque et Romanum nomen defendere] Scripserim *ex loco endomunito*. LIPS. ad Taciti 11. Ann. 19. Sic apud Vellejum 1, [15.] de Cassio Longino censore corruptum locum restituo. *Cui endomolienti* (theatrum scilicet) *eximia civitatis severitas et consul Scipio restitere*. KLOCK. Si proximus En-

sacerdotesque Vestales sacra publica a caede, ab incendiis procul auferre: nec ante deseri cultum eorum, quam non superessent, qui colerent. Si 12
arx Capitoliumque, sedes Deorum, si senatus, caput publici consilii, si militaris juventus superfue-

siana tempora vixisset Livius, aliqua species dari posset Lipsiano *endomunito*. Nunc aliter placuit fatis, et Livio etiam vulgatum placuisse credimus. 9, 44, 8. *Hostes secutos duo millia, inde locis munitis et ipsos consedisse*. Sic alibi. JAC. GRON. Vulgatam lectionem Livii defendit etiam Acidal. ad Tacit. l. l. ut et in margine Livii Cl. Jac. Perizonius, adscripto loco ex Liv. 5, 43, 3. *Atque inde, ex loco superiore inpetu facto, strage ac ruina fudere Gallos. endomunitus* foret *inmunitus*, et id pro admodum munitus, vel certe pro simplici munitus, quomodo hanc vocem apud Tacit. capiendam docet J. Fr. Gronovius. At *inmunitus* contrario sensu pro non munitus Livio poni solet. Infra 22, 11, 4. *Edictoque proposito, ut, quibus oppida castellaque inmunita essent, uti in loca tuta commigrarent*. Plerumque in his verbo simplici *munitus* contentus est Livius. Supra 2, 31, 6. *Relictis castris, quae munitissimis tenuerant locis, in adversas valles desiluere*. ubi quaedam vide. 7, 42, 4. *Inde ad quartum lapidem profectos, loco munito consedisse*. 22, 18, 5. *Transgressusque saltum super Allifas loco alto ac munito consedit*. 28, 37, 9. *Supra portum loco munito castra locant*. 32, 6, 2. *Loco munito relictis legionibus*. (* 35, 22, 8. ubi ita emendavi.) 38, 49, 1. *Quum montem hostes cepissent, loco munito se tenerent, nempe eundum ad hostes erat, si vincere vellem. communitus* dixit 30, 7, 3. *Syphax octo millium ferme inde spatio loco communito consedit*.

§. 11. *Sacra publica a caede, ab incendiis procul auferre*] *sacraque publica* Lovcl. 1. et Leid. 2. a m. 2. inter versus. Deinde *ex caede, ab incendiis* Gaertn. a m. 1. Mox in verbis sequentibus *to non* abest in Harlej. 2.

§. 12. *Si arx Capitoliumque, sedes Deorum*] *sedesque Deorum* Portug. Sed per adpositionem accipiendum est *Capitolium sedes Deorum*. quomodo *Capitolium domum Jovis optimi maximi* vocat 3, 17, 5. *In Capitolium currere, liberare ac pacare augustissimam illam domum Jovis optimi maximi decuit*. Infra hoc lib. c. 51, 9. *Confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Jovis optimi maximi*. Cic. 4. in Verr. 58. *Illud Flamininus ita ex aede sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis, poneret*.

Relictae in urbe utique perituraе turbae] *peritura* Harlej. 1. Et ita in margine Livii scribendum conjecit Cl. Ant. Perizonius. At nihil muto. Vulgatum enim commode potest servari. utique peritura erat seniorum turba, si cum militari juventute in Capitolium concessisset ob commeatuum inopiam, et ideo facilis erat jactura, qua reliquorum, ceteroquin simul cum iis moriturorum, vita redimebatur.

§. 13. *Nec his corporibus* etc.

rit inminenti ruinae urbis, facilem jacturam esse seniorum, relictae in urbe utique periturae turbae.
13 et, quo id aequiore animo de plebe multitudo ferret, senes triumphales consularesque simul se cum illis palam dicere obituros; nec his corporibus, quibus non arma ferre, non tueri patriam possent, oneraturos inopiam armatorum.

1 XL. Haec inter seniores morti destinatos jactata solatia. Versae inde adhortationes ad agmen ju-

oneraturos inopiam armatorum] *nec illis corporibus* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *nec hiis corporibus* Gaertn. *nec is*, id est *iis*, *corporibus* Voss. 2. Tum *honeraturos* Voss. 1. et Lovel. 1. V. supra ad 4, 13, 13. Insuper *nec tueri patriam*, pro *non tueri*, Lovel. 5. Male. V. ad 8, 34, 10.

§. 1. *Versae inde adhortationes ad agmen juvenum*] *Versae inde orationes* Voss. 1. inter lineas deinde adscriptae sunt literae *ad*, ut sit *adorationes*, in margine demum adnotatum, alios legere *adhortationes*. Omissa adspiratione *adortationes* erat in Leid. 1. *ad ignem juvenum* dedit librarius Harlej. 2. Qui error facile ex compendio scribendi nasci potuit, si *agē* scriptum fuisse credamus.

In Capitolium atque in arcem prosequebantur] *atque arcem* Portug. et Harlej. 2. Sed, Livium praepositiones duplicare solitum fuisse, infra videbimus ad 6, 28, 6. *ac in arcem* Voss. 2. Male. V. infra ad 10, 36, 17.

Urbis per trecentos sexaginta annos omnibus bellis victricis] Non admodum rotunda est haec annorum supputatio, sed ea potius, quae postea in Camilli oratione ad finem hujus libri exhibetur [c. 54, 5.] Erat enim hic annus ab urbe condita CCCLXV. Scio apud Plinium 33, 1. legi *CCCLXIV.* et apud Plutarchum [in vita Camilli p. 139.] *CCCLX.* at codicibus non confido. GLAR. Hunc numerum Glareanus putat esse mendose, quod hic annus non sit ab urbe condita CCCLX. verum CCCLXV. ut Livius ait paulo post in oratione Camilli; neque intelligit Romam dici hoc anno *per CCCLX. annos omnibus bellis victricem fuisse*, et recte dici. Nam a primo bello, quod anno quarto ab urbe condita gessit Romulus, ut ait Dionysius [l. 2. p. 100.] cum Sabinis, ad hunc anni numerantur CCCLX. post autem Camillum, cum Romam captam anno CCCLXV. ait, annos ab origine urbis, non a prima victoria, numerare: quamquam 7, [33. 6.] rhetorice ait, *conditae urbi aequalem victoriam esse.* † „Glareanus non dicit *mendose*; sed dicit *non rotundam supputationem.*" †. SIG. Minorem numerum neglexit Livius. Certum enim est, anno U. C. CCCLXIV. urbem a Gallis captam esse, ut demonstrat Dionysius Hal. l. 1. p. 61. et quidem *περὶ τὰς Ἑρωϊκὰς τροπὰς*, ut ait Plutarchus in Ca-

venum, quos in Capitolium atque in arcem prosequebantur, commendantes virtuti eorum juventaeque urbis per trecentos sexaginta annos omnibus bellis victricis, quaecumque reliqua esset, fortunam. 2 Digredientibus, qui spem omnem atque opem secum ferebant, ab iis, qui captae urbis non superesse statuerant exitio; quum ipsa res speciesque miserabilis erat, tum muliebris fletus et concursatio incerta, nunc hos nunc illos sequentium, rogitantium- 3

millo [p. 137.] *post plenilunium.* Gellius c. 17. l. 5. Livius l. 6. initio. H. VALES. Certe Glareanus vel vitioso Plutarchi codice, aut minus adcurata ejus versione usus est, vel ipse parum diligenter ad verba ejus adtendit; dicit enim Εἶλε τὴν Ῥώμην ἑξηκοντα καὶ τριακοσίων ἐτῶν πλείονα βραχὺν χρόνον ἀπὸ τῆς κτίσεως ἔχουσαν. *Cepit Romam paullo plures quam trecentos sexaginta annos, ex quo condita esset, numerantem.* Paullo ante *virtuti eorum invictaeque*, pro *juventaeque*, Lovel. 4. et 5. *virtuti eorum invictae* Lovel. 2.

Quaecumque reliqua esset, fortunam] *Τὸ reliqua* non exstat in Gaertn. Sed *quaecumque reliquissent* Florent. *quaecumque reliquisset* Neap. Latinii. Ejus erroris plura exempla v. ad 23, 29, 16. *ϕnculq; reliqua esset* Haverk. Ceterum in eo tantum non omnes conspirant codices, quod praeferant *fortuna.* Certe ita est in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portugal. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Neap. Latinii, et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Sed omnino error hic conferendus est in librarios, de cujus origine dixi ad 4, 44, 5. Ex meis unus hujus erroris immunis est Harlej. 1. si excerptis, quibus utor, fides habenda sit.

§. 3. *Quum ipsa res speciesque miserabilis erat, tum muliebris fletus et concursatio*] *tum*, pro *quum*, Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et editi usque ad Aldum, qui vulgatae lectionis auctor exstitit, comprobantibus reliquis scriptis. V. ad 6, 23, 3. Praeterea *ipsas res spes miserabilis erat* Fragm. Hav. *ipsa re speciesque miserabilis erat* Flor. Sed ultima litera *τοῦ res* intercepta est a prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. Hinc *mulierum fletus* Lovel. 3. Tum *fletus concursatio* Lovel. 2. *fletus et cursatio* Haverk. Male. Propria in hac re *concursare* et *concursatio* vocabula sunt. Liv. 9, 24, 12. *Concursantes per viam pavidos caedit.* V. Cel. Graevium ad Cic. Orat. pro Quinct. 16.

Rogantiumque viros natosque] Legendum *rogitantiumque viros.* RHEN. Recte. Et ita Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Fragment. Hav. a m. 2. et Klock. Emphasis est in frequentativo. Exprimit enim trepidationem rogantium, quae modo hos, mo-

que viros natosque, cui se fato darent, nihil, quod
4 humanis superesset malis, relinquebant. magna
pars tamen earum in arcem suos prosecutae sunt,
nec prohibente ullo, nec vocante: quia, quod uti-
le obsessis ad minuendam inbellem multitudinem,
5 id parum humanum erat. Alia maxime plebis tur-
ba, quam nec capere tam exiguus collis, nec alere

do illos, percunctabantur, idque saepius. 4, 58, 13. *Quid jam integri esse in corpore loci ad nova vulnera accipienda? quid super sanguinis, qui dari pro republica posset? rogitantes.* Similem vim τοῦ *ostentare*, v. supra ad 2, 23, 4. Tota vox *rogitantium* deest in Voss. 2. neglegentia scribae ob similitudinem inter ultimas literas hujus et praecedentis vocis. *roganiumque* vix superest in Flor. Leid. 2. Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Eadem ratione variatur in membranis antiquis supra 4, 13, 12. Simili etiam modo commutantur *clamare* et *clamitare*. V. ad 2, 55, 6. *imperare* et *imperitare*. V. infra ad 21, 1, 3. *ostendere* et *ostentare* ad 28, 3, 11. (* *minari* et *minitari* 28, 19, 16. *tueri* et *tutari* 28, 20, 1.) Mox *nihilque humanis superesse malis* Lovel. 3. V. supra ad 2, 41, 8.

§. 4. *Magna pars tamen earum in arcem suos prosecutae sunt*] Legendum *in arcem persecutae sunt*. RHEN. *persecutae sunt* ex meis praeferunt etiam Klock. Lovel. 1. 2. 3. 5. Voss. ambo, Leid. 2. Portug. et Fragment. Hav. Alibi etiam *persequi* pro verbo simplici *sequi* et apud Livium et apud alios obcurrit. Infra 25, 10, 7. *In arcem Romanos ad omnem adeundam simul fortunam persecuti fuerant.* Ita edebatur ante Sigonium, qui *prosecuti* substituit. 29, 31, 8. *Masinissa in montem perfugit. familiae aliquot persecuti sunt regem.* 45, 6, 7. *Ea cohors, persecuta regem fugientem, ne tum quidem abscedebat.* Ita primae aliaeque omnes praeferunt editiones usque ad Gronov. qui *prosecuta* edidit. Ovid. 4. Metam. 151.

Persequar exstinctum, letique miserrima dicar
Caussa comesque tui.

Ubi tamen Cel. Burmann. ex uno cod. *Prosequar* praefert. An itaque etiam hic servandum *prosecutae*, quod tuentur reliqui omnes? Errore autem scribarum voces *persequi* et *prosequi* innumeris locis in Mstis veteribus commiscentur. V. quae notantur ad Epit. Liv. 99. Ceterum *Magna tamen pars earum*, vocibus alio ordine positis, praeferunt Portug. et Haverk. At vox *tamen* deficit in Lovel. 2. invitis reliquis omnibus. Mox vero *nec revocante*, pro *vocante*, offert Voss. 2. *nec vocant*, id est *vocantur*, Lovel. 2. Deinde *muniendam inbellem multitudinem* Lovel. 4. et 5. V. ad 6, 27, 8. *minuendum inbellem multitudinem* Lovel. 2. V. ad 40, 49, 1. *minuendam in bello multitudinem* Florent. V. ad 9, 15, 5.

§. 5. *Nec alere in tanta inopia frumenti poterat*] Dele ad

in tanta inopia frumenti poterat, ex urbe effusa velut agmine jam uno petiit Janiculum. inde pars 6
per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas, sine ullo duce aut consensu, suam quisque spem, sua consilia, communibus deploratis, exsequentes. Fla- 7
men interim Quirinalis virginesque Vestales, omissa rerum suarum cura, quae sacrorum secum fe-

in. *Tanta inopia* nominandi casus est, quamquam suum cuique judicium relinquitur. T. FABER. Omnes nostri praepositionem servant, uno excepto Lovel. 4. qui Fabri conjecturae favet. Sed eam delendi necessitatem non video, invitis aliis omnibus. *exiguus collis* non poterat *alere* aliam turbam plebis. 2, 40, 6. *Potuisti populari hanc terram, quae te genuit, atque aluit?* 28, 12, 7. *Bruttius ager exiguus tanto alendo exercitui erat.* Cic. 1. de Nat. Deor. 26. *Quum agellus eum non satis aleret, ut opinor ludimagister fuit.* Nepos in Phocione 1. *Si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet.* Ceterum *in tanta frumenti inopia* Harlej. 2. et Portug. *in tanta frumenti copia* Haverk. Paullo ante *Alia maxima plebis turba* Gaertn. pro *maxime*. Male. Non enim alia illa turba ex sola plebe, sed *maxime*, id est, inprimis, praecipue, ex plebe conflabat. Eo sensu viri docti emendandum docuerunt Justin. 42, 5. *Scytharum maxime auxilio in regnum restituitur.* ubi perperam editur *maximo auxilio*. Simili lapsu etiam supra in uno cod. erat 3,45,5. *Quum multitudo Icilii maximo interventu resisti posse Appio crederet.* ubi recte *maxime* editur, et in aliis scriptis superest. V. quae ibi notantur. (* ad 10, 1, 5. 21, 38, 1. 40, 35, 13.)

Velut agmine jam uno petiit Janiculum] *petit Janiculum* Voss. 2. et Lovel. 3. V. infra ad 37, 45, 2.

§. 6. *Inde pars per agros dilapsi, pars urbes petunt*] *jam inde pars* Haverk. invitis ceteris omnibus scriptis et excusis. Et sane illud *jam* proxime praecessit. Praeterea *inde per agros dilapsi*, omisso τῷ *pars*, Leid. 2. Id etiam abesse posse docent, quae notavit Gronov. ad Liv. 3, 37, 8. Quum tamen in ea voce servanda conspirent reliqui libri, forte nasuta librarii diligentia omissa videri potest propter τὸ *dilapsi*, cui *pars* non convenire videbatur. At ita infinitis locis Livius loqui solitus est. V. infra ad 27, 1, 12. Mox *communibus exploratis*, pro *deploratis*, Leid. 2. *deplorantibus* Lovel. 2. *declaratis* Lovel. 4.

§. 7. *Omissa rerum suarum cura, quae sacrorum ferenda*] Pall. tres *quae sacrorum secum ferenda*. GEBH. MSS. *quae sacrorum secum ferenda*. Nescio quis deleverit. nam omnes habent vetustiores editi, nulla differentia, nisi quod quidam loco mutant: *quae secum sacrorum ferenda*. J. FR. GRON. Vocem *secum* constanter etiam servant omnes scripti, quibus utor, ut et Hearnii Oxonienses. Primus eam delevit Gruterus, in cujus jam prima editione non conspicitur. Sed vocem illam etiam o-

renda, quae (quia vires ad omnia ferenda deerant) relinquenda essent, consultantes, quisve ea locus
8 fideli adservaturus custodia esset; optimum ducunt, condita in doliolis sacello proximo aedibus flami-

mnes priores excusi agnoscunt; nisi quod in Aldo antiquioribus, in alium ordinem digestis vocabulis, inveniam *quae secum ferenda sacrorum*. Praeterea *cura*, *quaeque sacrorum* habent Leid. 2. et Fragm. Hav. Verum ita mox etiam legendum foret, *quaeque*, *quia vires*; ubi tamen nihil mutatur. Illud *que* male ex praecedenti *quae* repetitum est. V. ad 9, 1, 5. ex quo eodem *quae* sequenti etiam *que* praecedens alibi repeti solet. V. infra ad 6, 3, 3. *curaque sacrorum* Lovel. 4. Insuper *omissa suarum rerum cura* Harlej. 2. In verbis praecedentibus *virgines Vestales*, pro *virginesque*, praefert Leid. 2.

Quae (*quia vires ad omnia ferenda deerant*) *relinquenda*] *Tò ad* non comparet in Leid. 1. quasi voluerit scriba *vires omnia ferendi*, vel *ferendo*. Praeterea vox *ferenda* deficit in Hearnii Oxon. L. 1. quae, si plures concinerent, recte etiam abesse, et ex praecedenti intelligi posset. Nunc unum hunc codicem contra aliorum omnium testimonium audiendum non arbitror. Ceterum *quae* (*quia vires ad omnia ferenda deerant*) *q̃ relinquenda* habet Voss. 1. Mox *consultantes* exsulat a Lovel. 4.

Quisve ea locus fideli adservaturus custodia esset] *quisne ea locus* Lovel. 2. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. supra hoc lib. c. 28, 5. *quive ea locus* Portug. et Fragm. Hav. Supra 2, 7, 10. *Adeone est fundata leviter, fides, ut, ubi sim, quam qui sim, magis referat?* 6, 32, 5. *Qui, si qui alibi motus exstitisset, ad subita belli mitti posset.* ubi v. alia. Phaedrus 1. fab. 13, 6.

O qui tuarum, corve, pennarum est nitor!

ubi v. Cel. Burm. Adde Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 44, 5. atque Arntz. ad Auct. de Orig. Gent. Rom. 21. Hic tamen duorum eorum codicum auctoritas levior est, quam ut sequi audeam. *quis ea locus* Haverk. *quisve ea loca* Gaertn. Deinde *fideli conservaturus custodia* Leid. 2. *fideli asservatus custodia* Gaertn.

§. 8. *Optimum ducunt*, *condita in doliolis sacello proximo* etc. *defodere*] Festus in *Doliola*. *Doliola*, *locus in urbe sic vocatus*, *quia*, *invadentibus Gallis Senonibus urbem*, *sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt*, *qua de caussa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat*. Sed aliter Varro 4. de Ling. Lat. [p. 37.] *Est locus*, *qui vocatur doliola ad cloacam maximam*, *ubi non licet despuere*, *a doliolis sub terra. Eorum duae traditae historiae: quod alii esse ajunt ossa cadaverum: alii Numae Pompilii religiosa quaedam post mortem ejus infossa*. KLOCK. Florus 1, 13. *Quidquid religiosissimi in templis erat*, *partim in doliis defossa terrae recondunt*, *partim inposita plaustris secum auferunt*. Ceterum *optima ducunt* Leid. 2. *optimum dicunt* Lovel. 2. centies obvio errore. V. ad 38, 43, 1. Praeterea Cl.

nis Quirinalis, ubi nunc despui religio est, dofodere: cetera inter se onere partito ferunt via, quae sublicio ponte ducit ad Janiculum. In eo clivo eas 9
quum L. Albinius, de plebe Romana homo, con-

Ant. Perizon. ad marginem Livii scribendum existimavit *condita doliolis in sacello proximo.* Caussam mutationis, quam nullam video, aperuisse vellem, ut judicandi locus esset.

Ubi nunc despui religio est, defodere] *ubi nunc despui religione defodere* Voss. 2. et Lovel. 3. sed scriptum fuerat *religio é* per compendium, divisis vocibus, quae postea male cohaeserunt. *defendere* Fragment. Hav. a m. 1. et Lovel. 5. *de foedere* Haverk.

Cetera inter se onere partito feruntur via, quae] Legendum *ferunt via*, tametsi refragrante vetere scriptura. RHEN. *inter se cetera* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *honore partito* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *honere partito* a m. 2. V. ad 36, 40, 9. Tum *feruntur via* Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo a m. 1. fuerat *feriuntur.* Saepe ultimae illae literae *ur*, sive terminatio tertiarum personarum formae passivae, perperam a librariis adduntur. V. infra ad 39, 21, 8. *ferunt via*, ut Rhenanus voluit, habent reliqui codices; neque dissensisse videntur Oxonienses, ex quibus Hearne nihil notavit, licet *feruntur* in Romana ed. princ. inveniri monuerit. Ex editis autem *ferunt* ante Rhenanum jam exhibuit Frobenius anno 1531.

§. 9. *In eo clivo eas quum L. Albinus, de plebe Romana homo*] Valer. Max. 1, [1, 10.] *L. Alvanium* vocat, sed errore, ut puto, codicum. GLAR. Vet. lib. *L. Albinius.* Valerius item Maximus, ut est in manuscriptis, *Albinius* recte. Est enim nomen gentis plebejae, non cognomen patriciae *Postumiae.* SIG. *In eo clivo eos* Lovel. 4. Harlej. 2. et Portug. *eos*, flaminem nempe Quirinalem et virgines Vestales: quasi Livius ad dignius genus respexerit. Sed reliqui codices vulgatum tuentur. Similiter etiam Valer. Max. l. l. *Quum flamen Quirinalis virginesque Vestales sacra onere partito ferrent, easque, pontem Sublicium transgressas, et clivum, qui ducit ad Janiculum, descendere* (recte emendatum puto *escendere*) *incipientes, L. Alvanius, plaustro conjugem et liberos vehens, adspexisset.* Et ideo potius *eas*, quam *eos*, quia non Flaminem, sed virgines et sacra plaustro recepit. Infra, *Descendere uxorem ac pueros jussit, virgines sacraque plaustro inposuit.* Valer. ibid. *In id virgines et sacra inposita, omisso coepto itinere, Cerete oppidum pervexit.* Florus 1, 13. *L. Albinus, depositis uxore et liberis, virgines in plaustrum recepit.* Praeterea *L. Albinus* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portugal. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *L. Albinius* ex meis Florent. et Leid. 2. neque aliter praeferunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Varie etiam in hoc nomine apud Flor. et Val. Maxim. l. l. peccatum esse, ex iis constat, quae ibi viri docti monuerunt. Infra etiam 6, 30, 2. *M. Albinus*, pro *M. Albinius*, eodem errore praeferunt quidam codd. V. et.

spexiſſet, plauſtro conjugem ac liberos vehens inter ceteram turbam, quae inutilis bello urbe excedebat: 10 salvo etiam tum discrimine divinarum humanarumque rerum, inreligiosum ratus, sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire, ferrique; se ac suos in vehiculo conspici; descendere uxorem ac pueros jussit, virgines sacraque in plauſtrum

iam supra ad 2, 33, 2. Denique vox *homo* deficit in solo Lovel. 4. Eam vel omitti, vel addi posse, patet ex illis, quae dicta sunt ad Epit. Liv. 2. Pluribus igitur et melioribus codd. nihil mutantibus adsentior.

Plaustro conjugem ac liberos vehens] Tibull. [1. El. 10, 51.]

Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
Uxorem plaustro progeniemque domum.

Pall. vero hic *habens*, pro *vehens*, exprimunt. Neque aliter vetuſtiſſimae edd. GEBH. *habens* etiam Florent. Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] et editt. omnes usque ad Vascos. apud quem primum *vehens* obcurrit, quod, nisi ita etiam in Voſſ. 1. fuiſſe ejus excerpta indicarent, ex Valer. Max. adscitum exiſtimarem. Is enim similiter l. l. *plaustro conjugem et liberos vehens.*

Inutilis bello urbe excedebat] *ex urbe excedebat* principes edd. Et ita Livium loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 37, 30, 9. Diſſentiunt tamen codices, quorum plerique, expuncta praepositione, habent *urbe excedebat*, quemadmodum Aldus primus edidit. Sed *urbe excedet* praefert Haverk. *urbem excedebat* Gaertn. Quod non dubitarem recipere, si alii adſtipularentur. Ita enim saepius Livius loqui amavit. V. quae supra notavi ad 2, 37, 8.

§. 10. *Inreligiosum ratus, sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire, ferrique se ac suos in vehiculo conspici*] Diſtinguenda verba ita *pedibus ire, ferrique*, inde, *se ac suos in vehiculo conspici.* Nam *ire* ad *sacerdotes*, *ferri* ad *sacra* refertur. SIG. *pedibus ire, ferri*, omiſſa copula, Leid. 2. et Lovel. 1, quibus nullus consentit. Idem mox Leid. 2. cum Hearnii Oxon. N. praeferunt *se ac suos vehiculo conspici*, sine praepositione; quam etiam non agnoscunt vetuſtiores excusi, et Aldus demum addidit. Aldinam vero lectionem firmat reliquorum Mſtorum auctoritas. Ovid. 4. Triſt. El. 2, 47.

Hos super in curru, Caesar, victore veheris.

[*conspicit* Veith.] Praeterea *sacrataque populi Romani* Lovel. 5. quo eodem errore *sacratam*, pro *saeram*, in uno scripto et editis pluribus supra erat hoc lib. c. 25, 7. Paullo ante *salvo etiam tũ discrimine* Haverk. pro *tũ*, id eſt *tum*. V. infra ad 22, 17, 5. Tota vox *tum* deerat in Lovel. 2.

inposuit: et Caere, quo iter sacerdotibus erat, pervexit.

XLI. Romae interim, satis jam omnibus, ut in 1
tali re, ad tuendam arcem compositis, turba seniorum, domos regressa, adventum hostium obstinato ad mortem animo exspectabat. qui eorum curu- 2
les gesserant magistratus, ut in fortunae pristinae

Et Caere, quo iter sacerdotibus erat, pervexit] *et cetera ac quo iter* Harlej. 1. Tum *quo sacerdotibus iter erat* Harlej. 2. et Haverk. *quo iter erat sacerdotibus* primae editiones usque ad Aldum, qui voces in vulgatum ordinem digessit. Cum eo vero fiant reliqui codd.

§. 1. *Turba seniorum domos regressa*] *domos ingressa* Haverk. In principio autem cap. *Romae imperium* Gaertn. pro *Romae interim*. et *Romae jam interim satis omnibus*, transpositis vocibus, Lovel. 2.

§. 2. *Qui eorum curules gesserant magistratus*] Ludovicus Dorleans ad Tacit. 1. Ann. p. 117. conjicit *at qui eorum*. Censeri potest, additam voculam *at* intercepta esse a syllaba finiente vocis praecedentis *exspectabat*. Quum tamen nullum ejus vestigium in ullo codice supersit, neque multum sensui confert, nihil etiam mutandum esse arbitror. *curules magistratus gesserant* alio ordine Gaertn.

Ut in fortuna pristina honorumque aut virtutis insignibus morerentur] Legendum *ut in fortunae pristinae*. RHEN. *fortunae pristina* servant non modo omnes, quas vidi, editt. Rhenano priores, verum etiam omnes, quibus usus sum, codices scripti. Ceterum *ut haud in fortunae pristinae* Haverk. *ut fortunae pristinae* sine praepositione Lovel. 4. et 5. Eorum tamen posterior *in insignibus* praefert a m. 2. Tum *honorumque ac virtutis* Voss. 1. et Lovel. 1. *bonorumque ac virtutis* Leid. 2. *honorumque haud virtutis* Lovel. 3. ac Voss. 2. Saepius *aut* et *haud* inter se in Mtis commutari solent. V. infra ad 28, 2, 11.

Quae augustissima vestis est thensas ducentibus triumphantibusve, ea vestiti] MS. *tensas*. Et ita scribendum videtur. Diomedes enim [l. 1. p. 372.] Deorum vehicula *tensas* dici scribit, ne verbum turpe sonaret in sacris. Verumenimvero Servius ad Virgil. 1. Aen. [17.] ut *thensam* scribamus, clare praecipit. KLOCK. V. Rubenium 1. de re Vest. 21. DUK. *censas ducentibus* Lovel. 4. et 5. a m. 1. *tensas ducentibus* sine adspiratione Florent. Leidens. 1. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. alii eam addunt. Omittitur etiam passim adspiratio in optimo Suetonii Msto Memmiano. V. in Caes. 76. in Aug. 43. et in Vespas. 5. et inprimis ad priorem locum Cel. Burmann. Adde Dausquej. Orthogr. part. sec. hac voce, et Schott. Nodor. Cicer. 4, 6. Tum *angustissima vestis* Lovel. 3. 5. Voss. 2. Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. errore librarii. Supra 1, 8, 2. *Quum cetero habitu se augustiorem, tum*

honorumque aut virtutis insignibus morerentur, quae
augustissima vestis est tensas ducentibus triumphan-
tibusve, ea vestiti medio aedium eburneis sellis se-
3 dere. Sunt, qui, M. Fabio pontifice maximo prae-
fante carmen, devovisse eos se pro patria Quiriti-
4 busque Romanis, tradant. Galli, et quia interpo-

maxime lictoribus duodecim sumtis fecit. ubi etiam Gaertn. eodem errore *angustiorem* praefert. Infra hoc cap. *Praeter ornatum habitumque humano augustiorem, majestate etiam simillimos Diis.* Et hic unus et alter *angustiorem* perperam obfert. V. etiam infra ad 8, 6, 9. c. 9, 10. et alibi. Deinde *triumphantibusque* Leid. 2. Ceterum hunc etiam locum tentavit modo memoratus Dorleans ad d. l. Taciti 1. Ann. p. 117. Legendum enim censet *queis augustissima vestis, ut est thensas ducentibus.* Sed vulgatum longe praestare judico. Vulgo minus nota constructio, *quae augustissima vestis est, ea induti*, pro *ea veste, quae augustissima est, induti*, forte ipsi displicuit, quae tamen saepius apud Livium obcurrit. 21, 18, 10. *Vos enim, quod C. Lutatius consul primo nobiscum foedus icit, quia neque auctoritate Patrum, nec populi jussu ictum erat, negastis vos eo teneri.* pro *vos negastis, vos eo foedere teneri, quod C. Lutatius nobiscum icit.* 40, 20, 3. *Inquisitumque missi de iis, quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum cum Romanis.* ubi male cod. Voss. *sermonibus.* V. quae ad eum locum plura notantur.

Medio aedium eburneis sellis sedere] *media aedium* Leid. 1. et Portug. a m. 1. *Medium aedium*, ut *medium diei* 37, 29, 2. *Medio forte diei agrestis quidam ad praetorem adductus nunciat.* Vox *aedium* deest in Lovel. 4. et 5. a m. 1. Deinde *sellis eburnis* Lovel. 2. *eburnis sellis* Voss. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Leid. 1. Harlej. ambo, Portug. Gaertner. Haverk. qua forma id nomen frequentius apud poëtas, *eburneus* apud alios scriptores reperitur. Novi tamen, *Eburnus* cognomen vel agnomen gentis Fabiae fuisse, teste Fest. v. *Pullus. Pullus Jovis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod ejus natis fulmine icta erat.* Ad quem locum miror Anonymum, qui notas ad editionem Amstelaedamensem anni 1700. adjecit, Fabium Ambustum intelligendum esse, somniare potuisse. Allobrogici fratrem fuisse, putat Pighius in Annal. ad ann. DCXXIV. p. 25. alii Fabii Maximi Serviliani filium. V. Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 3, 17. Ceterum praefero vulgatum hoc loco *eburneis sellis*, quod servant Leid. 2. et Florent. alibi enim ita hoc nomen Livius formavit. Infra 30, 15, 11. *Eximiisque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli, et scipione eburneo, toga picta et palmata tunica donat.* Ubi plura exempla vide.

§. 3. *M. Fabio pontifice maximo praefante carmen*] Si nihil variant scripti, observandus est usus verbi *praefari.* Nam Livio et aliis omnibus sollemnes et conceptas precationum, vo-

sita nocte a contentione pugnae remiserant animos, et quod nec in acie ancipiti usquam certaverant proelio, nec tum inpetu aut vi capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem patente Collina porta, in forum perveniunt, circumferentes oculos ad templa Deûm arcemque,

torum, et jurisjurandi formulas, quas alii subsequantur, recitare est *praeire*. Turbam locorum congesserunt Budaeus l. 34. D. de Jurejur. et Brisson. 1. de Formul. p. 61. et 107. DUK. Praenomen *M.* omittit Fragm. Hav. nomen *Fabio* Lovel. 3. cujus loco *filio* est in Florent. Deinde *prophante carmen* Lovel. 2. *prophetante carmen* Leid. 2. et Lovel. 1. quod et pro emendatione ad oram Voss. 1. adscriptum erat. Id autem ex errante glossatoris interpretatione natum puto, qui *praefari* hic futura praedicere, προφητεύειν, notare existimavit; quo sensu *praefari* Livius infra usus est 22, 1, 16. *Quemadmodum cordi esse divi carminibus praefarentur.* Ubi v. J. Fr. Gronov. *Praefari* hic idem est, quod *praeire verba* inquit 8, 9, 4. *Agedum, pontifex publicus populi Romani, praei verba, quibus me pro legionibus devoveam.* et saepe alibi. Aliud tamen exemplum, ubi *praefari* eo sensu usurpatur, non subcurrit.

Devovisse eos se pro patria Quiritibusque Romanis tradant] *devovisse eos pro patria se* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde iidem codd. cum Lovel. 4. et 5. *tradunt.* Male. V. infra ad 42, 66, 9. Ceterum Brissonius 1. de Formul. p. 62. testatur, se facile adduci, ut credat, Livium scripsisse, *devovisse se pro populo Romano Quiritibusque tradant.* Mihi aliter videtur. Nam ut hic *patriam et Quirites Romanos*, ita *rempublicam Quiritium et exercitum populi Romani Quiritium* memorat infra 8, 9, 8. *Sicut verbis nuncupavi, ita pro republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis populi Romani Quiritium legiones auxiliaque hostium mecum Diis manibus Tellurique devoveo.* (* 26, 2, 11.) Vulgatum etiam tuentur omnes codices, quamvis quidam, sed minoris auctoritatis, ordinem vocabulorum mutent. V. infra ad 22, 10, 2.

§. 4. *Nec tum inpetu aut vi capiebant urbem*] *nam*, pro *nec*, perperam Haverk. Deinde *tamen impetu* Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *cum inpetu* Leid. 2. et excusi vetustiores. Primus Aldus *tum* reposuit, quod defendunt reliqui codices. Hinc *capiebantur urbem* Leid. 1. et Lovel. 2. 4. et Haverk. V. ad Liv. 39, 22, 8. Similis lectio erat in Lovel. 5. a m. 1. pro quo a m. 2. *capiebatur* emendatur; pro varia lectione autem *rapiebatur* margini adscribitur. Paullo ante *ab contentione pugnae*, pro *a contentione*, Gaertn. Portug. et Haverk.

Capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem] Voss. [1.] *postero die urbe.* Sed ea tota vox haud dubie resecanda est, quam causa non fuit Livio, cur in tam propinquo iteraret. J. FR. GRONOV. *urbem* dele. Glossa-

5 solam belli speciem tenentem. Inde, modico relicto praesidio, (ne quis in dissipatos ex arce aut Capitolio inpetus fieret) dilapsi ad praedam vacuis ob-

nim est aut παρόραμα librarii, natum ex ea linea sup. *capiebant urbem*. T. FABER. *urbe* etiam Leid. 2. et Lovel. 1. At vocem *urbem*, quam Gronovius et Faber delendam censuerunt, omittunt etiam Portug. et Haverk. quibus tamen credere non audeo. Levior enim eorum auctoritas videtur, praesertim quum reliqui, et inter eos integerrimi etiam, codices vulgatum tueantur. Insuper ita fere repetit eamdem vocem Livius infra 6, 1, 1. *Quae ab condita urbe Roma ad captam eamdem urbem Romani gessere.* Plura alia v. quum ad eum locum, tum etiam supra ad 1, 3, 9. Mox *patente porta Collina*, aliter conlocatis vocabulis, Portug. et Haverk. *patente Collonia porta* Lovel. 1.

Arcemque solam belli speciem tenentem] *arcemque totam* Florent. Tum *inbellis pacem* Lovel. 2. *belli pacem* Lovel. 4. *bellis pacem* Leid. 1. Lovel. 5. a m. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo *belli pacem* a m. 2. interpolatum est. Olim voces, quae antea continua serie scribi solebant, male hoc modo divisae sunt *bellis peciem*, quod facile in *bellis pacem* conruptum est.

§. 5. *Ne quis in dissipatos ex arce aut Capitolio inpetus fieret*] Repone, *ne quae vis in dissipatos ex arce, aut Capitolio inpetus fieret.* RHEN. Non intelligo caussam, quam Rhenanus habere potuit, ut *ne quae vis* reponeret, licet etiam ita forte in Msto suo invenerit, et *quivis* ac *quis* simili errore commutentur supra ad 3, 45, 2. Nostri omnes *ne quis* servant. Hearne etiam, Rhenani lectionem recensens, nullius tamen suorum codicum consensum memorat; ut, et eos in receptam scripturam conspiraffe, verisimile sit. Si tamen Rhenani emendatio *ne quae vis* recipienda foret, quod non puto, mox *τὸ inpetus* delerem, quae vox etiam a Gaertn. exsulat, quod culpa librarii eveniffe puto. Male etiam *faceret*, pro *fieret*, praefert Portug.

Vacuis obcursu hominum viis] Quid hoc? *viae vacuae* sunt *occursu hominum*? lego *occursu hostium*, vera emendatione, ut arbitror. T. FABER. *Hostes* et *Homines* a librariis commutari, verum est. V. infra ad 23, 37, 11. Quid tamen Fabro in vulgata lectione, pro qua stant omnes codices scripti et editi, displicere potuerit, nondum video. Nisi forte existimaverit *vacuis obcursu*, notare vacuis propter obcursum, quomodo Doujatius eum *vacuis obcursu hostium*, id est, propter hostes obcurrentes, emendasse observat. At *vacuis obcursu* hic est vacuis ab obcursu, in quibus nulli homines obcurrebant. Ut infra 36, 23, 6. *Ita ut nullum tempus vacuum dimicatione esset.* 38, 15, 3. *Vacuum hominibus et refertum rerum omnium copia oppidum diripuerunt.* Cic. 4. ad Fam. Ep. 4. *Non tu quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus.* Epist. 14. *Quum propter eorum scelus nihil insidiis vacuum viderem.* Sallust. Fragm.

obcursu hominum viis, pars in proxima quaeque tectorum agmine ruunt; pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt. inde rursus 6
ipsa solitudine absterriti, ne qua fraus hostilis va-

l. 6. Histor. *Ceam insulam tenuit primo, adhuc hominibus vacuam.* V. viros doctos ad Ovidii 2. Fast. 103. et Cortium ad Sallust. Catil. 14. cum praepositione *ab* construxit Liv. 37, 13, 6. *Vacuo ab hostibus mari Samum trajecerunt.* Hoc sensu ergo viae erant vacuae obcursu hominum, quia, qui Romae remanserant, se continebant in aedibus. Vulgatum etiam recte Doujatius adversus Fabrum tuetur. Ejusdem Fabri conjecturam sibi quoque displicere, ad marginem Livii monuit Cl. Ant. Perizon. Ceterum *occurso* est in Florent. V. ad 1, 15, 7.

Pars in proxima quaeque tectorum ruunt] *in proxima quae tectorum* Harlej. 2. ubi *τὸ que* intercipitur a praecedenti syllaba *quae:* qualem errorem jam supra notavimus ad 1, 54, 7. Ceterum omnia haec verba deerant in Voss. 2. et Lovel. 3. neglegentia scribarum; cui occasionem dedit, quod vox *pars* mox repetatur. Alia exempla similis peccati infra v. ad 9, 11, 11. Contra vox *pars* deficit in Lovel. 2. *ruit* autem, pro *ruunt*, obfert Lovel. 4. quorum librariis fraudi fuisse videtur constructio *pars ruunt.* At mox eodem modo sequitur *pars petunt.* V. supra hoc lib. c. 38, 5.

Pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt] *pars ultima ea demum intecta et ac referta praeda* Haverk. *refecta praeda* perperam praefert Lovel. 1. V. ad 37, 33, 2.

§. 6. *Absterriti, ne qua fraus hostilis vagos exciperet*] *exterriti* Leid. 2. Sed *inde absterriti* est, ab ultimis tectorum, quae antea petierant, absterriti. Supra 2, 35, 4. *Si, dispositis clientibus, absterrendo singulos a coitionibus conciliisque, disjicere rem possent.* (* v. Gronov. ad 29, 7, 6.) Tum *vagos induceret* Voss. 1. altero tamen *exciperet* inter versus addito. *acciperet* Voss. 2. *accipere* et *excipere* saepe in Mstis confunduntur. V. supra ad 2, 47, 7. *exciperet*, quod servant reliqui, hic verum est. *Excipere* enim est ex insidiis ac per fraudem capere. Supra hoc lib. c. 28, 2. *A piratis Liparensium excepti devehuntur Liparas.* 7, 11, 7. *Palati a consule Poetelio haud procul Tibure excepti.* 9. 31, 6. *Si qua licentia populando effusus exercitus excipi ac circumveniri posset.* 10, 20, 5. *Dimittit equites, qui vagos praedatores in agros palantes excipiant.* 22, 32, 2. *Carpentes agmen, palatosque excipientes.* c. 42, 11. *Inter pabulatores excepti a Numidis fuerant.* 25, 34, 4. *Ut non vagos tantum exciperet, sed ipsis obequitaret castris.* (* 34, 13, 3.) Virgil. 3. Aen. 332.

Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.

6. Aeneïd. 173.

Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa virum spumosa immerserat unda.

Ubi Servius *exceptum* exponit

gos exciperet, in forum ac propinqua foro loca con-
7 globati redibant: ubi eos, plebis aedificiis obsera-
tis, patentibus atriis principum, major prope cun-
8 ctatio tenebat aperta, quum clausa, invadendi. ad-
eo haud secus quam venerabundi intuebantur in

obpressum insidiis. V. J. Fr. Gronov. ad Justin. 22, 8, 10. Quemadmodum autem hic *fraus exciperet*, ita *insidiis excipere* Virg. Ecl. 3, 17.

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis?

ubi v. Emmeneff. Quin et *excipere* est ex insidiis vel inopinato adgredi, licet non capiatur. Liv. 7, 11, 7. *Palati a consule Poetelio haud procul Tibure excepti intra portas compelluntur.* Paullo ante *inde cursus ipsa solitudine absterriti*, pro *inde rursus*, Klock. Saepius voces *cursus* et *rursus* commutantur culpa scribarum. V. quae notavi ad Silii 6, 258. et Cel. Burmann. ad Nemes. Cyneg. 197.

In forum ac propinqua foro loca conglobati redibant] *aglobati* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Librarii errarunt in compendio scripturae *oglobati*, id est *conglobati*; quod verbum Livius frequens usurpavit. Supra 2, 47, 5. *Missis ad consules nunciis, quo loco res essent, conglobati ad praetorium redeunt.* 6, 3, 6. *Neque se conglobandi, coëundique in unum datur spatium.* 10, 5. 9. *In ultimam castrorum partem conglobantur.* 24, 16, 3. *Rapto inter tumultum ferro conglobati, et ab tergo ceciderunt Poenos, et fugam inpedierunt.* 26, 40, 17. *Postquam eos ex variis caussis fortuna similis conglobaverat.* 44, 31, 9. *Pulsi enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in portis cecidissent.* Sallust. in Jug. 97. *Uti quosque sors conglobaverat, in nostros concurrunt.* Ubi v. Cl. Cortium, qui tum aliorum exempla laudavit, tum duo etiam Livii ex 22, 5, 8. et 25, 15, 15. Praeterea *rediebant* Voss. 1. Leidens. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. Haverk. et Fragm. Hav. Mirum, in hunc errorem optimos consentire.

§. 7. *Plebis aedificiis obseratis*] *obsecratis* Voss. 2. et Portug. a m. 1. *observatis* Harlej. 2. Haverk. a m. 1. et Klock. Infra 39, 14, 2. *Coenaculum super aedes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in aedes verso.* 40, 7, 8. *Infamandae rei caussa januam obserari jubet.* (* ubi vide.) Florus 3, 6, 10. *Ipsas Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis navibus quasi portam obseravit.* Ubi etiam eodem errore quidam codd. *observavit.* quod recte viri docti rejecerunt, invito quamvis Grutero, tum in notis ad Florum, tum 5. Suspic. 1. quem posteriorem locum illustrandae codicis sui lectioni ad marginem Livii Klockius adscripserat. Eam tamen ex errore scribarum natam puto.

Major prope cunctatio tenebat aperta, quam clausa, invadendi] *Τὸ prope* exsulat a Lovel. 2. Deinde *tendebat* est in Voss. 2. Sed solent haec verba culpa scribarum in codd. antiquis commutari. V. ad 24, 28,

aedium vestibulis sedentes viros, praeter ornatum habitumque humano augustiorem, majestate etiam, quam vultus gravitasque oris prae se ferebat, simillimos Diis. Ad eos velut simulacra ver- 9
si quum starent, M. Papirius unus ex his dicitur

1. *tenuit* edd. principes; pro quo Aldus primus *tenebat* substituit. Et id servant reliqui scripti.

§. 8. *Intuebantur in aedium vestibulis sedentes viros*] Paullo ante dixit, eos *medio aedium* sedisse, et *atria* patuisse. Sed *vestibulum* non erat in medio aedium, verum extra aedes, ut docent Grammatici, et aliunde constat. Liv. 2, 48. et 49. *Jussi armati postero die ad limen consulis adesse.* etc. *Postero die arma capiunt, quo jussi erant conveniunt. Consul, paludatus egrediens, in vestibulo gentem omnem suam instructam agmine videt.* Igitur non propria significatione hic dicit *vestibula.* DUK. *medium vestibuli sedentes* Lovel. 3. *in aedium vestibuli sedentes* Voss. 2. Sed ultima vocis *vestibulis* litera intercepta est a prima sequentis. V. infra ad 37, 29, 5. Insuper τὸ *viros*, quod alii omnes codices tuentur, deficit in uno Leid. 2. Mox *habitum humano augustiorem* est in Lovel. 3. omissa conjunctione *que.* Sed insuper *habitum humano angustiorem* in Voss. 2. *angustiorem* etiam praeferunt Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra hoc cap. ad §. 2.

Majestate etiam, quam vultus gravitasque oris prae se ferebat, simillimos Diis] *majestatem etiam* etc. *simillimos* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragment. Hav. Quod dictum videri potest, quemadmodum illud Virgilii 1. Aen. 588.

Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit,
Os humerosque Deo similis.

Ubi id Servius Graecam figuram esse monuit. et 4. Aen. 558.

Omnia Mercurio similis, vocemque, coloremque,
Et crines flavos, et membra decora juventae.

Ubi iterum notat figuram esse *Similis membra, vocem, colorem.* Quum tamen similes locutiones raro apud scriptores orationis prosaïcae, inprimis autem apud Livium, obcurrant, ut jam supra monui hoc libro c. 36, 7. eam scripturam potius refero inter lapsus librariorum. Eamdem ob caussam etiam supra 3, 11, 13. rejeci scripturam Palat. tertii *omnes Tarquinios superbiam superat*, pro *superbia*, quae Atticam Venerem redolere Gebhardo videbatur. Praeterea *qua* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. quod et ipsum aberrantium scribarum peccatum est. Deinde *gravitasque oris praeferebat* Voss. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Quomodo Livium saepius loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 27, 34, 5. (* ubi Gebh. testatur, ita etiam hic legi in Palat. 1.) Quum tamen optimae notae codices scripti *prae se ferebat* con-

Gallo, barbam suam, ut tum omnibus promissa erat, permulcenti, scipione eburneo in caput incusso iram

stanter legant, alterum probare non audeo. Denique *simillimos Dis* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4.

§. 9. *Ad eos veluti simulacra versi quum starent*] *veluti* demum in Heinsii Elzeviriana inveni. Non modo enim omnes antiquiores editiones, sed et, quoscumque consului, scripti exhibent *velut:* quod postliminio revocavi. V. etiam infra ad c. 44, 7. *Ad eos velut simulacra verum cum starent* Lovel. 4. *Ad eos velut simulacra Deorum starent* Lovel. 5. a m. 1. *Ad eos velut simulacra Deorum versi quum starent* Portug. et Gaertn. Florus 1, 13. *Sedentes in curulibus suis praetextatos senes velut Deos geniosque venerati.* Aurel. Vict. in Vir. Inl. 23. *Nobilissimos senum in curulibus et honorum insignibus primo ut Deos venerati, deinde ut homines despicati, interfecere.* Puto tamen vocem *Deorum* ex glossa inrepsisse, quam margini adscripsit, qui per *simulacra* statuas Deorum intelligi putabat, quum potius ea voce innuitur obstinatum eorum silentium et inmobilis consessus, quasi non homines vivi, sed simulacra forent. Plut. in Camill. p. 140. Ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἀνδρας ἐν κόσμῳ καὶ σιωπῇ, θεώμενος ὡς οὔθ' ὑπεξανέστησαν ἐπιόντων πολεμίων, οὔτ' ὄψιν ἢ χρόαν ἔτρεψαν, ἀλλὰ ῥαθύμως καὶ ἀδεῶς ἐγκεκλιμένοι τοῖς σκίμποσιν, οὓς ἔφερον, καὶ προσβλέποντες ἀλλήλοις ἡσύχαζον. V. etiam Zonar. in Ann. 7, 23. Et ita Orosius 2, 19. *Patentem Galli urbem penetrant, trucidant rigentes simulacrorum modo in suis sedibus senatores.* Ceterum *Ad eos velut ad simulacra Deorum versi*, iterum voce auctiores, praeferunt Harlej. 2. et Haverk. Ita quidem Livium praepositiones repetere in his similibusque locutionibus solitum fuisse, infra videbimus ad 6, 28, 6. His tamen codicibus fidere non audeo.

M. Papirius unus ex his] Hunc vocat in Camillo [p. 140.] Μάριον Παπίριον Plutarchus. Credo vitiose, pro Μάνιον Παπίριον. ut sit *M. Papirius Crassus*, qui consul et tribunus militum fuit ante annos triginta. ex quo merito eum vocat senem honoribus perfunctum. SIG. Omnino Sigonius hic erravit. Nullus enim alius Papirius ex familia Crassorum his temporibus Romae summum magistratum gessit, quam M. Papirius Crassus, qui ante annos LIII. consulatu functus est, ut Livius supra narravit 4, 12, 1. Verum, ut demus, eum potius *Manii*, quemadmodum Diodor. Sicul. voluit, quam *Marci*, ut Livius aliique tradiderunt, praenomen habuisse; quominus tamen is intelligi poterit, temporum ratio obstare videtur: praeterquam quod is etiam numquam tribunatum militum consularem obtinuisse legatur. Puto itaque Sigonium pro *Papirio Crasso* indicare voluisse *Papirium Mugillanum*, qui ante annos triginta tribunus militum consulari potestate creatus eamdem dignitatem biennio post iterum gessit, et ante annos viginti et unum consul fuit. Verum ei et apud Livium 4, 45, 5. c. 47, 8. et c. 52, 4. et apud alios scriptores *Marci* praenomen tribuitur, id etiam ad posteriorem Livii locum probante ipso Sigonio. Vulgata igitur scriptura apud Livium non mutanda est;

movisse; atque ab eo initium caedis ortum, ceteros in sedibus suis trucidatos. Post principum cae- 10

apud Plutarchum vero, pro *Παπιρίῳ Μαρίῳ*, non *Μανίῳ*, quemadmodum nunc vulgo in contextum receptum est, legendum videtur, sed *Μάρκῳ*, ut habet cod. Vulcobianus. In Bodlej. 3. *Μαρίῳ* servatur. Ceterum quem Livius et Plutarchus *M. Papirium*, Valerius Max. 3, 2, 7. *C. Atilium* vocat, ut etiam Klockius ad marginem Livii observavit.

Barbam suam, ut tum omnibus promissa erat, permulcenti] *ut cum omnibus* Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 48. circa finem. Deinde *prolixa erat* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Malc. Supra 2, 23, 4. *Ad hoc, promissa barba et capilli efferaverant speciem oris.* Ita Rhenanus, pro *prolixa barba*, emendavit, et plures atque integriores codd. praeferunt, quamvis alterum magis placeat Klockio. Sed vide, quae ibi notavi, et mox dicentur. 6, 16, 4. *Satis constat, magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse.* 27, 34, 5. *Sed erat veste obsoleta capilloque et barba promissa.* 28, 35, 6. *Praeterquam quod suapte natura multa majestas inerat, adornabat promissa caesaries habitusque corporis.* 38, 17, 3. *Procera corpora, promissae et rutilatae comae, vasta scuta, praelongi gladii.* 44, 19, 7. *Sordidati, barba et capillo promisso, cum ramis oleae ingressi curiam, procubuerunt.* Ovid. 4. Trist. Eleg. 2, 33.

Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squalida promissis qui tegit ora comis.

Ubi v. Inl. N. Heinsium. Albinov. ad Liviam v. 85.

Vidimus, adtonitum fraterna morte, Neronem
Squalida promissa flere per ora coma.

Klockius supra l. l. ut *prolixus* eo sensu veteribus in usu fuisse probaret, laudavit tria exempla, primum ex Terent. Heaut. 2, 3, 49. secundum ex Virgil. Ecl. 8, 33. tertium ex Nepot. Datam. 3. Verum apud Terent. nuper Cel. Bentlej. *Capillus sparsus, promissus* legendum esse docuit. Apud Virgil. *promissaque barba* in optimis membranis exstare, N. Heinsius ad Ovidii l. l. (* et nunc ad ipsum Virg.) auctor est. Apud Nepot. vero in V. C. *barbaque erat promissa* se invenisse, testatur Gifan. in Indice Lucret. in v. *Prolixus*, idque a libris et censoribus adprobatum inlustrat ad eum locum Gebhardus. Is etiam, qui Nepot. Oxonii anno 1697. edidit, ita in MS. legi auctor est. Neque aliter exhibet editio Trajectina anni 1542. V. etiam, quae nuper Doct. van Staveren ad d. l. Nepot. notavit. De verbo *promittere* hoc sensu v. etiam Inl. N. Heinsium ad Silii 3, 534. Deinde *promulcenti* Gaertn. Eadem varietate *Promulcetque comas*, pro *Permulcetque*, in codd. Ovidii inveniri, viri docti observarunt ad 2. Metam. 733. Valer. Max. 3, 2, 7. *Barbam suam permulcenti Gallo scipionem vehementi ictu capiti inflixit.* Plutarchus id exprimit in Camill. p. 140. *προσαγαγὼν τὴν χεῖρα πρᾴως ἥψατο τοῦ γενείου, καὶ κατῆγε τὴν ὑπήνην βαθεῖαν οὖσαν.* V. etiam Zonar. 7. Ann. 23. Mox *cepione*, pro *scipione*, est in Lovel. 4.

dem nulli deinde mortalium parci, diripi tecta, exhauſtis injici ignes.

1 XLII. Ceterum, seu non omnibus delendae ur-

§. 10. *Post principum caedem nulli deinde mortalium parci*] *Prius principium caedem* Haverk. *principium* etiam Voſſ. 1. a m. 1. Lovel. 2. et Lovel. 5. a m. 1. Sed supra v. ad 2, 27, 12. Praeterea *nulli deinde mortalium parti* Harlej. 2. et Haverk. Paullo poſt *exhauſtis inici ignes*, pro *injici*, Florent. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 5. et Fragm. Hav. V. ad 2, 19, 9. *exausti inici ignes* Lovel. 2. *exhauſtis inciti ignes* Lovel. 3. *exhauſtis initii ignes* Leid. 1. et Lovel. 3. *exhauſtis incignes* Harlej. 1.

§. 1. *Seu non omnibus delendi urbem libido erat*] Huic sententiae nihil deeſt. Sed quia manuſcriptus codex habet *delendae*, plane credo scriptum a Livio fuiſſe *delendae urbis libido erat*. Nam hujusmodi conſtructio gerundii in *di* doctis non eſt ignota. RHEN. Legendum *delendae urbis*, ut habent Pall. duo optimi codices. GEBH. Supervacuum τὸ *omnibus*. Neque enim opus erat omnibus eam voluntatem eſſe: fieri poterat permultis conjicientibus ignem et vaſtantibus: denique paucae manus ad hoc sufficiebant. Rhenanus, quia in Borbet. *delendae*, suspicabatur *delendae urbis* legendum. Voſſ. [1.] *deinde urbem*, et in margine *delende*. Sed ipsum, quod Rhenanus suspicatur, in Voſſ. altero eſt, et binis Pall. melioribus. Sic quoque tamen adjumento eſt opus. Scribe, *seu non omnis delendae urbis libido erat*. Seu temere factum, ut non utique totam urbem subverſam vellent. Sic 6, [2, 9.] *Quod prope omnem deletam a Gallis Romanam juventutem crederent*. 7, [35, 5.] *Cum eo hoste res est, qui hesterno die delendi omnis exercitus fortuna per socordiam usus non sit*. J. FR. GRON. *delendi urbem* servant ex meis Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Leid. 2. Gaertn. Portug. Haverk. [Veith.] et Hearnii Oxon. C. qui, quam lectionem reliqui codices habuerint, non memoravit. *delendae urbem*, Florent. Leid. 1. et Fragment. Hav. *delendae urbis*, ut Rhenanus voluit, et tres codd. apud Gronovium exhibent, etiam meorum Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. *delendae urbis* autem dictum eſt, ut *ad delendam urbem* supra hoc lib. c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo ad delendam urbem Vejos*. *ad diruendam urbem* 1, 29, 1. *Legiones deinde ductae ad diruendam urbem*. Ejusdem generis eſt *divendenda praeda*, quemadmodum Gronov. legendum censuit, supra 1, 53, 3. *Ubi quum divendenda praeda quadringenta talenta argenti aurique refecisset*. ubi plura dicta sunt. V. etiam Cl. Cortium ad Salluſt. Jug. 22, 5. Deinde *omnis delendae urbis*, ut Gronovius ex conjectura emendavit, apud me firmat Harlej. 1. si ejus excerptis fidem habere poſſum. Ita *omnis urbis* erit totius, universae urbis. Hoc senſu vox *omnis* apud Livium non semel obcurrit. Supra 2, 33, 10. *Eodem anno Agrippa Menenius moritur, vir omni vita pariter Patribus ac plebi carus*. ubi plura habet Cl. Jac. Gronov. 3, 15, 8. *Solliciti reliquum noctis incertique, qui homines, quantus numerus hostium esset, in stationibus dis-*

bis libido erat, seu ita placuerat principibus Gallorum, et ostentari quaedam incendia terroris caussa, si compelli ad deditionem caritate sedium sua-

ponendis ad opportuna omnis urbis loca egere. Ubi iterum J. Fr. Gronovius hujus loci emendationem proposuit. 4, 10, 9. *Quinque consulatus eodem tenore gesti, vitaque omnis consulariter acta, verendum pene ipsum magis, quam honorem, faciebant.* Cic. de Senect. 18. *In omni oratione mementote, eam me laudare senectutem, quae fundamentis adolescentiae constituta sit.* Sallust. in Jug. 13. *Fama tanti facinoris per omnem Africam brevi divulgatur.* Et paullo post eodem cap. *Omni Numidiae imperare parat.* Ubi v. Cl. Cortium. V. et iam Ciofan. ad Nason. 4. Metam. 661. Ea lectio si placet, censendi sunt librarii plerique *omnibus*, pro *omnis*, eodem errore scripsisse, quo dederunt *penatibus*, pro *penatis*; *ordinibus*, pro *ordinis*; *hostibus*, pro *hostis*; et similia plura ejusdem generis, de quibus v. infra ad 22, 8, 7. Doujatius, retenta lectione, *non omnibus delendae urbis libido erat*, sensum ejus constitui posse putat, vel omnium Gallorum quasi consensu tacito, vel principum decreto, factum esse, ut non tota urba, licet capta, incenderetur. Ad lib. autem 3, 15, 8. scribere suspicatus, Gronovium locum hunc a se restitutum *jactasse:* quum tamen in verbis Gronovianis, neque hoc loco, neque ad l. 3, 25. ullum jactantiae vestigium appareat. Unde non sine ratione similem exprobrationem aegre tulit vir Cl. Jac. Gronov. in Respons. ad Cavillat. Fabretti p. 10. et postumam patris famam a falsa Thrasonici vitii objectione vindicavit. Ceterum patet, Doujatium haec verba ita accepisse, quasi Livius scripsisset *omnibus non delendae urbis libido erat.* Verum, praeterquam quod verba, si hic sensus eorum esset, in alium ordinem digerenda fuissent, *libido est non delendae urbis*, vel *non delendi urbem* non notat, libido est servandae urbis vel servandi urbem. Non enim, quicumque non delet, ideo servat. Contra probandum non est consilium Cl. Clerici, qui Gronovii conjecturam, *omnis delendae urbis*, nullius adhuc codicis auctoritate firmatam, in contextum recepit. Certe *non omnibus* commode accipi potest pro *nullis*. Saepius similis locutio οὐ πᾶς *non omnis* pro οὐδεὶς *nullus* apud scriptores sacros Novi Foederis obcurrit. Ita in Euang. Lucae 1, 13. "Οτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. in Euang. Matth. 24, 22. Εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. et alibi. Quas similesque locutiones Vossius ad locutiones exemplo Hebraeorum formatas retulit. V. ejus libr. de Hebraïsm. N. Test. c. 25. p. 102. quomodo tamen optimos linguae Graecae auctores interdum locutos esse, nuper docuit Chr. Sigism. Georgius in Vindic. N. Test. ab Hebr. 3, 4, 12. Quin et idem genus loquendi Latinis in usu fuit. Ita Rutil. 1. Itin. 393.

Cetera mendacis deliramenta catastae
Nec pueros omnes credere posse reor.

Ubi recte Cel. Burmann. *Nec omnes pueros* exponit, nullos pueros, quem etiam v. ibid. ad

2 rum obsessi possent; et non omnia concremari tecta, ut, quodcumque superesset urbis, id pignus ad flectendos hostium animos haberent; nequaquam perinde atque in capta urbe prima die aut passim

v. 446. His argumentis vulgatum *non omnibus* defendi posset, ideoque invitis libris in contextu Clerico mutandum non fuerat. Placet tamen Gronovianum *non omnis delendae urbis*. Verum, licet jam unius codicis testimonio stabilitum, nondum in contextum recipere ausus fui.

Compelli ad deditionem caritate aedium suarum] Vetus lectio *caritate sedum suarum*. RHEN. Vet. lib. *sedum*, quo pacto veteres locutos esse docet Priscianus l. 7. [p. 771.] *Frequentius*, inquit, *in Es terminata absque I inveniuntur, ut Vatum, pro Vatium. Virgilius in IV.* [*Aeneid.* 464.]

Multaque praeterea vatum praedicta priorum.

Cicero pro Sextio [c. 20.] *Vestrarum sedum templorumque causa*. Est autem locus pro Sextio mendosissimus. Nam vulgo legitur: *Te, patria, obtestor, et vos penates patriique Dii, me vestrarum sedium templorumque causa*. etc. cum et *testor*, et *sedum*, et *templorum* legendum sit. SIG. Editores variarunt. Rhenani lectionem receperunt Vascos. et Curio. Quos secuti priorem *aedium* revocarunt. Hinc postea Sigonio occasio data est denuo *sedum* vindicandi; cui tamen nemo dicto audiens fuit. Posteriores enim editores *aedium* servarunt, usque ad Gruterum, qui *sedium* substituit. Ceterum, Rhenani et Sigonii codicibus Oxonienses suos consentire, Cl. Hearne testatur. In nullo tamen meorum, nisi in Florent. a m. 1. eam lectionem invenio. Nam *aedium*, ut fuerat ante Rhenanum, exhibent Harlej. 2. Portug. et Haverk. *sedium*, ut Gruterus edidit, Florent. a m. 2. sed tamen antiqua, Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. quod verum puto. *Sedes* interdum non tantum in genere patriam, locum, in quo moramur, verum etiam aedes, domicilium, aedificium, in quo habitamus, notat. Justin. 2, 11. *Statim regis praetorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi obpressi essent, in ipsius potissimum sede morituri*. Liv. supra cap. praec. §. 9. *Ab eo initium caedis ortum, ceteros in sedibus suis trucidatos*. Et eo sensu templa vocantur *sedes Deorum*. Supra 1, 55, 4. *Non motam Termini sedem* etc. *firma stabiliaque cunota portendere*. ubi quaedam dicta sunt. Hoc lib. c. 39, 12. *Si arx Capitoliumque sedes Deorum superfuerit*. c. 50, 4. *Quod Jupiter optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani in re trepida tutatus esset*. 38, 43, 6. *Simulacra Deûm, Deos immo ipsos, convulsos ex sedibus suis, ablatos esse*. Solent autem voces *aedes* et *sedes* passim in Mstis commutari. Illis, quae notavi ad 1, 55, 4. et ad 4, 20, 11. (* v. ad Epit. l. 11.) adde Cel. Burmann. ad Nason. 6. Fastor. 258. Si quis tamen *sedum*, quod Rhenano et Sigonio placuit, praeferendum putet, per me licebit. Ita enim et *mensum*, pro *mensium*, in optimo codice invenit Gronov.

aut late vagatus est ignis. Romani, ex arce plenam hostium urbem cernentes, vagosque per vias omnes cursus, quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur, non mentibus solum consipe- 3

infra ad Liv. 29, 3, 5. Paullo ante *ostentare quaedam incendia*, pro *ostentari*, male est in Harlej. 2.

§. 2. *Id pignus ad flectendos hostium animos haberent*] *ad flectendum hostium animos* Portug. [Veith.] V. infra ad 40, 49, 1. In eodem cod. *τὸ cum* margini adscriptum erat eo loco *ad cum flectendum*. Nescio, quid eo addito librarius indicaverit, nisi forte legi voluerit *ad conflectendum*. Sed conspirant reliqui recte in vulgatum. *haberent* deficit in Leid. 2. In verbis praecedentibus male etiam idem Portug. *concremare tecta* praefert. Mox *perinde ac in capta urbe*, pro *atque*, Gaertn. Perperam. V. infra ad 10, 36, 17. [*proinde atque* Veith.] *Τῷ* in omisso, *perinde atque capta urbe* habent vetustiores typis descripti. Id postea ab Aldo additum supereſt in omnibus manu exaratis.

§. 3. *Vagosque per vias omnes cursus*] *per omnes vias* Voſſ. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *concursus* Haverk. *cursusque* Harlej. 2. et Portug.

Quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur] *Τὸ aliqua* non adparet in Leid. 1. et Gaertn. quorum posterior etiam inverso ordine *clades nova* praefert. Infra hoc cap. §. 6. *Nec ullum erat tempus, quod a novae semper cladis alicujus spectaculo cessaret.* Lovel. 1. inepte praefert *quum alia atque alia aliqua parum parte nova clades oriretur*. Deinde *oreretur* Florent. Voſſ. 1. et Leid. 1. V. infra ad 23, 16, 7.

Non mentibus solum concipere] Utcumque hic consentiant quum scripta, tum typis excusa volumina, nisi nihil video, legendum est, *non mentibus solum concidere*, id est concidebant, *sed ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant*. Sic in fine decimi libri tertiae decadis Asdrubal [immo Hannibal] loquitur [c. 44, 7.] *Illo enim*, inquit, *vulnere concidimus*. RHEN. Tacitus postea dixit [3. Ann. 46.] *Neque oculis neque auribus satis competebant*. Ceterum apud Livium reponit *consipere* hic, pro *concipere*, vir literatissimus Justus Lipsius [1. Elector. 7.] nec hic tantum, sed etiam apud Agellium, an Aulum Gellium [7, 3.] *Vereri se ostendit, ne Patres, gaudio atque laetitia rerum gestarum prospere de statu mentis suae deturbati, non satis consiperent, neque ad recte intelligendum consulendumque essent idonei.* ubi male hactenus aeque, *non satis conciperent*, lectum fuit. Nos etiam in Novantiquis [Epist. 61.] idem verbum restituimus Fulgentio Mythologiarum scriptori, et, ubi legebatur [in praefat. l. 1. non longe a fine] *Rugaque Crispato multiplici supercilio, rancidum se quiddam consopire promittebat*, reponendum videri ex membranis monuimus *rancidum se quiddam consipere promittebat*. MODIUS. Alii *concidere*. Lipsius legit 1. Elect. 7. *consipere*, quo verbo Cato apud Gellium 7, 3.

re, sed ne auribus quidem atque oculis satis con-
4 ſtare poterant. Quocumque clamor hoſtium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae, et fragor ruentium tectorum avertiſſet, paventes ad omnia, animos oraque et oculos flectebant, velut

utitur. Sed τὸ *concidere* nec improbum verbum. Seneca 2. controv. 7. *Subito furore collapsam patri mentem.* Ceterum Cicero id exprimit 2. ad Quint. Fratrem Ep. 3. *Ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret.* RLOCK. Fruſtra Juſtus Lipsius hic reponit *consipere* contra omnes codices MSS. et impreſſos. Pejus Rhenanus *concidere.* GEBHARD. Si placet Rhenani conjectura, *concidere mentibus* dictum erit, ut *concidere animis* apud Auctor. l. 8. belli Gall. 19. *Hostes concidunt animis, atque itineribus diversis fugam quaerunt.* V. supra ad 1, 11, 3. *concidere* autem et *concipere* eadem ratione in Mſtis commutare potuerunt librarii, qua *praecipere* et *praecidere.* V. supra ad 2, 10, 4. Neque obſtare debet, quod τοῦ *concidere* alia forma subjiciatur *constare poterant*, pro *constare posse*; saepe enim orationem infinitam sequi solet verbum finitum. V. Cel. Dukerum supra ad 2, 23, 11. Adde, quae notantur infra hoc lib. ad c. 47, 5. Praefero tamen Lipsianum *consipere*, quod aliquoties Senecae reſtituit magnus Gronovius. V. quae notavit ad 3. de Ira 13. de Conſtant. Sapient. 16. et 6. Nat. quaeſt. 29. quo ultimo loco eodem, atque hic, errore unus et alter codex *concipere*, pro *consipere*, exhibent. Et ita *non solum consipere* erit, non solum non consipere, quomodo *non modo*, pro non modo non, praesertim sequentibus vocibus *ne quidem*, vel *sed ne quidem*, quae hic etiam subjunguntur, saepe poni solet. V. infra ad 25, 26, 10. Ceterum in eodem erroris luto haerentes scripti omnes praeferunt *concipere*, quod pro *consipere* scribi potuit, partim quia altero illo notius verbum librariis erat, partim etiam quia verba praeiens minus diſtincte pronunciabat. V. ad 3, 23, 3.

Ne auribus quidem atque oculis satis constare] Ita *mente constare* Cic. 4. Tuſcul. 17. *Nec porro malum, quo aut obpressus jaceas, aut, ne obprimare, mente vix constes.* Eodem sensu *consistere* inluſtrat Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 349. Aliter *mens constat*, vel *consistit* infra 8, 19, 6. *Vitruvio nec, ut vallo se teneret adversus validiorem hostem, sana constare mens; nec, ut longius a castris dimicaret, animus subpetere.* Ubi vide. et Cel. Burmann. ad Ovidii 1. Art. Am. 120.

§. 4. *Quocumque clamor, sonitus hostium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae*] Vox prior *sonitus* redundat: neque enim proprie *sonitus hostium* dicitur, sed *flammae.* Recte autem habebitur res, si sua cuique reddantur, *clamor hostium, ploratus mulierum, sonitus flammae.* Quod etiam veteres comprobant libri. SIG. Vocem *sonitus*, quam delendam monuit Sigonius, et, ut videtur, non male, servant tamen Florent. Voſſ. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav.

ad spectaculum a fortuna positi occidentis patriae, nec ullius rerum suarum relicti, praeterquam corporum, vindices. tanto ante alios miserandi magis, 5 qui umquam obsessi sunt, quod interclusi a patria obsidebantur, omnia sua cernentes in hostium po-

Eam transponens *quocumque clamor hostium, sonitus mulierum, puerorumque ploratus* praefert Lovel. 4. [Veith.] Contra omittunt eamdem Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Hearne, qui tamen emendationem Sigonii in variis lectionibus memorat, non addidit, quae scriptura fuerit codicum Oxoniensium. Praeterea *mulierumque puerorumque ploratus* Harlej. 2. *mulierumque ac puerorum ploratus* Portug. *mulierum atque puerorum ploratus* Haverk. Meliores stant pro recepta lectione.

Fragor ruentium tectorum avertisset] Malim *advertisset*. ut 1, [12, 10.] *Adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri*. J. FR. GRON. *advertisset*, ut Gronovius volebat, inveni in Leid. 2. Lovel. 1. et Fragment. Hav. quod mihi quoque praestare videtur. V. quae notantur ad Livii l. l. 1, 12, 10. *avertissent* habet Lovel. 3. a m. 1. Utrumque ferri potest. V. ad 3, 29, 6. Quum itaque reliqui numerum singularem servent, uni pluralem substituenti credere iniquum foret. Mirum ingenium Doujatii, qui, quum ex eo vulgatae scripturae patrocinium quaesisset, quoniam, quod ad unam partem advertit, ab alia avertit, secundam hanc rationem subdit: „quidni et ab his horrore aversi Romani?" Sane eo sensu *avertisset* hic capi non posse, eum docere potuisset τὸ *quocumque*. Tantum abest, ut ab his horrore aversi fuerint Romani, ut mox animos oraque et oculos flexisse dicantur ad illa loca, unde clamor hostium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae et fragor ruentium tectorum ad aures acciderant. Si *avertisset*, quod in optimis ac certissimis scriptis superest, servari debet, id capiendum erit a conspectu aliarum rerum avertere ad se. Eo sensu ferri potest. V. infra ad 6, 23, 8. Mox *paventes sed ad omnia*, addito τοῦ *sed*, Haverk. Deinde *animos oraque oculos flectebant*, pro *et oculos*, Voss. 2. *animos atque oculos* Lovel. 2.

Velut ad spectaculum a fortuna positi] *velut positi a fortuna ad spectaculum* Lovel. 3. et Voss. 2. *ab fortuna* est in Portug. et Haverk. Mox *praeterquam id corporum* Florent.

§. 5. *Tanto ante alios miserandi magis, qui umquam obsessi sunt, quod interclusi a patria*] Non scio, quomodo hoc dicat: nam idem quam plurimis accidit, ut ab hostibus in arcem compulsi omnia sua in hostium potestate esse, et tecta urbis incendi viderent. DUK. *miserandi magis, quam qui umquam* Portug. et Haverk. *miserandi magis, quod qui umquam* Harlej. 2. *qui numquam* Lovel. 3, Voss. 2. et Leid. 2. quomodo etiam vir doctus in margine edit. Curionis scribendum conjicit. Sed male. Romani *magis miserandi erant ante alios, qui umquam obsessi sunt*, non *qui numquam obsessi sunt*. Indicat, ob-

6 teſtate. Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit: lux deinde noctem inquietam inſecuta eſt. nec ullum erat tempus, quod a novae semper cla-
7 dis alicujus spectaculo ceſſaret. Nihil tamen, tot onerati atque obruti malis, flexerunt animos, quin, etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidiſſent,

sidionem Romanorum, quam aliorum, miseratione digniorem eſſe, quod, licet obsessi, tamen a patria interclusi eſſent, quum alii in patria obsideantur. Praeterea *obsedissent* Klock. Pari fere errore, ac *reliquerat* datum eſt, pro *reliqua erat*. V. infra ad Liv. 23, 29, 16. Tum *qui interclusi* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Vulgatum, pro quo ſtant uno ore optimi codd. unice verum eſt. Mox *hostium porte*, pro *potestate*, Lovel. 5.

§. 6. *Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit*] *die tam foede actum* Florent. Lovel. 1. et Leid. uterque. *diem foede aptum* Fragm. Hav. *Aptus* et *Actus* saepe culpa scribarum inter se commutantur. V. infra ad 40, 13, 6.

Lux deinde noctem inquietam insecuta est] Puto legendum, *nec lux deinde noctem*. T. FABER. Andreas *inquietem*. Quod facile probarem, si ejusdem sensus aliquid adjunxiſſet τῷ *lux*, nec proxime dixiſſet *nec tranquillior nox*. Cur idem in tam vicino bis diceret? Forte *Lux deinde noctem inquieta insecuta est*. J. FR. GRON. Faber, *nec lux deinde* scribendum conjiciens, etiam hic ex praecedenti *tranquillior* intelligi volebat; quasi foret: *Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit, nec lux deinde* (tranquillior) *noctem inquietam insecuta est*. Id tamen durius videtur. Quare, si quid mutandum, praefero, quod Gronovio in mentem venit *inquieta insecuta est*. Quae ejus conjectura licet nullius codicis auctoritate aperte probetur, clam tamen ei favent Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. qui praeferunt *inquietam secuta est*. Pro ultima enim litera τοῦ *inquietam m* scribendum *in*, idque inde disjunctum praeponi debet voci sequenti. Certe *insecuta est* servandum; alibi autem saepe *sequi* et *insequi* in libris scriptis confunduntur. V. supra ad 4, 30, 12.

Nec ullum erat tempus, quod a novae semper cladis alicujus spectaculo] Debet eſſe *nec ullum erat tempus*. RHEN. Casaub. ad Strab. l. 1. p. 65. diſputans *dei* apud Graecos non ubique eſſe *semper*, sed etiam eamdem omnium rationem denotare, etiam hunc Livii locum in eam sententiam laudat, ut in quo ita accipiatur *semper*. Eodem pertinent, quae Donatus adnotat ad hoc Terent. in Adelph. 3, 1, 6. *Numquam unum intermittit diem, quin semper veniat*. DUK. Cauſſam adnotationis Rhenani nullam video. Quemadmodum enim eſſe debere monet, praeferunt omnes, quas vidi, Rhenano antiquiores editt. Neque inde in diversa discedunt codd. nisi quod una voce auctiores Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nec ullum erat tempus inquietum* praeferant. Deinde *quod*

quamvis inopem parvumque, quem tenebant, collem, libertati relictum, virtute defenderent; et jam, 8
quum eadem quotidie acciderent, velut adsueti malis, abalienaverant ab sensu rerum suarum animos; arma tantum ferrumque in dextris, velut solas reliquias spei suae, intuentes.

novae Florent. *quod ad novae semper cladis alicujus spectaculo* Fragm. Hav. Tum *cessarent* Haverk. Secundi codicis librarius dare voluisse videtur *ab novae*, ultimi *quo cessarent*. Reliquis tamen scriptis pro vulgato tantibus, nihil muto. [*cladis spectaculo* Veith.]

§. 7. *Etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent*] Lego *videbant*, quod, spero, probabis. T. FABER. Certe Fabri conjecturam probat Doujatius. Ego tamen vulgatum praeferendum puto. *Tò etsi* enim licet plerumque indicativum adsciscat, interdum tamen etiam subjunctivum admittit. Supra 3, 68, 9. *Sed me vera pro gratis loqui, etsi meum ingenium non moneret, necessitas cogit.* 5, 36, 2. *Datur responsum, etsi novum nomen audiant Romanorum, tamen credere viros fortes esse.* Cic. 6. ad famil. Epist. 4. *Nunc tantum videmur intelligere non diuturnum bellum: etsi id ipsum nonnullis videatur secus.* Caesar 6. Bell. Gall. 40. *Quoniam tam propinqua sint castra, etsi pars aliqua circumventa ceciderit, at reliquos servari posse confidunt.* Plura exempla v. apud Gerard. Joh. Vossium l. 7. Gramm. 67. Neque etiam plusquamperfectum pro imperfecto positum Fabro justa caussa esse potest, cur locum hunc erroris suspectum habeat. Ea enim tempora permutare, Livio et aliis optimis scriptoribus non insolens est. V. J. Fr. Gronov. infra ad Liv. 34, 11, 2. Ceterum *omnia* deficit in ed. Parm. Tum *flammis et ruinis* legunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. Paullo ante *Nihil tum tot onerati*, pro *Nihil tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *Nihil tamen td tot onerati* Lovel. 2. Sed vocula *tot* deest in Harlej. 2. *flexere* etiam, pro *flexerunt*, obsert Gaertn. *fluxerunt* Lovel. 5. a m. 1. sollemni scribarum lapsu. V. Cel. Burmann. ad Quinctil. 1. Instit. Orat. 8. p. 96.

Quem tenebant collem, libertati relictum, virtute defenderent] *quod tenebant* Haverk. Praeterea *libertate relictum* Lovel. 3. Tum *virtute* deficit in Voss. 2. Deinde *defenderant* exhibet Gaertn.

§. 8. *Et jam* etc. *abalienaverant ab sensu rerum suarum animos*] *etiam* una voce habent Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. de quo errore v. infra ad 39, 10, 6. Pro eo *et* exhibent Haverk. et Lovel. 2. errore inde orto, quod *etiam* breviter hoc modo *ét* scriberetur, et suprascriptam virgulam addere librarii omiserint. V. infra ad 22, 47, 9. Deinde *abalienaverant assensu* Fragm. Hav. *abalienaverant a sensu* Gaertn. Paullo post alio ordine *arma ferrumque tantum* Harlej. 2. et Portug. *armaque ferrumque tantum* insuper Haverk.

1 XLIII. Galli quoque, per aliquot dies in tecto modo urbis nequidquam bello gesto, quum inter incendia ac ruinas captae urbis nihil superesse, praeter armatos hostes, viderent, nequidquam tot cladibus territos, nec flexuros ad deditionem animos, ni vis adhiberetur; experiri ultima, et inpetum fa-
2 cere in arcem statuunt. Prima luce, signo dato multitudo omnis in foro instruitur. inde, clamore

§. 1. *Inter incendia ac ruinas captae urbis nihil superesse praeter armatos hostes*] *incendia atque ruinas* Harlej. 2. *incendia et ruinas* Gaertn. a m. 1. Tum vox *hostes* exsulat ab Harlej. 2. Paullo ante *in tectis*, pro *in tecta*, Lovel. 2. Hinc *nec quicquam bello gesto*, pro *nequidquam*, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. V. mox. *nec quicquam alibi bello gesto*, insuper inserta voce, Lovel. 3.

Nec quidquam tot cladibus territos] Verumne est, *non quidquam*, id est, nihil, *tot cladibus territos* fuisse Romanos, quos ipse Livius supra cap. praec. *ad omnia paventes* descripserat, et, quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur, *mentibus consipere non potuisse* dixerat? Haec sibi contraria sunt, quae tamen non Livio, sed librariis ejusque editoribus, vitio verto. Scilicet ita primus edidit Frobenius anno 1531. et servant tantum unus et alter meorum codicum. Antea typis descripti exhibuerunt *nequidquam tot cladibus territos*. Et ita praeferunt etiam Florent. Lovel. 1. 2. 4. 5. Voss. 1. Leid. ambo, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Galli quaedam incendia ostentarant *terroris caussa*, si compelli ad deditionem caritate sedium suarum obsessi possent. Territi etiam erant Romani ruina patriae, sed *nequidquam*, neque fructum, quem proposuerant, Galli ex terrore hostium perceperunt: non enim obsessi flexuri erant animum ad deditionem, ni vis adhiberetur. Et hinc modo dixerat *in tecta urbis nequidquam bello gesto*. Galli itaque frustra in tecta urbis bellum gesserant, et frustra Romanos tot cladibus terruerant. *nequidquam* enim hic est frustra. V. Cortium ad Sall. Catil. 20, 1. ubi monet, etiam unum suorum codicum *nec quicquam* a m. 1. praeferre, quomodo et plures meorum in verbis praecedentibus legunt. Eadem vocabula etiam alibi confunduntur. V. infra ad 9, 18, 5.

Inpetum facere in arcem statuunt] *inpetum facere arcem*, omissa praepositione, Leid. 1. *inpetum faceres arcem* Harlej. 1. *inpetum in arcem facere* Lovel. 5. Paullo ante *nisi vis adhiberetur*, pro *ni*, Lovel. 4. et Haverk. saepius obvio in libris scriptis errore. V. infra ad 23, 1, 8.

§. 2. *Multitudo omnis in foro instruitur*] *in foro instruit* Haverk. neglecta nota, qua ultimae literae *ur* indicari solent. V. infra ad 10, 10, 1. *in foro instituitur* Leid. 2. et Lovel. 1.

sublato ac testudine facta, subeunt. adversus quos Romani nihil temere nec trepide, ad omnes aditus stationibus firmatis, qua signa ferri videbant, ea robore virorum obposito scandere hostem sinunt: quo successerit magis in arduum, eo pelli posse per proclive facilius rati. Medio fere clivo restitere: 3 atque inde ex loco superiore, qui prope sua sponte in hostem inferebat, inpetu facto, strage ac ruina

ita codices variare vidimus supra ad 4, 4, 4. Adde, quae infra notantur ad 8, 38, 8. Mox *nihil temere et testudine facta*, pro *ac testudine*, Lovel. 2. Sed *nil temere* Haverk.

Ad omnes aditus stationibusque firmatis] Debet esse *ad omnes aditus stationibus firmatis*. RHEN. Ita praeferunt etiam omnes editiones, praeter Ascensianam anni 1510. in qua sola *stationibusque* inveni. *stationibus firmatis* est etiam in omnibus scriptis, nisi quod *firmati* sit in Florent.

Qua signa ferri videbant, ea robore virorum obposito] *quo* et *eo* Harlej. 2. et Portug. *eo* etiam Lovel. 4. et Haverk. sed *quo* et *eo* mox sequuntur. *qua* ergo et *ea*, quemadmodum *qua* et *eadem* supra 4, 39, 2. *Nec perrumpere eadem, qua transierant, posse*. Alibi hae particulae saepe commutantur. V. infra ad 10, 14, 4. Tum vox *virorum* deficit in Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. Denique *apposito* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. obvia varietate. V. supra ad Liv. 2, 61, 4.

Quo successerit magis in arduum] *quo quom successerit* Gaertn. Sed vox *quom* perperam ex praecedenti *quo* repetita est. Pro eo *quo cum successerit* dederunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *successerint* quaedam ex principibus edd. praecessit *hostem*, quo hoc verbum referendum. Interdum quidem ei conlective sumto verbum plurale additur, ut infra videbimus ad 21, 41, 15. Hic tamen recte deinde Aldus reposuit *successerit*. Id enim superest in omnibus scriptis, uno excepto Florent. qui similiter *successerint* obfert.

§. 3. *Qui prope sua sponte in hostem inferebat*] *quippe sua sponte* Fragm. Hav. Sed olim continua serie et per compendium scriptum fuerat *quippe*; ex quo deinde, omissa compendii nota, factum est *quippe*. Paullo ante *resistere*, pro *restitere*, Leid. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *ex loco superiori*, pro *superiore*, Lovel. 4.

Inpetu facto strage ac ruina fudere Gallos] Veniebat in mentem *strage*, ut *ruina*, id est, strage, quae ruinae instar erat. Supra l. 4, 33. *Ruinae similem stragem eques, quacumque pervaserat, dedit*. Sed nihil muto invitis libris. DUK. *impetus facto* Harlej. 1. Sed litera finalis *s* priori voci adhaesit ob similitudinem primae literae vocis sequentis. V. supra ad 4, 33, 10. *in hostem inferebat impetum*,

fudere Gallos: ut numquam postea nec pars, nec
4 universi tentaverint tale pugnae genus. Omissa ita-
que

facta strage ac ruina Fragm. Hav. Deinde *inpetu*, *facta strage ac ruina* Lovel. 2. *inpetu facto ac ruina*, omissa media voce, Lovel. 1. et Leid. 2. Denique *fugere Gallos* Haverk. De quo errore scribarum v. infra ad 38, 17, 6. Mox verbis sequentibus *tentarent* Lovel. 2. an voluit *tentarint*? Insuper *tale genus pugnae* alio ordine Voss. 1. et Leid. 2.

§. 4. *Omissa itaque spe per vim atque arma subeundi*] *Amissa itaque spe* Harlej. 2. Portug. Lovel. 4. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Saepissime haec verba in Mstis vetustis commutantur. V. supra ad 2, 48, 6. Eadem autem multis etiam locis adeo parum significatione differre, ut, quid praeferendum sit, nescias, observat Celeberr. Burmann. ad Phaedr. 1. fab. 13, 10. Hic tamen *Omissa* praefero. Non modo enim pro hac scriptura stant praestantissimi codices, verum etiam Galli a Romanis repulsi videntur sponte dimisisse spem expugnandi Capitolii per vim atque arma. Et ita *omittere spem* recte praeferunt viri docti apud Curtium 3, 2. *Omissa omni alia spe, statuit ipse decernere.* quod et ipsum mallem ibid. l. 4, 1. *Territi tamen spem obtinendi Aegyptum non omiserunt.* Ita ibi plures exhibent codd. vulgo editur *amiserunt.* Et sic recte legitur apud Justin. 20, 3. *Paucitatem suam circumspicientes, omissa spe victoriae, in destinatam mortem conspirant.* (* Ita *omittere occasionem* Suet. Galb. 10. ubi alii *amitterent.*) Contra *amissa fugae spe* praestat apud Plin. 8. H. N. 7. *Pompejani elephanti, amissa fugae spe, misericordiam vulgi inenarrabili habitu quaerentes supplicavere.* Insuper *Omissa utique spe* Lovel. 5. V. infra ad 7, 28, 3. Ceterum *spe perinde atque arma obeundi* Gaertn. ex *perut*, id est *per vim*, exigua tantum aberratione fit *periñ*, id est *perinde*, ob similitudinem literarum *ui* et *in*. V. infra ad 9, 1, 8.

Quod in urbe fuerat, frumentum incendiis urbis absumserant] Videtur Livio satis fuisse *incendiis absumserant.* J. FR. GRON. *urbis*, quod expungebat Gronovius, in uno apud me deerat Leid. 2. Reliqui constanter tuentur. Neque aliam caussam, ob quam displicere potuerit, video, quam quod mox praecesserit. At ita supra erat c. 41, 4. *Nec tum inpetu aut vi capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem.* ubi quidem voci *urbem* posteriori loco controversia similiter mota est: sed vide, quae ibi dicta sunt. Praeterea *incendia urbis absumserant* Gaertn. Sed ita superius distinctio mutanda foret hoc modo: *obsidionem parant, cujus ad id tempus inmemores. et quod in urbe fuerat frumentum, incendia* etc. Sed praefero vulgatum, reliquorum omnium codicum fide stabilitum. Tum *assumserant* Leid. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. et Haverk. *adsumserant* Florent. V. infra ad 9, 17, 17. Paullo ante etiam *ad id tprts*, id est *temporis*, Gaertn. Ita supra 1, 50, 8. *Monitus a proximis, ut purgaret se, quod id temporis venisset.* 25, 23, 16. *Ubi id temporis visum, quo de die epula-*

que spe per vim atque arma subeundi, obsidionem parant: cujus ad id tempus immemores, et, quod in urbe fuerat, frumentum incendiis urbis absum-

tis jam vini satias principium-que somni esset. Similiter *id cognominis* 7, 26, 12. *Id enim illi deinde cognominis fuit.* Ubi v. plura. Quum tamen alii codices vulgatum tueantur, id etiam loco non movendum censeo.

Et ex agris per ipsos dies raptum omne Vejos erat] Plenius foret *per eos ipsos dies.* An tamen interdum ita dixere *ipse*, pro *is ipse*? Cicero 10. ad Att. Ep. 14. *Nos autem ad haec, et ipsum certo fore, et, quae jam fiant, non esse leviora.* nimirum ut restituerentur damnati, de quo praecesserat. l. 12. Ep. 14. *Nam, pro malis, recte habebat, quamquam ipsum doleo.* Liv. 33, 16. *Eo neque cuncti convenere Acarnanum populi, nec ipsis, qui convenerant, idem placuit.* Curtius 5, [3.] de Sysigambi pro Madathe deprecante, *Ita deprecata est, ut ipsum excusaret, quod deprecaretur.* Florus 4, 10. *Quum fidem ipso fecisset.* An potius haec omnia corrupta? J. FR. GRON. Id verum est, alibi non raro pronomen *id* ante *τὸ ipsum* culpa librariorum omissum esse. Ita nonnulli codices exhibent supra 1, 5, 5. *Et expositos jussu regis infantes sciebat, et tempus, quo ipse eos sustulisset, ad ipsum congruere.* et 2, 42, 5. *Filius ejus, duumvir ad ipsum creatus, dedicavit.* Ubi tamen rectius *ad id ipsum* legi in vulgatis editionibus aliisque codicibus monui. 6, 27, 11. *Tribunos plebis fama ea ipsa irritaverat magis.* ubi plures codd. *fama ipsa.* 23, 18, 3. *Cohortes duae ad ipsum instructae intus.* Ita praeferunt edd. recentiores; aliae cum libris scriptis *ad id ipsum.* 28, 8, 3. *Sic ipsis diebus Machanidam e manibus suis elapsum.* Ita et hic praeferunt novissimae edd. pro quo Gronov. ex Mss. restituit *eis ipsis diebus.* Similiter in Epit. l. 49. unus tantum codex obfert. *Quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriae rex ob ipsum mendacium miserat, clam profugisset.* quum vulgo edatur *ab hoc ipsum mendacium.* Omnibus tamen illis locis, quae laudarunt partim J. Fr. Gronovius hoc loco, partim Cl. Jac. Gronovius ad Liv. 21, 55, 11. controversiam non moverim, praesertim ubi vulgata lectio librorum scriptorum patrocinio defenditur. Hinc etiam nihil mutandum puto infra 44, 1, 7. *Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac nominis Romani.* ubi Sigonius conjicit *ex dignitate eorum ipsorum.* Sane, quum *ipsum* pro me ipsum, ac se ipsum saepius ponatur, ut supra vidimus in praefat. §. 3. nullam video caussam, cur non eodem modo *ipsum* pro eum ipsum, vel id ipsum dicere liceat. *Ὁ πάνυ* Gronovius tamen aperte id damnavit in prima ed. notarum in addendis p. 745. Sed, quae ibi scripserat, recte in curis secundis expunxit, substitutis illis, quae hic conspiciuntur. Praeterea *raptum omen Vejos erat*, literis transpositis, Haverk. *raptum esse Vejos erat* Fragm. Hav. *raptum Vejos erat*, voce una omissa, Gaertn. *raptum omne Vejos ierat* Lovel. 2. V. ad 39, 21, 6.

§. 5. *Igitur exercitu diviso*] *g*⁰, id est *ergo*, pro *igitur*, Lovel. 2. V. ad 21, 40, 6. Tum *ex-*

serant, et ex agris per ipsos dies raptum omne Ve-
5 jos erat. Igitur, exercitu diviso, partim per fini-
timos populos praedari placuit, partim obsideri ar-
cem; ut obsidentibus frumentum populatores agro-
6 rum praeberent. Proficiscentes Gallos ab urbe ad
Romanam experiendam virtutem fortuna ipsa Ar-
7 deam, ubi Camillus exsulabat, duxit: qui moestior
ibi fortuna publica, quam sua, quum Diis homini-

ercitu dimisso Leid. 2. invitis aliis omnibus. Ita alibi peccare librarii soliti sunt. V. infra ad 28, 2, 16. et ad 37, 46, 19.

Partim obsideri arcem] *partem* Portug. a m. 1. Si quid mutandum, mallem *partim obsidere;* et ita *partim* hic et verbis praecedentibus accipiam more antiquo pro *partem*, de quo infra v. ad 26, 46, 8. et ita tum *partem*, quod habet Portug. a m. 1. natum esse poterit ex glossa. *placuit partim* nempe exercitus *praedari, partim obsidere.* Invitis tamen codd. nihil muto. Mox verba *ut obsidentibus frumentum populatores agrorum praeberent* perperam desiderantur in Voss. 2. et Lovel. 3. *praebent*, pro *praeberent*, habet Harlej. 1. Sed scriptum fuerat *praeb'ent*. Additam autem notam neglegens librarius omisit. V. infra ad 40, 14, 3. *hèrent* est in Lovel. 4. [*haberent* Veith.] *populationes* in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 6. *Proficiscentes Gallos ab urbe*] *Proficiscentes autem Gallos* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox voces *ipsa Ardeam, ubi Camillus exsulabat, duxit. qui moestior ibi fortuna* desunt in Haverk. neglegentia scribae, cujus causa fuit τοῦ *fortuna* repetitio. V. ad 9, 11, 11. *ubi Camillus erat*, pro *exsulabat*, est in Lovel. 2.

§. 7. *Qui moestior ibi fortuna publica, quam sua, quum Diis hominibusque*] *qui moestior in fortuna* Gaertn. qui etiam male τὸ *quum* omittit; quemadmodum etiam voculam *que* Lovel. 4.

Diis hominibusque accusandis senesceret] *senescere* recte Gronov. ad Liv. 29, 33, 9. exponit, se cum taedio et senio sustentare. 35, 34, 7. *Ne insontem indemnatum consenescere in exsilio sinerent.* (ita *senium* 7, 22, 5.) Livium vero imitatus creditur Florus 1, 22. *Sed hic* (nempe Camillus) *melior in capta urbe consenuit.* Nisi quod erret, Camillum, qui Ardeae exsulavit, in capta urbe, scilicet Vejis, consenuisse dicens, quem lapsum ibidem notarunt viri docti, et significationem τοῦ *consenescere* inlustrarunt. Plaut. in Sticho 1, 3, 63.

Prae moerore adeo miser atque aegritudine
Consenui.

in Trucul. 1, 1, 65. ex emendatione Acidalii:

Quem senium ac odiosum sibi esse memorabat mala
Babyloniensem militem, is nunc dicitur
Venturus peregre.

Act. 2, 3, 12.

busque accusandis senescerent, indignando mirandoque ubi illi viri essent, qui secum Vejos Faleriosque cepissent, qui alia bella fortius semper, quam felicius, gessissent; repente audit, Gallorum exercitum ad- 8
ventare, atque de eo pavidos Ardeates consultare. nec secus quam divino spiritu tactus, quum se in mediam concionem intulisset, abstinere suetus ante talibus conciliis;

Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miserae miseria est.

V. Nonium Marc. in v. *Senium.*

Mirandoque ubi illi viri essent] Transpositis vocibus *ubi viri illi essent* Leid. 1. et Haverk. Sed τὸ *illi* deest in priscis edd. quod primus addidit Aldus, et omnes codd. etiam agnoscunt.

§. 8. *Repente audit Gallorum exercitum adventare, atque de eo pavidos*] *repente audivit* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *Gallorum adventaretque de eo pavidos* perperam Leid. 1. *Gallorum exercitum adventare, atque adeo pavidos* Gaertn. a m. 1. *adventare, deque eo pavidos* Lovel. 2. *adventare et de eo pavidos* Lovel. 4. *adventare, de eo pavidos* Lovel. 5.

Quum se in mediam concionem intulisset] *in mediam concionem contulisset* Port. Harl. 2. Lov. 4. 5. et Hav. [Veith.] Male. Supra 3, 5, 7. *Dum se temere magis, quam caute, in mediam dimicationem infert.* ubi alia exempla vide.

Abstinere suetus ante talibus conciliis] *abstinere his suetus* Lovel. 3. a m. 1. *abstinere is suetus* a m. 2. quod etiam inveni in Voss. 2. ut forte librarii illi dare voluerint *abstinere assuetus*, quod Hearnio in Ozon. B. obvium fuit, mihique in margine Lovel. 2. qui in contextu, ut et Lovel. 4. 5. et Portug. male praeferunt *abstinere veritus.* Sed *abstinere uetus*, omissa prima litera posterioris vocis, est in Leid. 1. *abstinere non solitus* in Harlej. 2. Praeterea *antea talibus conciliis* Leid. 2. *a talibus conciliis* Portug. *ab talibus conciliis* Harlej. 2. et Haverk. *a talibus consiliis* Lovel. 5. Non est necesse. Saepissime enim τοῦ *abstinere* casum sextum, omissa praepositione, Livius addere solet. Supra 2, 54, 4. *Suadent, monentque, honoribus et administratione reipublicae abstineant.* c. 56, 7. *Quum Volero nihil, praeterquam de lege, loqueretur, in sectatione abstinens consulum.* 3, 10, 7. *Inter cetera monitum, ut seditionibus abstineretur.* 7, 8, 5. *Castrorum obpugnatione abstinuere.* 21, 5, 9. *Hannibal proelio abstinuit.* 38, 32, 4. *Una denunciatione, ut bello abstinerent, finem inposuit.* 40, 7, 3. *Jocosa dicta in adversarios, ita ut ne ipsis quidem ducibus abstineretur, jactabantur.* 42, 29, 3. *Prusias Bithyniae rex statuerat abstinere armis.* Et ita etiam saepe Livius id verbum construere so-

1 XLIV. *Ardeates*, inquit, *veteres amici, novi etiam cives mei, quando et vestrum beneficium ita tulit, et fortuna hoc egit mea, nemo vestrum conditionis meae oblitum me huc processisse putet: sed res ac periculum commune cogit, quod quisque possit in re trepida praesi-*
2 *dii, in medium conferre. Et quando ego vobis pro tantis vestris in me meritis gratiam referam, si nunc cessavero? aut ubi usus erit mei vobis, si in bello non fue-*

litus est, licet insuper addiderit casum quartum. 1, 1, 1. *Duobus, Aenea Antenoreque, omne jus belli Achivos abstinuisse.* 8, 2, 7. *Ne Campani quidem his se armis abstinuere.* c. 19, 3. *Denunciatumque Samnitibus, ut eorum populorum finibus vim abstinerent.* c. 24, 18. *Quamquam Romano bello fortuna eum abstinuit.* Denique *talibus consiliis* Gaertn. Lovel. 2. Haverk. et antiquiores typis excusi: pro quo Aldus *conciliis* substituit, consentientibus reliquis scriptis. Et recte. Indicatur enim conventus, sive concio Ardeatium, quae non *consilium*, sed *concilium*, vocari debet. V. infra ad 44, 2, 5.

§. 1. *Novi etiam cives mei, quando et vestrum beneficium ita tulit*] *novi et cives mei* Voss. 2. et Lovel. 5. qui error ex compendio scribendi promanavit. V. infra ad 22, 47, 9. Deinde *et beneficium nostrum* Portug. et Haverk. infinitis locis obvio errore. V. infra ad 34, 2, 2. *et beneficium vestrum* Harlej. 2. *et vestrum benefactum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Mox *fortuna hec egit mea*, pro *hoc egit*, Lovel. 5. et Fragm. Hav. *fortuna hoc ego id mea* Hlock.

Conditionis meae oblitum me huc processisse] *huc proficisci* Lovel. 2. 4. ac Fragm. Hav. et ita Hearne in Oxon. L. 2. invenit. Vocula *me* deficit in Lovel. 5.

Sed res ac periculum commune cogit, quod quisque possit] *res atque periculum* Haverk. Tum *egit* Lovel. 4. sed, utraque quasi lectione servata, *coegit* Gaertn. Denique *quod quisque potest* Portug. *quod quisquam potest* Harlej. 2. Alibi etiam *quisque* et *quisquam* in libris scriptis commutari solent. V. supra hoc lib. c. 29, 6. In verbis sequentibus *remedium conferre*, pro *in medium*, obgerit male Lovel. 4.

§. 2. *Et quando ego vobis pro tantis vestris in me meritis gratiam referam*] *Et quoniam* Harlej. 2. Quomodo interdum in libris scriptis peccatur. V. ad 29, 1, 8. Si quid mutandum, mallem *Ecquando ego vobis gratiam referam.* Nam *ecquando* atque *et quando* passim miscentur. V. supra ad 3, 67, 10. Similiter etiam *ecquis* atque *et quis.* V. supra hoc libro ad c. 36, 5. Invitis tamen libris receptam lectionem hoc loco mutare non sustineo. V. Gifanii Conlectanea in Lucretium v. *Et quantis.* Pronomen *vobis* deest in Lovel. 5. Mox *etsi nunc cessavero*, pro *si nunc*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Si in bello non fuerit] *non ferit*, omissa litera, Leid. 1. et Portug. Pro quo, quod aperte

rit? Hac arte in patria steti; et, invictus bello, in pace ab ingratis civibus pulsus sum. Vobis autem, Ar- 3
deates, fortuna oblata est, et pro tantis pristinis populi Romani beneficiis, quanta ipsi meministis, (nec enim exprobranda apud memores sunt) gratiae referendae, et huic urbi decus ingens belli ex hoste communi pariendi. Quae effuso agmine adventat, gens est, cui natura 4
corpora animosque magna magis, quam firma, dederit.

vitiosum erat, scribae codd. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. dederunt *foret*.

§. 3. *Vobis autem, Ardeates, fortuna oblata est*] *Votis, Ardeates, forta oblata est* perperam est in Voss. 2. *Votis* etiam in Lovel. 3.

Pro tantis pristinis populi Romani beneficiis] *pro tantis prolatinis populi Romani beneficiis* Florent. a m. 1. et Leid. 1. *pro tantis prolatis populo Romano beneficiis* Lovel. 2. *pro tantis prolatis populi Romani beneficiis* Voss. 2. Lovel. 3. 4. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. in margine, et Neap. Latinii. Hinc ipse Latinius conjecit, integram vocem, sive *pristinis*, sive *prolatis*, delendam esse; quae etiam deest in Harlej. 1. Contra utramque hoc modo exhibet Gaertn. *pro tantis pristinis prolatis populi Romani beneficiis*. Verum hujus codicis librario familiare fuit, sive variam lectionem, orae exemplaris sui adscriptam, sive glossam marginalem simul cum genuina lectione junctam exhibere. Mihi vulgatum non displicet. Quaenam autem pristina beneficia populi Romani in Ardeates intelligantur, colligi potest ex l. 4. 9. 10. et 11. Mox *quanti*, pro *quanta*, Lovel. 3.

Nec enim exprobranda apud memores sunt] Terent. in Andr. 1, 1, 16.

— — *nam istaec commemoratio*
Quasi exprobratio est inmemoris beneficî.

Cic. de Amic. 20. *Odiosum sane genus hominum officia exprobrantium, quae meminisse debet is, in quem conlata sunt, non commemorare, qui contulit.* Seneca 2. de Benef. 10. *Lacerat animum et premit frequens meritorum commemoratio.* Ceterum *exprobrando apud memores sunt* est in Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. sed *exprobrande* habet Florent. Insuper *etiam*, pro *enim*, legit Lovel. 4. V. ad 36, 41, 3. *To enim* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Huic urbi decus ingens belli ex hoste communi pariendi] *huc urbi* Leid. 1. Praeterea *decus ingens bello ex hoste communi pariendi* Voss. 2.

§. 4. *Quae effuso agmine adventat, gens est*] *Qui effuso agmine adventat* constanter Florent. Lovel. 1. 2. 3. 5. Voss. ambo, Leid. ambo, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. et Dominici Macri codex apud Latinium. Quorum omnium in

eo in certamen omne plus terroris, quam virium, ferunt.
5 *Argumento sit clades Romana. patentem cepere urbem; ex arce Capitolioque bis exigua resistitur manu. Jam obsidionis taedio victi abscedunt, vagique per agros pa-*

rò qui consensus efficit, ut suspicer, Livium scripsisse, *Qui effuso agmine adventant, gens est.*

Eo in certamen omne plus terroris, quam virium, ferunt] *Tò in* omittitur in Hav. Deinde *certamen ēē*, id est *esse*, Lov. 4. et Gaertn. Denique *plus terroris, quam virium, fuerunt* Fragment. Hav. Contrario errore hoc ipso cap. §. 2. quidam codd. praeferebant *ferit*, pro *fuerit*, omissa litera *u*, quam hic interserit codex laud. *ferunt*, pro *fuerunt*, perperam in codd. multis manu exaratis et typis excusis exstare, supra vidimus ad 3, 24, 10. Similiter errarunt operae typographorum in nonnullis edd. infra 6, 40, 12. scribae in codd. 7, 1, 8. 9, 14, 7. et alibi.

§. 5. *Ex arce Capitolioque quod his exigua resistitur manu*] Legendum *ex arce Capitolioque his exigua resistitur manu.* RHEN. *quod* a Rhenano expunctum in nullo meorum scripto superest. Forte *q*, sive *quod*, pro *q̃*, sive *que*, tamquam varia lectio olim ad marginem adscriptum exstitit: nam voces hae commutari solent. V. ad 2, 41, 8. quam utramque postea alius scriba simul in contextum recepit. Eamdem voculam jam olim Aldus ex contextu Liviano expunxit. Mox tamen inter errata iterum recipiendam monuit. Insuper *restituitur* Lovel. 1. Paullo ante *Argumento sit clades. Romanā patentem cepere urbem*, pro *clades Romana. patentem*, perperam praefert Leid. 1. *Argumento sit clades. Romā patentem cepere urbem* Harlej. 1.

Vagique per agros palantur] *vagi agros pplantur*, id est *populantur*, Haverk. a m. 1. in quo a m. 2. interpolatur *polantur*. Aliis etiam locis *palari* et *populari* a scribis in codicibus vetustis permiscentur. Exemplum supra habuimus hoc lib. c. 13, 12. Vulgatum genuinum est. Supra 4, 46, 7. *Palati alii per agros passim multis itineribus Romam contenderunt.* 22, 52, 4. *Alii agmine, alii palati passim per agros Canusium perfugissent.* 44, 44, 6. *Magnam eos caedem praedamque, palatis passim per agros Romanis, facturos.* In verbis praecedentibus *abscendunt*, pro *abscedunt*, praefert Lovel. 3. V. ad 5, 4, 10.

Cibo vinoque raptim hausto repleti] *cibo vino raptim hausto* Leid. 2. Supra 2, 26, 3. *Fessi, tum itinere, tum populatione nocturna, magna pars in villis repleti cibo vinoque, vix fugae quod satis esset virium habuere.* 8, 16, 10. *Perpulit imperatorem, ut vino epulisque sopitos hostes adgrederetur.*

§. 6. *Ubi nox adpetit*] *Ubi vox adpetit* Haverk. qui error in libris scriptis frequens obcurrit. V. quae olim notavi ad Silii Ital. 8, 210. et Cel. Burmann. ad Nason. Epist. 3. Her. 116. Adde infra ad 7, 28, 7. et ad 9, 24, 8. De verbo *adpetere* v. infra ad 10, 20, 9. *Et ubi nox adpetit*, addita prima voce, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Prope rivos aquarum] *ppr rivos*, id est *propter rivos*, Gaertner. quod verum, vulgatumque

lautur, cibo vinoque raptim hausto repleti. Ubi nox ad- 6
petit, prope rivos aquarum, sine munimento, sine sta-
tionibus ac custodiis, passim ferarum ritu sternuntur,
nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti. Si vo- 7

et ejus glossa natum esse videtur. Epit. Liv. l. 49. *Lusitanos propter sese castra habentes caesos fatetur.* ad quem locum alia exempla hujus erroris librariorum videri possunt: ibidem etiam hoc sensu τὸ *propter* Livio frequens esse docui. Quo minus tamen eam lectionem in contextum recipere audeam, illud obstat, quod reliqui codd. omnes vulgatum constanter tueantur.

Sine munimento, sine stationibus ac custodiis, passim ferarum ritu sternuntur] *sine monumento* Lovel. 3. *sine monimento* Fragm. Hav. V. supra ad 4, 10, 6. Tam *sine statione ac custodiis* Gaertn. Sed non una *statione*, verum pluribus *stationibus* urbe vel castra firmanda erant, variis locis dispositis. Supra 3, 5, 4. *Vigiliae in urbe, stationes ante portas, praesidiaque in muris disposita.* Infra 9, 22, 3. *Securior ab Samnitibus agere, stationibus modo oppositis, ne qua vis in castra fieret.* c. 24, 5. *Fore, ut minus intentae in custodiam urbis diurnae stationes ac nocturnae vigiliae essent.* 25, 38, 16. *Exploratum habeo, non vigiliarum ordinem, non stationes justas esse.* Codicis tamen Gaertn. lectionem videtur probare locus infra 25, 39, 2. *Quum statio nulla pro portis, neque in valle custodiae essent.* Ibi tamen potest intelligi unam stationem pro qualibet porta, adeoque plures in castris fuisse. *sine custodiis*, mediis duabus vocibus neglectis, pleraeque edd. vett. usque ad Mediol. anni 1506. et Aldum. Neque aliter Leid. 2. et Lovel. 1. quorum librariis duas voces ejusdem fere significationis jungi forte displicuit. Certe quod de C. Fabio Dorsone infra dixit Livius c. 46, 2. *per medias hostium stationes egressus*, id Florus exprimit 2, 13, 16. *per medias hostium custodias Fabium pontificem ab arce demisit.* Nihilominus utramque vocem junxit Livius 21, 14, 2. *Nudatam stationibus custodiisque solitis hostium esse urbem.* Caesar 1. belli Civ. 59. *Longiore circuitu custodias stationesque equitum vitabant.* Deinde *ferarum ritu ferruntur* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *ferarum ritus sternuntur*, prima litera τοῦ *sternuntur* perperam repetita in fine vocis praecedentis Fragm. Hav. a m. 1. V. infra ad 28, 25, 2. *ferarum ritis terruntur* Leid. 1. a m. 1. *ferarum ritu sterruntur* a m. 2. *ferarum ritu terrentur* Lovel. 4.

Ab secundis rebus magis etiam solito incauti] *a secundis rebus* Gaertn. *magis quam etiam solito incauti* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *In animo est tueri moenia vestra, nec pati haec omnia Gallium fieri*] *in animo est ueri moenia* Harlej. 1. Sed ultima litera τοῦ *est* intercepit primam vocis proxime sequentis. V. supra ad 2, 44, 6. et infra hoc §. in fine. *in animo est velim ingenia* Lovel. 4. *velim*, pro *tueri*, est etiam in contextu Lovel. 2. *in animo est vel tueri moenia* Harlej. 2. et Portug. Tum *moenia nostra* Portug. V. ad 34,

bis in animo est tueri moenia vestra, nec pati haec omnia Galliam fieri, prima vigilia capite arma frequentes: me sequimini ad caedem, non ad pugnam. nisi vinctos somno, velut pecudes, trucidandos tradidero, non recuso eumdem Ardeae rerum mearum exitum, quem Romae habui.

2, 2. Deinde *hic omnia Galliam fieri* Gaertn. *haec omnia Gallorum fieri* Fragm. Hav. a m. 1. Vox autem *fieri* deficit in Leid. 2.

[*Nisi victos somno veluti pecudes trucidandos tradidero*] *vinctos somno* Harlej. 1. Ex cujus lectionis vestigiis colligo, librarium scribere voluisse *vinctos somno*. Et ita praefert Florent. cum excusis Rom. anni 1472. ac Parm. quorum auctoritate id recepi. *Victus somno* recte dici, non ignoro. Plerumque tamen *victus* innuit, somno antea obnoxium tandem ei cedere coactum fuisse. V. Broekhus. ad Tibull. 1. Eleg. 2, 2. Id autem de incautis Gallis dici nequit. Non displicet igitur *vinctos somno*, quod tum melius convenire, quum de somno jam ingravescente et membra adligante agitur, docuit Cel. Burmann. ad Nason. 11. Met. 238. ubi etiam N. Heins. locutionem *vinctus somno* multis erudite inlustrat. Adde Gifan. Conject. in Lucret. v. *Victus et Vinctus somno*, qui tamen *vinctus somno* suaviorem et in tenellis somnum; *victus* altiorem et graviorem, ex lassitudine puta aut alia qua molestia, sonare existimat. Infra 9, 30, 9. *In plaustra somno vinctos conjiciunt*. quomodo et ibi legendum Sigonius docuit, et plures codd. confirmant. V. quae eo loco notantur. Lucret. 4, 1021.

Somno devincti credunt ex tollere vestem.

Arnobius 5. contra Gent. p. 155. *Credimusne vinctos somno atque altissimi soporis oblivione demersos vinciendi copiam sui animalibus praebuisse terrenis.* Praeterea *veluti pecudes* demum exhibet Heinsii Elzeviriana editio, invitis omnibus, non modo excusis prioribus, sed etiam scriptis codicibus. Quare pristinam lectionem revocavi, quam etiam Cl. Hearne recepit. Similiter eadem editio errabat, recentioribusque errandi caussa erat supra hoc lib: c. 41, 9. et infra 6, 1, 2. Eumdem errorem etiam Clericus committebat 8, 25, 6. Eodem modo *sicuti*, pro *sicut*, Elzev. dedit mox cap. seq. §. 2. [*ubi victos somno veluti* Veith.] Praeterea paullo ante *sequamini* est in Lovel. 2. ac 5. In verbis sequentibus *rerum earum exitum*, pro *mearum*, Florent. Sed ultima litera vocis *rerum* primam vocis sequentis intercepit. V. modo supra ad hunc ipsum §.

§. 1. *Persuasum erat, tantum bello virum neminem usquam ea tempestate esse*] *persuaderat* Haverk. *persuaserat* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Voss. 1. a m. 1. saepius in scriptis obvio errore. V. infra ad 23, 29, 16. Praeterea *tanto bello virum* Harlej. 1. Portug. et Haverk. V. ad verba sequentia. Tandem *usq; esse* Lovel. 5. V. infra ad 9, 26, 8.

Primae noctis silentio] Melior jucundioreque compositio est in vetusto volumine *primae si-*

XLV. Aequis iniquisque persuasum erat, tantum bello virum neminem usquam ea tempestate esse. Concione dimissa, corpora curant, intenti, quam mox signum daretur. quo dato, primae silentio noctis ad portas Camillo praesto fuere. Egres- 1 2

lentio noctis. RHEN. Lectio, quae vulgo exstat, in meorum solis Florent. et Lovel. 1. obvia fuit. *primo noctis silentio* praeferunt Hearnii Oxon. L. 1. et C. Rhenani codici diserte consentiunt Voss. 1. Leid. 2. et Klock. Eamdem ordinem vocabulorum observant reliqui omnes, qui tamen in voce *primae* mendosi sunt. Nam *prima silentio noctis* est in Leid. 1. *primo silentio noctis* in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Portugall. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quae scriptura cum Rhenani non parum firmat, si cogitemus, passim ita librarios errare solitos fuisse, ut crederent adjectiva cum voce proxime vel praecedenti, vel sequenti genere numero et casu convenire debere, quae ad remotiora erant referenda. Hinc factum est, ut in verbis proximis dederint nonnulli *tanto bello virum*, pro *tantum bello virum*. Similiter *ad id tantis intentis Gallis*, pro *tantum*, infra c. seq. §. 1. *colloquia transacta res*, pro *colloquio*, c. 48, 8. *bellis malis*, pro *belli*, c. 49, 3. *antiqui belli decus*, pro *antiquum* c. 51, 10. *illa sacra quaedam*, pro *illi*, c. 52, 8. *novam urbem tam brevem*, pro *tam brevi*, c. 53, 9. Plura exempla supra v. ad 4, 44, 5. et ad c. 47, 8. infra etiam ad 6, 3, 8. Non dubitavi itaque, ordinem verborum a Rhenano indicatum, meorumque codd. fide stabilitum, in contextum recipere, secutus Vascosani exemplum, quem posteriorum nullus audire dignatus est.

Ad portas Camillo praesto fuere] Ita praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 1. et priscae editt. Aldus deinde vulgavit *cum Camillo praesto fuere*. quod inveni etiam in Lovel. 3. 4. 5. Voss. 2. Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Eamdem lectionem sibi quoque in Oxoniensibus suis obviam fuisse auctor est Cl. Hearne. Idem tamen Aldus in erratis τὸ *cum* delendum esse auctor fuit, in quo dicto ei audientes fuerunt proximi editores Colonienses et Cervicornus. Eos deinde secuti Parisini anno 1529. iterum *cum Camillo* recèperunt, quod postea servarunt omnes usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui anno 1678. praepositionem *cum* expunxit. Et recte. Nam ita Cicero, Terentius, Plautus aliique locuti sunt. Etiam Valer. Max. 3, 3. ext. 1. *Vetusto Macedoniae more regi Alexandro nobilissimi pueri praesto erant sacrificanti*. Curtius 6, 7. *Venienti in regiam praesto est*. 8, 13. *Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum praesto esset, sed armatus. Praesto esse cum aliquo*; sed alio sensu, obcurrit apud Justin. 1, 6. *Jubet omnes praesto cum securibus esse*.

§. 2. *Haud procul urbe, sicuti praedictum erat*] *haud procul ab urbe* Fragm. Hav. [Veith.] Sed alii omnes praepositionem ignorant, quae etiam necessaria non est. Livi 24, 28, 1. *Quum*

si, haud procul urbe, sicut praedictum erat, castra Gallorum, intuta neglectaque ab omni parte nacti,
3 clamore invadunt. Nusquam proelium, omnibus

alii alio tenderent, nec procul seditione res esset. ubi plura vide. Deinde *sicut*, non *sicuti*, omnes scripti atque editiones usque ad Heinsii Elzevirianam, quae prima *sicuti* dedit, quod recentiores retinuerunt, nisi quod Cl. Hearne, eumque secuti Londinenses nuperi recte *sicut*, revocarunt. (* v. ad 36, 5, 2. Epit. 56.) Pari modo ex eadem Elzev. editione *veluti*, pro *velut*, non semel profluxit. V. ad cap. praec. §. 7. etiam *uti*, pro *ut*. V. infra hoc libro ad c. 53, 7. Insuper *praedae inde erat*, pro *praedictum erat*, Portug. *praedictum fuerat* antiquiores excusi, pro quo *erat* Aldus subposuit, adstipulantibus omnibus scriptis.

Castra Gallorum intuta neglectaque ab omni parte nacti, cum ingenti clamore invadunt] Pall. tres *ab omni parte nacti clamore invadunt*, expulsis duabus vocibus *cum ingenti*. GEBH. Gebhardo obsecutus est J. Fr. Gronovius, qui voces *cum ingenti* delevit. quomodo etiam MSS. praeferre supra testatur ad 2, 56, 4. Eae etiam non visuntur in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaerta. Haverk. et Fragment. Hav. Hearne etiam ex Oxoniensibus unum N. memorat, qui servat. *clamore invadere*, ut *clamore provolare* secundum Gronovium infra 7, 7, 8. *Consulto prius dictatore equites, permissu deinde ejus, relictis equis, clamore provolant ante signa.* ubi tamen ob codicum auctoritatem malo *clamore ingenti*. Ita *clamore procurrere* in Mso est 22, 47, 1. *Clamore procursum ab auxiliis.* ubi nunc editur *Clamore sublato*. Similiter *silentio audire* supra 3, 72, 1. *Consules quum Scaptium, non silentio modo, sed cum adsensu etiam, audiri animadvertissent. adsensu excipere* 8, 6, 7. *Adsensu populi excepta vox consulis tantum ardoris animis fecit.* Vulgatum tamen non ideo rejicitur, quasi ipsa locutio Livio indigna, aut alibi ab eo non usurpata esset: nam ipse ita fere loquitur infra 24, 31, 10. *Haec quum recitata essent, cum tanto clamore ad arma discursum est.* Ubi vulgo τὸ *cum* omissum erat. Plura eo loco notantur. Alterum igitur eam ob causam recipitur, quoniam, id verius esse, plerorumque codicum consensus ostendit. *cum ingenti clamore* enim ex meis servant tantum Florent. Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. 1. Praeterea *intuta nec lectaque* Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. *neglictique* Gaerta.

§. 3. *Nusquam proelium, omnibus locis caedes est: nuda corpora et soluta somno trucidantur*] Pariter supra 2, 53, 2. *Intra vallum deinde caedes magis, quam proelium esse.* 25, 14, 10. *Caedes inde, non jam pugna erat, omnibus intra vallum permixtis.* 28, 16, 6. *Inde non jam pugna, sed trucidatio velut pecorum fieri.* Ceterum *caedis est* praefert Portug. quod sibi apud Justin. 12, 1, 9. et saepius supra obvium fuisse in Msis Bongars. monuit. Et ita in optimo cod. Livii supra erat 3, 22, 9. V. etiam ad 4, 28, 7. Respicienda sunt, quae notantur ad 4, 25, 3. Praeterea *nulla corpora* Florent. errore librarii. (* v.

locis caedes est: nuda corpora et soluta somno trucidantur. extremos tamen pavor cubilibus suis excitos, quae aut unde vis esset, ignaros, in fugam,

Burm. ad Lucan. 2, 90.) *nudus* enim hic est inermis. Supra 1, 27, 8. *Circumducí Albanum exercitum, ut Fidenatium nuda terga invadant.* 3, 19, 6. *Arma vobis ademit, nudosque servis vestris et exsulibus objecit.* 28, 3, 11. *Dextras nudas ostentantes, ut gladios abjecisse adpareret.* 36, 5, 5. *Ne se nudos atque inermes Romano bello objiceret.* et alibi. *corpora soluta somno*, ut apud Ovid. 2. Fast. 333.

Utque videt somno comites vinoque solutos;
Spem capit in dominis esse soporis idem.

Similiter *solutus mero, laetitia.* V. Erhard. ad Petron. Satyr. 71. et Cel. Burm. ad Ovidii l. l. Ovid. 11. Met. 648.

— — rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.

ubi *solutum caput*, quod ex duobus veteribus probat N. Heinsius, inlustrari posset hoc Livii *soluta somno corpora.* illo Petron. 91. *Convertit ille solutum gaudio vultum.* atque illo Claudiani in Consul. Olyb. et Prob. 248.

Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
Nectare corda libet.

Praeterea *trucidant* habet Havork. Sed hic error in scriptis frequens est. V. infra ad 10, 10, 1. et hoc ipso §. in fine.

Extremos tamen pavor cubilibus suis excitos, quae aut unde vis esset, ignaros] *tum* vel *tū*, pro *tamen*, Lovel. 3. 4. Gaertn. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. Tum *cubilibus suis exactosque aut tantum vis esset* Voss. 2. et Lovel. 3. *e cubilibus suis excitosque aut unde vis esset* Neap. Latinii. Hinc ipse Latinius scribendum conjicit, *extremos tamen pavor e cubilibus suis excit, hosque aut unde vis esset.* In quibus verbis errorem ab operis typographicis commissum puto, et Latinium dedisse, aut, ut sensus constet, dare debuisse *hos quae aut unde vis esset.* His tamen immorari necesse non est, quum lectio vulgata genium stili Liviani, ejusque consuetudinem continuandae orationis recte referat. *excitos cubilibus*, ut *excire sedibus*; de quo v. ad 5, 8, 7. *excitus somno;* de quo v. ad 7, 36, 2. quo loco laudavi exempla quaedam, quae etiam recte *ex somno excire* dici posse docent, ut et quae supra notantur ad praefat. §. 11. Hic tamen praepositionem non esse a manu Liviana, evincunt omnes codices mei eam ignorantes; nisi quod unus Florent. *pavore cubilibus excitos* obferat; unde verisimile fit, ejus quoque librarium *pavor e cubilibus excitos* dare voluisse. Praeterea male etiam *et ea unde vis esset* Lovel. 2. 4. et 5. [Veith.] *quae aut unde viis esset* Fragm. Hav. *qui aut unde vis esset* Gaertn. *quo aut unde vis esset* antiquiores, quas vidi, editt. pro quo Mediol. anno 1495. vulgarunt *quae aut unde vis esset.* Et ita reliqui scripti.

Ignaros in fugam, et quosdam in hostem ipsum inprovi-

et quosdam in hostem ipsum inprovidos tulit. magna pars in agrum Antiatem delati, incursione ab
4 oppidanis in palatos facta, circumveniuntur. Similis in agro Vejenti Tuscorum facta strages est: qui urbis, jam prope quadringentesimum annum vicinae, obpressae ab hoste invisitato inauditoque, adeo nihil miseriti sunt, ut in agrum Romanum eo

dos tulit] *ingnaros in fuga quosdam, et quosdam in hostem* Portug. *ignaros in fugam quosdam, et quosdam in hostem* Harlej. 2. et Gaertn. Verum supplementum id necesse non esse, et ab ingenio librarii, non a manu Livii, profectum esse, probant, quae Gronovius plura supra notavit ad 3, 37, 8. Praeterea *in hostes inprovidos tulit* Leid. 2. dissentientibus aliis omnibus, qui recte vulgatum servant. V. infra hoc lib. c. 50, 2. *improvisa* edd. Rom. anni 1472. Parm. Mediol. anni 1480. 1495. et quaedam aliae editiones. *improviso* Tarvis. utraque, Veneta anni 1495. et aliae. Sed recte *improvidos* dedit Mediol. anni 1505. ut omnes habent scripti. Infra 21, 55, 9. *Simul latebras eorum inprovida praeterlata acies est.* 2, 50, 6. *Quum inprovidi effuso cursu insidias circa ipsum iter locatas superassent.* 22, 19, 6. *Ut inprovidos incautosque universo simul effuso terrore obprimeret.* 26, 39, 7. *Velis tum forte, inprovidus futuri certaminis, Romanus veniebat.* et alibi.

Incursione ab oppidanis in palatos facta circumveniuntur] *in palantes facta* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et quaedam ex edd. antiquioribus. *in palantes* etiam Hearnii Oxon. C. sed insuper proxima voce *facta* omissa. [*in pallantes circumveniuntur* Veith.] Verum recte Aldus *in palatos facta* reposuit, quod servant reliqui mei. V. supra ad 1, 11, 1. Praeterea *circumveniunt* Haverk. eodem errore, qui paullo ante hoc ipso §. notatus est.

§. 4. *Similis in agro Vejenti Tuscorum facta strages est*] *acuscorum facta strages est* Harlej. 1. *Etruscorum facta strages est* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra ad 2, 47, 6. *Tò est* omittit Cl. Hearne, et in variis lectionibus nihil aliud notavit, quam Sigonium edidisse *facta strages est.* Verum omnes, quas vidi editiones, omnesque libri scripti praeter unum Lovel. 5. constanter illud *est* agnoscunt.

Oppressae ab hoste inusitato inauditoque] *obsessae* Lovel. 4. quomodo alibi etiam variant librarii. V. ad Epit. Liv. 57. *ab inusitato hoste* Lovel. 4. *ab hoste invisitato* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. et Klock. quam lectionem etiam in contextum recepi. Et ita primo ad marginem Livii sui scribendum conjecit Cel. Jac. Perizonius; postea vero addidit, attamen saepe *inusitato* praecessisse. V. supra hoc libro ad c. 35, 4. Deinde *audito*, omisso etiam *que*, Leid. 1. et Harlej. 1. *inaudito* Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. a m. 1. *et inaudito* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2.

tempore incursiones facerent, plenique praedae Vejos etiam, praesidiumque et spem ultimam Romani nominis, in animo habuerint obpugnare. Viderant 5 eos milites Romani, vagantes per agros et congregatos agmine, praedam prae se agentes, et castra cernebant haud procul Vejis posita. inde primum 6 miseratio sui, deinde indignitas, atque ex ea ira

Portug. et Haverk. [*inusitato ut inaudito* Veith.]

Adeo nihil miserti sunt] *miseriti sunt* Leid. 1. Klock. et Voss. 1. in quo tamen expungendi signum literae antepenultimae *τοῦ miseriti* adjectum est. Verba sunt Servii ad Virg. 1. Aen. 597. *Et miseror et misereor unum significant; sed miseror accusativum regit, ut hoc loco. Item, Nec miseratus amantem est. Misereor genitivum. Unde est, Miserere animi non digna ferentis. et facit participium miseritus.* Eo autem participio *miseritus* utitur Terent. in Heaut. 3, 1, 54.

Sic me Di amabunt, ut me tuarum miseritum est,
Menedeme, fortunarum.

apud quem aliis etiam locis obcurrit. Plaut. in Trinumm. 2, 4, 29.

Nam nunc eum vidi miserum,
et me ejus miseritum est.

Sallust. in Catil. 33. *Saepe majores vestrum miseriti plebis Romanae decretis suis inopiae opitulati sunt.* ubi v. Cl. Cortium. Immo ipse etiam Livius 27, 33, 11. *Deos inmortales, miseritos nominis Romani, pepercisse innoxiis exercitibus.* ad quem locum videndus est J. Fr. Gronovius, qui alia ex Livio exempla laudavit; quorum ut et optimorum codicum fide hic etiam *miseriti* in contextum recepi. Mox sequens *ut* deest in Leid. 1. quod excidisse censendum est ob similitudinem literarum finalium in voce proxime praecedenti *sunt*. Ejusdem erroris alia exempla infra v. ad 37, 24, 13. Insuper *cursiones*, pro *incursiones*, Florent.

Plenique praedae Vejos etiam etc. in animo habuerint obpugnare] *plerique per devios etiam* Fragm. Hav. a m. 1. *plerique praedae vias etiam* Lovel. 5. *vias* quoque Lovel. 4. Tum *in animo habuerunt obpugnare* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 5. *Congregatos agmine, praedam prae se agentes*] *congregato agmine* Neap. Latinii. [Veith.] Et ita a m. 2. ex meis praeferunt Florent. et Fragm. Hav. lectione, quae prius exstiterat, penitus erasa. De caussa erroris v. ad 6, 3, 8. *congrassatos* perperam Lovel. 2. in contextu, altera lectione in marginem conjecta.

§. 6. *Inde primum miseratio sui, deinde indignitas, atque ex ea ira animos cepit*] *miratio sui* Leid. 1. et Lovel. 2. ac 5. a m. 1. Pari errore *mirabilis* et *miserabilis* passim in Mstis confunduntur. Ita apud Lucan. 4, 769. unus codd. Hamburgensium ab Heinsio excussus, qui

animos cepit, *Etruscisne etiam, a quibus bellum Gal-*
7 *licum in se avertissent, ludibrio esse clades suas?* Vix temperavere animis, quin extemplo inpetum facerent: compressique a Caedicio centurione, quem sibimet ipsi praefecerant, rem in noctem sustinue-
8 re. Tantum par Camillo defuit auctor, cetera co-

servatur in bibliotheca ecclesiae primariae, praefert,

Ut vero in pedites fatum mirabile belli
Incubuit.

Ubi recte editur *fatum miserabile*. Alia exempla v. apud Pierium ad Maron. 12. Aen. 252. N. Heins. ad Nason. 9. Met. 394. Cel. Burmann. ad 4. Met. 271. Doct. Torren. ad Valer. Max. 1,8. ext. 3. 3, 2. ext. 5. 4, 7, 4. et Oudend. ad Lucani 9, 832. (* *mirum* et *miserum* Victor. ad Cic. 4. ad fam. 5. sed adversatur Jac. Gronov.) *mutatio sui* Lovel. 4. Tum *demum indignitas* Leid. sec. et Lovel. 1. aliis etiam locis in Mstis obvio errore. V. infra ad 40, 22, 1. Denique *ex eo ira animos cepit* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ex ira animos cepit* Portug. Sed *ea* intercidit ob similitudinem praecedentis *ex*. (* 35, 50, 7.)

Etruscis etiam, a quibus bellum Gallicum in se avertissent, ludibrio esse clades suas] Legendum *Etruscisne etiam, a quibus bellum Gallicum in se avertissent, ludibrio esse clades suas?* RHEN. *Etruscis etiam*, ut ante Rhenanum edebatur, servant Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. Neque aliter est in Florent. a m. 1. in quo litera finalis vocis *Etruscis* a m. 2. expuncta est. *Etruscis et* Lovel. 5. ubi insuper *et* atque *etiam* confunduntur, de quo v. ad 22, 47, 9. *Clusinis etiam* Lovel. 2. quod ab interprete est. Verum *Etruscin etiam* praeferunt Leid. 1. et Harlej. 1. *Etruscisne* Portug. Deinde *ab quibus* Haverk. Tandem *ludibrio esset* Harlej. 1. Leid. 2. et Gaertn.

§. 7. *Compressique a Ceditio centurione*] Vet. lib. *ab Q. Caedicio*. SIG. *Compressique a Sedicio centurione* Lovel. 2. *compressique a Sedicicio centurione* Florent. pro quo *a Sedicio a centurione* manu antiqua factum est. *compressi a Q. Sedicio centurione* Leid. 2. *compressi a Q. Ceditio centurione* Klock. et Lov. 1. *compressique Caedidi-tio centurione* Harlej. 1. et Leid. 1. *compressique ab Q. Caedicio centurione* Port. Hav. et Hearnii Oxon. N. *compressique a Q. Caedicio centurione* Voss. 1. Lovel. 4. Harlej. 2. et Gaertn. *compressique a Quincio Cedicio centurione* Lovel. 5. Vulgatum vero superest tantum in Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Caedicio*, non *Ceditio*, scribendum esse, jam supra Sigonius monuit ad 2, 52, 6. et hoc lib. c. 32, 6. Utrum vero Caedicius centurio fuerit ille M. Caedicius de plebe, qui, teste Liv. c. 32, 6. tribunis nunciavit, se noctis silentio vocem humana clariorem audisse, quae magistratibus dici juberet, Gallos adventare, ut Doujatius opinatur, admodum anceps ex-

dem ordine eodemque fortunae eventu gesta. quin etiam, ducibus captivis, qui caedi nocturnae superfuerant, ad aliam manum Tuscorum ad Salinas profecti, nocte insequenti ex inproviso majorem caedem edidere, duplicique victoria ovantes Vejos redeunt.

itimo. Certe si plurimis scriptis, qui ei praenomen *Quinti* tribuunt, credendum est, ab eo diversus fuisse censeri debet. Mox *quem ipsimet sibi praefecerant*, pro *sibimet ipsi*, Haverk. Tum *in nocte*, pro *in noctem*, Lovel. 4.

§. 8. *Tantum par Camillo defuit auctor*] *Tantumper Camillo* Flor. a m. 1. pro quo deinde emendatum est *Tantisper Camillum*. Mox *eodemque eventu*, omissa media voce *fortunae*, Leidens. 2. et Lovel. 1.

Ad aliam manum Tuscorum ad Salinas profecti] *Romanas Salinas* vocat 7, [19, 8.] SIG. Fuerunt ad Ostiam. Liv. 1, 33, 9. *In ora Tiberis Ostia urbs condita, salinae circa factae.* Has olim Vejentes exercuerunt: quibus victis a Romulo, inter leges pacis convenit, ut Vejentes a salinis abstinerent. Dion. Hal. l. 2. p. 118. *Τῶν ἁλῶν ἀποτίνει τῶν παρὰ ταῖς ἐμβολαῖς τοῦ ποταμοῦ.* Plut. in Romulo p. 33. *Τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν ἱστάντες ἁλοπηγέων.* Easdem simul cum agris et urbibus a Romulo ereptis tempore Anci Marcii vindicare Vejentes conati sunt, sed magno proelio *περὶ ταῖς ἁλαῖς circa Salinas* victi sunt; ex quo tempore omnia sine controversia Ancus retinuit. V. Dion. Hal. l. 3. p. 181. Hinc Salinas instauravit, quas propterea ab eo factas esse scripsit Liv. l. l. Eas autem videtur redemtoribus exercendas locasse, unde *salinarum vectigal instituisse* dicitur apud Aurel. Vict. in Vir. Inl. 5. Vectigal igitur instituit, quod redemtores salinarum solverent, non populus, qui salariam annonam emeret. Primum enim Livium censorem, inde *Salinatorem* dictum, Romanis vectigal salis inposuisse, recte contendit Cel. Burm. de Vectig. Pop. Rom. c. 6. p. 90. Regibus deinde ejectis, quum redemtores annonam salis magno pretio venderent, senatus, ut plebem sibi devinciret, salinas exercendas mandaverunt operis publicis, et constituerunt institores, qui salubriore pretio plebi divenderent, ut docuit J. Fr. Gronov. ad Liv. 2, 9, 6. Ceterum *manum Etruscorum* Lovel. 2. V. paullo ante hoc cap. §. 4. [*aliam* omittit Veith.] Tum *ad Sabinas profecti* perperam praeferunt Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2.

Nocte insequenti ex inproviso majorem caedem edidere] *noctem insequentem* Florent. Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. a m. 1. Gaerta. et Fragm. Hav. *noctem in sequentem* ed. Ald. quae tamen in erratis *nocte insequenti* probat. Ceterum lectio *noctem insequentem*, licet tot codicum testimonio firmata, errantis tamen librarii culpa nata videtur. Primum voci *nocte* adhaesit litera *m* ex syllaba initiali vocis sequentis. V. ad 3, 48, 5. Quum autem jam *noctem*

1 XLVI. Romae interim plerumque obsidio segnis et utrimque silentium esse, ad id tantum intentis Gallis, ne quis hostium evadere inter stationes posset:

invaluisset, sequebatur etiam, ut *insequentem*, pro *insequenti*, dari deberet. *noctem insequentem* notaret totam illam noctem caedi edendae inpensam esse. Accusativus enim in his locutionibus temporis continuationem notat. V. infra ad 35, 40, 8. et ad 36, 4. *nocte insequente* est in Lovel. 2. V. ad 6, 21, 1. Praeterea *edideret* Leid. 1. *ediderat* Fragm. Hav. *ediderunt* Voss. 2. Lovel. 3. et priscae editt. pro quo Aldus vulgavit *edidere*.

Duplicique victoria ovantes Vejos redeunt] Ita recte Aldus emendavit. Priores praeferunt *publicaque victoria*, quae lectio etiam superest in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *publicataque victoria* habet Harlej. 2. *publicique victoria* Leid. 1. Verum utramque lectionem jungens librarius Harlej. 1. dedit *dpubliciaque victoria*. Praeterea *redierunt* Lovel. 3. et Voss. 2. quorum scribis displicuisse puto *edidere* et *redeunt*. Ita tamen supra habuimus 3, 46, 9. *Domum se recepit, collegisque in castris scribit*. Ad quem locum plura exempla vide.

§. 1. *Plerumque obsidio segnis et utrimque silentium esse*] *obsidio plerumque segnis* Voss. 2. *signis* Leid. 1. et Haverk. Deinde *utrumque silentium* Leid. 1. et Lovel. 3. errore librarii. Facile autem has voces confundi in scriptis, observat Cel. Burmann. ad Nason. Epist. 4. Her. 106. Alia v. infra ad 21, 45, 1.

Ad id tantum intentis Gallis, ne quis hostium evadere inter stationes posset] *ad id tm intentis Gallis* Haverk. Saepe *tm*, id est *tamen*, et *tm*, id est *tantum*, a librariis commutantur. V. supra ad 3, 46, 1. *ad id tantis intentis Gallis* Leid. 2. V. ad cap. praec. §. 1. *ad id tantum Gallis intentis* edd. vetustae. Primus deinde Aldus *intentis Gallis* dedit, et ita scripti omnes. Tum *inter stationes evadere* transpositis dictionibus Lovel. 1. Leid. 2. Voss. 1. *evadere inter stationes suas*, addita ultima voce, Haverk. Saepe librarii pro lubitu hanc vocem modo addere, modo omittere soliti fuerunt. V. supra ad 2, 55, 5. 3, 8, 8. c. 10, 1. et Corte ad Plinii 4. Ep. 22, 1. Quum itaque exsulet hoc loco a reliquis omnibus scriptis, eam etiam non a Livio, sed librarii manu adjectam existimo. *invadere inter stationes* Lovel. 5. Deinde *possit* Leid. 2. et Lovel. 5. a m. 1.

Quum repente juvenis Romanus admiratione in se cives hostesque convertit] *tum repente* Leid. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa fin. Praeterea *admistratione*, id est *administratione*, Haverk. aberrante librarii manu.

§. 2. *Sacrificium erat statum in Quirinali colle genti Fabiae*] *Sacrificium erat statutum* praeferunt Florent. a m. 2. Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Lov. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Similiter etiam Piër. Valerian. se in cod. Parrhasiano reperisse testatur ad Virg. 7. Aen. 612. Neque aliter praeferunt principes excusi, pro quo *Me-*

set: quum repente juvenis Romanus admiratione in se cives hostesque convertit. Sacrificium erat sta- 2
tum in Quirinali colle genti Fabiae. ad id faciendum C. Fabius Dorso, Gabino cinctu, sacra mani-

diol. anno 1495. repoſuerunt *Sacrificium erat statum*. quod etiam receperunt Veneti anno 1498. Mediol. anno 1505. Ascensius anno 1513. et deinceps omnes recentiores: quas consulere Pighius neglexit, quum ad Valer. Max. 1, 1, 11. Livio restituendum moneret: nam ita jam diu ante eum natum editum fuit. Et recte. Stant enim pro hac lectione codd. reliqui, nisi quod pejus adhuc *Sacrificium erat institutum* praeferat Leid. 2. Ita infra 23, 35, 3. *Campanis omnibus statum sacrificium ad Hamas*. ubi plura vide. Insuper monet Valerianus l. l. vulgata Livii exemplaria praeferre *gentis Fabiae* genitivo casu; sed pro eo ex eodem cod. Parrhasiano legendum esse *genti Fabiae*. Nescio, quae vulgata Livii exemplaria vocet. Certe lectionem, quam memorat, in nullo libro, nec scripto, nec edito, obviam habui. *Fabiae genti* praeferunt vetustiores, quibus usus sum, typis descripti, pro quo Aldus *genti Fabiae* reposuit. Et id superest in omnibus calamo exaratis, nisi quod meadose Haverk. praeferat *in Quirali colligenti Fabiae*. Valer. Max. quidem servat lectionem Valeriano memoratam 1, 1, 11. *Ne statum Fabiae gentis sacrificium interrumperetur*. Et ita fere Livius infra c. 52, 3. *Sollemne Fabiae gentis in colle Quirinali obiit*. Verum hic *genti Fabiae* praeferendum est ob codicum consensum. V. infra ad 27, 23, 4.

Ad id faciendum C. Fabius, dorsum Gabino ritu cinctus, sacra manibus gerens] Borbetomagense volumen habet, *ad id faciendum C. Fabius Dorsuo gabo cinctus, sacra manibus gerens*. Diu me torsit hic locus, quem interpolatum videbam in vulgatis editionibus, quonam pacto germanae lectioni restituerentur. Lego *C. Fabius Dorsuo, Gabino cinctu, sacra manibus gerens, cum de Capitolio descendisset*. Porro *cinctus* substantive pro vestitu usurpatur, describuntque *Gabinum cinctum* esse togam, sic in tergum rejectam, ut una ejus lacinia revocata hominem cingat. Livius noster l. 8, [9, 9.] *Ipse cinctus*, inquit, *cinctu Gabino armatus in equum insiluit*. Jam vides, quid illis imposuerit, qui ante me castigaverunt Livium. M. Fabii Dorsuonis fit mentio l. 7, [28, 1.] his verbis: *Hos consules secuti sunt M. Fabius Dorsuo, Ser. Sulpicius Camerinus*. RHEN. *Dorso*, ut *Mento*, ut *Labeo*, scribendum ex veteribus libris et Valerio Max. [1, 1, 11.] et Vellejo l. 1, [14.] qui inquit, *Fabio Dorsone consule Paestum colonia deducta*. Praeterea libri quidam scripti habent *Gabinorum ritu cinctus*. Quam lectionem habet etiam Valerius Max. l. 1, [1, 11.] *C. Fabius Dorso*, inquit, *Gabino ritu cinctus, manibus humerisque sacra gerens*! et Livius l. 10, [7, 8.] *Incinctum Gabino cultu super telum stantem*. Ego tamen nihil mutandum censeo. Nam idem Livius l. 8, [9, 9.] de Decio ait. *Ipse incinctus cinctu Gabino*. Et Virgilius [7. Aen. 612.]

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino

bus gerens, quum de Capitolio descendisset, per medias hostium stationes egressus, nihil ad vocem cujusquam terroremve motus, in Quirinalem collem
3 pervenit. ibique omnibus sollemniter peractis, eadem revertens similiter constanti vultu graduque satis sperans propitios esse Deos, quorum cultum

Insignis.

Et Festus: *Procincta classis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu.* SIG. *et ad id faciendum*, addita prima vocula, Leid. 2. Deinde *M. Fabius dorsu Gabino cinctus* Lovel. 2. *L. Fabius dorso Gabino cinctus* Lovel. 4. *Cornelius Fabius ritu Gabini cinctus* Gaertn. *C. Fabius ritu Gabino cinctus* Harlej. 2. et Portug. *C. Sabinus dorso Gabino cinctus* Leid. 2. *C. Fabius dorsum Gabino cinctus* Fragm. Hav. et Neapol. Latinii. *C. Fabius Dorsuo Gabo cinctus* Florent. *C. Fabios Dorsuo Gabino cinctus* Leid. 1. *C. Fabius Dorsuo Gabino cinctus* Harlej. 1. *C. Fabius Dorso ritu Gabino cinctus* Haverk. *C. Fabius dorso Gabino cinctus* Voss. ambo, Lovel. 1. 3. 5. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. ac B. *C. Fabius Dorso Gabino ritu cinctus* ejusdem Hearnii codex C. [*Gabinio cinctus* Veith.] *C. Fabius ritu Gabino cinctus* margo Lovel. 5. Quomodo fere Lucanus locutus est 1, 596.

Turba minor sequitur, ritu succincta Gabino.

Quemadmodum autem partim Rhenanus, partim Sigonius legendum monuerunt, etiam ante utrumque ex cod. Parrhasiano scribendum esse deprehendit Piërius Valer. ad Virgil. l. l. Gentis Fabiae cognomen *Dorso* esse, idque formari, ut *Mento*, *Pedo*, *Gulo*, *Fronto*, *Capito*, adde etiam *Naso*, quae ejusdem generis cognomina sunt, monuit Pighius ad Valer. Max. l. l. Ubi etiam videnda, quae viri docti de cinctu Gabino ex Servio et Isidoro notarunt. Adde Ferrar. 1. de re Vestiar. 14. Turneb. infra ad 8, 9, 9. et Noris. in Cenotaph. Pis. diss. 3, 7. Ceterum hunc Fabium perperam *pontificem* sive *ἱερέα* vocari apud Florum 1, 13. Dion. in Exc. Peiresc. p. 581. et apud Appian. in iisdem Exc. p. 557. et male etiam dici, non genti Fabiae statum, sed publicum sacrum fecisse, ad d. l. Flori observat Cl. Dukerus, ut et *Kaesonis* praenomen ei tribui apud Dion. idque, utpote in gente Fabia usitatum, Valesium probasse.

Nihil ad vocem cujusquam terroremve motus] *terroremque* Leid. 2. et Lovel. 1. quomodo saepe variant codd. V. infra ad 24, 10, 2.

§. 3. *Eadem revertens similiter constanti vultu graduque, satis sperans*] *eodem revertens* Lovel. 4. 5. a m. 1. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Male. *eadem* est per eamdem viam, nempe per medias hostium stationes, per quas egressus erat. V. supra ad 4, 33, 11. Deinde *constanti vultu statuque* Leid. 2. et Lov. 1. *constanti vultu statuque graduque* Voss. 1. Verum *constans status* non convenit. Denique *stans sperans* Leid. 2. *satis sperare*, ut *satis credere*, *satis*

ne mortis quidem metu prohibitus deseruisset, in Capitolium ad suos rediit, seu adtonitis Gallis miraculo audaciae, seu religione etiam motis, cujus haudquaquam neglegens est gens. Vejis interim non 4
animi tantum in dies, sed etiam vires, crescebant: nec Romanis solum eo convenientibus ex agris, qui

constare. V. infra ad 21, 8, 3. Paullo ante *ibi omnibus*, pro *ibique*, Lovel. 2.

Ne mortis quidem metu prohibitus deseruisset] *prohibitis* Voss. 2. Tum *deruisset* Harlej. 1. Mox *redit*, pro *rediit*, Fragm. Hav. V. infra ad 36, 35, 2.

Cujus haud quaquam negligens est] Vet. lib. *est gens.* SIG. Ita constanter scholion Sigonii in omnibus ejus editionibus concipitur, ex quo nihil aliud colligi posse videtur, quam vocem *gens* in prioribus edd. omissam, et auctoritate vet. lib. in fine addendam esse. Quomodo etiam Cl. Hearne accepit, in variis lectionibus notans, aliquot omittere vocem *gens.* Interim nullam vidi editionem, in qua τὸ *gens* deficit. Credo igitur Sigonium scholio praescribere voluisse *negligens gens est;* ita enim praeferunt Sigonio antiquiores excusi, idemque ordo verborum est in Florent. Voss. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. et Gaertn. pro quo transpositis dictionibus ex vet. lib. reponebat *negligens est gens;* credo, ut ita aliquo modo evitaret ingratum sonum ex repetitione ejusdem syllabae *negligens gens;* quamvis ne sic quidem cacophonia satis evitetur, aut ubique ab ea diligenter Livius abstinuerit. Certe supra habemus 3, 34, 2. *Ire et legere leges propositas jussere.* Infra 7, 31, 8. *Data mandata, ut preces Campanorum Samnitibus exponerent.* 9, 9, 1. *Interea dedite, inquit, profanos nos, quos salva religione potestis.* Tale est illud (* Cic. 5. ad fam. Ep. 12. *historiam jam a te pene esse perfectam.*) Phaedri 1. Fabul. 14, 17.

Hoc pertinere vere ad illos dixerim.

Ac Justini 34, 1. *Legatis occulta mandata data sunt.* (* v. ad Liv. 8, 34, 5. 26, 46, 6.) Quare forsitan etiam ordo verborum, qui ante Sigonium receptus erat, revocandus est. Praeterea *aut quamquam* Leid. 1. *haud quamquam* Lovel. 3. 4. 5. et Haverk. Saepius *qua* et *quam*, *quaquam* et *quamquam* in Mstis culpa scribarum commutantur. V. ad 7, 26, 8. Insuper *neglegens* Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 2, 11, 4. et c. 48, 7. Paullo ante *audaciae* deficiebat in Lovel. 5.

§. 4. *Non animi tantum in dies, sed etiam vires, crescebant*] *non animi tui in dies* Haverk. Sed per compendium scriptum fuerat *tm̄*, id est *tantum.* Id vero facile neglegentia librariorum in *tui* corrumpi potuit. Deinde *sed etiam in res crescebant* Gaertn. Error ortus est ex similitudine literarum *in* et *ui.* V. supra ad 3, 49, 6.

Qui aut proelio adverso, aut clade captae urbis palati fuerant] Repone, *qui a proelio adverso, aut clade captae ur-*

a proelio adverso aut clade captae urbis palati fuerant, sed etiam ex Latio voluntariis confluentibus;
5 ut in parte praedae essent. Maturum jam videbatur, repeti patriam eripique ex hostium manibus: sed
6 corpori valido caput deerat. Locus ipse admonebat Camilli, ut magna pars militum erat, qui ductu auspicioque ejus res prospere gesserant: et Cae-

bis. J. FR. GRON. Vulgatum Doujatius praefert, et *proelio adverso* exponit per adversum proelium. Prius *aut* omittit Lovel. 2. Sed conjecturam Gronovii firmant Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Gaertner. Portug. et Fragm. Hav. quorum fide ita etiam edidi. *a proelio* autem est post proelium. V. infra ad 23, 6, 1. Deinde *fugati fuerant* quaedam ex vetustis edd. Pro quo Aldus, ed. Rom. anni 1472. ac Parm. secutus, *palati* reposuit, probantibus eam lectionem omnibus scriptis. Denique Cl. Jac. Perizonius in margine Livii scribendum conjecit *quo*, pro *qui*, idque exponit, in agros. Sed vulgatum, pro quo omnes stant scripti, optime servari potest.

Sed etiam ex Latio voluntariis confluentibus] Vox *voluntariis* deest in Voss. 2. Sed eam hoc modo, *confluentibus voluntariis*, transponit Harlej. 2.

§. 5. *Sed corpori valido caput deerat*] *valitudo* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Kloch. *valitudinario* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Paullo ante *eripique jam ex hostium manibus* Gaertn. inserto τοῦ *jam*. Verum illud modo praecessit, *Maturum jam videbatur*.

§. 6. *Magna pars militum erat, qui ductu auspicioque ejus res prospere gesserant*] Vox *magna* deest in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. sed *maxima pars* est in Lovel. 2. Deinde *pars militum erat, quae* etc. *gesserat* Portug. reliquis omnibus invitis, nisi quod Harlej. 2. pejus praeferat *qui gesserat*. Tum *ductu et auspicio* Haverk. Hinc *propere gesserant* Florent. (* v. ad 10, 2, 10.) Paullo ante *Locus ipse admonebat*, pro *admonebat*, Haverk. passim obvio errore. V. infra ad 9, 38, 12. *amonebat* Lovel. 2. V. ad 3, 4, 1.

Caeditius negare, se commissurum] Deest particula *et*, quam addere debes, *et Caeditius negare se commissurum*. RHEN. Video, inquit Caedicius, finis mei adest imperii. Atqui ego haud committam, ut mihi aut Deorum aut hominum quisquam imperium finiat potius, quam ipse memor ordinis mei deposcam imperatorem. GLAR. *Tò et*, a Rhenano additum, apud me tantum superest in Florent. Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Contra illud nesciunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

Cur sibi aut Deorum aut hominum quisquam imperium finiret] *cursibus*, pro *cur sibi*, Voss. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Leid. 2. *castibus* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed utramque illam lectionem

dicius negare, se commissurum, cur sibi aut Deorum aut hominum quisquam imperium finiret potius, quam ipse memor ordinis sui posceret imperatorem. Consensu omnium placuit, ab Ardea Camillum adciri; sed antea consulto senatu, qui Romae esset. adeo regebat omnia pudor, discriminaque rerum prope perditis rebus servabant. Ingenti 8

jungens *carsibus ac easibus* praefert Gaertn. Tum *aut Deorum hominumve* editi ante Aldum, qui reposuit *aut Deorum aut hominum*. Et ita omnes scripti. Deinde *quicquam imperium finiret* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *priusquam imperium finiret* pro varia lectione in margine adscriptum praefert Voss. 1. *finire* est in Florent.

Quam ipse memor ordinis sui posceret imperatorem] De quo proprie ordine loquatur, considerandum. GLAR. *ordo* hic pro statu, conditione, dignitate ponitur. Memor erat *ordinis sui*, id est, se tantum centurionem esse, ideoque universo exercitui praeesse non posse: postulaturum igitur imperatorem. Liv. 42, 33, 3. *Id modo deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* Mox eodem cap. §. 6. *Prohiberent consulem, quem cuique ordinem adsignari e republica esset, eum adsignare.* c. 34, 14. *Ordinem, quo me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est potestatis.* Cic. 2. in Verr. 6. *Si cuiquam generi hominum, sive Siculorum, sive nostrorum civium; si cuiquam ordini, sive oratorum, sive pecuariorum, sive mercatorum probatus sit.* Curtius 6, 11. *Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, provectus.*

§. 7. *Ab Ardea Camillum adciri*] *Camillum citari* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox *antea consultos senatu* Haverk. Sed prima litera vocis *senatu* perperam in fine vocis prae[illegible] repetita est. V. ad 28, [illegible] 2. [illegible], pro *antea*, etiam editt. veteres, Aldo priores, invitis scriptis.

Discriminaque rerum prope perditis rebus servabant] *observabant* Haverk. quod ex glossa interpretis natum puto. *Servare* enim hic ponitur pro observare, quo sensu *servare diem* dixit supra 1, 50, 2. *Ipse Tarquinius diem quidem servavit; sed paullo ante, quam sol occideret, venit.* quod *observare diem* postea eodem cap. dixit: *Neque magis observaturos diem concilii, quam ipse, qui indixerit, observet.* Virgil. 2. Aen. 426.

— — — justissimus unus
Qui fuit in Teucris, et servantissimus aequi.

§. 8. *Pontius Cominius, inpiger juvenis*] *Cominus* Vet. lib. et Front. 3, 13, [1.] quod probo. Plutarchus de Fortuna Romanorum [p. 324.] Γάϊον Πόντιον vocat. SIG. Sigonius videtur putasse, *C. Pontium Cominum* dictum, et *Cominus* cogno-

periculo transeundum per hostium custodias erat. ad eam rem Pontius Cominius, inpiger juvenis, operam pollicitus, incubans cortici, secundo Tibe-
9 ri ad urbem defertur. inde, qua proximum fuit a ripa, per praeruptum, eoque neglectum hostium cu-

men fuisse. Sed hoc fortassis nusquam alibi legitur. Libri Frontini variant; ubi Oudendorp. videri potest. Nec tamen intelligo, quomodo nomina *Pontius Cominius* uni homini conveniant. Nam utrumque nomen gentis esse constat e Valer. Max. aliisque. *Pontius Aquila* Suet. in Caes. 77. et Pollio ad Cic. 10. Ep. 33. *Postumus Cominius* Liv. 2, 18. et 33. et saepe in inscriptionibus. DUK. *Pontius Cominius* Portug. Verum cum Sigonii vet. lib. *Facientes* Lovel. 2. et Gaertn. *Pontius Cominus* praeferunt. Neque multum abeunt codd. qui *Pontius Quominus* legunt; quae scriptura mihi obvia fuit in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *pontius cōminus* habet ed. Parmensis. Sed *Pontius Cominus* reliquae principes usque ad Frobenium, qui anno 1531. *Pontius Cominius* substituit: quomodo apud Frontin. restituendum esse, docuerunt ex Mstis Tennulius, Doct. autem Oudendorp. ex Plutarch. in Camill. p. 141. et ex Diod. Sicul. l. 14. p. 455. Apud Gellium etiam 17, 2. in omnibus, quas vidi, editionibus est, *Cominius*, *qua ascenderat*, vel *escenderat*, *descendit*. Neque tamen lectionis varietatem ex Mstis prolatam video. T. Pontium centurionem immensarum virium memorat Cic. de Senect. 10. *Nec vos quidem T. Pontii centurionis vires habetis. num idcirco est ille praestantior.* Ad quem locum Aldus Manutius conjicit, eumdem fuisse huic Pontio Cominio. Verum id mihi anceps videtur. Alter enim apud Cic. *T. Pontius*, alter apud Plutarch. loco, quem Sigon. laudavit, Γάϊος Πόντιος vocatur. Ille apud Cic. *centurio* dicitur, hic apud Liv. *inpiger juvenis*, et quidem a Caedicio centurione missus, ideoque verisimiliter dignitate atque ordine inferior. Inprimis illius *vires* memorat Cic. at hunc viribus praestitisse, neque Livius, neque Diod. Sicul. neque Plutarch. neque ulli alii retulerunt. Paullo ante *per hostium custodiam*, pro *custodias*, Lovel. 2. et Harlej. 2. Ita mox *praeruptum eoque neglectum hostium custodiae saxum*. Sed reliqui omnes *custodias* servant. *Id erat* etiam exsulat ab solis Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *incumbans*, pro *incubans*, Lovel. 3.

§. 9. *Qua proximum fuit a ripa, per praeruptum, eoque neglectum hostium custodiae, saxum*] Perperam divisis vocibus *qua proximum futari pap praeruptum* praefert Leid. 1. *ab ripa* habent Portug. a m. 1. et Haverk. qui etiam legit *eo quod* sollemni errore. V. supra ad 2, 41, 8. Tum *neclectum* Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 48, 7. Denique *hostiae custiae* Florent. *hostium custodia* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et editi usque ad Aldum, qui *custodiae* emendavit. Et ita alii libri scripti etiam servant.

Ad magistratus ductus, mandata exercitus edit] Primam

stodiae, saxum in Capitolium evadit: et, ad magistratus ductus, mandata exercitus edit. Accepto inde senatus decreto, ut et, comitiis curiatis revocatus de exsilio, jussu populi Camillus dictator extemplo diceretur, militesque haberent imperatorem, 10

vocem omisit scriba Leid. 1. [*magistratum* Veith.] Deinde *mandata exercitus rupit edita* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *mandata exercitus edita* Leid. 1. *mandata exercitus sed ita* Harlej. 1. Prima litera τοῦ *sed ita* adhaesit ex ultima praecedentis *exercitus*. V. infra ad 37, 29, 8. earum autem ultima ex litera initiali sequentis *Accepto*. V. ad 40, 7, 8.

§. 10. *Accepto inde senatus decreto, ut et, comitiis curiatis revocatus de exsilio*] Nota curiatis comitiis latam esse legem de reditu ac restitutione Camilli. l. 5, 52. *Comitia curiata, quae rem militarem continent.* Nempe, quia populus bellum jubebat, senatus auctor erat. In p. 178. [6, 21, 5.] *omnes tribus* bellum jussisse dicit. at p. 123. [4, 30, 15.] *omnes centuriae* bellum *jussere*. Sic et p. 820. [42, 30, 10.] H. VALES. *Accepto inde ut est comitiis curiatis revocatus* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Accepto inde sono ut ex comitiis curiatis revocatus* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Acceptos de comitiis curiatis revocatus* Leid. 1. et Harlej. 1. in quorum posteriore pro varia lectione inter versus adscriptum est *comitiis centuriatis*. *Accepitque ab comitiis curiatis ut revocatus* Harlej. 2. et Portug. neque dissentiunt Gaertner. et Haverk. nisi quod habeant *a comitiis*. *Accepitque a comitiis curiaciis ut* Lovel. 2. *Accepitque a comitiis curiaticis ut* Lovel. 4. et 5. a m. 2. in quo a m. 1. erat *Accepitque*. *Accepto inde so at comitiis curiatis* Florent. cum lacuna *Accepto in.... ut et comitiis curiatis revocatus* Klock. Puto olim per epitomen pro *senatus decreto*, scriptum fuisse *S. De.* vel *Se. De.* id autem quum non intelligerent librarii, inde natas esse lectiones, quae in Florent. Voss. 2. Lovel. 3. Fragm. Hav. Leid. 1. et Harlej. 1. visuntur, ejectis vel mutatis voculis *inde* atque *ut et*: in aliis fere codicibus vel *S. De.* vel *Se. De.* omissa, et ex reliquis vocibus quaevis lectionum monstra, nullum commodum sensum reddentia, profluxisse. Vulgatum itaque verum est, quod in omnibus superfuit editis. Ceterum quis sensus sit eorum, quae Valesius ad hunc locum notavit, non plane adsequor. Per nebulam tamen videre videor, eum non intellexisse, quid sit, quod *comitia curiata rem militarem continere* dicantur. Immo quum inde id exponat, quod, quando populus bellum comitiis centuriatis aut tributis juberet, senatus tamen ejus rei auctores esse deberent, verisimile est, ipsum per *comitia curiata* intellexisse, quae a senatu in curia habebantur: quo nihil pejus potest. Tironibus notum est, ideo *comitia curiata rem militarem continere*, quia his comitiis de imperio militari magistratuum lex ferri solebat. Liv. 9, 38, 15. *Ei legem curiatam de imperio ferenti triste omen diem diffidit, quod Fau-*

quem vellent, eadem degressus nuncius Vejos con-
11 tendit: missique Ardeam legati ad Camillum, Vejos eum perduxere: seu (quod magis credere libet, non prius profectum ab Ardea, quam comperit legem latam; quod nec injussu populi mutari finibus

eia curia fuit principium. Magistratibus autem, *si legem curiatam non habent, adtingere rem militarem non licet*, ut inquit Cic. Orat. 2. Agrar. 12.

Jussu populi Camillus dictator extemplo diceretur] *jussu populi Romani* vetustae edd. At vocem *Romani*, quam nullus codd. agnoscit, optime Aldus expunxit. Sponte enim patet, non alium, quam populum Romanum, intelligi posse. Praeterea *extemplo dictator diceretur* Haverk. sed solus.

Militesque haberent imperatorem, quem vellent] De Camillo intelligendum, quem volebant milites, non alium. GLAREAN. Doujatius, hanc interpretationem Glareano sublegens, sed addens, non intelligendum esse, quemcumque ipsi eligere vellent, quia Camillus *dictator creatus erat comitiis habitis*, non adtendit ad verba finalia hujus capitis *lex curiata lata est, dictatorque absens dictus*, quae ostendunt, id demum factum esse, postquam nuncius, Romam missus, Vejos reversus esset. Neque in praecedentibus etiam dicitur, Camillum jam dictatorem creatum fuisse, sed tantum nuncium senatus decretum ea de re accepisse. Immo an fuit Camillus *creatus comitiis?* In praecedentibus Livius narravit, senatus decretum factum esse, *ut jussu populi Camillus dictator diceretur*, non, ut a populo diceretur. (* 22, 14, 11.) Interdum vero populum designasse eos, qui et dictator et magister equitum dicerentur, constat ex Liv. 27, 5, 16. *Decrevit senatus, consul populum rogaret, quem dictatorem dici placeret: eumque, quem populus jussisset, diceret dictatorem.* Et postea. *Tribuni plebis rogarunt, plebesque scivit, ut Q. Fulvius dictator diceretur.* Et iterum. *Subveniret, diceretque, quem populus jussisset, dictatorem. Ita a Claudio consule Q. Fulvius dictator dictus, et ex eodem plebiscito et ab Q. Fulvio dictatore P. Licinius Crassus pontifex maximus magister equitum dictus.* Certe *numquam ante eam diem* dictatorem a populo creatum esse, ne hoc quidem Camilli exemplum excipiens, testatur Livius infra 22, 8, 6. Comitia igitur curiata habita fuisse intelligo, non ut iis Camillus dictator diceretur, sed ut ab exsilio revocaretur.

Eadem digressus nuncius Vejos contendit] Eamdem sententiam, de eodem loquens, expressit his verbis Quadrigarius, ut est apud Gellium 17, 2. *Cominius*, inquit, *qua ascenderat, descendit, atque verba Gallis dedit*, id est, latuit Gallos. Itaque *degressus*, non *digressus*, legendum. Quam vocem saepe depravatam apud Livium, saepe ostendam. Est autem *degredi*, descendere. Item legendum paulo post [c. 52, 3.] *degressus ex arce.* SIG. Omnes nostri, scripti et editi, in vulgatum consentiunt. Verius ta-

posset, nec, nisi dictator dictus, auspicia in exercitu habere) lex curiata lata est, dictatorque absens dictus.

XLVII. Dum haec Vejis agebantur, interim 1
arx Romae Capitoliumque in ingenti periculo fuit.

nen esse videtur, ut cum Sigonio legamus *degressus*. Diod. Sic. l. 14. p. 455. id exprimit, καταβὰς, ὑπερ ἀνέβη. Hearnius, qui *degressus* etiam edidit, et emendationis Sigonii meminit, attamen de lectione codicum Oxoniensium nihil adjecit. Plura supra dicta sunt ad 4, 17, 11. Praeterea *concedit* Lovel. 1. V. ad 8, 3, 1.

§. 11. *Quam comperit legem latam*] *quam compererit*, vel *comperit* Harlej. 2. et Haverk. Eadem ratione confunduntur *superant* et *superant*, id est *supererant*. V. supra ad 1, 25, 11. *prope* et *prope*, sive *propere*, infra 39, 31, 4. Pro *compererit* autem literis transpositis *comperiret* dedit librarius Gaertn. Paullo ante *liberet*, pro *libet*, est in Lovel. 2. quasi scriptum fuisset *lib'et*.

Quod nec injussu populi mutari finibus posset] Quid sit *mutari finibus* docet Gronov. 3. Obs. 1. Vellem, etiam explicuisset sensum hujus periodi, quem plane non adsequor. DUK. *non injussu populi* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nec jussu populi* Haverk. Sed primae literae *in* absorptae sunt a sequentibus *iu*. (v. ad 37, 26, 8.) Locutionem *mutari sedibus* inlustrat Gronov. 3. Observ. 1. V. etiam N. Heinsium et Cel. Burmann. ad Nason. 4. ex Ponto Epist. 14, 7. Mox verba *nec*, *nisi dictator dictus*, *auspicia in exercitu habere* desunt in Leid. 2. *haberet*, pro *habere*, exhibet Lovel. 2. *Lex curiata lecta est*, *dictatorque absens dictus*] Debet esse *lex curiata lata est*. RHEN. *lex curiata lata est* quidam male mutarunt in *lecta est*. GLAR. Aldus esse videtur, qui mutavit. Nam in ejus tantum editione ut et proxima Coloniensi anni 1525. ita editum invenio. At sine dubio in Aldina ita datum est errore operarum: in τῷ *lecta* enim commodus sensus non est. Deinde *lex curacia* Lovel. 2. *lex curiatia* Lovel. 4. *lex curiaria* Lovel. 5. Hinc *dictatorque absens dictus* Harlej. 1. *dictatorèque absens dictus* Haverk. Sed vox *absens* exsulat a Voss. 2. *absens est dictus*, addita media voce, legit Lovel. 4.

§. 1. *Arx Romae Capitoliumque in ingenti periculo fuit*] Praepositionem ignorant Vossianus et bini meliores Pall. Cornelius Nepos Datame [5.] *Eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Aegypto adversi accidisset*. Qui sic complurics, ut primus observavit Schoppius in Verisimilibus [4, 14.] Adde, quae ad 2, 22. notavimus. J. FR. GRON. Praepositionem *in* ex meis omittunt Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. quorum hic etiam, transpositis dictionibus, habet *fuit ingenti periculo*. Eamdem etiam deesse in duobus Palat. Gebhardus supra notavit ad 5, 34, 2. Et ita Cic. loquitur 6. ad Att. Epist. 1. *Equidem sum magna animi perturbatione*. Ubi etiam olim edebatur *in magna animi perturbatione*. Ita

2 namque Galli, seu vestigio notato humano, qua

quo statu res sunt. de quo v. supra ad 3, 68, 3. Verum quum videam, praepositionem tantum negligi in tribus minoris auctoritatis codicibus, et, quos Gronov. binos meliores Pall. vocat, Gebhardus tantum simpliciter duos Pall. dixerit, omnino mihi persuasum est, *τὸ ἰπὶ* a manu Livii esse. Verisimilius enim videtur, eam vocem a paucis librariis omissam, quam a multis, et inter eos etiam optimorum codicum scribis, adjectam esse; praesertim quum in paucis illis facile intercipi potuerit a prima syllaba vocis sequentis *ingenti:* quemadmodum etiam factum fuisse supra vidimus 2, 22, 6. 8, 30, 8. (* 10, 25, 7.) Id etiam alibi saepe accidisse, infra videbimus ad 8, 33, 6. Non minus autem *esse in ingenti*, *in magno periculo*, *honore*, *gaudio*, quam *esse ingenti periculo*, optimis scriptoribus in usu fuisse, supra vidimus ad 2, 22, 6. Praeterea *arx Romae Capitolium* per adpositionem, omissa conjunctione *que*, Lovel. 2. *arx* pars erat Capitolini montis, unde *arcem Capitolii* saepe memorat Tacit. ut 3. Hist. c. 69. c. 71. et alibi. Saepissime vero *arx et Capitolium* distincte memorantur. Exempla sunt apud Liv. 1, 33, 2. 2, 7, 10. hoc lib. c. 61, 3. 6, 20, 9. 8, 33, 21. et saepissime. Quin et per particulam *aut* distinguuntur *arx aut Capitolium* 6, 20, 13. *Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret.* et *arx*, sive *ἡ ἄκρα* dicitur *τῷ Καπιτωλίῳ προσεχὴς* esse apud Dion. Hal. 10. Ant. p. 640. Hinc vulgatum praeferendum puto. Ceterum *Dum haec ad Vejos agebantur* praeferunt edd. principes; pro quo recte Aldus substituit *Dum haec Vejis.* Quandoquidem cap. praec. narrata sunt, non tam ad Vejos, quam Vejis acta fuerunt. Et ita habent omnes scripti.

§. 2. *Namque Galli, seu vestigio notato humano, qua nuncius a Vejis pervenerat*] Rem hoc modo hisque verbis narrat Diodorus l. 14. [p. 455.] *Κομίνιός τις Πόντιος ὑπέσχετο παραδαρρύνειν τοὺς ἐν τῷ Καπετωλίῳ· ὁρμήσας οὖν μόνος, καὶ διανηξάμενος νυκτὸς τὸν ποταμὸν ἔλαθε προσελθὼν τινα πέτραν τοῦ Καπετωλίου δύσβατον· καὶ ταύτῃ μόγις ἑαυτὸν ἕλκυσας ἐδήλωσε τοῖς ἐν τῷ Καπετωλίῳ περὶ τῶν συνηθροισαμένων εἰς Βοιούς, καὶ διότι καιρὸν τηρήσαντες ἐπιθήσονται τοῖς Κελτοῖς· οὗτος μὲν οὖν καταβὰς ᾗπερ ἀνέβη, καὶ διακολυμβήσας τὸν Τίβεριν, εἰς Βοιοὺς ἀνέστρεφεν. Οἱ δὲ Κελτοὶ κατανοήσαντες τὰ τοῦ προσφάτως ἀναβεβηκότος, συνετάξαντο κατὰ τῆς αὐτῆς πέτρας ἀναβῆναι νυκτός.* GEBH. *Nam Galli* Portug. et Haverk. Alibi *nam* et *namque* confundi solent. V. infra ad 7, 28, 7. et mox hoc cap. §. 4. Praeterea *ab Vejis* iidem codd. Portug. et Haverk.

Animadverso ad Carmentis saxum adscensu aequo] Id est, quod Carmentali portae imminet, ut Plutarchus in Camillo [p. 141.] ait, et Dionysius l. 10. [p. 640.] ubi de Capitolio ab App. Herdonio capto tradit. SIGON. Fanum vel aram Carmentis aut Carmentae, matris Euandri, fuisse sub Capitolio, vel in imo Tarpeji montis, tradunt antiqui. Dionysius l. 1. [p. 25.] *Καὶ βωμοὺς ἐθεασάμην ἱδρυμένους, Καρμέντῃ μὲν ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ περὶ ταῖς Καρμεντίδι πύλαις.* Solinus [c. 1.] *Pars infima Capitolini montis habitaculum Carmentis fuit,*

nuncius a Vejis pervenerat, seu sua sponte animad-

ubi *Carmentis nunc fanum est.* Sed *Saxum Carmentis* haud facile reperias. Turbant aliquid MSS. Voss. alter *saxos n ascensu.* Chiflet. *saxos uscensu.* Lege *saxorum*, vel *saxi.* hoc est ipsius montis, *Animadverso ad Carmentis* (puta, aram, vel fanum) *saxi adscensu aequo.* J. FR. GRON. In relatione hujus Gallorum incepti, quo fatale illud imperium pene confectum fuit, omnia sine dolis et hactenus aperte, nisi quod Galli nocte usi dicuntur, gesta fuisse Livius tradit. Idem facit in Camillo Plutarchus. Idem, quod scio, sequuntur alii historici. Quid igitur est, quod Cicero pro Caecina 30. Gallos circa cuniculum aggressos refert? *Ut si Galli a majoribus nostris postularent, ut eo restituerentur, unde dejecti essent; non, opinor, eos in cuniculum, qua aggressi erant, sed in Capitolium, restitui oporteret.* Procul dubio illic aberravit scribentis adtentio, quum Cicero scripserit *in colliculum.* Et palam est, quod intelligatur. JAC. GRON. Non video, quomodo adscensus, qualem mox describit Livius, *aequus* dici possit: nam, quemadmodum hujusmodi loca ubique *iniqua* dicuntur, quod non necesse est multis ostendi, ita et adscensus eorum potius *iniquus*, quam *aequus* est. Liv. 28, 16. *Quum hostis nequidquam subire iniquo adscensu conatus esset.* Et de iisdem *arduum* et *asperum* dici invenias. Si hic recte legitur *aequo*, non possum hoc aliter accipere, quam Gallos vidisse quidem difficilem fore adscensum, sed tamen speraste, se aliquam illius rationem inventuros esse. Sed forte legendum *adscensu aliquo.* DUK. Libri editi nihil mutant, nisi quod in sola Mediol. anni 1505. quam suas lectiones sibi subreptas praeferre Parrhasius questus est, invenerim *animadverso ad Carmentis ascensu aequo*, omissa voce *saxum.* Ad quam respexisse puto Ascensium, in margine edit. anni 1513. aliarumque notantem: „alii, *saxum* non habentes, intelligunt *aedem.*" Ita legendum censerem, si codicum fide lectionem hanc niti constaret. Nunc vero, quum eam in nullis libris invenerim, id foret Alexandri gladio nodum Gordium secare. *ad Carmentis saxos ñ ascensu aequo* Voss. 1. ut Gronov. monuit, verum librarius *τοῦς ñ* notas subjungendo, id delendum esse, indicare voluit, ut legatur *ad Carmentis saxos ascensu aequo*, quemadmodum servant Leid. 1. et Lovel. 1. *ad Carmentis saxo ascensu aequo* Harlej. 1. Et ita erat in Florent. a m. 1. pro quo ex interpolatione deinde *saxu* factum est. *ad Carmentis saxa ascensu aequo* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. C. *animadverso acarmentis saxom ascensu aequo* Klock. Ex quo adparet, admodum verisimiliter sive potius *ἐνδόχως* magnum Gronovium conjecisse *animadverso ad Carmentis saxorum ascensu aequo.* Scriptum fuerat *saxorũ*; unde, coalescentibus duabus posterioribus literis, factum est *saxom*, quemadmodum pro *t're ruere*, id est *terrae ruere*, datum est in quibusdam Mstis *tremere* supra 4, 21, 5. Neque etiam displicet *animadverso ad Carmentis saxo adscensu aequo*, ut praeferunt Florent. a m. 1. et Harlej. 1. quomodo ex ingenio emendabat quoque Cl. Jac. Gronovius in notis Mstis, quas discipuli ex ore Livium in scholis domesticis exponentis exceperunt; ubi *saxum aequo adscensu* interpre-

verso ad Carmentis saxorum adscensu aequo, nocte subluſtri, quum primo inermem, qui tentaret viam, praemiſiſſent, tradentes inde arma, ubi quid iniqui eſſet, alterni innisi, sublevantesque in vicem
3 et trahentes alii alios, prout poſtularet locus; tan-

tatur saxum, in quo eſſet aequus adscensus. Eodem modo Ovidio dicitur *lato venabula ferro* Epiſt. 4. Her. 83. V. Cel. Burm. ad Nason. 2. Met. 107. Dicere etiam Livius potuiſſet *saxo adscensus aequi*, quemadmodum *acutae cuspidis hastam* Ovid. Ep. 3. Her. 119. V. Cel. Burm. ad Nason. 3. Met. 53. et quae supra notantur ad 3, 36, 2. Omnino alterutrius Gronovii lectio vera eſt: ita tamen, ut remaneat difficultas, quam notavit Cel. Dukerus, cui tollendae nihil opis eſt in codd, scriptis vel editis; omnes enim vulgatum servant, nisi quod *abscensu aequo* legat Fragm. Hav. *assensu aequo* Lovel. 4. et Haverk. Ceterum *Carmentis saxum* jactant quidem Juſt. Rycquius de Capitol. c. 2. et Marlian. 2. Topogr. Urb. Rom. 5. verum nullo veterum scriptorum teſtimonio probant. Contra fanum memoriae Carmentae a Romanis exſtructum prior eorum profert ex P. Vict. et Sex. Rufo Region. VIII. Verum in illo, qui hoc loco mutilus eſt, nulla ejus mentio obcurrit: hic vero *Templum Carmentale alias Carmentae* recenset. Fani Carmentis meminit etiam Gellius 18. N. A. 7. *Ei Domitio Favorinus noster quum forte apud fanum Carmentis obviam venisset.* Insuper si cum Cel. Jac. Gronov. *colliculum*, pro *cuniculum*, scribendum sit; scire velim, quid ſtatuendum sit de altero loco Ciceronis, quem ad priorem Hottom. laudavit ex Orat. 3. Philipp. 8. *Adesse in Capitolio jussit: quod in templum ipse nescio qua per Gallorum cuniculum adscendit.*

Inermem, qui tentaret viam, praemisissent] *tentarent* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Quod si placet, *qui* accipiendum pro ut. V. supra ad 1, 43, 9. Integriores tamen codd. vulgatum servant, nisi quod *qui temptaretur iam* sit in Florent. Deinde *promisissent* idem Florent. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. Sed passim praepositiones *prae*, *per*, et *pro*, tum simplices, tum cum aliis vocibus compositae, commutari solent. V. ad Liv. 9, 10, 7.

Tradentes inde arma, ubi quid iniqui esset, alterni innixi] *tradentes in arma* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Paſſim *in* et *in*, sive *inde*, confundi, infra videbimus ad 10, 20, 6. Deinde *ubi quid iniquid esset* Leid. 1. *ubi quid hii qui essent* Fragm. Hav. *ubi quid hi qui essent* Lovel. 4. *hi qui*, pro *iniqui*, etiam Lovel. 5. a m. 1. Poſtea *alterum intuxi* Voſſ. 2. τὸ *innixi* deficit in Gaertn.

Sublevantesque in vicem et trahentes alii alios, prout postularet locus] *sublevantes in vicem* Harlej. 2. Tum *tradentes alii alios* Florent. Deinde *prout expostularet locus* Gaertn. Sed simplex *postulare* in hac re paſſim usitatum eſt. Infra 34, 6, 13. *Frumentum et cetera, quae belli usus postulabant.* 41, 20, 7. *Rhodiis, ut nihil unum*

to silentio in summum evasere, ut non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem, sollicitum animal ad nocturnos strepitus, excitarent. Anseres 4
non fefellere, quibus sacris Junoni in summa inopia cibi tamen abstinebatur, quae res saluti fuit.

insigne, ita omnis generis, ut quae usus eorum postulaverunt, dona dedit. Ovid. 2. ex Pont. Ep. 9, 55.

Utque tibi est animus, quum res ita postulat, arma
Sumere, et hostili tinguere caede manum.

Ubi Leid. eod. simili variatione *quum res expostulat* praefert. Plin. 28, 4. *Abstinerē cibo omni aut potu, alias vino tantum aut carne, alias balineis, quum quid eorum postulet valetudo, in praesentissimis remediis habetur.* Quinctil. 10. Inst. Or. 1. *Vox et actio decora, commoda, ut quisque locus postulabit.*

§. 3. *Ut non custodes solum fallerent*] παρεῤῥαθυμηκότας τῆς φυλακῆς, teste Diodoro, d. l. GEBH.

Ne canes quidem, sollicitum animal ad nocturnos strepitus, excitarent] *nec canes quidem* Lovel. 3. 4. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] V. ad 1, 10, 3. Deinde *scitarent* Leid. 1. *scisciterent* Lovel. 5. et Fragm. Hav. Puto, librarios dare voluisse *suscitarent.* Verum *excitarent* genuinum puto. Supra 1, 51, 8. *Turnum ex somno excitatum circumsistunt custodes.* Infra 7, 36, 2. *Offenso scuto praebuit sonitum: quo excitatus vigil quum proximum movisset.* 9, 37, 7. *Curati cibo corpora quieti dant, et quarta fere vigilia, sine tumultu excitati, arma capiunt.* 30, 6, 1. *Relucentem flammam primo vigiles Karthaginiensium, deinde excitati alii nocturno tumultu quum conspexissent.* 31, 24, 5. *Idem ibi somnus, eademque negligentia erat. Excitati nuncio trepido et praetor Atheniensium et Dioxippus.* Florus 1, 13. *Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe dejecit.* ubi v. Cl. Duhérum. Ovid. 1. Amor. Eleg. 6, 65.

Jamque pruinosos molitur Lucifer axes,
Inque suum miseros excitat ales opus.

Ceterum ad historiam Gallorum in Capitolium adscendentium oculos intendisse videtur Ovid. 11. Met. 6, 8.

— — nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.

§. 4. *Quibus sacris Junoni in summa inopia cibi tamen abstinebatur*] *sacris Junonis* non modo omnes ante Ascensium editt. verum etiam codices, quotquot usus sum; ex Hearnii autem Oxoniensibus eamdem scripturam retinent L. 1. 2. B. et N. *quibus*, id est anseribus, *sacris Junonis*, ut Χῆνες ἱεροὶ τῆς Ἥρας Diod. Sic. l. 14. p. 455. Ovid. Ep. 10. Her. 10.

Isse sacros Martis sub juga panda boves.

Ita tantum non omnes codices

Namque clangore eorum alarumque crepitu excitus M. Manlius, qui triennio ante consul fuerat, vir

Mſti, quos Heinsius consuluit, uno excepto, in quo a m. 1. erat *Marti*, quomodo ipse Heinsius malebat. An ergo et hic omnes libri manu exarati et typis impressi antiquiores mendosi esse existimandi sunt, ac probandum est, quod Ascensius et post eum reliqui ediderunt? Deinde *τὸ cibi* deest in Haverk. Ita simpliciter *inopia* infra est 23, 19, 2. *Obsidio tamen continuata oppidanos praesidiumque ad ultimum inopiae adduxerat.* et mox eodem cap. §. 13. *Postremo ad id ventum inopiae est, ut lora detractasque scutis pelles, ubi fervida mollissent aqua, mandere conarentur.* Reliqui tamen codd. vocem *cibi* servant. Et sane ut hic *inopia cibi*, ita *inopia frumenti* supra est 2, 51, 7. *Inopia frumenti quamvis in praecipitia, dum celeriora essent, agebat consilia. inopia frugum* supra 4, 52, 4. *Pestilentem annum inopia frugum, neglecto cultu agrorum, excepit.* Praeterea *tum abstinebant* Lovel. 4. *tamen abstinebant* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra ad 38, 40, 1. Utramque lectionem jungens *abstinebant* praefert Gaertn.

Clangore eorum alarumque crepitu excitus M. Manlius] Male Palat. sec. *alarumque strepitu*. Ceterum *clangor* est quarumvis avium vox, ut notavi Crepund. 3, 23. emendans Ovid. 12. Met. 528.

— — *ingenti circum clangore sonantem*
Aspexit.

Claudianus.

— — *avium clangore repertus.*

Diodorus l. 14. p. 455. *Χῆνες δ' ἱεροὶ τῆς Ἥρας τρεφόμενοι, καὶ θεωρήσαντες ἀναβαίνοντας κραυγὴν ἐποίουν.* GEBH. Aurel. Vict. in Vir. Inl. 24. *Quadam nocte, clangore anseris excitus, Gallos adscendentes dejecit.* Florus 1, 13. *Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe dejecit.* Colum. 8, 13. Anser *clangore prodit insidiantem, sicut etiam memoria tradit in obsidione Capitolii.* Proprie tamen aquilarum sonum *clangorem* dici innuit auctor Eleg. de Philomela v. 27.

Duum clangunt aquilae, vultur pulpare probatur:
Et crocitat corvus, graculus ac frigulat.

Supra 1, 34, 8. *Aquila suspensis demissa leniter alis pileum aufert, superque carpentum cum magno clangore volitans rursus capiti apte reponit.* Suet. in Domitiano 6. *Statuam ejus Romae insignis aquila circumplexa pennis clangores laetissimos edidit.* Hinc constat, quam vere Barthius ad Stat. 12. Theb. 518. scripserit, vocem *clangor* prope sigillatim gruum clamorem denotare. De gruibus interdum usurpari, non diffiteor. V. N. Heins. ad Claud. Bell. Gildon. 473. At, grues proprie *gruere*, anseres *gratitare*, innuit laudatus elegiae de Philomela auctor v. 19.

Cacabat hinc perdix, hinc gratitat inprobus anser,
Et castus turtur atque columba gemunt.

et v. 23.

Grus gruit, inque glomis cycni prope flumina drensant,

bello egregius, armis adreptis, simul ad arma ceteros ciens, vadit; et, dum ceteri trepidant, Gal-

Accipiter pipat, milvus hiansque lipit.

Melius videtur, ut cum Gebhardo dicamus, *clangorem* quarumvis avium, certe quae reliquis magis sonorae sunt, adeoque etiam gruum, vocem indicare. *stridorem* anseribus tribuit Petron. Satyr. 136. *Tres anseres sacri forti ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem.* Deinde *alarumque strepitu*, quod Gebhardus in uno Palat. sec. invenit, apud me pariter in Lov. 5. et Gaertn. superest. Sed *nocturnos strepitus* modo memoravit. Passim hae voces commutari solent. V. infra ad 38, 17, 4. Insuper *excitatus* Voss. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. Non probo. *excitare* enim paullo ante praecessit. *Exeitus* autem hoc sensu commode dici, infra videbimus ad 7, 36, 2. Et has quoque voces *excitus* et *excitatus* a librariis confusas fuisse, docebunt, quae infra notabuntur, ad 28, 24, 4. Denique *Malius* Harlej. 2. *Mallius* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Manilius* Lovel. 4. et Haverk. V. ad Liv. 34, 53, 2. et hoc cap. §. 7. Paullo ante *Nam*, pro *Namque*, Lovel. 5. V. supra hoc cap. §. 2. Mox in verbis sequentibus *τὸ qui* deerat in Lovel. 1. ut verba haec *triennio ante consul fuerat* quasi per parenthesin dicta sint. V. supra hoc lib. ad c. 32, 8. Sed unum testem non audiendum censeo. *qui triennio ante consul fuit*, pro *fuerat*, praefert Leid. 2.

Armis adreptis, simul ad arma ceteros ciens] *abreptis* Leid. 1. sollemni scribarum errore. V. supra ad 2, 33, 7. *armis acceptis* Gaertn. Et haec etiam lectionis varietas nonnumquam in Mstis obvia est. V. viros doctos ad Valer. Max. 3, 3. ext. 1. et Cel. Burmann. ad Quinctil. 1. Inst. Or. 3. ut et Cel. Duker. ad Liv. 3, 70, 10. Adde, quae infra notantur ad 6, 8, 6. c. 16, 2. (* 21, 25, 3.) et alibi. Multo tamen frequentius ita ab iis peccatum est in verbis simplicibus *capere* et *rapere*. V. infra ad 6, 23, 5. *ereptis* Lovel. 3. Tum *simul*, quod in omnibus codicibus perstat, omittitur in vetustioribus excusis. Recte primus reposuit Aldus. Deinde, in alium ordinem vocibus digestis, *ciens ad arma ceteros* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Umbone ictum deturbat] Atqui et manum ejus amputasse narrat Diodorus [l. 14. p. 456.] *Μάρκος δέ τις*, inquiens, *Μάλλιος ἔνδοξος ἀνήρ, ἐκβοήσας ἐπὶ τὸν τόπον, τῷ μὲν ξίφει τὴν χεῖρα τοῦ προσαναβαίνοντος ἀπέκοψε, τῷ δὲ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ στῆθος ἀπεκύλισεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πέτρας.* GEBH. Ex uno hoc duos efficit Plutarch. et alteri manum praecisam, alterum umbone proturbatum refert in Camillo p. 142. *Πάντων δὲ πρῶτος Μάλλιος, ἀπαντήσας δυσὶν ὁμοῦ τῶν πολεμίων, τοῦ μὲν ἔφθασε διηρμένου κοπίδα τῷ ξίφει τὴν δεξιὰν ἀποκόψας, τὸν δὲ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ πρόσωπον ὦσεν, ὀπίσω κατὰ τῆς πέτρας.*

§. 5. *Cujus casus prolapsi quum primos sterneret*] Vet. lib. *cum proximos sterneret.* SIG. *Cui casus prolapsi* Harlej. 1. *Cujus caū prolapsi* Lovel. 4. *Cujus casu prolapsi* Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] *Cujus casū prolapsi* Portug. a m. 1. *Cujus casus plaxi* Fragm. Hav. *Cujus casus prolapsos cum proximos*

lum, qui jam in summo constiterat, umbone ictum
5 deturbat. Cujus casus prolapsi quum proximos ster-

sterneret Florent. a m. 2. *primos*, quod Sigonio displicuit, in nullo neque meorum, neque Hearnii Oxoniensium codicum superest, immo in unica tantum inveni ed. Basil. anni 1555. Ceteroquin *primus* et *proximus* in Mstis frequenter miscentur. V. supra ad 1, 35, 2. infra ad 9, 6, 1. c. 15, 11. c. 39, 8. 28, 35, 3. 29, 14, 9. 35, 11, 9. c. 22, 3. Cl. Jac. Gronov. ad 2, 33, 7. et Cortium ad Sallust. Jug. 19, 2. Sed *proximos* servant omnes reliqui, nisi quod *ceteros* sit in Lovel. 2.

Armisque omissis saxa, quibus adhaerebant, manibus amplexos trucidat] *armis omissis* Harlej. 2. et Lovel. 4. Tum *adhaeserant* Lovel. 2. *inhaerebant* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Cicero 2. de Nat. Deor. 39. *Quot genera, quamque disparia partim submersarum, partim fluitantium et innantium belluarum, partim ad saxa nativis testis inhaerentium.* Alterum tamen, pro quo stant reliqui, et inter eos integerrimi codices, praefero. Cic. 4. Acad. Quaest. 3. *Ad quamcumque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, tamquam ad saxum, adhaerescunt.* Orat. pro Sextio 8. *Ne Scyllaeo illo aeris alieni in freto ad columnam adhaeresceret, in tribunatus portum perfugerat.* Denique *trucidant*, praeter unum Lovel. 2. uno ore omnes, quos adhibui, codices, ut et editio Parm. in quo sensum non video, nisi forte hunc, quemadmodum unius prolapsi casus proximos straverit, ita proximos prostratos casu suo trucidasse alios. Sed sequor dictum Lovel. et reliquos editos, *trucidat* praeferentes, idque refero ad Manlium. Nam alterum illud mox sequetur his verbis, *ruina tota prolapsa acies in praeceps deferri.*

Jamque et alii congregati telis missilibusque saxis proturbare hostes] Et hunc locum corrumpit Palat. sec. *jamque alii congregati telis missilibus saxisque perturbant hostes.* Non putat dictum bene *saxum missile.* Nam *missile* est βέλος, quodcumque quod mitti potest. Apollinius 1, 994.

— — — τοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ
Πέτρας ἀμφιῤῥώγας ἀερτάζοντες ἔβαλλον.

Florus 3, 8. *Primo impetu ingenti lapidum saxorumque nimbo classem operuerunt.* Euripides Bacchis 1094.

Πρῶτον μὲν αὐτοῦ χερμάδας κραταβόλους
Ἐρίπτον, ἀντίπυργον ἐπιβᾶσαι πέτραν.

Andreas edidit: *jamque et aliis conglobatis telis missilibusque saxis perturbare hostes.* Infra 23, 19. *Nuda corpora ad missilium telorum ictus praebentes.* 27, 18. *Ipsi contra saxa, quae locus strata passim, omnia ferme missilia, praebet, ingerere.* GEBH. Quam ex ed. Andreana lectionem notavit Gebhardus, etiam servant omnes typis excusi, quos vidi, usque ad Aldum, qui ei subposuit, quod nunc recte editur. *jamque et aliis congrati* Leid. 1. *jamque et alii*

fierneret, trepidantes alios, armisque omissis saxa, quibus adhaerebant, manibus amplexos, trucidat. jamque et alii congregati telis missilibusque sa-

cognati Fragm. Hav. *jamque et aliis congregati* Harloj. 1. *jamque alii congregati* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *congloba*re alibi saepe Livius usus est. V. supra hoc lib. ad c. 41, 6. Nullis tamen mutatis eam lectionem agnoscentibus, *congregati* germanum esse puto, et alterum ex glossa natum. Praeterea *telis missilibusque et saxis* unus Lovel. 4. [Veith.] Sed reliqui omnes *telis missilibusque saxis*. Et recte. *lapides missiles* inter tela Romanorum supra memorantur. 1, 43, 7. *Quinta classis aucta, centuriae triginta factae: fundas lapidesque missiles hi secum gerebant.* 27, 15, 5. *Naves tormentis et saxis, omnique missilium telorum genere instruit.* Praesertim saxa a Romanis aliisque congerebantur in loca ardua, ut in subeuntes dejicerent, iisque se defenderent. Infra 9, 24, 5. *Per arduae ac prope invia in arcem ducit; pluribus quam pro numero virorum missilibus telis eo conlatis. Ad haec saxa erant, et temere jacentia, (ut fit in asperetis) et de industria etiam, quo locus tutior esset, ab oppidanis congesta.* 38, 19, 6. *Minima adparatus missilium telorum cura fuit, quod saxa adfatim praebituram asperitatem ipsam locorum credebant.* 44, 35, 21. *Romani ab ea multitudine, quae disposita in turribus stabat, omni genere missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur.* Tacit. 3. Hist. 27. *Densa testudine succedunt. Romanae utrimque artes: pondera saxorum Vitelliani provolvunt.* Deinde *perturbare hodie* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] sollemni aberratione. V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 447. et Rhenan. ad Tacit. 11. Ann. 8. Adde Doct. Torren. ad Val. Max. 2, 8. ext. 8. *Proturbare* est propellere, dejicere, sive, quod mox praecessit, deturbare. Eodem tamen sensu etiam *perturbare* poni, Vossius Gifanii auctoritate evincere conatur ad Justin. 3, 4, 12. Verum loca, quae laudarunt, mendae suspecta sunt. Certe apud Caesar. 7. Bell. Gall. 8. *deturbare*, non *perturbare*, reditur. apud Valer. Max. *proturbatus*, pro *perturbatus*, viri docti ex Mstis vindicarunt. apud Justin. quidem editi nonnulli habent *perturbatus*, sed scripti *proturbatus* servant. Unus denique locus ex auct. ad Herenn. 4, 8. emendatione indigere videtur, in quo legendum puto, *praecipitem proturbatis ex ea civitate.* Ingenue tamen fateor, *perturbatis* etiam legi in cod. Mso, quem servat bibliotheca Trajectina.

Ruinaque tota prolapsa acies in praeceps deferri] Et hic etiam simili aberratione *perlapsa acies* in Gaertn. V. ad 9, 10, 7. *Prolabi* est cadere in terram. Supra hoc lib. c. 21, 16. *Convertentem se inter hanc venerationem traditur memoriae prolapsum cecidisse.* 27, 32, 5. *Ibi equus pilo trajectus quum prolapsum per caput regem effudisset.* Deinde *defertur* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. C. et margo codicis N. [Veith.] Nisi tot,

xis proturbare hostes, ruinaque tota prolapsa acies
6 in praeceps deferri. Sedato deinde tumultu, reliquum noctis (quantum in turbatis mentibus poterat, quum praeteritum quoque periculum sollicitaret)
7 quieti datum est. Luce orta, vocatis classico ad concilium militibus ad tribunos, quum et recte et

et inter eos primae notae, codices suaderent, vulgatae lectioni, cui ferme levioris tantum fidei Msti adhaerent, controversiam non moverem; nunc tamen a scriptis non recedendum puto, quamvis etiam alia forma praecesserit *proturbare*. Saepe enim in simili orationis forma verbo infinito subjicitur finitum. Supra 2, 28, 11. *In eos multitudo versa, ostentare vincula sua. Haec se meritos dicere. Postulare minaciter, ut senatum vocarent, curiamque ipsi circumsistunt.* ubi Sigonius *circumsistere* malebat. Sed vide, quae Cl. Dukerus ad eum locum notavit. c. 44, 5. *Praeceptis Appii moniti Patres et universi comiter ac benigne tribunos adpellare: et consulares partim gratia, partim auctoritate obtinuerunt.* ubi tamen *adpellare* contracte pro *adpellavere* capi potest. 3, 8, 1. *Inde paullatim defuncta morbis corpora salubriora esse incipere; versisque animis jam ad publicam curam P. Valerius Publicola consules creat.* 9, 40, 14. *Jam strage hominum armorumque insignium campi repleri, ac primo pavidos Samnites sua castra accepere.* (* 22, 47, 5. et 6. 34, 37, 1.) Contra verbo finito subjungitur etiam infinitum. Supra cap. praec. §. 6. *Locus ipse admonebat Camilli, et magna pars militum erat, qui ductu auspicioque ejus res prospere gesserant: et Caedicius negare, se commissurum* etc. 2, 55, 5. *Quo ferocius clamitabat, eo infestius circumscindere et spoliare lictor.* 8, 28, 3. *Perlicere adolescentem sermone incesto est conatus: dein minis territare, atque admonere fortunae: postremo nudari jubet.* (* v. Burm. ad Lucan. 4, 265.) Si quis tamen vulgatum pertinaciter defendendum existimet, non adversabor; praesertim quum ita etiam in Florent. esse, nunc tandem videam.

§. 6. *Sedato deinde tumultu*] *Sedatoque deinde* priscae edd. Primus Aldus expunxit *τὸ que*; cum quo etiam stant codd. scripti. *Sedato inde tumultu* Gaertner. V. infra ad 36, 24, 10. Paullo post, pro *turbatis mētibus*, sive *mentibus*, Leid. 1. et Harlej. 1. praeferunt *turbatis metibus*, Haverk. *turbatis moetibus*, id est *moenibus*.

§. 7. *Vocatis classico ad concilium militibus ad tribunos*] *revocatis* Leid. 2. Deinde *consulum* Lovel. 2. *ad consilium* Leid. 1. Lovel. 1. 4. Portug. et ed. Parm. Male. *concilium* enim hoc loco notat conventum, concionem. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5. At concio omnino *consilium* dici nequit, immo *concio* et *consilium* distinguuntur infra 9, 15, 1. *Dimissa concione consilium habitum.* Insuper *ab tribunis* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et

perperam facto pretium deberetur; Manlius primum ob virtutem laudatus donatusque, non ab tribunis solum militum, sed consensu etiam militari: cui 8 universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt. rem dictu parvam, ceterum inopia fecerat eam argumentum

Haverk. quod ferri potest. Nam ita saepe consul aliive magistratus non modo dicuntur *vocare senatum*, *consilium*, vel *in senatum*, *in consilium*, verum etiam *classico vocare ad concilium*, *ad concionem*. Infra 7, 36, 9. *Ubi ad praetorium ventum est, consul classico ad concionem convocat.* 8, 32, 1. *Haud multo post dictator advenit, classicoque extemplo ad concionem advocavit.* Non quasi revera ipsi ad concionem conveniendi signum classico dederint, sed id fieri jusserint per eos, qui huic rei praepositi erant. Liv. 8, 7, 14. *Quod ubi audivit consul, extemplo, filium aversatus, concionem classico advocari jussit.* Optimi tamen codd. stant pro recepta lectione, quam etiam veriorem arbitror. Neque displicere debet *vocatis ad concilium ad tribunos.* Similiter enim infra 8, 7, 12. *Cum ovante gaudio turma in castra, atque inde ad praetorium ad patrem tendit.* (* v. ad 31, 42, 6.)

Quum et recte et perperam facto pretium deberetur] *recte et pperam*, sive *properam*, Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *facto pretō* codex posterior. Mox *Malius* Harlej. 2. *Mallius* Lovel. 3. Gaertn. et Voss. 2. V. paullo ante hoc cap. §. 4.

Non ab tribunis solum militum, sed consensu etiam militari] *non a tribunis solum* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. et editi ante Aldum. *ne a tribunis solum* Haverk. Deinde *sed etiam consensu* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Cui universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus* etc. *contulerunt*] Repudianda est antiqua quorundam librorum lectio, qui habent *sex libras farris*, *sex quartarios vini*. Etenim Plutarchus in Camillo [p. 143.] ita vertit. Σίτου μὲν ἡμίλιτρον, οἴνου δὲ κοτύλης Ἑλληνικῆς τέταρτον. Eodem modo 7, [37, 3.] *Libras farris*, *sextarios vini contulerunt.* SIG. Omnes hic codices, alii magis, alii minus, mendosi sunt. *selibras fari sed quartarios vini* Leid. 1. *sex liberas farris et quartarios vini* Leid. 2. *sex libras farris et quartarios vini* Voss. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. Klock. et Hearnii Oxon. B. C. et L. 1. *sex libras farris set quartarios vini* Harlej. 1. *sex libras farris sex quartarios vini* Lovel. 5. *sex libras farris sex quartarios vini* Lovel. 2. 4. Portug. Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. Adparet, plerosque librarios genus loquendi non intellexisse, et indefinitum, ut putabant, iis displicuisse, quum tamen definite indicet Livius, quemque unam selibram farris et unum quartarium vini contulisse. V. supra ad 4, 15, 6. *selibras* autem, non *sex libras*, legendum esse, evincit etiam locus infra 6, 17, 5. *Selibrisne farris gratiam servatori patriae relatam?* ubi ita

ingens caritatis, quum, se quisque victu suo fraudans, detractum corpori atque usibus necessariis
9 ad honorem unius viri conferret. Tum vigiles ejus loci, qua fefellerat adscendens hostis, citati: et quum in omnes more militari se animadversurum

etiam optimi praeferunt codd. in reliquis similiter, ut hoc loco, erratur. Praeterea *cum universi*, pro *cui universi*, Lovel. 5.

Inopia fecerat eam argumentum ingens caritatis] *inopiam fecerat eam* Florent. Tum *argumentum ingens pietatis* se in margine Oxon. N. invenisse, Hearne monuit. Liv. 7, 40, 3. *Omnes caritate cives, praecipue milites, et ante alios suum exercitum complexus.*

Se victu suo defraudans] Est *victu suo fraudans*. RHEN. *metu suo* Lovel. 5. a m. 1. et Gaertn. Praeterea *fraudans*, ut Rhenanus in cod. suo reperit, et ex mente ejus Frobenius anno 1535. edidit, superest etiam in omnibus meis. Supra 2, 10, 13. *In magna inopia pro domesticis copiis unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* Ubi plura vide.

Ad honorem unius viri conferret] *Tò viri* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *conferrent* Haverk. *deferret* Voss. 1. a m. 1. pro quo recte inter versus emendatur altera manu *conferret*. Ita mox verbis praecedentibus, *Cui universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt.* 2, 10, 13. loco modo laudato. *Unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* 7, 37, 3. *Libras farris sextarios vini contulerunt.* Usurpatur etiam idem verbum de pecuniis, quae contribuuntur. Supra hoc lib. c. 20, 5. *Auctor erat stipendii ex ea pecunia militi numerandi, ut eo minus tributi plebes conferret.* Ubi vide.

§. 9. *Tum vigiles ejus loci, quos fefellerat adscendens hostis*] Mendosa dictio est *quos*. Scribe, *qua fefellerat ascendens hostis*, ut referatur ad praecedentes duos genitivos *ejus loci*. RHEN. *vigiles illius loci* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *vigiles hujus loci* Gaertn. Tum *quos fefellerat ascendens hostis*, ut ante Rhenanum legebatur, in uno inveni Haverk. pejus adhuc *quem fefellerat ascendens hostis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *quem fefellerant ascendentes hostes* Lovel. 4. [Veith.] *quos fefellerant ascendentes hostes* Harlej. 2. Portug. Gaertner. et Hearnii Oxon. B. et C. Etiam *qua fefellerant ascendentes hostes* Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Fragm. Hav. Sed *fefellerat adscendens hostis* verum est. V. infra hoc libro ad c. 50, 2. Insuper *quā*, id est *quam*, *fefellerat* Harlej. 1. manifesta librarii aberratione, pro quo datum est *quem fefellerat* in codd. memoratis; et hinc iterum factum fuit *quos fefellerat*, ut vulgo ante Rhenanum exstitit. Sed recte Rhenanus *qua fefellerat*, ut servant Florent. Leid. 1. et Lovel. 2. *qua*, est qua parte. V. infra ad 10, 14, 4. Id autem recte convenit, licet praecesserit *ejus loci*. Liv. 7, 33, 10. *Illa omnia, qua nunc erectae micant hastae, patefacta strage vasta*

Q. Sulpicius tribunus militum pronunciasset; consentiente clamore militum, in unum vigilem conjicientium culpam, deterritus, a ceteris abstinuit: reum haud dubium ejus noxae, adprobantibus cunctis, de saxo dejecit. Inde intentiores utrimque 10 11

cernetis. 25, 21, 4. *Qua fugam inclinaturam credebat, omnia itinera insidere jubet.* 33, 29, 9. *Evastatis prius agris, qua ab Elatia duo diversa agmina iere.* 42, 1, 11. *Singula jumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant.* 45, 9, 5. *Omnia, qua Persarum prope inmenso spatio imperium fuerat, suae ditionis fecit.* (* 10, 5, 6. 35, 4, 4.) Cic. pro lege Manil. 9. *Medeam praedicant in fuga fratris sui membra in iis locis, qua se parens persequeretur, dissipavisse.* V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 38, 6. ad Catil. 57, 3. De verbo autem *fallere* absolute sine casu posito inferius videbimus ad 41, 2, 2. Mox *citati* exulat ab Haverk.

P. Sulpicius tribunus militum pronunciasset] *Q. Sulpicius*, ut ante dixi. SIG. *P. Sulpicius* servant Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. C. et N. [Veith.] Sed v. supra ad c. 36, 12. Praeterea *pronunciaret* Lovel. 2. 4. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] *pronunciet* Leid. 1. [*conferente clamore* Veith.]

§. 10. *In unum vigilem conjicientium culpam*] *in unum vigiliae* Harlej. 2. Tum *comicientium* Lovel. 3. *concientium* Florent. Leid. 1. et Harlej. uterque, *conicientium* Leid. 2. Gaertner. Lovel. 1. 2. 5. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 10, 9. Mox *ab ceteris abstinuit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav.

Reum haud dubium ejus noxae etc. *de saxo dejecit*] *rerum haud dubium* Leid. 1. quomodo librarii etiam alibi peccare soliti fuere. V. supra ad 2, 61, 6. 4, 42, 6. 6, 24, 8. 9, 8, 3. (* 26, 30, 12.) Adde Cel. Burm. ad Suet. Tib. 30. et Cortium ad Plin. 3. Epist. 9, 4. Non dissimili errore *rerum* pro *reorum* alibi datum est in Mstis. V. ad 6, 16, 8. Deinde *se saxo dejecit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *de saxo projecit* Voss. 2. a m. 1. Lovel. 4. Portug. et Haverk. [Veith.] Male. Infra 6, 20, 12. *Damnatum tribuni de saxo Tarpejo dejecerunt.* 7, 10, 3. *Me ex ea familia ortum, quae Gallorum agmen ex rupe Tarpeja dejecit.* Auctor. Epit. Liv. 59. *Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo praeteritus erat, de saxo dejici jussit.* Ubi alia exempla ex eodem scriptore vide. *Dejicere de saxo* autem dictum eadem forma, qua *devolare de tribunali*, et similia plura. Livium enim solitum fuisse, verbo cum praepositione composito eam ipsam praepositionem in regimine addere, supra vidimus ad praefat. §. 11.

§. 11. *Inde intentiores utrimque custodiae esse*] *Unde intentiores* Portug. *Unde intensiores* Haverk. (* v. Burm. ad Suet. Ner. 48.) *Inde* et *unde* saepe a scribis confunduntur. V. ad 39, 33, 5. *intentiores* autem, pro quo stant omnes reliqui Msti,

custodiae esse; et apud Gallos, quia vulgatum erat, inter Vejos Romamque nuncios commeare; et apud Romanos, ab nocturni periculi memoria.

1 XLVIII. Sed ante omnia obsidionis bellique ma-
2 la fames utrimque exercitum urguebat: Gallos pe-

(nisi quod *interiores* sit in Lovel. 1.) omnesque impressi, Livius potius adhibere solet, quam alterum illud *intensiores. intentiores custodiae*, ut *intentior custodia*, sed alio sensu, infra 39, 19, 2. *Magistratibus Ardeatium praedicendum, ut intentiore eum custodia adservarent.* (23, 19, 11.) Deinde *intentiores utrisque custodiae esse* Voss. 2. et Lovel. 3. *intentiores utriusque custodiae esse* Gaertn. *intentiores utrique custodia esse* Leid. 1. ubi ultima litera *τοῦ custodiae* intercepta est a prima sequentis vocis *esse*. nam *intentiores utrique custodiae esse* Lovel. 5. Harlej. 1. et Fragm. Hav. quod eo sensu admitti posset, si *utrique* accipiatur casu tertio numero singulari, et intelligatur *utrique* nempe Gallis et Romanis. Adparet autem cuique, *utrique* et *utrique*, sive *utrimque*, facillime in Mstis confundi posse. V. infra ad 6, 31, 8. Neque existimandum est, si recipiamus *utrique*, non recte subjungi *apud Gallos, apud Romanos*. Livium enim in eadem periodo, ut orationem tanto magis variaret, subinde regimen mutasse, infra videbimus ad 38, 39, 10. Reliqui tamen, et inter eos optimus Florent. *utrimque* tuentur.

Quia vulgatum erat inter Vejos Romamque nuncios commeare] *quia solitum erat* Voss. 2. et Lovel. 3. *quia erat vulgatum* Lovel. 4. Deinde *inter Vejos et Romam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *inde Vejos Romamque nuncios commeasse* Lovel. 2.

Et apud Romanos ob nocturni periculi memoriam] Codex Vormaciensis habet *ab nocturni periculi memoriam*. Lego *memoria*. Sicque dictum erit *ab nocturni periculi memoria*, ut *ab re male gesta*, et *ab rebus secundis*, et, quod hic mox sequitur, *ab incendiis torrido*. De quo loquendi modo supra admonuimus. RHEN. Vet. lib. *nocturni periculi memoria*. SIGON. Lectionem, quae ante Rhenanum exstitit, se in Oxon. B. N. et C. invenisse, Hearne monuit. *ob nocturni periculi memoria* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nocturni periculi memoria*, omissa praepositione, Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Oxon. L. 2. apud Hearnium. [Veith.] *nocturni ppl'i memoria*, id est *populi*, Haverk. ubi librarius compendia *picli* et *ppl'i* perperam confudit. *ab nocturni periculi memoriam* Florent. Verum *ab nocturni periculi memoria*, quemadmodum Rhenanus recte, partim ex Msto, partim ex conjectura, emendavit, exhibent Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. Klock. et Hearnii Oxon. L. 1. quod Gronovius in contextum recepit. Ejus autem lectionis illud, quod vulgo in primis editionibus circumferebatur, glossema esse existimari debet. V. Rhenanum supra ad 4, 31, 9. et quae notantur infra ad 24, 30, 1. et ad 26, 1, 3.

ſtilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos caſtra habentes, tum ab incendiis torrido et vaporis pleno, cineremque, non pulverem modo, ferente, quum quid venti motum eſſet. quorum intolerantis- 3
sima gens, humorique ac frigori adsucta, quum ae-

§. 1. *Ante omnia obsidionis bellique mala*] *antea* male Leid. 1. *ante obsidionis bellique omnia mala* Leid. 2. et Lovel. 1. *ante omnia obsidionisque mala* Lovel. 4.

Fames utrimque exercitum urgebat] Praefero, quod eſt in duobus scriptis Hearnii, *utrumque*. Si enim *utrimque* scripsisset Livius, crederem etiam dicturum fuiſſe *exercitus* numero plurali. DUK. *utrumque exercitum* Lovel. 2. Hearnii Oxon. C. et Neap. Latinii. Verum reliqui scripti mei ut et omnes typis exarati in receptum *utrimque* conspirant. Alibi *utrimque* et *utrumque* confunduntur in scriptis. V. infra ad 21, 45, 1. Deinde *oriebat* Harlej. 1. *urguebat* Leid. 1. et Lovel. 3. de qua scribendi ratione v. quae olim notavi ad Silii Ital. 6, 265. quibus adde Cortium ad Salluſt. Jug. 24, 3. et quos ibi laudavit. (* ad Liv. 5, 36, 6.)

§. 2. *Gallos pestilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos castra habentes, tum ab incendiis torrido*] *pestilentiae etiam* Haverk. Sed in fine vocis *pestilentiae* adhaesit prima litera sequentis *etiam*. V. infra ad 40, 7, 8. Hinc *tum lecto* etc. *tum ab incendiis* Lovel. 4. *tum loco* etc. *tum ab incendiis* Voſſ. 1. Lovel. 2. 5. a m. 1. Haverk. et excusi vetuſtiores. *cum loco* etc. *cum ab incendiis* Portug. V. ad 6, 23, 3. Deinde *jacentes inter tumultos* Lovel. 5. a m. 1. V. ad 7, 34, 9. *jacentes inter tumulos* Lovel. 2. 4. 5. a m. 2. Harlej. 1. *jacentes ter tumulos* Leid. 1. Ceterum per *tumulos* intelligi poſſe sepulchra mortuorum, tam Romanorum a Gallis interemtorum, quam ipsorum Gallorum, peſtilentia absumtorum, nisi insepulta jacuiſſe cadavera Livius innueret, Doujatius exiſtimat. Verum potius intelligo ipsos colles, in quibus Roma urbs sita erat. In ipsa enim urbe caſtra posuerunt. Et Servius, *tumulum* collem et sepulchrum significare, docet ad Virg. 3. Aen. 22. Mox *torridos et vaporis plenos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 3. *Quorum intolerantissima gens est, humorique ac frigori adsueta, tum aestu et angore vexati vulgatis velut in pecora morbis morerentur*] Vet. lib. *humori ac frigori assueta*. Vet. item lib. *cum aestu et algore vexata velut in pecua morbis moreretur*. Haec enim omnia referuntur ad vocem illam *gens*. Alii libri *languore*, non *algore*, habent. SIG. *tum aestu et languore vexati, vulgatis velut in pecua morbis* reſtitui, fidejubentibus tribus Palat. Nam vetus editio *angore*. Sigoniana *algore*, quod miror. Neque enim convenit narrationi. Etiam erat in iisdem tribus *pecua*, non *pecora*, quod tamen mansit in excusis. et 35, [21, 6.) iterum usurpat *pecua* Livius. GRUTER. Primum Sigonius *humori*, pro *humorique*, quod edebatur, et MSS. alii servant. perinde ut c. 49. *Sed Diique et homines*, ingerit, *sed Dii et homines*,

ſtu et angore vexata, vulgatis velut in pecua morbis,

quasi operae pretium sit. Deinde, *cum aestu et algore vexata*, etc. *moreretur*, pro eo quod erat, *tum aestu et angore vexati*, etc. *morerentur*. Addit, alios *languore*, non *algore*, habere. Hinc, admissis quibusdam, aliis repudiatis, finxere vulgatum. Et *vexata* quidem omnes apud me olim editi ante Curionem: omnes tamen, ut et MSS. *morerentur*: quatuor quoque membranacei ignorant *τὸ est*. Sic enim referunt *intolerantissima gens, humorique et frigori assueta cum aestu et angore*. Hinc nobis spes evadendi ex tam molesta longaque periodo, quae et adscivit aliena, et sequentem capite mulctavit. Finire possumus superiorem orationem, et ponere *τελείαν σιγὴν* post *τὸ adsueta*. Et dixerit hactenus, accidisse, ut utrumque exercitum fames, Gallos etiam pestilentia urgeret, castra habentes loco cum inter tumulos jacente, tum pleno vaporis et incendiis torrido, sed et cinerem, non modo pulverem, simul ventus incubuisset, erigente et ferente, quae omnia nulli minus ferenda, quam Gallis, et humori et frigori adsuetis. *Quum*, pergit, *aestu et angore vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur, jam pigritia singulos sepeliendi promiscue acervatos cumulos hominum urebant*. Quid autem commeruit, cur mutaretur *τὸ angore?* Suetonius Tiberio [49.] *Cn. Lentulum augurem metu et angore ad fastidium vitae ab eo actum*. Noster 3, [6, 3.] *Ea colluvio mistorum omnis generis animantium et odore insolito urbanos, et agrestem confertum in arcta tecta aestu ac vigiliis angebat, ministeriaque invicem et contagio ipsa vulgabat morbos*. Volebam aliquando: *motum esset. Quorum intolerantissima gens, humori ac frigori assueta, quum aestu et angore vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur: jam pigritia*. Ut Statius in 7. Thebaïdos [605.]

— — *subeunt Tegeaea juventus*
Auxilio tardi.

Quod si quis malit, sequatur. J. FR. GRON. *quorum intolerantissima* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed scriptum fuerat *intolerantissima*. Errore deinde librarii nota suprascripta omissa est. V. infra ad 9, 18, 1. (* 26, 22, 14.) Ex eodem fonte ortum est, quod in Mstis modo *cunctatius* ac *moderatius*, modo *cunctantius* ac *moderantius* scribatur; de quo v. Cel. Burm. ad Suet. Caes. 19. Hinc *τὸ est* tantum in Florent. Harlej. 2. Portug. et Haverk. inveni. Reliqui omnes, ut et quinque Oxonienses Hearnii, id verbum abjiciunt. Deinde, *τοῖς que* deficiente, *humori ac frigori* Sigonii vet. lib. consentientes praeferunt Lovel. 3. Voss. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. *iemi ac frigori* Lovel. 2. Reliquorum itaque et inter illos optimorum auctoritas copulam servandam docet, sive accipere malis, pro *quorum intolerantissima, adsuetaque humori ac frigori*, sive pro *quorum intolerantissima, adsueta humorique ac frigori*, de quo videbimus ad 10, 30, 2. *umerique ac frigori* Leid. 1. qui error ex omissa a principio vocis adspiratione natus est. *umorique ac frigori* Florent. *hiemique ac frigori* Hearnii Oxon. B. quae lectio ex glossa profluxisse videtur. *virorumque ac frigori* in-

moreretur; jam pigritia singulos sepeliendi promi-

signi scribarum aberratione ejusdem Oxon. L. 2. *virorique ac frigori* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Postea *quum aestu et algore* Lovel. 5. a m. 2. Harlej. 2. Haverk. et apud Hearnium Oxon. L. 1. quorum librarii duobus his diversis incommodis Gallos vexatos credidere, eaque hic jungenda esse, quemadmodum alibi saepe junguntur. Apud Horat. in Art. Poët. 413.

Multa tulit fecitque puer. sudavit, et alsit.

Plinius 14, 2. *Siccitate magis quam imbre, aestu quam algore vexantur.* Verum non adverterunt ad praecedentia, quibus describuntur tamquam humori ac frigori adsueti, ideoque aestus intolerantissimi. Servandum itaque *quum aestu et angore*, quod etiam in ceteris meis atque Hearnii Oxoniensibus superest, nisi quod perperam *aestu et languore* sit in Lovel. 3. *gestu et angore* in Lovel. 5. a m. 1. Et quidem *aestus* referri debet ad solem, qui incommodus magis est in convallibus ac loco, qui tumulis cinctus erat, *angor* autem ad vaporem ac cinerem vento motum, cujus utriusque intolerantissimi erant Galli humori ac frigori adsueti. Insuper, *gens* etc. *vexati* etc. *morerentur* Livio non indignam locutionem esse, ultro confiteor. *gens vexati*, ut *pars effusi*; de quo v. ad 27, 1, 12. *duo millia relicti*; de quo v. ad 37, 39, 12. *gens morerentur*, ut *gens Julia nuncupant*, de quo v. ad 1, 3, 2. An tamen hoc loco Livius ita loqui voluerit, dubito. Certe *vexata moreretur* Voss. 2. Leidens. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Voss. 1. a m. 2. *vexata moriretur* Lovel. 3. *vexata morerentur* Voss. 1. a m. 1. Hearnii Oxon. C. et editi, quos vidi, ante Froben. anni 1535. *vexato moreretur* in Oxon. N. *vexati moreretur* in B. *vexati morerentur* in L. 1. et 2. se invenisse, Hearne monuit. Ultimum etiam est in Florent. Si quis nihilominus *vexati morerentur*, quod editio modo memorata Frobenii recepit, trium ultimo loco memoratorum codicum fide recipiendum existimet, non multum adversabor. Ego tamen plerorumque codicum auctoritatem sequor. Denique *vulgatis velut in peccora morbis* Lovel. 5. *vulgatis velut in pecore morbis* Harlej. 2. *vulgatis velut impetu morbis* Leid. 2. et Lovel. 4. *vulgatis velut ipetu a morbis* Lovel. 1. Reliqui omnes mei et Hearnii codd. exhibent *vulgatis velut in pecua morbis*, nisi quod unus Lovel. 3. *veluti in pecua* praeferat. Antiquiores editi modo *veluti in pecora*, modo *veluti in pecua*, modo *velut in pecora* praeferunt usque ad Sigonium, qui *velut in pecua* reposuit. Et tamen proximi editores ei dicto audientes esse recusarunt usque ad Gruter. qui similiter recepit, et post eum recentiones omnes. Recte. Nam, a *pecu* formatum *pecua* Livio non insolitum esse, docet locus a Grutero productus, cui addo alium ex 26, 34, 5. *Pecua captiva, praeter equos, restituenda censuerunt dominis.* Eadem voce et alios usos esse, patet ex G. J. Vossio 4. Gramm. 17.

Pigritia singulos sepeliendi, promiscue acervatos cumulos hominum urebant] *To sepeliendi* culpa scribae omittitur in Leidens. 2. Deinde *promisce* Florent. et Leid. 1. V. supra ad 3, 47, 7.

Bustorumque inde Gallico-

scue acervatos cumulos hominum urebant: bustorumque inde Gallicorum nomine insignem locum fece-
4 re. Induciae deinde cum Romanis factae, et conloquia permissu imperatorum habita: in quibus quum idemtidem Galli famem objicerent, eaque necessitate ad deditionem vocarent, dicitur avertendae ejus opinionis caussa multis locis panis de Capito-

rum nomine insignem locum fecere] Leid. 1. praefert *bustorum inde Galli quorum*, perperam una voce in duas divisa, et litera *c* in *qu* mutata; de quo v. ad 9, 2, 15. Hinc, quod forte sensum idoneum non redderet, una litera mutata factum *bustorumque inde Galli suorum*, quod habent Harlej. 2. Portug. a m. 1. Haverk. et Lovel. 2. 4. ac 5. a m. 2. in quo in a m. 1. pro *suorum* scriptum fuerat *eorum*. Sed pro eo *bustorumque inde Gallicorum suorum* habet Gaertn. Deinde *fecerant* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *fecerunt* Harlej. 2. Lovel. 2. 4. Portug. et Haverk. Ceterum originem nominis *bustorum Gallicorum* paullo aliter tradit Varro 4. de ling. Lat. p. 37. *Locus ad busta Gallica, quod, Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possederunt urbem, ibi coacervata ac consita.* Eorum etiam meminit Liv. 22, 14, 11. *Illo ipso die media in urbe, qua nunc busta Gallica sunt, et postero die citra Gabios cecidit Gallorum legiones.*

§. 4. *Induciae deinde cum Romanis factae, et conloquia permissu imperatorum habita*] *factae, inde colloquia* Fragm. Hav.

Quum idemtidem Galli famem objicerent] *quum intenti Galli* Gaertn. Male. *idemtidem*, quod in ceteris constanter superest, Livius frequenter adhibuit pro subinde, saepe. Ita 4, 20, 8. *Magistratuum libri, quos linteos in aede repositos Monetae Macer Licinius citat idemtidem auctores.* 5, 25, 4. *Camillus idemtidem omnibus locis concionabatur.* et saepissime alibi. Deinde *obicerent* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 2, 10, 9.

Eaque necessitate ad deditionem vocarent] *eademque necessitate* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. obvia passim in Mssis diversitate scripturae. V. ad 10, 10, 6. Tum *ad dedicationem* Portug. Ita etiam supra in Mssis peccabatur hoc lib. c. 32, 3. 8, 12, 6. et alibi. Denique *vocare* Florent.

Dicitur avertendae ejus opinionis caussa multis locis panis de Capitolio jactatus esse] Id autem in quiete monuit Jupiter, inde *Pistor* dictus. Lactant. 1. Div. Inst. 20. *Eodem tempore Jovi quoque Pistori ara posita est, quod eos in quiete monuisset, ut ex omni frumento, quod haberent, panem facerent, et in hostium castra jactarent; eoque facto soluta est obsidio, desperantibus Gallis, inopia subigi posse Romanos.* KLOCH. *dicitur quod avertendae* etc. *panis* etc. *jactus est* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. a m. 2. qui a m.

lio jactatus esse in hostium stationes. Sed jam ne- 5
que dissimulari, neque ferri ultra fames poterat. Itaque, dum dictator delectum per se Ardeae habet, magistrum equitum L. Valerium a Vejis abducere exercitum jubet, parat, instruitque, quibus haud inpar adoriatur hostes: interim Capitolinus 6
exercitus, stationibus vigiliisque fessus, superatis

1. habet *ēē*, id est *esse*. Verum hanc stribligimem non ipsius Livii, sed librariorum ejus esse, quilibet videt. *jactus* etiam est in multis edd. vett. *jactus* autem pro *jactatus*, v. ad 10, 37, 10. dicitur etc. *panes* etc. *jactatos esse* Harlej. 1. et Portug. a m. 1. V. supra ad 1, 31, 8. Aliis tamen codicibus dissentientibus, solis his obediendum non est. Sed *tò esse* deficit in Lovel. 2. 4. 5. [Veith.] Deinde *advertendae ejus opinionis caussa* Fragment. Hav. V. ad 6, 23, 8. *averteadae opinionis caussa*, una voce omissa, Leid. 2. *avertendae ejus oppi caussa* Fragm. Hav. *avertendae ejus obsidionis caussa* Hearnii Oxon. L. 1. Ceterum eamdem historiam etiam narrari ab Ovidio 6. Fast. 350. et Floro 1, 13. observat Doujatius.

§. 5. *Dum dictator delectum per se Ardeae habet*] *dum haberet* Leid. 7. Harlej. 2. et Lovel. 1. V. ad 1, 40, 7. Tum *dilectum* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7. [*poterat. Jamque dum* Veith.]

Magistrum equitum L. Valerium a Vejis abducere exercitum jubet] *magistrum eq; i. Valerium* Leid. 1. *magistrum eque. i. Valerium* Harlej. 1. *magistrum eque L. Valerium* Florent. Vox *equitum* deficit in Lovel. 5. a m. 1. praenomen Valerii in Lovel. 2. Tum *ab eis* Leid. 1. *v* mutato in *b*. V. supra ad 4, 31, 9. *ab Vejis*, vel *Veis*, Voss. ambo, Leid. 2. Portug. Lovel. quinque, Haverk. et Fragment. Hav. Denique *ducere exercitum* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. Si quid mutandum, legerem *a Vejis adducere exercitum*, nempe Ardeam, ubi Camillus degebat: quae lectio superest in Lovel. 2. Ita *advocare ab armis* supra Rhenanus restituit 3, 16, 6.

§. 6. *Interim Capitolinus exercitus, stationibus vigiliisque fessus*] *Tò Interim* deficit in Harlej. 1. Tum *stationibus vigiliis fessus*, sine copula *que*, Leid. 2. Lovel. 5. et Harlej. 1. Atque ita se in Rott. Helm. et Voss. 1. invenisse, supra monuit Gronov. ad 4, 3, 12.

Superatis tamen humanis omnibus malis] *super tamen humanis* Klock. *superatis tū humanis* Lovel. 2. V. ad 22, 17, 5. *superatis tantum humanis* Voss. 2. An voluit librarius? *superatis tantum non humanis omnibus malis*. De quo v. ad 4, 2, 12. Potius tamen est, ut existimem, ob similitudinem notarum *tm̄ et tn̄* voces *tantum* et *tamen* in Mstis commutatas esse. V. ad 3, 46, 1. Praeterea *omnibus humanis malis* Lovel. 2. 4. et Gaertn. *omnibus humanis aperibus malis* Hearnii Oxon. C. Mox *famā*, pro *famem*, Leid.

tamen humanis omnibus malis, quum famem unam natura vinei non sineret, diem de die prospectans,

2. Tum *ultra*, pro *unam*, Lovel. 2. et 4. [*ultra naturam* Veith.] Deinde *vinciri*, pro *vinci*, Harlej. 1.

Ecquod auxilium ab dictatore adpareret] *et quod auxilium* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. alibi saepius obvio errore. V. ad 5, 36, 5. *si quod auxilium* Lovel. 4. Harlej. 1. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] et primae editt. Aldina antiquiores. quod ex alterius lectionis expositione margini adscripta in contextum videtur receptum. utraque lectione juncta *et si quod auxilium* Lovel. 2. Supra 1, 9, 5. *A plerisque rogitantibus dimissi, ecquod feminis quoque asylum aperuissent.* Infra 25, 11, 15. *Suas* naves, *quae sinu exiguo intus inclusae essent, quum claustra portus hostis haberet, ecquem ad modum inde in apertum mare evasuras.* Ita Gronov. emendandum censet, pro *et quemadmodum*, ut praeferunt optimi Msti. Tum *a dictatore* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. Gaertn. et editi, quos vidi, usque ad Aldum; qui consentientibus reliquis scriptis *ab dictatore* substituit. Primis duabus vocibus erasis, *auxilium ab dictatore apparere* praefert Florent. a m. 2. Paullo ante *prospectant*, pro *prospectans*, Hlockian. quod quidem recte referri potest ad praecedens *exercitus*: saepius enim Livium eam vocem collectivorum more cum verbo plurali construxisse, dictum est supra ad 3, 28, 2. hic tamen vulgatum praeferendum puto, partim quod reliqui codices id firment, partim quod mox etiam sequatur *jussit*, non *jusserunt*.

§. 7. *Spe quoque jam, non solum cibo, deficiente*] Vocula *non* exsulat a Lovel. 3. Tum *deficienti* habet Lovel. 2. V. ad 6, 14, 13. Reliquorum tamen in vulgatum consensus efficit, ne quid mutandum censeam.

Et quum stationibus procederent] Mendosus locus est. Emenda, *et cum stationes procederent*. RHEN. Vet. lib. aliquot, *et cum in stationes procederent*. SIG. *et quum stationes procederent* egregie Rhenanus ex Borbet. cum esset in editis *stationibus*. Profert Sigonius ex aliquot vett. libris *et cum in stationes procederent*. Quod probare cavebimus. Nam *stationes procedere* dicuntur, quae usque et usque continuantur, hic quidem ab iisdem, propter paucitatem propugnantium. Auctores illius scripturae non meminerant, ut *procedere* dicatur eleganter continuari, addi, connumerari, computari. Columella 8, 7. *Si fastidiet cibum, totidem diebus minuere oportebit, quot jam farturae processerint.* Sic in militaribus, *aera* vel *stipendia procedere*. Hoc ipso libro [c. 7, 12.] *Placere autem omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere.* id est, hanc extraordinariam operam valere ad implenda justa stipendia, quae juniores ex instituto debebant, perinde ac si delectu conscripti aestiva integra in castris egissent: continuari cum aliis, quae fecissent, aut facturi essent, stipendiis ad contrahendum tempus emeriti. 25, [5, 8.] *Qui minores septem et decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem et decem annorum aut majores*

ecquod auxilium ab dictatore adpareret; postremo 7
spe quoque jam, non solum cibo, deficiente, et,

milites facti essent. 27, [11, 14.] *Ne praeterita stipendia procederent iis, qui equo publico meruerant, sed dena stipendia equis privatis facerent.* Ne continuarentur illis, neque computarentur, quae jam fecissent, stipendia ad numerum complendum, sed tamquam tirones de integro inciperent merere. Frontinus 4. Strat. 1. *A Patribus deinde obtinuit, ne iis praeterita aera procederent.* Hoc est, ut in annis militiae aestimandis nihil eis prodessent praeteritae expeditiones: sed praestare omnes cogerentur, tamquam ex hoc tempore primum auspicati militiam, tantoque serius vacationem haberent. Non enim finirentur stipendia, eorumque tempus finitum esset, ut interpretantur: hoc enim praemium foret, non poena. Sic et *stipendium* unius *anni non procedere* dicitur, quo quis censetur non militasse. Valer. Max. 2, 7, 15. *Legioni enim neque stipendium anni procedere, neque aera dari voluit.* Hinc ad alia quoque adhibetur non minus eleganter. Cato de re rust. 148. *Quot dies per dominum mora fuerit, quo minus degustet, totidem dies emptori procedent.* id est, ei computabuntur et utiles erunt, ne citius incipiat debere. P. Scipio apud Gellium 5, 19. *Filium adoptivum procedere, quam si ex se natum habeat.* Sic enim libri veteres, non *prodesse*, ut nunc editur. Hoc est, aeque duci et computari in utilitatem patris adoptivi ad praemia patrum promerenda. Apud eundem 16, 8. Favorinus: *Is nunc flos coenae habetur inter istos, quibus tumtus et fastidium pro facetiis procedit.* Varro 2. de re Rust. 2. *Ut agni chordi duo pro una ove annumerentur, et si cui vetustate dentes absunt, item bina pro singulis ut procedant.* Ubi offendit Victorius, qui *procedere* pro numerari positum censet, quia greges ovium magni non bene numerari possunt, si eodem loco maneant: ideo solere pastores claudere gregem, et, dum emittunt, numerare, aliter enim fore, ut rursus confunderentur. Lepidum commentum. Immo *procedant* est valeant, computentur, ducantur, augeant numerum. J. FRONGRONOV. *et cum stationibus procederent*, ut ante Rhenanum legebatur, servant Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. et C. *et cum a stationibus procederent* ejusdem Hearnii Oxon. N. *et cum istationes procederent* Haverk. quod pro *i stationes*, sive *in stationes*, positum videtur. *et cum stationes procederent* Flor. Voss. 1. a m. 1. (nam *stationibus* inter versus a m. 2. emendatur) Klock. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. Verbum *procedere* eo sensu, quo *aera*, *stipendia* dicuntur *procedere*, erudite inlustravit Gronovius. V. etiam, quae Inl. Heinsius ac Cel. Burmann. notarunt ad Ovid. Epist. 9. Her. 109. ut et Brisson. de Verbor. quae ad jus pertinent, significat. in v. *Procedere*. An tamen ea huc pertineant, admodum dubito. Si, ut mihi etiam videtur, lectio, quam restituit Rhenanus, servanda est, *procedere* alio sensu caperem. *armis prope obruebant infirmum corpus, cum stationes procederent;* ubi *stationes* sunt milites stationarii, sive quorum vices erant, ut stationem agerent. Hae *stationes procedebant*, quum

quum ſtationes procederent, prope obruentibus infirmum corpus armis, vel dedi, vel redimi se, quacumque pactione poſſent, jussit; jactantibus non obscure Gallis, haud magna mercede se addúci pos-
8 se, ut obsidionem relinquant. Tum senatus habi-

milites in ſtationem sive in locum adsignatum procederent. Et quidem, si cohortes aut manipuli inſtructi ac sub signis eo abirent, dicerentur *procedere*, quo sensu consules primo honoris initi die dicuntur *procedere*, de quo v. quae notavi ad Silii 6, 444. Certe *procedere* de militibus ex caſtris in aciem prodeuntibus obcurrit supra 3, 62, 6. *Postero die, simul instrui Romanam aciem Sabini videre, et ipsi jam pridem avidi certaminis procedunt.* etiam apud Silium Ital. 7, 525.

Quem postquam rapidum vidit procedere castris
Hinc Libys, hinc Fabius.

in aciem procedere dixit Liv. 4, 32, 10. *Quum Etrusci pleni animorum ab pristini diei meliore occasione, quam pugna, in aciem processissent. in medium campi procedere* ibid. c. 18, 3. *Utrimque acies inter bina castra in medium campi procedunt.* ubi *acies* dicuntur *procedere*, ut hoc loco *stationes*. *ad conloquium procedere* 7, 40, 3. *Corvus, omnes caritate cives, praecipue milites, et ante alios suum exercitum complexus, ad conloquium processit.* V. supra ad 1, 23, 6. Aliam plane lectionem profert Lovel. 2. *et quum in stationibus prociderent* exhibens; quem non audiendum censeo. Composita verbi *cedere* et *cadere* inter se commutari, infra videbimus ad 9, 24, 10.

Redimi se, quacumque pactione posset, jussit] Repone *possent*. RHEN. Vetus scriptura defendi poteſt nota in talibus ellipsi. Cap. praec. *Reliquum noctis, quantum in turbatis mentibus poterat*, etc. *quieti datum est.* Ejusdem generis sunt Terentiana illa, *quantum potest*, et *si quid potest*. DUK. *redemissae* Leid. 1. eodem fere errore, quo *is se* in *isset* abiisse infra monuit Cl. Jac. Gronov. ad Liv. 27, 27, 11. Tum *quacumque ratione* Hearnii Oxon. N. Deinde *possent*, quod Rhenanus maluit, habent Florent. Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 5. Neap. Latinii, et editt. principes. Et ita videtur intelligendum *quacumque pactione possent* nempe magiſtratus redimere. Quo minus enim intelligam *quacumque pactione possent* nempe redimi, illud obſtat, quod ita etiam subintelligi deberet τὸ *exercitus*, de quo non tantum in praecedentibus, sed etiam in sequentibus, numero singulari locutus eſt. *posset* autem, quod apud Aldum primum invenio, apud me supereſt in Lovel. 3. et Gaertn. *posse* praeferunt Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed tota illa vox omittitur in Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 4.

Se adduci posse, ut obsidionem relinquant] Obseſſum Capitolium fuit menses sex. Varro de vita pop. Rom. l. 2. [apud Non. Marcell. in *Genitivus pro ablativo.*] *Ut noster exercitus ita sit fugatus, ut Galli Romae*

tus, tribunisque militum negotium datum, ut paciscerentur. Inde inter Q. Sulpicium tribunum militum et Brennum regulum Gallorum conloquio transacta res est, et mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi factum. Rei, foedissimae 9

et Capitolii sint potiti, neque inde ante menses sex cesserint. KLOCK. Ita et Orosius calamitatem Romanorum hoc tempore cum illa, qua a Gothis suo tempore adfecti sunt, comparans 2, 19. *Revera pares sunt et conferuntur inter se hae duae captivitates, illa sex mensibus desaeviens, et tribus diebus ista transcurrens.* Sed septem menses numerat Polyb. 2, 22. *Οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ρωμαίους· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατέσχον αὐτὴν τὴν Ρῶμην. Γενόμενοι δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς πόλεως αὐτῆς μῆνας ἑπτὰ κυριεύσαντες, τέλος* etc. *εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανῆλθον.* Etiam Plut. in Camillo p. 144. *Οὕτως μὲν ἡ Ρώμη παραλόγως ἥλω, καὶ παραλογώτερον ἐσώθη, μῆνας ἑπτὰ τοὺς πάντας ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γενομένη. Παρελθόντες γὰρ εἰς αὐτὴν ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῶν Κουιντιλίων εἰδῶν περὶ τὰς Φεβρουαρίας εἰδοῦς ἐξέπεσον.* Ceterum *se obduci posse* Leid. 2. *se abduci posse* Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. 1. Gaertner. et Fragm. Hav. V. ad 27, 29, 1. *adduci* hic est permoveri. Cic. 2. ad famil. ep. 10. *Non enim possum adduci, ut abs te postea, quam aedilis es factus, nullas putem datas.* 5. ep. 5. *Ego quae tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia.* Valer. Max. 2, 9, 6. *Neque tristi judiciorum exitu compelli, neque honorum magnitudine adduci potuit, quo se blandiorem in administratione reipublicae gereret.* Curtius 10, 2. *Non hercule potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc caussam esse.* Sueton. Tib. 21. *Adduci tamen nequeo, quin existimem, circumspectissimum et prudentissimum principem, in tanto praesertim negotio, nihil temere fecisse.*

§. 8. *Tum senatus habitus, tribunisque militum negotium datum.*] *Cum senatus* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem, Hinc *datum negotium* editt. primae. Aldus ordinem primus mutavit: eique adsentiuntur Msti.

Inter P. Sulpicium tribunum militum et Brennum.] Legendum *inter Q. Sulpicium*, ut dixi. SIG. Hic iterum omnes codd. tum mei, tum Heinii Oxonienses, [Veith.] *P. Sulpicium* servant. V. supra ad c. 36, 12. *tribunum mihi*, pro *militum*, habet Leid. 1. Tum *Brennium* Leidens. 2. *Brenium* Harlej. 2. Similiter peccarunt codd. supra c. 38, 3. Mox *colloquia transacta res* Leid. 1. et Fragm. Hav., a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 45, 1. *colloquiis transacta res* Lovel. 2.

Mille pondo auri pretium etc.] Eamdem pecuniae summam memorant etiam Valer. Max. 5, 6, 8. Plut. in Camillo p. 143. et Zonar. 7. Ann. 23. Nisi in numero differret, huc etiam referendum putarem locum Varron. ex l. 14 de vit. Pop. Rom.

per se, adjecta indignitas est. pondera ab Gallis adlata iniqua, et, tribuno recusante, additus ab inso-

apud Non. Marc. v. *Torquem. Auri pondo duo millia acceperint ex aedibus sacris, matronarum ornamentis, a quibus postea id aurum et torques aureae multae relatae Romam atque consecratae.* Sane non videtur pertinere ad factum matronarum, quae post captam urbem Vejos, quum aurum, unde Apollini votum solveretur, deesset, ornamenta sua contulerunt, ut Livius refert c. 25, 8. quo locum refert Coler. ad Val. Max. l. l.

§. 9. *Adjecta indignitas est. Pondera ab Gallis adlata iniqua*] *abjecta indignitas est* Fragment. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 37, 4. *adjecta dignitas est* Portug. Tum *a Gallis* Leid. 2. Gaertn. et Lovel. 1. ac 3. *Gallis*, omissa praepositione, Lovel. 4. Mine *oblata iniqua* Florent. Leidens. 1. Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 42, 6. *oblata iniqua* Hearnii Oxon. C. *abrepta iniqua* Lovel. 4. *allata in quae* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Additus ab insolente Gallo ponderi gladius] *additur* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *additus* Lovel. 3. V. ad 4, 57, 11. Tota vox aberat a Lovel. 4. Deinde *insolente Gallo*, omissa praepositione, quaedam ex priscis edd. Sed eam primus adjecit Ascensius anno 1513. et servant, quos vidi, codices omnes. Verum *ab insolenti Gallo* praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. invitis optimis. V. ad 6, 14, 13. Denique *ponderi* non adparet in Leid. 2. Verum similiter Florent. 1, 13. *Quum, ad iniqua pondera addito adhuc gladio, superbe vae victis increparent.* etiam Plut. in Camillo p. 143. Ὁ δὲ Βρέννος οἷον ἐφυβρίζων καὶ καταγελῶν, ἀπολυσάμενος τὴν ἀργυρᾶν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα, προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς.

Intoleranda Romanis vox, Vae victis esse] Festus hunc locum sic expressit. *Vae victis in proverbium venisse existimatur, cum Roma capta Senonibus Gallis aurum ex conventione et pacto pensum, ut recederent, quod, de iniquis ponderibus unus ex tribunis querente, Brennus dux Gallorum ad pondera adjecit gladium, et dixit, Vae victis. quem postea Furius Camillus quum insidiis circumventum concideret, et quereretur contra foedus fieri, eadem voce remunerasse dicitur.* SIG Vinetus et Salmasius ad Flor. 1, 13. haec verba laudantes omiserunt *esse*, fortassis quod id ab alio inculcatum, non a Livio profectum putabant. Plautus quoque, Varro, et Festus, quorum loca dudum indicavit Erasmus in proverbio, *Quid nisi victis dolor?* dicunt *vae victis* sine verbo substantivo. Potest quidem suppleri *est*, vel *erit*, ut docet Sanctius 4. Min. 5. sed non magis necesse est vel hic vel alibi usquam huic formulae verbum addi, quam quum dicunt *vae tibi, vae vobis.* Simile est sermo ἐλλειπτικὸς minantis in Livio l. 4, 49. *Malum quidem militibus meis.* DUK. Plut. in Camillo p. 143. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Σουλπικίου τί τοῦτο; Τί γὰρ ἄλλο (εἶπεν) τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; καὶ τοῦτο μὲν οὖν ἤδη παροιμιώδες λόγος γέγονε. Illud autem pro

insolente Gallo ponderi gladius: auditaque intoleranda Romanis vox, *Vae victis esse.*

XLIX. Sed Diique et homines prohibuere re- 1

verbium Erasmus in Adag. Tit. *Vincere et vinci* ex Plutarchi loco concipit *Quid nisi victis dolor*, quum potius ex Livio, Festo, ac Floro concipi deberet *Vae victis*, ut ex Casaub. ad Polyb. 1, 6. observat Cl. Baker. ad Flori 1, 13, 17. Ceterum, pro Sulpicio, quem iniqua pondera questum Plutarchus dicit, Festus Ap. Claudium nominat, cujus locus ex schedis Farnes. ita integrius editur. *Cum, Roma capta a Senonibus Gallis, aurum ex conventione et pacto adponderetur, ut recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente Ap. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adjecit gladium* etc. Horum tamen, qui Sulpicium, hoc anno tribunum militum, memorant, sententiam veriorem esse ad d. l. censet Ant. Augustin.

§. 1. *Sed Diique et homines prohibuere*] Veteres plerique libri, *Sed Dii et homines*. SIG. V. C. habet, *Sed Dii quoque et homines* etc. ut legi possit, *Sed Dii quique et homines*. URS. *Sed Diique et homines* Palatinorum triga et vetus editio Andreae. Campanus vero *Sed Dii quoque et homines*. Quod cum peraeque in suo invenisset Fulvius Ursinus, vel a Sigonio percepisset, conjectat legendum, *Sed Dii quique et homines*. Val. de coacte. GEBH. *Sed Dii et homines*, ut in suis Sigonius invenit, est in Voss. 2. et Lovel. 3. *Sed Dii quoque et homines*, ut vet. cod. Ursini habebat, praeferunt etiam Haverk. et Lasinii Neap. ex cujus vestigiis is etiam *Sed Dii quique et homines* legendum conjicit. Sed potius *Dii quoque*, pro *Diique*, eodem errore datum puto, quo *hodie quoque*, pro *hodieque*, supra hoc lib. c. 27, 1. ubi plura vide. *Sed Diique hominesque* Fragm. Hav. Adparet, nausutis libratis displicuisse compositionem *Diique et homines*, pro *et Dii et homines*, existimantes non recte, sequente *et* hoc sensu, praemitti *to que*, quod tamen Livio frequentissimum est. Supra 1, 43, 2. *Tela in hostem hastaque et gladius*, 2, 59, 7. *Eo pavore signaque et ordines turbavit.* 3, 43, 7. *Invidiaeque plena castra erant et Romam sarti protinus Sicinium placebat.* 4, 6, 7. *Quinctiorum, Cincinnatique et Capitolini, sententiae abhorrebant a caede.* c. 53, 12. *Quum ad omnem mentionem tribuni favor circumstantis populi plausuque et adsensu eum vocibus militum certaret.* 5, 51, 3. *Quum victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homines Romani tenuerint, habitaverint.* 10, 30, 2. *Perusinorumque et Clusinorum caesa amplius tria millia.* ubi plura vide. Praeterea prima vox *Sed* deerat in Lovel. 2. Verum illa intercepta esse censenda est partim a literis ultimis praecedentis, partim ab initiali sequentis vocis. V. infra ad 39, 6, 2. Deinde *prohibere* ex duobus Palat. emendat Gebhardus supra ad 1, 12, 1. Et ita praeferunt Lovel. 2. et 3. Saepe quidem librariae orationes infinitas in finitas mutare solitae fuisse, supra dictum est ad 1, 50, 5. hic tamen vulgatum non videtur loco movendum esse, quod omnes scripti mei uno ore sol-

demtos vivere Romanos. nam forte quadam, prius quam infanda merces perficeretur, per altercationem
1 nondum omni auro adpenso, dictator intervenit; auferrique aurum de medio, et Gallos submoveri
2 jubet. Quum illi renitentes pactos dicerent sese, negat eam pactionem ratam esse, quae, postquam ipse dictator creatus esset, injussu suo ab inferioris juris magistratu facta esset: denunciatque Gallis, ut

vandum clamant. Mox male *Romanos* omittitur in Portug.

Nam forte quadam, priusquam infanda merces perficeretur] *sorte quadam* Florent. Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Harlej. 2. Male. Passim ita librarios lapsos esse, supra vidimus ad 1, 9, 15. Praeterea *nefanda merces* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed in alteram lectionem conspirant reliqui eodd. Deinde *proficeretur* Harlej. 1. Male. V. infra ad 37, 6, 7. *perficerantur* nonnullae ex vetustioribus excusis.

Per altercationem nondum omni auro adpenso] *per altricationem* Gaertn. V. supra ad 4, 6, 1. Tum vox *omni* deficit in eodem Gaertn. et in Lovel. 5. a m. 2. *omnia auro appenso* Leid. 1. Sed in fine vocis *omnia* male repetitur litera initialis vocis sequentis. V. ad 40, 7, 8. *omnia appenso* Harlej. 1. Mox *auferendo aurum de medio et Gallos submoveri jubet*, pro *auferrique*, Gaertn. Reliqui omnes vulgatam lectionem defendunt, nisi quod vocula connectens *que* desit in Lovel. 5.

§. 2. *Quum illi renitentes pactos dicerent sese*] *Quum illi retinentes*, transpositis literis, Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. Et hinc postea nata est lectio, quam in cod. suo invenit Klockius, *Quum illi retineri pacto dicerent sese*. Similiter *pacto*, pro *pactos*, etiam Lovel. 3. Curtius 6, 3. *Ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem sororesque, et ceteros cives, vel renitentibus vobis erumperem*. ubi tamen Modius *retinentibus* malebat, quod etiam plures praeferunt scripti. Apulej. 3. Metam. pag. 43. Ed. Pric. *Statimque lictores duo de jussu magistratuum inmissa manu trahere me sunt non renitentem occipiunt*. Ubi v. Pricaeum. Ibid. p. 49. *Luctantem me, ac diu renitentem praecedens facinus instaurare nova ostensione, lictores jussu magistratuum quam instantissime compellunt*. et p. 50. *Injecta manu me renitentem, lacrimisque rursum promicantibus cerebro singultientem elementi violentia secum adtraxit*. qui alibi etiam hoc verbo usus est saepius.

Ab inferioris juris magistratu facta esset] *ab inferioris gradus magistratu* Lovel. 4. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] Sed *gradus* ex interpretatione vocis *juris* natum videtur. Hinc junctim *ab inferioris juris gradus magistratu* habet Gaertn. V. supra ad 4, 55, 5. adde mox ad §. seq. Corruptissime *ab inferioribus gradus magistratus fa-*

se ad proelium expediant. Suos in acervum conji- 3
cere sarcinas, et arma aptare, ferroque, non au-
ro, recuperare patriam jubet, in conspectu haben-
tes fana Deûm, et conjuges, et liberos, et solùm
patriae deforme belli malis, et omnia, quae defen-
di repetique et ulcisci fas sit. Instruit deinde aciem, 4
ut loci natura patiebatur, in semirutae solo urbis,
et natura inaequali; et omnia, quae arte belli se-

eta esset praefert Haverk. *inferioribus*, pro *inferioris*, eodem errore, quo *hostibus*, pro *hostis*; *ordinibus*, pro *ordinis*, et similia alia passim obcurrunt. V. infra ad 22, 8, 7. In voce autem *magistratus* ultima litera nata est ex similitudine primae vocis sequentis. V. supra ad 4, 33, 10. Mox *denunciat Gallis*, pro *denunciatque*, Portug.

§. 3. *Suos in acervum conjicere sarcinas et arma aptare*] *Et suos*, priori voce a manu antiqua addita, Florent. Tum *et aptare arma* Fragm. Hav. *et arma patre* Harlej. 1. Sed voluit librarius *parare*. nam *et arma parare ac aptare* habet Gaertn. V. modo ad §. praec. De locutione *arma aptare* v. infra 9, 31, 9.

Ferroque, non auro, recuperare patriam jubet] Modius ad Justini 1, 10, 1. *reciperare patriam* (in novissima Justini editione male *reciperari patriam* errore operarum editur) ex membranis legendum monuit. De verbo *reciperare* v. infra ad 7, 18, 1. Hic tamen et scripti et editi, quos consului, constanter vulgatum servant; neque ullam lectionis varietatem ex suis codd. Hearne notavit.

Fana Deûm, et conjuges, et liberos, et solum patriae deforme belli malis] *fana Deorum* Portug. et Haverk. Tum *ac liberos* Gaertn. *liberos*, conjunctione omissa, Haverk. Mox *bellis malis* Voss. 1. inter versus, Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 45, 1. *belli malum* Gaertn.

§. 4. *Instruit deinde aciem, ut loci natura patiebatur, in semirutae solo urbis*] *Instituit deinde aciem* Lovel. 4. V. ad 4, 4, 4. *Instruit deinde acies* Haverk. Tum *ut loci naturam patiebatur* Leid. 1. Denique *semiruptae solo urbis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Haverk. V. infra ad 10, 4, 7.

Quae arte belli secunda suis eligi praepararive poterant] *quae in arte belli* Fragm. Hav. a m. 1. *arte bellis* Leid. 1. ultima litera *τοῦ bellis* male repetita ex prima vocis sequentis. V. infra ad 28, 25, 2. Hinc *secunda sive legi* Lovel. 2. *secunda suis legi* Lovel. 1. [*suis* omittit Veith.] Tum *eligi, sperari, praepararive* Gaertn. Sed media vox est a mala manu. *elegi praepararive* Leid. 1. et Fragment. Hav. a m. 1.

§. 5. *Iraque magis, quam consilio, in Romanos incurrunt*] *itaque magis* Haverk. V. infra

cunda suis eligi praepararive poterant, providit.
5 Galli, nova re trepidi, arma capiunt, iraque magis, quam consilio, in Romanos incurrunt. Jam verterat fortuna, jam Deorum opes humanaque consilia rem Romanam adjuvabant. igitur primo concursu haud majore momento fusi Galli sunt, quam
6 ad Alliam vicerant. Justiore altero deinde proelio ad octavum lapidem Gabina via, quo se ex fuga contulerant, ejusdem ductu auspicioque Camilli vin-

ad 24, 16, 1. *ira magis*, sine conjunctione, Leid. 2. et edd. vetustae. Primus deinde Aldus *τὸ que* addidit, quod etiam servant reliqui scripti. Praeterea praepositio *in* deficit in Lovel. 5. Paullo ante *renovare trepidi*, pro *nova re*, Florent.

Jam verterat fortuna] *Jam venerat fortuna* Leid. 2. solito librariorum errore, qui et alibi *vertere* passivo sensu mutarunt in *venire*. V. supra ad 4, 6, 1. et infra ad 9, 17, 6. Mox *humanaque concilia*, pro *consilia*, Gaertn. Male. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5.

Haud majore momento fusi Galli sunt, quam ad Alliam vicerant] *fusi sunt Galli* Gaertn. et edd. vetustae usque ad Aldum, qui primus edidit, ut nunc vulgo exstat. consentientibus aliis codd. Tum *ad Aliam* Voss. ambo, Lovel. quinque, et multi ex vetustioribus excusis. V. supra ad Epit. hujus libri. Quatuor autem voces, *quam ad Alliam vicerant*, desunt in contextu Portug. ejusdem tamen margini postea a manu altera adscriptae fuerunt.

§. 6. *Justiore altero deinde proelio ad octavum lapidem Gabina via* etc. *vincuntur*] *Justiore alter deinde proelio* Leid. 1. aberrante librario. *Justiore alio deinde proelio* Lovel. 4. V. infra ad Epit. Liv. 50. et ita erat in Florent. a m. 2. in quo *Justiore alieno deinde proelio* a m. 1. scriptum fuerat. *Τὸ proelio* deest in Leid. 2. ut ex praecedenti repetatur *concursu*. Sed omnes alii vocem illam uno consensu retinent. Deinde *Gabinia via* Fragm. Hav. invitis reliquis, qui receptam lectionem servant, nisi quod *Gavina via* sit in Florent. et Leid. 1. commutatis literis *b* et *v*; quod frequens est in Mstis. V. ad 5, 24, 5. Ceterum, viam *Gabinam*, non *Gabiniam*, dictam esse, supra vidimus ad 2, 11, 7. Mox *quo sese ex fuga contulerant*, pro *quo se ex fuga*, Gaertn. Deinde vero *Istic caedes omnia obtinuit*, pro *Ibi*, Harlej. 1. *Ista caedes* Lovel. 2. *Ita caedes* Lovel. 4. et 5.

§. 7. *Triumphans in urbem redit*] Prima vox deest in Leid. 2. Tum *in urbem rediit* Lovel. 2. et Haverk. Alibi saepe ita variasse librarios, infra videbimus ad 36, 35, 2. Supra 4, 10, 7. *Consul triumphans in urbem redit, Cloelio duce Volscorum ante currum ducto*. c. 20, 1. *Dictator senatusconsulto jussuque populi triumphans in urbem rediit*. Et alibi saepe.

cuntur. Ibi caedes omnia obtinuit. castra capiuntur, et ne nuncius quidem cladis relictus. Dictator, recuperata ex hostibus patria, triumphans in urbem redit: interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriae conditorque alter urbis haud vanis laudibus adpellatur. Servatam deinde bello patriam iterum in pace haud dubie servavit, quum prohibuit migrari Vejos, et tribunis rem intentius agentibus post incensam urbem,

Interque jocos militares, quos inconditos jaciunt] *interque locos militares* Florent. sollemni scribarum aberratione. V. ad 36, 14, 4. De jocis militum triumphantium v. ad 3, 29, 5. Deinde *jaciunt* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. et Haverk. [Veith.] Non raro haec verba in Mstis commutantur. V. infra ad 41, 4, 2. Supra hoc lib. c. 15, 5. *Quisnam is esset, qui per ambages de lacu Albano jaceret*, Sueton. in Ner. 37. *Multasque nec dubias significationes saepe jecit, ne reliquis quidem se parsurum senatoribus.* jactare dixit supra 4, 53, 11. *Quum ex senatusconsulto urbem ovans introiret, alternis inconditi versus militari licentia jactati.* 28, 9, 18. *Notatum, eo die plura carmina militaribus jocis in C. Claudium, quam in consulem suum, jactata.* Sueton. in Caes. 51. *Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc disticho adparet, jactato aeque a militibus per Gallicum triumphum.*

Romulus ac parens patriae] *ac pater patriae* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. 4. 5. [Veith.] *ac pr patriae* Klock. V. infra ad 7, 5, 7. Nescio, quid voluerit librarius Leid. 1. qui dedit *Romulus acparesunt patriae.*

Haud vanis laudibus adpellatur] *haud navis laudibus* Lovel. 5. transpositis perperam literis. Librarios autem saepe *navus* et *vanus* confudisse, dictum est ad Silii Ital. 1, 549. *appellantur* Gaertn. *appellabatur* Flor. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Portug. Fragm. Hav. a m. 2. Hearnii Oxon. B. et vetustae edd. usque ad Basil. anni 1539. in qua *appellatur* primum inveni. quod in solis mihi obviam fuit Lovel. 4. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Librariis displicuisse videtur temporum mutatio *redit* et *adpellabatur*. Sed v. Cl. Corte ad Sallustii Jug. 61, 3.

§. 8. *Quum prohibuit migrari Vejos, et tribunis rem intentius agentibus*] *quum prohibuit migrare* Leid. 2. *tum prohibuit migrari* Voss. 2. et Lovel. 3. [Veith.] *tum* et *quum*, sive *cum*, saepissime confundi solent. V. ad Epit. Liv. 48. Praeterea *tribunis remittentius agentibus* Leid. 1. *tribunis rem intentius gerentibus* Florent. quod Salvinius adjecta nota sibi non displicere indicavit. Sed caussam vulgati rejiciendi, pro quo stant omnes reliqui codd. non video. Infra 40, 44, 8. *Consul priusquam ullam rem publicam ageret.* Et

9 et per se inclinata magis plebe ad id consilium. eaque cauſſa fuit non abdicandae poſt triumphum dictaturae, senatu obsecrante, ne rempublicam in incerto relinqueret ſtatu.

ita saepe. Passim haec verba a librariis confunduntur. V. ad 22, 28, 1. Paullo ante *interim*, pro *iterum*, Lovel. 1. V. ad 10, 18, 1.

§. 9. *Senatu obsecrante, ne rempublicam in incerto relinqueret statu*] *senatū obsecrante* Leid. 1. *senatus obsecrante* Portug. *senatus obsecravit* Lovel. 2. 4. 5. et Hearnii Oxon. C. Deinde *ut resp. in incerto relinqueret statu* Portug. *ne resp. in incerto relinqueretur statu* Harlej. 2. Olim per notas scriptum fuerat *R. P.* id vero utrum *respublica*, an *rempublicam*, reddendum foret, librarius ignoravit: quomodo eos etiam aliis locis erraſſe infra videbimus ad 10, 37, 16. Quum autem male prius elegiſſent, proclive etiam fuit *relinqueret* mutare in *relinqueretur*, quum ceteroquin et alibi ita peccare soliti sint. V. ad 39, 22, 8. *ne respu. incerto relinqueretur statu* Haverk. ubi praepositio *in* intercepta eſt á prima syllaba vocis sequentis. V. supra hoc lib. c. 28, 5. *senatus obsecravit tenere post, ne incerto relinqueret statu* Lovel. 5. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. *teneret post, ne incerto relinqueret statu* Lovel. 5. a m. 2. *teneret post, ne relinqueret in incerto statu* Lovel. 2. *temere post ne in certo relinqueret cau*, id eſt *casu*, Lovel. 4. a m. 1. *in incerto* a m. 2. *ne rem post in incerto relinqueret statu* Leidens. 1.

§. 1. *Ut erat diligentissimus religionum cultor*] *cultor religionum* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *religionis cultor* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra ad c. 55, 1.

Retulit, et senatusconsultum facit] Vet. lib. *retulit. Senatusconsultum fit.* SIG. Pall. duo hic monſtra lectionum fovent; quibus ne exterream lectorum animos, miſſa facio. At sec. *retulit. Senatusconsultum fit.* Campan. edidit *et senatusconsultum fecit.* GEBH. *et senatusconsultum facit* plures et meliores. Sigonius *Senatusconsultum fit.* Sed consul quoque aut dictator senatusconsultum facit, quum dat operam, efficitque, ut fiat. Cic. 9. ad Attic. [ep. 15.] *Primas ejus actiones horreo: volet enim senatusconsultum facere, volet augurum decretum.* J. FR. GRON. *et Smc facit* Florent. et Klock. *et G. mcus facitque* Lovel. 3. *ex senatuscon. fit* Haverk. *ex senatusconsulto facit* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Portug. *et senatusconsultum fecit* Fragm. Hav. *et senatusconsulto facit* Lovel. 4. *et senatusconsulto*, omiſſa voce *facit*, Lovel. 2. Sed puto recte Gronovium adversus Sigonium vulgatam lectionem defendiſſe. Eam enim reliqui, et inter eos omnes melioris notae codices, probant. Supra 4, 11, 2. *Fabius et Aebutius consules, ut delerent prorsus ex animis hominum infamiam judicii, senatusconsultum fecerunt.*

§. 2. *Fana omnia, quod ea hostes possedissent*] *Quae fana omnia* Voſſ. 2. Tum *quod ea*

L. Omnium primum, ut erat diligentissimus religionum cultor, quae ad Deos immortales pertinebant, retulit; et senatusconsultum facit, *Fana omnia, quod ea hostis possedisset, restituerentur, terminarentur,*

hostes Portug. et Haverk. *quod ea hostes possedisset* Florent. sed *n* manu recenti addito factum est *possedissent*. [*omnia ea quae hostes possedissent* Veith.] *quod ea hostis possedisset* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. uterque, omnesque excusi usque ad Aldum. 2, 62, 3. *Ibi, quia hostis moenibus se tenebat, vastati agri sunt.* 3, 3, 6. *Hostem in agro non invenit.* ubi unus cod. *hostes.* c. 28, 4. *Ultro ex stationibus ac vigiliis territant hostem.* et hic duo *hostes.* c. 30, 8. *Minucius, contra Sabinos profectus, non invenit hostem.* c. 70, 4. *Priusquam hostis turbatos ordines reficeret, terga impugnare hostium satius visum est.* 4, 18, 3. *Dictatori ac Romanis, quod detrectasset pugnam hostis, animi accessere.* 5, 45, 3. *Extremos tamen pavor cubilibus suis excitos in fugam, et quosdam in hostem ipsum, improvidos tulit.* c. 47, 9. *Tum vigiles ejus loci, qua fefellerat ascendens hostis, citati.* 6, 24, 10. *Optimum visum est, pedestri pugna invadere hostem.* c. 31, 7. *Romano contra etiam in hostico morandi caussa erat, ut hostem ad certamen eliceret.* 7, 24, 6. *Inferenda sunt signa, et vadendum in hostem.* 8, 38, 2. *Castra in hostico incuriose ita posita, tamquam procul abesset hostis.* 27, 25, 14. *Haud dubia spe, si duobus exercitibus consularibus junctis commisisset sese hostis, debellari posse.* 28, 16, 7. *Quum hostis nequidquam subire iniquo adiceusu conatus esset, haud difficulter sese tutati sunt.* Quibus ut et aliis locis pariter variant scripti. V. ad 6, 22, 2.

Restituerentur, expiarenturque] Andreas, *restaurarentur, terminarenturque, expiarenturque.* Omnes alii ante Gruterum, *restituerentur, terminarentur, expiarenturque.* Consultone id omiserit, an sit operarum error, haud scio. in binis certe, quas habeo, deest: atque inde in tot aliis, quae ex iisdem propagatae. Injuria profecto. Conceptis enim verbis finiebantur templa non modo augurii aut auspicii caussa, ut loquitur Varro in sexto [p. 66.] sed etiam quae perpetua constituebantur aedificabanturque religionis caussa. 1, [10, 6.] Romulus: *Templumque iis regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico.* Hinc et *fines templares* apud Agrimensores antiquos. Notus lapis Claudii. *AVCTIS. POPVLI. ROMANI. FINIBVS. POMOERIVM. AMPLIAVIT. TERMINAVITQVE.* J. FR. GRON. *restituerentur, terminarenturque*, ultima voce *expiarenturque* omissa, Leid. 1. Sed eam intercepit similitudo proximae vocis *expiatioque. restituerentur, terminarenturque, expiarenturque* Harlej. 1. *restituerentur, immutarenturque expiarentur* Lovel. 5. *restituerentur, immutarenturque ac expiarentur* Lov. 4. et Harlej. 2. [Veith.] *restituerentur, initiarenturque ac expiarentur* Portug. *restituerentur, terminarenturque ac expiarentur* Haverk. *restituerentur, terminarentur, expiarentur* sine copula Gaertn. Ea au-

expiarenturque, expiatioque eorum in libris per duumvi-
3 *ros quaereretur. Cum Caeretibus hospitium publice fie-*
ret, quod sacra populi Romani ac sacerdotes recepissent,
beneficioque ejus populi non intermissus bonos Deûm in-
4 *mortalium esset: ludi Capitolini fierent, quod Jupiter*

tem vel addi, vel, ut Livius saepius fecit, omitti potest. Sed, quum plerique codd. in illa servanda consentiant, etiam non expungendam censeo. Ceterum *τὸ terminarentur*, a Grutero ejectum, sed recte a Gronovio restitutum, non tantum defenditur unanimi consensu codd. scriptorum ac priorum editionum, sed etiam auctoritate Plutarchi in Camillo p. 145. *Οἱ δὲ τοὺς ἱεροὺς τόπους ἀναλαβεῖν καὶ ὁρίσαι ταχθέντες ὑπὸ τοῦ Καμίλλου, συγκεχυμένων πάντων* etc.

Expiatioque eorum in libris per duumviros quaereretur] *expiatio eorum* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Tum *exquireretur* Leidens. 2.

§. 3. *Cum Caeretibus publice hospitium fieret*] Gellius l. 16, 13. Caeretibus hoc tempore civitatem datam sine suffragio ait, ob conservatorum sacrorum meritum. SIG. *Tum Caeretibus* edd. vett. pro quo Aldus deinde *Cum Caeretibus* substituit. et ita praeferunt etiam codd. omnes. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Deinde *publicum hospitium fieret* Hearnii Oxon. N. Male. *publice* enim hic est publica auctoritate, nomine reipublicae. V. ad 4, 13, 8. Supra 1, 45, 2. *Quum consensum Deosque consociatos laudaret mire Servius inter proceres Latinorum, cum quibus publice privatimque hospitia amicitiasque de industria junxerat.* Exempla civitatium, quae publice hospitia jungunt, servant tabulae, quas edidit Tomasin. de tesser. Hospital. c. 2. Ceterum inverso ordine vocabulorum *hospitium publice fieret* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harl. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quorum auctoritatem secutus sum.

Quod sacra populi Romani ac sacerdotes recepissent] Vox *Romani* deest in Portug. Desunt etiam tres sequentes voces in contextu, sed m. 2. margini adscriptae sunt.

Beneficioque ejus populi non intermissus bonos Deûm inmortalium esset] Etiam hic tres priores voces *beneficioque ejus populi* desunt in Portug. Deinde *honor Deûm inmortalium* Lovel. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. mox ad §. 7.

§. 4. *Ludi Capitolini fierent, quod Jupiter optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani* etc. *tutatus esset*] *ludi Capitolini ut fierent* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed recte *τὸ ut* ignorant meliores. Quod nunc sero adderetur, quum supra omissum sit §. 2. et 3. Id et alibi in proponendis senatusconsultis omitti solet. Supra 3, 21, 2. *Senatusconsulta fiunt, neque tribuni legem eo anno ferrent, neque consules ab urbe exercitum educerent.* quamvis tamen saepius addi non negem. V. quae ad eum locum notata sunt. Deinde *quod Jupiter maximam suam sedem* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel.

optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani in re trepida tutatus esset: collegiumque ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex iis, qui in Capitolio atque arce habitarent. Expiandae etiam vocis 5 nocturnae, quae nuncia cladis ante bellum Galli-

1. Error ex eo natus videtur, quod per compendium scriptum fuerit *Jup. opt. max.* quemadmodum in Leid. 1. et aliis adhuc superesti. *quod diu Jupiter optimus maximus* Lov. 2. 4. [Veith.] Praeterea *suam aedem atque arcem populi Romani* Hearnii Oton. L. 1. Male. Passim enim templa Deorum vocari solent *eorum sedes.* V. supra hoc lib. ad c. 42, 1. *suam arcem atque sedem populi Romani* Lovel. 4. Tum populo *Romano* Lovel. 3. Voss. 2. et Gaertn. quasi id referendum foret ad verbum proximum *tutatus esset;* vel *arcem populo Romano* dictum esset, ut *auxilium populo Romano, munimentum libertati,* et similia plura, de quibus v. supra ad 3, 46, 2. Verum utro modo capiatur, etiam *sibi* pro *suam* dictum oportuisset. Quare, quum omnes codd. *suam* servent, hic etiam *populi Romani* praestare arbitror, quod etiam reliquorum Mstorum consensu defenditur. Error ex compendio scribendi *po. Ro.* ortus est. V. ad 39, 47, 10.

Collegiumque ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex iis, qui in Capitolio atque arce habitarent] Romae collegia quaedam erant, in his *Mercurialium* et *Capitolinorum*, ut ex Epistolis ad Q. Fratrem [2. Epist. 6.] cognoscimus. Sed quinam erant illi *Capitolini*? id enim e libris erutum Ciceronis epistolas legentibus praelucebit. Etsi enim nostra non magnopere refert, hos intelligere: tamen, quia eum scriptorem merito docti et studiosi pervolutant, in quo si quid minus intelligunt, offenduntur, excutiendum mihi esse credidi. Erant igitur *Capitolini* collegium hominum Capitolium et arcem incolentium, ludosque Capitolinos celebrantium. Sed quia in hoc scribendi genere non oratorum artificiosa fide, sed auctorum literis omnia probantur: quod a nobis positum est, ex eorum velut tabulario et instrumento depromendum est. Livius igitur ita esse ut retulimus, hoc loco planum facit. TURNEB. 5. Advers. 28. *colloquium*, pro *collegium*, Lovel. 4. Tum vox *rem* omittitur in Leid. 1. Hinc *constituerat* praeferunt Harlej. 2. et Gaertn. Deinde *ex hiis* Voss. 1. Leid. 2. et Fragm. Hav. *ex his* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. Gaertn. Portug. et Haverk. Tandem *habitaret* Portug. [*in capitolio arcem habitarent* Veith.] Huc pertinet locus Festi, jam etiam a Doujatio laudatus, in *Sardi venales. Sardi venales alius alio nequior. ex hoc natum proverbium videtur, quod ludis Capitolinis, qui fiunt a vicinis praetextatis, auctio Vejentium fieri solet, in qua novissimus quisque deterrimus producitur a praecone senex cum toga praetexta bullaque aurea, quo cultu reges soliti esse Etruscorum, qui Sardi adpellantur, quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia.* quo loco Jos. Scaliger legendum censuit *fiunt a vicanis praetextatis*, et per vicanos intelligit vici magistros.

cum audita neglectaque esset, mentio inlata, jussum-
6 que templum in Nova via Ajo Locutio fieri. Au-
rum, quod Gallis ereptum erat, quodque ex aliis

Verum Compitalitii ludi a magistris vicorum editi fuerunt, non autem Capitolini, quorum editioni praeerat collegium, constitutum ex iis, qui in Capitolio atque arce habitabant, ut Livius hoc loco refert; sive magister ejus collegii, ut colligendum videtur ex Asconio Pediano ad Cic. Orat. in Pison. 4. *Solebant autem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri vicorum faciebant compitalitios praetextati, qui ludi, sublatis collegiis, discussi sunt.*

§. 5. *Quae nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque esset, mentio inlata*] *ante bellum Gallicum cum audita* Lovel. 5. Portug. et Hav. [Veith.] Sed vox *cum* ex ultimis literis vocis praecedentis perperam repetitis nata esse censeri debet. V. infra ad 9, 17, 9. Eadem lectio superest etiam in Lovel. 4. nisi quod ibi alio ordine *Gallicum bellum* legatur. Tum *neclectaque esset* Florent. et Harlej. 1. V. ad 2, 11, 4. Deinde *et mentio illata* idem Harlej. 1. Verum hic etiam τὸ *et* profluxit ex repetitione ultimarum literarum vocis proximae. V. infra ad 39, 18, 8. *mentio illius* praefert Voss. 1. [*nocturnaeque nunciae cladis* Veith.]

Jussumque et templum in Nova via Allocutio fieri] Antiqua lectio, *jussumque templum in Novaia locutio fieri*. Lego, *jussumque templum in Nova via Locutio fieri*. RHEN. *Ajo Locutio*, ut ante dixi. SIG. Pall. duo *visumque templum in Nova via Allocutio fieri*. Sed rectius habet hic vulgata lectio a doctis emendata. Marcus Varro Divinarum [lib. incerto apud Gell. 16, 17.] *Ajus Deus appellatus, araque ei statuta est, quae est infima Nova via, quod in eo loco divinitus vox edita erat.* Palat. sec. et Campani editio Deam pro Deo nobis substituunt: *Jussumque et templum Allocutiae in Nova via fieri.* Misere vero Andreas *templum in Nova via locatione fieri.* Quid aliter poterat in spissis barbariei tenebris. GEBH. *visumque templum* Voss. 2. errore etiam alibi in scriptis obvio. V. infra ad 9, 24, 4. *jussumque et templum* Leidens. 1. Lovel. 2. 4. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] Verum illud *et* partim ex ultima litera vocis praecedentis, partim ex prima sequentis natum est. Ita Victorius 6. Var. lect. 7. quum apud Varr. 6. de ling. Lat. p. 63. ederetur *Elicii Jovis visa ara in Aventino ab Eliciendo*, legendum censebat *Elicii Jovis ara.* ut tres priores literae τοῦ *visa* ex vocis praecedentis fine, ultima ex sequentis initio male a librariis repetitae fuerint. V. hujus erroris exempla infra ad 7, 7, 4. et 9, 6, 9. (* 22, 28, 11.) Contra voces partim a praecedenti partim a sequenti vocabulo scribarum culpa intercipi, infra videbimus ad 39, 6, 2. Praeterea *templum in loco jam novo fieri* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *templum in nova jam locatio fieri* Klock. a m. 1. pro quo *templum in novo jam loco fieri* a m. 2. emendatur. *templum in novo loco fieri* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] *templum innovat in Locutio fieri* Leid. 1. et Harlej. 1. *templum in Nova Alocutio fieri* Florent. a m. 1. et Fragm.

templis inter trepidationem in Jovis cellam conlatum, quum, in quae referri oporteret, confusa memoria esset, sacrum omne judicatum, et sub Jovis

Hav. a m. 1. Eorum codd. prior *templum innovari Locutio fieri* praefert a m. 2. posterior *templum in Nova via Alocutio fieri* itidem a m. 2. *templum in Nova via Allocutio*, vel *Allocucio fieri* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. *templum Allocuciae in nova via fieri* Haverk. Sed recte Sigonius emendavit *templum in Nova via Ajo Locutio fieri*. V. quae supra notavit ad Epit. hujus libri.

§. 6. *Aurum, quod Gallis ereptum erat*] *quod a Gallis acceptum erat* Haverk. *quod a Gallis ereptum erat* Harlej. 2. et Portug. Male. Optimi enim et reliqui omnes codices stant pro vulgato. Cic. 1. de Offic. 14. *Eripiunt aliis, quod aliis largiantur.* Curt. 3, 10. *Irent, et inbellibus feminis aurum viri eriperent.* et ita passim. *quod Gallis erat ereptum* Lovel. 4.

Ex aliis templis inter trepidationem in Jovis sellam collatum] Repone *cellam*. ut 6, [4, 3.] *In Jovis cella constat ante pedes Junonis positas fuisse.* SIG. *in trepidationem* priscae edd. ultima syllaba τοῦ *inter* absorpta a prima vocis sequentis. Recte itaque Ascensius *inter trepidationem* anno 1513. edidit, quomodo etiam praeferunt omnes codices. Post eas voces additur verbum *erat* in Lovel. 2. Praeterea *in Jovis cellam* non modo servant omnes manu exarati, sed et typis descripti; ut nesciam, in qua demum editione *cellam* Sigonius invenerit. *Cella Jovis* memoratur etiam supra 3, 19, 7. *Quum hostes in arce, in Capitolio essent, exsulum et servorum dux, profanatis omnibus, in cella Jovis optimi maximi habitaret.* Infra 6, 29, 8. *Signum Praeneste devectum Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae.* 7, 38, 2. *Legatos gratulatum Romam misere cum coronae aureae dono, quae in Capitolio in Jovis cella poneretur.* 10, 23, 12. *Ex eo, quod in publicum redactum est, aenea in Capitolio limina, et trium mensarum argentea vasa in cella Jovis posuerunt.* 44, 14, 3. *Petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi maximi ponere liceret, permissum.* Sueton. in Aug. 30. *Ceteras aedes sacras opulentissimis donis adornavit; ut qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties sestertium una donatione contulerit. cella Apollinis Palatina* memoratur Plinio 37. H. N. 1. *Caesar dictator sex dactyliothecas in aede Veneris Genetricis dedicavit; Marcellus, Octavia genitus, in Palatina Apollinis cella unam.* Tales tres cellae in Capitolino templo memorantur; una Jovis, altera Junonis, tertia Minervae. V. Just. Rycquium de Capit. c. 13. In uno ergo templo plures Deos coli, sed quamlibet templi cellam uni tantum Deo dicari potuisse, juris fuit pontificii. Liv. 27, 25, 7. *Quum aedem Honori et Virtuti vovisset, dedicatio ejus a pontificibus inpediebatur; quod negabant, unam cellam amplius quam uni Deo rite dedicari.* Tandem *celatum* Lovel. 5. a m. 1. *relatum* a m. 2. Sed *referri* mox sequitur: et *conlatum* hic optime convenit; indicat enim aurum, ex variis tem-

7 sella poni jussum. Jam ante in eo religio civitatis

plis depromtum, simul in unam Jovis cellam latum fuisse.

Quum, in quae referri oporteret, confusa memoria esset, sacrum omne judicatum] *quum inique referri oporteret* Harlej. 2. et Gaertn. Contrario errore *in qae*, pro *iniqua*, supra scribebatur in codd. hoc lib. c. 48, 9. *hi qui*, pro *iniqui*, c. 47, 2. *in quae deferri oporteret* Lov. 4. [Veith.] solito errore. V. ad 21, 6, 5. *in quae referri oportet* Florent. et Lovel. 3. V. ad 40, 14, 3. Deinde *confusa esset memoria* alio ordine Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tandem *sacrum esse judicatum* Lovel. 2. et Gaertn. [Veith.] Sed *ēē*, seu *esse*, et *ōī*, seu *omne*, ob ductuum similitudinem facile commutari potuerunt, atque alibi non raro commutata sunt. (*36, 4, 6.)

Et sub Jovis sella poni jussum] Vir doctus in margine edit. Curionis scribendum conjicit *sub Jovis cella*. Et ita etiam hunc locum adducens eum laudavit Just. Rycquius de Capit. c. 21. Deinde Cl. Clericus quoque non modo eamdem conjecturam suo nomine proposuit, sed etiam in contextum Livii recepit. Miror tamen eum addere, *sub Jovis cella* scribendum esse, non *sella*, ut erat in edd. Gronovianis in 8. et in 12. annorum 1678. et 1679. quasi vero solae illae ita praeferrent, quum tamen nullam viderim editionem, (quinquaginta fere mihi sub oculis sunt) quae aliter exhibeat: nisi forte dicendum sit, Clericum ideo tantum duarum illarum mentionem fecisse, quod in recensendo Livio non aliarum rationem habuerit. Coterum libri scripti, quibus utor, variant. *sub cella Jovis* est in Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 1. 4. Harlej. 1. et Gaertn. *sub sella Jovis* in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Si cum viris doctis priorem scripturam *sub cella Jovis* amplectimur, statuendum erit, pecuniam hanc positam fuisse in favissis sive thesauris, quae erant quasi cisternae subterraneae sub area Capitolina, adeoque sub cella sive aede Jovis. Earum meminit Gell. 2. N. A. 10. *Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Q. Catulus curator restituendi Capitolii dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere* etc. *sed facere id non quisse, quoniam favissae inpedissent. Id esse cellas quasdam et cisternas, quae in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quae ex eo templo collapsa essent, et alia quaedam religiosa e donis consecratis.* et Festus v. *Favissae. Sunt autem, qui putant, favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quae in templo vetustate erant facta inutilia.* Et huc forte referendus est locus Livii 7, 15, 8. *Auri quoque ex Gallicis spoliis satis magnum pondus saxo quadrato septum in Capitolio sacravit.* Forte, inquam, existimandum, sacratum a Sulpicio pondus illud auri fuisse in favissis Capitolinis. Certe praetor Achaeorum a Messeniis captus *in thesaurum publicum sub terra saxo quadrato septum* demissus esse dicitur infra 39, 50, 3. Favissas autem esse, quos Graeco nomine *Thesauros* etiam vocarunt, Q. Valerius Soranus testatur apud Gell. l. l. Non possum autem non, quin occasione locorum Gellii et Festi lucem accendere tentem uni vel alteri lapidi, edito a Fabretto in Inscript. Prior exstat p. 280.

adparuerat, quod, quum in publico deesset aurum,

SIGNA. TRANSLATA. EX
ABDITIS. LOCIS. AD
CELEBRITATEM
THERMARVM. SEVERIANARVM
..AVDENTIVS. AEMILIANVS. V. C. CONS
CAP. CONSTITVIT. DEDICARIQVE
PRAECEPIT
CVRANTE. T. ANNONIO. CHRYSANTIO.
V. P.

Alter exstat p. 334.

TRANSLATA. EX. OBSCV
RO. LOCO. CVRANTE
IVNIO. GALLIENO. V. C. PP
POTIF. DEI. SOLIS. INVICTI
CVR. T. L. L.

Ipse Fabrettus fateri cogitur, se nescire, quid sibi velit haec clausula prioris lapidis SIGNA. TRANSLATA. EX. ABDITIS. LOCIS, et, ut crucem curiosis figeret, aliam et similem, cujus aeque ignorationem profitetur, exposuit. Verum, si quid in tantis tenebris adlucere possit, forte per *abdita loca*, et *obscurum locum*, unde *translata*, vel *signa translata* dicuntur, intelligendae sunt favissae templorum, *ubi*. teste Gellio, *reponi solebant signa vetera, quae ex templis conlapsa essent, et alia quaedam religiosa e donis consecratis*. Certe ex intimo templi sacrario Hadrianus Imperator Pompeji statuas eruisse narratur apud Appian. Alex. 2. bell. Civil. p. 481. *Χρόνῳ δὲ τὸν τάφον τόνδε ἐπικρυφθέντα ὅλον ὑπὸ θάμνου, καὶ εἰκόνας ὅσας ἀπὸ χαλκοῦ τῷ Πομπηΐῳ περὶ τὸ Κάσσιον ὕστερον οἱ προσήκοντες ἀτέθηκαν, λελωβημένα πάντα καὶ ἐς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱερου κατεκλέντα, ἐζήτησε καὶ εὗρεν ἐπ' ἐμοῦ Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀδριανος ἐπιδημῶν, καὶ τὸν τάφον ἀνεκάθηρε, γνώριμον αὐθις εἶναι, καὶ τὰς εἰκόνας αὐ τοῦ Πομπηΐου διωρθώσατο*. Verum, ut ad Livium revertar, potius genuina videtur altera lectio *sub sella Jovis*, tum quod integriores eam servent codd. tum etiam quia Plinius auctor est, aurum hoc in solio Jovis reconditum fuisse, 33. H. N. 1. *Nec ignoro, duo millia pondo auri perisse Pompeji tertio consulatu e Capitolini Jovis solio, a Camillo ibi condita, et ideo a plerisque existimari, duo millia pondo conlata. Sed, quod accessit, Gallorum praeda fuit, detractum ab his in parte captae urbis delubris*. Effigies autem Jovis Capitolini non erat stans, sed sedens sella sive eburnea, sive aurea. V. Just. Ryequium de Capitol. c. 19. Sub illa itaque Jovis Capitolini sella aurum hoc positum est, quemadmodum libri Sibyllini sub basi Apollinis Palatini apud Sueton. in Aug. 31. *Solos retinuit Sibyllinos; hos quoque delectu habito: condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi*. Ad quem locum Torrent. ex Dion. Cass. l. 44. p. 243. docuit, Caesari dictatori decretos a senatu honores, literis aureis in columnas argenteas inscriptos *ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Διὸς τοῦ Καπετωλίνου* conlocatos fuisse.

§. 7. *Jam ante in eo religio civitatis adparuerat*] *Jam autem*, id est *autem*, Lovel. 2. V. ad 27, 36, 7. Tum *in eo collegio civitatis* Haverk. *in eo religio civitas apparuerat* Leld. 2.

Quod quum in publico deesset aurum] In V. C. scriptum est, *quod cum inde publico deesset aurum*. Ut videatur fortasse legendum, *quod cum de publico deesset aurum*. URS. MS. Ursini *cum inde publico*. unde legit *cum de publico*. Ego vero *cum inde publico*, vel *endo publico*. KLO-

ex quo summa pactae mercedis Gallis confieret, a
matronis conlatum acceperant, ut sacro auro abfti
neretur. Matronis gratiae actae, honosque additus
ut earum, sicut virorum, post mortem sollemni
8 laudatio esset. Iis peractis, quae ad Deos perti
nebant, quaeque per senatum agi poterant; tun

CKIUS. Pall. tres *aurum deesset*. Ceterum neque in editis, neque in calamo pictis reperi lectionem Fulvianam *quod cum inde publico deesset aurum*. unde facit *quod cum de publico deesset aurum*. Lectio vulgata recto stat talo, firmata quoque omnibus libris. Historiam vero sic narrat Diodorus 14, 117. [p.456.] *Λέγουσι δέ τινες καὶ διότι τὸν χρυσοῦν κόσμον αἱ γυναῖκες εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν εἰσενέγκασθαι, ταύτης ἔτυχον παρὰ τοῦ δήμου τιμῆς, ὥστ' ἐξουσίαν ἔχειν ἐφ' ἁρμάτων ὀχεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν.* Quam historiam confundit Diodorus cum illa, quae recitatur Livio superius c. 25. Et ignoscendum Graeco scriptori, in Romanis non nihil hallucinanti. GEBH. Latinius apud Hearnium legit *de publico*. Nihil mutandum est. Infra 26, 35, 2. *Nec pecuniae quidquam in publico esset*. Eadem ellipsi dicitur, qua *redigere in publicum* 4, 10, 6. DUK. *quod in publico* Haverk. omissa voce *quum*, quae intercepta est a praecedenti *quod*. (* v. ad 35, 15, 5.) Deinde *aurum deesset* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui per omnia vulgatum tuentur. Quemadmodum Ursin. in V. C. invenit, atque inde Livium emendandum conjecit, similiter etiam Latinius in Neapol. se invenisse, atque emendandum credidisse testatur. Miror vero, viros doctos, qui codd. manu exaratos versare consueverunt, non vidisse, illu *inde publico* ex errore scriba rum natum esse pro *in publico* pro quo datum erat *iñ publico* Saepe enim ita peccatur in Mtis ut *in* et *iñ*, sive *inde*, inter se commutentur. V. infra ad 10, 20 6. At quis ferre potest Klockium *indu publico*, vel *endo public* legentem? quasi Livius Enni aut Pacuvii, vel antiquiore tem pore vixisset.

Ex quo summa pactae merce dis Gallis confieret] In edd. vir Cel. Jac. Gronovii annorum 1678 et 1679. operarum errore editun est *eo quo*, quod Amstelaed. nu pera fideliter servavit. Deind *peractae mercedis* Hearnii Oxon L. 1. Librarius scriptum esse cre diderat *pactae*. Pari modo *pa gebant*, seu *peragebant*, et *pan gebant*, seu *pagebant*, commu tantur infra 7, 2, 7. Similia ali v. ad 25, 7, 4. Voces autem se priores deficiunt in Gaertn. De nique *conferretur* Lovel. 5. Har lej. 2. Gaertn. Portug. Haverk et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] quod ex interpretis glossemat natum esse censeo. Pro eo cor ruptius *cum ferretur* scriptum exstat in Voss. 1. a m. 1. De quo errore v. supra ad 4, 24, 7. Quum autem illud *cum* sensus respue ret, ei a m. 2. addita sunt sti gmata, quibus aliquid delendum librarii indicare solent. Et ita *Gallis ferretur* praefert etiam Leid. 2. *conficeretur* Lovel. 4. *conficeret* Lovel. 3. a m. 1. *fiere*

demum, agitantibus tribunis plebem assiduis concionibus, ut, relictis ruinis, in urbem paratam Vejos transmigrarent, in concionem, universo senatu prosequente, escendit, atque ita verba fecit:

LI. *Adeo mihi acerbae sunt, Quirites, contentio-* 1
nes cum tribunis plebis, ut nec tristissimi exsilii sola-

Lovel. 1. Vulgata lectio elegans ac proba est. Infra 38, 14. 10. *Quinque et viginti talenta se consecturum, prope ut diffidens pollicebatur.* ubi pari glossemate scripti et editi antiquiores praeferunt *se collecturum.* V. quae ibi notantur. Mox *conlatum* non adparet in Lovel. 2. De verbo *conferre* in hac re proprio v. ad 5, 25, 8.

Honosque additus, ut earum, sicut virorum, post mortem sollemnis laudatio esset] honorque additus Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Haverk. Ita variant codd. etiam supra hoc cap. §. 3. *honosque additur* Florent. Deinde *sollemnis* deest in Harlej. 2. et contextu Portug. in cujus margine tamen extat a m. 2. Sed dictionibus transpositis *laudatio solemnis* habet Lovel. 4. Hinc *laudatio fieret* Hearnii Oxon. C. Voces autem *ut sacro auro abstineretur. Matronis gratiae actae honosque additus* perperam omittuntur in edd. principibus, quas omnes servant codd. Recte itaque additae sunt ab Aldo. Erroris caussa fuerat *τοῦ ut* iteratio. V. ad 9, 11, 11. Ceterum Livio, a quo paullo ante hoc §. Diod. Sic. dissentire Gebhardus docuerat, contra consentit Plut. in vita Camilli p. 133. *Καὶ ταύταις μὲν ἡ σύγκλητος ἀποδιδοῦσα τιμὴν πρέπουσαν ἐψηφίσατο, μετὰ θάνατον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἔπαινον· οὐ γὰρ ἦν εἰθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ τελευτήσασαν.*

§. 8. *Iis peractis, quae ad Deos pertinebant*] Prima vox omittitur in Harlej. 2. Alii omnes, praeter solum Harlej. 1. vulgatum servantem, habent *Hiis*, vel *His.* Tum *pertinerent* Haverk.

Tum demum agitantibus tribunis plebem assiduis concionibus] *dum demum* Leid. 2. qui error et alibi in Mstis obcurrit. V. infra ad 40, 42, 7. Tum *agitantibus tribunis plebis* Voss. 2. et Haverk. *agitantibus tribunis p.* ambigue est in Portug. *agitantibus tribunis ad plebem* Florent. Mox in verbis sequentibus *relictis muris*, pro *ruinis*, Lovel. 3.

Adscendit, atque ita verba fecit] *escendit* Harlej. 1. V. ad 2, 28, 6. [*ascendit* Veith] *Camillus adscendit* Lovel. 1. 2. *adscendit Camillus, atque* Leid. 2. *To Camillus* etiam adscriptum erat margini Voss. 1. Praeterea *verba fecit* Haverk. et Lovel. 2.

§. 1. *Contentiones cum tribunis plebis, ut nec tristissimi*] *conciones cum tribunis plebis* Florent. *conciones cum tribunis militum* Leid. 2. et Lovel. 1. *conciones* et *contentiones* alibi etiam confunduntur a librariis. V. supra ad 4, 6, 4. Praeterea vox

tium aliud habuerim, quoad Ardeae vixi, quam quod procul ab his certaminibus eram: et ob eadem haec, non, si me senatusconsulto populique jussu revocaretis,
2 *rediturus umquam fuerim. Nec nunc me, ut redirem, mea*

eum abest a Voss. 2. et Lovel. 3. ac sequentes per compendium *tr. pl.* scribuntur, ut eas reddendas esse librarii existimaverint *contentiones tribunorum plebis.* at reliquorum nihil mutantium consensus potior est. Abest etiam *to ut* a Leid. 1. et Harlej. 1. Mox *quod Ardeae vixi*, pro *quoad*, Lovel. 2. V. ad §. 2. *quo Ardeae vixi* Lovel. 5. *quoad Ardeae jussi* Lovel. 3.

Et ob eadem haec, non, nisi me senatusconsulto populique jussu revocaretis, rediturus umquam fuerim] Argumenti vis insipida est. Non enim id agit, ut ostendat voluntatem sibi fuisse, non, nisi senatusconsulto populique jussu revocaretur, redeundi; quum stulta haec voluntatis professio esset, ac alio modo redire non posset. Deinde si haec ei voluntas fuit, cur deinde negat voluntatem suam mutatam, quum utique redierit senatusconsulto revocatus? quae mutata esse non potuit, si fecit, quod volebat. Itaque exosculor indicium Perizonii mei, existimantis Livium scripsisse: *et ob eadem haec, non si me senatusconsulto*, etc. sic nervosa est oratio, docetque, nullo modo Camillum ab exsilio redire voluisse ob odium contentionum, etiamsi senatusconsulto revocaretur. Hunc in modum rursus a Livio vim argumentandi video proferri l. 7, 10. *Injussu tuo, Imperator, extra ordinem numquam pugnaverim, non, si certam victoriam videam.* l. 38, 57. *Quum illa, muliebriter indignabunda nihil de communi filia secum consultatum, adjecisset, non, si Ti. Graccho daret, expertem consilii debuisse matrem esse.* JAC. GRON. *et ob eadem et haec* Klock. Reliqui vulgatum servant, nisi quod *et ab eadem haec* sit in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hav. Recte autem Cl. Jac. Gronov. Perizonii conjecturam *non, si me senatusconsulto* probavit. Sed miror, eum nihil neque de suis neque de parentis vel codicibus vel vetustis editionibus addidisse, aut, quid iis invenerit, retulisse. Mihi illud *non nisi me* demum obvium fuit in Froben. ed. anni 1531. qua priores omnes, quas vidi, recte habent *non si me.* Neque aliter legunt ex scriptis meis Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. in margine. Quos omnes, aut certe plerosque, inter levioris fidei Mstos refero; verum eodem etiam ducit depravata reliquorum, etiam optimorum, codicum lectio. Nam *non si mille SICS*, id est *senatusconsultis*, habet Florent. *non simile senatusconsulto populique jussu* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *non simile sic populique jussu* Leid. 1. *non sim ille sic populique jussu* Harlej. 1. *non similes cum populi jussu* Klock. *non sine me senatusconsulti populique jussu* Lovel. 4. In quorum omnium nullo vel minima vestigia primae syllabae vocis *nisi* adparent; sed corrupte eorum librarii *si mille, simile*, vel *sim ille*, pro *si me*, dederunt. Illud autem *sic*, quod

mea voluntas mutata, sed vestra fortuna perpulit. quippe, ut in sua sede maneret patria, id agebatur; non ut ego utique in patria essem. et nunc quiescerem ac tacerem libenter, nisi haec quoque pro patria dimicatio esset; cui deesse, quoad vita subpetat, aliis turpe, Ca-

in duobus exstat, ut et ultima litera *τοῦ similes* et proxima vox *cum* nata sunt ex compendio *Se. C.* vel *S. Con*, quo vox *senatusconsulto* scribi solebat, et in quo saepissime scribae lapsi sunt. V. de eo infra ad 22, 10, 1. Quin et, omisso *τῷ consulto*, *senatus populique jussu* praeferunt Voss. 2. et Fragm. Hav. *senatusconsulti populique jussu* Gaertn. In uno Lovel. 3. omissa vocula *non*, inveni *nisi me senatus populique jussu*. In contextum itaque id, quod Perizon. conjecit, audacter recepi. *Si* in hac locutione est etsi. De eo v. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 85, 48. Ita Liv. 7, 32, 15. *Non, si mihi novum hoc Corvi cognomen Diis auctoribus homines dedistis, Publicolarum vetustum familiae nostrae cognomen memoria excessit.* (* v. Ryck. ad Tacit. 12. Ann. 37.) Terent. in Eunuch. 1, 1, 4.

Exclusit: revocat. redeam? non, si me obsecret.

Ovid. Epist. 7. Her. 174.

Nec te, si cupies ipse, manere sinam.

Praeterea *revocaveritis* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *revocatis* Harlej. 1. Insuper *redditurus* Leid. 2. et Lovel. 3. ac 5. errore scribae. V. ad 8, 1, 3. Denique *numquam* Lovel. 3. ut ita adderet negationem, quam antea omiserat. [*unquam* omittit Veith.]

§. 2. *Nec nunc me, ut redirem, mea voluntas mutata, sed vestra fortuna, perpulit*] *Nec nunc mea, ut redirem. voluntas* Portug. a m. 2. Tum *voluntas mutata* Harlej. 1. V. ad 9, 23, 1. *voluntas mutati* Lovel. 3. Deinde *pertulit* Harlej. 1. V. supra ad 3, 30, 5. (*24, 35, 5.)

Quippe, ut in sua sede maneret patria, id agebatur, non ut ego utique in patria essem] *sua in sede* Lovel. 5. Portug. et Haverk. V. ad 2, 19, 8. Sed eorum auctoritas non satis gravis, reliquis omnibus dissentientibus, qui vulgatum ordinem verborum tuentur. Unus Harlej. 2. sine praepositione habet *ut sua sede maneret*. Deinde *non utique ut ego* Voss. 1. et Leid. 2. *non ego utique in patria*, *τῷ ut* omisso, Lovel. 1.

Quiescerem ac tacerem libenter, nisi haec quoque pro patria dimicatio esset] *et tacerem* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. Haverk. et edd. vett. pro quo Parm. et Aldus *ac* substituerunt, et proximi servarunt. Basileens. deinde 1554. et mox Paris. iterum *et* dederunt. Id autem recentiores retinuerunt exceptis Cl. Jac. Gronovio et Joh. Clerico, qui iterum *ac* vulgarunt. Atque ita plerique et optimi codd. Tum *nisi hoc quoque pro patria dimicatio esset* Fragm. Hav. a m. 1. *nisi hic quoque* Gaertn. *nisi haec prope pro patria* Klock. Sed alibi etiam haec vocabula commutantur. V. infra ad 38, 17, 6.

3 *millo etiam nefas est. Quid enim repetiimus? quid obsessam ex hostium manibus eripuimus, si recuperatam ipsi deserimus? et quum, victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homi-*

Cui deesse, quoad vita suppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas est] *cui deest* Gaertn. *cui dimicatiō deesse* Lovel. 1. qui videtur dare voluisse *cui dimicationi deesse*. Sed *dimicationi* ex glossatoris interpretatione additum videtur. Tum *quod vita suppetat* Gaertn. V. ad 6, 38, 13. et modo hoc cap. §. praec. *quoad mea suppetat* Leid. 2. Sed illud *mea* olim in margine adscriptum fuerat, ut glossator ineptus indicaret, intelligendum esse *vita mea*, quum Livius in genere dixerit *quoad vita suppetat*, nempe cuique civi. Ineptior deinde alius, credens *τὸ mea* variam lectionem esse, eam vocem, altera ejecta, in contextum recepit. Praeterea *Camillo et nefas est* Portug. V. infra ad Liv. 22, 47, 9.

§. 3. *Quid enim repetiimus? quid obsessam ex hostium manibus eripuimus*] *repetimus* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. N. et C. et editt. vett. Sed ita mox simul dandum erat *eripimus*; quo modo etiam praeferunt Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. et excusi vetusti. Aldus deinde edidit *quid enim repetimus? quid* etc. *eripuimus*, ut in multis meorum codd. superest. Verum Froben. demum anno 1531. substituit *repetiimus* et *eripuimus*, ut habent Voss. ambo, si excerptis fidere possim, ac Lovel. 2. et 4. Et id verum est; jam enim patria repetita, et ex hostium manibus erepta erat. *repetimus* itaque datum est in optimis eodem errore, quo *subit*, pro *subiit*, et similia alia; de quibus v. ad 36, 20, 3. Adde, quae infra notantur ad 40, 58, 8. *repetivimus* et *ripuimus* habet Portug. a m. 2.

Si recuperatam ipsi deserimus] *reciperatam* Flor. quod verum esse videtur. V. infra ad 7, 18, 1. *recuperatam ibi deserimus* Lovel. 5. *ipsi recuperatam deserimus* Leid. 2. et Lovel. 1. *deseruimus* Gaertn.

Quum, victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homines Romani tenuerint, habitaverint] Prima vocula male deest in Haverk. *τὸ capta* in contextu Fragm. Hav. quasi cohaerere deberent *Gallis tota urbe victoribus*, et Livius vellet, Gallos victores per totam urbem vagatos fuisse. Sed recte vox *capta* eadem manu ad marginem adjecta est. Indicat enim Livius, quum Galli victores essent, nihilominus Deos et homines Capitolium tenuisse, licet tota urbs reliqua capta esset. Hinc patet etiam, male *Capitolium tm̄*, id est *tantum*, esse in Gaertn. Voces *tamen* et *tantum* ob similitudinem compendii, *tm̄* et *tn̄*, quo scribi solent, saepe confunduntur in Mstis. V. supra ad 3, 46, 1. *Capitolium tum* Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. Deinde *Dii et homines* Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Male. V. ad 10, 30, 2. Insuper vox *Romani* deficit in Leid. 2. quomodo supra erat hoc lib. c. 49, 1. *Diique et homines prohibuere, redemtos vivere Romanos.* Hic

nes Romani tenuerint, habitaverint; victoribus Romanis, recuperata urbe, arx quoque et Capitolium deseretur? et plus vastitatis huic urbi secunda nostra fortuna faciet, quam adversa fecit? Equidem, si no- 4

tamen cum reliquis codd. servandum *homines Romani. homines* ut obponantur *Diis*, *Romani* ut obponantur *Gallis*. Hinc *retinuerint* Fragm. Hav. a m. 2. quod ex glossa ortum puto. *tenere* enim hic est retinere, obtinere, incolume servare. Ita supra 2, 1, 8. *Omnia jura, omnia insignia* regia *primi consules tenuere.* 4, 10, 9. *Concordiae pacisque domesticam curam, jura infimis summisque moderando, ita tenuit.* Et hoc sensu *tenere auctoritatem*, pro eam non amittere, Cic. dixit de Senect. 11. *Tantas clientelas Appius regebat et senex et caecus. Tenebat non modo auctoritatem, sed etiam imperium in suos.* Alibi etiam *retinere* τῷ *tenere* substituere librarii consueverunt. V. infra ad 36, 43, 1. Denique *tenuerint habitaverintque* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Et id dare voluisse videtur scriba Lovel. 2. qui tamen, altera voce omissa, tantum exhibet per errorem *tenuerintque*. Indignor, per librarios non licuisse Livio, suis frui deliciis. V. ad 9, 22, 6.

Arx quoque et Capitolium deseritur] Ita est in Lovel. 1. et editione Gronov. anni 1665. quem recentiores omnes secuti sunt, quum ipse viginti annis antea, ut et Dan. Heinsius apud Elzev. *deseratur* errore scribarum edidissent; quod tamen in Lovel. 2. [Veith.] quoque obvium fuit. *deseretur* praeferunt Florent. Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. Fragm. Hav. et editio Mediol. anni 1480. cum omnibus, quas vidi, postea excusis, usque ad Dan. Heins. Neque multum abeunt reliqui codd. Nam *desereretur* est in Voss. 2. Lovel. 3. et, ut Hearne notat, in Oxon. B. C. in margine N. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Crediderant librarii scriptum esse *deser'etur*, et hinc ita dederunt. V. ad 2, 56, 7. *deserentur* habet Lovel. 4. *deserentur* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. *arx et Capitolium deserentur.* V. ad 1, 31, 7. Mihi tamen *deseretur*, quod in codd. melioris notae est, magis placet. V. ad 37, 5, 3. Id itaque cum signo interrogandi recepi.

Plus vastitatis huic urbi secunda nostra fortuna faciet, quam adversa fecit] *To secunda*, ut interpretamentum τῷ *nostra*, deleo. KLOCK. Saepe *suum* sive *nostrum* vocari, quod nobis favet, quod prosperum est, docuit Klockius supra ad 2, 30, 4. Ubique tamen invitis codicibus, qui hic omnes *secunda* servant, id Livio obtrudi non debet. Neque magis mirum videri potest, hic jungi *secunda nostra fortuna*, quam *iniquo suo tempore* supra 2, 23, 5. ubi *miserrimo ejus tempore*, *meliore meo tempore*, *tristissimo meo tempore* partim J. Fr. Gronovius, partim ego, tum ex Cic. tum ex Curtio, laudavimus, eorumque exemplis receptam lectionem adversus conjecturas virorum doctorum defendimus. Infra 31, 31, 12. *Tempore nostro adverso primi omnium Italiae populorum ad Hannibalem defecerunt.* Praeterea *vestra fortuna* est in Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Eadem varietas etiam

bis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent, tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis, ut omnem neglegentiam
5 *divini cultus exemtam hominibus putem. Intuemini enim*

infra est hoc cap. §. 7. V. ad 34, 2, 2. Deinde *faciet, quam adversa fecerit* omnes editt. usque ad Dan. Heinsium, qui *faciat, quam adversa fecerit* apud Elzev. vulgari curavit; sed verisimiliter errore operarum. Pro eo deinceps Gronovius anno 1665. *faciet, quam adversa fecit* substituit. Et eam scripturam servant omnes codd. quibus utor.

§. 4. *Si nobis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent*] Pall. duo (adeo ut etiam in secundo superscriptum sit) *si nobis cum urbi*. Ut sit antiqua terminatione auferendi hic casus. Campanus exhibuit seculo suo, *Equidem si nobiscum in urbe simul positae*. Perperam, ut puer viderit. GEBHARD. Quam ex Campani ed. lectionem profert Gebhard. etiam firmat Florent. a m. 2. Sed neque mihi placet. *si vobis cum urbe* Harlej. 2. quo eodem modo *nostra* et *vestra* verbis praecedentibus commutata vidimus. *si nobiscum urbi simul positae* Lovel. 2. 3. *si vobiscum urbi simul positae* Lovel. 4. 5. *si vobiscum urbi positae simul* Haverk. *si nobis cum urbe simul positae* Voss. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Voss. 1. a m. 2. qui ab initio habuit *cum urbem*. Illud *urbi*, quod in tot codd. superest, cum Gebhardo haberi potest pro ablativo, more antiquorum formato, apud quos similiter *parti*, *sorti*, et hujusmodi alia reperiuntur. V. Voss. 4. Gramm. 12. Quum tamen *urbe* supersit in optimis codd. alterum errantis librarii esse puto. Praeterea *religiones mille essent* Haverk.

Tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis] Haec omnia verba cum praecedentibus tribus *religiones nullae essent* exsulant a Fragm. Hav. a m. 1. sed scribae culpa. Insuper *τὸ tam* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, et Portug. [Veith.] Solet interdum ea vel alia ejusdem potestatis particula, sequente *τοῦ ut*, subaudiri. V. Cel. Bentlej. ad Horat. 2. Sat. 3, 1. Verum quum hic praecesserit vox *tamen*, ab ea potius sequens illud *tam* interceptum videtur. Tum *ejusdem*, pro *evidens*, est in Harlej. 2. Scriptum videtur fuisse *euidēs*, unde literarum metathesi librarius fecit *eiusdē*. Deinde *unum*, pro *numen*, Leid. 2. Tandem *ac tempestate*, omissa adspiratione, Leidens. 1. V. infra ad 35, 26, 7.

Ut omnem neglegentiam divini cultus exemtam hominibus putem.] Post vocem *omnem* plures alias inserunt nonnulli codd. quae huc non pertinent. Et quidem *conditam habemus, nullus locus in ea non religionum Deorum eat* est insertum in Voss. 2. *conditam habemus, nullus locus in ea non religionum Deorumque* in Leid. 1. [Veith.] *conditam hēbus: ut in ea nll'us locus sit non religionum Deor:* Portug. *communem conditam haberemus. nullus locus in ea non religionum Deorumque est* Lovel. 2. et 3. nisi quod posterior *Deorumque eat* praeferat. com-

horum deinceps annorum vel secundas res, vel adversas: invenietis omnia prospere evenisse sequentibus Deos, adversa spernentibus. Jam omnium primum Vejens bel- 6
lum (per quot annos, quanto labore gestum!) non

munem conditam habemus. nullus locus in ea non religionum Deorumque Lovel. 4. *omnem conditam urbem habemus. nullus locus ubi in ea non religionum Deorumque* Lovel. 5. quae perperam huc translata sunt ex cap. seq. §. 2. Praeterea *ut omnem in ea negligentia divini cultus* est in Gaertn. *neglegentiam* habent Florent. et Leid. 1. *neclegentiam* Harlej. 1. V. supra ad 2, 11, 4. et mox ad §. 7.

§. 5. *Intuemini enim horum deinceps annorum vel secundas res, vel adversas*] *Intueamini* Lov. 2. 4. et Hav. [Veith.] Tum vocula *enim* deficit in Leid. 2. Deinde *eorum deinceps annorum* Haverk. et Lovel. 2. *omnium deinceps annorum* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] Male. Nam *hi anni* sunt proximi anni. Supra 4, 4, 5. *Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis?* (* 25, 31, 4.) 27, 11, 6. *Et decretum, ut C. Hostilius praetor ludos Apollinis, sicut his annis voti factique erant, voveret, faceretque.* 45, 24, 8. *Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos.* Cic. de Senect. 14. *His paucis diebus pontifex maximus factus est.* Ita et D. Lucas in Evang. 24, 18. *Οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;* in Act. Apost. 1, 5. *Ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.* Alibi et numerus additur. Liv. 4, 4, 3. *Decemviros legibus scribendis intra decem hos annos et creavimus, et e republica sustulimus.* Cic. Orat. 2. Philipp. 1. *Ut nemo his annis viginti reipublicae fuerit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit.* V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 11, 6. et viros doctos ad Phaedr. 1. fab. 1, 10. Mox *prospere evenire*, pro *evenisse* est in Haverk. Deinde *aspernentibus*, pro *spernentibus*, Harlej. 1. Sed prima litera *a* repetita videtur ex ultima vocis praecedentis. V. ad 37, 29, 8.

§. 6. *Jam omnium primum Vejens bellum*] *Nam*, pro *Jam*, habet Hearnii Oxon. B. Eam particulam transitioni et connectendae orationi inservire, docuit Cl. Dukerus ad Flori Praefat. §. 2. Hic tamen vulgatum, quod in reliquis codd. superest, servo. Nam eodem modo et *jam* sumi constat. Liv. 38, 17, 8. *T. Manlius, M. Valerius, quantum Gallicam rabiem vinceret Romana virtus, docuerunt. Jam M. Manlius agmine scandentes in Capitolium detrusit.* Silius Ital. 14, 23.

Multa solo virtus. jam reddere foenus aratris,
Jam montes umbrare olea,
dare nomina Baccho.

V. etiam Cl. Duker. l. l. et quos ibi laudavit. *Jam* autem et *Nam* saepe in Mstis confundi solent. V. quae notavi ad Silii 9, 242. Praeterea *Jam primum omnium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed vox *omnium* deest in Voss. 2. et Lov. 3. Male. Liv. 1, 1, 1. *Jam primum omnium satis constat, Troja capta, in ceteros saevi-*

ante cepit finem, quam monitu Deorum aqua ex lacu
7 *Albano emissa est. Quid haec tandem urbis nostrae clades nova? num ante exorta est, quam spreta vox coelo emissa de adventu Gallorum? quam gentium jus*

tum esse Trojanos. 6, 11, 7. *Primum omnium ex Patribus popularis factus.* 24, 10, 2. *Decretumque omnium primum, ut consules sortirentur, comparentve inter se.* 31, 5, 2. *Omnium primum eam rem Idibus Martiis P. Sulpicius consul retulit.* 32, 28, 1. *Omnium primum de provinciis consulum praetorumque actum.* 35, 28, 8. *Tum omnium primum agmen constituit.* 37, 36, 2. *Omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem dixit.* 41, 24, 3. *Primum omnium, tamquam non hic nobiscum fuisset, omnia scit et nunciat, quae occulte facta sunt.* 42, 1, 1. *Quum omnium primum de provinciis exercitibusque ad senatum retulissent.* c. 66, 2. *Primum omnium fuerat, ut non teneret tempus.* 44, 18, 2. *Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent.* c. 38, 5. *Jam omnium primum, quantum numero nos praestent, neminem vestrum ignorasse certum habeo.* 45, 12, 4. *Omnium primum id legere jubet.* c. 18, 1. *Omnium primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios.* V. etiam ad Epit. Liv. 48. Deinde *veniens bellum* Leid. 1. Olim corrupte scribebatur *Vehiens*, quae orthographia passim in membranis Livii exstat. V. supra ad 2, 43, 5. c. 46, 4. et alibi. Id autem parva mutatione facile in *veniens* abire potuit, et saepe etiam abiit. V. supra ad 4, 52, 7.

Per quot annos quanto labore gestum] *per tot annos, tanto labore gestum* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. N. Alibi ita libri scripti variant. V. infra ad 24, 35, 4. Nihil muto. Ceteri enim codd. stant pro vulgato. Et id etiam per admirationem prolatum melius convenit. Cic. 1. Tuscul. 36. *Propagatione vitae quot, quantas, quam incredibiles hausit calamitates.*

Aqua ex lacu Albano emissa est] *missa est* Haverk. Male. V. supra hoc lib. c. 15, 4. *est emissa* Gaertn. Paullo ante *ceperit finem*, pro *cepit*, Lovel. 4. V. ad 40, 14, 11.

§. 7. *Quid haec tandem urbis nostrae clades nova? num ante exorta est*] *urbis vestrae clades* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3. [Veith.] V. supra hoc cap. §. 3. Et ita bis hoc ipso §. variant codd. Tum *cladis* habet Klock. V. infra ad 21, 57, 14. Vox etiam *nova* aberat a Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *non ante exorta est* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Et ita in fine periodi signum interrogandi abjiciendum erit. Sed vulgatum servari magis convenit. Interrogatio enim acrius instat, et magis convincit. Saepe has voces commutari, vidimus supra ad 2, 40, 7. Adde, quae notantur ad 3, 38, 12. mox cap. seq. §. 6. 36, 3, 8. et var. lect. Curtianas 4, 6, 28. *merito exorta est*, pro *num ante*, Lovel. 2.

Spreta vox coelo emissa de adventu Gallorum] Malim *coelo missa*: vel quia proxime praecessit alterum. Et sic malunt passim veteres. 1, [20, 7.] *Prodi-*

ab legatis nostris violatum? quam a nobis, quum vindicari deberet, eadem neglegentia Deorum praetermissum? Igitur victi captique ac redemti tantum poenarum Diis hominibusque dedimus, ut terrarum orbi do- 8

gia fulminibus aliove quo viso missa. 7, [26, 4.] *Ut augurium coelo missum laetus accepit tribunis.* 26, [19, 4.] *Imperia consiliaque velut sorte oraculi missa.* 34, [50, 2.] *Ut eas voces, velut oraculo missas, in pectora animosque demitterent.* Idem vitium apud Senecam ad Polybium c. 33. *Aliud habebunt hoc dicente pondus verba velut ab oraculo missa.* Sic enim MSS. omnes Grutero teste: at vulgati, *emissa.* ad Marciam [c. 13.] *Et implevit oculos et aliquot voces flebiles misit.* 2. de Ira [11.] *Si missa esset vox publici adfectus.* Horat. [in arte Poëtic. 390]

— — nescit vox missa reverti.

Nec oblitus sum infra quoque legi [c. 55, 1.] *Rem dubiam decrevit opportune vox emissa.* J. FR. GRON. *de coelo emissa* Harlej. 1. Portug. et Haverk. Justin. 6, 4. *Hunc, quasi de coelo missum, et ut ipsam Victoriam, contuentur.* Sed meliores praepositionem, quae mox sequitur, respuunt. Tibull. 1. Eleg. 3, 90.

Et videar coelo missus adesse tibi.

Praeterea *emissa* omnes, quos consului, codices constanter retinent. Supra 1, 54, 7. *Seu ira, seu odio, seu superbia insita ingenio, nullam eum vocem emisisse.* 1. 58, 2. *Sex. Tarquinius sum; ferrum in manu est: moriere, si ehideris vocem.* Quintil. 5. Instit. 8. *Si quae sint voces per vinum, somnum, dementiam emissae.* Ovid. 15. Met. 687.

Et placido tales emittere pectore voces.

Simplex *mittere* adhibet Livius supra 1, 31, 4. *Seu voce coelesti ex Albano monte missa, (nam id quoque traditur) seu aruspicum monitu.* 3, 50, 4. *Quaerentibus, quid rei esset, flens diu vocem non misit.* Ubi v. quae notantur. Caesar 1. belli Civ. 2. *Haec Scipionis oratio ex ipsius ore Pompeji mitti videbatur.* Justin. 42, 4. *Multis diebus non adloqui quemquam, non cibum sumere, non voçem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur.* Curtius 4, 6. *Num genu posuit? num supplicem vocem misit?* Rutil. 1. Itin. 31.

Ipsi quin etiam fontes si mittere vocem,
Ipsaque si possent arbuta nostra loqui.

Valer. Max. 1, 8, 5. *Cui rei pro argumento miraculum adjicitur, ingens repente vox e proxima silva Arsia, quae ore Silvani in hunc pene modum missa traditur.* Ubi v. Doct. Torren. et, quem ibid. laudat, Cl. Duker. ad Flor. 4, 10, 6. qui utrumque recte dici monuerunt. Si tamen codd. Mstorum accederet auctoritas, *missa* cum Gronovio praeferrem. Praeterea *septa*, pro *spreta*, est in Lovel. 5. a m. 1.

Gentium jus ab legatis nostris violatum, quam a nobis] *a legatis nostris* Gaertn. Lovel. 3. et editi ante Aldum, qui primus *ab legatis.* Tum *ab legatis vestris* Harlej 2. et Haverk. Mox

cumento essemus. Adversae deinde res admonuerunt re-
9 *ligionum. Confugimus in Capitolium ad Deos, ad se-*
dem Jovis optimi maximi: sacra in ruina rerum nostra-
rum alia terrae celavimus, alia, avecta in finitimas ur-

etiam *a vobis* Lovel. 2. Harlej. 2. et Haverk. *ab vobis* Portug. V. supra h. §. Deinde *quod a nobis* Gaertn. et Lovel. 4. quomodo et alibi in Mstis variari solet. Exempla v. ad 4, 46, 8. c. 57, 6. 6, 6, 17. (* 10, 33, 9) et alibi Hinc etiam commutantur *quam quod* et *quamquam*. V. ad 9, 36, 6.

Quum vindicari deberet, eadem negligentia Deorum praetermissum] *quum vindicari depereat* Leid. 1. *quum vindicati videret* Lov. 3. [*judicari* Veith.] *To quum* deficit in Lovel. 1. Tum *eadem neglegentia Deorum* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad § 4. *eadem negligentia qua Deorum* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. *deberet, eorum praetermissum* Lovel. 5. a m. 1.

§. 8. *Captique ac redemti tantum poenarum Diis hominibusque dedimus*] *tantum de poenarum* Haverk. *tantum poenarum his hominibusque* Leid. 1. et Lovel. 2. a m. 1. *tantum poenarum hiis hominibusque* Lovel. 5. a m. 1. *tantum poenarum Dis hominibusque* Florent. V. ad 5, 14. 4. Ceterum ita ad hunc locum Doujatius. „Quando vero *redemti*? An cum mille pondo auri pacti sunt Gallis abeuntibus daturos? At persolutum non est illud aurum. An *redemti* armis? Sed hoc posterius fuit iis, quae mox dicuntur. An *redemti* ab exitio per haec mala? Quid si legamus *relicti*, a Diis nempe?" Sed *redemti* servant omnes scripti et excusi, quod propterea non temere mutandum est. *redemti* sc. armis, vel *redemti* sc. ab exitio probari nequeunt. Id enim inter poenas, quas Romani Diis hominibusque dederunt, vix numerari potest. Simplicissimum est, ut dicamus, Camillum respicere ad pactum de redemtione atque discessu Gallorum initum. Quamvis enim Livius supra dixerit c. 49, 1. *Diique et homines prohibuere, redemtos vivere Romanos.* Camillus tamen augens potius, quam minuens, poenas, quas ob neglectam religionem Romani dederunt, eodem jure eos *redemtos* dicere potuit, quo id exprobrat Pontius Samnitium imperator infra 9, 11, 6. *Auro civitatem a Gallis redemistis: inter accipiendum aurum caesi sunt.* et Samnites in concilio principum Etruriae 10, 16, 6. *Habere adcolas Gallos, inter ferrum et arma natos, feroces quum suopte ingenio, tum adversus populum Romanum, quem captum a se auroque redemtum, haud vana jactantes, memorent.* Immo etiam M. Junius civis Romanus 22, 59, 7. *Majores quoque acceperamus se a Gallis auro redemisse.* et L. Valerius tribunus plebis 34, 5, 9. *Jam urbe capta a Gallis aurum, quo redemta urbs est, nempe matronae consensu omnium in publicum contulerunt.* Et sane, quamvis Camillus patriam ac cives ex manu Gallorum armis eripuerit, id tamen factum demum, postquam jam aurum, aut certe ejus pars Gallis pernumerata erat, quam demum victores Romani receperunt. Infra 6, 14, 12. *Indignum facinus videri, quum conferendum ad redimendam civitatem a Gallis aurum fuerit, idem au-*

bes, amovimus ab hostium oculis. Deorum cultum, deserti ab Diis hominibusque, tamen non intermisimus. Reddidere igitur patriam, et victoriam, et antiquum 10 *belli decus amissum: et in hostes, qui caeci avaritia in*

rum ex hostibus captum in pau eorum praedam cessisse.

Adversae deinde res admonuerunt religionum] *Adversa deinde res admonuerunt* Leid. 1. et Harlej. 1. Praeterea *admonuerunt religionem* Florent. a m. 2. Lovel. 1. Leid. 2. et Portug. a m. 1. Male. V. ad 2, 36, 6.

§. 9. *Confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Jovis optimi maximi*] *in Capitolium ad Deos, in sedem Jovis* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *Jovis optimi mag* Leid. 1. Sed Hearne in Oxon. C. *Jovis optimi maximi: magna sacra* se invenisse testatur. In verbis autem sequentibus *in ruinam rerum nostrarum* Oxon. C. et N. praeferre, idem auctor est: quomodo mihi quoque obvium fuit in Lovel. 5.

Alia terrae celavimus] Malim *terra*, quod et est in margine Vossiani. J. FR. GRON. *terra celavimus* usitatius dici, verum est. Quum tamen omnes, quos adhibui, codices vulgatum tueantur, (nisi quod *certe* sit in Lovel. 4.) neque aliam lectionem viri docti ex Mssis notarint, nescio, an satis idonea sit unius Voss. auctoritas mutandae receptae lectioni. Neque tamen *celare terrae* Patavinitati cuidam tribuo, ut faciendum conjicit Doujatius. Nam simili modo *condere terrae* dixit Lucan. 1. 606.

-- Aruns dispersos fulminis ignes
Conligit, et terrae moesto cum murmure condit.

Ubi quidem Cl. Corte *terra* edi jussit, sed incertum quorum codicum fide. Certe ultra viginti Mssorum ab Inl. Heinsio excussorum excerpta, quorum mihi copiam Cel. Burmann. fecit, possideo; at ex nullo eorum aliqua lectionis varietas memoratur: nihil etiam ex suis profert Doct. Oudendorp. Et sic *recondere terrae* Florus 1, 13 *Quidquid religiosissimi in templis erat, partim in doliis defossa terrae recondunt, partim inposita plaustris secum auferunt.* Ita optimos codices praeferre, viri docti ad eum locum monuerunt. Et ita *terrae procumbere, jacere, deponere, sternere* ac similia recte dici, N. Heins. et Cel. Burmann. multis docuerunt ad Nason. 3. Amor. El. 2, 25. Ceterum Doujatius ex Terentio proferens, *Si hoc celetur patri*, male fidem habuit Calepino suo, qui similiter legit in v. *Celare*. Locus exstat in Terentii Phorm. 5, 4, 6. Verum ibi vox *patri* non habetur. Nescio, unde factum sit, ut et Inl. N. Heinsius pariter locum Terentii laudarit ad Ovid. 4. Fast. 149. ubi ejus errorem jam Cel. Burmannus castigavit.

Alia avecta in finitimas urbes amovimus ab hostium oculis] Sex priora vocabula culpa librariorum deficiunt in Leid. 1. et Harlej. 1. *alia advecta* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. cujus codex B. praefert *evecta*. Sed *avecta* nempe ex templis, ex urbe Roma, quod eodem modo dictum est, quo *avolare Romam*. V. ad Liv. 1, 57, 8. Alibi autem *avehere* et *advehere* a scribis commutari, infra videbimus ad 9, 4, 1. Tum *in finitimas terras* Lovel. 2. Voss. 1.

pondere auri foedus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem.

1 LII. *Haec culti neglectique numinis tanta monumenta in rebus humanis cernentes, ecquid sentitis, Quirites, quantum vixdum e naufragiis prioris culpae cla-*

Leid. 2. Harlej. 2. et Portug. quae vox hic ex praecedenti versu perperam est repetita. Deinde *ammovimus* Portug. *admovimus* Gaertn. et Haverk.. Saepius ita peccatur in membranis antiquis. V. infra ad 40, 55, 5.

Deorum cultum, deserti ab Diis hominibusque, tamen non intermisimus] Transpositis vocabulis *Deorum cultum ab hostium oculis deserti ab Diis*, praefert Portug. a m. 1. *deserti a Diis* habent Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Deinde *tum non intermisimus* idem Gaertn. V. ad 22, 17, 5. Sed pro *tum* datum est *cum* in Leid. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. At vox *tamen* deficit in Lovel. 4.

§. 10. *Reddidere igitur patriam, et victoriam, et antiquum belli decus*] *Redire igitur* scribae deerratione Leid. 1. et Lovel. 5. a m. 1. Sed vox *Reddidere* deerat in Lovel. 4. relicta lacuna. Tum *victoriam antiquum belli decus*, sine copula intermedia, Haverk. quasi ea per epexegesin dicerentur. *victoriam et antiqui belli decus* Harlej. 2. et Portug. V. supra ad c. 45, 1.

Foedus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem] *foedus atque fidem* Haverk. *foedus ac federa* Harlej. 2. et Portug. Tum *fefellissent* Leid. 2. Hinc *fugamque et cetera* Gaertn. Tandem voces *fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem* deerant in Voss. 2. et Lovel. 3. quemadmodum etiam paullo ante vox *caeci* in Lovel. 5. a m. 1.

§. 1. *Haec culti neglectique numinis tanta monimenta*] *Monimentum* a *monendo* proprie hic quadrat: quamquam quibusdam *momenta* etiam non displicet. Sed non mutaverim. GLAR. Cl. etiam Jac. Perizonius in margine Livii rogat, an non *momenta?* Ita olim Voss. 1. a m. 1. exhibuit, sed omnes scripti et ipse ille, quem memoravi, a m. 2. *monimenta* praeferunt, nisi quod alia orthographia *monumenta* sit in Leid. ambobus, Lovel. 3. 4. 5. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *munimenta* autem in Florent. V. ad 4, 10, 6. Omnes etiam excusi, quos vidi, partim *monimenta*, partim *monumenta*, nullus *momenta* habet; et quidem *monumenta* verius esse videtur. Saepe autem librarios voces *monumenta* et *momenta* commutasse, docent exempla supra 1, 47, 6. 3, 12, 6. 4, 7, 10. c. 12, 9. 5, 30, 2. (* 21, 4, 2.) et alibi saepe. V. etiam viros doctos ad Valer. Max. 2, 6, 7.

Ecquid sentitis, Quirites] *en quid* Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 2. *et quid* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 3. Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *haec quid* Leid. 1. *nec quid* Florent. *haec quidem* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Sed *ecquid* rectum est; quod saepe cum *et quid* ab indoctis librariis commutari, supra vidi-

disque emergentes paremus nefas? Urbem auspicato in- 2
auguratoque conditam habemus: nullus locus in ea non religionum Deorumque est plenus: sacrificiis sollemnibus non dies magis stati, quam loca sunt, in quibus fiant. Hos omnes Deos, publicos privatosque, Quirites, defer- 3

mus hoc libro ad c. 36, 5. *ecquid* autem hic ponitur pro mera interrogatione. *ecquid sentitis* est, an sentitis. V. infra ad 27, 10, 1. Tum *sentiis* Florent. *sentiretis* Leid. 1. et Harlej. 1. qui iidem codd. etiam non agnoscunt vocem *Quirites*. Sed eam exclusam puto similitudine vocis sequentis. Supra 3, 11, 12. *Ecquid sentitis jam, vos, Quirites, Kaesonem simul civem et legem habere non posse.*

Vixdum ex naufragiis prioris culpae cladisque emergentes] *e naufragiis* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Idem quoque voluisse videtur Harlej. 1. librarius, qui tamen per errorem dedit *vixdum me naufragiis*, ultima litera vocis *vixdum* male repetita in initio sequentis. V. infra ad 37, 29, 8. *e naufragii prioris culpa* Lovel. 2. 4. 5. *culpa*, pro *culpae*, etiam Leid. 1.

§. 2. *Urbem auspicato inauguratoque conditam habemus*] *inauspicato* Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Haverk. Quomodo librarii, sermonis Latini inperiti, dedisse videntur, ut conveniret sequenti *inauguratoque*, nisi potius syllaba *in* duplicata esse censeri debeat ex praecedentis vocis litera finali; quemadmodum eam ob causam *religionum inmemor*, pro *memor*, est in cod. infra hoc cap. §. 10. *etiam invisum*, pro *visum*, supra hoc lib. c. 23, 5. et *cohortium inultus est caedem*, pro *ultus est*, 3, 5, 11. (* 22, 60, 9.) V. quoque, quae infra notabo ad 37, 11, 4. Liv. 28, 28, 11. *Ne istuc Jupiter optimus maximus sirit, urbem, auspicato Diis auctoribus in aeternum conditam, fragili huic et mortali corpori aequalem esse.*

Nullus locus in ea non religionum Deorumque est plenus] *nullus in ea*, omissa voce *locus*, Voss. 2. et Portug. *nullus locus in re* Gaertn. Deinde *Deorum non religionumque est plenus* Lov. 1. *non Deorum, non religionum est plenus* Leid. 2. V. ad 40, 15, 5. *non religione Deorumque est plenus* Harlej. 2. qui dare voluisse videtur *non religione Deorum est plenus*. Nisi potius id eodem modo dictum sit, quo *plenum vulnerum ac pavore* supra hoc lib. c. 11, 14. Quum tamen reliqui in vulgatam lectionem consentiant, eam etiam servandam arbitror. Petron. in Satyr. 17. *Utique nostra regio tam praesentibus plena est numinibus, ut facilius possis Deum, quam hominem invenire.*

Sacrificiis sollemnibus non dies magis stati, quam loca sunt] Vox *stati* deficit in Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. [Veith.] *non dies magis statuti* Lovel. 1. et 5. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. Saepius ita variant codd. scripti. V. infra ad 23, 35, 3. *non dies magis instituti* Harlej. 2., Portug. et Haverk. *non dies magis prostatuti* Leid. 2. *non dies magis instituta est* Gaertn. Sed, duabus vocibus coa-

turi estis? Quam par vestrum factum est, quod in obsidione nuper in egregio adolescente C. Fabio, non minore hostium admiratione, quam vestra, conspectum est; quum inter Gallica tela degressus ex arce sollemne Fabia

lescentibus atque una tantum litera expuncta, *non dies magistati* praefert Harlej. 1. *non dies magistrati* Florent. *non dies magestati* Leid. 1. *non dies majestati* Fragm. Hav. a m. 1. Verum omnium pessime *non dies est magistratibus majestati* habent Voss. 2. et Lovel. 3. quae lectio inficeta inde videtur profluxisse, quod pro *magistrati*, ut quidam codd. habent, alii *magistratibus*, alii *majestati* emendaverint, et utramque hanc lectionem simul exprimendam judicaverint librarii. Vulgatum probum est, quod habet Fragm. Hav. a m. 2. et, nisi fallor, Voss. 1. Praeterea *quam loca sint* Haverk. *loca stata* vel *statuta sacrificiis* memorat Cic. de Arusp. resp. 15. *Multi sunt etiam in hoc ordine, qui sacrificia gentilicia illo ipso in sacello, statuto loco, anniversarii factitarint.*

§. 3. *Hos omnes Deos, publicos privatosque*] *Hos Deos*, media voce omissa, Leid. 2. *Nos omnes Deos* Haverk. Similitudo literarum majuscularum *H* et *N* erroris caussa fuit. V. infra ad 32, 20, 7.

Quam par vestrum factum est, quod in obsidione nuper] Scribe *vestro*. 28, [42, 20.] *Quam compar consilium tuum parentis tui consilio sit, reputa.* Aut, *Quam par vestrum factum isti, quod.* J. FR. GRON. Codices neque scripti neque editi favent. Quamvis itaque Doujatius Gronovii conjecturam probet, vide, num vulgatum defendi possit, si pronominis ellipsin statuamus, de qua infra plura dicenda erunt ad 23, 15, 4. Verum si nihilominus propter sermonis ambiguum locum non sanus esse videbitur, puto minori licentia refingi posse *Quam par vestrum factum ei est.* Ut *ei* exciderit ob primam literam τοῦ *est*, quae vox unica illa litera *é* scribi solet. Ceterum *Modo par vestrum factum est* praeferunt Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *Quam par vestrum est*, voce integra omissa, Voss. 2. Deinde *quod in obsidione et nuper* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 4. [Veith.]

In egregio adolescente C. Fabio, non minore hostium admiratione, quam vestra, conspectum est] *adulescente* Florent. V. infra ad 6, 34, 11. Praeterea praenomen Fabii deest in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deest etiam in impressis usque ad Aldum, qui addidit. Et ita habent reliqui codd. nisi quod *adolescente cum Fabio* habeat Leid. 1. *adolescente L. Fabio* Lovel. 4. *adolescente Cornelio Fabio* Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Gaertn. a m. 1. Saepe indocti librarii *Cornelius*, pro praenomine *Cajus*, dederunt. V. supra ad 3, 63, 8. infra ad 6, 2, 6. et 8, 17, 5. (* 35, 10, 3.) Tum *quam nostra* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Portug. Verum potius se excludens Camillus dicit *vestra*, utpote qui, eo tempore Ardeae degens, Fabii factum cum admiratione conspicere non potuit. Denique *conspectui est* Gaertn.

Inter Gallica tela degressus ex arce] *digressus* Florent. Voss.

gentis in colle Quirinali obiit? An gentilicia sacra ne 4
in bello quidem intermitti, publica sacra et Romanos Deos etiam in pace deseri placet? et pontifices flamines-que neglegentiores publicarum religionum esse, quam pri-

ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et vetustiores inpressi; pro quo Sigonius, *degressus* legendum esse, supra monuit hoc lib. ad c. 46, 10. sed in contextum recipere neglexit, quod demum Gronovius anno 1665. fecit. V. superius notata ad 4, 17, 11.

Sollemne gentis Fabiae in colle Quirinali obiit] *in colle Quirinale obiit* Florent. *in colle Quirinali abiit* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 3. 4. 5. a m. 1. et Fragment. Hav. a m. 1. *in collem Quirinalem abiit* Harlej. 2. Lovel. 5. a m. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Verum ita legendum foret *ad sollemne gentis Fabiae in collem Quirinalem abiit.* vel, ut est in Lovel. 2. *sollemne gentis Fabiae peracturus in collem Quirinalem abiit.* Sed genuinum est, quod vulgo editur, auctoritate Voss. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. firmatum. *obire sollemne* autem dictum est, ut *obire bellum* supra 4, 7, 2. *Quia duo consules obire tot simul bella nequirent. obire munera militaria* 44, 4, 10. *Omnia militaria munera ipse inpigre obiret. Obire rem privatam* Cic. pro leg. Manil. c. 17. *Ita clausa erant omnia maria, ut neque privatam rem transmarinam, neque publicam jam obire possemus. obire sacra* 2. de Legib. 8. *Nec ulla vitiorum sacra sollemnia obeunto.*

§. 4. *An gentilicia sacra ne in bello quidem intermitti*] *gentilicia sacra nos bello quidem* Leid. 1. et Harlej. 1. *gentilicia sacra ne bello quidem* in duobus Pall. se invenisse supra monuit Gebhard. hoc lib. ad c. 34, 2. et ita ex meis praeferunt Lovel. 2. 3. Voss. 2. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et Portug. a m. 1. qui ab altera manu interpolatum praefert *gentilia sacra ne bello quidem.* Et ita habent etiam Lovel. 4. 5. Sed potius servandam praepositionem *in* puto, quod mox sequatur *in pace. gentilicia sacra*, ut *gentilicia sacrificia* apud Cic. de Arusp. resp. 15. *Multi sunt etiam in hoc ordine, qui sacrificia gentilicia illo ipso in sacello, statuto loco, anniversarii factitarint.* Ita olim illo loco edebatur, ubi nunc edd. Graeviana ac Gronoviana praeferunt *sacrificia gentilia:* qua tamen auctoritate non additur, ut forsitan erranti scribae tribuendum sit. Praeterea *intermissa* Lovel. 4. [Veith.] Mox in verbis proximis *publica et Romanos Deos*, media voce *sacra* neglecta, Florent. a m. 2. quasi eam Livius ex praecedenti repeti voluisset. Sed reliqui constanter tuentur. *publica sacra et eos Deos*, pro *et Romanos Deos*, Lovel. 5. Tum *τὸ etiam* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Lovel. 2. 3. 4. 5. [Veith.].

Negligentiores publicarum religionum esse] *neglegentiores* Florent. et Leid. 1. V. mox ad §. 9. et supra ad 2, 11, 4. Tum *publicarum religioni* Leid. 1. et Harlej. 1. *Τὸ esse*, quod sequitur proxime, non est in Harlej.

5 *vatus in sollemni gentis fuerit? Forsitan aliquis dicat, aut Vejis ea nos facturos, aut huc inde missuros sacerdotes nostros, qui faciant: quorum neutrum fieri salvis*
6 *ceremoniis potest. et ne omnia generatim sacra omnesque percenseam Deos; in Jovis epulo num alibi, quam*

2. et Portug. Mox *privatos*, pro *privatus*, Harlej. 1. *privatis* Lovel. 5. a m. 1. Insuper *in sollemnibus*, pro *in sollemni* Lovel. 4.

§. 5. *Forsitan aliquis dicat*] *dicat aliquis* Lovel. 2. *aliquis dicit* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed recte reliqui vulgatum servant. Passim enim optimi scriptores *forsitan* construunt cum subjunctivo. Petron. in Satyr. 130. *Forsitan animus antecesserit corporis moram.* ubi v. Cel. Burmann. et Inl. N. Heinsium ad Nason. Epist. 4. Her. 53. et ita *forsan* etiam supra 3, 47, 5. *Quem decreto sermonem praetenderit, forsan aliquem verum auctores antiqui tradiderint.* ubi etiam male quidam codd. *tradiderunt*. Infra 9, 9, 7. *Ne illud quidem, quod quosdam forsitan moveat, refert.* et hic etiam unus et alter *movet*. 31, 31, 19. *Forsitan dicatis, bello Punico occupatis nobis* etc.

Aut Vejis ea nos facturos, aut huc inde missuros sacerdotes nostros] Ego ejiciendum censeo τὸ *ea*, quia *facere* pro sacrificare poni solet. KLOCK. *Facere* pro sacrificare saepius poni solet. V. infra ad 37, 3, 5. Non tamen propterea locutio haec ubique invitis scriptoribus obtrudenda, aut, qui *sacra facere* dixit, peccasse in linguam Latinam censendus est. Nam ita Cic. loquitur Orat. pro Balbo 24. *Sacra pro civibus civem facere voluerunt.* Liv. 1, 7, 12. *Ibi tum sacrum Herculi, adhibitis ad ministerium dapemque Potitiis ac Pinariis, factum.* Et ita *facere divinum* 8, 10, 13. *Ni moritur, neque suum, neque publicum divinum pure faciet, qui sese devoverit. facere piaculum* ibid. §. 14. *Telo hostem potiri fas non est; si potiatur, Marti suovetaurilibus piaculum fieri. facere rem divinam* Plaut. in Curcul. 4, 4, 2.

Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi.

Qui alibi etiam ita locutus est. Et quidem tanto minus nunc Klockio adsentiendum, quod omnes codices τὸ *ea* servent, quamvis tamen quidam parum in ea voce erraverint. Nam *Vejis eas nos facturos* habet Voss. 2. *Ve se an nos facturos* Harlej. 1. ubi ultima litera τοῦ *an* adhaesit ex principio vocis sequentis. reliquae literae manifesta vestigia vulgatae scripturae servant. Praeterea *ea nos Vejis facturos* edd. Aldina priores. *Vejis ea facturos nos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *huc immissuros* Lovel. 5 *huc immissuros* Harlej. 2. *huc inmissuros* Portug. Sed quisque videt, errorem a librariis commissum esse, quod scriptum fuerat *huc in missuros*. Plura hujus erroris exempla infra v. ad 10, 20, 6. [*inde* abest a Veith.] Denique τὰ *sacerdotes nostros* deficiunt in Harlej. 1.

§. 6. *Num alibi, quam in Capitolio*] *non alibi, quam* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] V. ad

in Capitolio, pulvinar suscipi potest? Quid de aeternis 7
Vestae ignibus signoque, quod imperii pignus custodia ejus templi tenetur, loquar? quid de ancilibus vestris, Mars Gradive, tuque Quirine pater? haec omnia in profano deferi placet sacra, aequalia urbi, quaedam vetustiora

36, 3, 8. Totus autem hic §. 6. omittebatur in Harlej. 1. sine dubio librarii culpa. Ceterum Doujatius, epulum Jovis exponens, triumvirorum ac septemvirorum epulonum mentionem faciendo non adtendisse videtur, eos huic tempori non convenire. Nam triumviri epulones primum facti memorantur infra 33, 42, 1. *Romae eo primum anno triumviri epulones facti C. Licinius Lucullus tribunus, qui legem de creandis his tulerat, P. Manlius et P. Porcius Laeca. his triumviris, item ut pontificibus, lege datum togae praetextae habendae jus.* Anté eos institutos, adeoque hoc tempore, id, quod postea ad triumvirorum ac septemvirorum epulonum munus pertinuit, a pontificibus peractum est, teste Cic. 2. de Orat. 19. *Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tresviros epulones esse voluerunt, quum essent ipsi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti.* Paullo ante *generatius*, pro *generatim*, Lovel. 2.

§. 7. *Quid de aeternis Vestae ignibus*] *Qui de aeternis* Leid. 1. Sed ultimam literam τῦ *Quid* intercepit prima vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9.

Quid de ancilibus vestris, Mars Gradive, tuque, Quirine pater?] *quid de ameciplicibus vestris* Leid. 1. *quid de anciplitibus vestris* Harlej. 1. *quid de ancilibus nostris* Hearnii Oxon. L. 1. *quid de antistibus nostris* Lovel. 4. *nostris* etiam Lovel. 3. qui insuper *quod* legit, pro *quid*. Non sine caussa Doujatius quaerit, cur ancilia ad Romulum sive Quirinum referantur, quorum ulus a Numa? conjicit autem, forte caussam esse, quia Romulus bellicosus et Marte genitus. Non habeo certiora, quae in medium adferam: aliquid tamen conjecturis indulgebo. Memorabilis est hac in re locus Servii ad Virg. 8. Aen. 285. *Duo sunt genera Saliorum, sicut in Saliaribus carminibus invenitur, Collini et Quirinales, a Numa instituti, ab Hostilio Pavorii et Pallorii instituti.* Quamvis autem nulli fuerint Salii Pavorii et Pallorii, sed unice eos Servius vel is, quem sequitur, hausisse videatur ex male intellectis Livii verbis, quae exstant 1, 27, 7. ut ad eum locum dictum est; reperio tamen ibi memoratos *salios Quirinales*, quorum alibi vix mentio obeurrit. Per eos intelligendos existimat Vales. ad Excerpta Peiresc. p. 569. salios Collinos sive Agonales, a Tullo Hostilio votos et constitutos, quos ita dictos censet, eo quod in colle Quirinali, qui et Agonalis dictus est, sacra habebant. V. Fest. in v. *Agonium*, et in v. *Quirinalis collis*. Quid ergo si dicamus, aliam etiam obtinuisse olim opinionem apud Romanos, eos Quirinales dictos esse, quod Quirino sacri essent? quemadmodum Palatini, a Numa instituti, Marti, sive Marti et Herculi, ut aliis placet, sacri fuerunt. Et hanc

8 *origine urbis? Et videte, quid inter nos ac majores intersit. illi sacra quaedam in monte Albano Lavinioque*

conjecturam videtur firmare locus Statii 5. Silv. 5, 128.

Monstrabunt acies Mavors Actaeaque virgo,
Flectere Castor equos, humeris quatere arma Quirinus,
Qui tibi tam tenero permisit plaudere collo
Nubigenas clipeos, intactaque caedibus aera.

Ubi indicat, Crispinum a Romulo Salium electum fuisse. Disputant viri docti, cur Romulus ibi sacerdotium saliare contulisse dicatur. Et suspicatur ὁ πάνυ in Diatr. Stat. c. 50. elegantissime dici de Quirino, eum honores conferre patri suo sacratos. Sed quid si dicamus, proprie intelligi sacerdotium Salii Quirinalis, ex quorumdam opinione Quirino sacratum? quum ex hoc loco pateat, ancilia non tantum Martis Gradivi, sed et Quirini fuisse. Locum Statii de Salio Quirinali accipiendum esse, jam Gevartius docuit 5. Lection. Papin. 5. probante etiam Barthio.

Haec omnia in profano deseri placet sacra, aequalia urbi, quaedam etiam vetustiora] Pall. duo *aequa alia urbi, quaedam vetustiora*. GEBH. *in prophano deserri* Haverk. *in profano proferri* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde vox *sacra* deficit in Lovel. 2. Tum *et aequa alia sacra* Lovel. 4. *sacra aequa alia urbi* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. Quam lectionem, quamvis tot tibicinibus fultam, attamen commentum librariorum esse puto, qui ita dedisse videntur, quod mox sequatur *quaedam etiam vetustiora origine urbis*. Verum ipsos non intellexisse patet delicias Livianas et indolem stili ejus. Nam *sacra aequalia urbi, quaedam etiam vetustiora origine urbis* eodem exemplo dictum est, quo *virgis caedi, alii securi subjici* supra 3, 37, 8. ad quem locum erudite eam lectionem firmat Gronovius. Mox *et quaedam vetustiora*, addita copulativa, Lovel. 2.

§. 8. *Videte, quid inter nos ac majores intersit.*] Scribe. *Et videte, quid inter nos ac majores intersit.* RHENAN. Vet. lib. *ac majores nostros intersit.* SIG. *Et videte* non modo habent omnes codices, quos adhibui, sed et vett. edd. usque ad Aldum, qui primus τὸ *Et* omisit, et paucos habuit, qui praeeuntem sequerentur. Praeterea *t eternos*, pro *inter nos*, pessime Haverk. Tum *et majores intersit* Leid. 2. Harlej. 2. et editi ante Aldum, qui *ac majores* dedit. *et majores nostros intersit* Haverk. *ac majores nostros intersit* Portug. quod Sigonius in contextum recepit, sed a recentioribus recte neglectum est. *Τὸ nostris* enim et a plurimis, et ab optimis codicibus abest; et sine damno intelligi potest. V. supra ad 2, 55, 5.

Illi sacra quaedam in monte Albano Lavinoque nobis faciendа tradiderunt] Antiqua lectio est *Lavinioque*. RHEN. Equidem ἐπὶ λόφῳ τινὶ Lavinium statuit Dionysius [l. 1. p. 45.] Videtur tamen Livius scripsisse *in monte Albano Laviniique*. Voss. prior, Andreas, et priscae edd. *Lavinoque*. J. FR. GRON. *in monte Albano Lavinoque* praeter Voss.

que nobis facienda tradiderunt. An ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit: hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus?

1. habent etiam Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Reliqui *Lavinioque*, quod cum Gronovio in *Laviniique* mutari necesse non est. Nam *in monte Albano Lavinioque* dixit, pro *in monte Albano et in Lavinio. In Lavinio* autem, ut *in Alexandria* infra 42, 26, 7. *Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt, qui renunciarunt, Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemaeum in Alexandria sese convenisse.* Ubi iterum Gronov. ex conjectura malebat *Ptolemaeum Alexandriae.* Sed v. quae ibidem notabo. (* 40, 4, 10.) Et quidem *in monte Albano Lavinioque* sive *et in Lavinio*, pro *et Lavinii*, contrario exemplo dictum, atque apud Sallust. obcurrit in Jug. 33. *Producto Jugurtha verba fecit, Romae Numidiaeque facinora ejus memorat.* pro *Romae et in Numidia.* Praeterea *illa sacra quaedam* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad c. 45, 1. *illis sacra quaedam* Harlej. 1. sequentis vocis litera initiali sibilante male repetita in fine vocis praecedentis. V. infra ad 28, 25, 2. Tum *tradiderunt facienda* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sacra, quae Romani in monte Latino facienda a majoribus acceperunt, nota esse puto. Sacra autem Lavinii peragenda *θεοῖς πατρῴοις*, sive *Diis Penatibus*, (v. Macrob. 3. Saturn. 4.) memorantur Dionys. 1. Ant. Rom. p. 115. *Τάτιος δὲ Ῥωμύλῳ παραγενόμενος εἰς τὸ Λαβίνιον ἕνεκα θυσίας, ἣν ἔδει τοῖς πατρῴοις θεοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως θῦσαι τοὺς βασιλεῖς.* *Sollemne sacrificium* vocat Livius 1, 14, 2. Tatius *Lavinii, quum ad sollemne sacrificium eo venisset, concursu facto interficitur.* V. etiam Plut. in Romulo p. 32. His penatibus imperatores in provinciam profecturos ante sacrificasse, docet Servius ad Virg. 3. Aen. 12. Iisdem etiam ut et Vestae consules, praetores, seu dictatores, quum adeunt magistratum, Lavinii rem divinam fecisse, auctor est Macrob. 3. Saturn. 4. V. Doct. Oudend. ad Obseq. de Prodig. 83.

An ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit] Sic scripti et editi. Sed hiat oratio. Scribo: *Quae ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit, hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus?* J. FR. GRON. Sed de sacris, quae ex hostium urbibus Romam translata non erant, Camillus non recte potest dicere, *hinc*, id est ex urbe Roma, Vejos ea transferemus, quum Romae non essent. Mihi sensus videtur esse, an, quum religioni sibi duxerint majores, sacra ex hostium urbibus Romam ad nos transferre, nos sacra nostra *hinc*, ab urbe Roma, sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus? DUK. Omnes codd. scripti et excusi conspirant in vulgatam lectionem, quam etiam sine emendatione Gronovii ferre possum. Immo, si diligenter adtendimus, emendatio illa adversari videtur sententiae Livii. Non enim dicit, sacra, quae ex urbibus hostium Romam translata sunt, Vejos sine piaculo transferri non posse; sed potius rogat, an, quum sacra omnia Romam transferre ausi non sint,

9 *Recordamini, agitedum, quoties sacra instaurentur, quia aliquid ex patrio ritu neglegentia casuve praetermissum est. Modo quae res, post prodigium Albani lacus, nisi instauratio sacrorum auspiciorumque renova-*
10 *tio, adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit? At*

et ideo pristino loco, ubi olim peragi solebant, peragere instituerint, attamen credant, sua sacra sine piaculo ex urbe Roma alio transferri posse? Non volebant secum Vejos transferre illa sacra, quae Romam transferri religiosum fuerat, verum sua sacra, quae Romae colebantur. Si quid mutandum, refingam, *An, si ex hostium urbibus* etc. Doujatius *religiosum est*, exponit religioni conveniens est. Ego plane contrario sensu accipio pro eo, quod religio sive superstitio fieri prohibet. Supra 2, 5, 3. *Campi fructum quia religiosum erat consumere, desectam cum stramento segetem magna vis hominum simul inmissa corbibus fudere in Tiberim.* Ubi vide. 6, 27, 5. *Censores alii vitio creati non gesserunt magistratum. tertios creari religiosum fuit.* Eodem sensu *religio est* et *religioni est* usurpari solent. V. ad 5, 13, 8. *religionem facere* dixit 9, 29, 10. *Traditur inde dictu mirabile, et quod dimovendis statu suo sacris religionem facere posset.* Si vocem sensu Doujatii accipias, vix stare poterit ratiocinatio Camilli. Si enim sacra transferri olim religioni conveniens fuerat, cur id iterum fieri piaculo foret. Neque ratio differentiae statui potest, quod sacra olim Romam translata fuerint, nunc Vejos in urbem hostium transferrentur. Urbs enim Veji, si ipsi etiam Romani eo migrarent, jam non amplius erat urbs hostium, sed patria Romanorum eveniebat. Ceterum *ad nostras ferri* Leid. 1. Olim una serie scriptum fuerat *nostrãsferri:* evanescente deinde virgula suprascripta, literae male in suas voces divisae sunt. *ad nostra perferri* Florent. in quo deinde *per* erasum est. *ad nos ferri* Fragm. Hav. *ad vos transferri* Gaertn. Deinde *sacra* in Lovel. 4. [Veith.] *religiosum fuit* in Fragm. Hav. perperam deficiunt.

Hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus] sine periculo Harlej. 2. quomodo saepe librariorum manus aberrasse, et, pro *piaculo, periculum*, notiorem vocem, nobis obtrusisse, monuit Cel. Burmann. ad Phaedr. 4. Fab. 25, 34. Ita et infra peccatur hoc cap. §. 13. Deinde *hostium urbem*, omissa praepositione, Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Tandem *transferimus* Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et edd. principes. *transferremus* Voss. uterque. *transferemus* primum adparuit in Mediol. anni 1495. hinc in Veneta anni 1498. tum in Mogunt. omnibusque recentioribus.

§. 9. *Quoties sacra instaurentur*] *instaurantur* Leid. 2. et Lovel. 2. *restaurentur* Gaertn. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *restaurarentur* Harlej. 2. quod nihili verbum esse, hodie inter omnes constat. Varias doctorum de eo opiniones conlegit Guntherus in Latinit. restituta. Mox *ex primo ritu*, id est *ex primo*, Lov. 5. Tum *neglegentia* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc cap. ad §. 4.

etiam, tamquam veterum religionum memores, et peregrinos Deos transtulimus Romam, et instituimus novos. Juno Regina, transvecta a Vejis, nuper in Aventino quam insigni ob excellens matronarum studium celebrique dedicata est die? Ajo Locutio templum, propter coe- 11

Nisi instauratio sacrorum auspiciorumque renovatio] *auspiciorumque revocatio* Lovel. 5. cum Portug. et Haverk. Saepissime haec duo vocabula commutari solent in Mstis. V. supra ad 3, 51, 7. Vulgatum hic verum est. Supra hoc lib. c. 31, 7. *Consulibusque morbo inplicitis placuit per interregnum renovari auspicia.* 6, 5, 6. *Ut renovarentur auspicia, res ad interregnum rediit.* Quod autem hic *renovationem auspiciorum* vocat, supra *repetere auspicia* dixit c. 17, 3. *Unam expiationem eorum esse, ut tribuni militum abdicarent se magistratu: auspicia de integro repeterentur, et interregnum iniretur.* V. Henr. Valesium infra ad 8, 30, 2. Vocula *nisi* male neglecta est a librario Haverk. sed ejus loco *ut* praefert Lovel. 5. Paullo ante *Modo quae res est* Lovel. 4. male addita ultima voce.

Adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit] *Vejente bello* Harlej. 2. et Portug. Supra 2, 48, 5. *A Vejente hoste clades accepta.* 5, 5, 11. *Etruscum bellum pro Vejente concitatum.* infra 6, 2, 7. *Partem unam in agro Vejente Etruriae obposuit.* (° 26, 34, 10.) Verum et alterum in usu fuit. Supra 4, 58, 1. *Tempus induciarum cum Vejenti populo exierat.* ubi etiam quidam *Vejente.* hoc lib. c. 16, 2. *Vejenti quoque et Falisco et Capenati bello occupatos videbant Romanos.* 6, 14, 10. *Fundum in Vejenti, caput patrimonii, subjecit praeconi.* Quum itaque vulgatum tueantur quum plures, tum etiam meliores libri, illud mutandi caussa non est.

§. 10. *At etiam, tamquam veterum religionum memores*] *Atque etiam* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Ac etiam* Lovel. 2. et Haverk. Male. V. infra ad 10, 36, 17. *At enim* Harlej. 2. Verum saepius has voces librarii confuderunt. V. infra ad 36, 41, 3. Deinde *postquam* Leid 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Haverk. Portug. a m. 1. et Voss. 1. pro varia lectione in margine. [Veith.] Idem etiam Aldus in contextum recepit. Mox tamen in erratis iterum praetulit *tamquam.* Tandem *tmemores*, id est *inmemores*, Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed prima syllaba nata est ex vocis praecedentis litera finali. V. supra hoc cap. ad §. 2.

Et peregrinos Deos transtulimus Romam] Prima vocula non adparet in Lovel. 2. et Leid. 2. Sed supra v. ad 2, 44, 3. Potuit tamen hic excidisse ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis *memores.* Deinde *Romam transtulimus* idem Leid 2. cum Lovel. 2. Mox etiam *novos instituimus*, mutato ordine, idem Lovel. 2.

Juno Regina transvecta a Vejis nuper] *ab Vejis* Haverk. *transvecta Vejis* Harlej. 2. et Portug. Sed praepositionem intercepit ultima proximae vocis litera; quod alibi saepe factum

lestem vocem exauditam in Nova via, jussimus fieri: Capitolinos ludos sollemnibus aliis addidimus; collegium-
12 *que ad id novum, auctore senatu, condidimus. Quid horum opus fuit suscipi, si una cum Gallis urbem Romanam relicturi fuimus? si non voluntate mansimus in*

est. V. supra ad 2, 34, 1. c. 59, 6. 3, 44, 8. 6, 38, 1. (* 10, 47, 4. 21, 49, 7. 22, 24, 8. 29, 10, 5. c. 34, 3.) et alibi. Eamdem ob caussam nonnunquam etiam praepositionem *e* excidisse, supra vidimus ad 3, 61, 8.

§. 11. *Ajo Locutio templum propter coelestem vocem*] Et hoc loco et paullo ante initium hujus orationis [c. 50. 5.] quidam, pro *Ajo Locutio*, emendarunt *Allocutio:* quam syncopam ego neutiquam probo. Meminit hujus Dei Aul. Gellius. 16, 17. GEBH. *Locutio* Klock. *Locutio* Florent. a m. 1. *locatum* a m. 2. *Locutio* etiam Voss. 1. a m. 1. Sed interpolatum a manu altera *Adlocutio*, ut etiam praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1. *Allocutionis* Voss. 2. Lovel. 3. et Harlej. 1. *Allocutio* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 2. et Gaertn. *Alocutio* Fragm. Hav. *Allocutiae* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *Allocutione* Lovel. 5. a m. 1. ubi etiam manus altera *Allocutiae* subposuit. V. supra ad Epit. hujus lib. Mox *in Nova via* deest in Leid. 2. pro quo *et Nova via* praefert Haverk. *in Novam viam* Florent.

Capitolinos ludos sollemnibus aliis addidimus] *ludos Capitolinos* Lovel. 4. Tum *addimus* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. solito errore scribarum. V. supra ad 2, 24, 6. *addicimus* Haverk.

§. 12. *Urbem Romanam relicturi fuimus*] *relicturi sumus* antiquiores excusi. Primus deinde Aldus substituit *relicturi fuimus*. Et ita habent omnes scripti, praeter unum Gaertn. qui et ipse *sumus* habet. Alibi interdum ita erratur. V. mox ad verba sequentia. [*obsidiones* Veith.]

Si ab hostibus metu retenti sumus] *sed ab hostibus* Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed male; magna enim emphasis est in repetitione *τοῦ si*. V. supra ad 3, 17, 3. Deinde *metu recenti* nullo sensu Lovel. 3. et Voss. 2. Tandem *fuimus*, pro *sumus*, Leid. 2. V. modo hoc §. ad verba praeced. Paullo ante *si voluntate*, omissa media negatione *non*, Gaertn. *si non voluntarie* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Hac tamen voce alibi Livium usum non memini, qui passim pro ea dixit *voluntate*. V. supra hoc lib. c. 17, 9.

§. 13. *Quid tandem de sacerdotibus*] *quidquid* Haverk. eodem errore, quo alibi *quamquam* datum est a librariis, pro *quam*. V. infra ad 7, 5, 1. *quaequae*, pro *quae*. V. ad 3, 47, 2. Deinde *tantem* Florent. et Harlej. 1. ex quo *tantum* factum est in Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *tamen* in Lovel. 4. 5. a m. 1. et Harlej. 2. *tm̃*, id est *tamen*, in Lovel. 2. Gaertn. et Portug. quae vox saepe cum *tm̃*, id est *tantum*, commutari solet. V. supra ad 3, 46, 1. Paullo ante *De sacris loquimur et templis*, pro *et de templis*, Lovel. 5. Sed v. ad 6, 28, 6.

Capitolio per tot menses obsidionis? si ab hostibus metu retenti sumus? De sacris loquimur et de templis: quid tandem de sacerdotibus? Nonne in mentem venit, quantum piaculi committatur? Vestalibus nempe una illa sedes est, ex qua eas nihil umquam, praeterquam urbs 13

Quanta piacula committantur] Incorrupta lectio, *Nonne in mentem venit, quantum piaculi committatur?* RHEN. Lectio, quae Rhenano displicuit, primum adparuit in ed. Ald. Omnes priores servant *quantum piaculi committatur*. Et ita fere codd. scripti, nisi quod *quantum piacula committatur* sit in Leid. 1. et *quantum periculi comitatur* in Haverk. *comitatur* autem habet et Gaertn. *Periculum* et *Piaculum* in Mstis commutari, supra vidimus hoc cap. §. 8.

Vestalibus nempe una illa sedes est] *Vestabulis* literis transpositis Voss. 2. *Vesta busta* Leid. 1. *Vestalibus namque illa una* Gaertn. *illa una* etiam vett. quas habeo, edd. usque ad Aldum, qui transposuit vocabula, consentientibus reliquis Mstis. *una illa sedis est* Leid. 1. Ita etiam variatur infra 9, 23, 1. Pari modo *aedis*, *caedis*, *cladis*, pro *aedes*, *caedes*, *clades*, et similia in Mstis Livii obvia sunt. Quorum pleraque tamen potius deerratibus librariis, quam Livio, adscribenda esse puto. V. supra ad 4, 25, 3. *una a sedes*, omisso verbo *est*, Lovel. 5. a m. 1. sed insuper illud *a* manus altera induxit.

Ex qua eas nihil umquam, praeterquam urbs capta, movit] Expunge pronomen *eas*, et scribe, *ex qua nihil unquam, praeterquam urbs capta, movit*. RHEN. Pronomen *eas* aberat etiam a Florent. et ab excusis principibus, ac demum insertum est ab Aldo. Verum idem servant omnes reliqui codices, aut aliud vocabulum ejus loco. Et quidem *ex qua eas nihil umquam* praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Portug. a m. 2. qui a m. 1. *ex qua fas umquam* habuerat, quemadmodum etiam superest in Harlej. 2. et Lovel. 1. ac 4. *ex qua fas nihil umquam* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] et Leid. 1. a m. 2. (in quo a m. 1. *ex qua eos nihil umquam* fuerat) *ex qua videlicet nihil umquam* Haverk. *ex qua face, nihil umquam* Lovel. 2. Constituat itaque lector, utrum optimum Flor. et eod. Rhenani sequi velit, quod malo, an receptam lectionem servare. Deinde *praeterquam urbe capta* Haverk. et Hearnii Oxon. N. *praeterquam capta urbe* Leid. 2. et Lovel. 1. *praeterquam urbe capta* Leid. 1. *praeterquam urbis capita* Harlej. 1. *praeterquam urbis capta* Lovel. 2. *priusquam urbs capta* Lovel. 4. 5. Portug. et Harlej. 2. [Veith.] *praeter urbs capta* Voss. 2. et Lovel. 3. Quod non spernendum arbitrarer, si plures codd. consentirent. Eleganter enim *praeter* pro praeterquam poni solet. Variis locis id in Mstis Livianis superest, ubi tamen in excusis aliter legitur. Supra 4, 59, 7. *Pronunciatum repente, ne quis, praeter armatus, violaretur*. ubi nunc vulgatur *praeter armatos*. 6, 13, 1. *Nulli rei, praeter numero, freta*. ubi nunc circumfertur *praeterquam nu-*

capta, movit. Flamini Diali noctem unam manere
14 *extra urbem nefas est. Hos Vejentes pro Romanis*
facturi estis sacerdotes, et Vestales tuae te deserent,
Vesta? et flamen peregre habitando in singulas noctes
15 *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet? Quid*
alia, quae auspicato agimus omnia fere intra pomoerium,

mero. c. 37, 8. *Praeter patricius, nemo tribunus militum fuerit.* ubi etiam editur *praeter patricios.* 9, 8, 5. *Nec quidquam ex ea, praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* Ita nunc circumfertur. Sed *praeter* est in Lovel. 4. 23, 15, 4. *Ut qui a principio mitis omnibus Italicis, praeter Romanis, videri vellet.* Etiam hic vulgatur *praeter Romanos.* 36, 4, 10. *De classe Karthaginiensibus remissum, praeter si quid navium ex foedere deberent.* ubi editur *praeterquam si quid.* c. 27, 12. *Satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus vos in pugna, praeter hostis, esset.* nunc excusum exstat *praeter hostes.* Ovid. Epist. 17. Her. 162.

Nil illi potui dicere, praeter, Erit.

Calpurn. Ecl. 4, 27.

—, — — certe mea carmina nemo,
Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.

ubi v. Cel. Burmann. et quos ibi laudavit. Plinius 14. H. N. 19. *Prolibare Diis nefastum habetur vina, praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Ubi non opus est, ut cum Pintiano legamus *nefas habetur vino inputatae vitis.* Nam sensus est, inlicitum esse Diis prolibare vinum colleotum praeterquam ex vite inputata, etiam ex vite fulmine tacta. Adde Cortium ad Sallustii Catil. 36, 2.

Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est] *Flamen diali* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *ultra trinoctii unam manere extra urbem* Leid. 1. ex cujus vestigiis forte legendum conjicio *ultra noctem unam manere.* Certe *ultra trinoctium unum* inde effici nequit. Nam ne postea quidem tempore Augusti ultra binoctium abesse licuit, nisi propter adversam valetudinem longius spatium pontifex maximus indulsisset. Tacit. 3. Ann. 71. *Recitavitque decretum pontificum: quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut pontificis maximi arbitrio plusquam binoctium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius, quam bis eumdem in annum. Quae principe Augusto constituta.* Quemadmodum vero ibi binoctii, hic autem unius tantum noctis mentio fiat, v. Pichen. ad eum locum.

§. 14. *Et Vestales tuae te deserent, Vesta*] *etiam Vestales deserent. Vesta et flamen* Gaertn. *et Vestales tuae desererent Vesta* Fragm. Hav. *desererent* etiam Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6, Ita mox *contraheret*, pro *contrahet*,

cui oblivioni, aut cui neglegentiae damus? Comitia curiata, 16
quae rem militarem continent; comitia centuriata, quibus consules tribunosque militares creatis, ubi auspicato, nisi ubi adsolent, fieri possunt? Vejosne haec transferemus? 17
an comitiorum caussa populus tanto incommodo in desertam hanc ab Diis hominibusque urbem conveniet?

eodem errore habebimus. *et Vestales tutos se adserent Vestae* est in Florent. a m. 2. in quo pro *tutos se* aliud quid olim lectum est, quod amplius legi nequit.

In singulas noctes quantum sibi reique publicae piaculi contrahet] Repone, *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet.* RHEN. *singulas noctes* sine praepositione Harlej. 2. at voce auctiores *non in singulas noctes* Leid. 2. et Lovel. 1. *et in singulas noctes* Haverk. *quantum* vero, a Rhenano in *tantum* mutatum, supereffe video in Voff. 2. Leid. 1. Lovel, 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] ex editis vero primus id Aldus admisit. Priores enim habent *tantum*; et ita est in Florent. Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. Illud *quantum* factum videtur ex praecedenti §. 13. *quantum piaculi committatur.* Deinde *sibi R. p.* omisso τῷ *que*, Leid. 1. Tum *piaculum contrahet* vetustae edd. usque ad Aldum, qui *piaculi* substituit; quod etiam praeferunt omnes scripti. Denique *contraheret* Voff. 2. Leid. 2. Lovel. 3. et ed. Parm. V. quae mox ad verba proxime praecedentia notata sunt.

§. 15. *Aut cui negligentiae damus*] *cui neclegentiae* Leid. 1. *cui neglegentiae* Florent. V. supra ad 2, 11, 4. *cui oblivioni autem, cui negligentiae damus* Lovel. 3. *aut* et *autem* saepe in Mstis commutantur. V. ad 4, 42, 6. Paullo ante *omnia vero*, pro *fere*, Lovel. 2. V. ad 21, 2, 4.

§. 16. *Comitia curiata, quae rem militarem continent*] *comitia decuriata* Lovel. 2. et Haverk. Deinde *rem militarem continet* Leid. 1. *rem militarem contine* Harlej. 1.

Comitia centuriata, quibus consules tribunosque militares creatis] *XXVII. comitia* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *XXVIII. comitia* Klock. Verum, unde hae numerorum notae in contextum inrepserint, comminisci nequeo. Tum *quibus consules L. tribuni militares creatis* Leid. 1. *tribunosque militum* Harlej. 2. et Portug. Tum *creetis* Lovel. 2.

Ubi auspicato, nisi ubi adsolent, fieri possunt] *nisi auspicato, nisi ubi* Harlej. 2. Deinde *ubi fieri adsolent, possunt* idem Harlej. 2. et praeterea Portug. atque Haverk. *ubi fieri adsolent, fieri possunt* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum *fieri possent* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 17. *Vejosne haec transferemus*] *Vejos nec haec transferemus* Leid. 1. *Vejosne hoc transferemus* Harlej. 2. *Vejosne haec transferremus* Voff. 1. *hinc*, pro *haec*, a manu recenti inter versus adscriptum erat in Florent. Deinde *transferimus* est in Lov. 5. *transferemur* in Florent.

In desertam hanc ab aliis

capta, movit. Flamini Diali noctem unam manere
14 *extra urbem nefas est. Hos Vejentes pro Romanis*
facturi estis sacerdotes, et Vestales tuae te deserent,
Vesta? et flamen peregre habitando in singulas noctes
15 *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet? Quid*
alia, quae auspicato agimus omnia fere intra pomoerium,

mero. c. 37, 8. *Praeter patricius, nemo tribunus militum fuerit.* ubi etiam editur *praeter patricios.* 9, 8, 5. *Nec quidquam ex ea, praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* Ita nunc circumfertur. Sed *praeter* est in Lovel. 4. 23, 15, 4. *Ut qui a principio mitis omnibus Italicis, praeter Romanis, videri vellet.* Etiam hic vulgatur *praeter Romanos.* 36, 4, 10. *De classe Karthaginiensibus remissum, praeter si quid navium ex foedere deberent.* ubi editur *praeterquam si quid.* c. 27, 12. *Satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus vos in pugna, praeter hostis, esset.* nunc excusum exstat *praeter hostes.* Ovid. Epist. 17. Her. 162.

Nil illi potui dicere, praeter, Erit.

Calpurn. Ecl. 4, 27.

—, — — certe mea carmina nemo,
Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.

ubi v. Cel. Burmann. et quos ibi laudavit. Plinius 14. H. N. 19. *Prolibare Diis nefastum habetur vina, praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Ubi non opus est, ut cum Pintiano legamus *nefas habetur vino inputatae vitis.* Nam sensus est, inlicitum esse Diis prolibare vinum collectum praeterquam ex vite inputata, etiam ex vite fulmine tacta. Adde Cortium ad Sallustii Catil. 36, 2.

Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est] *Flamen diali* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *ultra trinoctii unam manere extra urbem* Leid. 2. ex cujus vestigiis forte legendum conjicio *ultra noctem unam manere.* Certe *ultra trinoctium unum* inde effici nequit. Nam ne postea quidem tempore Augusti ultra binoctium abesse licuit, nisi propter adversam valetudinem longius spatium pontifex maximus indulsisset. Tacit. 3. Ann. 71. *Recitavitque decretum pontificum: quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut pontificis maximi arbitrio plusquam binoctium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius, quam bis eumdem in annum. Quae principe Augusto constituta.* Quemadmodum vero ibi binoctii, hic autem unius tantum noctis mentio fiat, v. Pichen. ad eum locum.

§. 14. *Et Vestales tuae te deserent, Vesta*] *etiam Vestales deserent. Vesta et flamen* Gaertn. *et Vestales tuae desererent Vesta* Fragm. Hav. *desererent* etiam Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6. Ita mox *contraheret*, pro *contrahet*,

tisque, stante incolumi urbe, hanc eamdem rem actam esse, ut Vejos transmigraremus. Et videte, quantum 3 *inter meam sententiam vestramque intersit, tribuni. Vos, etiamsi tunc faciendum non fuerit, nunc utique faciendum putatis: ego contra, (nec id mirati sitis prius, quam, quale sit, audieritis) etiamsi tunc migrandum*

praepositione Leid. 1. Harlej. 2. et Portug. a m. 1. Verum *to ad* culpa librariorum omissum est. V. supra ad 3, 6, 7. Mox *plebem vexari*, pro *vexare*, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 2. et Fragm. Hav. [Veith.]

§. 2. *Ut ego non dicam*] *ut ego ita dicam* Harlej. 2. et Haverk. lapsu scribarum. *To ego* deficit in Lovel. 4. et 5. [Veith.] quemadmodum mox *vobis* in edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

Hanc eamdem rem actam esse, ut Vejos transmigraremus] *hanc tandem rem* quaedam ex vetustioribus excusis usque ad Aldum, qui *hanc eamdem* reposuit, consentientibus scriptis, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Alibi *eandem* et *tandem* librarii commutarunt. V. infra ad 7, 35, 12. Deinde *rem esse actam*, vocibus transpositis. Leid. 1. Tum vocula *ut* non adparet in Gaertn. quam alii omnes recte servant. In verbis praecedentibus *tante incolumi urbe*, pro *stante*, habet Leid. 2. *incolume* Lovel. 3.

§. 3. *Etiamsi tunc faciendum non fuerit, nunc utique faciendum putatis*] *etiam sim* Lovel. 3. et Voss. 2. Deinde *tunc faciundum* Leid. 1. V. ad 26, 36, 11. Tum *non utique faciendum putetis* Gaertn. *faciendum utique* Lovel. 5. Paullo ante *quantum in meam*, pro *inter meam*, Leid. 1. Scriptum invenisse videtur librarius *int' meam*, quod quum non intelligeret, pro eo dedit *in meam*. Eumdem errorem alibi saepe librarii commiserunt. V. infra ad 38, 57, 6.

Nec id mirati sitis, priusquam, quale sit, audieritis] *ne id mirati sitis* Voss. 1. et Leid. 2. *nec id migrati sitis* Harlej. 1. *nec id mirati scitis* Klock. lapsu librariorum, qui alibi saepe *sit* et *scit* commutare soliti fuerunt. V. Barth. ad Stat. 5. Theb. 456. et N. Heins. ad Nason. Ep. 12. Her. 87. *nec admirati sitis* Lovel. 5. *nec id admirati sitis* Lovel. 2. *nec id mirati sint* Florent. Deinde *audieritis* edd. principes, pro quo primus Aldus substituit *audieritis*, quod servant omnes scripti. (* v. ad 34, 11, 5.)

Etiamsi tunc migrandum fuisset] *tū migrandum* Lovel. quinque, Leid. 2. Portug. Klock. et Haverk. *tum migrandum* Leid. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Alibi saepe ita variarunt scribae librarii. V. ad 2, 12, 15. et mox ad §. seq. In verbis sequentibus *ruinas has relinquendas*, alio ordine vocabulorum, Haverk.

§. 4. *Quippe tum caussa nobis in urbem captam migrandi victoria esset*] Vox *Quippe* non adparet in Gaertn. Hinc *tunc* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. modo ad §. praec. Deinde *ea*,

capta, movit. Flamini Diali noctem unam maner
14 *extra urbem nefas est. Hos Vejentes pro Romani*
facturi estis sacerdotes, et Vestales tuae te deserent
Vesta? et flamen peregre habitando in singulas nocte
15 *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet? Quia*
alia, quae auspicato agimus omnia fere intra pomoerium,

mero. c. 37, 8. *Praeter patricius, nemo tribunus militum fuerit.* ubi etiam editur *praeter patricios.* 9, 8, 5. *Nec quidquam ex ea, praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* Ita nunc circumfertur. Sed *praeter* est in Lovel. 4. 23, 15, 4. *Ut qui a principio mitis omnibus Italicis, praeter Romanis, videri vellet.* Etiam hic vulgatur *praeter Romanos.* 36, 4, 10. *De classe Karthaginiensibus remissum, praeter si quid navium ex foedere deberent.* ubi editur *praeterquam si quid.* c. 27, 12. *Satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus vos in pugna, praeter hostis, esset.* nunc excusum exstat *praeter hostes.* Ovid. Epist. 17. Her. 162.

Nil illi potui dicere, praeter, Erit.

Calpurn. Ecl. 4, 27.

—, — — certe mea carmina nemo,
Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.

ubi v. Cel. Burmann. et quos ibi laudavit. Plinius 14. H. N. 19. *Prolibare Diis nefastum habetur vinea, praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Ubi non opus est, ut cum Pintiano legamus *nefas habetur vino inputatae vitis.* Nam sensus est, inlicitum esse Diis prolibare vinum collectum praeterquam ex vite inputata, etiam ex vite fulmine tacta. Adde Cortium ad Sallustii Catil. 36, 2.

Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est. *Flamen diali* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *ultra trinoctii unam manere extra urbem* Leid. 2. ex cujus vestigiis forte legendum conjicio *ultra noctem unam manere.* Certe *ultra trinoctium unum* inde effici nequit. Nam ne postea quidem tempore Augusti ultra binoctium abesse licuit, nisi propter adversam valetudinem longius spatium pontifex maximus indulsisset. Tacit. 3. Ann. 71. *Recitavitque decretum pontificum: quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut pontificis maximi arbitrio plusquam binoctium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius, quam bis eumdem in annum. Quae principe Augusto constituta.* Quemadmodum vero ibi binoctii, hic autem unius tantum noctis mentio fiat, v. Pichen. ad eum locum.

§. 14. *Et Vestales tuae te deserent, Vesta*] *etiam Vestales deserent. Vesta et flamen* Gaerta. *et Vestales tuae desererent Vesta* Fragm. Hav. *desererent* etiam Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6. Ita mox *contraheret*, pro *contrahet*,

exsiliumque ac fugam nobis ex eo loco consciscceremus, quem tueri non possemus. et Galli evertere potuerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse? Quid restat, nisi ut, si jam novis copiis veniant, 6 *(constat enim vix credibilem multitudinem esse) et habitare in capta ab se, deserta a vobis, hac urbe velint, sinatis? Quid? si non Galli hoc, sed veteres hostes* 7 *vestri, Aequi Volscive, faciant, ut commigrent Romam,*

scentes. et apud Tacit. 3. Hist. 9. *Aut retro actae, deserta Italia, turpem fugam conscivissent.*

Evertere potuerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse] *evertere potuerint Romam* Lov. 2. *evertere Romam potuerunt* Gaertn. Deinde *non videbantur restituere potuisse* Harlej. 2. *non videbuntur restituere potuisse* Voss. 1. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *restituere videbuntur non potuisse* Leid. 2.

6. *Quid restat, nisi ut jam novis copiis veniant*] Ita primum editum vidi in postrema Gruteri editione, sine dubio librariorum ac typographorum errore, quum in ea lectione commodus sensus non sit, licet similiter vulgari curarint omnes recentiores Livii editores. Vetustiores excusi non modo, verum etiam codd. scripti praeferunt *Quid restat, nisi ut, si jam*, quod iterum restitui. Hearne etiam notavit, se ita invenisse in Oxon. N. et C. ut et in edit. Sigonii, et in Perionii editione concionum Livianarum; quasi non ita etiam haberent reliqui MSi et editi omnes ante Gruterum, ejusque ἔκδοσιν postremam. Doujatius hic in vulgata lectione aliquid scabri latere deprehendit, sed ei rite medicinam facere nescivit. Ut enim, quod morabatur, tolleret, in sequentibus voce adjecta legebat *velint, vos sinatis*. Aliter loco adfecto medendum esse, agnovisset, si vel priscas editiones, vel codices scriptos, quorum primicerio professorum regiorum Lutetiae copia esse poterat, consulere conlibuisset. Praeterea *jam nobis copiis veniant* Leid. 1. saepius obvio librariorum errore, qui passim literas *b* et *v* confundere consueverunt. V. infra ad 28, 41, 10. *jam nobis cum copiis veniat* Lovel. 2. et 4. Sed praepositio recte ex more Livii abesse potest. V. ad 1, 14, 7.

Habitare in capta ab se, deserta a vobis, hac urbe velint] *capta a se* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Gaertn. Tum *deserta a nobis* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. Denique τὸ *hac* exsulat a Voss. 2. Harlej. 2. Portug. et Lovel. 4. [Veith.]

§. 7. *Quid? si non Galli hoc, sed veteres hostes vestri, Aequi Volscive, faciant*] *Quod si non Galli hoc* Harlej. 1. Quae lectio ferri posset. Alibi etiam haec pronomina in MSis commutantur. V. infra ad 38, 10, 1. Hic tamen vulgatum, pro quo reliqui stant scripti et omnes editi, deferen-

capta, movit. Flamini Diali noctem unam mane
14 *extra urbem nefas est. Hos Vejentes pro Roman*
facturi estis sacerdotes, et Vestales tuae te deseren
Vesta? et flamen peregre habitando in singulas noct
15 *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet? Qu*
alia, quae auspicato agimus omnia fere intra pomoerium

mero. c. 37, 8. *Praeter patricius, nemo tribunus militum fuerit.* ubi etiam editur *praeter patricios.* 9, 8, 5. *Nec quidquam ex ea, praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* Ita nunc circumfertur. Sed *praeter* est in Lovel. 4. 23, 15, 4. *Ut qui a principio mitis omnibus Italicis, praeter Romanis, videri vellet.* Etiam hic vulgatur *praeter Romanos.* 36, 4, 10. *De classe Karthaginiensibus remissum, praeter si quid navium ex foedere deberent.* ubi editur *praeterquam si quid.* c. 17, 12. *Satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus vos in pugna, praeter hostis, esset.* nunc excusum exstat *praeter hostes.* Ovid. Epist. 17. Her. 162.

Nil illi potui dicere, praeter, Erit.

Calpurn. Ecl. 4, 27.

—, — — certe mea carmina nemo,
Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.

ubi v. Cel. Burmann. et quos ibi laudavit. Plinius 14. H. N. 19. *Prolibare Diis nefastum habetur vina, praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Ubi non opus est, ut cum Pintiano legamus *nefas habetur vino inputatae vitis.* Nam sensus est, inlicitum esse Diis prolibare vinum collectum praeterquam ex vite inputata, etiam ex vite fulmine tact. Adde Cortium ad Sallustii Cati 36, 2.

Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est *Flamen diali* Harlej. 2. Portu Haverk. et Fragm. Hav. Deind *ultra trinoctii unam maner extra urbem* Leid. 1. ex cuju vestigiis forte legendum conji cio *ultra noctem unam manere* Certe *ultra trinoctium unun* inde effici nequit. Nam ne poste quidem tempore Augusti ultr binoctium abesse licuit, nis propter adversam valetudinen longius spatium pontifex maxi mus indulsisset. Tacit. 3. Ann 71. *Recitavitque decretum pon tificum: quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut pontificis maximi arbitrio plusquam binoctium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius, quam bis eumdem in annum. Quae principe Augusto constituta.* Quemadmodum vero ibi binoctii, hic autem unius tantum noctis mentio fiat, v. Pichen. ad eum locum.

§. 14. *Et Vestales tuae te deserent, Vesta] etiam Vestales deserent. Vesta et flamen* Gaertn. *et Vestales tuae desererent Vesta* Fragm. Hav. *desererent* etiam Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6. Ita mox *contraheret*, pro *contrahet*,

non equidem video, quid magis nefas sit. Haec scelera, quia piget aedificare, haec dedecora pati parati estis?

esse: nec potest ferri, *non malitis*, a Sigonio probatum. Neutrum enim debere illos malle vult Camillus. Si, inquit, posteaquam vos ruderibus his et parietinis decesseritis, Vejosque migraveritis, tum non quidem Galli, sed alii Italiae populi, imprimis Aequi et Volsci, perpetui hostes, solum derelictum condendae urbis causa occupent, quid etis facturi? Utrum patiemini illos habitare, et inde adsciscere nomen Romanorum, cum vos Vejentes dicemini; an placebit potius, locum hunc, ubi nunc est Roma, desertum vacare, et manere vastitatem et solitudinem vestrae ditionis, quam frequentari ab hostibus, illorumque urbem et habitationem reddi? Quorum utrumque cum sit abominandum, colligit inde, debere illos consilium de migrando Vejos abjicere, et urbem incensam ac vastatam reaedificare. J. FR. GRON. *non malitis*, pro quo recte Gronovius *an malitis* restituendum docuit, primum obcurrit apud Aldum, et inde, una excepta Saveteriana, in omnibus recentioribus. Eidem corruptae lectioni favent etiam plerique codices. Certe *non malitis* est in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. ac C. et Voss. 1, a manu interpolatrice, quum antea, *hanc malitis hanc solitudinem* scriptum fuisset. *non equidem malitis* in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum *equidem* ex sequenti periodo huc inrepsisse, recte Gebhardus monuit. Interim tamen, quod ita quidam codices exhibeant, caussa exstitit, ut tota haec periodus omitteretur in Leid. 2. Vera itaque scriptura in solis apud me superest Harlej. 1. et Florent. a. m. 2. in quo *ammalitis* erat a m. 1. Ceterum expositionem Gronovianam inlustravit ac firmavit Cel. Jac. Perizon. ad marginem Livii adscripto loco Plutarchi ex Camillo p. 145. Ὄνειδος αὐτοῖς ἐσόμενον. ἂν τ' ὑπ' ἄλλων οἰκουμένην ὁρῶσιν ἐπηλύδων καὶ ξένων, ἂν τ' ἔρημον οὖσαν καὶ μηλόβοτον. Insuper *hanc solitudinem nostram* est in Lovel. 4. *hanc solitudinem vestram* in Florent. solito scribarum errore. V. ad 8, 13, 15. *hanc solitudinem vestam, quam urbem hostium esse* in Leid. 1. quae scriptura suspicionem injecit, forte legendum esse *solitudinem vastam*. Ita Cic. in Somn. Scipion. 6. *Vides habitari in terra raris et angustis in locis, et in ipsis quidem maeulis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas*. Curtius 7, 5. *Ut vasta solitudo et sterilis humus, excussis etiam radicibus, linqueretur*. 10, 5. *Velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant*. Plinius 6. H. N. 12. *Asiae quoque magna portio, adposita septemtrioni, injuria sideris rigentis vastas solitudines habet*. et c. 17. *Ideo juxta vastae solitudines ferarumque multitudo, haud dissimilem hominum inmanitatem obsidens*. Alibi autem *vestra* et *vasta* inter se in membranis antiquis commutari solent. V. Cel. Burmann. ad Nason. 1. Amor. El. 1, 40. Si quis tamen vulgatum praeferat, ut ita Livius *solitudinem vestram* et *urbem hostium* obponat, non multum adversabor.

Haec scelera, quia piget reaedificare, haec dedecora pati parati estis] Antiqua exempla-

8 *Si tota urbe nullum melius ampliusve tectum fieri possit,*
quam casa illa conditoris est nostri, non in casis, ritu
pastorum agrestiumque, habitare est satius inter sacra
9 *penatesque vestros, quam exsulatum publice ire? Ma-*
jores nostri, convenae pastoresque, quum in his locis ni-

ria habent *quia piget aedificare.* RHEN. *reaedificare* demum dedit Aldus, quod a Rhenano mutatum reduxit J. Fr. Gronovius, et postea servarunt recentiores. Nescio an bene. Non enim supereſt, nisi in levioris auctoritatis codd. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui omnes praeferunt *piget aedificare*, excepto uno Leid. 1. in quo est *piget te aedificare.* Hinc Rhenani lectionem revocandam censui, et quidem tanto magis, quia τὸ *reaedificare* non hujus aevi esse videtur. Certe hoc Livii exemplum, quo illi, qui Fabri Thesaurum auxerunt, id optimo aevo vindicare conati sunt, aeque incertum est, atque alterum Ciceronis ex 6. ad Attic. Ep. 1. recte ab ipsis rejectum. Ceterum *Haec scilicet, quia piget reaedificare, haec dedecora pati parati estis* Lovel. 5. a m. 2. et pro varia lectione in margine Portug. adscriptum fuit. Sed, vulgatum praeferendum esse, non dubito.

§. 8. *Quam casa illa conditoris est nostri*] *causa illa* Portug. a m. 1. *crisa illa* Gaertn. De casa Romuli, religiose a Romanis conservata, et, ne tempore periret atque intercideret, subinde refecta, v. Rycquium de Capitol. c. 44. Tum illud *est* non exstat in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Deinde *conditoris vestri* idem Portug. *vestri est conditoris* Lovel. 4. Sed caussam non video, cur Camillus sese exclusum vellet. Paullo ante *factum fieri*, pro *tectum*, habet Leid. 2.

Non in casis, ritu pastorum agrestiumque, habitare est satius inter sacra penatesque vestros] *nonne in casis* Haverk. sed ex interpretatione. *non* enim, ut saepe, hic est pro nonne. Supra 4, 4, 5. *Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis.* ubi vide. Deinde *ritu pastorum agrestium*, omissa particula *que*, Lovel. 2. Hinc *est satris* Harlej. 1. qui *satis* dare voluisse videtur; quemadmodum peccatur infra 37, 4, 8. *est sanctius* Lovel. 4. 5. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Sed nihil mutandum. Supra 3, 70, 4. *Terga inpugnare hostium satius visum est.* 5, 20, 8. *Satius igitur esse, reconciliari eo dono plebis animos.* (* ubi vide.) 26, 29, 4. *Obrui Aetnae ignibus, aut mergi freto, satius illi insulae esse, quam velut dedi noxae inimico.* 37, 4, 8. *Acilio, quia id exspectari sciebat, satius visum est, inopinatam adgredi rem.* Tum *et inter sacra*, priori voce addita, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *cum sacris inter sacra* Lovel. 2. Insuper *penatesque nostros* Lov. 3. Voss. uterque, et Leid. uterque. Quam varietatem jam aliquoties hoc cap. habuimus, et mox etiam habebimus §. seq. V. ad 34, 2, 2. *penates vestros* sine copula exhibet Haverk. quasi per adposi-

bil, praeter silvas paludesque, esset, novam urbem tam brevi aedificarunt: nos, Capitolio, arce incolumi, stantibus templis Deorum, aedificare incensa piget? et, quod singuli facturi fuimus, si aedes nostrae deflagrassent, hoc in publico incendio universi recusamus facere?

tionem diceretur *sacra penates vestros*. Sed vulgatum, quod tuentur omnes alii codd. mutandi non satis justam caussam video. Virg. 2. Aen. 717.

Tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates.

Mox verbis sequentibus *exolatum publice ire*, pro *exulatum*, Leid. 1. et Florent. a m. 1.

§. 9. *Majores nostri, convenae pastoresque, quum in his locis nihil*] *Majores vestri convenae* Haverk. et Fragm. Hav. *Majores nostri convenere* Lovel. 4. et Gaertn. [Veith.] *Majores vestri convenere pastores* Lovel. 2. Deinde *quum his locis* sine praepositione *in* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et Portug. [Veith.] Verum ea vel ab vocis praecedentis litera ultima intercepta esse potest. V. ad 10, 13, 3. vel in aliis codd. ex eadem nata esse potest. V. ad 37, 11, 4. Utraque enim lectio ferri potest. Praeterea *nihil* deerat in Fragm. Hav. a m. 1. Mox etiam *essent*, pro *esset*, habet Gaertn.

Novam urbem tam brevi aedificaverunt] τὸ *novam* deficit in Harlej. 1. vocula *tam* in Leid. 1. et Fragm. Hav. Tum *novam urbem tam breve*, id est *brevem*, dedit scriba Leid. 1. de quo errore v. supra hoc lib. ad c. 45, 1. Deinde *aedificarunt* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quorum auctoritatem secutus id in contextum recepi. Alibi enim saepe potius Livius contractionibus his usus est. V. infra ad 21, 44, 7.

Capitolio arce incolumi, stantibus templis Deorum, aedificare incensam piget] Antiqua exemplaria habent *aedificare incensa piget*. RHEN. *Capitolio, arce stantibus templis Deorum* Haverk. *Capitolio arceque incolumi, stantibus templis Deorum* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *aedificare incensa piget*, ut Rhenanus in suo invenit, exhibent omnes mei, quod similiter admisi; ut Camillus, qui Capitolium et arcem incolumem, stantia Deorum templa agnoscebat, non totam *urbem incensam*, sed *incensa urbis*, partes ejus, quae incendio deletae erant, aedificandas dicat. Et ita majorem adhuc exprobrabit dissimilitudinem inter hujus temporis Romanos et majores eorum, qui novam urbem a fundamentis excitarunt, quum illos patriam, ne totam quidem in cineres redactam, instaurare pigeat.

Quod singuli facturi fuimus etc. *hoc in publico incendio universi recusamus facere*] *quod in singuli facturi* Leid. 1. unde conjici posset, librarium scribere voluisse *in singulis*, scilicet *incendiis*, quemadmodum praefert Lovel. 2. [Veith.] ut *singula incendia* opponantur *publico incendio*. Et ita ultima lite-

1 LIV. *Quid tandem? si fraude, si casu Vejis incendium ortum sit, ventoque (ut fieri potest) diffusa flamma magnam partem urbis absumat; Fidenas inde, aut Gabios, aliamve quam urbem quaesituri sumus, quo trans-*

ra τοῦ *singulis* intercepta erit a prima vocis sequentis ob similitudinem ductuum, ut saepe factum est. V. supra ad 4, 33, 11. Praefero tamen vulgatum *singuli*, quibus obponuntur *universi*. Deinde *facturi sumus* Lovel. 1. 5. Harlej. 2. et Portug. Mox *haec in publico* Lovel. 4. et 5. a m. 1. [*haec publico* Veith.] Tum *facere recusamus*, alio verborum ordine, idem Portug.

§. 1. *Si fraude, si casu Vejis incendium ortum sit*] *si casu, si fraude* Lovel. 5. Haverk. Harlej. 2. et Portug. Tum *incendium sit ortum* Haverk.

Ventoque (ut fieri potest) diffusa flamma magnam partem urbis absumat] *si vento* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. copulativa *que* deficit etiam in Lovel. 5. Deinde *et fieri potest* Gaertn. quod eodem modo dictum esse potest, quo infra Gronov. ex Mstis restituit 27, 1, 2. *Praeda (et aliquantum ejus fuit) militi concessa.* ubi plura exempla vide. Quum tamen alii omnes codices vulgatum tueantur, unius illius librarium lapsum esse, potius credo. Solent autem saepius τὰ *ut* atque *et* in Mstis commutari. V. infra ad Liv. 21, 28, 8. Tum *diffusa flamma et magnam partem* Gaertn. Denique *magnam partem urbis adsumat* Leid. 1. *magnam partem urbis assumat* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. Verum et ita frequenter scribae peccarunt. V. infra ad 9, 17, 17.

Fidenas inde aut Gabios aliamve quam urbem] *Fidenas inde ac Gabios* Leid. 2. et Lov. 1. V. ad 21, 53, 3. Deinde *aliam quam urbem* Gaertn. et ed. Parm. *aliamne quam urbem* Portug. V. supra hoc lib. ad c. 28, 5. *aliamve aliquam urbem* Florent. a m. 1.

§. 2. *Nec haec terra, quam matrem adpellamus; sed in superficie tignisque caritas nobis patriae pendet*] *nisi haec terra* Lovel. 4. et 5. a m. 1. *Adeo nihil tenet solum patriae, nihil haec terra* a m. 2. cui lectioni sua inest elegantia; sed codicis auctoritas levior est, quam ut eam recipere ac probare audeam. *Adeone nihil tenet solum patriae et haec terra* Lovel. 2. *non haec terra* Portug. *nonne haec terra* Haverk. Particulae *nec* et *non* saepe inter se confunduntur in Mstis. Ita supra 3, 22, 7. et alibi. Hinc *quam Martem adpellamus*, transpositis perperam literis, Voss. 1. et Lovel. 1. Praeterea *tignisque caritas vobis patriae pendet* Gaertn. Portug. et Haverk. V. ad 34, 2, 2. Similis varietas infra obcurrit hoc cap. §. 5. et 7. *et ignis et caritas nobis patriae pendet* Lovel. 2. Vox *tignis* in Flor. erasa erat a m. 2.

§. 3. *Et quidem, fatebor vobis*] Vet. lib. *Equidem fatebor*

transmigremus? Adeo nihil tenet solum patriae, nec 2
haec terra, quam matrem adpellamus; sed in superficie
tignisque caritas nobis patriae pendet? Equidem, fate- 3
bor vobis, etsi minus injuriae vestrae, quam meae ca-
lamitatis meminisse juvat, quum abessem, quotiescum-

vobis. SIG. *Et quidem*, ut ante Sigonium vulgo legebatur, servant Voss. 1. Leid. ambo, Lov. 1. 5. et Gaertn. *Etiam quidem* Lovel. 3. et Voss. 2. quod ex *Et quidem* corruptum est, quia librarius *Et quidem* scriptum crediderat. V. ad 22, 47, 9. Reliqui defendunt *Equidem*; quibuscum etiam Oxonienses suos facere, Hearne testatur. Non raro librarii voces *et quidem* atque *equidem* commutarunt. Tale exemplum supra habuimus hoc lib. c. 33, 4. alia etiam infra obcurrent 8, 20, 12. et 34, 5, 8. Similiter *et levat*, pro *elevat*, erat in antiquis edd. infra 9, 37, 6. et contra *efferitate* scribae dederunt infra, pro *et feritate*, 38, 49, 4. ubi plura vide. *τὸ Equidem* tamen hic ferri potest, licet etiam, a proxima voce *fatebor* disjunctum, referatur ad remotius *juvat*, vel *obcurrebant*. Non enim perpetua est observatio veterum grammaticorum apud Servium ad Virg. 1. Georg. 193. et alibi, existimantium *equidem* poni pro *ego quidem*, quum saepissime etiam alii, quam primae, personae jungatur. V. Gisanii Observ. in ling. Lat. v. *Equidem*. Certe supra erat hoc lib. c. 51, 4. *Equidem, si nobis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent, tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis.* ubi cohaerent *Equidem adfuit*. quin et alibi *ego equidem*, vel *equidem ego* obcurrere apud optimos scriptores, observat Cl. Corte ad Sallust. Catil. 51, 15. ubi etiam *et quidem*, pro *equidem*, in nonnullis scriptis erat. Neque verius puto, quod aliis visum est, *equidem* poni pro *et quidem*, vel *atque idem*; similiter enim *et equidem* vel *equidem et* sibi obviam fuisse notavit idem Cortius ad Plin. 2, Epist. 12, 11. Et cur non dicimus, vocem compositam esse ex particula *e*, quae hic intendit significationem *τοῦ quidem*, ac fortius adfirmat, quemadmodum in *edurus*, *egelidus*, et similibus? (* v. Burm. ad Virg. 2. Aen. 77.) Illud tamen huic etymologiae adversatur, quod *τὸ e* intensivum in aliis vocibus, ut *egelidus*, *edurus* et similibus producatur, quum prima syllaba *τοῦ equidem* brevis sit. Vossius, secutus sententiam Prisciani, vocem simplicem esse existimat. V. quae notat 6. Gramm. 27. et in Etymol. ling. Lat. v. *Ego*. Praeterea *fatemur vobis* habuit Voss. 2. a m. 1.

Etsi minus injuriae vestrae, quam calamitatis meae, meminisse juvat] Est in veteri exemplari *quam meae calamitatis*. RHEN. Haec sic pronunciantur, quasi duae sint res diversorum generum, altera cujus juvet meminisse, altera cujus minus juvet. At revera non differunt, nisi quod priorem posterior necessario consecuta est: et utramque ex animo delere optimum civem Camillum voluisse putandum. Flagitat sensus, *etsi minus tam injuriae*

que patria in mentem veniret, haec omnia obcurrebant, colles, campique, et Tiberis, et adsueta oculis regio, et hoc coelum, sub quo natus educatusque essem. quae vos, Quirites, nunc moveant potius caritate sua, ut manea-

vestrae, quam meae. Aut *etsi minus qua injuriae vestrae, qua meae calamitatis meminisse juvat.* J. FR. GRON. Recepta scriptura ita exponi potest, etsi, quum exsilii mei mentionem apud vos facio, nolim hoc ita accipi, quasi ea re injuriam mihi factam vobis exprobrare velim: nam utique minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis memini. Boni civis est ex animo delere memoriam injuriae a civibus acceptae; memoriam aliquam calamitatis, in quam ex injuria illa incidit, retinere, ac simul bonus civis esse potest. DUK. *si minus injuriae* Lovel. 5. Gaertn. Portug. et Haverk. Dein *quam calamitatis meae* alio ordine Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Similiter etiam Aldus edidit, post quem iterum mutavit Rhenanus ex Msto suo, cui adstipulantur ex nostris Florent. Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Qui ita dederunt, ferre non potuisse videntur minus gratum sonum *meae meminisse.* Ceterum Doujatius vulgatam scripturam adversus Gronovium defendere conatur, sed nihil in medium adfert, quo eam tueatur, nisi quod Gronovius ipse tamquam argumentum, ob quod vitii suspecta foret, proposuisset. Docere debuisset, quemadmodum injuria Romanorum et calamitas Camilli tamquam duae res diversorum generum considerari possint, quod prudenter vitavit. Sed v. Cel. Dukerum. Post haec verba est in Lovel. 4. *quippe sentiam tamen,* quae reliqui omnes ignorant, neque etiam conveniunt.

Quum abessem, quotiescumque patria in mentem veniret, haec omnia obcurrebant] *quum absem* Harlej. 1. neglecta duarum literarum repetitione. Deinde *in mentem patria veniret* Harlej. 2. et Portug. *patria in mentem venerat* Harlej. 1. et typis excusi vetustiores. Aldus demum *veniret* reposuit; quod servant omnes aliae membranae. Deinde *haec omnia concurrebant* Fragm. Hav. a m. 1. Sed recte mutatum *obcurrebant*, nempe menti vel animō. Infra 6, 19, 5. *Quum praeter vim et caedem nihil cuiquam obcurreret.* 25, 24, 12. *Atheniensium classes demersae et duo ingentes exercitus cum duobus clarissimis ducibus deleti obcurrebant.* 36, 35, 1. *Sed pudor, si irrito incepto abscederet obsidione, obcurrebat.* Et ita saepius quum Livius, tum alii, qui etiam *menti, animo obcurrere* dixerunt. (* v. ad 2, 49, 7.)

Colles, campique, et Tiberis, et adsueta oculis regio] *colles Capitoliumque* Haverk. invitis reliquis aliis. Tum voces *oculis regio* deerant in contextu Portug. sed a manu altera margini adscriptae sunt. *adsueta oculis religio* habent Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. saepius in scriptis obvio errore. V. infra ad 7, 29, 1. Adde Cl. Cortium ad Porcii Latron. declam. contra Sallust. c. 5. Deinde *regio, hoc coelum,* omissa copulativa *et*, Lovel. 5. Mox *sub quo natus et educatus*

tis in sede vestra, quam postea, quum reliqueritis ea, macerent desiderio. Non sine caussa Dii hominesque hunc urbi condendae locum elegerunt, saluberrimos colles, flumen opportunum, quo ex mediterraneis locis fruges deve- 4

essem, pro *natus educatusque*, Voss. 2.

Quae vos, Quirites, nunc moveant potius caritate sua, ut maneatis in sede vestra] *quae nos, Quirites, nunc movent* Gaertn. *quae vos, Quirites, jure moveant* Portug. et Haverk. *moverant* est in Lovel. 3. Deinde *ut maneatis in caritate vestra* Gaertn. Verum animo librarii ejus vox *caritate*, quum hoc scriberet, ex proximo adhuc obversabatur.

Quam postea, quum reliqueritis ea, macerent desiderio] *quum reliqueritis eam* Florent. et Klock. ut referatur ad *τὰ sede vestra*. Utraque lectio commode ferri potest, et non malum sensum efficit. Si vulgatum praeferis, litera ultima *τοῦ eam* adcrevit in Florent. ex vocis seq. initio; si contra, ab ea intercepta erit. Quin insuper litera m finalis a librariis passim vel additur, vel abjicitur. Deinde *macerant* Voss. 2. et Lovel. 3. qui voluisse videntur *macerānt*, id est *macerārent*. Sed vulgatum genuinum est. *macerāre* autem hic ad animum relatum notat angere, molestia ac dolore afficere. Ovid. Epist. 20. Her. 125.

Maceror interdum, quod sim tibi caussa doloris.

Terent. in Andr. 5, 3, 15.

Sed quid ego? cur me excruciо? cur me macero?

Cur meam senectam hujus sollicito amentia?

Eunuch. 1, 2, 107.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.

Lucret. 3, 75.

Macerat invidia, ante oculos illum esse potentem.

eodem lib. v. 839.

Advenit id, quod eam de rebus saepe futuris
Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat.

Id verbum a quodam per *angere* in margine expositum fuerat; ea deinde caussa exstitit, ut expositio illa in contextum recepta, atque *angerent et macerent* datum sit in Hearnii Oxon. N. Ex *angerent* deinceps, quod etiam alii, rejecto tamen *τοῦ macerent*, receperant, factum est *agerent* in Klock. Voces *agere* et *ăgere*, sive *angere*, frequenter in membranis confundi, infra videbimus ad 29, 6, 7. Ex eodem illo *angerent* factum est *augerent* in Voss. 1. a m. 1. ea lectionum varietate, de qua supra dixi ad 4, 51, 6. Verum id a m. 2. mutatum est in *augeant*, quomodo etiam praeferunt Leid. 2. et Lovel. 3. qui tres codices etiam *desiderio* mutarunt in *desiderium*, id exigente ratione loquendi, quoniam *augeant* placuerat. Ita ex vitiosa scriptura vitiosior provenire solet. In Florent. a m. 1. legebatur *ageant*,

bantur, quo maritimi commeatus accipiantur; mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium externarum: regionum Italiae medium, ad incrementum urbis natum unice locum.
5 *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis. trecen-*

inde postea factum est, *angeant*, pro quo Salvin. conjicit legendum *angant*. Sed nihil muto.

§. 4. *Quo ex mediterraneis locis fruges devehantur*] *devehebantur* Haverk. *advehantur* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed recepta lectio, quam firmat reliquorum codicum auctoritas, genuina est. *devehantur*, quia loca mediterranea altiora esse creduntur, quam mari vicina. Supra 4, 52, 6. *Maximos commeatus summo Etruriae studio Tiberis devexit.* Curtius 9, 8. *In fines Mallorum secundo amne devehitur.* Tacit. 3. Ann. 9. *Ab Narnia Nare, ac mox Tiberi devectus auxit vulgi iras.* Paullo ante alio ordine *hunc urbi locum condendae* Gaertn. *condendae locum hunc urbi* vetustiores, quas vidi, editiones. Primus Aldus vulgavit, ut nunc exstat. Et ita exhibent reliqui scripti. Praeterea *saluberrimi colles*, pro *saluberrimos*, Lovel. 2. et 3. quorum prior ultima hujus §. verba, ut his conveniant, ita exhibet, *ad incrementum urbis natum, unicus locus.* Sed vulgatum verum est. Nam per adpositionem dicuntur, *urbi condendae locum, saluberrimos colles* etc.

Nec expositum nimia propinquitate ad pericula] *nec expositum nimis propinquitate* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. quam lectionem ab interpolatoribus natam, neque instituto Camilli convenire, facile deprehendet, qui diligentius ad sensum adtendit. Fatendo enim *non nimis expositum* esse, simul etiam agnovisset, aliquo tamen modo expositum esse, quae locum relinquendi idonea causa tribunis ac plebi videri potuisset. Tum *ad periculum classium* Lovel. 2. et ed. Parm. Mox *regionum Italia medium*, pro *Italiae*, Portug.

§. 5. *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis*] Ita etiam supra hoc lib. c. 33, 7. *Mari supero inferoque, quibus Italia insulae modo cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento.* c. 44, 5. *Argumento sit clades Romana.* et 39, 51, 10. *Mores quidem populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit.* Eodem modo Cic. pro Sext. Roscio 27. *Qua in re praetereo illud, quod mihi maximo argumento ad hujus innocentiam poterat esse.* Orat. 2. Philipp. 16. *Magno argumento est, me in utroque fuisse moderatum.* et alibi. Similiter *praedae esse.* V. supra ad 3, 29, 2. *documento esse.* V. ad 7, 6, 11. *monumento esse* 4, 16, 1. et 8, 11, 16. *religioni esse* 5, 13, 8. *exemplo esse* 4, 57, 6. *praemio, emolumento esse*, de quo dixi ad 24, 45, 1. (**praesidio esse* v. ad 34, 11, 2.) *miraculo esse* habes 42, 62, 13. Et his similia multa apud Livium et alios passim obvia sunt. V. Cortium ad Sallust. Jug. 9, 2. Hic tamen in vulgatam lectionem, quae constanter in omnibus edd. superest, nullus meorum codicum consentit. Voces *unice lo-*

tesimus sexagesimus quintus annus urbis, Quirites, agitur: inter tot veterrimos populos tamdiu bella geritis; quum interea, ne singulas loquar urbes, non conjuncti cum Aequis Volsci, tot tam valida oppida, non universa Etruria, tantum terra marique pollens, atque inter

cum. *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis* deficiunt in Harlej. 1. et Leid. 1. *Argumentatione est* habent Voss. 1. et Leid. 2. Similiter Lovel. 1. nisi quod in eo verbum *est* deficiat. *argumentario est* Lovel. 2. *q frumento est* Florent. Reliqui omnes uno ore exhibent *Argumentum est:* quod neque ipsum insuper habendum puto. Ita enim Livius etiam loquitur 3, 55, 9. *Quod etsi non jure fiat, tamen argumentum esse, non haberi pro sacrosancto aedilem.* Alia plura eadem forma dicta infra v. ad 24, 8, 20. Mox pronomen *ipsa* deficit in Lovel. 2.

Trecentesimus sexagesimus quintus annus urbis, Quirites, agitur] Ante haec verba in contextu Voss. 2. et Lovel. 3. est *inii quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* In Leid. 1. et Fragm. Hav. *uni quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* Gaertn. *quoto anno a Gallis Roma sit vastata.* In Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. et B. [Veith.] *quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* Sed recte Cl. Hearne monuit, additamentum istud e margine in contextum inrepsisse, ubi adpositum erat, ut annus urbis conditae apertius indicaretur. Alia exempla, unde pateat, librarios lemmata olim margini adscripta in contextum recipere solitos fuisse, infra v. ad 7, 40, 4. Praeterea *tricentesimus sexagesimus quintus* Lovel. 3. et Gaertn. *trecentensimus sexagensimus quintus*, sive lapsu librarii *sexagensibus*, Harlej. 1. Eadem orthographia obcurrit in tabula aenea apud Grut. in Inscript. p. 204. l. 26. *QVOD. IN. EO. AGRO. NATVM. ERIT. FRVMENTI. PARTEM. VICENSVMAM. VINI. PARTEM. SEXTAM. LANGENSES. IN. POPLICVM. GENVAM. DARE. DEBENTO. IN. ANNOS. SINGOLOS.* p. 303. n. 2. *ANNO. TRIGENSIMO. CONSECRATIONIS. SVAE.* (* in nummo Galbae apud Casaub. ad Suet. Galb. 18.) Obvia etiam interdum est in optimo cod. Florent. V. supra ad 3, 71, 6. 7, 16, 7. et alibi. Eadem forma *formonsus, thensaurus* (* v. ad 39, 5, 3. *semenstris* ad 21, 43, 15.) ac similia in scriptis obcurrunt, de quibus v. Pierium ad Maron. Ecl. 2, 1. Vox autem *annus* deest in Gaertn. *annus vobis, Quirites, agitur* habet Haverk. *annus urbis agitur, Quirites* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Inter tot veterrimos populos tam diu bella geritis] *veteranos populos* ex Oxon. L. 1. profert Hearnius. Per epitomen scriptum fuisse videtur *vetérmos*, et ex eo non intellecto ab indocto librario *veteranos* factum esse.

Tot tam valida oppida] *tot jam valida oppida* Portug. sollemni scribarum peccato. V. ad 21, 11, 12. *totam valida oppida* Harlej. 1. *totam validam oppida* Florent. a m. 1. *tot valida oppida*, una voce omissa, Flo-

duo maria latitudinem obtinens Italiae, bello vobis par
6 *est. Quod quum ita sit, quae (malum) ratio est, expertis alia experiri, quum jam, ut virtus vestra transire*

rent. a m. 2. Leid. 2. et Hearnii Oxon. B. *tam valida oppida*, omissa vocula *tot*, Lovel. 1. Male. Amat enim Livius voces has *tot tam* jungere. Infra 25, 24, 13. *Tot bella cum Karthaginiensibus tanto cum discrimine gesta, tot tam opulenti tyranni regesque.* c. 37, 13. *Ad haec tot tam necopinata primo omnium incerti stupentesque referunt pedem.* Ad quem utrumque locum videndus est J. Fr. Gronovius. (* 21, 9, 3. 28, 28, 12.) Alibi addita copula *tot ac tam* dixit. Infra 8, 12, 4. *Anno insigni victoria de tot ac tam potentibus populis.* ubi vide. Mox *nē universa Etruria*, id est *nunc universa*, Lovel. 5. Sed passim *nē et nō* commutantur. V. infra ad 9, 7, 5.

Tantum terra marique pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiae] Prima vox deest in Leid. 2. quam alii omnes servant. Deinde *latitudinem continens Italiae* Lovel. 5. *latitudinem obtinens Italia* Lovel. 4. et Fragm. Hav. [*Italiam* Veith.] Mox verbis sequentibus *bello nobis par est*, pro *vobis*, Lovel. 2. et Gaertn. V. supra hoc cap. §. 2. Ceterum, quum nulli fuerint Etrusci inter Apennium Alpesque, quum a Senonibus obpugnaretur Clusium, Romaque caperetur, idque fateri videatur Livius supra hoc lib. c. 33. et c. 35. non recte Livium nunc tradere, Etruscos inter duo maria latitudinem obtinere Italiae, docuit Cluver. 1. Ital. Ant. 22. p. 228.

§. 6. *Quod quum ita sit, quae (malum) ratio est, expertis alia experiri*] Hic subesse ulcus, praeter ipsum genus loquendi, ostendunt MSS. codices. Nam et Voss. et Helm. et Rott. *expertis latos alia experiri.* Margo autem Vossiani pro *latos* satis antiqua manu exhibet *lares.* Fortassis: *quae, malum, ratio est, expertis lares alios experiri.* Tentare sedes alias, quam quas tam diu feliciter experti sumus. *Alios expertis*, ut Horatio [2. Epist. 1, 240.]

— — *aut alius Lysippo duceret aera.*

Phaedrus [l. 3. in Prolog. 41.]

Quod si accusator alius Sejano foret.

J. FR. GRON. Idem Gronovius in priori edit. notarum ad Liv. 7, 37. legendum existimabat, *Quod quum ita sit, quae, malum, ratio est, expertos, alia experiri.* eorumque verborum hunc sensum esse statuebat; quod quam verum sit expertos, nempe Romanos, Sed ea recte in editione iterata induxit. *expertis latos alia experiri* etiam superest in Klock. Atque ita quidem scriptum esse in Voss. 1. docent me ejus excerpta, verum ita, ut simul τῷ *latos* adjectae sint notae, quae vocem illam abundare, ac delendam esse indicant; lectionis vero ad marginem adscriptae nulla fiat mentio. Ut forte, nisi mea me excerpta fallant, Gronovius non satis adtentus Vossianum pro alio codice, in cujus margine *lares* pro *latos* exhibebatur, memorarit. Recte vero *alia expertis* exponit. Ita enim et Cic. loquitur 11. ad famil. Ep. 2. *Nos ab initio*

alio possit, fortuna certe loci hujus transferri non possit? Hic Capitolium est, ubi quondam capite humano invento 7
responsum est, eo loco caput rerum summamque imperii

spectasse otium, nec quidquam aliud libertate communi quaesisse, exitus declarat. ubi videndus est Manut. Apulej. in Apolog. p. 317. ed. Elm. *Quid igitur est? cuivis clare dilucet, aliam rem invidia nullam esse.* ad quem locum consulendus est Stewich. ut et Colvius ad 3. Metam. p. 53. Etiam Munker. ad Lactant. Narrat. fabul. 14. Fab. 18. Vechner. in Hellenol. l. 1. part. 2, 18. p. 181. Ex adscriptis autem exemplis patet, *τὸ expertis* non dandi, sed auferendi casum esse. Doujatius tamen adfirmare sustinuit, *alius illi* phrasin Graecam esse, pro *alius ab illo.* Verum Graeci dicere solent ἄλλος ἐκείνου per ellipsin praepositionis ἀπὸ: quos imitati Latini dixerunt *alius illo* per ellipsin praepositionis *ab.* Vide, praeter Manut. l. l. Cl. Lamb. Bos. de Ellipf. ling. Graecae p. 300. ἄλλος ἐκείνῳ, vel *alius illi* apud Graecos ac Latinos nondum inveni. In his autem *expertis* accipiendum est passive, ut supra 1, 34, 12. *Ut, per omnia expertus, postremo tutor etiam liberis regis testamento institueretur.* 3, 2, 5. *Tutum receptum ad expertam clementiam fore.* c. 44, 3. *Desponderat filiam L. Icilio tribunicio, viro acri, et pro caussa plebis expertae virtutis.* 35. 45, 6. *Nihil enim aequi ab Romanis impetrari posse, satis expertum esse.* ubi etiam quaedam vide. Ex aliis, similiter locutis, scriptoribus exempla, quae in promtu sunt, non congero: quaedam videantur apud Rittershus. ad Gunter. Ligur. l. 2. v. 74. et Voss. 5. Gramm. 6. Alia etiam verba deponentia Livium passive usurpasse, infra videbimus 24, 8, 14. Clericus supplet per vocem *haec*, ut ita jungat, *quae ratio est expertis* haec, *experiri alia.* Ei favere videtur ordo verborum, qui est in Fragm. Hav. *ratio est expertis experiri alia.* Ego tamen cum Gronovio malo *expertis alia experiri.* Praeterea *quae mala ratio est* perperam Lovel. 2.

Ut virtus vestra transire alio possit, fortuna certe loci hujus transferri non possit] Vet. lib. *trunsferri hinc non possit.* SIG. *et virtus vestra transire alio possit* Fragm. Hav. Eodem modo alibi librarios peccasse, infra dicemus ad 21, 28, 8. *ut virtus vestra transire alia possit* Leid. 1. *ut virtus transire alio possit*, una voce exsulante, Leid. 2. et Lovel. 1. *ut virtus vestra alio transire possit* Gaertn. *ut virtus nostra alio transire possit* Lovel. 2. *ut virtus vestra transire possit*, alia voce omissa, Klock. Tum *hujus* deest in Lovel. 2. cujus loco *illius* exhibet Lovel. 4. [*loci illius sic transferri* Veith.] Deinde *transferri hinc non possit*, ut in vet. lib. Sigonius invenit, etiam apud me est in Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Havork. Id etiam codd. Oxonienses praeferre, Hearnius auctor est. At optimi quique et alii omnes *τὸ hinc* non agnoscunt. Recte igitur Cel. Jac. Gronovius vocem illam, quam Sigonius ac recentiores receperunt, iterum expunxit. *fortuna certe loci illius transfieri non possit* habet Leid. 1. Similiter *fieri* et *ferri* commutantur supra 2, 49, 3. 3, 14, 6. 4, 2, 1. c. 49, 6. 6, 40, 18. 7, 16, 8. 8, 2, 6.

fore, hic, quum augurato liberaretur Capitolium, Juventas Terminusque maximo gaudio patrum nostrorum moveri se non passi. hic Vestae ignes, hic an-

c. 11, 3. (* 9, 45, 7. 33, 13, 10. 36, 1, 4.) V. etiam Harduin. ad Plin. 28, 2. *fortuna certe loci hujus transire non possunt* Klock.

§. 7. *Ubi quondam capite humano inventa responsum est*] *a capite humano inventa responsum est* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. et Fragm. Hav. Sed praepositio ab indoctis librariis addita est. Ipse enim Livius supra 1, 55, 6. narravit, id cecinisse *vates, quique in urbe erant, quosque ad eam rem consultandam ex Etruria acciverant.* A cujus narratione differt quidem Dionys. Halic. ita tamen, ut tradat, portentum illud interpretari non potuisse vates indigenas, sed id fecisse Etruscum, ad quem Tarquinius Superbus legatos miserat. V. 4. Antiq. p. 257. et seqq. Non ergo ipsum caput id respondit.

Eo loco caput rerum summamque imperii fore] *caput rerum, summa imperii fore* Haverk. *caput rerum summaque imperii fore* Fragm. Hav. et edit. Tarvisina utraque. ut librarii *summa imperii*, pro *summum imperium*, eadem ratione dictum esse credidisse videantur, qua *ultima orientis, finitima Umbriae, superiora Macedoniae*, et similia, de quibus infra agam 37, 58, 8. Sed sequor reliquos codices, qui vulgatum tuentur. *Summam imperii* autem, ut *summa belli gerendi, summa rerum*, de quibus infra v. ad 8, 26, 6.

Hic quum augurato liberaretur Capitolium] Id est, partes eius aliis Diis dicatae exaugurarentur. V. Cel. Dukerum ad Flor. 1, 7, 8. *hinc* Lovel. 3. ut referatur ad *moveri*, quod sequitur. Sed receptum *hic* verius esse, et praecedentia et sequentia docent. Solent autem hae voculae commutari. V. ad 26, 13, 13. Tum *augmto* Lovel. 4. Deinde *libaretur* Lovel. 2. et 5. ubi librarii additam notam *lib'aretur* omiserunt.

Juventas Terminusque maximo gaudio patrum nostrorum moveri se non passi] Unius tantum Termini meminit Livius supra 1, 55, 3. *Quum omnium sacellorum exauguratione admitterent aves, in Termini fano non addixere. Idque omen auguriumque ita acceptum est; non motam Termini sedem, unumque eum Deorum non evocatum sacratis sibi finibus, firma stabiliaque cuncta portendere.* Etiam Ovidius 2. Fastor. 669.

Terminus, ut memorant veteres, inventus in aede
Restitit, et magno cum Jove templa tenet.

Similiter Lactantius 1. Divin. Instit. 20. *Quum Tarquinius Capitolium facere vellet, eaque in loco multorum Deorum sacella essent, consuluit eos per augurium, utrum Jovi cederent; cedentibus ceteris, solus Terminus mansit.* Neque aliter Servius ad Virg. 9. Aen. 448. *Quum omnes Dii libenter inde migrassent, Terminus solus, hoc est, limitum Deus, abscedere noluit, sed illic remansit.* Unde igitur factum dicemus, ut Livius nunc

cilia coelo demissa, hic omnes propitii manentibus vobis Dii.

LV. Movisse eos Camillus quum alia oratione, 1

Juventatis et Termini meminerit? *Juventas Terminusque* etc. *moveri se non possit* habet Haverk. *inventas Terminusque moveri se non passi* Lovel. 3. *Juventas Terminus qui moveri se non posse annuit* Lovel. 4. *inventus Terminusque moveri se non posse* Lovel. 1. et Leid. 2. *inventus Terminus moveri se non posse* Voss. 1. a m. 2. et Lovel. 1. Hinc conjectura nasci posset, forte legendum esse: *hic, quum augurato liberaretur Capitolium, inventus Terminus maximo gaudio patrum nostrorum movere se non posse.* Neque ad vulgatum defendendum facere potest, quod locus Livii eodem modo, quo nunc editus exstat, reperiatur in excerptis ex Nonio, quae Gothofred. auctoribus linguae Latinae subjunxit p. 1339. Ultima enim pars istius loci, quae agit de Juventate, in ipso Nonio non exstat, ut a recentiori aliquo additam esse credibile sit, qui, quum Nonius tantum discrimen inter voces *Juventus*, *Juventa et Juvenilitas* dederit, docere voluit, quemadmodum ab his omnibus differret *Juventas*. Et idem sensisse videtur Gothofr. qui partem illam interposito unco a reliquis distinxit. Verum quum in loco Liviano reliqui, quibus usus sum, codices constanter *Juventas Terminusque moveri se non passi* servent, vulgatum mutandi nulli auctor ero. Verius itaque puto, Livium hic alios auctores secutum esse, quam quos supra l. 1, 55. consuluerat. Id enim Livio interdum accidisse, saepius viri docti observarunt. V. infra ad 42, 47, 6. Ceterum *patrum vestrorum* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Harlej. 1. [Veith.] V. supra ad §. 2.

Hic ancilia coelo demissa] *ancilicia* Harlej. 1. Deinde *dimissa* Florent. Leid. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et excusi principes; pro quo jam Veneti anno 1495. *demissa* recte vulgarunt. V. ad 34, 50, 2. Alio etiam ordine *coelo ancilia dimissa* vel *demissa*, editi usque ad Aldum, cui vocabula in ordinem, qui nunc obtinet, trajicienti favent omnes scripti. Mox *manentibus nobis Dii*, pro *vobis*, Voss. 1. Lovel. 1. 2. 5. Portug. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 2. *manentibus Dii nobis* alio insuper ordine Fragm. Hav.

§. 1. *Movisse eos Camillus tum alia oratione, tum ea, quae ad religiones pertinebat, maxime dicitur*] *Movisset os Camillus* Leid. 1. *Movisset hos Camillus* Harlej. 1. *Movisse eos Camillum* etc. *dicitur* Haverk. de qua locutione v. supra ad 1, 31, 8. Quum tamen alii codices vulgato adhaereant, lectionem hanc potius ex librariorum errore natam, quam a Livii manu profectam, arbitror. Deinde *cum alia oratione*, *tum ea* Leid. 1. Harlej. 1. Gaertn. Hearnii Oxon. B. et ed. Aldina cum reliquis recentioribus usque ad ultimam Gruteri, quae iterum recepit *tum alia oratione*. Eam autem servant reliqui codd. et posteriores editores secuti sunt, unde iterum occasio data est Cl. Ant. Perizónio in margine Livii conjiciendi, *cum alia* scribendum esse. V. ad 6, 23, 3. *cum alia ratione* Harlej. 2. *tum alia ra-*

tum ea, quae ad religiones pertinebat, maxime dicitur. sed rem dubiam decrevit vox opportuna emissa; quod, quum senatus post paullo de his rebus in curia Hostilia haberetur, cohortesque, ex praesidiis revertentes, forte agmine forum transirent, centurio

tione editi ante Aldum. V. infra ad 35, 25, 9. Insuper *ad religionem pertinebant* Portug. a m. 1. *ad religionem pertinebat* a m. 2. Et ita praeferunt Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 2. Sed numero plurali etiam supra utitur hoc lib. c. 50, 1. *Omnium primum, ut erat diligentissimus religionum cultor, quae ad Deos immortales pertinebant, retulit.* 1, 31, 6. *Religionibusque etiam populum inpleret.* c. 32, 2. *Aut neglectis religionibus, aut prave cultis.* Et mox eod. cap. §. 5. *Quoniam Numa in pace religiones instituisset.* 3, 57, 7. *Colebanturque religiones pie magis, quam magnifice.* Infra 6, 1, 9. *Nulla de re prius, quam de religionibus, senatum consuluere.* c. 5, 6. *In civitate plena religionum res ad interregnum rediit.* c. 41, 4. *Quid de religionibus atque auspiciis loquar.* et saepe alibi.

Rem dubiam decrevit opportune vox emissa] *vox opportune emissa* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. omnesque editiones, quas vidi, usque ad Aldinam, quae prima dedit *opportune vox emissa.* et ita est in Florent. sed *vox opportuna emissa* Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Harlej. 1. [Veith.] quam lectionem recepi. Quum enim Liv. 1, 31, 4. dixerit *voce coelesti missa,* Valer. Max. 1, 8, 5. *ingens vox missa*; cur hoc loco Livio dicere non liceret *vox opportuna emissa?*

Quod, quum senatus post paullo de his rebus in curia Hostilia haberetur] *quodcumque senatus* Leid. 1. Similiter *ubicumque*, pro *ubi quum*, supra erat in Msto 3, 7, 5. *nam quum senatus* Lovel. 2. 4. [Veith.] *quá quum senatus* Gaertn. *qui quum senatus* Lovel. 5. a m. 1. pro quo emendatur *quia quum senatus* a manu altera. Et ita praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. varietate alibi etiam in Msto obcurrente. V. infra ad 38, 36, 4. Tum *paullo post* Gaertn. Male. Infra 22, 60, 16. *Hannibalem post paullo audistis, castra prodi et arma tradi jubentem.* Ubi v. Gronovium.

Cohortesque ex praesidiis revertentes] Copula *que* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Fragm. Hav. Deinde *ex praediis* Florent. Voss. 1. a m. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *ex praesidio* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. *e praesidio* dixit etiam Val. Max. loco, quem ad verba seq. laudat Modius. fuisse *τάγμα φυλακῆς ἡμερινῆς* ait Plutarch. in Camillo p. 145. Nihilominus Livium *ex praesidiis* dixisse puto, quod retinent codd. nonnulli, partim scriptura aliorum *ex praediis* corrupte praeferentium eodem ducit. Mox voces *in comitio* deficiunt in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 2. *Signifer, statue signum: hic manebimus optime*] Plutarchus in Camillo [p. 145.] sic

in comitio exclamavit: *Signifer, statue signum: hic manebimus optime.* qua voce audita, et senatus, *accipere se omen,* ex curia egressus, conclamavit, et plebs circumfusa adprobavit. Antiquata deinde lege, promiscue urbs aedificari coepta. Tegula publice prae- 2 3

vertit: *Καὶ τὸν φέροντα πρῶτον τὸ σημεῖον μεγάλῃ φωνῇ προσαγορεύσας, ἐκέλευσεν αὐτοῦ μένειν, καὶ τὸ σημεῖον τίθεσθαι. Κάλλιστα γὰρ ἐνταῦθα καθέδεσθαι καὶ μένειν.* Valerius vero Maximus idem sic tradit [1, 5, 1.] *Ominum etiam observatio contactu aliquo religionis innexa est; quoniam non fortuito motu, sed divina providentia constare creditur. Quae effecit, ut, urbe a Gallis disjecta, deliberantibus Patribus conscriptis, utrum Vejos migrarent, an sua moenia restituerent; forte eo tempore e praesidio cohortibus redeuntibus, centurio e Comitio exclamaret, Signifer, statue signum, hic optime manebimus. Ea enim voce audita, senatus se accipere omen respondit, e vestigioque Vejos transeundi consilium omisit. Quam paucis verbis de domicilio futuri summi imperii confirmata est conditio! Credo, indignum Diis existimantibus, prosperis auspiciis Romanum nomen ortum Vejentanae urbis appellatione mutari; inclitaeque victoriae decus modo abjectae urbis ruinis infundi.* MOD. *hic manebimus optimum* Leid. 1. Et id voluisse videtur scriba Harlej. 1. qui tamen lapsus *hic manebimus optimam* dedit. Vox *optime*, quam tamen et Plutarch. et Valer. Max. servant, deest in Lovel. 2. Hearnii Oxon. L. 2. apud quem contra, vocibus aliquot auctiores, L. 2. et C. exhibent *hic manebimus optime. Eo miles gratior est prosecutus.* Quod etiam in Lovel. 4. inveni. [ita etiam Veith.]

Qua voce audita, et senatus, accipere se omen, ex curia egressus, conclamavit] Quae ex Brissonio ad inlustrandam formulam, *accipere se omen*, hoc loco descripserat Modius, omittenda duxi, quum commode apud eum legi possint 1. de Formul. p. 90. et non magis faciant ad intellectum horum verborum, quam omnium aliorum, quibus ad eamdem formulam respicitur. Ceterum *quam voce audita* Harlej. 1. Tum *et* deficit in Lovel. 3. Hinc *accipere se omne*, transpositis literis, Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter *omina* et *omnia* in Mstis commutari, videbimus ad Epit. Liv. 117. Deinde *ex curia egressis* Haverk.

Et plebes circumfusa adprobavit] Conjunctio *et* deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Pro ea *ut* erat in Klock. Sed *τὸ et* requirunt praecedentia *et senatus conclamavit*. Deinde *plebis circumfusa* Lovel. 2. *plebs circumfusa* reliqui omnes codd. mei. Neque aliter habent editiones usque ad Francofurtanam anni 1578. quae, errore typographorum, dedit *plebis circumfusa*, ex quo mox Modius fecit *plebes circumfusa*, quod recentiores retinuerunt. Sed veterem lectionem reduxi.

Antiquata deinde lege, promiscue urbs aedificari coepta]

bita est: saxi materiaeque caedendae, unde quisqu
vellet, jus factum; praedibus acceptis, eo anno aed
4 ficia perfecturos. Festinatio curam exemit vico
dirigendi, dum, omisso sui alienique discrimine, i

Antiquati lege, voce media omissa, Voss. 2. *Antiqua deinde lege* Haverk. qui error ex numero illorum est, de quibus infra dicam ad 10, 37, 2. Tum *promisce* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 47, 7.

§. 3. *Tegula publice praebita est*] Diodorus 14, 117. [p. 456.] Ῥώμαιοι δὲ, τῶν μὲν οἰκιῶν κατεσκαμμένων, τῶν δὲ πλείσων πολιτῶν ἀπολωλότων, ἔδωκαν ἐξουσίαν τῷ βουλομένῳ καθ' ὃν προῄρηται τόπον οἰκοδομεῖν καὶ δημοσίας κεραμίδας ἐχορήγουν, αἱ μέχρι τοῦ νῦν πολιτικαὶ καλοῦνται. GEBH. *Regula* Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Gaertn. Similitudo literarum *r* et *t* errori caussa exstitit. V. ad 6, 34, 4. 34, 39, 5. et 11. 36, 37, 2. Hinc etiam factum est, ut *regere* et *tegere* in Mstis permutentur. V. ad 37, 11, 3. *recta* et *tecta*. V. ad 3, 6, 3. *rogatus* et *togatus*. V. ad 3, 50, 10. *parere* et *patere*. V. ad 9, 18, 7. *tute* et *rure*. V. ad 7, 5, 9. *clarus* et *elatus*. V. ad 7, 31, 6. *movere* et *movete*. V. ad 8, 6, 4. *clarum* et *datum*. V. ad 9, 29, 5. (* *reptare* et *tĕptare*. v. ad 21, 36, 1. *ira* et *ita*. v. ad 24, 16, 1.) et similia passim.

Saxi materiaeque caedendae, unde quisque vellet, jus factum] *et saxi materiaeque* Leid. 2. *saxa materiaeque* Gaertn. *saxi materiaque caedendo eunde quis vellet* Florent. sed *eundem* a m. 2. Per *materiam* autem intelligendum est lignum, quo in exstruendis aedibus opus erat. Infra 6, 2, 11. *Vapore etiam ac fumo, crepituque viridis materiae flagrantis ita consternavit hostes*. 26, 9, 4. *Rates ad trajiciendum exercitum, in magna inopia materiae, aegre comparantem*. 28, 45, 21. *Die quadragesimo quinto, quam ex silvis detracta materia erat, naves instructae armataeque in aquam deductae sunt*. 36, 22, 1. *Ager Heracleensis, paluster omnis frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus operum materiam subpeditabat*. 38, 3, 11. *Nam et copiam in propinquo materiae ad aggeres excitandos et cetera operi esse*. Cic. 5. in Verr. 18. *Reliqua est materies. hanc Rhegini, ut ipsi dicunt publice, quod Mamertini materiem non habent, imperavisti*. Justin. 36, 3. *Neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carenti in profundum merguntur, nec materiam ullam sustinet, nisi quae alumine illinatur*. V. Jac. Gothofr. ad l. 15. God. Theod. de Extraord. sive sordid. Tem. nul. ad Frontini 1, 5, 1. et Cortium ad Sallust. Jug. 18. Praeter ea *unus quisque vellet*, pro *unde quisque*, Harlej. 1.

Praedibus acceptis, eo anno aedificia perfecturos] *prae edibus acceptis* Fragm. Hav. *preciis acceptis* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. [Veith.] *pretiis acceptis* Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. et C. in cujus ejusdem L. 1. erat *praediis acceptis*, eodem errore, quo *principiis* scriptum est pro *principibus* V. quae infra notantur ad 21, 60, 7. Deinde *praedibus acceptis eo anno* Leid. 1. et Lovel. 3

acuo aedificant. Ea est caussa, ut veteres cloacae, 5
rimo per publicum ductae, nunc privata passim
ubeant tecta; formaque urbis sit occupatae magis,
quam divisae, similis.

Denique *aedificia perfecturis* Voss. 2. Lovel. 3. 5. a m. 2. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav.

§. 4. *Festinatio curam exemit eos dirigendi*] Diodorus [l. 14. p. 456.] Ἁπάντων οὖν πρὸς τὴν ἰδίαν προαίρεσιν οἰκοδομούντων, συνέβη τὰς κατὰ πόλιν ὁδοὺς στενὰς γενέσθαι καὶ καμπάς ἐχούσας. διόπερ ὕστερον αὐξηθέντες, οὐκ ἠδυνήθησαν εὐθείας ποιῆσαι τὰς ὁδούς. GEBH. *Festinatio exemit curam*, trajectis vocabulis, Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *victos dirigendi* Leid. 1. *ei eos dirigendi* Gaertn. Mox *omisso suo alienoque discrimine*, pro *alienique*, Haverk. et Lovel. 2.

§. 5. *Ea est caussa, ut veteres cloacae, primo per publicum ductae, nunc privata passim subeant tecta*] Cl. Ant. Perizon. in margine Livii malebat *Ea est caussa, quod* etc. *subeunt tecta, formaque urbis est occupatae similis*, invitis omnibus scriptis, nisi quod in uno Gaertn. sit *quod subeant*, pro *ut*. Sed potius fidem habeo omnibus reliquis codd. vulgato adhaerentibus, quam uni receptam lectionem mutanti; praesertim quum saepius prisci scriptores τὸ *ut* adhibuerint, ubi hodie vel *quod*, vel verbum infinitum adhiberi solet. Ita supra 1, 49, 4. *Eo accedebat, ut in caritate civium nihil spei reponenti metu regnum tutandum esset.* Cic. de Senect. 6. *Ad Ap. Claudii senectutem accedebat, ut caecus esset.* Nepos in Hannib. 1. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes virtute superarit.* V. Vossium de Latin. falso susp. c. 24. Sciopp. Auctar. ad Grammat. Philosop. c. 6. et Schulting. ad Quinctil. Declam. 1, 2. et ad Calpurn. Flacc. Declam. 22. Ceterum vox *cloacae* omittitur in Leid. 2. cujus ejusdem principium periit in Harlej. 1. in quo tantum *acae* supereſt. Deinde *primū per publicum ductae* Leid. 2. et Lovel. 1. Hinc *formaque sit urbis*, transpositis vocibus, Lovel. 2. In fine capitis *diversae*, pro *divisae*, habet Harlej. 1. Interdum ita librarii in membranis vetustis peccarunt. V. infra ad 10, 33, 10.

Im Verlage dieser Handlung sind ferner zu haben:

Corn. Nepotis opera, ed. van Staveren. gr. 8. 2 Thle, 87 Bogen. Druckpapier 8 fl. 6 kr. oder 4 Rthlr. 12 gGr.
Schreibpapier 12 fl. 12 kr. od. 6 Rthlr. 18 gGr.

C. Jul. Caesaris opera, ed. Oudendorp. gr. 8. 1r Theil, 58 Bogen; enthaltend die 8 Bücher de Bell. Gall.
Druckppr. 5 fl. 30 kr. od. 3 Rthlr. 2 gGr.
Schreibppr. 7 fl. od. 3 Rthlr. 20 gGr.

(Der 2te und zugleich lezte Band erscheint bis Ostern 1822.)

T. Livii Patavini opera, ed. Drackenborch. gr. 8. Tom. I. 62 Bogen. Druckppr. 5 fl. 24 kr. od. 3 Rthlr.
Schreibppr. 7 fl. 36 kr. od. 4 Rthlr. 6 gGr.
Tom. II. 70 Bog. Druckppr. 6 fl. 30 kr. od. 3 Rthlr. 16 gGr.
Schreibppr. 8 fl. 30 kr. od. 4 Rthlr. 18 gGr.

Wurm, Prof. De ponderum nummorum etc. rationibus apud Romanos et Graecos. gr. 8. 18 Bogen. 2 fl. 24 kr. oder 1 Rthlr. 8 gGr.

Griesinger, Dr. De servitute luminum, et ne luminibus officiatur. gr. 8. 18 Bog. 2 fl. 24 kr. od. 1 Rthlr. 8 gGr.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES,

CUM NOTIS INTEGRIS

LAUR. VALLAE, M. ANT. SABELLICI, BEATI RHENANI, SIGISM. GELENII, HENR. LORITI GLAREANI, CAR. SIGONII, FULVII URSINI, FRANC. SANCTII, J. FR. GRONOVII, TAN. FABRI, HENR. VALESII, JAC. PERIZONII, JAC. GRONOVII;

EXCERPTIS

PETR. NANNII, JUSTI LIPSII, FR. MODII, JANI GRUTERI;

NEC NON INEDITIS

JANI GEBHARDI, CAR. AND. DUKERI,

ET ALIORUM:

CURANTE

ARN. DRAKENBORCH,

QUI ET SUAS ADNOTATIONES ADJECIT.

ACCEDUNT

SUPPLEMENTA DEPERDITORUM T. LIVII LIBRORUM

A JO. FREINSHEMIO CONCINNATA.

EDITIO NOVA AUCTIOR ET EMENDATIOR.

TOMUS TERTIUS. PARS POSTERIOR.

STUTGARDIAE,

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE.

LIPSIAE IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXXII.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES.

TOMUS TERTIUS.

PARS POSTERIOR.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI SEXTI.

Res adversus Volscos et Aequos et Praenestinos prospere gestas continet. Quatuor tribus additae sunt, Stel-

Res adversus Aequos et Volscos et Hetruscos prospere gestas continet] Pro *Hetruscos* repone *Praenestinos*. Nam haec vox in vet. lib. Et de Praenestinis subactis agit hoc in libro pluribus Livius. SIG. *Res adversus Volscos et Aequos* Leid. Voss. 1. 2. 3. et 4. ac Berg. quorum auctoritate voces ita transposui. Quin et ipse Livius infra c. 2. refert, quemadmodum Camillus dictator res adversus Volscos gesserit, et deinde victor ex Volscis transierit in Aequos, et ipsos bellum molientes. Deinde iidem codd. cum Boenderm. iisque, quos Cl. Hearne consuluit, ut et vetustis excusis *Praenestinos*. Pro quo *Hetruscos* primus edidit Aldus, quem Frobenius aliique ad Sigonium usque secuti sunt. In uno Voss. 1. insuper sine copula *et Volscos Praenestinos* perperam scriptum erat.

Quatuor tribus additae] Ita primum vulgatum video in ultima Gruteri editione. Priores praeferunt *additae sunt*. Neque aliter habent Leid. Boenderm. et Hearnii Norvic. Pro eo *adjectae sunt* ostentant Voss. 1. 2. 3. 4. Bergian. et Exc. Pithoei apud Hearnium. Aliis etiam locis τὰ *addere* et *adjicere* in Mstis commutari solent. V. infra ad 36, 40, 9. Utroque vocabulo in hac re uti videtur auctor Epit. Liv. Et quidem *addere* infra l. 7. *Duae tribus additae, Pomptina et Publicia*. Verum ibi etiam plerique codd. *adjectae*. *Adjicere* autem l. 2. *Ob hoc Claudia tribus adjecta est*. l. 9. *Tribus duae adjectae sunt*. l. 10. *Duae tribus adjectae sunt, Aniensis et Terentina*. l. 19. *Duae tribus adjectae sunt, Velina et Quirina*. Livius ipse fere tantum verbum *addere* in hac re adhibuit. V. 7, 15, 11. 8, 17, 11. 9, 20, 6. et 10, 9, 14. Quin et eodem etiam verbo usus est, ubi ipsam illam rem refert, quam hic auctor Epit. narrat, hoc lib. c. 5, 8. *Tribus quatuor ex novis civibus*

latina, Sabatina, Tromentina, Arniensis. M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, quum obstrictos aere alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine adfectati re-

additae. Non desunt itaque argumenta, quibus utraque lectio defendi possit: *additae* nempe auctoritate Livii, *adjectae* more perpetuo auctoris hujus Epitomes, in quam proptorea magis propendeo.

Stellatina, Sabbatina] *Sabatina* uno *b* scribendum. *Est enim*, ut ait Festus, *a Sabate lacu appellata*. SIG. *Stellentina* Leid. *Stellantina* Voss. 1. Sed vulgatum, quod apud Livium c. 5, 8. in omnibus codd. superest, verius puto. Lapis apud Gruter. p. XXXV. n. 3. *T. ANTISTIVS. T. F. STELLATINA. SEVERIANVS. DEDICAVIT.* et p. DXXIII. n. 8. *C. ATEILIVS. C. F. STELLATINA. MILES. PRAETORIANVS.* Etiam alibi. Festus in v. *Stellatina. Stellatina tribus dicta, non a campo eo, qui in Campania est, sed eo, qui parum abest ab urbe Capena, ex quo Tusci profecti Stellatinum eum campum adpellaverunt.* V. Cluverii Ital. Ant. 1, 3. p. 550. et Camillum Peregrinum in Campan. Felice Differt. 2, 33. Deinde *Sabina* Boenderm. *Sabita* Voss. 3. *Sabitana* Voss. 2. et 4. *Sabbatina* Leid. et Berg. *Sabatina* Voss. 1. quam scripturam recte Sigonius probavit. Marmor apud Gruter. p. DCXXXVI. n. 7. *L. IVNIO. L. F. SABATINA. POLLIONI.* V. etiam p. MCIII. n. 5. De lacu, unde tribui nomen fuit, v. Cluver. Ital. Ant. 2, 3. p. 523. et Dempster. in Etrur. reg. 4, 6.

Promentina, Arniensis] *Tromentina, Arniensis* scribendum ex Festo, qui *a campo Tromento tribum Tromentinam invenisse nomen* ait. Item ex veteribus libris, oratione prima [immo secunda] contra Rullum [29.] et l. 29. Livii [c. 37, 10.] SIG. *Pmantina*, virgula per caudam literae *P* trajecta, id est *Permantina*, Boenderm. *Permentina* Berg. a m. 2. qui a m. 1. habet *Promentina*, concinentibus Leid. Voss. 1. 2. 3. et 4. Suos codd. Sigonio, *Tromentina* reponenti, consentire, testatur Cl. Hearne. Saepius haec tribus in marmoribus obvia est, et modo *TRO.* vel *TROM.* vel *TROMENTIN.* modo plene *TROMENTINA* vocatur. apud Gruter. in corpore Inscr. p. MCIX. n. 8. *T. PLOTIVS. T. F. TROMENTINA. RVFINVS.* V. etiam infra 6, 5, 8. Ceterum hujus tribus nomen praecedentis *Sabatinae* nomini praeponunt Voss. 2. 3. 4. Berg. et Boenderm. Deinde *Armensis* Voss. 2. 3. 4. et Boenderm. *Arniensis* Leid. Voss. 1. et Berg. Eamdem scripturam servant typis excusi usque ad Sigonium, qui prima edit. Scholiorum *Narniensis* legendum esse monuit non modo hoc loco, sed etiam infra ad Liv. 6, 5, 8. eamque lectionem in contextum recepit. Quamvis autem in posterioribus Scholiorum editionibus *Arniensis* τῷ *Narniensis* substituerit, alteram nihilominus lectionem in contextu servavit. Nemo tamen eum secutus est usque ad Gronovium, qui iterum *Narniensis* edidit, quod deinceps recentiores retinuerunt, etiam Cl. Hearne, licet *Arniensis* probarit: quod nunc iterum restitui. V. infra ad 6, 5, 8.

M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat] Manlii praenomen *M.* deest in Leid. et Voss. 1. quod a prima litera vocis sequentis interceptum est. V. infra ad 40, 34, 1. Deinde *Manilius* Voss. 1. et Boenderm. *Mallius* Voss. 4.

gni damnatus, de saxo Tarpejo dejectus est: in cujus notam senatusconsultum factum est, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset. C. Licinius et L. Sextius

V. ad 34, 53, 2. Postea *a Gallis liberaverat defenderat* Voss. 1. Sed *liberaret* mox sequitur.

Nexos exsolveret] *nexos absolverat* Boend. et Berg. *absolveret* Voss. 1. Reliqui vulgatum servant, quod verum est. *Solvere* dixit Livius 8, 28, 9. *Ita nexi soluti, cautumque in posterum, ne necterentur.* Ejus loco auctor Epit. *exsolvere* dixit, quod ipsi Livio saepius pro simplici solvere usurpatur. V. supra ad 2, 32, 2. Mox alio ordine *adfectati regni crimine damnatus* Leid.

De saxo Tarpejo dejectus est] Ita et Livius 6, 20, 12. *Damnatum tribuni de saxo Tarpejo dejecerunt.* Verum vox *Tarpejo* non adparet in Leid. Voss. 1. 2. 3. 4. Berg. Hearnii Oxon. N. et ed. Rom. princ. Quin et simpliciter *saxum* vocari partem illam montis Capitolini, ex qua damnati dejiciebantur, docuit Just. Rycquius de Capitol. c. 3. Immo saepissime auctor Epit. Liv. ita eam vocavit. Infra Epit. l. 59. *Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo praeteritus erat, de saxo dejici jussit.* l. 77. *Ob scelus proditi domini de saxo dejectus est.* l. 80. *Marius Sex. Licinium senatorem de saxo dejici jussit.* In quo ipsum Livium imitatus est, qui similiter locutus est 24, 20, 6. *Virgis in comitio caesi omnes, ac de saxo dejecti.* 25, 7, 14. *Deducti in comitio, virgisque, adprobante populo, caesi de saxo dejiciuntur.*

In cujus notam senatusconsultum factum] Vel vitiosa est haec periodus, et delendum τὸ *senatus.* vel defecta est, ac tum verba ipsa senatusconsulti, tum quae de gentili decreto Livius memorat, exciderunt. V. ipsum Livium. JAC.GRON. *senatusconsultum* servant codd. nostri, nisi quod Voss. 2. 3. et 4. pro eo praeferant *sic.* Qui error ex non intellecta nota *S. C.* qua ea vox in Mstis scribi solet, profluxit. V. infra ad 22, 10, 1. Nullum etiam in codicibus vestigium obcurrit, plura hic verba excidisse. Potius itaque auctorem hujus Epit. ipsum errasse puto; quem a Livio saepe diversa tradidisse infra videbimus ad Epit. l. 45. Quin et Livius quidem, praeter notam privatam, etiam aliam publicam mortuo adjectam esse tradidit, non tamen per senatusconsultum, sed per legem. Ita enim refert c. 20, 13. *Latum ad populum est, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret.* Senatusconsulti in hac re nulla fit mentio. Livio concinit Plutarch. in Camillo p. 148. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι etc. ἐψηφίσαντο, μηδένα τῶν πατρικίων ἐπὶ τῆς ἄκρας κατοικεῖν. Praeterea *factum est*, addito verbo, Leid. Voss. 1. Berg. Boenderm. Hearnii Oxon. N. Norvic. atque omnes priores editi. Curio primus τὸ *est* delevit; quod loco suo restitui.

Ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset] Perspicue mendosum *Marco cognomen.* *Praenomen* enim potius scribendum esset, ut ait Quintilianus l. 3, [7.] *M. Manlii praenomen e familia in posterum exemptum est.* At legendum puto *nomen.* Erravit autem librarius, quia *Marco cognomen* scripsit, syllaba, ut fit, repetita sine causa. Itaque recte Plutarchus in lib. Τῶν Κεφαλαίων [c. 90. p. 285.] Τὸν Μάλιον ἀπώμοτόν φασιν εἶναι τῷ οἴκῳ, μηδενὶ Μαλίῳ ὄνομα Μάρκου γενέσθαι. SIG.

tribuni plebis legem promulgarunt, ut consules etiam ex plebe fierent, qui ex Patribus creabantur. eamque legem cum magna contentione, repugnantibus Patribus, quum iidem tribuni plebis per quinquennium soli

Adversus hanc Sigonii conjecturam insurrexit Robortell. 1. Emend. 23. existimans praenomen interdum etiam *cognomen* adpellari. Ad id etiam probandum adducit locum Val. Max. 3, 4, 3. ubi de rege Servio Tullio inquit: *Statuae ipsius titulus abunde testatur, servili cognomine et regia adpellatione perplexus.* Sed vide, qua ratione sententiam defenderit Sigonius 2. Emendat. 22. Eamdem etiam probat Schottus ad Aurel. Vict. de Viris Inlustr. 24. addito loco ex Cic. Orat. 1. Philipp. 13. et Festo v. *Manliae.* Quemadmodum autem locus Valerii Max. accipiendus sit, v. ad eum notas virorum doctorum. Ceterum *cognomen* hic omnes servant codices. At *ne cui de Manlia gente Manlia cognomen esset* habent Voss. 2. et 3. sed *Manlia* posteriore loco deletum erat. *ne cui de Manlia gente Manlii cognomen esset* Voss. 4. et Berg. *Manli*, pro *Marco*, etiam est in Exc. Pith. apud Cl. Hearnium. Similiter fere erratur in Aurel. Vict. de Vir. Inl. 24. *Gentilitas ejus Manlii cognomen ejuravit.* Locutio autem *ne cui Marco nomen*, vel *cognomen esset* eadem est, atque illa, quam supra scriptori huic vindicavi in Epit. l. 2. *Servo indici, cui Vindicio nomen fuit, libertatem dedit. nomen* et *cognomen* etiam alibi in Mstis commutari solent. V. supra ad 2, 16, 4. et ad 7, 22, 3. Id autem hic ex repetitione ultimae syllabae vocis praecedentis, ut Sigonius censuit, tanto facilius accidisse potuit. Nam ita *loco conatus*, pro *loco natus*, in optimo cod. infra est apud Liv. 7, 4, 5. Alia ejusdem erroris exempla v. infra ad 37, 41, 5.

C. Licinius et L. Sestius tribuni plebis legem promulgarunt] *Cilicinius* Voss. 2. 3. 4. Deinde *L. Sextius* Voss. 1. 2. 3. 4. Leid. Berg. et Hearnii Oxon. N. atque ita etiam Sigonius edidit, quem nemo recentiorum audivit, quod tamen facere debuerant. *Sestii* enim patricii fuerunt, et hinc tribuni plebis esse non potuerunt; *Sextii* vero plebeji. Livius etiam passim hoc lib. *L. Sextium* vocavit. V. c. 35. et postea. Solent autem voces *Sextius* et *Sestius* in Mstis confundi. V. supra ad 3, 32, 5. *L. Septimius* datum est in Boend. Postea tamen similiter *L. Sextius* in fine Epit. scriptum exhibuit. Deinde *legem promulgaverant* Leid. *legem promulgaverunt* Voss. 1. 2. 3. 4. et Berg.

Ut consules etiam ex plebe fierent] Veteres libri non habent *etiam.* SIG. Eamdem vocem non agnoscunt Leid. Voss. 2. 3. 4. et Berg. *ut et consules ex plebe fierent* praefert Voss. 1. *ut et consul ex plebe fieret* Boend. Error ex eo natus, quod epitomen scribendi *cons* librarius *consul* reddendam existimarit, quum reddere deberet *consules.* Eo autem errore admisso, sequebatur, pro *fierent*, dandum esse *fieret.* V. infra ad 39, 38, 7.

Eam legem cum magna contentione] Vet. lib. *eamque legem.* SIG. Lectionem, quae ante Sigonium obtinuit, ex codicibus meis praefert unus Boend. etiam Hearnii Norvic. sed *ea req;* habet Voss. 1. *eam rem* Berg. *eamque*, omissa voce *legem*, quae etiam abesse potest, Leid. et Voss. 2. 3. 4. Neque aliter Sigonius ipse edidit. Hearnius autem auctor est, reliquos

magistratus fuissent, pertulerunt; et primus ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est et altera lex, ne cui plus quingentis jugeribus agri liceret possidere.

codd. suos, vet. lib. Sigonii concinentes, *eamque legem* habere.

Cum magna contentione repugnantibus Patribus] Tolle ex veteri libro *cum*. DELRIUS. Illud *cum* magno consensu in omnibus meis superest. Verum *cum magna extensione* male exstat in Voss. 1.

Quum eidem tribuni plebis per quinquennium soli magistratus fuissent] Ita primum editum vidi in Elzevir. Heinsii. idque servarunt Gronovii, Doujatius, Clericus, aliique. Editiones principes praeferunt *quum idem tribuni*; quomodo etiam est in Leid. Voss. 2. 3. 4. et Berg. Postea Mogunt. dederunt *quum iidem tribuni*, quod non tantum recentiores omnes usque ad Gruterum, qui in postrema dedit iterum *idem*, servarunt, verum etiam exhibet Voss. 1. Et id verum, atque ab Hearnio recte revocatum est. *Idem* et *iidem* saepe commutarunt librarii. V. infra ad 40, 22, 14. Boenderm. singularem lectionem obfert *quum in urbe tribuni plebis*.

Primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est] Induc vocem *omnium* ex vet. lib. SIG. Vocem *omnium* ignorant etiam septem, quibus usus sum, codices: quod de suis etiam Hearne testatur; nisi quod in addendis, Norvic. editionum perpetuum asseclam, eam servare postea monuerit. V. infra ad Epit. Liv. 48. Deinde *L. Sextius* iidem codd. mei, uno excepto Berg. qui tamen, quam proxime ad reliquorum lectionem, *L. Sextus* ostentavit.

Lata est altera lex, ne cuiquam plus quingentis jugeribus] Vet. lib. *ne cui*. SIG. Similiter etiam septem codd. mei. Idem etiam credere licet de plerisque, quos Hearnius consuluit, quod, *ne cui* edens, unius tantum Norvic. meminerit, qui, vetustis edd. consentiens, *ne cuiquam* habeat. Sed *ne cui*, ut *ne qui*, *ne qua* et similia, pro *ne aliquis*, *nè aliqua*, quae passim obcurrunt. Ita antea hac Epit. *Senatusconsultum factum est, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset*. Praeterea *Lata est etiam altera lex* Berg. *Lata est et altera lex* Leid. et Voss. 2. 3. ac 4. quod Cl. Hearne etiam in Sigonii edit. superesse testatur, quum tamen illae, quas inspexi, (inspexi autem tres) τὸ *et* non habeapt. Id vero recepi. Exciderat igitur particula *et* ob similitudinem praecedentis *est*. V. ad 10, 1, 5.

T. LIVII PATAVINI

LIBER SEXTUS.

1 I. Quae ab condita urbe Roma ad captam eamdem urbem Romani sub regibus primum, consulibus deinde ac dictatoribus, decemvirisque ac tribunis consularibus gessere, foris bella, domi se-

§. 1. *Quae ab condita urbe*] Ad hunc locum respexit haud dubie Plutarchus in lib. de fortuna Rom. quum in ejus extremo [p. 326.] de urbe a Gallis occupata, sed mirifice servata et liberata, locutus aït: *Ἀλλὰ τί δεῖ περὶ ταῦτα διατρίβειν; σαφὲς οὐδὲν οὐδὲ ὡρισμένον ἔχει, τῷ καὶ τὰ πράγματα διαφθαρῆναι τῶν Ρωμαίων, καὶ συγχυθῆναι τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὑπομνηματισμούς, ὡς Λίβιος ἱστόρηκε.* Idem in Numa ipso initio Clodium aït in libello, quem appellaverit *ἔλεγχον χρόνων* adfirmare, *antiqua temporum et generum monumenta in Gallicis urbis malis periisse.* JAC. PERIZON. Animadv. Hist. c. 5. p. 180. Praepositio *ab* deerat in Portug. a m. 1. Margini vero codicis Oxon. N. apud Hearnium haec adposita erant: *Usque ad haec tempora fluxerunt anni CCCLXIIII ab urbe condita.*

Ad captam eamdem urbem] Delendum *τὸ urbem.* MURET. Etsi fortasse hoc videatur mereri plausum; vide tamen, si velit quoque Livius, qui l. 44, 37. *Ab hora secunda ad quartam horam noctis.* l. 1, 23. *Bellum utrinque summa ope apparabatur, civili simillimum bello.* Et c. 56. *Baculum inclusum corneo cavato ad id baculo.* Et saepe. JAC. GRON. Vocem *urbem*, quam Muretus delendam putabat, omiserunt etiam Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Eadem etiam deest in illa Sigonii editione, quae eo mortuo ex officina Aldi prodiit Venetiis anno 1592. Mureti conjecturam insuper probare videtur locus supra 1, 60, 3. *Regnatum Romae ab condita urbe ad liberatam annos ducentos quadraginta quatuor.* Potius tamen accedo sententiae Cel. Jac. Gronovii, qui vulgatam scripturam aliis exemplis defendit, praesertim quum reliqui codd. et inter illos omnes optimae notae, receptam lectionem tueantur. Infra 9, 15, 11. *Sequitur hunc errorem alius error.* cap. 42, 2. *Sicut priore anno populus continuaverat consulatum, ita senatus in insequentem annum prorogavit imperium.* Addo, quae notavit idem Gronovius ad Liv. 8, 38, 10. Livium vero saepius vocem, quae praecesserat, repetiisse, pluribus exemplis supra evicimus ad 1, 3, 9.

ditiones, quinque libris exposui; res quum vetu- 2
ſtate nimia obscuras, velut quae magno ex inter-
vallo loci vix cernuntur; tum quod parvae et ra-
rae per eadem tempora literae fuere, una cuſtodia

Ceterum *ad captam urbem eamdem Romam sub regibus* priscae edd. quas vidi, praeferunt. Id, quod nunc vulgo circumfertur, primum obvium fuit in Mediol. anni 1495.

Sub regibus primum, consulibus deinde ac dictatoribus, decemvirisque] Membranae Fuldenses *sub regibus primum, consulibus deinde, dictatoribus, decemvirisque.* MOD. *deinde consulibus ac dictatoribus* alio ordine Lovel. 4. 5. Voſſ. 1. et Leid. 2. Tum copula *que* omittitur in Leid. 2. ac Gaertn. Vocula autem *ac*, quam in membranis Fuldens. deeſſe observavit Modius, in omnibus noſtris conſtanter superest, nisi quod pro ea *te* habeat Harlej. 1. errore librarii, qui forte *et* scribere voluit. Nam saepe hae voces, literis tantum transpositis, solent confundi. V. varias lect. quae Tibullo Broekhusii subjunguntur, 1. Eleg. 1, 73. 74. El. 2, 13. et alibi. (* Liv. 40, 15, 12.)

§. 2. *Res quum vetuſtate nimia obscuras, veluti quae magno ex intervallo loci*] *tum vetuſtate nimia obscuras* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. et Portug. [Veith.] sollemni librariorum varietate. V. infra hoc lib. ad c. 23, 3. Deinde *velut* non modo habent omnes codd. scripti, quos adhibui, sed similiter etiam omnes editiones usque ad Elzevir. Dan. Heinsii, quae saepiſſime ita erravit, aliisque errandi cauſſa exſtitit. V. supra ad 5, 44. 7. Ceteroquin etiam librarii ita in Mſtis variarunt. V. supra ad 2, 42, 8. c. 62, 2. c. 64, 8. (* 22, 6, 5.) aliisque locis. Praeterea *quae magno intervallo loci*, neglecta praepositione, Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 2. et Portug. eadem transposita *quae ex magno intervallo loci* habet Leid. 1. Sed, saepe Livium praepositiones medias inter subſtantivum eique additum adjectivum ponere solitum fuiſſe, supra dictum est ad 2, 19, 8.

Tum quod perrarae per eadem tempora literae fuere] Habet vetus lectio *tum quod parvae et rarae per eadem tempora literae fuere.* Dictio *parvae* multos offendit. Nam illam in altero exemplari, quod nobis ex Wormacia communicavit Dominus Reinhardus a Rietpur, primarii templi Decanus, vir pietate et eruditione juxta spectabilis, quidam dispunxerat. In vulgatis editionibus vides in *perrarae* commutatum, *et* copula sublata. Atqui sciendum, aliquando *literas* inscriptionem apud Livium significare, ut cum infra dicit [hoc lib. c. 29, 9.] *Tabulaque sub eo fixa, monumentum rerum geſtarum, iis ferme incisa literis.* id est, hoc epigrammate. Proinde hic quoque intellige, *parvas et raras per eadem tempora fuisse literas*, hoc est, breves inscriptiones modo, quae non satis rem explicarent, easque fuiſſe raras. RHEN. Vet. lib. *tum quod et rarae per eadem.* Nam sequitur pars altera: *et quod etiam.* SIG. Vox *fuere* videtur interpretis alicujus. GRUT. Veteres editiones *tum quod parvae et rarae per eadem tempora literae fuere.* quod Rhenano cerebrum Jovis sapit. Nequiquam enim inculcat, *literas* inscriptionem apud Livium si-

fidelis memoriae rerum gestarum: et quod, etiamsi quae in commentariis pontificum aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensa urbe

gnificare, quasi hoc sensisset scriptor, *parvas et raras per eadem tempora fuisse literas*, hoc est, breves inscriptiones modo, quae non satis rem explicarent, easque fuisse raras. Vulgatae subscribunt Pall. MSS. tres. GEBH. Rhenanus *quod parvae et raraе per eadem tempora literae fuere. literasque* interpretatur inscriptiones. Sed illud meliorum codicum. *Literae* autem quaevis sunt scripturae et ingenii monumenta conscripta literisque tradita; hic historiae. 25, [1, 12.] *Quicumque libros vaticinos precationesve aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes literasque ad se ante Kal. April. deferret.* Caesar Gall. 6, [14.] ubi tradit, cur Druides carmina sua scribi nolint, sed memoriae mandari: *Neque eos, qui discunt, literis confisos nimis memoriae studere: quod fere plerisque accidit, ut praesidio literarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant.* Plinius Praefat. Hist. naturalis: *Hoc ante me fecit in literis nostris Valerius Soranus.* Id est, inter scriptores nostros, seu Latinos. Quod si recordatus esset Andreas Schottus, non correxisset *fecit inter nostros.* Idem Plinius 2, 52. *Tuscorum literae novem Deos emittere fulmina existimant.* Servius ad 8. Aen. [135.] *Ut Graji perhibent] ut vestras continent literae.* Denique noster libro seq. [c. 3, 6.] *Eum clavum, quia raraе per ea tempora literae erant, notam numeri annorum fuisse ferunt.* J. FR. GRON. *perraraе* primus edidit Aldus. Ea voce Livius etiam infra utitur 29, 38, 7. *Quod tunc perrarum in mandandis sacerdotiis erat.* Verum ita in nullo codicum scriptorum exaratum reperi. Quare recte haec lectio Rhenano displicuit. *Tum quod et raraе*, quemadmodum Sigonius substituit, superest apud me in Voss. 1. a m. 1. Voss. 2. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Klock. Haverk. et Hearnii Oxoniensibus. *tum quod parvae raraе* in Leid. 1. et Harlej. 1. *tum quod parvae et raraе*, quod Rhenano placebat, in Florent. Voss. 1. in marg. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Fragm. Hav. Neapol. Latinii, omnibusque editt. ante Aldum. Idque revocavi. Recte Gronovius *literas* exponit quamvis scripturam, quaevis monumenta literis mandata. Eas *parvas* vocat, quod paucis tantum verbis conscriptae forent. Quo sensu *breve florum corpusculum* epitomen suam vocat Justinus in praef. Vocat etiam *raras*, quia eo tempore vix alia rerum gestarum monumenta exstabant, quam commentarii pontificum, et pauca alia publica privataque monumenta. In lectione Sigonii incommodum etiam obvenit τὸ *et*. Potius enim dicturus fuisse videtur *eum et quod raraе*, quia mox sequitur *et quod etiam.* Vel si tamen vellet *tum quod et raraе*, postea subjunxisset *et etiam si quae*, omissa voce *quod*, quae etiam in uno et altero, ut videbimus, cod. deest. Denique *fuere*, quod Grutero ab interprete adjectum videbatur, constanter in omnibus scriptis et editis perstat. Sed, nimium Gruterum in hac re esse, et passim, quae sani coloris erant, glossematis suspecta reddere conatum fuisse, infra videbimus ad 23, 34, 15. Sane si ea vox deleatur hoc loco, tamen per ellipsin erit subintelligenda.

Et quod, etiamsi quae in commen-

pleraeque interiere. Clariora deinceps certioraque 3
ab secunda origine, velut ab ſtirpibus laetius fe-
raciusque renatae urbis, geſta domi militiaeque

turiis pontificum aliisque publicis privatisque erant monumentis etc.] Plutarchus de fortuna Romanorum haec verba ex Livio vertit, citato ejus nomine [p. 326.] Ita, Ἀλλὰ τί δεῖ περὶ ταῦτα διατρίβειν, ἃ σαφὲς οὐδὲν, οὐδὲ ὡρισμένον ἔχει, τῷ καὶ τὰ πράγματα διαφθαρῆναι τῶν Ρωμαίων καὶ συγχυθῆναι τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὑπομνηματισμούς, ὡς Λίβιος ἱστόρηκε. Τὰ γὰρ ὕστερον μᾶλλον ὄντα δῆλα καὶ καταφανῆ δεικνύει τὴν τύχης εὐμένειαν. SIG. Vocula *quod* omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. quod verius videretur, si supra, ut Sigonius voluit, scribendum eſſet *tum quod et rarae*. V. ad ea verba. Id tamen nunc servandum puto, non modo quia omnes reliqui eodd. id jubent, verum etiam quia antea receptum est *tum quod parvae et rarae*. [*quam* pro *quod* Veith.] Deinde *si quae etiam* alio ordine Voſſ. 1. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] Tum *etiamsi quae commentariis*, omiſſa praepositione *in*, Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Praeterea *privatisque trans monumentis* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. scribarum errore. *privatisque transmovimentis erant* Lovel. 2.

Incensa urbe pleraeque interiere] *pleraeque* referri debet ad *res geſtae* vel *literae*. Utrumque durum videtur, et praeferrem, si Mſti firmarent, *pleraque*, quemadmodum et Perizon. citat c. 5. Animadv. Hiſt. in princ. DUK. *interire* Florent. a m. 1. Voſſ. 2. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. quomodo saepe librarii in codd. scriptis lapsi sunt. V. infra ad 45, 2, 7.

§. 3. *Certioraque ab secunda origine*] V. C. habet *Clariora deinde certioraque ob secundam originem* etc. Sed illud *ob* ex litura apparet fuiſſe *ad*. URSIN. Palat. sec. et veteres editiones patrocinium huic lectioni accommodant. Interim MSS. reliqui duo *certioraque ob secundam originem*. quae lectio Fulvio inventa movit eidem falsam suspicionem, τὸ *ad* degeneraſſe in *ob*. Praefero vulgatum. GEBH. *ob secundam originem* etiam Lovel. 2. 3. 4. et Hearnii Oxon. N. Reliqui mei in vulgatum conspirant, nisi quod *ab prima origine* dederit scriba Gaertn. *Ab* et *Ob* saepius in scriptis commutantur. V. infra ad 26, 1, 3. [*Clarioraque* Veith.]

Velut ab ſtirpibus laetius feraciusque renatae] *ab stupidibus* ſtupide dedit scriba Voſſ. 2. *a stirpibus* Lovel. 5. Haverk. et Fragm. Hav. *ab ſtipibus* Lovel. 4. Deinde *latius* priscae edd. pro quo *laetius* recte Aldus recepit. Neque aliter scripti praeferunt, nisi quod *laetus* sit in Leid. 1. et Harlej. 1. Infinitis locis hae voces commutari solent. V. infra ad 9, 38, 4. et quae antea notavi ad Silii 5, 178. Adde Markland. ad Stat. 1. silv. 6, 26. atque Cl. Corte ad Plin. 1. Ep. 22. 2. Epiſt. 5. et 3. Epiſt. 18. Insuper *renovatae* Harlej. 2. et Haverk. Colum. 4, 22. *Degeneres* vineae *etiam renovatae priſtinum servabunt ingenium*. c. 24. *Ut sic recisa vitis ac renovata intra jugum contineatur*. Sed vulgatum genuinum est. Plinius 21. H. N. 8. *Mirum in eo, gaudere decerpi, et laetius renasci*. 13, 4. *Mirumque de ea accepimus, cum phoenice ave, quae putatur ex hujus palmae argumento nomen accepisse, iterum mori, ac renasci ex*

4 exponentur. Ceterum quo primo adminiculo ere
cta erat, eodem innisa M. Furio principe steti
neque eum abdicare se dictatura, nisi anno cir
5 cumacto, passi sunt. Comitia in insequentem an

se ipsa. Mox *exponuntur*, pro *exponentur*, Florent. à m. 2. *exponerentur* Lovel. 3.

§. 4. *Ceterum primo quo adminiculo erecta erat*] Lege ex veteribus libris *Ceterum quo primo adminiculo.* SIG. Lectio, quae in vetustis ante Sigonium excusis libris fuerat, superest in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. [Veith.] Deinde *erecta erat adminiculo* Lovel. 4. *adminiculo erecta erat* Harlej. 1. *adminiculo erepta erat* Lovel. 1. 5. Voss. 2. et Leid. 2. alibi obvio errore. V. supra ad 3, 5. 7. Sed, *erecta* genuinum hic esse, ostendit etiam vox *adminiculum*, quae, ex re agraria translata, proprie notat fulcrum, quo vel vites natura caducae et quae, nisi fultae sint, ad terram feruntur, sustentantur, vel aliae arbores, quae minus rectae crescunt, emendantur. Cic. de Senect. 15. *Adminiculorum ordines, capitum jugatio, religatio et propagatio vitium.* 2. de Nat. Deor. 47. *Vites sic claviculis adminicula, tamquam manibus, adprehendunt, atque se ita erigunt, tamquam animantes.* Plinius 17. H. N. 23. *Viti adminicula addenda, quae scandat adprehensa.* Id vocabant *adminiculare vineam.* Colum. 4, 26. *Sequitur adminiculandae jugandaeque vineae cura. adminiculorum* in aliis arboribus meminit Seneca 2. de Clement. 6. *Agricolas bonos imitabimur, qui non tantum rectas procerasque arbores colunt; sed illis quoque, quas aliqua depravavit causta, adminicula, quibus regantur, adplicant.*

Eodem innixa M. Furio principe stetit] *innixa Furio principe stetit* Harlej. 1. *innixa M. Furio stetit* Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. *innixa Furio stetit* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et apud Hearnium Oxon. C. Verum Furius *princeps*, quam vocem reliqui codd. servant, etiam alibi vocatur. Supra 5, 30, 4. *His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque, quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt.* Ubi v. quae notantur. Infra hoc lib. c. 11, 3. *M. Manlius Capitolinus, nimius animi, quum alios principes sperneret, unus invideret eximio simul honoribus atque virtutibus M. Furio. innisa* est in Lovel. 2. pro quo *inuisa* datum erat in Lovel. 4. et 5. a m. 1.

Neque eum abdicare se dictatura, nisi anno circumacto, passi sunt] Quemadmodum haec verba intelligenda sint, admodum dissentiunt viri docti. Quidam Livium illud innuisse volunt, Camillum per integrum annum dictaturam gessisse. Ita Sigonius in Scholiis ad Chronol. Liv. ad ann. CCCLXVI. et Pighius in Annal. ad eumdem annum. Alii existimant, per *annum circumactum* intelligendum annum civilem ordinariorum magistratuum, qui dignitatem Kal. Quinctilibus auspicati erant. Secundum eos Camillus factus est dictator anno, quo Roma capta est, et quidem, ut Perizon. statuit, ejus initio, vel, ut Dodwello placuit, ante Decembrem elapsum. Gallos vicit, et urbem Romam ex eorum potestate eripuit Idibus Februariis, teste Plut. in Camillo p. 144. Quum autem

num tribunos habere, quorum in magistratu capta urbs esset, non placuit: res ad interregnum rediit. Quum civitas in opere ac labore assiduo reficien- 6
dae urbis teneretur, interim Q. Fabio, simul pri-

tribuni plebis actionem Vejos migrandi revocarent, ea ipsi causa fuit non abdicandae post triumphum dictaturae, senatu obsecrante, ne rempublicam in incerto relinqueret statu. V. Liv. 5, 49, 9. Neque etiam postea, quum actionem hanc discussisset, eam abdicare se dictatura passi sunt, *nisi anno circumacto*, id est, nisi elapso anno, in cujus gestis enarrandis Livius versatur; eum enim frequentissime *anni circumacti* nomine Livium intelligere, non alium aliquem, aut integrum anni circuitum. Ex eorum itaque sententia Camillus dictaturam ultra sex menses retinuit. Verum omne illud tempus incidit in eum annum, cujus tribunos supra memoravit 5, 36, 12. Plura v. apud viros Cel. Perizon. in Animadv. Hist. c. 10. p. 453. et seqq. ac Dodwell. de Cyclis Differt. 10. §. 83. et notis ad Chronol. quam Dion. Hal. subjunxit, ad annum ante Christ. CCCLXXXVII. Et horum verior videtur sententia.

§. 5. *Comitia in insequentem annum tribunos habere*] *Comitia in sequentem annum* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Port. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] Sed prima syllaba vocis *insequentem* intercidit ob vocem praecedentem. V. supra ad 4, 30, 12. [*habuere* Veith.] Mox *quorum magistratu*, pro *quorum in magistratu*, Lov. 3. Cui lectioni patrocinium parari posset ex illis, quae notantur supra ad 5, 34, 2. At, quum reliqui codd. vulgatum tueantur, potius est, ut dicamus, praepositionem in uno illo interceptam esse vel a vocis praecedentis litera finali; vel a sequentis initiali. V. alia hujus erroris exempla ad 10, 13, 3. et 37, 1, 2.

§. 6. *Interim Q. Fabio*] Praenomen deest in Leid. 2. contra vocem auctior *interim Q. tum Fabio* praefert Leid. 1. *interimq*; *Fabio* Lovel. 1. Paullo ante *opere atque labore*, pro *ac labore*, habet Haverk.

Simul primum magistratu abiit] Secundam vocem a Livio non venisse existimo, et abolendam. 9, 26. *Intellecturosque id ita esse, simul magistratu abissent*. 23, 29. *Simul inclinatam aciem viderunt*. 10, 17. *Simul admota sunt signa*. Et abesse nunc comperior a Rottendorfiano. Ita 4, 18. ubi nunc editur, *quod ubi conspexit*, MSS. Pall. et Rhen. item Voss. uterque, Rottend. exhibent, *quod simul ubi conspexit*, nos pro varia lectione non dubitamus Livium scripsisse, *quod simul conspexit*, ut habetur in MS. Helmaestad. Adde paterna ad 4, 31. Itaque et apud Cicer. 4. Tusc. Quaest. 2. semper solitus sum legere; *facile ut appareat, nostros omnia consequi potuisse, simul velle coepissent*, non *simul ut velle*, quod editiones obsidet. JAC. GRON. Vel propter unius Msti auctoritatem adsentiri possum Gronovio, *primum* non esse a Livio. Nam alioqui *simul primum* recte dici, constat e Cic. 1. in Verr. 13. Suet. Caes. 30. et Ner. 43. Sed locus Cicer. 4. Tusc. Quaest. 2. non videtur emendationem desiderare. *Simul ut* eadem significatione, qua *simul*, non raro dicit Cicero. DUK. Libera-

mum magistratu abiit, ab C. Marcio tribuno plebis dicta dies est, quod legatus in Gallos, ad quos missus

liores adhuc Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. scribunt *simul primum ut magistratu abiit.* et ex meis Fragm. Hav. in quo est a m. 1. *simul cum primum magistratu abiit.* ut et Lovel. 4. in quo est *simul ac primum.* quas tres voces jungit etiam Sueton. in Caes. 30. *Delaturum se nomen ejus, simul ac primum exercitum dimisisset.* Ubi, easdem etiam apud Cic. junctas obcurrere, docuit Cel. Burmann. Eorum tamen liberalitate non modo non utor, verum etiam *τὸ primum* delendum esse cum Cel. Gronovio existimo. Saepissime Livius vocem illam *simul* eo sensu adhibuit. Supra 1, 59, 7. *Quo simul ventum est, praeco ad tribunum Celerum populum advocavit.* 3, 26, 10. *Qua simul, abstersо pulvere ac sudore, velatus processit, dictatorem eum legati gratulantes consalutant.* c. 62, 6. *Simul instrui Romanam aciem Sabini videre, et ipsi jam pridem avidi certaminis procedunt.* Infra hoc lib. c. 19, 7. *Simul multitudo illa non secum certari viderint, nulli magis quam libertati favebunt suae.* 10, 28, 11. *Insecuta, simul territos hostes vidit, Gallica acies.* c. 34, 5. *Igitur simul advenit consul, primo ita compositus instructusque moenibus subcessit.* 35, 17, 8. *Et alias civitates, simul duas jugum exuisse vidissent, ad liberatorem populum defecturas.* 37, 34, 2. *Quos, simul Asiam adtigissent, effuso agmine ad castra regia ituros crediderat.* c. 42, 4. *Ibi simul perturbati ordines, intulere signa Romanae legiones.* 44, 19, 4. *Se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, exituros esse.* Indocti librarii id passim, ut hoc loco, mutarunt in *simul primum*, vel, ut aliis locis, in *simul ut*, *simul atque*, *simul ac*, *postquam*, *si*, et similia. V. supra ad 4, 18, 7. c. 31, 5. c. 32, 6. 5, 25, 11. et 13. 6, 19, 7. 9, 26, 12. 10, 17, 7. 24, 38, 3. 25, 24, 5. 34, 3, 2. 35, 17, 8. c. 44, 5. 36, 7, 5. c. 24, 6. c. 32, 8. 38, 5, 8. et alibi. Adde Victor. Manut. et Gebhard. ad Cic. 6. ad famil. Ep. 18. Scheffer. ad Phaedr. 3. fab. 14, 3. Titium ad Calpurn. Ecl. 5, 30. Viros doctos ad Curtium 3, 11, 4. J. Fr. Gronov. ad Senec. 1. de ira 1. Graevium ad Cic. Orat. de Aruspic. resp. 1. et Cortium ad Sallust. Catil. 7, 4. Similis macula eluenda est ex Colum. 5, 11. *Omnes arbores, simul atque gemmas agere coeperint, luna crescente inserito.* Ita vulgo editur, pro quo integerrimus codex Sangermann. praefert *simul gemmas agere coeperint*, quod verum puto. Praeterea *dictatura abiit* Lovel. 4.

Ab C. Marco tribuno plebis] *C. Marcio* omnia exemplaria habent, pro *C. Marco.* Duo enim praenomina Romanorum nemo habuit. SABELL. *ab Cr. Marcio* Leid. 1. *ab Crimartio* Lovel. 3. *ab Cn. Marcio* Voss. uterque, Lovel. 1. et Harlej. 1. *ab Gn. Marcio* Leid. 2. Lovel. 2. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. C. et excerpt. Pith. *a Cornelio Marcio* Gaertn. *ab M. Marcio* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *ab Q. Marcio* Hearnii Oxon. L. 1. *ab M. Mamilio* ejusdem L. 2. Sabellici lectionem Veneti receperunt anno 1498. Sed Ascensius *ab Cn. Mario* anno 1513. edidit, pro quo Aldus ab *C. Martio* reposuit, Frobenius tandem anno 1535. *ab C. Marcio.* Ex tot lectionibus quae verior sit, dictu difficile est. Plu-

missus erat orator, contra jus gentium pugnasset. cui judicio eum mors, adeo opportuna, ut voluntariam magna pars crederet, subtraxit. Interregnum 7 8

res quidem Marcio huic *Cnaei* praenomen vindicant. Verum Marciae genti praenomen *Caji*, non *Cnaei*, familiare fuisse, observat Sigonius supra ad Epit. l. 2. ubi Marcius Coriolanus etiam male *Cnaeus* dicebatur. Et eodem ducit codex, qui *a Cornelio Marcio* habebat. Alibi enim non raro *Cornelius* ab indoctis librariis praenomini *Cajus* subponitur. V. ad cap. seq. §. 6. Et ita in Florent. ac Klock. fuisse videtur. Vulgatum itaque servo. Mox *dies dicta est* alio ordine Lovel. 2. et *legatos in Gallos*, pro *legatus*, perperam Gaertn.

§. 7. *Cui judicio eum mors*] *eum*, pro *eum*, Haverk. qui error saepius in Mstis obcurrit. V. ad 4, 19, 2. Mox vocabulum *opportuna* deficit in Lovel. 5. a m. 2. ejus loco *optima* est in Lovel. 4. V. ad 37, 7, 10. Deinde *subtraxi*, pro *subtraxit*, habet Leid. 1.

§. 8. *Interregnum tum iniit P. Cornelius Scipio iterum, et post eum M. Furius Camillus iterum*] Cornelius atque Camillus ambo interreges fuere anno CCCLXIV. ab urbe cond. [5, 31, 8.] ideoque non legam *Scipio interrex*, pro *Scipio iterum*, ut quidam temere, meo quidem judicio, hunc locum emendarunt. Iidem etiam *tum* sustulerunt ante verbum *iniit*. GLAR. Ita distinxi suasu Pal. sec. *Interregnum iniit tum P. Cornelius Scipio: interrex et post eum*. Edidit Sigonius: *Interregnum initum. P. Cornelius Scipio interrex*. at ita nulli scripti. GRUT. Particulam [*Interregnum iniit tum*] addidit Sigonius, et consentiunt scripti nostri. Sed iidem *Scipio interrex*: proquo subjecit ille, *Scipio iterum*. Postea mutavit sententiam, scripsitque: *Interregnum initum. P. Cornelius Scipio interrex*. At Gruterus: *Interregnum iniit tum P. Cornelius Scipio: Interrex et post*. Placet Sigonianum posterius, ut *ro iterum* ad utrumque referatur. V. 5, 31, 8. Sic 8, [3; 5.] *Itaque interregnum initum. duo interreges fuerunt M. Valerius ac M. Fabius. Is creavit consules*. 10, [11, 10.] *Eo anno* (*nec traditur causa*) *interregnum initum. Interreges fuere Ap. Claudius*, etc. J. FR. GRON. *iterum*, ait Gronovius, pertinet ad utrumque. Sane P. Cornelium Scipionem et M. Furium Camillum jam ante interreges fuisse, scripsit Livius 5, 31, 8. Nec tamen probari potest sententia Gronovii. Nam Camillus jam bis ante hunc annum interrex fuerat 5, 17, 4. et c. 31, 8. Nec credo, tantam dignitatem hujus magistratus fuisse, ut, quemadmodum *consul iterum*, sic *interrex iterum* dicerent. Livius quidem nusquam, quod sciam, ita loquitur. L. Valerium Potitum interregem memorat 5, 31, 8. et 6, 5, 6. et M. Valerium Corvum 8, 17, 5. et 9, 7, 15. nec addit *iterum*. Plane non intelligo, quid hic sit *iterum*, et corruptum esse arbitror. Nec tamen quidquam habeo, quod ad emendandum locum conferam, praeter conjecturam, fortasse non omnibus literis scriptum fuisse *iterum*, sed *II.* quae sunt notae numeri binarii, e quo, quum pro *secundus* positum fuisset, librarii perperam fecerint *iterum*. Certe, Camillum tum non iterum, sed tertium interregem fuisse, ex ipso Livio constat. Et solet Livius adnotare numerum interregum. 5, 17, 4. *Interreges tres deinceps fuere*. 7, 21, 2. *Ad undecimum inter-*

initum. P. Cornelius Scipio interrex, et post eum

regem seditionibus certatum est. 8, 3, 5. *Duo interreges fuerunt.* c. 17, 5. *Per quintum demum interregem M. Valerium Corvum creati consules.* c. 23, 17. *Quartusdecimus demum interrex consules creat.* DUK. Non constat, quis lectionis, quae nunc vulgo circumfertur, auctor habendus sit. Nam verum quidem est, eam primum obcurrere in editione, quae Sigonii nomine inscripta est; sed demum in illa, quae post mortem ejus anno 1592. lucem vidit, quum ipse Sigonius constanter in prioribus aliam lectionem, quam nempe Gronovius memorat, probasset; nec tamen in postrema hac, ut alibi facere solitus est, mutatae sententiae et novae lectionis, alibi nondum exstantis, receptae ullam rationem reddidit. Verum, quisquis tandem lectionis istius auctor est, licet ita in nullo codice exaratum repererim, eam nihilominus, Gronovio adsensus, verierem esse existimo, quod plerique codices aperte eo nos ducant. Nam *Inī res nū iniit temp. Cornelius Scipio interrex, et post eum* praefert Leid. 1. *Interres inuminiit tum P. Cornelius Scipio interrex, et post eum* Harlej. 1. *Interregnum initium. P. Cornelius Scipio interrex, et post eum* Florent. *Interregnum iniit tum P. Cornelius Scipio interrex, et post eum* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. C. et alii. *Interregnum iniit tum primum Cornelius Scipio interrex, et post eum* Lovel. 2. Longius inde discesserunt Harlej. 2. Hearnii Oxon. B. editio Aldina et nonnullae aliae Sigonianis priores, quae τὸ *tum* omiserunt. Similis fere scriptura superest in Fragm. Hav. a m. 1. nisi quod male transpositis vocibus *Interregnum iniit Cornelius tum P. Scipio interrex, et post eum* exhibeat Haec codd. meorum est scriptura: unde patet, quid sentiendum sit de sententia Glareani, cujus judicio temere *Scipio interrex*, pro *Scipio iterum*, receptum est, et de paucis Sigonii codicibus, quos vocem *interrex* non habere in prioribus Scholiorum editionibus testatus est. Certe *iterum*, quod utrique verius esse visum est, non modo in nullo superest Msto, sed ne in primis quidem edd. quae perperam exhibent *Interregnum tamen iniit P. Cornelius Scipio interrex, post eum.* Idem etiam servat ed. Mogunt. nisi quod, mutata distinctione, dederit *Interregnum tamen iniit P. Cornelius Scipio, interrex post eum*, quam interpunctionem postea Gruterus adoptavit. Mediolani demum anno 1505. datum est *Interregnum tum iniit P. Cornelius Scipio iterum, post eum*, quod paucae tantum edd. receperunt, et mihi obvium non fuit, nisi in Ascensianis annorum 1513. et 1516. Neque etiam vocem *iterum* hic necessariam arbitror. Nam supra quidem 5, 31, 8. ut viri docti observarunt, M. Furius Camillus et P. Cornelius Scipio interreges fuisse narrantur, sed admodum incertum videtur, an idem P. Cornelius Scipio, cujus ibi mentio fit, etiam hic intelligi debeat. Verum, ut liberalis sim, et eumdem Scipionem hoc loco indicari concedam, attamen vox *iterum*, quae mox sequitur, non modo Camillum, sed et praecedentem Scipionem, nunc secundum interreges esse, commode significare potest. Nam saepe quidem Livius, ubi duo collegae eamdem dignitatem secundum vel tertium obtinent, uniuscujusque nomini τὰ *iterum*, vel *tertium* addidit, quemadmodum supra 5, 8, 1. c. 14, 5. et infra

M. Furius Camillus iterum. Is tribunos militum

hoc lib. c. 11, 1. et 21, 1. Nihilominus supersunt etiam exempla, ubi subficere existimavit, si similes voces alterutrius nomini subjungeret. Et quidem, quemadmodum hoc loco tantum posterioris, ita tantum prioris nomini subjungitur supra 5, 10, 1. ubi aeque R. Fabius Ambustus iterum tribunus consularis est, ac proxime praecedens Cn. Cornelius Cossus, licet vox *iterum* tantum huic, non etiam illi, adposita sit. V. quae ibi notavi. Neque vulgatae lectioni obstare debet, quod post vocem *Interregnum* paucis vocibus interjectis repetatur *interrex*. Non modo enim similia Livio frequentissima esse ostendunt, quae supra dicta sunt ad 1, 3, 9. sed, eum etiam id in iisdem his vocibus fecisse, docent exempla a Gronovio laudata. Neque multum differunt sequentia, ut ex hoc lib. c. 5, 6. *Res ad interregnum redit. Interreges deinceps M. Manlius Capitolinus, Ser. Sulpicius Camerinus*, etc. 9, 7, 15. *Res ad interregnum rediit. Interreges Q. Fabius Maximus, M. Valerius Corvus*. Hoc lib. c. 18, 4. *Invidiam non dictator modo abdicando dictaturam fugisset*. Ceterum nominem fore confido, qui sententiam Doujatii probabit, existimantis vocem *iterum*, Camilli nomini additam, significare, quatuor fuisse interregna, duos interreges, qui ambo eum magistratum alternis bis gesserunt. Viri docti enim docuerunt, ideo *iterum* additum esse, ut indicaretur, eos hunc magistratum etiam prius gessisse, nunc secundum gerere. Ne quid tamen dissimulem, nondum mihi in hoc loco satisfacio, et scrupulus residet, quem nemo, nisi nunc demum Cel. Dukerus, animadvertit. Nimirum, secundum Livium ipsum, Camillus hoc anno non *iterum*, sed *tertium*, interrex fuit. Extraordinario enim hoc magistratu functus esse dicitur 5, 17, 4. iterum ibidem c. 31, 8. nunc vero tertium. Alterius autem M. Furii Camilli, quam qui patriam ex manu Gallorum eripuit, neque apud Livium, neque apud alios mentio obcurrit, ut supra dictum est ad 5, 1, 2. Quin etiam non memini, alibi Livium adnotare, aliquem iterum vel tertium interregem creatum esse; licet exempla dari possint, magistratum hunc iterum in eundem conlatum esse. Ne quid dicam de modo memorato Camillo, anno secundum chronologiam Sigonii CCCLVIII. interrex memoratur L. Valerius apud Liv. 5, 17, 4. anno CCCLXIII. L. Valerius Potitus ibidem c. 31, 8. anno CCCLXIX. L. Valerius Potitus apud Liv. 6, 5, 6. Jam vero ab anno CCCV. usque ad annum CCCLVIII. non alius apud Livium L. Valerius memoratur, quam L. Valerius Potitus, qui ab anno CCCXLI. usque ad annum CCCLVII. quinquies tribunus consularis fuit: unde efficio, verisimile esse, L. Valerium, qui anno CCCLVIII. interrex fuit, eumdem L. Valerium Potitum fuisse, quia exemplum non obcurrit, interregem proditum fuisse, nisi qui summis honoribus functus esset. Anno deinde CCCLXIII. obcurrit L. Valerius Potitus consul; qui utrum a priori diversus, an idem fuerit, dubium est. Verum diversum esse largiamur. Ita ab anno CCCXLI. usque ad annum CCCLXIX. immo diutissime adhuc postea, duo tantum memorabuntur L. Valerii Potiti, qui eo temporis spatio ter interreges fuerunt: unde sequitur, alterutrum eorum hanc dignitatem bis obtinuisse: et tamen Livius nullo loco vocem *iterum* addidit. Aliud exemplum su-

consulari potestate creat, L. Valerium Publicolam iterum, L. Virginium, P. Cornelium, A. Manlium,
9 L. Aemilium, L. Postumium. Hi ex interregno quum

perest etiam in M. Valerio Corvo, qui anno CDXXII. interrex memoratur apud Liv. 8, 17, 5. et anno CDXXXIII. l. 9, 7, 15. Is autem nullus alius est, quam qui, auxilio corvi Gallo provocatore caeso, inde *Corvi* cognomen accepit. Et tamen neque hunc *iterum* interregem fuisse Livius expresse monet. Quid igitur de voce *iterum* hoc loco, quae in omnibus Mstis superest, statuendum sit, acutioribus relinquo cogitandum. Mihi vero Cel. Duckeri conjectura non displicet. Doujatii vero sententiam ideo probare nequeo, quia aliud nullum invenio exemplum, eodem interregno durante, honorem interregis eidem bis obvenisse. Unum tantum observavi, quod Doujatio favere existimari posset, apud Liv. 7, 17, 11. ubi anno CCCXCIX. inter octo interreges memorantur *M. Fabius* et *M. Fabius Ambustus*. Verum, ut utrumque eumdem statuamus, necesse non est. Eodem enim tempore duos M. Fabios Ambustos vixisse, summisque honoribus functos esse, alterum N. F. M. N. alterum K. F. M. N. fratres patrueles, constat ex illis, quae Sigonius supra notavit ad 4, 58, 6.

Is tribunos militum consulari potestate creat] *His tribunos* Leid. 1. et Harlej. 1. perperam addita adspiratione. V. ad 8, 24, 16. Contrario modo peccasse librarios, et *is* pro *his* scripsisse, supra dictum est ad 2, 14, 9. Deinde *proconsulari potestate* habent Leid. 1. et Lovel. 2. quas voces omiserunt Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *creavit* Lovel. 2. et 4.

Creat, A. Valerium Publicolam iterum] Hic Valerius superiore libro, ut diximus anno CCCLXI. ab Urbe condita [c. 26, 2.] et hoc libro anno CCCLXVIII. [c. 5, 7.] *Lucius*, non *Aulus*, vocatur. Lector dispiciat, uter erret locus. GLAR. Ex quatuor reliquis ejus tribunatibus militaribus apparet, non *A.* sed *L. Valerium Publicolam* legendum. *Auli* etiam praenomen non tulerunt, quod memoriae traditum sit, Valerii, nisi in mendosis perspicue libris. SIG. *A. Valerium* servant Voss. 1. a m. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 2. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. At Cl. Hearne se *M. Valerium* in Oxon. B. invenisse testatur: quam et superiorem lectionem jungere, ac simul exprimere voluisse videntur Leid. 1. et Harlej. 1. *creatâ Valerium*, et Florent. *creat. am Valerium* exhibentes. Praenomen omittitur in Voss. 1. a m. 2. Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. C. Solus tantum Voss. 2. ex quo nihil in excerptis notatum erat, *L. Valerium* habuisse videtur. Et id verius esse, supra monui ad 5, 26, 2.

L. Virginium, P. Cornelium, A. Manilium, L. Aemilium] *A. Manlium* legendum, non *Manilium*, ut patet ex anno CCCLXXII. [infra hoc lib. c. 21, 1.] ubi tertium fit tribunus militum consulari potestate. GLAR. *A. Virginium* legit Lovel. 2. sed praenomen deficiebat in Harlej. 1. *Verginium* habent Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. V. ad 2, 17, 1. Tum *A. Manilium*q; Florent. *A. Manilium* reliqui omnes codd. mei, exceptis solis Lovel. 2. 5. et Leid. 2. in quibus recte est *A. Manlium*. V. infra ad 34, 53, 2. Deinde *M. Aemilium* Lovel. 2.

§. 9. *Il ex interregno quum ex-*

extemplo magistratum inissent, nulla de re prius, quam de religionibus, senatum consuluere. In primis foedera ac leges (erant autem eae duodecim ta- 10

extemplo magistratum inissent] Vet. lib. *Hi ex interregno*. SIG. Similiter et mei, nisi quod *Hii* sit in Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *extemplo* Leid. 1. V. ad 34, 33, 8. *extimplo* Voss. 1. et 2. quae vitiosa orthographia passim in Mstis obcurrit. Mox *consulere*, pro *consuluere*, Leid. 2. Lovel. 5. et Haverk.

§. 10. *Erant autem eae duodecim tabulae et quaedam regiae leges*] Vet. lib. *erant autem aereae duodecim tabulae*. SIG. Pall. duo *erant autem duodecim tabulae*. sec. *erant autem aereae duodecim tabulae*, quamquam idem habent ad marginem *aeneae*. Andreas edidit, *In primis foedera aut leges erant: aut aeneae duodecim tabulae*. Campani ed. succinit Pal. sec. GEBH. Confero me ad priscam lectionem, et quod notat Sigonius ex vet. lib. *aereae*, quod etiam habent omnes alii MSS. vel *aeneae*, non puto rejiciendum. Addit quoque materiem, ut sciamus, cur illae igni restiterint. Et foederis in aere mentio est supra l. 2, 33. Sed et praeterea considerandum, an non illud posterius *leges* sit spurium, ut intellexerit Livius tabulas regias, hoc est, sub regibus perfectas, non modo legum, sed etiam foederum, aliorumque monumentorum. JAC. GRON. *aereae* tamquam veram hujus loci scripturam e libro Sigonii etiam Rupertus l. 1, 5. ad Pomponium de Orig. Jur. adripuit. Quod Jac. Gronovius dicit, in omnibus Mstis esse *aereae*, vel *aeneae*, id de iis intelligendum est, quos ipse vidit, vel ab aliis ita habere accepit. Nam ex pluribus, quibus Hearnius usus est, tantum unus habuit *aereae*. J. Fr. Gronovius non ignorare potuit consensum Mstorum in *aereae*, vel *aeneae*, et tamen hunc ei non tanti visum fuisse, ut vulgatam scripturam deserendam putaverit, ex illius silentio apparet. Si Livius XII. tabulis ideo addidit *aereae*, ut sciamus, cur illae igni restiterint, cur non idem de tabulis foederum dixit? Deinde, quum Livium ob eam, quam dixit, causam omnino *aereae* scripsisse contendit, pro certo et indubitato ponit, XII. tabulas in urbe a Gallis incensa adservatas fuisse, et tabulas aeneas incendio corrumpi non posse: quorum neutrum ullo satis firmo argumento probari potest. Nam et in Capitolio, quod a Gallis incensum non fuit, adservari potuerunt, ut fere aliae tabulae legum, senatusconsultorum, plebiscitorum, et foederum; et tabulae aeneae utique etiam magna vi flammae corrumpi possunt. Vel unus locus Suetonii in Vesp. 8. totum fundamentum hujus sententiae evertit. *Ipse restitutionem Capitolii, a Vitellio incensi, aggressus, aerearum tabularum tria millia, quae simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus: instrumentum imperii pulcherrimum ac vetustissimum, quo continebantur poene ab exordio urbis senatusconsulta, plebiscita de societate, et foedere, ac privilegio, cuicumque concessis.* (* v. ad eum locum viros doctos.) Nec caussa ulla est, cur post *regiae* deleri debeat *leges*. Quae his verbis ἐν παρενθέσει dicit Livius, ad leges pertinent, non ad foedera, aliaque monumenta. *leges regias* dici, notum est, non item *tabulas regias*. DUK. *erant autem duodecim tabulae* Voss.

bulae et quaedam regiae leges) conquiri, quae comparerent, jusserunt: alia ex eis edita etiam in vulgus: quae autem ad sacra pertinebant, a pontifici-

2. et Lovel. 3. *erant autem ceraa duodecim tabulae* Lovel. 1. *erant autem aereae duodecim tabulae* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Ox. N. cum edd. Rom. anni 1472. Mediol. annorum 1495. 1505. Veneta anni 1498. Ascens. annorum 1513. et 1516. et Paris. anni 1529. *erant autem aeneae duodecim tabulae* Portug. *erant ante duodecim aereae tabulae* Gaertn. Sed pro vulgato stant optimi Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. neque multum abeunt Klock. et Lovel. 2. in quibus est *erant autem heae duodecim tabulae*. Et forte *erant autem eae* verius est. Quamvis enim, leges duodecim tabularum aeri incisas fuisse, ex Liv. 3, 57, 10. et aliunde constet, idem tamen de legibus regiis dici non posse videtur. Certe, Anci Marcii tempore nondum aereis, sed roboreis tabulis leges ac similia alia incisa fuisse, testatur Dion. Halic. 3. Antiq. p. 178. *Χάλκεαι γὰρ στῆλαι οὔπω πότε ἦσαν, ἀλλ' ἐν δρυΐναις ἐγράπτοντο σανίσιν ὅι τε νόμοι καὶ αἱ περὶ τῶν ἱερῶν διαγραφαί*. V. de hac re Ampliss. curiae supremae apud Hollandos praesidem Bynkershoek. in Praeterm. ad leg. 2. ff. de Orig. Jur. p. 22. Nisi quis fortasse contenderet, leges regias olim quidem querneis tabulis incisas, sed postea eis aereas substitutas fuisse. Quod vero *ante*, pro *autem*, sit in Gaertn. librariorum errore factum est. V. infra ad 27, 35, 7. et mox hoc ipso §. Ceterum vox *leges*, quae Cl. Gronovio suspecta erat, in omnibus scriptis constanter superest. Neque etiam delenda videtur. Omnia enim vocabula, quae parentheai inclusa exstant, ad solum praecedens *leges* referenda puto, quae partim duodecim tabulae, partim quaedam regiae leges fuisse dicuntur. Neque offendere potest, vocem *leges* modo praecessisse. V. ad 1, 3, 9.

Conquiri, quae comparerent, jusserunt] Male Sigonius, *et comparari*. Unde enim *comparari?* At illud est superesse. Ut Cicero Bruto [32.] *Nobis quidem pueris haec oratio omnium optima putabatur, quae vix jam comparet.* 1. in Verrem [50.] *Signa et dona comparere omnia.* J. FR. GRON. Sigonius, in prima edit. Scholiorum testatus, vet. lib. praeferre *conquiri et comparari*, eam insuper lectionem in contextu expressit. Similiter apud me habet Gaertn. *conquiri comparari* Haverk. *conquirique et comparari* Portug. Lovel. 2. 4. 5. et Harlej. 2. [Veith.] *conquirique compararent* Florent. *conquiri quae comparerent* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. Sed recte Gronovius *comparerent* genuinum esse monuit. In edd. vett. Rom. anni 1472. Parm. et Mediol. anni 1480. errore operarum excusum est *quae compararent*, pro quo Mediol. quindecim annis postea datum est *quae comparerent*, quam editionem imprudenter secuti sunt Veneti anno 1498. Ascensius anno 1516. et Aldus. In Ascens. tamen margine nescio quis conjecit, scribendum esse *qui compararent*. Frustra. Infra 7, 3, 7. *Clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiae, Etruscae Deae, comparere.* ubi etiam male quidam codd. *comparare.* 26, 30, 10. *Saltem, quae comparent, cognoscique possint, restil-*

bus maxime, ut religione obstrictos haberent multitudinis animos, subpressa. Tum de diebus religio- 11
sis agitari coeptum, diemque ante diem XV. Kalen-

tui dominis jubeant. ubi in quibusdam codd. similiter turbatur. 38, 11, 5. *Aliorum qui comparebunt, intra dies centum Corcyraeorum magistratibus sine dolo malo tradantur; qui non comparebunt, quando quisque eorum primum inventus fuerit, reddatur*. Similiter *adpareremt* et *adpararent* infra commutantur cap. seq. §. 4. Quin et Sigonius in iteratis editionibus, non modo Scholion illud omittendo, sed et veterem lectionem restituendo, priorem conjecturam palam damnavit.

Alia ex aliis edita etiam in vulgus: quae autem] Obscurus est hic sensus: nam, illud *alia* quid referat, nescio: neque enim magis foedera, quam leges, referre videtur. Quidam, pro *ex aliis*, emendarunt *ex eis*, nihilominus in obscuro manente sensu. Porro, quae de sacris suppressis subjunguntur, et ipsa explicari conveniebat, quaenam fuerint sacra, et quomodo suppressa magis obstringebant religione animos: nisi Bacchica erant, et nisi per dolum oppressa a pontificibus intelligamus. GLAR. *alia ex eis*, id est, praeter ea, ut in principio l. 29. SIG. Nec opus est hac subtilitate, nec sermo eam fert. Alia puta capita ex legibus, quas appellavit, publicarunt: at quae de sacris, celavere ac sibi reservavere pontifices. Glareanus etiam quaerit, quae *alia*, cum possit referri tam ad *foedera*, quam ad *leges*. Immo *alia*, uti diximus, legum capita, vel condita et statuta legibus, ex iisdem sunt in vulgu edita: quae ad religionem spectabant, ab Numa et Anco aliisve antehac publicata, suppresserunt, et domi continuerunt pontifices, ut ea sui beneficii facerent; ut ab se peterentur, non promiscue noscerentur. Exemplum est in illis, quae de Cn. Flavio in libro nono extremo referuntur. Nimis curiosus est Glareanus, qui putat ea Livio exponenda fuisse, et de nescio quibus Baccheis suspicatur sacris. Erant patria et publica, ad quae cives religione obligati essent: eorum e propatulo sumendorum copiam plebi negarunt pontifices: interim edocendorum per partes et opportuna tempora ius auctoritatis suae firmandae gratia sibi reservarunt. J. FR. GRON. *alia ex eis* superest in edd. Rom. anni 1472. et Parm. pro quo *alia ex aliis* dederunt iis proximae usque ad Aldum, qui *alia ex eis* revocavit. Et ita praeferunt codd. scripti, nisi quod *alia* deficiat in Leid. 2. et Lovel. 1. et *ex hiis* habeant idem Leid. 2. et Voss. 1. Mox verbis sequentibus τὸ *autem* non comparet in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. At pro eo *ante* ostentat Gaertn. De quo librariorum errore modo dictum est hoc ipso §. Deinde *religionum astrictos*, pro *religione obstrictos*, praefert Lovel. 4. a m. 1. in quo deinceps emendatur *religionum obstrictos*.

§. 11. *Tum de diebus religiosis agitari coeptum*] V. Gellium 5, 17. et Macrob. 1. Saturn. 16. KLOCK. Adde etiam Festum in v. *Religiosus*. Ceterum quem Gellius ex Verrio Flacco *L. Atilium* vocavit, eum Macrobius ex Gellii annalium l. 15. et Cassii Heminae historiarum l. 2. *L. Aquinium* dixit. Utrum autem hic ipsorum in istius nomine dissensus sit, an vero apud alterutrum eorum scri-

das Sextiles, duplici clade insignem, (quo die ad Cremeram Fabii caesi, quo deinde ad Alliam cum exitio urbis foede pugnatum) a posteriore clade Alliensem adpellarunt, insignemque rei nulli publice

bae peccarint, videant, quibus Gellii et Macrobii codd. scriptos consulendi facultas sit. Viri docti nihil, neque ad hunc, neque ad illum, notarunt. *de rebus religiosis* est in Fragm. Hav. a m. 1.

Diemque ad XV. Kalendas Sextiles] Legendum puto, *diemque a. d. XV. Kalendas Sextiles*. Qua de re infra dicam. SIG. *diem ad XV.* habent editt. principes usque ad Aldum, qui addita conjunctione dedit *diemque ad XV.* Et ita praeferunt tantum non omnes scripti; transpositis etiam notis numeralibus *VX* Harlej. 1. Sed recte *diemque a. d. XV. Kalendas Sextiles* emendavit Sigonius, in quibus *a. d.* est *ante diem*, quomodo pleno scribitur supra 3, 8, 3. *Ante diem tertium Idus Sextiles consulatum ineunt.* V. Sigonium infra ad Liv. 27, 23, 7. 39, 52, 4. Manutium ad Cicer. 3. ad Famil. Ep. 12. viros doctos, sed praesertim Hotomann. ad Cic. orat. pro Quinct. 6. Cl. Cortium ad Sall. Catil. 30, 1. et, quem ibidem laudavit, Salmas. Epist. 125. qui de ea locutione copiosissime egit. Mox *duplice clade*, pro *duplici*, Portug.

Quo die ad Cremeram Fabii caesi, quo deinde ad Alliam cum exitio urbis foede pugnatum] *quod die ad Cremeram* Leid. 1. Tum *Fabri caesi* idem Leid. 1. cum Harlej. 1. Praeterea *quod deinde ad Aliam* Leid. 1. *quod deinde ad Alliam* Harlej. 1. *quo die Alliam* Portug. *quo die ad Aliam* Haverk. *quo die ad Alliam* Harlej. 2. *quo deinde Aliam* Lovel. 5. *quo deinde ad Aliem* Florent. et Lovel. 1. 2. 3. ac 4. *deinde ad Alliam cum exitio urbis quo foede pugnatum* Gaertn. *quod*, pro *quo*, utroque loco in optimis codd. inde natum est, quoniam prima litera vocum sequentium male in fine *τοῦ quo* repetita est. V. ad 40, 7, 8. quamvis tamen alibi etiam *quo* et *quod* in libris scriptis confundi soleant. V. infra ad 36, 33, 3. De orthographia vocis *Allia* v. supra ad Epit. Liv. 5.

A posteriore clade Alliensem adpellarunt] In Msto est tantum *posteriore clade Alliensem appellarunt*. RHEN. Non modo omnes nostri praepositionem servant, sed etiam *ab posteriore* habent Portug. et Haverk. *a posteriori clade Alliensem appellaverunt* Leid. 2. et Lovel. 4. *Alliensem pugnarunt appellarunt* Lovel. 1.

Insignemque rei nullius publice privatimque agendae fecerunt] In altero exemplari Msto legitur *insignemque rei nulli publice privatimque agendae fecerunt*. RHEN. An ita usquam loquitur Livius? Ratio certe Latinitatis vellet: *insignemque re nulla publice privatimque agenda*. T. FABER. *insignemque rei nullius servant* Leid. 1. Florent. Lovel. 2. 5 a m. 2. et Harlej. 1. *insignemque nullius rei* Haverk. *insignemque rei nullae* Lovel. 4. *insignemque nuli rei* Harlej. 2. et Portug. Reliqui Msti Rhenani lectionem tuentur, quae etiam vera esse videtur. Non magis enim in rationem Latinitatis peccare arbitror locutionem *dies insignis rei nulli agendae*, quam illas *Mediastinus praestiendo oneri idoneus*, *Testa onei ferendo firma*; de quibus v. Vos. 7. Gramm. 12.

privatimque agendae fecerunt. Quidam, quod postridie Idus Quinctiles non litasset Sulpicius tribunus militum, neque inventa pace Deum post diem tertium objectus hosti exercitus Romanus esset, etiam 12

Doujatius etiam vulgatum defendit, et Livio familiare esse observat, ut dativum ad participium passivum futuri temporis referat loco accusativi cum praepositione *ad*, *insignem rei nulli agendae*, pro *insignem ad rem nullam agendam*. Non recte tamen ipsum male habuit *τὸ insignem* e proximo repetitum. V. ad 1, 3, 9. Ceterum *ferunt*, pro *fecerunt*, perperam praefert Leid. 2.

§. 12. *Quidam, quod postridie Idus Quinctiles non litasset Sulpicius*] Vet. lib. *non litasset P. Sulpicius*. At ego supra ostendi [5, 36, 12.] *Q. Sulpicius* legendum. SIG. *P. Sulpicius* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed reliqui recte praenomen omittunt. Praeterea *Quin dein quod postridie* Fragm. Hav. a m. 2. *Quin deiñ* (sive *deinde*) *quod postridie* Gaertn. Vox autem *quod* deest in Portug. a m. 1. quae postea orae adscripta est. Deinde *postridie No. Quintiles* idem Portug. a m. 1. *post pridie Idus Quintiles* Lovel. 2. *post tridie Idus Quintiles* Lovel. 5. Hinc *cum litasset*, pro *non litasset*, Lovel. 3.

Neque inventa pace Deum post diem tertium objectus hosti exercitus etc.] Vide, in hoc contextu *traditum putant* dictumne sit pro *tradunt*: nam alioqui plane syntaxim non capio. Item illud *neque* exponendum pro *et non*; ut negatio in verbum *inventa* incumbat, non in *objectus esset*. Tum illud etiam notandum, quo pacto dicat *post diem tertium*, quod factum est die tertio. Postridie enim Idus Quintiles non litavit Sulpitius, hoc est, pacem Deum non impetravit, expositore Nonio Marcello, et ad xv. Calendas Sextiles exercitum Romanum hosti objecit. quasi ita dicas: Sulpitius decima sexta Julii die non placatos invenit Deos, et decima octava ejusdem mensis die conflixit. Ut non magnopere mirandum, quod apud Marcum Evangelistam c. 8. legitur, *Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, et post treis dies resurgere*. ubi magnopere laborant magni nominis Theologi. GLAR. Miratur Glareanus, Livium dixisse *traditum putant*, pro *tradunt*, eumque quasi parum Latine loquutum arguit. Verum immerito. Non enim interpuncta scite haec verba sunt, verum ita debent distingui: *Inde, ut postridie Kalendas quoque ac Nonas eadem religio esset, traditum, putant*. hoc sensu, Inde putant traditum, atque institutum esse, ut postridie Kalendas et Nonas ater dies haberetur. Id enim ita esse, docet Macrobius 1. Saturn. [16.] *Tum Patres jussisse, ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur, Pontificesque statuisse, postridie omnes Kalendas, Nonas, Idus atros dies habendos*. Idem tradit etiam Gellius 5, 17. et Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων [c. 25. p. 269.] citato etiam Livii testimonio. †. „Glareanus ait, se syntaxin non intelligere, ex quo non sequitur, „Livium non loqui satis Latine, „ut hic falso syllogizat. „†. SIG. *neque* in *et non* resolvendum, recte monuit Glareanus. V. infra ad 32, 10, 6. Praeterea *post diem tertium* dictum est pro tertio die post: eodem fere modo *ante diem XV. Kalendas*, pro die quinto

postridie Idus rebus divinis supersederi jussum: inde, ut postridie Kalendas quoque ac Nonas eadem religio esset, traditum, putant.

1 II. Nec diu licuit quietis consilia erigendae ex
2 tam gravi casu reipublicae secum agitare. Hinc Volsci, veteres hostes, ad exstinguendum nomen Romanum arma ceperant, hinc Etruriae principum

decimo ante Kalendas. V. quae supra hoc cap. notantur ad §. praec. Deinde *objectus hostia exercitus Romanus* Lovel. 2. et Leid. 1. *objectus hostia exercitus Romanus* Lovel. 3. et Gaertn. in qua scriptura litera initialis *τοῦ exercitus* perperam repetita videri potest in fine vocis praecedentis. V. ad 40, 7, 8. Pro quo quum deinde scriptum fuisset *hostiae*, potuit iterum eadem litera initialis ultimam *e* intercepisse, ut remanserit *hostia*, quae Leid. 1. et Lovel. 2. lectio est. *hostis*, pro *hosti*, erat in Florent. ex quo, suprascriptis duabus literis, factum est *hostibus*. Tum *abjectus* Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 14, 12.

Postridie Idus rebus divinis supersederi jussum: inde ut] Omnia haec vocabula omittuntur in Leid. 2. cui errori ansam dedit repetitio *τοῦ postridie*. V. ad infra 9, 11, 11. *Postridiem* habent Leid. 1. et Harlej. 1. *post triduum* Lovel. 4. Deinde *supersederis* Lov. 1. Voss. 1. a m. 2. et Leid. 1. *supersedere* Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Mox *Kalendas quoque ac novas* Leid. 1. Lovel. 5. et Portug. *Kalendas quoque Nonas* Haverk. *Kalendas quoque ac nono* Lovel. 2.

§. 1. *Nec diu licuit quietis consilia erigendae ex tam gravi casu reipublicae secum agitare*] Pall. duo MSS. primus ac tertius *agere*, non *agitare*. GEBH. *quieti suae consilia* Lovel. 2. *quieti sunt consilia* Leid. 1. et Harlej. 1. V. infra ad 45, 17, 5. Tum *regendae* iidem duo codd. cum Lovel. 2. et 4. *exigendae* Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. V. supra ad 3, 18, 7. 9, 31, 14. (*37, 41, 12.) et quae notavi ad Silii Ital. 7, 287. Deinde *agere* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Gaertn. Male. V. supra ad 3, 49, 6. ubi de locutione *agitare consilia* dictum est.

§. 2. *Ad exstinguendum nomen Romanum arma ceperant*] *ad expugnandum nomen Romanum* Gaertn. Deinde *Romanum nomen ceperant arma* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *ceperunt* Leid. 2. Gaertn. et Lovel. 1.

Etruriae principum ex omnibus populis conjurationem de bello ad fanum Voltumnae factam] *Etruriae principum omnibus populi* sine praepositione Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Hinc *conjurationes de bello factas* Hearnii Oxon. B. Deinde *ad fanum Voluntariae* Florent. a m. 1. Sed pro ultima voce manu rec. suprascriptum est *Voltumnae*, quod etiam exstat in Lovel. 3. *ad fanum Valtumnae* Klock. *ad fanum Vultumnae* Leid. 1. et Voss. 2. *ad fanum Voltumnae Deae* Hearnii Ox. N. et C. *ad fanum Volturnae* Harlej. 2. et Lovel. 2. *ad fanum Deae Vulturnae* Voss. 1. Leid.

ex omnibus populis conjurationem de bello, ad fanum Voltumnae factam, mercatores adferebant. novus quoque terror accesserat defectione Latino- 3
rum Hernicorumque, qui, post pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum numquam ambigua fide in amicitiam populi Romani fuerant. Itaque quum tanti undique terrores circum- 4

2. et Lovel. 1. *ad fanum Vulturnae Deae* Lovel. 4. Portug. et Haverk. [Veith.] *ad fanum Vulturniae Deae* Lovel. 5. *ad fanum Vulturnae* Gaertn. Fragm. Hav. et edd. principes, quarum aliae tamen *Voltumnae* praeferunt. V. supra ad 4, 23, 5. Ceterum voces *de bello*, quae in prioribus excusis deerant, addidit primus Aldus, easdemque servant omnes scripti.

§. 3. *Novus quoque terror accesserat defectione Latinorum*] Nisi Livius ediderit *defectio Latinorum* epexegesi satis grata. Planc ut l. 6, 6. *Nova cura Latini Hernicique.* JAC. GRON. Omnes scripti in vulgatum conspirant, nisi quod *accesserat de defectione* praeferant Harlej. 2. et Portug. *accesserat defectionem* Gaertn. Similes quidem adpositiones Livio admodum frequentes sunt: v. infra ad 25, 34, 10. eam tamen invitis omnibus libris hic probare non sufficeo.

Qui, post pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum] A pugna Regillensi ad hunc annum in Livio sunt plures, quam centum ac decem anni. At a pace Hernicis data prorsus centum. Ad Hernicos itaque hoc loco anni referendi. GLAR. Pall. duo MSS. primus ac tertius, ut et Andreae editio, *qui post pacem.* GEBH. *qui primo post pugnam* Haverk. *qui post pacem* Lovel. 2. 3. et edd. principes ante Aldum. Cum Latinis foedus ictum memorat Liv. supra 2, 33, 4. cum Hernicis ibidem c. 41, 1. a priori foedere, quod ictum est Sp. Cassio iterum et Postumo Cominio consulibus, ad hunc annum paullo plures, a posteriori, quod sanctum est Sp. Cassio tertium et Proculo Virginio consulibus, paullo pauciores, quam centum anni, elapsi sunt. A posteriori itaque foedere hi anni numerandi sunt; quos non plene centum annorum spatium absolvere, Livius innuit, dicendo *per annos prope centum.* Ceterum *forte*, pro *prope*, Leid. 2. et Lovel. 1.

Numquam ambigua fide in amicitia populi Romani fuerant] MS. Fuldense *in amicitiam populi Romani fuerant.* MOD. *in amicitiam populi Romani* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 1. Klock. et Fragm. Hav. In quam lectionem quum plerique optimi codices conspirent, eam spernere non audeo. Similiter Livius supra locutus est 2, 14, 4. *Gratiam muneris magis significante titulo, quam auctionem fortunae regiae, quae ne in potestatem quidem populi Romani esset.* ad quem locum plura notata sunt. [*in amicitia* Veith.] Vox *numquam* deficit in Lovel. 5.

§. 4. *Quum tanti undique terrores circumstarent, adpareretque*] Vox *undique*, quae in multis an-

ſtarent, adpareretque omnibus, non odio solum
apud hoſtes, sed contemtu etiam inter socios no
5 men Romanum laborare; placuit eisdem auspicii
defendi rempublicam, quibus recuperata eſſet, di
6 ctatoremque dici M. Furium Camillum. Is dicta
tor C. Servilium Ahalam magiſtrum equitum dixit
juſtitioque indicto, delectum juniorum habuit, it

tiquioribus edd. neglecta erat, jam recepta est in Tarvis. utraque, aliisque; eamdem servant omnes manu exarati. Liv. 30, 3, 3. *Nec Scipio ullo tempore hiemis belli opera remiserat, quae multa simul undique eum circumſtabant.* Praeterea *appararetque* Leid. 1. quomodo etiam alibi lapsi sunt scribae, ut supra 3, 57, 8. et alibi. eodem errore *compararent*, pro *comparerent*, in quibusdam Mſtis supra est cap. praec. §. 10. Mox *conceptu*, pro *contēptu* sive *contemptu*, Leid. 2. *contentu* Lovel. 3. V. infra hoc cap. §. 9. *contemtum* Florent. Tum *et*, pro *etiam*, Lovel. 2. *esse* Lovel. 5.

§. 5. *Placuit ejusdem auspiciis defendi rempublicam, cujus recuperata esset*] Voſſ. antiquior *quibus*. Haud dubie scripserat *eisdem auspiciis defendi rempublicam, quibus*. Et sic edebant Andreas et omnes usque ad Moguntinos. Aldus mutavit. Quasi non alterum eodem sensu et elegantius dicatur. Curtius 5, [9.] *Diis adversis bellum inimus, et pertinax fortuna Persas urgere non desinet. Novis initiis et ominibus opus est. Auspicium et imperium alii trade interim.* J. FR. GRON. *ejusdem auspiciis*, *cujus* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lov. 3. Harlej. 2. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. *ejusdem auspiciis*, *cui* Lovel. 2. *ejusdem auspiciis*, *quibus* Leid. 2. Harlej. 1. Lovel. 1. et Haverk. *eisdem auspiciis*, *cujus* Gaertn. *eisdem auspiciis*, *quibus* Voſſ. 1. Lovel. 4. 5. et Portug. Praeterea *defendere ip̄*, pro *r. p.* id est *rem publicam*, Leid. 1. Ceterum Plutarch. in Camillo p. 145. auctor est, primo summam belli tribunis consularibus commiſſam eſſe. Verum quum ad Marcium montem obsiderentur a Latinis, ac Romam nunciaſſent, quanto in periculo caſtra forent, ita Camillum Dictatorem dictum eſſe: ut in margine Livii Cl. Jac. Perizonius notavit. Adde Diod. Sicul. l. 14. p. 456.

§. 6. *C. Servilium Ahalam magiſtrum equitum dixit*] Praenomen deest in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. utroque, Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. et C. *Cen. Servilium* habet Leid. 1. *Cornelium Servilium* Lovel. 3. et Gaertn. Alibi ita saepe peccarunt scribae. Exempla supra habuimus 5, 52, 3. et hoc libro c. 1, 6. *Cor. Servium* Voſſ. 2. Frequenter voces *Servius* et *Servilius* confunduntur. V. infra ad Epit. Liv. 72. *Claudium Servilium* edd. ante Aldum. De eo errore supra v. ad 5, 26, 2. *C. Servilius* vocatur infra hoc lib. c. 20, 8. Deinde *Haalam* Lovel. 5. a m. 1. *Halam* a m. 2. quod posterius exſtat in Voſſ. 1. Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Hav. V. ad Epit. Liv. 4.

[*Juſtitioque indicto delectum ju-*

it seniores quoque, quibus aliquid roboris super-
ellet, in verba sua juratos centuriaret. Exercitum 7
conscriptum armatumque trifariam divisit. partem
unam in agro Vejente Etruriae obposuit: alteram
ante urbem castra locare jussit. tribunus militum 8
his A. Manlius, illis, qui adversus Etruscos mit-
tebantur, L. Aemilius praepositus: tertiam partem

iorum habuit] *justitioque edicto* Leid. 2. Utrumque ferri potest, *indicere justitium*, et *indicere*. V. supra ad 4, 26, 12. Cetera tamen Mstorum turba, *indicto* servans, tam etiam lectionem veriorem esse indicat. *justitioque inductus* est in Gaertn. Deinde *dilectum juniorum* Florent. Voss. 1. et Leid. 1. V. ad 37, 51, 7. *juniorum delectum* trajectis vocibus Leid. 2. *juniorum dilectum* Lovel. 1. Denique *abiit*, pro *habuit*, Leid. 1. V. infra ad 37, 59, 6.

Ita ut seniores quoque, quibus aliquid roboris superesset, in verba sua juratos centuriaret] *id aut seniores* perperam Leid. 1. *is ut seniores*, omissa etiam sequenti vocula *quoque*, Lovel. 2. Hinc *aliud roboris* Haverk. Alibi frequenter voces *aliquis* et *alius* permutantur in libris scriptis. V. infra ad 25, 38, 3. *aliquis laboris* Voss. 2. *aliquid superesset roboris* priscae edd. Aldo antiquiores. Denique *in verba sua juratos centuriaretur* Leid. 1. *in verba sua centuriarentur jurantes* Portug. *in verba centuriaret juratos* Leid. 2. et Lovel. 1. *in verba sua centuriaret juratos* Voss. 1. Harlej. 2. Lovel. 5. et Haverk. *in verba sua juratos centuriasset* Voss. 2. *in verba sua juratos esse centuriaret* Gaertn. *in verba sua juratos esse centuriarēt* Lovel. 4. [Veith.] *in verba sua juratos centuriarēt* Lovel. 2.

§. 7. *Partem unam in agro Vejente Etruriae obposuit*] Palat. pr. *in agrum Vejentem*. tertius *in agrum Vejentis*. GEBH. *in agro Vejentē Etruriae copposuit* Harlej. 1. *in agrum Vejentem* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Deinde *et alteram*, copula addita, Lovel. 1. *alteram ante urbem contra locare jussit*, pro *castra*, Leid. 1. et Harlej. 1. *alteram autem urbem contra locari jussit* Lovel. 4. [Veith.]

§. 8. *Tribunus militum his A. Manlius, illis, qui adversus Etruscos mittebantur*] Plerique libri per notas, *tr. mil.* Sed Vossianus alter et Mureti, *tribuni*. Unde suspicor Livium scripsisse: *tribuni militum his A. Manlius, illis, qui adversus Etruscos mittebantur, L. Aemilius praepositi*. J. FR. GRON. *tribunis militum* Portug. *tribuni militum* Lovel. 3. et Haverk. Deinde *A. Mallius* Voss. 2. et Lovel. 3. *A. Manilius* Haverk. et Lovel. 4. V. infra ad 34, 53, 2. Ejus praenomen *A.* erasum erat in Florent. Sed quum etiam collegae ejus Aemilio mox tribuatur, in Manlio displicere non debebat. Postea *adversus Etruriam* Lovel. 4. Tandem *tò mittebantur* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

Nec procul ab Lavinio (ad Mestium is locus dicitur) castra obpugnare] *Lavinium*, pro *Lanuvio*, quinto libro et pluribus locis mendose legere est. Lanu-

ipse ad Volscos duxit. nec procul ab Lanuvio (*a*
Maecium is locus dicitur) castra obpugnare est ad
9 ortus. Quibus, ab contemtu (quod prope omnes
deletam a Gallis Romanam juventutem crederent
ad bellum profectis, tantum Camillus auditus im

vii, ut Cicero clare demonstrat [pro Muren. 41.] fuit Sospitae Junonis templum, non Lavinii. SABELL. Plutarchus in Camillo in expositione hujus belli [p. 145. et seq.] bis ait *περὶ τὸ Μάρκιον ὄρος*, id est, *ad Marcium montem*. ut intelligi ex eo possit, hoc etiam in loco legendum esse divisis vocibus *ad Marcium*. Ejusmodi loquendi forma est apud Festum l. 4. *Capralia appellatur ager, qui vulgo ad Caprae paludem dici solet*. Item scribit Diodorus l. 14. [p. 456.] Verba ejus omnia apponam, quia liber ille adhuc vulgatus non est. *Ταπεινῶν δ' ὄντων Ῥωμαίων διὰ τὴν προειρημένην συμφορὰν, οἱ Οὐολούσκοι πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐξήνεγκαν· Οἱ μὲν οὖν Χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων καταγράψαντες στρατιώτας, καὶ προσαγαγόντες τὴν δύναμιν εἰς ὕπαιθρον ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρκίῳ κατεστρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ἀπὸ Ῥώμης σταδίους διακοσίους. Τῶν δὲ Οὐολούσκων μετὰ μείζονος στρατιᾶς ἀντικαθημένων, καὶ τῇ παρεμβολῇ προσβαλόντων, οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην φοβηθέντες ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατέστησαν αὐτοκράτορα μὲν Μάρκον Φούριον*. Quo loco legendum est *Μαικίῳ* ex vet. lapidibus, et hoc loco legendum *ad Maecium*: unde *tribus Maecia*. SIG. Ita hic *παρὰ πόδα* sese corrigit, idemque agit de Jure Civium Rom. p. 9. et in Plutarcho et Diodoro *Μαίκιον* legendum censens. Quin etiam MSS. vel *Metium*, vel *Mecium*. JAC. GRON. *ad Maecium* rursus Sigonius 1. de Antiq. jur. Ital. 5. *ad Ma*[illegible] *cium* videtur probasse J. Fr. Gr[illegible] novius; nam sic laudat ex ho[illegible] loco 1. de Pecun. vet. 3. DU[illegible] *a Lavinio* Leid. 2. Lov. 2. Gaert[illegible] et Fragm. Hav. *a Lanvinio* Vo[illegible] 1. a m. 1. in quo *a Lavinio* d[illegible] tum m. altera. *ab Lanuvio* Love[illegible] 3. *a Lanuvio* Voss. 2. Lovel. [illegible] Harlej. 1. et Klock. *ab Lavin*[illegible] Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. [illegible] Haverk. Sed recte, *Lanuvio* l[illegible] gendum esse, Sabellicus monui[illegible] Nam locum, ubi castra posuit [illegible] Roma abesse *σταδίους διακοσίου*[illegible] refert Diodorus l. l. Ducenta au[illegible] tem stadia efficiebant admodu[illegible] xxv. milliaria, quum Lanuviu[illegible] viginti fere milliaria ab Rom[illegible] abfuisse dicatur, Lavinium ver[illegible] longe Romae vicinius situm fue[illegible] rit. Infinitis locis utriusque u[illegible] bis *Lavinii* et *Lanuvii* nomin[illegible] invicem commutantur. V. supr[illegible] ad 3, 29, 6. Praeterea *ad Met*[illegible] *ium* Lovel. 1. et Voss. 1. a m. 1 ubi m. altera adposita nota in[illegible] dicatum est, *τὸ l* delendum es[illegible] se, ut sit *ad Metium*, quomod[illegible] legunt etiam Voss. 2. Leid. 1 Lovel. 3. Gaertn. Portug. Ha[illegible] verk. et Fragm. Hav. *ad Mec*[illegible] *ium* Leid. 2. *ad Mecium* Lovel 2. 4. 5. et Harlej. ambo: und[illegible] Sigonius in postrema Scholiorun edit. *ad Maecium* scribendum con jicit, quum in ea, quae 157[illegible] prodiit, jam *Μαικίῳ* in Diodo ro emendandum monuisset, e in Livio antea *ad Marcium* le gendum censuisset, idque in con textum recepisset. Priorem Si gonii conjecturam *ad Marcium* probant etiam Cluver. 3. Ital.

perator terroris intulerat, ut vallo se ipsi, vallum congestis arboribus sepirent, ne qua intrare ad munimenta hostis posset. Quod ubi animadvertit 10
Camillus, ignem in objectam sepem conjici jussit. et forte erat vis magna venti versa in hostem. ita- 11

Ant. 8. p. 1026. et Cellarius 2. Geogr. Ant. 9. p. 518. Ex editis *ad Metium* praeferunt Rom. anni 1472. et Parm. inde usque ad Sigonium editum est unica voce *Admetium*, a quo non multum discedit Klock. *Ametium*, nec Florent. *Admestium* praeferentes.

§. 9. *Ab contemtu (quod prope omnem deletam a Gallis] a contemtu* Voss. 2. Lov. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. *ab contentu* Harlej. 2. et Portug. *contentus* et *contemtus* passim in Mstis commutantur. V. infra ad 25, 38, 20. et supra hoc cap. §. 4. Eodem modo *contendere* et *contumere* infra commutantur hoc lib. c. 6, 6. Mox *omnem* abest ab Harlej. 2. Lovel. 4. 5. et Portug. [Veith.] Tum *deletam esse a Gallis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *deletam esse ab Gallis* Lovel. 4. [Veith.] *delectam* est in Lovel. 1. V. ad 9, 37, 8. *delatam* in Lovel. 3. et edd. Rom. anni 1472. V. ad 9, 25, 9. In verbis proximis *ad bellum profectus*, pro *profectis*, Leid. 1. et Portug. a m. 1. *aliquid bellum profectis* Haverk.

Ut vallo se ipsi, vallum congestis arboribus sepirent] ut vallo, seque ipsi congestis arboribus Portug. a m. 2. Vox *vallum* deficit etiam in Leid. 2. et Lovel. 1. *vallumque congestis arboribus* legit Lovel. 5. Paullo ante *tantum* etc. *terroris injecerat*, pro *intulerat*, Lovel. 4. quod ex interpretis glossa natum est. Infra 23, 16, 13. *Satis terroris tumultusque in aciem mediam intulerant.* In verbis sequentibus *neque intrare*, pro *ne qua*, Voss. 2. Tum *monimenta*, pro *munimenta*, Leid. 1. Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. quomodo saepe librarii lapsi sunt. V. ad 4, 10, 6.

§. 10. *Quod ubi animadvertit Camillus, ignem in objectam sepem conjici jussit] Quod ubi advertit* Portug. et Haverk. Ita *advertere*, pro animadvertere, infra est 44, 46, 4. *Situm urbis undique adspiciens, quam non sine caussa delectam esse regiam advertit.* (* Cic. 1. ad fam. 1.) V. Cel. Burmann. ad Gratii Cyneg. 148. Interdum vero *advertere* et *animadvertere* commutari solent in scriptis. V. Cl. Corte ad Plinii 3. Epist. 18, 8. et infra notata hoc libro ad c. 23, 8. (*40, 29, 11.) Quum tamen alii codd. in vulgatum conspirent, nisi quod solus Leid. 2. totam vocem *animadvertit* neglexerit, hic nihil mutandum arbitror. Deinde *ignis in objectam* Leid. 2. forte pro *ignes*. Sed reliqui *ignem* recte servant. Tum *conjectam sepem* edd. vett. usque ad Aldum, qui bene reposuit *objectam*. Mox enim *conjici* sequitur. *saepem* habet Florent. hic et mox §. seq. V. ad Liv. 8, 8, 10. Denique *coiciturus sit* Leid. 1. *quo iciturus sit* Harl. 1. *conjussit* Flor. a m. 1. in quo *conici jussit* a m. 2. emendatum est.

Et forte erat vis magna venti versa in hostem] Pall. duo MSS. *et sero forte erat*. Dispiciendum, quid hic agat τὸ *sero*. GEBH. *et sero forte erat* Lovel. 3. *et sero sorte*

que non aperuit solum incendio viam, sed, flammis in castra tendentibus, vapore etiam ac fumo crepituque viridis materiae flagrantis, ita consternavit hostes; ut minor moles superantibus vallum in

erat Voss. 2. Nisi *τὸ ἀεὶ* a librario male interpositum sit, legendum putarem *et vero forte vis magna*. Duae hae voculae *et vero* saepius apud Ciceronem junctae obcurrunt. *et forte est vis* Gaertn. sed *erat* servant reliqui omnes. Voces *erat vis* erasae sunt in Florent. earumque loco alia manu repositum est *vi*.

§. 11. *Itaque non aperuit solum incendio viam, sed flammis in castra tendentibus*] *non apparuit* Haverk. Frequenter hae voces in Mstis commutantur. V. infra ad 44, 28, 10. *sed magis flammis* Fragm. Hav. a m. 1. *sed e flammis* Leid. 2. An voluit librarius *sed et flammis?* Ego vero nihil muto. Saepissime *sed* pro *sed et*, *sed etiam*, poni solet. V. supra ad 2, 6, 1. Mox perperam *maceriae*, pro *materiae*, Leid. 1. Tanta est similitudo ductuum literarum *c* et *t* in scriptura Longobardica, ut difficillime distingui possint: unde multae passim voces in Mstis commutari solent. V. infra hoc lib. ad c. 35, 2. *materia viridis* hic est lignum viride. V. ad 5, 55, 3.

Transcendentibus sepem incendio absumtam fuerat] *transcendentibus sepen incendio absumta* Harlej. 1. *transcendentibus sepe in incendio absumtam* Leid. 1. Sed praepositio *in* male repetitur ex prima syllaba vocis sequentis. V. ad 4, 6, 11. vel nata est ex ultima litera vocis *sepem*. *transcendentibus incendio absumta* Fragm. Hav. *absumta* etiam Lovel. 3. *absumtum* Lovel. 4. *adsumtam* Florent. *assumptam* Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. V. infra ad 9, 17, 17. Denique *fuerit* Harlej. 2. et Portug. *erat* Lovel. 4.

§. 12. *Cum castra impetu cepisset dictator, praedam militi dedit*] Sine dubio deest vox *primo*; ut sit *primo impetu cepisset*. Sic de eodem loquens infra [c. 23, 5.] *Qui adveniens castra urbesque primo impetu capere sit solitus*. SIG. Contra omnes libros temerarie infercit Sigonius *cum castra primo impetu cepisset*. Mox c. 4. *Improviso adorti primo clamore atque impetu cepere*. At Camp. *primo clangore*. GEBH. Si Sigonius voluit, supplendum esse adjectivum *primo*, ferri potest illius sententia. Sin autem putavit, id excidisse, et omnino addendum esse, errat. Liv. 2, 30, 14. *Castra impetu ceperunt*. Florus 2, 17, 6. *Rapta erat impetu Hispania*. V. J. Fr. Gronov. ad Liv. 1, 57, 3. DUK. Scholion hoc Sigonii ex numero illorum est, quae post ejus mortem demum adparuerunt in editione anni 1592. Verum autem est, Camillum quaedam castra, quasdem etiam urbes primo inpetu cepisse: ita mox hoc cap. *Nec castra modo, sed urbem etiam adgressus inpetu primo cepit*. Non tamen omnia castra omnesque urbes, quae inpetu cepit, etiam primo inpetu cepisse, urbs Veji documento est. Invitis itaque codd. vocem non inserendam existimo. Utrumque *inpetu capere*, et *primo inpetu capere* recte dici, sed sensu differre, docuit Gronov. ad Liv. 1, 57, 3. *cepissēt*, sive *cepissent*,

in castra Volscorum Romanis fuerit, quam transcendentibus sepem incendio absumtam fuerat. Fusis hostibus caesisque, quum castra inpetu cepisset dictator, praedam militi dedit, quo minus speratam, minime largitore duce, eo militi gratiorem. 12

praefert Fragm. Hav. a m. 2. Ita distinguendum foret, *cum castra primo inpetu cepissent, dictator praedam militi dedit.* Sed omnes ceteri codd. uno consensu receptam lectionem tuentur, nisi quod *causa*, pro *cum*, scriptum sit in Lovel. 3. qui error ex similitudine compendiorum *cā*, pro *causa*, et *cū*, pro *cum*, ortus est. In praecedentibus etiam interpunctionem hoc modo mutabat Cl. Ant. Perizon. *incendio absumtam fuerat fusis hostibus caesisque. Quum castra primo inpetu cepisset.*

Praedam militi dedit; quo minus speratam, minime largitore duce, eo militi gratiorem] Vet. lib. *speratam a minime largitore duce.* SIG. Intrusit hanc lectionem Sigonius e sublestissimo ac sacerrimae interpolationis codice. Legendum praeeuntibus Pall. duobus et vetustissima editione: *praedam militi dedit quo minus speratam, minime largitore duce, eo militi gratiorem.* Quid in genuina lectione sit difficultatis atque caligini, nescio. Haesit tamen Campanus, homo, cujus doctrinae vanitas ingenii, ac morum levitas multum derogat, ut ederet temerarie *speratam minime largitione duce, eo militi gratiorem.* GEBH. Praepositionem, ab Sigonio adscitam, abdicant meliores. Non speratam, inquit, tali imperatore, quum imperatorem haberent minime largitorem, quum sub tali duce militia esset. J. FR. GRON. Posterius *militi* pro spurio habendum et eradendum. Certe non repetit in simili periocha l. 10, 46. *Militibus ex praeda centenos binos asses, et alterum tantum centurionibus atque equitibus (malignitate collegae gratius accipientibus munus) divisit.* JAC. GRON. Si hic eradendum est posterius *militi*, quaero, cur c. 1. princ. non passus fuerit a Mureto deleri τὸ *urbem*, et alia quoque hujus generis in Livio esse ostendat? DUK. Praepositionem *a*, quam Sigonius addidit, ex meis agnoscunt Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. altera. Idem de suis profitetur Hearne. Sed dissensum testantur Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. quorum quum longe major sit auctoritas, τὸ *a*, quod displicere testati viri docti tamen in contextu Liviano retinuerunt, inde ejeci. Voces *a minime* deerant in Gaertn. *largiore*, pro *largitore*, est in Lovel. 2. 4. 5. Contra *militi* posteriori loco servandum puto, quia vox illa superest in omnibus Mstis. Neque, licet alibi Livius eam non repetierit, ideo etiam hic ita locutus esse censeri debet; iniquum enim foret, si ipsum ubique eidem loquendi formae adstringere vellemus. Quin et loco a Cel. Jac. Gronovio laudato repetere non potuit. Nam *accipientibus* non solos milites, sed centuriones etiam atque equites respicit. Livium autem frequenter voces, quae praecesserunt, repetiisse, supra vidimus ad 1, 3, 9. Ceterum *superatam*, pro *speratam*, una litera perperam abundante, dedit scriba Portug. a m. 1. Ali-

13 persecutus deinde fugientes, quum omnem Vo
scum agrum depopulatus esset, ad deditionem Vo
14 scos septuagesimo demum anno subegit. Victor
Volscis in Aequos transiit, et ipsos bellum molie
tes: exercitum eorum ad Bolas obpressit; nec cast

bi ita in Mstis peccari solet. V. Bersmann. ad Lucani 4, 796. et N. Heinsium ad Nason. 1. Art. Amat. 343. Adde, quae notantur supra 4, 49, 5.

§. 13. *Persecutus deinde fugientes, quum omnem Volscum agrum*] *percussus deinde* Haverk. *prosecutus* editi ante Aldum, qui *persecutus* substituit, consentientibus aliis omnibus codd. V. infra ad Epit. Liv. 99. Tum *quum omnium Volscûm agrum* idem Haverk. *quom omnem Volsci agrum* Gaertn. quasi *Volscus* hic pro *Volsci* numero plurali accipi deberet, ut *Romanus*, pro *Romani*. V. supra ad 3, 2, 11. Sed alii codd. vulgatum recte probant. *Volscus ager*, ut 2, 59, 5. *Ut castra ex Volsco agro moveantur.* ubi v. alia. *omnem agrum*, ut 3, 3, 10. *Quum aliquoties per omnem hostium agrum infesto agmine populabundus isset.*

Ad deditionem Volscos septuagesimo demum anno subegit] Primum bellum Volscis a Romanis motum fuit a Tarquinio Superbo in ducentos amplius post suam aetatem annos, ait ipse Livius 1, [53, 2.] Postea vero liberata urbe anno decimo quinto, ab Urbe autem condita CCLIX. rursus illis bellum motum, ubi centum ac plures sunt anni in utroque numero. Quapropter in illo *septuagesimo anno* errorem puto. At id jam et in aliis locis saepe ostendimus, quare hic minus mirum. GLAR. Movet me numerus *septuagesimus*. Etenim Volsci bellum renovarunt Livio auctore [l. 2, 22. et seqq.] anno CCLIX. hoc a tem demum anno, qui est CCCLXV ad deditionem subacti sunt. Qu summa annos continet centum septem. ut mendose locus e videatur, ac, pro *septuagesim septimo ac centesimo* sit repone dum. † „Hunc locum Glarean „ante Sigonium tractavit, sed S „gonius egregie dissimulat." SIG. Numerum corruptum e non dubito. Omnes tamen no tantum scripti eumdem servant sed et Orosius 3, 3. *Romani, q per septuaginta annos ab urbe Vo scorum, praeterea Faliscorum, A quorum, et Sutrinorum subacti adtriti assiduis bellis conficieba tur, tandem in supra scriptis di bus Camillo duce easdem cepere ci vitates.* Et Eutrop. 2, 1. *Camillu eo anno Volscorum civitatem, qua per septuaginta annos bellum ge serat, vicit.* Vox *demum* abest Gaertn.

§. 14. *Victor ex Volscis in Ae quos transiit, et ipsos bellum mo lientes. exercitum eorum ad Bola obpressit*] Hanc rem his verb complexus est Diodorus l. [p. 456.] Μετὰ δὲ μάχην ἀνο σας αὐτοκράτωρ πορθεῖσθαι π λιν Βώλας ὑπὸ Αἰκλων τῶν ν Αἰκύκλων καλουμένων etc. SI transit excusi usque ad Aldum qui, omnibus scriptis conse tientibus, vulgavit *transiit*. Hin *et in ipsos bellum mollientes* Haver Tum *exercitumque eorum* Voss. Lovel. 2. 3. et Portug. Deind praepositio *ad* deest in Harlej. Praeterea *Bollas* Leid. 2. et Lo vel. 1. *bella* Haverk. Reliqui rec

modo, sed urbem etiam adgressus, inpetu primo cepit.

III. Quum in ea parte, in qua caput rei Romanae Camillus erat, ea fortuna esset, aliam in partem terror ingens ingruerat. Etruria prope omnis 1 2

vulgatum defendunt. V. supra ad 4, 49, 3.

Sed urbem etiam adgressus inpetu primo cepit] *urbem vi aggressus* Fragm. Hav. a m. 1. *urbem ee aggressus* Lovel. 5. Deinde *impetu populi cepit* Gaertn. *primo impetu cepit* Leid. 2. sed tria haec vocabula desunt in Lovel. 5. Ceterum Livio consentiens Plutarch. in Camillo p. 147. Camillum *τὴν Αἰκανῶν πόλιν* cepisse refert. Idem videntur indicare Orosius 3, 3. et Eutrop. 2, 1. *Aequorum urbem captam* vel *victam* a Camillo referentes. Ab his dissentit Diodorus Sicul. l. 14. p. 456. ubi referens, Camillum, quum Bolas ab Aequis obpugnari audisset, ductis illuc copiis, maximam obsidentium partem trucidasse, indicat, Bolas partium Romanarum fuisse, aut Romanis paruisse. Et sane ejus narratio verior videtur. Ipse enim Livius l. 4, 49. narrat, Bolanos, gentis Aequorum populum, confinem agrum Lavicanum depopulatos, per obsidionem levemque unam pugnam et oppidum et fines amisisse. Insequente autem anno Aequos quidem Bolas recepisse; sed mox M. Postumium Regillensem tribunum consularem eo missum, urbem illam expugnasse. Ex illo autem tempore nullam Bolarum mentionem fecit, ut hoc tempore in potestate Romanorum fuisse verisimile fiat; nisi dicendum sit, Livium, copia rerum abreptum, eam ab Aequis receptam fuisse narrare neglexisse, quod clam nunc hac occasione fecit, ut bene multa alibi. V. Cel. Jac. Perizon. Animadv. Hist. c. 4.

§. 1. *Aliam in partem terror ingens ingruerat*] *alia in parte* Lovel. 5. qui etiam in verbis praecedentibus omisit voculam *ea*. Tum *ingrueret* est in Voss. 2. Paullo ante alio ordine *Romanae rei* Gaertn.

§. 2. *Etruria prope omnis armata Sutrium, socios populi Romani, obsidebat*] Quos hic *socios Sutrinos* vocat Livius, *colonos* nominat Diodorus eodem l. [14. p. 456.] *Ἐκεῖθεν δ' ἀνέζευξεν εἰς Σουτριάνην, οὖσαν ἀποικίαν, ἣν Τυῤῥηνοὶ βίᾳ κατειλήφεισαν.* SIG. *Sutrium* coloniam fuisse, certum est. V. Plin. 3. H. N. 5. et Frontin. de Coloniis p. 114. Verum quo tempore colonia facta sit, de eo non convenit. A Diodoro, qui eam hoc anno jam coloniam vocat, dissentit aperte Livius, cui Sutrium *socii populi Romani* dicuntur. Vellej. Pat. 1, 14. refert, post septem annos, quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deductam coloniam esse; cujus etiam rei ne Livius quidem meminit: qui contra narrat, paucis annis post Romam captam Satricum coloniam ductam esse hoc lib. c. 16, 6. quamvis itaque in annorum ratione dissentiant Livius et Vellej. attamen Vellej. ex Livio emendandum censuerunt viri docti, et pro *Sutrium* legendum esse *Satricum*. V. Sigon. ad Liv. l. l. et viros doctos ad d. l. Velleji. Adde Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 555. qui docet, adhuc diu

armata Sutrium, socios populi Romani, obsidebat: quorum legati, opem rebus adfectis orantes, quum senatum adissent, decretum tulere, ut dictator pri-
3 mo quoque tempore auxilium Sutrinis ferret. Cujus spei moram quum pati fortuna obsessorum non po-

postea Sutrium socios populi Romani vocari apud Liv. 9, 32, r. et 35, 1. coloniam vero 27, 9, 7. et 29, 15, 5. unde verisimile fit, Livium eo coloniam deductam scripsisse aliquo deperdito libro. *COLONIA SUTRINA* vocatur in lapide apud Gruter. p. cccv. n. 10. et *COLONIA IVLIA SVTRIN.* ibid. p. cccii. n. 1. Observant etiam viri docti, Sutrium inter municipia referri apud Fest. v. *Municipium*. Ceterum *Etruria omnis prope*, alio ordine vocabulorum, praefert Voss. 2. Deinde *obsedit* Lovel. 2.

Quorum legati, opem rebus adfectis orantes, quum senatum adissent] Probe tuentur hanc lectionem Pall. triga, atque editio J. Andreae Episcopi Aleriensis, Paullo II. Veneto inscripta. Male ergo Campan. *afflictis*. V. supra 5, 10. 7, 20. *Quae se rebus affectis quondam populi Romani cepisset*. 10, 1. *Vix credibile erat, tam affectis rebus solos per se Aequos ad bellum coortos*. GEBH. *affectis* tenent etiam omnes quum scripti, tum excusi libri, quos inspexi. Recte id igitur adversus Campanum, *rebus afflictis* edentem, defendit Gebhardus. Locutio *res adfectae* etiam supra inlustratur ad 5, 18, 4. *Adfectus* autem et *Afflictus* alibi quoque in Mstis commutari solent. V. infra ad Liv. 22, 14, 9. et Inl. N. Heinsium ad Nason. 2. Amor. El. 2, 21. Et ita forte emendandus ex cod. Palat. auctoritate Curtius 9, 5. *Quo vulnere adfectus, magna vi sanguinis manante remisit arma moribundo similis.* Vulgo editur *adflictus* et *emicante*. Sed *adfectus vulnere* etiam postea utitur 9, 8. *Ptolemaeus laevo humero leviter quidem saucius, sed majore periculo, quam vulnere, adfectus*. V. etiam Cel. Dukerum ad Flori 2, 18, 2. Deinde *orantes* perperam omissum est a scriba Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *senatum addissent* idem Leid. 2. *senatum adiessent* Harlej. 1. *senatum adiissent* Lovel. 4. Portug. et Gaertn. V. infra ad 36, 42, 3.

Ut dictator primo quoque tempore auxilium Sutrinis ferret] *ut auxilium primo quoque tempore dictator Sutrinis ferret* Lovel. 1. *ut auxilium primo quoque die dictator Sutrinis ferret* Leid. 2. Sed illud *die* ex glossa in contextum inrepsisse videtur. Consule, quae supra dicta sunt ad 4, 58, 8. Vox *tempore* neglegentia librarii deerat in Haverk. qui et alio ordine *ferret Sutrinis* exhibet. Contra vox *primo* exsulabat a Lovel. 5. a m. 1.

§. 3. *Cujus spei moram quum pati fortuna obsessorum non potuisset*] *posset* requirit sensus, et manuscripti habent. SIG. *non potuisset* omnes Palatini. Fallitur ergo Sigonius, contra vetustissimas quoque editiones tendens legere *posset*. GEBH. Scholion hoc Sigonii demum adparuit in edit. anni 1592. eo jam mortuo excusa. Ceterum *non posset* apud me superest in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et apud Hearnium in Exc. Pithoei, et in margine

tuisset, confectaque paucitas oppidanorum, opere, vigiliis, vulneribus, quae semper eosdem urguebant, per pactionem urbe hostibus tradita, inermes cum singulis emissi vestimentis, miserabili agmine penates relinquerent; eo forte tempore Camillus cum 4

Oxon. N. [Veith.] Contra *non potuisset* servant Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Klockian. Gaertn. et Fragm. Hav. quod etiam praefero. Alibi enim saepe plusquamperfectum pro imperfecto poni solet. V. infra ad 34, 11, 2. Quin et illud *potuisset* in *posset* mutandi caussa librariis forte exsitit, quod ei mox per copulam *que* jungitur *relinquerent*. Sed alibi haec tempora jungi solere, docuit Cl. Corte ad Sallustii Jug. 59, 3. [*Cui spei* Veith.]

Opere, vigiliis, vulneribusque, quae semper eosdem urguebant] MSS. ignorant copulativam *que*. J. FR. GRON: Ignorant eam etiam omnes mei, solis exceptis Lovel. 2. et Gaertn. ignorant quoque Hearnii Oxonienses. Recte itaque Cel. Jac. Gronovius particulam insiticiam iterum ex contextu expulit. Passim Livium copulam omisisse, supra vidimus ad 4, 3, 12. Eam autem vel librarii dedita opera addiderunt, vel clam inrepsit ex similitudine sequentis *quae:* (* v. ad 40, 39, 5.) quemadmodum etiam post illam inrepsisse vidimus supra 5, 40, 7. Ita contra *τὸ que* etiam elidi solet vel a praecedenti *quae;* v. ibid. c. 41, 5. vel ab eodem pronomine sequenti. V. infra ad 41, 2, 11. Deinde *eosdem* deest in Gaertn. *urguebant* in Voss. 2. Sed pro eo *urgebat* habent Lovel. 2. 3. 4. et Leid. 2. *urgēt*, id est *urgeret*, Gaertn. *urgerat* autem Portug. et Haverk.

Per pactionem urbe hostibus tradita] *ut per pactionem* nullo commodo sensu Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. C. Sed illud *ut* culpa librarii in posteriori cod. natum videtur ex ultimis literis proximae vocis *urguebant*. V. infra ad 7, 41, 8. in Lovel. autem 2. et 4. qui exhibuerant *urgebat*, forte pro varia lectione adscriptum fuit *ut* ad indicandum, etiam legi *urgebant*. quod non intellectum ab aliis versum est in *ut*.

Inermes cum singulis emissi vestimentis, miserabili agmine penates relinquerent] Unde penderet constructio, librarii ignorantes scripserunt in Pall. primo ac tertio *reliquere*. dn sec. *reliquerant*, ut habet Campani quoque recensio. GEBH. *inermis cum singulis emissa vestimentis* etc. *relinqueret* Harlej. 1. ut omnia illa respiciant vocem *paucitas*. *inermes emissa relinqueret* Leid. 1. Klock. Lovel. 2. et Voss. 1. nisi quod in posteriori a m. 1. fuerit *inermos*. Sed *emissa* Florent. *emissi* autem deest in Gaertn. et priscis excusis usque ad Aldum, qui addidit. Deinde *reliquerat* Fragm. Hav. *reliquerant* Lovel. 5. *reliquerent* Portug. *reliquere* Lovel. 3. Voss. 2. et Leid. 2. *relinqueret* Lovel. 1. *relinquerunt* Harlej. 2. *reliquerunt* Hearnii Oxon. L. 1. N. et editi, quos vidi, usque ad Aldum. Sed recte Gebhardus judicavit, ignorasse librarios, unde penderet constructio.

§. 4. *Camillus cum exercitu Romano intervenit*] Vocem *Romano* desiderari in Oxon. C. auctor est Hearnius. Mox *moeste turba ad pedes provolvisset*, pro *moestu*, Gaertn.

exercitu Romano intervenit. cui quum se moesta turba ad pedes provolvisset, principumque orationem, necessitate ultima expressam, fletus mulierum ac puerorum, qui exsilii comites trahebantur, excepisset; parcere lamentis Sutrinos jussit: Etruscis
5 se luctum lacrimasque ferre. Sarcinas inde deponi,

Principumque orationem, necessitate ultima expressam] *principiumque* Haverk. V. supra ad 2, 27, 12. [*principumque cum orationem* Veith.] Deinde *oratione necessitate ultima expressa* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. a m. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. At ratio loquendi vulgatum probum esse evincit.

Fletus mulierum ac puerorum, qui exsilii comites trahebantur, excepisset] *To qui* deest in Harlej. 1. Ita legendum foret: *puerorum* (*exsilii comites trahebantur*) *excepisset*. Verum aliis omnibus receptam lectionem servantibus, eam mutandam esse non existimo. Deinde *turbabantur* Haverk. Pessime. Silius Ital. 6. Punic. 403.

Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus.

Valer. Max. 3, 2. ext. 2. *Dextera laevaque communes filios mortem non recusantes trahens.* Ad quem locum v. doctos commentatores, et Vorstium ad Val. Max. 1, 2, 3. Tacit. 14. Ann. 34. *Ut conjuges quoque testes victoriae secum traherent.*

Parcere lamentis Sutrinos jussit: Etruscis se luctum lacrimasque ferre] An aposiopesi Pall. pr. ac tert. *Etruscis se luctum lacrimasque*, ut subintelligatur *ferre*, aut simile, nescio. Sic Neptunus Maronis [1. Aen. 135.]

Quos ego. sed motos praestat componere fluctus.

GEDH. *To ferre* deest etiam in Voss. 2. et Lovel. 3. id tamen, quod in reliquis omnibus, etiam fidissimis codd. superest, tantum culpa scriberum omissum arbitror. *ferre* est adferre. Ita *perniciem alicui ferre* 23, 9, 5. *Sed sit nihil sancti, non fides, non religio, non pietas: audeantur infanda, si non perniciem nobis cum scelere ferunt.* ubi v. quae notantur. Similiter *portare* Terent. in Andr. 2, 2, 1. *Di boni, boni quid porto.* scen. 6, 1.

Hi nunc me credit aliquam fallaciam
Portare, et ea me hic restitisse gratia.

Liv. 45, 1, 10. *Magna pars hominum ad conjuges liberosque laetum nuncium portabant.* Propert. 1. Eleg. 3, 19.

Ne qua tibi insolitos portarent visa timores.

ubi videndus est Passerat. Ceterum *parcere lacrimis* Lovel. 4. [Veith.] Sed vox illa mox sequitur. Tum *Etruscis se luctum lacrimas ferre* sine copula Haverk. quam alii codd. servant.

§. 5. *Considere, modico praesidio relicto, arma secum militem ferre jubet*] *consedere* Florent. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad 9, 2, 3. *praesidio modico relicto* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *arma secum statim militem ferre* Portug. et Haverk. Sed *to statim* ignorant integerrimi

Sutrinosque ibi considere, modico praesidio relicto, arma secum militem ferre jubet. Ita expedito exercitu profectus ad Sutrium, id quod rebatur, soluta omnia rebus (ut fit) secundis invenit: nullam stationem ante moenia, patentes portas, victorem vagum praedam ex hostium tectis egerentem. Iterum 6

codd. Non tantum *statim* agnoscit etiam Harlej. 2. sed insuper praefert *milites ferre*. Male. V. infra ad 7, 35, 2.

Ita expedito exercitu profectus ad Sutrium] *Itaque* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. (Veith.) Infinitis locis ita variant librarii antiqui. V. infra ad 21, 53, 7. Vulgatum autem hic praeferri debet propter optimae notae membranas, quae ita constanter obserunt. Praeterea *expedio exercitu* errans dedit scriba Harlej. 1. *exdicto exercitu* non cautior Leid. 2. *profectus* autem deest in Lovel. 4.

Id quod rebatur] *id quod quaerebatur* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. *rebatur*, et *rentur* verba sunt Livio admodum familiaria, et saepius usurpata; quae quum tamen indoctis scribis minus nota forent, frequenter in varia alia commutata sunt. V. infra ad 27, 25, 11. ad 40, 5, 13.

Soluta omnia rebus (*ut fit*) *secundis invenit*] Vulgare dogma, sed verissimum. Idem narrat de Graecis Diodorus l. 18. [p. 636.] Πολλοὶ γὰρ αὐτῶν, διὰ τὰς προγεγενημένας εὐημερίας καταφρονοῦντες τῶν πολεμίων, εἰς τὰς πατρίδας ἦσαν ἀπελελυθότες πρὸς τὴν τῶν ἰδίων ἐπίσκεψιν. Liv. 29, 3. *Omnibus pacis modo incuriose agentibus magna clades illata*. GEBH. Liv. supra 5, 44, 6. *Nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti* 28, 27, 3. *Quum ubi neglegentiam ex re* (*ut fit*) *bene gesta oriri senserat*. c. 36, 2. *Ratus Hannibal, ab re bene gesta insolenter laetum exercitum tirones magna ex parte servorumque spoliantem victos, praedasque agentem, ad Hamas se inventurum*. V. etiam l. 25, 37. et 38. et saepius alibi. Ceterum *soluat omnia*, literis perperam trajectis, Florent. quod postea m. 2. magis corruptum est in *salva omnia*. Sed *soluta*, ut 8, 30, 3. *Comperisset, perinde omnia soluta apud hostes, ac si nemo Romanus in Samnio esset*. 25, 39, 8. *Ibi vero neglecta magis omnia et soluta invenere*. Deinde *ut sit* Harlej. 1. Male. V. supra ad 4, 52, 4. Solent autem *tà fit* et *fit* in Mstis commutari. V. quae notantur ad 5, 3, 8.

Victorem vagum praedam ex hostium tectis egerentem] *victorem magnum* Lovel. 1. a m. 1. Tum *ex hostium tectis praedam egerentem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. *ex hostium tectis egerentem praedam* Haverk. Praeterea *gerentem* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Male. Supra 5, 22, 3. *Quum jam humanae opes egestae a Vejis essent*. 9, 31, 5. *Praedae plus pene, quam ex omni Samnio umquam, egestum*. 26, 25, 9. *Rapinis nullus ante modus fuit, quam omnia diuturna felicitate cumulata bona egessere*. 30, 39, 7. *Pecuniam ex aerario scribae viatoresque aedilicii clam egessisse per indicem comperta, damnati sunt*.

igitur eodem die Sutrium capitur: victores Etrusci
passim trucidantur ab novo hoste, neque se con-
globandi, coëundique in unum, aut arma capiendi
7 datur spatium. quum pro se quisque tenderent ad
portas, si qua forte se in agros ejicere possent,
clausas (id enim primum dictator imperaverat) por-

§. 6. *Victores Etrusci passim trucidantur ab novo hoste*] *victores Etrusci* Gaertn. Easdem voces etiam supra librarii commutarunt 1, 3, 2. (*32, 30, 11.) *victoriae Etrusci* Leid. 2. *victoresque Etrusci* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *a novo hoste* Gaertn. *ad bono hoste* Florent. a m. 1. *a bono* a m. 2. Paullo ante *Interim igitur*, pro *Iterum igitur*, Lovel. 2. V. ad 10, 18, 1.

Coëundique in unum, aut arma capiendi datur spatium] *in unum, ad arma* Fragm. Hav. a m. 1. Voces *aut* et *ad* interdum in membranis vetustis permutantur. V. infra ad 39, 18, 8. *arma capiundi* Lov. 3. Voss. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 26, 36, 11.

§. 7. *Quum pro se quisque tenderent ad portas*] *quumque pro se quisque tenderet* Lovel. 2. *quum pro se quisque tenderet* [Veith.] editt. principes; pro quo Aldus deinde *tenderent* substituit, quod servant omnes scripti. Supra 2, 22, 7. *Pergunt domos eorum, apud quem quisque servierant.* Ubi plura dicta sunt.

Si qua forte se in agros ejicere possent] *forte in agros ejicere* Voss. 2. et Lovel. 1. omisso pronomine, quod ulterius locum corrumpendi occasionem ac praetextum praebuit librario Leid. 2. Dedit enim *si qua forte in agros exire possent.* Sed recepta lectio proba est, quum illud alterum hic languidum nimis sit. Supra 1, 40, 7. *Relictoque in vulnere telo amba se foras ejiciunt.* Infra hoc lib. c. 9, 10. *Porta se, quae una forte non obsidebatur, trepidi uno agmine ejecere.* 28, 3, 11. *Patefacta repente porta, frequentes ex oppido sese ejecerunt.* Multus est in hac locutione Caesar. Ita 4. de Bello Gall. 15. *Armis abjectis signisque militaribus relictis, se ex castris ejecerunt.* 5, 21. *Militum nostrorum impetum non tulerunt, seseque ex alia parte oppidi ejecerunt.* 7, 28. *Primo clamore audito se ex oppido ejecerant.* 3. Belli Civ. 96. *Decumana porta se ex castris ejecit.* et alibi. Praepositio *in* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Clausas etc. *portas inveniunt*] Vocem *portas*, quae modo praecessit, nihil adtinere repeti, Doujatius opinatur. Deest etiam in Lovel. 2. Quum tamen illa in reliquis scriptis et omnibus excusis constanter reperiatur, iterum hic repeto, a stilo Liviano et ratione ejus loquendi alienum non esse, ut voces, quae modo praecesserunt, paucis interjectis iterum adhibeantur. V. quae supra dicta sunt ad Liv. 1, 3, 9. Praeterea *dictator primum imperaverat*, trajectis vocibus, Lovel. 2.

§. 8. *Inde alii arma capere*] *alia arma capere* Portug. [Veith, qui etiam *Tum* pro *Inde*] qui error inde ortus est, quod indocti scribae, quorum multi linguae Latinae non satis periti fuerunt,

tas inveniunt. Inde alii arma capere, alii, quos 8
forte armatos tumultus occupaverat, convocare suos, ut proelium inirent. quod accensum ab desperatione hostium fuisset; ni praecones, per urbem dimissi, poni arma, et parci inermi jussissent, nec praeter armatos quemquam violari. Tum etiam, 9

saepe id operam dederint, etiam plerumque adversante sensu, ut duo vocabula juncta genere numero ac casu convenirent, quae differre debebant. Exempla habuimus 4, 44, 5. 5, 45, 1. habebimus etiam infra 7. 6, 10. Hinc quidam codd. praeferunt *civibus assignatis*, pro *assignatus*, c. 4, 4. *eosdem integros*, pro *integro*; et *Romanus datus est*, pro *Romanis*, c. 4, 10. *urbis conspiciendae*, pro *conspiciendum*, §. 12. *aedificando occupato*, pro *occupata*, c. 5, 1. *eos abnuentes*, pro *eo*, c. 6, 5. *Sutrio auxilio*, pro *auxilium*; et *adversos Etruscos*, vel *adversus Etruscus*, pro *adversus Etruscos*, c. 9, 3. *ex hostibus receptis*, pro *ex hoste*, c. 10, 6. *singulis vestris beneficiis*, pro *singuli*, c. 15. 9. *denunciatum senatum*, pro *senatus*, c. 17, 8. *nomine vestro*, pro *vestrum*, c. 18, 15. *arcem protegentem*, pro *protegenti*, c. 20, 9. *subjecti piaculi*, pro *piacula*, c. 21, 7. *eam in veram fugam*, pro *ea*, c. 24, 11. *sua consilia meliora praeferret*, pro *melioribus*, c. 25, 3. *victi malis subactisque*, pro *subactique*, c. 33, 1, *prospero eo anno*, pro *prosperis*, c. 34, 1. *ejus sororis visum*, pro *ei*, ibid. §. 7. *eo jam gradu fecisse*, pro *gradum*, c. 35, 2. *intra suamet ipsa moenia*, pro *ipsum*, c. 36, 4. *usu tractando* pro *tractandi*, ibid. §. 10. *suam ipsam vim*, pro *ipsa*, c. 37, 3. *ut ipso foenore levetur*, pro *ipso*, c. 39, 10. 7, 29, 5. *In Sidicino pulso agro*, pro *pulsi*. 9, 2, 9. *Romane dimisse agmine*, pro *Romani*. c. 10, 2. *traditisque fecialibus*, pro *traditique*. Idem etiam obtinet in terminatione verborum. Inde enim datum est *imitare et sternere*, pro *sterne*, 7, 26, 7. *veverat*, *locaverat*, *dedicaverat*, pro *dedicavit*, 10, 1, 9. Insuper *aliis arma capere* Leid. 1. *alii arma cepere* Lovel. 2. et tum sequens *convocare* accipiendum est contracte positum pro *convocavere*. Sed potius hanc lectionem adscribo librarii culpae, cui infinita oratio displicuit. V. ad 1, 50, 5. Mox *aliquos*, pro *alii quos*, idem Lovel. 2. Similis error hodie adhuc obsidet vulgatas edd. Colum. 2, 9. ubi ita editur. *Nam ubi vel uligo, vel aliqua pestis segetem enecat.* Pro quo optimus Sangerm. praefert *alia quae pestis.*

Quod accensum ab desperatione hostium fuisset) *acensum* Leid. 1. *abscensum* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *incensum* Gaertn. Alibi duo haec vocabula *accendere* et *incendere* commutantur in membranis vetustis. V. infra ad 9, 28, 5. [*quid accensum* Veith.] Tum *a desperatione* Gaertn. Lovel. 5. a m. 1. et editi usque ad Aldum. *ob desperationem* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] quod ex alterius glossa atque expositione natum est. V. ad 26, 1, 3. *ad desperationem* Lovel. 5. a m. 2. *ab desperationem* Leid. 1. et Haverk. vestigia verae lectionis ab Aldo revocatae servantes; quam reliqui omnes

quibus animi in spe ultima obstinati ad decertan
dum fuerant, postquam data spes vitae est, jactar
passim arma, inermesque, quod tutius fortuna fe
10 cerat, se hosti obferre. Magna multitudo in custo
dias divisa: oppidum ante noctem redditum Sutri

libri tuentur. Mox *nisi praeconos* Lovel. 3. V. ad 23, 1, 8. *I praecones*, pro *ni*, Haverk. V. ad 38, 50, 1. Praeterea *dimisi*, pro *dimissi*, Leid. 1.

§. 9. *Animi in spe ultima obstinati ad decertandum fuerant*] *detrectandi ad decertandum* Lovel. 4. Sed priori voci adduntur signa, quibus librarii aliquid delendum indicant. *destinati ad decertandum* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. Supra 5, 41, 1. *Adventum hostium obstinato ad mortem animo exspectabat.* Deinde *ad desertandum* Leid. 2. qui error facile oriri potuit ex vitiosa dictantis pronunciatione. *ad certandum* Lovel. 5. Portug. Haverk. omnesque editt. Aldo priores, qui primus *ad decertandum* dedit, concinentibus reliquis scriptis. Et recte. *Decertare* enim, quod saepe pro *certare* poni solet, hic emphasin habet, et notat ad mortem usque certare, a certamine non desistere, antequam vel victoriam obtinuerint, vel omnes interfecti sint. Eodem modo *depugnare*, quod saepe adhibetur de gladiatoribus, qui non ante pugnandi finem faciunt, quam adversarius interfectus, aut certe se victum esse fassus sit. Sueton. Caes. 39. *Munere in foro depugnavit Furius Leptinus.* Cic. 10. ad Fam. Epist. 32. *Quum depressus in ludum bis gratis depugnasset.*

Postquam data spes vitae est] Ego talem clausulam omisissem, ceu supervacuam. GRUT. Cur clausula haec Grutero displicere potuerit, non video, nisi forte illa caussa sit, quod τὸ *spe* mo praecesserit. Sed v. quid ad § 7. dictum sit. Nimium Gruterum fuisse in expungendis Livii verbis, quae pro glossis habebat infra videbimus ad 23, 34, 15. *data spes est vitae*, trajectis dictionibus, Lovel. 5. Mox *jactari passim arma*, pro *jactare*, Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav.

Quod tutius fortuna fecerat] *quod ituros fortuna facerat* corrupte Leid. 1. *quia ita res fortuna faceret* haud melius Lovel. 2. *faceret* etiam Haverk. et Fragm. Hav.

§. 10. *Magna multitudo in custodias divisa*] Vet. lib. *dimissa* SIG. Prave Sigonianus *dimissa*. Cicero de sociis Catilinae Orat. 4, [4.] *Itaque municiptis dispertiri jubet.* Suetonius Julio [14.] *Solus municipatim dividendos custodiendosque publicatis bonis censuit.* Justinus 14, [4.] *Igitur Antigonus domitores illos orbis exercitui suo dividit.* ne scilicet propriam ac sinceram cohortem aut centuriam haberent. J. FR. GRON. *in custodias divisa*, quod recte Gronovius adversus Sigonium vindicat, servant omnes codd. nostri, hic integrior res quam vet. lib. Sigonii, unus excepto Lovel. 5. qui eidem concinit. Infra 23, 34, 9. *Ut in omnes naves legatos separatim custodiendos divideret.* 24, 19, 11. *Oppidanorum turba per finitimos populos in custodiam divisa.* 43, 19, 2. *Romanis in custodiam civitatium divisis in Penestiam exercitum reducit.* Alibi saepe verba *dividere* et *dimittere* in Mstis commutari solent. V. infra ad 37, 45, 19.

nis inviolatum integrumque ab omni clade belli, quia non vi captum, sed traditum per conditiones fuerat.

IV. Camillus in urbem triumphans rediit, trium 1
simul bellorum victor. Longe plurimos captivos ex 2

Doujatius quidem, Gronovio adsentiens, *divisa* longe melius esse judicat, quam, quod Sigonius ingerit, *dimissa*. Addens tamen *custodias hoc loco* esse carceres in *municipiis*, quo captivi mittuntur sparsim custodiendi, lapsus videtur. Sane posteriore tempore captivi, si plures essent, per municipia custodiendi dividebantur. V. Cl. Corte ad Sallust. Catil. 51, 43. et quos ibi laudavit. Verum quaenam hoc tempore municipia Romana erant, quorum custodiis bello capti crederentur? An non verius est, intelligi custodiendos datos esse militibus? Talis reorum custodiae meminit lex 1. ff. de Cust. et exhib. reor. *De custodia reorum proconsul aestimare solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fidejussoribus committenda, vel etiam sibi.* ubi v. Dion. Gothofr. et Brisson. de Verbor. ad jus pertin. signif. v. *Custodia militaris.* Ita D. Paullus, quum ex Judaea Romam captivus deductus fuisset, militi custodiendus datus est. D. Lucas in Act. Apost. 28, 16. Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ Παύλῳ ἐπιτράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. V. Cl. Wolfii curas Philog. ad eum locum, et quorum ibi meminit. Insuper nihil adtinebat, captivos per municipia in custodias a Camillo dividi, quum mox Sutrio recepto Romam triumphans redierit, et longe plurimos captivos ex Etruscis ante currum duxerit, quos deinde sub hasta venum dedit, ut c. 4. narratur.

Oppidum ante noctem redditum] *redditur* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Quia non vi captum, sed traditum per conditiones fuerat] *quod non vi captum* Haverk. Quae lectionis varietas inde nata est, quod notas adfines, quibus voces *quia* et *quod* scribuntur, non recte distinxerint librarii. V. infra ad 38, 36, 4. Ceterum vir doctus ad oram editionis Curionis adscripserat, aliud, quam hoc loco refertur, ex praecedentibus colligi posse. Sed cum praecedentia non satis adtente perlegisse adparet. Dixerat enim Livius, *per pactionem urbe hostibus tradita, inermes cum singulis emissi vestimentis.* Fraudi fuisse potuit locutio *non vi captum*, quum tamen obsessum et ita invitum ad deditionem adactum sit. Sed *vi capere* hic est inpetu expugnare. Infra cap. seq. §. 9. *Oppida Etruscorum Cortuosa et Contenebra vi capta diruta que.* 9, 2, 3. *Luceriam omnibus copiis circumsedere, nec procul abesse, quin vi capiant.* 23, 39, 6. *Compulteriam, et Trebulam, et Saticulam urbes, quae ad Poenum defecerant, Fabius vi cepit.*

§. 1. *Camillus in urbem triumphans rediit*] *Camillus vero triumphans* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed

Etruscis ante currum duxit. quibus sub hasta venumdatis, tantum aeris redactum est, ut, pretio pro auro matronis persoluto, ex eo, quod super-
3 erat, tres paterae aureae factae sint: quas, cum titulo nominis Camilli, ante Capitolium incensum in Jovis cella constat ante pedes Junonis positas

meliores τὸ *vera* non agnoscunt, quam particulam saepe librarios connectendae orationi Liviande, ex eorum sententia male cohaerenti, addidisse, infra videbimus ad Liv. 21, 13, 2. Ceterum *triumphans praemium ad nos venientibus rediit* Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Verum unde haec verba, ad Livium non pertinentia, huc inrepserint, non adsequor. *redit* tandem est in Florent. V. ad 36, 35, 2.

§. 2. *Ut, pretio pro auro matronis persoluto*] *que pretio* Leid. 1. *q̃ pretio* Harlej. 1. *quod pretio* Lovel. 2. *ut e pretio* Lovel. 4. 5. [Veith.] Voss. 1 et Leid. 2. quorum posterior etiam *persolute*. at *prosoluto* Gaertn.

Ex eo, quod supererat, tres paterae aureae factae sint] *quod superat* Harlej. 2. Sed quum *superat*, vel *sup'erat*, olim scriptum fuisset, librarius additam notam perperam neglexit. Hujus ejusdem erroris supra habuimus quaedam exempla. V. ad 1, 25, 11. 2, 42, 9. et 5, 46, 11. alia etiam infra obcurrent 9, 4, 16. c. 22, 10. c. 32, 7. et alibi saepe. Deinde *tres paterae factae* Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. in contextu; sed τὸ *aureae* etiam a prima manu in ora ultimi adpictum exstat. *tres paterae efactae* Leid. 1. Insuper *factae sunt*, non recordati, quid superior oratio requireret, dederunt scribae Voss. 2. Lovel. 5. et Gaertn. *factae sint*. *Sunt quas cum titulo* Haverk. quae scriptura inde nata videtur, quod superstitiose diligens librarius utramque lectionem *sint* et *sunt* in contextum receperit. V. ad 3, 44, 4.

§. 3. *Quas* etc. *constat ante pedes Junonis positas fuisse*] *quasi* male Leid. 1. qui non rectius etiam *posita fuisse*. Verum ibi ultima litera τοῦ *positas* intercepta est ob ductuum similitudinem a prima vocis sequentis. V. ad 4, 33, 11.

§. 4. *Qui Vejentium Capenatiumque*] *Vejentum Capenatumque* Leid. 2. Verum supra v. ad 5, 15, 11. *Capenantiumque* Harlej. 1. In verbis etiam praecedentibus *in civitate accepti*, pro *in civitatem*, Lovel. 5. Malc. V. ad 4, 3, 14.

Agerque iis novis civibus adsignatus] *agerque his novis Cymber assignatus* Gaertn. *novis civibus assignatis* Port. V. ad cap. praec. §. 8. *novis civibus assignatur* Leid. 1.

§. 5. *Revocati quoque in urbem senatusconsulto a Vejis*] Aut *a Vejis* supervacaneum, aut *Vejos*, quod mox sequitur. Sed hoc requirit proxima oratio, aut aliquid loco ejus; illud abesse potest salvo sensu, et videtur esse Scholiastae. Quid enim desideres, sic si legatur? *Revocati quoque in urbem senatusconsulto, qui aedificandi Romae pigritia, occupatis ibi vacuis tectis, Vejos se contulerant.* J. FR. GRON. In hac oratione desidero, quod *ibi* demonstrat locum jam ante memo-

fuisse. Eo anno in civitatem accepti, qui Vejen- 4
tium Capenatiumque ac Faliscorum per ea bella
transfugerant ad Romanos, agerque iis novis ci-
vibus adsignatus. revocati quoque in urbem sena- 5
tusconsulto a Vejis, qui aedificandi Romae pigri-
tia, occupatis ibi vacuis tectis, Vejos se contule-

ratum, nec satis apte videtur referri ad sequens *Vejos se contulerant*. Si scriptum esset, *Vejos se, occupatis ibi vacuis tectis, contulerant*, nihil desiderarem. DUK. Locus non uno modo in scriptis exhibetur. *revocati quoque in urbem sunt a Vejis, qui* est in Lovel. 1. et in Voss. 1. contextu, pro quo in margine scriptum erat *revocati quoque, in urbem sunt civis, qui*, et ita praefert Leid. 2. *revocati quoque in urbem a Veis, qui* Fragm. Hav. a m. 1. *revocati quoque in urbem socii a Veis, qui* a m. 2. neque aliter Hearnii Oxon. L. 1. nisi quod legat *a Vejis*. *revocati quoque in urbem socii sunt a Vejis, qui* habent Lovel. 4. et Harlej. 2. *revocati quoque in urbem senatusconsulto cives, qui* Lovel. 2. *revocati quoque socii in urbem senatusconsulto a Vejis, qui* Gaertn. *revocati quoque socii sunt ab Veis in urbem, qui* Haverk. *revocati quoque socii in urbem sunt ab Vejis, qui* Portug. quo modo etiam Hearne in Oxon. C. invenit, nisi quod ex eo laudet *a Vejis*. quod et mihi obvium fuit in Lovel. 5. Vulgatum constanter superest in optimis Leid. 1. Harlej. 1. Rlock. Voss. 2. Lovel. 3. et Florent. nisi quod eorum primus servet *revocat*, pro *revocati*. Ex his constat, licet admodum varient scripti, tamen omnes servare *a Vejis*, praeter Voss. 1. a m. 2. Leid. 2. et Lovel. 2. reliquas autem plerasque varietates inde natas esse, quod indocti scribae non intellexerint notas *S. C.* vel *Se. Co.* quibus vox *senatusconsulto* scripta erat, et pro eo vel *sunt*, vel *socii* dederint, vel etiam utrumque, insuper ordinem vocabulorum pro arbitrio inmutantes. Saepissime autem in his notis reddendis eos obfendisse, infra videbimus ad 22, 10, 1. Quod autem Gronovius *τὰ a Vejis* salvo sensu abesse posse contendat, non satis caussae est, cur ex contextu ejiciantur, ut neque illud, quod mox *Vejos* sequatur. V. ad 1, 3, 9. Quin et si *a Vejis* deleatur, sequens *ibi* non habebit, quo referri possit, nisi ad proxime praecedens *Romae*, quod sensui adversatur. Si, his non obstantibus, *τὰ a Vejis* displiceant, mox in verbis sequentibus legam *occupatis sibi vacuis tectis*, vel, transpositis vocibus, *Vejos, occupatis ibi vacuis tectis, se contulerant*. Sed vulgatum, ut indicavi, praeferendum puto.

Aedificandi Romae pigritia, occupatis ibi vacuis tectis, Vejos se contulerant] *aedificandae Romae* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Gaertn. Ita supra dixit 5, 55, 2. *Promiscue urbs aedificari coepta*. etiam c. 53, 9. *Novam urbem tam brevi aedificarunt; nos aedificare incensam piget*. Alibi tamen simpliciter *aedificare*, pro aedes exstruere, obcurrit. Supra 2, 7, 6. *Aedificabat in summa Velia*. et mox §. 11. *In Velia aedificent, quibus melius, quam P. Valerio, creditur libertas*. 5, 55, 4. *Dum, omisso sui e-*

rant. et primo fremitus fuit adspernantium imperium: dies deinde praestituta capitalisque poena qui non remigrasset Romam, ex ferocibus universis singulos, metu suo quemque, obedientes fecit
6 Et Roma quum frequentia crescere, tum tota si

lienique discrimine, *in vacuo aedificant*. Deinde *occupati ibi vacuis tectis* Lovel. 4. *occupatis sibi vacuis tectis* Leid. 2. V. ad verba proxime praecedentia. Sed prima litera τοῦ *sibi* repetita esse potest ex praecedentis finali. V. ad 37, 29, 8. Id in eadem hac voce etiam infra fit hoc lib. c. 6, 10. quamvis tamen alibi *sibi* et *ibi* commutari soleant. V. ad 1, 55, 4. Alibi etiam *tibi*, pro *ibi*, datum est, quod praecedens vox litera *t* finiretur. V. supra ad 2, 35, 2. *occupati sibi vacuis* habent Lovel. 2. 3. et Gaertn. literis, quae olim continuo ordine scriptae fuerant, inperite in voces divisis. Denique *se contulere* idem Gaertn. *se contulerunt* Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Voss. 2.

Dies deinde praestituta, *capitalisque poena*, *qui non remigrasset Romam*] Vet. lib. *nisi remigrassent Romam*. placet. SIG. Placet Sigonio *nisi remigrassent*. Nobis alterum antiquius. Sic enim et 7, [12, 12.] *Gravemque edixerat poenam*, *si quis injussu in hostem pugnasset*. Lex apud declamatores: *Qui coetum et concursum fecerit*, *capital esto*. Nester 10, [20, 16.] *Quarum rerum non exstitit dominus*, *milli concessae*. 24, [38, 7.] *Cavete quisquam supersit*, *a quibus vis aut fraus timeri possit*. Nam defectus relativi mutationem illam in Sigonio genuit. Intelligis *in eum*, vel *in quemcumque*. J. FR. GRON. Ex codicibus nostris Sigonii vet. lib. favet Haverk. ex Hearnii Oxoniensibus solus C. *nisi remigrasset Romam* habet Lovel. 2. *qui nisi remigrasset Romam* Portug. *qui non remigrassent Romam* Leid. 2. et Lovel. 5. *non remigrasset Romam*, omisso τοῦ *qui*, Leid. 1. Sed recte Gronovius vulgatum defendit, et ellipsin pronominis *eum* locum corrumpendi ansam quibusdam scribis dedisse censet. De ea plura infra v. ad 23, 16, 4. Praeterea *dies deinde praestita* Haverk. errore librarii. Supra 3, 22, 4. *Postquam ad diem praestitutum venerunt socii*. 45, 11, 11. *Diemque praestituit, intra quam de conditionibus peractis responsum acciperet*. Florus 4, 1, 8. *Regnum sibi vaticinans*, *ad praestitutum a Catilina diem urbe tota viros*, *faces*, *tela disponit*. De similibus scribarum peccatis v. ad 10, 37, 2.

Ex ferocientibus universis singulos, *metu suo quemque*, *obedientes fecit*] Ita distinxi, ut locus clarior foret; quem non intellexere amanuenses, et ideo varie corruperunt. *universos singulos* etc. *obedientes fecit* est in Leid. 1. *metu suo quemquam obedientes fecit* in Portug. Ita et infra in eodem cod. peccatur hoc libro c. 13, 3. Contra alibi *quisque* pro *quisquam* a scribis datum est. V. supra ad 5, 29, 6. et infra ad 9, 38, 9. *metu suo qui quemque obedientes fecit*, male voce *qui* adscita, habet Haverk. [In contextu pro *ferocibus* videtur legendum esse *ferocientibus*, quomodo ipse Drakenb. legit ad 6, 13, 8.]

§. 6. *Et Roma quum frequentia crescere*, *tum tota simul exsurgere*] *Et tum Roma frequentia crescere*, *tum tota* Lovel. 2. *Et Roma tum*

mul exsurgere aedificiis, et republica inpensas adjuvante, et aedilibus velut publicum exigentibus opus, et ipsis privatis (admonebat enim desiderium usus) festinantibus ad effectum operis. intraque annum nova urbs stetit. Exitu anni comitia tribuno- 7

frequentia crescere, *cum tota* Leid. 2. et Lov. 1. *cum frequentia crescere, cum tota* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 3. et Haverk. V. infra hoc libro ad c. 23, 3. Vox *tota* abest ab Harlej. 2. Lovel. 5. et contextu Portug. in cujus tamen margine postea adscripta est. Deinde *assurgere* datum primo erat in Gaertn. sed inter versus emendatum est *exsurgere*, quod codices omnes servant.

Et republica inpensas adjuvante, et aedilibus] Utroque loco τὸ *et* omittitur in Haverk. qui idem mox etiam *admovebat* praefert, pro *admonebat*. V. ad 35, 35, 5. *ut*, pro *et*, ultimo loco est in Lovel. 5. passim obvio errore. Praeterea in verbis sequentibus *exercentibus opus*, pro *exigentibus*, Lovel. 4. [Veith.] Nihil mutandum. Ovid. Ep. 11. Her. 8.

Auctorisque oculis exigeretur opus.

Colum. 3, 13. *Huic operi exigendo quasi quamdam machinam commenti majores nostri regulam fabricaverunt*. Eo sensu *sarta tecta exigere* Cic. 1. in Verr. 50. et *ad perpendiculum columnas exigere* c. 51. In his *exigere* fere idem est, quod examinare. V. Gronov. ad Senec. Agam. 934. Insuper *intra quoque annum*, pro *intraque annum*, Lovel. 2. V. ad 5, 27, 1. [*intra annum* Veith.]

§. 7. *Comitia tribunorum militum consulari potestate habita. creati*] Parum fastidirem, sicubi reperirem in membranis: *Exitu anni comitiis tribunorum militum consulari potestate habitis, creati T. Quinctius Cincinnatus, Q. Servilius Fidenas quintum, L. Julius Julus, L. Aquilius Corvus, L. Lucretius Tricipitinus, Ser. Sulpicius Rufus, exercitum alterum in Aequos*. J. FR. GRON. Si ita uno ambitu cum Gronovio legas, *comitiis habitis* expones, dum comitia habentur. V. Cel. Jac. Gronov. ad Liv. 31, 7, 1. et Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 24, 1. Et ita locutus est Liv. 41, 28, 4. *Jam consularia comitia adpetebant; quibus magna contentione habitis propter multitudinem potentium, creati L. Postumius Albinus et M. Popillius Laenas*. 43, 8, 10. *Comitiis habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt*. Ita etiam *concilio habito* dixit 42, 38, 1. *Concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt*. Omnes tamen codices hoc loco vulgatum servant. Quare etiam nihil mutandum: nisi quis multis aliis locis Livium, qui ita loqui amavit, eadem ratione emendandum censeret. Talia sunt 3, 6, 1. *Comitia inde habita. Creati consules L. Aebutius, P. Servilius*. hoc lib. cap. seq. §. 7. *Hic demum tribunorum militum consulari potestate comitia habuit. L. Papirium, C. Cornelium* etc. *creat*. c. 30, 1. *Comitia inde habita tribunorum militum consulari potestate, quibus aequatus patriciorum plebejorumque numerus. Ex Patribus creati* etc. V. ut brevis sim, 26, 23, 1. 28, 38, 11. 29, 11, 10. 32, 7, 13. c. 27, 6. 33, 42, 6. 40, 45, 6. et alibi. Saepius Livium inter-

rum militum consulari potestate habita. creati T
Quinctius Cincinnatus, Q. Servilius Fidenas quin
tum, L. Julius Julus, L. Aquillius Corvus, L. Lu
8 cretius Tricipitinus, Ser. Sulpicius Rufus. Exerci
tum

cisis orationibus delectatum esse, supra vidimus ad 3, 22, 6. Mox *C. Quintius Cincinatus* Lovel. 2. *T. Quintus Cincinnatus* Leid. 2. Alibi contra praenomen *Quintus* saepe in nomen *Quinctius* abiit. V. ad 3, 1, 1. De orthographia cognominis v. supra ad 3, 12, 8.

Q. Servilius Fidenas, Q. Julius Tullus] Legendum *Q. Servilius Fidenas quintum, Q. Julius Tullus*. Errorem fecerunt *quintum* ac *Quintus*, ut identidem in codicibus alterum omissum fuerit. GLAR. Lege *L. Julius Julus* ex Diodoro [l. 15. p. 469.] SIG. *Q. Servilius Fidenas, Q.* vel *Quintus Julius Tullius* Voss. uterque, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. cum vetustis edd. *Q. Servilius Fidenas, Q. Julius Tullius* Gaertn. *Q. Servilius Fidenas, Quintus Julius Tullus* Lovel. 3. *Q. Servilius Fidenas, Quincius Julius*, cognomine omisso, Lovel. 5. *Q. Servilius Fidenas, Q. Julius*, cognomine itidem omisso, Portug. Lovel. 4. et Harlej. 2. *Q. Servilius Fidenas quinto, Quintius Julius Tullius* Haverk. *Q. Servilius Fidenas quintum, Julus Tullius* Fragm. Hav. *Servilius Fidenas quintum, Julius Tullius* Harlej. 1. *Q. Servilius Fidenas quintum, Julius Julus* Leid. 1. *Q. Servilius Fidenas quintum, Lucius Julius* sine cognomine Florent. *Q. Servilius Fidenas quintum, Julius Tullius* edidit Aldus. *Q. Servilius Fidenas quintum, Q. Julius Tullius* Cervic. et Ascens. anno 1530. *Q. Servilius Fidenas quintum, Julius Tullus* Froben. aliique usque ad Sigonium, qui emendavit, ut nunc vulgo editur. Ei autem adsentitur Pighius in Annal. ad ann. CCCLVI. p. 230. Et recte. Q. Servilius Fidenas enim quater tribunus consularis memoratur libro praec. V. c. 8. c. 14. c. 24. et c. 36. Julio autem potius *Lucii*, quam *Quinti*, praenomen dandum esse, non modo auctoritate Diodori evincitur, sed ex eo etiam confirmatur, quod *Quinti* praenomen in gente Julia circa hoc tempus non reperiatur, certe non in ejus familia Julorum. *Tullus* autem et *Julus*, quemadmodum etiam *Tullius* et *Julius*, ubique in Mstis ab indoctis librariis perperam commutata fuisse, supra dictum est ad 1, 30, 2.

L. Aquilius Corvus] Haec desunt in Hearnii Oxon. L. 1. Praenomen deficit in Portug. cognomen cum sequentis tribuni praenomine ac nomine gentili in Harlej. 2. *Acquilius* est in Gaertn. *T. L. Acquilius* in Lovel. 4. Scribendum autem est *L. Aquillius*, ut Sigonius edidit. V. quae notavit ad 2, 4, 1. Cui quum editores et eo loco et c. 7, 8. auscultaverint, ejusdem exemplum etiam alibi sequi debuerant. V. ad 2, 40, 14. *Cornelius*, pro *Corvus*, habet Lovel. 2.

L. Lucretius Tricipitinus, Ser. Sulpitius Rufus] Legendum *L. Lucretius Tricipitinus iterum*, et *Ser. Sulpitius Rufus iterum*. Fuere enim tribuni uterque anno CCCLIV. GLAR. *Sulpicius Rufus* ex vet. lib. et argenteis nummis. SIG. Et nomen et cognomen emendan-

tum alterum in Aequos, non ad bellum (victos namque se fatebantur) sed ab odio ad pervastandos fines, ne quid ad nova consilia relinquerent virium, duxere: alterum in agrum Tarquiniensem. Ibi op- 9
pida Etruscorum Cortuosa et Contenebra vi capta

dum esse, Sigonius indicat. Scribendum igitur *Sulpicius*, non *Sulpitius*; quod praeter nummos patet etiam ex marmoribus Capitolinis et scriptoribus Graecis, a quibus Σουλπίκιος, non Σουλπίτιος, exarari solet. Scribendum etiam *Rufus*, non *Ruffus*. Nam, teste Quinctil. 1. Instit. 4. *ex habitu corporis Ciceronis, Rufos, Longosque fecerunt*. Cognomen itaque *Rufus* ex colore ortum. unde colligi potest, *Ruffus* ex depravata priorum temporum orthographia inolevisse. V. Dausquej. Orthogr. parte 2. hac voce. Praeterea *Servilius*, pro *Servius*, habent Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. cum editis ante Frobenium, nisi quod Moguntini etiam recte *Servius* vulgarint. Saepissime librarii voces *Servius* et *Servilius* confuderunt. V. infra ad Epit. Liv. l. 72. Quod autem Glareanus utrique huic tribuno iterati honoris vocem addendam existimet, fecit invitis omnibus codd. quos sequor. Nam, non modo similia vocabula frequentissime a Livio omissa fuisse, supra dictum est ad 2, 16, 7. verum etiam ex illis, quae infra ad c. 18, 1. dicentur, patebit, Sulpicium Rufum ex verisimiliori sententia hoc anno tribunatum militarem non iterum, sed primum, adeptum fuisse.

§. 8. *Exercitum alterum in Aequos*] *exercitum in alterum in Aequos* Leid. 1. cujus librarius forte dare voluit *exercituum alterum*, ut est in Fragm. Hav. qua formâ *alter consulum* saepe obcurrit. V. infra ad 9, 32, 2. Id tamen ne probem, etiam ingratior sonus efficit. *exercitus alterum* Haverk. quod probari posset, ac dictum censeri, quemadmodum illud a Rhenano restitutum 29, 2, 5. *Cornua dextrum Ilergetes, laevum ignobiles tenebant Hispani populi*. ubi ante *cornu* edebatur. Quo minus tamen verum existimare audeam, illud obstat, quod nullus aliorum codicum hanc scripturam testimonio suo firmet.

Ab odio ad pervastandos fines] *ab odio non ad pervastandos* Fragm. Hav. *ab odio ad pervastandum fines* Voss. 2. V. ad 40, 49, 1. Paullo ante *ad bello*, pro *ad bellum*, praefert Lovel. 2.

Ne quid ad nova consilia relinquerent virium] Malim *relinqueretur*. TAN. FABER. Facile *relinquerēt*, sive *relinquerent*, et *relinquerēt*, sive *relinqueretur*, in Mstis commutari potuerunt. V. infra ad 38, 40, 1. Ut tamen hoc loco *relinqueretur* cum Fabro adversus omnes libros, vulgatae scripturae constanter adhaerentes, legamus, nullam video necessitatem. Mox *Tarquiniensem*, pro *Tarquiniensem*, Gaertn.

§. 9. *Ibi oppida Etruscorum Cortuosa et Contenebra*] *Cort Nossa* legendum ex fragmentis Originum Catonis et *Cort Enebra* ex iisdem. SIG. Immo non in Catonis veris ac genuinis, sed Annianis sive suppositiis fragmentis *Cort Nossae* et *Cort Enebrae* nomina obcur-

dirutaque. Ad Cortuosam nihil certaminis fuit. inproviso adorti, primo clamore atque inpetu cepe-
10 re: direptum oppidum atque incensum est. Contenebra paucos dies obpugnationem sustinuit; labor-

runt. Est autem hoc Scholion Sigonii ex numero illorum, quae post mortem ejus inserta sunt editioni anni 1592. In vulgatam scripturam conspirant omnes codices, nisi quod prius oppidum hic et mox *Corcusa* in Leid. 2. *Tortuosa* in Lovel. 2. et 5. posterius in verbis sequentibus *Contebra* vocetur in Leid. 2. et hoc loco in Lovel. 2. *Contenebrosa* in Lovel. 1. Eorum apud alios nullam mentionem reperiri, testantur Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 520. et Dempster. in Etrur. Reg. 4, 60. et 61. Prius illud *Cortanientam* vocari in edicto Desiderii regis Langobardorum, edicto a Sigonio 3. de regn. Ital. p. 85. suspicatur Ortelius in Thes. Geograph. v. *Cortuosa*. Deinde *Ubi oppida* Leid. 2. V. ad 27, 5, 2.

Vi capta dirutaque] Video Muretum e V. L. annotasse *direptaque*. Vix videtur alterutrum ferendum: et quum eventus istarum urbium tam plene infra describantur, sequor auctoritatem Rott. et Voss. 1. qui ultimum non agnoscunt. Nec iste Livii mos est. JAC. GRON. *vi capta direptaque* Haverk. et Hearnii Oxon. C. *Diripere* et *diruere* a scribis confundi, infra videbimus ad Epit. Liv. 79. *diruptaque* Leid. 1. Lovel. 1. 2. 5. Gaertn. Fragm. Hav. et ed. Parm. quae et ipsa vocabula passim commutantur in codicibus scriptis. V. ad 9, 45, 17. Ex ceteris codicibus nihil notatum video, ne in excerptis quidem ex Voss. 1. nisi quod *vi capta atque capta dirutaque* habeant Leid. 1. et Harlej. 1. At contra *dirutaque*, quod Cel. Jac. Gronovio suspectum est, exsulat a Florent. et edd. Mediol. annorum 1480. 1495. 1505. et Veneta anni 1498. quod etiam ab ed. Rom. principe abesse, testis est Cl. Hearne.

Inproviso adorti, primo clamore atque inpetu cepere] *improvisi* Portug. quod eadem forma dictum foret, qua supra 2, 35, 3. *Adeo infensa erat coorta plebs*. ubi alia exempla videri possunt. Quum tamen reliqui omnes, et inter eos etiam melioris notae, codd. vulgatum servent, id mutandum non existimo. *Inproviso* autem Livio frequentissimum est. Supra 2, 11, 4. *Intentus in occasionem multos simul et effusos inproviso adoriundi*. 3, 23, 1. *Arcem Tusculanam inprovisó nocte capiunt*. hoc lib. c. 33, 7. *Patentibus portis quum inproviso incidissent*. 7, 36, 12. *Quem incautum inproviso adortae*. 27, 28, 16. *Magis quia inproviso id fecerat, quam quod par viribus esset, anceps certamen erat*. c. 5, 8. *Inproviso in agrum Uticensem exscensionem fecit*. 36, 38, 1. *Nocte inproviso castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt*. 38, 30, 7. *Nocte adorsi vicum maritimum, nomine Lan, inproviso occupavere*. 44, 35, 11. *Si nocte inproviso valida manu adgressus necopinantes esset*. Et ita passim. *inproviso adortos* Florent. a m. 2. *inproviso adorsi clamore*, una voce omissa, Gaertn. *inproviso adorti postmodum clamore* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. nisi quod in posteriori insuper sit *improvisu*. Verum emphasis est in voce *primo*, ut inde probetur, ad Cortuosam nihil certaminis fuisse. Innuit enim Livius tam molliter hostes

que continuus, non die non nocte remissus, subegit eos. quum in sex partes divisus exercitus Romanus senis horis in orbem succederet proelio, oppidanos eosdem integro semper certamini pauci-

restitisse, ut, ne semel quidem repulsis Romanis, iterato clamore de integro eos invadere necesse non fuerit. Ita supra 1, 11, 2. *Fusi igitur primo inpetu et clamore hostes: oppidum captum.* hoc lib. c. 10, 4. *Completisque fossis scalae admotae, et clamore primo inpetuque oppidum capitur.* c. 29, 3. *Primo inpetu ac clamore dissipati ordines sunt.* 7, 37, 13. *Castra quum primo clamore atque inpetu cepisset.* 8, 16, 6. *Quum hostes ab superioris etiam certaminis memoria pavidos clamore atque inpetu primo fudisset.* Hinc facile victi *ne primum quidem clamorem atque inpetum sustinuisse* dicuntur 10, 41, 2. *Nec sustinuissent primum clamorem atque inpetum Romanorum, per aliquot jam annos vinci adsueti.* 25, 21, 8. *Ergo ne clamorem quidem atque inpetum primum eorum Romani sustinuere.* c. 41, 6. *Itaque haud magni certaminis fuit. Primus clamor atque inpetus rem decrevit.* Contra militum de victoria, licet non desperantium, attamen laborantium signum erat, si clamor renovaretur ac redintegraretur. V. supra ad 4, 37, 9. Praeterea, *primo clangore* in editione Campani esse, monet Gebhardus supra ad c. 2, 12. Saepe hac voces in Mssis commutari solent. V. Inl. N. Heinsium ad Nason. 3. Met. 706. ad 12. Met. 528. et Cel. Burm. ad Val. Flacc. 2, 389. Verum hoc loco non modo omnes codd. et reliqui excusi *clamore* defendunt, sed etiam stridulus hic sonus militibus pugnam incipientibus non convenit, quibus *clamorem* in locis supra laudatis Livius constanter tribuit. At *clangor* est avium. V. ad 5, 47, 4. vel lituorum, tubarum, similiumque instrumentorum, quorum usus est in castris ac proeliis. V. quae notavi ad Silii 5, 199. Et hoc sensu clamorem viris, clangorem tubis tribuit Virgil. 2. Aen. 313.

Exoritur clamorque virûm, clangorque tubarum.

Denique vox *inpetu*, quam servant alii, et cum *clamore* saepius supra junxit Livius, exsulat male ab Harlej. 2. At contra addita voce *primo clamore atque inpetu vi capere* praefert Voss. 1. a m. 1. Verum recte postea additis notis librarius eam perperam scriptam esse ostendit. Et videtur ex scholio marginali huc inrepsisse. Nam, *vi capere* et *inpetu capere* idem esse, vidimus ad cap. praec. §. 10. Paullo ante praepositio *Ad* male omissa erat in Harlej. 1. et Leid. 1.

Direptum oppidum atque incensum est] *diruptum* Fragm. Hav. *dirutum* Hearnii Oxon. N. in margine. V. modo ad hunc eumdem §. *direptum oppidum incensum est* Lovel. 4. a m. 1. *incensumque est* a m. 2. [Veith.]

§. 10. *Quum in sex partes divisus exercitus Romanus senis horis in orbem succederet*] *quum sex partes* Leid. 1. Sed praepositionem intercepit litera finalis vocis praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. Deinde *senis oris*, neglecta adspiratione, Leid. 1. et Gaertn. V. ad 5, 37, 2. *senioris* Florent. Tum *in urbem* Portug. V. supra ad 5, 19, 11. ubi etiam inlustratur locutio *in orbem*. Denique *succedit* Haverk. V. ad 2, 56, 7. Paullo ante *eos subegit*, trajectis vocibus, Lovel. 2.

tas fessos objiceret; cessere tandem, locusque in-
11 vadendi urbem Romanis datus est. Publicari prae-
dam tribunis placebat: sed imperium, quam consi-
lium, segnius fuit. dum cunctantur, jam militum
praeda erat; nec, nisi per invidiam, adimi poterat.
12 Eodem anno, ne privatis tantum operibus cresceret

Oppidanos certam integro semper certamini] *integros* Harlej. 1. Cujus erroris vel illa caussa est, quam supra dedimus hoc libro c. 3, 8. vel in fine hujus vocis repetita est litera initialis proximae. V. ad 28, 25, 2.

Cessere tandem, locusque invadendi urbem Romanis datus est] *cessere tamen* Voss. 1. a m. 1. et Lovel. 5. a m. 1. solito scribarum errore. V. infra ad 22, 2, 11. Tum *locus quem vadendi* Leid. 1. perperam in voces divisis literis, quod in hoc codice obvium est, et *τοῖς in* coalescentibus in *m*. V. ad 36, 6, 4. Deinde *invadendi urbes* Portug. a m. 1. quasi de utraque urbe, et non sola Contenebra sermo foret. Hinc *Romanus datus est* Portug. a m. 1. eodem iterum errore, de quo dictum est ad c. 3, 8. Voces *datus est* neglegenter omittuntur in Gaertn. *dátus est Romanis*, transposito ordine, editt. vett. ante Aldum, cui trajicienti, ut nunc editur, favent scripti.

§. 11. *Dum cunctantur, jam militum praeda erat*] *dum cunctatur* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. [Veith.] et Fragm. Hav. a m. 2. in quo *cunctatum* a m. 1. fuisse videtur, quasi inpersonale passivum foret. Verum licet *cuncto* Plautus dixerit in Casin. 4, 2, 13. idemque et aliis in usu fuisse, Nonium uno Attii ac gemino Ennii loco ostendere, Voss. observet 5. Gramm. 7. id tamen non seculi Liviani esse puto. Verius itaque est, librarios hos incidisse in codd. in quibus lineam, literae *n* notam, *τοῖς a* addere omissum est. Deinde *jam militum turba erat* Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Similes turbas in his vocibus confundendis frequenter librarios dedisse, observat Cel. Burmann. ad Rutilii Itin. 1, 613. *jam militum praeda erat in oppido* Gaertn. et Haverk. *jam militum turba erat in oppido* Harlej. 2. et Portug. Sed voces *in oppido* in melioribus codd. non adparent. Paullo ante *publicare praedam*, pro *publicari*, et in verbis sequentibus *nisi ante per invidiam*, addita secunda voce, praefert Haverk.

§. 12. *Capitolium quoque saxo quadrato substructum est*] Pall. pr. ac tert. *obstructum*. sec. *constructum*. Camp. *saxo quadrato subtractum est opus*. Omnes prave. Sola Andreae editio nihil hic peccat. GEBH. *Capitoliumque saxo* Portug. V. ad 5, 27, 1. vox *saxo* male deficit in Voss. 2. quam omnino sensus requirit. Deinde *constructum est* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *obstructum est* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. [Veith.] *sobstructum est* Harlej. 1. *saxo quadratos obstructum est* Leid. 1. unde origo erroris librariorum detegi potest. Verum est *substructum*. Intelligitur enim murus, ex lapide quadrato factus, circa radicem montis Capitolini ejusque partes inferiores, qui prohiberet, ne terra

urbs, Capitolium quoque saxo quadrato subſtructum est: opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum.

V. Jam et tribuni plebis, civitate aedificando occupata, conciones suas frequentare legibus agrariis conabantur, oſtentabatur in spem Pomptinus ager, tum 1 2

delaberetur. Plin. 36, 15. *Tunc sunt aggeris vaſtum spatium et subſtructiones insanas Capitolii mirabantur.* V. Balbi Lexicon Vitruv. in v. *Subſtructio*, et Beroaldi Annotat. in Colum. eadem voce. In fine capitis *opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendae* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad c. 3, 8.

§. 1. *Civitate aedificando occupata, conciones suas frequentare*] *civitatem aedificando occupati* Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. [Veith.] *civitatē aedificando occupata* Portug. et Fragm. Hav. *civitate aedificando occupato* Leid. 2. V. supra hoc libro ad c. 3, 8. Tum *conditiones suas* Leid. 1. a m. 1. V. supra ad 4, 12, 7. *contentiones suas* pro varia lectione margo obſert Voſſ. 1. Sed solent hae voces in scriptis confundi. V. supra ad 4, 6, 4.

§. 2. *Oſtentabatur in spem Pomptinus ager*] In his verbis non video aliam sententiam, quam plebi a tribunis spes fiebat dividendi agri Pomptini. Sed offendit me genus loquendi. *Oſtendere* et *oſtentare spem alicujus rei*, pro *spem facere*, ubique legitur: *oſtendere* et *oſtentare rem aliquam in spem* an ea significatione usquam inveniatur, mihi incognitum eſt. Interim, dum hoc didicero, licebit, opinor, conjecturam in medium adferre, pro *in spem* legi poſſe *in speciem*, hoc sensu: Tribuni plebi spem faciebant agri Pomptini dividendi, et honeſta hac specie conciones suas frequentiores reddendi utebantur, quod prae se ferebant, se de commodis plebis acturos. *Oſtendere* et *oſtentare* saepe idem eſſe, quod promittere, spem facere, nemo ignorat. Cicero 9. ad famil. ep. 8. *Munus flagitare, quamvis quis oſtenderit, ne populus quidem solet.* Salluſt. Jug. 66. *Praedam benigne oſtentat.* Et sic omnes alii. *spes* et *species* autem etiam alibi commutantur. V. Langium et Fabritium ad Cic. 2. de Offic. 3. DUK. Praepositionem *in* non agnoscunt Leid. 1. et Harlej. 1. *oſtendebatur saepe Promptinus ager* Lovel. 2. *oſtendebatur in spem Pontinus ager* Lovel. 4. *oſtendere* et *oſtentare* in Mſtis commutari, videbimus infra ad 28, 3, 11. *oſtentabatur autem protinus ager in spem* Harlej. 2. *oſtentabatur autem Pontinius ager in spem* Portug. et Haverk. *oſtentabatur autem in spem Pomptinus ager* Gaertn. Verum τὸ *autem*, quod in nullo meliorum codicum adparet, est ex illis particulis, quibus interpolatores orationem Livianam, suo arbitrio hiantem, paſſim fulcire ac connectere conati sunt. V. infra ad Liv. 21, 40, 11. *Promptinus ager* Florent. a m. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *Pomtinus ager* Leid. 2. *Pontinus ager* Lovel. 2. *Pontinius ager* Voſſ. 1. et Lovel. 5. Sed, *Pomptinus* veriorem orthographiam eſſe, supra dictum est ad 2, 34, 4.

Tum primum, post accisas a Camillo Volscorum res, possessionis

primum, post accisas a Camillo Volscorum res, pos-
3 sessionis haud ambiguae. Criminabantur, *multo eum infestiorem agrum ab nobilitate esse, quam a Volscis fuerit; ab illis enim tantum, quoad vires et arma habue-*

haud ambiguae] *occisas res* Lovel. 2. 3. Leid. 1., et Voss. 2. cum edd. vett. Rom. anni 1472. et Parm. *decisas* Fragm. Hav. *ascisas* Leid. 2. et Lovel. 1. *abscisas* Voss. 1. in marg. Lovel. 5. et Portug. a m. 1. *abscissas* Harlej. 2. Lovel. 4. et Haverk. Sed vulgatum, quod ex meis superest in contextu Leid. 1. in Harlej. 1. in Gaertn. et in Portug. a m. 2. genuinum ac vere Livianum est; quem ita loqui solitum fuisse, patet ex illis, quae notata sunt supra ad 3, 10, 8. Deinde praepositio *a* deficit in Leid. 2. quam reliqui servant. Tum *possessiones haud ambiguae* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Gaertn. et Portug. quasi per adpositionem diceretur *ager Pomptinus possessiones haud ambiguae*. Sed ita Livius potius dixisset *possessio haud ambigua*. Corruptius *possessiones ad ambiguae* ostentant Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. Sed, *ad* non raro pro *aut* vel *haud* in nonnullis codd. exarari, monuit Inl. N. Heins. ad Ovid. 3. Fast. 238. Praeterea *tunc primum* edd. principes, pro quo Aldus, consentientibus scriptis, dedit *tum primum*. V. supra ad 2, 12, 15.

§. 3. *Multo eum infestiorem agrum ab nobilitate esse, quam a Volscis fuerit*] *multum eum inferiorem agrum* Lovel. 4. *etm*, id est *enim*, pro *eum*, Lovel. 2. *inferiorem* etiam Lovel. 5. a m. 1. Deinde utroque loco praepositionem omisit Haverk. Sueton. in Aug. 8. *Per infestas hostibus vias, paucissimis comitibus, naufragio etiam facto, subsecutus*. Et ita Cl. Cortius docuit capiendum illud Sallust. Catil. 15. *Animus inpurus, diis hominibusque infestus, neque vigiliis, neque quietibus sedari poterat*. Nihil tamen hic muto, quum reliqui omnes vulgatum servent, (nisi quod *a nobilitate* dederint scribae Lovel. 3. 4. Voss. 2. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav.) et alibi Livius ita locutus sit, ut 10, 46, 9. *Exercitum in agrum Vescinum, quia regio ea infesta ab Samnitibus erat, hibernatum duxit*. In uno Florent. τὸ *a* secundo loco deerat, sed, Livium praepositionem in similibus locutionibus repetere solitum fuisse, supra vidimus ad 4, 58, 4. Deinde *fuit* Lovel. 5. V. ad 40, 14, 11. Obliqua oratio hoc loco vulgatum exigit.

Ab illis enim etc. *incursiones eo factas*] *ab aliis enim* Klock. Sed solent voces *alii* et *illi* in libris scriptis confundi. V. ad 23, 7, 3. *ab illis* reliqui scripti tuentur praeter unum Haverk. in quo est *ab his*. Et ita vir doctus in margine ed. Curionis legendum conjecit. Forte hujus lectionis auctor credidisse videtur, *ab illis* ad proximum *Volscis* referri non posse. Verum, quum mox *nobiles* nominatim memorentur, per vocem *illis* non alios, quam Volscos, intelligi posse, satis adparet. Tum *et incursiones* Leid. 2. et Lovel. 1. Denique particula *eo* deest in editt. antiquioribus, quam addidit Aldus, et praeferunt omnes Msti mei.

§. 4. *Nobiles homines in possessionem agri publici grassari*] *in possessione* Lovel. 5. *inter possessiones* Lovel. 4. *inter possessionem* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk.

runt, incursiones eo factas. nobiles homines in possessio- 4
nem agri publici grassari: nec, nisi, antequam omnia praecipiant, divisus sit, locum ibi plebi fore Haud 5
magno opere plebem moverant, et infrequentem in

et Fragm. Hav. quod exponi potest, interea dum possidetur; quo sensu ὁ κάνν Gronovius *inter fluctuantem aciem*, pro *in fluctuantem*, scribendum conjicit, idque exponit, interea dum fluctuat utrimque acies. Potius tamen est, ut vulgatum verius existimetur. Passim enim *in* et *int'*, sive *inter*, in Mstis confundi solent. V. infra ad 38, 57, 6. *grassari in possessionem*, ut *grassari in te* supra 2, 12, 15. *Trecenti conjuravimus principes juventutis Romanae, ut in te hac via grassaremur.* Justin. 2, 12. *Quoniam ferro in homines non poterat, in aedificia igne grassatur.* 16, 4. *Neque se adfuturum amplius grassanti in populum senatui. Τὸ adversus* huic verbo junxit 1, 9. *Cum contemtu religionis grassatus etiam adversus Deos fuerat.* et Sueton. in Calig. 34. *Nec minore livore ac malignitate, quam superbia saevitiaque, pene adversus omnis aevi homines grassatus est.* Tum *possessionem criminabantur agri*, inserta media voce, Harlej. 2. et Haverk. Sed illa ex superioribus male repetita est. Deinde *crassari* habet Klock. de qua ratione scribendi v. supra ad 2, 12, 15. Similiter se etiam in Mstis suis Justini invenisse monuit Bongars. ad locum Justini posteriorem in variar. lect. libello. Perperam ea vox omittitur in Portug.

Nec, nisi, antequam omnia praeripiant, divisus sit, locum ibi plebi fore] Et hic scribendum *praecipiant*, id est, prius capiant. De quo verbo supra quoque semel atque iterum admonuimus. RHEN. Legendum *praecipiant*, ut referunt Palatt. omnes Msti, et Campani editio. V. hoc verbum saepius restitutum Nasoni, Fabio, aliisque in Juvenilibus nostris 1, 1. Infra c. 26. *Non praecipiam gratiam publici beneficii.* GEBH. Vulgata ante Rhenanum lectio in nullo apud me cod. superest, nisi in uno Klock. *praecipitant* exhibet Harlej. 1. Sed quum orationem obliquam subjunctivum requirere viderent librarii, pro eo dederunt *praecipitarent* in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *praecipiant* praeferunt Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque aliter in Oxoniensibus suis invenisse videtur Hearne, qui ita edens, ac monens, in ed. Rom. principe *praeripiant* esse, et in margine cod. sui N. *praeoccuparent* adscriptum legi, quod *τοῦ praeciperent* glossema atque interpretatio est, tamen reliquorum codicum nullam mentionem fecit. Se etiam *praecipiant* in antiquo codice scriptum reperisse, testatur Pierius ad Maronis 10. Aen. 277. *percipiant* habet Haverk. [Veith.] De quo errore v. ad Liv. 38, 20, 1. De verbo *praecipere* infra v. ad 22, 41, 9. Praeterea *divisuri sint* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *divisuri sunt* Gaertn. Tum *locum ubi*, pro *ibi*, idem Gaertn. V. infra ad 27, 5, 2. Tandem *plebei fore* Lovel. 1.

§. 5. *Haud magnopere plebem moverant*] Gebhardus supra monuit ad 4, 3, 2. duos Palatinos codd. meliores praeferre *magno opere*, quae eadem lectio mihi quoque obvia fuit in Leid. 1. Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Haverk. quorum fide ita etiam edi curavi. Plura de eo infra vi-

foro propter aedificandi curam, et eodem exhaustam inpensis, eoque agri inmemorem, ad quem
6 instruendum vires non essent. In civitate plena religionum, tum etiam ab recenti clade superstitiosis principibus, ut renovarentur auspicia, res ad inter-

deri possunt ad 28, 18, 4. Praeterea *plebem moverat*, pro *moverāt*, dederunt librarii Voss. 1. et Leid. 2. *moveunt* Florent. a m. 1. pro quo, erasa litera *u*, deinde datum est *movent*. Mox *infrequentem in forum*, pro *in foro*, Lovel. 1. et Leid. 2.

Et eamdem exhaustam inpensis, eoque agri inmemorem] Hic forte miraris aliquid desiderari. Itaque scito sermonem elegantissimum Livii vitiatum esse. Reponendum juxta fidem archetypi Borbetomagensis *et eodem exhaustam impensis*. *eodem* subauditur *aedificando*. Nam praecedit *aedificandi curam*. Id quod non vidit is, qui locum depravavit. Porro non est tam inops verborum Livius, ut amphibologiam committat, cum dubium sit, quid accusativus *eamdem* referat, *plebemne*, an *curam*. RHEN. Recte *eodem* Rhenanus revocavit; idque non modo servant codices scripti, nisi quod *et eo exhaustum* in suo Klockius repererit; verum etiam edd. principes. Primus Ascensius anno 1513. et 1516. sive pro varia lectione, sive pro emendatione, in margine ostentavit *et eandem*, quod postea in contextum receperunt Moguntini. Eorum autem exemplum inde secuti sunt Colon. anno 1525. Cervicorn. Ascens. anno 1530. et Froben. in pr. edit. qui quadriennio post, Livium cum annotationibus Rhenani et Gelenii typis describens. etiam Rhenani emendationem in contextum admisit. Praeterea *impensis exhaustam* Voss. 2. et Lovel. 3. *exhausta impensis* Fragm. Hav. *exhaustum impensis* Leid. 2. Insuper *eo quod agri immemorem* Fragm. Hav. cujus librarius non satis diligenter distinxit varios ductus, quibus voces *que* et *quod* in Mstis exarari solent. V. supra ad 2, 41, 8. *eoque agro immemorem* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Paullo post *atque instruendum*, pro *ad quem instruendum*, Florent.

§. 6. *Tum etiam ab recenti clade superstitiosis principibus, ut renovarentur auspicia*] *tunc etiam* Leid. 2. Lovel. 1. 5. et primae edd. ante Aldum, cui *tum etiam* edenti consentiunt reliqui scripti. Deinde *a recenti clade* Gaertn. Tum *superstitiosis c'mibus*, sive *criminibus*, Leid. 2. et Lovel. 1. *superstitiosis princibus* Harlej. 1. quomodo in alio cod. etiam supra peccatum erat 3, 4, 5. Insuper *renovarentur auspicio* Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. Male. V. supra ad 5, 52, 9. Mox *redit*, pro *rediit*, Florent. V. ad 36, 35, 2.

Interreges deinceps M. Manlius Capitolinus] *interreges deinde* Gaertn. Male. Infra 7, 17, 11. *Interreges deinceps Q. Servilius Ahala, M. Fabius. Cn. Manlius*, etc. Et similiter etiam supra 5, 17, 4. *Interreges tres deinceps fuere, L. Valerius, Q. Servilius Fidenas, M. Furius Camillus*. Ubi similiter variatur. V. quae ad eum locum notavi. Praeterea *M. Maulius* Harlej. 2. *M. Mallius* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *M. Manilius*

regnum rediit. interreges deinceps M. Manlius Capitolinus, Ser. Sulpicius Camerinus, L. Valerius Potitus. Hic demum tribunorum militum consulari 7
poteſtate comitia habuit. L. Papirium, C. Cornelium, C. Sergium, L. Aemilium iterum, L. Menenium,

Lovel. 4. et Haverk. V. ad 34, 53, 2.

Ser. Sulpicius Camerinus] Pronomine et nomine carent Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *serunt. Sulpicius* habet Fragm. Hav. *Servilius Sulpicius* Lovel. 4. Portug. et Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 71. Deinde *Camotinus* Leid. 2.

L. Valerius Potitus] *Putitus* Florent. Lovel. 3. Leid. 1. et Harlej. 1. *Ponticus* Portug. *Potitius* Haverk. et Fragm. Hav. *Ponticius* Harlej. 2.

§. 7. *L. Papirium, Cn. Sergium, L. Aemilium iterum, L. Licinium, M. Menenium, L. Valerium Publicolam tertium creat. hi ex interregno*] Hoc loco *Cn. Sergius* legitur. Poſtea vero anno CCCLXXV. [hoc lib. c. 27, 2.] *Cajus*, ubi *tertium* dicitur tribunus militum consulari poteſtate. Nec tamen, ubi iterum fuerit, uspiam invenio: ut plane suspicer, anno CCCLXX. [hoc lib. c. 11, 1.] omissum ejus nomen. Nam post Camillum v. tribunum militum perpetuo sex fuere tribuni militum consulari poteſtate. GLAR. Ita prope etiam veteres libri. praeterquam quod, pro *L. Licinium, M. Menenium*, habent *Licinium Menenium*. Nam quum animadvertiſſent quidam, non nisi quinque tribunos militum memorari, *Licinium Menenumque* duos fecerunt. quam inconsulte autem id egerint, unus Diodorus oſtendere potest, apud quem hujus anni tribuni his nominibus eduntur [l. 15. p. 469.] *Λεύκιος Παπίριος, Γάϊος Κορνήλιος, Λεύκιος Μενήνιος, Γάϊος Σερουίλιος, Οὐαλέριος Ἄυλος, Κόϊντος Φάβιος.* Ita, pro *Cn. Sergio*, eſt *C. Servilius*; pro *L. Aemilio, Q. Fabius*. Additur poſtremo sextus tribunus, vitio librariorum apud Livium omissus, *C. Cornelius*. Erroris causam praebuit librariis, quod, cum scripturi eſſent *C. Cornelius, C. Sergius, C. Sergium* tantum scripserunt, alterum reliquerunt. Puto autem legendum eſſe, *C. Sergius*. Nam Livius poſt [c. 27, 2.] etiam *C. Sergium III.* tribunum edit. Non ergo *Licinius Menenius*, sed *L. Menenius* legendum, ut Diodorus ait. Nam praenomen huic quaerimus: *Licinius* autem generis nomen est. SIG. Rott. Voſſ. 1. Flor. *creati. hi.* Forte, *L. Papirius, C. Cornelius, C. Sergius, L. Aemilius iterum, L. Menenius, L. Valerius Poplicola tertium creati, ex interregno* etc. J. FR. GRON. Secundi tribuni *C. Cornelii* nomen deest in omnibus meis scriptis; quod ex Diodoro revocandum eſſe cenſuit etiam Pighius in Annal. ad ann. CCCLXVII. p. 231. Deinde Sergio praenomen *Cn.* tribuitur in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 1. 3. et Harlej. 1. *Gn.* in Leid. 2. et Fragm. Hav. Idem in exemplari suo inveniſſe videtur scriba Lov. 2. qui tamen aberrans dedit *cũ*. Hearne etiam teſtatur, *Gn.* vel *Cn.* eſſe in Oxon. C. aliisque, qui ex cod. N. laudat praenomen *M.* quod etiam obferunt Voſſ. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Sed recte Glareanus et Sigonius *Caji* praenomen ei fuiſſe docuerunt.

L. Valerium Publicolam tertium creat. hi ex inter-
8 regno magistratum occepere. Eo anno aedes Martis
Gallico bello vota, dedicata est a T. Quinctio duum.

Tum *L. Aemilium iterum*, *L. Menenium* omittit Harlej. 1. Pro *L. Menenium*, *Lucinium* habet Voss. 1. *Licinium* Leid. 2. et Lovel. 1. *Licinium Menenium* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. N. C. atque Excerpta Pithoei. *Lucinium Menenium* Lovel. 2. V. ad 6, 27, 2. Hinc *Publicolam*, non *Poplicolam*, Flor. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. *Publicoiam* Harlej. 1. V. ad 2, 8, 1. Insuper *Ceftium creat. ii* Lov. 3. *tertio*, vel *tertium*, *dixit. Creati hi*, vel *hii*, *ex interregno* Harl. 2. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. C. et L. 2. [Veith.] *tertio dixit. Creari hi ex interregno* Haverk. *tertium creati. Hi ex interregno* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Totus vero locus in eodem Fragm. Hav. a m. 2. ita concipitur: *L. Papirius*, *Cn. Sergius*, *L. Aemilius iterum*, *Licinius Menenius*, *L. Valerius Publicola tertium creati. hii ex interregno. creati*, pro *creat*, etiam Lovel. 1. *creata* Florent. Hinc Gronovii conjectura plurimum firmatur; quam etiam veram esse existimo, licet in contextum recipere nondum audeam.

Ex interregno magistratum occepere [*eccepere* Florent. *accepere* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. ac C. [Veith.] quod et perperam codd. suos hoc loco praeferre, monuit Gebhardus ad Liv. 1, 7, 6. Sed vulgatum servant recte plerique codd. optimi. Neque aliter habent editi, nisi quod Veneti anno 1498. dederint *occipere*. V. de hoc verbo supra ad 5, 9, 1.

§. 8. *Eo anno aedes Martis*, *Gallico bello vota*, *dedicata est a T. Quinctio*] *Eodem anno* Lov. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Et ita editum exstitit ante Aldum, qui *Eo*, consentientibus reliquis manu exaratis, substituit. V. infra ad 10, 10, 6. Insuper *aedis Martis* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. Klock. et Haverk. a m. 1. Plura v. ad 4, 25, 3. Denique *ab T. Quintio* Haverk. *a L. Quintio* Lovel. 2. Mox *faciendis*, pro *faciundis*, Voss. ambo, Leid. ambo, Flor. Lovel. quinque, Haverk. Fragm. Hav. et Gaertn. V. ad 26, 36, 11.

Stellatina, *Pomentina*, *Sabbatina*, *Narniensis*] Est in altero codice *Tromentina*. RHEN. Annius Viterbiensis, homo Hetruscus, legendum putat *Tromentina*, pro *Pomentina*, et *Arniensis*, pro *Narniensis*. qua de re quidam posterius nomen mutarunt: at in priore neminem vidi motum, ut variaret; neque enim firmis pugnat rationibus. GLAR. *Tromentina*, *Sabatina*, ex vet. lib. ut ante dixi. SIG. *Tromentina* Pall. duo meliores. secundus vero *Nomantina*. Camp. *Nomentina*. GEBH. Trium priorum tribuum nomina omittuntur in Haverk. De primae nomine inter omnes codd. convenit, nisi quod perperam *Stalatina* vocetur in Lovel. 5. secunda *Romentina*, omissa prima litera, vocatur in Florent. unde Salvinius, qui hunc cod. contulit, *Pometina* legendum conjecit. *Nomantina* est in Harlej. 2. et Portug. [*Nomentana* Veith.] *Momentina* in Lovel. 4. *Tormentina* in Lovel. 2 et Fragm. Hav. *Trementina* in Lovel. 5. et Har-

niro sacris faciundis. Tribus quatuor ex novis civibus additae, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Arniensis: eaeque viginti quinque tribuum numerum explevere.

lej. 1. Reliqui *Tromentina* legunt, nisi quod juncta duplici scriptura *Tronomantina* habeat Gaertn. Editionum, quas vidi, antiquissimae dederunt *Tromentina*, pro quo *Tormentina* substituit Parm. *Promentina* Mediol. anni 1480. et Tarvis. utraque. Veneta deinde anni 1495. dedit *Pometina*. *Tromentina* revocarunt. Mediol. ejusdem anni, et aliae. Ascensius anno 1513. *Pomentina*, Frobenius anno 1535. *Pomatina*. Ex quo patet, non omnes editiones consuluisse Glarean. quum neminem notum crederet, ut *Tromentina* ederet. *Tromentina* autem veram lectionem esse, supra vidimus ad Epit. Liv. 6. Omnino enim erravit Doct. Phil. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 550. qui legebat *Pomptina*, eamque dictam existimabat ab agro Pomptino, qui extra Etruriam in Volscis situs fuit. Quamvis enim tribuni, ut conciones suas legibus agrariis frequentarent, plebi in spem ostentasse dicantur Pomptinum agrum, tum primum, post accisas a Camillo Volscorum res, possessionis haud ambiguae, nondum tamen inter cives erat divisus, sed demum id fit infra hoc lib. c. 21, 4. et ex eo dicta tribus prioribus addita refertur infra 7, 15, 11. Quin et, quum in novas has quatuor tribus relati dicantur, qui Vejentium, Capenatium ac Faliscorum, qui omnes Etrusci fuerunt, ad Romanos transfugerant, ut mox latius videbimus, ac tribus reliquis tribubus propterea nomina Etrusca inposita fuerint, cur, quaeso, uni huic nomen Volscum datum foret, ex qua tamen gente nulli in civitatem accepti narrantur? Tertia tribus dicitur *Sabatrina* in Lovel. 3. *Sabratrina* in Voss. 2. *Suabatina* in Gaertn. *Sabbatina* in Leid. 2. Lov. 1. et Fragm. Hav. [Veith.] *Sabantina* in Portug. Sed recte *Sabatina* emendavit Sigonius, consentientibus optimis scriptis. V. etiam ad Epit. Liv. l. l. Ceterum primae edd. trajectis contra auctoritatem codicum vocibus, hujus tribus nomen praecedenti praeponunt. Quare recte ordinem illum Aldus mutavit. Ultima tandem vocatur *Thamensis* in Gaertn. *Narmensis* in Harlej. 2. *Narmensis* in Haverk. *Narniensis* in Portug. et Lov. 4. ac 5. [Veith.] *Arriensis* in Fragm. Hav. *Arinensis* in Voss. 1. et Lovel. 1. *Arniensis* in Florent. Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Klock. et Hearnii Oxon. B. atque L. 2. Similiter est in edd. vetustissimis, nisi quod in Rom. anni 1472. invenerim *Armensis*. Postea Veneti anno 1495. dederunt *Narniensis*. Eos autem praeeuntes secuti sunt Ascensius quatuor editionibus, Mogunt. Cervic. et Paris. 1529. Sed, quum proximi priorem lectionem *Arniensis* revocassent, Sigonius iterum in prima edit. Scholiorum *Narniensis* ex vet. lib. legendum esse monuit, eamque lectionem in contextum recepit, et in seqq. edd. retinuit, quamvis ibi partem illam hujus Scholii, ubi de ea lectione agebat, omiserit, immo etiam sententiam plane mutaverit, ut constat ex ejus 1. de Antiq. jur. Civ. Rom. 3. p. 13. ubi *Arniensis* tribus nomen ab nomine *Arni* fluminis Etruriae deduxit. Editores deinde post Sigonium *Arniensis* retinuerunt usque ad Gronov. qui iterum *Narniensis* admisit, idque defendit infra ad Liv. 29, 37, 10. Grono-

1 VI. De agro Pomptino ab L. Sicinio tribun

vii autem lectionem recentiores editores servarunt; Doujatius etiam ad hunc locum illam alteri praetulit hoc argumento, quod *Narnia* propior est in Umbria citeriore ad fines Sabinorum. Sed Antecessorum Parisiensium primicerium scire oportuerat, Narniam, cui fluvius Nar nomen dedit, hoc tempore adhuc *Nequinum* adpellatam esse, et fere nonaginta demum annis postea *Narniae* nomen accepisse, quum eo colonia deduceretur. Ita ultro vidisset, tribum Romanam inde hoc tempore vocari non potuisse. Quamvis autem Doujatius hanc lectionem alteri praeferat, attamen eam non probavit, sed *Axiensis* scribendum conjecit ab Axia, oppido agri Tarquiniensis, superioribus vicino. De oppido hoc *Axia* v. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 521. Verum quis umquam *tribus Axiensis* meminit? Infinita supersunt marmora, quae tribuum Romanarum memoriam nobis conservarunt; at in nullo eorum *Axiensis* obcurrit. Merito igitur Utopiae potius, quam populi Romani, tribum fuisse puto, in qua numquam nascituri censeri poterunt. Contra *Arniensis* veram scripturam esse arbitror, eamque in contextum recepi. In marmoribus enim antiquis saepissime memoratur *tribus AR.* vel *ARN.* vel *ARNIEN.* vel *ARNIENSIS*, et in paucis etiam *ARNENSIS*, sed numquam *NARNIENSIS*, vel *AXIENSIS*. V. indicem corporis Gruteriani c. 12. et adde Manutium ad Cic. 8. ad Famil. Epist. 8. Sententiae Sigonii, *Arniensem* ab Arno Etruriae fluvio dictam esse, adversatur Ph. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 550. cujus haec sunt verba. „*AR*„*NIENSIS tribus* utrum ex E„*truria*, an alia circa Urbem regione deducta fuerit, nemin„umquam satis constabit; quan„do nulla ejus praeterea exsta„mentio: et parum certum, in„corruptum id esse vocabulum„Qui ab *Arno* fluvio deducunt„parum attente Livii historia„legisse videntur. quidpe null„ad ea tempora Romanis ad Ar„num usque prolata fuere arma„nullum imperium." Haec ille Sed in verbis his bis terve graviter obfendit. Primo enim miror, Cluverium scribere potuisse, nullam hujus tribus mentionem exstare, praeterquam hoc Livii locò; quum non modo ejus meminerit Livius 29, 37, 10. verum etiam, ne de lapidibus literatis dicam, Sigon. de Antiq. Jur. Civ. Rom. l. 1. aliique docuerint, eam etiam memorari apud Cic. in Orat. 2. Agrar. 29. *A Suburana usque ad Arniensem nomina vestra proponat.* ad quem locum consulendi sunt eruditi commentatores. Deinde dubitare non debuerat, utrum haec tribus ex Etruria, an alia circa Urbem regione deducta fuerit. Livius enim hic expressis verbis docet, quatuor illas tribus *ex novis civibus additas* esse: cap. autem praecedenti monet, per novos cives intelligendos esse, *qui Vejentium, Capenatiumque ac Faliscorum per ea bella transfugerant ad Romanos, et in civitatem accepti* erant. Vejentes autem Capenatesque et Faliscos fuisse Etruscos notissimum est. Denique sententiae Sigonii, nomen ab Arno flumine deducentis, non obstat, quod nulla ad ea tempora Romanis ad Arnum usque prolata fuerint arma, nullum imperium. Livius enim novas tribus additas esse dicit non ex illis, qui bello victi ac subacti erant, sed ex Vejentibus, Capenatibus ac Faliscis, qui *transfugerant ad*

plebis actum ad frequentiorem jam populum, mo-

Romanos. Licet autem Vejentes, Capenates ac Falisci longo satis terrarum tractu ab Arno remoti fuerint, potuerunt tamen unam tribuum, in quas relati erant a Romanis, ex nomine Arni, celebris in patria antiqua Etruria fluminis, adpellasse. Potuerunt etiam illis admixti fuisse Clusini Arno propiores, quorum occasione bellum cum Gallis erat susceptum, et quos agrum latius possedisse, quam coluisse, supra dixerant Galli 5, 36, 3. Haec itaque Sigonii etymologia verisimilis videbitur, donec verisimilior alia aliunde ostendatur. Ceterum tribuum *Tromentinae*, sive, ut vocavit, *Trometinae* et *Arniensis* nomina adseruit Annius Viterbiensis in commentario ad suppositi tii Q. Fabii Pictor. l. 2. de aureo seculo, non longe a fine.

Eaeque triginta quinque tribuum numerum explevere] Hic numerus mihi suspectus de 35. tribubus, denario: quippe tempore Coriolani 21. erant tribus, auctore Dionysio Halic. [l. 7. p. 469.] hoc autem loco quatuor additae efficiunt numerum 25. Neque ullas hactenus tribus additas memini. Cum autem tempore Livii tribuum numerus erat 35. ut ex l. 1, [43, 12.] patet in Ser. Tullio, quatuor autem ultimis hujus decados libris binae additae inveniantur, praeter quatuor urbanas, a Q. Fabio Maximo (qui id cognominis ea de caussa habere meruit) 9, [46, 14.] adjectas, quomodo hic legemus *XXXV.*? Errorem errori accumulavit, ut puto, locus ille l. 2, [21, 7.] anno ab Urbe condita CCLIX. ubi *XXXI. tribus*, pro *XXI.* leguntur factae: quod ibidem annotavimus. quamquam *tribus* nomen late patet, ut vel apud Dionysium liquet in Ser. Tullio. GLAR. Lege *viginti quinque*, ex vet. lib. ut ante. SIG. Videntur haec verba adjecta esse ab aliquo, qui non animadvertit infra 7, [15, 11.] a Livio scribi duas adjectas esse tribus, item totidem 8, [17, 11.] item duas 9, [20, 6.] et duas praeterea alias 10, [9, 14.] quae hac ratione numerum efficerent tribuum, non 35. sed 43. V. quae notavimus ad 1, [43, 12.] URSIN. *viginti quinque*, non *triginta quinque*, legunt omnes, quos consului, codices scripti: quod idem etiam de Mstis Oxoniensibus Cl. Hearne testatur. V. Sigonium aliosque supra ad 2, 21, 7. Ceterum inter tribus post haec tempora veteribus adjectas male Glareanus numerare videtur quatuor urbanas, quarum Liv. 9, 46, 14. meminit. Non enim Q. Fabius et P. Decius censores facti eas novas addidisse, sed *omnem forensem turbam excretam in eas*, quae nempe jam antea exstiterant, *conjecisse*, *urbanasque* tribus *adpellasse* dicto loco referuntur; sive, *omnem forensem turbam in quatuor tantum modo tribus descripsisse*, *easque urbanas adpellasse* apud Valer. Max. 2, 2, 9. Nam etiam sine quatuor illis urbanis post hunc annum decem novas adjectas esse constabit, si octo ab Ursino enumeratis addantur duae, quarum mentio fit in Epit. Liv. 19. Ceterum *a q̃ viginti* habet Voss. 1. τῷ *a* tamen addita nota, qua eam expungendam, legendumque *quae viginti* librarius indicavit, quemadmodum praefert Lovel. 1. *qua viginti* Leid. 2. *haeque viginti* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. *hae viginti* Lovel. 2. et 5. *aeae viginti* Leid. 1. *haeviginti* Lovel. 4. Portug. et Haverk. [Veith.] Denique *tribuni*, pro *tribuum*, male Harlej. 2. et Haverk.

§. 1. *De agro Pomptino ab L. Sicinio tribuno plebis actum*] De

2 bilioremque ad cupiditatem agri, quam fuerat. E
de Latino Hernicoque bello mentio facta in sena
tu, majoris belli cura, quod Etruria in armis erat
3 dilata est. Res ad Camillum tribunum militum con
sulari potestate rediit. collegae additi quinque, Ser

agro Pontico Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. *De agro Pontino* Voss. 1. Leid. 2. et Haverk. *De agro Promptino* Leid. 1. Lovel. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 34, 4. et infra hoc cap. ad §. 4. Tum *Tum ab L. Icinio tribuno* Harlej. 1. *ab Ilicinio tribuno* Voss. 2. et Lovel. 3. *ab Licinio tribuno* Leid. 1. Lovel. 2. 5. et Fragm. Hav. [Veith.] *a L. Licinio* Gaertn. *a L. Sicinio tribuno* edd. Aldina priores.

Ad frequentiorem jam populum, mobilioremque ad cupiditatem agri] Copula *que* deest in Voss. 2. Leid. 2. et Harlej. 2. Tum *nobilioremque* Haverk. sollemni scribarum peccato. V. infra ad 10, 20, 8. *mobiliorem* respicit ad id, quod capite praeced. dictum erat: *Haud magno opere plebem moverant* etc. Si libri addicerent, non displiceret *ob cupiditatem agri*, vel *ab cupiditate*. Sed et vulgatum defendi potest. plebs erat *mobilior ad cupiditatem agri*, id est, facilius moveri poterat ad agrum cupiendum. Infra 29, 3, 13. *Mercede parari auxilia ex Afris, gente ad omnem auram spei mobili atque infida.* c. 12, 3. *Alias gentes motas esse ad spem novandi res.* Vox *agri* deficit in Lovel. 5.

§. 2. *Et de Latino Hernicoque bello mentio facta in senatu*] *Hernico quoque bello* Lovel. 2. et Leid. 1. V. ad 5, 27, 1. *Hernicoque belloque* Harlej. 2. Tum *facta mentio in senatu* Portug. *facta mentio in senatum* Harlej. 2. et Haverk. *mentio facta est in senatum* Gaertn. *mentio facta in senatum* Lovel. 3. et Leid. 1. Sed literam *m* finalem librarii in codicibus, praesertim autem in posterius memorato, pro lubitu vel addiderunt, vel expunxerunt. V. ad 2, 14, 4.

Majoris belli cura, quod Etruria in armis erat, dilata est] *quia Etruria in armis* Lovel. 2. V. ad 38, 36, 4. *quod in armis Etruria erat* Voss. 2. Deinde *dilatum est* ed. Veneta anni 1498. ut referatur ad praecedens *bello*, non ad vocem *mentio*. Verum ita majori distinctione interpungendum foret post τὰ *facta in senatu*. Nunc melius periodus cohaeret. Perperam et sine sensu Ascensius anno 1510. dedit *delata est res ad Camillum*. Ita enim mox verbum *rediit* superfluum erit, nec habebit, quo referatur. Eodem errore *dilata res est ad Camillum* praefert Haverk.

§. 3. *Res ad Camillum tribunum militum consulari potestate rediit*] Prima vox neglegentia scribae omittebatur in Leid. 1. Deinde *tribunum militarem* habent Harlej. 2. Portug. et Haverk. errore scribarum, qui non adsecuti sunt compendium *trib. mil. cons. pot.* V. supra ad 5, 16, 1. Aliter in eadem re lapsos esse, supra vidimus ad 4, 57, 9. *Camillum tempore medio consulari potestate* praefert Lovel. 4.

Collegae additi quinque, Ser. Cornelius Maluginensis] Quidam libri *Servilius*, quidam *Sergius Cornelius* habebant. Sed ea nomina sunt, non praenomina, ideoque *Servius* legendum. GLAR. *Serg.*

Cornelius Malaginensis, Q. Servilius Fidenas sextum, L. Quinctius Cincinnatus, L. Horatius Pulvillus, P. Valerius. Principio anni aversae curae hominum sunt a bello Etrusco, quod fugientium ex agro Pomptino agmen repente inlatum in urbem ad- 4

vel *Sergius Cornelius* ediderunt Frobenius anno 1531. et quidam postea; at *Servilius Cornelius* habent principes excusi usque ad Aldum, qui *Servius Cornelius* reposuit. Neque aliter est in scriptis meis, duobus exceptis, quorum alter Lovel. 2. *Q. Servilius Cornelius*, alter Haverk. *Servilius Cornelius* exhibent. V. ad Epit. Liv. 72. Insuper *quisque*, pro *quinque*, Leid. uterque, lapsu scribarum. Sed tota illa vox exsulat ab Harlej. 1. Ceterum secundum hunc tribunatum Ser. Cornelii esse, cui idcirco numerus in Livio addendus est, monet Pighius in Annal. ad ann. CCCLXVIII. p. 232. Certe, eum hoc anno iterum tribunum esse, constat ex Sigonio ad Liv. 5, 36, 12. Iterati tamen honoris vocabulum addi, necesse non esse, docent, quae supra dicta sunt ad 2, 16, 7.

Fidenas sextum, L. Quinctius Cincinnatus] *Sextus Lucius Quintus Cincinnatus* Voss. 1. et Gaertn. *Sextus Lucius Q. Cincinnatus* Florent. a m. 2. Lovel. 4. et Haverk. *Sextus Lucius Quintius Cincinatus* Lovel. 1. 5. et Leid. 2. *sextum, L. Quintus Cincinnatus* Voss. 2. et Leid. 1. *Quintus* praenomen, et *Quintius* nomen inscitia amanuensium saepe commutantur. V. ad 3, 1, 1. De orthographia cognominis *Cincinnatus* v. ad 3, 12, 8. Mox *Pullulus*, pro *Pulvillus*, Lovel. 2.

P. Valerius] *L. Valerius* Voss. 1. Lovel. 1. 2. 5. et Hearnii Oxon. N. *L. P. Valerius*, utroque praenomine juncto, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Et infra hoc cap. §. 12. constanter omnes codices, certe mei, uno tantum excepto, *Lucii* praenomen tribuunt. Verum mendose. Sexies enim honorem tribunatus gessit, et quidem secundus memoratur c. 18, 1. tertius c. 27, 2. quartus c. 32, 3. quintus c. 36, 3. ubi tamen quinti tribunatus nota omittitur. sextus denique c. 42, 3. *Publius* autem ubique in omnibus manuscriptis vocatur, praeterquam c. 36. ubi *Aulus* dicitur. Sed vide, quae ibi notantur. Nisi autem hic legatur *Publius*, primum honoratissimi viri tribunatum Livius omisisset. Praeterea *quartum* addidit Portug. *quarto* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. quam vocem recte codices reliqui ignorant, quum Valerius iste nunc primum fuerit tribunus consularis.

§. 4. *Aversae curae hominum sunt*] *adversae* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. errore scribarum. V. ad 2, 31, 6. *curae sunt hominum*, alio ordine, primae edd. usque ad Aldum, qui transposuit, consentientibus Msis.

Ex agro Pomptino agmen repente inlatum in urbem adtulit] *Pontino* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Portug. *Pontinio* Voss. 1. et Haverk. *Promptino* Lovel. 2. et Fragm. Hav. quam lectionem in margine obtulit Ascensius anno 1513. *Pometino* Mogunt. *Pontino* Aldus receperunt. V. supra ad §. 1. Deinde *in urbe* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. et Harlej. 1. errore scribarum. Liv. 22, 47, 6. *Per praeceps pavore fugientium agmen in mediam primum aciem inlati*. V. ad 3, 5, 7. Mox *in armis rē*, pro *in*

tulit, Antiates in armis esse, Latinorumque popu-
5 los juventutem submisisse ad id bellum; eo abnuen-
tes publicum fuisse consilium, quod non prohibi-
tos tantummodo voluntarios dicerent militare, ub
6 vellent. Desierant jam ulla contemni bella. itaque
senatus Diis agere gratias, quod Camillus in ma-
gistratu

armis esse, Leid. 1. Forte dare voluit *in armis ee.*

Latinorumque populos juventutem submisisse ad id bellum] Antiqua lectio *juventutem suam misisse ad id bellum.* RHEN. Vet. lib. *juventutem summisisse.* SIG. *juventutem submisisse* Palatini, non *suam misisse*, ut vulgati. GRUT. *juventutem submisisse* genuina lectio mihi est, stabilita Pall. trium consensu. Interim Rhenanus praetulit *juventutem suam misisse.* Quid probasset, si incidisset in lectionem Camp. *juventutem suam submisisse?* GEBH. Vocem *juventutem* omittit Harlej. 1. *juventutemque suam misisse* legit Gaertn. *juventutem suam misisse* in Florent. fuisse videtur, ex quo nihil monitum video. Reliqui omnes, quibus usus sum, *juventutem submisisse* servarunt; quod et de Oxoniensibus suis Hearne professus est. Et recte. *submittere* est auxilio mittere. Infra 44, 4, 9. *Nec auxit copias, integros fessis submittendo.* Caesar 7. Bell. Gall. 85. *Caesar, idoneum locum nactus, quid quaque in parte geratur, cognoscit, laborantibus submittit.* Ubi Davis. alia loca laudat, illum ipsum vero Caesaris male sollicitat, ut et visum est Cl. Cortio ad Sallust. Jug. 54, 10. Vel etiam *submittere* est clam, occulte mittere. Frontin. 2. Strateg. 5, 38. *Caesar, partim peditatu, quem praemiserat, partim ab tergo submissis equitibus, inordinatos est adortus.* 3, 2, 9. *Occisisque calonibus, eorumdem vestitu milites suos, tamquam frumentum reportantes, submisit.* c. 6, 6. *Quemdam exploratae solertiae submisit ad Syracusanos.* Cic. 1. in Verr. 41. *Iste, tametsi singulari est audacia, tamen ad pupillae matrem submittebat.*

§. 5. *Eo abnuentes, publicum fuisse consilium*] *eos abnuentes* Harlej. 1. errore scribae, de quo v. ad c. 3, 8. Tum *annuentes* Voss. 2. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. familiari librariorum lapsu. Respicienda sunt, quae notantur infra ad 36, 34, 6.

§. 6. *Desierant jam ulla contemni bella*] *Desinerant jam ulla* Harlej. 1. *Desiderant jam ulla* Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 1. *Desiderantia ulla* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Insuper *contendi bella* Gaertn. Eodem errore, quo *contentu*, pro *contemtu*, supra datum erat hoc lib. c. 2, 9. (* *contemptio* pro *contentio* 10, 23, 4.)

Ubi quid bellici terroris ingruat] *ubi quid bellici, ubi quid terroris ingruat* Hearnii Oxon. L. 1. Supra 2, 3, 3. *Regem hominem esse, a quo impetres, ubi jus, ubi injuria opus sit.* V. ad 5, 35, 4. Infra hoc lib. c. 24, 5. *Quis homo, quis Deus est, quem accusare possitis?* 27, 13, 3. *Qui pavor hic, qui terror, quae repente oblivio ani-*

giſtratu eſſet: dictatorem quippe dicendum eum fuiſſe, si privatus eſſet. et collegae fateri, *regimen omnium rerum, ubi quid bellici terroris ingruat, in viro uno eſſe: sibique deſtinatum in* 7 *animo eſſe, Camillo submittere imperium. nec quidquam de majeſtate sua detractum credere, quod majeſtati ejus viri conceſſiſſent.* Conlaudatis ab senatu

mos cepit? 1, 59, 4. *Auctorque, quod viros, quod Romanos deceret, arma capiendi adversus hoſtilia ausos.* ubi etiam alia vide. Vulgatum tamen, reliquorum codd. auctoritate nixum, praefero. Et forte librarius L. 1. nihil aliud ea scriptura indicare voluit, quam duplici ordine se verba exarata inveniſſe, vel *ubi quid bellici terroris*, vel *bellici ubi quid terroris*. Certe non alius, quam *bellicus terror* intelligi poteſt. Camillus enim praesertim bellica virtute florebat. Paullo ante *eum dicendum, si privatus eſſet*, alio ordine, unâque dictione omiſſa, Lovel. 4. *dicendum eum fuiſſe, si privatus fuiſſet*, pro *si privatus esset*, habet Leid. 2. Verba autem, *Dictatorem quippe dicendum eum fuiſſe, si privatus eſſet*, desunt in Voſſ. 2. culpa librarii, cujus oculis inposuit repetita vox *eſſet*. V. ad 9, 11, 11. Mox alia serie *in uno viro eſſe* Gaertn. *in viro uno eſſe debere* scribendum conjicit vir doctus in margine ed. Curionis.

§. 7. *Sibique deſtinatum in animo eſſe*] *deſeſtinatum* Leid. 1. Deinde τὸ *eſſe* non adparet in Leid. 2.

Nec quidquam de majeſtate sua detractum credere] *nequicquam* Voſſ. 2. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *nequiquam* Florent. et Leid. 1. Saepe τὰ *necquidquam* et *nequidquam* confundi solent. Quaedam exempla v. ad 9, 18, 5. Praeterea *detractatum* Florent. Leid. 1. et Klock. quo eodem errore *attractatum*, pro *attractum*, in uno cod. invenerunt viri docti ad Suet. Tib. 57. De eo errore infra ago ad 10, 37, 2. (* *retractatum* pro *retractum* 10, 25, 13.) *Detrahere de majeſtate sua* eſt eam minuere. Cic. 1. in Verr. 9. *De meo jure aliquid et commodo detraho.* De Amic. 16. *Multaeque res sunt, in quibus de suis commodis viri boni multa detrahunt, detrahique patiuntur.*

Quod majeſtati ejus viri conceſsiſſent] MS. *ejus viri concreviſſent.* Optime. V. Scalig. 2. Auson. Lect. 6. KLOCK. Exſtat haec lectio [*majeſtati*] in sola Andreae recensione. Alioquin omnes *majeſtate*. GERH. Lego *ultro*, pro *viri*. T. FABER. *majeſtate* etiam Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Harlej. 1. Deinde *consiſtent* Leid. 1. *consiſtat* Harlej. 1. *conscisſent* Lovel. 2. *consiſterent* Lovel. 4. Reliqui *conceſſiſſent* servant, quod etiam genuinum puto. *concedere* eſt cedere. Supra 2, 45, 12. *Ad crescentem tumultu jam metum seditionis collega concedente.* Ovid. Epiſt. 18. Her. 72.

Concedunt flammis sidera cuncta tuis.

In hac locutione jam τῷ *concedere* casus tertius jungi solet. Salluſt. in Jug. 11. *Dein tamen, uti aetati concederet, fatigatus a fra-*

tribunis, et ipse Camillus, confusus animo, gratias
8 egit. *Ingens*, inde aït, *onus a populo Romano sibi, qui*

tre, vix in partem alteram transductus est. et c. 14, 24. *Si defestus malis injuriae concessissem.* Quo utroque loco consulendus est Cl. Corte. Gratius in Cyneg. 192.

Tum non est, victi cui concessere labori.

ubi videndus est Cel. Burmann. Patet igitur ex his, vulgatum *majestati concessissent* probum esse. Similiter *cedere adpellatione*, pro *adpellationi*, ac similia alia librariorum lapsu in Mstis obvia esse, supra vidimus ad 3, 34, 8. Denique vox *viri* deest in edd. vetustioribus, quam primus agnovit Aldus, et codices constanter servant. Eam autem mutandi nullam aliam caussam Faber habuisse videtur, quam quod *viro* mox praecesserit. At illam legitimam ac justam non esse, docebunt, quae supra notavi ad 1, 3, 9.

Conlaudatis ab senatu tribunis, et ipse Camillus, confusus animo] Iterum convisitur haec lectio in sola vetustissima editione. Ceteri Pall. tres MSS. et Campan. *confisus*. GEBH. *confisus animo* etiam Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. et Haverk. *confixus animo* Fragm. Hav. Sed utrumque mendosum, contra vero vulgatam scripturam genuinam censeo, quam meliores codices probant. Alibi *confusus* et *confisus* commutantur. V. Cel. Burm. ad Suet. Caes. 7. *confusus* dicitur perturbatus quocumque animi motu. V. Vorst. de Latin. merito suspect. c. 17. Tennul. ad Frontin. 1, 12, 7. Cel. Burm. ad Valer. Flacc. 1, 79. ad Quinctil. Declam. 8, 8. et Declam. 9, 16. et Cl. Corte ad Plinii 1. Epist. 22. in fine; etiam Gebhardum supra ad 2, 54, 9. Interdum etiam exprimitur affectus, quo quis perturbatur, *confusus pudore, ira, dolore.* Ovidius Epist. 21. Her. 111.

Nomine conjugii dicto, confusa pudore
Sensi me totis erubuisse genis.

Curtius 7, 7. *Alexander non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod superstitio, quam celaverat, detegebatur. Confusus* autem *animo*, ut apud Frontin. 1, 11, 3. *Confusis suorum animis, pro concione edixit, nullius se eo die opera usurum.* 2, 7, 2. *Militum animos non tantum a confusione retraxit.* Quamvis autem *confusus* plerumque de animo dicatur, non tamen plane vacat additum *animo*. Nam et *vultus* dicitur *confundi*, cum perturbati animi signa etiam in vultu conspiciuntur. Infra 41, 15, 1. *Quum templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu.* Curtius 6, 7. *Huic Cebalinus, ore confuso magnae perturbationis notas prae se ferens, aperit, quae ex fratre compererat.* Id *confusionem in vultu gerere* dixit Valer. Max. 3, 1. ext. 1. *Quum adhuc puer ad Pericleem avunculum suum venisset, eumque secreto tristem sedentem vidisset, interrogavit, quid ita tantam in vultu confusionem gereret.* Ceterum *Collaudatus igitur ab senatu et a tr. pl. et Camillus ipse* Lovel. 2. *a senatu* autem Voss. 2 Gaertn. Lovel. 5. et primae edd. Alterum est ab Aldo, cum quo stant reliqui scripti.

§. 8. *Ingens indi, aït, onus a populo Romano sibi*] Correctores minime adtendunt, verbum esse vocem secundam, ac venire ab *indere*. hinc passim habent edit. *inde*. GRUT. *Ingens in id aït unus* Lovel. 2. Sed in vulgatum *ind*

t dictatorem jam quartum creasset, magnum a senatu alibus de se judiciis ejus ordinis, maximum tam bono-

n conspirant, quidquid vidi re-quorum codicum et editionum nte ultimam Gruteri, quae *indi* a contextum recepit; non credo amen, eum facile ulli hanc le-tionem adprobaturum. Cur enim Camillus orationem tribus gra-libus augens primo et ultimo membro proprium dedisset ver-bum; medio autem id vel ex praecedenti vel ex sequenti re-trahendum reliquisset? Omnis o-ratio pendet a verbo *injungi*, in fine addito. *inde ait*, nempe quum tribunis, quos senatus conlauda-verat, gratias egisset. *Inde* igi-tur, id est, deinde. Infra 42, 55, 6. *Ad Larissam ducit. Inde, quum tria millia ferme abesset a Tripoli, (Scaeam vocant) super Peneum amnem posuit castra.* ubi v. quae no-tantur. Praeterea *a populo Roma-no, si qui se* Portug.

Qui se dictatorem jam quartum creasset] Non hoc loco quartum fit dictator Camillus, sed postea anno CCCLXXXVI. [c. 38, 4.] quin-tum autem ad finem hujus libri [c. 42, 4.] At tantum senatus de se judicium, collegarumque tam benignum animum perinde ha-buit, atque si dictator creatus fuisset: ipse enim non ita multo post dicturus est ad cunctabun-dos milites [c. 7, 5.] *An me, quod non dictator vobis, sed tribunus, signum dedi, non agnoscitis du-cem?* GLAR. *creasset*, pro crea-turus fuisset, si privatus esset. Sic multa alia poni, supra adno-tatum est. Primam dictaturam Camilli memorat Livius l. 5, 19. secundam l. 5, 46. tertiam l. 6, 2. quartam l. 6, 38. quintam ibid. et c. 42. DUK. *creasset* commode exponi posset, creaturus fuisset; nempe nisi summo in magistratu esset. Et ita opus non erit eo, quod adfert Doujatius, oblatam quidem ei nunc esse dictaturam, sed non delatam, aut certe non admissam. Oblatam enim Camil-lo nunc dictaturam fuisse, unde probari possit, non video. Aliud suadent verba haec supra, *Dicta-torem quippe dicendum eum fuisse, si privatus esset.* Haesisse hic et-iam videtur librarius Fragm. Hav. qui voces *jam quartum* primo omisit, ac postea, quamvis ea-dem manu, in margine adscripsit. Verum aliud hic latet. Quomodo enim *populus Romanus* dicitur *creasse*, vel creaturus fuisse, *Ca-millum dictatorem?* quum pote-stas dicendi dictatorem fuerit pe-nes consules vel tribunos mili-tum consulari potestate; si id se-natusconsulto facere jussi essent. Neque dici potest, per *populum Romanum* hic intelligi digniorem ac praecipuam ejus partem, se-natum ac tribunos consulares; distinguitur enim a senatu et tri-bunis; et Camillus fatetur, onus sibi injunctum *a populo Romano* ingens, *a senatu* magnum, *a col-legis* maximum esse. An respici-tur ad id, quod aliquando in re-publica Romana observatum fuis-se legitur? ut quidem dictator di-cèretur a magistratu, sed non a-lius, quam quem populus creari jusserat; de quo v. ad 5, 46, 10. Eo modo *creasset* hoc loco erit, creari jussurus fuisset. Sed cogitent viri docti. Ceterum *quartum jam creas-set* trajectis vocibus edd. princi-pes, invitis omnibus scriptis. Quare recte ab Aldo mutatum est.

Magnum a senatu talibus de se judiciis] *magnum jam senatu* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. *magnum ab senatu* Portug. Haverk. et Lovel. 4. Pronomen autem *se* deficit in Lovel. 2.

9 *ratorum collegarum obsequio injungi. Itaque si quid laboris vigiliarumque adjici possit, certantem secum ipsum adnisurum, ut tanto de se consensu civitatis opinionem, quae maxima sit, etiam constantem efficiat*
10 *Quod ad bellum atque Antiates adtineat, plus ibi mina-*

Tam honoratorum collegarum obsequio] Vet. lib. *tam honorato collegarum obsequio*. SIG. Recepi hanc lectionem, *tam honorato collegarum obsequio*, quod eam repereram in Palat. sec. vetustissimisque editionibus. Pall. reliqui duo *honoratum*. Vulgo *honoratorum collegarum*. GEBH. *tam honorato collegarum obsequio* ex meis non nisi in levioris auctoritatis codd. Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. inveni: Hearne autem in Oxon. N. Sed *tam honoratum collegarum obsequio* habent Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Fragm. Hav. et Klock. quod ipse Klockius *honeratûm*, pro honoratorum accepit. *tam oneratum collegarum obsequio* Gaertner: *tam m̃ honoratum collegarum obsequio* Harlej. 1. *tam ornatorum collegarum obsequio* Lov. 2. *Ornare* et *Honorare* inter se commutari, infra videbimus ad 36, 40, 9. *tam honoratorum collegarum obsequio* primum obvium fuit apud Aldum; quod repudiare ausus non sum, licet aliud Sigonio et Gebhardo visum fuerit, iisque adsentiatur etiam Cel. Jac. Perizonius, qui in margine Livii *tam honorato* scribendum conjecit. Verum, an collegas *tam honoratos* vocat, quod eorum quidam jam antea tribunatu functi fuerint, et Q. Servilius inprimis hoc anno eum honorem jam sextum gereret, quoties ipsi Camillo nondum obtigerat? Infra 25, 5, 4. *Hic senes honoratosque invenis in eo certamine vicit*. V. Cel. Burmann. ad Nason. 1. Fast. 52.

§. 9. *Si quid laboris vigiliarumque adjici possit*] *si quid ei laboris vigiliarumque* Lovel. 2. Male V. Gronov. ad 10, 7, 9. *si quid laboris vel vigiliarum* Gaertn. Tum *addici* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3 qui error inde natus est, quod olim *adici*, pro *adjici*, librarii scripserint, ut etiam scriptum exstat in Florent. Leid. utroque Lovel. 1. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 10, 9. Inde autem facile fit *addici*, ac saepe factum est a librariis. V. ad 4, 8, 5. Deinde *posset* Gaertn.

Certantem secum ipsum adnisurum] *certamen* est in Klock. et edd. quibusdam antiquis. Deinde *secum ipsum* omittunt Harlej. 2. et Port. Inverso ordine *ipsum secum* vulgarunt primi editores usque ad Aldum; cui transponenti, ut nunc exstat, favent reliqui codd. Praeterea *advisurum* Harlej. 2. *amissurum* Gaertn. *certante se tum ipsum adnixurum* habet Lovel. 4.

Opinionem, quae maxima sit, etiam constantem efficiat] *opinionem* Lovel. 1. Tum *constantem ei facia* Leid. 1. Lov. 2. Harlej. 1. et Haverk. Paullo ante voces *de se*, quae in excusis primis deerant, et al. Aldo demum in contextum admissae sunt, supersunt in omnibus manu exaratis.

§. 10. *Se tamen, ut nihil timendi, sic nihil contemnendi auctorem esse*] *sed tamen* Voss. 2. et Lovel. 3. Interdum has voces librarii commutarunt. V. Gebhard. supra ad 4, 41, 3. et quae notantur infra hoc lib. ad c. 23, 10. Id vero facillime hic evenire potuit, si librarius alio verba praeeunt

rum, quam periculi, esse. se tamen, ut nihil timendi, sic nihil contemnendi auctorem esse. Circumsederi urbem 11
Romanam ab invidia et odio finitimorum: itaque et ducibus pluribus et exercitibus administrandam rempublicam esse. Te, inquit, *P. Valeri, socium imperii con-* 12

codicem exararit, ob vicinum sonum primae literae vocis sequentis, eamque minus distincte pronunciarit. *se tu* Gaertn. V. ad Liv. 22, 17, 5. Paullo ante *plus nihi minarum*, pro *ibi*, ultima litera vocis praecedentis perperam in hujus initio repetita. V. supra hoc libro ad c. 4, 5.

§. 11. *Circumsederi urbem Romanam ab invidia et odio finitimorum*] *Circumsidendi urbem* Lovel. b. *Circumsedendi urbem* Voss. 1. in contextu, pro quo *Circumsederi* emendatum est in margine. *Circumsedere* habet Leid. 1. Hinc *urbem Romam* Lovel. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad Epit. Liv. 49. Mox *atque odio* Haverk. Voces autem *et odio finitimorum: itaque et ducibus pluribus et exercitibus* non adparent in contextu Fragm. Hav. eadem tamen manu ad marginem adjectae sunt.

Itaque et ducibus pluribus et exercitibus administrandam rempublicam esse] Veteres libri *administrandam rempublicam opus esse.* Ex quo intellexi, legendum *ad administrandam rempublicam opus esse.* SIG. Non est legitima haec lectio *ad administrandam rempublicam opus esse*, invecta a credulitate Sigonii, qui, minima in codice varietate reperta, illico prolapsus fuerat ad emendandum. Pall. duo, editiones totidem veterrimae: *et ducibus pluribus et exercitibus administrandam rempublicam esse.* Itaque eo modo reduxi. In Palat. sec. parent quoque hujus lectionis vestigia: quippe *τὸ ad* extritum est, et *opus* ultimo loco ab librario adsutum. GEBH. Vapulet Sigonii codex, qui hanc mangonum scripturam ei subjecit. Livii et sanorum librorum est: *itaque et ducibus pluribus et exercitibus administrandam rempublicam esse.* Eamque firmat auctor 23, [49, 3.] *Utroque impetrato conduxerunt, privataque pecunia respublica administrata est.* 30, [41, 9.] *Ut quatuordecim legionibus eo anno, centum navibus longis, respublica administraretur.* 40, [35, 14.] *Ego jam hinc praedico, Patres conscripti, me exercitu eo, qui nunc est, rempublicam administraturum.* J. FR. GRON. Lectionem, quam Sigonius ex vet. lib. laudavit, tantum inveni in Haverk. et in margine Portug. Reliqui mei, ut et Hearnii Oxonienses, conspirant in eam, quam Gebhardus et Gronovius praetulerunt, nisi quod *administrandum rempublicam esse* obserat Leid. 1. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad 40, 49, 1. *administranda rempublicam esse* Lovel. 3. [*administrandam remp.* omisso *τῷ esse*, Veith.] *Administrare rempublicam* etiam supra dixit Livius 3, 42, 1. *Nihilo militiae, quam domi, melius respublica administrata est.* 45, 41, 1. *Quam feliciter rempublicam administraverim, non ignorare vos, Quirites, arbitror.* Similiter *gerere rempublicam* supra 2, 64, 5. *Et in Volscis respublica egregie gesta, quum ducis, tum militum opera.* ubi de ea locutione plura vide. Ceterum *ducibus plurimis* edide-

siliique, legiones mecum adversus Antiatem hostem du-
13 *cere placet: te, Q. Servili, altero exercitu instructo pa-*
ratoque, in urbe castra habere; intentum, sive Etruria
se interim, ut nuper, sive nova haec cura, Latini at-

runt Mediol. anno 1505. eosque secutus Ascensius anno 1513. et 1516. sed invitis codd. scriptis aliisque excusis, quum prioribus, tum posterioribus.

§. 12. *Te, inquit, P. Valeri, socium imperii consiliique*] Pall. omnes *L. Valeri.* neque aliter editiones cascae. GEBH. *L. Valeri* praeferunt etiam omnes mei et Hearnii Oxon. B. N. C. atque excerpta Pith. [Veith.] Neque aliter edd. Rom. anni 1472. et Parm. Male. V. supra hoc cap. §. 3. Praeterea *Te sumquid*, pro *Te, inquit*, Leid. 1. *T. ejus* Harlej. 1. *Te siquidem* Haverk. *Te quidem* Lovel. 2. et 4. [Veith.] Deinde *solatium*, pro *socium*, Hlock. Infra hoc cap. *Valerius socius imperii lectus adjecit.* Tandem τὸ *que* omittitur in Leid. 2.

Legiones mecum adversus Antiatem hostem ducere placet] Vox *mecum* deficit in Fragm. Hav. Tum *adversum* Harlej. 1. V. ad Epit. Liv. 47. Praeterea *Antiatem* male exsulat ab Harl. 2. Tandem *hostem ducem* Lovel. 3.

§. 13. *Te, Q. Servili, altero exercitu*] *Teq; Servili* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. atque exc. Pithoei. [Veith.] Neque aliter, quas vidi, editiones ante Frobenianam anni 1535. quae vulgatum prima recepit; quod etiam superest in optimis Leid. 1. et Harlej. 1. Passim praenomen *Q.* sive *Quintus*, et copula *q;*, sive *que*, in Mstis commutantur. V. infra ad Liv. 22, 31, 7. *Te quia Servili* habent Voss. 2. et Lovel. 3. qui etiam error ex confusis notis *Q.* et *q2* natus est. Praenomen Servilii hic servandum esse, inde evincitur, quod Camillus reliquos collegas similiter non tantum nomine, sed et praenomine adpellet; quod cur in solo Servilio omitteret, caussam non habebat.

In urbe castra habere] Hic locus confirmat sententiam Gruchii, imperium in magistratu insitum fuisse, quod negabat Sigonius. Eodemque pertinent, quae supra l. 3, 15. seqq. leguntur. DUK. *in urbem* Harlej. 2. Portug. Lovel. 5. et Haverk. Sed alterum in codd. integerrimis superest. V. supra ad 2, 14, 4.

Intentum sive Etruria se interim etc. *sive* etc. *Latini atque Hernici moverint*] *iterum*, pro *Itētum*, sive *intentum*, Fragm. Hav. Deinde *sive Etruria sive interim* Gaertn. *sive Etruria si interim* Leid. 2. et Harlej. 1. quorum librarii τὸ *si* hic necessarium credentes non viderunt, id τῷ *sive* inesse, et accipi debere pro vel si. Terent. in Andr. 1, 5, 57.

Si te in germani fratris dilexi locum,
Sive haec te solum semper fecit maxumi.

Colum. 10, 386.

— — — — si tibi cordi
Longior est, gracili capitis quae vertice pendet,
E tenui collo semen lege: sive globosi
Corporis, atque utero nimium quae vasta tumescit,
Ventre leges medio.

que Hernici, moverint. Pro certo habeo, ita rem gesturum, ut patre, avo, teque ipso ac sex tribunatibus dignum est. Tertius exercitus ex caussariis senioribus- 14
que a L. Quinctio scribatur, qui urbi moenibusque prae-

Ita *neve* resolvendum est in *vel non*, aut *vel ne*. V. Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 34, 3. *nec* et *neque* in *et non*. V. infra ad 32, 10, 6. Tum *Hernicini* Leid. 1. et Fragm. Hav. Denique *moverent* Harlej. 1.

Pro certo habeo, ita rem gesturum] *Pro certo abeo* Leid. 1. omissa adspiratione, ut saepe fieri solet. V. infra ad 22, 59, 19. Praeterea *ita te rem gesturum* Fragm. Hav. Sed pronomen, quod ab aliis codicibus exsulat, etiam abesse, et commode ex sensu intelligi potest. [*ita esse rem gesturum* Veith.] Denique *ut patre, avoque, teque ipso* Haverk. a m. 1. addito priori *que*, quod manus altera iterum delevit, et in omnibus reliquis deest. *ut patre quoque ipso* Lovel. 5. a m. 1. *ut patre quoque avo* a m. 2. *ut patre, avo, teque ac ipso* Lovel. 1. [*ut patre aut teque ipso* Veith.]

§. 14. *Ex caussariis senioribusque*] *Caussarii* qui sint, non temere, qui tibi explicat, invenias. Sed id ex verbis tamen Ulpiani jureconsulti l. 6. ad edictum facile colliges. Ea sunt in tertio scripta digestorum volumine, quo titulo de his agitur, qui notantur infamia [l. 2. §. 2.] *Ignominiae caussa missum. hoc ideo adjectum est, quoniam multa genera sunt missionum. Est honesta, quae emeritis stipendiis vel ante ab imperatore indulgetur; et caussaria, quae propter valetudinem laboribus militiae solvit.* Ex quibus verbis ratiocinari possumus, *caussarios* proprie dici milites, valetudinis caussa missos. POLITIAN. Miscell. c. 92. V. Lipsium 1. de Milit. Rom. Dial. 4. DUK. Copulam *que* omittit Lovel. 2.

A L. Quinctio scribatur, qui urbi moenibusque praesidio sit] *a Tito Quintio* Pall. omnes et editiones cascae. GEBH. *a Tito Quintio*, vel *Quinctio*, Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. C. N. L. 2. et excerpta Pith. *a T. Quintio* Lovel. 4. et 5. *ab Tito Quintio* Haverk. Sed *Lucii* praenomen recte servant omnes libri supra hoc cap. §. 3. Tum *qui urbi membrisque praesidio sit* Lovel. 4. *quod urbi moenibusque sit* Lovel. 3. *quod urbi moenibusque praesidio sit* Voss. 2. Ut forte scribere voluerit *quod urbi moenibusque praesidium sit*, pronomine relativo sequenti respondente, more Livii. V. infra ad 32, 30, 5. Ita Gronov. infra ex conjectura emendat 31, 8, 8. *Donec et ipse quinque millia sociûm ac nominis Latini effecisset. id praesidium Siciliae provinciae esse.* ubi vulgo editur, *id praesidio.* Quum tamen omnes alii codices vulgatum hoc loco servent, praestare videtur, ut dicamus, illud *quod* in paucis his codd. natum esse ex eo, quod librarii inperite compendia scribendi *q*, sive *qui*, et *q*, sive *quod*, inter se commutarint. V. infra ad 37, 35, 3. *Esse praesidio* autem ut infra 31, 11, 3. *Missis in vicem earum quinque millibus sociorum, qui interim Etruriae praesidio essent.* et saepe alibi. *qui urbis* male praeferunt primae edd. pleraeque, pro quo Ascensius anno 1513. recte *urbi* substituit, ut habent scripti, et jam ante receperat ed. Parm.

sidio sit. L. Horatius arma, tela, frumentum, quaequ
15 *belli alia tempora poscent, provideat. Te, Ser. Corneli*
praefidem hujus publici consilii, custodem religionum, co
mitiorum, legum, rerum omnium urbanarum, collega
16 *facimus.* Cunctis in partes muneris sui benigne pol-

Arma, tela, frumentum, quaeque belli alia tempora poscent] Vet. lib. *arma, tela, frumentumque, quae bellica tempora poscent.* SIG. Non referam Pall. hic duorum, quoniam in vitio habitat, scripturam. Campanus edidit, ut refert Palat. sec. *frumentumque, quae bellica tempora poscent.* Sed nihil sani existimo in hac novitate. GEBH. Sic 9, [29, 4.] *Arma, quaeque alia res poscit.* Quid est tamen, quod scripti *bellitia*, vel *bellica tempora?* Verumne est hoc posterius? quando et 4, [20, 9.] *Quod imbelle triennium ferme pestilentia inopiaque frugum fuit.* 10, [1, 4.] *Tamen ne prorsus imbellem agerent annum.* Silius Ital. 11, [408.]

— — — *discatque Lyaeo*
Imbellem donare diem.

Rursus *bellicosum annum* noster 10, [9, 10.] *Differendi sibi consulatus in bellicosiorem annum.* Quare nec dubitabam olim conjicere apud Silium eodem libro v. 591.

Ut longa imperia atque armatos proroget annos
Hannibal.

Quod postea invenimus Oxonii a scripto firmatum. Vulgo *armatus.* Chifl. *bellutia.* Margo Voss. *bellantia.* Forte *bellantium.* J.FR, GRON. *quia quae*, pro *quaeque*, Lovel. 3. *frumentumque, quae bellica tempora poscent* Leid. 2. Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. N. C. Neque differt Haverk. nisi quod verbum *poscent* omittat. *frumentumque, quaeque bellica tempora poscet*, id est *poscerent*, Gaertn. *frumentum quaeque bellicia tempora poscent* Voss. 1. pro quo *bellantia tempora*, ut jam Gronovius monuit, margo obfert. *frumentum, quaeque bellitia tempora poscent* Lovel. 1. et 5. *ferramentum, quaeque bellica tempora poscent* Lovel. 4. ut *bellica tempora*, ita contra *annus quietus* 2, 18, 11. *Tacitae induciae quietum annum tenuerunt. tempus segne* 38, 22, 6. *Haud segne id ipsum tempus consumserat.* Moveor tamen, ne huic lectioni adsensum praebeam, quod non nisi minoris fidei Msti ita praeferant. Quam proxime veteren lectionem *frumentum, quaeque belliatia tempora poscent* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. ipsum etiam vulgatum *frumentum, quaeque belli alia tempora* superest in Voss. 1. Eorum verborum ordo est, *frumentum et alia, quae tempora belli poscent.* Quomodo fere obcurrit infra 34, 6, 13. *In eandem diem pecuniae, frumentum, et cetera, quae usus postulabant, praebenda publicani se conducturos professi erant.* et 36, 26, 5. *Pecuniam, quae ad belli usus necessaria erat, legatis dedit.* Posses et ordinem constituere *frumentum et alia belli, quae tempora poscent.* Certe vulgatam scripturam non mutandam puto. Ceterum *poscerent* Voss. 2. et Lov. 3. Scriptum fuisse crediderat scriba *posc'et.* V. supra ad 2, 56, 7.

§. 15. *Te, Sergi Corneli*] Vet. lib. *Te, Servi Corneli.* SIG. *Sergi Corneli* primum obvium fuit in ed. Frobeniana anni 1531. Priores enim editores dederunt *Ser-*

licentibus operam, Valerius, socius imperii lectus, adjecit; *M. Furium sibi pro dictatore, seque ei pro magistro equitum futurum. Proinde, quam opinionem* 17
de unico imperatore, eam spem de bello haberent. Se vero bene sperare, Patres, *et de bello, et de pace uni-*

vili Corneli. pro quo Aldus recte *Servi Corneli* substituerat. Id autem in omnibus etiam superest scriptis. V. ante hoc cap. ad §. 3.

Custodem religionum, comitiorum, legum, rerum omnium urbanarum collegam facimus] Emenda *collegae facimus.* ut sit sensus: Te, Sergi Corneli, praesidem hujus publici consilii, custodem religionum, comitiorum, legum, rerum omnium urbanarum ego et collegae mei, de quibus toties jam dictum est, facimus. RHEN. Lectionem, a Rhenano abolitam, servant tantum Harlej. 2. Gaertn. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] Idem de Oxon. N. et C. Hearne testatur. Contra Rhenano consentiunt Florent. Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Klock. et Fragm. Hav. Neque multum abit Leid. 1. *collega facimus* manifeste mendosum praeferens. Indocti librarii non intellexerunt Livio aliisque familiarissimum loquendi genus *collegae facimus*, pro nos collegae facimus. Infra 32, 21, 16. *Si victus armis cessit, Achaei arma Romana sustinebimus, quae vos Macedones non sustinuistis?* ubi v. quae notantur. Praeterea *omnium rerum urbanarum*, transpositis dictionibus, Lovel. 4.

§. 16. *Cunctis in partes muneris sui benigne pollicentibus operam*] *in partes operis* Hearnii Oxon. C. quod ex marginali glossa in contextum receptum est. *in partes numeris sui*, transpositis perperam literis, Leid. 1. Lovel. 3. 5. a m. 1. et Harlej. 2. V. ad 6, 15, 10. Mox *lectus* deficit in Lovel. 5. *proditore*, loco τοῦ *pro dictatore*, legit Haverk.

§. 17. *Quam opinionem de unico imperatore, eam spem de bello haberent*] *qua opinionem* Voss. 2. Alibi librarios ita variasse, supra vidimus ad 2, 31, 2. *quod opinionem* Fragm. Hav. quomodo etiam saepe peccatur in Mstis. V. ad 5, 51, 7. Tum *eandem spem in bello* Lovel. 2. Deinde *haberet* Harlej. 2.

Se vero bene sperare et de bello, et de pace, universaque republica erecti gaudio fremunt] Rott. Voss. duo, cum edd. *Se vero bene sperare, Patres, et de bello.* Prorsus ut 28, 8, 9. *Se vero ea, quae postularent, decernere Patres.* JAC. GRON. Vocem *Patres* servant omnes scripti et mei et Hearnii Oxonienses; insuper eamdem servant omnes editiones usque ad Dan. Heinsium, cujus cura in lucem emissa ed. Elzevir. eam prima omisit; praeterea etiam male distinxit hoc modo *universaque republica. Erecti gaudio.* Quasi priora verba *Se vero bene* etc. *universaque republica* etiam a Valerio pronunciata forent. Elzevirianam secuta est prima Gronovii editio, qui in posterioribus quidem locum melius distinxit, vocem omissam tamen non restituit, quod demum Cl. Jac. Gronovius fecit. In Lovel. 2. et Haverk. vox *Patres* quidem superest, sed in alium locum trajecta, ibi *Patres erecti gaudio.* Voces *haberent. Se*

18 *versaque republica*, erecti gaudio, fremunt: *nec dicta*
tore umquam opus fore reipublicae, si tales viros in ma
giſtratu habeat, tam concordibus junctos animis, parer
atque imperare juxta paratos, laudemque conferentes po
tius in medium, quam ex communi ad se trahentes.

1 VII. Juſtitio indicto, delectuque habito, Furiu
ac Valerius ad Satricum profecti: quo non Vol

vero bene sperare et de bello omittuntur in Leid. 2. culpa librarii, cujus oculos fascinavit repetitio τῶν *de bello*. Deinde *in universaque republica*, addita praepositione, habet Haverk. Tandem *gaudio erecti fremunt* est in Leid. 1.

§. 18. *Nec dictatore umquam opus fore reipublicae*] *et dictatore umquam opus fore ipse, si tales* Lovel. 2. *nec dictatorem umquam opus fore* Haverk. et Florent. a m. 1. ad cujus marginem Cl. Salvinius, lectionem hanc sibi non displicere, adposito signo teſtatus eſt. De ea conſtructione v. viros doctos ad Juſtin. 11, 7, 10. Alterum tamen noſtro frequens. Infra 31, 9, 4. *Si qua re ad id bellum opus sit, indicaturos regi.* ubi alia vide. Quum igitur pro hac scriptura ſtent reliqui codices, eam etiam non muto. In verbis sequentibus *habebant*, pro *habeat*, praefert Haverk. Tum vocula *tam* omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. Insuper *parere ac imperare* legit Lovel. 4. Sed v. ad 10, 36, 17. *parere atque insperare* Lovel. 2. Denique *juſta*, pro *juxta*, habent Lovel. 4. 5. et Fragm. Hav. Eo modo et alibi peccarunt amanuenses. Exempla habuimus supra 3, 33, 10. 5, 6, 5. infra 7, 30, 17. 9, 9, 4. 10, 6, 9. et pluribus locis. Perpetua autem est confusio literarum *s* et *x* in membranis antiquis. V. infra ad 26, 19, 4. De voce *juxta* autem eo sensu, quo hic obcurrit, v. ad 33, 10.

Laudemque conferentes potius in medium] *conferentes potius medium* Gaertn. Sed praepositionem intercepit prima litera vocis sequentis. V. infra ad 37, 1, 2. Supra 5, 44, 1. *Res ac periculum communne cogit, quod quisque possit in re trepida praesidii, in medium conferre.*

§. 1. *Delectuque habito Furius ac Valerius ad Satricum profecti dilectuque* Florent. Voſſ. 1. Leid 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Deinde *ad Satrium* Leid 1. *ad Sutricum* Florent. a m. 2 et Fragm. Hav. Videntur voluiſſe *ad Sutrium*. At Sutrini erant socii Romanorum, recentibus eorum beneficiis magis conjuncti V. modo c. 3. *ad Satricum* igitur verum eſt. Insuper *profectus* Leid 1. *prospecti* Voſſ. 1. a m. 1.

Non Volscorum modo juventutem Antiates ex nova subole lectam; non Volscorum modo juventutem modo Gaertn. cujus scriba forte indicatum voluit, se in exemplari suo duplicem ordinem verborum inveniſſe; in aliis enim τὸ *modo* ante vocem *juventutem*, in aliis post eam inseri. *juventum* perperam scriptum erat in Flor. pro quo a m. 2. emendatum erat *juventam*. Hinc *Antiatumque* Lovel. 4. Deinde *sobole* hic libri plerique scribunt, et vix, si memini, in Leid.

scorum modo juventutem Antiates ex nova subole lectam, sed ingentem Latinorum Hernicorumque conciverant ex integerrimis diutina pace populis. itaque novus hostis veteri adjunctus commovit animos militis Romani. Quod ubi aciem jam instruenti 2
Camillo centuriones renunciaverunt, *turbatas militum mentes esse, segniter arma capta, cunctabundosque*

2. et Lovel. 2. altera scriptura, quam editi praeferunt, *suboles* haesit. V. etiam infra hoc libro ad c. 12, 4. Eam tamen veriorem esse passim viri docti docuerunt, monentes illam convenire origini vocis, ac firmari auctoritate marmorum et integerrimorum codicum. V. Pierium ad Maron. Ecl. 4, 49. 3. Georg. 71. 4. Aen. 328. Gifanium Collectan. in Lucret. in v. *Suboles*, Dausquej. in Orthogr. parte 2. in eadem voce, et denique Vossium in Etymol. Ling. Lat. etiam in eadem voce. (*v. Vir. doct. ad Suet. Galb. 1. Burm. ad Lucani 2, 330.) Mox *concinaverit* mendose, pro *conciverant*, scripsit librarius Lovel. 5. pro quo manu altera deinde emendatum est *concitaverant*. Haec verba saepe inter se confundi, infra videbimus ad 23, 41, 2. De verbo autem *concire* hoc sensu v. ad 8, 17, 2.

Novus hostis veteri adjunctus commovit animos militis Romani] Palat. sec. *conjunctus*. GEBH. *conjunctus* etiam Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. Neque multum discedunt Gaertn. et Portug. qui *coniuctus*, vel *connictus* praeferunt. Solent autem *junctus* sive *iactus* et *nictus* eorumque composita passim in MStis commutari. V. infra ad Epit. Liv. 68. Deinde *admovit* Gaertn. cujus librarius duas praepositiones, ex quibus duo verba vicina ac contigua composita erant, commutavit. Deinde *animos militum*, ultima voce neglecta, Haverk. Male. V. infra ad 7, 35, 2. *animos militibus Romanis* Florent. a manu recenti. Eo modo id dictum censeri posset, quo *restituere et reficere alicui animum*. De ea similibusque locutionibus v. ad 21, 53, 2. Potius tamen credo, id in Florent. emendatum esse ex ingenio ejus, qui librum recensuit, quum mendose a m. 1. scriptum invenisset *animos militis Romanis*.

§. 2. *Cunctabundosque et resistentes egressos castris esse*] Sec. Palat. cum Campani editione praefert *et resistentes egressos e castris*. GEBH. Forte *restitantes*. Hoc est enim identidem subsistere, non progredi. Plautus Capt. [3, 2, 3.]

— — *ita me miserum restitando*
Retinendoque lassum reddiderunt.

Liv. 10, [19, 5.] *Haec monendo obtestandoque prope restitantes consules in concionem pertraxerunt*. J. FR. GRON. *resistentes* in plerisque libris superest, nisi quod *recedentes* sit in contextu Voss. 1. et Hearnii Oxon. N. *ressentes* in Harlej. 1. *serentes* in Leid. 2. *tepescentes* in margine Lovel. 2. *tepentes* in Lovel. 4. et 5. Non displicet tamen, quod Gronovius conjecit, *restitantes*. Eo et alibi Livius usus est. 7, 39, 14. *Nihil*

et resistentes egressos castris esse; quin voces quoque auditas, cum centenis hostibus singulos pugnaturos; et aegre inermem tantam multitudinem, nedum armatam,
3 *sustineri posse;* in equum insilit, et, ante signa obversus in aciem, ordines interequitans, *Quae tri-*

medium, aut imperium atque honorem, aut, ubi restitaret, mortem, ni sequeretur, denunciantes. 30, 31, 8. *Quum prope manu conserta restitantem ac tergiversantem in Africam adtraxerim.* Terent. in Eun. 4, 4, 1.

Exi foras, scelesta: at etiam restitas,
Fugitiva? prodi, male conciliate.

Saepe autem *resistere* et *restitare* inter se commutari solent. V. infra ad 10, 19, 5. Deinde copula *et* non adparet in Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *pavidosque et resistentes*, prioris vocis prioribus literis erasis, Florent. Nihil muto. Sequitur enim mox, *quae insolita cunctatio est?* Deinde *egressos e castris* Portug. et Haverk. quomodo alibi locutum fuisse Livium, infra videbimus ad 35, 4, 4. Optimi tamen codicum ac numero plures vulgatum tuentur: quibus invitis nihil innovandum existimo. In verbis praecedentibus *aciem gamin instruenti* Lovel. 1. *aciem mul instruenti* Flor. a m. 1. pro quo emendatum *aciem multam.* Praeterea inmutato ordine *turbatas mentes militum esse* praeferunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Quin voces quoque auditas] *Tò quoque* deficit in Leid. 2. Lovel. 1. et a m. 1. in Fragm. Hav. Mox *aegre inermem*, pro *et aegre*, habent edd. vett. invitis scriptis. Recte igitur Aldus *τὸ et* inseruit. Deinde *necdum armatam*, pro *nedum*, Lovel. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] Male. Infra 24, 4, 1. *Puerum vixdum libertatem, nedum dominationem, modice laturum.* ubi vide. Tandem *p̄se*, pro *posse*, Lovel. 1.

§. 3. *In equum insilit*] Sec. Palat. MS. *insiliit.* Iterum mox c. 8. *Ex equo desiliit.* male seu potius monstrose Andreas *ex equo consilit.* GEBH. *in equum insiliit* etiam Haverk. Et ita in contextu Aldus edidit, qui tamen inter errata sententiam mutans vulgatum restituendum monuit. Et recte. *insiliit* enim eodem errore datum est, quo passim confunduntur *adit* et *adiit*, *redit* et *rediit*, *subit* et *subiit*, similiaque alia, de quibus infra v. ad 36, 20, 3. cap. etiam sequenti *desilit* servandum puto. *Salio* enim ejusque composita potius in praeterito formant *salui.* V. supra ad 2, 10, 11.

Ante signa obversus in aciem, ordines interequitans, Quae tristitia, milites, haec] *obversis in aciem* Leid. 1. *obversi in aciem* Lovel. 2. lapsu librariorum. Infra 44, 11, 3. *Nec minus, quam in altum magnitudine Atho mons excurrit, obversa in regionem Magnesiae duobus inparibus promontoriis.* V. infra hoc lib. ad c. 24, 7. Deinde *interequitat sunt, Quae haec tristitia* Harlej. 1. *inter equitans ait, Quae haec tristitia* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. Sed ex margine *τὸ ait* additum est, ubi exponendi caussa olim adscriptum fuerat. Saepe enim *ait*, *dicit*, *inquit*, et similia per-elli-

stitia, milites, haec, quae insolita cunctatio est? Hostem, an me, an vos ignoratis? Hostis est quid aliud, quam perpetua materia virtutis gloriaeque vestrae? Vos contra, me 4 *duce, (ut Falerios Vejosque captos, et in capta patria Gallorum legiones caesas taceam) modo trigeminae vi-*

psin omitti solent. V. infra ad 23, 45, 6. Tum *Quae tristia* Leid. 1. aberratione librarii. V. ad 26, 36, 12. Mox *quae tristitia, milites, haec, quae insolita est cunctatio*, trajectis vocibus, Gaertn. *quae tristitia, milites, insolita, quae haec cunctatio est* Lovel. 2.

Hostem, an me, an vos ignoratis] *Hostem anni duos ignoratis* nescio quid cogitans dedit scriba Leid. 1.

Hostis est quid aliud, quam perpetua materia virtutis gloriaeque vestrae] Ordo verborum Cl. Ant. Perizonio displicuit, qui ad oram Livii legendum conjecit *Hostis quid est aliud*. Perionium etiam in concionibus Livianis *Hostis quid aliud est* edidisse, Cl. Hearne observat. Supra 4, 2, 13. *Quid esse aliud, quam minari, se proditurum patriam?* Codices omnes tamen ordinem vulgatum servant. Ceterum *Hostis esse quid aliud* habet Leid. 1. et deinde *materia virtutisque gloriaeque vestrae* Gaertn.

§. 4. *Ut Falerios Vejosque captos, et in capta patria Gallorum legiones caesas taceam*] Palat. pr. ac sec. *etiam capta patria*. Non probo. Tertius *et jam capta patria*. GEBH. *ut Falerios Vejos captos*, sine conjunctione, Harlej. 2. quam tamen reliqui codd. tuentur. Monet etiam Cl. Hearne, Perionium in concion. Liv. *Faliscos* edidisse. Sed supra v. ad 5, 27, 4. Codices omnes vulgatum servant, nisi quod *Valerios* sit in Gaertn. Deinde *etiam capta patria* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. et Haverk. *et jam capta patria* Harlej. ambo, Gaertn. et Fragm. Hav. *et etiam capta patria* Hearnii Oxon. B. et N. *et capta patria* ejusdem L. 2. Camillus in semirutae solo urbis primo concursu Gallos fudit, eoque defendi potest vulgatum. Justiore altero deinde proelio ad octavum lapidem Gabina via eosdem vicit. V. Liv. 5, 49. Eo si respexisset, non *et jam capta* vel *etiam capta*, sed *recepta patria* dixisset. *factam*, pro *taceam*, perperam scripsit librarius cod. Klock.

Modo trigeminae victoriae triplicem triumphum] *tergeminae* Lovel. 2. et multae edd. vetustae. Quum autem supra ad Epit. Liv. 1. dictum sit, *trigeminus* pro tribus uno partu editis, *tergeminus* pro triformi, triplici usurpari, ea lectio etiam vera esse videri posset. Codd. tamen reliqui et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. constanter *trigeminae* hic defendunt. Quare eam lectionem, quam primus Aldus in contextum recepit, veriorem judico, ut ita victorias, quas Camillus uno codemque anno de Volscis et Aequis et ex Etruria reportavit, Livius considerarit tamquam trigeminum virtutis Camilli foetum, uno partu, id est, uno anno editum. Et ita supra c. 4, 1. *triumphans in urbem rediisse, trium simul bellorum victor* dicitur.

Ex his ipsis Volscis, et Aequis, et ex Etruria egistis] *de his ipsis Volscis et Aequis et ex Etruria* priscae edd. ut ita praepositio va-

ctoriae triplicem triumphum ex his ipsis Volscis, et Ae-
5 *quis, et ex Etruria egistis. An me, quod non dicta-*
tor vobis, sed tribunus, signum dedi, non agnoscitis
ducem? neque ego maxima imperia in vos desidero: et
vos in me nihil, praeter me ipsum, intueri decet. ne-
que enim dictatura mihi umquam animos fecit, ut ne
6 *exsilium quidem ademit. Idem igitur omnes sumus: et,*
quum eadem omnia in hoc bellum adferamus, quae in

rietur; quod Livio familiare esse, infra videbimus hoc libro c. 28, 3. Non tamen verum praestare audeo, quum nulli concinant codices, qui omnes priori loco *ex* servant, quemadmodum Aldus restituit. Deinde *et Aequis ex Etruria* Fragm. Hav. *et Aequis Etruria* Gaertn. Male. Non enim Aequi Etruriae, sed Latii novi, populi fuere. Vocula igitur *et* a sequenti *ex* intercepta est. Eodem modo peccavit, errorem insuper alio errore cumulans, librarius Leid. 1. *et Aequis ex Etruria gestis*. Sed olim unica serie scriptum fuerat *Etruriaegistis*, unde, male divisis vocabulis, inperitior fecit *Etruriae gistis*, quod in *Etruria gestis* aliud commutavit. Et ita in Harlej. 1. *ex Etruriae egistis* haud multum dissimili errore datum est, *ex Etruria egestis* in Lovel. 1. *ex Etruria egistis* in Voss. 1. et Leid. 2. Contra *et Aequis et Etruria egistis* habent Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *et Aequis et Etruscis egistis* Lovel. 4. ubi praepositio *ex* excidit ob similitudinem praecedentis *et*. Pariter *et* atque *ex* alteram alteri caussam exstitisse, ut interciderent, supra vidimus ad 5, 32, 4. *Etruscis*, pro *Etruria*, etiam est in Lovel. 2.

§. 5. *An me, quod non dictator vobis, sed tribunus, signum dedi, non agnoscitis*] *sed tribunis* male Harlej. 2. *sed tribus* Leid. 1. et Lovel. 2. Deinde *non cognoscitis* Harlej. 2. Si perpetua foret differentia verborum *agnoscere* et *cognoscere*, quam tradiderunt Grammatici, ut *agnoscamus*, quae antea nota fuere, *cognoscamus*, quae nunc demum noscere incipimus, omnino vulgatum servandum foret. (* v. Serv. ad Virg. 8. Aen. 155.) Nam milites Camillum, quem antea noverant, nunc non *agnoscebant*, quia alio, quam olim, magistratu iis praeerat. Verum, quamvis saepe hanc differentiam scriptores non observarint, quemadmodum docet Bernecc. ad Justin. 2, 6, 20. nihilominus tamen vulgatum servandum est, quoniam pro eo stant reliqui omnes scripti.

Neque ego maxima imperia in vos desidero] *neque eo* Voss. 2. De quo errore supra v. ad 2, 18, 6. Mox *decetur*, pro *decet*, Leid. 1. V. ad 39, 24, 8.

Ut ne exsilium quidem ademit] Ita edidit Ascensius anno 1513. Neque aliter praeferunt scripti, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quas secuti ediderunt *auxilium*, nullo commodo sensu. Alibi etiam haec vocabula commutata sunt. V. ad 2, 53, 4. et infra ad 36, 7, 15. Tum *quid ademit* Lovel. 4. Praeterea vocula *ut* deerat in Flor. a principio, quam a lasci-

riora adtulimus, eumdem eventum belli exspectemus. imul concurreritis, quod quisque didicit ac consuevit, iciet. Vos vincetis, illi fugient.

VIII. Dato deinde signo, ex equo desilit, et 1 roximum signiferum, manu adreptum, secum in oftem rapit; *infer, miles*, clamitans, *signum*. quod 2 ibi videre ipsum Camillum, jam ad munera corpo- is senecta invalidum, vadentem in hoftes, procur-

ra manu additam judicabat Salrin. Paullo ante *τὸ enim* exsulabat etiam ab eodem Flor.

§. 6. *Iidem igitur omnes sumus*] *dem igitur omnes* Leid. 1. *Isdem igitur omnes* Harlej. 1. *Idem igitur omnes* Florent. Voff. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. a m. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Similiter etiam typis descripti poft edd. Rom. anni 1472. et Parm. usque ad Aldum. V. ad 40, 22, 14. Insuper verbum *sumus* deficit in Harlej. 1.

Quum eadem omnia in hoc bellum adferamus, quae in priora adtulimus] *adfirmamus* Leid. 2. *afferemus* Haverk. Deinde *in priora attulerimus* Leid. 2. *in priore attulimus* Haverk. Mox *eventum eundem belli* alio ordine excusi ante Aldum invitis calamo exaratis, quos Aldus secutus eft.

Simul concurreritis, quod quisque didicit ac consuevit] *Simul cum curreritis* Gaertn. V. ad 4, 24, 7. *Simul concurritis* Portug. et Haverk. Quum *concurr' itis* scriptum effet, librarii supini additum signum neglexerunt: cujus erroris paffim in Mftis exempla obcurrunt. *Simul concurrentis* Lovel. 5. a m. 1. literis *ri* in *n* coalescentibus; de quo dictum ad 3, 30, 3. Male ergo in eodem a manu altera emendatum eft *concurretis*. [*concurrentes* Veith.] Deinde *didicit aut consuevit* Gaertn. Quae voculae saepiffime in membranis vetuftis confunduntur. V. infra ad 21, 53, 3. *didicit ac consuerat* Lovel. 4. a m. 1.

§. 1. *Dato deinde signo, ex equo desilit*] *Dato inde signo* edd. principes, pro quo Aldus *deinde* subposuit, quod etiam supereft in omnibus scriptis. Solent hae voces saepe commutari. V. infra ad 36, 24, 10. Poftea *ex equo desiliit* Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Portug. et Haverk. Eamdem lectionem etiam in Palat. 2. supereffe, Andream vero *ex equo consilit* monftrose edidiffe, monuit Gebhardus supra ad cap. praec. §. 3. ad quem locum etiam vulgatum, quod in reliquis perftat, servandum dixi.

§. 2. *Vadentem in hoftes, procurrunt pariter omnes, clamore sublato*] *valentem* Leid. 1. Tum, transpositis vocibus, *procurrunt omnes pariter* Gaertn. *percurrunt pariter, clamore omnes sublato* Lovel. 4. At *per iter*, pro *pariter*, Fragm. Hav. Paullo ante *ad vulnera corporis*, pro *ad munera*, Lovel. 5. At pariter, ut hoc loco Livius, locutus eft Cic. de Amic. 6. *Ut dolore careas, et muneribus fungere corporis.* Tum *senecta invalida*, pro *invalidum*, editt. principes. Sed alterum recte Aldus recepit,

runt pariter omnes, clamore sublato, *Sequere impe-*
3 *ratorem*, pro se quisque clamantes. Emissum etiam
signum Camilli jussu in hostium aciem ferunt; id-
4 que ut repeteretur, concitatos antesignanos. Ibi
primum pulsum Antiatem, terroremque non in pri-
mam

quod etiam supereſt in omnibus scriptis. Cohaerent enim *senecta*, sive per senectutem, *invalidum ad munera corporis*. [*jam* omittit Veith.]

Sequere imperatorem] Simile quid de Ptolemaeo Diodorus l. 18. [p. 646.] cujus virtute quoque incitati amici fortius pugnabant: Ἀκολούθως, inquiens, τούτῳ καὶ τῶν φίλων τοῦ Πτολεμαίου διαγωνιζομένων. etc. GEBH.

§. 3. *Emissum etiam signum Camilli jussu in hostium aciem ferunt*] Nec displiceret *Missum etiam*. Vult enim conjectum et rotatum manu. J. FR. GRON. Ita *mittere tela*, *hastas*, et similia saepe obcurrunt. Liv. 7, 23, 8. *Locus quoque superior adjuvit, ut pila omnia hastaeque non, tamquam ex aequo missa, vana caderent*. 10, 29, 8. *Postquam nec clamor hostium, nec impetus, nec tela missa, eamdem vim habere visa*. 38, 29, 6. *Ne fluxa habena volutetur in jactu glans, sed tamquam nervo missa excutiatur*. Similiter *tormento missa tela* infra 24, 34, 14. *Ut non solum missa tormento, sed etiam, quae pondere suo provoluta essent, graviter in hostem incederent*. ubi v. Gronovium; qui etiam *vox coelo missa*, pro *emissa*, supra emendabat 5, 51, 7. Omnes tamen, quos adhibui, codices vulgatum *Emissum etiam* servant, nisi quod *Emissum jam* sit in Lovel. 2. et 4. [Veith.] et *Et est missum etiam* in Harlej. 1. unde tamen recepta lectio firmari poteſt. Scriptura enim haec inde orta eſt, quod unam vocem *Emissum* in duas diviserit librarius, inde disjungens primam literam, qua verbum *Eſt* innui putabat. Nam saepe id in manuscriptis unica hac litera exprimi solet. Vulgatum itaque, invitis libris Mſtis omnibus, mutare non audeo, praesertim quum *tela* et similia aeque *emitti*, ac *mitti*, dicantur. Infra 24, 34, 8. *In eas, quae procul erant, naves saxa ingenti pondere emittebat*. 28, 2, 6. *Subsidunt Hispani adversus emissa tela ab hoste, inde ad mittenda ipsi consurgunt*. 28, 33, 5. *Emissis levibus telis, quae irritare magis, quam decernere, pugnam poterant, gladios nudant*. Ubi Sigonius et ipse Gronovius *emissis telis*, pro *missis*, ex codd. scriptis adversus Rhenanum vindicarunt. Ut autem hic *emittere signum in hostium aciem*, ita *injicere signum intra vallum* dixit Liv. 4, 29, 3. *Consulem signum quoque intra vallum injecisse ferunt*. ubi etiam simplex *jecisse* subficere potuerat. Deinde *in hostium feruntur* sine sensu praefert Leid. 1. *feruntur* etiam Harlej. 1. et Lovel. 4. *Tò aciem* autem deeſt in Lovel. 5.

Idque ut repeteratur, concitatos antesignanos] *ut interpeteretur* Fragm. Hav. *ut reperetur* Leid. 2. *idque jam irruperat* Lovel. 2. *idque irruperat* Lovel. 4. Tum *antesignarios* Leid. 2. Lovel. 4. et Gaertn. V. supra ad 4, 47, 2.

nam tantum aciem, sed etiam ad subsidiarios per-
latum. nec vis tantum militum movebat, excitata 5
praesentia ducis, sed quod Volscorum animis ni-
hil terribilius erat, quam ipsius Camilli forte ob-
lata species. Ita, quocumque se intulisset, victo- 6
riam secum haud dubiam trahebat. maxime id evi-

§. 4. *Non in primam tantum aciem, sed etiam ad subsidiarios*] Vox *etiam* deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Alibi ita Livium et optimos quosque scriptores loqui solitos esse, supra vidimus ad 2, 6, 1. Et ita mox, *nec vis tantum militum movebat, sed quod Volscorum animis nihil terribilius erat, quam ipsius Camilli species*. Ubi contrario errore in uno cod. est *sed etiam quod*. Illorum tamen quatuor codicum auctoritas non satis gravis est ad vulgatum mutandum adversus optimorum librorum testimonium, qui receptae lectioni constanter adhaerent. Ceterum *subsidia aris* Leid. 1. An librarius voluit *subsidiaris*, sive *subsidiares*, credens *subsidiaris* aeque dici ac *subsidiarius*, quemadmodum *auxiliaris* et *auxiliarius*, *alaris* et *alarius* in usu sunt? Attamen id vocabuli alibi mihi obvium non fuit; quare librarium delicias suas sibi habere jubeo. Paullo ante *primum Antiatem pulsum* alio ordine habent Portug. Harlej. 2. et Haverk.

§. 5. *Nec vis tantum militum movebat, excitata praesentia ducis, sed quod*] *nec jus tantum militum* Leid. 2. sollemni scribarum lapsu. V. ad 3, 38, 13. *nec vis militum* etc. *sed quod* Haverk. Saepe *non, sed* pro non tantum, sed etiam, vel non tam, quam, poni, infra videbimus ad 39, 28, 5. Contra *nec vis tantum militum* etc. *sed etiam quod* Gaertn. Sed singularibus his testibus adversus aliorum unanimem consensum fidem non habeo. V. modo ad §. praec. *nec vis tantum movebat militum* Lovel. 4. Hinc *excita* Lovel. 1. V. ad 28, 24, 4. Insuper *ducis praesentia* alio ordine Leid. 1. Ad sensum Livii non adtendit vir doctus, quum in margine ed. Curionis scribendum conjiceret *nec vim tantum militum movebat*. quasi *movebat* hic poneretur pro incitabat, et *praesentia* accipienda foret casu primo; quum contra accipi debeat casu sexto, et *movebat*, nempe Antiates, hic notet eos percellebat. ut apud Justin. 11, 9. *Movebat haec multitudo hostium respectu paucitatis suae Alexandrum*.

Ipsius Camilli forte oblata species] *forte oblata* Voss. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 1, 4, 4. et infra ad 38, 40, 13. *oblata speciei* aliud cogitans dedit scriba Leid. 1. Paullo ante *armis*, pro *animis*, Lovel. 2. in contextu. V. ad Liv. 22, 5, 8.

§. 6. *Ita quocumque se intulisset*] *Itaque quocumque* Haverk. Infinitis locis ita variant codices scripti. V. infra ad 21, 53, 7. Et quidem hic tanto facilius factum est ob similitudinem primae syllabae vocis sequentis.

Victoriam secum haud dubiam trahebat] Valer. Max. 3, 2, 24. de L. Sicinio Dentato. *Quem centies et vigesies in aciem descendisse tradunt, eo robore animi atque corporis utentem, ut majorem*

dens fuit, quum, in laevum cornu, prope jam pul
sum, adrepto repente equo cum scuto pedestri, ad
vectus, conspectu suo proelium restituit, ostentan
7 vincentem ceteram aciem. Jam inclinata res erat
sed turba hostium et fuga inpediebatur, et long
caede conficienda multitudo tanta fesso militi erat
quum repente ingentibus procellis fusus imber cer

semper victoriae partem traxisse videretur. Manet ergo inconvulsa emendatio mea, quam praestiti loco cuidam Fabii 7, 1. *Quae omnia sunt in materia, et multum juvant; victoriam tamen non trahunt.* 3, 25. Crepundior. GEBH. Eodem Quinctil. loco *trahunt*, pro *tradunt*, etiam Cel. Burmann. in MSto cod. Almelov. reperit.

Quum in laevum cornu prope jam pulsum] Pall. duo pr. ac tert. *cum enim in laevum cornu.* sec. *cum et in laevum cornu.* GEBH. *cum eum in laevum cornu* Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Et ita praefert Voss. 1. in marg. Videntur autem librarii indicasse, duplicem se lectionem reperisse *cum in laevum cornu*, et *eum in laevum cornu.* Alibi enim *cum* et *eum* commutari solent. V. supra ad 4, 19, 2. Verum pronomen hic sensus non admittit. Hinc ejus loco datum est *quum enim in laevum cornu* in Lovel. 2. 3. 4. [Veith.] *eum* et *enim* etiam commutantur supra hoc lib. c. 5, 3. (* v. ad 27, 17, 11.) Paullo ante *id fuit evidens*, trajectis vocibus, Gaertn.

Adrepto repente equo cum scuto pedestri advectus] *abrepto equo* Voss. 2. quomodo alibi saepe scribae variarunt. V. ad 2, 33, 7. *accepto equo* Gaertn. Quae et ipsa scripturae varietas interdum in codicibus obcurrit. V. supra ad 5, 47, 4. Deinde *cum scuto pedester advectus* Flor. a m. 2. Male. Infra 7, 10, 5 *Pedestre scutum capit, Hispano cingitur gladio.* Tum *advētus* Fragm. Hav. *adversus* Harlej. 2. Mox *conspectu* deficit in Lovel. 5. Hinc praefert *restituit*, pro *restituit*, Harlej. 1. *restitui* Haverk.

Ostentans vincentem ceteram aciem] *vincentem cetera aciem* scribendum esse ad marginem ed. Curionis, vir doctus conjecit: cui *ceterus* numero singulari a Livio usurpari, displicuisse videtur, sed frustra. V. infra ad 34, 34, 2. *certam aciem* legit Lovel. 5. a m. 1. V. ad 34, 36, 4.

§. 7. *Sed turba hostium et fuga inpediebatur*] Scribe *sed turba hostium et fuga impediebat.* RHEN. *impediebat* Rhenanus, et ante illum Andreas in Romana Bechariusque et Moguntina cum Badio. Quid autem *impediebat?* an rem, ut multitudo dicatur et per fuga, inter fugam, morata victoriam esse. Placet magis ad *fugam*, ut Mediolanensis, aut *impediebatur*, quod in Aldino et Junta et scriptis obvium nobis fuit, ut τὸ *turba* sit auferendi casu. 5, [38, 7.] *Terga caesa suomet ipsorum certamine in turba impeditium fugam.* 9, [23, 16.] *Ingens multitudo in unum metu conglobata, ac semet ipsa turba impedientes in medio caesa.* Eodem [c. 31, 16] *Loca difficilia hosti quaesita, ipsi tum sua fraude impediebant.* J. FR. GRON. Lectionem, qua

tam magis victoriam, quam proelium, diremit. Signo deinde receptui dato, nox insecuta, quietis Romanis, perfecit bellum. Latini namque et Hernici, relictis Volscis, domos profecti sunt, malis consiliis pares adepti eventus. Volsci, ubi se desertos ab eis videre, quorum fiducia rebellaverant, relictis castris, moenibus Satrici se includunt. quos

8 9

Rhenanus probavit, servant ex meis Florent. Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Eamdem etiam Hearne superfuisse testatur in Oxon. L. 1. B. et N. *sed turba hostium et fugam impediebat* ex editionibus etiam habent Tarvis. utraque, Veneta anni 1495. et Ascensiana anni 1510. *sed turba hostium et fuga impediebatur* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Harlej. 1. quod recte Gronov. aliis locis Livii adductis verum praefitit. Qua cura in Livio versatus sit interpres Delphinicus, docent, quae ad hunc locum notavit: in quibus non modo Gronovio lectionem, de qua numquam, ne per somnium quidem, cogitavit, subposuit, sed et emendationem ejus, codicibus scriptis et editis firmatam, conjecturae suae adscripsit. Postquam enim Gronovio placuisse dixisset *turbâ hostium et fugâ impediebatur*; addit, sibi in mentem venisse, posse non absurde locum hunc ita explicari, ut *turba* quidem ablativi sit casus, *fuga* nominativi. Id autem, non quod Doujatius adfirmavit, ipsum Gronovium voluisse, ex verbis ejus non modo et locis Livii, quibus lectionem adprobare aliis conatus est, patet, verum etiam ex illis, quibus emendationem in prima notarum editione exposuit, unde sequentia huc transtuli. „*Τὸ turba* accipe au„ferendi casu. Ne in fugam ver„terentur hostes, ab ipsa turba „et multitudine sua impediebantur: ultimi nempe morabantur „primos. etc. Ex his itaque vel mala hominis fides, vel summa, qua in curando Livio ad usum Principis juventutis Francicae versatus est, neglegentia clarissime adparet.

Et longa caede conficienda multitudo tanta fesso militi erat] *longa caede inficienda* Haverk. *conficere* est interficere, caedere. V. supra ad 3, 70, 6. Insuper vox *tanta* perperam omittitur in Harlej. 2.

§. 8. *Nox insecuta, quietis Romanis, perfecit bellum*] *mox insecuta* male Leid. 1. Deinde *perficit bellum* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. An id mutarunt librarii et editores, quod *diremit* praecessit? Sed caussam justam non habuerunt. V. ad 3, 46, 9. Mox *namque* deficit in Lovel. 3. et *locis*, pro *Volscis*, legit Klock. Tum alio ordine *adepti pares eventus* Lovel. 1.

§. 9. *Volsci, ubi se relictos ab eis videre, quorum fiducia rebellaverant*] Prima vox abest ab Leid. 2. Deinde *rebellarant* praeferunt Harlej. 2. et Portug.

Moenibus Satricis se includunt] Non contemnendum erratum est. Lege, *moenibus Satrici se includunt*. RHEN. MS. *indudunt*. Quid si *indunt*? KLOCK. *moenibus Sa-*

primo Camillus vallo circumdare, et aggere atque
10 operibus obpugnare est adortus. Quae postquam
nulla eruptione inpediri videt; minus esse animi
ratus in hoste, quam ut in eo tam lentae spei victoriam exspectaret, cohortatus milites, ne, tamquam Vejos obpugnantes, in opere longinquo sese

tricis Voss. 1. Lovel. 1. 2. 3. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. Sed litera finalis sibilans in voce *Satricis* male repetita est ex initiali sequentis vocis *se*. V. infra ad 28, 25, 2. *moenibus Satricis ei cludunt*, literis, quae olim perpetua serie scriptae erant, inperite in voces divisis, Leid. 1. quod hujus codicis librario sollemne fuit peccatum. Pronomen *se* exsulat a Leid. 2. idem ut et praecedens *Satrici* a Lovel. 1. Perperam vero Klockius *indunt* ex vitiosa codicis sui scriptura legendum existimavit. Verum ubi Livius *induere se moenibus* dixit? Videre debuerat, lectionem *indudunt*, quam in Msto suo invenit, inde natam esse, quod literae *c* et *l* male in literam *d* coaluerint. V. ad 10, 24, 2. *Includere se moenibus*, ut infra hoc lib. c. 29, 5. *Vix moenia tuta rati oppido se Praeneste includunt.*

Quos primo Camillus] *quos, quemadmodum Satricum capiatur, primum Camillus* ex meis praeferunt Lovel. 2. et 4. *quos, quemadmodum Satricum capiatur a Camillo, primum Camillus* Leid. 1. et Harlej. 1. Et ita Hearne etiam invenit in Oxon. L. 2. et C. qui recte addit, haec e margine in textum inrepsisse. Alia exempla, ubi similia lemmata in contextum ex ora codd. recepta sunt, infra v. ad 7, 40, 4.

Vallo circumdare, et aggere atque operibus obpugnare est adortus] Vocem *vallo* non agnoscunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et apud Hearnium excerpta Pithoei. Sed reliqui recte eam servant. Liv. 7, 34, 13. *Quum jam circumdati vallo potuerimus esse.* 25, 22, 8. *Fossa valloque circumdare urbem parant.* 28, 3, 5. *Fossa duplicique vallo circumdata urbe, in tres partes exercitum dividit.* V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 23, 1. *circumdare vallo*, transpositis dictionibus, solus habet Haverk. et cum eo edd. vetustiores usque ad Aldinam. una voce *circumvallare* alibi exprimit.

§. 10. *Minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo*] *iratus* Florent. et Leid. 1. Sed prima litera adhaesit ex ultima vocis praecedentis, sollemni errore scribarum. V. infra ad 37, 29, 8. Deinde *in hostem* Lovel. 5. et Haverk. Hinc vocula *ut* deficit in Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quam intercepit praecedentis vocis litera finalis. Paullo ante *Quod postquam*, pro *Quae*, Lovel. 3. *Quae et postquam* Lovel. 1. Tum *ereptione*, pro *eruptione*, Klock. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. eodem errore, quo *eripere* et *erumpere* confundi supra vidimus ad 4, 33, 6. Tandem *impedire*, pro *impediri*, Harlej. 2.

Ne tamquam Vejos obpugnatus in opere longinquo sese tererent] Nec hic mediocris lapsus. Restitue, *ne, tamquam Vejos oppugnantes, in opere longinquo sese tererent.* RHEN.

tererent, victoriam in manibus esse; ingenti militum alacritate moenia undique adgressus, scalis oppidum cepit. Volsci abjectis armis sese dediderunt.

IX. Ceterum animus ducis rei majori, Antio, in- 1
minebat. id caput Volscorum, eam fuisse originem proximi belli. Sed quia nisi magno adparatu, tor- 2

Nescio, quam editionem ob oculos habuerit Rhenanus. Omnes enim, quas Rhenano antiquiores consului, recte praeferunt *oppugnantes*, quod et recentiores servarunt, et etiam in Mstis constanter superest. Praeterea *et opere longinquo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *se tererent* Leid. 2. et Lovel. 1. *sese tenerent* Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 1. et vetustae edd. quod eodem modo dictum foret, quo illud supra 4, 35, 5. *Quod, admiratione eorum, quos edisset, stupens, in aeterno se ipsa teneret servitio*. ubi alia dicta sunt. Hic tamen vulgatum *sese tererent* servandum est, quod tuentur omnes reliqui codices, nisi quod manifesta scribarum deerratione *sese terrerent* sit in Florent. Leid. 1. Portug. et Haverk. eodem errore, quem et supra commissum vidimus 2, 30, 10. hoc libro c. 23, 5. c. 34, 6. 7, 26, 1. (* 10, 10, 1.) *Terere* autem et *Tenere* saepe in Mstis commutantur. V. supra ad 3, 7, 3. De verbo *terere* hoc sensu v. ad 6, 27, 7.

Volsci abjectis armis sese dediderunt] Desunt haec omnia in Harlej. 2. In Portug. autem tantum ad marginem adscribuntur. *sese dederunt* habent Lovel. 2. 3. 4. 5. Voss. 2. a m. 1. (in quo *dedidérunt* manu altera emendatur) Leid. 1. Portug. a m. 2. (*se dediderunt* manu primigenia scriptum fuerat) Haverk. et Fragm. Hav. *dare* et *dedere* etiam alibi confundi solent. V. infra ad 39, 50, 9. *sese dedidere* est in Gaertn. Nescio, cur Cl. Clericus *se dediderunt* edere in animum induxerit. Paullo ante vox *moenia* exsulabat a Lovel. 4.

§. 2. *Sed quia nisi magno adparatu, tormentis machinisque* etc.] Mirum hoc videri potest, cum ad finem l. 2, (65, 7.) tam facile capta fuerit. Sed dicet quis, interea temporis coloniam factam, ac ideo firmiorem fuisse. Id vero est effugere objectionem, non solvere nodum. Nam eodem opera dici poterat, et Romanis ab eo tempore multum ditionis ac imperii accessisse. Sed hoc non agimus. GLAR. *tormentis magnisque* Lovel. 5. Difficultati autem, quam sibi Glareanus movit, facile verbis Livii, ut recte Doujatius animadvertit, satisfieri potest, ideo Antium eo tempore tam facile captam fuisse, *quod jam inde ab infelici pugna castrisque amissis cesserant animi*. V. Liv. 2, 65, 7. Antequam vero Volsci proelio victi et castris exuti erant, *urbem Antium, ut tum res erant, opulentissimum consul obpugnare non ausus* est, teste Liv. ibid. c. 63, 6. Ceterum §. praec. *rei majoris*, pro *majori*, praefert Lovel. 1. *majore* Lovel. 2. In verbis sequentibus *tam valida urbs capi poterat*, omissa particula negandi, Lovel. 1. Deinde *ad exercitum relicto* alio ordine Lovel. 5.

Ut senatum ad excidendum Antium hortaretur] *ad excidendam*

mentis machinisque, tam valida urbs capi non pot
erat; relicto ad exercitum collega, Romam est pro
fectus, ut senatum ad excidendum Antium hortare
3 tur. Inter sermonem ejus (credo, rem Antiatem diu

Antium Leid. 2. et Lovel. 1. omnibus reliquis invitis. Illi enim vulgatum defendunt, nisi quod *ad excidium* habeat Haverk.

§. 3. *Credo, rem Antiatem diuturniorem manere, Diis cordi fuisse*] *crederes Antiatem* Lovel. 2. *credere Antiatem* Lovel. 4. *crederem Antiatem* Gaertner. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Ita *Antiatem* dixit pro Antiates: quomodo *Romanus* pro Romani supra habuimus 3, 2, 11. Vulgatum tamen, reliquorum codicum fide nixum, verius existimo, *rem Antiatem*, ut *res Clusina* 2, 9, 5. *Adeo valida res tum Clusina erat, magnumque Porsenae nomen*. ubi plura vide. Praeterea *Diis curam fuisse* Lovel. 1. 4. 5. Leid. 2. et Voss. 1. in quo tamen inter versus additum est, legendum esse *cordi fuisse*. Saepius *cordi esse* Diis dicuntur, quae curae sunt. Infra 9, 1, 4. *Quibusque Diis cordi fuit, subigi nos ad necessitatem dedendi res*. c. 8, 6. *Vos, Dii immortales, precor quaesoque, si vobis non fuit cordi, Sp. Postumium, T. Veturium consules cum Samnitibus prospere bellum gerere*. 10, 42, 7. *Id votum Diis cordi fuit: et auspicia in bonum verterunt*. 23, 31, 13. *Vulgoque Patres ita fama ferebant, quod tum primum duo plebeji consules facti essent, id Deis cordi non esse*. Et ita saepius alibi.

Legati ab Nepete ac Sutrio auxilium adversus Etruscos petentes veniunt] Ita Livius id nominis usurpat, perinde atque tertiae sit declinationis ac neutrius generis. Nam paullo post [in fine hujus cap.] dicturus est, *Nepete exercitus ductus*. Et anno CCCLXXII. [c 21, 4.] *Et triumviros Nepete coloniae deducendae creaverunt*. At tertiae declinationis neutra in *e* ablativum habent in *i*. Nisi dicamus, neglexisse hoc Livium. Graece est *Νέπετος*. In Strabonis codice *Νέπιτα* l. 5. [p. 226.] et in Plin [3, 5.] *Nepeta*, ita ut nihil indicertum colligas. GLAR. Reprehendit Livium Glareanus, quod *Nepete* dixerit in casu auferendi cum *Nepeti* fuerit dicendum, quippe cum in recto casu *Nepete* dicatur. Sed facit injuste. Non enim Livius scripsit ullo in loco *Nepete*, sed *Nepet*, ut est in vetustis libris. Docent aut Grammatici, Charisius [l. 1. p. 78. et 106.] et Priscianus [l. 6. p. 687.] *Git et Nepet*, oppidi Italici nomen, i litera terminari, eaque flecti non posse. Quamquam ne si *Nepete* quidem in recto casu diceretur, *Nepeti* tamen esset ei in ablativo edendum. Nam propria in *e* desinentia ejusdem terminationis habent nominativum cum ablativo, ut *Praeneste*. Dixit enim Virg. [7. Aen. 682.]

Quique altum Praeneste viri.

Et [l. 8, 561.]

Qualis eram, cum primam aciem Praeneste sub ipsa.

Haec Priscianus [l. 7. p. 760.] Sic etiam infra corrigendum est, *Nepet exercitus ductus est*, pro *Nepete*. †. „Glareanus non reprehendit Livium, sed ad honorem „ejus ait, eum non curasse rancidas grammaticorum leges." † SIG. Ut verum fatear, habuit initio Palat. sec. *Nepet*. cujus fin ab interpolatoribus *e* additum est.

urniorem manere, Diis cordi fuiſſe) legati ab Nepete ac Sutrio, auxilium adversus Etruscos petentes, veniunt, brevem occasionem eſſe ferendi auxilii memorantes. eo vim Camilli ab Antio fortuna

ro *veniunt*, Pall. duo agnoscunt *mdunt*. GEBH. *Nepte* Oxon. C. *Nepeti* Glareanus. *Nepet* Sigon. vett. libb. nec aliter Plin. 3, 4. *Nepe* Paterc. 1, 14. et Tabb. Peutingerianae. *Νέπετα* Ptolem. 3, 1. *Νέπτα* Strab. l. 5. p. 156. *Νέπετος* Dion. Halic. teſte Steph. Byzantio. *Νέπα* Procop. l. 4. *Colonia Nepis*, *Nepet*, et *Nepensis* Frontin. de Colon. Varie item scribitur in lapidibus antiquis, ut oſtendit P. Merula Cosmogr. p. 916. HEARNE. Addendus eſt Holſtenius ad Stephanum. DUK. Saepius, *Nepet*, pro *Nepete*, Livio reſtituendum eſſe, Sigonius infra monuit; quem v. hoc lib. ad c. 21, 4. 10, 14, 3. 27, 9, 7. et 29, 15, 5. Ei vero ex meis hoc loco favent Harlej. 2. Portug. et Haverk. Reliqui libri, et inter illos etiam optimi, conſtanter vulgatum defendunt, nisi quod *Nepote* sit in Lovel. 3. Varie nomen hujus urbis scriptum fuiſſe in monumentis veterum Graecis et Latinis, docuerunt Merula Cosmogr. part. 2. l. 4, 21. parte altera pag. m. 371. Cluverius 2. Ital. Ant. 3. p. 529. Cellar. 2. Orb. Antiq. 9. p. 462. et Ger. Voſſius ad Vellej. Pat. 1, 14, 2. quorum plerique laudant lapidem, etiam a Grutero editum p. 359. n. 1. in quo memoratur *M. APISTIVS. M. F. PAL. SABINVS. DVVMVIR. VEIOS. IIII. VIR. NEPETE.* V. etiam p. 441. n. 7. Id vero recte Sigonius hoc loco monuit, licet *Nepete* casu primo dicatur, inde tamen casu sexto non *Nepeti*, sed *Nepete*, formandum esse. Nam a recto *Praeneſte* non modo Virgilius aliique, sed Livius etiam, ablativum *Praeneſte* formarunt. Hoc lib. c. 29, 5. *Vix moenia tuta rati oppido se Praeneſte includunt*. Et mox eodem cap. *Triumphansque signum Praeneſte devectum Jovis Imperatoris in Capitolium tulit*. 23, 19, 18. *Statua ejus indicio fuit*, *Praeneſte in foro ſtatuta*. V. etiam Voſſium 4. Gramm. 11. ubi a communi regula, neutra in *e* casum auferendi in *i* formare, omnia nomina propria eximenda docet; illa enim eum in *e* efferre. Praeterea voces *ac Sutrio* exsulant a Leid. 1. Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. Verum omnis narratio eas requirit. Quare neglegentia scribarum excidiſſe videntur. Deinde *Sutrio auxilio adversus Etruscos* Haverk. *Sutrio auxilium adversos Etruscos* Harlej. 1. *Sutrio auxilium adversus Etruscus* Portug. Qui omnes errores ex uno illo fonte profluxerunt, quem indicavi supra hoc lib. c. 3, 8. Denique *petentes tendunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3.

Brevem occasionem esse ferendi auxilii] *Τὸ esse* deficit in Haverk. At contra bis obcurrit in Gaertn. hoc modo: *brevem occasionem esse ferendi esse auxilii*. quasi librarius, in variis codd. duobus locis conlocatum inveniens, incertus haeserit, ubi poni debuerit.

Eo vim Camilli ab Antio fortuna avertit] *evertit* scriptum fuerat in Lovel. 5. et in contextu Voſſ. 1. in quo legitur *avertit* inter versus. *advertit* habet Fragm. Hav. ut millies in Mſtis variatur. V. infra hoc lib. ad c 23. 8. et mox infra hoc cap. ad §. 9.

4 avertit. Namque quum ea loca obposita Etruriae et velut clauſtra inde portaeque eſſent; et illis occupandi ea, quum quid novi molirentur, et Roma-
5 nis recuperandi tuendique cura erat. Igitur senatui cum Camillo agi placuit, ut, omiſſo Antio, bellum

§. 4. *Namque quum ea loca obposita Etruriae*] *Nam quum ea* typis descripti usque ad Aldum, qui *Namque* subſtituit, concinentibus omnibus scriptis. *Tò que* in codice, quem primi editores secuti sunt, excidiſſe videtur ob similitudinem sequentis *quum*. V. infra ad 38, 40, 7. Contra vero ob praecedens *que* excidit *tò quum* in Lovel. 4. Deinde *apposita Etruriae* Lovel. 1. 5. et Leid. 2. errore librariorum. V. supra ad 2, 61, 4. Mox *clauſtra inde portae essent*, pro *portaeque*, nonnullae ex antiquis edd.

Et illis occupandi ea, quum quid novi molirentur, et Romanis recuperandi tuendique cura erat] Prius *et* omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. Sed v. supra ad 2, 44, 3. Facile autem ea vocula hic praeteriri a neglegente librario potuit ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis *essent*, sive *essēt*. V. infra ad 37, 59, 1. Hinc *emoliendi* Lovel. 4. Dein, addita voce, *tuendique cura erat agri* Lovel. 1. *tuendique agri cura erat* Leid. 2. et Voſſ. 1. in margine. Contra verbum *erat* omittitur in Voſſ. 2. et Lovel. 3. *tuendique agri*, omiſſis vocibus *cura erat*. *Igitur* legit Lovel. 2.

§. 5. *Omisso Antio, bellum Etruscum susciperet*] *bellum Etruscorum* Leid. 2. reliquis adversantibus. [*senatui et Camillo* Veith.]

Legiones urbanae, quibus Quinctius praefuerat, ei decernuntur] Superius in exercituum divisione [c. 6, 14.] L. Quintius Cincinnatus caussariis senioribusque praeficitur, quos hic cum Camillo miſſos non est verosimile, sed alterum exercitum paratum inſtructumque in urbe ad omnem eventum, cui Camillus Q. Servilium collegam praeeſſe voluit. Ergo hoc loco *Q. Servilius* legendum, pro quo *Quinctius* positus eſt. Et potuit videri a librariis corruptum, si non continuo altero versu sequeretur, *Quinctius Horatiusque successores Valerio in Volscos miſſi*. Quare Livium memoria lapsum hoc loco putamus: nisi quis et haec corrupta putet. GLAR. Jussit superius Camillus, Q. Servilium exercitu inſtructo paratoque in urbe caſtra habere, intentum sive Etruria, sive Latini Hernicique se moverent: L. autem Quinctium ex caussariis senibusque scribere, qui urbi moenibusque praesidio essent. Hos credibile non est eductos, quum alterius haud dubie ex militari juventute scriptae manus copia foret. Itaque commodius scriberetur: *quibus Q. Servilius praefuerat*. Sed hoc vidit quoque Glareanus. Nam quod mox Quinctius Horatiusque appellentur, licet cogitare, quia periculum minus exspectatione erat, senem Servilium, cum exercitus ejus Camillo datus eſſet, ad urbem retentum praefuiſſe, qui supererant armati, urbanis; Quinctium Horatiumque juniores miſſos in Volscos. J. FR. GRON. Dubitationi, quam hic locus affert, nec penitus videtur injuſta, sic fortaſſe rectius occurretur, ut caussarii interea

Etruscum susciperet. Legiones urbanae, quibus Quinctius praefuerat, ei decernuntur. quamquam 6
expertum exercitum adsuetumque imperio, qui in Volscis erat, mallet, nihil recusavit: Valerium tantummodo imperii socium depoposcit. Quinctius Ho-

convaluerint, (ita, si maxima pars causarii fuerunt, jam validae erunt legiones) et seniores cogitemus non illos prorsus decrepitos, sed stipendiis tantum quod confectis, et tales, quibus etiamnum aliquid roboris superesset, ut loquitur Livius hoc lib. c. 2, 6. JAC. GRON. *quibus Quintius praefuerat* constanter scripti praeferunt, nisi quod duae priores voces non compareant in Leid. 1. optimae notae codice. Livium in re modo enarrata, eaque non inpedita, memoria lapsum esse, verisimile non videtur; neque etiam credibile est, errorem librariorum natum esse ex adfinitate praenominis *Quinti Servilii* et nominis *L. Quintii*. quod utrumque post Glareanum Doujatio in mentem venit. Si enim Livius Servilium hic pro Quinctio memoraverit, ejus tamen praenomen adposuisse non videtur, quemadmodum neque Valerii, Quinctii, Horatiique praenomina repetit. Quum enim Livius in anni initio magistratus omnibus aut certe plerisque nominibus proposuit, postea in reliqua anni parte praenominum raro meminit: quare Cl. Jac. Gronovii sine mutatione ulla locum exponentis non displicet sententia; licet tamen eam veram praestare non audeam. Praeterea *eidem cernuntur* Leid. 1. *eidem decernuntur* Voss. 2. Lov. 3. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. Pronomina *is* et *idem* frequenter commutata sunt in Mstis. V. infra ad 10, 10, 6. Id autem hic tanto facilius fieri potuit, quod vox sequens syllaba *de* incipiat, quae si in fine praecedentis pronominis *ei* repetitur, inde *eidē*, sive *eidem*, exibit. Quin et id hic factum esse, Leid. 1. scriptura argumento est.

§. 6. *Quamquam expertum exercitum* etc. *qui in Volscis erat, mallet, nihil recusavit*] *expertem exercitum* scribae lapsu Haverk. quos similiter ita lapsos esse supra conjeci ad 4, 9, 9. Deinde *τὸ erat* non est in Leid. 1. Tum *nil recusavit* Haverk.

Valerium tantummodo imperii socium depoposcit] *tantummodo imperium depoposcit* male Leid. 2. *deposcit* Lovel. 2. et Haverk. duarum literarum geminatione neglecta.

Quinctius Horatiusque successores Valerio in Volscis missi] Constat sermo, si ceperis, prout ad oram annotavit pater. (Recte: qui erat in Volscis, vel ad gerendas res in Volscis.) Nec video mutare MSS. Si qua fides tamen, potius credam a Livio venisse *in Volscos*. l. 9, 20. *Praefecti Capuam*. Ubi v. paterna. JAC. GRON. Ita et Cl. Ant. Rerizonius in ora Livii sibi legendum videri adscripsit. Neque mihi displiceret, si vel in uno alicujus auctoritatis ac fidei codice invenirem. Qui quum omnes in vulgatum conjurent, cum J. Fr. Gronovio potius junctim capio *Valerio in Volscis*, id est, qui erat in Volscis. Praeterea *Quintius et Horatius* priores editi, pro quo *Quintius Horatiusque* Aldus

7 ratiusque successores Valerio in Volscis missi. Profecti ab urbe Sutrium Furius et Valerius partem oppidi jam captam ab Etruscis invenere; ex parte altera, interseptis itineribus, aegre oppidanos vin
8 hostium ab se arcentes. Quum Romani auxilii adventus, tum Camilli nomen celeberrimum apud hostes sociosque, et in praesentia rem inclinatam susti-

restituit. Cum Aldo vero faciunt omnes scripti, nisi quod *quia*, pro *que*, sit in Voss. 2. et Lovel. 3. qui error profluxit ex eo, quod librarii non recte distinxerint notas, quibus utraque illa vocabula conscribi solent. V. supra ad 5, 29, 3.

§. 7. *Profecti ab urbe Sutrium Furius et Valerius*] *Profectique ab urbe Sutrium Furius Camillus*, duabus ultimis vocibus omissis, Leid. 2. *Profecti ad urbem Sutrium* Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *Profecti ad urbes Utrium* Leid. 1. inperite in voces divisa orationis serie, quae olim continua scripta erat. Deinde *Furius Valeriusque* Harlej. 2.

Ex parte altera interceptis itineribus] Emacula locum, scribens, *interseptis itineribus*. Sic *obsepire iter* dixit 9, [34. 5.] *Haec*, inquit, *plebi ad curulos magistratus iter obsepsit*. RHEN. Passim hoc verbo Livius usus est. Supra 1, 27, 9. *Id factum magnae parti peditum Romanorum conspectum abeuntis Albani exercitus interseptit*. 8, 25, 5. *Interseptis munimentis hostium pars parti abscissa erat*. 24, 23, 4. *Murique ea pars, quae ab cetera urbe nimis firmo munimento intersepiebat Insulam, consensu omnium dejecta est*. 25, 11, 2. *Vallo urbem ab arce intersepire statuit*. 31, 46, 9. *Adversus vallem inter duas jacentem arces, qua et muro intersepta urbs est*. 34, 40, 1. *Territavit eos, nunc proeliis lacessendo, nunc operibus intersepiendo quaedam, ne exitus ad fugam esset*. (* v. Duker. ad 25, 39, 2.) Servant autem lectionem, quam Rhenanus restituit, omnes codd. praeter Leid. 2. et Lovel. 4. in quibus est *interceptis*; et Lovel. 5. atque Haverk. qui exhibent *intersceptis*. Ante Rhenanum vero *interseptis* editum est Mediolani anno 1505. *interseptus* autem et *interceptus* facile commutari potuerunt, praesertim si codex altero verba minus distincte praeeunte conscriptus sit. Idem error etiam infra committitur 8, 25, 5. *interseptis ad id moenibus* praefert Lovel. 2. sed *itineribus* in margine emendatur. Mox *a se arcentes* Gaertn.

§. 8. *Quum Romani auxilii adventus, tum Camilli nomen celeberrimum*] *Tum Romani* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. et N. omnesque excusi usque ad Gronovium. V. infra hoc lib. c. 23, 3. Praeterea *Romani adventus auxilii* Fragm. Hav. a m. 1. *Romani auxilii eventus* Lovel. 2. Deinde *Camilli nomen celeberrimi* Haverk. Sed ultimam vocem omittunt Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav.

Et in praesentia rem inclinatam sustinuit, et spatium] Prius *et*

nuit, et spatium ad opem ferendam dedit. Itaque 9
diviso exercitu, Camillus collegam, eam in partem
circumductis copiis, quam hostes tenebant, moe-
nia adgredi jubet, non tanta spe scalis capi urbem
posse, quam ut, aversis eo hostibus, et oppidanis
jam pugnando fessis laxaretur labor, et ipse spa-
tium intrandi sine certamine moenia haberet.

deest in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] errore scribarum. V. supra ad 2, 44, 3.

§. 9. *Itaque diviso exercitu*] Vet. lib. *Ita diviso exercitu*. SIG. Similiter etiam praeferunt Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Eos tamen non audiendos esse censeo, quod reliqui codd. quorum apud me auctoritas gravior est, vulgatum tueantur. Saepius ita variarunt librarii. V. infra ad 21, 53, 7.

Eam in partem circumductis copiis, quam hostes tenebant] *in eam partem* Lovel. 1. 5. Leid. ambo, et Harlej. 1. Neque aliter fuit in editis ante Aldum, qui primus ordine mutato dedit *eam in partem*. Et ita reliqui codd. V. ad 2, 19, 8. Idem Aldus primus iterum *quam hostes tenebant* vulgari curavit, quum antea *qua hostes* ederetur. Aldo vero concinunt libri scripti, nisi quod *quam hostes tenent* sit in Gaertn.

Moenia egredi jubet] Legendum *adgredi jubet*. RHEN. *egredi* in sola mihi Aldina obvium fuit, quod errantibus operis tribuendum videtur. Certe ipse jam Aldus inter errata *aggredi* scribendum monuit.

Non tanta spe, scalis capi urbem posse, quam ut aversis eo hostibus] *montana spe* dormitans dedit librarius Flor. Deinde vox *scalis* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. quam reliqui omnes servant. Supra hoc lib. c. 8, 10. *Moenia undique adgressus, scalis oppidum cepit*. et alibi saepe. Praeterea *τὸ ut* deficit in Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *adversis eo hostibus* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. Portug. a m. 1. et Haverk. *adversus* Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3. *aversis* nempe ab ea, quam Camillus oppugnare proposuerat, parte ad eam, quam Valerius invadebat.

Et oppidanis jam obpugnando fessis laxaretur labor] Vet. lib. *pugnando*. SIG. *Ὁ πάνυ* Gronovius 4. Obs. 19. p. 304. *propugnando* scribendum conjicit, atque observat, propriam vocem esse de illis, qui urbibus, castris, locis praesidio sunt. Verum neque in prima ed. notarum ad hunc locum, neque in curis secundis ejus emendationis postea meminit; ut ipse eam spreviſſe videatur. Et recte. Non modo enim *pugnando*, quod Sigonius in vet. lib. invenit, superest in omnibus, quibus usus sum, libris scriptis; verum etiam non aliter est in editionibus usque ad Basileenses, qui demum anno 1539. *oppugnando* substituerunt. Deinde *ab oppidanis* etc. *laxaretur labor* Lovel. 1. 5. Leid. 2. et Voss. 1. *laxare tum labor* Lovel. 3. et Voss. 2. *lassaretur labor* Lovel. 4. V.

10 Quod quum simul utrimque factum esset, anceps
que terror Etruscos circumstaret, et moenia sum
ma vi obpugnari, et intra moenia esse hostem vide
rent; porta se, quae una forte non obsidebatur
11 trepidi uno agmine ejecere. Magna caedes fugien
tium et in urbe et per agros est facta. plures a Fu
rianis intra moenia caesi: Valeriani expeditiores ad
persequendos fuere; nec ante noctem, quae con-
12 spectum ademit, finem caedendi fecere. Sutrio re
cepto restitutoque sociis, Nepete exercitus ductus,

ad 10, 5, 6. In verbis sequentibus *intrandi fore certa sine* praefert Leid. 2. pro *intrandi sine certamine*.

§. 10. *Quod quum simul utrimque factum esset*] *utrique factum esset* Leid. 1. et Harlej. 1. Scriptum fuerat *utrique*. Sed notam suprascriptam librarii omiserunt. V. infra hoc libro ad c. 31, 8. *utrumque factum esset* Lovel. 4. 5. et quaedam ex vetustioribus excusis, ut Rom. anni 1472. Parm. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, et Veneta anni 1495. quo eodem anno Mediolanenses *utrimque* substituerunt, eorumque exemplo reliqui servarunt. *utrimque factum est* habet Leid. 2.

Porta se, quae una forte non obsidebatur, trepidi uno agmine ejecere] *quae una fonte non obsidebatur* Leid. 1. pro quo *quae una fronte non obsidebatur* dederunt Lovel. 3. Voss. 2. Harlej. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. Deinde vocula *non* exsulat ab Haverk. Tum *trepido uno agmine* Leid. 2. et Lovel. 1. *uno trepidi agmine* Leid. 1. Denique *eicere* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2.

§. 11. *Per agros est facta. Plures a Furianis intra moenia caesi. Valeriani expeditiores*] *per agros facta est* Gaertn. Tum *a Sutrinis* Lovel. 4. et Harlej. 2. *a furiatis* Lovel. 3. Deinde *inter moenia* Voss. 2. et Lovel. 3. sollemni errore. V. supra ad 5, 27, 2. Denique *Valeriani celeriores expeditiores fuere* Voss. 2. sed voci *celeriores* subjectis notis indicavit librarius, eam delendam esse.

§. 12. *Sutrio recepto, restitutoque sociis, Nepete exercitus ductus*] *Sunt utriore caepto restitoque socius* depravate Leid. 1. Deinde *Nepet exercitus ductus* Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. V. supra ad §. 3. hujus cap. *Nepete exercitus dictus* Harlej. 1. V. ad 38, 43, 1. Mox in verbis sequentibus *quod deditionem acceptum* Lovel. 1. *quod ditionem acceptum* Harlej. 1. *quod per deditionem exceptum* Haverk. V. supra ad 2, 47, 7.

§. 1. *Videbatur plus in ea urbe recipienda laboris fore*] *Videbantur* Leid. 1. Vocem autem *urbe*, *quae* a prioribus editionibus exsularat, primus Aldus addidit, eamque servant omnes scripti. Tum *recipienda fore laboris*, vocabulis transpositis, Gaertn. Sed *fore* male neglegebatur in Fragm. Hav. *recipiendum laboris fore* Lovel. 4.

quod per deditionem acceptum jam totum Etrusci habebant.

X. Videbatur plus in ea urbe recipienda laboris 1
fore; non in eo solum, quod tota hostium erat, sed etiam quod, parte Nepesinorum prodente civitatem, facta erat deditio. Mitti tamen ad principes eorum 2
placuit, ut secernerent se ab Etruscis, fidemque, quam inplorassent ab Romanis, ipsi praestarent. Unde quum responsum adlatum esset, *nihil suae po-* 3
testatis esse, Etruscos moenia custodiasque portarum te-

Non in eo solum, quod tota hostium erat] Videtur abundare τὸ *in*. J. FR. GRON. Illud *in* confianter servant, quibus usus sum, codices. [*nec in eo solum* Veith.] *non in ea solum, quod in tota hostium erat* habet Gaertn. (*an forte legendum *non ideo solum*?)

Sed etiam quod, parte Nepesinorum prodente civitatem, facta erat deditio] *sed quod jam parte* Lovel. 2. 4. [Veith.] *sed jam quod parte* Leid. 1. Lovel. 5. Harl. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *Nepetinorum* Lovel. 3. et Voss. 2. *Nepestinorum* Harlej. 2. et Portug. *Nepessinorum* Haverk. *Nepetesinorum* Gaertn. *Nepesnorum* Leid. 1. Sed vulgatum verum est. Incolae enim urbis Nepetis *Nepesini* vocantur. V. Cluv. Ital. Ant. 2, 3. p. 529. Tum vox *civitatem* a m. 2. expuncta erat in Fragm. Hav.

§. 2. *Mitti tamen ad principes eorum placuit, ut secernerent se*] *Mitti tum ad principes* Lovel. 2. V. ad 22, 17, 5. *Mitti inde ad principes* Haverk. Sed saepius librarii in vocibus *inde* et *tamen* ob similitudinem compendiorum *iñ* et *tñ*, quibus scribi solent, confundendis peccarunt. V. supra ad 5, 18, 8. et mox infra hoc cap. §. 8. Hinc *eorum* non adparet in Lovel. 3. Deinde *ut se cernerent ab Etruscis* idem Lovel. 3. *ut se secederent se* Fragm. Hav. *ut secernerent*, τῷ *se* expuncto, Gaertn. unde *ut secederent* legendum esse, videri posset. Sed nihil muto. Livius infra 35, 14, 12. *Quod e grege se imperatorum velut inaestimabilem secrevisset.* Cic. Orat. 1. Catilin. 9. *Concita perditos cives, secerne te a bonis.* et c. 13. *Secedant inprobi, secernant se a bonis, unum in locum congregentur: muro denique, id quod saepe jam dixi, secernantur a nobis.* Ita *secretus ab aliis* infra hoc lib. c. 25, 1. ubi alia vide.

Fidemque, quam inplorassent ab Romanis, ipsi praestarent] *et fidem* edd. principes: pro quo Aldus *fidemque* substituit. Cum ipso autem stant omnes Msti, nisi quod *fidem quemquam inplorassent* Florent. et Leid. 1. habeant errore librariorum. Deinde *quam plorasset* Klock. Sed primam syllabam *in* absorpsit litera finalis vocis praecedentis. V. ad 5, 27, 6. *quam inplorasset* Lovel. 2. Tum *a Romanis* Lovel. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Denique *praestaret* Voss. 2.

§. 3. *Primo populationibus agri terror est oppidanis admotus*] *pri-*

nere; primo populationibus agri terror est oppidan
4 admotus: deinde, postquam deditionis, quam se
cietatis, fides sanctior erat, fascibus sarmentorum
ex agro conlatis, ductus ad moenia exercitus, com
pletisque fossis scalae admotae, et clamore prim
5 inpetuque oppidum capitur. Nepesinis inde edictum
ut arma ponant; parcique jussum inermi. Etrusc
pariter armati atque inermes caesi. Nepesinorum
quoque auctores deditionis securi percussi: innoxia
multitudini redditae res, oppidumque cum praesidio

mo postulationibus est oppidanis admotus, reliquis omissis, Leid. 2. *Tò est* deficit in Fragm. Hav. Paullo ante *responsum adlegatum esset*, pro *adlatum esset*, praefert idem codex. Deinde *potestatis esset*, pro *esse*, Lovel. 1.

§. 4. *Fascibus sarmentorum ex agro collatis*] *falcibus sarmentorum* Klock. V. ad 42, 64, 2. *fascibus armentorum* Leid. 2. Sed literam sibilantem ab initio vocis intercepit postrema praecedentis. V. infra ad 30, 3, 8. Hinc *ex agris collatis* Portug. in quem errorem librarium illud conjecit, quod jam supra notavi hoc lib. c. 3, 8. *ex agro datis* Lovel. 2. qui in verbis praecedentibus *sanior*, pro *sanctior*, scripsit.

Et clamore primo inpetuque oppidum capitur] Vocula *et* deficit a m. 2. in Florent. Deinde *impetu*, sine copula *que*, legunt multae ex vetustis edd. quam recte additam video in Mediol. anni 1495. V. supra hoc lib. ad c. 4, 9.

§. 5. *Nepesinis inde edictum, ut arma ponant*] *Nepetinis* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. *Nepestinis* Harlej. 2, Gaertn. et Portug. Eadem, quae hic, scriptura mox etiam superest in Voss. 2. Lovel 3. Gaertn. et Portug. V. supra ad §. 1. *inde dictum* habet Harlej. 1. Sed prima litera intercepta est ab ultima vocis praecedentis. V. ad 2, 44, 6. Tum *ponant* non adparet in Voss. 2. pro quo *deponant* praeferunt Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. quod ex glossa scholiastae receptum esse videtur. *ponere arma* Livius supra dixit 4, 10, 3. *Dedi imperatorem, arma poni jubet, fatentes victos se esse, et imperio parere.* 35, 36, 4. *Nec movisset se quisquam, si extemplo, positis armis, vocata in concionem multitudo fuisset.* Auctor Epit. Liv. 88. *Soli ex Italicis populis arma nondum posuerant.* ubi alia vide. Mox *partique*, pro *parcique*, Leid. 1. et Haverk. *patique* Fragm. Hav. Deinde *armati et inermes* Voss. 2. Vox *armati* exsulat a Lovel. 5. Denique *innoxiae multitudini redditae res*, pro *multitudini*, Haverk. *reddita res* Hearnii Oxon. L. 1.

§. 6. *Ita, duabus sociis urbibus ex hoste receptis, victorem exercitum*] *In duabus sociis urbibus* Haverk. *Itaque duabus* Fragm. Hav. et edd. vetustiores. Aldus deinde primus *Ita* reposuit, quod

relictum. Ita, duabus sociis urbibus ex hoste re- 6
ceptis, victorem exercitum tribuni cum magna glo-
ria Romam reduxerunt. Eodem anno ab Latinis
Hernicisque res repetitae, quaesitumque, cur per
eos annos militem ex instituto non dedissent? Re- 7
sponsum frequenti utriusque gentis concilio est, *nec
culpam in eo publicam, nec consilium fuisse, quod suae
juventutis aliqui apud Volscos militaverint. eos tamen* 8
*ipsos pravi consilii poenam habere, nec quemquam ex
his reducem esse. Militis autem non dati caussam, terro-*

servant scripti reliqui. Voces *ita* et *itaque* saepe in Mstis commutantur. V. infra ad 21, 53, 7. Tum *ex hostibus receptis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Caussam hujus erroris dedi supra hoc libro ad c. 3, 8. Deinde *Vejorum exercitum* Leid. 1. *vitiorem exercitum* Harlej. 1.

Cur per eos annos militem ex instituto non dedissent] *per eos dies* Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et in contextu Portug. in cujus margine *per eos annos* emendabatur: quod rectum est. nam jam triennio ante *novus terror accesserat defectione Latinorum Hernicorumque*, ut Livius supra narrat hoc lib. c. 2, 3. Ex eo itaque tempore militem ex instituto non dederunt, adeoque *per eos annos*. Paullo ante *ab Latinis Hernicisque res petitae* Hearnii Oxon. L. 2. Sed primam syllabam vocis *repetitae* interceperat vox praecedens.

§. 7. *Responsum frequenti utriusque gentis concilio est*] *Responsumque* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Haverk. At contra *utrius gentis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. qui iidem etiam cum Lovel. 2. *consilio* praeferunt. Sed indicatur conventus legatorum utriusque populi, quod non *consilium*, sed *concilium*, vocandum est. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5. Tandem vocula *est* deficit in Harlej. 2.

Nec culpam in eo publicam, nec consilium fuisse] *et culpam* Flor. a m. 1. *nec publicam in eo culpam*, in alium ordinem digestis vocibus, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox *militaverunt*, pro *militaverint*, Lovel 4. 5. a m. 1. Portug. et Harlej. 2.

§. 8. *Eos tamen ipsos pravi consilii poenam habere*] *eos inde ipsos* Haverk. Sed supra v. hoc cap. ad §. 2. Deinde transpositis literis *parvi consilii* Florent. Leid. 2. et Portug. quod in hac voce frequenter a librariis commissum est. V. infra ad 29, 37, 16. Insuper *consilii ipsi poenam habere*, male inserta voce, Leid. 1. et Fragm. Hav. *consilii ipsius poenam habere* Lovel. 2. Mox verbis sequentibus *nec quemquam ex his reducendum esse*, pro *reducem esse*, Gaertn. *nec quemquam de his* Lovel. 4.

Militis autem non dati caussam terrorem assiduum a Volscis fuisse]

rem assiduum a Volscis fuisse, quam pestem adhaerentem lateri suo tot super alia aliis bellis exhauriri nequisse

9 Quae relata Patribus magis tempus, quam caussam, non visa belli habere.

1 XI. Insequenti anno, A. Manlio, P. Cornelio, T.

Militis ante non dati Lovel. 1. V. ad 27, 35, 7. *terroris assidui* Voss. 2. Lovel. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav.

Tot super alia aliis bellis exhauriri nequisse] *nequivisse* Lovel. 4. Harlej. 2. et Portug. Non sequor. V. supra ad 5, 10, 10. Praeterea *exhaurire* Harlej. 2. et excusi priores; pro quo deinde Aldus *exhauriri* subposuit: quomodo praeferunt reliqui codd. Ceterum non junctim capiendum est *bellis exhauriri*, sed *tot super alia aliis bellis* scilicet existentibus, orientibus. Caussa enim, cur haec pestis adhaerens lateri exhauriri nequierit, illa erat, quod tot alia super alia bella existerent. Saepe participium verbi substantivi per ellipsin subintelligi solet. V. infra ad 22, 31, 5.

§. 9. *Magis tempus, quam caussam, non visa belli habere*] Sensus verborum videtur esse: Hoc responsum Patribus tale visum fuit, ut putarent, magis tempus non esse bellum iis inferendi, quam justam causam illius inferendi sibi deesse. DUK. *non justam belli* Harlej. 2. *non visam belli* Gaertn. Sed longe aliam lectionem *magis belli caussam, quam tempus, habere visa* praefert codex Klock.

§. 1. *Insequenti anno A. Manlio, P. Cornelio*] A. Manlius ab initio hujus libri tribunus militum fuit: ergo hic addendum *iterum*. P. Cornelius autem ab anno CCCLX. quater fuit in magistratibus; sed ter, nullo adjecto cognomine. Credo Livium offensum tot nominum inani propemodum nomenclatura. Ita et Cn. Sergii nomen 11. hic omissum, ut paullo ante [c. 5, 7.] diximus. GLAR. Post voces *Insequenti anno* inseruntur vocabula *tribuni milit. potestā* in Leid. 1. *tribuni mil.* in Leid. 2. et Lovel. 1. *tribunis militū consulari potes.* in Harlej. 1. quae tamen post nomina magistratuum proposita a Livio adduntur, ubi eadem servant iidem codices. Deinde prioris tribuni praenomen omittunt Leid. 1. Lovel. 1. et Fragm. Hav. Ejus loco ei tribuit *M.* Leid. 2. *T.* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. *Tito* Lovel. 2. duplex *A. Tito* Gaertn. Deinde *Mallio* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Manilio* Lovel. 4. et Haverk. V. infra ad 34, 53, 2. et mox hoc cap. §. 2. Ceterum non A. Manlio solum, ut Glareanus existimavit, sed etiam P. Cornelio numerum *II.* adjiciendum in Livio, collegas enim antea in hoc magistratu fuisse, monet Pighius in Annal. ad ann. CCCLXIX. p. 233. Id tamen necesse non esse, satis patet ex illis, quae supra dicta sunt ad 2, 16, 7.

T. et L. Quinctiis Capitolinis] *L. et T. Quintiis Capitolinis* Leid. 2. *Tr. et L. Quintiis Capitolinis* Florent. et Leid. 1. *T. et L. Quinto*

T. et L. Quinctiis Capitolinis, L. Papirio Cursore iterum, C. Sergio iterum tribunis consulari potestate, grave bellum foris, gravior domi seditio exorta: bellum a Volscis, adjuncta Latinorum atque Hernicorum defectione; seditio, unde minime timeri potuit, a patriciae gentis viro et inclitae famae,

Capitolino Fragm. Hav. *Tribunis pl. Quintio Capitolino* Voss. 2. *tribunis plebis Quintio Capitolino* Lovel. 3. et Hearnii Oxon. L. 1. *L. Quinctio Capitolino*, prioris praenomine cum vocula *et* neglecto, Lovel. 2. et 4. *Quintio Capitolino*, utroque praenomine omisso, Hearnii Oxon. B.

L. Papirio Cursore tribunis consulari potestate] Est in antiquo volumine *L. Papyrio Cursore II. tribunis consulari potestate*. RHEN. Hoc habent boni veteres libri, quod in iis est, *L. Papirio Cursore II. tribunis militum consulari potestate*. Quoniam autem non nisi quinque tribunorum nomina edantur, C. autem Sergius et ante semel, et post tertium tribunus militum fuisse a Livio traditur, quo autem anno iterum fuerit, nisi hoc dicamus, ne colligi quidem conjectura potest, propterea videtur esse legendum, *L. Papirio Cursore II. C. Sergio II. tribunis militum consulari potestate*. †. „De *C. Sergio* admonuit quo„que ante Glareanus. hic autem, „quasi primum hoc viderit, mar„rat.„ †. SIG. *L. Papirio Cursore II. tribunis* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. *L. Papirio Cursore secundo tribunis* Voss. 2. *L. Papirio Cursore duobus tribunis* Gaertn. *L. Papirio Cursore hiis tribunis* Leid. 2. Reliqui codd. iterati tribunatus notam in Papirio omittunt. Nullus etiam codd. *C. Sergii iterum tribuni* meminit, cujus tamen nomen hic verisimiliter intercidisse, et Papirio iterati honoris numerum addendum esse, etiam Pighius monet in Annal. ad ann. CCCLXIX. p. 233. V. etiam Glareanum non modo supra hoc lib. c. 5, 7. sed etiam infra c. 27, 2. Denique *tribunis militum consulari potestate*, ut Sigonius in vet. lib. esse testatur, apud me tantum exstat in Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. apud Hearnium autem in Oxon. B. Sed sufficere arbitror *tribunis consulari potestate*, ut optimae notae aliique codices praeferunt. Ita infra hoc lib. c. 19, 4. *Tum tribuni consulari potestate tribunique plebei, quid opus facto sit, consultant*. ubi iidem fere, qui hoc loco, codices iterum *tribuni militum consulari potestate* praeferunt. Mox *gravius domi seditio exorta*, pro *gravior*, Gaertn.

§. 2. *Bellum a Volscis, adjuncta Latinorum atque Hernicorum defectione*] In antiquo volumine est *bellum ab Volscis* RHEN. *a Volscis* omnes mei. Sed tum *Latinorum Hernicorumque* Leid. 2. et Harlej. 2. *Latinorum et Hernicorum* Portug. et Haverk.

Seditio, unde minime timeri potuit, a patriciae gentis viro et inclitae famae, M. Manlio] *seditionum minime timeri* Fragm. Hav. Deinde *timeri debuit* priscae edd. pro quo Aldus primus reposuit *potuit*, quod habent omnes scri-

3 M. Manlio Capitolino: qui nimius animi, quum alios principes sperneret, uni invideret, eximio simul honoribus atque virtutibus, M. Furio; aegre ferebat, *solum eum in magistratibus, solum apud exer-*

pti. Tum *ab patriciae gentis viro* Portug. solus. Mox copula *et* omittitur in Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Hinc *inditae famae* Lovel. 3. V. infra hoc lib. c. 42, 5. *inclitae familiae* priores excusi, cujus loco Aldus iterum *famae* dedit, concinentibus omnibus manu exaratis. Denique *Mallio* Voss. 2. Lov. 3. et Gaertn. *Manilio* Lovel. 4. et Haverk. V. modo ad §. 1.

§. 3. *Qui nimius animis, quum alios principes sperneret*] Novimus, *animos* cum Latini dicunt, exprimere volunt plerumque Graecorum φρόνημα. De Antigono Diod. Sic. l. 18. [p. 654.] Πλήρης ἦν ὄγκου καὶ φρονήματος. Et alibi [eodem lib. p. 667.] de Nicanore, Ὁρῶν ἀυτὸν ὄγκου πλήρη καὶ πεφρονηματισμένον. Sed hic Palat. sec. et vetustissimae duae editiones *qui nimius animi*. GEBH. Auctoribus optimis delevi literam. *Nimius animi*, ut nostro [30, 15, 9.] *aeger animi*. Virgilio [12. Aen. 19.] *praestans animi*. [11. Aen. 417.] *egregius animi*. Tacitus 3. Hist. [75.] *Innocentiam justitiamque ejus non arguere: sermonis nimius erat*. Et sic Muretus. J. FR. GRON. Adde Salmas. ad Vopisci Aurelian. 32. apud quem et alios, quos laudat Burmann. ad Vellej. Pat. 2, 32. plura de hoc usu vocis *nimius* legi possunt. DUK. *minus animi* Haverk. *minus* et *nimis*, vel *nimius*, etiam alibi in membranis permutantur. V. infra ad 36, 9, 7. *nimius animi* Florent. a m. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Hearnii Oxonienses, et vetustae edd. usque ad Aldum, qui *animis* primus vulgavit. Livius supra 3, 26, 12. *Plebs nequaquam tam laeta Quinctium vidit; et imperii nimium, et virum in ipso imperio vehementiorem rata*. Verum ibi potius dictatura dicitur *nimium imperii*, pro nimis magnum imperium, nimium imperium. Silius Ital. 5, 231.

Quem postquam florens aequali Lentulus aevo
Conspexit, nimium pugnae, nimiumque cruoris,
Fata irritantem.

l. 6, 81.

Quod scelus, o nimius vitae, nimiumque ferendis
Adversis genitus, cerno.

V. N. Heinsium ad Silii Ital. 14, 670. ubi inter alia ineditus Arusianus Messius ex Sallustii 4. Histor. laudat, *Impotens et nimius animi est*. Similiter *territus animi* infra 7, 34, 4. Alia etiam adjectiva passim Livius cum casu quarto construere consuevit. Quid tamen hoc esse dicam, quod meorum optimi constanter *nimius animis* hoc loco servent? Praeterea *cerneret* male Leid. 2. *spernere* et mox *invidere* Fragm. Hav. a m. 1.

Uni invideret, eximio simul honoribus atque virtutibus] *exin ipse*, pro *eximio*, vitiose praefert Leid. 2. Tota vox omittitur in Leid. 2. quasi hic Livius verbo *invidere* rem, quam alteri invidemus, casu sexto addidisset; quam tamen locutionem seculi Liviani non esse, supra vidimus ad 2, 40, 11. Et certe reliqui omnes codices

citus esse; tantum jam eminere, ut iisdem auspiciis creatos, non pro collegis, sed pro ministris habeat: quum interim, si quis vere aestimare velit, a M. Furio recuperari patria ex obsidione hostium non potuerit, nisi a 4

vocem illam servant: ita tamen, ut *eximiis simul honoribus* legant Lovel. 2. 3. 4. 5. Harl. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. [Veith.] ubi jungendum foret *uni eximiis honoribus*. Quomodo Cic. loquitur 1. ad fam. Epist. 7. *Lentulum nostrum, eximia spe summae virtutis adolescentem, imitatione tui fac erudias.* Reliqui vulgatum tuentur, quod non displicet. Liv. 1, 7, 5. *Aversos boves, eximium quemque pulchritudine, caudis in speluncam traxit.* 7, 10, 7. *Corpus alteri magnitudine eximium.*

Agere ferebat, solum eum in magistratibus, solum apud exercitum esse] *Τὸ eum* deest in Fragm. Hav, contra repetunt Leid. 2. et Lovel. 1. *solum eum apud exercitum esse* exhibentes. At uno ambitu *solum eum in magistratibus solitum apud exercitum esse* praeferunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Port. Gaertn. Haverk. [Veith.] et Fragm. Hav. nisi quod in eo, ut dictum est, deficiat *τὸ eum*. Sed vulgatum praefero. Manlius aegre ferebat, Camillum tanti a civibus fieri, ut solum eum dignum existimarent, qui honores gereret, ac militibus et exercitui populi Romani praesset.

§. 4. *Eminere, ut iisdem auspiciis creatos, non pro collegis, sed pro ministris habeat*] *emineret* Leid. 1. et Harlej. 1. *iminere* vel *inminere* Voss. 2. Deinde *non solum pro collegis* Portug. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Sed recte additam vocem reliqui codices ignorant. Denique *pro ministeriis* Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav.

Si quis vere aestimare velit] *existimare* Lovel. 1. 2. 3. Fragm. Hav. et Gaertn. *existimare* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 4. et Portug. a m. 2. Neque aliter, quas vidi, editiones vetustae praeferunt. Aldus primus illi lectioni *τὸ aestimare* substituit, quod est in reliquis edd. et optimis Mstis. Alibi saepe voces *aestimare* et *existimare* in Mstis commutantur. V. infra ad 34, 2, 5. De locutione autem *vere aestimare* v. ad 34, 27, 1. *aestimari* habet Haverk.

M. Furio recuperari patria ex obsidione hostium non potuerit] Scribe *a M. Furio recuperari patria.* RHEN. A Pall. tribus, et editione Andreae abest praepositio *a*. GEBH. Si solos forte Lovel. 2. et Harlej. 1. excipias, quorum priorem sub oculis habeo, ex altero nihil in excerptis adnotatum video, praepositio *a* etiam deficit in omnibus meis manu exaratis, ut et in vetustioribus editis. Mediolanenses demum anno 1495. eorumque exemplum imitati Veneti anno 1498. illam contextui addiderunt, quam reliqui servarunt usque ad Aldum, qui iterum, sine dubio codices suos secutus, ejecit: unde Rhenano eam addendi occasio data est. Quid de Hearnii Oxoniensibus dicam, haereo. Monens enim *τὸ a* omitti in Andreae Romana, de membranis suis nihil addit; unde efficiendum foret, praepositionem in illis superesse. Verisimile tamen non fit, eas omnes tam constanter a plerorumque aliorum codicum scriptura in diversa abire. Satis commode etiam vocula illa abesse potest, sive *M. Furio* accipiamus posi-

cum plebejis magistratibus consilia communicare criminando Patres, adliciendo ad se plebem, jan

defecisset. T. FABER. Et perspicue Rottend. *primus*. Si tamen necessarium, fatentur verba l. 8, 15. *Q. Publilius Philo praetor primum de plebe est factus*. Ubi tacent, quum tamen l. 10, 8. *L. Sextius primus de plebe consul est factus*, etc. JAC. GRON. *Primum* et *primo* saepe invaserunt locum τοῦ *primus*. V. J. Fr. Gronovium ad Liv. 29, 2. et 1. Obs. 7. et Jac. Gronov. ad Liv. 30, 33. Fabri sententia non est rejicienda. DUK. *primus omnium* etiam Portug. et Hearnii Oxon. B. Simili modo J. Fr. Gronovius scribendum conjicit *Roma est ad id potissima visa*, pro *potissimum*, 1, 34, 6. et *duo singularia haec ei viro primo contigerunt*, pro *primum*, 8, 26, 7. V. infra ad 34, 14, 6. Fabri conjecturam probat etiam Cel. Jac. Perizon. in Animadv. Hist. c. 8. p. 347. ubi addit, quod Livius hic de M. Manlio praedicat, non omni ex parte vero consentaneum esse: Sp. Cassium enim, virum patricium, triumphalem, et ter consulem, diu antea plebis voluntatem contra Patres lege agraria aliisque largitionibus sibi conciliare nimis populariter fluduisse, ut refert ipse Livius l. 2, 41. Contra Doujatius sine mutatione sententiam confiare putat: *primum omnium* enim esse, quasi dicas, *ante omnia*. Ceterum *is primum omnium* praefert Klock.

Cum plebis magistratibus consilia communicare] *cum plebejis*, vel *plebeis magistratibus* exhibent omnes codd. scripti, quibus utor; nisi quod *cum plebe hiis magistratibus*, eodem tamen ducentibus vestigiis, sit in Gaertn. *cum plebejis magistratibus* etiam Hearne invenit in Oxon. B. N. et C. Neque aliter obserunt typis excusi vetustiores aliique usque a ultimam Gruteri editionem, i qua demum *plebis magistratibu* repositum video, quod recentio res servarunt. Ab his dissentien priscam lectionem revocavi. Su pra 2, 56, 2. *Rogationem tulit a populum, ut plebeji magistratu tributis comitiis fierent*. 4, 25, 11 *Caverint, ne cui patricio plebej magistratus paterent*. Deinde vo *consilia* deficit in Harlej. 1. u *communicare* absolute ponatur quemadmodum infra 9, 14, 2. *Ea legatione Papirius audita, perind ac motus dictis eorum, cum colle ga se communicaturum respondit*. V. Vorstium de Latinit. merito suspecta c. 19. Praefero tamen consensum aliorum in voce ea servanda. *Communicare consilia* nostro frequens. 3, 70, 1. *Facilitati submittentis se comiter respondebat, communicando consilia laudesque*. 8, 25, 9. *Communicato inter se consilio, partes ad rem agendam divisere*. 10, 22, 3. *Cum moribus notis facilius se communicaturum consilia*. 28, 28, 5. *Cum Mandonio et Indibili consilia communicastis*. 37, 16, 1. *Rhodum prius jussus adire, et omnia cum iis communicare consilia*.

Adliciendo ad se plebejam auram, non consilio ferri] Adulteratus indubie locus est. Habet lectio vetus *alliciendo ad se plebem jam auram*. Lego et distinguo sic, *criminando Patres, alliciendo ad se plebem. Jam aura, non consilio, ferri*. Significat *aura* adspirantem vulgi favorem. proinde elegantissime dictum est, *jam aura, non consilio, ferri*, hoc est, ferebatur. RHEN. Restituta haec lectio a Rhenano nullo in codice MSS. conspici potuit, quam tamen legitimam credo. Est autem

aura, non consilio, ferri, famaeque magnae malle, quam bonae, esse: et, non contentus agrariis le- 8

hic *aura* popularis favor. Seneca Hippolyto 488.

Non aura populi et vulgus infidum bonis.

Liv. 29, 3. aliter: *Mercede*, inquit, *parari auxilia ex Afris, gente ad omnem auram spei mobili atque infida*. GEBH. *alliciendo ad se plebejam auram*, quod Rhenanus damnavit, superest in Voss. utroque, Lovel. 3. 5. et Haverk. *ad se alliciendo plebejam auram* in Gaertn. *alliciendoque ad se plebejam auram* in Harlej. 2. *alliciendo ad se plebejam auram, non consilia ferri* in Portug. *alliciendo ad se plebem, jam curiam* in Lovel. 2. et 4. *alliciendo ad se plebem jam auriam* in Leid. 1. *alliciendo ad se plebem jam aniā* in Fragm. Hav. [*allicere ad se plebem* Veith.] Sed recte *alliciendo ad se plebem. Jam aura, non consilio, ferri* habent Florent. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. *plebejam*, pro *plebi. jam*, sive *plebem. jam*, dederunt librarii, quemadmodum *saevitiam*, pro *saevit jam*, apud Silium Ital. 8, 246. ubi v. N. Heins. *etiam*, pro *et jam*. V. supra ad 1, 47, 9. et ad 39, 10, 6. *Auram* recte Rhenanus exposuit adspirantem populi favorem, metaphora a navigatione translata. *aura favoris popularis* vocatur 22, 26, 4. *Haud parum callide auram favoris popularis ex dictatoria invidia petiit. aura popularis* 3, 33, 7. *Adeoque novum sibi ingenium induerat, ut plebicola repente, omnisque aurae popularis captator evaderet.* 29, 37, 17. *Ne postea obnoxia populari aurae censura esset.* 30, 45, 6. *Africanum cognomen militaris prius favor, an popularis aura celebraverit, parum compertum habeo.* 42, 30, 4. *Perseus magis aurae popularis erat.* Simili metaphora *aura libertatis, aura spei* apud Livium obcurrunt. Supra 3, 37, 1. *Circumspectare tum patriciorum vultus plebeji, et inde libertatis captare auram.* 42, 39, 1. *Perseus in interiora regni recipit se, levi aura spei objecta.* Locutionem autem *ferri aura, non consilio* inlustrant, quae notantur ad Silii Ital. 10, 618.

Famaeque magnae malle, quam bonae, esse] *famae magnae malle* Lovel. 3. et 4. [Veith.] *famaeque malle magnae* Lovel. 1. *famaeque magnae mallet* Florent. a m. 2. Tum *quam bene esse* Lovel. 2.

§. 8. *Et non contentus agrariis legibus, quae materia semper tribunis plebi seditionum fuisset, idem moliri coepit: acriores quippe aeris alieni stimulos esse, qui*] Colon ponendum puto post verbum *stimulos*. Quae vero deinde sequuntur, verba sunt Manlii seditiose conquerentis de Patribus, moventisque senatui invidiam. GLAR. Hujus loci obscuritatem cum sentiret Glareanus, ita de eo tradidit. *Colon ponendum puto* etc. Qua in re laudandum Glareani ingenium, quod difficultatem sensit; irridendum, quod portenta dixit, neque, quae verba vitium continerent, intellexit. †. „Glareanus non ait portenta; quare ea „illi affingenda non erant." †. Vitiose autem habent illa *idem moliri*. Neque enim intelligi potest, quid velit Livius, cum ait: *Non contentus agrariis legibus idem moliri coepit.* Neque enim Manlius, de quo nunc loquitur, agris dandis, ut Sp. Cassius, neque frumento, ut Sp. Maelius, sed pecunia condonanda, ut nemo ante, plebem ad se alliciebat. Cum autem eos, qui aes alienum fecerant, quia solvendo non es-

cum plebejis magistratibus consilia communicare; criminando Patres, adliciendo ad se plebem, jam

defecisset. T. FABER. Et perspicue Rottend. *primus*. Si tamen necessarium, fatentur verba l. 8, 15. *Q. Publilius Philo praetor primum de plebe est factus*. Ubi tacent, quum tamen l. 10, 8. *L. Sextius primus de plebe consul est factus*, etc. JAC. GRON. *Primum* et *primo* saepe invaserunt locum τοῦ *primus*. V. J. Fr. Gronovium ad Liv. 29, 2. et 1. Obs. 7. et Jac. Gronov. ad Liv. 30, 33. Fabri sententia non est rejicienda. DUK. *primus omnium* etiam Portug. et Hearnii Oxon. B. Simili modo J. Fr. Gronovius scribendum conjicit *Roma est ad id potissima visa*, pro *potissimum*, 1, 34, 6. et *duo singularia haec ei viro primo contigerunt*, pro *primum*, 8, 26, 7. V. infra ad 34, 14, 6. Fabri conjecturam probat etiam Cel. Jac. Perizon. in Animadv. Hist. c. 8. p. 347. ubi addit, quod Livius hic de M. Manlio praedicat, non omni ex parte vero consentaneum esse: Sp. Cassium enim, virum patricium, triumphalem, et ter consulem, diu antea plebis voluntatem contra Patres lege agraria aliisque largitionibus sibi conciliare nimis populariter studuisse, ut refert ipse Livius l. 2, 41. Contra Doujatius sine mutatione sententiam confiare putat: *primum omnium* enim esse, quasi dicas, *ante omnia*. Ceterum *is primum omnium* praefert Klock.

Cum plebis magistratibus consilia communicare] *cum plebejis*, vel *plebeis magistratibus* exhibent omnes codd. scripti, quibus utor; nisi quod *cum plebe his magistratibus*, eodem tamen ducentibus vestigiis, sit in Gaertn. *cum plebejis magistratibus* etiam Hearne invenit in Oxon. B. N. et C. Neque aliter obferunt typis excusi vetustiores aliique usque ad ultimam Gruteri editionem, in qua demum *plebis magistratibus* repositum video, quod recentiores servarunt. Ab his dissentiens priscam lectionem revocavi. Supra 2, 56, 2. *Rogationem tulit ad populum, ut plebeji magistratus tributis comitiis fierent*. 4, 25, 11. *Caverint, ne cui patricio plebeji magistratus paterent*. Deinde vox *consilia* deficit in Harlej. 1. ut *communicare* absolute ponatur, quemadmodum infra 9, 14, 2. *Ea legatione Papirius audita, perinde ac motus dictis eorum, cum collega se communicaturum respondit*. V. Vorstium de Latinit. merito suspecta c. 19. Praefero tamen consensum aliorum in voce ea servanda. *Communicare consilia* nostro frequens. 3, 70, 1. *Facilitati submittentis se comiter respondebat, communicando consilia laudesque*. 8, 25, 9. *Communicato inter se consilio, partes ad rem agendam divisere*. 10, 22, 3. *Cum moribus notis facilius se communicaturum consilia*. 28, 28, 5. *Cum Mandonio et Indibili consilia communicassis*. 37, 16, 1. *Rhodum prius jussus adire, et omnia cum iis communicare consilia*.

Adliciendo ad se plebejam auram, non consilio ferri] Adulteratus indubie locus est. Habet lectio vetus *alliciendo ad se plebem jam auram*. Lego et distinguo sic, *criminando Patres, alliciendo ad se plebem. Jam aura, non consilio, ferri*. Significat *aura* adspirantem vulgi favorem. proinde elegantissime dictum est, *jam aura, non consilio, ferri*, hoc est, ferebatur. RHEN. Restituta haec lectio a Rhenano nullo in codice MSS. conspici potuit, quam tamen legitimam credo. Est autem

ium fuisset, fidem moliri coepit. *acriores quippe aeris*

ius. Quis enim credere volet, oc si expectet fore, ut non reipiat suum? Ad illa, quae attuit Sigonius, addo locum Ciceroiis ex 2. de Officiis [24.] *Quambrem, ne sit aes alienum, quod ripublicae noceat, providendum est: mod multis rationibus provideri oteſt: non si fuerit, ut locupletes ium perdant, debitores lucrentur lienum. nec enim ulla res vehementius rempublicam continet, quam ides: quae nulla esse poteſt, nisi rit necessaria solutio rerum creditarum.* Inde et queritur infra Appius [c. 41, 11.] *altera* rogatione Sextii *fidem abrogari, cum qua omnis humana societas tollitur.* Ipsam Livii phrasin, quamquam in alia re, usurpat Ovidius 4. Fast. [203.]

— — — *Pro magna teste vetustas*
Creditur, acceptam parce movere fidem.

J. FR. GRON. *idem moliri coepit* etiam omnes scripti, quibus usus sum, [Veith.] nisi quod *idem moliri* praeferat Lovel. 1. *inde moliri* Voſſ. 2. et Lovel. 5. quemadmodum etiam in Palat. duobus Gebhardus invenit; de ea autem scriptura, si quid video, aliud judicium ferri nequit, quam librarios ita per errorem, pro *idem moliri*, dediſſe. Saepe enim librarii *idē*, sive *idem*, et *īde*, sive *inde*, in membranis confundere soliti fuerunt. V. supra ad 1, 19, 7. Latinius scribendum censuit *fidem demoliri coepit*, quod et Faërno apud Ursinum in mentem venit, quasi prima syllaba *τοῦ demoliri* intercepta foret ab ultima vocis praecedentis *fidē*. Alia similis erroris exempla supra v. ad 5, 19, 4. Puto tamen, melius Sigonium, Gronovium, aliosque reposuiſſe *fidem moliri coepit*. Et ita Gronovius etiam legendum monuit in prima editione notarum ad 24, 46, 5. ubi tamen fruſtra Sigonium *demoliri* maluiſſe scribentis manus aberravit, et animo ejus sine dubio Faërnus obversatus eſt. *Fides*, ut apud Sueton. in Aug. 42. *Populo, promiſſum quidem congiarium reposcenti, bonae se fidei esse respondit.* Juſtin. 22, 1. *Quum Syracusas concessisset, adscitusque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit.* Recte etiam Gronovius *moliri* per labefactare exposuit. Infra 24, 46, 5. *Strepitum molientium portam exaudiri prohibuit.* Ubi v. eumdem Gronovium. Aliud exemplum locutionis *moliri fidem* hoc sensu poscenti Gebhardo satisfacere nequeo; proxime tamen accedit, quod, quum *moliri* hic pro labefacere, labefactare ponatur, *fidem labefactam* dixerit Sueton. in Vespas. 4. *Rediit certe nihilo opulentior, ut qui, prope labefacta jam fide, omnia praedia fratri obligarit. labefactare fidem*, ubi tamen *fides* alio sensu accipitur, dixit Livius 24, 20, 15. *Quamquam simulata lenitas nihildum profuerat, tamen spe labefactandae fidei haud absistens. idem*, pro *fidem*, male etiam in quibusdam codicibus legitur infra 27, 50, 7. quemadmodum autem, ibi literam initialem *τοῦ fidem* a vocis prioris finali *s* ob ductuum similitudinem interceptam esse, verisimile eſt, ita etiam id hoc loco fieri potuit a finali vocis praecedentis *t*. Nam inter *F* et *T*, praesertim in scriptura Romana, magna eſt adfinitas. Ceteroquin, eadem litera vel addita vel omiſſa, *acies* et *facies* non raro in Mſtis confundi solent. V. Ill. N. Heinsium ad Ovid. 4. Met. 461. et Doct. Oudend. ad Frontin. 4, 7, 32. Doujatius, praefatus non id agere Manlium, ne creditoribus satisfieret, quum sua ipse pecunia debitum exsolveret, *moliri fidem* exponendum puta-

gibus, quae materia semper tribunis plebi seditio-

sent, addictos duci aegre pateretur, atque, id ne fieret, sua se pecunia prohibiturum esse profiteretur, propterea recte dici potest *fidem moliri coepisse*. Ita ut legatur, non *idem moliri*, sed *fidem moliri coepit*. Est autem *fidem moliri* prohibere, ne, qui debent, ea, quae debent, solvant. Sic autem supra accepit *fidem* 2, [30, 1.] *Haud salubrem utique Lartii sententiam putabant, quae fidem tolleret*. Et Cicero pro lege Manilia [7.] *Scimus Romae solutione impedita fidem concidisse*. Et paullo post [eodem cap.] *Haec fides atque haec ratio pecuniarum, quae Romae, quae in foro versatur, implicita est cum illis pecuniis Asiaticis: ruere illa non possunt, ut haec non eodem labefactata motu concidant*. Et Caesar 3. Bell. civ. [1.] *Cum fides tota Italia esset angustior, neque creditae pecuniae solverentur*. Et Livius hoc libro haud ita multo post [c. 15, 5.] *Spem factam a te civitati, fide incolumi ex thesauris Gallicis, quos primores Patrum occultent, creditum solvi posse*. Sic 9, [3, 3.] *Montes sua sede moliri*, pro *demoliri*. Et alio loco, *Fores moliri*. SIG. Faërnus postrema verba ex V. C. sic emendabat: *fidem demoliri coepit. acriores quippe* etc. Nam primam literam verbi *fidem* quum librarius putasset digamma esse Aeolicum, omisit, ut videtur; et fecit *idem*, et, pro *demoliri*, scripsit *moliri*, omissa prima verbi syllaba ob similem praecedentis vocis *fidem*. URSIN. MS. *idem regium mori coepit*, et ad marginem *regñ*. Lego *fidem rem moliri coepit*. vel, *fidem crediti moliri coepit*. Infra [c. 27, 3.] *Quum ab iis elevaretur, quibus fide magis, quam fortuna debentium, laborare creditum videri expediebat*. et [c. 34, 2.] *Fama et corpora judicati atque addicti creditoribus satisfaciebant, poenaque in vicem fidei cesserat*. et 23, [48, 9.] *Itaque nisi fide staret respublica, opibus non staturam*. Cicero 11. ad Att. Ep. 1. *Hujus pecuniae permutatione fidem nostram facile tuebere*. Ep. 2. *Si, ut scribis, ista haereditas fidem et famam meam tueri potest*. 1. ad famil. Ep. 7. *Si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset*. KLOCK. Non secus, quam *idem moliri coepit*, habetur in Palat. sec. veterrimisque editionibus. Faërnus tamen cum sentiret, neque M. Manlium de agris plebi dandis, ut Sp. Cassium, neque frumento dividendo, ut Sp. Maelium agitasse; sed aere alieno obrutos expediendo populum facere suum cogitasse, conjecit legi posse, *fidem demoliri coepit. acriores quippe* etc. Quam emendationem occupans Sigonius, magnidicis nobis interpretationibus Scholia extendit. Sed quis in tanta scriptorum turba umquam dixit, *fidem moliri* esse prohibere, ne obstricti aere alieno id solvant? *Fidem* quidem separatim id, quod innuit Sigonius, significare, non diffiteor; sed cum illo copulatum verbo tali esse notione pernego, nisi locupletibus docear atque convincar auctoritatibus. Palatini duo, *quae materia semper tribunis seditionum fuisset. inde moliri coepit acriores quippe aeris alieni stimulos esse*. De qua judicium ferant doctiores. GEBH. Scripti et editiones antiquae *idem*. Unde magnus vir interponi voluit, *ex aere alieno idem moliri coepit*. Sed recte Sigonius *fidem moliri*. Nam *moliri* est labefactare, ut *moliri fores*, et hoc ipso libro [c. 33, 11.] *moliri obices portarum*. Iterumque [c. 34, 5.] *Parva rem ingentem moliendi caussa intervenit*. Labefactatur autem fides, cum pecuniae creditae condonantur creditori-

ım, ut major poteſtas quaereretur. Sed nova con- 10
lia Manlii magis compulere senatum ad dictato-
:m creandum. Creatus A. Cornelius Coſſus magiſtrum
quitum dixit T. Quinctium Capitolinum.

XII. Dictator, etsi majorem dimicationem pro- 1
ositam domi, quam foris, cernebat; tamen, seu

i hoc licuiſſet, cauſſa dici non
oteſt, cur Manlius, cujus inter-
rat, saevitiam et crudelitatem
oeneratorum exaggerare, tan-
um nervum ac vincula memora-
e voluerit. Hoc observat alicu-
bi, ut puto, Salmasius. DUK. *ner-
vo atque vinculis* Haverk. *nervo ac
vinclis* Lovel. 4. V. ad 3, 56, 4.

§. 9. *Et erat aeris alieni magna
vis, res damnosissima etiam divitibus, aedificando contracta*] Scribe
cum Freinshemio: *vis, re damnosissima etiam divitibus, aedificando.* Notum eſt illud Graecorum:

*Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν·
Ἄτροπος ἐς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.*

J. FR. GRON. *aeris alieni vis magna* Gaertn. Deinde *res damnosissima* omnes codices mei, [Veith.] praeter solum Portug. qui a m. 1. *re damnosissima* habuit, ut Freinshem. et Gronov. recte scribendum viderunt, et Hearne se in Oxon. L. 1. 2. et B. reperiſſe profitetur. (* v. Burm. ad Suet. Ner. 31.) Dicto Graecorum, cujus Gronov. meminit, similis eſt inprecatio Lacedaemoniorum, variis locis Suidae memorata. *Οἰκοδομά σε λάβοι, καὶ ἀμβολά, ὅ, τε ἵππος, καὶ ἀ γυνά τοι μοιχὸν ἕλοι.* V. Suidam v. *Ἀμβολὰς γῆ.* v. *Δαικόμενος.* v. *Ἵππους.* et v. *Οἰκοδομή.* Praeterea *et divitibus* Harlej. 2. et Haverk. Tum *aedificando divitibus contracta*, perperam trajectis vocabulis, Voſſ. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. ac 5.

Grave per se, oneratum Latinorum] *honoratum* Lovel. 1. et 5. V. ad 36, 40, 9. *et oneratum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *qui oneratum* Gaertn. Mox voces *Latinorum atque Hernicorum defectione in speciem caussae jactatum* exsulant a Leid. 2. *defectionem* habet Harlej. 1. Tum *in spem caussae* Gaertn. V. supra ad 3, 9, 13. Deinde *jactatam*, pro *jactatum*, pleraeque edd. vett.

Ut major poteſtas quaereretur. Sed nova conſilia Manlii magis compulere senatum] Omnia haec verba perperam omiſſa sunt a librariis codicum Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *quaeretur*, pro *quaereretur*, eſt in Gaertn. V. ad 2, 56, 7.

§. 10. *A. Cornelius Cossus magiſtrum equitum dixit T. Quinctium Capitolinum*] *A. Coſſus*, media voce neglecta, Portug. Vox vero *equitum* deficit in Haverk. Tum *dixit Quintum Capitolinum* Voſſ. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *Quintus* et *Quintius* saepius in Mſtis commutari, supra vidimus ad 3, 1, 1. Eo errore admiſſo, praenomen *Titus* omitti debuit, ne uni duplex praenomen daretur. Id autem etiam commode intercipi potuit a vocis praecedentis litera finali.

§. 1. *Seu victoria triumphoque dictaturae ipsi vires se additurum*] *triumpho victoriaque* Gaertn. *Τὸ φῶς* deest in Haverk. Deinde, male divisis vocibus, *vir eſſe ad-*

quia celeritate ad bellum opus erat, seu victor
triumphoque dictaturae ipsi vires se additurum r
tus, delectu habito in agrum Pomptinum, quo
2 Volscis exercitum indictum audierat, pergit. No
dubito, praeter satietatem, tot jam libris assidu
bella cum Volscis gesta legentibus illud quoque sub
cursurum, (quod mihi percensenti propiores tem

diturum Leid. 1. quod hujus codicis librario, qui apographum unica serie exaratum descripsisse videtur, frequens est: pro eo *vim esse additurum* praefert Lovel. 4. [*dictaturae ipse vim esse additurum* Veith.] Paullo ante *tamen, quia seu celeritate*, transpositis vocibus, idem Lovel. 4.

Delectu habito in agrum Pomptinum] *dilectu habito* Florent. Voss. 1. et Leid. 1. V. ad 37, 51, 7. et mox hoc cap. §. 4. Deinde *in agrum Promptinum* Lovel. 2. et Fragm. Hav. *in agrum Pontinum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Haverk. V. ad 2, 34, 4.

Quo a Volscis exercitum indictum audierat, pergit] Variat in MSS. codicibus varie hic locus. quippe Pall. duo, *qua Volscis*. Sec. autem, *quo ab Volscis exercitum inductum audierat*. Andreas edidit, *quo a Volscis exercitum indictum induci audierat*. Mox Camp. *quo a Volcis exercitum duci indictum audierat*. GEBH. *qua Volscis* Voss. 2. et Lovel. 3. *quod Volscis* Leid. 1. *quo et Volscis* Fragm. Hav. a m. 1. *quo et ab Volscis* a m. 2. *quo ab Volscis* Portug. et Haverk. Deinde *inductum audierat* Klock. *inductum audierit* Haverk. *indictum induci audierat* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *induci indictum audierit* iis proximae Mediol. anni 1480. utraque Tarvis. et aliae. Quamvis autem interim Mediolanenses anno 1505. τὸ *induci* expunxerint, non *invenerunt* tamen, qui recte praeeuntes sequerentur ante Frobenium qui anno 1535. similiter eam vocem omisit. Ejus autem lectionis auctores indicare voluisse videntur, in aliis se codicibus *inductum*, quod in duobus meorum superest, in aliis *indictum* reperisse. Solent autem vocabula *inductus* et *indictus* commutari in Mstis. V. infra ad 10, 38, 4. De locutione *indicere exercitum* v. infra ad 40, 41, 7. Denique vox *pergit* non comparet in Leid. 1.

§. 2. *Praeter satietatem tot jam libris assidua bella cum Volscis gesta legentibus*] Sincerior et antiqua lectio *assidua bella cum Volscis gesta*. RHEN. Rhenani lectioni consentiunt ex meis Florent. Lovel. 2. et Leid. 1. nisi quod eorum ultimus perperam legat *assidua bellatum Volscis*. Prisca lectio *assidue bella cum Volscis* superest in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et Exc. Pithoei. [Veith.] *assiduae bella cum Volscis* habet Harlej. 2. *assiduae bellatum cum Volscis* Harlej. 1. *assidue bellatum Volscis* Fragm. Hav. Deinde *cum Volscis gesta gentibus*, priori syllaba ultimae vocis male neglecta, Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *praeter satietatem tot jam laboris* Haverk. *societatem* etiam

oribus harum rerum auctores miraculo fuit) unde
ɔties victis Volscis et Aequis subfecerint milites.
uod quum ab antiquis tacitum praetermissumque 3
it; cujus tandem ego rei praeter opinionem, quae
ua cuique conjectanti esse potest, auctor sim? Si- 4
nile veri est, aut intervallis bellorum, sicut nunc
a delectibus fit Romanis, alia atque alia subole

ovel. 5. a m. 1. Mox in verbis
equentibus *succursum*, pro *succursurum*, Harlej. 1. et Portug.
m. 1.

Mihi, percensenti propiores temporibus harum rerum auctores] *Tò* mihi deficit in Gaertn. Hinc *percensenti* habet Leid. 2. *praecensenti* Harlej. 2. V. ad 9, 10, 7. Tum *propriores temporibus* Florent. et Lovel. 1. V. ad Liv. 4, 17, 5. *prioris temporis* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *priores temporibus* Voss. 1. pro varia lectione, Leid. 1. Klock. et Fragm. Hav. a m. 1. Saepius ita variant librarii. V. supra ad 5, 15, 4. Hic nihil muto. Livius 25, 11, 20. *Plures propioresque aetate memoriae rerum hoc anno tradunt factum.* 29, 14, 9. *Proditum a proximis memoriae temporum illorum scriptoribus libris posteris traderem.* Ut autem hic *propior temporibus harum rerum auctor*, ita *aequalis temporibus hujusce belli auctor* 22, 7, 4. *Fabium aequalem temporibus hujusce belli potissimum auctorem habui.*

Unde toties victis Volscis et Aequis suffecerint milites] *victis et Volscis et Aequis* Haverk. *victis Aequis*, reliquis neglectis, Voss. 1. et Leid. 2. quorum posterior etiam [ut Veith.] *suffecerunt. victis et Aequis* Lovel. 1. *victis Aequis et Volscis* Lovel. 2.

§. 3. *Quod quum ab antiquis tacitum praetermissumque sit*] *quod quum ab antiquis praetermissum sit* Harlej. 1. *quod quum ab antiquis tacitum praetermissum sit* Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. quod ferme genuinum puto. Similiter fere Cic. 3. ad famil. Epist. 8. *Prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda sunt.* Et, ut hoc loco *tacitum praetermittere*, ita *tacitum ferre* supra 1, 50, 9. *Ne id quidem ab Turno tulisse tacitum ferunt.* ubi v. J. Fr. Gronovium. An alibi inveniri possit *tacitum est ab antiquis*, illis indagandum relinquo, qui vulgatum probant. *taceri* absolute infra est 9, 37, 6. *Interea taceri opus esse.*

Cujus tandem ego rei] *cujus tandem ergo rei* Klock. Has voces saepe in membranis commisceri, infra videbimus ad 37, 53, 11.

Quae sua cuique conjectanti esse potest, auctor sim] *suo cuique* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. V. ad 3, 22, 6. Deinde *auctor simus* Leid. 1.

§. 4. *Sicut nunc in delectibus fit Romanis*] *sicut non* Gaertn. Sed compendiorum *nē*, sive *nunc*, et *nō*, sive *non*, similitudinem librariis errandi caussam etsi titisse verisimile est. V. infra ad 9, 7, 5. Tum *dilectibus* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lov. 1. Klock. et Fragm. Hav. V. ante hoc cap. §. 1. Deinde *in delectibus fit Romanorum* Harlej. 2. et Hearnii Oxon. B.

quia celeritate ad bellum opus erat, seu victor triumphoque dictaturae ipsi vires se additurum r tus, delectu habito in agrum Pomptinum, quo
2 Volscis exercitum indictum audierat, pergit. Nc dubito, praeter satietatem, tot jam libris assidu bella cum Volscis gesta legentibus illud quoque sul cursurum, (quod mihi percensenti propiores ten

diturum Leid. 1. quod hujus codicis librario, qui apopraphum unica serie exaratum descripsisse videtur, frequens est: pro eo *vim esse additurum* praefert Lovel. 4. [*dictaturae ipse vim esse additurum* Veith.] Paullo ante *tamen*, *quia seu celeritate*, transpositis vocibus, idem Lovel. 4.

Delectu habito in agrum Pomptinum] *dilectu habito* Florent. Voss. 1. et Leid. 1. V. ad 37, 51, 7. et mox hoc cap. §. 4. Deinde *in agrum Promptinum* Lovel. 2. et Fragm. Hav. *in agrum Pontinum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Haverk. V. ad 2, 34, 4.

Quo a Volscis exercitum indictum audierat, pergit] Variat in MSS. codicibus varie hic locus. quippe Pall. duo, *qua Volscis*. Sec. autem, *quo ab Volscis exercitum inductum audierat*. Andreas edidit, *quo a Volscis exercitum indictum induci audierat*. Mox Camp. *quo a Volcis exercitum duci indictum audierat*. GEBH. *qua Volscis* Voss. 2. et Lovel. 3. *quod Volscis* Leid. 1. *quo et Volscis* Fragm. Hav. a m. 1. *quo et ab Volscis* a m. 2. *quo ab Volscis* Portug. et Haverk. Deinde *inductum audierat* Klock. *inductum audierit* Haverk. *indictum induci audierat* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *induci indictum audierit* iis proximae Mediol. anni 1480. utraque Tarvis. et aliae. Quamvis autem interim Mediolanenses anno 1505. *to i duci* expunxerint, non inveni runt tamen, qui recte praeeu tes sequerentur ante Frobeniun qui anno 1535. similiter eam v cem omisit. Ejus autem lecti nis auctores indicare voluisse v dentur, in aliis se codicibus *i ductum*, quod in duobus meoru superest, in aliis *indictum* repe risse. Solent autem vocabula *in ductus* et *indictus* commutari i Mstis. V. infra ad 10, 38, 4. D locutione *indicere exercitum* v. in fra ad 40, 41, 7. Denique vox *per git* non comparet in Leid. 1.

§. 2. *Praeter satietatem tot jam libris assidue bella cum Volscis gesta legentibus*] Sincerior et antiqu lectio *assidua bella cum Volsci gesta*. RHEN. Rhenani lection contentiunt ex meis Florent. Lo vel. 2. et Leid. 1. nisi quod eo rum ultimus perperam legat *as sidua bellatum Volscis*. Prisca le ctio *assidue bella cum Volscis su* perest in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. Por tug. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et Exc. Pithoei. [Veith.] *assiduae bella cum Volscis* habe Harlej. 2. *assiduae bellatum cum Volscis* Harlej. 1. *assidue bellatum Volscis* Fragm. Hav. Deinde cum *Volscis gesta gentibus*, priori syl laba ultimae vocis male negle cta, Leid. 2. et Lovel. 1. Prae terea *praeter satietatem tot jam laboris* Haverk. *societatem* etiam

oribus harum rerum auctores miraculo fuit) unde
oties victis Volscis et Aequis subfecerint milites.
uod quum ab antiquis tacitum praetermissumque 3
it; cujus tandem ego rei praeter opinionem, quae
ua cuique conjectanti esse potest, auctor sim? Si- 4
ilc veri est, aut intervallis bellorum, sicut nunc
n delectibus fit Romanis, alia atque alia subole

ovel. 5. a m. 1. Mox in verbis
equentibus *succursum*, pro *succurrsurum*, Harlej. 1. et Portug.
m. 1.

Mihi, percensenti propiores temporibus harum rerum auctores] *To* mihi deficit in Gaertn. Hinc *pre-nsenti* habet Leid. 2. *praecensenti* Harlej. 2. V. ad 9, 10, 7. Tum *propriores temporibus* Florent. et Lovel. 1. V. ad Liv. 4, 17, 5. *prioris temporis* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *priores temporibus* Voss. 1. pro varia lectione, Leid. 1. Klock. et Fragm. Hav. a m. 1. Saepius ita variant librarii. V. supra ad 5, 15, 4. Hic nihil muto. Livius 25, 11, 20. *Plures propioresque aetate memoriae rerum hoc anno tradunt factum.* 29, 14, 9. *Proditum a proximis memoriae temporum illorum scriptoribus libens posteris traderem.* Ut autem hic *propior temporibus harum rerum auctor*, ita *aequalis temporibus hujusce belli auctor* 22, 7, 4. *Fabium aequalem temporibus hujusce belli potissimum auctorem habui.*

Unde toties victis Volscis et Aequis suffecerint milites] *victis et Volscis et Aequis* Haverk. *victis Aequis*, reliquis neglectis, Voss. 1. et Leid. 2. quorum posterior etiam [ut Veith.] *suffecerunt. victis et Aequis* Lovel. 1. *victis Aequis et Volscis* Lovel. 2.

§. 3. *Quod quum ab antiquis tacitum praetermissumque sit*] *quod quum ab antiquis praetermissum sit* Harlej. 1. *quod quum ab antiquis tacitum praetermissum sit* Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. quod ferme genuinum puto. Similiter fere Cic. 3. ad famil. Epist. 8. *Prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda sunt.* Et, ut hoc loco *tacitum praetermittere*, ita *tacitum ferre* supra 1, 50, 9. *Ne id quidem ab Turno tulisse tacitum ferunt.* ubi v. J. Fr. Gronovium. An alibi inveniri possit *tacitum est ab antiquis*, illis indagandum relinquo, qui vulgatum probant. *taceri* absolute infra est 9, 37, 6. *Interea taceri opus esse.*

Cujus tandem ego rei] *cujus tandem ergo rei* Klock. Has voces saepe in membranis commisceri, infra videbimus ad 37, 53, 11.

Quae sua cuique conjectanti esse potest, auctor sim] *suo cuique* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. V. ad 3, 22, 6. Deinde *auctor simus* Leid. 1.

§. 4. *Sicut nunc in delectibus fit Romanis*] *sicut non* Gaertn. Sed compendiorum *nc̄*, sive *nunc*, et *nō*, sive *non*, similitudinem librariis errandi caussam extitisse verisimile est. V. infra ad 9, 7, 5. Tum *dilectibus* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lov. 1. Klock. et Fragm. Hav. V. ante hoc cap. §. 1. Deinde *in delectibus fit Romanorum* Harlej. 2. et Hearnii Oxon. B.

juniorum ad bella instauranda toties usos esse: au
non ex iisdem semper populis exercitus scriptos
5 quamquam eadem semper gens bellum intulerit: au
innumerabilem multitudinem liberorum capitum i

Alia atque alia subole] Ita primus edidit Gronovius anno 1665. priores non modo *sobole*, sed et scripti praeter Florent. et Harlej. 2. V. supra hoc lib. ad c. 7, 1.

Non ex iisdem semper populis exercitus scriptos] *non et hiisdem* Fragm. Hav. Sed saepissime *et* atque *ex* confundi solent. V. infra ad 26, 45, 1. *non ex hiis semper populis* Lovel. 5. V. ad 10, 10, 6. Hinc *scriptos exercitus*, trajectis dictionibus, Lovel. 4. *exercitus scriptus* Gaertn. *exercitus sumptos* priores edd. nisi quod *sumptosi* sit in Rom. anni 1472. et Parm. pro quo Mediolanenses anno 1505. *scriptos* substituerunt; quod, ab insequentibus iterum expulsum, et ab Ascensio anno 1513. et 1516. in margine pro varia lectione ostentatum, bona fide Aldus, et postea tantum non omnes in contextum receperunt. Non aliter etiam reliqui scripti mei. Mox *gens tum bellum intulerit*, addita vocula, Lovel. 4. 5. et Portug. *gestum bellum intulerit*, eodem ducentibus vestigiis, Lovel. 2.

§. 5. *Quae nunc, vix seminario exiguo militum relicto, servitia Romana ab solitudine vindicant*] *Seminarium* pro semine posuisse videtur. Caeterum quidam *vendicant* legunt, quod est appropriant ac suum esse dicunt. Quidam *vindicant*, pro ulciscuntur, a contumelia defendunt. quasi dicat Livius *ab solitudine vindicant*, id est, a latronibus defendunt. Ego, ut ingenue fatear, sensum non intelligo, praecipue vero illud *solitudine*. GLAR Hujus loci, quem se non intel ligere Glareanus fatetur, hic e sensus: Ea tum loca frequen tissima fuisse, quae nunc prop deserta essent, nisi a servis Ro manis, qui ea a solitudine vin dicant, colerentur; praesertim cum ibi pauci admodum sint qui militent, vix militum exi guo seminario relicto. SIG. *a solitudine vindicant* Palat. sec. Ver bum vero *vendicare* nihili impro bumque est. Est autem *vindicar ab solitudine*, locum aliquem exi mere solitudine, frequentare, n solus desertusque relinquatur. Diodorus 18, 58. [p. 658.] *Μόνον γὰρ ἐκεῖνον πιστότατον ἀ πολελεῖφθαι, καὶ δυνάμενον διορθώσασθαι τὴν ἐρημίαν τῆς βασιλικῆς οἰκίας.* GEBH. Sic Plinius alicubi dixit, ergastula maximam partem Italiae ab solitudine vindicare. H. VALES. Et eo tempore, quo hoc scribebat Livius, et dudum ante illius aetatem major erat per totam Italiam numerus servorum in agris, quam liberorum capitum: cum quod possessores agrorum ad eos colendos servorum maxime opera utebantur, quare plurimum minui coeperat numerus ingenuorum, tum quod largitiones frumentariae plerosque liberos homines ex agris in urbem alliciebant. V. Sigon. 2. de Antiq. jur. civ. Rom. 6. Lipsium 1. Elect. 15. et Casaub. ad Sueton. Caes. 42. et Aug. 42. DUK. Ubi id dixerit Plinius alteruter, quod refert Valesius, licet diligenter locum investigare conatus fuerim, non inveni. At simile quid obcurrit apud Plutarch. in vit.

s fuisse locis, quae nunc, vix seminario exiguo
ilitum relicto, servitia Romana ab solitudine vin-
icant. Ingens certe, (quod inter omnes aucto- 6
s convenit) quamquam nuper Camilli ductu atque

racch. p. 827. Ὡς ταχὺ τὴν ταλίαν ἅπασαν ὀλιγανδρίας ετυθέρων ἔσεσθαι, δεσμωτηρίων ἰβαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι. quae nunc est in Haverk. Deinde *a solitudine* Gaertn. Tum *servitio Romana absolutione vindicantur* sine ensu Lovel. 2. *vendicant* Voss. . Lovel. 3. et edd. vetustae, ro quo Ascensius annis 1513. t 1516. tamquam variam lectionem *vindicant* obfert, a Mogunanis deinde etiam in contextum receptum. Et recte. Ita enim semper scribendum *vindico*, non *vendico*, docuerunt Dausquej. in Orthogr. parte 2. ea voc. et Voss. in Etymol. ling. Lat. v. *Vindico*. Miror, Glareanum haerere potuisse ad illud *solitudine*, ac non vidisse, *vindicant loca a solitudine* idem esse, ac si dixisset, efficiunt ne loca sola, deserta sint, defendunt, liberant a solitudine. Ita quaedam coloniae milites in supplementa et pecuniam in stipendium neganda populo Romano censent, *priusquam ad ultimam solitudinem atque egestatem perveniant*, apud Liv. 27, 9, 5. Babylon dicitur *redisse ad solitudinem, exhausta vicinitate Seleuciae*, apud Plin. 6. H. N. 26. *arma Romana* dicuntur *non fecisse solitudinem in Aethiopia* ibid. c. 29. Ut autem *vindicare a solitudine*, ita *vindicare a putrescendo*, id est, liberare, defendere a putredine, dixit idem Plin. 31, 9. *Corpora defuncta etiam a putrescendo vindicans, ut durent per secula.* 34, 15. *Ferrum a rubigine vindicatur cerussa. Seminarium* autem *militum* vocat regionem, ex qua novi milites conscribuntur, quemadmodum proprie *seminarium* vocatur, ex quo novae arbores in pomaria transferuntur. Eo sensu ordo equester *seminarium senatus* dicitur infra 42, 61, 5. *Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium senatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde imperatores creant.* Florus 2, 6. *Bellatricem illam, viris armisque nobilem Hispaniam, illam seminarium hostilis exercitus, illam Hannibalis eruditricem, totam recuperavit.* ubi v. viros doctos. Paullo ante voces *in eis* desunt in Leid. 2. et Lovel. 1. *fuse* autem, pro *fuisse*, habet Klock. *longis*, pro *locis*, Florent.

§. 6. *Quod inter omnes auctores convenit*] Ita primus edidit J. Fr. Gronovius, et vir doctus ad marginem editionis Curionis emendandum existimavit. Omnes non modo editi, sed et scripti mei, ut et Hearnii Oxon. N. et C. *conveniat* praeferunt, nisi quod in uno Florent. sit *conveniant*. Ita fere supra 5, 34, 6. *Alpes inexsuperabiles visas haud equidem miror, nulladum via (quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet) superatas.* Ita *quod nolim* inlustrarunt N. Heinsius, et Cel. Burmann. ad Nason. Epist. 20. Her. 100.

Camilli ductu atque auspicio accisae res] *accissae res* Lovel. 1. *actissae res* Leid. 2. *abscissae res* Lovel. 4. 5. et Haverk. *abscisae res* Portug. et Harlej. 2. Sed vulgatum genuinum est. V. supra ad 3, 10, 8. In verbis praecedentibus *quam*, pro *quamquam*, perperam neglecta syllabae geminatione, Lovel. 1. V. ad 4, 12, 8.

auspicio accisae res erant, Volscorum exercitus fuit
ad hoc Latini Hernicique accesserant, et Circejen
sium quidam, et coloni etiam a Velitris Romani
7 Dictator, castris eo die positis, postero cum auspi
cato

Ad hoc Latini Hernicique accesserant] Forte *ad hos*. J. FR. GRON. *aut haec Latini* Haverk. *ad haec Latini* Lovel. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Portug. [Veith.] sollemni librariorum aberratione. V. ad 21, 52, 10. Gronovii conjectura Cl. Jac. Perizonio displicuit, qui vulgatae lectioni firmandae ad marginem Livii sui adscripsit similem locum ex 1, 6, 3. *Et superat multitudo Albanorum Latinorumque. ad id pastores quoque accesserant.*

Et Cerciensium quidam, et coloni etiam a Velitris] Quidam hunc locum emendarunt in *Circejensium*: nam Velitras Circejosque ipse Liv. conjungit anno CCCLXXII. [hoc libro c. 21, 2.] etiamsi hoc loco et paullo post [cap. seq.] separare videatur: excusationem tamen hi loci habere facile poterunt. *Cercienses* certe qui sint, non puto uspiam reperiri: quare libro octavo quoque, non ita longe ab initio [c. 3, 9.] *L. Numitium Circejensem* legendum, non *Cerciensem*. GLAR. *Cecinensium* Lovel. 2. *Cercyensium* Voss. 1. *Conninensium* Lovel. 3. *Ceninensium* Voss. 2. *Cerciensium* Leid. 2. et Lovel. 1. *Circinensium* Harlej. 1. et Gaertn. *Cercinensium* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. *Cerecinensium* Lovel. 4. *Citrenensium* Lovel. 5. *Cotrinensium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Cercuensium* Klock. Ex editis *Cerciensium* primi receperunt Mediolanenses annis 1495. et 1505. Veneti anno 1498. hinc Ascensius annis 1513. et 1516. etiam Aldus, et quidam alii. Vetustiores dederant *Circiensium*. Sed *Circejensium* jam recte Moguntini restitueruntur. V. ad 2, 39, 2. et infra hoc lib. ad cap. seq. §. 8. ad c. 17, 7. ad 8, 3, 9. et alibi. Praeterea τὸ *et* non adparet in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *et coloni jam* praefert Fragm. Hav. *etiam coloni et alio* ordine Lovel. 4. *et coloni etiam a Volscis* Lovel. 2.

§. 7. *Romanus dictator, castris eo die positis*] Ita constanter omnes editi, quibus tamen scriptorum nullus consentit praeter Florent. Lovel. 2. et Haverk. Reliqui autem primam vocem ad praecedentem periodum referunt. Nam *a Velitris Romanis* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *coloni etiam*, vel *jam a Velitris Romani. Dictator* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. quae lectio forte etiam verior habenda.

Hostiaque caesa pacem Deûm adorasset] Pro *orasset*, compositum pro simplici. V. Burmann. ad Ovid. Ep. Ariadnes 141. DUR. *orasset* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Fragm. Hav. a m. 2. (quod *adorasse* a m. 1. obfert) et Hearnii Oxon. B. et N. [Veith.] *exorasset* Klock. quod utrumque ex Scholiastae expositione marginali contextum invasisse videtur. *adorare* est orare. V. Passerat. et Broekhus. ad Propert. 1. El. 4, 27. quórum hic praesertim eam hujus verbi significationem vindicavit adver-

cato prodisset, hostiaque caesa pacem Deûm adoras-
set, laetus ad milites, jam arma ad propositum pu-
gnae signum, sicut edictum erat, luce prima ca-
pientes, processit: *Nostra victoria est, milites*, in- 8
quit, *si quid Dii vatesque eorum in futurum vident.*

ius Valesium, qui eo sensu umquam usurpatum fuisse negaverat. Et eo modo forte accipi debet apud Valer. Max. 1, 1, 7. *Qua adorante, quum carbasum, quam optimam habebat, foculo inposuisset, subito ignis emicuit.* Ita certe non opus erit, ut invitis Mstis cum Cl. Perizonio legamus *quam*, nempe Vestam, *adoranti*. (*Contra *orare* pro *adorare* Seneca de Morte Claudii.)

Jam arma ad propositum pugnae signum, sicut edictum erat, luce prima capientes] *To signum* deficit in Gaertn. Deinde *sicut eductum erat* Leid. 1. quomodo saepe scribae peccarunt. V. ad 39, 15, 11. *sicut erat edictum*, mutato ordine dictionum, Lov. 4. Praeterea *canentes* Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. quod et in Voss. 1. pro varia lectione adscriptum est. *rapientes* Harlej. 2. Quam etiam varietatem lectionis saepe in Mstis obviam esse, infra videbimus hoc lib. ad c. 23, 5. Vulgatum non mutandum puto. *Rapere arma* et *rapta arma* apud scriptores saepe obcurrunt. V. quae notavi ad Silii 5, 97. Verum indicat plerumque locutio, propter necopinatum hostis adventum aut aliam caussam summa festinatione arma induere. Ea enim verbo *rapere* significatio fere ubique inest, ut notet aliquid celeriter fieri. Sed hoc loco milites, quemadmodum antea edictum fuerat, arma capiebant, quod commodo suo fecere. Supra 3, 66, 3. *Ad quarum primum strepitum, velut signo accepto, arma cepere. Aequi et Volsci.* 9, 43, 13. *Arma capere jussi, militibus hostium aciem invadit.* 21, 43. 7. *Agite, cum Diis bene jubentibus arma capite.* hoc lib. c. 7, 2. *Turbatas militum mentes esse, segniter arma capta.* Silius 9, 55.

— — *In pugnas Fabius quoscumque sub illis*
Culpatis duxit signis, nunc arma capessunt.

l. 12, 168.

— — — — *Arma, cruentus*
Hostis adest, capite arma, viri, clamatque, capitque.

Ita optimi praeferunt scripti, non, ut olim edebatur, *rapite arma*; quamvis tamen ibi milites celeriter arma induisse locus aperte ostendat.

§. 8. *Nostra victoria est, si qui Dii vatesque eorum in futurum vident*] Scribe, *si quid Dii vatesque eorum in futurum videant*. RHEN. Ita jam editum fuerat Venetiis anno 1498. Mediolani anno 1505. apud Ascensium variis editt. Moguntiae, et in omnibus recentioribus excusis, praeterquam apud Aldum, qui, servans *si qui Dii*, Rhenano *si quid Dii* emendandi occasionem dedit. Rhenano favent omnes scripti, nisi quod voces *si quid* omittantur in Harlej. 1. eorumque loco *sicut* praeferunt Florent. et Lovel. 3. praeterea autem *Di*, pro *Dii*, habeant Florent. et Leid. 1. V. supra ad 5, 14, 4. *si quid Dii videant* rectum est. Ultima litera *τοῦ quid* intercepta erat ab initiali vocis sequentis. V. infra ad

itaque, ut decet certae spei plenos, et cum inparibus manus conserturos, pilis ante pedes positis, gladiis tantum dextras armemus: ne procurri quidem ab acie velim

23, 8, 9. Deinde *Dii auguresque* Fragm. Hav. am. 1. quod in contextum inrepsit ex margine, ubi a Scholiasta ita expositum fuerat, quia dictatorem *auspicato* prodiisse Livius modo dixerat, et mox addit, Deos Romanum *secundis avibus* in proelium mittere. *Vates* pro augure etiam est apud Florum 1, 7. *Templum erexit, quod quum inauguraretur, cedentibus ceteris Deis, restitere Juventas et Terminus. Placuit vatibus contumacia.* Livius eamdem rem narrans dicit, *omnium sacellorum exauguratione admisisse aves, in Termini fano non addixisse*, 1, 55, 3. Similiter in hac historia Dion. Hal. 3. Antiq. p. 202. μάντεις *vates* vocat, quos antea οἰωνοπόλους *augures* vocarat. *vatesve* est in Florent. Praeterea *nostra est victoria*, transpositis dictionibus, legit Harlej. 2.

Ut decet certae spei plenos, et cum inparibus manus conserturos] *conserturo* Voss. 2. et Lovel. 8. *spei cum plebe et cum imparibus manus conserturi* Lovel. 2. *spei pleni, cum plebe et cum imparibus manus conserturi*, utraque lectione juncta, Lovel. 4. *spei pleni et cum inparibus manus conserturis* Harlej. 2. ut dare voluisse videri possit *certae spei plenis et conserturis.* At nihil muto. V. infra ad 34, 56, 8. *ut decet certae spei plenos esse* Harlej. 2. [*pleni* et *conserturi* Veith.]

Pilis ante pedes positis] Sic, non missis pilis, statim gladiis res gesta est l. 2, 30. c. 45. c. 65. et l. 9, 13. Quod suos non ab acie procurrere, sed impetum hostium excipere vult, etiam Virginius jubebat l. 2, 30. et Pompejus apud Caes. 3. belli Civ. 9. Sed non probabat Caesar. DUK.

Gladiis tantum dextram armemus] Vet. lib. *dexteras.* SIG. *dextram* demum adparuit in Frobeni editione anni 1535. quod praeterea Sigonianas, *dexteras* praeferentes, servarunt recentiores usque ad Gronovium, qui anno 1665 *dextras* revocavit, quemadmodum excusi ante Frobenium habuerunt, et superest in omnibus meis Mstis. *armemus dextras*, in alium ordinem digestis vocabulis, Lovel. 4.

Ne procurri quidem ab acie velim] *nec procurri quidem* Harlej. 2. Portug. et primae edd. Male. V. supra ad 1, 10, 3. *nec ab acie procurri quidem*, insuper ordine vocum mutato, Haverk. *procurasseri*, pro *procurri*, dormitans dedit librarius Gaertn. De verbo *procurrere* in hac re proprio vide, quae notantur ad Silium Ital. 7, 566.

Sed obnoxios vos stabili gradu impetum hostium excipere] O pudendum lapsum! Repone *sed obnixos vos stabili gradu impetum hostium excipere.* ab *obnitendo.* Sic 7, [33, 12.] *Stant*, inquit, *obnixi Samnites.* RHEN. *obnixos* praeferunt non modo omnes, quos adhibui, scripti, (unum excipio Lovel. 4. in quo ejus loco *ocius* invenio) sed et pleraeque vetustiorum editionum. Certe *obnixos* tantum reperi in Venetis annorum 1495. et 1506. tum tribus prioribus Ascensianis, Aldina, Parisina anni 1529. et Frobeniana priori. Liv. 8, 38, 11. *In suo quisque gradu obnixi, urgentes scutis, sine respiratione ac respectu pugnabant.* ubi similiter pec-

sed obnisos vos stabili gradu inpetum hostium excipere. Ubi illi vana injecerint missilia, et effusi stantibus vobis se intulerint, tum micent gladii, et veniat in men- 9

eant librarii plerique. Tacit. 2. Hist. 5. *Vespasianus nocte diuque consilio, ac, si res posceret, manu hostibus obniti.* Virgil. 10. Aen. 359.

Anceps pugna diu: stant obnisi omnia contra.

12. Aeneïd. 720.

Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
Cornuaque obnisi infigunt.

Statius 8. Theb. 400.

Sic obnisa acies pariter suspiria firmant.

Nepos in Chabr. 1. *Reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu scuto, projectaque hasta, inpetum excipere hostium docuit. Obnixus* et *Obnoxius* saepe in MSstis confundunntur. V. ad 6, 28, 7. et Gronov. ad Senecae 3. de ira 8. Ita et *Subnixus* et *Subnoxius*. V. ad 4, 42, 5. Insuper pronomen *vos* deletum videbatur in Florent. Tum *hostium inpetum excipere* Lovel. 4. praefert.

§. 9. *Ubi illi vana injecerint missilia*] Recide praepositionem: sufficit enim *vana jecerint*. Tacitus. *Telisque non in vanum jactis*. J. FR. GRON. *jacere missilia, tela* recte dici, nullus dubitat. V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 60, 4. Hic tamen *injecerint* servant codd. scripti, nisi quod *inicerint* habeat Haverk. *injecerunt* Harlej. 2. Gaertner. et a m. 1. Portug. ac Fragm. Hav. *efecerint* autem Leid. 2. *injecerint* itaque, nimirum in vos, in aciem vestram. Tacit. 2. Ann. 17. *Plerosque, trauare Visurgim conantes, injecta tela, aut vis fluminis, postremo moles ruentium, et incidentes ripas operuere.* Et ita Livius supra inquit 4, 29, 5. *Consulem signum quoque intra vallum injecisse ferunt.* pro quo, simplici verbo usus, *tela intra muros jacere* dixit Frontin. 3. Strateg. 6, 7. Praeterea *illa vana missilia* Leid. 2. *illi varia missilia* Gaertn. sollemni scribarum aberratione. V. infra ad 22, 7, 4. *vana missilia*, ut *vana tela* apud Tacit. 4, Hist. 29. *Ipsorum tela per tenebras vana.* Liv. 10, 29, 2. *Velut alienata mente vana incassum jacture tela.* 21, 8, 9. *Nullo inter arma corporaque vano interceidente telo.* 26, 39, 13. *Ut vix ullum telum in mari vanum interciderent.* 30, 10, 13. *Vana pleraque tela in superiorem locum mittebant.* 31, 39, 13. *Id ut vanum teli genus sensserunt esse.* 38, 22, 7. *Quo plures ac densiores erant, eo minus vani quidquam interciderent teli.*

Effusi stantibus vobis se intulerint] *vobis se immiserint* Hearnii Oxon. N. Male. *inferre se alicui*, vel *in aliquem* Livio familiarissima est locutib. Ita 2, 14, 6. *Adeo concitata inpetu se intulerant Etrusci.* c. 30, 13. *Volsci, cursu et clamore fessi, quum se velut stupentibus metu intulissent Romanis.* 3, 5, 7. *Dum se temere magis, quam satis caute, in mediam dimicationem infert.* ubi quaedam vide. hoc lib. c. 8, 5. *Quocumque se intulisset, victoriam secum haud dubiam trahebat.* 24, 16, 1. *Tanta vi se in hostem intulerunt, ut sustineri ultra non possent.* 28, 15, 5. *E cornibus in mediam aciem sese intulerant.* 33, 36, 11. *Quum primus secundusque inpetus retudisset inferentem se ferociter hostem. ingerere se* eodem sensu dixit Justin. 11, 14. *Ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se*

tem unicuique, Deos esse, qui Romanum adjuvent; Deos
10 *qui secundis avibus in proelium miserint. Tu, T*
Quincti, equitem intentus ad primum initium moti cer

semper ingerebat. Obviam itaque passim apud Livium locutionem, ac tot codicum praesidio firmatam, unius cod. auctoritate mutandam non censeo, quamvis *inmittere se* Livium etiam interdum usum fuisse agnoscam. Certe ita loquitur 9, 4, 10. *Vel in medios me inmittere hostes paratus sum.* ubi v. quae notantur. *se nobis intulerint* est in Lovel. 4. [*nobis se* Voith.] *vobis se intulerunt* in Voss. 2. et Lovel. 3.

Micent gladii, et veniet in mentem unicuique, Deos esse, qui Romanum adjuvent] *gladii micent* Lovel. 5. *miscent gladii* Leid. 1. et Klock. Similis locus supra est 2, 30, 13. *Consul Romanus nec promovit aciem, nec clamorem reddi passus, defixis pilis suos stare jussit: ubi ad manum venisset hostis, tum coortos tota vi gladiis rem gerere.* Deinde *veniet unicuique in mentem* Portug. et Harlej. 2. *veniat unicuique in mentem* Lovel. 1. 5. et Voss. 1. Voces autem *in mentem* desunt in Leid. 2. Mox etiam male *miserunt*, pro *miserint*, Lovel. 2.

§. 10. *Tu, Quinti*] Vet. lib. *Tu, T. Quinti.* SIG. Praenomen, a Sigonio additum, exsulat a Florent. Voss. 2. Lovel. 2. 3. Haverk. et a Fragm. Hav. a m. 1. Reliqui omnes agnoscunt, aut certe vestigia eorum eo ducunt. In Klock. enim est *Tu T. quietem*, qui dare voluisse videtur *Tu, Tite, quietum equitem intentus ad primum initium moti certaminis teneas.* Sed in similibus potius Livius praenomine et nomine gentili uti solet. Supra 4, 14, 7. *Tum dictator, Macte virtute, inquit, C. Servili, esto.* Ejus moris plura exempla videri possunt in uno c. 6. hujus libri. Infra c. 15, 5. *Contra te, M. Manli, adhorter.* Eodem cap. §. 9 *Obsendit, inquit, te, A. Cornelii circumfusa turba lateri meo.* et alibi saepe. Leid. 1. *Ut Quinti.* Ub prima litera τοῦ *Tu* intercept est ab ultima vocis praecedentis V. supra ad 2, 44, 6. Superfuit autem literae adcrevit illa, qu pronomen *Titus* indicatur. In similem codicem incidit librarius Harlej. 1. sed locum ulterius corrupit. Scriptum enim esse credens *ut', Quinti*, dedit *uter, Quinti.* Alibi saepe *ut* et *ut'*, sive *uter*, in Mstis commutari solent. V. ad 2, 47, 2. et infra ad 26, 48, 8.

Equitem intentus ad primum initium moti certaminis teneas] *equidem*, pro *equitem*, Gaertn. et Haverk. quem errorem ex inperita verba praeeuntis pronunciatione natum puto. V. ad 7, 16, 3. Eaedem voces et infra commutantur 9, 19, 16. Deinde *intentum ad primum initium* editiones vetustae. Supra 2, 64, 11. *Volscos species armatorum peditum intentos velut ad impetum hostium tenuit.* 36, 24, 2. *Ti. Sempronium tenere intentos milites signumque exspectantes jussit.* Primus Aldus *intentus* substituit, quem secuti sunt Coloniensis anno 1525. Frobenius 1531. et inde reliqui recentiores. Neque aliter est in omnibus scriptis. Frustra itaque etiam est vir doctus, qui ad marginem edit. Mediol. anni 1480. emendabat *intentus*, licet ita etiam praeferat Florent. Infra 9, 24, 8. *Ego jam terrore omnia implebo: vos arcem intenti tenete.* 26, 43, 1. *Quum monuisset praefectos navium, ut vigilias nocturnas intenti servarent.* T. Quinctius ad primum initium moti certaminis intentus debebat

taminis teneas: ubi haerere jam aciem conlato pede videris, tum terrorem equestrem occupatis alio pavore infer: invectusque ordines pugnantium dissipa. Sic eques, 11

equites tenere, sive continere, ne in obpositam hostium aciem procurrerent. Praeterea *ad primum nuncium moti certaminis* Hearnii Oxon. L. 1. Male. *primum initium* ut supra 3, 54, 4. *Ubi prima initia inchoastis libertatis vestrae.* 7, 3, 1. *Nec tamen ludorum primum initium aut religione animos, aut corpora morbis levavit.* 25, 40, 2. *Ceterum inde primum initium mirandi Graecarum artium opera factum est.* Varro 2. de re rust. 4. *Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur. prima origo* Liv. 7, 2, 13. *Ludorum quoque prima origo pomenda visa est.* Ita contra *finis extremus* 37, 53, 8. *In amicitiam vestram venit, eamque perpetua et constanti fide ad extremum finem vitae perduxit.* ubi v. quae notantur. [*ad primum Tite initium* Veith.] *tene, quin huc hře*, pro *teneas; ubi haerere*, Lovel. 2. *teneas; quando huc haerere* Lovel. 4. et Fragm. Hav. [Veith.] *teneas; huc haerere* Leid. 1. Ceterum post verbum *teneas* in Lovel. 4. Portug. et Hearnii Oxon. B. et C. subjunguntur haec verba. *Haec aestutia pugnantis est.* in Lovel. 5. *Haec aestutia pugnantis.* in Harlej. 2. *Hac aestutia pugnatum est.* in Haverk. *Hac aestutia pugnatus est.* Verum illa olim pro lemmate margini codicum adscripta fuerunt, sed postea ab indoctis librariis in contextum recepta sunt, ut saepe alibi factum est. V. infra ad 7, 40, 4.

Ubi haerere jam aciem collato pede videris] Virgilius 10. Aen. 361.

— — *Haerent pede pes, densusque viro vir.*

DUK. *videbis* Lovel. 4.

Tum terrorem equestrem occupatis alio labore infer] Pro *labore*, scribe *pavore*. Sensus est: territos adhuc terre. RHEN. Si ita Rhenanus ex cod. suo emendavit, non intercedo, quin haec lectio recipiatur. Eam enim et Florent. probasse videtur. Ita fere supra 1, 14, 9. *Subito exorti Romani transversam invadunt hostium aciem. Addunt pavorem mota e castris signa eorum, qui in praesidio relicti erant. ita multiplici terrore perculsi Fidenates.* Interim tamen *alio labore* servant Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Ox. L. 1. N. C. atque excerpta Pithoei; et ita primus Aldus ediderat, quum superiores excusi *alio pavore* exhiberent. [*tu terrorem equestrem alio labore infer.* Veith.] Deinde *infert* Leid. 1. In verbis sequentibus *invectusque*, pro *invectusque*, Haverk. *invectus*, sine conjunctione *que*, vetustae editt. usque ad Aldum, qui primus addidit, concinentibus scriptis. Denique *dissipat*, pro *dissipa*, Leid. 2.

§. 11. *Sic eques, sic pedes, ut praeceperat, pugnant*] *Sic pedes, sic eques* edd. principes. Aldus eo ordine vulgavit, quo nunc exstat: ei autem favent omnes calamo exarati. Varie nunc equites peditibus, nunc pedites equitibus praeponuntur apud Livium, ne quid hic dignitati ordinis equestris tributum credatur. V. infra ad 27, 13, 9. et 34, 26, 2. Codices itaque praeeuntes sequi oportet. Tum *ut praeceperant, pugnant* Florent. Leid. 1. Lovel. 5. et Portug. *ut praeceperat, pugnat* Fragm. Hav. et editi usque ad Aldum. Adparet, librarios existimasse,

sic pedes, ut praeceperat, pugnant: nec dux legiones, nec fortuna fefellit ducem.

1 XIII. Multitudo hostium, nulli rei, praeterquam numero, freta, et oculis utramque metiens aciem,
2 temere proelium iniit, temere omisit: clamore tan-

eodem numero utrumque verbum ponendum. Verum *pedes* et *eques*, ad quos refertur τὸ *pugnant*, recte admittunt verbum plurale. Quin et quodque eorum vocabulorum, tamquam conlectivum consideratum, verbo plurali construi potest. V. infra ad 35, 26, 9.

Nec dux legiones, nec fortuna fefellit ducem] *dux legionis* male Fragm. Hav. a m. 1. Tum *ne fortuna* Leid. 2. *nec fefellit fortuna ducem* edd. antiquiores. Aldus vocabula trajecit, ut nunc editur. Eum vero ordinem probant codd. scripti.

§. 1. *Nulli rei, praeterquam numero, freta*] Scribe *nulla re*. Ut 9, [35, 3.] *Etrusci omnium, praeterquam multitudinis suae, qua sola freti erant, immemores*. J. FR. GRON. 4, 37, 6. *C. Sempronius, cui ea provincia sorte evenit, tamquam constantissima re, fortuna fretus*. Ita et ibi Gronovius scribendum conjecit, quum antea ederetur *constantissimae rei fortuna*, et Rhenanus emendandum censuisset *constantissimae rei, fortunae fretus*. V. quae ibi plura notantur. *nulla re* hoc loco praeferunt Lovel. 2. et 4. [Veith.] Sed *nulli rei* constanter servant reliqui omnes codices, nisi quod pejus adhuc *nullius rei* sit in Haverk. et Harlej. 2. *nulla re* jam Ascensius annis 1513. et 1516. in contextum recepit, altera lectione in marginem rejecta. Sed neminem habuit, qui imitatus est, praeterquam Parisinos anno 1529. Deinde *praeter numero* Leid. 2. et Lovel. 2. V. supra ad 5, 52, 13.

Et oculis utramque metiens aciem] Copula *et* deficit in Harlej. 1. et editis prioribus. Aldus *eam* addidit, quam etiam scripti reliqui servant. Deinde *utcumque metiens* Portug. V. ad 8, 24, 15. Praeter. ea *metiens arcem* Leid. 2. V. ad 7, 11, 7. Mox *proelium temere iniit* alio ordine Lovel. 4.

§. 2. *Clamore tantum missilibusque telis*] *missilibusque et telis* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. At longe melius τὸ *et* deficit in aliis omnibus libris. Proprie quidem *tela* fuerunt, quibus eminus pugnabatur, quae emitti in hostem solebant, secundum vulgarem opinionem ita dicta, quod τηλόθι sive τηλόθεν mittantur; usu tamen obtinuit, ut latius accipiantur, atque usurpentur etiam pro illis, quibus cominus pugnatur. V. Vossium in Etymol. ling. Lat. v. *Telum*. Et hinc telum pro hasta, pro sica, pro cornu uri, pro lapide, pro venabulo, pro funda boni, docuit Cel. Graevius ad Justin. 2, 5. Et ita pro securi Livius supra utitur 1, 40, 7. *Alter elatam securim in caput dejecit: relictoque in vulnere telo ambo se foras ejiciunt*. Cultrum etiam, quo Virginius miseram filiam a libidine Appii decemviri vindicaturus interfecerat, *telum* vocat 3, 50, 3. *Strictum etiam telum respersusque ipse cruore tota in se castra convertit*. Hinc factum, ut distinctionis caussa dicere coeperint *missilia tela* de illis, quibus eminus pugnatur; quod apud Livium frequenter obcurrit. 2, 65, 4. *Volscus, effusis ad primum in-*

um missilibusque telis et primo pugnae inpetu ferox, gladios et conlatum pedem et vultum hostis, ardore animi micantem, ferre non potuit. Inpulsa 3 frons prima, et trepidatio subsidiis inlata, et suum terrorem intulit eques: rupti inde multis locis or-

petum missilibus telis, saxa objacentia pedibus ingerit in subeuntes. 9, 24, 5. *Pluribus, quam pro numero virorum, missilibus telis eo conlatis.* ubi etiam male unus codex *telisque.* 22, 37, 8. *Aptam manum adversus Baliares ac Mauros, pugnacesque alias missili telo gentes.* 27, 15, 5. *Tormentis et saxis omnique missilium telorum genere instruit.* ubi etiam male edd. principes *missilium telorumque.* 38, 19, 6. *Minima adparatus missilium telorum cura fuit.* c. 22, 8. *In multitudinem, compulsam in castra, vis ingens missilium telorum conjiciebatur.* 42, 53, 4. *Vehicula tantum imperata, ut tormenta telorumque missilium ingentem vim praeparatam, bellicumque aliud instrumentum vecherent.* 44, 35, 21. *Romani omni genere missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur.* Virgil. 10. Aen. 773.

Dextra mihi Deus, et telum, quod missile libro,
Nunc adsint.

tela arcu missilia memorat Ovid. Epist. 16. Her. 39.

Nec tamen est mirum, si, sicut oporteat, arcu
Missilibus telis eminus ictus, amo.

Si quis tamen omnino *missilibusque et telis* malit, per *missilia* alia quaevis manu mitti solita, ut lapides ac similia, intelligere debebit, quomodo *tela missiliaque saxa* memorantur supra 5, 47, 5. *Jamque et alii congregati telis missilibusque saxis proturbare hostes.* Mihi tamen nihilominus recepta lectio praestare videtur.

Et primo pugnae inpetu ferox] Vocem *primo*, quae hic in primis necessaria est, non agnoscit Leid. 1. Infra 10, 28, 3. *Ita persuasum erat duci, Samnites et Gallos primo inpetu feroces esse.* Insuper vox *pugnae* deficit in vetustioribus excusis. Eam primi addiderunt Mediol. anno 1505. mox Ascensius annis 1513. et 1516. tum Aldus, et alii. Eamdem vocem servant constanter libri scripti.

Gladios et conlatum pedem et vultum hostis, ardore animi micantem] *gladius* librarii errore Leid. 1. et Lovel. 4. Quum autem in similem lectionem praeferentes membranas librarius Portug. incidisset, eamque aperte mendosam vidisset, non consulto integriore codice, suo Marte *gladium* dedit. Sed reliqui recte vulgatum retinent. Deinde *multum hostis ardore animi* Lovel. 5. et Gaertn. Voces *multus* et *vultus* etiam a librariis Silii confusas fuisse, conjecit Inl. N. Heins. ad 14, 530. ubi tamen, vulgatum defendi posse, olim monui. *multum hostis ardorem animi* Harlej. 2. et Portug. *vultum hostis ardorem animi* Harlej. 1. Lov. 3. et Voss. 2. *vultum hostis ardorem animis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *vultum hostis ardoremque animi* Lovel. 4. [Veith.] *vultum hostis ardoreque animi* Lov. 2. Vulgatum unice verum est. Ut Romanis hoc loco *vultus ardore animi micans*, ita *oculi ardentes* tribuuntur in pugna infra 7, 33, 17. *Oculos sibi Romanorum ardere visos, ajebant, vesanosque vultus et furentia ora: inde plus, quam ex alia ulla re, terroris ortum.*

§. 3. *Rupti inde multis locis or-*

dines, motaque omnia, et fluctuanti similis acies erat. deinde, postquam, cadentibus primis, jam ad se quisque perventurum caedem cernebat, terga
4 vertunt. Instare Romanus; et, donec armati confertique abibant, peditum labor in persequendo

dines] *victi inde* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] reliquis codd. invitis. *rupti ordines*, ut *rumpere aciem* apud Justin. 1, 6. *Proinde videant, fugientibus haec, an illa pugnantibus acies rumpenda sit.* (*v. ad Liv. 26, 5, 13.) *interrumpere aciem* Liv. dixit 44, 41, 1. *Intervallum inplevit legio, atque aciem hostium interrupit.* Et mox eodem cap. §. 8. *Interrupta multifariam acie obviam ire cogebantur.* Paullo ante τὸ *inlata* deerat in Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1.

Motaque omnia et fluctuanti similis acies erat] Non absurda manuscripti codicis lectio, quae habet, *et fluctuantis similis acies erat.* Nam cum genitivo constructum *similis* ad mores refertur, auctore Donato. RHEN. Vet. lib. *fluctuanti similis.* SIG. Quod ex Donato docet Rhenanus, multi passim Grammatici tradiderunt. Ita Diomedes l. 1. p. 293. *Similis sum tui moribus*; pag. autem seq. *similis sum tibi figura* dici monet. Similiter Caper de Orthogr. p. 2242. *Illius similis ad mores refertur, Illi similis ad vultum.* Beda de Orthogr. p. 2345. *Similis sum tui, moribus; similis tibi, facie.* Secundum hanc distinctionem Livius recte supra dixisset 1, 20, 2. *In civitate bellicosa plures Romuli, quam Numae, similes reges fore putabat.* 2, 31, 9. *Optabitis, me Dius fidius, prope diem, ut mei similes Romana plebes patronos habeat.* 3, 9, 8. *Si quem similem ejus priore anno* etc. *irati Dii tribunum dedissent.* 7, 34, 14. *Tum vero nos similes istorum simus, si diutius hic moremur.* 22, 39, 1. *Si collegam tui similem, L. Aemili, haberes.* 26, 2, 16. *Milites, qui nihil aliud peccaverint, quam quod imperatoris similes fuerint, relegatos.* c. 50, 8. *Scias, multos nostri similes in civitate Romana esse.* 38, 51, 10. *Orate Deos, ut mei similes principes habeatis.* 45, 38, 9. *Quis enim aut Africani aut Paulli similis esse in ingrata et inimica bonis civitate velit?* Et alibi saepe. Nihilominus Vossio potius credo, qui 7. Gramm. 11. nullo habito discrimine, voci *similis* modo secundum, modo tertium casum jungi docet. Quamvis tamen ipse Vossius ibi erroris absolvi nequeat, reprehendens illos, qui adjectiva similitudinis genitivum regere volunt, quum ad formam; dativum, quum ad mores referuntur. Id enim quis palam dixerit, nondum inveni. Ratio, cur Vossii sententiam veriorem putem, illa est, quod quum optimos alios scriptores, tum etiam Livium, multis locis discrimen non observasse videam. Ita 1, 22, 2. *Hic non solum proximo regi dissimilis, sed ferocior etiam Romulo fuit.* 3, 65, 9. *Jamque plebs ita in tribunatu ponere aliquid spei, si similes Icilio tribunos haberet.* 4, 9, 8. *Pulsa plebs, nihil Romanae plebi similis, armata ex urbe profecta.* ubi tamen pauci, et quidem suspectae fidei, codd. *Romanae plebis similes* praeferunt. 26, 50, 13. *Venisse Dis simillimum juvenem, vincentem omnia quum armis, tum benignitate ac beneficiis.* 44, 4, 9. *Si hostem similem antiquis Macedonum regibus habuisset consul.*

fuit. postquam jactari arma passim, fugaque per agros spargi aciem hostium animadversum est; tum equitum turmae emissae, dato signo, ne, in singulorum morando caede, spatium ad evadendum interim multitudini darent. satis esse, missilibus ac 5

Et ita, nunc *simile veri*, nunc *simile veris* dici, supra vidimus ad 5, 21, 9. In his itaque codicum fidei adhaerere debemus: qui quum omnes, quotquot usus sum, vulgatum tueantur; (unum excipio Florent. Rhenano consentientem) illud quin praeferendum sit, vix dubitare audeo. Lectio autem, quam Rhenanus in Msto suo, et ego in Flor. invenimus, inde nata esse videtur, quod librarii literam initialem vocis sequentis perperam etiam in fine vocis praecedentis repetierint. Id autem infinitis locis, praesertim in litera *s*, factum esse, infra videbimus ad Liv. 28, 25, 2. Quamvis alibi passim in regimine vocis *similis* ac *dissimilis* variare librarii soliti fuerint. V. ad 5, 21, 9. 8, 12, 10. 9, 13, 7. 26, 49, 6. et aliis locis. Insuper licet distinctio, quam memorat Rhenanus, religiose a scriptoribus observata fuisset, tamen ne sic quidem vulgatum mutandum putarem. Nam *fluctuanti similis* non tam ad mores, quam ad formam, referendum est. Ceterum *mota omnia*, omisso *τοῖς que*, est in Leid. 1. Post *confluctuanti*, pro *et fluctuanti*, in Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum vox *similis* deest in Fragm. Hav. a m. 1. Denique *similis erat acies*, dictionibus trajectis, praeferunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Portug.

Deinde, postquam, cadentibus primis] *deinde* Harlej. 1. V. supra ad 3, 3, 6. Tum *cedentibus primis* excusi principes usque ad Aldum, qui primus *cedentibus* dedit. Et ita uno ore omnes scripti. *Cadere* et *Cedere* saepius in libris scriptis commutari solent. V. Cel. Burmann. ad Gratii Cyneg. 9. (*ad Liv. 21, 7, 9.)

Jam ad se quisque perventuram caedem cernebat] Video diversam lectionem in veteri volumine fuisse, nempe *credebat*; et additum, *Alibi cernebat*. RHEN. Omnes mei constanter *cernebat*. Sed *quisquam* habet Leid. 1. quemadmodum et supra librarius hujus codicis errarat hoc lib. c. 4, 5. [*vertuntur* Veith.]

§. 4. *Instare Romanus*] Ita recte Frobenius anno 1531. edidit. Omnes priores dederant *Stare Romanus* contra mentem Livii. Idem tamen eror pertinaciter etiam in omnibus scriptis, praeterquam in uno Flor. superest. Idem testatur quoque Hearnius de Oxon. B. N. et Exc. Pithoei. [Veith.] Sed omnino prima syllaba vocis *Instare* ob ductuum similitudinem intercepta est ab ultimis literis vocis praecedentis. Insuper *Stare Romanos* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Donec armati confertique abibant, peditum labor in persequendo fuit] *convertique* Leid. 1. *confectique* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *convectique*, aucto ex prava verba praeeuntis pronunciatione errore, Lovel. 4. Tum *adhibant* Voss. 2. a m. 1. *adibant* a m. 2. ut et Lov. 3. V. ad 40, 55, 5. Denique *labor in sequendo fuit* Fragm. Hav. a m. 1. Paullo post verbis sequentibus *jactare arma*, pro *jactari*, Harlej. 2. et Portug. a m. 2. Inferius adhuc *signo dato*, alio vocabulorum ordi-

terrore inpediri cursum, obequitandoque agmen te
neri, dum adsequi pedes et justa caede conficere ho
6 stem posset. Fugae sequendique non ante nocte
finis fuit: capta quoque ac direpta eodem die ca
stra Volscorum, praedaque omnis, praeter libera co
7 pora, militi concessa est. Pars maxima captivorum e
Latinis atque Hernicis fuit: nec hominum de pleb
ut credi posset mercede militasse, sed principes qui
dam juventutis inventi, manifesta fides, publica op

ne, editt. antiquiores, sed invitis scriptis, quibus concinentibus Aldus dedit *dato signo*.

§. 5. *Inpediri cursum, obequitandoque agmen teneri*] *inpedire cursum* Gaertn. Tum *abequitandoque* idem Gaertn. et Haverk. V. supra ad 2, 45, 3. *obequitando* Lovel. 5. [Veith.] Deinde *teneri agmen*, vocibus transpositis, Gaertn.

Dum adsequi pedes et justa caede conficere hostem posset] *dum ad te sequi* Leid. 1. *dum apte sequi* Lovel. 2. et Haverk. *dum apte persequi* Hearnii Oxon. C. Male. *adsequi aliquem* est ad eum praegressum sequendo pervenire. Infra 28, 16, 2. *Si via recta vestigia sequentes issent, haud dubie adsecuturi fuerint*. V. Hadrian. Cardinal. de Serm. Lat. p. 103. Praeterea *justa cedere* deerrans dedit librarius Haverk. Denique *conficere hostes* Lovel. 4. V. ad 5, 50, 2.

§. 6. *Fugae sequendique non ante noctem finis fuit*] *Fugaeque sequendi* Gaertn. Mox *capta ac direpta*, omissa voce *quoque*, Lovel. 2. et Hearnii Oxon. B. In sequentibus verbum substantivum omisit librarius Lovel. 4. [Veith.]

§. 7. *Pars maxima captivorum ex Latinis atque Hernicis fuit*] *ex Latino Hernicisque fuit* Leid. 2. e *Latinisque Hernicis fuit* Lovel. 1

Ut credi posset, mercede militasse credi posse, τοῦ *ut* omisso, Fragm Hav. a m. 1. Tum *mercede militum concessa* Voss. 2. a m. 1. Paullo post *inventa*, pro *inventi*, Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Deinde *adjutos Volscos hostes* alio ordine Haverk.

§. 8. *Circejensium quoque quidam cogniti, et coloni a Velitris*] *Circiensium* Voss. 1. et vetustissimi excusi. *Cerciensium* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Ita Mediolanenses etiam anno 1495. quos quidam secuti sunt. *Cercientium* Voss. 2. *Certientium* Lov. 3. *Cercinensium* Fragm. Hav. a m. 2. et Gaertn. *Cetrinensium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Ceretensium* Lovel. 2. *Ceretinensium* Lovel. 4. et 5. Sed recte Moguntini *Circejensium* ediderunt, quod et in Harlej. 1. superest. V. supra ad cap. praec. §. 6. Tum vox *quoque* deficit in Leid. 2. Deinde *cogniti ex colonia Velitris* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Cogniti et colonia a Velitris* Voss. 2. Male. Infra hoc lib. c. 17, 7. *Coloni Circejensibus et a Velitris purgantibus se Volsci crimine belli*. ubi v. quae notantur.

Primoribus Patrum eadem, quae

Volscos hostes adjutos. Circejensium quoque quidam cogniti, et coloni a Velitris: Romamque omnes missi percunctantibus primoribus Patrum eadem, quae dictatori, defectionem sui quisque populi, haud perplexe indicavere. 8

XIV. Dictator exercitum in stativis tenebat, minime dubius, bellum cum his populis Patres jussuros; quum major domi exorta moles coëgit adciri Romam eum, gliscente in dies seditione, quam so- 1

dictatori] *prioribus Patrum* Fragm. Hav. a m. 1. et Gaertn. Quae varietas scripturae in Mstis errore librariorum frequens est. Plura exempla infra v. ad 37, 43, 10. Tum *eandemque dictatori defectionem* Leid. 2. Lovel. 4. Gaertn. Portug. et Haverk. *eandem quae dictatori* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. Verum ita scribendum fuisset *eandem*, *quam dictatori*, *defectionem*, quomodo praefert Lovel. 2. At optimae notae codices aliique multi nihil mutant. Et recte. Nam *eadem*, *defectionem* per adpositionem dicuntur. quales locutiones in Livio saepe obcurrunt. V. infra ad 25, 34, 10. Mox *sui quique populi* Lovel. 3. Sed male. Missi indicavere defectionem, quisque sui populi. Infra 8, 38, 11. *In suo quisque gradu*, *obnixi*, *urgnentes scutis*, *sine respiratione ac respectu pugnabant*. Supra hoc libro c. 8, 2. *Sequere imperatorem*, *pro se quisque clamantes*. c. 4, 5. *Ex ferocientibus universis singulos*, *metu suo quemque*, *obedientes fecit*. Hinc *judicavere*, pro *indicavere*, Portug. quomodo saepe peccatur in codd. manu exaratis ob ductuum adfinitatem. V. infra ad Epit. Liv. 63. Denique *Romamque populi haud perplexe indicavere*, reliquis omissis culpa scribae, Harlej. 1.

§. 1. *Minime dubius bellum cum his populis Patres jussuros*] *minime dubiis* Haverk. Deinde vox *populis* deest in Leid. 2. Paullo ante *exercitum in stativis tenebat*, pro *in stativis*, Klock.

Quum major domi exorta moles coëgit adciri] *cur major* Voss. 2. et Lovel. 3. *tum major* Lovel. 5. *dum major* Gaertner. Deinde *cogit* Fragm. Hav. a m. 1.

Gliscente in dies seditione] Pessimum haeret in quibusdam libris glossema *crescente*. Sic ante triennium restitui Fabium 6, 1. *Item in theatro*, *in templo*, *in concione gliscit invidia*. De qua re v. mihi Crepundiorum 3, 5. Infra quoque c. 34. puto excidisse: *Tanto in urbe vis Patrum in dies miseriaeque plebis crescebant*, lege *gliscebant*. 27, 3. *Novum in occulto gliscens per indicium protractum est facinus*. 29, 2. *Ne glisceret prima neglegendo bellum*. Utitur et 38, 42. *In Liguribus magni belli et gliscentis in dies magis fama erat*. GEBH. *crescente* etiam Voss. 2. Klock. Lovel. 3. Hearnii Oxon. C. atque margo codicis N. At recte id glossema esse Gebhardus existimavit, quod, olim a Scholiasta orae codicis adscriptum, postea ab indoctis librariis in contextum receptum est. Similiter

2 litò magis metuendam auctor faciebat. non enim jam orationes modo M. Manlii, sed facta, popularia in speciem, tumultuosa eadem, qua mente fie
3 rent, intuenda erant. Centurionem, nobilem militaribus factis, judicatum pecuniae quum duci vi-

ubi apud Columell. editur 8, 9. *Per hiemem, quamvis adhibeatur opera, difficulter gliscit.* codex alioquin optimus Sangerm. praefert *crescit*. Saepius autem verbo *gliscere* Livius utitur. Praeter loca Gebhardo memorata obcurrit supra 2, 19, 2. *Nec ultra bellum Latinum, gliscens jam per aliquot annos, dilatum.* c. 23, 2. *Invidiamque eam, sua sponte gliscentem, insignis unius calamitas accendit.* 42, 2, 2. et alibi. Apud Silium etiam, Livii ubique imitatorem, frequens est. Ita 4, 5.

— — *diros canit improba motus,*
Et gliscit gressu.

ubi quaedam olim notavi. 10, 598.

Dura inter pavidos alitur fortuna sedendo,
Et gliscunt adversa metu.

l. 12, 402.

— — *dextrae gliscebat caedibus ardor.*

l. 15, 580.

At Roma, adversi tantum mala gliscere belli
Accipiens, trepidare metu.

et alibi. Tacito inprimis hoc verbum in deliciis fuit, qui infinitis locis eo usus est. De eo plura v. apud Barthium 35. Advers. 20. et apud Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 2, 278. Mox *metuendam faciebat auctor*, transpositis vocibus, Leid. 1.

§. 2. *Non enim jam orationes modo Manlii*] Voces *enim jam* male neglexit librarius Leid. 2. solam vocem *jam* librarius Lov. 4. Deinde *orationes tantummodo* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *orationes modo tantum* Lovel. 5. quae lectiones iterum ex margine infaustis avibus in contextum fuerunt receptae. Nam *modo* hic ponitur pro tantummodo. V. supra ad 3, 53, 5. Pari modo in uno cod. Salluft. *tantummodo*, pro *tantum*, datum esse testatur Cl. Cortius ad Salluft. Jug. 26, 1. Praeterea *M. Manlii*, vel *M. Mallii*, vel *M. Manilii* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. et C. omnesque editiones usque ad ultimam Gruteri, quae praenomen *Marcus* omisit, quod et in reliquis scriptis deest: ubi interceptum est a prima litera vocis sequentis, ut aliis locis saepe factum. V. ad 40, 34, 1. In Grutero autem id operarum typographicarum neglegentia accidisse videtur, quem errorem nemo recentiorum animadvertit. Quod exciderat, loco restitui.

Facta popularia in speciem, tumultuosa eadem, qua mente fierent, intuenda erant] Sic quidem omnes libri. Sed scribendum videtur *intuenti*. Manlii non modo orationes, sed et actiones erant prima fronte populares, sed consideranti, quo consilio fierent, omnino seditiosae. J.FR.GRON. Etiam omnes codices mei in vulgatam lectionem conspirant, nisi quod *metuenda erant* praeferant Voss. 2. Lovel. 3. et in margine Hearnii Oxon. N. At librariorum menti ea vox adhuc obversabatur, quod modo prae-

dissset, medio foro cum caterva sua adcurrit, et manum injecit: vociferatusque de superbia Patrum, ac crudelitate foeneratorum, et miseriis plebis, virtutibus ejus viri fortunaque; *Tum vero ego*, inquit, 4 *nequidquam hac dextra Capitolium arcemque servaverim*,

cesserat. Gronovio *intuenti* substituenti obloquitur interpres Delphinicus, existimans Livii mentem esse, dictatori non jam orationes modo Manlii, sed facta inspicienda fuisse, ut nempe obviam iret seditioni, si quae moveretur. Non tamen efficit, ut a viro subactissimi judicii hic diversus abeam. Nisi enim conjectura ejus recipiatur, vix apte verba Livii cohaerent. Non adtendit Doujatius ad particulam *enim*, qua Liv. rationem reddit, cur solito magis seditionem metuendam Manlius faciebat. Ea enim non est, quia dictatori inspicienda erant ejus facta; si enim iade motus seditionis deducendus esset, is evitari potuisset non inspiciendo: sed ideo seditionis metus in dies gliscebat, quia, quicumque orationes ejus et facta in speciem popularia inspiceret, et adtenderet, qua mente quaelibet ab eo fierent, facile deprehendebat, eadem tumultuosa esse. Ceterum obponit hic Livius *speciem rerum* sive praetextum, sub quo vera rerum facies occultatur, atque ipsam rem sive *mentem*, *qua res fiebat*. Ita alibi saepe *species rei* et *res ipsa* obponi solent. Infra 39, 35, 4. *Per speciem auxilii Byzantiis ferendi, re ipsa ad terrorem regulis Thracum injiciendum profectus*. ubi alia exempla vide. Praeterea *in specie tumultuosa eadem* Lovel. 2. Male. V. ad 3, 40, 7. *in speciem tumultuosam eadem* Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Atque ita etiam Mediol. anno 1505. ediderunt, quos Ascensius anno 1513. et anno 1516. ac Parisini anno 1529. imitati sunt.

§. 3. *Vociferatusque de superbia Patrum, ac crudelitate foeneratorum*] *vociferatus de superbia* Leid. ambo. *vociferansque de superbia* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Tum *et crudelitate* Haverk. *ac credulitate*, literis trajectis, Leid. 1. et Lov. 5. V. Freinshem. ad Curtii 6, 10, 15. Paullo post *et virtutibus ejus viri*, addita conjunctione, Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et edit. Mediol. anni 1505. quum in omnibus prioribus edd. etiam vox *viri* defuisset, eoque *τὰ virtutibus ejus fortunaque* ad proximum *plebis* referenda viderentur. Ascensius deinde et post eum reliqui vocem quidem *viri*, in omnibus Mstis exstantem, receperunt, non tamen copulam *et*. Ceterum in verbis praecedentibus, pro *judicatum pecuniae*, Klock. praefert *nexum ob aes alienum*, quae lectio alterius glossema esse videtur. *judicatum addictumque* mox vocat §. 10. quod hoc loco *judicatum pecuniae duci*, ubi vide. Praeterea *occurrit*, pro *accurrit*, est in Lovel. 4. V. ad 23, 24, 3.

§. 4. *Nequidquam hac dextra Capitolium arcemque servaverim*] *nequoquam* Leid. 1. *nequaquam* Voss. 2. et Lovel. 3. lapsu scribarum, qui saepe has voces commutare solent. V. supra ad 2, 58, 8. et infra ad 27, 26, 2. Deinde *ac dextra* Lovel. 3. et ed. Rom. anni 1472. V. ad 35, 26, 7. *hac dextera* Lovel. 1. 5. Port. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui, et inter eos inte-

si civem commilitonemque meum, tamquam Gallis victoribus captum, in servitutem ac vincula duci videam
5 Inde rem creditori palam populo solvit, libraque et aere liberatum emittit, Deos atque homines obtestantem, *ut M. Manlio, liberatori suo, parenti plebi*

gerrimi, vulgatum defendunt. Mox *si cui est*, pro *si civem*, Gaertn. Per compendium scriptum fuerat *si ciuē*, error itaque profluxit ex affinitate ductuum *iu* et *ui*. V. ad 9. 1, 8. *si civem commilitonemmeum*, pro *commilitonemque meum*, Lovel. 2. [*Tum vero inquit* Veith.]

Tamquam Gallis victoribus captum] *tamquam a Gallis victoribus captum* Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] At nihil mutari necesse est, invitis reliquis, quibus utor, codicibus. *captus Gallis* et *captus a Gallis* eodem sensu dici, ostendunt, quae supra notavi hoc lib. ad c. 11, 4. Pessime etiam *Gallis virtutibus* praefert Haverk. Neque melioris notae est, quod Hearnius se Oxonii in cod. C. reperisse testatur in verbis sequentibus *in servitutem ac vinculu duci videam, ac reum caedi*. Ultimae tres voces in uno tantum Lovel. 4. mihi obviam fuerunt, *et in servitutem*, addita priori vocula, habet Lovel. 2.

§. 5. *Ideo rem creditori palam populo solvit*] Pall. MSS. tres, et binae vetustae editiones *Inde rem*. GEBH. *Inde* etiam omnes non modo scripti, sed et typis excusi usque ad ed. Francofurtanam anni 1578. quae *Ideo*, errore, ut puto, operarum, dedit, quem Modius, Gruterus, et Heinsius servarunt, sed recte jam Gronovius in prima Livii editione emendavit. In uno tantum Leid. 2. est *In rem*. Sed librarius notam *ꝛ* *In* addere neglexit. Hinc autem factum esse, ut saepissime *in* et *iñ*, sive *inde*, commutentur in membranis vetustis, infra videbimus ad 10, 20, 6. *Inde reum cedi palam populo solvit* sine commodo sensu ostentat Lovel. 2. Praetere male *credit*, pro *solvit*, Leid. 1.

Solvit, libraque et aere liberatum emittit] Palat. sec. *aere eum liberatum emittit*. Superscriptum tamen *liberavit*, *liberatumque dimisit*. Pejus, credo, Andreas. *liberumque ex aere liberatum emittit*. GEBH. De manumissione addictorum etiam locus est Quintiliani 5. Inst. Orat. 10. p. 414. ed. Burm. *Qui servus est, si manumittatur, fit libertinus, non item addictus*. et Calpurnii Flacci Declam. 14. ubi filius abdicatus, qui patrem addictum redemerat, dicit: *Et redemi patrem, et manumisi*. Salmas. de modo usur. p. 826. scribit, pecuniae judicatos et addictos, si ipsi solviffent, aut pro illis alius, non tamen liberos habitos, sed, quoniam in servitutem redacti erant, per aes et libram liberandos fuisse, ut illi, qui emancipabantur. Et in Observ. ad jus Attic. et Rom. c. 11. p. 410. et seqq. nullum discrimen inter addictos et servos aere emtos statuit: quia addicti legibus XII. tabularum et venumdari, et occidi poterant. Quintilianus tamen 7. Inst. Orat. 3. auctor est, addictum recepta libertate ingenuum esse, et Declam. 311. tam ingenuum esse, quam ante fuerat. Et conditionem addictorum meliorem fuisse, quam eorum, qui jure servi erant, ipse Salmas.

Romanae, gratiam referant. Acceptus extemplo in 6
tumultuosam turbam et ipse tumultum augebat, ci-
catrices acceptas Vejenti, Gallico, aliisque deinceps
bellis ostentans. *Se militantem, se restituentem ever-* 7
tos penates, multiplici jam sorte exsoluta, mergentibus

radit de modo usur. p. 877. et lii dudum ostenderunt e dd. ll. Quintiliani. De sententia leg. XII. Tabularum autem, quod ad jus occidendi addictos attinet, non idem sentiunt eruditi. Quod porro Salmasius dicit, addictos ab iis, qui pro iis creditum solverant, manumissos fuisse, id verum esse constat ex Livii et aliorum scriptorum locis. An autem, si ipsi pro se solvissent, tamen per aes et libram liberari debuerint, quod idem scribit, mihi non liquet. Nec scio, quid juris alii, a quibus liberati et manumissi erant, hac re in illos consequuti fuerint. DUK. *liberaque et aere liberatum* Haverk. *liberatque et aere liberatum* Hearnii Oxon. N. *libraque ut aere liberatum* Portug. *liberaque ut aere liberatum* Lovel. 5. *liberaque et ea re liberatum* Lovel. 4. *liberumque et ea re liberatum* Lovel. 2. *libraque et ea re liberatum*, literis transpositis, Leid. 1. *libraque et aere libratum* Gaertn. Vulgatum rectum. De locutione *libra et aere* v. Brisson. de Verbor. quae ad jus pertinent, signific. v. *Aeris*. Insuper *mittit* Lovel. 4. Mox *Deosque atque homines*, pro *Deos*, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Parenti plebis Romanae gratiam referant] Vox *Romanae* deest in Voss. 1. et Harlej. 1. Sed in eorum priori adparet tamen margini adscripta. *gratiam ferant* est in Lovel. 2.

§. 6. *Acceptus extemplo in tumultuosam turbam*] *inter tumultuosam turbam* Harlej. 2. solito errore, de quo infra v. ad 38, 57, 6. *et tumultuosam turbam* Portug. a m. 1. *et in tumultuosam turbam* a m. 2. *in tumultuosam plebem* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] Forte exponendi caussa in ora cod. ad vocem *turbam* adpositum erat *plebis*, ut turba plebis intelligeretur: eaque vox deinde altera ejecta in contextum recepta est. Mox *tumulum agebat*, pro *tumultum augebat*, praefert Fragm. Hav. a m. 1. *agere* et *augere* aliis etiam locis a librariis commutantur. V. quae infra notantur ad 27, 9, 11. Similiter etiam *tumulus* et *tumultus*. V. infra ad 7, 34, 9.

Vejenti, Gallico, aliisque deinceps bellis] Primam vocem, quam omnes alii servant, perperam omisit Hearnii Oxon. B. Ejus loco *Volscenti* est in Lovel. 4. *Vejenti, Gallicoque, aliis deinceps bellis* est in Haverk. trajecta in alium locum particula *que*. *aliisque deinde bellis*, id est *deinde*, Gaertn. Sed v. supra ad 5, 17, 4.

§. 7. *Multiplici jam sorte soluta, mergentibus se per sortem usuris, obrutum foenore esse*] Quidam, pro *se per* legunt *semper*, ut intelligamus, usuras ita multiplicatas, ac ab ipso solutas, sortem jam aliquoties aequasse: ut sit sensus, toties suppullulascentes mersisse sortem, atque ita se foenore obrutum. Quamquam, ut usurae mergant sortem, dubitabit aliquis. GLAR. A Palatinis binis exsulat τὸ *semper*. Andreas vero edidit *se per sortem*. Plane inepte. Mergunt enim sortem usurae, dum sors suppri-

semper sortem usuris, obrutum foenore esse: videre lu
8 *cem, forum, civium ora, M. Manlii opera: omnia pa*
rentum beneficia ab illo se habere; illi devovere corpor
vitae-

mitur a magnitudine foenoris, et usurae ampliores superent sortem. Hujus loci sententia explicare se non posse, fatetur Glareanus. in qua est hallucinatus Campanus, vir temerarii ingenii, supponendo nobis de suo lectionem frivolam *vincentibus semper sortem usuris*. GEBH. Ex hoc loco Gronovius 3. de Pec. Vet. 13. in fine, et de centes. Usur. p. 471. et Noodt 2. de Usur. 4. recte colligunt, legem XII. tabularum, quae foenus unciarium fecerat, per avaritiam foeneratorum non fuisse servatam. DUK. *super sortem* in nullo apud me cod. obviam est, sed tantum in prioribus edd. exstat. pro quo *mergentibus super sortem usuris* Moguntini, *mergentibus semper sortem usuris* Aldus substituit, *super sortem* unus habet Klock. *To semper* deest in Voss. 2. Lovel. 3. et Gaerto. reliqui omnes *semper* servant. Pro quo quum *sēper* scriptum fuisset; id, una in duas voces perperam divisa, a primis editoribus non ita magno errore in *se per* mutatum est. *vincentibus* autem, pro *mergentibus*, non de se subposuisse Campanum puto, sed in codice, quem secutus est, invenisse. Certe ita ante Campanum exhibent jam codices Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et margo Oxon. N. apud Hearnium. [Veith.] *vincentibus semper sorte usuris* est in Lovel. 4. *ingentibus super sortem usuris* in Klock. *mergentibus semper usuris*, voce *sortem* omissa, in Fragm. Hav. a m. 1. Doujatius vulgatam scripturam *mergentibus semper sortem usuris* per metaphoram exponebat, qua sors tamquam corpus fluctuans considerabatur, quod usuris adeo gra vibus, ut iis praestandis inpa debitor nihil potuerit creditor solvere, quod in sortem inputa retur, eamque minueret, quas fluctibus semper obruebatur Scribendum insuper conjicit *mer gentibus super sortem usuris*, u Moguntinos etiam edidisse vidi mus, idque exponit superaddi tum sorti foenus debitorem *mer* sisse. Mihi vulgata lectio non displicet. Haud plane dissimili sen su pupillus dicitur *mergi*, qui inutilibus sumtibus oneratur, apud Ulpianum l. 3. princ. ff. de contrar. tutel. et util. act. *Neque enim in hoc administrantur tutelae, ut mergantur pupilli. Judex igitur* etc. *spectabit, an tutor ex officio sumtus fecerit*. Similiter et jactura dicitur aliquem *mergere* apud Juven. Sat. 13, 7.

Tam tenuis census tibi contigit,
ut mediocris
Jacturae te mergat onus.

quo loco dicendo *onus jacturae*, unde metaphora desumta sit, simul ostendit. Ceterum, quum apud Livium usurae dicantur *mergere sortem*, sive, quod tantumdem est, sors *mersa esse usuris*, inde patebit, quid sentiendum sit de eo, quod Salmas. adfirmat lib. de usur. c. 2. p. 33. numquam reperiri *usuris demersa plebs*. Certe si *usuris mersa sors* dici potuerit, rationem non video, cur similiter dicere permissum non fuerit *usuris mersa* vel *demersa plebs*. Paullo ante *militante, se restituente eversos penates*, pro *militantem* et *restituentem*, male praefert Klockian. Supra 2,

itaeque ac sanguinis quod supersit. quodcumque sibi cum patria, penatibus publicis ac privatis juris fuerit, id cum uno homine esse. His vocibus instincta plebes 9 quum jam unius hominis esset, addita alia commotio-

3, 5. *Se militantem, quia propter populationes agri non fructu modo carruerit, sed villa incensa fuerit, direpta omnia, pecora abacta, tributum iniquo suo tempore imperatum, eos alienum fecisse.*

§. 8. *Omnia parentum beneficia ab illo se habere*] Gebhardus supra ad 2, 14, 9. in duobus codd. Pall. *parentium* legi testis est, quae eadem scriptura apud me superest in Leid. 1. V. supra ad 1, 9, 15. Insuper *eique parentium beneficio* est in Lovel. 3. Unde legendum esse conjici posset *omniaque parentum officia.* Sed reliqui scripti et editi stant pro vulgato, nisi quod *omnia patent ubi beneficia* sit in Gaertn. Male etiam *aberunt*, pro *habere*, praefert Leid. 1. Paullo ante *cum hora*, pro *civium ora*, dormitans dedit librarius Klock. V. ad 5, 37, 2.

Illi se devovere corporis vitaeque ac sanguinis quod supersit] Pronomen *se* expungi debet. nam mox praecedit, *ab illo se habere.* quod hic subauditur. RHEN. Vet. lib. *illi se devovere.* SIG. *illi se devovere* etiam Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [?] et apud Hearnium Oxon. B. N. et L. 2. [Veith.] Contra vero pronomen ignorant Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. quibus potius credo. Recte itaque a Rhenano deletum, et perperam a Sigonio revocatum est: cui tamen posteriori nulli recentiorum dicto audientes fuerunt. Tum *devovere corpus* Flor. a m. 2. Hinc *vitaeque et sanguinis* Fragm. Hav.

Quodcumque sibi cum patria, penatibus publicis ac privatis juris fuerit] *quodcumque sibi cum parentela* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. manifesto scribarum errore. Non modo enim, quod illi voce *parentela* indicare voluerunt, Livius mox exprimit per voces *penatibus privatis*, verum ipsum etiam vocabulum *parentela* non hujus aevi est; sed ad exemplum vocis *clientela* formatum apud Capitolinum demum observatur, inde vero temporibus barbaris saepe usurpatum fuit, et in legibus Salicis, Burgundicis, Longobardicis, scriptoribusque aequalibus ac posterioribus, frequenter obcurrit; ut docuit Vossius 3. de Vitiis Sermon. 32. Solitos autem fuisse librarios voces barbaras, sed suo tempore usitatas, passim optimis scriptoribus obtrudere, infra videbimus ad 7, 21, 2. Tum *publicis atque privatis* Portug. et Haverk. In verbis sequentibus *cum bono omine esse*, pro *cum uno homine*, Lovel. 4. *esset* Lovel. 4.

§. 9. *His vocibus instincta plebes, quum jam unius hominis esset*] Omnia haec verba perperam deficiebant in Leid. 2. et Lovel. 1. Sed pro *instincta* est *instructa* in Hearnii Oxon. L. 1. quomodo saepe ab indoctis scribis ob literarum et ductuum similitudinem peccatum est in codicibus manu exaratis. V. infra ad 9, 40, 7. Tum *plebs* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 1, 20, 6. *plebs est* Voss. 2. Praeterea vocula *jam* exsulat a Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4.

10 ris ad omnia turbanda consilii res. Fundum in Ve
jenti, caput patrimonii, subjecit praeconi: A

5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. [Veith.] Sed ea videtur excidisse ob ultimarum literarum vocis praecedentis similitudinem. Certe, *jam* a praecedenti *quam* interceptum esse, infra videbimus ad 38, 4, 7. (* v. ad 36, 12, 9.)

Addita alia commodioris ad omnia turbanda consilii res] Foede vitiatus locus est. Scribe, *addita alia commotioris ad omnia turbanda consilii res*. Et convenit hoc vocabulum seditionem molienti. RHEN. *commotioris* servant omnes scripti, nisi quod in uno Haverk. sit *commodioris*, et sine sensu *comitioris* in Harlej. 2. *commotioris* etiam habent primae edd. pro quo demum Aldus *commodioris* substituit, quem praeeuntem secuti sunt Colon. anno 1525. Cervic. Ascensius anno 1530. et Frobenius anno 1531. qui postea anno 1535. Rhenani emendationem *commotioris* recepit, quam recentiores omnes probarunt. Facile voces *commotior* et *commodior* ob soni adfinitatem commutari potuerunt. V. ad Liv. 7, 16, 3. Praeterea vox *alia* deest in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *ad turbanda omnia* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. *atque turbanda omnia* Haverk. cujus scriba forte dare voluit *adque turbanda omnia*. Quod non displiceret, si codd. auctoritate firmaretur. Quid enim est *consilium commotius ad omnia turbanda?* Quod quum non intelligeret Aldus, ejus loco *commodioris* substituisse videtur. Denique vox *res* a manu interpolatrice erasa est in Florent. ut *addita alia* numero plurali intelligantur. At numerum singularem una, quae subjungitur, res exigit.

§. 10. *Fundum in Vejenti, cap patrimonii, subjecit praeconi*] *Fu di veneunt caputque* Lovel. 2. *Fu dum invejerit ex caput* Leid. 1. *Fu dum in Vejenti ex caput* Harlej. *Fundum inventi caput* Leid. 2. Lovel. 1. *Fundum inveniet cap* Voss. 2. et Lovel. 3. *Fundum in veniunt et caput* Lovel. 4. et *Fundum invecti caput* Kloch *Fundum caput*, reliquis omissis Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hea nii Oxon. L. 1. et B. Sed rect Florent. Voss. 1. Gaertn. et Fragm Hav. servant *in Vejenti*, id est, i agro Vejentano. V. infra ad 22 1, 10. Fundum hoc vocat *cap patrimonii*, id est, praecipuam partem patrimonii, unde praecipuos reditus, quibus vitam alerei, percipere solebat; quo sensu, quod in quaque re primarium est, *caput* vocatur. Supra 5, 8, 4. *Nec Vejis melius gesta res, quod tum caput omnium curarum publicarum erat.* Cic. de Amic. 13. *Caput enim esse ad beate vivendum securitatem.* 3. ad famil. Epist. 7. *An ego obviam tibi non prodirem? primum Ap. Claudio? deinde imperatori? deinde more majorum? deinde, quod caput est, amico?* Eodem sensu *capita rerum* vocantur, quibus praecipua rerum administratio commissa est. Liv. 5, 27, 4. *Quando eos pueros, quorum parentes capita ibi rerum sint, in potestatem dediderit.* 26, 40, 13. *Laevinus, qui capita rerum Agrigenti erant, virgis caesos securi percussit.* 23, 35, 12. *Quum caput rerum in omni hostium equitatu Masinissam fuisse sciret.* V. Hadrianum Cardin. de serm. Lat. p. 95. Ceterum Doujatius, qui hic auctionem, seu publicam posita hasta venditionem, somniat, a vero aberravit. Venditio enim privata erat, ideoque *praeconis* quidem mentio

quem vestrum, inquit, *Quirites, donec quidquam in re mea supererit, judicatum addictumve duci patiar.*

lit, sed non *publiti*, ut apud Cic. pro Sextio 26. *Est rogatum, ut videns, cum purpura et sceptro et illis insignibus regiis, praeconi publico subjiceretur.* Non memoratur etiam posita hasta, quemadmodum in loco Cic. ex orat. 2. (non ex orat. 1. ut inquit) Philipp. 26. quem laudavit, et 2. de Offic. 23. ex quo alterutro publicam venditionem esse patuisset. Praecones autem venditionibus privata auctoritate factis adhibitos fuisse, indicat Cicero 3. de Offic. 13. *Quid autem tam absurdum, quam si domini jussu ita praeco praedicat: Domum pestilentem vendo.* Et ita Apulej. se in asinum conversum a dominis ad mercatum productum, et adhibito praecone pretium nunciante venditum fuisse refert 8. Metam. p. 212. ed. Elmenh.

Neminem vestrum, inquit, Quirites, donec quidquam in re mea supererit] Et hunc locum iidem mutarunt, *Ne quem* legentes, pro *Neminem*. Sed imperfectior est sermo, et qui desideret aliquid. quasi dicat, ideo fundum meum praeconi subjeci, ne quem. Manlii sunt verba, ut illa superius posita [c. 11, 8.] *Esse qui non egestatem modo atque ignominiam minuntur, sed nervo ac vinculis corpus liberum territent.* GLAR. Clara haec sunt, licet reticentia quadam truncata. Glarcanus Loritus, cujus et judicium et totum ingenium colore noctis inductum erat, caliginem et imperfectam clamitat orationem esse; ideo melius legi *Neminem vestrum inquit.* Contra MSS. codices et vetustissimas editiones. GEBH. Accipio, quod dat Gebhardus, Glareanum imperfectam orationem agnovisse; verum inde non patet, ipsum praetulisse lectionem *Neminem vestrum.* Eam enim si meliorem judicasset, locutionem imperfectam esse dicere non potuisset. Neque etiam video, ubi ita *melius legi* dixerit. Ceterum *Ne quem vestrum* vera est scriptura. Nam ita praeferunt omnes scripti mei, nisi quod manifesto lapsu librarius Leid. 1. dederit *Ne quemni vestrum.* Primae etiam editiones *Ne quem vestrum* praeferunt, pro eo Mediol. anno 1495. *Neminem vestrum* substituerunt, quod Veneti anno 1498. tum Ascensius anno 1513. receperunt, et praeter Aldum reliqui editores servarunt usque ad Frobenium, qui anno 1531. priscam lectionem revocavit. Deinde *Quirites, inquit,* alio ordine, Lovel. 4. Praeterea vocula *in* non invenitur in Leid. 1. Sed etiam elisit ultima litera praecedentis vocis *quidquam.* V. infra ad 10, 13, 3. Ceterum reticentiam, quae in his verbis est, inlustrant, quae notavit magnus Gronov. 2. Obs. 25. p. 426. et seq.

Judicatum addictumve duci patiar] Non enim *adjudicatum.* Infra [c. 34, 2.] *Fama et corpore judicati atque addicti creditoribus satisfaciebant.* Diximus alibi. J. FR. GRON. Refellit hic vir magnus Joh. Freinshemium, qui in Indice Flori, v. *Addicere*, legendum conjicit *adjudicatum*, quamvis tamen Nonium *Judicatum* in ea voce per adjudicatum atque addictum exposuisse fateatur. Et quidem recte eum refellit. Omnes enim scripti et editi *judicatum* servant. *Judicatum* autem, ut supra hoc cap. §. 3. *Centurionem, nobilem militaribus factis, judicatum pecuniae quum duci vidisset.* Infra cap. seq. §. 9. *Quid*

Id vero ita accendit animos, ut per omne fas a
11 nefas secuturi vindicem libertatis viderentur. A
hoc domi, concionantis in modum, sermones plen
criminum in Patres: inter quos, quum omisso dis

eam diducitis a me singuli vestris beneficiis, intercedendo, eximendo de nexo cives vestros, prohibendo judicatos addictosque duci. Ita *pecuniae judicatus* infra 23, 14, 3. ad quem locum videndus est Gronovius, qui et veram Livio scripturam contra Freinshem. vindicavit 2. Obs. 11. p. 302. Praeterea *adjectumve* Fragm. Hav. *Addicere* et *Adjicere* saepius in Mstis commutari, supra vidimus ad 1, 30, 3. *additumve* Lovel. 4. et 5. V. ad cap. seq. §. 9. *addictum ne* Haverk. *ne* et *ve* confundi, dictum est ad 5, 28, 5. utramque varietatem recepit librarius Gaertner. *adjectumne* exhibens. *addictumque* scribendum conjicit vir doctus in margine ed. Curionis. Et ita habent vetustiores excusi, pro quo Aldus *addictumve* substituit, adstipulantibus reliquis Mstis. Nihilominus alterum verius videtur. Ita loco ex cap. seq. laudato, *prohibendo judicatos addictosque duci.* V. et loca, quae Gronov. ex Cic. in Obs. l. l. adduxit. Nam ut quis duci posset, non sufficiebat, eum judicatum esse, sed debebat etiam addici; ita ut inter utrumque triginta dies intercedere debuerint, ut constitutum erat legibus XII. tabularum, quarum hoc refert fragmentum Gellius 20. N. A. 1. *Aeris confessi rebusque jure judicatis triginta dies justi sunto: post deinde manus injectio esto, in jus ducito, ni judicatum facit, aut quis endo eam jure vindicit, secum ducito, vincito.* Quae verba ita Gellius, sive Sex. Caecilius jurisconsultus inlustris apud eum, exposuit. *Confessi aeris ac debiti judicatis triginta dies sunt dati conquirendae pecuniae caussa, quae dissolverent; eosque dies decemviri justos adpellaverunt.* etc. *Post deinde, nisi dissolverent, ad praetorem vocabantur, et ab eo, quibus erant judicati, addicebantur, nexo quoque aut compedibus vinciebantur.* Non ergo *judicatum addictumve*, ita enim alterutrum subficere indicaretur, sed *judicatum addictumque.* Solent autem *ve* et *que* saepe confundi. V. ad 24, 10, 2. Singularis, sed vitiosa, lectio est in Lovel. 2. *nec judicatum quemquam addictumve*, vocibus prima et tertia perperam additis.

Ita accendit animos, ut per omne fas ac nefas secuturi] *ira accendit animos* Fragm. Hav. a m. 1. qui error in libris scriptis frequens est. V. infra ad 24, 16, 1. Praeterea voces *ac nefas* omittuntur in Gaertn. quod oscitantiae librarii adscribendum esse, satis patet.

§. 11. *Ad hoc domi concionantis in modum sermones pleni criminum in Patres*] *ad haec* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Male. V. infra ad 21, 52, 10. Consentiunt etiam in vulgatum *ad hoc* scripti reliqui, et inter eos omnes optimae notae, atque vetustissimi typis descripti libri. Quod autem hic *concionantis in modum*, supra *prope concionis in modum* dixit 2, 23, 5. *Quum circumfusa turba esset prope concionis in modum.* V. Gronovium supra ad 4, 13, 9. *crimen* autem hic pro criminatione accipitur, de qua significatione ejus vocis v. Cl. Cor-

rimine, vera an vana jacéret, *thesauros Gallici auri occultari a Patribus* jecit: *nec jam possidendis publicis agris contentos esse, nisi pecuniam quoque publicam avertant: ea res si palam fiat, exsolvi plebem aere*

ium ad Sallust. Catil. 34, 2. et quos ibi laudavit. Deinde *impalitres*, pro *in Patres*, Leid. 1.

Inter quos, cum omisso discrimine vera an falsa jaceret, thesauros Gallici auri occultari a Patribus jecit] Vox ultima mihi suspecta esse incipit: nam et insuavis est auribus ob praecedens *jaceret*, et absque illa constat oratio, si cogites, *τὰ inter quos* dici per intellectum verbi *erat*. Ovidius 13. [Metam. 164.]

— — — *et decuerat omnes,*
In quibus Ajacem, sumtas fallacia vestis.

Corn. Nepos [in Miltiade 4.] *Creati decem praetores, qui exercitui praeessent: in his Miltiades.* Qui sic saepius. Ut et noster. Hoc libro c. 20. J. FR. GRON. Simili modo Livium ex conjectura emendat Gronov. infra 37, 23, 5. *Regia classis septem et triginta majoris formae navium erat, in quibus tres hepteres et quatuor heneres habebat:* ubi vocem *habebat* deleri jubet, et *in quibus* eodem modo accipit, ut hic *inter quos*. Neutra tamen caussa, ob quam hoc loco vocem *jecit* expungendum Gronovius judicavit, satis justa videtur. Non prior, quia infinitis locis Livius voces, quae modo praecesserunt, paucis interjectis iterum adhibere solitus fuit. V. ad 1, 3, 9. Non altera, quoniam, si omnia, sine quibus sensus constat, inducenda forent, infinita praesertim in Livio, cujus laetcam ubertatem omnes praedicant, expungenda essent. Servandum itaque censeo verbum *jecit*, quod in omnibus superest codicibus, nisi quod *jacit* praeferant Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Si quid in his verbis superest, potius delendam putarem particulam *quum*, quae non modo abesse potest, verum addita sensum turbat, ut unicuique singula accuratius exigenti patebit. Unus etiam Lovel. 5. eam non agnoscit. Ceteram *intra quos* est in Voss. 2. et Lovel. 3. de quo errore v. supra ad 5, 27, 2. Tum *amisso discrimine* Portug. sollemni scribarum lapsu, qui *amittere* et *omittere* saepe confuderunt. V. ad 3, 38, 11. Hinc *vera ac falsa* Leid. 2. *vera ad falsa* Lovel. 2. [*vera ac vana* Veith.] Praeterea *jaceretur* Hlock. V. ad 39, 22, 8. Hinc *thensauros Gallici auri* Florent. a m. 1. hic et cap. seq. §. 5. V. ad 5, 54, 5. (* 39, 50, 3.) *thesauros Gallici agri* Lovel. 4. et 5. Denique *occultari ab Patribus* Portug.

Nec jam possidendis publicis agris contentos esse, nisi pecuniam quoque publicam avertant] *nec cum possidendis* Harlej. 2. Tum *contentos esse* Fragm. Hav. Saepissime voces *contentus* et *contemptus*, sive *contemtus*, errore librariorum commutantur. V. infra ad 25, 38, 20. Deinde *pecuniam* Haverk. Fortè voluit scriba *ni pecuniam*. *Ni* autem saepe in *nisi* abiit. V. ad 23, 1, 8. Hic tamen *nisi pecuniam* est in ceteris omnibus codicibus. Verbum autem *avertere* interdum proprium esse de rebus illis, quas ex aliena in nostram potestatem et ditionem, ut plurimum fraude et malis artibus, rediginus, recte docet

12 *alieno posse.* Quae ubi objecta spes est, enimvero indignum facinus videri, quum conferendum ad redimendam civitatem a Gallis aurum fuerit, tribu-

Gronov. 4. Obs. 5. V. etiam Passerat. ad Cic. Orat. pro Caecin. 6. et Lindenbr. ad Amm. Marcell. 14, 2.

Ea res si palam fiat, exsolvi plebem aere alieno posse] *Et res* Haverk. quomodo librarii frequenter errarunt. V. infra ad 42, 5, 7. Tum *exsolvis* idem Haverk. Deinde vero *possis* Leid. 2. *exsolvi plebem ex alieno posse aere* Lovel. 4. a m. 1. in quo a manu altera additae sunt notae, quae docent, praepositionem inducendam esse.

§. 12. *Quae ubi objecta spes est*] Pall. duo *adjecta*. Malo vulgatum. Supra 4, 51, 5. *Delinimentum animis Volani agri divisionem obici.* Andreas edidit, *Quae ubi objecta res est.* GEBH. *Quum ubi objecta spes est* Leid. 1. errore scribae, qui *quē*, pro *quae*, perperam scripsit. *Quis ubi objecta spes est* Lovel. 1. *Quae adjecta spes esset* Lovel. 4. [*ubi adjecta spes esset* Veith.] *Quae ubi adjecta spes est* etiam Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. quod recte displicet Gebhardo; neque melius *Quae ubi objecta* praefert Gaertn. Solent hae voces commutari a scribis indoctis. Exempla obcurrunt supra 4, 51, 5. hoc lib. c. 1, 12. infra 7, 7, 9. 8, 23, 4. (* 34, 14. 8.) et alibi. Et ita verba cum praepositionibus *ab* et *ob* composita ubique in codicibus scriptis confunduntur. V. ad 2, 37, 9. Praeterea *species* Portug. V. supra ad 3, 9, 13. *res*, quod in Andreae ed. Rom. esse Gebhardus notat, exstat etiam in aliis excusis principibus usque ad Aldum. Sed illud ex modo praecedentibus verbis hic admissum videtur, licet et alibi *spes* et *res* culpa librariorum permutentur. V. supra ad 5, 12, 4. Denique verbum *est* a manu altera in Fragm. Hav. inductum erat.

Quum conferendum ad redimendam civitatem a Gallis aurum fuerit, tributo conlationem factam] *cum ferendum* Leid. 1. et Lovel. 2. sed primam syllabam *τοῦ conferendum* absorpsit vocula praecedens *cum*; quemadmodum ab eadem etiam vocem *con.* vel *cons.* sive *consul* absorberi vidimus ad 2, 59, 9. Deinde *ac redimendum* Harlej. 1. V. ad 21, 32, 2. Tum *a Gallis fuerit aurum* Harlej. 2. Tandem *tributo et collatione facta* Lovel. 4. [Veith.] *tributo collatione facta* Harlej. 2. et Haverk. Et ita Mediolanenses anno 1505. ediderunt, quos Ascensius annis 1513. et 1516. ac Parisini anno 1529. secuti sunt. Ita, mutata distinctione, hoc modo interpungendum foret: *quum conferendum ad redimendam civitatem a Gallis aurum fuerit tributo; collatione facta, idem aurum.* At vulgatum, aliorum omnium codd. et editionum auctoritate firmatum, praestare videtur.

Idem aurum ex hostibus captum in paucorum praedam cessisse] Pall. duo. pr. ac tert. *in paucorum praedam secessisse.* ut innuat arcanam auri illius divisionem. GEBH. *id aurum* Lovel. 4. atque Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] V. ad 10, 10, 6. *id est aurum* Florent. et Harlej. 1. V. supra ad 5, 4, 5. *idem aurum et ex hostibus captum* Lovel. 2. et Fragm. Hav. quasi indicare voluisset librarius, intelligendum aurum, tum quod Romani ad redimendam civitatem a Gallis contulerint, tum quod

conlationem factam: idem aurum, ex hostibus
ptum, in paucorum praedam cessisse. Itaque ex- 13
quebantur quaerendo, ubi tantae rei furtum oc-

victis Gallis insuper Romani ipuerint. Verum quum alii omrs in receptam scripturam conirent, eam etiam veriorem esse ullos dubito. Forte librarius *et* ro *ex* scripserat, quemadmodum iepe ea vocabula confundi infra idebimus ad 26, 45, 1. Animaderso deinde errore, non deleto o alterum adjecit, ut saepissime acere consueverunt, ne lituris odicum emtores deterrerent. 'raeterea *secessisse*, quod Gebhardo in duobus Palatinis obviam uit, apud me tantum in solis Voss. 2. et Lovel. 3. superest. Sed et hoc ex simili scribarum erroe natum puto, qui quum *sedisse* pro *cessisse* scribere incepissent, prioribus jam literis exaratis, deprehenso peccato substitere, et, iis non inductis vel erasis, veram lectionem addidere. *Cedere in praedam alicujus*, ut apud Curtium 7, 6. *Signoque, ut puberes interfecerentur, dato, reliqui in praedam cessere victoris*. quam lectionem prae *victoribus*, ut est in uno Voss. 2. firmat vicissim hic Livii locus. Tacit. 15. Ann. 45. *Iaque eam praedam etiam Dis cessere, spoliatis in urbe templis*. Livius *praedae cedere* dixit 43, 19, 12. *Puberes omnes interfecti sunt, conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: praedae alia militum cessere*. qui iterum locus vulgatam in loco Curtii scripturam adstruere videtur. Ceterum *praedam quasi dictatoris regressus ad comprimendas seditiones cessisset* habent Lovel. 2. et 4. [Veith. nisi quod *quam* pro *quasi*] *praedam quasi dictatoris regressus ad comprimendas seditiones cessisse* Leid. 1. *praedam qui dictatoris regressus ad comprimendas seditiones cessisse* Hearnii Oxon. d. a. et O. Sed, illa ex margine inrepsisse, non male judicat ipse Hearnius. Pro lemmate enim olim ad haec vel sequentia verba in ora libri notatum fuisse videtur *dictatoris regressus ad comprimendas seditiones*, quod mox cap. seq. refertur. Alia exempla lemmatum, quae in contextum errore librariorum admissa sunt, infra videbimus ad 7, 40, 4.

§. 13. *Itaque exsequebantur quaerendo*] MSS. *credendo*. Lege *cerendo*. HLOCK. Mentem Hlockii non adsequor, neque video, quid notabit vox *cerendo*. Novi veteres *cereo*, pro *creo*, dixisse. V. Scalig. ad Varr. 5. de Ling. Lat. p. 60. et Vossium in Etymol. v. *Creo*. Verum ea significatio huic loco convenire non potuit. An ergo, quemadmodum *cocus* pro *coquus*, et similia bene multa antiqui dixerunt: ita et hic a Livio *cerendo* pro *quaerendo* scriptum existimavit? Verum ita *caerendo* dicere debuisset. Nisi si *quaerere*, ut quibusdam placet, a Graeco Χηρεύειν deducendum opinatus, antique etiam sine diphthongo scriptum fuisse putarit. At quis tam ineptus esse poterit, ut Livium ita scripsisse in animum inducat? Familiaris adeo haec locutio Livio est, ut in scriptis ejus hospes esse debeat, qui de veritate ejus lectionis ac genuino sensu dubitare potest: utique postquam illam optime inlustravit ὁ πάνυ Gronovius ad Liv. 9, 3, 11. Miror itaque, interpretem Delphinicum, qui dicto loco emendationem Gronovii calculo suo probavit, hic tamen, quum antea vulgatam lectionem exponere conatus esset, subjecisse, Livium forte scripsisse, *Itaque haec sequa-*

cultaretur; differenteque, et tempore suo se indicaturum dicente, ceteris omissis, eo versae erant omnium curae: adparebatque, nec veri indicii gratiam mediam, nec falsi obsensionem fore.

bantur quaerendo, id est, dictis Manlii postremis adhaerentes ac fidem habentes sciscitabantur. Non equidem invideo ipsi delicias, quas sibi fingit; modo mihi liceat id, quod vulgo circumfertur, et, si Klockian. excipias, omnium codicum testimonio confirmatur, probare. *exsequebatur* est in Lovel. 4.

Ubi tantae rei furtum occultaretur] Iterum iidem, *peroccultaretur*. GEBH. Duo meliores Pall. et alter Voss. *peroccultaretur*. Forte fuit *ubi tantae rei furtum, per quos occultaretur?* J. FR. GRON. *peroccultaretur* etiam Hearne in Oxon. C. se invenisse professus est. Praeter a Gronovio laudatum Voss. 2. eique plerumque consentientem Lovel. 3. nulli meorum eam lectionem firmant. *ubi tantae rei furta occultarentur* est in Lovel. 2. cui favere videtur Leid. 1. *futura*, pro *furtum*, exhibens. Reliqui singulare probant. Deinde *occuparetur* est in Leid. 1. a m. 1. quod recte manu altera in *occultaretur* mutatum est. Interdum scribas ita erraffe, infra videbimus ad 27, 3, 8. *ibi* etiam, pro *ubi*, habet Portug. a m. 1. V. ad 27, 5, 2.

Differenteque et tempore suo se indicaturum dicente] *differentaque et tempore suo se indicaturum dicente* Flor. a m. 1. pro quo *differenti itaque et tempore suo* a m. 2. emendatum est. At *differentique* et mox *dicenti* reliqui omnes codices mei, et apud Hearnium etiam Exc. Pithoei, Hisne igitur an eximio Bentlejo fidem habebimus, ad Horatii 1. od. 25, 17. id agenti, ut evincat, claros scriptores, qui amicitia Augusti floruerunt, ablativum singularem participiorum praesentis temporis in *e* non in *i*, direxisse? Verum non modo tot codicibus adversari temerarium est, sed et plurima in Livio passim obcurrunt exempla ubi eorum nominum casus sextus secundum consensum fere omnium codicum et editionum informatur, quibus invitis id mutare audax nimis et calidum foret. Ita *anno sequenti*, vel *insequenti*, multis locis apud Livium obcurrere, ubi nihil variant scripti vel editi, infra videbimus hoc lib. ad c. 21, 1. *discrepanti editione* 4, 23, 2. ubi tamen nunc edidi ex Msis *discrepante*. *imminenti mole* obcurrit 6, 19, 1. *constanti pace* c. 25, 11. ubi nuper etiam *constante* editum erat. *continenti agmine* plerique codd. 8, 8, 13. *patenti campo* 21, 8, 7. *consule postulante* 42, 33, 2. *vigenti motu* 7, 2, 9. Verum et hic *vigente* ex codd. et vett. edd. consensu revocavi. et quae plura alia adferri possent. Si itaque is, quem Cel. Bentlej. credidit, optimorum scriptorum seculo Augusteo mos fuerit, *eum* a Livio non tanta superstitione observatum fuisse dicendum erit, quin subinde ab illo in diversa abiret. Ceterum τὸ *et* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. At vocula illa intercidit ob similitudinem partim literae finalis vocis praecedentis, partim initialis vocis sequentis. V. ad 39, 6, 2. Tandem *judicaturum*, pro *indicaturum*, Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 63.

Eo versae erant omnium curae, adparebatque] *eversae erant* Leid. 1.

XV. Ita suspensis rebus dictator, adcitus ab exercitu, in urbem venit. postero die senatu habito, quum, satis periclitatus voluntates hominum, discedere senatum ab se vetuisset, stipatus ea multitu- 1

versa erant omnium cura Harlej. 1. Tum particula *que* non erat in Fragm. Hav. a m. 1.

Nec veri indicii gratiam mediam, nec falsi offensionem fore] *veri indicis* Voss. 1. in margine. *veri judicii* Lovel. 1. 3. 5. Gaertn. Portug. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra ad 5, 26, 1. Deinde *jam nec falsi* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed vocula *jam* male repetita est in ultimis literis vocabuli praecedentis *mediam*. Similiter etiam supra peccabatur 2, 41, 5. (*21, 53, 15.) Contra non raro etiam intercepta est, quod vox praecedens iisdem literis finiretur. V. infra ad 37, 25, 1. Denique *opinionem* Lovel. 4. et Harlej. 2. Non media futura erat gratia veri indicii scilicet apud plebejos, nec falsi offensio apud patricios. *Media* autem hic ponitur pro mediocris. V. supra ad 5, 37, 3.

§. 1. *Ita suspensis rebus dictator, adcitus ab exercitu, in urbem venit*] *accitus dictator ab exercitu* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *dictator ab exercitu accitus* Voss. 2. *dictator accitus Velitris ab exercitu* Voss. 1. voci tamen *Velitris* librarius notas addidit, quibus eam delendam indicat. Et abest etiam a reliquis omnibus. Praeterea *in urbem rediit* Haverk. invitis aliis Mss.; quare *rediit* ex interpretis glossa natum puto. V. infra ad 37, 50, 6. Insuper *itaque suspensis rebus* habent vetustiores exeusi, quemadmodum saepissime in libris antiquis variari solet. V. infra ad 21, 53, 7. Primus Aldus *ita* substituit. Et recte. Eamdem enim lectionem tuentur omnes codd. nisi quod librarii aberratione sit *Ipsa suspensis rebus* in Leid. 1.

Satis periclitatus voluntates hominum] *satis pericunctatus* Voss. 1. ita tamen, ut posterioris vocis literae quartae notam addiderit, qua eam delendam, et *percunctatus* scribendum innuere voluit, ut est in Lovel. 4. Neque multum discedunt codices, qui ostentant *percunctatus*, qualis lectio superest in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. et C. Veith.] Verum sine dubio praeferenda est recepta scriptura, quam certiores ac melioris notae codices tenent. Supra 1, 42, 3. *Haud dubius rex, seu Patrum, seu plebis animos periclitaretur, Romam rediit.* Plaut. in Amphitr. 3, 2, 33. *Periclitatus animum suum tuum.* Praeterea *voluntatis hominum* Haverk.

Discedere senatum ab se vetuisset] *discere*, aliquot literis omissis, Voss. 2. Tum *a se* Gaertn. *ab se* Leid. 2. *discedere senatum absuetus, sed stipatus* Leid. 1. una vel altera litera omissa, et, quod in hoc cod. frequens esse notavimus, inperite variis vocibus, quae olim una ac continenti serie scriptae erant, divisis.

§. 2. *Sella in comitio posita, viatorem ad M. Manlium misit*] *sella*, id est, tribunali. V. Raevard. lib. singul. pro tribun. c. 7. KLOCK. *in concione posita* ediderunt Mediol. anno 1505. eamdemque lectionem in margine ostentat A-

2 dine, sella in comitio posita, viatorem ad M. Manlium misit: qui, dictatoris jussu vocatus, quum signum suis dedisset, adesse certamen, agmine ingent
3 ad tribunal venit. Hinc senatus, hinc plebs, suum quisque intuentes ducem, velut in acie constiterant
4 Tum dictator, silentio facto, *Utinam*, inquit, *mihi Patribusque Romanis ita de ceteris rebus cum plebe conveniat, quemadmodum, quod ad te adtinet eamque rem*

scensius annis 1513. et 1516. Sed nulli codices favent. Deinde *lictorem*, pro *viatorem*, Voss. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hoarnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] Sed alterum recte servant ceteri omnes codices, nisi quod exigua aberratione *vitatorem* sit in Harlej. 1. Liv. 22, 11, 5. *Viatorem misit, qui consuli nunciaret, ut sine lictoribus ad dictatorem veniret.* Cic. pro Fontejo 13. *Quem quum in concionem Gracchus vocari jubere, et viator quaereret, quem Pisonem, quod erant plures, cogis me, inquit, inimicum meum dicere Frugi.*

Dictatoris jussu vocatus, quum signum suis dedisset, adesse certamen] *dictores jussu vocatos* Harlej. 1. Vox *vocatus* deficit in Leid. 2. Deinde *suis signum dedisset* Lovel. 4. Praeterea *id esse certamen* Voss. 2. V. ad 10, 7, 5. Mox verbis sequentibus *agmine* non adparet in Harlej. 1.

§. 3. *Hinc senatus, hinc plebs etc. velut in acie constiterant*] *hinc plebes* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 1, 20, 6. Tum particula *velut* male deest in Leid. 1. Deinde *constiterunt* Leid. 2. et Lovel. 3.

§. 4. *Tum dictator, silentio facto, Utinam, inquit, mihi*] *Tunc dictator* Haverk. et vetustiores typis impressi. *Tum* primus dedit Aldus. Et ita alii omnes codd. V. supra ad 2, 12, 15. Deinde *Utinam, inquit, Malli, mihi* Voss. 2. et Lovel. 3. reliquis invitis. Et sane, si Manlium nomine adpellare voluisset, dixisset potius *M. Manli*, ut mox facit §. seq. et *A. Corneli*, §. 9. Et ita saepe supra hoc lib. c. 6. Mox *de certis rebus*, pro *ceteris*, Harlej. 1. Ita alibi non raro librarii lapsi sunt. V. ad Liv. 34, 36, 4. Vox etiam *rem* deficit in Lovel. 2. quasi ex praecedentibus verbis *de ceteris rebus* repetenda foret.

§. 5. *Cui ego rei tantum abest, ut impedimento sim*] *Cui rei ego tantum abest*, trajecta una voce, Leid. 1. *Cui ego tantum rei abest* quaedam vetustae edd. pro quo jam Ascensius annis 1513. et 1516. *Cui ego rei tantum* dedit. Nec aliter reliqui scripti, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Cui ergo rei* Lovel. 2. 4. et Gaertn. solito lapsu scribarum. V. infra ad 37, 53, 11. Deinde *ut impedimento sit* male dederunt librarii Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. at vocula *ut* deficit in Lovel. 4. Paullo ante *priores Patrum*, pro *primores*, Lovel. 2. V. ad lib. 37, 43, 10.

Ut contra te, M. Manli, adhortor, liberes foenore plebem Romanam] *To ut* deest in Fragm. Hav. am. 1. *te* in Leid. 2. *Manli* in Harl.

uam de te sum quaesiturus, conventurum satis confido.
pem factam a te civitati video, fide incolumi, ex the- 5
uris Gallicis, quos primores Patrum occultent, cre-
tum solvi posse. Cui ego rei tantum abest ut inpedi-
ento sim, ut contra te, M. Manli, adhorter, libe-
s foenore plebem Romanam: et istos, incubantes pu-
licis thesauris, ex praeda clandestina evolvas. Quod 6
isi facis, sive quod et ipse in parte praedae sis, sive

§. 1. desiderantur. Tum *arbitror*, ro *adhorter*, habet Gaertn. Deinde *liberes plebem Romanam foenore* Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. *beres foenore plebem Romanam foenore*, eadem voce bis posita, Haerk.

Et istos incubantes publicis thesauris ex praeda clandestina evolvas] Quid in mentem venerit librariis, ut scripserint in Palatt. duobus *insultantes publicis thesauris*, nondum excogitavi. Ceterum *evolvere* verbo ita quoque usus est Petronius [c. 11.] *Opertum me amiculo evolvit*. Apulej. l. 1. [p. 107. ed. Elmenh.] *Me quoque evolutum et excussum humi in universum cooperit ac tegit*. GEBH. *insultantes* perperam etiam dant Voss. 2. et Lovel. 3. *incurantes* Leid. 1. *incursantes* Lovel. 2. *incumbentes* editt. principes, quas vidi; pro quo jam Veneti anno 1495. tum Mediol. anno 1505. et plerique reliqui editores *incubantes* recte admiserunt. Verbum enim *incubare* cum emphasi dicitur de eo, qui tam pertinaciter inhaeret, ut vix ulla vi abstrahi vel avelli possit; vel etiam de eo, qui per vim et injuriam res alienas possidet. V. Cl. Duker. ad Flori 2, 6, 57. ubi id etiam cum verbo *incumbere* frequenter permutari monuit. Deinde *thesauris publicis* edd. vett. invitis omnibus scriptis. Quare recte Aldus trajectis vocibus dedit *publicis thesauris, thesauris* iterum est in Florent a m. 1. V. ad c. praec. §. 11. Praeterea *ex praeda clandestina volvas* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed *evolvere ex praeda* Livianum est. Livium enim verbis cum praepositione compositis eamdem praepositionem in regimine addere solitum fuisse, supra vidimus ad praefat. §. 11.

§. 6. *Quod nisi facis, sive quod et ipse in parte praedae sis, sive quia*] Recte habet volumen Borhetomagense, *sive ut et ipse in parte praedae sis*. Nec erat opus mutare. Porro et ipse M. Manlius e Patribus unus erat. RHEN. Vet. lib. *sive quod et ipse in parte praedae sis, sive quod vanum indicium est*. SIG. *sive ut et ipse* est ab Rhenano, cui non abludit Andreas. Campan. *cui et ut ipse*. Alioquin Pall. tres *sive quod et ipse in parte praedae sis*. GEBH. *Quod non facis* Haverk. Deinde *sive ut ipse in parte praedae sis* Klock. *sive ut et ipse in parte praedae sis*, quemadmodum Rhenanus malebat, habent Florent. et edd. vett. quas vidi. Secundum eam lectionem τὸ *ut* subjungitur *quia*, quemadmodum *quod* infra 29, 17, 4. *Duarum rerum gratia; unius ut eorum P. Scipione* etc. *agatur; alterius, quod, qualescunque sumus, tamen haec*

quia vanum indicium est, in vincula te duci jubebo, ne diutius patiar, a te multitudinem fallaci spe concitari.

7 Ad ea Manlius, *nec se fefellisse*, ait, *non adversus Volscos toties hostes, quoties Patribus expediat, nec adversus Latinos Hernicosque, quos falsis criminibus in arma*

etc. *pati non debuimus.* 38, 25, 7. *Frustratio Gallorum eo spectabat, primo ut tererent tempus:* etc. *deinde quod ipsi consuli* etc. *insidiabantur.* V. etiam locum ex 39, 41, 2. mox laudandum. Verum Aldus deinde huic lectioni substituit *sive quod et ipse.* Cui consentiunt non modo Gebhardi Pall. sed et reliqui mei, atque Hearnii Oxon. codices. Parum interesse videtur primo intuitu, utro modo legas; si tamen diligentius adtendatur, discrimen adparebit in sensu inter hanc et illam lectionem. qui facit, *ut sit in parte*, nondum particeps est, sed faciendo spem habet, se participem fore. Sed qui facit, *quod sit in parte*, jam in partem receptus est. Jam autem dictator dicebat, se existimaturum, ideo Manlium publicis thesauris incubantes ex praeda evolvere nolle, non ne spem amitteret, se in parte praedae fore, sed ne partem praedae, in quam ipse, tamquam unus ex primoribus Patrum, receptus erat, reddere cogeretur. Ob hanc itaque caussam, et ob codicum plerorumque auctoritatem legendum puto *sive quod et ipse.* Neque me revocat, quod voculà *quod* modo praecesserit. Primo enim diverso sensu utroque loco adhibetur. Nam priori est pronomen, posteriori conjunctio caussalis. Eodem modo particula *ut* alia atque alia significatione repetitur supra 5, 20, 6. *Quum ita forme eveniat, ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* ubi videndus est Gronov. Deinde, saepius Livium eamdem vocem repetere solitum fuisse, supra vidimus ad 1, 3, 9. Cl. Aut. Perizon. in margine cod. sui *to quod* quidem probavit, sed voculam *et* tamen expunxit, legens, *sive quod ipse in parte praedae sis.* Eam tamen non ejiciendam puto. Superest enim quum in omnibus codd. scriptis, solo Klockiano excepto, tum in editis libris. Praeterea *sive quod vanum*, ut Sigonius ex vet. lib. in contextum recepit, apud me superest tantum in Lov. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. apud Hearnium vero in Mstis Oxoniensibus. [Veith.] Verum hic vulgatum malo. Non displicet quidem *quod* modo subjunctivo, modo indicativo jungi; id enim et alibi a Livio factum esse novi. Ut 26, 21, 16. *Exercitus Romanus iratus, partim quod cum imperatore non devectus ex provincia esset, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni fungebantur militia.* Verum sequor codices fide digniores, qui omnes servant *sive quia vanum.* Ne quem autem offendat, voculam *quia* inferri in secundo membro, quum *quod* in priori praecesserit, adseribam locum, ubi in primo membro usurpatur *ut*, in secundo *quia*, in tertio *quod*, qui exstat 39, 41, 2. *Non solum ut ipsi potius adipiscerentur, nec quia indignabantur, novum hominem censorem videre, sed etiam quod triste censuram exspectabant.* ad quem alia exempla videbimus. Deinde *vacuum indicium* Lovel. 2. V. ad 3, 30, 6. *Vanum* hic est falsum. V. ad 1, 51, 6. *vanum judicium*, pro

gant, sed adversus se ac plebem Romanam, dictatorem creatum esse. Jam, omisso bello, quod simulatum 8
it, in se inpetum fieri: jam dictatorem profiteri patrocinium foeneratorum adversus plebem: jam sibi ex favore multitudinis crimen et perniciem quaeri. Obfendit, 9

iudicium, Portug. et Haverk. sollemni scribarum errore ob literarum similitudinem. V. infra ad 7, 39, 5.

In vincula te duci jubebo, nec diutius patiar] *in vincla* Leid. 1. Lovel. 1. 4. et vetustae editt. pro quo Veneti et Mediol. anno 1495. *in vincula* dederunt; quod et recentiores excusi retinuerunt; et superest in reliquis MSS. Et recte. Potius enim contractio illa *vincla* poëtas, quam reliquos scriptores, decere videtur. Deinde *jubeo* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. Port. et Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. Convenire quidem videtur, *ni facis*, *jubeo*, at reliqui tamen, et inter eos integerrimi, codices vulgatum tuentur. Contra *ni dices*, *jubeo* praeferendum visum est supra ad 3, 56, 4. Deinde *jubebo*, *ne diutius patiar* Leid. 1. Utraque lectio ferri potest; quae caussa est, ut nihil mutandum censeam. Denique *fallaci concitari spe*, trajectis vocabulis, Gaertn.

§. 7. *Ad ea Manlius, nec se fefellisse*] *am deam al lius* Leid. 1. Ex quo monstro lectionis, si literam *m* priori loco deleas, et literas alio modo in suas voces distribuas, exit *Ad ea Manilius*, ut etiamnum praeferunt Harlej. 1. et Lovel. 4. *Adeo Manlius* Leid. 2. De quo scribarum errore supra v. ad 4, 54, 4. *Videre Manlius* Lovel. 2. *Ad ea Mallium* Lovel. 3. Tum *ne se fefellisse* Leid. 1. V. supra ad 3, 47, 7.

Quos falsis criminibus in arma agant, sed adversus se ac plebem Romanam] *fusis criminibus* Klock. *Crimen* autem hic est criminatio. Supra 1, 47, 7. *Tum de se ingenia pollicendo, tum regis criminibus omnibus locis erescere.* 3, 19, 4. *Non ut in republica populi Romani, sed ut in perdita domo, lingua criminibusque regnarent.* hoc libro c. 14, 11. *Ad hoc domi concionantis in modum sermones ploni criminum in Patres.* 30, 14, 2. *Fidem criminibus raptae prope inter arma nuptiae faciebant.* (*38, 10, 3. 43, 17, 5.) 40, 15, 3. *Haec regnum tuum criminibus et suspicionibus replent.* c. 23, 9. *Hae literae fidem Persei criminibus fecerunt.* et alibi saepe. Deinde *se et plebem* Haverk. et editt. quas vidi, vetustiores usque ad Aldum, qui *ac plebem* substituit, concinentibus aliis omnibus scriptis.

§. 8. *Jam sibi ex favore multitudinis crimen et perniciem quaeri*] *jam olb9 ex favore multitudinis crimen et perniciem fieri* Gaertn. qui etiam paullo ante *quod* omisit, et *patricinium foenerarum*, pro *patrocinium foeneratorum*, exhibet.

§. 9. *Offendit, inquit, te, A. Corneli, vosque, Patres conscripti*] *Offendit, inquit, te, ait, Corneli, vosque, Patres* Voss. 2. et Lovel. 3. *Offendit, inquit, te, atque Patres* Leid. 1. *Ostendit, inquis, te, A. Corneli, Patresque* Lovel. 2. *perniciem quaeri ostendit. Non est, inquit, A. Corneli, vosque, Patres* Lovel. 4. *Tò inquit* omittitur in Lovel. 5. Mox *iateri modo*, pro *meo*, Lovel. 2.

inquit, *te, A. Corneli, vosque, Patres conscripti, cu cumfusa turba lateri meo? Quin eam diducitis a n singuli vestris beneficiis, intercedendo, eximendo de ne*

Quin eam deducitis a me singuli vestris beneficiis] Est in volumine Borbetomagensi *Quin eam diducitis*. Est autem *diducere* in diversas partes ducere, quod verbi hic locum habet. RHEN. Sic quoque, *Quin eam diducitis*, voluit Rhenanus. Interim pertinaciter Pall. MSS. tres et vetustissimae edd. *deducitis*. *Deducere* enim est abalienare. Sic Juvenalis [Sat. 3, 136.]

Et dubitas alta Chionem deducere sella.

ubi *deducere* est loco dimovere. GEBH. Non tantum omnes excusi ante Rhenanum et ed. Froben. anni 1535. sed et omnes scripti mei constanter servant *deducitis*. nisi quod *deductus* a dormitante librario datum sit in Leid. 2. Licet autem voces *deducere* et *diducere* in Mstis commutentur, v. infra ad 21, 55, 5. non tamen cum Gebhardo *deducitis* probandum puto. Locus enim Juvenalis alio, quam is credidit, sensu intelligendus est, ut jam dudum interpretes ibi docuerunt. Verisimile etiam non puto, omnes libros in voce notissima *diducitis* expellenda tanta pertinacia conspiraſſe, ut ne in uno quidem aut Gebhardi, aut meo superesse potuerit. Quid igitur? Vocem indoctis librariis, certe eo sensu, minus notam a notissima interceptam, et olim scriptum fuisse arbitror, *Quin eam seducite a me*. Nam *seducere* est separare. V. Gronov. ad Senec. Consolat. ad Helviam 16. Ovidius 4. Met. 371.

— — ista Di jubeatis, et istum
Nulla dies a me, nec me seducat ab isto.

ubi tamen Cel. Burmanno lecti quae ante Ciofanum vulgo exst bat, *diducat* magis placebat. Ci fanus vero *seducat* in uno, *ded eat* in reliquis invenit, quod p sterius ipse, prius N. Heinsi probarunt. 4. Trist. Eleg. 10, 11 Inl. Heinsius scribendum conjici

Tu dux, tu comes es; tu nos s
ducis ab Istro;
In medioque mihi das Helicon
locum.

ubi vulgo edebatur *abducis*, se codices plures eodem, quo hic errore adflati *deducis* praeferunt Si *seducitis* displicet, vide nus scriptorum lectio *deducitis* proba ri possit eo sensu, quo *deducer exercitum*, *praesidia* dicimus, pr revocare ab loco, in quo con sederant. V. Broekhus. ad Pro pert. 2. Eleg. 19, 45. His jam scri ptis demum excerpta cod. Flo rent. nactus sum, quae Rhenan lectionem probant; quare ei diu tius adversari nolo. Praeterea *Qui*, pro *Quin*, Leid. 2. et Lo vel. 1. Male. De vocula *quin* su pra vide ad 1, 57, 7. Tum pro nomen *eam* deest in Portug. Dein de *singulis nostris beneficiis* Voss 2. et Lovel. 3. ac 5. *singulis vestris beneficiis* Leid. uterque, Lo vel. 1. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Non sequor. Erroris hujus originem supra v. ad 6, 3, 8.

Eximendo de nervo cives vestros] *de nervo cives vestros eximendo*, transpositis vocabulis, Harlej. 2. Portug. et Lovel. 5. a m. 2. qui a m. 1. vocem *eximendo* omiserat. Non modo autem eadem transpositio est in Haverk. verum insuper *exhibendo* legit, pro *eximendo*.

o cives vestros, prohibendo judicatos addictosque duci, x eo, quod adfluit opibus vestris, sustinendo necessita- es aliorum? Sed quid ego vos, de vestro inpendatis, 10

Prohibendo judicatos addictosque duci] *prohibendoque* \ Harlej. 2. Gaertn. et Portug. Tum *adjectos- que* Lovel. 4. V. ad c. 20, 6. *ad- litosque* Leid. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Alibi haec vocabula librariorum culpa com- mutari solent. Tale exemplum su- pra habuimus 4, 60, 1. hoc lib. c. 14, 10. alia infra obcurrunt hoc lib. c. 20, 6. c. 27, 8. c. 34, 2. 7, 22, 11. c. 41, 4. Pari modo confun- di *indictus* et *inditus*, *edictus* et *editus* supra vidimus ad 3, 65, 4. *Addicti* quinam sint, v. Cel. Bur- mann. ac Turneb. ad Quinctil. 3. Inst. Orat. 6. p. 244. *in servi- tutem addicere* dixit Livius 3, 56, 8. *Liberum corpus in servitutem addixisset.*

Ex eo, quod adfluit opibus ve- stris, sustinendo necessitates alio- rum] *ex eoq; affluit opibus* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. *ex eo, quod ad- fluit operibus* Gaertn. V. ad 8, 16, 4. *ex eo, quod affluit operibus ve- stris* Lovel. 4. V. ad 35, 29, 9. et mox ad §. 12. *ex eo, quod af- fluit opibus* Florent. V. Cel. Bur- mann. ad Suet. Claud. 44. Prae- terea *vestris* deficit in Gaertn. Tum *sustinentes necessitates* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Portug. et Haverk. Insuper *necessitates eo- rum* Leid. 2. Lovel. 1, 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Hear- nii Oxon. N. Sed vulgatum, quod meliores codd. tuentur, servo.

§. 10. *Sed quid ego vos, de ve- stro inpendatis, hortor*] *Sed ego quid vos* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Dein- de *de vestris* Leid. 2. quasi refe- rendum esset ad praecedens *opi- bus*. Sed male. *de vestro*, quemad- modum *de meo* apud Terent. in Adelph. 1, 2, 37.

Obsonat, potat, olet unguenta? de meo.

Praeterea *ostendam* praefert Voss. 1. pro quo manu altera in marginе emendatum est *ortor*. Utram- que lectionem *ostendam hortor* ser- vant Lovel. 4. et 5. [Veith.]

Sortem aliam ferte] MSS. et ve- teres editiones *sortem aliquam fer- te*. An est sorte tandem aliqua contenti estote, nec eam renova- te semper anatocismis? J. FR. GRON. *sortem aliquam ferte* et- iam Florent. Voss. 2. Leid. uter- que, Lovel. quinque, Harlej. u- terque, Gaertn. Portug. Klock. Haverk. Fragm. Hav. et Hear- nii Oxonienses. [Veith.] Ex edi- tionibus autem *sortem aliam* pri- ma habuit Frobeniana anni 1531. *alius* et *aliquis* saepe in Mstis con- funduntur. V. infra ad 25, 38, 3. Monuit autem Hearnius, Bu- daeum alibi legisse *sortem aliquan- do ferte*. Admodum hic fluctuat Doujatius. Postquam enim pro- fessus esset, sententiam, quam Gronovius ex verbis Livii eli- cuit, satis commodam videri; ad- dit, locum sic etiam accipi posse, ut esset, aliquam calamitatis pu- blicae partem a patriciis creditoribus subeundam, ut usuras ex credito deducendo sublevarent plebejos debitores. Licere et- iam ita interpretari, summam principalem sive caput debiti in- mutate, ut alia et minor, de- tractis ex ea usuris, fiat. Vel, offerte novam vel aliam summam ab ea, quam usuris adjectis mul- tiplicastis. Vel certam aliquam, quae semper eadem sit, nec per accessionem usurarum in dies crescat. Sed nondum satisfacit. Si vulgatum *sortem aliam ferte* servare liceret, *sortem* hic poni

hortor? Sortem aliam ferte. de capite deducite, quod usuris pernumeratum est: jam nihilo mea turba, quam
11 *ullius, conspectior erit. At enim, quid ita solus ego civium curam ago? nihilo magis, quod respondeam, habeo, quam si quaeras, quid ita solus Capitolium arcemque*

putarem pro conditione, quemadmodum infra 42, 13, 5. *Videbam, quam inpar esset sors, quum ille vobis bellum, vos ei securam pacem praestaretis. ferte* autem exponerem accipite. ut supra 2, 47, 11. *Quum concedendo illi suas laudes, ipse maximam partem earum ferret.* Scribon. Larg. in Praefat. *Multosque ex eadem caussa non mediocrem gloriam tulisse memini.* Silius Ital. 16, 448.

Primus equum volucrem, Massyli munera regis
Haud spernenda, tulit: tulit huic virtute secundus
E Tyria, quae multa jacet, duo pocula praeda.

vers. 524.

— — *Galeae fert donum insigne coruscae.*

vers. 527.

Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.

vers. 583.

Et frater thoraca tulit multiplicis auri.

Phaedrus 4. fab. 4, 16.

— — *quae tulerint nihil,*
Qua ratione conferant pecuniam.

ubi plura notavit Cel. Burmann. *Ferre munus* hoc sensu inlustravit etiam Elegantiss. Broekhus. ad Tibulli 1. Eleg. 1, 24. Sensus itaque huc redibit: nimia a vobis exigo, hortatus ut miseris obaeratis subveniendo aliquid de vestro inpendatis. Aliam itaque non tam gravem conditionem accipite. De capite deducite ete. Et ita jam mutanda nonnihil erit distinctio, ut nempe major interpunctio ponatur post *ferte*, ubi antea minima exstabat.

De capite deducite, quod usuris pernumeratum est: jam nihilo mea turba] *quod de usuris* Leid. 2. Deinde transpositis literis *pernumeratum* Gaertn. alibi in iisdem hic vocibus commutandis errarunt librarii. V. supra ad 2, 41, 2. hoc lib. ad c. 6, 16. (*v. Viros doct. ad Suet. Vesp. 6. Dom. 10.) Denique *nam nihilo* idem Gaertn. et Lovel. 5. Sed hic etiam error in Mstis frequens est. V. quae infra notantur ad 9, 17, 5. Ceterum quod Manlius volebat, ut foeneratores sponte facerent, id post ea, promulgata lege, invitis ex torquere tribuni conantur infra 6, 35, 4. *Promulgavere leges omnes adversus opes patriciorum, et pro commodis plebis: unam de aere alieno, ut, deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio aequis portionibus persolveretur.* Idem etiam Caesar constituit, confecto bello civili, apud Suet. in ejus vita 42.

§. 11. *At enim, quid ita solus*] *Ait enim* Klock. *Ac enim* Portug. Pessime. Non modo enim Livius particula *ac* ante vocem a vocali incipientem non utitur, v. infra ad 10, 36, 17. verum etiam ele-

que servaverim. Et tum universis, quam potui, opem
tuli, et nunc singulis feram. Nam quod ad thesauros 12
Gallicos adtinet, rem, suapte natura facilem, difficilem interrogatio facit. cur enim quaeritis, quod scitis? cur, quod in sinu vestro est, excuti jubetis potius, quam ponatis, nisi aliqua fraus subest? Quo magis argui prae- 13

gans est particularum illarum *At enim* conjunctio in proponendis objectionibus, saepe apud Livium obvia. Supra 3, 19, 11. *At enim divinis humanisque obruti sceleribus legem vos hoc anno perlatures dictitatis.* c. 68, 3. *At enim communis res per haec loco est pejore.* 4, 4, 1. *At enim nemo post reges exactos de plebe consul fuit.* 37, 53, 28. *At enim magnificum est liberare civitates servas.* c. 54, 26. *At enim quaedam civitates cum Antiocho senserunt.* 39, 37, 1. *At enim illa certe vestra sunt.* (*34, 31, 6. ubi vide. 42, 41, 12.) Et ita saepe alibi. Adde, quae notavit Cl. Cortius ad Sallust. Catil. 52, 25. Solent autem *At* et *Ac* in Mstis confundi. V. supra ad 3, 61, 4. Tum *qui ita solus* Flor. Mox *ego* deest in Lovel. 3. *nihil magis*, pro *nihilo magis*, habet Haverk.

Quid ita solus Capitolium arcemque servarim] MSS. omnes *servaverim.* Et hi potius audiendi. J. FR. GRON. Ita etiam praferunt omnes codices, quibus utor. Neque aliter est in vett. excusis. *servarim* vero demum obvium fuit in editionibus Mediol. annorum 1495. et 1505. et hinc in Aldina ac recentioribus. Praeterea *quidem ita solus* Gaertn. Tum *solus ego Capitolium* Fragm. Hav.

§. 12. *Nam quod ad thesauros Gallicos adtinet, rem suapte natura facilem*] Voculam *quod* non agnoscit Voss. 2. socordia scribae. *ad thesauros adtinet Gallicos* praefert Gaertn. Deinde *sua natura facilem* Voss. 1. et Lovel. 1. ac 5. invitis reliquis scriptis, qui receptam lectionem servant; nisi quod Leid. 1. habeat *sua per se natura.* Librarius, quum una adhuc serie omnia scriberentur, exaratum crediderat *sua pte.* Hinc divisis vocibus dedit *sua per te.* V. de eo errore ad Liv. 39, 31, 4. *suapte natura* probum est. Supra 4, 22, 4. *Ab aversa parte urbis maxime negleta, quia suapte natura tutissima erat, agere in arcem cuniculum instituit.* 28, 35, 7. *Suapte natura multa majestas inerat.* 30, 9, 11. *Locus quum operibus, tum suapte natura, tutus.* 31, 39, 9. *Viam, suapte natura difficilem, inexpugnabilem fecit.* Ita *suopte ingenio.* V. Rob. Titium ad Liv. 2, 30, 4. Liv. 1, 25, 1. *Feroces et suopte ingenio es pleni adhortantium vocibus.* 29, 6, 2. *Suopte ingenio congruentibus in eum morem. suapte fortuna* ibid. c. 26, 5. *Suapte fortuna quadam ingentis ad incrementa gloriae celebratus converterat animos.* Mox *cur enim Quirites*, pro *cur enim quaeritis*, literis transpositis, habet Haverk. Deinde *quae scitis*, pro *quod*, Lovel. 2.

Cur, quod in sinu vestro est, excuti jubetis potius, quam ponatis? nisi aliqua fraus subest] V. Lipsium ad Taciti 2. Hist. [92.] et Brisson. in Lexico, vocibus *in Sinu meo habeo.* KLOCK. Locutionem *in sinu est* exponunt Guil. Budaeus et Dionys. Gothofr. ad l. 27. ff. de Probat. et Praesumt.

stigias jubetis vestras, eo plus vereor, ne abstuleritis observantibus etiam oculos. Itaque non ego, vobis ut indicem praedas vestras, sed vos id cogendi estis, ut in medium proferatis.

eurque in sinu Lovel. 3. V. modo hoc cap. §. 9. Vos *vestro* autem deest in Harlej. 2. Deinde *velitis potius* Lovel. 2. at voces tres *potius, quam ponatis* exsulant. Leid. 2. Ceterum Freinshem. ad Curtii 9, 9, 27. locum ita emendabat, et interpungebat, *excuti jubetis postus, quam ponitis; nisi aliqua fraus subest?* Interpunctionem recepi. Sed, et emendationem admitti posse, Cel. Duckerus existimabat.

§. 13. *Vereor, ne abstuleritis observantibus etiam oculos*] Si *observantibus oculis* legamus, ut habent plerique libri, simplicior erit enunciatio. Sin *oculos*, ut quidam, speciosa erit hyperbole. GLAR. Vet. lib. *oculis*. SIG. Est proverbii species. videnti et custodienti rem surripere. Ideo male alii legebant *oculos*. GEBH. Glareanus notat, si *oculis* legamus, ut habent plerique libri, simpliciorem fore enunciationem, si *oculos*, ut quidam, speciosam hyperbolen. Haud scio, unde acceperit *oculis*: nam id ego in solo reperio Sigoniano; sensum autem ejus nullum exputare possum. Itaque Freinshemius conjecit *occulti*. Sed MSS. et editiones apud me omnes ab Andrea usque ad Frobenium *oculos*. Dicuntur autem fures *abstulisse oculos etiam observantibus*, qui arte tanta egerunt in furando, ut etiam Argus aliquis in illis perderet usum luminum, et utcumque intentus, quid ageretur, non animadverteret. Quinctilianus 12, 1. *Verum et illud, quod prima propositione durum videtur, potest afferre ratio, ut vir bonus in defensione causae velit auferre aliquando judici veritatem.* Manetque in coepta translatione: nam praestigiatorum proprie est *auferre oculos spectantibus*, hoc est, fallere oculos spectantium. Sex. Empiricus l. 2. adversus Mathematicos [p. 71.] Καθάπερ οἱ ψηφόπαικται τὰς τῶν θεωμένων ὄψεις δι' ὀξυχειρίαν κλέπτουσι. Gregorius Nazianzenus in Athanasium: Ἀλλὰ ταυτὸν ἦν ψήφοις τε παίζειν τὴν ὄψιν κλεπτούσαις τῷ τάχει τῆς μεταθέσεως. Idem secunda in Julianum: Πολλοὺς τῶν αὐτῷ συνηθῶν καὶ γνωρίμων ἐκάλει, ὡς δράσων θαυμάσια οἷα. ἐπεὶ δὲ παρεῖεν, τοῦτο ἐκεῖνο αἱ τῶν ψήφων κλοπαὶ καὶ τῶν ὄψεων ἀπάται. Suidas in Ψηφολόγοι. Ὥσπερ οἱ ψηφολόγοι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ τάχει τῆς μεταθέσεως τῶν ψήφων ἀπατῶντες συναρπάζουσι. Ψηφοπαικτοῦσι τὸ δίκαιον Lysias apud Pollucem 7, 33. [sect. 200.] De hoc monuerunt me eodem fere tempore et in eandem sententiam coram alter, alter per literas, Rabodus Hermannus Schelius et Albertus Rubenius, ambo pectora amicitiae, ambo summa literarum decora, ambo fato breves, et in medio honorum cursu cum luctu omnium bonorum defuncti. J. FR. GRON. *oculis* ex calamo exaratis praeferunt apud me Voss. 2. Leid. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. ex Oxoniensibus apud Hearnium L. 2. N. et C. et ex editis ante Frobenium, Mediol. anni 1505. Ascensianae annorum 1513. et 1516. et Parisina anni 1529. quarum tres posteriores simul *oculos* in margine servant. unde patet, quos libros intelle-

XVI. Quum mittere ambages dictator juberet, 1
et aut peragere verum indicium cogeret, aut fateri facinus insimulati falso crimine senatus, oblataeque vani furti invidiae; negantem, arbitrio in-

xerit Glareanus, qui semper ita priores editt. indigitat; sed simul etiam verum non esse confiat, plerosque libros *oculis* habere: quum in paucissimis tantum eorum supersit. Optime Gronovius *oculos* adstruxit. V. etiam Casaubon. ad Athen. 1, 15. Et ea lectio etiam in reliquis scriptis superest. Locus, ubi Freinshemius *occulti*, pro *oculos*, scribendum monuit, exstat in notis ejus ad Curtium 9, 9, 27. Paullo ante *Quos magis*, pro *Quo magis*, erat in Harlej. 2. In verbis sequentibus autem *judicem praedas*, pro *indicem*, perperam legunt Lovel. 4. 5. et Haverk. sollemni errore ob ductuum similitudinem. V. ad Epit. Liv. 63. *indicem praedas* habet Voss. 2. Vox *vestras* deficit in Lovel. 5.

§. 1. *Quum mittere ambages dictator juberet*] Prima vox deficit in Lovel. 4. et 5. qui etiam legunt *omittere ambages*. Neque aliter habent Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] quod ex glossatoris interpretatione receptum puto. Nam *mittere ambages* hic est omittere. Liv. 34, 59, 1. *Quin mittimus ambages, inquit P. Sulpicius, qui maximus natu ex decem legatis erat*. Ita Virgil. 1. Aen. 202.

— — *revocate animos, maestumque timorem*
Mittite.

Ubi Servius notat. *Mittite*] *pro omittite. Et bene, quia praemiserat revocate, addit mittite. Est autem tropus Aphaeresis, quomodo temnere pro contemnere. remittere ambages* dixit Ovid. Epist. 7. Her. 149.

Hos potius populos in dotem, ambage remissa,
Ascipe, et advectas Pygmalionis opes.

Ubi v. N. Heinsium. Tum *jubet* Lovel. 4. et 5. [Veith.] V. ad 40, 14, 8.

Peragere verum indicium cogeret] Dele istud *verum*. T. FABER. Suspectum mihi *to cogeret*. Sufficit enim ad omnia, quod praecessit, *juberet*. J. FR. GRON. Utraque conjectura Doujatio displicuit. Priorem etiam sibi displicere, Cel. Jac. Perizonius in margine codicis sui professus est, qui vulgato tuendo adscripsit locum Liv. 6, 14, 13. *Adparebat, nec veri indicii gratiam mediam, nec falsi obfuscationem fore*. Sane, ut ibi *verum* et *falsum indicium* obponuntur, ita etiam hic *verum indicium*, et *falso crimine insimulatus*. Codices autem et *verum* et *coguret* constanter servant. At *judicium* obferunt Lovel. 4. et Haverk. sollemni scribarum errore. V. infra ad 7, 39, 5.

Fateri facinus insimulati falso crimine senatus, oblataeque vani furti invidiae] Sic hic dicit *oblatam invidiam*, quemadmodum Terentius *vitium oblatum*, *stuprum oblatum*, et *incendium oblatum*; ac *oblatam mortem* Cicero, quae omnia per vim et invitis facta intelliguntur. Elegantissima locutio est. RHEN. Liv. 1, 51, 2. *Quia pro imperio palam interfici non poterat, oblato falso crimine insontem obpressit*. Cic. de Amic. 18. *Addendum eodem est, ut ne criminibus aut inferendis delectetur, aut credat oblatis*. in Vatinium 10. *In*

5 ris moestam turbam. Dictator de Volscis triumphavit: invidiaeque magis triumphus, quam gloriae, fuit. Quippe domi, non militiae, partum eum; actumque de cive, non de hoste, fremebant: unum defuisse tantum superbiae, quod non M. Manlius
6 ante currum sit ductus. Jamque haud procul sedi-

Quando primum barba radi coeperit, v. Lipsium ad Taciti 14. Ann. [15.] Adde Gruterum 5. Suspic. 7. V. Dion. in Trajano [l. 68. p. 777.] KLOCK. Omnia haec verba deerant culpa librarii in Leid. 2. Ceterum Romanos nondum hoc tempore barbam rasisse; ideoque, ex ritu sui superiorisque aevi aberrasse Livii mentem et manum, non ambigit Lipsius ad l. l. Taciti. Livium tamen hujus culpae absolvi posse existimo ex iis, quae dicta sunt ad 2, 23, 4. ubi nexo ob aes alienum *promissa barba et capilli* efferasse dicuntur speciem oris. Neque ibi etiam Livius ejusdem erroris accusari potest, nisi similiter quoque Dionys. Halic. errasse dicamus, qui non aliter eumdem ob aes alienum nexum describit, ῥάκος ἠμφιεσμένος, πώγων αβαθὺν καθεικὼς καὶ κόμην. Certe Livius ipse notavit, omnes hoc tempore Romae barbam promissam aluisse 5, 41, 9. *M. Papirius unus ex his dicitur Gallo barbam suam, ut tum omnibus promissa erat, permulcenti, scipione eburneo in caput incusso, iram movisse.* Moris hujus, quem Livius adnotatione dignum existimavit, eum et ante et postea plane oblitum fuisse, et contraria scripsisse, vix mihi verisimile videri potest.

Obversatamque vestibulo carceris moestam turbam] *observatamque vestibulo* Lovel. 4. V. ad cap. seq. §. 4. *obversatam quia vestibulo* Harlej. 2. non rara in Mstis obvio error. V. supra ad 5, 22, 4. *obversatamque constat vestibulo* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed *τὸ constat* semel supra conspici subficit. *obversatamque in vestibulo* Haverk. Liv. 23, 27, 1. *Neque elicere Poenum ad certamen obversati castris poterant.* 29, 24, 4. *Vagati enim in urbe, obversatique praetorio erant.* 35, 11, 3. *Caudinaeque cladis memoria non animis modo, sed prope oculis, obversabatur.* Si tamen plures et certiores codices praepositionem agnoscerent, recipi posset. Liv. 33, 47, 10. *Obversatus eo die in foro avertendae suspicionis caussa, primis tenebris ad portam est egressus.* 38, 1, 8. *Ita inter omnes convenit, ut primo quieti* etc. *in foro obversarentur.* Justin. 31, 2. *Quum tota die in oculis principum legatique Romani in foro Karthaginiensium obversatus in supremum fuisset.* Tacit. 3. Ann. 37. *Ab eo, in urbe inter coetus hominum et sermones obversante, secreta patris mitigari.*

§. 5. *Unum defuisse tantum superbiae, quod non M. Manlius*] *unum tantum defuisse superbiae, quod non* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *unum defuisse tantum superbiaeque non* Lovel. 3. At vocula *non* male omittitur in Haverk. Paullo ante vero *invidiae magis triumphus*, pro *invidiaeque*, Lovel. 3. *invidiaeque magis triumphum* Klock. *invidiaeque magis triumphis* Leid. 1.

§. 6. *Jamque haud procul seditione res erat*] *Itaque haud procul*

tione res erat: cujus leniendae caussa, postulante nullo, largitor voluntarius repente senatus factus, Satricum coloniam duo millia civium Romanorum deduci jussit. bina jugera et semisses agri adsignati. Quod quum et parvum et paucis datum, et mer- 7
cedem esse prodendi M. Manlii interpretarentur;

seditione Lovel. 4. [Veith.] *Jamque haud procul a seditione* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed plures et integriores codices sequor. V. ad 24, 28, 1. *haud procul seditione res aberat* Leid. 2. Infra 8, 32, 13. *Nec procul seditione aberant.* 28, 15, 11. *Nec procul vallo Romanus aberat.* Verum neque hic unico codici auscultandum arbitror adversus reliquos vulgatum servantes. Infra 7, 14, 5. *Jamque haud procul justo proelio res erant.* 24, 28, 1. *Quum omnes alii alio tenderent, nec procul seditione res esset.* 25, 3, 19. *Nec procul dimicatione res erat.*

Cujus leniendae caussa, postulante nullo] Vox media deficit in Leid. 2. Eam saepe a Livio aliisque per ellipsin omissam, a librariis vero invitis scriptoribus obtrusam esse, infra videbimus ad 31, 12, 4. Uni tamen testi, eique interdum non optimae fidei, credere periculosum existimo. Mox *largita*, pro *largitor*, Harlej. 1. *largitior* Lovel. 3.

Satricum coloniam duo millia civium Romanorum deduci jussit] Non dubito, quin apud Vellejum 1, [14.] ubi ait: *Sutrium post annos septem, quam capta Roma est, deductam esse coloniam*, legendum sit ex hujus loci auctoritate *Satricum*. *Satrici* enim *coloniae* meminit Livius l. 9, [16.] Nam *coloniae Sutrii* meminit Diodorus [l. 14. p. 456.] anno post Romam captam. SIG. Si sequimur Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. ut et Hearnii Oxon. B. et C. qui *Sutrium* praeferunt, non Vellej. Paterc. ex hoc Livii loco, sed Livius ex Vellejo Paterc. emendandus erit. Potius tamen est, ut *Satricum* hic servandum putemus. Nam *Satricum colonia* memoratur infra hoc lib. c. 22, 4. *Anno insequente Satricum coloniam populi Romani, pertinaciter a colonis defensam, vi expugnarunt.* Utrum vero ex Livio Vellejus corrigendus sit, alia quaestio est. Id quidem Sigonius ad h. l. multique alii statuunt: ipse tamen Sigonius in alia fuisse sententia videtur 2. de Ant. Jur. Ital. 5. Sed v. quae supra dicta sunt hoc lib. ad c. 3, 2. Ceterum vocem *Romanorum* non admittit Hearnii Oxon. C. Praeterea *ducere jussit* legit Harlej. 2. At ambae eae voces omittuntur in Lovel. 4. Deinde *semissues*, pro *semisses*, Leid. 1. *semisses* Lovel. 5. a m. 1. *semissis* a m. 2. *sex* Lovel. 4.

§. 7. *Quod quum et parvum et paucis datum, et mercedem esse prodendi M. Manlii interpretarentur*] Particulam *et* primo loco expunguntur Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Haverk. et quaedam priorum editionum. Primum adparuit in Mediol. ann. 1495. et 1505. Veneta anni 1498. Ascensiana anni 1510. tum Mogunt. Aldina et reliquis fere omnibus recentioribus. V. mox ad §. 8. Eadem transposita *Quod et quum parvum* praefert Lovel. 1. Deinde *prodendi*

8 remedio irritatur seditio. et jam magis insignis et sordibus et facie reorum turba Manliana erat, amotusque post triumphum abdicatione dictatu-

M. Manlium Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. ad 40, 49, 1. *prodendi M.* omissa voce sequenti, Lovel. 1. *interpretaretur* Voss. 2. et Lovel. 3. quasi adhibitum foret passiva significatione. Sed potius librarius erravit. *irritarentur* similiter errans Lovel. 1.

§. 8. *Et jam magis insignis et sordibus et facie reorum turba Manliana erat*] Prius *et* in exemplari veteri dispunctum est. ut sit sensus, *insignis sordibus et*, id est, *facie reorum*. RHEN. *etiam magis*, junctis duabus vocibus, Lovel. 2. 3. et Gaertn. V. ad 39, 10, 6. Ex ea scriptura natum est, quod, media voce omissa, *et magis* datum sit in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et editis ante Aldum. Scriptum enim per compendium primo fuisse videtur *et magis insignis*, pro *etiam magis*; posteriores autem voci *et* additam lineam omiserunt: qua ratione saepe librarios peccasse, videndum erit infra ad 22, 47, 9. Deinde Rhenano, expuncta copula *et*, *insignis sordibus* legenti, dicto audientes fuerunt Frobenius anno 1535. et omnes reliqui editores. Quid in codicibus suis Hearne invenerit, silet, notasse satis habens, *insignis et sordibus* praeferre ed. Aleriens. Romanam. At mei, solo excepto Lovel. 2. reliqui omnes uno ore *insignis et sordibus*, ut ante Rhenanum legebatur, servandum clamant. Rhenanum, ut codicem praeeuntem sequeretur, id praesertim movisse videtur, quod *sordes* et *facies reorum* non differre sibi persuaderet; ideoque, priori *et* expuncto, posterius *et* non pro particula conjunctiva, sed exegetica, acciperet, ut supra 3, 46, 7. *Manus tollere undique multitudo, et se quisque paratum ad spondendum Icilio ostendere*. quasi diceret, manus tollere, id est, ostendere, manus tollendo ostendere, apud Virgil. 1. Aen. 258.

— — *cernes urbem et promissa Lavini*
Moenia.

Eodem modo particula *que* adhibetur supra 2, 42, 7. *Largitiones temeritatisque invitamenta horrebant*. quo loco v. quae notavi. Etiam infra 7, 15, 7. *A fallaci equitum specie agasonibusque excepti sunt*. intellige, a fallaci equitum specie, id est, ab agasonibus. Et ita hic *facies* non vultum, os, sed in genere externam totius corporis formam, speciem notabit: quo sensu *faciem civitatis* inlustrat Zinzerl. promuls. Critic. c. 32. et eo sensu *vultus* adhibetur apud Ovid. 1. Met. 6.

Unus erat toto Naturae vultus orbe.

Quod ita exprimit 2. Art. Am. 467.

Prima fuit rerum confusa sine ordine moles,
Unaque erant facies sidera, terra, fretum.

Si quis *sordes* et *faciem reorum* non differre recte Rhenanum credidisse existimet, ceteris omissis, legere posset *et jam magis insignis sordibus reorum turba*. Voces enim *et facie* deerant in Gaertn. una vox *facie* in Leid. 2. et Lovel. 1. Reliquorum tamen codicum consensus efficit, ut *et sordibus et facie* servandum censeam. *Sordes* enim respiciunt vestem mutatam, *facies* autem capillum ac barbam promissam. Saepe autem libra-

ae terror et linguam et animos liberaverat hominum.

XVII. Audiebantur itaque propalam voces ex- 1

ii in hac orationis structura prius negligere soliti fuerunt; quo tiam referenda est scriptura, uam sibi in exemplari veteri obiam fuisse Rhenanus hoc loco estatus est. V. supra ad 2, 44, 3. Neque obstat, quod ita ter pauis vocibus particula *et* repetatur. Cur enim idem non displicuit §. praec. *Quod quum et parvum et paucis datum, et mercedem esse vendendi M. Manlii interpretarentur.* Voculam igitur *et* loco suo restitui. Praeterea *et facie rerum* Voss. 2. V. supra ad 5, 47, 10. Denique *turbam aliena erat* est in Leid. 1. Verum, quod in codice illo frequens est, inperite divisis vocibus, quae una ac continua serie olim exarabantur, prima litera τοῦ *Manliana* adjuncta est voci praecedenti. Ex reliquo autem *anliana*, sive *âliana*, parva mutatione factum est *aliena*. Sed quum ita peccaretur in rationem loquendi, *turba aliena erat* id emendatum deinde est in Lovel. 2. et Harlej. 1. *Manliana turba*, ut *Manliana imperia* supra 4, 29, 6. *Argumento est, quod Manliana imperia, non Postumiana, adpellata sint* 8, 7, 22. *Manlianaque imperia non in praesentia modo horrenda, sed exempli etiam tristis in posterum essent. Manliana seditio* hoc lib. c. 18, 1. *Recrudescente Manliana seditione, sub exitu anni comitia habita. saltus Manlianus* 40, 39, 2. *Clam comparatis copiis saltum Manlianum obsederunt.*

Amotusque post triumphum abdicationem dictaturae terror] *admotusque* Fragm. Hav. frequenti scribarum aberratione. V. infra ad 40, 55, 5. Ad hoc copula *que*, quae tamen sensui necessaria est, deest in Harlej. 2. Port. Haverk. Hearnii Oxon. B. et quibusdam ex vetustioribus editionibus, sed eam receperunt jam Parm. Mediol. annis 1495. et 1505. Veneti anno 1498. Ascensius annis 1513. et 1516. atque inde reliqui recentiores. Deinde τὸ *dictaturae* deficit in contextu Fragm. Hav. quod deinceps prima manus ad marginem cod. adscripsit. Eadem voce transposita *dictaturae abdicatione* praefert Lovel. 2.

Et linguam et animos liberaverat hominum] *et linguam et hominum liberaverat animos* Leid. 2. et Lovel. 1. *et linguam et animos itaque liberaverat hominum* Leid. 1. Sed vocula addita est a mala manu; quod et alibi accidit. V. infra ad 27, 23, 7. Nihilominus, pro *itaque*, scriptum est *irâque*, sive *iramque*, in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] quod et sibi in Palatino sec. obvium fuisse, infra testatur Gebhardus hoc lib. ad c. 18, 4. Sed *ita* et *ira* saepissime commutantur. V. ad 24, 16, 1. *et linguam et animos iramque* non sapit compositionem Livianam, qui prius *et* in simili structura orationis omittit, vel dicere solitus est *linguam animosque et iram*. V. supra ad 2, 31, 1.

§. 1. *Audiebantur itaque propalam voces*] Vocem *itaque* expungunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Contra male addebatur cap. praec. §. ult.

Defensores suos in praecipitem semper locum favore tollat, deinde in ipso discrimine] *semper in praecipitem locum* alio ordine Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lov. quin-

probrantium multitudini, *quod defensores suos semp*
in praecipitem locum favore tollat, deinde in ipso di
2 *crimine periculi destituat. Sic Sp. Cassium, in agr*
plebem vocantem, sic Sp. Maelium, ab ore civium fa
mem suis inpensis propulsantem, obpressos; sic M. Man
lium, mersam et obrutam foenore partem civitatis i

qae, Harlej. ambo, Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Praeterea *deinde ipso discrimine* Port. Forte *doiā*, pro *deinde*, scriptum fuerat. Et hinc jam ultima ejus vocis syllaba praepositionem absorbere potuit. V. infra ad 37, 31, 4. Petron. in Satyr. 80. *Paullo ante carissimum sibi commilitonem, fortunaeque etiam similitudine parem, in loco peregrino destituit abjectum. in primo discrimine* praefert Gaertn.

§. 2. *Sic Sp. Cassium in agros plebem vocantem*] Omnia haec verba desunt in Voss. 2. et Lovel. 3. Cui neglegentiae librariorum occasionem dedit particula *Sic*, qua et haec et sequentia verba incipiunt. Unde factum est, ut semel omiserint. V. infra 9, 11, 11. Deinde pro Cassii praenomine *Sp.* Leid. 1. praefert *sunt*, Voss. 1. et Lovel. 1. *spo.* Insuper *vocantem* male deficit in Leid. 1.

Sic Sp. Maelium, ab ore civium famem suis inpensis propulsantem, obpressos] *Sp. Manlium* Leid. 2. *Sp. Mellium* Lovel. 4. Harlej. 2. Fragm. Hav. et Portug. V. supra ad 4, 13, 1. et paullo inferius ad c. 18, 4. et 9. Deinde *propulsante* Harlej. 1. *propulsantes* Gaertn. Denique *oppressus* Portug. a m. 1. *oppressum* a m. 2. quomodo etiam praeferunt Harlej. 2. et Lovel. 3.

Mersam et obrutam foenore partem civitatis] *obruptam* Harlej. 2. Lovel. 3. et Voss. 2. eodem errore, quo saepe etiam confuderunt librarii *dirutus* et *diruptus* ac similia alia. V. infra ad 9, 4[illegible] 17. *obrutus foenore*, ut supra c. 14, 7. *Se, mergentibus semper sortem usuris, obrutum foenore esse* 35, 7, 2. *Libero foenore obrutos debitores.* Cic. 2. ad Attic. Ep. 1. *Me, illum ipsum vindicem aeris alieni, aere, non Corinthio, sed hoc circumforaneo, obrueruns.* Ita *obrutus sceleribus, malis.* Supra 8, 19, 11. *At enim, divinis humanisque obruti sceleribus, legem vo[illegible] hoc anno perlaturos dictitatis.* 5, 42, 7. *Nihil tamen tot onerati atque obruti malis flexerunt animum.* Praeterea *mersam foenore*, ut *demersam aere alieno* 2, 29, 8. *Totam plebem aere alieno demersam esse.* V. etiam infra hoc lib. c. 27, 6.

§. 3. *Saginare plebem popularem suos*] Paullo ante dixit *defensores suos.* Hic tamen suspectum est *suos*, quod nusquam alibi pronomen *suus* voci *popularis* ea significatione, qua hic, positae additum inveni. Populares cives recte dici possunt, ut c. 20, 3. *popularem virum.* DUK.

Hoccine patiendum fuisse] *Hau ut patiendum* Portug. *Hocus patiendum* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *Hocine patiendum* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 1, 3, 2. et 4, 19, 3. Simili modo *sicine*, pro *sicciine*, iidem codices dederunt cap. praec. §. 2. Tum *fuisset* Lovel. 4. [Veith.] Paullo ante *si*

tertatem ac lucem extrahentem, proditum inimicis. aginare plebem populares suos, ut jugulentur. Hocci- 3 e patiendum fuisse, si ad nutum dictatoris non respon- erit vir consularis? Fingerent mentitum ante, atque ideo non habuisse, quod tum responderet: cui servo um- uam mendacii poenam vincula fuisse? Non obversatam 4

ugulentur, pro *ut jugulentur*, raefert Gaertn. passim obvio error. V. infra ad 21, 28, 8.

Si ad nutum dictatoris non responderet vir consularis? Fingerent mentitum] *et si ad nutum*, adlita prima voce, Gaertn. *ut si ad nutum* Voss. 1. Lovel. 1. 5. a n. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk. et apud Hearnium Excerpta Pith. *ut si ad nunum* Leid. 2. Sed ita mutanda foret interpunctio hoc modo: *Hoccine patiendum fuisse, ut, si ad nutum dictatoris non responderet vir consularis, fingerent mentitum ante, atque ideo non habuisse, quod tum responderet?* Verum optimi codd. τὸ *ut* non agnoscunt, et sine eo sensus optime constat. Deinde *non responderit* Florent. Voss. ambo, Lovel. quinque, Portug. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. Excerpta Pith. et editiones omnes usque ad Modii Francofurtanam. Et id dare voluisse puto librarium Gaertn. cujus tamen manus aberrans dedit *respondent*, literis *r* et *i* in *n* coalescentibus, ut alibi saepe ob ductuum similitudinem factum est. V. ad 3, 30, 3. Priorem lectionem revocavi. Modianum enim ex sequenti natum videtur; quemadmodum contra ibi *responderit* perperam, pro *responderet*, datum est in Lovel. 1.

Fingerent mentitum ante, atque ideo non habuisse, quod tum responderet] Leg. *mentitum autem*. Plautus et Terentius ita transponunt τὸ *autem* ἐν πεύσει καὶ ἀποκρίσει. T. FABER. Saepe quidem *ante* et *autē*, sive *autem*, commutantur. V. ad 27, 35, 7. hic tamen id factum fuisse, Fabro non credo. Non sufficit enim monuisse, ita Plautum et Terentium τὸ *autem* transposuisse; sed, id Livio quoque in usu fuisse, demonstratum oportuerat, quod me notare non memini. (* v. ad 28, 24, 6.) Insuper non modo omnes libri vocem *ante* tuentur, sed nec video, cur displicere potuerit. *Ante* enim, id est, quum, nondum adcito ab exercitu dictatore, thesauros Gallici auri occultari a Patribus jaceret. Praeterea *Fingeret* editiones, quas inspexi, priores; pro quo Aldus *Fingerent* substituit, consentientibus omnibus Mstis. Deinde *habuisset, quod tum responderet* Florent. *habuisse, quod tum responderetur* Lovel. 5. *habuisse, quantum responderet* Voss. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 4, 49, 8. Mox *vincla fuisse*, pro *vincula*, Lovel. 1. et Leid. 2. V. ad cap. praec. §. 2.

§. 4. *Non obversatam esse memoriam noctis illius*] Vox initialis male omittitur in Voss. 2. Tum *observatam*, literis perperam trajectis, Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. et C. Saepius ita librarii in Mstis lapsi sunt. V. supra ad 1, 25, 3. 2, 36, 6. c, 59, 5. 3. 5, 14. hoc lib. cap. praec. §. 4. 29, 24, 4. 38, 1, 8. (*31, 11, 7. 34, 36, 6.

esse memoriam noctis illius, quae pene ultima atque a
terna nomini Romano fuerit? non speciem agminis Ga
lorum, per Tarpejam rupem scandentis? non ipsius M
Manlii, qualem eum armatum, plenum sudoris ac sa
guinis, ipso pene Jove erepto ex hostium manibus, v
5 *dissent? Selibrisne farris gratiam servatori patriae r*

c. 61, 4. 35, 15, 6.) V. etiam Doct. Torren. ad Valer. Max. 1, 7, 7. et Cl. Corte ad Porcii Latron. Declam. c. 32. etiam ad Plinii 5. ep. 21, 2. Adde Cel. Burm. ad Suet. Aug. 94. *animo*, *oculis*, vel *in animo*, *in oculis*, et *ante animum*, *ante oculos obversari* apud Livium aliosque saepissime obcurrunt. V. ad Liv. 3, 5, 14. Sed et, simpliciter *obversari* ei frequens fuisse, docet Gronov. ad Liv. 24, 23, 6. Et ita Plinius 2. epist. 11. *Obversabatur praeter illa, quae supra dixi, caussae difficultas.* ubi similem errorem in optimo Mediceo commissum esse Cl. Cortius observavit. Praeterea *rem*, pro *esse*, est in Haverk.

Non speciem agminis Gallorum, per Tarpejam rupem scandentis? non ipsius] *agimus*, pro *agminis*, erat in contextu Portug. pro quo *agminis* in margine recte emendatur. Tum *per Carpejam rupem* Leid. 1. Deinde *scandentem* Florent. quasi ad praecedens *speciem* referendum sit. *scandentē*. *Is non ipsius* Harlej. 1. Ex quo jam intelligo, quod in Leid. 1. inveni, *scandente. Is non ipsius.* Nimirum *scandente* perperam ibi scriptum est pro *scandentē*, sive *scandentem*. Huic autem additur *is*, ut indicarent librarii, se alteram etiam lectionem *scandentis* in Mstis reperisse. V. ad 3, 44, 4. [*scandentium* Veith.] Sed *scandentis*, quod reliqui servant, magis placet, ne tres voces litera *m* finitae, *Tarpejam rupem scandentem*, jungerentur, ob quam eamdem causam Livius etiam *scandentis* potius, quam *scandentium*, dedisse videtur.

Qualem eum armatum, plenum sudoris ac sanguinis] *qualem armatum eum* Lovel. 2. *qualem cum armatum* Lovel. 3. Gaertn. Portug. et Haverk. infinitis locis obvio errore ob similitudinem literarum *c* et *e*, praesertim in scriptura Longobardica. V. supra ad 4, 19, 2. Tum *et plenum sudoris ac sanguinis* Lovel. 4. Harlej. 1. Portug. et Haverk. [Veith.] *plenum sudoris et sanguinis* Leid. 1. Mox *ex hostium manibus*, *venissent vidissent*, addita penultima voce Lovel. 4. cujus librarius duplicem lectionem junxisse videtur.

§. 5. *Selibrisne farris gratiam servatori patriae relatam*] *Selibrisne ferri* Lovel. 2. *Sed libris farris* Lovel. 5. *Sed libris ferratis* Lovel. 4. *Selibris farris* Haverk. *Sex libris farris* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. *Sex libris nec farris* Voss. 2. et Lovel. 2. *Sex librisne farris* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Sed vulgatum optime servant praeter omnes edd. etiam Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 5, 47, 8.

Quam prope coelestem, cognomine certe Capitolino Jovi parem, fecerint] *pro*, loco τοῦ *prope*, praefert Harl. 1. [*certe* omittit Veith.] Deinde *fecerunt* Voss. 2. et Lovel. 3. *fecerit* Lovel. 2.

tam? et quem prope coelestem, cognomine certe Capitolino Jovi parem, fecerint, eum pati vinctum in carcere, in tenebris, obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam? Adeo in uno omnibus satis auxilii fuisse, nullam opem in tam multis uni esse? Jam ne nocte qui- 6
em turba ex eo loco dilabebatur, refracturosque

Pati vinctum in carcere, in tenebris, obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam] *pacti vinctum* Leid. Tum *in carcerem* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Praeterea *inoxia* Voss. 2. et Lovel. 3. *inoxiam* Lovel. 4. et 5. In verbis sequentibus *nullam partem*, pro *nullam opem* praeferunt Lovel. 5. et Voss. 2. in contextu, in cujus posterioris margine recte *nullam opem* emendatur.

§. 6. *Turba ex eo loco dilabebatur, refracturosque carcerem minabantur*] *turba eo loco*, omissa praepositione, vett. edd. pro quo Alius substituit *ex eo loco*, quod etiam praeferunt omnes scripti. Et recte. Supra 4, 53, 9. *Praedatores ex praesidio per neglegentiam dilapsi*. Illud *ex* interceptum videtur a sequenti *eo*. (*v. ad 34, 10, 5.) Deinde *dilabatur* Gaertn. *dilabebantur* Lovel. 3. quomodo librarius dedisse videtur, quia *turba* collective accipiebat, et mox sequebatur *refracturosque minabantur*. V. ad 35, 26, 9. Sed nihil mutandum. Reliqui enim codd. in vulgatam lectionem consentiunt. Praeterea *refracturosque* Harlej. 1. et Leid. 1. qui error frequens est in codd. manu exaratis, ubi passim librarii *factus* et *fractus* commutare soliti sunt. V. Gul. Canterum 5. Novar. Lect. 16. Viros doctos ad Valer. Flacc. 7, 583. N. Heinsium ad Claudian. 2. de Laud. Stilic. 121. Silii Ital. 1, 619. Broekhus. ad Propert. 2. El. 25, 34. et Cel. Burm. ad Sueton. Aug. 65. (*Ner. 41.) etiam quae infra notantur ad 9, 18, 7. et 10, 10, 4. (*6, 38, 11.) *refractosque* Portug. Tum *carceres* Lovel. 2.

Quum remisso, id quod erepturi erant, ex senatusconsulto Manlius vinculis liberatur] Doujatius voculam *id* delendam existimat, ita enim faciliorem fore constructionem. *Remisso* autem, *quod erepturi erant* exponit, remissa et condonata sive concessa ea re, quam per vim ablaturi videbantur plebeji. Addit nihil vetare, *remisso* referri ad praecedens nomen *carcere*, et quod sequitur, *id quod erepturi erant*, per parenthesin dici. Si quid mutandum foret, legerem *remisso eo*, *quod* ut praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 4. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. C. Verum quum optimi codd. stent a vulgata lectione, illis adversantibus eam mutatam nolim. *remisso* hic eadem forma dictum erit, qua *palam facto* supra 1, 41, 6. In his subintelligitur vox *negotio*, ut docuit Cel. Jac. Perizonius ad Sanctii Minerv. 3, 9. Deinde *id quod* Livio familiarissima est locutio pro simplici *quod*. Supra 1, 14, 7. *Cum omni equitatu profectus, id quod quaerebat, hostem excivit*. 2, 3, 1. *Ceterum, id quod non timebant, per dolum ac proditionem prope libertas amissa est*. 3, 26, 9. *Operi certe, id quod constat, agresti intentus*. 4, 8, 6. *Tribuni, id quod tunc erat, magis necessarium, quam speciosi ministerii pro-*

esse memoriam noctis illius, quae pene ultima atque ae-
terna nomini Romano fuerit? non speciem agminis Gal-
lorum, per Tarpejam rupem scandentis? non ipsius M.
Manlii, qualem eum armatum, plenum sudoris ac san-
guinis, ipso pene Jove erepto ex hostium manibus, vi-
5 *dissent? Selibrisne farris gratiam servatori patriae re-*

c. 61, 4. 35, 15, 6.) V. etiam Doct. Torren. ad Valer. Max. 1, 7, 7. et Cl. Corte ad Porcii Latron. Declam. c. 32. etiam ad Plinii 5. ep. 21, 2. Adde Cel. Burm. ad Suet. Aug. 94. *animo*, *oculis*, vel *in animo*, *in oculis*, et *ante animum*, *ante oculos obversari* apud Livium aliosque saepissime obcurrunt. V. ad Liv. 3, 5, 14. Sed et, simpliciter *obversari* ei frequens fuisse, docet Gronov. ad Liv. 24, 23, 6. Et ita Plinius 2. epist. 11. *Obversabatur praeter illa, quae supra dixi, caussae difficultas.* ubi similem errorem in optimo Mediceo commissum esse Cl. Cortius observavit. Praeterea *rem*, pro *esse*, est in Haverk.

Non speciem agminis Gallorum, per Tarpejam rupem scandentis? non ipsius] *agimus*, pro *agminis*, erat in contextu Portug. pro quo *agminis* in margine recte emendatur. Tum *per Carpejam rupem* Leid. 1. Deinde *scandentem* Florent. quasi ad praecedens *speciem* referendum sit. *scandentē. Is non ipsius* Harlej. 1. Ex quo jam intelligo, quod in Leid. 1. inveni, *scandente. Is non ipsius.* Nimirum *scandente* perperam ibi scriptum est pro *scandentē*, sive *scandentem.* Huic autem additur *is*, ut indicarent librarii, se alteram etiam lectionem *scandentis* in Mstis reperisse. V. ad 3, 44, 4. [*scandentium* Veith.] Sed *scandentis*, quod reliqui servant, magis placet, ne tres voces litera *m* finitae, *Tarpejam rupem scandentem*, jungerentur, ob quam eamdem caussam Livius etiam *scandentis* potius, quam *scandentium*, dedisse videtur.

Qualem eum armatum, plenum sudoris ac sanguinis] *qualem armatum eum* Lovel. 2. *qualem cum armatum* Lovel. 3. Gaertn. Portug. et Haverk. infinitis locis obvio errore ob similitudinem literarum *c* et *e*, praesertim in scriptura Longobardica. V. supra ad 4, 19, 2. Tum *et plenum sudoris ac sanguinis* Lovel. 4. Harlej. Portug. et Haverk. [Veith.] *plenum sudoris et sanguinis* Leid. Mox *ex hostium manibus*, *venissent*, *vidissent*, addita penultima voce Lovel. 4. cujus librarius duplicem lectionem junxisse videtur.

§. 5. *Selibrisne farris gratiam servatori patriae relatam*] *Selibrisne ferri* Lovel. 2. *Sed libris farris* Lovel. 5. *Sed libris ferris* Lovel. 4. *Selibris farris* Haverk. *Sex libris farris* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. *libris nec farris* Voss. 2. et Lov. 2. *Sex librisne farris* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Sed vulgata optime servant praeter omnes edd. etiam Florent. Voss. 1. Lov. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. V. supra ad 5, 47, 8.

Quem prope coelestem, cognomine certe Capitolino Jovi parem fecerint] *pro*, loco τοῦ *prope*, profert Harl. 1. [*certe* omittit Ver.] Deinde *fecerunt* Voss. 2. et Lov. 3. *fecerit* Lovel. 2.

tam? et quem prope coelestem, cognomine certe Capitolino Jovi parem, fecerint, eum pati vinctum in carcere, in tenebris, obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam? Adeo in uno omnibus satis auxilii fuisse, nullam opem in tam multis uni esse? Jam ne nocte qui- 6
em turba ex eo loco dilabebatur, refracturosque

Pati vinctum in carcere, in tenebris, obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam] *pacti vinctum* Leid. Tum *in carcerem* Harlej. 2. Porg. Gaertn. et Haverk. Praeterea *obnoxia* Voss. 2. et Lovel. 3. *inoxiam* Lovel. 4. et 5. In verbis sequentibus *nullam partem*, pro *nullam opem* praeferunt Lovel. 5. et Voss. 2. in contextu, in cujus posterioris margine recte *nullam opem* emendatur.

§. 6. *Turba ex eo loco dilabebatur, refracturosque carcerem minabantur*] *turba eo loco*, omissa praepositione, vett. edd. pro quo Allus substituit *ex eo loco*, quod etiam praeferunt omnes scripti. Et recte. Supra 4, 53, 9. *Praedatores ex praesidio per neglegentiam dilapsi.* Illud *ex* interceptum videtur a sequenti *eo*. (*v. ad 34, 10, 5.) Deinde *dilabatur* Gaertn. *dilabebantur* Lovel. 3. quomodo librarius dedisse videtur, quia *turba* collective accipiebat, et mox sequebatur *refracturosque minabantur*. V. ad 35, 26, 9. Sed nihil mutandum. Reliqui enim codd. in vulgatam lectionem consentiunt. Praeterea *refacturosque* Harlej. 1. et Leid. 1. qui error frequens est in codd. manu exaratis, ubi passim librarii *factus* et *fractus* commutare soliti sunt. V. Gul. Canterum 5. Novar. Lect. 16. Viros doctos ad Valer. Flacc. 7, 583. N. Heinsium ad Claudian. 2. de Laud. Stilic. 121. Silii Ital. 1, 619. Broekhus. ad Propert. 2. El. 25, 34. et Col. Burm. ad Sueton. Aug. 65. (*Ner. 41.) etiam quae infra notantur ad 9, 18, 7. et 10, 10, 4. (*6, 38, 11.) *refractosque* Portug. Tum *carceres* Lovel. 2.

Quum remisso, id quod erepturi erant, ex senatusconsulto Manlius vinculis liberatur] Doujatius voculam *id* delendam existimat, ita enim faciliorem fore constructionem. *Remisso* autem, *quod erepturi erant* exponit, remissa et condonata sive concessa ea re, quam per vim ablaturi videbantur plebeji. Addit nihil vetare, *remisso* referri ad praecedens nomen *carcere*, et quod sequitur, *id quod erepturi erant*, per parenthesin dici. Si quid mutandum foret, legerem *remisso eo*, *quod* ut praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 4. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. C. Verum quum optimi codd. stent a vulgata lectione, illis adversantibus eam mutatam nolim. *remisso* hic eadem forma dictum erit, qua *palam facto* supra 1, 41, 6. In his subintelligitur vox *negotio*. ut docuit Cel Jac. Perizonius ad Sanctii Minerv. 3, 9. Deinde *id quod* Livio familiarissima est locutio pro simplici *quod*. Supra 1, 14, 7. *Cum omni equitatu profectus, id quod quaerebat, hostem excivit.* 2, 3, 1. *Ceterum, id quod non timebant, per dolum ac proditionem prope libertas amissa est.* 3, 26, 9. *Operi certe, id quod constat, agresti intentus.* 4, 8, 6. *Tribuni, id quod tunc erat, magis necessarium, quam speciosi ministerii pre-*

carcerem minabantur: quum remisso, id quod erepturi erant, ex senatusconsulto Manlius vinculis liberatur. quo facto non seditio finita, sed dux sedi-
7 tioni datus est. Per eosdem dies Latinis et Hernicis, simul colonis Circejensibus et a Velitris, purgantibus se Volsci crimine belli, captivosque repe-

curationem intuentes. 7, 2, 8. *Idem scilicet, id quod omnes tum erant, suorum carminum actor.* 9, 18, 7. *Id quod ex monumentis orationum patet.* 21, 57, 4. *Id quod unum maxime in praesentia desiderabatur.* Ubi non opus est, ut cum Gronovio *et quod unum* ex conjectura legamus. 23, 5, 9. *Ad extremum, id quod ante Cannensem certe cladem maximum fuit, civitatem nostram magnae parti vestrum dedimus.* Ubi nescio an unus codex, *τὸ quod* expungens, adversus aliorum testimonium id servantium, audiendus sit. Plura alia ad eum locum videri possunt. *quum remisso eo, quem erepturi erant* Lovel. 2. *tum remisso* Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 2. Portug. et Haverk. qui error in codd. scriptis frequentissimus est. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Hinc *quod erant erepturi* alio ordine Gaertn. *quod erempturi erant* Lov. 3. *quod subiturus erat* Lovel. 4. Denique *vinclis liberatur* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 5. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad cap. praec. §. 2.

Dux seditioni datus est] *dux seditionis* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Sed recte reliqui stant pro recepta scriptura. Infra 26, 35, 4. *Ut magis dux, quam materia, seditioni deesset. Τὸ est* deficit in Lovel. 4. Paullo ante *seditio non finita*, trajectis vocibus, ediderunt Francofurtenses anno 1578. quod omnes recentiores servarunt usque ad Cel. Jac. Gronovium, qui revocavit *seditio finita.* Id etiam recepit nu pera ed. Amstelaed. neque alite est in omnibus scriptis.

§. 7. *Latinis et Hernicis, simu colonis Circejensibus et a Velitri a Velitris* dixit, ut primo lib [c. 50, 3.] *Turnus ab Aricia.* et Vi gilius in Georgicis [3, 2.] *Pasi ab Amphryso.* SIG. Supra hoc lib c. 12, 6. *Ad hoc Latini Hernic que accesserant, et Circejensi quidam, et coloni etiam a Velitr* c. 13, 8. *Circejensium quoque q dam cogniti et coloni a Velitris.* 4 19, 13 *Ad Gentium legatos Pl ratum Illyrium exsulantem apud et Aputeum Macedonem a Ber mittit.* ubi vide. Ejusdem ge ris est *legati ab Ardea*, de q supra v. ad 4, 7, 4. Ex his tet, male, omissa praepositio *et Velitris* datum esse in Lovel Harlej. 2. Portug. Gaertn. verk. et Hearnii Oxon. L. 1. C. Praeterea *simul Latinis et H nicis* Lovel. 4. a m. 1, *Latinis, H nicis* Lovel. 5. *Latinis Herni que* Leid. 2. Deinde vox *col* deest in Ox. L. 1. apud Hearni Tum *Circensibus* Voss. 2. Lo 3. Harlej. 2. Portug. et Hav *Circiensibus* Florent. Voss. 1. L uterque, Lovel. 4. 5. Harle Gaertn. Fragm. Hav. et mu vett. edd. *Ceretensibus* Lovel *Circinensibus* edd. Rom. anni 1 et Parm. V. supra hoc lib. 12, 6. Mox *vellit*, pro *belli*, L 1. *velli* Harlej. 1. V. supra 24, 5.

ntibus, ut suis legibus in eos animadverterent, iſtia responsa reddita; triſtiora colonis, quod ci- s Romani patriae obpugnandae nefanda consilia iſſent. Non negatum itaque tantum de captivis; 8 d, in quo ab sociis tamen temperaverant, denun- atum senatus verbis, faceſſerent propere ex urbe,

Ut suis legibus in eos animadverterent, triſtia responsa reddita] *suos animadverterent* Lovel. 4. *nimadverterem, triſtia* Haverk. *nimadverterent, triſtia* Leid. 1. *nimadverterent, et triſtia* Gaertn. t Lovel. 1. Tum *triſtitia responsa* lorent. et Lovel. 2. V. ad 4, 52, 5.

Patriae obpugnandae nefanda consilia iniiſſent] *nefaria consilia* Lo- el. 4. et Hearnii Oxon. N. ex choliaſtae interpretatione. Ea- lem varietas etiam supra erat 17, 6. Deinde *iniiſſent* primum bvium fuit in ed. Curionis, quod recentiores omnes, Sigonianis ex- ceptis, servarunt: eademque scri- ptura superest in Lov. 4. Gaertn. et Haverk. Sed reliqui codd. cum vetuſtioribus excusis *iniissent* de- derunt, quod quidem Sigonius revocavit, sed a nemine audi- tus est. Denuo igitur reſtitui. V. infra ad 27, 19, 10.

§. 8. *In quo ab sociis tamen temperaverant*] *a sociis* Lovel. 1. 2. Gaertn. et Leid. 2. Praeterea *tam*, pro *tamen*, Lovel. 4. 5. V. ad 22, 59, 13. Ejus loco *tum* dede- runt Lovel. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *tũ* Portug. et ita edi- dit Ascensius annis 1513. et 1516. altera lectione in marginem re- jecta. Saepius compendia illa *tũ*, sive *tum*, et *tã*, sive *tamen*, confundi in Mſtis, videbimus ad 22, 17, 5. In verbis praecedenti- bus *ita*, pro *itaque*, exhibet Harlej. 2. V. infra ad 21, 53, 7.

Denunciatum senatus verbis, fa- cesserent propere ex urbe] *denun- ciatum senatum verbis* Haverk. De caussa erroris v. ad 6, 3, 8. Corruptius *denunciatum senatum urbis* Leid. 2. *urbis*, pro *verbis*, etiam Lovel. 1. 2. 3. et Voſſ. ambo. V. infra hoc lib. ad c. 19, 3. *quaerere verbis senatus* su- pra 3, 50, 15. *Quaererent senatus verbis, cujus jussu caſtra desve- ruissent.* ubi pari errore unus co- dex etiam *senatum urbis.* 7, 31, 10. *Denunciarent Samnitibus po- puli Romani senatusque verbis.* ubi etiam in uno Mſto idem est er- ror. 9, 36, 7. *Consulis verbis e- gisse de societate.* Poſt eodem cap. §. 14. *Denunciatum Fabio senatus verbis, ne saltum Ciminium trans- iret.* (* 22, 58, 9.) Quid sit *ver- bis alicujus nunciare*, vel *denun- ciare*, v. Cl. Cortium ad Salluſt. Jug. 21, 4. Deinde *fatiscerent* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *facesserant* Leid. 1. et Lovel. 2. Tum *propere* ex- sulat a Portug. Sed pro eo *prope* praefert Leid. 2, sollemni scri- barum errore. V. infra ad 39, 31, 4.

Ab ore atque oculis populi Ro- mani, ne nihil vos legationis jus etc. *tegeret*] *ab ore atque oculis* Gaertn. *arbore atque oculis* Har- lej. 1. Tum voces *populi Romani* deficiunt in Voſſ. 2. Leid. 1. Gaert- ner. Lov. 2. 3. et contextu Fragm. Hav. cujus margini tamen eae- dem illae a prima manu adscri- ptae leguntur. Sed transponun- tur in Harlej. 1. hoc modo, *ne nihil eos populi Romani legatio-*

ab ore atque oculis populi Romani, ne nihil eos legationis jus, externo non civi comparatum, tegere.

1 XVIII. Recrudescente Manliana seditione, sub exitu anni comitia habita, creatique tribuni militum consulari potestate ex Patribus Ser. Cornelius Malu-

nis. Deinde τὸ *ne* deest in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Denique *tegerent* Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *tegere* Harlej. 2.

§. 1. *Recrudescente Manliana seditione*] *seditione Manliana* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Creatique tribuni militum consulari potestate Sergius Cornelius Maluginensis secundum] Antiqui libri ita: *creatique tribuni militum consulari potestate ex Patribus Servius Cornelius Maluginensis II. Ex Patribus* autem idcirco dictum est, quia aliquando per haec tempora fiebant etiam ex plebe. Caeterum non *Maluginensis II*, sed *III*, scribe. Nam proxime infra *IIII* fuisse dicitur, et jam bis ante fuisse eundem docuimus. SIG. *creati tribuni* sine copula vetustiores excusi, quos consului. Eam primus recepit Aldus, et servant omnes scripti. Deinde voces *ex Patribus*, quas addidit Sigonius, deerant in Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Fragm. Hav. Gaertn. et apud Hearnium in Excerptis Pith. Deinde *Sergius*, ut ante Sigonium exstabat, omnes mei. Sed frequentissime ita peccarunt scribae. V. supra ad 5, 29, 2. *Cornelius Sergius*, vocibus transpositis, Lovel. 3. Denique *Maluginensis II*. Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. uterque, et Fragm. Hav. *Maluginensis secundo* Voss. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. *Maluginensis iterum* in Mstis esse, auctor est Hearnius. Vox *secundum* deficit in Lovel. 4. Sed recte *Maluginensis III*. vel *tertium*, Sigonius substituisse, constat ex illis, quae supra notat ad 5, 36, 12. cui in emendanti adsentitur Pighius in Annal. ad ann. CCCLXX. p. 23. Mox *Putitus*, pro *Potitus*, Flor.

M. Furius Camillus quintum Ser. Sulpicius Rufus iterum] Legendum *M. Furius Camillus V.* et *Ser. Sulpitius Rufus tertium*, ut facile patet ab initio libri [c. 1, 2.] (nam illic primum Camillus creatur tribunus militum consulari potestate) omnia magistratuum nomina recensen. Idem erroris, de Camillo quidem, accidit anno CCCLXXI [hoc lib. c. 22, 5.] in plerisque codicibus, ubi VII. fit tribunus militum. De Sulpitio anno sequenti CCCLXXII. [c. 21, 1.] fit *quartum*, etiamsi codices clament. Caeterum quod hic de verba *iterum* ac *secundum* inferenter leguntur, videtur numeri notis *II*. accidisse. Hinc ut pusilla ridebit fortassis quispiam, ut haud quaquam notatu digna. At non piguit A. Gellium libro 10. ea de re longum tenere caput, ut non dicam anxie, quemnos levi brachio. GLAR. *M. Furius Camillus Quintus Servius Sulpicius* Lovel. 3. *M. Furius Camillus, Q. Ser. Sulpicius*, vel *Servius Sulpicius*, Voss. 2. L

Ialuginensis tertium, P. Valerius Potitus iterum, I. Fur. Camillus, Ser. Sulpicius Rufus iterum C. 'apirius Craſſus, T. Quinctius Cincinnatus secun- ;um. Cujus principio anni et Patribus et plebi per- 2 ›pportune externa pax data: plebi, quod non avo- :ata delectu spem cepit, dum tam potentem ha-

ı. Lovel. 4. 5. Harlej. 1. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *M. Furius Camillus*, *Ser. Sulpicius* Voſſ. ı. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Gaertn. Ex sententia autem Cel. Jac. Perizonii, quae proponitur supra 5, 1, 2. patet, legendum eſſe *M. Furius Camillus VI.* vel *sextum*, quemadmodum etiam Glareanus voluit. Quod si temerarium nimis videatur, dicam, fide quinque modo memoratorum codicum vocem *quintum* delendam eſſe. Similiter enim quarto Camilli tribunatui 5, 26, 1. et quinto 6, 6, 3. nulla iterati tribunatus nota additur. V. ad 2, 16, 7. Ceterum Doujatius admodum feſtinanter ac neglegenter Sigonium inspexiſſe debuit, quem *Camillum sextum* legendum docuiſſe monet, quum ex illis, quae ad 5, 1, 2. notaverit, pateat, eum hic *quintum* servandum eſſe exiſtimaſſe. Quod autem Glareanus conjiciat, *Rufus tertium*, pro *iterum*, legendum eſſe, ex eo factum eſt, quod *Ser. Sulpicium*, qui 5, 32, 2. tribunus militum consulari poteſtate fuiſſe memoratur, censuerit eſſe hunc eumdem Ser. Sulpicium Rufum, quem Pighius in Annal. ad ann. CCCLXII. p. 221. Ser. Sulpicium Camerinum fuiſſe opinatur, qui biennio ante consul fuerat, Livio memoratus 5, 29, 2. Pighii autem opinio longe verior eſt. Glareanus enim, ut probare poſſit, quod intendit, supra hoc lib. c. 4, 7. pro *Ser. Sulpicius Rufus*, addit *Rufus iterum;* hoc loco, pro *Ser. Sulpicius Rufus iterum*, emendat *Rufus tertium*; et c. 21, 1. pro *Ser. Sulpicio tertium*, rescribit *Ser. Sulpitio Rufo IIII.* quibus omnibus locis nullus codex mutanti consentit: neque mutatione opus erit, si Pighii sententiam probemus. Aliam sententiam proposuit Sigonius commentario in Faſtos et Triumph. Rom. qui ad annum CCCLXII. Ser. Sulpicium tribunum militum consularem ejus anni illum putat, qui poſt in tertio et quarto tribunatu Capitolino *Praetextatus* dicitur, et quem Zonaras *Rufum* adpellat: alias enim primi ejus tribunatus locum non reperiri. V. quae infra notantur ad 6, 22, 1. Porro duorum horum tribunorum nomina omittuntur in Hearnii Oxon. B. At poſt duos sequentes inseruntur in Harlej. 2. Portug. et Haverk.

T. Quinctius Cincinnatus secundum] *et T. Quintius* Lovel. 4. Hinc *T. Q. Cincinnatus* Gaertn. quasi praenomen *Quintus*, non nomen gentile *Quinctius*, exprimere voluiſſet. V. ad 3, 1, 1. Deinde *Tintinatus secundo* Portug. *Cincinnatus secundo* Voſſ. 2. Leid. 2. Harlej. 2. et Haverk. *Cincinnatus secundus* Gaertn. *Cincinnatus II.* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 5. et Fragm. Hav. ambigue. V. supra ad 5, 16, 1. Vox *secundum* aberat ab uno Lovel. 4.

§. 2. *Peropportune externa pax data*] *peropportuna* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Male. Su-

beret ducem, foenoris expugnandi; Patribus, ne quo externo terrore avocarentur animi ab sanandis
3 domesticis malis. Igitur, quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset, in propinquum certamen

pra 2, 35, 2. *Ni peropportune tribuni diem dixissent.* 29, 34, 9. *Peropportune circa viae flexus obpositi erant.* ubi plura vide. Deinde vox *externa* deest in Leid. 2. vox *data* in Leid. 1.

Plebi, quod non advocata delectu spem cepit] *plebisque non advocari* Voss. 2. et Lovel. 3. *plebi quod nec avocata* Gaertn. *avocato delectu* Lovel. 2. Erroris originem v. supra hoc lib. c. 3, 8. *advocata* Lovel. 4. 5. Port. Haverk. et Fragm. Hav. Et ita erat etiam in ed. Mediol. anni 1480. sed errore librariorum, quos ita saepe peccasse vidimus supra ad 1, 6, 1. et ita mox hoc ipso §. Deinde *dilectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. infra ad 37, 51, 7.

Dum tam potentem haberet ducem, foenoris expugnandi] *tum tam potentem habere ducem* Lovel. 2. Singularis est lectio, quam obfert Klockian. *datam potestatem habere ducem foenoris expugnandi. habere* etiam, pro *haberet*, est in Fragm. Hav. Sed nihil muto. Scriptum fuerat *dũ tam*, sive, non distinctis vocibus, unica serie *dũtam*, quod, evanescente scripta linea, minima mutatione in *datam* mutari potuit. *tam potentem* est admodum potentem. V. infra ad 33, 45, 4. Posset legi *spem cepit, potestatem habere ducem foenoris expugnandi.* Sed cui bono? Vulgatum, ut dixi, praeferendum censeo, in quod reliqui codices conspirant.

Avocarentur animi ab sanandis domesticis malis] *advocarentur* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. V. modo ad hunc ipsum §. Praeterea *a servandis domesticis malis* Gaertn. aberratione manifesta librarii. *sanare domestica mala*, ut *sanare discordiam* 2, 34, 1. *Quum et foris quieta omnia a bello essent, et domi sanata discordia.* Ita *sanare curas, sanare animos*, de quibus locutionibus v. Passer. et Broekhus. ad Propert. 1. Eleg. 10, 17.

§. 3. *Quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset*] *tum pars utraque acrior aliquanto coortation in propinquum certamen aderat* Lovel. 2. *quum pacis utraque aliquanto acriora exorta esset* vitiose Leid. 2. *exorta* etiam Voss. 1. et Lovel. 1. Quae voces passim solent commutari. V. supra ad 5, 29, 3. E illa deinde lectione factum a aliis *erecti*, quod apud Hearniu erat in Oxon. L. 2. Sed *coorta* simul exorta. Et pro hac lecti ne stant reliqui codices, nisi qu prava orthographia *cohorta* leg Leid. 1. V. ad 2, 17, 2. *acrior orta*, ut *infestior coorta* 4, 9, ubi vide. *aliquanto acrior coor esset* Lovel. 1. *acior coorta es aliquanto* Lovel. 4.

Jam in propinquum certamen erat] Quidam editi veteres *in propinquo.* Rectius delebitur pr positio. Sic 7, [29, 7.] *Quum, bore juventutis suae acciso, nu propinqua spes esset.* 21, [53, 1 *Quum ob haec taliaque speraret propinquum certamen.* Tacitus 2. A [12.] *Igitur propinquo summae discrimine.* Th. Helm. duo V Rott. *esset in propinquum*, s τῷ *jam.* Nec secus Romae

iderat et Manlius. advocata domum plebe, cum principibus novandarum rerum interdiu noctuque consilia agitat, plenior aliquanto animorum irarumque, quam antea fuerat. Iram accenderat ignomi- 4

dreas. Venio in suspicionem, non hanc modo vocem inculcatam esse Livio, sed et τὸ *aderat et*, quum scripsisset, *Igitur quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset in propinquum certamen, Manlius, advocata domum plebe.* J. FR. GRON. Vocula *jam* exsulat ab omnibus, quos consului, codicibus scriptis; nisi quod ex solo Florent. nihil adferatur. Eamdem se in Oxon. B. C. et Excerptis Pith. non invenisse, Hearne auctor est. Unus Klock. *et* pro *jam* exhibet. Sed copula haec nata est ex repetitis male ultimis literis praecedentis *esset*. Deinde *in propinquo* omnes excusi Aldo priores, qui *in propinquum* substituit, quod servant scripti, quos vidi, codices. Ita saepe *propinquus* ratione temporis idem est, quod instans, inminens. Caesar 4. B. Gall. 36. *Propinqua die aequinoctii, infirmis navibus hiemi navigationem subjiciendam non existimabat.* Cic. 9. ad Attic. Ep. 15. *Erat enim spes propinqui reditus: erat hominum querela.* Insuper *certamen adhereat* Haverk. Doujatius, ne non sui similis sit, et Gronovio ubique obloquatur, primo non codicum quorumdam, ut aït, sed editionum, lectionem *in propinquo* probat, neque esse pronunciat, cur id quisquam reprehendat; quum tamen, si vera audire velit, quarumdam editionum lectio tot codicum auctoritate firmatae scripturae praeferenda non sit; praesertim quum, ut hoc loco, utraque commodum sensum praebeat. Deinde, nihil mutandum censens, vulgatum ita accipit, quasi sensus Livii foret *certamen aderat in propinquum*, scilicet *tempus*, quod inlustrat locutionibus *provolant in primum*, *in primum successisset*, quae obcurrunt 2, 20, 10. et 10, 14, 17. quas tamen dissimillimas esse, nemo non videt. Denique si particula *et* ante vocem *Manlius*, ut Gronovio visum est, tollenda sit, nihil obesse putat, quo minus et legatur et intelligatur a quovis; *jam in propinquum certamen aderat Manlius. Advocata* etc. Sed vellem, docuisset, si *Manlius* ad verba priora referendum censet, cur voculam *et* hic ferre non potuerit, quum recte dicatur *in propinquum certamen aderat et Manlius*, id est, etiam Manlius. Deleto ex fide Mstorum τοῦ *jam*, distinctionem, praeeunte Doujatio ipso, hoc modo mutavi: *Igitur, quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset, in propinquum certamen aderat et Manlius. Advocata* etc. Quanta cura Doujatius Gronovii conjecturam examinarit, inde constat, quod eum praepositionem *in* aliaque verba sublata voluisse scribat, quum tamen, cum inducto τοῦ *in* nullum praeterea verbum sustulisse, vel sublatis vocibus *aderat et* non ejecisse praepositionem *in*, ex ipsa ejus ad hunc locum nota patere cuivis possit.

Plenior aliquanto animorum irarumque, quam antea fuerat] Vox *aliquanto* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. qui iidem etiam praeferunt *quam antè fuerat.*

§. 4. *Iram accenderat ignominia recens in animo ad contumeliam inexperto*] Alia structura Palat. sec. *Iram accenderat in animo recens ignominia ad contumeliam inexper-*

nia recens in animo ad contumeliam in experto: spiritus dabat, quod nec ausus esset idem in se dictator, quod in Sp. Maelio Cincinnatus Quinctius fecisset; et vinculorum suorum invidiam non dictator modo abdicando dictaturam fugisset, sed ne se-

to. Reliqui duo Msti abdicant τὸ *in*. *Iram accenderat ignominia recens animo*. Porro paullo ante conjunxit *plenior aliquanto animorum irarumque*. quod mox explicat *simul inflatus exacerbatusque*. Unde supra Palat. sec. exhibet c. 16. in fin. *Amotusque post triumphum abdicatione dictaturae terror et linguam et animos iramque liberaverat hominum*; cui ex parte assentitur Camp. GEBH. *Iram accenderet* Voss. 2. *Iram accendit* vetustae, quas consului, editt. ante Aldum, qui primus dedit *accenderat*, concinentibus reliquis scriptis. Deinde *accenderat in animo recens ignominia* Voss. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *accenderat et animo recens ignominia* Leid. 2. *ignominia recens animo*, neglecta praepositione *in*, Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Ea lectio recipi posset, ita tamen, ut jungatur *accenderat animo*, ut 2, 47, 6. *Ea desperatio Tuscis rabiem magis, quam audaciam, accendit*. Optimis tamen meorum vulgatum servantibus, illud probare malui. Praeterea *at contumeliam inexperto* Voss. 1. Lovel. 1. 4. 5. et Portug. in marg. Et ita distinguendum foret, *Iram accenderat in animo recens ignominia. at contumeliam inexperto spiritus dabat* etc. Verum receptum malo. *at* et *ad* passim commutantur. V. supra ad 3. 17, 3. et infra hoc lib. ad c. 24, 8. *inexpertus ad contumeliam*, eodem modo dicitur, quo etiam τῷ *rudis* additur accusativus cum praepositione *ad*. Liv. 10, 22, 6. *Esse praeterea viros natos militiae, factis magnos, ad verborum linguaeque certamina rudes*. 21, 25, 6. *Gens ad obpugnandarum urbium artes rudis*. 24, 48, 5. *Rudem ad pedestria bella Numidarum gentem esse*. 28, 25, 8. *Scipionem bellis adsuetum, ad seditionum procellas rudem, sollicitum habebat res*. 45, 32, 10. *Ut non magnificentiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quae rudes tum Romani erant, admirarentur*. V. Cel. Burmann. ad Ovid. Epist. 7. Her. 122. et 3. Trist. Eleg. 3, 58. Nequ multum differt *invictus ad devincenda regna* apud Justin. 25, 4. *invictum ad vulnera corpus* apud Ovid 12. Met. 167. ubi v. N. Heinsium *fortes ad proelia turmae* apud Pro pert. 2. Eleg. 8, 7. ubi v. Passera sed inprimis elegantiss. Broekhu

Spiritus dabat, quod nec ausus esset idem in se] *spem dabat* Vo 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *sp dabat* Haverk. Sed, ex scribe di compendio errorem hunc n tum esse, supra dictum est ad 54, 8. Deinde *nec au'sus esset*, est *aversus*, Gaertn. Contrar errore *ausus*, pro *au'sus* sup datum esse, jam vidimus ad 8, 8

Quod in Sp. Maelio Cincinna Quinctius etc. *non dictator*] O nia haec deerant in Harlej. 1. rore librarii; cui peccandi casionem praebuit repetita *dictator*; unde minus adtem scriba eam simul cum omni mediis transiluit. V. infra ad 11, 11. Praeterea *in Sp. Mellio* vel. 4. Gaertn. et Haverk. *in Maelio* Leid. 2. V. ad 6, 17

natus quidem sustinere potuisset. His simul inflatus 5
exacerbatusque jam per se accensos incitabat plebis animos: *Quousque tandem ignorabitis vires vestras, quas naturæ ne belluas quidem ignorare voluit? numerate saltem, quot ipsi sitis, quot adversarios habeatis.*

Tum *Cincinatus* Leid. 2. Lovel. 5. et Haverk. V. supra ad 3, 12, 8.

Abdicando dictaturam fugisset, sed ne senatus quidem sustinere potuisset] *abdicando dictatura* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *abdicando se dictatura* Voss. 2. Utraque locutio proba est, et apud Livium obcurrit, *abdicare se dictatura* et *abdicare dictaturam*. Priori utitur Livius supra 2, 2, 10. *Abdicavit se consulatu*. c. 31, 10. *Dictatura se abdicavit*. 23, 23, 7. *Extemplo se magistratu abdicavit*. et saepe alibi. De altera v. ad 2, 28, 9. Receptam igitur scripturam, plurium et optimorum codicum auctoritate nisam, servo. Deinde *sed senatus quidem sustinere non potuisset* Lovel. 2. *sed nec senatus quidem sustinere* Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. Male. V. supra ad 1, 10, 3. Similiter et quidam codd. mox errant hoc cap. §. 5. *sed ne senatus sustinere*, una voce deficiente, Leid. 2. Ut *ne* pro ne quidem ponatur. V. infra ad 44, 36, 9. Sed praestat potius, ut et pluribus et melioribus libris, nihil mutantibus, dicto audientes simus.

§. 5. *Per se accensos incitabat plebis animos*] *per se accensus* Haverk. et Portug. a m. 1.

Quousque tandem ignorabitis vires vestras] Vox *tandem* deficiebat in contextu Fragm. Hav. sed ab eadem manu in margine addita conspicitur. Et recte. Superest enim non modo in reliquis omnibus, sed singularis etiam est elegantiae. V. supra ad 3, 9, 9. Mox *non belluas quidem*, pro *ne belluas*, edd. Rom. anni 1472. et Parm. [*nec belluas quidem* Veith.]

Numerate saltem, quot ipsi sitis, quot adversarios habeatis etc.] Livius ut manifesto multis locis expressit sententias quasdam Homericas, ita hic videtur locum ejus poëtae adumbrasse. A multitudine numeroque, quo illi valde nobiles superabant, Quirites excitare voluit, certamque ipsis spem victoriae polliçeri. Usus autem fuit Manlius argumento valde utili consilio suo peragendo, et animis pauperum contra nobiles commovendis. Nam Aristoteles in iis, quae sunt causa seditionis, augentque animos popularium ad insidiandum, hoc quoque posuit, quod vocavit διὰ καταφρόνησιν, cum scilicet, spectatis viribus suis et adversariorum, incipiunt ipsos contemnere, intelligentes, se facile posse illos superare. Ut autem facilius eos persuaderet, atque id, quod ajebat, verum esse declararet, vincere scilicet ipsos magnopere numero, in memoriam ipsis redegit, quod saepe antea animadvertere potuerant, quum ipsos illos nobiles colebant, ut ipsorum praesidio in rebus suis uterentur, domique diligenter salutabant. Hoc enim ipsis rem patefacere, et quasi ante oculos ponere poterat. Homerus igitur simili quadam ratione utitur. Cum enim in 2. libro Iliadis Agamemnonem fecit exercitum, quem imperio suo regebat, alloquentem, et quod dedecus subiissent,

6 *Si singuli singulos adgressuri essetis, tamen acrius crederem vos pro libertate, quam illos pro dominatione, certaturos. Quot enim clientes circa singulos fuistis pa-*
7 *tronos, tot nunc adversus unum hostem eritis. Ostendite modo bellum; pacem habebitis. Videant vos para-*

quia Trojanos diuturno bello profligare non potuissent, ostendentem, ait. *Si namque nos Graeci ac Trojani, induciis factis, velimus numerum utriusque gentis recensere, Trojanosque deligere sine sociis; nos vero in decurias dividamur, summamusque ex eorum numero singulos, qui singulis centuriis vinum ministrent, multae centuriae egerent ministro. Ex quo intelligere licet, quanto plures Achivi Trojanis sint.* Versus ipsius poëtae hi sunt [vers. 123.]

Εἰπερ γάρ κ' ἐθέλοιμεν Ἀχαιοί τε Τρῶές τε,
Ὅρκια πιστὰ ταμόντες, ἀριθμηθήμεναι ἄμφω,
Τρῶας μὲν λέξασθαι, ἐφέστιοι ὅσσοι ἔασιν,
Ἡμεῖς δ' ἐς δεκάδας διακοσμηθείμεν Ἀχαιοί,
Τρώων δ' ἄνδρα ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλαί κεν δεκάδες δευοίατο οἰνοχόοιο.

Valuit autem hoc quoque multum ad rem patefaciendam inflammandosque animos Graecorum militum. Animadvertendum vero, Homerum similitudinem duxisse a re, cujus valde studiosa gens illa erat, quamque saepius frequentabant, ut nullo negotio sibi ante oculos illam ponere, indeque facilius veritatem ipsius, quod suadebat, intelligere potuerint. VICTORIUS 14. Var. Lect. 4. *quod ipsi scitis* Leid. 1. *quod ipsi sitis* Portug. *quot ipsi scitis* Block. *quot ppli sitis* Gaertner. Tum *quos adversarios* Voss. 1. a m. 1. *quod adversarios* Leid. 1. Infinitis locis commutantur in Mstis *quot* et *quod*. V. infra ad 44, 1, 1.

§. 6. *Si singuli singulos adgressuri essetis*] Omnia haec verba desiderantur in Leid. 1. et Harlej. 1. Sed vox *singuli* in Harlej. 2. *Si singulis singulos* dedit scriba Haverk. Sed fini vocis *singulis* perperam adhaesit prima litera dictionis sequentis. V. infra ad 28, 25, 2.

Tamen acrius crederem] *hec tamen acrius* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *his tamen acrius* Leid. 1. *h'tamen acrius* Lovel. 2. *hoc tamen acrius* Lovel. 4. et 5. [Veith.]

Tot nunc adversus unum hostem eritis] Scribendum *adversus unum hostem eritis*. In *tot* subauditur *clientes*, vel simile quippiam, puta *milites*, vel *viri*. RHEN. Quem admodum Rhenanus emendavit praeferunt etiam codices mei Eadem lectio etiam in Oxon. Mſti fuisse videtur, ex quibus nihil hi notat Hearnius, licet ipse *hostes* edens monuerit, *hostes* esse in A leriensis Rom. aliisque editt. A in Rom. anni 1472. et Parm. *hostem* quoque reperi. Paullo ant *contra singulos*, pro *circa*, Le vel. 4. [Veith.]

§. 7. *Videant vos paratos ad vim jus ipsi remittent*] *Videā vos paratos* Fragm. Hav. Hinc *vim*, pu *jus*, Lovel. 1. *vis* Lovel. 2. Haver Harlej. 2. et Gaertn. saepius o via in Mſtis aberratione. V. 3, 38, 13. *us* Harlej. 1. nullo se su. Deinde *ipsi rem vertent* Leid.

tos ad vim; jus ipsi remittent. Audendum est aliquid universis, aut omnia singulis patienda. Quousque me circumspectabitis? Ego quidem nulli vestrûm deero. ne 8 *fortuna mea desit, videte. Ipse vindex vester, ubi visum inimicis est, nullus repente fui: et vidistis in vin-*

ipsa remitteret Harlej. 2. et Portug. qui error inde ortus est, quod librarius confuderit *remitt'et* et *remittēt*. V. infra ad 7, 29, 1. *ipsa remittetur* Lovel. 2. et Haverk. *ipsis remittetur* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. quod accipi posset pro remittetur ab ipsis. V. ad c. 11, 4. Verum et nunc meliores sequi praestat. Nam hic quoque error inde profluxisse videtur, quod non distinxerint librarii *remittēt* et *remittet̄*. V. infra ad 38, 40, 1. In verbis praecedentibus *Ostendite modo bello*, pro *bellum*, Florent.

Audendum est aliquid universis, aut omnia singulis patienda] *Audiendum* male Gaertn. Ita et alibi peccatur. V. supra ad 3, 45, 4. Deinde *aut omnis singulis* Leid. 1. Mox *circumexspectabitis*, pro *circumspectabitis*, Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. eodem errore, quo saepe *exspectare*, pro *spectare*, scriptum in codicibus manu exaratis obvium est. V. infra hoc lib. ad c. 33, 1.

§. 8. *Ne fortuna mea desit, videte*] Satis obscurus sermo: nescitur enim mihine an vobis intelligendum. animus ipsius plane jam ruinam praesagiebat. Sed multa hujusmodi dissimulamus. GLAR. Nullam in his verbis obscuritatem agnosco. Nam omnis ratiocinatio Manlii exigit, ut intelligamus, ne fortuna mea vobis desit. Non enim sollicitus erat, ne fortuna sibi, sed ne sua fortuna populo deesset, et, quamvis summopere vellet, populo opem ferre non posset. In verbis praecedentibus *Ego quippe*, pro *Ego quidem*, erat in Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. 2. V. infra ad 7, 25, 7.

Ipse vindex vester, ubi visum inimicis est, nullus repente fui] Donat. ad Terent. Andr. 3, 4, 20. *Plus est* nullum esse, *quam* periisse. Nam *qui perit, vel corpus habet reliquum: qui vero nullus est, ita non est, ac si natus non sit.* ad Hecyr. 4, 4, 41. *Hoc ulterius est, quam* perii: *quia quum aliquis perit, reliquum vel cadaver est.* KLOCK. Ovidius 9. Met. 734. *Vellem, nulla forem.* Obcurrit etiam apud Plaut. in Asin. 5, 2, 72. et in Mostell. 2, 1, 41. atque alibi. Ceterum *nullo repente fui* praeferunt Lovel. 3. Voss. 2. et Leid. 1. Tum *Ipse index vester* Lovel. 3. V. infra ad Epit. Liv. 63. *Ipse vindex vestri* Lovel. 4.

Vidistis in vincula duci universi eum, qui a singulis vobis vincula depuleram] *vincla* utroque loco Leid. 2. V. supra ad c. 16, 2. Deinde *universi* deficit in Lovel. 4. et 5. Male. Obponuntur enim *universi* et *singuli*. *qui ab singulis vobis* Portug. et Haverk. *quia singulis vobis* Leid. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. coalescentibus perperam duabus voculis, quae erant disjungendae. (* v. ad 37, 31, 1.) Insuper *depulerant* Harlej. 1. *depulerat* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. Male. Indocti librarii non intellexerunt elegans et optimis scriptoribus usitatum loquendi genus, *eum, qui depuleram*, de quo v. ad 32, 21, 16.

cula duci universi eum, qui a singulis vobis vincula de-
9 *puleram. Quid sperem, si plus in me audeant inimici?*
an exitum Cassii Maeliique exspectem? Bene facitis,
quod abominamini: Dii prohibebunt haec: sed numquam
propter me de coelo descendent. Vobis dent mentem,
oportet, ut prohibeatis: sicut mihi dederunt armato to-
gatoque, ut vos a barbaris hostibus, a superbis defende-

§. 9. *Si plus in me audeant inimici*] *si plus audeant in me* Portug. Sed utrumque exstat in Leid. 2. qui exhibet *si plus in me audeant in me.*

Bene facitis, quod abominamini] Donatus ad Terent. Eun. 1, 2, 106. *In consuetudinem venit* Bene facis, *et* Bene fecisti, *non judicantis esse, sed gratias agentis.* KLOCK. *abominabimini* Leid. 2. et Lovel. 1. *abomini* Leid. 1. *ominamini* Lovel. 2. Paullo ante *Melii*, pro *Maelii*, Lov. 4. et Gaertn. V. supra ad c. 17. hujus lib. §. 2.

Dii prohibebunt haec: sed numquam propter me] *Dii prohibebunt hoc* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *Dii prohibebunt hee* Gaertn. *Dii haec prohibebunt* Fragm. Hav. *Dii hoc prohibebunt* Lovel. 4. *Tò haec* deest in Voss. 2. et Lovel. 3. sequens vox *sed* in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *praeter me* Klock. V. ad 4, 61, 10.

Armato togatoque, ut vos a barbaris hostibus, a superbis defenderem civibus] *armato togato*, sine copula, Haverk. Tum *ab barbaris hostibus* Portug. a m. 1. et Haverk. Deinde *ac superbis defenderem civibus* Voss. 1. ac Leid. 2. Male. V. infra ad 38, 18, 12.

§. 10. *Ut semper vobis auxilium adversus inimicos satis sit*] *auxilium adversus inimicos sit* Lovel. 3, *auxilium adversus inimicos satis*, omissa voce *sit*, Lovel. 5. *auxilii adversus inimicos satis sit* Portug. a m. 2. *auxilio adversus inimicos opus sit* Klock. Reliqui constanter vulgatum servant, quo etiam verius puto. Manlius exprobrat plebi, auxilium adversus inimicos suos illi semper satis esse, sufficere, et de hoc tantum cum Patribus contendere, quo usque eorum imperium patereretur: eo contentam esse, ut aliorum auxilio ab injuriis patricio rum defendantur. *auxilium satis est*, ut *senatusconsultum satis e* supra 4, 30, 15. *Controversia infuit, utrum populi jussu indicetur bellum, an satis esset senatus consultum.* ubi plura vide.

Nec ullum, nisi quatenus imperari vobis sinatis, certamen adversus Patres noveritis] Hoc loco MSS. o. *noritis*, quod sequimur J. FR. GRON. *noveritis* demum obcurrit in Dan. Heinsii Elzeviriana. Omnes priores excusi praeferunt *noritis*, neque aliter praeferunt omnes scripti mei, nisi quod *moritis* sit in Leid. 1. Et etiam Ant. Perisonius in margine Livii *moveritis* scribendum conjecit. Voces *novi* et *movi* saepissime in Mstis commutari, supra dictum est ad 5, 6, 8. Utque locutio proba est. *noritis certamina*, ut supra apud Liv. di loco. *Nec finem ullum alium bellum victoriam, noverit.* Sil Ital. 14, 141.

em civibus. Tam parvus animus tanti populi est, ut 10
emper vobis auxilium adversus inimicos satis sit? nec
illum, nisi quatenus imperari vobis sinatis, certamen
adversus Patres noritis? Nec hoc natura insitum vobis
st, sed usu possidemini. Cur enim adversus externos 11
antum animorum geritis, ut imperare illis aequum cen-
eatis? quia consuestis cum eis pro imperio certare,

Solaque, quod superest, secum certamina norunt,
Quis dextra antistet, spoliisque excellat opimis.

Ubi ex mente Inl. N. Heinsii *certamina norunt* contra Mstos omnes in contextum recepi, et *norere certamina* pluribus exemplis ex ipso Silio adstruere conatus sum; quum tamen, vulgatum non mutandum esse, nunc agnoscam. Idem Silius 1, 227.

Impatiens aevi spernit novisse senectam.

lib. 13, 257.

Hinc sopor inpavidus, qualem victoria novit.

Ita etiam eo loco olim edebatur, verum ibi, volente Heinsio, ex optimo cod. Coloniensi *novit* substitui. Apud Livium itaque unius codicis, licet melioris notae, fide a vulgato discedere non audeo. Utrum tamen placeat, (* placet *noritis*, nam *noritis* alibi apud Livium non obcurrit. v. ad 37, 23, 6.) neque cum Dan. Heinsio *noveritis*, neque cum Perizonio patre *moveritis* legendum puto. Saepissime enim Livius in hoc aliisque similibus verbis tempora perfecta et inde formata reliqua per contractionem proferre amavit, quod passim mutarunt indocti librarii, ac viri docti ex Mstis iterum vindicarunt. Hujus generis sunt *cognosse*, v. ad 22, 3, 2. *cognorit*, v. ad 27, 17, 14. *scisse* et *conscisse*, v. ad 45, 5, 12. *descisset*, v. ad 24, 45, 2. *sisse*, v. ad 3, 18, 6. *desisse*, v. ad 9, 4, 36. *quiesse*, v. ad 37, 11, 5. *adsuerat*, v. ad 4, 45, 4. *decresset*, v. ad 2, 27, 8. *nequissent*, v. ad 5, 10, 10. *conquisieruni*, v. ad 27, 11, 15. *isse*, *exisse*, *adisse*, *inisse*, *perisse*, *transisse*, v. ad 27, 19, 10. *emostis*, v. ad 37, 53, 25. *admosse*, v. ad 38, 45, 3. *obtrisset*, v. ad 3, 56, 8. *communisse*, v. ad 8, 15, 4. In his itaque adtendendum ad genium ac morem cujusque scriptoris; ita tamen, ut etiam fide dignis codicibus locus relinquatur, ubi ex eorum testimonio constat, interdum etiam aliud placuisse. Ceterum *nec nullum* est in Klock. Tum *nisi sed quatenus* in Gaertn. unde in mentem venire posset, Livium scripsisse *nisi si quatenus*, de quo infra v. hoc lib. ad c. 26, 5. Et ita praefert Lovel. 3. Verum reliqui codices vulgatum tuentur praeter Leid. 2. in quo deficit *τὸ nisi*. Insuper *quatinus* Leid. 1. Sed v. supra ad 2, 56, 9. Denique *imperari nobis* Voss. 1. Verum ita saepe librarii deerrare in scriptis soliti sunt. V. infra ad 34, 2, 2. *imperari non vobis* Lovel. 5. a m. 2.

Nec hoc natura insitum vobis est] *vobis insitum est* Voss. 2. Haverk. et edd. Aldina priores. *insitum est vobis* Fragm. Hav.

§. 11. *Ut imperare illis aequum*

adversus hos tentare magis, quam tueri, libertatem.
12 *Tamen, qualescumque duces habuistis, qualescumque ipsi fuistis, omnia adhuc, quantacumque petistis, obtinuistis seu vi, seu fortuna vestra. tempus est, etiam majora co-*
13 *nari. Experimini modo et vestram felicitatem, et me (ut spero) feliciter expertum: minore negotio, qui imperet Patribus, inponetis, quam, qui resisterent impe-*

consentis] *imperari illi* male Leid. 1. Tum *consentis aequum* Gaertn.

Quia consuestis cum eis pro imperio certare] *qua consuestis* Voss. 2. V. ad 40, 29, 8. *quod consuestis* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 38, 36, 4. *quia consuluistis* Gaertn. cujus librarius dare voluisse videtur *quia consuevistis*, ut exstat in editt. vett. Pro eo autem *consuestis* primus Aldus admisit, quod tuentur reliqui scripti. V. ad 4, 45, 4. Similes autem contractiones Livio frequentissimas esse, modo ad §. praec. dictum est.

Adversus hos tentare magis, quam tueri, libertatem] *adversos hos tentare* Voss. 2. *adversus hoc tentare* Lovel. 3. *adversus hos tentari* Haverk. *adversus hostem stare* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *adversus hostem temptare* Leid. 1. *temptare*, pro *tentare*, passim in codicibus scriptum reperitur, sed recte id a viris doctis rejectum, et inter priorum temporum corruptam orthographiam relatum est. V. Pierium ad Virgil. 8. Aen. 143. Voss. in Etym. ling. Lat. v. *Teneo*, et Dausquej. in Orthogr. part. 2. v. *Tempto*. Ejus autem vocis prima syllaba perperam in fine praecedentis repetita, atque ita pro *hos* datum est *hostem*. V. infra ad 9, 11, 9.

§. 12. *Tamen qualescumque duces habuistis, qualescumque ipsi fuistis*] *Tū*, pro *Tū*, sive *Tamen*, praefert Gaertn. V. infra ad 22, 17, 5. Voces *qualescumque duces habuistis* desunt in Harlej. 1. et Haverk. *qualescumque ipsi fuistis, duces habuistis qualescumque* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 3. *dies*, pro *duces*, est in Leid. 2.

Tempus est, etiam majora conari] Vet. lib. *unde tempus est, etiam majora conari*. SIG. Ignorant τὸ *unde* meliores libri calamo picti, vetusque editio, ejusque filia Camp. Quare delendum censui: eo magis, quod in recentissimo tantummodo pareat secundo. GEBH. Locum leviter corruptum Sigonii cura longe corruptiorem reddidit, adjecto τῷ *unde*: quod et sensum magis impedit, nec in aliis scriptis alicujus pretii aut vetustis edd. reperitur. Illo ergo ejecto et resecta copula, quae ex proximo verbo substantivo redundabat, scribe *Tempus est jam majora conari*. 21, [43, 9.] *Tempus est jam, opulentis vos et ditia stipendia facere*. 25, [32, 3.] *Tempus esse id jam agi, ut bellum in Hispania finiretur*. J. FR. GRON. Lectio, quam Gronovius probavit, et simul in contextum recepit, *tempus est jam majora* in nullo apud me, neque apud Hearnium cod. adparet. Nam ut Sigonius in Vet. lib. reperi *unde tempus est, etiam majora* praeferunt meorum Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Oxon. L.

antibus, inposuistis. Solo aequandae sunt dictaturae 14
onsulatusque, ut caput adtollere Romana plebes possit.
Proinde adeste, probibete jus de pecuniis dici. ego me pa-
ronum profiteor plebis, quod mihi cura mea et fides no-
men induit. Vos si quo insigni magis imperii bonorisve 15
nomine vestrum adpellabitis ducem, eo utemini potentiore
ad obtinenda ea, quae vultis. Inde de regno agendi 16

B. et N. [Veith.] *tempus est majora* Voss. 2. *tempus est, etiam majora*, ut olim edebatur, Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Oxon. L. 1. et C. Neque video, cur omnibus scriptis invitis haec lectio repudianda sit. Eam igitur revocavi. Non opus enim, ut post *tempus est* semper addatur particula *jam*. Infra 30, 4, 5. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum naviter geri.*

§. 13. *Experimini modo et vestram felicitatem, et me*] *Experiamini* Haverk. Praeterea primum *et* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad Liv. 2, 44, 3. Ceterum in multis antiquis edd. ita interpungitur: *Experimini modo et vestram felicitatem; et me, ut spero, feliciter expertum minore negotio qui imperet Patribus, inponetis*, etc. quasi jungenda forent *me feliciter expertum inponetis*. Quod a prioribus mutatum Sigonius, et postea Hearne revocarunt. Sed commodior est distinctio, ac verior etiam, quam secutus sum, et reliqui recentiores receperunt.

Quam qui resisterent imperantibus] *queq; qui resisterent* Gaertn. *quam qui resisteret* Harlej. 2. Deinde *resisterent imperatoribus* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed, vulgatum probum esse, nemo non videt.

§. 14. *Solo aequandae sunt dictaturae consulatusque, ut caput adtollere Romana plebes possit*] *Solo aequando dictatura consulatusque* Leid. 2. *Solo aequandae dictatura consulatusque* Voss. 1. *S. solo aequandae sunt dictatura consulatusque* Lovel. 1. cujus librarius prima illa litera indicare voluisse videtur *scilicet*. Sed nullus aliorum codicum consentit. Tum *Romana urbs* Leid. 2. et Lovel. 1. *Romana plebs* Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et editiones antiquae usque ad Aldum, qui *plebes* primus substituit. Et ita reliqui codd. V. supra ad 1, 20, 6. Mox *adest, prohibet ejus de pecuniis dici*, pro *adeste, prohibete jus*, Fragm. Hav.

Ego me patronum profiteor plebis] *confiteor* Lovel. 5. et Klock. quos non audiendos censeo. Male etiam vox *plebis* exsulat a Lovel. 4. [Veith.] In verbis sequentibus *mea cura* alio ordine Haverk.

§. 15. *Insigni magis imperii honorisve nomine vestrum adpellabitis ducem*] *honorisve nomine vestro* librarii errore Gaertn. V. hoc libro ad c. 5, 8. Sed *vestrum* deest in Harlej. 2. et Portug. Ad haec *adpellatis* Leid. 2. et Lovel. 1.

Eo utemini potentiore ad obtinenda ea, quae vultis] *me utemini* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Deinde *potentiore obtinenda ea* Lovel. 5. a m. 1. et Fragm. Hav. *potentiorem ad opinionem dea* Leid. 1. *potentiore ad opinionem de ea* Harlej. 1.

ortum initium dicitur: sed nec cum quibus, ne
quem ad finem consilia pervenerint, sat planum
traditur.

1 XIX. At in parte altera senatus de secessione
in domum privatam, plebis, forte etiam in arce

§. 16. *Nec, quem ad finem consilia pervenerint, sat planum traditur*] Est in antiquis *satis planum*. RHEN. *satis planum* praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Portug. Haverk. Excerpta Pith. et vetustae editt. usque ad Aldum, qui *sat* recepit. Et cum eo faciunt reliqui scripti. Deinde *quam ad finem* Leid. 2. invitis omnibus aliis.

§. 1. *At in parte altera senatus de secessione, in domum privatam, plebis*] *Ac in parte altera* Haverk. V. ad 3, 61, 4. *Ad in parte altera* Leid. 1. V. ad 3, 17, 3. et infra hoc lib. ad c. 24, 8. *At in partem alteram* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Tum *senatus decessione* Leid. 1. *senatus de desecessione* Fragm. Hav. *senatus de secessione in domum privata* Harlej. 1. *senatus de secessione in domum privati* Leid. 2. *senatus descensionem in domum privatam* Lovel. 4.

Forte etiam in arce positam] Quid illud *forte* sibi velit, non plane video, quando non fuit dubium, M. Manlii domum fuisse vel in Capitolio, vel in arce. Sed videtur de his duobus dubitasse Livius; nisi quis *forte* exponat pro casu, aut Livium Monetae aedem ignorasse, quod neutiquam credo, putet. Caeterum, ut Capitolium ab arce discretum, ex Livio non facile constat, sed ex Dionysio [l. 10. p. 640.] ubi de App. Herdonio. GLAR. In his Glareanum haerere potuisse, mirum est; quum nihil notius sit, quam *forte* pro casu poni; et multi, licet non bene, dubitent an pro particula dubitandi reponatur. Quemadmodum Capitolium et arx differant, v. Ryquium de Capitol. c. 5. Alex. Donat. 2. de Urb. Roma 1. et Famian. Nardin. 5. Romae veter. 14.

Et imminenti mole libertati agitat] Leg. *et imminentem publicae libertati*. T. FABER. Non sequor conjecturam Fabri. Arx ipsa erat moles imminens libertati, at quondam summa Velia, in qua aedificabat Publicola. Unde post Manlii supplicium latum ad populum est, nè quis patricius in arce aut Capitolio habitaret c. 20. Si quid mutandum sit, quod non puto, pro *et* tolerabilius legatur *ut*, id est tamquam. DUK. Codices nihil mutant, nisi quod pereperam *libertatis* dederint Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] omnesque excusi usque ad Frobenium, qui anno 1531. substituit primus *libertati*. Doujatius vulgatum tuetur, *molem imminentem libertati* interpretatur gravem ac timendam vim, quae libertati ex illo seditioso coetu impendebat. *Molis* autem vocabulum, pro molimine aut instrumento periculoso in aliquem destinato, Ciceronem posuisse existimat, sensu ab hac Livii sententia non abhorrente, rat. 2. in Rull. [33.] *Hi eamdem Capuam sedem novae reipublicae constituunt, molem contra veterem rempublicam comparant.* Verum Ciceronem ibi eam vocem lon

ositam, et inminenti mole libertati, agitat. Magna 2
ars vociferantur, *Servilio Ahala opus esse, qui non vincula duci jubendo irritet publicum hostem, sed unius ctura civis finiat intestinum bellum.* Decurritur ad 3
niorem verbis sententiam, vim tamen eamdem ha-

io sensu usurpasse, quilibet per videt. Adde, quae Turnebus leum locum notavit. Doujatius onjunxit *de secessione in domum rivatam, et inminenti mole libertatis.* Sed vide, an non potius junendum sit *in arce et inminenti mole libertati.* ut ita arcem Urbis Romae vocet molem libertati populi aminentem. Ceterum *agit*, pro *gitat*, malé Hearnii Oxon. B.

§. 2. *Magna pars vociferantur*] ita praeferunt omnes editi; itaque Livium loqui solitum fuisse, supra vidimus ad 5, 38, 5. Nullus tamen codicum suffragatur, nisi forte Florent. ex quo nihil notatum invenio in excerptis. Eodem etiam ducunt vestigia Lovel. 4. in quo, terminationis passivae nota omissa, *vociferant* legitur. De hoc errore infra v. ad 10, 10, 1. *Magna pars vociferatur* praeferunt Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 5. Harlej. uterque, Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses. *Magna pars vociferat* Voss. 2. et Lovel. 3. Quum tamen et illi, qui primi Livium typis describi curarunt, *vociferantur* in codicibus suis, ex quibus ipsum ediderunt, invenerint, et verisimilius sit, indoctos librarios collectivo singulari additum verbum plurale in singulare, quam contra, mutasse, vulgatum servandum existimavi. Adde, genus loquendi adprime Livianum esse, ut docebunt, quae infra notabo ad 35, 26, 9.

Servilio Ahala opus esse] *Servio*, pro *Servilio*, est in Harlej. 2. et Portug. sollemni scribarum aberratione. V. ad Epit. Liv. 72. Similiter *Quinctius* et *Quinctilius* commutantur. V. ad 8, 18, 13. Tum *Hala* iidem duo codd. cum Lovel. 3. 4. Haverk. et vetustioribus excusis. V. ad Epit. Liv. 4. *Servilio opus esse Ahala*, mutato vocabulorum ordine, Leid. 2. et Lovel. 1.

Non in vincula duci jubendo irritet publicum hostem] *non invidia duci jubendo* Gaertn. quod librarii peccatum est. Scriptum fuerat *in vicla*, unde minima mutatione nasci potuit *invidia*. Saepissime enim *c* et *l* in *d* coaluerunt. V. infra ad 10, 24, 2. *non in vincla* Florent. Lovel. 1. 3. Voss. 2. et Leid. uterque. V. ad c. 16, 2. Praeterea *duci jubendi* Haverk. Deinde *uritet publicum hostem* Lovel. 3. *incitet publicum hostem* Lovel. 2. et 4. V. ad 8, 32, 16. Mox *jacture*, pro *jactura*, Gaertn.

§. 3. *Vim tamen eamdem habentem*] *tādē*, sive *tandem*, Haverk. quae diversitas saepe in Mstis invenitur. V. ad 22, 2, 11. In verbis praecedentibus *leviorem urbis sententiam* Gaertn. pro *leniorem verbis*. Priscae etiam editiones *leviorum verbis sententiam*, pro quo Aldus *leniorem* substituit. Et recte. *Lenis sententia* obponitur *asperae*. Liv. 3, 40, 7. *Alia sententia, asperior in speciem, vim minorem aliquanto habuit.* Hinc *lenire ex asperitate* supra dixit 2, 61, 5. *Sed ne ut ex consueta quidem asperitate orationis aliquid le-*

bentem, *Ut videant magistratus, ne quid ex pernici-*
4 *sis consiliis M. Manlii respublica detrimenti capiat.* Tum
tribuni consulari potestate, tribunique plebi (nam
et, quia eumdem et suae potestatis, quem libertatis

niret atque submitteret. Saepissime autem commutantur *lenis* et *levis.* V. ad Liv. 36, 31, 8. Praeterea *leniorem urbis sententiam* etiam Lovel. 2. 5. et Klock. *verbis* et *urbis* inter se confundi, paullo ante vidimus ad c. 17, 7. Similiter *verbi* et *urbi.* V. infra ad 8, 12, 8.

Ex perniciosis consiliis M. Manlii] *ex perniciosis M. Manlii consiliis* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 5.

§. 4. *Tum tribuni consulari potestate, tribunique plebei*] Vet. lib. *tribuni militum consulari potestate.* SIG. Ita et ex meis Gaertn. Port. et Haverk. atque Hearnii Oxon. B. Integerrimi tamen vocem additam, quam Sigonius etiam in contextum recepit, non agnoscunt. Et recte. Supra hoc lib. c. 11, 1. *Insequenti anno A. Manlio, P. Cornelio, T. et L. Quinctiis Capitolinis, L. Papirio Cursore iterum, C. Servilio iterum tribunis consulari potestate.* ubi vide. Et ita *tribuni consulares*, quod titulo, quo hic utitur, convenit, supra vocantur 6, 1, 1. *Quae Romani sub regibus primum, consulibus deinde ac dictatoribus, decemvirisque ac tribunis consularibus gessere.* Praeterea *Cum tribuni* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *Tunc tribuni* edd. principes, cujus loco Aldus *Tum* dedit, quod servant reliqui scripti. V. ad 2, 12, 15. Deinde *tribunique plebis* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. omnesque excusi usque ad Cel. Jac. Gronovium, qui edidit *tribunique plebi.* Et ita est in optimis Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 2, 42, 6. Pro eo tamen nuper editio Amstelaedamensis reposuit *tribunique plebei*, incertum qua auctoritate; qui enim illi praefuit, nullo codice scripto usus est. Ita tamen in uno Fragm. Hav. invenio.

Nam et, quia eumdem et suae potestatis, quem libertatis omnium, finem cernebant, Patrum auctoritati se dediderant] Quidam ante *nam* et post verbum *dediderant* parentheseos signa apposuerunt: alii ante *quia* et post verbum *cernebant*: alii utroque loco, alii nusquam. Sensus haud est obscurus, duram tamen habens compositionem, utcumque distinguas. GLAR. Vocula *nam* deest in Lovel. 2. sed *namque eandem et suae potestatis, quam libertatis omnium, finem cernebant* est in Harlej. 2. Portug. et Haverk. nisi quod in postremo sit *eundem*, licet tamen *quam* servet. Alibi saepe *finis* genere sequiori, tum apud Livium, tum apud alios scriptores, usurpari, supra vidimus ad 4, 2, 4. *namque*, pro *nam et quia*, etiam praefert Lovel. 5. Videntur autem insuper librarii dare voluisse, *nam, quia eamdem*, vel *eumdem*, quomodo est in Lovel. 4. aliter enim oratio non cohaeret. Sed saepius voculae *q*; sive *que*, et *q*², sive *quia*, in manuscriptis libris permutantur. V. supra ad 5, 29, 3. Verum meliores codd. nihil variant. Variis conjecturis tamen Cl. Ant Perizonius hunc locum tentavit Vel enim τὸ *et* priori tantum loco vel utroque delendum censet; ve ita scribendum opinatur: *nam quia eumdem et suae potestatis e libertatis omnium finem cernebant*

nnium, finem cernebant, Patrum auctoritati se dederant) hi tum omnes, quid opus facto sit, consultant. Quum praeter vim et caedem nihil cuiquam 5 occurreret, eam autem ingentis dimicationis fore

l denique, post voces *nam et* ftinguens, hunc verborum senm et ordinem esse existimat: *m et* tribuni plebis *dediderant auctoritati Patrum, quia cernent, eumdem finem et suae potetatis* fore, *quem libertatis omnium.* uae ultima sententia reliquis raeferenda, atque ita nihil muandum est. Aliam adhuc lectioem obfert Voss. 2. *namque et, uia eumdem et suae potestatis lirtatisque omnium finem cernebant.* quem si recipimus, evanescit duitia, quam in compositione deprehendisse sibi Glareanus videbatur. Nihil aliud enim in ea ipsi displicuisse existimo, quam quod in eadem periodo τὸ *et* bis pro etiam poneretur. Deinde *auctoritati se dederant* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. *auctoritatis ediderant* Leid. 1. et Lovel. 2. ac 4. *auctoritates ediderant* Harlej. 1. *auctoritate se dediderant* edd. vett. nonnullae, pro quo jam Tarvisini receperunt *auctoritati:* quod etiam supererat in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Hi tum omnes, quid facto opus sit, consultant] Cl. Ant. Perizonius ad marginem cod. sui adscripsit, voces *hi tum* abesse posse. Fateor equidem, sine dispendio sensus eas deleri posse; sed insuper addo, qui invitis codicibus deleverit, non intellexisse, aut certe non adtendisse ad Livii aliorumque scriptorum morem, qui hoc similiaque pronomina, tamquam repetitiones nominum, quae praecesserant, ad memoriam lectorum juvandam interponere consueverunt, quum post inceptam orationem multa inter nomen et verbum media interposuissent, ut ita manifestum fieret, quemadmodum ultima primis cohaererent. Infra 25, 27. *Qui Hippocratis milites fuerant, in haud magna oppida, ceterum et situ et munimentis tuta (tria millia alterum ab Syracusis, alterum quindecim abest) eo et commeatus e civitatibus suis comportabant, et auxilia arcessebant.* ad quem locum plura dicentur. Eidem rei aliquando inservire particulas *itaque, igitur,* similesque, supra monuit Gronovius ad Liv. 2, 12, 2. Ceterum *hii tam̄ omnes* habent Lovel. 1. et Fragm. Hav. *hi tamen omnes* Lovel. 4. *hii tn̄ omnes* Gaertn. *tam̄* aut *tn̄*, id est *tamen*, et *tū*, sive *tum*, saepius in Mstis confundi, infra videbimus ad 22, 17, 5. *tum* hoc loco servandum. Est enim repetitio ejusdem vocis, quae in initio periodi praecessit. Deinde *facto quid opus sit* Lovel. 5. *quod opus facto sit* Haverk. V. infra ad 38, 10, 1.

§. 5. *Eam autem ingentis dimicationis fore adpareret*] *ingentis dimicatoris* Gaertn. *dimicationis ingentis* Haverk. Paullo ante τὸ *vim* deerat in Gaertn. spatio tamen vacuo omissae voci scribendae relicto.

M. Menenius et Q. Publius tribuni plebis] Legendum *Q. Publilius*, non *Q. Publius*. Nemo enim duo habuit praenomina. GLAR. Lege *M. Maenius et Q. Publilius. Maenius*, quia *Menenii* patricii, et saepe in hoc nomine erratum est. *Publilius*, ne duo praenomina coëant. Quod in hac gente fit

adpareret; tum M. Maenius et Q. Publilius tribuni
6 plebis, *Quid Patrum et plebis certamen facimus, quod civitatis esse adversus unum pestiferum civem debet? Quid cum*

ubique, ut ante etiam monui. SIG. *M. Menenius* servant Florent. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Et sane quum Agr. Menenius, qui plebem in Sacrum montem secedentem in urbem reduxit, *ex plebe oriundus* fuisse dicatur supra 2, 32, 8, necesse non est, ut, nisi alia ejus rei caussa sit, hoc nomen mutetur. Quo tempore enim vel ipse ille Menenius, vel aliquis majorum ejus inter patricios adlegebatur, reliqui ejus gentis inter plebejos substitisse potuerunt, ex quorum posteris nunc aliquis tribunatum plebis gereret. Non quidem reliqui codd. quibus usus sum, in eam lectionem consentiunt, sed nec in illam, quam ei substituit Sigonius. Scriptura autem, quae in illis superest, aeque suspicionem praebere potest, illam ex *Menenius*, quam ex *Maenius*, corruptam esse. Nam *Mennius* est in Leid. 1. ex quo, inserta litera *e* fit *Menenius*, erasa altera *n* *Menius* vel *Maenius*. Sed *Meneius* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ubi linea suprascripta, hoc modo *Menēius*, omitti potuit. Quum tamen ex hac gente alius tribunus, aut alterius nominis magistratus plebejus non obcurrat, et voces *Maenius* ac *Menenius* saepe in Mstis confundi soleant, ut infra videbimus ad 8, 13, 1. scripturam, quae ante Sigonium exstitit, revocare non sustinui. Praeterea *et Q. Publius* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *et Q. Pliblius* Portug. *c. t. q*; *Publius* Voss. 1. Leid 2. et Lovel. 1. *et Quintius Publius* Haverk. Verum hic recte viri docti *et Q. Publilius* restituerunt, quod et in Voss. 2. et Harlej. utroque superfuit, si codicum eorum excerptis, quae penes me sunt, fidere possim. Saepius haec nomina in scriptis confunduntur. V. supra ad 2, 55, 4. et infra ad 8, 12, 4.

§. 6. *Quid cum plebe adgredimur eum*] Videtur legendum *Quin cum plebe*. SIG. Male conjicit Sigonius *Quin*, idque recepit in contextum. Nam quaerunt, cur aggredimur Manlium, et una etiam plebem ab ipso pendulam? GRUT. Male Sigonius legendum ariolatur *Quin*. Nam eo modo contrarius sensus auctoris menti infertur. GEBH. Facilis et aperta est sententia, cum per se, tum ex his, quae mox dicunt tribuni: *Simul multitudo illa non secum certari viderint, et ex advocatis judices erunt*. *Quin* non habet idoneum sensum. DUK. Praeter solum Florent. *Qui cum plebe* obferentem, vulgata servant omnes codices, idque etiam Sigonii conjectura praeferendum docuit Gronovius in prima editione notarum Livianarum. Godelevaeum etiam e nomine Sigonium reprehendisse auctor est Doujatius. In cujus fa ragine quum nihil horum invenim, perperam Godelevaei, loc Gruteri, ab eo mentionem fa ctam esse existimo. Paullo ant *quod civitatis est*, pro *esse*, mal est in Portug. Deinde *civem pestiferum* alio ordine Gaertn.

Quem per ipsam plebem tuti aggredi est, ut suis ipse onerat viribus ruat] *tutius aggrediemur* Leid. 1. a m. 1. quod recte in *a*

um plebe adgredimur eum, quem per ipsam plebem tu-
us adgredi est, ut suis ipse oneratus viribus ruat? Diem 7
icere ei nobis in animo est. nihil minus populare quam
egnum est. Simul multitudo illa non secum certari vi-

redi est deinceps mutatum est. a infra 42, 41, 2. *Quae verbo obecta verbo negare sit.* 44, 39, 7. *uanto enim facilius abire fuit, uam procul abessemus.* V. Vechieri Hellenol. 1. part. 2, 31. et nlustr. N. Heinsium ad Nason. . Art. Amat. 28. Deinde *ut ipse uis oneratus viribus* Lovel. 2. *Τὸ ψε* abest ab Exc. Pithoei apud Hearnium, abest etiam apud me a Leid. 2. et Lov. 1. quorum prior nsuper male ostentat *ut suis oneratis viribus ruat.* Nihil mutandum. 30, 44, 8. *Ut praevalida corpora ab externis caussis tuta videntur, sed suis ipsa viribus onerantur.*

§. 7. *Diem dicere ei, nobis in animo est*] *Diem dicere, vel nobis* Leid. ambo, Lovel. 1. 2. Harlej. ambo, Portug. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. C. atque Excerpta Pith. unde non abeunt Voss. 1. et Lovel. 4. ac 5. nisi quod *vobis*, pro *nobis*, obserant. utramque lectionem jungens *Diem dicere ei, vel nobis* habet Haverk. *Diem dicere, et vobis* Gaertn. *Diem dicere et nobis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Diem dicere velle, nobis* Voss. 2. et Lovel. 3. In verbis sequentibus *nihil minus quam populare, quam regnum est* perperam praefert Lovel. 1.

Simul multitudo illa non secum certari viderint] *Si multitudo illa* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. et C. Verum vel librarii iterum non adsecuti sunt significationem *τοῦ simul* pro simulac, de quo v. supra hoc lib. ad c. 1, 6. vel prima syllaba vocis sequentis ultimam *τοῦ simul* absorpsit, quomodo *eques terror*, pro *equester*, infra in optimis Mstis erat 27, 42, 2. Deinde *nec secum certare* Fragm. Hav. Tandem *viderit* Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. B. et C. At recte reliqui *viderint* tuentur, nisi quod *videri* sit in Haverk. *multitudo* cum verbo plurali saepius apud Livium jungi solet. Supra 3, 21, 1. *Multitudo clamore ingenti nunc consulum nunc Patrum fidem implorant.* c. 50, 10. *Haec Virginio vociferanti succlamabant multitudo.* ita duo ibi praeferunt codd. pro *succlamabat.* 7, 30, 22. *Stare omnem multitudinem ad portas, viam hinc ferentem prospectantes, certum habeo.* (* v. ad 21, 53, 10.) 22, 10, 8. *Supplicatumque iere cum conjugibus ac liberis non urbana multitudo tantum, sed agrestis etiam.* ubi etiam librarii, quibus genus loquendi displicebat, varie turbarunt. 24, 3, 15. *Locros omnis multitudo abeunt.* (* c. 25, 8. 29, 6, 17.) 31, 42, 5. *Jam enim et quae per agros multitudo sparsa fuerat, receperant se in castra.* Ita et eo loco plerique scripti et vetustae editt. 32, 12, 9. *Cetera omnis multitudo frequenti agmine petunt Thessaliam.* 35, 27, 3. *Multitudo alia casas ex arundinibus textas fronde texissent.* (* c. 33, 1.) 39, 50, 5. *Postero die multitudo quidem integra parcendum, ac per eum remedia quaerenda esse praesentium malorum censebant.* Ita eo loco ex scriptis et editt. vetustis restitui. Ita et Sallust. in Catil. 43. *Cetera multitudo conjurationis suum quisque negotium exsequerentur.* Similiter etiam D. Lucas in Evang. 8, 37. *Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν.* Eodem mo-

derint, et ex advocatis judices facti erunt, et accusatores de plebe, patricium reum intuebuntur, et regni crimen in medio; nulli magis, quam libertati, favebunt, suae.

1 XX. Adprobantibus cunctis, diem Manlio dicunt. quod ubi est factum, primo commota plebs est, utique postquam sordidatum reum viderunt;
2 nec cum eo non modo Patrum quemquam, sed ne cognatos quidem aut adfines, postremo ne fratres quidem A. et T. Manlios: quod ad eum diem numquam usu venisset, ut in tanto discrimine non et

do construitur et vox *turba* supra hoc lib. c. 17, 6. *Jam ne nocte quidem turba ex eo loco dilabebatur, refracturosque carceremque minabantur.* Alia v. ad 35, 29, 9. Mox *ex avocatis*, pro *ex advocatis*, perperam Fragm. Hav.

Patricium reum intuebuntur, et regni crimen in medio] Non scio, cur ante haec verba potissimum omittatur copula, quae hic non minus emphasios habere poterat, quam ante cetera. Maxime, quod, qui non bene attendat, omnia contra mentem Livii ita conjungere possit, *et accusatores de plebe intuebuntur patricium reum.* Nam quod ita quater repetitur *et*, id non insolens est. DUK. *intuebimur* Gaertn. Deinde *in medium* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 1. *Primo commota plebs est*] *plebis est* se in Palat. pr. invenisse, atque eam ob caussam *plebes est* legere, monet Gebhardus supra ad 2, 24, 2. Nostri nihil mutant. Paullo ante *factum est* alio ordine verborum Lovel. 2. 4. Harlej. 1. Portug. et Haverk.

Utique postquam sordidatum reum viderunt] *sordidatum viderunt reum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 2. *Nec cum eo non modo Patrum quemquam*] *necumenoq; modo* Leid. 1. Vocula *non* deficit etiam in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *motum*, pro *modo*, est in Haverk. Deinde *τὸ Patrum* omittit Voss. 2.

Sed ne cognatos quidem aut adfines, postremo ne fratres quidem] *sed non cognatos quidem* Leid. 1 et Lovel. 1. *sed nec cognatos quidem* Harlej. 2. Portug. et Haverk V. supra ad 1, 10, 3. Tum *postremo* Voss. 2. et Lovel. 3. *postremum* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Mox *et T. Manlicos* Leid. 1. et Harlej.

Quod ad eum diem numquam usu venisset] Vox *diem* exsulat ab Harlej. 1. *numquam* ab Fragm. Hav. m. 1. et Lovel. 3. *venissent* leg. Florent. a m. 2.

Ut in tanto discrimine non et proximi vestem mutarent] *intento discrimine* Gaertn. Deinde *non esti proximi* Lovel. 4. 5. Port. Gaert et Haverk. [Veith.] V. infra 22, 47, 9.

§. 3. *C. Claudium inimicum Cl diamque omnem gentem sordidat fuisse*] *cum Claudium* Voss. 1. *Claudium* Fragm. Hav. Male. *Claudius* enim supra vocatur 58, 1. et apud alios. Deinde *C*

roximi veſtem mutarent. Ap. Claudio in vincula 3
lucto, C. Claudium inimicum Claudiamque omnem
entem sordidatam fuiſſe. consensu opprimi popu-
arem virum, quod primus a Patribus ad plebem de-
eciſſet. Quum dies venit, quae, praeter coetus 4
nultitudinis seditiosasque voces, et largitionem et
allax indicium, pertinentia proprie ad regni crimen
ab accusatoribus objecta sint reo, apud neminem
auctorem invenio. nec dubito haud parva fuiſſe, 5
quum damnandi mora plebi non in cauſſa, sed in

dinamque omnem gentem eſt in Lovel. 2. *omnemque Claudiam gentem* in Lovel. 4. Sed vocem *omnem* expungit Haverk. *sordidam* autem legit Portug. In verbis praecedentibus *M. Manlio*, pro *Ap. Claudio*, praeferunt Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. Tum *in vincla ducto* Portug. V. supra hoc lib. ad c. 16, 2.

Obprimi popularem virum, quod primus a Patribus ad plebem defecisset] *consularem virum* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] Et quidem Manlium, qui olim Capitolium servavit, et nunc adfectati regni accusatur, antea consulatum geſſiſſe, Livius supra dixit 5, 47, 4. *Namque clangore eorum, alarumque crepitu excitus M. Manlius, qui triennio ante consul fuerat.* Verior tamen eſt vulgata lectio. Hoc enim Manlio invidiam concitaſſe, plebs praetexebat, quod popularis factus ad plebem a Patribus desciviſſet. Supra 6, 11, 7. *Primum omnium ex Patribus popularis factus, cum plebis magiſtratibus consilia communicare.* Praeterea *quod primus a Patribus* Leid. 1. V. supra ad 6, 11, 7. Voces *ad plebem* praetermiserunt scribae Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Praeter coetus multitudinis, seditiosasque voces, et largitionem, et fallax indicium*] Omnia haec verba, quae in reliquis Mſtis supersunt, non comparent in Harlej. 1. *multitudini* eſt in Haverk. Sed literam sibilantem finalem intercepit prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. Tum *et largitiones* Leid. 2. reliquis adversantibus. Denique *fallax indicium* Lovel. 4. 5. Gaertn. Portug. et Haverk. V. infra ad 7, 39, 5. Paullo ante *Tum dies venit*, pro *Cum*, Lovel. 5. a m. 1. et Gaertn. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem.

Pertinentia proprie ad crimen regni ab accusatoribus objecta sunt reo] Scribe *objecta sint reo*. RHEN. Quid si *sint* legas? ut sit ordo. Quae pertinentia proprie ad regni crimen ab accusatoribus objecta sint reo, apud neminem authorem invenio. GLAR. *objecta sint reo* etiam omnes mei uno consensu; nisi quod voces *ab accusatoribus objecta sint reo* non adpareant in Portug. et *sunt res* habeatur in uno Lovel. 4. Praeterea *pertinentia propria ad crimen regni* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Voces sequentes *apud neminem* omittuntur etiam in contextu Portug. adscriptae sunt tamen in margine.

§. 5. *Quum damnandi mora ple-*

loco, fuerit. Illud notandum videtur, ut sciant homines, quae et quanta decora foeda cupiditas regum non ingrata solum, sed invisa etiam, reddiderit.
6 Homines prope quadringentos produxisse dicitur, quibus sine foenore expensas pecunias tulisset, quorum bona venire, quos duci addictos prohibuisse.
7 Ad haec, decora quoque belli non commemorasse

bi non in causa] *secum damnandi* Leid. 1. *eum damnandi* Haverk. quae varietas ob literarum similitudinem in scriptura Longobardica frequentissima est. V. ad 4, 19, 2. Mox *etiam* deficit in Lovel. 2. *sed* saepe pro *sed etiam* poni, vidimus ad 2, 6, 1. Hic tamen reliqui omnes codices vulgatum tuentur.

§. 6. *Sine foenore expensas pecunias tulisset*] De hoc loco agunt Salmasius de usuris c. 2. p. 32. et Gronovius in Mantissa Pecun. Vet. c. 1. DUK. *etulisset* Harlej. 1. Mox *duci additos*, pro *addictos*, Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 15, 9. *duci aditos* Harlej. 2. *duci adjectos* Lovel. 4. V. hoc libro ad c. 14, 10. et c. 15, 9. Paullo ante *venire* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 7. *Dona imperatorum ad quadraginta: in quibus insignes duas murales coronas, civicas octo*] De eodem Manlio Capitolino Plinius 7, 28. *Primus omnium eques coronam muralem acceperat, sex civicas, triginta septem dona, triginta tres cicatrices adverso pectore exceperat.* et Aurel. Vict. de Vir. Inl. 24. *Triginta septem militaribus donis a suis ducibus ornatus, triginta tres cicatrices in pectore habuit.* Alium numerum coronarum Livius edit, alium Plinius; alium etiam donorum militarium, quam memorant idem Plinius et Aurelius Vict. Verum quod attinet ad dona, in his Livius more historicorum, qui non semper omnia subtiliter exsequi solent, numero rotundo usus est; idque ut indicaret, adhibuit etiam voculam *ad*, quae circiter, plus minus; notat, ut Gronov. infra monet ad Liv. 10, 46, 5. et Graevius ad Sueton. Caesar. 20. Saepissime autem ea vocula hoc sensu tum apud alios, tum etiam apud Livium sumi solet. Et ita accipienda in locutione illa *duo millia et trecenti occisi*, simulque pluribus, de quibus infra v. ad 10, 17, 8. Ejusdem generis est *tigni ad tricenos pedes longi* infra 44, 5, 4. De coronarum tamen numero inter Livium et Plinium non convenit, aliosque hic, alios ille auctores secuti videntur. Ceterum vox *dona* ma deerat in Gaertn. [*vel ad quadraginta* Veith.] Tum *at*, pro *ad*, hic et in verbis praecedentibus praeferunt Voss. 2. et Lovel. sollemni errore. V. supra ad L. 3, 17, 3. Eorum prior codex praeterea *dona imperatorum at x. signes duas* male praefert. al *at x* etiam, pro *ad quadraginta*. Neque melius *mirabiles coro* Voss. 1. et Lovel. 1. 4. ac 5. *mirabiles coronas* Voss. 2. Leid. 1. 1 vel. 2. 3. et Harlej. 1. Insuper praecedentibus *decora quoque belli*, pro *belli*, est in Voss. 2. De de *non commemorasset tantum*, *protulisset etiam conspicienda*

ntum, sed protulisse etiam conspicienda; spolia
istium caesorum ad triginta, dona imperatorum ad
iadraginta; in quibus insignes duas murales coro-
is, civicas octo. Ad haec servatos ex hostibus ci- 8
s produxisse; inter quos C. Servilium magistrum
quitum absentem nominatum. et quum ea quoque,
uae bello gesta essent, pro fastigio rerum oratione

el. 5. *non commemorasse tantum, sed protulisset etiam inspicienda* Lovel. 4.

§. 8. *Ad hoc servatos*] Vet. lib. *Ad haec*. SIG. Ita et quidam ex meis: idque verius videri poset, quod similiter §. praec. *Ad haec* praecesserit. Alteram tamen lectionem servant Flor. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. V, infra ad 21, 52, 10.

Servatos ex hostibus cives produxit] Suspicor verbum *produxit* ab exponente postea additum. Quod tamen subaudiri potest aptius, quam verbum *protulisset*, quod inanimatis rebus convenit. Alioqui melius legatur *produxisse* cohaerente oratione. Quod vero sequitur *precatumque esse*, aut subaudiendum aliud verbum, puta *ajunt*, sive *ferunt*, aut scribendum *precatusque*. RHEN. Omnes omnino, quibus utor, codd. servant *produxit*, [etiam Veith.] nisi quod nihil in excerptis meis de lectione Flor. notatum videam, unde suspicio fit, recte exhibuisse *produxisse*. Contra *produxit* superesse in Oxoniensibus suis L. 1. 2. B. C. et Excerpt. Pithoei testatur Cl. Hearne. Verior itaque est altera Rhenani conjectura, *produxisse* legendum, quam totam vocem delendam esse. Erroris causa fuisse videtur, quod librariis displiceuerit oratio diutius suspensa, qui eam in partes dividendi occasionem, quamcumque poterant, quaesiverunt, neque adtenderunt, ita etiam sequentia mutanda fuisse.

Inter quos C. Servilium magistrum equitum] *To inter* abest ab Voss. 2. *in quos* praefert Leid. 2. Sed, saepissime ita librarios errasse, infra videbimus ad 38, 57, 6. Deinde *Servilii* praenomen deficit in Harlej. utroque. *P. Servilium* vocat Plinius 7, 28. Ad quem locum Harduinus, hoc discrimen notans, nos remittit ad alium locum, quasi ibi ea de re acturus, ubi tamen nihil simile obcurrit. Sed unum tantum circa haec tempora Servilium magistrum equitum invenio, memoratum supra hoc lib. c. 2, 6. Ubi plerique librarii partim ejus praenomen omiserunt, partim ita corruptum exhibuerunt, ut illud non *Publius*, sed *Cajus* fuisse adpareat.

Quum ea quoque, quae bello gesta essent] Pronomen *quae* exsulat a Voss. 2. Leid. 1. Lov. 3. et Gaertner. Verum id interceptum est a praecedenti vocula *que*. V. infra ad 29, 6, 8.

Oratione etiam magnifica, facta dictis aequando, memorasset] Sallust. Catil. 3. *Quod facta dictis sunt exaequanda*. V. ibi Rivium et Wassium, et Cerdam ad Vir-

etiam magnifica, facta dictis aequando, memoras-
set, nudasse pectus insigne cicatricibus bello acce-
9 ptis; et idemtidem, Capitolium spectans, Jovem
Deosque alios devocasse ad auxilium fortunarum
suarum: precatusque esse, ut, quam mentem sibi
Capitolinam arcem protegenti ad salutem populi
Romani dedissent, eam populo Romano in suo dis-

gil. 2. Aen. 362. DUK. *oratione magnifica*, omissa media voce, Leid. 1. *oratione et magnificentia* Haverk. Deinde *memor esset* Leid. 1. Similes errores in Mstis admodum frequentes sunt. De iis infra v. ad 23, 29, 16. Paullo ante *fastidio*, pro *fastigio*, Lovel. 5.

Nudasse pectus insigne cicatricibus bello triginta tribus acceptis] Ita plerique habent codices. Alii numerum sustulerunt, tamquam ex Plinio subdititium, quod ego non credo: quamquam neutrum, cur vel negem, vel affirmem, sat habeo. Caeterum nec cum Plinio nec cum Cicerone in Manlii donis Livius probe convenit; sed non in hoc solum, de Dentato ac aliis idem accidit. GLAR. Voces *triginta tribus*, licet Glareanus id non credat, omnino suppositias esse, evincunt codices, quibus usus sum; in quorum nullo eas inveni. Neque exstant etiam in excusis, nisi in Ascensianis annorum 1513. 1516. et Parisina anni 1529. quos plerorumque codicum nomine indicare debuit Glareanus, quum tamen longe plures exstarent, quo tempore is adnotationes in Livium ederet, in quibus non invenirentur. Ceterum Ascensius, sive quicumque *triginta tribus* contextui Liviano addidit, secutus est vulgatam Plinii lectionem, in quo recte Harduinus 7, 28. ex omnibus Mstis *XXIII. cicatrices adverso corpore exceperat*, pro *XXXIII. cicatrices*, restituit. Eodem enim numero servato olim semper in Aurel. Vict. de Vir. Inl. 24. editum est, *Viginti tres cicatrices in pectore habuit*, usque dum Schottus ex Plinio *triginta tres* substitueret. Praeterea *cicatricibus in bello acceptis* Haverk. Sed frustra. Supra hoc lib. c. 14, 6. *Et ipse tumultum augebat, cicatrices acceptas Vejenti, Gallico, aliisque deinceps bellis ostentans.* Infra 45, 39, 17. *Nudasse deinde se dicitur, et, quo quaque bello vulnera accepta essent, retulisse.*

§. 9. *Precatumque esse*] Ita praefe
runt Florent. Leid. uterque, L
vel. quinque, Harlej. uterque
Portug. Gaertn. Haverk. Fragn
Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. (
Excerpta Pith. et Neapol. Latini
[Veith.] Ex Voss. autem utroq
nihil in excerptis adnotatum i
venio, ut *precatusque* habuisse v
deantur, quemadmodum erat
editione, cum qua commissi su
Et ita legendum esse Rhenano
§. praec. visum fuerat; *precatu*
que enim ex eo, quod praeces
dicitur pendere non posse. A
debat insuper, forte, si vulgatu
servandum sit, aliud verbu
ajunt, *ferunt*, vel simile ad ill
subintelligendum esse. Quo
nus enim *dicitur precatum esse*
dem modo accipi possit, quo
milia alia, de quibus egi su
ad 1, 31, 8. illud obstat, qu

rimine darent: et oraſſe singulos universosque, ut
apitolium atque arcem intuentes, ut ad Deos in-
ortales versi, de se judicarent. In Campo Mar- 10
io quum centuriatim populus citaretur, et reus,
d Capitolium manus tendens, ab hominibus ad
Deos preces avertiſſet; adparuit tribunis, nisi
oculos quoque hominum liberaſſent ab tanti memo-

praeceſſerit *spectans*; ita enim etiam *spectantem* dici oportuiſſet. Paullo ante *Jovem Deosque alio devocaſſe*, pro *alios*, erat in Voſſ. 2.

Quam mentem sibi Capitolinam arcem protegenti] *protegentem* Port. et Haverk. ut referatur ad praecedens *mentem*. Nisi forte librarius, *protegentem* scribens, eumdem errorem commiserit, quem jam supra notavi hoc libro ad c. 3, 8. sed *protegendi* est in Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Verum, ex minus diſtincte verba praeeuntis pronunciatione hanc lectionis varietatem natam eſſe, exiſtimo. Ejusdem erroris alia exempla v. infra ad 7, 16, 3. Hic nihil mutandum puto.

Eam populo Romano in suo discrimine darent] *eam populo PR. in suo* Leid. 1. Id vitiosum videntes nasutiores, qui in similes codices inciderant, dederunt *eam populo Romano praesenti in suo discrimine*, quomodo praeferunt Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] vel *eam populo Romano in praesenti suo discrimine*, ut habent Hearnii Oxon. N. et Neap. Latinii. Sed, vocem *praesenti* a mala manu eſſe, nullus dubito.

Universosque, ut Capitolium atque arcem intuentes, ut ad Deos inmortales versi] *universosque, ad Capitolium* Harlej. 1. Portug. et Haverk. *universosque Capitolium* Lovel. 4. Sed ita sensus Livii pervertitur, qui, ea lectione recepta, hic foret, Manlium oraſſe singulos universosque, qui jam tum Capitolium atque arcem intuebantur; quum potius oraverit, ut ea loca intueri vellent. Displicuit indoctis hominibus particulae *ut* repetitio, quae tamen elegans est, et saepe apud Livium obcurrit. V. infra ad 40, 39, 8. Deinde *ad Deos immortales vm* Gaertn.

De se judicarent] *de se vindicarent* Leid. 2. lapsu librariorum, qui in scriptis frequens est. V. infra ad 39, 47, 2.

§. 10. *Quum centuriatim populus citaretur, et reus ad Capitolium manus tendens*] *centuriatum* Leid. 2. quod foret, citaretur, ut in centurias divideretur; quod ab hoc loco alienum est, ubi *centuriatim*, est in comitiis centuriatis. Ita *tributim*, pro in comitiis tributis, supra est 3, 55, 3. *Legem centuriatis comitiis tulere, ut, quod tributim plebes jussisset, populum teneret*. ubi videndus est Sigonius. Deinde *reus id Capitolium* Haverk.

Ab hominibus ad Deos preces avertisset] *ad Deos inmortales preces* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Sed vocem *inmortales* librarii ex praecedenti §. male etiam hic repetierunt. Deinde *advertisset* iidem codd. cum Lovel. 5. [Veith.] V. infra hoc lib. ad c. 23, 8. Praeterea *ab omnibus* habet Haverk.

ria decoris, numquam fore in praeoccupatis bene
11 ficio animis vero crimini locum. Ita prodicta die

sollemni aberratione scribarum. V. supra ad 3, 54, 6.

Adparuit tribunis, nisi oculos quoque hominum liberassent ab tanti memoria decoris] *aperuit tribunis* Leid. 1. quas voces saepe librarios commutasse, infra videbimus ad 44, 28, 10. Tum *oculis quoque hominum* Haverk. *hominum quoque oculos*, inverso vocabulorum ordine, edd. vett. usque ad Aldum, qui primus ita edidit, ut nunc exstat; quod reliqui etiam codd. probant. Deinde *liberasset* Haverk. *liberassent tanti memoria decoris* sine praepositione edd. vett. cum codd. Flor. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Supra 3, 19, 1. *Instare Claudio, ut collegae Deos manes fraude liberaret.* (*v. ad 23, 37, 10. et ad 38, 47, 11.) *a tanti memoria decoris* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Fragm. Hav. a m. 2. et Gaertn. atque ita Aldus eumque secuti recentiores usque ad Gronov. ediderunt, qui substituit *ab tanti memoria*, quod in reliquis codd. obtinet. Infra 36, 17, 13. *Quamquam is quoque egregius titulus esset, liberatam a Philippo ante, nunc ab Aetolis et Antiocho liberare.* ubi plura vide.

Numquam fore in praeoccupatis beneficio animis vero crimini locum] Praepositionem *in* non agnoscunt Leid. 2. et Lovel. 1. ut ita absolute *praeoccupatis beneficio animis* ponatur. At reliqui eam constanter servant. In uno etiam Portug. a manu interpolatrice deficit *vò vero.* cujus loco *non* recepit Lovel. 4.

§. 11. *Ita prodicta die*] *Ita praedicto die* Neapol. Latinii, et Florent. a m. 2. qui antea exhibuerat *prodicto die.* Verum in his poetius Livius genus sequius adhibere amavit, quod etiam reliqui codices servant. V. infra ad 27, 16, 16. *praedicta die* Fragm. Hav. *producta die* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. N. C. atque omnes, quas vidi, editiones usque ad Gronovium, qui anno 1665. ei substituit *prodicta die.* Id autem superest in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. Idem tamen Doujatio displicuit, qui *producta die* legendum contendit, quia sensus Livii est, judicium in aliam diem dilatum fuisse, et *prodicta dies* idem valet, ac praedicta, quod hic non convenit. At v. quae supra notantur ad 3, 57, 6. quo loco non modo, ut et alibi, *diem prodicere* patienter tulit, sed et recte exposuit, caussae dicendae tempus ad certam diem prorogare sive differre. Voces *Ita prodicta die in Petelinum lucum* desunt in Lovel. 3. cui neglegentiae occasionem dedit similitudo vocum *locum* et *lucum.*

In Petelinum lucum extra portam Frumentariam] Sincera ac vetus lectio *extra portam Flumentanam.* RHEN. Ex hoc loco omnes colligunt, lucum Poetilinum extra portam Flumentanam in campo Martio fuisse, vel in pratis Flaminiis. Attamen Rufus, Varro, et Victor in regione illum quinta Esquilina collocant. Huic difficultati a Rufo obviam itur, qui in octava Circi Flaminii regione alium recenset lucum Poetilinum. *Lucus Poetilinus*, inquit, *major* ad quem commodius, quam per Flumentanam portam, exiri non potuit. Verum ego, licet eo contentus esse potuerim, ex ejusdem auctoris additamentis adulterini

ı Poetelinum lucum extra portam Nomentanam, nde conspectus in Capitolium non esset, conci-

ficacius adhuc indicium expi-
:atus sum. Quod si enim duo fue-
e luci Poetilini, major autem an-
quior, et a tempore usque Man-
i, quid, quaeso, Livium, Var-
onem, Victoremque movit, ut
e altero ex his, velut unico,
bsque ulla *Majoris*, qua distin-
gueretur, additione locuti sint?
Cur nec Rufus ipse alteri *mino-
ris* titulum addidit? Quod si cui
le solo *Majore* vulgata loquendi
consuetudo distinctionem hanc
asurpasse videatur, absque desi-
gnatione alterius per cognomen-
ium *Minoris*, Livium hic ego
simpliciter de *Minore*, non au-
tem de *Majore* loqui responderim,
adeoque nec per Flumentanam
portam ad id concilium exiri po-
tuisse. Ad haec catalogus, quae-
so, lucorum apud Victorem ob-
servetur, quem in fine subji-
ciat: unum enim tantum illic no-
minatum videbimus lucum Poe-
tilinum. Quare alter ille *Major*
merum illius hominis somnium
est, qui, quum in Livio legisset,
ad Poetilinum lucum porta iri
solitum Flumentana, alium sibi
ea parte lucum talem imaginatus,
liberaliter illum nobis sub *Ma-
joris Poetilini* nomine, quo ma-
jor ei fides haberetur, largitus
est. Sed quid interim Livio fa-
ciemus? errorisne illum argue-
mus, quod *Flumentana* illuc itum
dicat? In meo codice scriptum
invenio, *extra portam Frumenta-
riam*; quae ubi fuerit, ignorare
me fateor: at *Flumentanam* male
vulgo legi, dubium mihi nullum
est. Nam quum Livius portam il-
lam nominet, velut singularem
ad Poetilinum lucum exitum prae-
bentem, aperte satis remotiorem
eam a Capitolio fuisse demonstrat,
duxisseque ad locum, unde nequa-
quam conspici Capitolium possit.
Contra vero Flumentana sub ipso
sita Capitolio, ac praesertim sub
ipsissima illa Capitolii parte, quam
Manlius tutatus fuerat, non alior-
sum, quam in pratorum Flami-
niorum ducebat campique Mar-
tii late patentem planitiem; quae
ad pontem usque Milvium Capi-
tolio subjecta semper illud in con-
spectu habebat, qui paucissimis,
aut forte nullis, tum temporis
aedificiis impediebatur. Nec in
omni urbis ambitu locus ullus e-
rat, ubi collis ille melius con-
spici posset. Sed quid verbis o-
pus? res ipsa luce meridiana cla-
rius ex ipsius Livii, quae prae-
cedunt, verbis liquet: *In campo
Martio cum centuriatim populus ci-
taretur, et reus ad Capitolium ma-
nus tendens* etc. Prius concilium
in campo Martio fuit, in conspe-
ctu Capitolii: alterum longe in-
de remotum extra portam, unde
conspectus ille non esset, *in luco
Poetilino*. Ergo nec in campo Mar-
tio, ubi major ille lucus fuisse
fingitur, neque extra *portam Flu-
mentanam*, quae in campum Mar-
tium ducebat, et ad loca con-
spectui Capitolii quam maxime
opportuna. Verum, inquiet ali-
quis, lucus ipse conspectum Ca-
pitolii oculis adimebat, objectis
arboribus. Sed leve hoc. Neque
enim tam grandis ille lucus fuit,
ut universum populum continere
potuerit: nec inter arborum im-
pedimenta haberi concilium, ex-
ercerive judicium potuit: et, ut
id concedatur, cur Livius addi-
dit *extra portam Flumentanam*,
qua jam pridem exitum fuerat?
Verba sane illius Historici neces-
sario indicant, sequenti die alia
egressum ex urbe porta, quam
priore; adeoque diversa a *Flu-
mentana* ad *lucum* itum *Poetilinum*,
quo concilium indictum fuerat.

lium populi indictum est. ibi crimen valuit, e
obstinatis animis triste judicium, invisumque etia

Quare pro *Flumentana* levi correctione *Numentanam* repono; errorem ex affini figura literarum *N* et *Fl* ortum conjiciens. Porta vero *Numentana* a Capitolio remotissima fuit, duxitque in eum locum, cui agger Servii Tullii omnem Capitolii ceterorumque urbis collium conspectum adimebat. Rursum objici poterit, quum *lucus Poetilinus* in Esquiliis fuerit, cur *porta Numentana* exitum fuerit, quae in colle Quirinali erat; cur non potius e viciniore? Verum e foro, unde magistratus et populus Romanus ad concilium ibant, Numentana ceteris omnibus commodior erat et propinquior: quae luci Poetilini vicinitas ad portam Numentanam mihi persuasit, ut eum non in Esquilino fuisse existimem, sed in Viminali; ita tamen qua hic Esquilino proximus. Sed nimium fortasse longe videbor exspatiatus. Quidquid tamen attuli, non, ut emendationem hanc certam esse affirmare velim, dixi, verum potius, ut aliis in re dubia certiorem promendi conjecturam ansam praebeam, quibus pro sua eruditione liquidior forte veritas apparebit. F. NARDINUS 4. Rom. vet. 4. Gruchius 1. de Comit. 5. observat, comitia centuriata semper in campo Martio habita fuisse, praeterquam in hoc judicio: et in Praefatione libri, comitia centuriata hic vocari *concilium populi*. Livius 1, 36, 6. *Concilia populi exercitus vocati, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur*. J. Fr. Gronovius exponit comitia curiata, tributa, centuriata. Dubitari potest, an his verbis etiam comitia tributa comprehendantur: nam ea non auspicata fuisse docuit Gruchius 2. de Comit. 4. DUK. *In Petilium lucum* Leid. 2. et Neap. Latinii *in Petilinum lucum* Lovel. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *in Petelinum lucum* servat reliqui, eamque scripturam probare videtur Sigon. infra ad 41, 3. Per diphthongum *lucus Poetilius* vocatur Varr. 4. de ling. Lat. p. 15. altera scriptura *lucus Petillius* in margine haerente. An forte scribendum *in Poetilinum lucum?* ut nomen acceperit a gente Poetelia, de cujus vera orthographia v. supra ad 3, 35, 11. *in Petelinum locum* habent Voss. 2. et Leid. 1. *in Petelinum locum* Lovel. 1. Sed *locus* et *lucus* saepe confunduntur a librariis. V. infra ad 21, 48, 4. Deinde *extra portam Frumentariam*, ut ante Rhenanum edebatur, praeferunt Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Leid. 2. *extra portam Frumentanam* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. ac 3. literis *r* et *i* in unam contractis. V. ad 3, 30, 3. *extra portam Flumentanam*, ut Rhenanus in suo reperit, Florent. Voss. 2. et Harlej. 1. *extra portam Numentanam*, ut Nardinus conjecit. Klock. quae tum dicenda erit *Numentana*, quum *Numentana* s. recentiorum. V. supra ad 3, 5, 3. Et hanc scripturam in contextum recepi, quum altera manifeste vitiosa sit.

Unde conspectus in Capitolii non esset] *conspectum* Klock. quum hoc nomen esset ex numero eorum, quae olim ad normam secundae et quartae declinationis formata sunt, de quibus supra v. ad 4, 9, 6. Uni tantum codici tantum tribuere non ausim deo, ut ejus testimonio lectionem illam genuinam esse existimem. Mox *consilium populi* Voss. 1. Le

dicibus, factum. Sunt qui per duumviros, qui 12
perduellione anquirerent, creatos, auctores sint

et Lovel. 1. Male. Indicantur
im comitia centuriata, quae
n *consilium*, sed *concilium*, vo-
ri debent. V. Gronov. ad Liv.
, 2, 5. Tum *inditum*, pro *in-*
ctum, Voss. 1. quae verba saepe
brarii in Mstis commutarunt.
. supra ad 3, 65, 4.

Ibi crimen valuit, et obstinatis nimis triste judicium invisumque] *ibi crimen valuit* Lov. 2. et Fragm. lav. quae varietas in scriptis passim obvia est. V. infra ad 27, 5, . *ibi crimen maluit* Haverk. V. nfra ad 37, 54, 2. [*invaluit* Veith.] Deinde *triste judicium jussum est, tiam judicibus factum* Voss. 2. et Lovel. 3. *iussus* et *luisus*, sive *nvisus*, parum differunt, et facile commutari potuerunt. Eadem ratione *iusserit* et *lusserit*, id est *nusserit*, commutari, infra videbimus ad 9, 3, 13.

§. 12. *Sunt, qui duumviros*] Ex voluminibus Mstis antiquius habet et emendatius, *Sunt qui per duumviros*. Quare sic lego et distinguo: *Sunt, qui per duumviros, qui de perduellione anquirerent creatos, auctores sint damnatum. Tribuni de saxo Tarpejo dejecerunt.* Sensus est Livii: quidam dicunt, damnatum ab ipso populo, quidam a duumviris. Hoc vero constat, quod tribuni illum de saxo Tarpejo dejecerint. RHEN. Faërnus ita totum hunc locum legebat, interpungebatque: *Sunt qui per duumviros, qui de perduellione anquirerent, creatos, auctores sint, damnatum tribuni* etc. URSIN. Faërnus, referente Fulvio Ursino, totum hunc locum ita legebat, interpungebatque: *Sunt qui per duumviros, qui de perduellione anquirerent, creatos, auctores sint damnatum tribuni.* Verum obscurius multo intricatiusque vulgata lectione. Palat. pr. aeque mendose habet: *Sunt, qui per divini viros, qui de perduellione inquirerent, creatos auctores sint.* sec. *Sunt qui duumviros, qui perduellionem inquirerent, creatos auctores sint.* Quid Rhenanus conatus sit, in propatulo est. GEBH. Duo Pall. Th. duo Voss. Helm. *Sunt qui per duumviros.* Ex quo apparet, recte Rhenanum τὸ *damnatum* a sequenti periodo ad hanc retraxisse. Nisi intelligas, per duumviros *judicium factum*. J. FR. GRON. *Sunt qui duumviros* apud me tantum superest in Lovel. 2. Harl. 2. Port. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Reliqui, et inter eos etiam integerrimi, *Sunt qui per duumviros* praeferunt, nisi quod τὸ *viros* desit in Leid. 1. Etiam Cl. Hearne, qui praeter excerpta Pithoei quinque codicibus Oxoniensibus usus est, unum tantum cod. B. memoravit, qui praepositionem *per* non agnoscebat, ut reliquos eam exhibuisse verisimile sit, quemadmodum etiam exhibet Neapol. Latinii. Utrum vero cum Gronovio ex praecedenti *judicium factum* intelligas, an potius ex sequenti periodo *damnatum* huic jungas, ut Rhenano visum fuit, haud multum interesse existimo; quum Doujatius putet, si posterius placeat, sensum Livii clariorem fore, ac melius intelligi. Ceterum, quis sensus ex Faërni interpunctione emersurus sit, non intelligo; nisi forte operae in notis Ursini excudendis errarint, et eodem modo Faërnus legendum atque interpungendum censuerit, quo Rhenanus.

Qui de perduellione anquirerent, creatos] Vocula initialis *qui* defi-

damnatum. tribuni de saxo Tarpejo dejecerunt: cusque idem in uno homine et eximiae gloriae
13 numentum et poenae ultimae fuit. Adjectae tuo notae sunt: publica una; quod, quum d ejus fuisset, ubi nunc aedes atque officina Mo

cit in Lovel. 2. *qui perduellionem acquirerent* legit Lovel. 4. *qui perduellione acquirerent* Fragm. Hav. a m. 1. *qui de perduellione quaererent* a m. 2. quod posterius exstat etiam in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *qui de perduellione acquirerent* Gaertn. *qui de perduellione an quirerent*, sive *ante quaererent*, Leid. 2. *qui de duellione antequererent* Lovel. 1. *qui et perduellionem inquirerent* Haverk. *qui de perduellione inquirerent* Voss. 2. Lovel. 3. et Hearnii Oxon. C. Sed vulgatum rectum est, quod ex meis servant Florent. Leid. 1. Harl. 1. et Voss. 1. Librarios sollemni errore *anquirere*, verbum vulgo minus notum, passim in *acquirere* et *inquirere* mutare solitos fuisse, monuit Gifanius in Indice Lucret. v. *Anquirere*. V. Delr. Comm. ad Senec. Hippol. 1274. viros doctos ad Cic. de Amicit. 21. Lips. et Pichen. ad Tacit. 2. Hist. 59. Ryckium ad Tacit. 14. Ann. 22. Gebhard. infra ad 6, 25, 10. Cl. Dukerum ad Flori 4, 12, 12. Cortium ad Sallust. Jug. 13, 6. V. etiam, quae supra notata sunt ad 2, 52, 5. et infra notantur ad 8, 33, 17. Deinde *citatos* Lovel. 1. 4. 5. Voss. 1. et Leid. 2. Ita et alibi peccarunt librarii. V. supra ad 2, 64, 2. Mox *deicerent*, pro *dejecerunt*, Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. *dejecere* a m. 2.

Locusque idem in uno homine et eximiae gloriae monimentum] *locusque deinde*, transpositis literis, Portug. et Haverk. ex quo *locusque deinde* factum est in Harlej. 2. *locusque quidem* Leid. 2. et Lo-

vel. 1. quomodo et alibi lapsi sunt. V. Cl. Corte nii 3. Epist. 20, 2. Id au loco tanto pronius ipsis similitudinem praecede culae *que*. Deinde *et gl miae*, aliter compositis v Harlej. 2. Praeterea mu Gaertn. De hoc erro v. ad 4, 10, 6. mo scribunt Florent. Vo Leid. ambo, Lovel. 3. verk. Fragm. Hav. et anni 1472. Parm. ac q liae. Ceterum hunc pressit, ut in margin Jac. Perizonius obser in Camillo p. 148. *Τὸ πον ἔσχε καὶ τῶν ἐ ἔργων καὶ τῶν μεγίστω τῶν μνημεῖον.*

§. 13. *Ubi nunc ae ficina Monetae est*] V. fra l. 7, 28. Plut. in C *Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν κατασκάψαντες ἱερό θεᾶς, ἣν Μονῆταν* verbis praecedentib *quum domus ejus*, p obferunt edd. vet usque ad Mediol. a ita, ut nunc editur cinentibus omnibu eam nihilominus scensius servavit, *qua* ediderunt. Al cte praeeunti obt hunc plerique reli

Latum ad populi patricius in arce a bitaret] *latum est* bus omissis, Leid

ſt, latum ad populum eſt, ne quis patricius in
rce aut Capitolio habitaret: gentilicia altera; quod 14
entis Manliae decreto cautum eſt, ne quis deinde
I. Manlius vocaretur. Hunc exitum habuit vir, niſi
n libera civitate natus eſſet, memorabilis. Populum 15

Deinde *in arce aut in Capitolio* Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. 1 m. 2. [Veith.] Ita quidem Livius saepe loqui amavit. V. hoc ib. ad c. 28, 6. Hic tamen vulgatum tuentur codices meliores. Idem autem, quod Livius, etiam refert Plut. in Camillo p. 148. Τὸ λοιπὸν ἐψηφίσαντο, μηδένα τῶν πατρικίων ἐπὶ τῆς ἄκρας κατοικεῖν.

§. 14. *Quod gentis Manliae decreto cautum est, ne quis deinde*] *quidem gentis* Haverk. Tum *gentis Manliae decreto quoque cautum est*, addita una voce, Leid. 2. Deinde *cautum est* Harlej. 1. *captum est* Lovel. 1. Denique *ne quis inde* Voſſ. 2. et Harlej. 2. V. infra ad 36, 24, 10. Sed voculam *deinde* ignorant, quas consului, edd. usque ad Aldum, qui primus adjecit.

Marcus Manlius vocaretur] Alii tollunt nomen *Manlius*. Ego tantum transponendum putarim levi emendatiuncula *Marcus Manliis vocaretur*. GRUT. Nihil mutantibus libris vulgatum servari posse puto. Et ita Cic. etiam locutus est Philipp. 1, 13. *Propter unius M. Manlii scelus, decreto gentis Manliae, neminem patricium M. Manlium vocari licet.* Ubi, teſte Ferrario, in scriptis erat *patricium Manlium vocari*, unde ipse *patricium Marcum vocari* emendabat, Guilielmius vocibus transpositis *patricium Manlium Marcum vocari* apud Gruterum legebat. Quum autem Gruterus hic levi emendatiuncula transponendum dicat, similiter et in Livio legendum censuiſſe videtur, sed perperam deinde *Marcus Manliis* addidiſſe, pro *Manlius Marcus*. Verum neque in Cic. aliquid innovandum puto. Nam in Mſtis illis, quos Ferrarius vidit, praenomen Manlii *Marcus*, quod unica litera *M.* notari solet, excidit neglegentia librariorum, quoniam vox sequens similiter a litera *M.* incipiebat. Alia ejusdem erroris exempla infra videbimus ad Liv. 40, 34, 1. Mox *vir ubi in libera civitate*, pro *vir nisi in libera civitate*, perperam praefert Gaertn.

§. 15. *Populum brevi, postquam periculum ab eo nullum erat, per se ipsas recordantem virtutes, desiderium ejus tenuit*] Similia plane narrat Curtius l. 7. initio de Philota. Elegantiſſimus locus eſt apud Diodorum l. 17. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν ἐπὶ τῇ τ' ἀνδρὸς τελευτῇ, καὶ πολλάκις ἐπεζήτησε τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ παρόντι μὲν οὐ χρησάμενος, ἀπόντα δὲ ποθήσας, ὅτε οὐδὲν ὄφελος ἔγνω τὴν καλοκαγαθίαν ἀνδρὸς ἐκ τῆς τῶν διαβαλόντων κακίας. GEBH. Vir doctus ad marginem ed. Curionis legebat *per seipsum*. Sed vulgatum, quod firmat omnium codicum consensus, verius est. ordo enim eſt, *per se recordantem ipsas virtutes*. Ceterum *periculum ab eo missum erat* legit Lovel. 2. in contextu, altera lectione in marginem rejecta. *periculum a M. Manlio erat* Lovel. 4. qui etiam *recordantes* praefert.

brevi, postquam periculum ab eo nullum erat,
se ipsas recordantem virtutes, desiderium eju
nuit. pestilentia etiam brevi consecuta, nulli
currentibus tantae cladis caussis, ex Manliano
16 plicio magnae parti videri orta: violatum Capi
esse sanguine servatoris. nec Diis cordi fuiss

Pestilentia etiam brevi consecuta] *pestilentia jam brevi* Fragm. Hav. a m. 1. *pestilentia brevi*, omissa media voce, Leid. 1.

§. 16. *Violatum Capitolium esse sanguine servatoris*] E Palat. pr. videtur legendum esse *violatum fuisse Capitolium etiam sanguine servatoris*. GEBH. Omnes nostri in vulgatum conspirant, nisi quod in solis sit Voss. 2. et Lovel. 3. *violatum Capitolium etiam sanguinis servatoris*. Receptam lectionem servandam puto. Nam languet illud *etiam*, et nullam emphasin habet.

Nec Diis cordi fuisse poenam ejus oblatam prope oculis suis] *Dis* Florent. V. ad 5, 14, 4. *ne Diis cordi fuisse poenam ejus* Leid. 1. *nec Diis cordi fines se poenam ejus* Gaertn. Deinde *poenam ejus contra oblatam* Voss. 2. et Lovel. 3. An *contra oblatam* eodem modo capiendum erit, ut *contra intueri* 1, 16, 6? Verius tamen puto, vocem *contra*, quae abest a reliquis scriptis, a mala manu profectam esse. *ablatam* habet Leid. 1. errore in scriptis saepe obvio. V. ad 8, 16, 8. Insuper vocem *suis* omittit Haverk. pro qua *sint* erat in Gaertn.

A quo sua templa erepta e manibus hostium essent] E Pall. tribus et Camp. editione scribendum *a quo sua templa erepta manibus hostium essent*. GEBH. Eadem lectio superest in plerisque meorum. Certe eam praeferunt Voss. ambo, Leid. 2. Lo que, Harlej. 2. Portug Haverk. et Fragm. Hav eamdem etiam Hearniu B. invenit. Ita supra *Aurum*, *quod Gallis er* In solo tantum Flore 1. perstat *erepta e man* modo et primi editor suis, unde Livii scri primi ediderunt, pa liis edita emendarun censendi sunt, nisi panus, ex quo Gebh *manibus* profert, i liter depravatum, scripti, inciderit. Et 1. erroris hujus origi videtur, obserendo *bus hostium*. Ut prim fini vocis praecede rit, deinde a nasut nem similem apert deret, expuncta sit. *bus hostium*, ut *eriper* 14, 3. *In provincian niam ex hostibus erip* ro solitum fuisse p quibuscum verba c in regimine repe supra ad praefat. *erecta* est in Gae pius in membra vio. V. ad 3, 5,

§. 1. *Pestilenti gum, et vulgatar famam*] Manuscri *inopia frugum*; et recte. SIG. L ab Andrea libro be: *Pestilentiam*

am ejus oblatam prope oculis suis, a quo sua
mpla erepta e manibus hostium essent.

XXI. Pestilentiam inopia frugum, et vulgatam
triusque mali famam anno insequente multiplex
ellum excepit, L. Valerio quartum, A. Manlio
ertium, Ser. Sulpicio tertium, L. Lucretio, L.

vulgatam. Nam et prorsus ita (52, 4.) *Pestilentem annum inopia rugum, neglecto cultu agrorum, plerumque fit, excepit.* Notavi-ius olim: nunc video confirma-um ab utraque membrana Vos-iana et Rottend. J. FR. GRON. *nopia frugum*, praeter Voss. u-rumque, ex meis codd. quoque praeferunt Lovel. 1. 3. 4. 5. Leid. 1. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quomodo etiam Hearne in Oxoniensibus sibi ob-rium fuisse testis est. *inopiam* au-tem non tantum inveni in Por-tug. sed insuper in Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. ut pateat, opti-mos codices interdum vitiatos, ac malam manum passos esse illis locis, ubi reliqui, bonitate longe inferiores, erroris immunes sunt. Insuper *Pestilentia, inopia fru-gum*, praeferunt male Gaertn. et Lovel. 5. Tum *et volgatum* Flo-rent. a m. 1. et Leid. 1. V. infra ad 39, 53, 2. Vocula *et* deerat in Lovel. 2. Denique *utrũque mali* Gaertn. *utrisque mali* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *in utriusque mali famam* Lov. 5. In verbis se-quentibus *anno insequenti*, pro *an-no insequente*, habent Harl. 2. Port. et Haverk. Quemadmodum, Livi-um ablativum singularem partici-piorum temporis praesentis non modo in *e*, sed etiam in *i*, for-masse, supra vidimus hoc lib. c. 14, 13. ita etiam sine discrimine modo *sequenti* et *insequenti*, modo *se-quente* et *insequente* dixit. *insequenti* et *sequenti* habes 3, 2, 1. c. 10, 5. 4, 23, 1. c. 58, 6. c. 61, 3. 6, 11, 1. c. 22, 1. 4. et alibi, qui-bus omnibus scripti nihil mutant. Contra *insequente* editur 4, 49, 7. ubi tantum levioris fidei codd. *insequenti* substituunt. at *insequenti* circumferunt vulgo 4, 12, 1. c. 47, 8. (*21, 56, 8.) 38, 24, 5. quibus tamen omnibus meliores libri *insequente* praeferunt. pro qua scriptura quum etiam hoc loco stent optimae membranae, eam servandam puto.

L. Valerio quartum, A. Manlio tertium, Ser. Sulpicio tertium, L. Lucretio] Hic locus satis convin-cit, anno CCCLXVI. initio hujus libri [c. 1, 8.] *A. Manlium* legen-dum esse, non *Manilium*, quod ibidem etiam adnotavimus. Fuit autem M. Manlii frater, ut Ti-tus, quemadmodum paullo ante [c. 20, 2.] habetur. Legendum e-tiam hoc loco *Ser. Sulpitio Rufo IIII.* quippe qui ter antea fuit, et *L. Lucretio Tricipitino tertium*, qui antea bis fuit. GLAR. *L. Va-lerio quarto* Voss. 1. Leid. 2. Lo-vel. 1. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *L. Valerio M.* Voss. 2. et Lovel. 3. sed litera *M.* inde nata est, quod scriptum fuerit per notas numerales *L. Valerio IIII*, ut praeferunt Leid. *L. Valerio IIII*º habet Fragm. Hav. Sed iterati honoris numerum o-misit Hearnii Oxon. L. 1. Tum *Aulo M.* Voss. 2. *Aulo III*º Fragm. Hav. a m. 1. *Aulo Manlio III*º a m. 2. et Lovel. 2. *A. Manlio tertio* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Har-lej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk.

Acmilio tertium, M. Trebonio, tribunis militum
2 sulari poteſtate. Hoſtes novi, praeter Volscos
ut sorte quadam prope in aeternum exercendo
mano militi datos, Circejosque et Velitras col
jamdiu molientes defectionem, et suspectum La
La

A. Manlio M. Lovel. 3. Deinde *Ser. Sulpicio tertium* non agnoscunt Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et apud Hearnium Oxon. B. Quin et Leid. 2. ac Lovel. 2. non ejus tantum, sed et insuper trium sequentium tribunorum nomina omittunt. Pro eo *Servilio Sulpicio M.* habet Lovel. 3. *Servilio Sulpicio tertio* Voſſ. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. jam saepius notato errore. V. infra ad Epit. Liv. 72. Glareanus non tantum interponit cognomen Servilii *Rufo*, sed et *tertium* mutat in *IIII.* utrumque male. Nam nullius tribunorum ex collegio hujus anni cognomen Livius retulit, neque etiam illud *Rufo* ullus codex admittit. *tertium* etiam, vel *tertio*, vel *III.* conſtanter servant scripti. Unde vero factum fuerit, ut *IIII*, pro *tertium*, scribendum eſſe Glareanus exiſtimarit, supra dictum est ad c. 18, 1. Denique *L. Tito Lucretio* Hearnii Oxon. C. invitis ceteris membranis, quae nihil mutant. Quare neque hic audiendus est idem Glareanus, qui non modo Lucretii praenomen *Tricipitino* adjecit, sed et repetiti honoris nomen *tertium*. Exiſtimat autem eumdem hunc eſſe *Lucretium Tricipitinum*, qui tribunatum consularem adeptus narratur supra 5, 32, 1. et 6, 4, 7. A Glareano diſſentit Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXI. p. 236. qui Lucretium hoc anno tantum iterum tribunum fuisse exiſtimat, eumque, qui 5, 32, 1. memoratur, *L. Lucretium Flavum* nominat, et bien consulem referri apud I 2. conjicit. Verum, u sententia verior sit, re noris notam non adde arbitror, quod Livius pius omittat, etiam gis addit. V. supra a

L. Aemilio tertium] milio Voſſ. 2. et Fr *Licinio Aemilio* Gaertn 6, 27, 2. At praeno Leid. 1. Deinde *tertiu* Lovel. 3. Gaertn. et F a m. 1.

§. 2. *Hoſtes novi*, *scos*] Primam vocem Haverk. *Hoſtes novo scos* perperam dedit haud melius *datus* Leid. 1. et Harlej. vel. 3. Sed vox illa vel. 2. qui etiam *in* alio ordine exhibe

Circejosque et Ve jam diu molientes de cejosque et Velitra rent. Voſſ. 1. Lei et Haverk. *Circeus coloniae* Leid. 1. *litras coloniae* Ha *que et Vellitras* Hav. in quo *Cer* emendatur. *Cereo colonias* Voſſ. 2. *retresque et Velit* vel. 2. *Cerotes et* Gaertn. *Cercei et* Harlej. 2. et Po *Velitres coloniae*

nuvini etiam, quae fidelissima urbs fuerat, subito
orti. Id Patres rati contemtu accidere, quod 3
eliternis civibus suis tamdiu inpunita defectio es-
t, decreverunt, ut primo quoque tempore ad po-
ulum ferretur de bello eis indicendo. ad quam mi- 4
iam quo paratior plebes esset, quinqueviros Pom-

Velitras colonias Lovel. 5. V. pra ad c. 12. hujus libri §. 6. inde *tam diu molientes* Harlej. Portug. Gaertn. et Haverk. d error hic in scriptis saepe currit. V. ad 21, 11, 12. *Lanuvini etiam, quae fidelissima bs fuerat, subito exorti*] *Lavi-i etiam* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. *Lavinum etiam* Lovel. *Lavinium etiam* Haverk. *Lavi-i et Lamet fidelissima* Fragm. av. a m. 1. *Lavinii et quae fidelis-ma* a m. 2. *lavi nūq etiam quae lelissima* Gaertn. Vulgata scri-ura proba est. *Lanuvini* sunt colae urbis Lanuvii: at Lavi-i incolae *Laurentes* Livio dicun-r 1, 1, 4. c. 14, 1. 8, 11, 15. 37, 4. et alibi. quamvis alii tamen aurentum et Lavinium distin-uant, ac duo diversa oppida isse tradant. V. Pighii Annal. l ann. CDXV. p. 315. et Cluver. Ital. Ant. 3. qui p. 882. *Lau-ntum*, et p. 889. *Lavinium* de-ribit. aliis *Laurentes Lavinates* lpellantur. V. ad Liv. 1, 14, 1. otata. Displicuit librariis qui-usdam compositio *Lanuvini fide-ssima urbs*, et hinc *Lavinium* ederunt. Sed quomodo tum con-enire poterit, quod sequitur *ubito exorti?* De genere loquen-i v. quae notantur infra ad 38, 9. *Lavinium* autem et *Lanu-ium* passim in Mstis commutari olent. V. supra ad 3, 29, 6. et ıfra ad 8, 13, 5. Praeterea *quae idissima urbs fuerat* Voss. 2. Sed brarii manus eberrans dare vo-isse videtur *fidissima*. Alibi hae voces commutari solent. V. infra ad 37, 7, 9. Quia tamen alii omnes codices receptam lectionem tuentur, alteram ex glossemate natam puto. Denique *urbs fidelissima* transpositis vocibus Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 3. *Contemtu accidere, quod Velitternis civibus suis*] *contemtu accipere* male Leid. 1. *accidereq; Velitternis* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. Deinde *Voliternis* Voss. 2. *Vellitternis* Fragm. Hav. *Velitrinis* Leid. 2. Lovel. 2. et Gaertn. V. infra hoc lib. ad c. 36, 1. Vox *suis* deficit in Lovel. 5.

Decreverunt, ut primo quoque tempore ad populum ferretur] *decrevere* Gaertn, *decreverit* Lovel. 3. Tum *ferretur ad populum* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *afferretur ad populum* Leid. 2. et Lovel. 1. *deferretur ad populum* quaedam priorum edd. Sed vulgo notum est, sollemnem in hac re locutionem esse *ferre ad populum*. V. Brisson. de Formul. l. 2. p. 220. Infinita ex Livio exempla dari possent. Ita supra cap. praec. §. 13. *Latum ad populum est, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret*. Mox hoc cap. *Ut bellum juberent, latum ad populum est*. Plura adscribere abstineo. Mox in verbis sequentibus *de bello indicendo*, exsulante media voce, Leid. 2. *de bello ejus indicendo* Haverk. *ut de bello eis indicendo* Lovel. 2.

§. 4. *Quo paratior plebes esset*]

ptino agro dividendo, et triumviros Nepete
5 niae deducendae creaverunt. Tum, ut bellu
berent, latum ad populum est: et, nequidquar
suadentibus tribunis plebis, omnes tribus l
6 jusserunt. Adparatum eo anno bellum est; e
tus propter pestilentiam non eductus. eaque c
tio colonis spatium dederat deprecandi se

plebs Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 1, 20, 6. Insuper vox *esset* deficit in Leid. 2.

Quinqueviros Pomptino agro dividendo] *agro Pontino* Voss. 1. et Lovel. 5. *agro Pontiano* Leid. 2. *Pontino agro* Lovel. 1. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Promptino agro* Lovel. 2. *Promtinio agro* Gaertn. V. ad 2, 34, 4. *Pomptino agrum dividendo* Leid. 1. *Pomptino acrom dividendo* Harlej. 1.

Triumviros Nepete colonias deducendae creaverunt] Vet. lib. et ratio, quam ante attuli, docent, *Nepet* legendum esse. SIG. Ex meis Sigonio adsentiuntur tantum minoris auctoritatis codices Harlej. 2. Portug. a m. 1. et Haverk. Reliqui *Nepete* servant, nisi quod *Nepte* sit in Gaertn. et *Nepetat* in Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 9, 3. Tum *creaverant* est in Haverk.

§. 5. *Latum ad populum est: et nequidquam dissuadentibus tribunis*] *latum est ad populum* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. 2. *legatum ad populum est* errore librarii Florent. Tum *ut nequicquam dissuadentibus* Harlej. 2. *et nec quicquam dissuadentibus* Portug. *et nequaquam dissuadentibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. saepius obvio errore. V. infra ad 27, 26, 2. Paullo ante *bellum ut juberent* alio ordine Lovel. 5. Ceterum Ant. Augustinus sive Octav. Pantagathus ap
num supra ad 1, 43, 12.
Livium, non habita ter
tione, dixisse *omnes tri*
jusserunt, pro *omnes cen*
voce *tribus* omissa, om
jusserunt. Cujus censu
esse puto. De bello eni
nis indicendo actum f
tiis centuriatis, ut e
quod senatus decreve
ea re *ad populum* ferr
de quod non alii, q
consulares, ferre po
gem dissuadentibus t
bis. Ut autem tribu
tiis centuriatis menti
dum hujus temporis
gathus ibidem docu

§. 6. *Et magna h*
eo, ut legatio supple
teretur, inclinabat]
voces deficiunt in F
tamen retinent alii
exsulat a Leid. 2. p
in Leid. 1. Deinde q
bet Gaertn. *Roma*
verk. Sed ultima
mam intercepta e
cis sequentis. V.
9. Tunc *inclamaba*
lo ante *Adparatum*
est transpositis v
Portug. Deinde
eaque, edd. vett.
substituit Aldus,
omnes Msti.

§. 7. *Ni private*
publicum impensam

magna hominum pars eo, ut legatio supplex Ro-
am mitteretur, inclinabat: ni privato (ut fit) pe- 7
culo publicum inplicitum esset, auctoresque de-
ctionis ab Romanis, metu ne, soli crimini sub-
cti, piacula irae Romanorum dederentur, aver-
ssent colonias a consiliis pacis. Neque in senatu 8
olum per eos legatio inpedita est, sed magna pars

ito Lovel. 1. 4. 5. Voss. 1. Leid. et edd. Rom. anni 1472. ac arm. Sed reliqui codd. vulgato hhaerent, nisi quod *i privato* raeferat Haverk. *in privato*, lieris transpositis, Harlej. 2. quomodo et alibi peccatur. V. infra ad 38, 50, 1. Receptum itaque ervo. Saepius *ni* et *nisi* communari solent. V. ad 23, 1, 8. Tum *ublicum cum inplicitum esset* 'ragm. Hav. a m. 1. Sed *cum* recte m. 2. deletum est, tamquam teratum ex ultima syllaba vocis praecedentis. V. infra ad 9, 17, *publicum inplicatum esset* Klock. Vossius 5. Gramm. 20. monet, quatuor haec a *plico* composita *ddplico*, *complico*, *explico* et *inpli*o duplex habere praeteritum, ac duplex supinum; formari enim *ui* et *itum*, atque in *avi* et *atum*, dque posterius apud Cic. frequentius obcurrere. Ex illis tamen, quae supra notantur ad 5, 31, 7. ubi eadem lectionum varietas obcurrit, patet, Livium potius *inplicitum*, quam *inplicatum*, dixisse. Et huic scripturae favent reliqui codd. Similiter *explicui*, non *explicavi*, in optimis Mstis et antiquis edd. obcurrere apud Plinium 4. Ep. 27, 3. auctor est Cl. Corte; quomodo idem Plinius etiam loquitur 7. Epist. 4. V. etiam infra ad 37, 29, 8. In his itaque ratio loquendi cuique scriptori propria respicienda est. Hinc *adplicuerunt* in contextum recepi infra 37, 12, 10. ubi recentiores dederant *applicaverunt*. Haec non eo dico, quod credam, eamdem formam Livio ubique placuisse, aut ubique ita repositum velim. Contra enim *explicatis ordinibus* supra dixit 3, 60, 10. *agmen explicaverunt* 30, 5, 3. et forte similia alibi. (* *implicatus* 32, 4, 4.) Ubi quum in eam scripturam conspirent omnes codd. scripti et excusi, his invitis illam mutandam non existimo. *ni privato (ut fit) periculo publicum supplicium esset* Leid. 1. et Harlej. 1. *supplicium* etiam Lovel. 2. 4. 5. *ni privato (ut fit) periculo publicum inplicitum eis esset*, addita penultima voce, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox *defectionis a Romanis*, pro *ab Romanis*, Gaertn. et Fragm. Hav.

Crimini subjecti, piacula irae Romanorum dederentur, avertissent colonias a consiliis pacis] *crimini subjecti piaculi* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. eodem errore, quem supra notavimus ad c. 3, 8. Deinde *dederunt* Lovel. 2. et Haverk. de quo lapsu v. ad 10, 10, 1. *dederetur* Harlej. 2. Tum *advertissent* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. infra hoc lib. ad c. 23, 8. *averterunt* Lovel. 4. et Harlej. 2. Hinc *colonas* Haverk. quasi dare voluisset *colonos*. Sed *Circejos et Velitras* quum alibi, tum supra etiam hoc cap. *colonias* vocat. Denique *ab consiliis* Portug. et Haverk.

ptino agro dividendo, et triumviros Nepete
5 niae deducendae creaverunt. Tum, ut bellu
berent, latum ad populum est: et, nequidquan
suadentibus tribunis plebis, omnes tribus
6 jusserunt. Adparatum eo anno bellum est;
tus propter pestilentiam non eductus. eaque
tio colonis spatium dederat deprecandi se

plebs Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 1, 20, 6. Insuper vox *esset* deficit in Leid. 2.

Quinqueviros Pomptino agro dividendo] *agro Pontino* Voss. 1. et Lovel. 5. *agro Pontiano* Leid. 2. *Pontino agro* Lovel. 1. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Promptino agro* Lovel. 2. *Promtinio agro* Gaertn. V. ad 2, 34, 4. *Pomptino agrum dividendo* Leid. 1. *Pomptino acrom dividendo* Harlej. 1.

Triumviros Nepete coloniae deducendae creaverunt] Vet. lib. et ratio, quam ante attuli, docent, *Nepet* legendum esse. SIG. Ex meis Sigonio adsentiuntur tantum minoris auctoritatis codices Harlej. 2. Portug. a m. 1. et Haverk. Reliqui *Nepete* servant, nisi quod *Nepte* sit in Gaertn. et *Nepetat* in Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 9, 3. Tum *creaverant* est in Haverk.

§. 5. *Latum ad populum est: et nequidquam dissuadentibus tribunis*] *latum est ad populum* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. 2. *legatum ad populum est* errore librarii Florent. Tum *ut nequicquam dissuadentibus* Harlej. 2. *et nec quicquam dissuadentibus* Portug. *et nequaquam dissuadentibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. saepius obvio errore. V. infra ad 27, 26, 2. Paullo ante *bellum ut juberent* alio ordine Lovel. 5. Ceterum Ant. Augustinus sive Octav. Pantagathus a
num supra ad 1, 43, 12.
Livium, non habita te
tione, dixisse *omnes tri*
jusserunt, pro *omnes cen*
voce *tribus* omissa, o
jusserunt. Cujus censu
esse puto. De bello en
nis indicendo actum f
tiis centuriatis, ut e
quod senatus decrev
ea re *ad populum* ferr
de quod non alii, q
consulares, ferre p
gem dissuadentibus
bis. Ut autem tribu
tiis centuriatis menti
dum hujus temporis
gathus ibidem docu

§. 6. *Et magna h*
eo, ut legatio supple
teretur, inclinabat]
voces deficiunt in
tamen retinent alii
exsulat a Leid. 2. p
in Leid. 1. Deinde
bet Gaertn. *Roma*
verk. Sed ultima
mam intercepta e
cis sequentis. V.
9. Tunc *inclamaba*
lo ante *Adparatum*
est transpositis v
Portug. Deinde
eaque, edd. vett.
substituit Aldus,
omnes Msti.

§. 7. *Ni private*
publicum impositu

magna hominum pars eo, ut legatio supplex Ro-
ım mitteretur, inclinabat: ni privato (ut fit) pe- 7
ıulo publicum inplicitum esset, auctoresque de-
ctionis ab Romanis, metu ne, soli crimini sub-
cti, piacula irae Romanorum dederentur, aver-
ſent colonias a consiliis pacis. Neque in senatu 8
lum per eos legatio inpedita eſt, sed magna pars

to Lovel. 1. 4. 5. Voſſ. 1. Leid. et edd. Rom. anni 1472. ac rm. Sed reliqui codd. vulgato haerent, nisi quod *i privato* raeferat Haverk. *in privato*, liris transpositis, Harlej. 2. quomodo et alibi peccatur. V. in-a ad 38, 50, 1. Receptum itaque rvo. Saepius *ni* et *nisi* commuri solent. V. ad 23, 1, 8. Tum *ublicum cum inplicitum esset* ragm. Hav. a m. 1. Sed *cum* recte m. 2. deletum eſt, tamquam eratum ex ultima syllaba vocis raecedentis. V. infra ad 9, 17, *publicum inplicatum esset* Kloch. Voſſius 5. Gramm. 20. monet, uatuor haec a *plico* composita *dplico*, *complico*, *explico* et *inpli-* duplex habere praeteritum, ac uplex supinum; formari enim *ui* et *itum*, atque in *avi* et *atum*, dque poſterius apud Cic. frequentius obcurrere. Ex illis tanen, quae supra notantur ad 5, 1, 7. ubi eadem lectionum varietas obcurrit, patet, Livium potius *inplicitum*, quam *inplicatum*, dixiſſe. Et huic scripturae avent reliqui codd. Similiter *exlicui*, non *explicavi*, in optimis Mſſis et antiquis edd. obcurrere apud Plinium 4. Ep. 27, 3. auctor eſt Cl. Corte; quomodo idem Plinius etiam loquitur 7. Epiſt. 4. V. etiam infra ad 37, 29, 8. In his itaque ratio loquendi cuique scriptori propria respicienda eſt. Hinc *adplicuerunt* in contextum recepi infra 37, 12, 10. ubi recentiores dederant *applicaverunt*. Haec non eo dico, quod credam, eamdem formam Livio ubique placuiſſe, aut ubique ita repositum velim. Contra enim *explicatis ordinibus* supra dixit 3, 60, 10. *agmen explicaverunt* 30, 5, 3. et forte similia alibi. (* *implicatus* 32, 4, 4.) Ubi quum in eam scripturam conspirent omnes codd. scripti et excusi, his invitis illam mutandam non exiſtimo. *ni privato* (*ut fit*) *periculo publicum supplicium esset* Leid. 1. et Harlej. 1. *supplicium* etiam Lovel. 2. 4. 5. *ni privato* (*ut fit*) *periculo publicum inplicitum eis esset*, addita penultima voce, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox *defectionis a Romanis*, pro *ab Romanis*, Gaertn. et Fragm. Hav.

Crimini subjecti, piacula irae Romanorum dederentur, avertissent colonias a consiliis pacis] *crimini subjecti piaculi* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. eodem errore, quem supra notavimus ad c. 3, 8. Deinde *dederunt* Lovel. 2. et Haverk. de quo lapsu v. ad 10, 10, 1. *dederetur* Harlej. 2. Tum *advertissent* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. infra hoc lib. ad c. 23, 8. *averterunt* Lovel. 4. et Harlej. 2. Hinc *colonas* Haverk. quasi dare voluiſset *colonos*. Sed *Circejos et Velitras* quum alibi, tum supra etiam hoc cap. *colonias* vocat. Denique *ab consiliis* Portug. et Haverk.

plebis incitata, ut praedatum in agrum Rom
exirent. haec nova injuria exturbavit omnem
9 pacis. De Praenestinorum quoque defectio
anno primum fama exorta: arguentibusque e
sculanis, et Gabinis, et Lavicanis, quorum i

§. 8. *Neque in senatu solum per eos legatio inpedita est*] Gebhardus supra ad 2, 14, 4. ex Mstis vel vett. edd. probare videtur *in senatum*, certe ita in iis invenisse. Eadem lectio mihi quoque obvia fuit in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Haverk. omnibusque, quas vidi, editionibus usque ad Frobenium, qui anno 1531. *in senatu* dedit. Et recte. Quamvis enim *esse in potestatem* ac similia optimis scriptoribus in usu fuisse ad d. l. Liv. dictum sit, hic tamen *in senatum solum* ex errore scribarum profectum puto, et quidem ex eodem fonte, ex quo eorum quosdam in verbis praecedentibus *crimini subjecti piaculi* dedisse monuimus. Insuper *in senatum neque solum* Lovel. 1.

Pars plebis incitata, ut praedatum in agrum Romanum exirent] *plebis pars incitata* Lovel. 1. *pars plebis incitati, ut praedati* Gaertn. Ex his *incitati* ferri posset, si plurium codicum testimonio, Livium ita scripsisse, verisimile fieret, quum saepe ita locutus sit. V. ad 27, 1, 12. At *praedati* certissimus scribarum lapsus est, et ultima pars *τοῦ praedatum* intercepta est a vocula proxima. V. infra ad 37, 29, 5. Insuper *in agrum Romanorum* Leid. 2. Sed vulgatum, reliquorum codd. consensu firmatum, verius est. Supra 1, 22, 3. *Forte evenit, ut agrestes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano praedas in vicem agerent.* 3, 6, 7. *Pergit inde infestus in agros Romanos.* c. 30, 4. *Sabinum exercitum praedatum descend gros Romanos.* c. 38, 3. *gna manu incursionem Romanum fecere.* 4, 17, *ex agro Romano trans A movere.* 6, 31, 3. *Popul sim Romanum agrum a* 42, 10. *Si in Romano agro.* Similiter *ager K sis* 29, 30, 10. *Regulu et exigua Masaesylor Karthaginiensem agr* ubi alia vide. Deniqu tug. ubi iterum vulg ro. Supra 5, 38, 5. *U pars Vejos in hostium quam recto itinere R juges ac liberos fuge* locum plura notant

Haec nova injuria nem spem pacis] *pe* 2. et Lovel. 1. *detur* et Hearnii Oxon. muto. Hac nova i cis non tantum p turbata, sive distu ne exturbata est. 3, 5. *Ipse ad extur quibus provincia v telum haberet, edi* 3. *Omni ex an memoria exturba* loco viri docti *τοῦ exturbare* sunt. Sed v. q Scheffer. ad Jus

§. 9. *Eo anno orta*] *fama orta* 2. Portug. et [Veith.] Sacpi dices scripti. 7. Hic verb

icursatum erat, ita placide ab senatu responsum
ſt, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea
era eſſe, adpareret.

XXII. Insequenti anno Sp. et L. Papirii, novi 1
ribuni militum consulari poteſtate, Velitras legio-

ioribus codicibus adhaerendum enseo. Infra 10, 11, 7. *Alterius belli ava Picentium novorum sociorum udicio exorta eſt*. c. 13, 2. *Quum comitia consularia inflarent, fama xorta, Etruscos Sabinitesque in- ientes conscribere exercitus.*

Arguentibusque eos Tusculanis, et Gabinis, et Labicanis] Vet. lib. *Lavicanis*. SIG. *Labicanis* Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et B. *Labuïanis* Gaertn. Sed *Lavicanis* praefero. V. supra ad 2, 39, 4. Copulam *que* male omittit ed. Veneta anni 1498. Mox in verbis sequentibus *excursatum*, pro *incursatum*, dedit Lovel. 5. V. ad 8, 38, 6.

Ita placide ab senatu responsum eſt] *ita placite* Haverk. sollemni aberratione operarum. V. quae notavi ad Silii 1, 11. *a senatu* Voſſ. 2. Lov. 2. 3. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Ceterum omnia haec verba librariorum neglegentia omittuntur in Leid. 1. et Harlej. 1.

Quia nollent ea vera esse, adpareret] Pall. duo, primus ac tertius *quia nollent tam vera esse*. GEBH. *quia nollet* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Haverk. et apud Hearnium Excerpta Pith. et Oxon. B. [Veith.] Sed fruſtra. nam *ab senatu, quia nollent* eodem modo dictum eſt, ut supra 4, 58, 4. *Tarditatis caussa in senatu magis fuit, quam in tribunis, qui, quia summa vi resistere nunciabantur, parum cogitaverunt*. ubi plura exempla vide. *nolent* eſt in utroque Harlej. Praeterea *tam vera esse* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *adparet* Leid. 2. et Lovel. 1. Scriptum fuerat *adpar'et*. Sed notam male librarius neglexit. V. infra ad 40, 14, 3. [*appareret*] Veith.]

§. 1. *Insequenti anno Sp. et L. Papyrius duo novi tribuni militum*] Ita habent vetuſtiores aliquot codices. Quidam mutarunt ita: *Sp. et L. Papyrii novi tribuni militum*. At ego cognomen appositum suspicor vel *Crassi*, vel *Cursores*, pro illo *us duo*, et anno CCCLXXV. Papyrium ex his duobus alterum fuiſſe. GLAR. *In sequenti* duabus vocibus quaedam ex edd. principibus: pro quo *Insequenti* subſtituit Ascensius anno 1516. quod mox secuti sunt Mogunt. Ald. Cervic. Paris. anno 1530. et deinde reliqui. Neque aliter habuerunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Similiter supra in quibusdam codicibus erratum erat 3, 2, 1. 4, 23, 1. V. Cel. Burmann. ad Sueton. Caes. 29. De voce *insequens* v. ad 4, 30, 12. Deinde *Sp. et L. Papilius* Voſſ. 1. et Lovel. 1. ac 5. *Sp. et L. et Papirius*, Voſſ. 2. et Lovel. 2. ac 3. *Sp. et L. Papirius novi tribuni* Florent. Leid. uterque, Lovel. 4. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. Idem Hearne etiam auctor eſt, se lectionem illam in ed. Rom. principe reperiſſe. At, quidquid vetuſtorum typis descriptorum consului, *Sp. et L. Papirius duo novi tribuni* obtulerunt usque ad Aldum, qui vocem *duo* primus omisit. Idem poſtea non modo Frobenius fecit anno 1531. (inter

nes duxere; quatuor collegis Ser. Cornelio Malu

eum enim et Aldum medii vocem *duo* servarunt) sed etiam *Papirius* in *Papirii* mutavit: qua forma loquendi Livius saepissime usus est. Supra 4, 58, 6. *Insequenti anno P. et Cn. Cornéliis Cossis, Num. Fabio Ambusto, L. Valerio Potito tribunis militum consulari potestate.* hoc libro c. 19, 2. *Postremo ne fratres quidem A. et T. Manlios.* infra hoc cap. *Additi collegae A. et L. Postumii Regillenses.* c. 27, 2. *Creatis tribunis militaribus in insequentem annum P. et L. Valeriis, L. quintum, P. tertium.* c. 30, 2. *Ex Patribus creati P. et C. Manlii cum L. Julio.* c. 32, 3. *Tribunos etiam militares patricios omnes coacta principum opibus fecit L. Aemilium*, etc. *L. et C. Quinctios Cincinnatos.* c. 36, 3. *Creatique tribuni militum L. Farius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. et C. Valerii.* Ibidem: *Ante novi creati sunt tribuni militum Q. Servilius, C. Veturius iterum, A et M. Cornelii, Q. Quinctius, M. Fabius.* c. 42, 3. *Creati A. et M. Cornelii iterum, M. Geganius, P. Manlius, L. Veturius, P. Valerius sextum.* 37, 47, 8. *Praetores exinde facti duo Q. Fabii, Labeo et Pictor.* et saepius aliis locis. Glareano, existimanti in illo *us duo* vel *Crassi* vel *Cursores* cognomen latere, consentire nequeo. Potius credo, primos Livii editores, qui *Sp. et L. Papirius duo novi tribuni* vulgarunt, in codicibus suis *ll*, pro *duo*, invenisse; eos autem illud *ll* male pro notis numeralibus habuisse. Similiter fere infra frequenter errarunt. V. ad 36, 43, 11. Ita autem scribendo librarios indicasse puto, se duplicem lectionem *Papirius* et *Papirii* in codd. suis invenisse. Passim enim librarios lectiones, quae et in contextu et in margine exstabant, simul recepisse, verum ita, ut non semper utramque vocem integram scriberent, sed alteru vel priorem vel posteriorem tem, in qua hujus et illius l nis discrimen consisteret, vidimus ad 3, 44, 4. Pra *novi tribuni pl. militum* L Sed et hujus codicis libr duplicem lectionem male c xisse arbitror: licet et ali peccati ratio dari possit. *buni consulari potestate* m ce omissa Lovel. 4. invit quis, quos sequor; lic Livius eos simpliciter *consulari potestate* adpella hoc lib. ad c. 11, 1.

Velitras legiones duxer Velitras legiones, inmut hulorum ordine, Harle rum prima litera *τοῦ ed* peram adsumta est ex praecedentis *potestate.* ad 37, 29, 8. Tum *Vellitr* Hav.

Servio Cornelio Malu Quidam pro *tertium* le *tum.* Sed iidem tertiu tea anno legunt *iterum* tur *tertium* legendum, proximo anno non fu stratu. Nisi quis ann pro *Publius, Servius* le stimet, quod ego non Hae voces cum seque praenomine *Q.* defic vel. 4. *C.* et *Cn. Corn* Hearnii Oxon. N. *Ser* Portug. et Haverk. Epit. Liv. 72. *Sergio* 2. et vetustiores exc Cervic. Ascensius a reliqui recentiores recte ediderunt. V 29, 2. Deinde *Mal* Florent. Vost. utro Lovel. 1. 2. 3. 5. Ha Portug. Haverk. et que aliter praeter usque ad Frobeniu

ense quartum, Q. Servilio, Ser. Sulpicio, L. Ae-

531. recte substituit *Maluginen-*
s, quod omnes recentiores ser-
arunt. Et ita, vel ambigue et,
am *Maluginen*, est in reliquis
odd. Priscian. l. 7. p. 760. fine.
Sciendum tamen, quod si invenian-
ur propria appellativis similia in
finientibus ablativum, illa per e
proferunt eum, ut Juvenalis pro-
prium a Juvenale, Martialis simi-
liter a Martiale, Annalis ab Anna-
le. Adde Voss. 4. Gramm. 11.
Alibi similiter erratum est. V.
supra ad 4, 21, 1. Tandem *III*
ex meis exhibent Leid. 2. Lovel.
1. et Harlej. 1. quod et obserunt
edd. principes. Sed *IIII*, vel *quar-*
to, vel *quartum* reliqui codd.
quemadmodum Aldus, tum Fro-
benius, et deinde recentiores edi-
derunt. Et recte. Neque tamen
necesse est, ut, qui ita scribunt,
supra anno CCCLVIII. sive apud
Livium 5, 16, 1. pro *P. Cornelius*,
legant *Ser. Cornelius*; sed, adhi-
bita eadem medicina, Livio sub-
currunt anno CCCLXV. sive 5, 36,
12. Caussam pluribus Sigonius ad
eum locum dedit.

Q. Servilio, Ser. Sulpicio] *Ser.*
C. Sulpicio Lovel. 2. prioris prae-
nomen omittit etiam, ut modo
dictum est, Lovel. 4. *Q. Servi C.*
Sulpicio Voss. 1. et Lovel. 1. *Q.*
Sergio Sulpicio Voss. 2. *Q. Ser. C.*
Sulpicio Leid. 1. *Q. Servio et Sul-*
picio Leid. 2. *Q. Servilio C. Sul-*
picio Harlej. 1. cum editis omni-
bus usque ad Gruterum. *Q. Ser-*
vio C. Sulpicio Lovel. 3. et Gaert-
ner. *Q. Servio Cn. Sulpicio* Fragm.
Hav. *Q. Servilio M. Sulpicio* Lo-
vel. 5. Harlej. 2. Portug. et Ha-
verk. Posteriori huic etiam *Mar-*
ci praenomen tribuit Lovel. 4.
Sed, *Q. Servilio, Ser. Sulpicio*
legendum esse, docuit Pighius
ad ann. CCCLXXII. p. 237. quod
deinde Gruterus in ultima ed.
et postea reliqui recentiores in
contextum receperunt. Ratio e-
mendationis illa est, quia in
Fragm. Capit. ad annos CCCLXXIII
et CCCLXXIV. Ser. Sulpicii Prae-
textati tertius et quartus trib-
natus consularis reperiuntur.
Primus autem et secundus in
iisdem Fastis temporum injuria
periere. Sed secundus refertur
in annum CCCLXXVII. et memora-
tur Livio 6, 32, 3. ubi tamen, ut
Livius saepissime fecit, cogno-
men et iterati honoris nota o-
missa sunt. Nullus vero annus
est, in quem primus commodius
referri possit, quam in hunc,
qui ceteroquin apud Livium o-
missus foret. Aliam viam institit
Sigon. in comment. in Fast. et
Triumph. Rom. Nam ad annum
CCCLXXI. hoc loco apud Livium
servat *C. Sulpicius*; ut autem pri-
mum Ser. Sulpicii Praetextati
tribunatum inveniat, eum quae-
sivit in anno CCCLXII. ubi apud
Livium 5, 32, 1. *Ser. Sulpicius*
tribunus consularis memoratur,
quem Sigonius *Praetextatum*, a
Zonara etiam *Rufum* dictum 7.
Annal. 24. Pighius autem *Came-*
rinum, ab hoc *Praetextato* diver-
sum, opinantur. Verum, quem-
admodum eo loco, ita et hic,
probabilior Pighii sententia esse
videtur. Librariis enim simili-
tudo nominum *Servilius* et *Ser-*
vius, quae passim ab iis confusa
esse modo vidimus, fraudi fuisse
verisimile est, atque inde eve-
nisse, ut quidam, voce *Servilio*
omissa, sequentem *Servio* pro no-
mine gentili habuerint, alii con-
tra, *Servilio* servantes, τὸ *Ser-*
vio praeterierint, et sequenti tri-
buno Sulpicio vel nullum prae-
nomen, vel *C.* vel *Cn.* vel *M.*
tribuerint, quae codd. incon-
stantia hic ulcus latere satis in-
dicat.

Tribunis ad praesidium urbis]
Muretus inducit τὸ *tribunis*. J.

milio quartum, tribunis ad praesidium urbis, e
qui ex Etruria novi motus nunciarentur, (on
2 enim inde suspecta erant) relictis. Ad Velitras
versus majora pene auxilia Praeneſtinorum, q
ipsam colonorum multitudinem, secundo pr
pugnatum eſt; ita ut propinquitas urbis ho
cauſſa maturioris fugae, et unum ex fuga re
3 culum eſſet. Oppidi obpugnatione tribuni ab

FR. GRON. Eadem vox etiam deeſt in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. et N. At optimi servant.

Et si qui ex Etruria novi motus nunciarentur (omnia enim inde suspecta erant)] *et sequi* Lovel. 4. *ut et si qui* Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Tum *nunciaretur* Harlej. 1. ut forte librarius dare voluerit, *si quid ex Etruria novi motus nunciaretur*. vel *si qui ex Etruria novus motus nunciaretur*. Infra 6, 32, 5. *Ut, si qui alibi motus exſtitisset, ad subita belli mitti posset*. 9, 27, 2. *Si qui motus occasionem aperiret*. Verum reliqui *nunciarentur* servant. Deinde *ibi*, pro *indè*, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tandem *suspectaverant* Harlej. 2. De quo errore infra ago ad 23, 29, 16.

§. 2. *Ad Velitras adversus majora pene auxilia Praeneſtinorum*] *ad Velictas* Lovel. 1. *ad Vellitras* Fragm. Hav. *ad Velitra* Leid. 1. et Harlej. 1. *Velitris* Hearnii Ox. L. 1. Voculam autem *pene*, quae aberat a vetuſtiſſimis excusis, primus addidit Aldus. Et recte. Eamdem enim in omnibus scriptis inveni. Mox in verbis sequentibus τὸ *eſt* non adparet in Haverk. quod tamen alii omnes servant.

Ita ut propinquitas urbis hoſti et caussa maturioris fugae] *hoſtis* errore scribarum Leid. 1 lej. 1. pro eo *hoſtibus* hal nii Oxon. C. Sed nihil supra ad 5, 50, 2. Voc ficit in Florent. Mox *es set*, perperam Harlej.

§. 3. *Quia et anceps e gerniciem coloniae pugn sebant*] *quod et anceps e* Hav. a m. 2. priori scr omnibus veſtigiis era *ceps erat* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. *quod* et *qui* Miſtis commiscentur. 38, 36, 4. [*quia anceps* Τὸ *pugnandum* defic Hav. a m. 1.

Acriores in Praene in Veliternum hoſtem criorasque edd. princ pulam primus omis ne Frobenius, quo omnes recte secu modo enim melius iam in nullo cod. s ret. Tum *quam V* lej. 2. Portug. et H optimi praepositi quam Livius repet infra hoc lib. c. 2 que interceptum litera vocis prae 10, 13, 3. *quam in ſtem* Leid. 2. et *Veletrinum hoſtem in Veliternum hoſt*

e; quia et anceps erat, nec in perniciem coloniae
ugnandum censebant. Literae Romam ad sena-
um cum victoriae nunciis, acriores in Praeneſti-
ium, quam in Veliternum hoſtem, miſſae. Itaque 4
ex senatusconsulto populique juſſu bellum Praene-
linis indictum: qui, conjuncti Volscis, anno inse-
quente Satricum, coloniam populi Romani pertina-
citer a colonis defensam, vi expugnarunt, foedeque

ultima litera vocis *hoſtem* excidit ob primam vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9. Paullo ante *Literae ad senatum Romam*, in alium ordinem digeſtis vocabulis, edd. antiquiores Aldina, quae ita edidit, ut nunc vulgo exſtat, et omnes praeferunt codices.

§. 4. *Qui conjuncti Volscis anno insequente Satricum coloniam* etc. *vi expugnarunt*] *quia conjuncti Volscis* Haverk. Male. Praeneſtinis enim anno praecedente hanc ob cauſſam bellum indici non potuit, quod demum anno sequente coloniam expugnarint. *qui* et *quia* saepiſſime confunduntur. V. infra ad 36, 33, 5. *qui conjunctum Volscis* Leid. 1. An librarius dare voluit *conjunctim Volscis?* Sed *qui conjunctis Volscis* habent Lovel. 1. 5. Voſſ. 1. et Leid. 2. Tum *anno insequenti* Voſſ. 3. Lov. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed, vulgatum servantibus reliquis Mſtis, iis fidem habendam censeo. V. supra ad c. praec. §. 1. Deinde nomen *vi* deficit in Lovel. 2. Denique *expugnaverunt* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Aldina priores. Alibi quidem Livius ita saepe loquitur secundum omnes codd. ubi potius primi editores contractiones sectati sunt; v. ad 29, 27, 1. saepius tamen evenit, ut contractiones, quas Livius amavit, librariis ejus displicuerint, et ab illis muatae sint. V. infra ad 21, 44, 7. Nihil itaque mutandum puto. In verbis praecedentibus *Itaque et senatusconsulto populique jussu*, pro *ex senatusconsulto*, Fragm. Hav. et edd. quae Aldina priores sunt. Frequenter ita in libris scriptis variari, infra videbimus ad 26, 45, 1.

Foedeque in captis exercuere victoriam] Vet. lib. *foedamque in captivis exercuere victoriam*. SIG. Male iſthaec mutavit, libris suis auctoribus, Sigonius, quum lectio prior nihil habeat vitii. GRUT. Palat. sec. *foedamque in captivis exercuere victoriam*. Quam lectionem, licet novitiam nuperam, etiam in Campani ed. reperies. GEBH. Non modo nihil habet vulgata vitii: sed etiam vitiosa est, quam supponit Sigonius: *foedamque in captivis*. Etenim *fuedam victoriam exercere* foret uti victoria, quae turpitur parta est: et ponit hoc genus loquendi crimen in acquirenda victoria, de usu ejus indifferenter sonat. Quod abhorret a Livii mente: is enim paratam quidem significat vi et optima ratione belli, deformatam autem crudelitate, dum exercetur. Salluſtius in Jug. de L. Opimio [16.] *Acerrume victoriam nobilitatis in plebem exercuerat*. V.

5 in captis exercuere victoriam. Eam rem aegre Romani, M. Furium Camillum septimum trib militum creavere. additi collegae A. et L. Pol Regillenses, ac L. Furius, cum L. Lucretio

4. Observ. 5. J. FR. GRON. *foedamque* servant etiam Lovel. 5. Haverk. Portug. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. *fidamque* Gaertn. et Lovel. 4. Reliqui *foedeque exercuere* habent, quod recte Gronovius probavit, et inluſtravit. Salluſtius in Catil. 38. *Utrique victoriam crudeliter exercebant.* ubi videndus est Cl. Cortius. Similis lectionum varietas obcurrit apud Valer. Max. 5, 1, 5. *Unus tibi Romanorum videlicet Quinctius placet, in quo sceleste exerceas arma.* ita nonnulli ibi codd. alii vero *scelesta.* V. Doct. Torren. ad eum loc. Locutione *exercere victoriam* utitur supra 2, 55, 9. *Incerti quatenus Velero exerceret victoriam. exercere injuriam* infra dixit 42, 1, 12. *Injuria consulis, etiamsi justa, non tamen in magistratu exercenda. exercere suas simultates* 39, 5, 2. *Ne suas quidem simultates pro magistratu exercere boni exempli esse.* Tum *in captivis* Sigonii vet. lib. consentiens Haverk. Reliqui *captis* tuentur. Similem lectionum varietatem invenerunt viri docti in Mſtis Vopisci in Aurel. 20. V. etiam supra ad 5, 16, 8. et infra ad 38, 11, 4. (*28, 17, 1. 32, 30, 11.) Proprie quidem *captae* sunt res, *captivi* homines. Ea tamen diſtinctio saepiſſime negligitur. (*Liv. 24, 16, 5.) Ovid. Ep. 9. Her. 104.

Et tulit e capto nota tropaea viro.

vers. 125.

Non venit incultis, captarum more, capillis.

Sabin. Epist. 1, 105.

Non Telamone satum capta de conjuge Teucrum.

Ovid. 3. ex Ponto Ep. 2.

Spargit aqua captos luſt ja sacerdos.

Epiſt. 3, 109.

Barbara jam capti p signia reges.

Contra *captivae res* ap 48, 2. *Captivum agrum maxime aequaliter dar* 7. *Partim captivis, pa rum armis ornatos inp* 12. *Captiva navigia u plent.* V. ad 21, 33, 1 *vis exercuit*, pro in cap modo fere supra 5, *neque inportunos decen xisse servitutis, ut pe tiam facerent, quod tum in plebe Roman ercerent.* infra 28, 43 *tibi in me, non mihi natu sit.* ubi plura

§. 5. *M. Furium ptimum tribunum vere*] In synceriore *Furium Camillum V vere.* RHEN. Vet. li oſtendi. et recte. S editionum, quas vi vic. et inde reliq praeferunt *Camillu* tiosum eſſe nullus c vis etiam omnes codices similiter l *tertium*, vel *Cami Camillum III.* nisi 2. *Camillum II.* in lej. 1. *Camillum* tur. Et ita rèpone sentit etiam Pig ad ann. CCCLXXII licet concederet sextum, quam se

Fabio Ambusto. Volscum bellum M. Furio extra or- 6
linem decretum: adjutor ex tribunis sorte L. Furius
latur; non tam e republica, quam ut collegae ma-
eria ad omnem laudem esset; et publice, quod rem

ribunatum militarem consulari potestate fuisse, nihilominus tamen *septimum* ex hypothesi Liii legendum esse evincunt, quae supra notata sunt ad 5, 1, 2. *creaverunt* est in Gaertn.

Additi collegae A. et L. Postumii Regillenses] *A. et L. Postumius* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Neque aliter Gaertn. nisi quod a m. 1. habuerit *Aulius et L. Postumius*. Deinde *Regilienses* Florent. et Lovel. 5. *Religiensis* Lovel. 2. *Religienses* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Harl. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra ad Liv. 4, 49, 7. Utrique huic tribuno notam secundi, Lucretio autem tertii tribunatus addendam esse, Pighius monet in Annal. ad ann. CCCLXXIIII. p. 237. Verum, id non necesse esse, patebit ex illis, quae supra dicta sunt ad 2, 16, 7.

Cum L. Lucretio et M. Fabio Ambusto] *Gn. Lucretius et M. Fabius Ambustus* Fragm. Hav. a m. 1. Vox *Fabio* deest in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Adjutor ex tribunis sorte L. Furius datur*] *forte* Lovel. 4. Portug. et Haverk. V. supra ad 1, 4, 4. et infra ad 38, 40, 13. Deinde Furii praenomen *L.* deesse in Oxon. L. 2. Hearne monuit. Deerat etiam in Lov. 4. Paullo ante *decretum extra ordinem* trajectis vocibus Harlej. 2. et Portug.

Non tam e republica, quam ut collegae materia ad omnem laudem esset] *non tam ere captus, quam ut collegae* Lovel. 2. *non tam ereptus, quam ut collegae* Leid. 1. *non tam meritus, quam ut collegae* Leid. 2. Lov. 1. et Voss. 1. qui errores tum ex non intellecto compendio scribendi *e repu.* tum ex repetita ultima litera τοῦ *tam* nati videntur. *ex republica* habent Port. a m. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo ultimo etiam vocula *ut* ab eadem manu deerat. Praeterea *ad omnium laudem* Haverk. Eodem errore *omnium hostium agrum*, pro *omnem*, supra habuimus 3, 3, 10. *reliquam omnium multitudinem*, pro *omnem*, 4, 59, 7. *omnium juventutem*, pro *omnem*, 5, 18, 10. *omnium rem*, pro *omnem*, 7, 42, 3. Contra *omnem opinionem*, pro *omnium*, 2, 56, 2. V. etiam infra ad 45, 19, 16. (*22, 23, 4. 27, 15, 5.)

Et publice, quod rem temeritate ejus] Vocula *et* non adparet in Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. Verum ea excidit ob ultimam syllabam vocis praecedentis *esset*. V. infra ad 35, 41, 7. Vel etiam librarii, subficere existimantes eam semel legi *publice et privatim*, dedita opera hic omiserunt. V. supra ad 2, 44, 3. Sed et infra ante *privatim* eam omiserunt Lovel. 2. et 4. In editt. principibus deficit τὸ *quod*. Ascensius deinde anno 1513. et 1516. edidit *et publice, rem enim temeritate ejus*; quod et Moguntini servarunt, pro quo deinde Aldus substituit id, quod nunc editur, et etiam superest in omnibus Mstis; nisi quod *publiceq; rem* dederit librarius Lovel. 2. qui eodem errore *privatimq;* infra exhibet. Praeterea *temeritate civis* Lovel. 4.

Gratiam potius ejus sibi, quam suam gloriam petiit] Τὸ *sibi* deest

temeritate ejus prolapsam restituit; et privatim
quod ex errore gratiam potius ejus sibi, quam sua
7 gloriam, petiit. Exactae jam aetatis Camillus er
comitiisque jurare parato in verba excusandae
letudini solita consensus populi restiterat: sed v

in Leid. 2. Deinde *gloriam petit* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. errore scribarum sollemni. V. infra ad 37, 45, 2. Tandem *gloriam suam petiit* vetustiores typis descripti usque ad Aldum, qui *suam gloriam* dedit, concinentibus scriptis.

§. 7. *Exactae jam aetatis Camillus erat*] *Exacta jam aetatis* Leid. 1. unde aeque *Exacta jam aetate* scripsisse videri posset. Utrumque enim dicitur. V. supra ad 2, 40, 11. Quum tamen reliqui vulgatum servent, eos sequor, et unius cod. scribam aberrasse arbitror.

Comitiisque jurare parato in verba excusandae valetudinis solitae consensus populi restiterat] In antiquis libris legitur *valetudini*. Conjicio scripsisse Livium *in verba excusandae valetudini solita*. id est, quibus solebat excusari valetudo per juramentum. RHEN. *excusandae valetudini solita* restituit Rhenanus, cum alias tam in antiquis editionibus, quam in Palat. sec. MS. restaret *in verba excusandae valetudinis solitae*. Palat. pr. ac tertius *in verba exsandae valetudinis licet consensus populi restiterat*. GEBH. Primo τὸ que deest in Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *in verba excusandae valetudinis*, vel *valitudinis*, *solitae* servant Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Haverk. a m. 2. Verum ultima litera vocis *valetudinis* adsumpta est ex principio sequentis. V. ad 28, 25, 2. *in verba excusand litudinis solita* Lovel. 1. *in excusandae valetudinis lite* L Harlej. 1. et Fragm. Ha 1. in qua lectione excidi o, et eam praecedens lite adcrevit voci proximae. milem cod. incidentes quum in illo *lite* sensum viderent, pro eo *licet* s runt, quod nec ipsum dum sensum efficit. Ita v ter codices duos Gebhar ferunt etiam Voss. 2. et Hearnii Oxon. L. 2 *excusandae valetudini s* Rhenanus ex suis pro hibent Florent. Voss. et Portug. pro quo *sandae valetudini solita* Et huic ejus conjectu codicem Oxon. N. suf nuit. Tacit. 5. Hist. *vium, urbium eversion conjugum, parentum* *solita regibus ausi*. 4, 3. ext. 3. *Quos i perductos solito sibi dico adparatu, et* vulis copiis excepit. lis *in verba excusand solita*, nec illud da 3, 38, 9. *Hostibus be habendam, quod sol liberae civitatis fier*

Vegetum ingenius ctore virebat, vig sensibus] Ita duo ve Quid enim? Livio *vegetum ingenium virebat sensibus in* placebat. T. FAE se ad Fabri, ver

um ingenium in vivido pectore vigebat, virebatque
ntegris sensibus, et civiles jam res haud magno-
ere obeuntem bella excitabant. Quatuor legioni- 8
ous quaternùm millium scriptis, exercitu indicto ad
ortam Esquilinam in posterum diem, ad Satricum

is, sententiam accedere Doujaius testatur. Verum codd. omnes huic trajectioni pertinaciter adversantur, neque ei admittendae ullam rationem video; non minus enim Livium decere existimo *ingenium vegetum vigebat*, quam *virebat*. in Lovel. 5. et Gaertn. *vigebat, vigebatque* inveni, solito errore scribarum, qui *vigere* et *virere* saepius confuderunt. V. Inl. N. Heins. ad Ovid. 5. Fast. 574. et eumdem ac Cel. Burmann. ad 2. ex Ponto Ep. 2, 109. *urgebat virebatque* praefert Lovel. 4. *vigebat, virebat quoque* Florent. Praeterea *vivido pectore*, omissa praepositione, est in Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. N. *invido pectore* in Leid. 1. et Lovel. 5. *in invido pecto* in Gaertn. Sed ob literarum *in* et *ni* similitudinem summam partim sequens *ni* praecedens *in*, partim praecedens *in* sequens *ni* eliserunt, partim inter se commutantur; de quo posteriori supra v. ad 3, 49, 6. *vividum pectus*, ut *vividum ingenium* apud Livium supra 2, 48, 3. *Evanescere vividum quondam illud Kaesonis ingenium*. apud Valer. Max. 3, 3. ext. 7. *Non ergo fastidioso aditu virtus excitata ingenia vivida ad se penetrare patitur*. ubi etiam plures codd. simili errore *ingenia invida*. *vividus animus* apud Tacit. 13. Ann. 3. *Nero puerilibus statim annis vividum animum in alia detorsit*. Denique *integris seminibus* Lovel. 4.

Et civiles jam res haud magnopere obeuntem bella excitabant] Vocula *jam* deest in Fragm. Hav. a m. 1. Tum *ae*, pro *haud*, Klock. sed negatio illa deest in Lovel. 2. Deinde *magno opere* Leid. 1. et Lovel. 1. V. infra ad 28, 18, 4. Insuper *excitabat* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

§. 8. *Exercitu indicto ad portam Esquilinam in posterum diem*] *in portam* Leid. 2. *per portam* Haverk. Deinde *Equilinam* Portug. *Exquilinam* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Utroque modo scriptum fuit *Esquilina* et *Exquilina*. V. infra ad 45, 15, 6. *Esquiliam* Lovel. 5. Tum *in posteram diem* Flor. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et, una Parm. excepta, omnes, quas vidi, editt. usque ad Cel. Jac. Gronovium, qui quum anno 1678. adhuc *posteram* vulgari curasset, ejus loco anno sequenti *posterum* substituit, quod etiam nupera Amstelaed. servavit. Et ita fuisse videtur in Harlej. 1. ex quo in excerptis nihil notatum video, licet cum eadem illa Amstelaed. ed. conlatus fuerit. Certe ita exstabat in Lovel. 4. V. supra ad 1, 12, 1.

Ibi eum expugnatores coloniae haud quaquam perculsi] *Τὸ ibi* deerat in Fragm. Hav. a m. 1. *cum*, pro *eum*, habent Voss. ambo, et Lovel. 3. ac 5. V. supra ad 4, 19, 2. Hinc particula *haud* deficit in Harlej. 1. *haud quamquam* praeferunt Leid. 1. Lovel. 1. 3. 5. et Gaertn. Praeterea *perpulsi* Florent. Lovel. 1. 4. Voss. 1. Harlej. 1. et editi vetustiores. Veneti

profectus. ibi eum expugnatores coloniae haudqu
quam perculsi, fidentes militum numero, quo a
9 quantum praestabant, obperiebantur. postquam a
propinquare Romanos senserunt, extemplo in aci
procedunt, nihil dilaturi, quin periculum sum
rerum facerent: ita paucitati hostium nihil a
imperatoris unici, quibus solis confiderent, pr
turas esse.

deinde anno 1495. et 1506. *perculsi* dederunt, quod postea Ascens. etiam recepit, ita tamen, ut annis 1513. et 1516. alterum in margine servarit, in quo eum Paris. anno 1529. imitati sunt. *perculsi* etiam receperunt Moguntini, Ascensius anno 1530. Frobenius, et omnes recentiores. Solent autem *perculsus* et *perpulsus* confundi. V. supra ad 3, 30, 5. corruptius *propulsi* est in Leid. 1. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 1.

Quo aliquantum praestabant, obperiebantur] *quae aliquantum* Lovel. 2. *quo aliquantulum* Harlej. 2. Lovel. 4. et Portug. quae varietas in scriptis saepe obcurrit. V. infra ad 7, 36, 5. Deinde *operi cedebantur* male Leid. 1. *opere praecedebant* Lovel. 2. et 4.

§. 9. *Extemplo in aciem procedunt, nihil dilaturi, quin periculum summae rerum facerent*] *exemplo* Harlej. 1. Tum praepositio *in* non adparet in Leid. 1. *in acie* habet Lovel. 5. Praeterea *nihil dilatū* Leid. 2. *nihil moraturi* antiquitus excusi; quod, ex alterius expositione natum, in nullo codice superest. Recte igitur pro eo Aldus *nihil dilaturi* restituit. Insuper *quasi*, pro *quia*, tamquam varia lectio adscribitur orae Voss. 1. Denique *fecerunt* Haverk.

Ita paucitati hostium nihil artes imperatoris unici etc. *profuturas esse*] Ex Palat. sec. et C ed. forte non frivola mil trahetur lectio, tali interp ne adhibita: *ita paucitati nihil* (*certum!*) *artes imp unici*. Est autem interject dam *τὸ certum*, ut apu tum, Ciceronem, aliosqu GEBH. A codicibus Gebh multum in diversa abe dam meorum, nisi quo huc voce auctiores obs *hil certum*, *nisi artes im* Ita autem est in Voss. 1 Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2 Gaertn. Haverk. et Fr a m. 2. [Veith.] Nollem Msti et edit. suae lecti cuisse, quae Livio i et melius Floro, simil jectionibus gaudenti, convenire videtur. C *stes imperatos unici* vi Klock. *artes imperato* vel. 3. literis male t Male etiam vir doc ginem edit. Curionis gendum esse *rati pau* Omnes enim libri, cusi, particulam *ita* ad 44, 36, 14.)

Quibus solis confid lectio, *quibus soli* Subaudi *hostes ipsi*. *fiderent* non tantu rum codd. et forte Hearnii Oxoniense

XXIII. Idem ardor et in Romano exercitu erat, 1
et in altero duce: nec praesentis dimicationis fortunam ulla res, praeterquam unius viri consilium atque imperium, morabatur: qui occasionem juvandarum ratione virium trahendo bello quaerebat. Eo magis hostis instare; nec jam pro castris tan- 2
tum suis explicare aciem, sed procedere in medium campi, et, vallo prope hostium signa in-

sed ita etiam dederunt Mediol. anno 1495. et 1505. Veneti anno 1498. Ascensius anno 1513. et 1516. atque Mogunt. pro quo iterum Aldus priorum edd. lectionem *consideret* revocavit. Intelligе, ipse unicus imperator. Et ita apud me legunt Leid. ambo, Lovel. 1. 2. Harlej. 1. Gaertn. et apud Hearnium excerpta Pithoei; quorum auctoritate inductus id forte verius esse existimo. Praeterea *quibus solum* Gaertn. Sed alterum recte servant omnes alii codices.

§. 1. *Idem ardor et in Romano exercitu erat*] *Tò et* omittitur in Leid. 1. Deinde *in futuro exercitu erat* habet Voss. 2. *in exercitu Romano erat* Lovel. 4. *in Romano exercitu al' milite erat* Leid. 2. Illud *al' milite* glossema est, quod olim margini adscriptum ab indocto deinde librario in contextum receptum est. V. supra ad 3, 44, 4. Contra *exercitus*, pro *miles*, librarii supra dederunt 3, 2, 10.

Occasionem juvandarum ratione virium trahendo bello quaerebat] *juvandarum ratione Romanarum virium* Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. C. atque in margine pro varia lectione N. Male. Supra 1, 15, 4. *Ibi, viribus nulla arte adjutis, tantum veterani robore exercitus, rex Romanus vicit.* Deinde *trahendo bellum* Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 2. *Eo magis hostis instare, nec jam pro castris tantum suis explicare aciem*] *Et magis* Harlej. 2. et Portug. Praeterea trajectis vocibus *pro suis castris tantum* Haverk. Sed vox *suis* non comparet in Leid. 1.

Sed procedere in medium campi] *producere* Hearnii Oxon. L. 1. Male. Liv. 4, 18, 3. *Utrimque acies inter bina castra in medium campi procedunt.* 37, 38, 8. *Quinto die Romani processere in medium campi.* 1, 23, 6. *Cum paucis procerum in medium duces procedunt.* ubi v. quae notantur, et ad 5, 48, 7.

Vallo prope hostium signa inferendo superbam fiduciam virium ostentare] Doujatium haec exponentem, admovendo vallo quam proxime ad Romanorum castra, aliud egisse, quisque videt. *Vallo prope signa inferre* est, vallum prope invadere, ad vallum quam proxime accedere, quasi invasurus esset, aut obpugnaturus. V. ad 2, 53, 1. Ceterum *probe*, pro *prope*, Klock. Alibi saepe ita scribae lapsi sunt. V. infra ad 37, 49, 2. Insuper *signa hostium inferendo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde vox *virium* deerat in edd. vett. Eam primus Aldus

3 ferendo, superbam fiduciam virium ostentare,
aegre patiebatur Romanus miles; multo aegriu
ter ex tribunis militum L. Furius, ferox quum
tate et ingenio, tum multitudinis, ex incerti
4 sumentis animos, spe inflatus. Hic per se jar
li

addidit, et, una vel altera excepta, recentiores edd. servarunt. Recte. Superest enim in omnibus scriptis.

§. 3. *Id aegre patiebatur Romanus miles*] *Aut aegre* Leid. 1. qui mox etiam *alter exter militum*, pro *alter ex tribunis militum*, praefert ex non intellecto scribendi compendio.

Ferox tum aetate et ingenio, tum multitudinis] Antiqua lectio *cum aetate et ingenio, tum multitudinis*. RHEN. Tradunt Grammatici, *cum* et *tum* in eadem periodo se subsequi, si prius aliquid generale sit, posterius aliquid speciale; vel si prius quiddam minus, posterius quiddam majus contineat; adeoque *quum*, sive *cum*, et *tum* idem notare, ac *non modo, verum etiam: tum* autem geminari ac multiplicari, quum res sunt pares, adeoque fere eamdem vim habere, quam habet geminatum τὸ *et*. V. Vallam 2. Elegant. 22. Sunt tamen et alii, qui docuerunt, hanc differentiam aut non, aut non nimis religiose, ab antiquis scriptoribus observatam, et sine discrimine *cum tum* et *tum tum* adhibitum esse. Certe tanta harum particularum in Mstis ob ductuum similitudinem, quae inter literas *c* et *t* praesertim in scriptura Longobardica intercedit, confusio est, ut vix de usu earum certae regulae praescribi possint. In Livio autem, ubi similes locutiones passim obcurrunt, tantum non sempe variant. Illud tamen in observavi, in Mstis integ et antiquissimis potius *qu* quam *tum tum* reperiri. I quos in curanda hac pa consului, omnino num rent. Leid. 1. et Harlej rum illi fere ubique, h tis locis, ita praeferu non enumero, ne taedi quidem omnes reliqu Veith.] hic *tum*, *tum* s at Florent. Harlej. 1. I Gaertn. Rhenano conse cujus sententia priore ediderunt. Similiter saepius alibi idem quem v. ad 2, 56, 6. 34, 2. hoc lib. et cap. § Gronovius etiam fatet plura hujusmodi, sine arbitratu veterum co 25, 8, 2.

Multitudinis, ex inc mentis animos, spe in fretum fuisse volunt ditate multitudinis m animos ex incertissim tio. Stabiliturque h ditione vetustissima. sunt Palat. duo: *m incertissimo sumptis flatus*. Sec. paullo *incertissima sumenti incertissimo sumeis a* manifesto errore, daturi alii magis co gendo *ex incertissim mis*, quemadmodu Voss. 2. Lov. 3. Gae

tes incitatos insuper instigabat elevando, qua una oterat, aetate auctoritatem collegae: *Juvenibus ella data*, dictitans, *et cum corporibus vigere et deorescere animos; cunctatorem ex acerrimo bellatore fatum; et, qui adveniens castra urbesque primo inpetu ra- 5 ere sit solitus, eum residem intra vallum tempus terere;*

lav. a m. 1. *ex incertissima sumenis animos* praeferunt etiam Voss. . Leid. 2. Lov. 1. 4. 5. Portug. et Haverk. Reliqui vulgatum tuenur, nisi quod *submētis*, pro *sumentis*, habeat Klock. Si *sumtis animis* legas, dicet Livius, Furium spe multitudinis inflatum animos ex incertissimo sumsisse; at si *sumentis animos*, naturam vulgi tanget, quae ex incertissimo animos sumere solet.

§. 4. *Per se jam milites incitatos insuper instigabat*] *insuper instigabat* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. errore scribarum. Terent. in Andr. 4, 2, 9.

Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga.

instigat habent, praeter Rom. anni 1472. et Parm. editiones vetustae usque ad Aldum, qui alterum restituit consentientibus ceteris scriptis. *τὸ insuper* deest in Lovel. 2.

Elevando, qua una poterat, aetate auctoritatem collegae] *et elevando* Voss. 1. Leid. 2. *elevando una, qua una poterat* Fragm. Hav. et Lovel. 4. [Veith.]

Juvenibus bella data, dictitans, et cum corporibus vigere et deflorescere animos] *Τὸ dictitans* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Et posset etiam expungi, si certiorum codicum consensus accederet. Ejusdem enim potestatis verba saepius a Livio omissa esse, infra videbimus ad 23, 45, 6. Nunc vero, quum alii omnes *τὸ dictitans* servent, ipsi controversiam movendam non esse existimo, praesertim quum Livius id verbum amaverit. V. supra ad 3, 20, 8. Copula *et* post vocem *dictitans* exsulat a Lovel. 3. Praeterea *vigerant deflorescs animos* Voss. 2. et Lovel. 3. *vigerent et deflorescere animos* Fragm. Hav. a m. 1. *vigere deflorescere animos* Gaertn.

§. 5. *Et qui adveniens castra urbesque primo inpetu capere sit solitus*] In antiquis libris est *rapere sit solitus*. RHEN. Probe monuit, sed frustra, Rhenanus, legendum hic *rapere:* cui subscribunt Pall. duo meliores. GEBH. Non Borbet. modo, sed et duo Voss. Helm. Pall. Chiflet. Buslid. Rott. *rapere*. Florus 3, 20. *Nihil tale exspectantis ducis subito impetu castra rapuere*. Idem 4, 12. de Arminio et Germanis: *undique invadunt, castra rapiunt*. J. FR. GRON. Prima vocula *et* abest a Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Deinde *quia adveniens* praeferunt Leid. 1. et Harlej. 1. Saepe scribarum errore *qui* et *quia* in scriptis commutari solent. V. infra ad 36, 33, 5. Id autem hic tanto facilius, quod ultima litera adsumi potuerit ex initio vocis sequentis, quemadmodum saepe factum est. V. infra ad 40, 7, 8. Similiter etiam supra errabatur in quibusdam codd. 4, 37, 4. Tum vox *inpetu* deficit in Voss. 2. quam recte reliqui servant. V. supra hoc

quid accessurum suis, decessurumve hostium viribus
6 *rantem? quam occasionem, quod tempus, quem insi*
7 *instruendis locum? frigere ac torpere senis consilia.*

lib. ad c. 4, 9. Insuper *capere*, quod olim legebatur, apud me tantum superest in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Reliqui et cum illis Hearnii Oxon. L. 1. 2. et B. *rapere* tuentur; quod verbum celeritatem indicat, qua castra urbesque expugnarit, et optime convenit *τοῖς adveniens primo inpetu.* V. Cel. Graevium ad Flori 2, 6, 2. quamvis tamen, ut recte Cel. Dukerus observavit, *raptus* ibi potius pro vi ereptus, quam celeriter occupatus, ponatur. Ita *rapere nuptias*, pro summa festinatione eas celebrare, Liv. 30, 14, 2. *Fidem crimi-nibus raptae prope inter arma nuptiae, neque exspectato Laelio, faciebant.* ubi, *raptum* eleganter dici quidvis raptim factum, observat *ὁ πάνυ* Gronovius. Ita *rapere tempus*, pro non neglegere oblatam occasionem, sed ea celeriter uti, dixit Silius Ital. 1, 569.

— — — tempore Martis
Utendum est rapto, et grassandum ad clara periclis.

rapere viam, pro celeriter ire, 9, 33.

Dux sibi quisque viam rapito, quum spargere primis
Incipiet radiis Gargana cacumina Phoebus.

V. quae ad utrumque locum notavi. *rapere fugam* Ovid. 3. Fastor. 867.

Utque fugam rapiant, aries nitidissimus auro
Traditur.

Saepissime vero *rapere* et *capere* ab indoctis librariis in libris scriptis commutari solent. V. ad 1, 11, 4. c. 12, 8. 2, 47, 8. 5, 6, 3. 6, 12, 7. c. 33, 10. 7, 1, 9. 6. 22, 39, 13. 29, 17, 16. 7. c. 49, 8. 39, 47, 2. 40, Epit. Liv. 80. Adde viros Cl lej. ad Horat. 2. od. 18, 3 ker. ad Flori 1, 1, 10. notavi ad Silii Ital. 15, militer confunduntur *ac arreptus.* V. ad Liv. 5, 47, *cipere* et *praeripere.* V. ad 41, 9.

Eum residem intra val pus terere] *residens* Vo *dere* Lovel. 2. 4. 5. P Haverk. Vocabulum r minus cognitum libr fraudi fuisse videtur. passim Livius usus est. 2, 32, 5. Deinde *terrer* et Leid. 1. alibi saepe rore. V. supra hoc li *residem tempus terere*, *tempus terere* 3, 7, 3. *ac deserto agro inter rum hominumque desid da tempus tererent.* ul *terere tempus* plura e

Quid accessurum s rumve hostium virib Tó suis male deest *spectantem* legit Po V. infra ad 34, 27,

§. 6. *Quem insidi locum*] Manuscript exquo legendum vi *tem*, id est aptum i SIG. Videtur for *struendis.* Pendent nia a verbo *spera* Camillum: quam casionem, quod s pus, quem locum sidiis? l. 23, 35. *parando, et inter id di aliquanto intenti* Scholium hoc Si

ımillo quum vitae satis, tum gloriae esse. quid adti-
re, cum mortali corpore uno, civitatis, quam inmor-
lem esse deceat, pati consenescere vires? His sermonibus 8

m ejus prodiit demum in ed. eneta anni 1592. Ceterum *in-uentem* etiam Haverk. et Fragm. av. Reliqui omnes servant *in-ruentem*, nisi quod Portug. h . 2. praeferat *insidiis instruere cum*. Gronovianum *instruendis*, sod et in contextum ab eo re-eptum est, non displiceret, si odicum testimonio probaretur. liud tamen verius non obcurrit. , 14, 10. *Instructo jam vani ter-ris adparatu.* ubi vide.

Frigere ac torpere senis consilia] *ngere ac torpere* Lovel. 4. et pri-cae edd. pro quo Veneti anno 495. et 1506. ac deinde Ascen-ius omnesque recentiores recte *rigere* substituerunt. Ita enim et cripti uno ore. Deinde *frigere actor pesenis consilia* Leid. 1. in-peritia librarii, qui voces con-inua serie *actorpēsenis* scriptas nscite in vocabula divisit, in-erposita una litera, et omisso uprascripto compendii signo. *torpere consilia* ut supra 1, 41, 3. *Si tua re subita consilia torpent, ut tu mea sequere.*

§. 7. *Sed Camillo tum vitae sa-tis, cum gloriae esse*] In antiquis libris est, *quum vitae satis, tum gloriae.* RHEN. *cum vitae satis, cum gloriae esset* Lovel. 2. *tum vitae satis, tum gloriae esset* Flo-rent. *quum vitae satis, tum glo-riae esse* Leid. 1. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et apud Hearnium Exc. Pithoei, quorum auctorita-tem secutus sum. V. supra hoc cap. ad §. 3. *sed Camillorum vitae* habet Haverk.

Quid adtinere, cum mortali cor-pore uno] Vir doctus ad margi-nem edit. Curionis scribendum conjiciebat, *quid adtineret.* Sed omnes codd. *adtinere* tuentur. Et recte. Supra 2, 41, 6. *Quid ad-tinuisse, Hernicis, paullo ante ho-stibus, capti agri tertiam partem reddi?* Et ita saepe in his locu-tionibus infinitivus placuit. V. Gronov. ad 10, 13, 10. *mortali pectore* Haverk. Millenis locis vo-cabula *corpus* et *pectus* librarii in Mstis confuderunt. V. quae no-tavi ad Silii 16, 478. et adde Cel. Burmann. ad Nason. 2. Art. Am. 474. et ad 6. Met. 236. Hic nihil mutandum. Infra 28, 28, 11. *Ne istuc Jupiter optimus maximus si-rit, urbem, auspicato Diis auctori-bus in aeternum conditam, fra-gili huic et mortali corpori aequa-lem esse.* Praeterea *inmortalem esse deerat*, pro *deceat*, perperam Gaertn.

§. 8. *His sermonibus tota in se averterat castra*] Palat. pr. ac sec. *adverterat.* Andreas edidit *in se avertit.* Campanus vero *tota in se verterat castra.* GEBH. *in se aver-tit* edti ante Aldum. *in se anim-adverterat* Haverk. Voces *animad-vertere* et *advertere* confundi, su-pra vidimus hoc lib. ad c. 2, 10. *adverterat* autem praeferunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. Portug. et Fragm. Hav. *avertere in se*, ut 1, 40, 7. *Cum intentus in eum se rex totus averteret.* 10, 14, 3. *Tota-tam belli molem in Samnium aver-terunt.* 29, 7, 3. *Dum ipse, aver-sis omnibus in eum tumultum, ab tergo urbem incautam adgrederetur.* 30, 18, 11. *Omnes retro in aciem suorum averterunt.* 32, 24, 5. *Dum in unam partem oculos animosque hostium certamen averterat.* 36, 7, 1. *In universi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant, ta-li oratione avertit.* 38, 30, 6. *Lacedaemonii deinde eum in sua*

tota in se averterat castra. et, quum omnibus
cis posceretur pugna, *Sustinere*, inquit, *M. F*
non possumus inpetum militum: et hostis, cujus an
cunctando auximus, jam minime toleranda superbi
sultat. Cede unus omnibus, et patere te vinci con
9 *ut maturius bello vincas.* Ad ea Camillus: *Quae*

certamina averterunt. 40, 42, 1. *In regem Illyriorum Gentium latrocinii omnis maritimi caussam avertit.* c. 57, 9. *Romanis aversis in Bastarnarum bellum, recuperaturum se in Graecia, quae amisisset.* Similiter jungitur cum praepositione *ad.* 26, 13, 12. *Si ad cubilia et catulos eorum ire pergas, ad opem suis ferendam avertas.* 35, 31, 1. *Solliciti ne Aetoli partis alicujus animos ad Antiochum avertissent.* Eodem modo *avertere Vejos* supra est 5, 18, 12. ubi etiam unus codex *advertere* praefert. Est autem similis locutio, atque *avolare Romam*, aliaque, de quibus supra egi ad 1, 57, 1. Plenius alibi non modo *in quem*, vel *ad quem* aliquis *avertitur*, sed etiam *a quo*. Ita *a ceteris in se averterant oculos* 2, 5, 6. *invidiam rei a tribunis in consulem averterant* 3, 1, 3. *in comitiorum disceptationem ab lege certamen averterant* c. 24, 9. *averterat in se a curru ora* 4, 20, 3. *cogitationes a foro ad domum avertit* c. 52, 3. *ab hominibus ad Deos preces avertisset* 6, 20, 10. *gentem ab societate regia ad Romanam amicitiam avertendi* 32, 19, 1. (*34, 47, 4.) *consules ab exercitu ad conjurationis vindictam avertit* 39, 8, 1. et passim. Soliti autem fuerunt librarii, verba *avertere* et *advertere* in Mstis saepissime inter se commutare. V. ad praefat. §. 5. 1, 40, 7. 3, 5, 14. c. 7, 2. 4, 20, 3. c. 52, 3. 5, 24, 5. c. 48, 4. 6, 34, 8. 7, 5, 7. c. 17, 5. 9, 39, 10. 10, 10, 6. c. 14, 3. (*31, 40, 7.) 32, 24, 5. 35, 31, 1. 36, 7, 1. 37, 11, 14. c. 53, 3. 12. 39, 8, 1. et infinitis
cis. Similiter etiam con
tur *aversus* et *adversus*.
31, 6. Et ita pleraque al
cum praepositionibus
composita. V. infra ad

Quum omnibus locis
pugna] *peteretur pugna* V
vel. 2. 3. Fragm. Hav. e
Oxon. L. 1. et C. V. ad
potiretur pugnam Leid
cap. seq. *Haec est, inq*
tes, pugna, quam pop
45, 6. *Frequentes in prae*
veniunt, poscunt pugna
lant, ut signum detur.
Ubi illi clamores sint a
tium, ubi minae, injuss
ris proelium inituros?
vero castra Romana vid
citer pro se quisque si
poscere.

Sustinere, inquit,
possumus militum inp
nere, inquit, Marce
mus Lovel. 4. Sed v
lib. ad c. 12, 10. *Sust*
M. Furi Camille Lov
tima vox ex glossa in
dita videtur. *Sustiste*
Furius Hearnii Oxor
liqui, et scripti et
tum defendunt, q
caussam etiam serv
insuper esse, qui l
ex praecedentibus
id addi necesse erat
Livius in initio or
inquit subjicere no

uo unius auspicio gesta ad eam diem essent, negare in eis
eque se, neque populum Romanum, aut consilii sui,
ut fortunae poenituisse. nunc scire, se collegam habere
ure imperioque parem, vigore aetatis praestantem. Ita- 10
ue se, quod ad exercitum adtineat, regere consuesse,
on regi. collegae imperium se non posse inpedire. Diis

quem verba fiunt. Supra c. 6, 12. *Te, inquit, P. Valeri, socium imperii consilii, legiones mecum adversus Antiatem hostem ducere placet.* c. 24, 5. *Haec est, inquit, milites, pugna, quam poposciſtis?* c. 16, 1. *Soli adhuc, inquit, Tusculani, vera arma verasque vires inveniſtis.* c. 29, 1. *Videsne tu, inquit, A. Semproni, loci fortuna illos fretos ad Alliam constitisse.* Et ita saepe. Tum *possimus* Leid. 1. Deinde *inpetum militum*, transpositis vocabulis, Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav.

Et hostis, cujus animos cunctando auximus] *ex hostibus* Leid. 2. Deinde *cujus animum* idem Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Ceteri vulgatum servant, nisi quod *animus* errore librarii sit in Leid. 1. Supra hoc cap. *Multitudinis, ex incertissimo sumentis animos, spe inflatus.* Recte autem *animos. hostis* enim hic collective milites Volscos notat, quamvis *animi* numero plurali pro audacia, ferocia, etiam de uno dicatur. 2, 39, 11. *Adnisurum, ut adpareat, exsilio sibi irritatos, non fractos, animos esse.* 6, 7, 5. *Neque enim dictatura mihi umquam animos fecit, ut ne exsilium quidem ademit.* 22, 26, 1. *Pecunia a patre relicta animos ad spem liberalioris fortunae fecit.* et mox: *Postremo et praetura perfunctus jam ad consulatus spem quam adtolleret animos.* Deinde *cantando* Leid. 1. Tum *anximus* Voſſ. 1. pro quo inter versus recte emendatur *auximus.* Saepe verba *augere* et *angere* confunduntur a scribis. V. ad 4, 51, 6. *cujus cunctando animos anximus* alio ordine Lovel. 4.

Jam minime toleranda superbia insultat] *minima toleranda superbia* Gaertn. et Lovel. 2. *jam minime toleranda in superbia insultat* Harlej. 1. Fontem erroris supra indicavi ad 2, 34, 9. et 3, 2, 9. Mox *Tu cede unus*, addito pronomine, Lovel. 1. a m. 1. Verba autem *ut maturius bello vincas. Ad ea Camillus, quae bella suo* perperam omittebantur in Leid. 2.

§. 9. *Aut consilii sui, aut fortunae poenituisse*] *petiuisse* Haverk. In quem errorem facile librarius incidere potuit, si concipiamus scriptum fuisse *pōituisse.* Ceterum per *ae paenitnisse* scribit optimae notae codex Florent. quomodo et in aliis integerrimis Mſtis exaratum reperitur. Sed frustra. V. Voſſ. in Etymol. ling. Lat. v. *Poena*, et Dausquej. in Orthogr. part. sec. v. *Paenitentia.* Mox *jure imperio parem*, omissa copula *que*, Gaertn. *in re imperioque parem* Lovel. 4. Vox *jure* exsulat ab edd. vett. quam revocarunt Mediol. anno 1505. Tum *vigore aetatem praestantem*, pro *aetatis*, Lovel. 2.

§. 10. *Se, quod ad exercitum adtineat, regere consuesse, non regi*] *sed*, pro *se*, Leid. 1. solito erro-

11 *bene juvantibus ageret, quod e republica duceret. Aet*
suae se veniam etiam petere, ne in prima acie esset. q
senis munia in bello sint, iis se non defuturum. I
Diis inmortalibus precari, ne qui casus suum consil
12 *laudabile efficiat.* Nec ab hominibus salutaris sen
tia, nec a Diis tam piae preces auditae sunt.

re. V. supra hoc lib. c. 6, 10. et ad 10, 13, 9. Tum *quoad exercitum attineat* Lovel. 2. *quod ad exercitum attingat vel attineat* Gaertner. cujus librarius duplicem lectionem in contextum admisit. Praeterea *regē consuesse*, pro *reg'e*, sive *regere*, Leid. 2. *regē consuesce* Haverk. *regere consuescere* Lovel. 5. *regere consuevisse* edd. Aldina priores. Sed v. ad 4, 45, 4.

Diis bene juvantibus ageret, quod e republica duceret] *To ageret* deficit in Gaertn. Deinde, male divisis vocibus, quae olim una serie scribi solebant, *quo de republica* Leid. 1. pro quo *quod de republica* dedit librarius Voss. 2. quamvis etiam prima litera praepositionis ex vocis praecedentis fine repetita esse possit. V. ad 37, 29, 8. *quae de republica* Lov. 2. *quod e re Romana* Haverk. (*v. ad 30, 2, 7.)

§. 11. *Aetati suae se veniam etiam petere, ne in prima acie esset*] *To etiam* hoc loco stare posse haud putem. Lege *veniam eam petere*. Quasi dixerit, *Hanc mihi veniam dabis*. T. FABER. Omnia haec verba deerant in Leid. 2. *Aetatis suae* legunt Leid. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. Sed ultima litera vocis *Aetatis* male adhaesit ex principio vocis sequentis. V. ad 28, 25, 2. Tum *se* deest in Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. quam vocem praecedens *suae* intercepisse videri potest. Fabri conjectura adstrui posset loco Horat. in Arte poet. 11.

Scimus, et hanc veniam p
que damusque vicissi

Eam tamen nullus codic
mat. Admodum autem di
Doujatio, cui longe mo
debatur illud *etiam*, vel
ces variarent. Innuere
millum, tantum abesse
joris aetatis ratione veli
tiam suam tueri, ut po
ti veniam dari postulet
veniam petere alio ordi
usque ad Aldum, qui
transposuit, mutation
stipulantibus omnibus
super *Aetati suae sed*
niam petere ed. Parm.
prima acie. et quae sen
et Leid. 1. Verum *ess*
pendium scribi in Mss
Postea prius *e* interci
ab ultima litera voci
et ita solum *et* supe
senis munera, pro *m*
1. et 2. V. ad 36, 3
terea *in bello fuit*,
sint, Gaertn. facili s
psu ob similitudine
s et *f*, etque *in* et *ni*,
pe notavimus.

Id a Diis inmorta
ab Diis immortali
Harlej. 2. Portug. e
optimi stant pro v

Ne qui casus suum
dabile efficiat] *ne qu*
2. 3. 4. 5. Harlej.
Haverk. contra *la*
Fragm. Hav. Ne
rium est, praesert

1 am aciem auctor pugnae instruit; subsidia Camil-
us firmat, validamque stationem pro castris obpo-
it. ipse edito loco spectator intentus in eventu
lieni consilii constitit.

XXIV. Simul primo concursu concrepuere arma, 1
hostis dolo, non metu, pedem retulit. lenis ab tergo 2

bus melioribus membranis. Locutio *ne qui casus efficiat* inlustratur ex illis, quae notantur supra ad 3, 10, 7. Etiam *laudabile consilium* alio ordine Lovel. 2.

§. 12. *Nec ab hominibus salutaris sententia, nec ab Diis*] *Nec ab omnibus* Leid. 2. infinitis locis obvio errore. V. supra ad 3, 54, 6. Deinde *nec a Diis* Florent. Lovel. 1. 2. 4. 5. Voss. 1. Leid. uterque, Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Similiter etiam omnes excusi usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui primus *ab Diis* substituit.

Aciem auctor pugnae instruit] *actor pugnae* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. et Fragm. Hav. sollemni scribarum errore. V. ad 1, 26, 5. Mox *subsidia Camillus firmat, validam stationem pro portis opponit* Fragm. Hav. omissa particula copulante *que*, quam reliqui omnes codices servant.

Spectator intentus in eventu alieni consilii constitit] *intentus in eventum* Gaertn. Et ita ediderunt etiam Mediol. anno 1505. quod deinde Ascensius annis 1513. et 1516. adoptavit. Ita infra 7, 19, 6. *In bellum Etruscum intentam civitatem legati Latini ad Volscos convertere.* 9, 24, 5. *Fore, ut minus intentae in custodiam urbis diurnae stationes ac nocturnae vigiliae essent.* 22, 15, 1. *Fabius pariter in suos haud minus quam in hostes intentus.* 35, 42, 1. *Intentis in adparatum novi belli Romanis, ne ab Antiocho quidem cessabatur.* 4, 27, 11. *Intentos homines in eventum periculi alieni, pro se incautos, neglectis vigiliis stationibusque ex adortus.* ubi alia vide. Sed nec vulgatum, quod reliqui codd. manu et typis descripti tuentur, temere mutandum. Nam *in eventu alieni consilii* non necesse est, ut referatur ad *intentus*, quum et possit ad praecedens *spectator*. Locum vel ita capiendum, vel *in eventum* emendandum esse, etiam Doujatius monuit. Praeterea verbum *constitit* neglegentia scribae omissum est in Voss. 2. Paullo ante *edicto loco*, pro *edito*, Lovel. 1. V. ad 21, 62, 7.

§. 2. *Lenis ab tergo clivus erat inter aciem et castra*] Addita voce una, *nam lenis* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. in margine, et Hearnii Oxon. B. Quum tamen integriores codices constanter hanc voculam ignorent, verius puto, illam hoc loco additam esse ab iis, qui sine ea orationem Livianam male cohaerere existimarunt. V. infra ad 10, 17, 10. Deinde *legis clivus* Leid. 1. *levis clivus* Voss. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo recte a m. 2. *lenis* emendatur. Supra 2, 50, 10. *Duxit via in editum leniter collem.* ubi plura dicta sunt. V. etiam mox hoc cap. ad §. 8. Tum *a tergo* Florent. Voss. 2. Lov. 4. 5. Gaertn. et edd. omnes usque ad Gronov. qui *ab tergo* substituit; quod reliqui scripti servant, nisi quod

clivus erat inter aciem et castra: et, quod mul
tudo subpeditabat, aliquot validas cohortes in
stris armatas instructasque reliquerant, quae in
commissum jam certamen, ubi vallo adpropinq
3 set hostis, erumperent. Romanus, cedentem
stem effuse sequendo in locum iniquum pertra
opportunus huic eruptioni fuit. versus itaque i

Leid. 1. scribae aberratione *ad tergo* praeferat. [*Non levis a tergo* Veith.]

Aliquot validas cohortes in castris armatas instructasque reliquerant] *aliquod validas* Leid. 1. Harlej. 1. et Voss. 1. a m. 1. Facillime hic error committi potuit a librario, qui alterum verba praecuntem sequebatur, quod in sono nullum foret discrimen. Ita supra peccabatur 3, 9, 2. c. 23, 4. 6, 37, 8. 7, 2, 8. et alibi. *aliquas validas cohortes* Voss. 1. inter versus a m. 2, Leid. 2. et Lovel. 1. V. infra ad 32, 10, 12. Deinde *in castris armatis instructisque* Lovel. 5. *in castris armatis instructasque* Fragm. Hav. a m. 1. pro quo *armatas* recte a manu altera emendatur: Saepe *armatus* et *instructus*, nunc hoc ordine, nunc transpositis vocabulis, junguntur. Infra 9, 39, 2. *Instructos deinde armatosque nox obpressit.* (* 24, 7, 3.) 27, 48, 3. *Advenit Livius peditum omnibus copiis, ad conserendum extemplo proelium instructis armatisque.* 29, 2, 4. *Postero die armati instructique omnes aciem ostendere.* Denique *reliquerat* Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. L. 1. et B. quorum librarii ita scripsisse videntur, quod praecessit *hostis pedem retulit.* Sed male. Nam *hostis* etiam ut collectivum consideratur, et verbo plurali jungitur. Infra 21, 41, 15. *Nec est alius ab tergo exercitus, qui, nisi nos vincimus, hosti o nec Alpes aliae sunt, qu superant, comparari n sint praesidia.* ubi plur Certiores itaque codice placet. In verbis praece conjunctio *et* deerat in l

Quae inter commissum j men etc. *erumperent*] *quo missum jam certamen* e quas vidi, vetustiores accipiendum pro *ut*: qu dum supra 2, 1, 10. *Qu rium in senatu frequenti dinis faceret.* 42, 42, 1. *pinquo multo ante debit solverem, Delphos sacrifi sa ascendi.* (v. ad 40, 2 rum Aldus, pro *quo*, quod reliqui servaru cte. Ita enim omnes c quod unus Haverk. pr *quae inter omissum ja* Lovel. 4. qui error in videtur, quod per c scriptum fuerit *omis* 10, 19, 11.) Deinde *ret*, pro *adpropinqua*

§. 3. *Novo hosti, et Romanam inclinavit* dubie haec retulit a cedentia paulo supe *tergo clivus erat inter fra.* At nihilomin securus est, mihiqu GLAR. Duas causa bus Romana acies clinata est. Novum

torem terror, et novo hoste, et supina valle Romanam inclinavit aciem. Instant Volsci recentes, 4
qui e castris inpetum fecerant; integrant et illi pugnam, qui simulata cesserant fuga. Jam non recipiebat se Romanus miles; sed, inmemor recentis ferociae veterisque decoris, terga passim dabat, atque effuso cursu castra repetebat: quum Camillus, 5

pinam vallem, quam paulo ante lenem a tergo clivum appellavit. Itaque locum integrum esse censeo, contra atque censet Glareanus. †. „Glareanus non ait corruptum locum, sed obscurum ac „suspectum." †. SIG. Si cogites praecedentia, *Lenis ab tergo clivus erat inter aciem et castra*, non obscurus est locus, multo minus suspectus esse debet, ut Glareano visum. Ait enim Romanos territos et inclinatos, quod et loco subissent acclivi, et ab recente hoste desuper incumbente exciperentur. *Supina vallis* est, quibus est a tergo, qui ex valle in collem succedunt. 7, [24, 5.] *Pepulistis a castris, supina valle praecipites egistis.* J. FR. GRON. Supra 4, 46, 5. *Loco iniquo sub hostium castris, quum, quia simulato metu receperat se hostis ad vallum, spes vana expugnandi castra eo traxisset, repentino inpetu Aequorum per supinam vallem fusi sunt. Supinam vallem* esse, quae alio nomine *aversa vallis* vocatur, monuit Gronovius supra ad 2, 31, 6. Paullo ante in verbis praecedentibus vox *fuit* exsulabat a Lovel. 2.

§. 4. *Instant Volsci recentes, qui e castris inpetum fecerant; integrant et illi pugnam*] *qui castris inpetum fecerant*, omissa praepositione, Leid. 1. Tum *integrantque et pugnam* Leid. 2. *integrant et illi pugnant* Gaertn. Deinde *simulata censerant fugam*, pro *cesserant fuga*, Leid. 1.

Inmemor recentis ferociae veterisque decoris] *memor recentis ferociae* Lovel. 3. *inmemor praesentis ferociae* priscae edd. pro quo Aldus substituit *recentis*. Et ita habent omnes codd. Deinde *veterisque terroris* perperam Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *recupiebat*, pro *recipiebat*, Leid. 1. Praeterea *miles Romanus* alio ordine Lovel. 4. In verbis autem sequentibus *dabat, et effuso cursu* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *dabatque effuso cursu* Leid. 1. Sed prima syllaba *τοῦ atque* intercepta est ab ultima vocis praecedentis *dabat*.

§. 5. *Quum Camillus, sublatus a circumstantibus in equum*] Pall. MSS. tres *subvectus* unanimi consensu, non *sublatus*. GEBH. Scribe cum Thuaneo et Chiffet. *subjectus*. Quo aurigantur tres Pall. duo Voss. Helm. qui habent *subvectus*. Virgil. 12. [Aen. 287.]

— — *et corpora saltu*
Subjiciunt in equos.

Nosterque Livius 31, [37, 10.] *Saluti fuit eques, qui raptim ipse desiluit, pavidumque regem in equum subjecit.* Statius 2. Thebaïd. [203.]

Correptumque injecit equo. — —

J. FR. GRON. *subjectus* ex meis etiam Florent. Leid. 1. Lovel. 4.

subjectus a circumstantibus in equum, et rap
subsidiis obpositis, *Haec est*, inquit, *milites, pu*
quam poposciſtis? Quis homo, quis Deus eſt, quem
cusare poſſitis? veſtra illa temeritas, veſtra ignavia
6 *eſt. Secuti alium ducem, sequimini nunc Camillum*

Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. cui voci pro expositione in margine olim adscriptum fuerat a scholiaste *sublatus*, quod deinde, ut notius hoc sensu, ab ineptis librariis in contextum admissum est, altero ejecto. Praeter codd. Gronovio memoratos, *subvectus* etiam servant Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. et Haverk. nec non Hearnii Oxon. L. 1. et 2. [Veith.] At duplici lectione juncta *subvectus sub latus eorum* habet Harlej. 1. Quemadmodum hic *subjectus* et *subvect*., ita et *trajectus* et *travectus* facile commutari posse, Gronov. infra docuit ad Liv. 32, 6, 1. De significatione verbi *subjicere* pro sursum jacere, de qua hic Gronov. v. etiam Scalig. ad Virgil. Ceir. 7. Passerat. ad Propert. 1. Eleg. 2, 9. et Inl. Heinsium ac Cel. Burmann. ad Albinov. Eleg. ad Liviam 256. Adde Nonium Marc. in v. *Subjicere*. Eodem modo *submissae dextrae* sunt sublatae, sursum emissae dextrae. V. quae notavi ad Silium Ital. 12, 640. Ceterum *tum Camillus* Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] V. ad Epit. Liv. 48. circa finem.

Subsidiis oppositis, Haec est, inquit, milites, pugna, quam poposciſtis] *subsidiis impositis* Lovel. 5. *subsidiis impositis* Leid. 2. *subsidiis uppositis* Klock. Deinde *poposcitis* quidam codd. meorum, et ex Hearnii Ox. N. C. et alii, aperto errore scribarum. Similiter aberrant operae typographorum, non modo in quibusdam vetustioribus edd. quemadmodu anni 1472. Parm. Tarvi que, et Basileensi Curio rum etiam in Gronovia 1667. quod deinceps sul annorum 1678. et 1679. e Amstelaedamensis fideli varunt. Mox *Quis habes, homo*, Voss. 2. et Lovel. 3 *quis decus est*, pro *quis* vel. 3. *To est* non adpa vel. 2.

§. 6. *Et, quod ductu vincite*] Vet. lib. *et, u soletis, vincite*. SIG. Pal pani editio, *et, ut d letis, vincite*. Ceterum alii meliores *et, quo letis, vincite*. Long honestiore: quippe detur aliquid arrogan GEBH. *et, ut ductu vincite* Lovel. 4. Port et Fragm. Hav. a aliter Harlej. 2. nisi pro *ductu*, habeat. 1, 15, 7. *et, quo duc vincite* Voss. 2. Lovel. *et, quo ductu eo solet* vel. 2. Fragm. Hav ultimae literae τοι εος absorptae sunt cum sequentium. 5. *et, quod ductu* vincite Hearnii Ox *ductu meo soletis*, 5. [*et ut ductu me* nihil muto. Reliq et cum illis integ tum servant, ni divisis vocabulis *ctu eo soletis, vinc* 1. Neque obstat,

nuod ductu meo soletis, vincite. Quid vallum et castra spectatis? neminem vestrum illa, nisi victorem, receptura sunt. Pudor primo tenuit effusos: inde, ut circumagi signa, obvertique aciem viderunt in hostem, et dux, praeterquam quod tot insignis triumphis, 7

quid arrogantiae spirare, quod Gebhardus objecit: si enim aliquem, certe in hoc casu ea Camillum decebat, quo invito et meliora monente proelium initum erat. Quin et arrogantia hac ac confidentia opus in primis erat, ut Camillus militibus adverso proelio perculsis animum erigeret. Neque mutata ex sententia Gebhardi lectio ejusdem arrogantiae liberari poterit propter verba praecedentia, *Secuti alium ducem, sequimini nunc Camillum.* Paullo ante *sequamini* Portug. et Haverk. quod, si certiores codd. consentirent, recipi posset. ut *sequamini* et *vincite* hic eodem modo jungerentur, quo *imitamini* et *peccetis* supra 3, 21, 6. ubi v. Cl. Dukerum. Nunc tamen horum solorum auctoritas mihi levior est, quam ut eam sequi vellem.

Quid vallum et castra spectatis] *exspectatis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et apud Hearnium Oxon. N. cum Exc. Pithoei. Verum, saepius ita librarios peccare solitos fuisse, infra videbimus hoc libro ad c. 33, 1.

Neminem vestrum illa, nisi victorem, receptatura sunt] Vet. lib. *receptura.* SIG. Recte quidem Sigonius *receptura sunt* legendum docuit, verum ita non modo omnes praeferunt codices mei, (nisi quod in solo Gaertn. sit *recepturi sunt*) sed et typis excusi; ut nesciam, ubi Sigonius *receptatura* invenerit. Ceterum *neminem illa vestrum* Leid. 1. at τὸ *illa* deficit in Leid. 2.

§. 7. *Inde, ut circumagi signa, obvertique aciem viderunt in hostem*] Deest vox una ad sententiam complendam, quae est in veteribus libris, in quibus ita legitur: *ut circumagi signa, obvertique aciem viderunt, ruunt in hostem.* SIG. Verbum *ruunt* est Sigoniani, hoc est, stigmatis spleniisque nimis interstincti codicis. Tu vero restitue lectionem antiquam: *inde, ut circumagi signa, obvertique aciem viderunt in hostem, et dux* etc. *inter prima signa se offerebat, increpare singuli se quisque et alios.* Jam dabant terga, sed castigatio Camilli pudorem incussit, ut starent: mox ut signa quoque circumagi, et versus hostem reflectere se jam primos ordines videre, ut videre venerabilem tot meritis imperatorem inter primos discrimini sese offerentem; ultro se invicem sunt hortati, et animos resumpsere. Quod Sigonius addidit, intelligi Livius voluit a prudenti lectore, dum ipse properat ad alterius ducis, equiti segnitiem excutientis, curam: de qua postquam explicuit, tum conjunctim de utrisque: *nihil, neque apud duces, neque apud milites, remittitur a summo certamine animi.* Vides illud *ruere in hostem*, quod supra putaverunt desiderari. J. FR. GRON. Verbum *ruunt*, quod Sigonius addidit, admittunt etiam Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. quorum plerosque saepe Sigonianis codicibus consentientes supra habuimus, et Hearnii Oxon. B. et C. At reliqui omnes, certe mei

etiam aetate venerabilis, inter prima signa (ubi pl
rimus labor periculumque erat) se obferebat, incr
pare singuli se quisque et alios, et adhortatio
8 vicem totam alacri clamore pervasit aciem. Nec
alter tribunus rei defuit: sed, missus a collega
ſtituente peditum aciem ad equites, non caſtig

Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. illud a Sigonio interjectum non agnoscunt; quod et nexum orationis Livianae respuere, recte Gronovius docuit. *obverti in hoſtem* ut 9, 21, 5. *Tum totam aciem in Samnites obvertit.* c. 35, 2. *Flectit paullulum in clivos agmen, inde signa in hoſtem obvertit.* Insuper *inde et circûvagi signa* male Haverk. *inde et circumvagi signa* Lovel. 2. Paullo ante etiam *tenuit effuso* male Florent. *effusi* autem sunt, quos modo *effuso cursu caſtra repetere* dixerat.

Praeterquam quod tot insignis triumphis, etiam aetate venerabilis] Suppleri potest *erat*, et e praecedentibus repeti st. 30, 26, 5. *Annonae vilitas fuit, praeterquam quod omnis Italia pace erat aperta, etiam quod magnam vim frumenti ex Hispania missam* etc. *populo descripserunt.* Ibid. c. 46, 8. *Qui gloriae ejus certamen cum Scipione, praeterquam quod iniquum esset, etiam impar futurum cernebat.* Si hoc non placet, tollendum videtur *quod.* 5, 14, 5. *Praeterquam majeſtate petentium religione etiam attoniti homines.* 25, 23, 1. *Syracusarum oppugnatio ad finem venit, praeterquam vi ac virtute ducis exercitusque, inteſtina etiam proditione adjuta.* 22, 53, 6. *Quod malum, praeterquam atrox, super tot clades etiam novum, quum stupore ac miraculo torpides defixiſſet.* Ubi itidem inculcaverant *quod.* V. ibi J. Fr. Gronovium. DUK.

Voculam *quod* neglexerun
mae edd. Eam addidit Ald
servant omnes scripti, e
Leid. 1. in quo tamen eju
est *quot* sollemni errore
rum. V. ad 44, 1, 1. Veru
quod interceptum est a
dentis vocis ultima syllab
ut saepe alibi factum est
37, 54, 4. Deinde vocula
in Harlej. 2. quam parite
cedens *quod* elisit. *in t*
triumphis habet Gaertn.
tot triumphis Haverk. P
et aetate venerabilis Lov
iam acta venerabilis Le
iam actu venerabilis Ha
iam acta aetas venerabil
2. *etiam exacta aetate*
Gaertn. et Hearnii Ox
iam et exacta aetate vene
vel. 3. Voſſ. 2. et Fra
Sed vulgatum sufficit
reliquis scriptis super

Ubi plurimus labor pe
erat] *plurimus error* Lo
erant Portug. Saepius
Livius locutus est: q
alii codd. in vulgatum
eam lectionem poti
rio hujus codicis, qu
profectam esse cense
ad 37, 29, 6. Mox *se e*
se offerebat, Lovel. 2.
se non adparet in Lo

Increpare singuli
alios] *increpaverc* ed.
1472. Male autem
bus *increpare singuli*
alios Leid. 1. quod

o, (ad quam rem leviorem auctorem eum culpae
ocietas fecerat) sed, ab imperio totus ad preces
ersus, orare singulos universosque, *ut se, reum*
ortunae ejus diei, crimine eximerent. Abnuente ac pro- 9
ibente collega, temeritatis me omnium potius socium,
uam unius prudentiae, dedi. Camillus in utraque ve-

requens est. similiter fere *increpare singulis equosque et alios* Lovel. 2. *increpare se singuli se quisque et alios* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. in quo posterius *se* alia manus postea expunxit. *increpare singuli se et quisque et alios* Voss. 1. et Lovel. 1.

Et adhortatio in vicem totam alacri clamore pervasit aciem] Vocula *et* exsulat a Portug. Deinde *pua aciem* Klock. *tuasit aciem* Gaertn. Infra 26, 15, 9. *Murmur ab tribunali totam concionem pervasit.* Supra 5, 7, 6. *Famaque ea forum atque urbem pervasisset.* 38, 30, 9. *Terror tamen omnem maritimam oram pervasit.* 45, 10, 1. *Victoriae Romanae fama quum pervasisset in Asiam.*

§. 8. *Ad quam rem leviorem auctorem eum culpae societas fecerat*] *at quam rem* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 17, 3. et Noris. ad Cenotaph. Pisan. Diss. 14, 2, 2. p. 453. Alia similis erroris exempla v. hoc lib. ad c. 18, 4. c. 19, 1. c. 26, 1. 7, 4, 5. 9, 8, 9. c. 27, 14. (* 10, 14, 6.) Adde Cel. Burmann. ad Sueton. Caes. 29. Tum *leniorem auctorem* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Portug. solito scribarum errore. V. supra hoc cap. ad §. 2. *leviorem auctorem* inlustravimus supra 1, 16, 5. Paullo ante *Nam alter*, pro *Neque* Lovel. 4. Tum *missus ab collega* Portug. et Haverk. *missus ad collegam restituentem* Lovel. 4.

Ad preces versus orare singulos universosque] *ad preces versus ore singulos universos* Haverk.

Ut se reum fortunae ejus diei crimine eximerent] *rerum*, pro *reum*, Portug. et edit. Tarvis. prior. V. supra ad 5, 47, 10. Deinde *reum fortunae ejus die* Voss. 2. quod a Livii manu profectum fuisse videri posset, si plures codices consentirent. V. infra ad 9, 37, 4. Unius tamen fide subnixum probare non audeo. Denique *crimine exonerarent* Harlej. 1. quod omnino ex interpretis marginali expositione in contextum receptum existimo. *eximere crimine*, ut *eximere noxa*, de quo infra v. ad 8, 35, 5.

§. 9. *Temeritatis me omnium potius socium, quam unius prudentiae dedi*] *temeritatos* Harlej. 1. *temeritate* Leid. 2. *temeritati* Voss. 1. Harlej. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Haverk. quod eodem modo dictum foret, quo *amicus*, *inimicus*, *socius populo Romano*, *hostis Karthaginiensibus*, et similia alia, de quibus v. ad 30, 47, 11. quo etiam *comes consiliis* apud Plautum obcurrit in Pseud. 1, 1, 14.

— — — *nam tu me antidhac*
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.

Quamvis itaque Livium ita hoc modo loqui potuisse constet, utrum tamen ita locutus sit, ut dubitem, facit reliquorum et inter eos integerrimorum codicum in receptam lectionem conspiratio.

ſtra fortuna suam gloriam videt: ego, ni reſtituitu
pugna, (quod miserrimum eſt) fortunam cum omnibu
10 *infamiam solus sentiam.* Optimum visum eſt, in fl
ctuantem aciem tradi equos, et pedeſtri pugna

Deinde vox *socium* deficit in Lovel. 4. Sine quo licet sensus constare poſſit, reliquis tamen, vocem hanc servantibus, quam uni, eam tollenti, accedere malo. Praeterea *quam minus prudentiae* Leid. 2. errore librarii.

Ni reſtituitur pugna (quod miserrimum est) fortunam cum omnibus, infamiam solus sentiam] *ni reſtituatur pugna* Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Et ita se in Oxon. L. 2. et C. reperiſſe, Hearne auctor est. Vulgatum tamen mutari neceſſe non puto. Supra 2, 45, 13. *Decretum est, non dare signum, nisi, victores se redituros ex hac pugna, jurant.* ubi ita, pro *jurent*, ex melioribus codd. restituimus. V. quae eo loco notantur. Deinde *quod est miserrimum* Gaertn. Tandem *sentiam solus* Lovel. 4. *solus censeam* Haverk. aberratione scribae. Solent autem verba *censeo* et *sentio* in Mſtis confundi. V. supra ad 5, 20, 5. *solus sententiam* sine sensu est in Harlej. 1. Ceterum consideretur lectio cod. Florent. *infamiam solus sentiam omnium.* sive *sentiam. Omnium optimum visum est.* quae, praesertim si priori modo diſtinguatur, ob ejus auctoritatem non videtur spernenda, licet nullus praeterea codex accedat.

§. 10. *Optimum visum est, in fluctuantem aciem tradi equos*] Haec obscure dicta sunt. Nam, de qua acie intelligendum sit, ignoratur. Verum cum ipsi pedites in certamen ibant, non equites, fortaſſis equos fortunae commisiſſe commode quis exponat. GLAR. Non tantum obscure dicta haec, sed etiam omnino n Nam equos fortunae comm equitem, ut exponi com censet Glareanus, quid, q ipsum est? Scribe *inter fl tem aciem.* Interea dum hae ctuatque ambigua utrimq es, equitem descendere ad equos tradere, lixis puta lonibus custodiendos. 8, *Dictator ubi respectantes antesignanos, turbataque et fluctuantem aciem vidit, hortari. Tradi equos*, es *equis.* 7, [7, 8.] *Consulto ctatore equites, permiss ejus, relictis equis, cla volant ante signa. Omi* 9, [39, 8.] Virgilius 11. A

— — at illa furens a
censa dolore
Tradit equum comiti,
que adsiſtit in ar

J. FR. GRON. Conjec novii Doujatio displic stimat, sensum, que vius verbis Livii ineſ sine dubio verum, a per vim expreſſum eſt gilium quidem de Ca *Tradit equum*, sed *miti:* non vero, ut inpersonaliter locutu de *fluctuantem aciem* acies, sed unam, Romanorum scilicet legendum censet *tr* id est, transmitti dam pedeſtri certam peditum aciem: *tr* non solum dixiſſe tradere, sed et pr eoque sensu apud T

ıdere hostem. Eunt insignes armis animisque, qua
remi parte maxime peditum copias vident. nihil,
eque apud duces, neque apud milites, remittitur
summo certamine animi. Sensit ergo eventus vir- 11

ıg. Phorm. obcurrere *transdere* ıminem *in otium*. Verum inter tramque locutionem magna est ı sensu differentia. Nam *transdere*, sive *tradere hominem in otium* notat quidem transferre hominem in otium, sed ita, ut eo ndicetur, efficere, ut homo sit otiosus: at menti Livii convenire ıequit, ut *transdere equites in aciem fluctuantem* accipiatur, pro efficere, ut equites sint acies fluctuans, ut acies equitum fluctuet. Praeferendam itaque censeo conjecturam Grònovii, *inter fluctuantem aciem tradi equos*, atque exponendum, interea dum fluctuat acies Romana, et, signa in hostem obvertens, nondum consistit. Elegans usus est praepositionis *inter* hoc sensu, et Livio admodum frequens. Ita supra 1, 41, 1. *Tanaquil inter tumultum claudi regiam jubet*. c. 55, 3. *Inter principia condendi hujus operis*. 2, 46, 3. *Pilis inter primam trepidationem abjectis temere magis, quam emissis*. c. 58, 3. *Volscum Aequicumque inter seditionem Romanam est bellum coortum*. 4, 18, 4. *Inter dimicationem castra Romana adgredentur*. c. 19, 7. *Inter proelium et ad castra Romana pugnatum est*. Ante hoc ipso cap. *Inter commissum jam certamen, ubi vallo adpropinquasset hostis, erumperent*. 26, 38, 12. *Armis inter tumultum captis, eruptionem tentaverunt*. 36, 20, 5. *Inter ipsum pugnae tempus decem naves regiae cum praefecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant*. c. 36, 1. *Ludos, quos propraetor in Hispania inter ipsum discrimen pugnae vovisset*. 39, 1, 2. *Natus ad continendam inter maguorum intervalla bellorum Romanis militarem disciplinam erat*. ubi vide. Eodem sensu et apud alios scriptores obcurrit. Ita *inter coenam, inter epulas*. Cic. 3. ad Quint. Fr. ep. 1. *Haec inter coenam Tironi dictavi*. Sueton. Aug. 71. *Inter coenam lusimus γεφυριστὶ et heri et hodie*. Sallust. in Jug. 66. *Eos omnis, praeter Turpilium, inter epulas obtruncant*. ubi v. Cl. Cortium. Florus 1, 6. *Inter Tarquinii mortem, admitente regina, substitutus in locum regis*. V. modo laudatum Cortium ad Sallust. Jug. 40, 4. Adde Vorst. de Latin. falso suspecta c. 21. Facillimus autem lapsus est librariorum, ut *in* et *inter*, quae praepositio per compendium *int'* scribi solet, confundant, quem saepius notavimus. V. infra ad 38, 57, 6. Ceterum codd. scripti nihil mutant, nisi quod praepositio *in* desit in Leid. 2. *aciem* in Harlej. 1. *trudi* autem, pro *tradi*, legat Lovel. 4. [*tradi* omittit Veith.]

Pedestri pugna invadere hostem] *invadere hostes* edd. principes, pro quo Aldus substituit *hostem*, ut exhibent omnes scripti. V. ad 5, 50, 2. At inauper *invadere in hostem* Lovel. 3. de qua constructione dixi ad 2, 47, 6. Sed sequor hic consensum aliorum codicum, qui praepositionem ignorant. Mox *insignis armis* Leid. 1. [*quaprimi partem maxime* Veith.] Tum *copias nitent*, pro *vident*, Gaertn. Deinde *ab summo certamine* Portug. et Haverk.

§. 11. *Sensit ergo eventus virtutis enixe opem*] Legendum *Sensit ergo eventus virtutis enixae opem*. RHEN. Illud *enixe* dubitationem

tutis enisae opem: et Volsci, qua modo simulato metu cesserant, ea in veram fugam effusi, magna pars et in ipso certamine, et post in fuga caesi ceteri

habet, sed tolerabilem. Itaque quidam libri *enixae* legunt, ultima cum diphthongo. GLAR. Dubitatio apud me nulla superest, quia recte Rhenanus emendarit *virtutis enixae*. Tolerabile enim non puto *enixe sentire*. At *virtus enixa*, quemadmodum *virtus eniti* dicitur apud Curtium 7, 11. *Nihil tam alte Natura constituit, quo virtus non possit eniti*. In Mstis nullum discrimen librarii inter diphthongum *ae* et simplicem vocalem *e* observarunt. Sub oculis tamen habeo codices, in quibus diserte *enixae virtutis* legitur. Ceterum *anixe* est in Voss. 2. *annixae* in Lovel. 3. *igitur* autem, pro *ergo*, in Harlej. 2. et Haverk. quae varietas lectionis saepius in membranis vetustis obvia est. V. infra ad 21, 40, 6. *eventu*, pro *eventus*, Klock. quasi displiceret librario, *sentire* de re inanimata atque incorporea dici. Sed ita infra 9, 37, 1. *Vastationem sub Ciminii montis radicibus jacens ora senserat*. 26, 12, 3. *Capua etsi nihil segnius obsessa per eos dies fuerat, tamen adventum Flacci sentit*. Apud poëtas nihil frequentius est. Ovid. 13. Met. 785.

Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undae.

l. 15, 823.

— — *Pharsalia sentiet illum,*
Aemathiaque iterum madefacti caede Philippi.

Et Volsci qua modo simulato metu cesserant: eunt in veram fugam effusi] Mendum hic est plane pudendum. Nam *ea* adverbium quispiam in verbum *eunt* mutavit, ignorans adverbialiter *ea* di sicut *eadem*, ac referri ad Proinde sic scribe ac distin sententiam: *Et Volsci qua simulato metu cesserant, ea i ram fugam effusi, magna pa in ipso certamine, et post in caesi*. RHEN. Eamdem, quai loco, emendationem Rhe etiam proposuit ad Tacit. 3 8. Ipsi autem consentiu nes scripti, nisi quod in Lovel. 2. Harlej. 2. et G ex quo deinde *eunt*, quod i principibus erat, factum fu detur. Sed ultima litera adsumta est ex similitud cis sequentis *in*. V. sup 48, 5. Vel *eam* datum est, veniret cum sequenti *i fugam*. V. supra hoc lib 3, 8. Conveniunt potius, nanus observavit, *qua*, quorum priore male Portug. Supra 5, 43, 2. *ferri videbant*, *ea*, *robor obposito*, *scandere hoste* Alibi *eadem*, *qua* jungun 2. *Interclusi equites nec re eadem*, *qua transier* Interdum alterum *ea* Infra 9, 44, 10. *Qua d potest, expeditas legio gam ducit*. 1, 38, 6. *M urbem, qua nondum mu gere parat*. Interdum tur alia vox, cui *qua* nec numero conveni 47, 9. *Vigiles ejus l fellerat adscendens h* ubi plura notantur. hac ratione lectio, qu nanum exstabat, pr per ellipsin omissu rum non modo aliu dices scripti, sed

eteri in castris, quae capta eodem inpetu sunt, lures tamen capti, quam occisi.

XXV. Ubi in recensendis captivis quum Tusculani aliquot noscitarentur, secreti ab aliis ad tribu-

fugam effusi admodum languet, t potius Livius, si ellipsis illa laculsset, quovis alio verbo usus fuisset. Ceterum *cessarant* est a Lovel. 4. et edd. Rom. anni 472. ac Parm. (* v. Vir. doct. d Suet. Aug. 42.) Contra *cessit*, pro *cessat*, olim perperam pud Silium editum fuisse, observant viri docti ad ejus 12, 306.

Magna pars et in ipso certamine, t post in fuga caesi] *magnam pars* praefert Florent. sed ultima litura τοῦ *magnam* deinde erasa est. An forte legendum *magnam partem*? ut verba cohaereant *Volsci* etc. *in veram fugam effusi*, *magnam partem* etc. *caesi* sunt. V. ad 41, 6, 6. Verum nihil mutandum. Vulgata enim lectio elegans et vere Livianа est. *Volsci*, *magna pars caesi*, pro Volscorum magna pars caesi, vel caesa. Liv. 30, 24, 9. *Onerariae pars maxima ad Aegimurum, aliae adversus urbem ipsam ad Calidas aquas delatae sunt.* 35, 11, 9. *Jam inermes sedentesque pars maxima spectabant.* c. 36, 10. *Pauci armis abjectis, pars Tegeam, pars Megalopolim perfugiunt.* 44, 28, 15. *Equi pars in mari fractis navibus absumti, partim nervos succiderunt in litore Macedones.* (* 30, 8, 7. 36, 7, 18. 39, 2, 3. *arma magnus numerus* 39, 5, 15.) V. Sanctium in Min. 4, 8. p. 709. et quae Cl. Perizon. ibidem notavit, ubi priorem locum Livii aliaque plura ex eo adtulit. Ceterum prius *et* perperam deest in Voss. 2. et Haverk. V. ad 2, 44, 3. Tum *in fugam caesi* Voss. 1. a m. 1. Lovel. 5. Fragm. Hav. a m. 1. et Portug. a m. 2. *occisi in fuga* Lovel. 4. Contra vero mox *quam caesi sunt*, pro *occisi*. Portug. sed a m. 1. Nam ultimae voci notae, quibus librarii aliquid expungendum esse indicant, subjiciuntur.

§. 1. *Ubi in recensendis captivis*] *Ubi recensendis captivis* Haverk. Verum, quum *Ubi i recensendis* scriptum fuisset, illud *i* excidit ob similitudinem ultimae literae vocis praecedentis. V. infra ad 37, 41, 8. Omnes autem reliqui codd. praepositionem servant, nisi quod, literis inperite in voces divisis, atque una litera mutata, *Ubi inde censendis captivis* ait in Gaertn. Saepe autem *D* et *R* in Mss. commutari solent. V. infra ad 9, 10, 6. *Ubi in recedendis captivis* sine sensu praefert Lovel. 5.

Secreti ab aliis ad tribunos adducuntur] *separati ab aliis* in margine cod. Oxon. N. esse, observat Hearnius; quae potius interpretis expositio marginalis, quam codicum varia scriptura, habenda videtur. *Tu ab aliis* desunt in Gaertn. Male. Supra 3, 36, 2. *Inpotentibus instructi consiliis, quae secreto ab aliis coquebant.* 39, 10, 1. *Haec amoris pignora quum assent, nec quidquam secretum alter ab altero haberet.* 4, 27, 8. *Locum maxime secretum ab tumultu petit.* Eodem sensu *secernere* supra hoc lib. c. 10, 2. *Mitti tamen ad principes eorum placuit, ut secernerent se ab Etruscis.* Ubi plura vide. 34, 44, 5. *Ut loca senatoria secernerent a populo.* Deinde *ad tribunos militum* Hearnii Oxon. C. Verum, reliquis omnibus ultimam vocem ignorantibus, eam etiam

nos adducuntur, percunctantibusque fassi, publico
2 consilio se militasse. cujus tam vicini belli metu Camillus motus, *extemplo se Romam captivos ducturum*, ait, *ne Patres ignari sint, Tusculanos ab societate desciisse. castris exercituique interim, si videatur, praesi*
3 *collega.* Documento unus dies fuerat, ne sua co

ex interpretum interpolatione aut glossa receptam puto. Denique *abducuntur* Fragm. Hav. a m. 1. Alibi saepe ita peccatur in Mstis. v. infra ad 27, 29, 1.

Percunctantibusque fassi, publico consilio se militasse] Alia orthographia *percomctantibus* in optimo Flor. legi, ejus excerpta docent. Verum, vel sine *c percontari*, vel ea litera adsumpta *percunctari* scribendum esse, etymologia ostendit, prout vel a *contus* vel a *cunctus* deducatur. V. Festum in v. *Percunctatio* et Donat. ad Terent. Hecyr. 1, 2, 2. quorum loca laudarunt Voss. in Etym. ling. Lat. v. *contus*, et in v. *cunctus*, et Dausquej. in Orthogr. part. 2. in v. *Contor*, et in v. *Percontor*. Quorum posterior etiam priori loco laudat Nonium Marc. in v. *Percontari*. Praeterea *se publico consilio militasse* Haverk. Sed pronomen *se* deest in Harlej. 2. Portug. et vetustis edd. Id alibi apud Livium omitti supra vidimus ad 1, 23, 5. Quum tamen in reliquis codd. quibus potius, quum ob numerum, tum ob integritatem, fidem habeo, supersit, recte ab Aldo additum esse puto. Ceterum *faxit*, pro *fassi*, est in Lovel. 1. *fas sit* in Leid. 1. An forte scribendum *fassi sunt?*

§. 2. *Cujus tam vicini belli metu Camillus motus*] *cujus causam* Haverk. *cujus causa* Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Quasi foret, *metu motus caussa vicini belli.* Verum ob similitudinem litterum *c* et *t* commutarunt librarii compendia scribend sive *tam*, et *cā*, sive *caussa* ad 8, 14, 1. *Camillo* dedit s Leid. 2.

Extemplo se Romam captiv cturum, ait, ne Patres ignar extemplo Leid. 1. saepius errore. V. infra ad 34, 33, 8. de *ducturum*, *ut ne Patres* Lovel. 2. et Harlej. 1. *ut ne* infra v. ad 10, 27, vero *tò ut* natum videtu cula *ait*. Utramque lectio *cturum ait*, *ut ne Patres* si ceperunt Harlej. 2. Po Haverk. Deinde *ignarus* 1. Verum prima litera perperam adcrevit pr voci *ignari*, ultima aut cepta est ab initiali seq *sculanos*. Alio errore *i* ab initio scriptum fue rent. ultima litera vo non bene adsumta ex cis sequentis. V. ad Verum recte postea lans erasa est. *ignari e* 2. 4. Harlej. 2. Portu nii Oxon. C. [Veith.]

Tusculanos ab socie a societate Voss. 2. Lovel. 4. *desisse* Hav errore v. infra ad 3 verbo *descisse* v. ad

Castris exercituiqu videatur, praesis co exercituque Lovel. 4 Quod more antiqu

ilia melioribus praeferret. nec tamen aut ipsi, aut
in exercitu cuiquam satis placato animo Camillus
aturus culpam ejus videbatur, qua data in tam
praecipitem casum respublica esset; et quum in ex- 4
ercitu, tum Romae constans omnium fama erat,
quum varia fortuna in Volscis gesta res esset, ad-

deri posset. V. infra ad 24, 19, 6. Sed, paucis codicibus his fidem habere, pene temerarium puto. Deinde *si videtur* Fragm. Hav. Utrumque autem vocabulum deest in Leid. 2. sed culpa librarii. Sunt enim maxime sollemnia apud Romanos, ne quid odiose imperare crederentur, praesertim collega collegae. Infra ad 34, 46, 5. *Nuncium ad collegam mittit, ut, si videretur ei, maturaret venire.* Eadem formula in submovendo populo utebantur tribuni plebis supra 2, 56, 12. *Si vobis videtur, discedite, Quirites.* ubi tamen Appius, infensissimus tribunorum plebis inimicus, eam male calumniatus, tribunos pro imperio submovere populum non posse, inde efficere conatur; eodem modo ac Q. Fulvius Flaccus ex ea in senatusconsulto adhibita liberum sibi arbitrium datum interpretabatur 26, 16, 4. *Quia adscriptum in senatusconsulto fuerit, si ei videretur, integram rem ad senatum rejiceret, interpretatum esse, quid magis e republica duceret, aestimationem sibi permissam.* Ex quo loco etiam illam in senatusconsultis usurpatam fuisse patet.

§. 3. *Documento unus dies fuerat, ne sua consilia melioribus praeferret*] *Documento unius dies fuerat* Gaertn. Tum *nec sua consilia* Harlej. 1. Deinde *meliora praeferret* male iterum Gaertn. ex eodem fonte promanante hoc errore, quem supra indicavi hoc lib. c. 3, 8. ex eodem mox §. 4. datum *secundum decus omne*, pro *secundae*. §. 7. *propinquis itineribus locis*, pro *itineris*. Deinde *melioribus, praeferrentur* Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. N. in margine. V. infra ad 39, 22, 8.

Nec tamen aut ipsi, aut in exercitu cuiquam] *nec tu aut ipsi* Lovel. 4. et Gaertn. qui error in Mstis, sed praesertim in posteriori illo, frequentissimus est. V. infra ad 22, 17, 5. Deinde *aut in exercitum* Fragm. Hav. a m. 1. Denique *cuique* Portug. V. ad 5, 29, 6. *cuipiam* Lovel. 4. V. ad 35, 42, 7. Mox *respresset*, pro *respu. esset*, Leid. 1.

§. 4. *Et tum in exercitu, tum Romae constans omnium fama erat*] In antiquis libris legitur *cum in exercitu, tum Romae.* RHEN. Codicibus Rhenani ex meis consentiunt Leid. 1. Harlej. 1. Florent. Gaertn. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. B. et Exc. Pithoei. Horum fide etiam ita edi curavi. [*et tum* Veith.] Alibi saepius eo modo peccari, supra vidimus hoc lib. ad c. 23, 3. Adde mox hoc cap. §. 6. Vocula *tum* autem posteriori loco abest a Fragm. Hav. Sed ibi intercepta est ab ultima syllaba praecedentis dictionis *exercitu*. Ceterum tota haec periodus, *et tum in exercitu, tum* etc. *gesta res esset* deficit in Haverk. cui errori occasionem dederunt voces *resp. esset*,

versae pugnae fugaeque in L. Furio culpam, se-
5 cundae decus omne penes M. Furium esse. Introductis in senatum captivis, quum bello persequendos Tusculanos Patres censuissent, Camilloque i bellum mandassent; adjutorem sibi ad eam rem num petit: permissoque, ut ex collegis optaret, qu
6 vellet, contra spem omnium L. Furium optavit. c

quae proxime praecesserunt. V. infra ad 9, 11, 11. In illis autem verbis *gesta esset*, omissa media voce, exhibet Harlej. 1. *gesta res* Lovel. 3. *res gesta esset*, dictionibus transpositis, Gaertn. et Lovel. 1. 4. ac 5.

Adversae pugnae fugaeque in L. Furio culpam, secundae decus omne penes M. Furium esse] *fugae* neglegentia scribae omittitur in Voss. 2. *culpam* in Gaertn. Deinde *secundum decus omne* Voss. 2. V. ad §. 3. hujus cap. *in L. Furio culpam sedere, decus omne penes M. Furium esse* exhibent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. N. et C. Ultima vox *esse* exsulat a Lovel. 2.

§. 5. *Introductis in senatum captivis*] *in senatu* Leid. 1. et Fragm. Hav. Tum *bello persequendo*, pro *persequendos*, Leid. 1. *conserent*, pro *censuissent*, Leid. 2. et Lovel. 1.

Camilloque id bellum mandassent] *ad bellum mandassent* Florent. *id ad bellum*, utraque lectione in contextum recepta, Leid. 1. *Camilloque id bella mandassent* Voss. 2. et Lovel. 3.

Adjutorem sibi ad eam rem unum petit] Praepositio exsulat a Portug. a m. 1. qui etiam *periit* a m. 1. *petiit* a secunda praefert. Et hoc posterius Hearne quoque in Oxon. B. reperit. V. infra ad 37, 45, 2.

Ut ex collegis optaret, quem vellet] Duae priores voces on sunt in Leid. 1. prior etiam in Lovel. 2. qui insuper lo cundae *e* praefert. Deind *vellet* ostentat Haverk.

§. 6. *Quum collegae levam miam, tum sibi gloriam i peperit*] *tum collegae levam miam* Voss. uterque, Leid vel. quinque, Harlej. 2. Fragm. Hav. Hearnii O [Veith.] et priscae edd. Aldum, qui *cum collega* tuit. Aldo vero concin qui scripti, et inter ill mi. V. modo ad §. 4.

Nec fuit cum Tusculan pace constanti vim Roma runt] Valerius Max. 7, ste fatetur, *consilii ac* in Tusculanis. Sed m manos tam facile ign civitatem eis dedisse. tas terruit? Caeteru lim, ut cum captivis que enim hoc recita suspectam rem faciu dictatoris Tusculani haec longius proseq hujus instituti. GL *tum Tusculanis bell* Hinc *pacem constit* Leid. 1. *pacem consti nam habere, quam a rant* Lovel. 2. Dei Florent. Voss. 1. L Lovel. 1. Harlej. 1.

moderatione animi quum collegae levavit infamiam, tum sibi gloriam ingentem peperit. Nec fuit cum Tusculanis bellum: pace constanti vim Romanam arcuerunt, quam armis non poterant. Intrantibus 7 fines Romanis, non demigratum ex propinquis itineris locis, non cultus agrorum intermissus: patentibus portis urbis, togati obviam frequentes impe-

am. 1. Verum passim haec verba in scriptis commutantur. V. Cel. Burmann. ad Nason. 2. Met. 505. et eumdem aliosque viros doctos ad 15. Metam. 73. Adde infra hoc lib. c. 33, 5. 7, 35, 6. 8, 29, 14. et alibi. Caussa esse potest similitudo literarum *C.* et *G.* unde *crassator* datum pro *grassator*. V. ad 2, 12, 15. *vagatio* pro *vacatio*. V. ad 5, 8, 2. *cessi* pro *gessi*. V. ad 37, 52, 3. *negante* pro *nec ante*. V. ad 4, 6, 3. *Fulginius* pro *Fulcinius*. V. ad 4, 17, 2. *adcredi* pro *adgredi*. V. ad 8, 16, 10. *eligere* pro *elicere*. V. ad c. 21, 3. *agminis* pro *ac minis*. V. ad 9, 14, 12. *caesum* pro *gaesum*. V. ad 9, 36, 6. (* *Originorum* pro *Oricinorum* 26, 25, 2. *Pyrcum* pro *Pyrgum* 27, 32, 7. *redicunt* pro *redigunt* 21, 9, 2. *configere* pro *conficere* 21, 40, 11. *Gallipolis* pro *Callipolis* 31, 16, 6.) *necare* pro *negare*. V. Cl. Corte ad Plin. 5. Ep. 6, 4. Alia exempla habet Carrio ad Val. Flacc. 1. Argon. 583. 4, 141. 5, 152. et pluribus locis. (* Burm. ad Suet. Vesp. 3.) Adde Munker. ad Lactant. Narr. Fabul. 14, 10. Idem vero pronunciationem ejus rei caussam fuisse existimat ad Hygin. fab. 246.

§. 7. *Intrantibus fines Romanis, non demigratum ex propinquis itineri locis*] *Intrantibus in fines* Haverk. Sed sequor reliquos omnes, qui praepositionem excludunt. Infra hoc libro c. 34, 9. *Nupta in domo, quam nec honos nec gratia intrare posset*. ubi plura vide. Deinde *propinquis itineris locis* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Portug. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et editt. antiquae. Neque multum abeunt reliqui scripti Lovel. 2. Gaertn. et Haverk. qui *propinquis itineribus locis* praeferunt eodem errore, quo *penatibus* pro *penatis*, *terroribus* pro *terroris*, et similia plura in Mstis passim reperiuntur. V. ad 22, 8, 7. vel *itineribus* datum, ut conveniret praecedenti *propinquis* ac sequenti *locis*. V. paullo ante ad §. 3. *itineri* in nullo cod. superest. Ex editis autem ita primum inveni in Mediol. anni 1505. quod deinde receperunt Ascensius anno 1513. et 1516. Mogunt. Colon. anno 1525. et reliqui recentiores. Utrumque commode ferri potest, quare praeeuntes codices sequi praestat. *propinquis itineris locis* eodem modo, quo *solitum quidquam liberus civitatis* 3, 38, 9. Fateor tamen, si codices ita voluissent, fore, ut magis probassem *itineri*. ita enim *propinqua foro loca* 5, 41, 6.

Commeatus exercitui comiter in castra ex urbe et ex agris devehitur] *commeatus exercitus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Deinde *ex agris*

ratoribus proceſſere: commeatus exercitui comiter
8 in caſtra ex urbe et ex agris devehitur. Camillus,
caſtris ante portas positis, eademne forma pacis
quae in agris oſtentaretur, etiam intra moenia et
9 set, scire cupiens; ingreſſus urbem, ubi patent
januas, et tabernis apertis proposita omnia in m
dio vidit, intentosque opifices suo quemque op

deferetur Lovel. 2. *ex agris vehitur* Gaertn. qui et male in verbis praecedentibus *rogati*, pro *togati*.

§. 8. *Camillus caſtris ante portas positis*] *Tum Camillus* editt. vetuſtae. Primus Aldus τὸ *Tum* expunxit, quem Frobenius et inde recentiores secuti sunt. Eorum autem lectionem firmant omnes codd. scripti. Mox *in agris oſtentabatur*, pro *oſtentaretur*, Leid. 2.

§. 9. *Patentes januas et tabernis apertis proposita omnia in medio vidit*] *et tabernas apertas* Haverk. et Fragm. Hav. [*trabenas apertas* Veith.] Tum *proposita omnia in medio foro vidit* Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *fuit* autem, pro *foro*, erat in Portug. Verum Livius innuit, non modo tabernas, quae in rebus triſtibus ac tempore bellico claudi solebant, apertas, sed etiam in pergulis omnia venalia exposita fuiſſe. *in medio* itaque eſt in omnium conspectu. quo sensu *in medio esse*, *e medio recedere*, similesque locutiones ubique obviae. De voce *proponere* hoc sensu v. Jac. Gothofred. ad l. 2. C. Theod. de Veter. et J. Fr. Gronov. in Diatr. Stat. c. 6. *venale proponere* Cic. dixit 2. in Verrem 32. *Fidem quum proposuisses venalem in provincia, valuit apud te plus is, qui pecuniam majorem dedit.*

Et ludos literarum strepere discentium vocibus] Pall. duo *et literas strepere discentium vo* notabili differentia. GEBH. dem lectionem servant etiar 2. et Lovel. 3. *ac ludos lite* Leid. 2. *et ludos terrarum* 5. *dicentium* autem praefe rent, sed suprascripta int sus litera *s*, ut sit *discenti* traque verba saepius eo Mſtis fuerunt. V. Cel. Bu ad Nason. 3. Faſtor. 326 *tum* habet Harlej. 2. Pa *intentos opifices*, pro *int* erat in Harlej. 2. Portu verk.

Ac repletas semitas in aliud puerorum et mulie que id genus locutioni sequor, tametsi sens usque adeo difficilis. tem anaſtrophe eſt, *v repletas semitas*. GLAH *tus* aberrans dedit lib rent. *inter vulgus pue ac mulierum* Leid. 2. *puerorum aliud et muli* 1. Ceterum non opus Glareano anaſtrophe bis statuamus. Sola loci sensus clarior quemadmodum J. Fr anno 1665. eumque jatius, atque olim M cerunt, interpunga *tas semitas, inter vul rorum et mulierum. repletus* cum casu dum vel ex Livio,

et ludos literarum strepere discentium vocibus, ac repletas semitas, inter vulgus aliud, puerorum et mulierum huc atque illuc euntium, qua quemque suorum usuum caussae ferrent: nihil usquam, non 10
pavidis modo, sed ne mirantibus quidem simile; circumspiciebat omnia, inquirens oculis, ubinam bellum fuisset. adeo nec amotae rei usquam, nec 11

scriptoribus prolatum memini: quum tamen idem casus passim verbis *complere*, *explere*, *implere* jungi soleat, analogia certe non adversatur, ut genitivus τοῦ *replere* addatur. Id autem in Livio tanto tolerabilius, quod verbis copiae potius genitivum, quam ablativum, adposuerit. De voce *plenus* v. ad 3, 25, 6. et ad 27, 40, 8. de verbo *implere* ad 29, 14, 2. de voce *opulentus* ad 35, 1, 11. de voce *adfatim* ad 34, 26, 10.

Qua quemque suorum usuum caussae ferrent] *qua quaeque suorum usuum caussae* Lovel. 4. *quam quemque suorum usuum* Harlej. 1. *quaque suorum usuum* Gaertn. Verum, τὸ *quam*, sive *quē*, a sequenti *que* interceptum esse, docet reliquorum codicum in vulgatam scripturam consensus. Deinde *caussa ferret* edd. principes, pro quo Aldus dedit *caussas ferrent*. Et recte. Aldo enim adstipulantur omnes, quos consului, codd. scripti.

§. 10. *Sed ne mirantibus quidem simile*] *se ne mirantibus* Leid. 2. *sed ne intrantibus* Gaertn. Deinde *simul* Voss. 2. et Lovel. 3. (* v. ad 10, 28, 1.)

Circumspiciebat omnia, inquirens oculis, ubinam bellum fuisset] Lege *anquirens*. De quo verbo v. Crepund. 3, 3. et notas meas ad Tuscul. Cic. [2, 10. et alibi.] Sic legendum docet l. 25, 29. *Sedate tandem tumultu, anquirentibus scilicet scitando mercenariis*, Lipsius 4, 10. Epist. Quaest. GEBH. De verbo *anquirere* supra v. hoc libro ad c. 20, 12. Hic tamen invitis libris, qui omnes vulgatum tuentur, nihil mutandum arbitror. Ceterum *conspiciebat* est in Leid. 2. *inspiciebat* in Lovel. 2. qui idem etiam vocem *oculis* omisit. *ubi jam* in Fragm. Hav. a m. 1. sed *nam* et *jam* saepius confunduntur. V. infra ad 9, 17, 5. Voces *bellum fuisset* deficiunt in Portug. solius librarii neglegentia.

§. 11. *Nec amotae rei usquam, nec oblatae ad tempus vestigium ullum erat*] Male divisis in voces literis *nec amoter ejus quam* habet Leid. 1. *admotae* est in Portug. a m. 1. et Haverk. V. infra ad 40, 55, 5. [*unquam* Veith.] *nec āmotae rei unquam* Lovel. 4. V. ad 39, 31, 5. *amore rei* Leid. 2. qui etiam *ad tempus vestigium ullum ad tempus erat*, duabus vocibus perperam repetitis, praefert: in quo posteriore ei concinit Lovel. 1.

Sed ita omnia constante tranquilla pace] Lege *constabant*. Virgil. [3. Aen. 518.]

Postquam cuncta videt coelo constare sereno.

T. FABER. At τὸ *tranquilla* hic

plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magi
quam fortuna, debentium laborare creditum vid
4 expediebat. Creati censores C. Sulpicius Came
nus, Sp. Postumius Regillensis. coeptaque jam
morte Postumii, quia collegam subfici censori i
5 gio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius
dica

sine dubio dicit summam aeris alieni, ut paullo post, *quia nolint conspici summam aeris alieni.* Sed quid est *summam invidiae ejus?* si dixisset, *adgravantibus summam etiam invidiose tribunis plebis*, nihil haererem. DUK. *et gravantibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Male. Supra 4, 12, 6. *Quo si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* ubi vide. Insuper Klockius ad marginem Livii monuit, alios legere *aggravantibus etiam summae ejus invidiam.* Cl. autem Ant. Perizonius *adgravantibus summam etiam invidiae caussa tribunis plebis* legendum conjecit in ora Livii sui. Sed vulgatum sine auctoritate Mstorum mutari temerarium est, si commodo sensu recepta scriptura exponi possit. Puto igitur *invidiam* hic accipi debere rem invidiosam, id quod est caussa invidiae. Ita *odium* pro homine odioso, qui est objectum odii. Plaut. in Bacchid. 4, 7, 20.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum esse oportuit.
Terrae odium ambulat.

Justinus 11, 3. *Odium eos omnium populorum esse.* Ad quem locum videndus est Bernecc. Et hoc sensu Titus imperator *amor ac deliciae generis humani* vocatur Sueton. in ejus vit. 1. Et mor dicitur, qui, vel qua tur. V. Passerat. ad Prop El. 4, 26. et Broekhus. ad 1. Eleg. 2, 4. Ceterum *etia mam invidiae ejus* alio ordi tug. et Haverk.

Quum ab iis elevaretur fide magis, quam fortuna tium laborare creditum] *qu ab iis elevaretur fide* Ga *varetur* Lovel. 3. Male. 37, 6. Deinde *laborare tum* Harlej. 2. Portug. e

§. 4. *Creati censores C. Camerinus, Sp. Postum lensis*] *Creati quaestore* Oxon. L. 1. Tum *Cl. dius Sulpicius* excusi quiores. V. ad 5, 26, *P. Postumius* Fragm. 1. V. paullo ante ad *Postumius* vetustiores copulam primus Al quam nulli etiam codi cunt. V. ad 2, 17, 1. Leid. 1. et Fragm. H rio modo supra pe 2, 18, 1. Denique *Rigil* ner. *Religiensis* Lo Leid. 2. *Regilensis* supra ad 4, 49, 7.

Coeptaque jam res mii, quia collegam religio erat] *captaqua* 2. Ita etiam erran aliorum codd. scri hoc lib. c. 37, 9. 7. 9. 9, 43, 16. Contra

casset se magistratu, censores alii, vitio creati, on gesserunt magistratum. tertios creari (velut Diis on accipientibus in eum annum censuram) religio- m fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni fe- 6 endam negabant. *Fugere senatum testes, tabulas pu- icas, census cujusque, quia nolint conspici summam, ris alieni, quae indicatura sit, demersam partem a*

ro *coeptus*, Gellio in praefat. stituit Lipsius 5, Antiq. lect. *coepta jam res* sine conjunctio- e Portug. *coeptaque res jam* Lo- el. 5. et Gaertn. Tum *morte Po- tumi* Florent. Leid. 1. et Fragm. lav. V. supra ad 4, 41, 11. In- uper *q̃ collegam suffici* Lovel. 2. t 4. *qua collegam suffici* Harlej. 1. Saepius ita lapsos esse libra- rios, infra videbimus ad 40, 29, 1. *quia collegam c. non suffici* Voss. 1. et Lovel. 3. Praeterea vocem *censori* omittunt edd. principes. Eam Aldus primus interseruit, et omnes etiam Msti agnoscunt. Denique *τὸ erat* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Mox *interpolata*, pro *interpellata*, ed. Mediol. anni 1480. operarum aberratione. V. ad 9, 41, 17.

§. 5. *Tertios creari* etc. *religio- sum fuit*] *tertio creari* Florent. *ter- nos creati* Gaertn. *tertios non crea- ri* Lovel. 2. et Haverk. quorum codicum librarii *religiosus* pro religioni conveniens accepisse vi- dentur, quomodo eam vocem ex- ponebat Doujatius supra 5, 52, 8. ut esset, religioni conveniens fuisse, ne tertii crearentur. Sed negationem recte ignorant reli- qui codices: *religiosum* enim plane contraria significatione pro eo, quod per religionem fieri nequit, usurpari, ibidem docui. Ceterum in verbis praecedenti- bus *non cesserunt magistratum* prae- fert Florent. errore librarii. V. infra ad 37, 52, 3. Voces autem *censores alii vitio creati non ges- serunt magistratum* exsulant a Lovel. 3. cui errori τῶν *magi- stratu* et *magistratū*, sive *magi- stratum*, repetitio causam de- dit. V. ad 9, 11, 11.

§. 6. *Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant*] *Eq; ut ludificationem tribuni ple- bis ferendam negabant* Lovel. 2. *Eam vero ludificationem tribuni plebis ferendam negabant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed non necesse est, ordinem vocabulo- rum mutari. Interdum enim tra- jectis dictionibus *plebis tribuni* dici, supra vidimus ad 4, 59, 11. Verum non opus est, ut eo hic decurratur. Ordo enim est, *tri- buni negabant, ludificationem ple- bis ferendam.*

Quia nolint conspici summam ae- ris alieni] *quam*, pro *quia*, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Sed male librarii confuderunt compendia ταχυγράφων q̃a et q̃m. (* v. ad 37, 26, 2.) Deinde *nollent* Lovel. 2. *nolunt* Portug. Sed, *quia* in- terdum etiam cum subjunctivo construi, supra vidimus ad 2, 8, 5. *voluit* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nolui* Haverk. *noluit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo datum esse videtur, quia prae- cedens *senatus*, non *nolint*, sed *noluit* requirere putabant. At ma- le. Saepe enim τοῦ *senatus* tam-

plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magis
quam fortuna, debentium laborare creditum vide
4 expediebat. Creati censores C. Sulpicius Came
nus, Sp. Postumius Regillensis. coeptaque jam
morte Postumii, quia collegam subfici censori r
5 gio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius
dicas

sine dubio dicit summam aeris alieni, ut paullo post, *quia nolint conspici summam aeris alieni.* Sed quid est *summam invidiae ejus?* si dixisset, *adgravantibus summam etiam invidiose tribunis plebis*, nihil haererem. DUK. *et gravantibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm.Hav. a m. 1. [Veith.] Male. Supra 4, 12, 6. *Quo si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* ubi vide. Insuper Klockius ad marginem Livii monuit, alios legere *aggravantibus etiam summae ejus invidiam.* Cl. autem Ant. Perizonius *adgravantibus summam etiam invidiae caussa tribunis plebis* legendum conjecit in ora Livii sui. Sed vulgatum sine auctoritate Mstorum mutari temerarium est, si commodo sensu recepta scriptura exponi possit. Puto igitur *invidiam* hic accipi debere rem invidiosam, id quod est caussa invidiae. Ita *odium* pro homine odioso, qui est objectum odii. Plaut. in Bacchid. 4, 7, 20.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum esse oportuit.
Terrae odium ambulat.

Justinus 11, 3. *Odium eos omnium populorum esse.* Ad quem locum videndus est Bernecc. Et hoc sensu Titus imperator *amor ac deliciae generis humani* vocatur Sueton. in ejus vit. 1. Et *mor* dicitur, qui, vel qua tur. V. Passerat. ad Prop El. 4, 26. et Broekhus. ad 1. Eleg. 2, 4. Ceterum *etia mam invidiae ejus* alio ordi tug. et Haverk.

Quum ab iis elevaretur, fide magis, quam fortuna tium laborare creditum] *qu ab iis elevaretur fide* Ga *varetur* Lovel. 3. Male. 37, 6. Deinde *laborare tum* Harlej. 2. Portug. et

§. 4. *Creati censores C. Camerinus, Sp. Postum lensis*] *Creati quaestores* Oxon. L. 1. Tum *Cl. dius Sulpicius* excusi quiores. V. ad 5, 26, *P. Postumius* Fragm. 1. V. paullo ante ad *Postumius* vetustiores e copulam primus Ald quam nulli etiam codi cunt. V. ad 2, 17, 1. S Leid. 1. et Fragm. H rio modo supra pec 2, 18, 1. Denique *Rigil* ner. *Religiensis* Lov Leid. 2. *Regilensis* supra ad 4, 49, 7.

Coeptaque jam res mii, quia collegam religio erat] *captaque* 2. Ita etiam erran aliorum codd. scri hoc lib. c. 37, 9. 7. 9. 9, 43, 16. Contra

casset se magistratu, censores alii, vitio creati, n gesserunt magistratum. tertios creari (velut Diis n accipientibus in eum annum censuram) religio- m fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni fe- 6 ndam negabant. *Fugere senatum testes, tabulas pu- icas, census cujusque, quia nolint conspici summam ris alieni, quae indicatura sit, demersam partem a*

o *coeptus*, Gellio in praefat. Mutuit Lipsius 5, Antiq. lect. *coepta jam res* sine conjunctio- e Portug. *coeptaque res jam* Lo- el. 5. et Gaertn. Tum *morte Po- mni* Florent. Leid. 1. et Fragm. lav. V. supra ad 4, 41, 11. In- nper q̃ *collegam suffici* Lovel. 2. t 4. *qua collegam suffici* Harlej. . Saepius ita lapsos esse libra- ios, infra videbimus ad 40, 29, . *quia collegam c. non suffici* Voss. 1. et Lovel. 3. Praeterea vocem *ensori* omittunt edd. principes. Eam Aldus primus interseruit, et omnes etiam Msti agnoscunt. Denique *τὸ erat* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Mox *interpolata*, pro *interpellata*, ed. Mediol. anni 1480. operarum aberratione. V. ad 9, 41, 17.

§. 5. *Tertios creari* etc. *religiosum fuit*] *tertio creari* Florent. *ter- nos creati* Gaertn. *tertios non crea- ri* Lovel. 2. et Haverk. quorum codicum librarii *religiosus* pro religioni conveniens accepisse vi- dentur, quomodo eam vocem ex- ponebat Doujatius supra 5, 52, 8. ut esset, religioni conveniens fuisse, ne tertii crearentur. Sed negationem recte ignorant reli- qui codices: *religiosum* enim pla- ne contraria significatione pro eo, quod per religionem fieri nequit, usurpari, ibidem docui. Ceterum in verbis praecedenti- bus *non cesserunt magistratum* prae- fert Florent. errore librarii. V. infra ad 37, 52, 3. Voces autem *censores alii, vitio creati non ges- serunt magistratum* exsulant a Lovel. 3. cui errori τοῦ *magi- stratu* et *magistratū*, sive *magi- stratum*, repetitio caussam de- dit. V. ad 9, 11, 11.

§. 6. *Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant*] *Eq; ut ludificationem tribuni ple- bis ferendam negabant* Lovel. 2. *Eam vero ludificationem tribuni plebis ferendam negabant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed non necesse est, ordinem vocabulo- rum mutari. Interdum enim tra- jectis dictionibus *plebis tribuni* dici, supra vidimus ad 4, 59, 11. Verum non opus est, ut eo hic decurratur. Ordo enim est, *tri- buni negabant, ludificationem ple- bis ferendam.*

Quia nolint conspici summam ae- ris alieni] *quam*, pro *quia*, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Sed male librarii confuderunt compendia ταχυγράφων q̃a et qm. (* v. ad. 37, 26, 2.) Deinde *nollent* Lovel. 2. *nolunt* Portug. Sed, *quia* in- terdum etiam cum subjunctivo construi, supra vidimus ad 2, 8, 5. *voluit* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nolui* Haverk. *noluit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo datum esse videtur, quia praeo- cedens *senatus*, non *nolint*, sed *noluit* requirere putabant. At ma- le. Saepe enim τοῦ *senatus* tam-

plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magi
quam fortuna, debentium laborare creditum vide
4 expediebat. Creati censores C. Sulpicius Came
nus, Sp. Postumius Regillensis. coeptaque jam
morte Postumii, quia collegam subfici censori r
5 gio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius
dicas

sine dubio dicit summam aeris alieni, ut paullo post, *quia nolint conspici summam aeris alieni.* Sed quid est *summam invidiae ejus?* si dixisset, *adgravantibus summam etiam invidiose tribunis plebis*, nihil haererem. DUK. *et gravantibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Male. Supra 4, 12, 6. *Quo si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* ubi vide. Insuper Klockius ad marginem Livii monuit, alios legere *aggravantibus etiam summae ejus invidiam.* Cl. autem Ant. Perizonius *adgravantibus summam etiam invidiae caussa tribunis plebis* legendum conjecit in ora Livii sui. Sed vulgatum sine auctoritate Mstorum mutari temerarium est, si commodo sensu recepta scriptura exponi possit. Puto igitur *invidiam* hic accipi debere rem invidiosam, id quod est caussa invidiae. Ita *odium* pro homine odioso, qui est objectum odii. Plaut. in Bacchid. 4, 7, 20.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum esse oportuit.
Terrae odium ambulat.

Justinus 11, 3. *Odium eos omnium populorum esse.* Ad quem locum videndus est Bernecc. Et hoc sensu Titus imperator *amor ac deliciae generis humani* vocatur Sueton. in ejus vit. 1. Et mor dicitur, qui, vel quae tur. V. Passerat. ad Prope El. 4, 26. et Broekhus. ad T 1. Eleg. 2, 4. Ceterum *etia mam invidiae ejus* alio ordin tug. et Haverk.

Quum ab iis elevaretur, fide magis, quam fortuna, tium laborare creditum] *qui ab iis elevaretur fide* Gae *varetur* Lovel. 3. Male. V 37, 6. Deinde *laborare tum* Harlej. 2. Portug. et

§. 4. *Creati censores C. S Camerinus, Sp. Postumi lensis*] *Creati quaestores* Oxon. L. 1. Tum *Cl. dius Sulpicius* excusi A quiores. V. ad 5, 26, 2 *P. Postumius* Fragm. H 1. V. paullo ante ad §. *Postumius* vetustiores ex copulam primus Aldu quam nulli etiam codic cunt. V. ad 2, 17, 1. *Sp* Leid. 1. et Fragm. Hav rio modo supra pecc 2, 18, 1. Denique *Rigille* ner. *Religiensis* Lovel Leid. 2. *Regilensis* V supra ad 4, 49, 7.

Coeptaque jam res s mii, quia collegam su religio erat] *captaque j* 2. Ita etiam errant aliorum codd. scrib hoc lib. c. 37, 9. 7. 9. 9, 43, 16. Contra *ca*

asset se magistratu, censores alii, vitio creati, n gesserunt magistratum. tertios creari (velut Diis n accipientibus in eum annum censuram) religio- m fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni fe- 6 ndam negabant. *Fugere senatum testes, tabulas pu- cas, census cujusque, quia nolint conspici summam ris alieni, quae indicatura sit, demersam partem a*

o *coeptus*, Gellio in praefat. stituit Lipsius 5, Antiq. lect. *coepta jam res* sine conjunctio- e Portug. *coeptaque res jam* Lo- el. 5. et Gaertn. Tum *morte Po- tumi* Florent. Leid. 1. et Fragm. lav. V. supra ad 4, 41, 11. In- uper *q̃ collegam suffici* Lovel. 2. et 4. *qua collegam suffici* Harlej. 1. Saepius ita lapsos esse libra- rios, infra videbimus ad 40, 29, 3. *quia collegam c. non suffici* Voss. 2. et Lovel. 3. Praeterea vocem *censori* omittunt edd. principes. Eam Aldus primus interseruit, et omnes etiam Msti agnoscunt. Denique *τὸ erat* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Mox *interpolata*, pro *interpellata*, ed. Mediol. anni 1480. operarum ab- erratione. V. ad 9, 41, 17.

§. 5. *Tertios creari* etc. *religio- sum fuit*) *tertio creari* Florent. *ter- mus creati* Gaertn. *tertios non crea- ri* Lovel. 2. et Haverk. quorum codicum librarii *religiosus* pro religioni conveniens accepisse vi- dentur, quomodo eam vocem ex- ponebat Doujatius supra 5, 52, 8. ut esset, religioni conveniens fuisse, ne tertii crearentur. Sed negationem recte ignorant reli- qui codices: *religiosum* enim pla- ne contraria significatione pro eo, quod per religionem fieri nequit, usurpari, ibidem docui. Ceterum in verbis praecedenti- bus *non cesserunt magistratum* prae- fert Florent. errore librarii. V. infra ad 37, 52, 3. Voces autem *censores alii, vitio creati non ges- serunt magistratum* exsulant a Lovel. 3. cui errori *τῶν magi- stratu* et *magistratū*, sive *magi- stratum*, repetitio caussam de- dit. V. ad 9, 11, 11.

§. 6. *Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant*) *Eq; ut ludificationem tribuni ple- bis ferendam negabant* Lovel. 2. *Eam vero ludificationem tribuni plebis ferendam negabant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed non necesse est, ordinem vocabulo- rum mutari. Interdum enim tra- jectis dictionibus *plebis tribuni* dici, supra vidimus ad 4, 59, 11. Verum non opus est, ut eo hic decurratur. Ordo enim est, *tri- buni negabant, ludificationem ple- bis ferendam.*

Quia nolint conspici summam ae- ris alieni) *quam*, pro *quia*, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Sed male librarii confuderunt compendia *ταχυγράφων q̃a* et *q̃m*. (* v. ad. 37, 26, 2.) Deinde *nollent* Lovel. 2. *nolunt* Portug. Sed, *quia* in- terdum etiam cum subjunctivo construi, supra vidimus ad 2, 8, 5. *voluit* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nolui* Haverk. *noluit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo datum esse videtur, quia prae- cedens *senatus*, non *nolint*, sed *noluit* requirere putabant. At ma- le. Saepe enim τῷ *senatus* tam-

plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magi
quam fortuna, debentium laborare creditum vid
4 expediebat. Creati censores C. Sulpicius Came
nus, Sp. Postumius Regillensis. coeptaque jam
morte Postumii, quia collegam subfici censori r
5 gio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius
dica

sine dubio dicit summam aeris alieni, ut paullo post, *quia nolint conspici summam aeris alieni.* Sed quid est *summam invidiae ejus?* si dixisset, *adgravantibus summam etiam invidiose tribunis plebis*, nihil haererem. DUK. *et gravantibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Male. Supra 4, 12, 6. *Quo si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* ubi vide. Insuper Klockius ad marginem Livii monuit, alios legere *aggravantibus etiam summae ejus invidiam.* Cl. autem Ant. Perizonius *adgravantibus summam etiam invidiae caussa tribunis plebis* legendum conjecit in ora Livii sui. Sed vulgatum sine auctoritate Mstorum mutari temerarium est, si commodo sensu recepta scriptura exponi possit. Puto igitur *invidiam* hic accipi debere rem invidiosam, id quod est caussa invidiae. Ita *odium* pro homine odioso, qui est objectum odii. Plaut. in Bacchid. 4, 7, 20.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum esse oportuit.
Terrae odium ambulat.

Justinus 11, 3. *Odium eos omnium populorum esse.* Ad quem locum videndus est Bernecc. Et hoc sensu Titus imperator *amor ac deliciae generis humani* vocatur Sueton. in ejus vit. 1. Et *mor* dicitur, qui, vel quae tur. V. Passerat. ad Prop El. 4, 26. et Broekhus. ad 1. Eleg. 2, 4. Ceterum *etia mam invidiae ejus* alio ordi tug. et Haverk.

Quum ab iis elevaretur, fide magis, quam fortuna tium laborare creditum] *qui ab iis elevaretur fide* Ga *varetur* Lovel. 3. Male. 37, 6. Deinde *laborare tum* Harlej. 2. Portug. et

§. 4. *Creati censores C. Camerinus, Sp. Postumi lensis*] *Creati quaestores* Oxon. L. 1. Tum *Cl. dius Sulpicius* excusi quiores. V. ad 5, 26, 2 *P. Postumius* Fragm. 1 1. V. paullo ante ad §. *Postumius* vetustiores e copulam primus Aldu quam nulli etiam codic cunt. V. ad 2, 17, 1. *Sp* Leid. 1. et Fragm. Ha rio modo supra pecc 2, 18, 1. Denique *Rigille* ner. *Religiensis* Love Leid. 2. *Regilensis* supra ad 4, 49, 7.

Coeptaque jam res mii, quia collegam su religio erat] *captaque j* 2. Ita etiam errant aliorum codd. scrib hoc lib. c. 37, 9. 7. 9. 9, 43, 16. Contra

sset se magistratu, censores alii, vitio creati, gesserunt magistratum, tertios creari (velut Diis accipientibus in eum annum censuram) religio- fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni fe- 6
dam negabant. *Fugere senatum testes, tabulas pu-*
as, census cujusque, quia nolint conspici summam
is alieni, quae indicatura sit, demersam partem a

) *coeptus*, Gellio in praefat. lituit Lipsius 5. Antiq. lect. *coepta jam res* sine conjunctio- Portug. *coeptaque res jam* Lo- l. 5. et Gaertn. Tum *morte Po- mi* Florent. Leid. 1. et Fragm. av. V. supra ad 4, 41, 11. In- per *q̃ collegam suffici* Lovel. 2. 4. *qua collegam suffici* Harlej. Saepius ita lapsos esse libra- ios, infra videbimus ad 40, 29, quia *collegam c. non suffici* Voss. 1. et Lovel. 3. Praeterea vocem *ensori* omittunt edd. principes. Eam Aldus primus interseruit, et omnes etiam Msti agnoscunt. Denique *τὸ erat* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Mox *interpolata*, pro *interpellata*, ed. Mediol. anni 1480. operarum aberratione. V. ad 9, 41, 17.

§. 5. *Tertios creari* etc. *religio- sum fuit*) *tertio creari* Florent. *ter- nos creati* Gaertn. *tertios non crea- ti* Lovel. 2. et Haverk. quorum codicum librarii *religiosus* pro religioni conveniens accepisse vi- dentur, quomodo eam vocem ex- ponebat Doujatius supra 5, 52, 8. ut esset, religioni conveniens fuisse, ne tertii crearentur. Sed negationem recte ignorant reli- qui codices: *religiosum* enim plane contraria significatione pro eo, quod per religionem fieri nequit, usurpari, ibidem docui. Ceterum in verbis praecedenti- *bus non cesserunt magistratum* prae- fert Florent. errore librarii. V. infra ad 37, 52, 3. Voces autem *censores alii vitio creati non ges- serunt magistratum* exsulant a Lovel. 3. cui errori τῶν *magi- stratu* et *magistratū*, sive *magi- stratum*, repetitio causam de- dit. V. ad 9, 11, 11.

§. 6. *Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant*) *Eq; ut ludificationem tribuni ple- bis ferendam negabant* Lovel. 2. *Eam vero ludificationem tribuni plebis ferendam negabant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed non necesse est, ordinem vocabulo- rum mutari. Interdum enim tra- jectis dictionibus *plebis tribuni* dici, supra vidimus ad 4, 59, 11. Verum non opus est, ut eo hic decurratur. Ordo enim est, *tri- buni negabant, ludificationem ple- bis ferendam.*

Quia nolint conspici summam ae- ris alieni) *quam*, pro *quia*, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Sed male librarii confuderunt compendia ταχυγράφων *q̃a* et *qm.* (* v. ad 37, 26, 2.) Deinde *nollent* Lovel. 2. *nolant* Portug. Sed, *quia* in- terdum etiam cum subjunctivo construi, supra vidimus ad 2, 8, 5. *voluit* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nolui* Haverk. *noluit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo datum esse videtur, quia prae- cedens *senatus*, non *nolint*, sed *noluit* requirere putabant. At ma- le. Saepe enim τοῦ *senatus* tam-

plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magis
quam fortuna, debentium laborare creditum vide
4 expediebat. Creati censores C. Sulpicius Came
nus, Sp. Postumius Regillensis. coeptaque jam r
morte Postumii, quia collegam subfici censori re
5 gio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius
dicas

sine dubio dicit summam aeris alieni, ut paullo post, *quia nolint conspici summam aeris alieni.* Sed quid est *summam invidiae ejus?* si dixisset, *adgravantibus summam etiam invidiose tribunis plebis*, nihil haererem. DUK. *et gravantibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm.Hav. a m. 1. [Veith.] Male. Supra 4, 12, 6. *Quo si adgravatae res essent, vix ope Deorum omnium sisti potuisset.* ubi vide. Insuper Klockius ad marginem Livii monuit, alios legere *aggravantibus etiam summae ejus invidiam.* Cl. autem Ant. Perizonius *adgravantibus summam etiam invidiae caussa tribunis plebis* legendum conjecit in ora Livii sui. Sed vulgatum sine auctoritate Mstorum mutari temerarium est, si commodo sensu recepta scriptura exponi possit. Puto igitur *invidiam* hic accipi debere rem invidiosam, id quod est caussa invidiae. Ita *odium* pro homine odioso, qui est objectum odii. Plaut. in Bacchid. 4, 7, 20.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum esse oportuit.
Terrae odium ambulat.

Justinus 11, 3. *Odium eos omnium populorum esse.* Ad quem locum videndus est Bernecc. Et hoc sensu Titus imperator *amor ac deliciae generis humani* vocatur Sueton. in ejus vit. 1. Et i
mor dicitur, qui, vel quae
tur. V. Passerat. ad Prope
El. 4, 26. et Broekhus. ad T
1. Eleg. 2, 4. Ceterum *etia*
mam invidiae ejus alio ordin
tug. et Haverk.

Quum ab iis elevaretur,
fide magis, quam fortuna,
tium laborare creditum] *qui*
ab iis elevaretur fide Gae
varetur Lovel. 3. Male. V
37, 6. Deinde *laborare*
tum Harlej. 2. Portug. et

§. 4. *Creati censores C.*
Camerinus, Sp. Postumi
lensis] *Creati quaestores*
Oxon. L. 1. Tum *Cl.*
dius Sulpicius excusi A
quiores. V. ad 5, 26, 2
P. Postumius Fragm.
1, V. paullo ante ad §.
Postumius vetustiores ex
copulam primus Aldu
quam nulli etiam codic
cunt. V. ad 2, 17, 1. *Sp*
Leid. 1. et Fragm. Ha
rio modo supra pecc
2, 18, 1. Denique *Rigille*
ner. *Religiensis* Lovel
Leid. 2. *Regilensis* V
supra ad 4, 49, 7.

Coeptaque jam res
mii, quia collegam su
religio erat] *captaque j*
2. Ita etiam errant
aliorum codd. scrib
hoc lib. c. 37, 9. 7,
9. 9, 43, 16. Contra

casset se magistratu, censores alii, vitio creati, on gesserunt magistratum. tertios creari (velut Diis on accipientibus in eum annum censuram) religio- um fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni fe- 6 endam negabant. *Fugere senatum testes, tabulas pu- licas, census cujusque, quia nolint conspici summam eris alieni, quae indicatura sit, demersam partem a*

ro *coeptus*, Gellio in praefat. estituit Lipsius 5, Antiq. lect. . *coepta jam res* sine conjunctio- e Portug. *coeptaque res jam* Lo- el. 5. et Gaertn. Tum *morte Po- tumi* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. V. supra ad 4, 41, 11. In- uper *q̄ collegam suffici* Lovel. 2. et 4. *quia collegam suffici* Harlej. 1. Saepius ita lapsos esse libra- rios, infra videbimus ad 40, 29, 3. *quia collegam e. non suffici* Voss. 1. et Lovel. 3. Praeterea vocem *censori* omittunt edd. principes. Eam Aldus primus interseruit, et omnes etiam Msti agnoscunt. Denique *τὸ erat* exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Mox *interpolata*, pro *interpellata*, ed. Mediol. anni 1480. operarum aberratione. V. ad 9, 41, 17.

§. 5. *Tertios creari* etc. *religio- sum fuit*] *tertio creari* Florent. *ter- nos creati* Gaertn. *tertios non crea- ri* Lovel. 2. et Haverk. quorum codicum librarii *religiosus* pro religioni conveniens accepisse vi- dentur, quomodo eam vocem ex- ponebat Doujatius supra 5, 52, 8. ut esset, religioni conveniens fuisse, ne tertii crearentur. Sed negationem recte ignorant reli- qui codices: *religiosum* enim pla- ne contraria significatione pro eo, quod per religionem fieri nequit, usurpari, ibidem docui. Ceterum in verbis praecedenti- bus *non cesserunt magistratum* prae- fert Florent. errore librarii. V. infra ad 37, 52, 3. Voces autem *censores alii, vitio creati non ges- serunt magistratum* exsulant a Lovel. 3. cui errori τῶν *magi- stratu* et *magistratū*, sive *magi- stratum*, repetitio causam de- dit. V. ad 9, 11, 11.

§. 6. *Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant*] *Eq; ut ludificationem tribuni ple- bis ferendam negabant* Lovel. 2. *Eam vero ludificationem tribuni plebis ferendam negabant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed non necesse est, ordinem vocabulo- rum mutari. Interdum enim tra- jectis dictionibus *plebis tribuni* dici, supra vidimus ad 4, 59, 11. Verum non opus est, ut eo hic decurratur. Ordo enim est, *tri- buni negabant, ludificationem ple- bis ferendam.*

Quia nolint conspici summam ae- ris alieni] *quam*, pro *quia*, Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Sed male librarii confuderunt compendia ταχυγράφων q̄a et q̄m. (* v. ad 37, 26, 2.) Deinde *nollent* Lovel. 2. *nolunt* Portug. Sed, *quia* in- terdum etiam cum subjunctivo construi, supra vidimus ad 2, 8, 5. *voluit* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *nolui* Haverk. *noluit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. quomodo datum esse videtur, quia prae- cedens *senatus*, non *nolint*, sed *noluit* requirere putabant. At ma- le. Saepe enim τὸ *senatus* tam-

parte civitatis: quum interim obaeratam plebem objectari
7 *aliis atque aliis hostibus. Passim jam sine ullo discri-*
mine bella quaeri. ab Antio Satricum, ab Satrico Ve-
litras, inde Tusculum legiones ductas. Latinis, Her-
nicis, Praenestinis jam intentari arma; civium mag
quam hostium odio; ut in armis terant plebem, nec

quam nomini conlectivo verbum plurale addi, supra dictum est ad 4, 58, 4. Voces deinde *summam aeris* desunt in Portug. *summaeris* praefert Flor. *summam ejus alieni* Lovel. 5.

Quae indicatura sit, demersam partem a parte civitatis] *quae judicatum sit* Gaertn. *quae judicatura sit* Lovel. 4. 5. et Haverk. V. supra ad 5, 26, 6. Hinc *damnosam partem a parte* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. *damnosam partem ab parte* Portug. Non recte. Supra 2, 29, 8. *Totam plebem aere alieno demersam esse.* ubi v. Gebhard. hoc libro c. 17, 2. *Sic M. Manlium, mersam et obrutam foenore partem civitatis in libertatem ac lucem extrahentem, proditum inimicis.*

Quum interim obaeratam plebem objectari aliis atque aliis hostibus] *tum interim obaeratam* Lovel. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *quum interim obrutam* Lovel. 4. Infra 26, 40, 17. *Mixti ex omni colluvione exules, obaerati, capitalia ausi plerique.* Doujatius monet, expeditiorem sententiam fore demto illo *quum*, cui nullum postea verbum respondet, nisi *objectari* dicatur pro *objectaretur*. Similiter mox hoc cap. §. 10. Gronovius particulam *quum* in oratione infinita delendam esse censet, ejusdemque emendationis alia exempla adfert. Ceterum *aliis atque quae aliis hostibus* sine sensu dedit Harlej. 1.

§. 7. *Passim jam sine ullo discrimine bella quaeri*] *Passim* Harlej. 2. V. ad 9, 17, 5. Dei *sine ullo discrimine bellari* Kl

Ab Satrico Velitras, inde culum legiones ductas] Tres res voces aberant in anti ribus editt. Eas primi M addiderunt anno 1505. qu exemplum Ascensius anno et inde reliqui secuti sun persunt etiam in omnibu codd. nisi quod *a Satrico* h Lovel. 4. Gaertn. et Fragu a m. 1. Mox addita conjur *Latinis Hernicisque Pra* Leid. 1. *Latinis Hernicis stinisque* Harlej. 2.

Civium magis, quam odio, ut in armis terant audio, pro *odio*, Leid. 2. *in armis* Haverk. Sed τὸ titur in Leid. 1. qui et pro *terant*, praefert. *sta* 2. *terant* Lovel. 5. *tereant teneant* Portug. V. sup 7, 3. *tetant ac teneant* Gae les errores in hoc codi esse, supra vidimus ad Vulgatum verum est. lib. c. 8, 10. *Cohortatu us, tamquam Vejos ob in opere longinquo sese*

Meminisse simant, a in concione] *meminisses* errans manus librari Florent. Deinde *consi cione* Harlej. 2. Portu verk. Sed *in concione, sistebant*, non *considob*

pirare in urbe, aut per otium libertatis meminisse si-
ant, aut consistere in concione, ubi aliquando audiant
ocem tribuniciam, de levando foenore et fine aliarum
njuriarum agentem. Quod si sit animus plebi memor 8
atrum libertatis, se nec addici quemquam civem Ro-
nanum ob creditam pecuniam passuros, neque delectum

1, 28, 2. *Hi, novitate etiam rei moti, ut regem Romanum concionantem audirent, proximi constitere.* 4, 4, 11. *Cur non sancitis, ne vicinus patricio sit plebejus? ne eodem itinere eat? ne idem convivium ineat? ne in foro eodem consistat?* Verba autem *consistere* et *considere* saepissime in membranis permutantur. V. quae infra notantur ad Epit. Liv. 65. Alio ordine *aut consistere in concione, aut per otium libertatis meminisse sinant* est in Lovel. 4. Paullo ante *respirare in urbe* Gaertn. et Lovel. 2.

Vocem tribuniciam de levando foenore et fine aliarum injuriarum agentem] *vocem tribuniciam ab levando foenore* Lovel. 2. *vocem tribunici adlevando foenore* Leid. 1. et Harlej. 1. *levare foenus* ut infra hoc lib. c. 32, 1. *Tantum abesse spes veteris levandi foenoris.* 7, 21, 5. *Novi consules foenebrem quoque rem* etc. *levare adgressi.* Deinde *et in finem aliarum injuriarum agentem* Gaertn. *et finem aliarum injuriarum agentem* Florent. Leid. uterque, Voss. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Et ita Aldus edidit, pro quo tamen inter errata *fine* reponendum monuit. Neque aliter fuit in Harlej. 1. si excerptis ejus fidere licet.

§. 8. *Se nec addici quemquam civem Romanum*] *abdici* Lovel. 2. *adici* Gaertn. quod foret *adjici*, ut est in Lovel. 3. Sed ubique haec verba commutantur. V. supra ad 1, 30, 3. *additi* Haverk. Verum, ita etiam librarios saepe peccasse, dictum est supra hoc lib. ad c. 15, 9. Dein *quemquem* Portug. Sed vox illa exsulat a vetustioribus impressis. Primus addidit Aldus: et habent omnes codd. Insuper *civium Romanum* Leid. 2. ut librarius dare forte voluerit *quemquam civium Romanorum.* Sed alios nihil mutantes audiendos arbitror. In verbis proxime praecedentibus *Quod si sit animus plebis memor*, pro *plebi*, legunt Lovel. 2. et Gaertn.

Neque delectum haberi, donec inspecto aere alieno] *dilectum haberi* Florent. Voss. 1. Lovel. 1. et Harlej. 1. V. infra ad 37, 51, 7. et mox ad §. 10. *delictum haberi* transpositis literis Haverk. V. Gebhard. ad Liv. 3, 30, 3. Postea *Icōspecto aere alieno* Portug. in qua scriptura duplicem lectionem *inspecto* et *conspecto* latere arbitror, quam librarii hoc modo saepe indicare soliti fuerunt. V. ad 3, 44, 4. Posterius autem adsumtum videtur ex ipso hoc cap. supra: *Quia nolint conspici summam aeris alieni. Inspicere* autem, ut *cernere* infra 35, 7, 3. *Libero foenore obruebant debitores. Cujus cernendi quum ratio quaereretur.* ubi videndi viri docti. Mox literis transpositis *ratione muniendi*, pro *minuendi*, perperam praeferunt Lovel. 3. et Haverk. V. etiam ad 5, 40, 4. Hac ratione *minuunt*, pro *muniunt*, datum erat in uno etiam codice supra 3, 55, 4. *comminuere*, pro *commu-*

haberi; donec, inspecto aere alieno, initaque ratione m nuendi ejus, sciat unusquisque, quid sui, quid ali sit: supersit sibi liberum corpus, an id quoque nervo
9 *beatur.* Merces seditionis proposita confestim ditionem excitavit. nam et addicebantur multi,

uiere, 4, 26, 4. Similia alia v. ad 3, 48, 7. (*21, 37, 2. c. 52, 2.)

Supersit sibi liberum corpus, an id quoque nervo debeatur] Pronomen *sibi* deficit in Lovel. 4. Harlej. utroque, Portug. et Haverk. [Veith.] quod partim ab ultimis praecedentis, partim ab initialibus literis sequentis vocis interceptum est.

§. 9. *Merces seditionis proposita confestim seditionem excitavit*] *propositam confestim seditionem excitavit* Florent.

Nam et addicebantur multi, et ad Praenestini famam belli novas legiones] Priori loco copulam omittunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 2, 44, 3. Deinde *addiciebantur* Leid. 1. *adicebantur* Lovel. 2. et Gaertn. *adjiciebantur* Lovel. 4. V. modo ad §. praec. *abjiciebantur* Haverk. Secundum *et* non exstat etiam in Voss. 2. Insuper *novas* deficit in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. Mox in verbis sequentibus *censuerant Patres*, in alium ordinem digestis dictionibus, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *quae utroque simul, auxilio tribunicio et consensu plebis*, pro *quae utraque*, Lovel. 4. 5. et Portug.

§. 10. *Neque juniores nomina dabant, quum Patribus minor praesens cura* etc.] Sive antecedentia, sive consequentia consideres, apparebit *τοῦ quum* hic locum nullum esse. Neque enim rati tur, cur detrectaverint jun militiam, quae si ad hanc stionem applicaretur, contr potius efficeret; neque si novam incipias periodum, est oratio, aut decenter pr Flagitium ingens oblatun loco sic abolendum videtu *utraque simul auxilio triba consensu plebis impediri nam neque duci addictos sinebant, neque juniores dabant. Patribus minus cura creditae pecuniae ju quendi quam delectus esse jam a Praeneste profectus agro Sabino consedisse nun* A MSS. est *profectus host* [22, 7.] *Pestilentiae, qu nam urbem adorta nu* 22, [54, 9.] *Cum duobu bus exercitus amissi nun* Caesar 7, [59.] *Jam Ca govia discessisse audieba* terea scripsimus *minus* pro *minor*. Non tam urg [2, 7.] *Injuriae Samnitiu neficii Romanorum, me sentior erat*. Caetera, v bene sibi constent: temere nos adfirmasse jus generis alia quae gemus. Par omnino v lit Rhenanus 4, 39, *est factum, intercluso perrumpere eadem, qua posse*. ubi ante pessi sent. Prorsus ita sim dissimilis sibi Rhena 9. *Quum adolescens gaudioque perfusus pionis tenens Deos o ad gratiam illi ref*

l Praeneſtini famam belli novas legiones scriben-
ıs Patres censuerant. quae utraque simul auxilio
ibunicio et consensu plebis inpediri coepta. Nam 10
eque duci addictos tribuni sinebant, neque ju-
ıores nomina dabant. Quum Patribus minor prae-

le e suo libro hic certe cor-
ıpto: nam Put. et omnes nobis
ısi: *Adolescens* etc. *Deos omnes*
ıvocare. Proxima vero nova pe-
odus ibi incipit: *Parentes inde*.
aque et diſtinctionem mutabis.
, 15, 1. *Prodigia interim multa*
nuntiari. Ubi male Rhenani liber
nuntiavere: male ipse *nuntiata*
ere. 22, 15, 7. *Numidae alii*
tque alii occursantes refugientes-
ue ad caſtra prope ipsum eum fa-
igatione equorum atque hominum
ertrahere. Sic Put. Petav. Reg.
Men. Vulgo: *pertraxere*. 23, 47,
. *Dein libero spatio inter se ludi-*
cantes sine vulnere pugnam extra-
hebant. Put. *extraherebant*. Dele
ıugmentum librarii haesitantis,
et habebis verum: *pugnam extra-*
here. 27, 50, 5. *Matronae* etc. *per*
omnia delubra vagae suppliciis vo-
tisque fatigare Deos. Ita iidem
omnesque alii, non *fatigavere*.
J. FR. GRON. *nominabant*, pro
nomina dabant, perperam Voſſ. 2.
Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et
Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *mi-*
nores, pro *juniores*, Gaertn. V.
supra ad 1, 28, 6. 3, 57, 9. Infra
ad cap. seq. §. 4. 7, 9, 6. c. 11, 5.
10, 4, 3. (*32, 26, 17. 49, 53, 3.)
Alibi *minor*, sed alio sensu usur-
patum, abiit in *junior* ex libra-
riorum gloſſa. V. infra hoc lib.
ad c. 34, 6. Ceterum Gronovio,
dabant. *Patribus minus praesens*
cura etc. *esse* emendanti, adver-
satur Doujatius; qui, vulgatum
defendens, particulam *quum* non
vacare exiſtimat: per eam quip-
pe rationem reddi, non quidem
cur juniores nomina non darent,
sed cur id senatui aegre esset. Ve-
rum non illo *quum*, sed potius
sequenti *quippe* ratio redditur,
cur aegrius senatus ferret, junio-
res nomina non dare, quam tri-
bunos non sinere, addictos duci.
Neque emendatio Gronoviana
Clerico placuit, qui legendum
conjicit *dum Patribus* etc. *esset*,
quo tantum abeſt, ut loco male
adfecto consultum esse putem, ut
contra mendo mendum addidiſſe
dicendus sit. Saepius enim Gro-
novius supra monuit, *dum esset*
hoc sensu σολοικίζειν. V. quae
notantur ad 1, 40, 7. Gronovio
favet codex Haverk. qui, licet
quum servet, attamen *esse*, pro
esset, oſtentat. Saepe etiam li-
brarii orationes infinitas, quae
quum aliis hiſtoricis, tum in pri-
mis Livio placuerunt, non intel-
ligentes variis modis corrupe-
runt. V. superius dicta ad 1, 50,
5. Nihilominus, quum omnes li-
bri, solo Haverk. excepto, con-
ſtanter *quum Patribus* etc. *esset*
servent, a recepta lectione rece-
dere religioni fuit. Sola diſtin-
ctione locum juvandum arbitror
hoc modo: *nomina dabant*. *Quum*
Patribus minor praesens cura cre-
ditae pecuniae juris exsequendi,
quum delectus, *esset*; *quippe jam*
a Praeneſte profectos hoſtes in agro
Sabino consediſſe nunciabatur; *in-*
terim tribunos fama ea ipsa irrita-
verat magis etc. Omnis ratiocina-
tio Livii huc redit: quum Patri-
bus praesentior cura delectus es-
set, quia jam a Praeneſte profe-
ctos hoſtes nunciabatur; interim
tribuni eam ipsam ob famam ab
incepto certamine minime deſti-
terunt. Praeterea *minor praesens*

sens cura creditae pecuniae juris exsequendi, qua
delectus, esset; quippe jam a Praeneste profect
11 hostes in agro Gabino consedisse nunciabatur;
terim tribunos plebis fama ea ipsa irritaverat ma
ad susceptum certamen, quam deterruerat. ne

cura superest in omnibus membranis. Videndum itaque, an id dictum sit eodem exemplo, quo apud Senec. 1. de Clement. 20. *Ut non minorem agi rem perielitantis, quam judicis sciat.* ad quem locum videndus est ipse Gronov. qui locutionem exemplis inlustravit, et Erasmum aliosque refellit, qui *ut non minus* substituerant. Adde Cl. Bentlej. ad Terent. Heautont. 2, 3, 113. Denique *dilectus* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. Voss. 1. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Jam a Praeneste profectos hostes in agro Sabino consedisse nunciabatur] Pall. pr. ac tert. *profectus hostis in agro Sabino consedisse nunciabatur.* Neque multum aliter Campani editio. GEBH. *profectos hostes* servant Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Florent. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. quod dictum erit ad exemplum eorum, de quibus supra vidimus ad 1, 81, 8. *profectos hostis* Leid. 1. et Harlej. 1. ut *profectus hostis* in paucis tantum meorum, neque in pluribus, quam in Voss. 2. Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. superfuerit; quod tamen Clericus in contextum recepit, unde iterum ejeci. Praeterea *quippe jam aut Praeneste* Haverk. Tum *nunciabantur* Harlej. 1. et Voss. 1. a m. 1. ut forte librarii dare voluerint *profecti hostes nunciabantur.* Sed melius id in *nunciabatur* postea mutatum est. Ceterum recte Cel. Jac. Gronovius in scholis domesticis, ut ex adnotationibus auditorum ejus didici, observavit, *agrum Sabinum* in hac
ria locum habere non poss
pote qui ultra Anienem situ
rit, quum nunc agatur de
legendum itaque videri i
Gabino, qui ut et ipsa urb
bii inter Praeneste et R
media fuerunt, agros Ga
ac Praenestinum jungit Liv
pra 3, 8, 6. *Vastavitque agro*
nestinum Gabinumque. Fine
Gabinos triennio ante par
cursaverant Praenestini
hoc lib. c. 21, 9. *Arguen*
eos (Praenestinos) *Tusca*
Gabinis et Lavicanis, qu
fines incursatum erat. Et
ctionem, licet nullius
auctoritate nisam, in co
tamen recipiendam puta
Sabino consedisse nun
Veith.]

§. 11. *Interim tribun*
fama ipsa irritaverat] C
ma ea ipsa irritaverat
fama ea irritaverat Hea
B. et meorum Harlej.
et Haverk. *fama ipsa*
Voss. 2. Leid. ambo, 1
4. Gaertn. Fragm. Ha
Hearnium Ox. L. 1. et
Et ita Aldus ediderat
Rhenanus priscarum
lectionem *fama ea ip*
vit: quam etiam rect
tuentur Florent. Voss
1. et Lovel. 1. ac 5.
5. Alibi saepe libra
horum praenominum
praesertim prius, ex
liti fuerunt. V. supra

Magis ad susceptum quam deterruerat] C

liud ad seditionem exstinguendam in urbe, quam rope inlatum moenibus ipsis bellum, valuit.

XXVIII. Nam quum esset Praenestinis nunciatum, 1 ullum exercitum conscriptum Romae, nullum du- em certum esse, Patres ac plebem in semetipsos ersos: occasionem rati duces eorum, raptim agmi- 2

egligentia amanuensium defi- iunt in Leid. 2. Lov. 1. et Hear- ii Oxon. B. Contra *magis ad usceptum certamen magis* praefert Voss. 1. *defuerat* etiam, pro *de- errnerat*, habet Haverk. Olim videtur per compendium scri- ptum fuisse *det'ruerat*; id autem parva mutatione in *defuerat* cor- rumpi potest.

Neque aliud ad seditionem exstinguendam in urbe, quam prope inlatum moenibus ipsis bellum, valuit] *neque aliquid* Haverk. sol- lemni scribarum errore. V. in- fra ad 25, 38, 3. Tum *ad exstin- guendam seditionem in urbe* Lovel. 5. *ad seditionem exstinguendam in urbem* Leid. 1. *ad seditionem exstin- guendam in urbes* Gaertn. Deinde vox *prope* non comparet in Leid. 1. et poterat etiam abesse. Nam Praenestinos *ad Portam Collinam signa intulisse* mox cap. seq. Li- vius tradit. Interdum etiam li- brarii hanc vocem nunc de suo adjecerunt, nunc perperam omi- serunt. V. supra ad 3, 67, 3. 5, 18, 9. 9, 2, 12. 38, 45, 3. (* ubi vide.) et alibi. Praestat tamen, ut plures eam vocem servantes sequamur. Tandem *inlatum moe- nibus bellum ipsis* Voss. 2. [*moeni- bus Romanis bellum* Veith.]

§. 1. *Nullum exercitum conscri- ptum Romae*] *nullum exercitum scri- ptum* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. V. mox ad §. 5. Paullo ante *quum esset Praenestinis in his nunciatum* Florent. Verum *tà in his* perpe- ram repetita sunt ex ultimis li- teris vocis praecedentis. In ver- bis sequentibus *Patres ad plebem in semet ipsos versos* habet Haverk. pro *Patres ac plebem*. Ita saepe obfenderunt librarii. V. quae infra notantur ad 21, 32, 2. Vox *versos* deerat in Lovel. 5.

§. 2. *Raptim agmine facto, per- vastatis protinus agris, ad portam Collinam signa intulere*] *acto* vi- detur legendum, quo genere lo- quendi saepe utitur Livius. SIG. Pall. tres *acto*. Interim lectionem nihili cudit Sigonius nescio e quibus libris. Certe editiones primariae propugnant vulga- tam quoque. GEBH. Scripsimus e MSS. *acto*. Ut apud Virgilium [7. Aen. 804. et 11, 433.] *Agmen agens equitum*. [Liv.] 7, [37, 6.] *Relictis impedimentis castrorum ra- ptim agitur agmen*. Auctor 8. de Gall. 7. *Sin majores copias age- ret, in eo loco permanere*. Ita op- timae membranae. Vulgo *addu- ceret*.. J. FR. GRON. Omnes qui- dem codd. quos consului, etiam integerrimi et optimae notae, in receptam lectionem *facto* con- spirant. [Veith.] Sed *agmine acto* se in Oxon. L. 1. et B. invenisse auctor est Hearnius. Ita infra 23, 36, 6. *Praeter arma nihil secum miles, raptim acto agmine, extu- lerat*. 25, 9, 3. *Ipse raptim agmine acto quindecim ferme millium spa- tio castra ab Tarento posuit*. quem- admodum eo loco Sigonius et J. Fr. Gronovius ex conjectura le- gendum docuerunt, ubi hic et-

ne acto, pervastatis protinus agris, ad portam Col
3 linam signa intulere. Ingens in urbe trepidatio fui
conclamatum *ad arma*, concursumque in muros
que portas est: tandemque, ab seditione ad bell
versi, dictatorem T. Quinctium Cincinnatum cr

iam alia ejus locutionis exempla adtulit. 27, 16, 10. *Dies noctesque cursim agmine acto, quum, festinans ad opem ferendam, captam urbem audisset.* 42, 66, 4. *Qui phalangem arcesserent, properemisit. qua et serius, quam res postulabat, et raptim acta, turbati cursu adversus instructos et praeparatos erant adventuri.* Curtius 5, 4. in fine. *Craterus quoque raptim agmine acto supervenit.* 9, 14. *Ne levius quidem aegri sequi poterant; quippe agmen raptim agebatur.* Frontin. 4, 7, 13. *Protinus inde raptim acto Lacedaemonem versus agmine.* Et ita *agere agmen* supra est 2, 58, 7. *Si citius agi vellet agmen, tardius sedule incedere.* 25, 36, 1. *Nunc agendo, nunc sustinendo agmen, quum aliquamdiu haud multum procederetur.* Ut autem hic *raptim acto agmine*, sic *raptim ducto exercitu*, et *raptim ducere phalangem* alibi dixit. Ita supra 5, 37, 7. *Quibus, velut tumultuario exercitu raptim ducto, aegre ad undecimum lapidem obcursum est.* 42, 66, 6. *Phalanx, abs trepido nuncio adcita, quum raptim duceretur.* Solent autem passim voces *actus* et *factus* a librariis in membranis vetustis permutari. V. supra ad 2, 21, 4. 3, 3, 9. et 19. c. 5, 1. 4, 8, 7. 5, 14, 6. Epit. Liv. 7, 22. 9, 6. 23, 25, 1. 38, 7, 7. et aliis locis. (30, 44, 13. 35, 36, 5. 38, 17, 6. 40. 16, 8.) Adde Inl. N. Heinsium ad Nason. Epist. 8. Her. 44. et Epist. 19. Her. 33. Praeterea *ad portam Colinam* Lov. 5. et Haverk. *ad portam Collatinam* Leid. 2. Paullo ante *occasione rati*, pro *occasionem*, Leid. 1. *occasiones rati* Gaerta.

§. 3. *Concursumque in muros que portas est*] Voss. 1. *et pe* Forte *in muros atque porta* J. FR. GRON. Eadem mihi que lectio insuper obvia fu Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Ha Neque displicet Gronovii jectura *in muros atque p* Solet enim Livius passim positiones repetere, et q modo easdem, ut mox mus hoc cap. ad §. 6. mod Supra 2, 46, 3. *Jam pugna nus, jam ad gladios, ub est atrocissimus, venerat.* 4. *Seu Carventana arx i seu Verrugine amissum pr ad iram compulisset.* 5, 8 *diversae legiones, aliae Capenatem ac Faliscum, tra eruptionem oppidano gnarent.* hoc lib. c. 8, 4. *que non in primam tantu sed etiam ad subsidiari tum.* c. 34, 5. *Potentis inter sui corporis homines tam ad plebem.* 7, 13, 9. *dem succenseat, milites non servos vestros? ad b in exsilium missos?* 10, *dentiorque Carvilius, distrimine res vertebat quiloniam, quam ad quod obsidebat, erat.* 23 *ex Africa et a Karth petere.* 26, 13, 5. *Que in defectione praesidium erat emitti, per cruci contumeliam necavimus Numquam per omnes senator quisquam a cu magistratibus abscessi pulus e foro.* ubi mal praepositionem e dele

ere. Is magiſtrum equitum A. Sempronium Atrati- 4
um dixit. Quod ubi auditum eſt, (tantus ejus ma-
iſtratus terror erat) simul hoſtes a moenibus re-
eſſere, et juniores Romani ad edictum sine retra-
tatione convenere. Dum conscribitur Romae ex- 5

l. *Consules delectum habere instituerunt, et ad novas scribendas in Bruttios legiones, et in certorum exercituum supplementum.* ibi praepositio *in* vulgo ante Gronovium omittebatur. 38, 10, 3. *Tum illam tempestatem coortam, quae ad Antiochum eos, sicut in scopulum, intulisset.* V. supra ad 3, 36, 5. 4, 25, 11. Epit. Liv. 7. et Gronov. ad 9, 5, 9. Solent autem voculae *et* et *ad* in Mſtis confundi. V. ad 3, 17, 3. Ceterum *concursumque ad muros atque portas est* habet Gaertn. quod et ipsum verum esse posset.

Tandemque ab seditione ad bellum versi] *tantumdemque* Haverk. Tum *a seditione* Lovel. 4. et Gaertn. *ab obsidione* Voſſ. 2. Deinde *ad bellum vin* Gaertn.

§. 4. *Magiſtrum equitum A. Sempronium Atratinum dixit*] *magistratum equitum* Leid. 2. Hinc *Sempronium Attratinum* Leid. 1. et Gaertn. *Sempronium Attracinum* Portug. *Sempronium Atracinum* Voſſ. 2. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. et Haverk. *Sempronium Atracinium* Lovel. 4. *Sempronium Aratinum* Lovel. 2. *Sempronium Tratinum* Leid. 2. V. supra ad 4, 7, 1.

Tantus ejus magiſtratus terror erat] Vocem *terror* omittit Gaertn. Mox *simul et hoſtes* addita conjunctione Haverk. Tum *recesserunt*, pro *recessere*, Gaertn. [sequens *et* omittit Veith.]

Et juniores Romani ad edictum] Freinshemius *Romam*. Non sine magna specie. Sic enim 43, [14, 10.] *Hoc edicto literisque censorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam convenit, ut gravis urbi turba insolita esset.* Sed tum latius patebat Romana civitas. Hunc ex plebe praesente conscriptum exercitum verisimilius est. Itaque potest vetus scriptura tolerari. J. FR. GRON. Lipsius quoque 1. de Milit. Rom. 3. haec verba describens *Romam* habet. DUK. Freinshemius ita emendandum credidit in indice Curtiano v. *Juniores*. *Romae* est in Lovel. 5. Sed *Romani* in reliquis scriptis superest, idque Gronovius recte vindicavit. At *minores*, pro *juniores*, praefert Gaertn. V. ad cap. praec. §. 10.

Ad edictum sine detrectatione convenere] Lectio haec in nullo mihi codice obvia fuit. Nam *sine retractione* habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. tum Mſti Voſſ. ambo, Leid. ambo, Flor. Fragm. Hav. et Port. a m. 1. in quo a m. 2. repositum est *sine retractatione*. Et ita legunt Harlej. ambo, Hearnii Oxon. N. L. 2. et Excerpta Pith. *sine retractatione* Gaertn. Lovel. quinque, et Haverk. Antiquiores reliqui, quos vidi, excusi praeferunt similiter. Pro eo Veneti anno 1495. *retractione* dederunt, Ascensius anno 1513. *detractione*, Moguntini tandem *detractatione*, quod, Aldo excepto, qui *retractatione* vulgavit, recentiores servarunt. Veterem lectionem revocavi. V. supra ad 3, 49, 2.

§. 5. *Dum conscribitur Romae exercitus*] *Dum scribitur* Leid. 1.

ercitus, castra interim hostium haud procul Alli
flumine posita: inde agrum late populantes, fa
lem se urbi Romanae locum cepisse, inter se jactaba
6 similem pavorem inde ac fugam fore, ac bello Gal

Eadem varietas supra erat hoc cap. §. 1. et infra 7, 19, 6. (*35, 41, 7.) Ita saepe *scribere milites* apud Livium obcurrit. Infra 10, 25, 2. *Quatuor millia, inquit, peditum et sexcentos equites dumtaxat scribere in animo est.* 35, 2, 4. *Quum militem ab se ipso scriptum ex senatusconsulto adjecisset.* Eodem cap. *Placere tumultuarios milites extra Italiam scribi a praetore.* 40, 1, 6. *Scribere praeterea jussi septem millia peditum sociorum ac Latini nominis.* Mox eodem cap. *Sociorum septem millia peditum cum trecentis equitibus scribi jussa.* Ita *scribere legiones* mox c. 31, 5. *Legionibus novis scriptis, placuit duos exercitus in agrum Volscum legionibus divisis duci.* 29, 13, 8. *Ad novas scribendas in Bruttios legiones, et in ceterorum exercituum supplementum. scribere supplementum* 37, 50, 4. *Ut supplementum scriberet, permissum.* Ubi v. Gronov. Quin et *scribere exercitum* infra est hoc lib. c. 32, 4. *Obtinuere, ut* etc. *tres exercitus scriberent.* 8, 6, 8. *Duobus scriptis exercitibus per Marsos Poligneosque profecti.* 42, 10, 12. *Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum veteribus liceret, utrumque negatum est.* Ceteri tamen omnes codices in receptam lectionem uno consensu conspirant. *Romae conscribitur* editiones principes. Aldus primus voces transposuit, adstipulantibus Mstis, quos adhibui.

Castra interim hostium haud procul Allia flumine posita] *castra interea* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. ad 9, 9, 13. Tum *haud prope Allia* scribae aberrat Portug. V. ad 35, 15, 5. *haud cul Alia* Voss. 1. Lovel. qui et Haverk. V. ad Epit. L et §. seq. Mox *late agrum lantes*, serie vocabulorum tata, Harlej. 2. Portug. et H

Fatalem se urbi Romanae cepisse] *coepisse* Gaertn. ac Voss. 1. a m. 1. et Hea xon. N. in margine. Sed ni tandum. Infra 9, 21, 4. *T ciem dictator habuit, qui haud facilem ad circumve cepit.* ubi pariter variat u dex. 35, 14, 9. *Castra met mum docuisse. ad hoc nem gantius loca cepisse, prae posuisse.* c. 28, 1. *Erat a lopoemen praecipuae in d guine locisque capiendis atque usus.* Et mox, *Qu ipse capturus esset, cogi quaerendo exsequebatur.* de re mil. 22. *Cavend ne mons sit vicinus altio adversariis captus possi* Plenius *locum castris ca* Liv. eodem l. 35, 28, *quoque quem locum cape tum munimento amplect* Curtius 7, 5. *Ex iis, q serant ad capiendum loc duo obcurrunt.* Fronti *Quum metatores ejus pe tiam ita castris locum* Tacit. 12. Ann. 55. *Tr montes asperos castris*

§. 6. *Similem pavo fugam fore, ac bello G* Vox *inde* exsulat a Lov Tum *bello Gallico fuit* nii Oxon. L. 1. Sed scriptum fuisset, lib

uerit. Etenim, si diem, contactum religione, insignemque nomine ejus loci, timeant Romani, quanto magis Alliensi die Alliam ipsam, monumentum tantae cladis, reformidaturos? Species profecto his ibi truces

am notam vel non vidit, vel perieram omisit. V. infra ad 40, 4, 11. *fuerat* editi ante Aldum, qui illud reposuit, quod nunc vulgo exstat. Id autem in reliquis scriptis constanter superest.

Si diem contactum religione insignemque nomine ejus loci timeant] *diem contractum religione* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Portug. a m. 1. et Fragm. Hav. Sed male. Solent autem saepe librarii has voces confundere. V. supra ad 4, 15, 8. 7, 6, 11. 9, 13, 12. 29, 18, 12. 31, 8, 11. 38, 55, 5. Simili modo etiam permutantur voces simplices *tactus* et *tractus*. V. ad Liv. 5, 22, 5. Praeterea vox *ejus* non adparet in Leid. 1. Lovel. 2. 5. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Denique *tenent* Portug. *teneant* Leid. 1. Lovel. 2. 5. Haverk. et Fragm. Hav. Librarios etiam hoc modo peccare solitos fuisse, supra vidimus ad 5 21 16.

Quanto magis Alliensi die Alliam ipsam] Tollendum omnino istud *Alliensi die*: quod quasi glossema adscriptum fuerat τοῦ *contactum religione diem*. Est autem ineptum. Nam per *contactum religione diem* intelligebant Praenestini isti omnes omnino dies, qui clade aliqua nobilitati fuerant; non autem particulariter de die Alliensi. T. FABER. Immo de solo die Alliensi apertum est ex eo, quod addit Livius, *insignemque nomine ejus loci*, quod non nisi de Alliensi die accipi potest. Verba *die Alliensi* ideo suspecta esse possunt, quod in hac narratione nihil est, unde constet, haec die illo dicta, aut gesta esse; et quod dictator Romanus c. 29, 2. Praenestinos loci fortuna fretos ad Alliam constitisse dicit, nec de die quidquam addit; quod tamen videtur facturus fuisse, si etiam de diei fortuna sensissent, eique itidem, ut loci fortunae, spes suas delegassent hostes. His, credo, inductum Fabrum verba *Alliensi die* pro insiticiis habuisse. Sed *quanto magis Alliensi die* est, quanto magis, quam Alliensem diem. Catullus carm. 65, 100.

Quantum saepe magis pallore expalluit auri.

DUK. Ad verba Livii non adtendit Faber, quum voces *Alliensi die*, quae constanter in omnibus libris supersunt, pro glossemate haberet, et ex contextu tollendas putaret. Praecedentia enim *diem contactum religione, insignemque nomine ejus loci* docent, Praenestinos non intellexisse omnes omnino dies, qui clade aliqua nobilitati fuerant, sed particulariter diem Alliensem, qui *ejus loci*, id est, Alliae, *nomine insignis* erat. Indicant igitur Praenestini, fore, ut Romani magis Alliam ipsam reformidaturi sint, quam diem Alliensem, quem tamen tantopere timeant, ut eum insignem rei nulli publice privatimque agendae fecerint, ut Livius supra retulit hoc lib. c. 1, 11. Fabrum non adsecutum fuisse mentem Livii, vidit etiam Doujatius. Ceterum vox *magis* deerat in Voss. 2. Tum *Alliensi* Voss. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. et Haverk. et

Gallorum sonumque vocis in oculis atque in auribus
7 *fore.* Has inanium rerum inanes ipsas volventes co-

deinde *Aliam* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. quinque, et Haverk. V. ad §. praec. Insuper *Alliam ipsa* Florent. sed ultimam literam *τοῦ ipsam* intercepit prima vocis seq. V. ad 23, 8, 9. *Alliam ipsum* Portug. Quae lectio firmaret eorum opinionem, qui omnia fluviorum nomina, quacumque terminatione finiantur, generis masculini existimant. Sed v. Voss. 3. Gramm. 10. qui verisimilius docuit, illa ejus esse generis, quod terminatio requirit; sin autem juxta terminationem fuerint foeminina aut neutra, ac nihilominus in masculino usurpentur, id per synthesin fieri, quia respicitur *fluvius*, vel potius *amnis*: hinc se judice pene δολοικίζειν, qui *damnatus Allia* dicere ausit. Scripturam itaque, quam hic obfert Portug. errori scribae tribuendam censeo.

Species profecto his ibi truces Gallorum sonumque vocis] Habent omnes codices MSS. et inpressi, *Species profecto hic sibi truces Gallorum sonumque vocis in oculis atque in auribus fore.* quod recte a doctis emendatum in *his ibi.* GEBH. *profecto hic sibi* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *profecto his sibi* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. et excusi usque ad Mogunt. Sed ultima litera pronominis *his* perperam in initio sequentis vocis erat repetita. V. infra ad 37, 29, 8. Vocem *ibi* omittunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. B. [Veith.] Denique *sonusque vocis* habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. *sonosque vocis* vetustiores eas sequutae; pro quo Aldus *sonumque* substituit, concinentibus libris scriptis.

In oculis atque in auribus fore] *in oculis atque auribus* Lovel. quinque (nisi quod *in bello atque auribus* sit in Lovel. 2.) Voss. uterque, Leid. uterque, Gaerta. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. excerpta Pith. [Veith.] et editt. principes, cujus loco Aldus vulgavit, ut nunc exstat; cum quo faciunt reliqui calamo exarati. id autem verum esse puto. Passim enim Livius in illis locutionibus, ubi duae res per conjunctionem similesve particulas copulantur, praepositiones iterare solitus est, quas plerumque librarii modo horum modo illorum codicum posteriori loco expunxerunt, sufficere credentes, si semel legeretur, vel alio modo interpolarunt. Ita supra 1, 57, 1. *Gens, ut in ea regione atque in ea aetate, divitiis praepollens.* 3, 25, 6. *In Lavicanum agrum, inde in Tusculanum hostili populatione veniunt.* c. 45, 9. *Saevite in tergum et in cervices nostras.* 5, 40, 1. *Quos in Capitolium atque in arcem prosequebantur.* c. 52, 13. *De sacris loquimur et de templis.* 6, 25, 7. *Commeatus exercitui comiter in castra ex urbe et ex agris devehitur.* 7, 32, 3. *Promtos nunc ad ferenda, nunc ad arcessenda adversus se auxilia.* 8, 1, 10. *Nec in fide populi Romani, nec in ditione essent.* c. 11, 9. *Ex Latinis et ex Volscis juventute propere excita.* 10, 7, 1. *Certatum inter Ap. Claudium maximum et inter P. Decium Murem.* 22, 53, 3. *Ad P. Scipionem admodum adolescentem et ad Ap. Claudium summa imperii delata est.* 23, 34, 8. *Ad senatum aut ad consules quam primum deportare.* c. 38, 1. *Dum haec in Lucanis atque in Hirpinis geruntur.* Alia exempla v. infra ad 28, 8, 3. et 40, 33, 6. Adde Cl. Abrah. Gronovium ad Justin. 3, 3, 6. et Torrenium ad Valer. Max. 2, 7. in princ. ut

itationes, fortunae loci delegaverant spes suas. Romani contra, *Ubicumque esset Latinus hostis, satis*

t, quos memorat Cl. Corte ad Plinii 6, Ep. 2, 2. Similiter Livius praepositiones repetiit in locutionibus, quae connectuntur per particulas *magis* et *quam*, similesque. Ita supra 4, 58, 4. *Tarditatis caussa in senatu magis fuit, quam in tribunis.* ubi alia vide. Eodem modo in locutionibus, quae conjunguntur vocubis *non modo* et *sed*. 3, 6, 8. *Ut non modo ad expeditiones, sed vix ad quietas stationes viribus subsisterent.* ubi etiam quaedam dixi. Non aliter etiam in locutionibus ἀσυνδέτοις. V. ad 38, 18, 12. Denique in illis, quae duplici conjunctione *et* cohaerent. V. ad 45, 8, 4.

§. 7. *Has inanium rerum inanes ipsas volventes cogitationes*] *inanes ipsi* Fragm. Hav. a m. 2. *inanes ipsa* Harlej. 1. Deinde *volentes cogitationes* Florent. sollemni errore, de quo supra v. ad 4, 49, 16. *volutantes cogitationes* edd. Mediolan. anni 1495. et Veneta 1498. *volutare cogitatione* infra dixit 9, 17, 2. *Tanti regis ac ducis mentio, quibus saepe tacitis cogitationibus volutavit animum, eas vocat in medium.* Verum et reliqui excusi et scripti vulgatum servant. Id itaque praeferendum arbitror, quamvis utrumque, *volvere animo* non modo et *in animo*, sed et *volutare animo* et *in animo*, in usu sit, ut supra vidimus ad Liv. 2, 49, 5.

Fortunae loci delegaverant spes suas] Eleganter utitur verbo *delegare*, quod non simpliciter aliquid alicui mandare notat, sed id mandare, quod is, qui mandat, facere ipse debebat, ut docet P. Manutius ad Cic. 8. ad fam. Ep. 1. Indicat igitur, Praenestinos spem victoriae, quam in se ac viribus suis habere debuerant, in fortuna loci, qui olim Romanis infelix fuerat, posuisse. *delegaverunt* est in Lovel. 4.

Ubicumque esset Latinus hostis, satis scire eum esse] Debet esse, *satis scire eum esse.* RHEN. Nescio, quid Rhenanus indicare voluerit: quemadmodum enim scribendum monuit, in omnibus editis superest. An itaque credidit, legendum esse *satis se scire?* Sed pronomen tuto abesse potest, et in nullo etiam exstat scripto. Ceterum τὸ *satis* deest in Gaertn. Male. Supra 1, 9, 4. *Satis scire, origini Romanae et Deos adfuisse.* (*22, 22, 9.) 39, 49, 8. *Prinsquam adpropinquare urbi satis scirent.* 40, 39, 2. *Saltum Manlianum, per quem transiturum exercitum Romanum satis sciebant, obsederunt.* Alibi autem in variis locutionibus Livius illo *satis* uti gavisus est. V. infra ad 26, 51, 2. et 36, 35, 8. Praeterea trajectis vocabulis *scire esse eum* Harlej. 2. *eum esse scire* Gaertn. Tum *ubicumque esset Latinis hostis* male Leid. 1. et Lovel. 2. Mox *ad Regulum lacum* Leid. 2. *ad Regillum locum* Leid. 1. Saepe duo haec verba in Mstis permutantur. V. infra ad 8, 5, 10.

Centum annorum pace obnoxia tenuerint] *paca obnixia* Voss. 1. a m. 1. *obnixa* a m. 2. quomodo etiam praeferunt Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Harlej. 2. Alibi saepe ita variant librarii in scriptis et impressis libris. V. supra hoc lib. ad c. 12, 8. Vulgatum verius est. Intelligitur pax cum Latinis inita Sp. Cassio iterum et Postumo Cominio consulibus, cujus meminit Liv. 2, 33, 4. Ex quo tempore

scire, eum esse, quem, ad Regillum lacum devictum,
8 *centum annorum pace obnoxia tenuerint. Locum, insignem memoria cladis, irritaturum se potius ad delendam memoriam dedecoris, quam ut timorem faciat, ne*

quum paullo plures, quam centum anni effluxerint, numero rotundo Livius usus fuisse censendus est. *per annos prope centum* dixerat supra hoc lib. c. 2, 3. *Terror accesserat defectione Latinorum Hernicorumque, qui, post pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum numquam ambigua fide in amicitiam populi Romani fuerant.* Quum autem jam eo tempore ex foedere cum Latinis icto plures quam centum anni numerarentur, istud *prope* habita ratione Hernicorum additum esse, ibidem vidimus. In hoc foedere *nihil esse, quo bellare, cum quibus ipsi velint, prohibeantur* Latini, ipsi Romani fatentur infra 8, 2, 13. Ex illis tamen, quae ibidem c. 4. et 5. sequuntur, patet, Romanos sub umbra foederis aequi servitutem Latinis inposuisse. Inter alia autem legibus hujus foederis cautum erat, ut, si Romanis bellum gerendum foret, Latini ad id milites, quot petiti forent, submitterent. Infra 7, 12, 7. *Solatio fuit pax Latinis petentibus data, et magna vis militum ab iis ex vetusto foedere, quod multis intermiserant annis, accepta.* Ob similes itaque leges, quae in componendo foedere convenerant, pax illa *obnoxia* vocatur: quoniam per illam Latini quasi in potestatem Romanorum venerint, et sub ditione eorum fuerint. Hinc *subjectus* et *obnoxius* junguntur Livio 7, 30, 2. *Amici forsitan pariter ac nunc, subjecti atque obnoxii vobis minus essemus.* ubi vide. Paci huic obnoxiae, sive qua populus in ditionem alterius transit, obponitur *aequa pax*, sive *aequum foedus*. Liv. 9, 20, 8. *Impetravere, ut foedus daretur. neque ut aequo tamen foedere, sed ut in ditione populi Romani essent.* V. Livium ipsum l. 34, 57. Vocem autem *obnoxius* multis inlustrarunt Salmas. ad Solin. p. 23. Gronov. ad Senec. 3. de Ira 8. et Schulting. ad Quinctil. Declam. 1, 6. Praeterea *tenuerunt* est in Lovel. 2.

§. 8. *Ne qua terra sit nefasta victoriae suae*] *ne qua transit nefasta* Lovel. 2. 5. et Voss. 2. Per compendium scriptum fuerat *t'ra sit*, et hinc factum est *transit*. Eodem errore pro *terras*, sive *t'ras*, scriptum erat in uno codice *trans* supra 5, 33, 9. *ne qua terra sit ne fata* Gaertn. *ne qua certa sit nefasta* Lovel. 2. Praeterea *nefasta victoria sua* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Port. et Fragm. Hav. (Veith.) Ea lectio si vera esset, *victoria sua* foret victoria de se parta, victoria qua Romani superati erant. Ita *amor noster* est, quo ego amor ab alio, amor alterius erga me, apud Ovid. Epist. 17. Her. 204.

— — *cum ventis noster abibit amor.*

V. infra ad 40, 2, 6. *terra* autem *nefasta victoria sua* esset infelix, ominosa propter victoriam de se partam, eodem modo, quo *dies nefastus* pro religioso, infausto ponitur apud Sueton. in Tib. 53. *Quum diem quoque natalem ejus inter nefastos referendum suasisset.* Id *prave et perperam* fieri existimat Gellius 4. Noct. 9. *Religiosi enim dies dicuntur tristi omine in-*

a terra sit nefasta victoriae suae. Quin ipsi sibi Galli 9
obferantur illo loco, se ita pugnaturos, ut Romae pu-
averint in repetenda patria, ut postero die ad Gabios;
nc, quum effecerint, ne quis hostis, qui moenia Ro-

mes impeditique, in quibus et res rinas facere, et rem quampiam nos m exordiri temperandum est, quos ultitudo imperitorum prave et perram nefastos adpellant. An ergo rum inperitorum numero adnsendus etiam erit Horatius? ii similiter loquitur 3. od. 13, 1.

Ille et nefasto te posuit die.

a et *locus nefastus* apud Statium Theb. 273.

Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefastis
Imposuere locis.

t 11. Theb. 267.

— — — juvat ecce nefasto
Stare loco, regimenque manu tractare cruentum.

i hoc loco vulgatum placet, *erra nefasta victoriae suae* notabit terram, qua sibi non licebat, nefas erat vincere, ut apud eumdem Statium 4. Theb. 517.

Et triplicis mundi summum quem scire nefastum est.

quo modo et *nefastum* pro inlicitum est apud Curtium 7, 5. *Nihil ulli nefastum in Bessum interfectorem regis sui videbatur.* In quam lectionem tantum non omnes codd. a viris doctis excussi consentiunt. Plinius 14, 19. *Prelibare Diis nefastum habetur vina, praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Doujatius exponebat, ne, etiamsi dies nefastus sit, terra tamen nulla sit, ubi sibi nefas vincere. Verum *dies nefasti* non meminit Livius, sed tantum *loci nefasti.* Vox *suae* deficit in fine in Harlej. 1. Paullo ante *imitaturum se*, pro *irritaturum*, Lovel. 5. *invitaturum* Lovel. 4. V. supra ad 1, 15, 1.

§. 9. *Quin ipsi Galli si obferantur*] Vetusta lectio vestigia certa continet germanae lectionis: in veteribus enim libris aliquot est: *Quin ipsi sibi Galli se offerant.* Puto autem legendum: *Quin ipsi si ibi Galli se offerant. Ibi* autem intelligit ad Alliam. SIG. Pall. tres et editiones priscae *Quin ipsi sibi Galli si offerantur.* At Sigonius in vetusta lectione germanae lectionis vestigia ait contineri: *Quin ipsi sibi Galli se offerant.* Unde putat legendum: *Quin ipsi si ibi Galli se offerant.* GEBH. Invenio in scriptis et primis editt. *ipsi sibi Galli.* Sigonianus amplius *offerant.* Forte interpunctio tantum mutanda, hoc modo: *Quin ipsi sibi Galli si offerantur illo loco, se ita pugnaturos, ut Romae pugnaverint.* J. FR. GRON. *Quin ipsi Galli se offerantur, illo loco se* Leid. 2. *Quin ipsi sibi Galli si offerant illo loco se* Harlej. 1. *Quin ipsi sibi Galli si offerantur, se illo loco se* Gaertn. *Quin ipsi sibi Galli si conferant illo loco se* Hearnii Oxon. C. *Quin ipsi sibi Galli si conferantur illo loco* Lovel. 4. *Quin ipsi sibi Galli si offerantur illo loco, se* Leid. 1. Lovel. 2. 3. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. L. 2. Exc. Pithoei, et edd. vetustae usque ad Frobenianam anni 1531. quae prima τὸ *sibi* omisit. Eam deinde recentiores secutae sunt. Et ita reliqui MSti.

Ut Romae pugnaverint in repetenda patria, ut postero die ad Gabios] *Romae ut pugnaverint* Lovel.

Gallorum sonumque vocis in oculis atque in auribus 7 *fore.* Has inanium rerum inanes ipsas volventes co-

deinde *Aliam* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. quinque, et Haverk. V. ad §. praec. Insuper *Alliam ipsa* Florent. sed ultimam literam *τοῦ ipsam* intercepit prima vocis seq. V. ad 23, 8, 9. *Alliam ipsum* Portug. Quae lectio firmaret eorum opinionem, qui omnia fluviorum nomina, quacumque terminatione finiantur, generis masculini existimant. Sed v. Voss. 3. Gramm. 10. qui verisimilius docuit, illa ejus esse generis, quod terminatio requirit; sin autem juxta terminationem fuerint foemININa aut neutra, ac nihilominus in masculino usurpentur, id per synthesin fieri, quia respicitur *fluvius*, vel potius *amnis*: hinc se judice pene σολοικίζειν, qui *damnatus Allia* dicere ausit. Scripturam itaque, quam hic obfert Portug. errori scribae tribuendam censeo.

Species profecto his ibi truces Gallorum sonumque vocis] Habent omnes codices MSS. et inpressi, *Species profecto hic sibi truces Gallorum sonumque vocis in oculis atque in auribus fore.* quod recte a doctis emendatum in *his ibi.* GEBH. *profecto hic sibi* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *profecto his sibi* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. et excusi usque ad Mogunt. Sed ultima litera pronominis *his* perperam in initio sequentis vocis erat repetita. V. infra ad 37, 29, 8. Vocem *ibi* omittunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. B. [Veith.] Denique *sonusque vocis* habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. *sonosque vocis* vetustiores eas sequutae; pro quo Aldus *sonumque* substituit, concinentibus libris scriptis.

In oculis atque in auribus fore] *in oculis atque auribus* Lovel. quinque (nisi quod *in bello atque auribus* sit in Lovel. 2.) Voss. uterque, Leid. uterque, Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. excerpta Pith. [Veith.] et editt. principes, cujus loco Aldus vulgavit, ut nunc exstat; cum quo faciunt reliqui calamo exarati. id autem verum esse puto. Passim enim Livius in illis locutionibus, ubi duae res per conjunctionem similesve particulas copulantur, praepositiones iterare solitus est, quas plerumque librarii modo horum modo illorum codicum posteriori loco expunxerunt, sufficere credentes, si semel legeretur, vel alio modo interpolarunt. Ita supra 1, 57, 1. *Gens, ut in ea regione atque in ea aetate, divitiis praepollens.* 3, 25, 6. *In Lavicanum agrum, inde in Tusculanum hostili populatione veniunt.* c. 45, 9. *Saevite in tergum et in cervices nostras.* 5, 40, 1. *Quos in Capitolium atque in arcem prosequebantur.* c. 52, 13. *De sacris loquimur et de templis.* 6, 25, 7. *Commeatus exercitui comitor in castra ex urbe et ex agris devehitur.* 7, 32, 3. *Promtos nunc ad ferenda, nunc ad arcessenda adversus se auxilia.* 8, 1, 10. *Nec in fide populi Romani, nec in ditione essent.* c. 11, 9. *Ex Latinis et ex Volscis juventute propere excita.* 10, 7, 1. *Certatum inter Ap. Claudium maxime ferunt et inter P. Decium Murum.* 22, 53, 3. *Ad P. Scipionem adhuc adolescentem et ad Ap. Claudium summa imperii delata est.* 23, 34, 8. *Ad senatum aut ad consules quam primum deportare.* c. 38, 1. *Dum haec in Lucanis atque in Hirpinis geruntur.* Alia exempla v. infra ad 28, 8, 3. et 40, 33, 6. Adde Cl. Abrah. Gronovium ad Justin. 3, 3, 6. et Torrenium ad Valer. Max. 2, 7. in princ. ut

majorisve quod sit auxilii, dederint. At tu, fretus 2
armis animisque, concitatis equis invade mediam aciem:
ego cum legionibus in turbatos trepidantesque inferam
signa. Adeste, Dii testes foederis, et expetite poenas,
debitas simul vobis violatis, nobisque per vestrum nu-
men decepti. Non equitem, non peditem sustinue- 3
re Praenestini. primo inpetu ac clamore dissipati
ordines sunt. Dein, postquam nullo loco consta-

Nec illis Dii immortales certioris quidquam fiduciae, majorisve quod sit auxilii, dederint] *nec in illis Dii* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Haverk. et a m. 1. Fragm. Hav. *nec illis Diis* Harlej. 2. *nec illis Diis Dii*, utraque lectione juncta, Lovel. 5. *nec illis Di* Florent. V. ad 5, 14, 4. Tum *quidquid fiduciae* Portug. *qcq̃ ſ fiduciae* Haverk. *quidquam fortunae* Portug. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. Sed eam vocem ex praecedentibus verbis male a librariis repetitam puto. Denique *majorisve quod sit auribus terruit*, nescio quid cogitans, dedit scriba Gaertn. *majori suaeque sit auxilii dederint* Lovel. 3.

§. 2. *Fretus armis animisque, concitatis equis invade mediam aciem*] *armisque animis* Florent. Tum *invade meniam aciem* Harlej. 1.

In turbatos trepidantesque inferam signa] *inturbatus trepidantes qui feram signa* corruptissime dedit librarius Leid. 1. *in turbatos trepidantes inferam signa* Lovel. 5. *feram signa*, pro *inferam*, dederunt etiam scribae in Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Infra 9, 23, 13. *Ferte signa in hostem.* Sed reliquorum consensus in vulgatum potior est. V. ad 2, 53, 1.

Expetite poenas debitas] *expedite poenas* Harlej. 1. et Fragm. Hav. confusis literis *d* et *t*, de quo infra vide ad 7, 16, 3. *expetere poenas* rectum est. Supra 1, 23, 4. *Magnumque Deorum numen, ab ipso capite orsum, in omne nomen Albanum expetiturum poenas.* 26, 13, 13. *Tanta aviditas supplicii expetendi, tanta sanguinis nostri hauriendi est sitis.* V. Gronov. infra ad 30, 18, 9. Mox *debitas scilicet vobis*, pro *simul vobis*, Lovel. 4. [Veith.]

§. 3. *Non equitem, non peditem sustinuere Praenestini*] *sustinere* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Fragm. Hav. et apud Hearnium Excerpta Pith. Tum *non peditem, non equitem* Lovel. 2. Sine discrimine modo equites, modo pedites primo loco memorari, infra videbimus ad 34, 26, 2. Reliquorum itaque codd. auctoritas suadet, ut nihil mutemus.

Primo inpetu ac clamore dissipati ordines sunt] Vox *primo* non adparet in Voss. 2. *inpetu a clamore dissipati* habent Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed ultima litera *τοῦ ac* intercepta est ab initiali vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9. Illa *primo inpetu ac clamore* supra inlustrantur ad c. 4. hujus lib. §. 9. *primo inpetu et clamore* Lovel. 2. Tum *dissipati sunt ordines* Gaertn.

scire, eum esse, quem, ad Regillum lacum devictum,
8 *centum annorum pace obnoxia tenuerint. Locum, insignem memoria cladis, irritaturum se potius ad delendam memoriam dedecoris, quam ut timorem faciat, ne*

quum paullo plures, quam centum anni effluxerint, numero rotundo Livius usus fuisse censendus est. *per annos prope centum* dixerat supra hoc lib. c. 2, 3. *Terror accesserat defectione Latinorum Hernicorumque, qui, post pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum numquam ambigua fide in amicitiam populi Romani fuerant.* Quum autem jam eo tempore ex foedere cum Latinis icto plures quam centum anni numerarentur, istud *prope* habita ratione Hernicorum additum esse, ibidem vidimus. In hoc foedere *nihil esse, quo bellare, cum quibus ipsi velint, prohibeantur* Latini, ipsi Romani fatentur infra 8, 2, 13. Ex illis tamen, quae ibidem c. 4. et 5. sequuntur, patet, Romanos sub umbra foederis aequi servitutem Latinis inposuisse. Inter alia autem legibus hujus foederis cautum erat, ut, si Romanis bellum gerendum foret, Latini ad id milites, quot petiti forent, submitterent. Infra 7, 12, 7. *Solatio fuit pax Latinis potentibus data, et magna vis militum ab iis ex vetusto foedere, quod multis intermiserant annis, accepta.* Ob similes itaque leges, quae in componendo foedere convenerant, pax illa *obnoxia* vocatur: quoniam per illam Latini quasi in potestatem Romanorum venerint, et sub ditione eorum fuerint. Hinc *subjectus* et *obnoxius* junguntur Livio 7, 30, 2. *Amici forsitan pariter ac nunc, subjecti atque obnoxii vobis minus essemus.* ubi vide. Paci huic obnoxiae, sive qua populus in ditionem alterius transit, obponitur *aequa pax*, sive *aequum foedus.* Liv. 9, 20, 8. *Impetravere, ut foedus daretur. neque ut aequo tamen foedere, sed ut in ditione populi Romani essent.* V. Livium ipsum l. 34, 57. Vocem autem *obnoxius* multis inlustrarunt Salmas. ad Solin. p. 23. Gronov. ad Senec. 3. de Ira 8. et Schulting. ad Quinctil. Declam. 1, 6. Praeterea *tenuerunt* est in Lovel. 2.

§. 8. *Ne qua terra sit nefasta victoriae suae*] *ne qua transit nefasta* Lovel. 2. 5. et Voss. 2. Per compendium scriptum fuerat *t'ra sit*, et hinc factum est *transit*. Eodem errore pro *terras*, sive *t'ras*, scriptum erat in uno codice *trans* supra 5, 33, 9. *ne qua terra sit ne fata* Gaertn. *ne qua certa sit nefasta* Lovel. 2. Praeterea *nefasta victoria sua* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Port. et Fragm. Hav. [Veith.] Ea lectio si vera esset, *victoria sua* foret victoria de se parta, victoria qua Romani superati erant. Ita *amor noster* est, quo ego amor ab alio, amor alterius erga me, apud Ovid. Epist. 17. Her. 204.

— — *cum ventis noster abibit amor.*

V. infra ad 40, 2, 6. *terra* autem *nefasta victoria sua* esset infelix, ominosa propter victoriam de se partam, eodem modo, quo *dies nefastus* pro religioso, infausto ponitur apud Sueton. in Tib. 53. *Quum diem quoque natalem ejus inter nefastos referendum suasisset.* Id *prave et perperam* fieri existimat Gellius 4. Noct. 9. *Religiosi enim dies dicuntur tristi omine in-*

moenia se recepissent, extemplo ureretur ager, depopulatisque omnibus obsidio urbi inferretur. Sed, 5 postquam, direptis ad Alliam castris, victor Romanus aderat, id quoque munimentum relictum: et, vix moenia tuta rati, oppido se Praeneste includunt. Octo 6

no pavore praelati perperam oberunt Lovel. 2. 4. et Haverk. [*castra suo pavore praelati* Veith.] Mox *sistant*, pro *sistunt*, Leid. 1.

§. 4. *Locum, quem tumultuario opere communirent, capiunt*] *commiserant* Haverk. *communiverant* Florent. et Lovel. 2. *communierunt* Portug. a m. 2. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. nec non Neapol. Latinii. Verum non ceperunt locum, quem jam communiverant, sed quem communituri erant. Rectius ergo *communirent*, pro quo simplex *munirent* obfert Hearnii Oxon. B. quem non audio. V. supra ad 3, 42, 3.

Extemplo ureretur ager] *ureretur extemple ager* Leid. 1. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *uteretur extemplo ager* Portug. a m. 1. qui *agero* ex interpolatione exhibet. *extemplo uteretur ager* Lovel. 5. Mox *depopulatusque*, pro *depopulatisque*, Leid. 2. *delatisque* Lovel. 5. Tum *inferetur*, pro *inferretur*, Voss. 1. *infertur* Gaertn.

§. 5. *Sed, postquàm, direptis ad Alliam castris, victor Romanus aderat*] Τὸ *postquam* deficit in Leid. 2. Tum *ad Aliam* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 1. Praeterea *directis castris* Fragm. Hav. a m. 1. V. infra ad 37, 31, 5.

Id quoque munimentum relictum: et vix moenia tuta rati] *hii quoque* Gaertn. qui voluisse videtur *hic quoque*. Sed *id* servant reliqui. *idque* Portug. et Harlej. 2. V. ad 5, 27, 1. Deinde *monimentum* Leid. 1. *monumentum* Voss. 1. et Lovel. 4. ac 5. V. ad 4, 10, 6. *munimen* Haverk. V. supra ad 2, 10, 2. Hinc *tuta rapti* Voss. 1. et Lovel. 4. ac 5. Tum *Praenesti* Lovel. 2. Male. V. supra h. lib. c. 9, 3. In verbis sequentibus *includant*, pro *includunt*, habet Portug.

§. 6. *Octo praeterea oppida erant sub ditione Praenestinorum*] Conjicio scripsisse Livium non *praeterea*, sed *per ea tempora*. T. FABER. Codd. nihil mutant, nisi quod *propterea* legant Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Ita saepe *praeter* et *propter* in Mstis commutantur. V. supra ad 4, 61, 10. Eumdem errorem commissurus etiam fuerat librarius Lovel. 3. Sed, prima syllaba vocis *propterea* jam exarata, se falli animadvertens, ea tamen non deleta veram lectionem adscripsit, unde in eo nunc *Octo pro praeterea oppida* superest. Fabri conjectura displicuit Doujatio, qui *per ea tempora* non necessarium putabat, quoniam, non de suo tempore id Livium praedicasse, ex τῷ *erant* satis intelligitur: ideo vero Livium *praeterea* dixisse addit, ut innuat octo oppida fuisse sub Praenestinorum ditione praeter ipsum Praeneste ceterorum caput. Non aliter τὸ *praeterea* accepisse videtur Faber, sed eam ipsam ob caussam vulgatum damnasse, quod ita Quinctius non novem, ut mox §. 9. dicitur, sed decem oppida cepisset. Verum omnino decem oppida subegisse,

praeterea oppida erant sub ditione Praeneſtinorum. ad ea circumlatum bellum: deincepsque, haud magno certamine captis, Velitras exercitus ductus.
7 Eae quoque expugnatae. tum ad caput belli Prae-

novem vi cepiſſe, Praeneſte per deditionem recepiſſe, ipse Livius §. 8. tradit. Et tamen in monumento a Quinctio in Capitolio fixo *novem* tantum *oppidorum captorum* mentio fit, quod Livius eam mutilam adduxerit, et forte aliquid de Praeneſte desideretur, quemadmodum J. Fr. Gronovius infra ad §. 9. exiſtimavit. Niſi potius dicendum sit, per *novem oppida* intelligi illa, quae erant ditionis Praeneſtinorum, de quibus victis proprie hoc monumentum positum erat. Velitrae enim, decimum oppidum, colonia erat Romanorum.

Velitras exercitus ductus] *excitus ductus* Haverk. Sed quum *ex'citus ductus* per compendium scriptum foret, additam notam librarius male omisit. V. infra ad 10, 33, 1. Paullo ante *deinceps*, sine copula *que*, Lovel. 3. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

§. 7. *Eae quoque expugnatae. tum ad caput belli*] *Hee quoque expugnatae* Voſſ. 1. Leid. 2. et Gaertn. *Hae quoque expugnatae* Portug. et Haverk. *Ea quoque expugnata. tum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Ea quoque expugnavere. tum* Fragm. Hav. a m. 1. *Eas quoque expugnavere* Hearnii Oxon. N. in margine. *Eo quoque expugnato, tum ad caput belli* Oxon. L. 2. *Eoque oppugnato, cum ad caput belli* Lovel. 4. *iũ*, sive *inde*, pro *tũ*, sive *tum*, eſt in Lovel. 2. facili lapsu ob ductuum similitudinem. (* v. ad 28, 22, 11.) Sed vulgatum, quod in melioribus codd. supereſt, loco non movendum.

Id non vi, sed per deditionem, receptum eſt] *Id non vis et per deditionem* Leid. 1. Sed quum olim *sit*, pro *sed*, scriptum fuiſſet, ut saepius in Mſtis invenitur, ejus prima litera perperam voci praecedenti in fine acceſſit. Deinde *per ditionem* Florent. et Leid. 1. Saepius ita peccaſſe librarios, infra videbimus ad 26, 21, 17.

§. 8. *T. Quinctius, semel acie victor, binis caſtris hoſtium, novem oppidis vi captis*] Quinctii praenomen *T.* deficit in Hearnii Oxon. L. 2. Tum *semel aciem victor* Leid. 1. qui insuper *binis caſtris otium oppidis* perperam dedit; *binis caſtris ocius*, *novem oppidis* Lovel. 2. in contextu, vulgata lectione margini adscripta.

Romam revertit] *Romam vertitur* Leid. 2. *Romam revertitur* Voſſ. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. N. et C. [Veith.] Nihil muto; sed *revertit* accipio tempus perfectum. Paſſim enim Livius hujus verbi perfectum et inde declinata alia forma activa extulit. Ita 7, 17, 5. *Praeda ingenti parta victores reverterunt.* ubi etiam codex unus *revertuntur*. 26, 50, 14. *Intra paucos dies ad Scipionem revertit.* hic etiam alii *revertitur*. (* 35, 22, 1. 37, 44, 3.) 41, 6, 4. *Per eos dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Poſtumius Albinus ex Hispania Romam quum revertissent.* c. 12, 10. *Claudius duarum gentium uno anno victor Romam revertit.* et alibi saepe. Soliti autem fuerunt librarii verbis activis perperam terminationem paſſivorum addere. V. infra ad 39, 22, 8. In verbis praecedentibus *in deditionem recepto*, pro *accepto*, eſt in Lovel. 4.

neste ventum. Id non vi, sed per deditionem, receptum est. T. Quinctius, semel acie victor, binis 8
castris hostium, novem oppidis vi captis, Praeneste in deditionem accepto, Romam revertit: triumphans-

Triumphansque signum, Praeneste devectum, Jovis Imperatoris in Capitolium tulit] *triumphatis* et *duxit* Lovel. 1. *Triumphantisque signum, Praeneste devectum, Jovis imperator in Capitolium duxit*, a reliquis dissentiens, Leid. 2. ut innuat, Quinctium, quem nomine *imperator* indicat, Praeneste Romam tulisse signum Jovis non cognominati *Imperatoris*, sed *Triumphantis*. Verum male. Vulgatum enim, quod reliqui omnes codices defendunt, firmatur etiam testimonio P. Victoris, qui in libro de Region. urb. Romae in reg. VIII. memorat *Signum Jovis Imperatoris Praeneste devectum*. A Livio in diversa abire videtur Cic. qui Jovis Imperatoris signum illud non a T. Quinctio Cincinnato Praeneste, sed a T. Quinctio Flaminino ex Macedonia Romam devectum, et in Capitolio positum fuisse, refert 4. in Verr. 58. *Tria ferebantur in urbe terrarum signa Jovis Imperatoris uno in genere pulcherrime facta: unum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum in Ponti ore et angustiis: tertium quod Syracusis ante Verrem praetorem fuit. Illud Flamininus ita ex aede sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis, poneret.* Dissensus hic Ciceronis ac Livii viros doctos in varias opiniones abire coëgit. Lipsius ad Plinii Panegyr. Trajani 5. existimat, id signum *T. Quinctii* nomine inscriptum fuisse et dedicatum, haud addito cognomine, atque alium alio traxisse; Livium et P. Victorem retulisse ad T. Quinctium Cincinnatum, Ciceronem ad T. Quinctium Flamininum. Y. etiam Syllog. Epist. quas Cel. Burm. edidit, tom. 1. Epist. 429. et 430. Duo Jovis Imperatoris signa in Capitolio fuisse, alterum a T. Quinctio Cincinnato Praeneste, alterum a T. Quinctio Flaminino ex Macedonia devectum, statuit Just. Rycquius de Capitol. c. 24. et similiter etiam Alex. Donatus 2. de Urbe Roma 7. Addit autem Rycq. ideo alterius simulacri nullam mentionem fecisse Ciceronem, quod Praenestinum illud Graeco isto longe vilius fuerit. Et sane Cicero non simpliciter memorat *tria Jovis imperatoris, quae in urbe terrarum ferebantur, signa*, sed insuper *uno in genere pulcherrime facta*. Inter pulcherrime facta igitur hoc Praenestinum referri non potuit. Cl. Chishull in Antiquit. Asiat. docet, quosdam fuisse, qui pro *Jovis Imperatoris* apud Cic. legendum censent *Jovis Imbricitoris*, eum enim indicari, qui Graecis *οὔριος* vocatur. Ipse vero, quum Jupiter hic forma pueri effictus sit, conjicit, Ciceronem per compendium scripsisse *Jovis Imp.* pro *impuberis*, ex quo deinde oscitantes librarii fecerint *Jovis Imperatoris*: quae iterum conjectura viris doctis, qui Acta Erudit. Lipsiae edunt, displicuit in anno 1729. p. 146. quoniam, vocem *impuberis* compendiaria illa scriptura sic expressam alibi obcurrere, sibi persuadere nequeant, et facilius sit literas *IMP.* exponere *Imperatoris*, quemadmodum in Inscript. et nummis eo sensu fere semper leguntur, quam *Impuberis*; ideoque verisimile non sit, compendio illo in hac re ibi usum fuisse Ciceronem.

que signum, Praeneste devectum, Jovis Imperato-
9 ris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cel-
lam Jovis ac Minervae; tabulaque sub eo fixa,

Ipsi vero credunt, minore negotio in Cicerone legi posse *Jovis Temperatoris*, quod Jupiter *Οὔριος* sit, qui, ut Horatius inquit 3. od. 4, 45. *mare temperat ventosum*. Vel etiam locum Cic. integrum esse, et *Jovem Οὔριον Imperatorem* dici potuisse, quod imperium habuerit in ventorum rabiem et indomitas undas. Quidquid est, in eo inter ipsos et Rycquium ac Donatum convenit, duo diversa fuisse signa Jovis, alterum Imperatoris a T. Quinctio Cincinnato Praeneste Romam adlatum, alterum Jovis *Οὔριον* sive *Imperatoris*, quod T. Quinctius Flamininus ex Macedonia advexit; utrumque autem in Capitolio dedicatum fuisse. Prioris istius Romam translationem verbis Livianis describens Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. vocat *signum Jovis Induperatoris*: quod qua auctoritate fecerit, non adparet. Antiquissimos Latinos *Induperator* vel *Endoperator*, pro *Imperator*, dixisse, nullum est dubium; Livium tamen similibus antiquatis usum fuisse, nisi ubi ipsas antiquarum formularum voces in medium adfert, nemo mihi persuadebit. V. infra ad 36, 2, 2. Cel. Dukerus observarat etiam loca Lipsii et Rycquii, iisque addiderat sequentia: „De his signis etiam alia „tradiderunt doctissimi et anti„quitatis Romanae peritissimi vi„ri, quae non carent scrupulo. „Veluti, quod Nardinus 5. Rom. „Vet. 16. scribit, incertum esse, „an signum Praenestinum Jovis „Imperatoris apud P. Victorem „idem sit, atque illud, de quo „agit Cic. Or. 3. Cat. 8. et 9. et „an in arce vel alibi in Regione „VIII. Urbis positum fuerit: item, „quod Donat. 2. de urb. Rom. 7. „dicit, de signo Macedonico Jo„vis Imp. agere Cic. d. Or. 3. „Catil. et Obsequentem de Pro„digiis c. 122. ac denique quod „Lipsius ad Plin. d. l. adfirmat, „signum Macedonicum ad aeta„tem Plinii et infra eam duraſſe, „negant Rycquius l. d. et Hote„mannus ad Cic. 4. in Verr. 58. „Sed, ea hic pluribus excutere, „ab hoc loco et instituto nostro „alienum est. Haec notarat vir Cel. quae hic etiam conspici, ex re esse duxi.

§. 9. *Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae*] *dedicatumque est* Lovel. 4. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. (Veith.) Deinde *inter Jovis cellam et Minervae* Haverk. *inter Jovis cellam Minervae* Portug. *inter cellam Jovis et Minervae* Harlej. 2. et edd. Aldina priores. Mox *monimentum*, pro *monumentum*, Leid. 1. et Lovel. 2.

His forme incisa literis fuit: Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet] Animadvertat lector, inscriptionem istam in Livio valde imperfectam atque mutilam exstare. Id quod ex Sex. Pompejo de verborum significatione in voce *Trions* cognoscitur, qui ex Cincii Mystagogicôn libro secundo ex eadem inscriptione plura adducit, quae docent, partem illam a Livio citatam esse male detruncatam, et librariorum, ni fallor, magis errore, quam Livii ipsius obscitantia. Non tam enim admiratione et Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem populi Romani novem oppida Praenestinae ditionis haud potentis cepisse; quam no-

nonumentum rerum gestarum, his ferme incisa litteris fuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Die 10

vem diebus oppida novem cepisse. Quod quidem ipsum in dicta T. Quinctii tabula Capitolina pulchre expressum fuit: coronamque auream, victoriae causa duarum librarum pondo et trientis Jovi donum dedisse: quemadmodum Cincius illius tabulae verba exponit. Quod etiam in Livio non reperitur. Igitur monumentum vetustum rerum a T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Livio, quam ex Festo, in hunc fere modum suppleri potest.

IVPITER.ATQ.DI.OMNES.HOC.DEDER.
VT.T.QVINCTIVS.DICT.OPPIDA.NOVEM.
DIEBVS.IX.CAPERET.X.PRAENESTE.IN
DEDITIONEM. RECIPERET. EARVM
RERVM.ERGO.TRIENTEM.TERTIVM
PONDO. CORONAM. AVREAM
IOVI. D. D.

PIGH. in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. *Ferme* ait Livius. non igitur necesse, ut totum illum titulum verbis omnibus, quibus conceptus fuit, retulerit. Certe nullis in libris antiquis reperitur, praetercuam: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Quae mutila esse, atque in iis desiderari, *novem* vel *totidem diebus*, forte et aliquid de Praeneste, non iverim inficias. Meminit ejusdem tituli Festus. *Trientem*, inquit, *tertium pondo coronam auream dedisse Jovi donum scripsit T. Quinctius dictator, quum per novem dies totidem urbes, et decimo Praeneste cepisset.* Itaque Pighius monumentum T. Quinctii tam ex Livio quam ex Festo ita instaurari posse censuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem diebus novem caperet, decimo Praeneste in deditionem acciperet. Earum rerum ergo trientem tertium pondo coronam Jovi donum dedit.* Non improbo conatum. Sed hoc totum in exemplaria Livii contra omnes veteres libros a Grutero relatum esse, id vero probare non possum, inque eo tanti viri providentiam vehementer desidero. Haec enim vis est, quae ad quidvis audendum fenestram patefaciat. Quid autem indignius, quam ut princeps civis, instar exoleti e paedagogio, pannis et coloribus et fasciis alienis male conspectus incedat? Ille quidem paupertate sua involvi, et, quod attulit vetustas, magno animo ferre liber ac suus multis partibus mavult. Itaque nos ea delevimus, facile concedentes aliquid ingenio ad emendandam veterem scripturam, dummodo ad sententiam ea, ut aqua in usum, molliter ducatur, non trahatur, aut trudatur. Adsuere, et versus integros, nec necessarios, ob verbum elegans interponere, aut ab aliis interpositos, ubi prohibere possumus, pati, nec pudoris est, nec saeculi nostri. J. F. GRON. Sententiam Pighii recte ex usu, quem in lingua Latina habet adverbium *ferme*, refellit Gronovius: quod indicio est, Inscriptionem ab ipso Livio in pauca contractam. Nam *ferme* et *fere* saepe summa et praecipua capita rerum denotant. Liv. 1, 15, 6. *Haec ferme Romulo regnante domi militiaeque gesta.* 23, 34, 1. *In has ferme leges foedus ictum.* Suetonius in Caes. 25. *Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, haec fere.* DUK. Vox *incisa* non adparet in Leid. 2. et

que signum, Praeneste devectum, Jovis Imperato-
9 ris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cel-
lam Jovis ac Minervae; tabulaque sub eo fixa,

Ipsi vero credunt, minore negotio in Cicerone legi posse *Jovis Temperatoris*, quod Jupiter *Οὔριος* sit, qui, ut Horatius inquit 3. od. 4, 45. *mare temperat ventosum*. Vel etiam locum Cic. integrum esse, et *Jovem Οὔριον Imperatorem* dici potuisse, quod imperium habuerit in ventorum rabiem et indomitas undas. Quidquid est, in eo inter ipsos et Rycquium ac Donatum convenit, duo diversa fuisse signa Jovis, alterum Imperatoris a T. Quinctio Cincinnato Praeneste Romam adlatum, alterum Jovis *Οὔριον* sive *Imperatoris*, quod T. Quinctius Flamininus ex Macedonia advexit; utrumque autem in Capitolio dedicatum fuisse. Prioris istius Romam translationem verbis Livianis describens Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. vocat *signum Jovis Induperatoris*: quod qua auctoritate fecerit, non adparet. Antiquissimos Latinos *Induperator* vel *Endoperator*, pro *Imperator*, dixisse, nullum est dubium; Livium tamen similibus antiquatis usum fuisse, nisi ubi ipsas antiquarum formularum voces in medium adfert, nemo mihi persuadebit. V. infra ad 36, 2, 2. Cel. Dukerus observarat etiam loca Lipsii et Rycquii, iisque addiderat sequentia: „De his signis etiam alia „tradiderunt doctissimi et anti„quitatis Romanae peritissimi vi„ri, quae non carent scrupulo. „Veluti, quod Nardinus 5. Rom. „Vet. 16. scribit, incertum esse, „an signum Praenestinum Jovis „Imperatoris apud P. Victorem „idem sit, atque illud, de quo „agit Cic. Or. 3. Cat. 8. et 9. et „an in arce vel alibi in Regione „VIII. Urbis positum fuerit: item, „quod Donat. 2. de urb. Rom. 7. „dicit, de signo Macedonico Jo„vis Imp. agere Cic. d. Or. 3. „Catil. et Obsequentem de Pro„digiis c. 122. ac denique quod „Lipsius ad Plin. d. l. adfirmat, „signum Macedonicum ad aeta„tem Plinii et infra eam durasse, „negant Rycquius l. d. et Hote„mannus ad Cic. 4. in Verr. 58. „Sed, ea hic pluribus excutere, „ab hoc loco et instituto nostro „alienum est. Haec notarat vir Cel. quae hic etiam conspici, ex re esse duxi.

§. 9. *Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae*] *dedicatumque est* Lovel. 4. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. [Vpith.] Deinde *inter Jovis cellam et Minervae* Haverk. *inter Jovis cellam Minervae* Portug. *inter cellam Jovis et Minervae* Harlej. 2. et edd. Aldina priores. Mox *monimentum*, pro *monumentum*, Leid. 1. et Lovel. 2.

His ferme incisa literis fuit: Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet] Animadvertat lector, inscriptionem istam in Livio valde imperfectam atque mutilam exstare. Id quod ex Sex. Pompejo de verborum significatione in voce *Trions* cognoscitur, qui ex Cincii Mystagogicôn libro secundo ex eadem inscriptione plura adducit, quae docent, partem illam a Livio citatam esse male detruncatam, et librariorum, ni fallor, magis errore, quam Livii ipsius obscitantia. Non tam enim admiratione et Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem populi Romani novem oppida Praenestinae ditionis haud potentis cepisse; quam no-

monumentum rerum gestarum, his ferme incisa literis fuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Die 10

vem diebus oppida novem cepisse. Quod quidem ipsum in dicta T. Quinctii tabula Capitolina pulchre expressum fuit: coronamque auream, victoriae causa duarum librarum pondo et trientis Jovi donum dedisse: quemadmodum Cincius illius tabulae verba exponit. Quod etiam in Livio non reperitur. Igitur monumentum vetustum rerum a T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Livio, quam ex Festo, in hunc fere modum suppleri potest.

IVPITER.ATQ.DI.OMNES.HOC.DEDER.
VT.T.QVINCTIVS.DICT.OPPIDA.NOVEM.
DIEBVS.IX.CAPERET.X.PRAENESTE.IN
DEDITIONEM. RECIPERET. EARVM
RERVM.ERGO.TRIENTEM.TERTIVM
PONDO. CORONAM. AVREAM
IOVI. D. D.

PIGH. in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. *Ferme* ait Livius. non igitur necesse, ut totum illum titulum verbis omnibus, quibus conceptus fuit, retulerit. Certe nullis in libris antiquis reperitur, praeterquam: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Quae mutila esse, atque in iis desiderari, *novem* vel *totidem diebus*, forte et aliquid de Praeneste, non iverim inficias. Meminit ejusdem tituli Festus. *Trientem*, inquit, *tertium pondo coronam auream dedisse Jovi donum scripsit T. Quinctius dictator, quum per novem dies totidem urbes, et decimo Praeneste cepisset.* Itaque Pighius monumentum T. Quinctii tam ex Livio quam ex Festo ita instaurari posse censuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem diebus novem caperet, decimo Praeneste in deditionem acciperet. Earum rerum ergo trientem tertium pondo coronam Jovi donum dedit.* Non inprobo conatum. Sed hoc totum in exemplaria Livii contra omnes veteres libros a Grutero relatum esse, id vero probare non possum, inque eo tanti viri providentiam vehementer desidero. Haec enim vis est, quae ad quidvis audendum fenestram patefaciat. Quid autem indignius, quam ut princeps civis, instar exoleti e paedagogio, pannis et coloribus et fasciis alienis male conspectus incedat? Ille quidem paupertate sua involvi, et, quod attulit vetustas, magno animo ferre liber ac suus multis partibus mavult. Itaque nos ea delevimus, facile concedentes aliquid ingenio ad emendandam veterem scripturam, dummodo ad sententiam ea, ut aqua in usum, molliter ducatur, non trahatur, aut trudatur. Adauere, et versus integros, nec necessarios, ob verbum elegans interponere, aut ab aliis interpositos, ubi prohibere possumus, pati, nec pudoris est, nec saeculi nostri. J. F. GRON. Sententiam Pighii recte ex usu, quem in lingua Latina habet adverbium *ferme*, refellit Gronovius: quod indicio est, Inscriptionem ab ipso Livio in pauca contractam. Nam *ferme* et *fere* saepe summa et praecipua capita rerum denotant. Liv. 1, 15, 6. *Haec ferme Romulo regnante domi militiaeque gesta.* 23, 34, 1. *In has ferme leges foedus ictum.* Suetonius in Caes. 25. *Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, haec fere.* DUK. Vox *incisa* non adparet in Leid. 2. et

que signum, Praeneste devectum, Jovis Imperato-
9 ris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae; tabulaque sub eo fixa,

Ipsi vero credunt, minore negotio in Cicerone legi posse *Jovis Temperatoris*, quod Jupiter *Οὔριος* sit, qui, ut Horatius inquit 3. od. 4, 45. *mare temperat ventosum*. Vel etiam locum Cic. integrum esse, et *Jovem Οὔριον Imperatorem* dici potuisse, quod imperium habuerit in ventorum rabiem et indomitas undas. Quidquid est, in eo inter ipsos et Rycquium ac Donatum convenit, duo diversa fuisse signa Jovis, alterum Imperatoris a T. Quinctio Cincinnato Praeneste Romam adlatum, alterum Jovis *Οὐρίου* sive *Imperatoris*, quod T. Quinctius Flamininus ex Macedonia advexit; utrumque autem in Capitolio dedicatum fuisse. Prioris istius Romam translationem verbis Livianis describens Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. vocat *signum Jovis Induperatoris*: quod qua auctoritate fecerit, non adparet. Antiquissimos Latinos *Induperator* vel *Endoperator*, pro *Imperator*, dixisse, nullum est dubium; Livium tamen similibus antiquatis usum fuisse, nisi ubi ipsas antiquarum formularum voces in medium adfert, nemo mihi persuadebit. V. infra ad 36, 2, 2. Cel. Dukerus observarat etiam loca Lipsii et Rycquii, iisque addiderat sequentia: „De his signis etiam alia „tradiderunt doctissimi et anti„quitatis Romanae peritissimi vi„ri, quae non carent scrupulo. „Veluti, quod Nardinus 5. Rom. „Vet. 16. scribit, incertum esse, „an signum Praenestinum Jovis „Imperatoris apud P. Victorem „idem sit, atque illud, de quo „agit Cic. Or. 3. Cat. 8. et 9. et „an in arce vel alibi in Regione „VIII. Urbis positum fuerit: item, „quod Donat. 2. de urb. Rom. „dicit, de signo Macedonico Jo„vis Imp. agere Cic. d. Or. 3. „Catil. et Obsequentem de Pro„digiis c. 122. ac denique quod „Lipsius ad Plin. d. l. adfirmat, „signum Macedonicum ad aeta„tem Plinii et infra eam durasse, „negant Rycquius l. d. et Hotomannus ad Cic. 4. in Verr. 58. „Sed, ea hic pluribus excutere, „ab hoc loco et instituto nostro „alienum est. Haec notarat vir Cel. quae hic etiam conspici, ex re esse duxi.

§. 9. *Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae*] *dedicatumque est* Lovel. 4. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Deinde *inter Jovis cellam et Minervae* Haverk. *inter Jovis cellam Minervae* Portug. *inter cellam Jovis et Minervae* Harlej. 2. et edd. Aldina priores. Mox *monimentum*, pro *monumentum*, Leid. 1. et Lovel. 2.

His forme incisa literis fuit: Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet] Animadvertat lector, inscriptionem istam in Livio valde imperfectam atque mutilam exstare. Id quod ex Sex. Pompejo de verborum significatione in voce *Trions* cognoscitur, qui ex Cincii Mystagogicôn libro secundo ex eadem inscriptione plura adducit, quae docent, partem illam a Livio citatam esse male detruncatam, et librariorum, ni fallor, magis errore, quam Livii ipsius obscitantia. Non tam enim admiratione et Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem populi Romani novem oppida Praenestinae ditionis haud potentis cepisse; quam po-

monumentum rerum gestarum, his ferme incisa lineris fuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Die 10

rem diebus oppida novem cepisse. Quod quidem ipsum in dicta T. Quinctii tabula Capitolina pulchre expressum fuit: coronamque auream, victoriae causa duarum librarum pondo et trientis Jovi donum dedisse: quemadmodum Cincius illius tabulae verba exponit. Quod etiam in Livio non reperitur. Igitur monumentum vetustum rerum a T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Livio, quam ex Festo, in hunc fere modum suppleri potest.

IVPITER.ATQ.DI.OMNES.HOC.DEDER.
VT.T.QVINCTIVS.DICT.OPPIDA.NOVEM.
DIEBVS.IX.CAPERET.X.PRAENESTE.IN
DEDITIONEM. RECIPERET. EARVM
RERVM.ERGO.TRIENTEM.TERTIVM
PONDO. CORONAM. AVREAM
IOVI. D. D.

PIGH. in Annal. ad ann. CCCLXXIV. p. 240. *Ferme* ait Livius. non igitur necesse, ut totum illum titulum verbis omnibus, quibus conceptus fuit, retulerit. Certe nullis in libris antiquis reperitur, praetercuam: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet.* Quae mutila esse, atque in iis desiderari, *novem* vel *totidem diebus*, forte et aliquid de Praeneste, non iverim inficias. Meminit ejusdem tituli Festus. *Trientem*, inquit, *tertium pondo coronam auream dedisse Jovi donum scripsit T. Quinctius dictator, quum per novem dies totidem urbes, et decimo Praeneste cepisset.* Itaque Pighius monumentum T. Quinctii tam ex Livio quam ex Festo ita instaurari posse censuit: *Jupiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem diebus novem caperet, decimo Praeneste in deditionem acciperet. Earum rerum ergo trientem tertium pondo coronam Jovi donum dedit.* Non inprobo conatum. Sed hoc totum in exemplaria Livii contra omnes veteres libros a Grutero relatum esse, id vero probare non possum, inque eo tanti viri providentiam vehementer desidero. Haec enim vis est, quae ad quidvis audendum fenestram patefaciat. Quid autem indignius, quam ut princeps civis, instar exoleti e paedagogio, pannis et coloribus et fasciis alienis male conspectus incedat? Ille quidem paupertate sua involvi, et, quod attulit vetustas, magno animo ferre liber ac suus multis partibus mavult. Itaque nos ea delevimus, facile concedentes aliquid ingenio ad emendandam veterem scripturam, dummodo ad sententiam ea, ut aqua in usum, molliter ducatur, non trahatur, aut trudatur. Adsuere, et versus integros, nec necessarios, ob verbum elegans interponere, aut ab aliis interpositos, ubi prohibere possumus, pati, nec pudoris est, nec saeculi nostri. J. F. GRON. Sententiam Pighii recte ex usu, quem in lingua Latina habet adverbium *ferme*, refellit Gronovius: quod indicio est, Inscriptionem ab ipso Livio in pauca contractam. Nam *ferme* et *fere* saepe summa et praecipua capita rerum denotant. Liv. 1, 15, 6. *Haec ferme Romulo regnante domi militiaeque gesta.* 23, 34, 1. *In has ferme leges foedus ictum.* Suetonius in Caes. 25. *Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, haec fere.* DUK. Vox *incisa* non adparet in Leid. 2. et

vicesimo, quam creatus erat, dictatura se abdicavit.

Lovel. 1. Deinde *Jupiter ac Dii omnes* Lovel. 4. *Jupiter atque Dii omnes* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 2. et editiones vetustae. Pighius etiam *Jupiter atque Di omnes* restituebat. Sed vulgatum praefero, quod primus Frobenius anno 1535. in contextum recepit, et reliqui codd. tuentur. *Divus* autem et *Diva*, pro *Deus* et *Dea*, in vetustis formulis passim reperiuntur. Infra 7, 26, 4. *Si Divus, si Diva esset, qui sibi praepetem misisset, voleus propitius adesset.* 25, 12, 10. *Nam is Divus exstinguet perduelles vestros, qui vostros campos pascunt placide.* 29, 27, 2. *Divi Divaeque, inquit, maria terrasque qui colitis, vos precor quaesoque.* Et ita saepe. Insuper *τὸ hoc* deficit in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *haec dederunt* obferunt vetustae edd. usque ad Aldum, qui, concinentibus reliquis scriptis, dedit *hoc dederunt.* V. infra ad 21, 52, 10. Tum *ut Quinctius dictator*, omisso praenomine, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. An forte legendum *dederunt, T. Quinctius dictator oppida novem caperet?* Videntur enim librarii illud *ut*, quod necessarium putabant, partim formasse ex ultimis literis praecedentis *dederunt*, partim ex praenominis Quinctiani litera *T.* Similiter fere Sueton. in Caes. 30. *Hoc voluerunt, tantis rebus gestis Caesar condemnatus essem.* Sed neo vulgatum, pro quo stant reliqui codices, damno. Ceterum, quae Gruterus in contextum postremae editionis ex mente Pighii receperat, recte inde iterum Gronovius expulit. Neque muto sententiam, licet videam etiam Jul. Rycquium de Capit. c. 24. Pighii emendationem probasse.

§. 10. *Die XX. quam creatus erat, dictatura se abdicavit*] Nihil emendatius hac esse oratione videtur, cum tamen, si veteres libros attendamus, turpissime depravata sit, in quibus ita est: *Duodevicesimo, quam creatus fuerat, dictatura se abdicavit.* Item: *Duodevicesimo, quam creatu fuerat, die dictatura se abdicavit.* Quod magis probatur: puer enim syllaba vocis *dictatura*, in errorem impulisse librariam videtur, ut vocem *die* omiserit. Haec autem si germana lectio est, accipiendum est dictum esse *duodevicesimo die*, pro *XIII. die.* sic enim antiquos locatos esse docet Nonius his verbis: *Duodevicesimo, ita ut, Duodecimo. Varro Humanarum rerum l. XVI. Mutuus est anno duodevicesimo: rex fuit XXI. Cato quarto Originum: Deinde duodevicesimo anno post dimissum bellum, quod IIII & XX annos fuit.* Quamquam Gellius l. 5. 4. superius exemplum ex Fabii Annalibus profert ita *Mortuus est anno duo et vicesimo. Rex fuit annos viginti et unum.* † „Nae hic „Sigonius ostendit, se quoque „errare posse. cum Livius l. 1. „[40, 1.] de Tarquinio Prisco „dicat, *duodequadragesimo ferme „anno, ex quo regnare coeperat „Tarquinius*, quis nescit, pro tri„gesimo octavo anno dictum?" †. SIG. Breviter describit hanc victoriam cum triumpho Eutropius in Breviario historiae Romanae [2, 2.] *T. etiam Quinctius Cincinnatus*, inquit, *Praenestinos qui usque ad* (alias V. C. *adusque urbis Romae portas venerant*, *bell persequutus ad flumen Alliam vi*

XXX. Comitia inde habita tribunorum militum 1
onsulari potestate; quibus aequatus patriciorum

it, et civitates, (V. C. itidem *octo civitates*) *quae sub ipsis abant, Romanis adjunxit. Ipsum aeneste aggressus in deditionem cepit. Quae omnia ab eo gesta vinti diebus, triumphusque ipsi detus.* Eadem fere Livius de ceritate ejus expeditionis hic tra-it, T. Quinctium die XX. quem eatus erat, dictatura se abdi-isse scribens. Quocirca non as-ntior iis, qui ex veteribus li-ris ipsum duodevicesimo die, l est, vigesimo secundo, ut in-erpretantur, abdicasse opinan-ur. PIGH. in Annal. ad ann. CCLXXIV. p. 240. Palat. sec. *Duo-evicesimo die, quam creatus fue-at.* de qua emendatione videan-ur Sigonii scholia. GEBH. Pall. *Duo de vicesimo die.* Perinde ut Sigoniani, nisi quod vox *die* trans-posita est. Sed miror id eum in-erpretari vicesimo secundo, con-ra quam fert ratio sermonis, uctoritate Nonii, quae et ipsa am dudum a viris doctis spreta st: praesertim cum afferat ex Fabii annalibus: *mortuus est anno Duo et vicesimo.* Aut igitur intel-igendus octavus decimus dies, ut scribendum: *Duo et vicesimo, quam creatus erat, die dictatura se abdicavit.* Viginti diebus haec omnia ab illo gesta narrat Eutro-pius: sed potest ille rotundum numerum videri secutus. Chi-let. *Duo vicesimo.* J. FR. GRON. *Duumcesimo, quam creatus erat, dictatura* Harlej. 1. *Duodevicesimo, quam creatus erat, dictatura* Ha-verk. *Duovicesimo, quam creatus erat, dictatura* Leid. 1. *Duo die vigesimo, qua creatus erat, dicta-tura* Lovel. 2. *Die vicesimo*, vel *Die vigesimo, quam creatus erat, dictatura* Voss. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harl. 2. Portug. et Gaertn. *Die vicensimo, quam creatus erat, dictatura* Florent. V. ad 5, 54, 5. *Die vicesimo creatus erat, dictatura* Leid. 2. *Die vicesimo, qua creatus erat, dictatura* Fragm. Hav. Sed *quam* hic ponitur pro postquam, quod Livio aliisque admodum frequens est. V. Hadrian. Cardin. de Sermi Lat. p. 68. Adde Cel. Burmann. ad Suet. Caes. 35. Abrah. Gronovium ad Justin. 26, 1, 10. et quae infra notantur ad Liv. 28, 16, 14. Ceterum quum omnes membranae *vicesimo* genere digniori praeferant, ita etiam restitui. V. infra ad 8, 11, 15. Recentiores editores dederant *Die vigesima*, secuti Gruterum, qui ita primus in postrema editione vulgavit. Priores omnes per notas numerales dederunt *Die XX, quam creatus erat*, nisi quod Cervic. habeat *Die vigesimo*, Ascensius anno 1530. *Die vicesimo.* Tandem *Duodevicesimo*, quod non nisi in ambiguae fidei Mstis obviam fuit, licet optimae notae libri Doujatio vocentur, sive, ut Gronov. conjecit, *Duo et vicesimo* probare ausus non sum. Nam *Duo et vicesimo* pro *Secundo et vicesimo* non videtur stili Liviani esse. *Duodevicesimo* autem foret decimo octavo, ut Gronov. docuit; ita enim *Duodequadragesimus* Livio est trigesimus octavus 1, 40, 1. ut Doujatius observat. Jam autem, si Quinctius duodevicesimo post die, quam creatus erat, se iterum dictatura abdicasset, Entropius, celeritatem victoriae ab eo partae praedicaturus, non numero rotundo majore usus fuisset. ita enim celeritatem illam multum inminuebat. Tandem *se dictatura abdicavit* Lovel. 4.

§. 1. *Comitia inde habita tribunorum militum consulari pote-*

2 plebejorumque numerus. Ex Patribus creati P. et C.
Manlii, cum L. Julio: plebes C. Sextilium, M. Al-
3 binium, L. Antistium dedit. Manliis, quod genere
plebejos, gratia Julium anteibant, Volsci provincia,
sine sorte, sine comparatione, extra ordinem da-
ta: cujus et ipsos postmodo et Patres, qui dede-

stato] In mentem venire posset, uno ambitu hanc et sequentem periodum hoc modo jungendam esse: *Comitiis inde habitis tribunorum militum consulari potestate, quibus aequatus patriciorum plebejorumque numerus, ex Patribus creati* etc. Verum codices nihil mutant, nisi quod convulso verborum ordine *Comitia tribunorum militum inde habita consulari potestate* habeat Voss. 2. et *aequatus patriciorumque numerus*, una voce perperam deficiente, Portug. Locus itaque non sollicitandus est. V. supra hoc lib. ad c. 4, 7.

§. 2. *Ex Patribus creati P. et C. Manlii cum L. Julio*] *P. A. C. Manlii* Portug. *P. et C. Manlius* Lovel. 4. et 5. *P. et C. Manlio ius* Harlej. 1. Cujus librario fraudi fuit, quod aliis supra fuisse vidimus hoc lib. c. 22, 1. Reliqui vulgatum recte servant, nisi quod *P. et C. Manli* sit in Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. V. ad 38, 27, 8. *P. et C. Mallii* Gaertn. V. ad 34, 53, 2. Deinde praepositio *cum* non est in Leid. 2. *M. Julio* autem praeferunt Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. atque Exc. Pithoei. Τιβέριος Ἰούλιος vocatur Diod. Sicul. 15. Bibl. p. 484. qui multum a Livio differt in recensendis tribunis consularibus hujus anni.

Plebes C. Sextilium] *pleb* ambigue dedit Leid. 2. *plebis* Harlej. 2. *plebs* Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. V. ad 1, 20, 6. *et C. plebes C. Sextilium* Gaertn. *plebes est Sextilium* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed librarii neglegentes *e*, sive *est*, scriptum viderent crediderunt pro litera *C.* qua *Cajus* notari solet.

M. Albinum] Vet. lib. *M. Albinium*. optime. Est enim e plebe. SIG. E Palat. sec. atque editione Campani *M. Albinium* edendum curavi. Occupavit autem monere Sigonius. Vulgo *M. Albinum*. GEBH. *M. Albinum*, ut ante Sigonium passim edebatur, tenent Voss. 2. Lovel. 4. 5. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. N. et C. Nequ aliter Lovel. 2. nisi quod insuper omittat praenomen *M.* Illo nomini juncto *Malbinium* exhibet Harlej. 1. V. ad 38, 35, 2. Reliqui recte *M. Albinium* ostentant. Non raro *Albinus*, pro *Albinius*, corrupte a librariis datum est. V. supra ad 5, 40, 9.

§. 3. *Dedit. Manliis, quod genere plebejos, gratia Julium anteibant, Volsci*] Omnia haec verba deerant in Leid. 2. *Malliis* praefert Fragm. Hav. *Malleis* Gaertn. V. ad §. praec. Tum *quod genere plebejo* Voss. 2. Leid. 1. et Harl. 1. sine sensu. neque melius *quod genere quod plebejo* Lov. 1. *genere plebejus* voce priori *quod* omissa, Lovel. 3. Deinde *gratiam Julium anteibant* Voss. 1. Leid. 1. et Lov. 1. *gratiam Julium anteibant* Harlej. 2. Portug. et Haverk. {Veith.] *gratia*

nt, poenituit. Inexplorato pabulatum cohortes 4
isere. quibus velut circumventis, quum id falso
nnciatum esset, dum, praesidio ut essent, citati
runtur, ne auctore quidem adservato, qui eos,
oftis Latinus pro milite Romano, frustratus erat,
si in insidias praecipitavere. Ibi dum iniquo loco 5

se quod Julium anteibant Gaertn. ratia ante Julium ibant Fragm. av. gratia Julium anteibat, et Volsci Harlej. 1.

Volsci provincia sine sorte, sine comparatione, extra ordinem data] Volscorum provincia Harl. 2. Portug. et Haverk. Male. Supra 5, 2, 6. *Valerio Potito Volsci provincia evenerat.* ubi iidem codd. eodem modo peccabant. *Volscique provincia* Gaertn. Mox *extra ordinem datam* Fragm. Hav.

Cujus et ipsos postmodo et Patres, qui dederant, poenituit] Vet. lib. postmodum. SIG. *cujus et ipsas post me* Lovel. 1. *cujus et ipsum postmodo* Lovel. 2. *cujus et ipsos postea* Leid. 2. *cujus et ipsos postmodum* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Neap. Latinii, et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Supra 2, 1, 9. *Ne postmodum flecti precibus aut donis regiis possent.* Quum tamen certiores codices vulgatum *postmodo* servent, eos potius sequor. V. infra ad 25, 38, 12.

§. 4. *Inexplorato pabulatum cohortes misere*] *Inexplorato paulatim cohortes* Lovel. 5. a m. 1. *Inexplorato pabulatu* Leid. 2. Sed male. *inexplorato* enim adverbialiter Livio ponitur. Infra 21, 26, 9. *Ibi inexplorato profectus in insidias praecipitatus.* 22, 4, 4. *Inexplorato postero die, vix dum satis certa luce, angustiis superatis, id tantum hostium, quod ex adverso erat, adspexit.* 27, 26, 6. *In quae inexplorato euntes Romani quum incidissent. Pabulatum mittere* ut Caesar 1. belli civ. 40. *His pontibus pabulatum mittebat. Pabulatum ire* infra 10, 19, 14. *Gellius Egnatius pabulatum cum cohortibus paucis ierat.* 40, 25, 4. *Pabulatum lignatumque milites irent.* c. 30, 9. *Pone castra utrique pabulatum et lignatum ibant.* Insuper *cohortes missae* Neap. Latinii. *cohortes miserat* Lovel. 2.

Quum id falso nunciatum esset] *quum illud falsum nunciatum esset* Gaertn. *id falsum* Voss. 2. Leid. 1. Fragm. Hav. et Lovel. 2. ac 3.

Ipsi in insidias praecipitavere] *Tò ipsi* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *ipsi insidias praecipitavere* praefert Haverk. *ipsi insidias praecipitaverunt* Gaertn. Sed praepositionem *in* intercepit prima syllaba vocis sequentis, ut saepe alibi factum. V. ad 1, 14, 7. 2, 30, 13. c. 51, 5. et 3, 43, 5. V. alia infra ad 8, 33, 6. *se ipsi insidias praecipitavere* Lovel. 2. Librario male displicuit, τὸ *praecipitare* hic οὐδετέρως poni, quod tamen Livio frequens est. V. ad 25, 11, 6.

§. 5. *Dum iniquo loco sola virtute militum restantes*] *dum loco iniquo* Harlej. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. Tum *virtute militum restatur* Harlej. 2. *virtute militum restant* Portug. a m. 1. quasi id pendeat a particula *dum*, ad quam potius sequentia *caeduntur, caedunique* referuntur, ut ita lo-

sola virtute militum restantes caeduntur, caedunt-
que, castra interim Romana, jacentia in campo,
6 ab altera parte hostes invasere. Ab ducibus utro-

cus aptius cohaereat, qui ceteroquin divellendus et post ea verba interpunctione dividendus foret. *virtute militum resistentes* Lovel. 4. et editiones principes, cujus demum loco Froben. anno 1535. *restantes* subposuit. Et recte. Ita enim reliqui omnes codices. V. supra ad 4, 58, 4.

Caeduntur, caeduntque] *caeduntur* deest in Leid. 1. *caedunt*, reliquis omissis, legit Fragm. Hav. a m. 1. *caeduntur*, exsulante etiam voce sequenti, Voss. 1. a m. 1. (cujus margini *caeduntque* a manu altera adscriptum est) Voss. 2. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] neque aliter se quoque in duobus Palat. invenisse, auctor est Gebhard. supra ad 4, 58, 4. qui addit, Campani editionem id inversum exhibere *caedunt caeduntque*. Et ita erat etiam in Florent. Mox *castra licentia*, pro *jacentia*, perperam Portug. Tum *in altera parte*, pro *ab altera*. Lovel. 3. et *invaserunt*, pro *invasere*, Gaertn.

§. 6. *Ab ducibus utrobique proditae temeritate atque inscitia res*] Vet. lib. *prodita*. SIG. Pall. duo, primus *utroque prod. t. atque stultitia res*. secundus, quod et ex suo protraxit Sigonius, male *prodita*, contra morem Latini sermonis. GEBH. Primo *A ducibus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *utrum sibique*, pro *utrobique*, Florent. *utroque* Voss. 2. et Lovel. 3. Malc. V. infra ad 33, 15, 13. Illud *utrobique* magnas tenebras interpreti Delphinico obfundit, qui, sciens, utrique Manlio eamdem provinciam datam fuisse, ut non duobus locis prodere vel perdere rem Romanam potuisse videatur, ambos quidem Manlios adversus Volscos missos fuisse existimat, sed tamen proprio quemque exercitu; idque ex eo concicit, quod mox addatur *revocati etiam inde exercitus duces*. Verum, ut de posteriori illo prius videamus, fundamentum hujus conjecturae admodum est infirmum. Quod enim *revocati* numero multitudinis proponatur, non sequitur, *exercitus* accipiendum esse numero eodem, quum *revocati* respiciat et exercitum et duces, atque duobus etiam singularis numeri nominibus adjectivum plurale addi soleat. Infra 44, 19, 12. *Brevi extorres regno Ptolemaeum et Cleopatram Romam venturos*. Huc etiam pertinet illud 4, 57, 6. *Exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent*. ubi v. quae notantur. Similiter duobus substantivis, alteri numeri pluralis, alteri singularis, verbum plurale additur. V. ad 3, 30, 1. immo et additur duobus substantivis numeri singularis. V. ad 1, 31, 7. Verum insuper necesse non est, ut statuamus, ambos Manlios divisis exercitibus rem gessisse, quod etiam eos fecisse aliunde probari nequit. *Utrobique* enim est et illo loco, ubi in insidias praecipitaverant, qui citati profecti erant, ut cohortibus pabulatum missis praesidio forent, et ad castra, quae interim ab altera parte hostes invaserant. Adparet, qui hoc sponte videre non potuit, numquam adtente Livium legisse. Praeterea *prodita temeritate atque inscitia res* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Ha-

que proditae temeritate atque inscitia res. quid-
id superfuit fortunae populi Romani, id militum
am sine rectore stabilis virtus tutata est. Quae 7

rk. Vulgatum quidem praefero, od optimi codices in id conatiant, nondum tamen video, r ea scriptura Gebhardo ditur esse contra morem Lati sermonis. ut enim hic *prota res*, ita *restituta res* 3, 12, *Neminem unum esse, cujus ma- s opera putet rem restitutam*. ubi ura vide. *prodita est temeritate que inscitia res* Lovel. 1. Voss. et Leid. 2. Sed ex ultima litera *τοῦ proditae*, a reliquis disincta, fecit librarius verbum ubstantivum *est*, quod saepe unica litera *ἐ* exarari solet. V. nfra ad 7, 34, 13. *prodita temeitate atque stultitia res* Gaertn. *tultitia*, pro *inscitia*, etiam praeerunt Voss. 2. Lovel. 3. et Hearii Oxon. N. Verum ea lectio ex lterius expositione nata est. *initia* enim est stultitia, inperitia. V. Gifanii Observ. ling. Lat. a voce. Infra 7, 34, 13. *Quaenam illa inscitia belli ac pigritia est? perdita temeritate atque inscia res* Lovel. 4. *perditae res temeritate atque stultitia* habet Fragm. Hav. a m. 1. pro quo altera dedit *prodita*. Saepius verba *perdere* et *prodere* culpa scribarum commutantur. V. infra ad 26, 36, 9.

Quidquid superfuit fortunae populi Romani, id militum] Nimis elate inflateque: *quicquid superfuit fortunae populi Romani*. Alliam aut Cannas cogites. Multum sane supererat, idque non horum militum virtus (hactenus utilis, ut se ipsi loco iniquo non sine aliqua clade expedirent) sed prudentia Patrum et ipsa fortuna servavit, quae hostibus eripuit mentem victoria utendi. Scribe: *quicquid superfuit*, (nempe de his exercitibus) *fortuna populi Romani et militum etiam sine rectore stabilis virtus tutata est*. Mos est Romanis scriptoribus, atque inprimis Livio, quae insperatam salutem in magno periculo attulerunt, ea fortunae populi Romani delegare. Ut 1, [46, 5.] *Forte ita incideret, ne duo violenta ingenia matrimonio jungerentur, fortuna credo populi Romani, quo diuturnius Servii regnum esset, constituique civitatis mores possent.* 2, [40, 13.] *Ibi fortuna populi Romani duos hostium exercitus, haud minus pernicioso quam pertinaci certamine, confecit.* 7, [34, 6.] *Nos deinde aut fortuna populi Romani aut nostra virtus expediet.* Et, quod prorsus simile est praesenti dicto, 35, [6, 9.] *M. Claudius scripserat, fortunae populi Romani et militum virtuti gratiam habendam, quod res bene gesta esset; consulis opera et militum aliquantum amissum, et hostium exercitum, cujus delendi oblata fortuna fuerit, elapsum.* J. FR. GRON. Gronovio consentit Doujatius, ejusque conjecturam probat, nisi quod voculam *et*, pro *id*, interseri non absolute necessarium judicet, sed legendum existimet, *quidquid superfuit, id fortuna populi Romani, militum etiam sine rectore stabilis virtus tutata est*. Puto tamen minorem mutationem fore, si cum Gronovio *et* scribamus pro *id*, quam si cum Doujatio *id* loco motum trajiciatur. Accedit nunc, Hearnium monuisse, sic in Oxon. L. 2. et C. invenisse *quicquid superfuit fortunae populi Romani ac militum etiam sine rectore stabilis virtus tutata est*. quomodo ego quoque in Lovel. 4. et 5. obfendi; quum insuper *fortuna* etiam exhibeat Lovel. 2. Codices mei reliqui vulgatum servant, nisi quod *tuta est* praeferant Harlej. 2. et

ubi Romam sunt relata, primum dictatorem dici placebat: deinde, postquam quietae res ex Volscis adferebantur, et adparuit, nescire eos victoria et tempore uti, revocati etiam inde exercitus ac duces:

Gaertn. errore scribarum. V. infra ad 10, 37, 2. Ceterum *fortunam populi Romani* memorat etiam Tacitus 3. Hist. 46. *Adfuit, ut saepe alias, fortuna populi Romani, quae Mucianum viresque orientis illuc tulit, et quod Cremonae interim transegimus.* Eadem etiam sub vario habitu in nummis praesertim Nervae saepius obcurrit. Similiter *fortunam urbis* laudat Livius supra 3, 7, 1. *Deserta omnia, sine capite, sine viribus, Dii praesides ac fortuna urbis tutata est.*

§. 7. *Revocati etiam inde exercitus ac duces*] Pall. duo pr. ac tert. *revocati etiam exinde.* Sec. *revocati inde etiam.* GEBH. *revocati etiam exinde* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *revocati inde etiam exercitus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ceteram omnia haec verba *adferebantur, et adparuit nescire eos* etc. *quantum a Volscis* desunt in Harlej. 1. culpa librarii, cui fraudi fuit vocis *Volscis* repetitio. V. infra ad 9, 11, 11. *eos nescire* alio ordine praeferunt edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 8. *Otiumque inde, quantum a Volsics, fuit*] *sociorumque inde* corrupte Leid. 1. Pro *otium*, ut saepissime in Mstis exaratum fuit, primo datum erat *socium*, adsumta in principio hujus vocis litera, quae vocem praecedentem finit. V. ad 37, 29, 8. Inde autem *sociorum* alii effinxerunt, qui *sociam*, pro *sociorum*, per contractionem scriptum esse opinabantur. Tum *inde* deficit in Haverk. Deinde *fuit. Seti id modo* legit Harlej. 1. *fuisset. id modo* Voss. uterque, Leid. uterque, Lov. quinque, Hrlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et vetustiores excusi. Pro eo Ascensius anno 1513. et 1516. dedit *quantum a Volscis fuisset, fuit, id modo.* quem quidam secuti sunt. Frobenius demum anno 1535. id dedit, quod nunc editur. Et ita habet Florent.

Id modo extremo anno tumultuatum] *extremo anni* Lovel. 2. quod non displiceret, si plures ac certiores codd. probarent. V. ad 39, 23, 3. nunc vero vulgatum servo. Tum *tumultuatum est* Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. In verbis, quae sequuntur proxime, *debellarunt*, pro *rebellarunt*, perperam praefert Gaertn. Sed passim verba cum voculis *de* et *re* composita inter se commutantur. V. infra ad 9, 10, 6. (*35, 18, 7.)

§. 9. *Eodem anno etiam ipsis querentibus penuriam hominum novi coloni adscripti*] Omissum est hoc loco coloniae nomen. Nam de Praenestinis intelligi non potest, qui jam rebellarunt. Quidam de Satrico hoc intelligunt; at hoc statim post fit hostium receptaculum. Ego de Veliternis intelligere malim. Nam illi, otio gestientes, in agrum Romanum incursionem fecisse paullo post describuntur. GLAR. Desideratur coloniae nomen. Nam de Praenestinis rebellantibus intelligi non potest. Nec de Satrico quidem et Velitris, neque enim syllabas habent, quae erroris causam tribuere librario

iumque inde, quantum a Volscis, fuit. id modo 8
:tremo anno tumultuatum, quod Praeneſtini con-
tatis Latinorum populis rebellarunt. Eodem anno 9
etiam, ipsis querentibus penuriam hominum, novi

ituerint. Itaque ego sine du-
o legendum puto, *Eodem anno
itiam*, *ipsis querentibus*. Setiae
iim coloniae post Satricum de-
ductae meminit Vellejus 1, [14.]
t Livius l. 7. extremo *Norbam
Setiam finitimas colonias* vocat.
um tamen, quo anno deducta
etia sit, nusquam apud eum
ıfiet. Quod autem *novi coloni*
icat de iis, qui tum primum
educti sint, non est mirum. Et-
nim sic locutus est supra [2, 34,
.] *Norbae in montes*, *novam co-
niam miserunt*. Et Paedian. in
'ison. *Pompejus non novis colonis
as constituit*, *sed veteribus incolis
manentibus jus dedit Latii*. Item,
Placentiam novi coloni deducti sunt.
SIG. Campani editio *ipsius*. At
Sigonius contendit legendum,
Eodem anno Setiam ipsis. Ratio-
nes vide apud ipsum. GEBH. Mul-
ta hujus generis *Setiam*, *ipsis* ex
Livio adnotavit Gronovius 2. de
Pec. vet. 4. quibus facile plura
addi possent. Eadem ratione 3.
de Pec. vet. 17. contra Scaligerum
et alios defendit vulgatam scri-
pturam Catulli Carm. 10.

Respondi, *id quod erat*, *nihil
nec ipsis*,
Nec praetoribus esse, *nec cohorti*,
*Cur quisquam caput unctius re-
ferret*.

Nam quia ibi praecedit, *quid
esset jam Bithynia*, *quo modo se
haberet*, *ipsis* referendum dicit
ad Bithynos. Est locus vexatis-
simus. Sed dubitari potest,
an haec sit sententia verborum
Catulli, ob hanc praecipue caus-
sam, quod provinciales plerum-
que nihil minus, quam caput un-
ctius ab administratione praeto-
rum Romanorum referebant.
DUK. *Eodem anno ipsis querenti-
bus* Voſſ. 1. *Eodem anno ipsis et-
iam querentibus* Harlej. 2. Leid.
2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Ha-
verk. *Eodem anno etiam queren-
tibus* Lovel. 3. *Eodem anno etiam
ipsis querentibus* Voſſ. 2. Leid. 1.
Lovel. 2. Harl. 1. Gaertn. Fragm.
Hav. Florent. et Hearnii Oxo-
nienses. Si autem pro eo cum
Sigonio *Eodem anno S.tiam* legen-
dum est, error inde ortus esse
videbitur, quod librarius lite-
ram *S* initialem omiserit, ut eam
postea minio aliove colore or-
natius exararet. V. etiam infra
ad 7, 42, 8. Similes errores sae-
pius commissi sunt apud poëtas
in initio versuum; unde factum,
ut, si vox mutila ac capite trun-
cata tamen commodum sensum
exhiberet, nulla ei litera prae-
posita fuerit. V. Bentlej. ad Ho-
rat. Epod. 17, 33. vel ut postea,
non consultis melioribus libris,
alia, quam debebat, adderetur.
V. eumdem Bentlej. ad Horat.
2. od. 18, 30. Neque tantum apud
poëtas in initio versuum ita pec-
catum est, sed et in medio eo-
rum, ut et in scriptis aliorum
auctorum, ubi litera majuscula
erat scribenda. Ita *Averrio*, pro
Saverrio, perperam infra datum
erat 9, 45, 1. Praeterea si *Setiam*
reponendum, simul etiam dicen-
dum erit, inter Livium et Vel-
lejum non convenire de anno,
quo coloni novi Setiam adscri-
pti sunt. Annus enim hic est un-
decimus post illum, quo Galli
Romam ceperunt; at teste Velle-
jo Setiam colonia deducta est anno
nono post eam Romanorum ca-

coloni adscripti. Rebusque haud prosperis bello, domestica quies, quam tribunorum militum ex plebe gratia majestasque inter suos obtinuit, solatium fuit.

1 XXXI. Insequentis anni principia statim seditione ingenti arsere, tribunis militum consulari potestate Sp. Furio, Q. Servilio secundum, C. Licinio, P. Cloe-

lamitatem. Sed et de aliis colonis inter eos non convenit. Vellej. enim Nepe vel Nepete coloniam deductam scribit nono post Setiam anno, adeoque anno septimo decimo post Romam a Gallis captam. Verum Livius ejus deductionem jam supra memoravit hoc lib. c. 21, 4. et ita anno septimo post eam urbem expugnatam. V. etiam supra hoc lib. c. 3, 2. Adde, locutionem *colonos*, vel *novos colonos adscribere* potius convenire coloniae jam olim deductae, sed cujus nunc tantum numerus colonorum subpletur. Infra 31, 49, 6. *Triumviri inde creati ad supplendum Venusinis colonorum numerum* etc. *C. Terentius Varro*, *T. Quinctius Flamininus*, *P. Cornelius*, *Cn. F. Scipio. Hi colonos Venusiam adscripserunt.* Et alibi. V. ad Epit. Liv. 4.

Rebusque haud prosperis bello, domestica quies] *Rebus haud prosperis bello* Gaertn. *rebus haud properis bello* Florent. Tum *bello domo, domestica quies* Voss. 1. et Leid. 2. Mox *tam tribunorum militum, quam plebis gratia majestatisque inter suos* Lovel. 2. *Rebusque haud prosperis bello domestico quies tam tribunorum militum quam pleb. gratia majestasque, quae inter suos* Lovel. 4. *majestatisque* etiam Lovel. 3. verba *inter suos* exsulant a Gaertn. quae in aliis omnibus recte supersunt.

§. 1. *Tribunis militum consulari potestate*] *tribuni militum* Gaertn. Una voce auctius *Tribunis militum consulari potestate creatis* praeferunt Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. C. Male. In his enim subintelligitur participium verbi substantivi, quod non adsecuti librarii illud *creatis* fulciendae orationi inseruerunt. V. supra ad 4, 47, 7. ubi similiter in quibusdam codd. peccabatur, eorum aberrationem probante Sigonio.

Sp. Furio, Q. Servilio secundum, Licinio Menenio III.] Pro *Licinio Menenio III*, legendum puto *C. Licinio*. Me in hanc sententiam ducit Diodorus, qui quatuor hujus anni tribunos militum his nominibus edit [15. Bibl. p. 48.] *Λεύκιος Φούριος*, *Κόϊντος Σερουΐλιος*, *Γάϊος Λικίνιος*, *Πόπλιος Κλοίλιος*. Item Livius, qui postea [c. 39, 3.] *C. Licinium* eum, qui primus e plebe magister equitum fuit, tribunum militum scribit fuisse, neque tamen, quo anno fuerit, exstat, nisi hoc anno dicamus. Item quod idem sequenti anno tribunos militum patricios omnes a plebe invita factos scribit: quasi vero hoc ipso non omnes fuerint, si quidem *C. Licinius* e plebe fuit. Quod vero veteribus etiam libris legatur *Licinio Menenio III*, caussam attulerunt imperiti illi emendatores

. Cloelio, M. Horatio, L. Geganio. Erat autem 2
: materia et caussa seditionis aes alienum: cujus
oscendi gratia Sp. Servilius Priscus, Q. Cloelius
iculus censores facti, ne rem agerent, bello in-
editi sunt. namque trepidi nuncii primo, fuga de- 3
ıde ex agris legiones Volscorum ingressas fines,
opularique passim Romanum agrum, adtulere. In 4
ua trepidatione tantum afuit, ut civilia certamina

eteres Nicomachus et Victoriaus, qui quia scripserant bis *Licinium Menenium* ante tribunum, oc etiam loco inscite scripseunt, ubi in *Licinum* inciderunt, t de suo *III* addiderunt, itemque *Menenium*. SIG. Sigonio contentit Pighius in Annal. ad ann. CCLXXVI. p. 242. Damnata tamen ectio *Licinio Menenio III.* vel *tertium*, superest in omnibus scritis Hearnii Oxoniensibus meisque, nisi quod *Lucinio Menenio II* praeferant Florent. et Lovel. . *L. Menenio tertium* Leid. 2. et Lovel. 4. Praeterea primi tribuı nomen ita exhibet Fragm. Hav. ip. *Furioque II°* secundi vero hic omittit, sed ejus loco post *M. Horatio* interponit *Q. Servilio M.* ıt Gaertn. duorum illorum prio. um nomina ita confuse effert, *Spurio Servilioq; IIo Furio Quinio*. Lovel. 2. *Sp. Spurioque Servilio secundum*. Lovel. 3. *Sp. Furioque Servilio secundum*.

P. Cloelio, M. Horatio, L. Geganio] *Praedae clio* Lovel. 3. *P. Coclio* Lovel. 5. *P. Cedio* Fragm. Hav. *P. Necilio* Hearnii Oxon. L. 2. *P. Cloelio primo* Gaertn. *P. Cloelio I°. Oratio M.* Lovel. 2. *P. Cloelio I. Horatio I. M.* Leid. 1. quasi hic etiam praenomen loco motum esset, et librarius dare voluisset *P. Cloelio primum, M. Horatio primum*. Deinde *M. Lucio Geganio* Leid. 1. atque Hearnii Oxon. L. 2. et C. quasi librarii indicare vellent, duplex se Geganii praenomen *Marcus* et *Lucius* in Mstis reperisse. Et sane mox hoc cap. §. 5. in omnibus codd. uno tantum excepto, *Marcus* dicitur, ubi vide. *L. Greganio* Leid. 2. et Haverk. V. supra ad 4, 17, 7. et modo ad §. 5.

§. 2. *Erat autem et materia et caussa seditionis aes alienum*] Prius *et* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. Male. V. ad 2, 44, 3.

Sp. Servilius Priscus, Q. Cloelius Siculus censores facti] *Priscusque Lelius* Lovel. 2. *Priscusque Cloelius* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. An forte voluerunt *Priscus Qque*, sive *Quintusque*, *Cloelius?* Sed recte reliqui vulgatum servant, nisi quod *Cloerius* sit in Leid. 1. *Cloetius* in Voss. 2. et Fragm. Hav. Tum *Siclus* in Leid. 2.

Ne rem agerent, bello inpediti sunt] *ne re agerent* Gaertn. *ne rem agerent belli, inpediti sunt* Edd. Rom. anni 1472. et Parm. *ne rem agerent, impediti bello sunt*, trajectis dictionibus, Haverk.

§. 3. *Trepidi nuncii primo, fuga deinde ex agris*] *trepidi bello nuncii primo, fuga deinde* Lovel. 4. *trepidi nuncii, prima fuga deinde* Gaertn. *trepidi nuncii primo, fuga deinde inde ex agris* Leid. 1. Mox, transpositis vocibus, *agrum Romanum* Lovel. 2.

§. 4. *Tantum abfuit, ut civilia*

terror externus cohiberet, ut contra eo violentior
poteſtas tribunicia inpediendo delectui eſſet: donec
conditiones inpositae Patribus, ne quis, quoad bel-
latum eſſet, tributum daret, aut jus de pecunia cre-
5 dita diceret. Eo laxamento plebi sumto, mora de-

certamina terror externus cohiberet] *tantum fuit* Florent. *tantum aufuit* Leid. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. *tantum affuit* Lovel. 1. 3. ac 5. *tantum adfuit* Lovel. 2. V. ad 23, 8, 11. *tantum afuit* Leid. 1. Quod hujus codicis fide recepi. V. supra ad 4, 12, 6. Deinde *externos* Leid. 1. et Gaertn. *extremus* Lovel. 5. a m. 1. solito errore. V. ad 34, 25, 6.

Ut contra eo violentior poteſtas tribunicia inpediendo delectui esset] *ut contra ea violentior* Voſſ. 1. a m. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. *ut contra eos violentior* Lovel. 4. *ut contra et violentior* Portug. et Haverk. *ut contra etiam violentior* Harlej. 2. *ut contra eo insolentior* editt. principes, pro quo *violentior* primus subſtituit Aldus, quod servant omnes scripti. Ita *violenti censores* 9, 34, 9. *Tenuit Aemilia lex violentos illos censores C. Furium, M. Geganium. violentum ingenium* 1, 46, 5. *Ne duo violenta ingenia matrimonio jungerentur. violentus exercitus* 2, 59, 2. Exercitus *multo Appio, quam Fabio, violentior fuit. violentum imperium* 45, 12, 6. *Obſtupefactus tam violento imperio, parumper quum haesitasset, Faciam, inquit, quod censet senatus. Violentus* autem eſt arrogans, inpotens. V. Cel. Burmann. ad Nason. 2. Amor. Eleg. 17, 7. Deinde *tribunicia poteſtas* omnes editi usque ad Cel. Jac. Gronov. qui ordinem vocabulorum invertit, et primus edidit, ut nunc circumfertur. Cum eo autem faciunt omnes scripti mei. De suis Cl. Hearne nihil monuit, satis habens, mutationem a Gronovio inductam memoraſſe. Praeterea *inpediendo delectu essent* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 1. et Portug. *inpediendo dilectu essent* Voſſ. 1. a m. 2. Leid. 1. Florent. et Fragm. Hav. quod si placet, vel *dilectu* dictum erit pro *dilectui*, de quo infra v. ad 24, 19, 6. vel *esse inpediendo dilectu* dictum erit, quemadmodum *esse solvendo aere aliene* 31, 13, 5. (**esse trahenda re* 24, 27, 3.) vel potius *inpediendo dilectu*, quemadmodum *divendenda praeda*, pro *inpediendo dilectum*, de quo v. ad 1, 53, 3. Et ita *inpediendo delectum*, quod habent Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] ex interpolatione natum erit. *inpediendo delectui* eſt in Lovel. 2. 5. et Gaertn. *inpediendo dilectui* in Harlej. 1. Klock. et Leid. 1. a m. 1. Mox *quo abellatum esset*, pro *quoad bellatum esset*, Leid. 1. *quod abellatum esset*, Harlej. 1. Praeterea *at jus*, pro *aut jus*, Lovel. 5. a m. 1. V. ad 2, 45, 5. *atque jus* Lovel. 5. a m. 2. Tum *jus de pecunia credita duceret*, pro *diceret*, Fragm. Hav. V. infra ad 38, 43, 1.

§. 5. *Eo laxamento plebi sumto mora delectui non eſt facta*] *Eo plebi laxamento sumto* Voſſ. 2. et Lovel. 2. *Eo laxamento plebis sumto* excusi priores. Sed ultima litera in voce *plebis* ex initio vocis sequentis repetita eſt. V. infra ad 28, 25, 2. Recte itaque Aldus subſtituit *plebi*, ut eſt in omnibus calamo exaratis. Tum *delectu* Voſſ. 2. V. modó ad verba praeceden-tia. Hic tamen reliqui omnes codd. *delectui* verum eſſe prae

:ctui non eſt facta. Legionibus novis scriptis, plaiuit, duos exercitus in agrum Volscum legionibus ivisis duci. Sp. Furius, M. Horatius dextrorsus ıaritimam oram atque Antium, Q. Servilius et ı. Geganius laeva ad montes Ecetram pergunt.

ıant, nisi quod *dilectui* sit in Florent. Leid. 1. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Mox *lucit*, pro *duci*, perperam Leid. ı. et Harlej. 1.

Sp. Furius, M. Horatius dextrorsus maritimam oram atque Antium] *P. Furius* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. qui tamen in principio hujus cap. in praenomen ejus *Spurius* consenserant. Sed ita et alibi peccarunt librarii. V. supra hoc lib. ad c. 27, 2. Tum *et M. Horatius* addita conjunctione Leid. 2. quae in reliquis Mſtis deficit. V. ad 2, 17, 1. Praeterea *maritumam oram* Florent. et Leid. 1. V. ad 7, 25, 3. (* 21, 26, 5. 28, 10, 16. 30, 2, 1.) Eadem orthographia eſt in veteri plebiscito apud Sigonium 1. de antiq. jur. Provinc. 10. *PORTORIEIS. TERRESTRIBVS. MARITVMEISQVE.* Pro quo tamen, ne quid dissimulem, Smetius in Inscr. antiq. p. 16. et ex eo Gruter. in corp. Inscr. p. 501. ediderunt *MARITIMEISQVE.* Similia alia supra v. ad 4, 3, 4. *martimam koram* habent Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Klock. V. ad 5, 37, 2. *maritimam ota* Haverk. An forte librarius scribere voluit *maritima omnia?* Sed potius eſt, ut dicamus, quum scriptum fuiſſet *maritimam orā*, literam *r* vocis poſterioris parva ductuum mutatione in *i* abiiſſe. Denique *atque nuncium*, pro *atque Antium*, eſt in Harlej. 2. Ceterum voces *oram maritimam* non habent, quo referantur, nisi verbum, quod sequitur, *pergunt*. At *pergunt oram maritimam* vix placet. V. supra ad 3, 6, 7. An itaque scribendum *dextra versus oram maritimam?* quod inde firmari videtur, quod etiam mox, addita praepositione, dicat *laeva ad montes Ecetram pergunt*. Omnes tamen codd. pertinaciter *dextrorsus*; nisi quod *dextrorsum* sit in Lovel. 4.

Q. Servilius et L. Geganius laeva ad montes Ecetram pergunt] Servilii praenomen deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde alteri tribuno *Marci* praenomen tribuunt Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et vetuſtiores excusi, pro quo Moguntini deinde dederunt *L. Geganius*, quod etiam receperunt Colon. anno 1525. Cervicornus, Ascensius 1530. omnesque recentiores. Et supra etiam §. 1. in quibusdam codicibus librarii, utrum verius foret incerti, duplex ei praenomen *Marcus* et *Lucius* tribuerant. Puto tamen poſterius, quod in Florent. superfuiſſe videtur, genuinum eſſe. Illud autem cur verisimilius fiat, haec subeſt ratio, quod infra M. Geganius tribunus consularis creatus memoretur c. 42. hujus libri, et tamen iterati honoris nota non addatur. Neque exiſtimandum eſt, notam hanc a Livio eodem modo ibi neglectam eſſe, quo eam saepius neglexiſſe supra vidimus ad 2, 16, 7. In Faſtis enim Capitolinis, in quibus magiſtratuum ejus anni partim integra nomina partim cognomina

6 Neutra parte hostis obvius fuit. Populatio itaque non illi vagae similis, quam Volscus latrocinii more, discordia hostium fretus, et virtutem metuens, per trepidationem raptim fecerat; sed ab justo exercitu justa ira facta, spatio quoque temporis gravior.
7 Quippe a Volscis, timentibus, ne interim exercitus ab Roma exiret, incursiones in extrema finium fa-

exstant, post vocem *MACERINVS*, quod Geganii istius cognomen est, cujusque ibi praenomen ac nomen periit, itidem repetitae dignitatis nota non adjecta est, quae tamen quinque ejus collegarum nominibus diligenter adponitur: forte enim nullus alius eo anno primum tribunus creatus est. Praeterea *Gaganius* Florent. *Greganius* vetustae edd. V. modo ad §. 1. Denique *ad monte se cetra* Leid. 1. male divisis vocibus. *ad montes etera* Lovel. 1. *ad montes e terra* Leid. 2. *ad montes et terram* Harlej. 2. *ad montes Etetram* Lovel. 4. 5. et Haverk. *ad montes Eccetram* Fragm. Hav. *ad montes Ecetera* Lovel. 2. V. supra ad 2, 25, 6.

§. 6. *Neutra parte hostis obvius fuit. Populatio itaque*] Editiones principes alio ordine habent *hostis fuit obvius*. Aldus deinde dedit *obvius hostis fuit*. Frobenius denique anno 1535. *hostis obvius fuit*, quod in omnibus superest codd. Praeterea, *Populatioque* omnes praeferunt typis descripti usque ad Gronovium, qui in prima notarum editione se *Populatio itaque* in Thuan. membr. invenisse, idque perplacere monuit, ideoque in contextum recepit. Ea tamen adnotatio, incertum quam ob caussam, in recentioribus editionibus omissa est, licet lectionem eamdem servarint. Neque aliter legunt codices, quos vidi, omnes.

Discordia hostium fretus, et virtutem metuens] Optimi codd. Florent. Leid. 1. Lovel. 3. et Harlej. 1. *discordiae hostium fretus*. Neque aliter Rhenanus in suo invenisse videtur ex illis, quae supra notat ad 4, 37, 6. Nam locum hunc adfert, ut doceat, participium *fretus* a Livio interdum dativo jungi, quum tamen in omnibus editis sit *discordia*. V. quae ad eum locum dicta sunt.

Ab justo exercitu justa ira facta, spatio quoque temporis gravior] *a justo exercitu* Gaertn. ab *Ijusto exercitu* Haverk. Deinde *spatio quoque temporum* Haverk. *spatioque temporis* Hearnii Oxon. B. V. supra ad 5, 27, 1. *pacto quoque temporis* Lovel. 2.

§. 7. *A Volscis* etc. *incursiones in extrema finium factae erant*] Praepositionem *a* praetereunt Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Hearnii Oxon. L. 2. et Exc. Pithoei. [Veith.] V. supra ad 6, 11, 4. Tum *excursiones in extrema finium* Lovel. 4. Aliis nihil mutantibus, vulgatum servo. V. ad 1, 11, 1. *incursiones in extremo finium* librarii errore Fragm. Hav. [Veith.] V. ad 7, 21, 8. Hinc *factae sunt* Harlej. 2. Praeterea *a Roma exiret*, pro *ab Roma*, Gaertn.

Romano contra etiam in hostico morandi erat caussa] Prima vox perperam deerat in Haverk. cu-

:tae erant: Romano contra etiam in hostico mo-
:andi caussa erat, ut hostem ad certamen eliceret.
:taque, omnibus passim tectis agrorum, vicisque 8
:tiam quibusdam exustis, non arbore frugifera, non
satis in spem frugum relictis, omni, quae extra
moenia fuit, hominum pecudumque praeda abacta,
Romam utrimque exercitus reducti.

jus loco *Romanus* praefert Lovel. 2. *Romano esse etiam commorandi caussa erat* habent Voss. 2. et Lovel. 3. *Romano contra etiam commorandi caussa erat* Fragm. Hav. vocibus *in hostico* omissis, de quibus v. ad 29, 6, 3. *commorandi* autem etiam est in Gaertn. et priscis edd. idque dare voluisse videtur librarius Haverk. qui tamen aberrans scripsit *commemorandi*. At prima syllaba *τοῦ cōmorandi* hic nata videtur ex ultima vocis praecedentis *hostico*. V. infra ad 37, 41, 5. Id ex eo firmari potest, quod *contra etiam ne hosti commorandi caussa erat* sit in Lovel. 2. Recte itaque Froben. *morandi* dedit, cum quo sentiunt reliqui codices. Deinde *caussa erat* etiam Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et priscae edd. usque ad Froben. qui anno 1535. ordinem invertit. Sed hac parte priorem lectionem revocavi, quod tot codicibus eam praeferentibus fidem abrogare non possim. Insuper *etiam contra*, transpositis vocibus, Lovel. 5.

Ut hostem ad certamen eliceret] *hostes* Portug. et Haverk. Male. V. supra ad 5, 50, 2. Insuper *ad certamen alliceret* vetustae edd. pro quo recte Aldus *eliceret* recepit. Id enim in omnibus scriptis supersest. Ita infra 34, 19, 9. *Ubi hostes ad pugnam elicere nequit.* 21, 54, 4. *Obequitare jubet hostium portis, jaculandoque in stationes elicere ad pugnam hostem.* 25, 15, 9. *Quem facile elici ad certamen temere insundum rebantur posse.* 42, 64, 9. *Elici posse ratus ad equestre certamen Romanos.* Frontin. 2, 5, 34. *Parte alia Gallos Germanosque ea factione Casti et Gannici eliceret ad pugnam.* ex. 46. *Quum haberet ducentarum navium classem, et hostium naves elicere ad proelium vellet.*

§. 8. *Itaque omnibus passim tectis agrorum, vicisque etiam quibusdam exustis*] *Ita omnibus* [Veith.] quaedam veterum editionum; pro quo tamen jam utraque Tarvis. tum Veneta anni 1495. et 1506. atque Ascensianae *Itaque* receperunt, quod etiam in edd. Rom. anni 1472. et Parm. atque in omnibus est scriptis. Solent autem alibi voces *ita* et *itaque* confundi. V. ad 21, 53, 7. Deinde *omnibus passim tectis, agris* Harlej. 2. Tum *cujusque etiam quibusdam exustis* Leid. 1. *captisque etiam quibusdam exustis* Lovel. 2. *victisque in quibusdam exustis* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Omni, quae extra moenia fuit, hominum pecudumque praeda abacta] *omnique extra moenia hominum pecudumque praeda abacta* Voss. 2. et Lovel. 3. *omnium, quae extra moenia sint, hominum pecudumque* Gaertn. *omnis, quae extra moenia fuit, hominum pecudumque praeda abacta* Harlej. 2. Portug.

1 XXXII. Parvo intervallo ad respirandum debitoribus dato, postquam quietae res ab hostibus erant, celebrari de integro jurisdictio; et tantum abesse spes veteris levandi foenoris, ut tributo novum foenus contraheretur in murum, a censoribus
2 locatum saxo quadrato faciundum. cui succumbere

Haverk. et Hearnii Oxon. B. et N. *praedam abactam* perperam ostentat Florent.

Romam utrimque exercitus reducti] *utrique exercitus* Harlej. 1. et edd. vetustiores. Saepe *utrique* et *utrique*, sive *utrimque*, adscriptam notam vel omittendo vel addendo, inter se commutantur. V. supra ad 5, 47, 11. 6, 9, 10. 9, 27, 3. c. 32, 5. (*21, 8, 9. c. 11, 11. 35, 28, 10.) Utraque lectio ferri potest. *utrique exercitus*, nam placuerat *duos exercitus* in agrum Volscum legionibus divisis duci, ut Livius supra hoc cap. dixit. *utrimque reducti*, id est ex utroque loco. Sp. Furius enim et M. Horatius dextra versus maritimam oram atque Antium, at Q. Servilius et L. Geganius laeva ad montes Ecetram perrexerant. Vulgatum itaque praefero, quod Froben. primus anno 1535. in contextum recepit. Pro eo enim stant plures ac certiores codices. Praeterea *reducti exercitus* principes typis exarati, pro quo Aldus *exercitus reducti*, qui ordo etiam est in omnibus scriptis. Variant nihilominus. nam *exercitus ducti* habet Florent. *exercitus deducti* Gaertn. V. supra hoc lib. ad c. 26, 8. *exercitus reductis* Leid. 2. quod forte datum est pro *exercitus reducti sunt*. Quum enim verbum *sunt* unica litera *s* in Mstis passim scribatur, ea saepe ab inperitiori librario, qui compendium illud non adsequebatur, praecedenti voci adjuncta fuit. V. infra ad 45, 17, 5. Verum hic quoque pluribus ac melioribus libris consentio, ac nihil muto. Ceterum in multis etiam vett. edd. locus perperam interpunctus, ac major distinctio, quae est post vocem *reducti*, rejecta est post verba sequentia hoc modo *exercitus reducti, parvo intervallo ad respirandum debitoribus dato. Postquam* etc.

§. 1. *Tantum abesse spes veteris levandi foenoris*] *species* Voss. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 3, 9, 13. Tum *lavandi foenoris* Voss. 1. Alibi verba haec in Mstis commutari solent. V. N. Heinsium ad Claudiani 2. in Eutrop. 241. et ad Ovidii 4. Fast. 374. Sed *levare foenus*, ut supra hoc lib. c. 27, 7. *Consistere in concione, ubi aliquando audiant vocem tribuniciam de levando foenore*. ubi vide. Paullo ante verbis praecedentibus *celebrata de integro jurisdictio*, pro *celebrari*, Fragm. Hav. *jurisdicio* autem Lovel. 5. Haverk. et vetustiores typis excusi.

Ut tributo novum foenus contraheretur in murum, a censoribus locatum saxo quadrato faciundum] *ut tribuno* Leid. 1. Deinde vox *foenus* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. quae etiam tuto omitti posset, si id plures certioresque libri vellent. Nam commode ex praeced. repeti potest. Tum *traheretur* Haverk. Hinc *nam murum* Fragm. Hav. *in urbi* Portug. Prae-

oneri coacta plebes; quia, quem delectum in-
pedirent, non habebant tribuni plebis. Tribu- 3
nos etiam militares patricios omnes, coacta prin-
cipum opibus, fecit, L. Aemilium, P. Valerium
quartum, C. Veturium, Ser. Sulpicium, L. et C.
Quinctios Cincinnatos. Iisdem opibus obtinuere, 4

terea *ascensoribus* Voss. 1. a m. 2. Lovel. 1. et Leid. 2. *assensoribus* Fragm. Hav. a m. 1. *a sensoribus* a m. 2. Insuper *loca cum saxo quadrato* Leid. 2. *locatum saxa quadrato* Portug. Denique *faciendum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Gaertn. Portug. et Haverk. V. ad 26, 36, 11.

§. 2. *Cui succumbere oneri coacta plebes*] *tum succumbere* Lovel. 2. *cum succumbere* Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *cui succumberet* Harlej. 1. Deinde *coacta plebs* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 1, 20, 6.

Quia, quem delectum inpedirent, non habebant tribuni plebis] Prima vox non adparet in Gaertn. culpa librarii. Tum *dilectum* Leid. 1. Florent. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7. *quia quae delectum impedirent* Lovel. 4. Deinde *non habeant* Leid. 1. V. mox ad §. 4. Praeterea *tr.* pro *tribuni plebis*, Harlej. 1. Ceterum Hearnius monet, in Exc. Pithoei, sublata majori distinctione, orationem ita continuari: *Cui succumbere oneri coacta plebes, quia, quem delectum inpedirent, non habebant tribuni plebis, tribunos etiam militares patricios omnes, coacta principum opibus, fecit.* Et ita fere antiquiores inpressi, ac nonnulli codicum meorum.

§. 3. *Tribunos etiam militares patricios omnes, coacta principum opibus, fecit*] Vox *omnes* non adparet in Voss. 2. Deinde *principum opibus* habent Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra ad 2, 27, 12. *principum operibus* Lovel. 4. V. ad 8, 16, 4.

L. Aemilium, P. Valerium quartum] L. Aemilius fit tribunus militum quartum anno CCCLXXIII. ut omnes habent Livii codices. quare si idem est, adjiciendum *quintum*. Quidam putant hunc *Mamertinum* cognomine; sed eum, qui initio l. 7. cum L. Sextio fit consul, *Mamercum*. At ratio temporum non obstat, quo minus sit idem omnibus his locis. GLAR. Pighius etiam in Annal. ad annum CCCLXXVII. p. 243. numerum culpa librariorum deesse putat, Aemilioque *quintum* addendum. Eumdem etiam *Mamercini* cognomine adpellat. Voces *P. Valerium* perperam omittuntur in Lovel. 2.

C. Veturium, Ser. Sulpicium] *C. Vecturium* Lovel. 4. et 5. *C. Victurium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 42, 3. Tum *S. Sulpicium* Fragm. Hav. Sed litera *S.* plerumque nota est praenominis *Sexti*; interdum etiam *Spurii*. *Servilium Sulpicium* Lovel. 4. Etiam hunc Sulpicium antea tribunatum militarem obtinuisse, eique notam repetiti honoris addendam esse, opinatur Pighius eodem loco. Sed v. mox.

L. et C. Quinctios Cincinnatos] L. Quintius Cincinnatus etiam anno CCCLXIX. fuit tribunus mili-

7 tibus procellis fusus diremit. Postero die iterata pugna: et aliquamdiu aequa virtute fortunaque Latinae maxime legiones, longa societate militiam Ro-
8 manam edoctae, restabant. eques inmissus ordines

etoriam vocat Livius hoc lib. c. 8, 7. *Repente ingentibus procellis fusus imber certam magis victoriam, quam proelium, diremit.* Ita *clara dies* Silio Ital. 6, 452.

Vixdum clara dies summa lustrabat in Oeta
Herculei monumenta rogi.

quam *certam lucem* vocat Liv. 9, 42, 7. *Postero die, vixdum luce certa, deditio fieri coepta.* Alio sensu *clara victoria* obponitur *obscurae* apud Liv. 23, 43, 4. *Cannarum se quoque memoriam obscuram majore et clariore victoria facturum.* Deinde *prosperae rei pugnam* priscae edd. pro quo Aldus recte *spei* dedit. Id enim in omnibus superest scriptis. Alibi voces *spes* et *res* saepe confunduntur. V. supra ad 5, 12, 4. *prosperae spei pugnatum* Lovel. 3. Paullo ante *pugnatum est*, adjecta ultima voce, Lovel. 2. Mox verbis sequentibus *diredemit*, pro *diremit*, Harlej. 1. qui ita duas lectiones, *diremit*, et *redemit*, servasse videtur.

§. 7. *Latinae maxime legiones, longa societate militiam Romanam edoctae*] Palat. tert. *longaeva societate.* GEBH. In nullo cod. eam lectionem inveni. Neque etiam Livium ita reliquisse existimo. *Longaevus* enim non memini me observare in monumentis scriptorum orationis prosaïcae, certe non qui optimo aevo vixerunt. Apud poëtas autem rarius de rebus inanimatis, sed plerumque de hominibus usurpatur. *longaeva* enim *novalia* apud Valer. Flacc. 6, 118. Gronov. in *Lagaea novalia* mutanda docuit, ejusque conjecturam viri docti probarunt. Apud Martial. tamen *longaevi capilli* dicuntur 14. Epigr. 27. id est, hominis longaevi capilli. ut *longaevum Priami caput* apud Propert. 4. El. 1, 52. et *longaeva senecta* de Nestore 2, El. 10, 47. at *longaeva vetustas* eidem Martiali dicitur in lib. Spectacul. Epigr. 5.

Nec se miretur, Caesar, longaeva vetustas.

Malim igitur hic vulgatum servare. *longa societas*, ut *longa pax* apud Silium Ital. 2, 600.

— — — portantque, trahuntque
Longae pacis opes quaesitaque praemia dextris.

ubi v. quae notavi. Ceterum *Latinaeque maxime legiones* Leid. 2 et Lovel. 1. *Latinae legiones maxime* Voss. 2. Sed vox *maxime* deficit in Gaertn. quam recte reliquorum codicum consensus tuetur. Indicat enim Livius, praecipue Latinos, ac magis quam Volscos, restitisse.

§. 8. *Eques inmissus ordines turbavit*] *sed eques inmissus* Voss ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav [Veith.] *sequens inmissus* Leid 1. quae scriptura inde nata est quod, quum olim per compendium scriptum fuisset *f*; *equus* postea nota librarii neglegenti omissa, et litera, quae restabat voci sequenti juncta sit. *sequens imber inmissus* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1 Voci enim *imber* additae sunt ne

rbavit; turbatis signa peditum inlata: quantumne Romana se invexit acies, tantum hoftes gradu emoti. et ut semel inclinavit pugna, jam intolerabilis Romana vis erat. Fusi hoftes quum Satricum, 9

ie, quibus librarii aliquid dendum indicant. Sed libentiffime ic sequor codicem Florent. qui ulgatum servat. Illud *sed*, ex ujus compendio reliquae lectioes corruptae nata sunt, est ex umero illarum particularum, uas librarii contextui Liviano affim addiderunt, ut ita orationem, quam male cohaerere putabant, connecterent. V. Rhesan. ad Liv. 28, 16, 2. Gronov. ad 9, 19, 4. 21, 23, 8. 30, 30, 23. et 39, 8, 3. Adde, quae notavi ad 1, 17, 1. 3, 3, 2. hoc lib. c. 40, 4. 7, 10, 3. 8, 39, 15. 9, 40, 17. 29, 21, 10. 30, 30, 13. 40, 10, 6. et ad Epit. Liv. 49. circa finem. (* Alias particulas ob eandem causam additas v. ad 10, 39, 4.) Frequenter autem Livium hanc particulam omisiffe, supra vidimus ad 1, 25, 3. Ita 2, 2, 3. *Ne intervallo quidem facto oblitum, tamquam alieni, regni superbum Tarquinium; velut haereditatem gentis scelere ac vi repetisse.* 3, 50, 16. *Non defuit, quid responderetur: deerat, qui daret responsum.* V. etiam ad 4, 44, 8.

Quantumque Romana se invexit acies, tantum hoftes gradu demoti] Rott. *gradu moti.* l. 7, 8. *Inferunt pedem, et primo gradu moverunt hoftem.* JAC. GRON. Similiter etiam Seneca de conftant. Sapient. 19. *Injurias vero, ut vulnera, alia armis, alia pectori infixa, non dejectus, ne motus quidem gradu, suftinent.* et ita *statu movere* Liv. 30, 18, 4. *Equeftrem procellam excitemus, oportet; si turbare ac statu movere volumus.* (* *vestigio movere* 10, 36, 3.) Ex omnibus tamen codicibus, quos consului, nullus ei, quem Cel. Gronovius laudavit, consentit. Verius itaque puto, in uno illo primam syllabam *τοῦ demoti* interceptam effe ab ultima vocis praecedentis. Sed nec omnes noftri in vulgatam lectionem conspirant. *gradu remoti* enim habent Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] quod et Hearnius in Oxon. N. et C. reperit. Sed lapsu scribarum ita datum est: paffim enim verba cum vocibus *de* et *re* composita confunduntur in membranis vetuftis. V. infra ad 9, 10, 6. *a gradu depellere* dixit Nepos in Themist. 5. *Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. statu demovere* Liv. 9, 29, 10. *Quod demovendis statu suo sacris religionem facere posset.* Ita unus et alter codex. vulgo *dimovendis.* V. quid ibi notetur. *de statu demovere* Cic. pro Caecin. 15. *Periculo mortis injecto, formidine animum perterritum loco saepe, et certo de statu demovet.* ubi v. viros doctos. Alibi etiam *de gradu dejicere.* V. Gebhard. ad l. l. Nepotis. Ceterum pronomen *se* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Eo transposito *se Romana invexit acies* praefert Lovel. 4. [*tantum in hostes* Veith.]

Ut semel inclinavit pugna, jam intolerabilis Romana vis erat] *declinavit pugna* Voff. 1. et Lovel. 1. ac 5. *declinant pugna* Leid. 2. De verbo *inclinare* supra v. ad 3, 61, 4. Deinde vocula *jam* omittitur in Leid. 2. verbum *erat* in Harlej. 2.

§. 9. *Quum Satricum, quod duobus millibus inde aberat, non ca-*

quod duo millia inde aberat, non castra, peterent, ab equitatu maxime caesi. castra captà direptaque.
10 Ab Satrico nocte, quae proelio proxima fuit, fugae simili agmine petunt Antium: et quum Romanus

stra, peterent] Vet. lib. *duo millia passuum inde aberat*. SIG. Pall. duo et Camp. *quod duo millia inde aberat*. Sec. vero, *quod duo milla passuum inde aberant*. GEBH. Sigonianus, *duo millia passuum inde*. Nostri, *duo millia inde aberat, non castra peterent, ab equitatu*. Hoc postremum et veteres habent editiones. J. FR. GRON. *quod duobus millibus inde aberat*, ut ante Sigonium edebatur, solus habet Hearnii Oxon. C. *duo millia passuum inde aberat* solus meorum Haverk. Sigonii vet. lib. consentiens. V. ad 32, 30, 5. *duorum millium inde spatio aberat* Hearnii Oxon. L. 1. et ex meis Harlej. 2. quomodo infra locutus est Livius 25, 9, 3. *Ipse, raptim agmine acto, quindecim ferme millium spatio castra ab Tarento posuit*. In eadem locutione voce *intervallo* usus est 25, 39, 1. *Erant ultra proxima castra sex millium intervallo distantes aliae copiae Poenorum*. c. 40, 9. *Ab hoste quatuor ferme millium intervallo consedit*. Sed *duo milliaria inde aberat* Fragm. Hav. quod ex verae lectionis expositione natum puto. V. infra ad Epit. Liv. 130. *duo millia inde aberat* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Gaertn. Klock. et Hearnii Oxon. L. 2. N. et B. Ita infra 25, 11, 8. *Ad Galaesum flumen (quinque millia ab urbe abest) posuit castra*. c. 27, 1. *Tria millia alterum ab Syracusis, alterum quindecim abest*. 28, 37, 4. *In Baleares insulas (quinquaginta inde millia absunt) transmisit*. 32, 6, 2. *Quinque millia ferme ab regiis castris quum abesset*. 33, 1, 1. *Profectus per Phocidem quinque millia ab Thebis, quod caput est Boeotiae, posuit castra*. 45, 10, 4. *Quo portus viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest*. Ut autem hic *duo millia aberat*, ita *tridui viam aberat* ex Mstis reposuit Gronovius infra 25, 8, 12. *duobus millibus*, ut vulgo editum erat, *inde* natum esse videtur, quod per compendium in quibusdam codicibus scriptum fuerat *II. M. inde aberat*. V. ad 25, 9, 16. *tē castra*, pro *non castra*, est in Lovel. 2. *tunc castra* in Lovel. 4.

Ab equite maxime caesi] Probo hanc lectionem. Interim Pall. tres *ab equitatu*. Campanus autem *ab hoste maxime caesi*. GEBH. Gronovius contra *ab equitatu maxime caesi* in contextum recepit, ad verba proxime praecedentia notans, ita codd. suos et veteres edd. habere. Certe ita et codd. mei. Omnes tamen edd. quas vidi, constanter *ab equite* servant.

§. 10. *Ab Satrico nocte, quae proelio proxima fuit*] *A Satrico* Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde *quae proelio promissa fuit* Harlej. 2. Sed pro *proxima* saepe scribebatur *procsima* vel *prossima*; vulgo enim pro *x* duplex *ss* et scribebatur, et in pronunciatione efferebatur. V. Castalion. ad Rutilii Itin. 1, 371. Ex eo vero literis transpositis factum est *promissa*. Trajectis vocibus *quae proxima proelio fuit* Lov. 4. et Gaertn. Mox *fugae simile agmine*, pro *simili agmine*, Leid. 1. Fragm. Hav. et Lovel. 2. Hinc *petiit Antium*, pro *petunt*, idem Lovel. 2.

Quum Romanus exercitus prope

:ercitus prope vestigiis sequeretur, plus tamen ti-
or, quam ira, celeritatis habuit. Prius itaque 11
oenia intravere hostes, quam Romanus extrema
;minis carpere aut morari posset. inde aliquot dies

vestigiis sequeretur] Pall. tres Campani editio, *prope vestigiis sequeretur*. l. 27, 2. *Vestigiis initit sequi*. Ibidem c. 42. *Numam Nero vestigiis hostis abstitit*. GEBH. Praepositionem *in* m Gronovius ex contextu ejeit, quam etiam codd. mei non gnoscunt. Eamdem etiam Aldus miserat. Inter errata tamen, oenitentia ductus, vulgatam scrituram revocandam monuit. learne autem, qui Gronovium ecutus *vestigiis sequeretur* edidit, iotasse satis habuit, in ed. Romana principe et a Sigonio *in vestigiis* vulgatum esse; de codibus Oxoniensibus siluit; quos proinde *vestigiis sequeretur* similiter praetulisse, verisimile est. Ita Cic. in Bruto 90. *Ut nostrum cursum perspicere possis, et videre, quemadmodum simus in spatio Q. Hortensium ipsius vestigiis persecuti*. in Orat. pro Cluent. 13. *Asinius cum Avilio Romam est profectus. Hos vestigiis Oppianicus consecutus est*. Plinius 8. H. N. 8. *Praetereuntibus sagittarum venabula infigunt, mox sanguinis vestigiis sequuntur*. Tacit. in Agric. 26. *Iter hostium ab exploratoribus edoctus, et vestigiis insecutus*. Similiter *vestigiis ingredi* Caesar dixit 8. de B. G. 20. Ceterum vox exercitus non adparet in Harlej. 2. quam etiam, si certiores codd. similiter repudiarent, non desiderarem. Simile enim foret illi, quod supra restitutum est 3, 2, 11. *Proelium fuit utrimque vehemens, quod et Romanus ira odioque pugnabat*. ubi v. quae notantur. Uni tamen huic nunc fidem habere non audeo, praesertim quum ita mox *Romanus* sequatur. Quod verisimile reddit, Livium hic *Romanus exercitus* dixisse, ut ita locutionum varietate orationem distinguat. Mox *plus tum timor*, pro *tamen*, Lovel. 4. V. ad Liv. 22, 17, 5.

§. 11. *Extrema agminis carpere aut morari posset*] *capere aut morari* Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. N. C. et editt. antiquiores, pro quo jam Veneti anno 1495. *carpere* subposuerunt. Id autem inter alios postea etiam Ascensius servavit, nihilominus tamen annis 1513. et 1516. *capere* pro varia lectione in marginem conjecit. Solent autem haec verba in Mstis commutari. V. Inl. N. Heinsium ad Nason. 3. Fast. 185. Cel. Burmann ad Nemes. Ecl. 2, 7. et eumdem aliosque ad Seren. Samon. de Medic. v. 321. V. etiam supra ad 3, 5, 1. infra ad 7, 12, 12. 7, 36, 11. 9, 27, 6. (* 26, 38, 2. 29, 17, 16.) Livius infra 27, 48, 2. *Quum fessum agmen carperent ab omni parte, incursarentque*. Paullo ante *hostes* deerat in Lovel. 2.

Aliquot dies vastando agro absumti] Vox *agro* deest in Leid. 2. *vastando in agro* habet Gaertn. Deinde *adsumti* Florent. *assumti* Voss. 1. Leid. 1. Lov. 1. 2. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et priscae edd. Primus Ascensius anno 1513. *absumti* pro varia lectione in margine ostentavit, quod triennio post in contextum recepit, altero *assumti* in marginem ejecto. Solent autem ea verba in Mstis confundi. V. infra ad 9, 17, 27.

vastando agro absumti, nec Romanis satis instructi adparatu bellico ad moenia adgredienda, nec illi ad subeundum pugnae casum.

1 XXXIII. Seditio tum inter Antiates Latinosque coorta: quum Antiates, victi malis subactique bello, in quo et nati erant, et consenuerant, deditio-
2 nem spectarent; Latinos ex diutina pace nova de-

§. 1. *Seditio tum inter Antiates Latinosque coorta*] *cum*, pro *tum*, Voss. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *dum* Gaertn. V. ad 40, 42, 7. *tamen* Harlej. 2. V. ad 22, 17, 5. Deinde *cohorta* Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 30, 12.

Coorta; quum Antiates, victi malis subactique bello] *coorta est; Antiates* Voss. 1. et Lovel. 1. *coorta; Antiates* Leid. 2. Praeterea *victi malis subactisque bello* Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 3, 8.

Deditionem spectarent] *exspectarent* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Saepissime error hic, tum in Livii, tum in aliorum codd. a scribis commissus est. Exempla v. ad Liv. 5, 5, 5. c. 16, 8. c. 21, 5. hoc libro c. 24, 6. c. 40, 14. 7, 32, 14. 8, 8, 8. c. 19, 7. 10, 11, 7. c. 40, 3. 24, 36, 9. 31, 48, 11. (* c. 34, 9.) et 45, 31, 8. ubi v. Gronov. V. etiam Vorstium ad Justin. 12, 3, 2. Cl. Duker. ad Flori 2, 7, 3. quosque eo loco laudavit; et Corte ad Plinii 3. Epist. 13. Et ita *circumexspectare*, pro *circumspectare*, male supra datum erat hoc lib. c. 18, 7. Caussa, cur tam frequenter in hac voce peccatum sit, illa dari potest, quod posteriorибus seculis, quibus paullatim barbaries quaedam in linguam Latinam invecta est, *exspectare* pro spectare, et *exspectabilis* pro spectabilis, eximius, in usu fuerint, ut Du Cange in Glossario mediae Latin. docet. Quum autem eo tempore plerique codices, qui nobis supersunt, exarati sint, librarii sui aevi stribliginem optimis scriptoribus passim obtrudere conati sunt. Nam ita *protelare*, pro *prolatare*, et similia alia dederunt, de quibus infra v. ad 7, 21, 2. Contra alibi etiam scribas *spectare*, pro *exspectare*, dedisse, infra videbimus ad 30, 23, 7. Ceterum *expeterent*, pro *exspectarent*, esse in Oxon. C. auctor est Hearne. Verum et haec verba saepissime in Mstis permutantur. V. infra ad 10, 7, 12. Jam autem *spectare deditionem*, ut *spectare defectionem* 22, 22, 21. *Itaque ingenti consensu defectionem omnes spectare.* ubi v. quae notantur. V. etiam ad 2, 12, 13. Alibi, eddita praepositione, *spectare ad rebellionem* dixit. ut 2, 18, 2. *Parvaque ex re ad rebellionem spectare res videbatur.* ubi quaedam notantur.

§. 2. *Ex diutina pace nova defectio recentibus adhuc animis ferociores*] *ex diuturna pace* Leid. 1. a m. 1. pro quo manus altera *diutina* emendavit, quod reliqui omnes codices servant. *Diutina pax*, ut *diutinum otium* 25, 7, 11. *Vir inquieti animi, et minime otium, quo tum diutino senescere videbatur, patientis.* ubi plura vide. Solent

ctio recentibus adhuc animis ferociores ad perse-
:randum in bello faceret. finis certaminis fuit, post-
uam utrisque adparuit, nihil per alteros stare,
uo minus incepta persequerentur. Latini profecti 3
societate pacis, ut rebantur, inhoneſtae sese vin-
icaverunt. Antiates, incommodis arbitris saluta-
ium consiliorum remotis, urbem agrosque Romanis

utem hae voces inter se com-
nutari. V. infra ad 28, 24, 6. Prae-
erea *recedentibus animis* Leid. 2.
Vox *animis* deerat a m. 1. in Lo-
vel. 5. sed a m. 2. transposita,
et *recentibus animis adhuc* da-
tum est.

Quo minus incepta persequerentur] *prosequerentur* Lovel. 4. et Ha-
verk. [Veith.] Sed vulgatum ve-
rum est. *Persequi* enim *incepta*
est ea perficere, ad finem per-
ducere. Ita *persequi*, *quae restant*
Cic. in Fragm. l. 5. de Legib.
apud Macrob. 6. Saturn. 4. *Vis-
ut igitur descendatur ad Lirim,
eaque, quae restant, in illis alno-
rum umbraculis persequamur.* ubi
etiam *prosequamur* nunc vulgo
excusum exstat. *persequi mandata*
pro perficere. V. Inl. N. Heins.
ad Nason. Ep. 11. Her. 128. So-
lent autem verba *persequi* et *pro-
sequi* passim in Mstis confundi.
V. infra ad Epit. Liv. 99.

§. 3. *A societate pacis, ut reban-
tur, inhonestae sese vindicaverunt*]
ab societate pacis est in Lovel. 2.
3. Port. Haverk. et Fragm. Hav.
Itaque editum exstat in priscis
excusis. Neque aliud voluisse vi-
detur librarius Leid. 1. qui ta-
men errore ablatus dedit *ad so-
cietatem pacis.* Primus Frobenius
anno 1535, *a societate* vulgavit.
Deinde *rebantur*, vocula *ut* omis-
sa, Leid. 2. *ut rebant* Harlej. 2.
V. ad 10, 10, 1. *vertebantur* Voss.
2. et Lovel. 3. *urebantur* Lovel.
2. Sed *rebantur* Livio in deliciis
fuit, quod verbum, sibi minus
notum, non raro librarii cor-
ruperunt. V. ad 27, 25, 11. Insu-
per *in hostes ut se vindicarent* Lo-
vel. 2. *se vindicaverunt* Voss. 2. Lo-
vel. 3. 4. 5. Harl. 2. Port. Gaertn.
Haverk. et Fragm. Hav. Sed,
transpositis literis, *esse vindica-
verunt* Voss. 1. Leid. uterque,
Lovel. 1. et Harlej. 1. V. infra
ad 40, 26, 5.

Urbem agrosque Romanis dedunt]
urbem agrumque Gaertn. Male.
Supra 1, 38, 2. *Deditisne vos po-
pulum Collatinum, urbem, a-
gros, aquam, terminos, delubra,
utensilia, divina humanaque om-
nia in meam populique Romani di-
tionem?* Infra 7, 31, 4. *Populum
Campanum urbemque Capuam,
agros, delubra Deûm, divina hu-
manaque omnia in vestram, Patres
conscripti, populique Romani di-
tionem dedimus.* Contra tamen
Plautus in Amphitr. 1, 1, 70.

*Convenit, victi utri sunt eo proelio,
Urbem, agrum, aras, focos,
seque uti dederent.*

Nihilominus codicum consensus
alteram lectionem veriorem prae-
stat. Praeterea *dederunt* Voss. 1.
Lovel. 1. 4. Harlej. 2. Portug. Ha-
verk. et Hearnii Oxon. L. 2. B.
et C. [Veith.] *dediderunt* Leid. 2.
Ita vero dedisse videntur libra-
rii, quod *vindicaverunt* praeces-

4 dedunt. Ira et rabies Latinorum, quia nec Romanos bello laedere, nec Volscos in armis retinere potuerant, eo erupit, ut Satricum urbem, quae receptaculum primum eis adversae pugnae fuerat, igni concremarent: nec aliud tectum ejus superfuit urbis, (quum faces pariter sacris profanisque injice-
5 rent) quam matris Matutae templum. Inde eos nec sua reli-

serit. Sed fruftra. V. supra ad 3, 46, 9. Paullo ante *in comoïs arbitris*, pro *incommodis*, Harlej. 2. Tum *consilium*, pro *consiliorum*, Lovel. 2.

§. 4. *Ira et rabies Latinorum*] *Ita et rabies* Portug. et excusi vetuftiores. Pro eo Frobenius recte anno 1531. dedit *Ira et rabies*. Infra 8, 30, 1. *Cujus rei vitium non in belli eventum, quod prospere geftum est, sed in rabiem atque iras imperatorum vertit*. (*22, 51, 9.) Curtius 4, 6. *Ira deinde vertit in rabiem*. 5, 3. *Ira igitur in rabiem versa*. 10, 2. *Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur: sed in rabiem ira pervenerat*. Solent autem *ira* et *ita* in Mftis confundi. V. ad 24, 16, 1.

Nec Volscos in armis retinere potuerant, eo erupit, ut Satricum] *retinere in armis* Lovel. 4. *in agris retinere* editt. principes, pro quo Aldus, adftipulantibus scriptis, dedit *in armis*. Deinde *potuerunt* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *poterant* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. C. Tum *eo rupit* Lovel. 3. *eo eruperant* Gaertn. ut sit *ira et rabies eruperant*. Verum potius *eruperant* dedifte indoctus scriba videtur, ut conveniret praecedenti *potuerant*. Certe reliqui omnes *erupit*, quod verum est. Deinde particula *ut* non adparet in Leid. 1. Sed eam intercepit ultima syllaba proximae vocis *erupit*. V. supra ad 1, 51, 2.

Igni concremarent] *igitur concremarent* Lovel. 3. et Haverk. An forte inperitis scribis displicuit pleonasmus *igni concremare*? quo tamen Livius usus est supra 3, 53, 5. *Vivosque igni concrematuros minabantur*. Mox *tecum*, pro *tectum*, Leid. 2. Hinc *& nec*, pro *ejus*, Fragm. Hav. Tandem *urbi*, pro *urbis*, Leid. 2. et Lovel. 1.

Quum faces pariter sacris profanisque injicerent] *quum pariter faces* Lovel. 1. 5. Voff. 1. et Leid. 2. Deinde *fanis profanisque* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. in margine. Male. Paffim enim *sacra* et *profana* obponuntur. Horat. 1. Epift. 16, 54.

Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.

Curtius 10, 1. *Quum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abftinuerant*. Praeterea *iniicerent* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. V. ad 2, 10, 9.

§. 5. *Inde eos nec sua religio, nec verecundia Deûm arcuisse dicitur*] *ne sua religio, verecundia Deûm* Voff. 2. *non sua religio, nec verecundia Deûm* editiones

eligio, neo verecundia Deùm arcuisse dicitur, sed
ox horrenda, edita templo cum tristibus minis, ni
efandos ignes procul delubris amovissent. Incensos 6
a rabie inpetus Tusculum tulit, ob iram, quod,
eserto communi concilio Latinorum, non in so-
ietatem modo Romanam, sed etiam in civitatem,
e dedissent. Patentibus portis quum inproviso in- 7
cidissent, primo clamore oppidum praeter arcem

rincipes. Vulgatae lectionis Al-
lus auctor exstitit, quam defen-
lunt reliqui scripti. Tum *arguisse*
Voss. ambo, Leid. ambo, Har-
lej. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. 5. a m. 1.
Mock. Gaertn. Haverk. et Fragm.
Hav. sollemni descriptorum ab-
erratione. V. supra hoc libro ad
c. 25, 6.

Edita templo cum tristibus minis, ni nefandos ignes procul delubris amovissent] *edicta templo* Fragm. Hav. sollemni scribarum peccato. V. infra ad 21, 62, 7. Supra 2, 7, 2. *Adjiciunt miracula huic pugnae, silentio proximae noctis ex silva Arsia ingentem editam vocem.* Trajectis vocibus *templo edita* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Vox *templo* exsulat ab Harlej. 1. Tum *in effandos igne* Fragm. Hav. *in nefandos ignes* Lovel. 2. 3. *i nefandos ignes* Haverk. Verum illud *i* aeque pro *ni*, ac pro *in*, poni potuit. Sed vocula *ni* non agnoscit Harl. 1. Deinde *amovissent* Gaertn. *admovissent* Fragm. Hav. qui error in Mstis frequens est. V. infra ad 40, 55, 5. *amovisset* Haverk.

§. 6. *Ob iram, quod deserto communi concilio Latinorum*] *ob iram, quo deserto* Leid. 1. Sed ultimam literam vocis *quod* intercepit prima sequentis. V. infra ad 23, 8, 9. quamvis et alibi saepe, ubi eadem erroris caussa dari nequit, voces *quo* et *quod* in Mstis commutentur. V. ad Liv. 36, 33, 3. *quod desestote* Harlej. 1. *quod deserto consilio* Lovel. 4. *quod deserto communi consilio* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et edd. principes. Ejus loco primus Aldus substituit *concilio*, concinentibus reliquis scriptis. Et recte. Intelligitur enim communis respublica omnium Latii populorum; quod non *consilium*, sed *concilium*, dicendum esse, Gronov. docuit ad Liv. 44, 2, 5. Mox in verbis sequentibus *sed et in civitatem*, pro *sed etiam*, Portug. V. infra ad 22, 47, 9. τὸ *se* autem exsulat a Leid. 2.

§. 7. *Patentibus portis quum inproviso incidissent*] Vox *portis* deficit in Leid. 2. [*improviso introissent* Veith.] Tum *quo*, pro *quum*, Gaertn. Verum quum in eo codice plerumque scribatur *quom*, pro *quum* vel *cum*, ultimam literam a primis vocis sequentis elisam esse patet. Hinc *in inproviso* Leid. 1. Verum praepositio *in* nata est ex sequentis vocis syllaba initiali. V. ad 4, 6, 11. Passim simpliciter *inproviso* usurpatur. Supra hoc lib. c. 4, 9. *Inproviso adorti primo clamore atque inpetu cepere.* ubi alia exempla vide. At si adderetur praepositio, dici solebat *ex inproviso* 10,

captum est. in arcem oppidani refugere cum conjugibus ac liberis, nunciosque Romam, qui certiorem
8 de suo casu senatum facerent, misere. Haud segnius, quam fide populi Romani dignum fuit, exercitus Tusculum ductus. L. Quinctius et Ser. Sulpicius tri-
9 buni militum duxere. clausas portas Tusculi, Latinosque simul obsidentium atque obsessorum animo hinc moenia Tusculi tueri vident, illinc arcem ob-

24, 13. *Forsitan quem ille obrutum ignem reliquerit, ita ut toties novum ex inproviso incendium daret, eum se exstinctuum.* 8, 10, 5. *Nova ex inproviso exorta acies principia Latinorum perturbant.* vel *de inproviso* Terent. in Andr. 2, 2, 23.

Paullulum obsoni: ipsus tristis: de inproviso nuptiae:
Non cohaerent.

In arcem oppidani refugere cum conjugibus ac liberis] *et in arcem* Voss. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. N. et B. Tum *oppidani refugerunt* Gaertn. Tandem *conjugibus et liberis* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Nunciosque Romam etc. *misere*] *nuptiosque* Harlej. 1. Deinde *Romani*, pro *Romam*, Fragm. Hav. Praeterea *miserunt* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Insuper *certiores de suo casu senatum facerent*, pro *certiorem*, Lovel. 4. et 5.

§. 8. *Haud segnius, quam fide populi Romani dignum fuit*] *qua fide* Harlej. 1. *quod fide* Gaertn. *quam fide patrum dignum fuit* Lovel. 2. et Haverk. Mox *Tusculanum*, pro *Tusculum*, Leid. 1.

L. Quinctius et Servius Sulpicius tribuni militum duxere] *Lq; Servius Sulpicius tribunus militum dux est* Lovel. 3. *Lq. Servius Sulpicius* Lovel. 2. *L. Quinctius et P. Sulpicius Servius* Lovel. 4. Particulam copulantem omittunt Leid. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 17, 1. Insuper *Servilius Sulpicius* Voss. 2. et *edd.* principes. Pro eo deinde Ascensius *Ser. Sulpitius*, Aldus *Servius Sulpitius* excuderunt. Saepe nomina *Servius* et *Servilius* commutantur in Mstis. V. infra ad Epit. Liv. 72. Deinde *tribunus militum duxere* Gaertn. Sed forte per compendium *trib. mil.* scriptum fuerat; quod quemadmodum plene efferendum foret, librarii ignorarunt. V. infra ad 10, 10, 2.

§. 9. *Clausas portas Tusculi, Latinosque simul obsidentium*] *portas clausas* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *Tusculos Latinosque* male Lovel. 2. Hinc *obsidentium* Gaertn. V. infra ad 9, 2, 3.

Hinc moenia tueri vident] Helmstad. Rott. Vossianus uterque *hinc moenia Tusculi tueri.* J. FR. GRON. Pariter apud me, praeter Voss. utrumque, praeferunt Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. apud Hearnium vero Exc. Pithoei et *codd.* Oxon. L. 1. B. N. et C. Quorum pertinaci consensu non obluctandum censens, illud vocabulum in contextum admisi. Quod duae

ignare; terrere una ac pavere. Adventus Roma- 10
orum mutaverat utriusque partis animos. Tuscu-
nos ex ingenti metu in summam alacritatem, La-
nos ex prope certa fiducia mox capiendae arcis,
nonìam oppido potirentur, in exiguam de se ipsis
em verterat. Tollitur ex arce clamor ab Tuscu- 11
nis: excipitur aliquanto majore ab exercitu Ro-
ano. Utrimque urguentur Latini: nec inpetus Tu-

oces a literis *tu* incipientes junantur, id librariis eorum coicum, quibus primi editores ivii usi sunt, causa esse potuit, ur neglegenter alteram omiseint. Certe Florent. habet *Tuculi ueri*, prima tantum litera *t* eficiente. Nisi potius illud *Tuculi* a primis editoribus de indutria ejectum fuisse dicendum sit, quod *Tusculum* et *Tusculi* modo praecesserint, et, Livium non de liis, quam Tusculi, moenibus loqui, quilibet videat. Praeterea *iderit* Fragm. Hav. litera *n* in *i* dissoluta. V. infra ad 22, 7, 4. Mox *atque pavere* Fragm. Hav. idem. *terrerunt una ac pavere* Gaertn.

§. 10. *Latinos ex prope certa fiducia mox capiendae arcis*] *ex prope fiducia certa* Fragm. Hav. Insuper *capiendae arcis* Gaertn. admodum frequenti scribarum lapsu. V. ad 6, 23, 5. Paullo ante *utrius partis animos*, pro *utriusque*, Leid. 1. Deinde *Tusculanis* et *Latinis*, pro *Tusculanos* et *Latinos*, Lovel. 4. Sed reliqui vulgatum tuentur.

In exiguam de se ipsis spem verterat] Suspectum mihi ultimum verbum, quod sententia minime requirit: quippe cui sufficiat ex superioribus in utroque intelligi τὸ *mutaverat*. J. FR. GRON. Si ultimum verbum a bonae notae codd. omissum foret, aliis addentibus fidem non haberem. Nunc vero, quum in eo tuendo omnes conspirent, adversus eorum consensum id expellendum non arbitror. Ceterum *in exiguam de ipsis spem* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. quae supra notantur ad Praefat. Liv. §. 3.

§. 11. *Excipitur aliquanto majore ab exercitu Romano*] Rott. Voss. uterque *major*. J. FR. GRON. *major*, praeter Voss. ambos, ex meis insuper exhibent Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Cl. Hearne autem se quoque ita invenisse testatur in Exc. Pithoei, et Oxon. L. 2. et B. ut et Latinius in Neap. Neque aliter exstat in vetustioribus excusis. Frobenius demum anno 1531. *majore* substituit. Id (* l. *Major*) tamen recipere, quum optimus Florent. ex quo nulla adnotatur varietas, adversari videatur, non ausus sum. Paullo ante *a Tusculanis*, pro *ab Tusculanis*, Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav.

Moliuntesque obices portarum, arcere possunt] *moliuntes obicesque portarum* Leid. 2. et Lovel. 1. *moliuntesque obicesque portarum arcem possunt* Lovel. 3. Deinde *ar-*

sculanorum, decurrentium ex superiore loco, sul
nent: nec Romanos, subeuntes moenia molientesq
12 obices portarum, arcere possunt. Scalis prius mo
nia capta; inde effracta claustra portarum. et quu
anceps hostis et a fronte et a tergo urgueret; ne
ad pugnam ulla vis, nec ad fugam loci quidqua
supereffet; in medio caesi ad unum omnes. Rec

cereque possunt Gaertn. Paullo ante *ex superiori loco*, pro *superiore*, Lovel. 2. Tum *nisi Romanos*, pro *nec Romanos*, Lovel. 3.

§. 12. *Scalis prius moenia capta, inde effracta claustra portarum*] Duo priora vocabula desunt in Leid. 2. et Lovel. 1. vox *claustra* in Harlej. 1. ultima vero *portarum* in Portug.

Hostis et a fronte et a tergo urgeret] *et ab tergo* Lovel. 3. et Portug. Deinde *urgueret* codex Florent. V. quae notantur infra ad 9, 21, 4. *urgeret*, id est *urgeretur*, Lovel. 5. V. ad 39, 22, 8.

Nec ad fugam loci quidquam supeveresset] *nec ad fugam ulli loci* Portug. Sed vox *ulli* ex verbis proxime praecedentibus perperam a librario hic repetita est. Deinde *quidquid* Haverk. et Portug. idem a m. 1.

Exercitus Romam est reductus] *deductus* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. quae voces in Mstis saepissime confunduntur. V. supra hoc lib. ad c. 26, 8. Hic nihil mutandum est. Similiter supra 4, 84, 4. *Exercitum victorem opulentumque praeda triumphans dictator Romam reduxit.* ubi similiter variatur. 5, 27, 15. *Pace data, exercitus Romam reductus.* hoc lib. c. 31, 8. *Hominum pecudumque praeda abacta, Romam utrimque exercitus reducti.* 7, 20, 9. *Legionibusque Romam reductis, reliquum a ni muris turribusque reficiend consumtum.* c. 24, 9. *Victorem e ercitum opulentumque Gallicis sp liis Romam reduxit.* 8, 16, 10. *Pra sidioque imposito Calibus reducti Romam legiones.* Similiter exe citus ex transmarinis provinci Romam revertens dicitur *repo turi* apud Livium 38, 50, 3. *Qu perduellibus devictis, confecta pr vincia, exercitum reportasset.* 42, 12. *Aut consules ad exercitu consulares mitti, aut reportari le giones inde reddique tandem reipu blicae debere.*

§. 1. *Quanto magis prosperis anno bellis tranquilla omnia fori erant*] *prospero eo anno* Lovel. 5 Harlej. 2. et Portug. a m. 1. Ori ginem erroris v. supra hoc lib ad c. 3, 8. Nec peritius in po steriori a m. 2. emendatur *pro spera.* Praeterea *omnia erant fori* Gaertn. transpositis vocibus. Ce terum Dodwell. de Cyclis Dio sert. 10. §. 82. unum in Livio ad num deesse existimans, eum hi inserendum credidit. Ejus ad tribunos se in Diodoro Sicul quamvis rerum Romanarum in peritissimo, invenisse arbitratu qui 15. Bibl. p. 404. post trib nos consulares c. 32. a Livio m moratos, anno proximo ante d narchiam, tribunos militum con sulari potestate quatuor memo ravit L. Papirium, L. Menenium Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium

rato ab hostibus Tusculo, exercitus Romam est ductus.

XXXIV. Quanto magis prosperis eo anno bellis 1
anquilla omnia foris erant, tanto in urbe vis Pa-
um in dies miseriaeque plebis crescebant; quum
ipso, quod necesse erat solvi, facultas solvendi
pediretur. Itaque, quum jam ex re nihil dari pos- 2

iorum Menenius Laenatis, (Laatus Meneniorum et Laenas Polliorum cognomina male ibi nfudit) Sulpicius Praetextati ognomina habuissent. His triunatum obtinentibus, in fine ini Juliani ex ipsius sententia . Licinius Stolo et L. Sextius, ui per decem continuos annos ribunatum plebis gesserunt, eum onorem hoc anno primum aceperunt. Annotationum harum atio non permittit, ut sententiam ejus ad examen revocemus, uare breviter ejus hoc loco meiniisse sufficiat. Addo tamen, roximis triginta annis vicies ac epties tribunos consulares creaos esse, praeterea quater post iunc annum, usque ad consulaum cum plebe communicatum; ed semper senos quotannis: hinc gitur verisimile non videri, solo oc anno quatuor tantum tribuos constitutos esse.

Tanto in urbe vis Patrum in dies miseriaeque plebis crescebant] *tanta in urbe* Voss. 2. et Lovel. 3. Et hujus peccati origo eadem est, atque illius, de quo ad verba praec. dictum est. Locutionem *quanto magis tranquilla erant, tanto crescebant* inlustravi ad 5, 10, 5. *tantò vires Patrum miseriae plebis* Lovel. 2. Insuper Gebhardus supra hoc lib. ad c. 14, 1. conjecit scribendum *miseriaeque plebis gliscebant*. Sed invitis libris, qui hic omnes in vulgatum conspirant, receptam lectionem moveri temerarium puto.

§. 2. *Itaque, quum jam ex re nihil dari posset*] Haec in Heraldi 2. de Auctor. rer. judic. 24. ita distinguuntur: *quum jam ex re nihil dari posset, fama, et corpore judicati, atque addicti creditoribus satisfaciebant*. Distinguo, *quum jam ex re nihil dari posset, fama et corpore, judicati atque addicti, creditoribus satisfaciebant*, et conjungo *fama et corpore creditoribus satisfaciebant*. *Judicati atque addicti* absolute dicitur, ut supra c. 14, 10. *Ne quem vestrum judicatum addictumve duci patiar*. et c. 15, 9. *Prohibendo judicatos addictosque duci*. Et *judicatus* in hoc genere loquendi genitivo jungi solet, non ablativo. Liv. 6, 14, 3. et 23, 14, 3. ubi v. Gronovium. Gellius 20, 1. *Quantaeque pecuniae judicati essent*, et, *debiti judicatis*: quod ibidem etiam dicit *ob pecuniam debitam judicatus addictusque*. *Fama* autem videtur dicere Livius, vel quod non levis notae maculam adferebat non solvendo esse, et judicatum addictumque a creditore duci; vel ob eam caussam, quam l. 8, 28. tangit. DUK. Vocem *jam* non agnoscit editio Romana princeps, ut observat Cl. Hearne. At reliquae editiones antiquiores, quas ego consului, etiam Rom. anni 1472. eam transponunt hoc modo, *quum ex re jam nihil dari posset*. Primus

sculanorum, decurrentium ex superiore loco, sustinent: nec Romanos, subeuntes moenia molientesque
12 obices portarum, arcere possunt. Scalis prius moenia capta; inde effracta claustra portarum. et quum anceps hostis et a fronte et a tergo urgueret; nec ad pugnam ulla vis, nec ad fugam loci quidquam superesset; in medio caesi ad unum omnes. Recu-

cereque possunt Gaertn. Paullo ante *ex superiori loco*, pro *superiore*, Lovel. 2. Tum *nisi Romanos*, pro *nec Romanos*, Lovel. 3.

§. 12. *Scalis prius moenia capta, inde effracta claustra portarum*] Duo priora vocabula desunt in Leid. 2. et Lovel. 1. vox *claustra* in Harlej. 1. ultima vero *portarum* in Portug.

Hostis et a fronte et a tergo urgeret] *et ab tergo* Lovel. 3. et Portug. Deinde *urgueret* codex Florent. V. quae notantur infra ad 9, 21, 4. *urgereī*, id est *urgeretur*, Lovel. 5. V. ad 39, 22, 8.

Nec ad fugam loci quidquam superesset] *nec ad fugam ulli loci* Portug. Sed vox *ulli* ex verbis proxime praecedentibus perperam a librario hic repetita est. Deinde *quidquid* Haverk. et Portug. idem a m. 1.

Exercitus Romam est reductus] *deductus* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. quae voces in Mstis saepissime confunduntur. V. supra hoc lib. ad c. 26, 8. Hic nihil mutandum est. Similiter supra 4, 34, 4. *Exercitum victorem opulentumque praeda triumphans dictator Romam reduxit.* ubi similiter variatur. 5, 27, 15. *Pace data, exercitus Romam reductus.* hoc lib. c. 31, 8. *Hominum pecudumque praeda abacta, Romam utrimque exercitus reducti.* 7, 20, 9. *Legionibusque Romam reductis, reliquum anni muris turribusque reficiendis consumtum.* c. 24, 9. *Victorem exercitum opulentumque Gallicis spoliis Romam reduxit.* 8, 16, 10. *Praesidioque inposito Calibus reductus Romam legiones.* Similiter exercitus ex transmarinis provinciis Romam revertens dicitur *reportari* apud Livium 38, 50, 3. *Qui, perduellibus devictis, confecta provincia, exercitum reportasset.* c. 42, 12. *Aut consules ad exercitus consulares mitti, aut reportari legiones inde reddique tandem reipublicae debere.*

§. 1. *Quanto magis prosperis eo anno bellis tranquilla omnia foris erant*] *prospero eo anno* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. a m. 1. Originem erroris v. supra hoc lib. ad c. 3, 8. Nec peritius in posteriori a m. 2. emendatur *prospera.* Praeterea *omnia erant foris* Gaertn. transpositis vocibus. Ceterum Dodwell. de Cyclis Dissert. 10. §. 82. unum in Livio annum deesse existimans, eum hic inserendum credidit. Ejus anni tribunos se in Diodoro Siculo, quamvis rerum Romanarum imperitissimo, invenisse arbitratur, qui 15. Bibl. p. 494. post tribunos consulares c. 32. a Livio memoratos, anno proximo ante anarchiam, tribunos militum consulari potestate quatuor memoravit L. Papirium, L. Menenium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium;

erato ab hostibus Tusculo, exercitus Romam est
eductus.

XXXIV. Quanto magis prosperis eo anno bellis 1
tranquilla omnia foris erant, tanto in urbe vis Pa-
trum in dies miseriaeque plebis crescebant; quum
eo ipso, quod necesse erat solvi, facultas solvendi
impediretur. Itaque, quum jam ex re nihil dari pos- 2

norum Menenius Laenatis, (Laenatus Meneniorum et Laenas Publiliorum cognomina male ibi confudit) Sulpicius Praetextati cognomina habuissent. His tribunatum obtinentibus, in fine anni Juliani ex ipsius sententia C. Licinius Stolo et L. Sextius, qui per decem continuos annos tribunatum plebis gesserunt, eum honorem hoc anno primum acceperunt. Annotationum harum ratio non permittit, ut sententiam ejus ad examen revocemus, quare breviter ejus hoc loco meminisse sufficiat. Addo tamen, proximis triginta annis vicies ac septies tribunos consulares creatos esse, praeterea quater post hunc annum, usque ad consulatum cum plebe communicatum; sed semper senos quotannis: hinc igitur verisimile non videri, solo hoc anno quatuor tantum tribunos constitutos esse.

Tanto in urbe vis Patrum in dies miseriaeque plebis crescebant] *tanta in urbe* Voss. 2. et Lovel. 3. Et hujus peccati origo eadem est, atque illius, de quo ad verba praec. dictum est. Locutionem *quanto magis tranquilla erant, tanto crescebant* inlustravi ad 5, 10, 5. *tantò vires Patrum miseriae plebis* Lovel. 2. Insuper Gebhardus supra hoc lib. ad c. 14, 1. conjecit scribendum *miseriaeque plebis gliscebant*. Sed invitis libris, qui hic omnes in vulgatum conspirant, receptam lectionem moveri temerarium puto.

§. 2. *Itaque, quum jam ex re nihil dari posset*] Haec in Heraldi 2. de Auctor. rer. judic. 24. ita distinguuntur: *quum jam ex re nihil dari posset, fama, et corpore judicati, atque addicti creditoribus satisfaciebant*. Distinguo, *quum jam ex re nihil dari posset, fama et corpore, judicati atque addicti, creditoribus satisfaciebant*, et conjungo *fama et corpore creditoribus satisfaciebant*. *Judicati atque addicti* absolute dicitur, ut supra c. 14, 10. *Ne quem vestrum judicatum addictumve duci patiar*. et c. 15, 9. *Prohibendo judicatos addictosque duci*. Et *judicatus* in hoc genere loquendi genitivo jungi solet, non ablativo. Liv. 6, 14, 3. et 23, 14, 3. ubi v. Gronovium. Gellius 20, 1. *Quantaeque pecuniae judicati essent*, et, *debiti judicatis*: quod ibidem etiam dicit *ob pecuniam debitam judicatus addictusque*. *Fama* autem videtur dicere Livius, vel quod non levis notae maculam adferebat non solvendo esse, et judicatum addictumque a creditore duci; vel ob eam caussam, quam l. 8, 28. tangit. DUK. Vocem *jam* non agnoscit editio Romana princeps, ut observat Cl. Hearne. At reliquae editiones antiquiores, quas ego consului, etiam Rom. anni 1472. eam transponunt hoc modo, *quum ex re jam nihil dari posset*. Primus

set, fama et corpore, judicati atque addicti, creditoribus satisfaciebant, poenaque in vicem fidei
3 cesserat. Adeo ergo obnoxios submiserant animos non infimi solum, sed principes etiam plebis, ut non modo ad tribunatum militum inter patricios petendum, quod tanta vi, ut liceret, tetenderant;
4 sed ne ad plebejos quidem magistratus capessendos

Frobenius ordinem illum mutavit, et anno 1535. ita edidit, ut nunc vulgo exstat: cum quo stant omnes codd.

Fama et corpore judicati atque addicti] *fame ac corpore* Leid. 2. *famae et corpore* Portug. a m. 1. an voluerunt hi librarii *famae et corporis judicati?* V. Gronov. ad 23, 14, 3. Sed consentio potius Cl. Dukero interpunctionem mutanti, et existimo, ultimam literam τοῦ *famae* voci adhaesisse ex principio sequentis. V. ad 40, 7, 8. Tum *additi* Voss. 2. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 15, 9. Mox dictionem *vicem* non agnoscit Gaertn.

§. 3. *Adeo ergo obnoxios submiserant animos*] *Τὸ ergo* deficit in Lovel. 4. [Veith.] Tum *obnoxios summiserant animos* praefert Lovel. 1. *obnoxios sumpserant animos* Leid. 2. Male. Infra 23, 25, 3. *Ne, qui Cannensi ruinae non subcubuissent, ad minores calamitates animos submitterent.* Voces *submiserant animos* non exstant in Gaertn.

Non infimi solum, sed principes etiam plebis] Vocula *sed* in contextu Liviano deficit in Voss. 1. ejusque margini tantum adscripta est. Sane si plures codices concinerent, non magis eam hoc loco requirerem, quam supra 3, 71, 6. *Non juvenem, vicesima jam stipendia merentem.* V. supra ad Liv. 1, 23, 3. Nunc vero, quum in reliquis omnibus constanter supersit, eam servandam puto. *sed etiam principes* legit Lovel. 4. [*etiam* omittit Veith.] Mox *inter patricios*, pro *inter*, Harlej. 2. Portug. et Haverk. sollemni scribarum errore. V. supra ad 5, 27, 2. et mox hoc cap. ad §. 6.

Quod tanta vi, ut liceret, tetenderant] *quo tanta vi* Lovel. 4. V. ad 36, 33, 3. Tum *tenderant* Lovel. 2. *contenderant* Florent. At nulli alii meorum codicum a vulgata lectione recedunt, nisi quod aperto errore *tetenderent* sit in Fragm. Hav. *tetenderant* verum est. Infra 32, 32, 7. *An, quod summa vi ut tenderent, amicis et propinquis mandaverat, imperium prorogaretur.* ubi alia exempla vide. *contenderant* natum est ex alterius expositione, quod tamquam notius saepe inperiti librarii ei substituerunt. V. infra ad 28, 18, 4.

§. 4. *Ulli viro acri experientique animus esset*] *vili viro acri* Haverk. ex confusione in scriptis admodum frequenti literarum *i* et *l*, de qua v. ad 2, 23, 3. *illo viro acri* Lovel. 4. *ulli viro acti* Gaertn. ex literarum *r* et *t* confusione. De ea autem v. ad 5, 55, 3. Ceterum *virum experientem* esse, qui vulgo *expertus* dicitur, observat Sylvius ad Cic. orat.

:tendosque ulli viro acri experientique animus es-
:t: possessionemque honoris, usurpati modo a ple-
: per paucos annos, recuperasse in perpetuum
atres viderentur. Ne id nimis laetum parti alteri 5
sset, parva (ut plerumque solet) rem ingentem mo-
undi caussa intervenit. M. Fabii Ambusti, poten-
s viri, quum inter sui corporis homines, tum et-

ro Cluent. 8. Contra Torrent. d Horat. 1. Epist. 17, 42. inter traque illa vocabula differentiam notat; vocabuli enim *experiens* rationem ad actionem pertinere, *expertus* vero habitum quemdam experientia partum significare. *Desidiam* et *ingenium experiens* obponuntur apud Nason. 1. Amor. Eleg. 9, 31.

Ergo, desidiam quicumque vocavit amorem,
Desinat. ingenii est experientis amor.

Paullo ante *ne ad plebejos magistratus quidem capessendos* alio ordine Lovel. 4. Mox *possessoremque honoris usurpati*, pro *possessionemque*, Lovel. 2. *possessionemque honoris usurpati* Lovel. 3. *possessionem honoris usurpāi*, id est *usurpari*, Lovel. 4. [*esset: et possessionem* Veith.]

§. 5. *Ne id nimis laetum parti alteri esset*] *minus laetum* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 4. et Portug. Ita saepe lapsi sunt scribae. V. infra ad 36, 9, 7. Insuper adhuc *minus laeti* Haverk. *nimium laetum* editi ante Aldum, qui primus *nimis laetum* dedit, ut est in reliquis codicibus. Tum *alteri parti* Lovel. 4.

Parva, ut plerumque solet, rem ingentem moliundi caussa intervenit] Verbum *solet* non comparet in Voss. 1. sed in margine tantum conspicitur. In aliis omnibus recte in contextu superest. Supra 2, 5, 3. *Fudere in Tiberim, tenui fluentem aqua, ut mediis caloribus solet.* 36, 23, 2. *Non laqueis, ut solet, exceptos declinabant ictus. ut adsolet* similiter 1, 28, 2. *Paratis omnibus, ut adsolet, vocari ad concionem utrumque exercitum jubet.* V. ad 36, 23, 2. *ut fit*, et *ut plerumque fit* 4, 52, 4. *Pestilentem annum inopia frugum, neglecto cultu agrorum, ut plerumque fit, accepit.* ubi etiam in nonnullis codicibus simili modo omissum erat verbum *fit*. V. quae ibi notantur. Praeterea *moliendi caussa* Voss. 1. Leid. 2. Portug. Lovel. 1. 4. 5. Gaertn. et Haverk. V. infra ad 26, 36, 11.

M. Fabii Ambusti, potentis viri, quum inter sui corporis homines, tum etiam ad plebem] *M. Fabi Ambusti* Florent. et Harlej. 1. V. ad 38, 27, 8. Et ita etiam erat in Leid. 1. Verum ibi ex male distinctis vocibus error additus est; legitur enim in eo cod. *M. Fabium Busti*. Deinde pro ejus praenomine *M.* Voss. 2. et Lovel. 3. *inde* praeferunt. Id praenomen saepe in Mstis ita *m̄* notatur, pro quo *iñ* factum, et hinc alii *inde* scribere soliti fuerunt. V. supra ad 4, 52, 5. Tum *viri potentis* alio ordine Lovel. 4. Deinde *tum inter sui* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Portug. et Haverk. et ita etiam edd. omnes usque ad Vascos. qui *cum*

iam ad plebem, quod haudquaquam inter id genus contemtor ejus habebatur, filiae duae nuptae, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stoloni erat, inlustri quidem, viro tamen plebejo: eaque ipsa adfinitas haud spreta gratiam Fabio ad vulgum quae-
6 sierat. Forte ita incidit, ut, in Ser. Sulpicii tribu-

inter sui primus dedit. Id vero, vel *quum inter sui*, aut *quom inter sui* servant reliqui scripti, sed Florent. tantum a manu recenti. V. supra hoc lib. ad c. 23, 8. Insuper *sui temporis homines* Fragm. Hav. a m. 2. penitus erasa, quae antea exarata fuerat, lectione. Supra 1, 17, 2. *Oriundi ab Sabinis sui corporis creari regem volebant*. ubi v. notata. 26, 48, 6. *Nec ipsi tam inter se acriter contendebant, quum studia excitaverant uterque sui corporis hominum*. Praeterea vocula *tum* non erat in Fragm. Hav. Sed, ea transposita, *etiam tum ad plebem* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stoloni erat] Prioris praenomen deest in Leid. 1. et Lovel. 2. pro eo vero *servitio* est in Voss. 2. *Servilio* in Lovel. 4. V. ad Epit. Liv. 72. Deinde *Supplicio* legit Leid. 1. cujus librarius tamen bis aliter dedit §. seq. V. supra ad 3, 10, 5. Denique trajectis vocibus *C. Licinio Scoloni minor erat* Harlej. 2. et Haverk. *C. Licinio Stoloni minor erant* Lovel. 4. 5. et Portug. [Veith.] ut *erant* referatur ad duas filias. Alii omnes tamen constanter singulare *erat* retinent. *Coloni*, pro *Stoloni*, habet Leid. 1. *Scoloni* Lovel. 2. 3. quorum prior etiam *Lucinio*.

Inlustri quidem, viro tamen plebejo] *illustris tamen vir plebejus* Lovel. 4. [*Illustris tamen vir et plebejus*. Veith.] *tū*, sive *tum plebejo* Gaertn. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. *sed tamen plebejo* edd. princ. usque ad Aldum, qui particulam *sed* expunxit. Et recte. Nam in nullo codice obvia fuit. Vox *tamen* deficit male in Lovel. 5. Ceterum Florent. ita distinguit, *inlustri quidem, viro tamen plebejo*.

Gratiam Fabio ad vulgum quaesierat] *ad vulgus* omnes, quibus usus sum, editiones antiquiores. Serv. ad Virg. 1. Aen. 149. *Vulgus masculi et neutri invenitur, sed generis neutri hoc loco: alibi masculini, ut In vulgum ambiguae. Et hoc est artis, ut masculino utemur; quia omnia nomina Latina in us exeuntia, si neutrius generis fuerint, tertiae declinationis sunt, ut pecus, pecoris. Si secundae autem fuerint declinationis, masculina sunt. vulgi ergo facit, non vulgeris, ut docti, clari, boni. usurpatum tamen est, ut neutrum genus sit propter unum Graecum nomen, id est, pelagus. Cum enim pelagi faciat, neutri tamen est generis.* V. etiam ad 2. Aen. 39. et Voss. 3. Gramm. 31. Hic tamen *ad vulgum*, quemadmodum primus edidit Frobenius anno 1535. servant omnes codd. Paullo ante *ea quae ipsa*, pro *eaque*, Lovel. 3.

§. 6. *Forte ita incidit*] *Forte igitur incidit* Hearnii Oxon. L. 2. *Forte jam incidit* Lovel. 5. Reliqui vulgato adhaerent.

Ut in Ser. Sulpicii tribuni militum domo sorores Fabiae, quum in-

ii militum domo sorores Fabiae quum inter se (ut it) sermonibus tempus terérent, lictor Sulpicii, quum is de foro se domum reciperet, forem (ut mos est) virga percuteret. quum ad id, moris ejus insueta, expavisset minor Fabia, risui sorori fuit, miranti ignorare id sororem. Ceterum is risus sti- 7

ter se] Miror, quibus ita potius visum est distinguere, quam, ut aliae edd. *ut in Ser. Sulpicii tribuni militum domo sorores Fabiae quum* etc. JAC. GRON. Ego vicissim miror, Cl. Gronovium, qui veriorem distinctionem viderat, eam tamen in editionibus suis non secutum esse. Illam igitur non modo probavi, sed etiam recepi, quod similiter Cl. Hearne fecerat; qui Sigonium aliasque veteres editiones ita distinxisse monuit. *ut quum in Ser. Sulpicii* Lovel. 2. qui *τὸ quum* in sequentibus omittit.

Quum inter se, ut fit, sermonibus tempus terérent] *intra se* Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3. Deinde *terérent tempus* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 5. Portug. et Haverk. *terrerent tempus* Leid. 1. quomodo alibi saepe peccatum est in codd. scriptis. V. supra hoc lib. ad c. 8, 10.

Lictor Sulpicii, quum is de foro se domum reciperet] *lictor Sulpicium is de foro* Leid. 1. et Harlej. 1. *lictor Sulpicii, quum iste foro* Lovel. 5. et Voss. 2. *lictor Sulpicii, quum his de foro* Haverk. *lictor Sulpicii, quum iisdem foro* Gaertn. *lictor Sulpicii, is de foro domum se receperat* Lovel. 2. quod, si alii codd. accederent, ferri posset, si voces *is de foro domum se receperat* parentheseos notis circumscribantur. *domum se reciperet* Lovel. 4. *receperat* etiam Harlej. 1. Mox *et mos est*, pro *ut mos est*, Lovel. 5. a m. 1.

Quum ad id, moris ejus insueta, expavisset minor Fabia] *Τὸ ejus* exsulat a Lovel. 4. Tum *junior Fabia* habent Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. sine dubio ex interpretis expositione. Similiter etiam in uno cod. peccatum erat supra 1, 46, 9. Contra *juniores* pro illis, qui erant aetatis militaris, in Mstis saepe abierunt in *minores*. V. supra hoc lib. ad c. 27, 10. *minor Fabia* autem pro quo vulgo dicitur *natu minor*. V. supra ad 3, 13, 2. *minor expavisset filia* Lovel. 4.

Risui sorori fuit, miranti ignorare id sororem] *risui sororis fuit* Hearnii Oxon. L. 2. Sed ita etiam *mirantis* dedisse oportuisset. Litera itaque sibilans fini vocis adhaesit ex similitudine illius, quae in voce proxima est initialis. V. supra ad 4, 33, 10. *Τὸ fuit* deficit in Harlej. 2. Portug. et Gaertn. Deinde *ignorantem id sororem* Voss. 2. et Lovel. 3. *id ignorare sororem* Gaertn. *ignorare sororem id* Haverk. *ignorare sororem* Lovel. 5.

§. 7. *Is risus stimulos parvis mobili rebus animo muliebri subdidit*] *id risus* Portug. et Fragm. Hav. quod eodem modo dictum foret, quo *id cognominis*; de quo infra v. ad 7, 26, 12. Alii tamen vulgatum tuentur, nisi quod pronomen *is* desit in Haverk. Deinde *parvis rebus mobili* alio vocabulorum ordine Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *parvis mobili rebus* Lovel. 2. V. ad 10, 20, 8.

mulos parvis mobili rebus animo muliebri subdidit: frequentia quoque prosequentium rogantiumque, *numquid vellet?* credo fortunatum matrimonium ei sororis visum; suique ipsam malo arbitrio, quo a proximis quisque minime anteiri vult, poe-
8 nituisse. Confusam eam ex recenti morsu animi

parvis rebus muliebri animo, una voce omissa, Lovel. 4. *parvis mobili rebus animo muliebribus* Leid. 1. Sed ultima syllaba vocis *muliebribus* repetita videtur ex transpositis literis initialibus vocis sequentis.

Frequentia quoque prosequentium, rogantiumque, num quid vellet] Cic. 5. ad Att. Ep. 2. *Illum agentem aliquid credo salutavi; post etiam jussi valere, cum me e Pansae villa, numquid vellem, rogasset.* 6. ad Att. Ep. 3. *Is me proficiscentem Apameam nec prosecutus est, nec, cum postea in castra venisset, atque inde discederet, num quid vellem, rogavit.* Donat. ad Terentii Hec. 2, 2. ad illa verba *Numquid vis?* ait: *Num quid vis, discedentis verbum est.* V. eumdem Donat. in Eun. Terentii 2, 3. et Adelph. 3, 3. Adde Briffon. 8. de Formul. p. 850. [p. m. 746.] KLOCK. *persequentium* Lovel. 4. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Male. *Prosequi* enim est verbum honoris et officii, ac de illis usurpatur, qui aliquem honoris caussa deducunt, et per publicum comitantur. Infra 8, 35, 8. *Degressum cum templo laetus senatus, laetior populus prosecuti sunt.* 22, 40, 4. *Ab hoc sermone profectum Paullum tradunt, prosequentibus primoribus Patrum. Plebejum consulem sua plebs prosecuta, turba quam dignitate conspectior.* 40, 21, 9. *Didas, ex praetoribus regiis unus, qui Paeoniae praerat, jussus est prosequi eum cum modico praesidio.* 2, 31, 11. *Decedentem domum cum favore ac laudibus prosecuti sunt.* 42, 49, 2. *Praecipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem euntem consulem prosequuntur.* Et ita saepe alibi. In primis tamen frequentissime eo verbo hoc sensu Sueton. usus est. Passim autem librarii *prosequi* et *persequi* in Mstis confundere soliti fuerunt. V. infra ad Epit. Liv. 99. Praeterea *rogantium num quid*, omissa copula, Voss. 2. et Lovel. 3.

Credo fortunatum matrimonium ei sororis visum] *fortunam* Gaertn. *fortuna tum* Haverk. Tum *matrimonium ejus sororis* idem Haverk. Sed primo datum fuit *eis*, adsumta ultima litera ex vocis sequentis initio. Deinde *ejus* factum est, ut conveniret sequenti *sororis*. V. supra ad h. lib. c. 3, 8. Sed ita dandum fuisset *suae sororis*.

Quo a proximis quisque minime anteiri vult] Praepositio deest in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *anteiri proximis*, pro *a proximis*. v. ad 6, 11, 4. Praeterea *minimum* Voss. 2. *nime*, prima syllaba male neglecta, Harlej. 1. *munere* Gaertn. Denique *anteire* Leid. 2. Portug. et Haverk. *quo proximus quisque minime anteiri vult* Lovel. 2. *quo proximos quisque minime anteire vult* Lovel. 4. [*quo proximos quisque anteire vult* Veith.]

§. 8. *Confusam eam ex recenti*

[uum pater forte vidisset, percunctatus, *satin' sal-*
vae? avertentem caussam doloris (quippe nec satis
piam adversus sororem, nec admodum in virum
honorificam) elicuit comiter sciscitando, ut fatere- 9
tur, eam esse caussam doloris, quod juncta inpari
esset, nupta in domo, quam nec honos nec gratia

morsu animi] *Confusam ita ex recenti* Hearnii Oxon. L. 1.

Percunctatus satin' salvae? avertentem, caussam doloris] Ab aliis edd. non male videtur abesse incisum post *avertentem*. Sueton. in Oth. 3. et Domit. 17. *avertere suspicionem*. DUK. *percunctatus statim salvae* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. De formula *satin' salvae* v. Cel. Dukerum supra ad 1, 58, 7. Deinde *advertentem* Leid. 2. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Similiter etiam ediderunt Basil. anno 1539. sed, ut verisimile fit, operarum errore, quem tamen Curio postea servavit. Passim autem haec verba confundi solent. V. supra hoc lib. c. 23, 8. *advertensque caussam doloris* Lovel. 2. *advertisse caussam doloris* Lovel. 4. a m. 1. qui *advertisq;* inter versus adscriptum habuit a m. 2.

§. 9. *Ut fateretur, eam esse caussam doloris*] Duo postrema vocabula magnam speciem scholii, ab aliquo ad pronomen *eam* adscripti, habent. Si tamen libri scripti non variant, nihil novandum est: nam Livius infinitis locis eadem iterat. DUK. Libri nihil mutant, nisi quod sola vox *caussam* omittatur in Lovel. 4.

Nupta in domo, quam nec honos nec gratia intrare posset] Vet. lib. *in quam nec*. SIG. *quam nec honos nec gratia* vetustissimae editiones et Pall. duo meliores. Sigonius nihilo minus, *in quam nec honos*. Quod adjectum ab putido interprete paedagogo. Sic mox c. 36. *incursavere agrum*. GEBH. *in qua nec honos nec gratia intrare* Portug. et Haverk. *in quam nec honos nec gratia intrare* Harlej. 2. et Hearnii Oxon. B. Sed vulgatum defendunt reliqui, quorum auctoritati cedo. Supra 1, 29, 2. *Ubi intravere portas, non quidem fuit tumultus ille nec pavor, qualis captarum esse urbium solet.* quod accipiendum est pro intrare urbem per portas, ut patet ex illis, quae Cel. Burmann. notavit ad Phaedri 3. Fab. 10, 20. Liv. 2, 12, 5. *Transire Tiberim, inquit, Patres, et intrare, si possim, castra hostium volo.* cap. 20, 12. *Pronunciasse militi praemia, qui primus, qui secundus castra hostium intrasset.* 6, 25, 7. *Intrantibus fines Romanis non demigratum ex propinquis itineri locis.* 9, 31, 8. *Postquam intrasse Romanos vidit saltum.* ubi etiam unus codex *in saltum.* 10, 36, 8. *Nec, vivo consule tuo, nisi victor, castra intrabis.* (* 34, 26, 9. c. 37, 8.) Et alibi saepe. Quamvis itaque ego quoque *in quam intrare* ab interprete ortum putem; non video tamen, cur auctorem ejus lectionis putidum paedagogum Gebhardus vocaverit, quum et optimos scriptores ita loqui solitos esse constet. Paullo ante *quod juncta esset impari*, transpositis vocabulis, editt. principes. Ordinem, qui nunc vulgo exstat, primus dedit Aldus; isque in omnibus editis obtinet. *quod juncta impar esset* Leid. 1. et Lovel. 2.

10 intrare posset. Consolans inde filiam Ambustus bonum animum habere jussit: eosdem prope diem domi visuram honores, quos apud sororem videat.
11 Inde consilia inire cum genero coepit, adhibito L. Sextio, strenuo adolescente, et cujus spei nihil praeter genus patricium deesset.

§. 10. *Quos apud sororem videat*] Rott. Voss. ut. Flor. Helm. *videat*. J. FR. GRON. *videat* etiam omnes mei, praeter Lovel. 2. 4. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] qui vulgatum praeferunt. Codicibus autem Gronovianis concinunt etiam ex Oxoniensibus, quos Hearne consuluit, L. 2. B. N. et C. Paullo ante in verbis praecedentibus *bonum animum inde habere jussit* Lovel. 1. et Leid. 2. Sed illud *inde* ex proximis male etiam hic fuit repetitum. Tum *prope dies*, pro *prope diem*, Lovel. 4.

§. 11. *Adhibito L. Sextio, strenuo adolescente*] *L. Sestio* Portug. Male. Alibi saepe nomina diversarum gentium. *Sestius*, quae gens patricia fuit, et *Sextius*, quae plebeja exstitit, in Mstis confundi solent. V. supra notata ad 3, 32, 5. Praeterea *sternuo*, pro *strenuo*, literis transpositis neglegentia librarii, Florent. Insuper *adulescente* idem codex, qui ita passim exaratum exhibet, ut et alii alibi. V. ad 5, 32, 8. c. 52, 3. 8, 28, 3. c. 30, 4. c. 32, 15. c. 35, 2. 9. 17, 5. c. 46, 9. (* 26, 50, 2. 27, 8, 5. 22, 60, 11. 29, 1, 7. c. 14, 8. c. 38, 7. 33, 42, 6. 34, 25, 7.) Pariter ex optimo Memmiano proferunt viri docti ad Suet. Tib. 7. De hac scribendi ratione consule Dausquej. in Orthogr. v. *Adolescens*, et Vossium in Etym. ling. Lat. v. *Adolere*. Paullo ante *concilia*, pro *consilia*, perperam Lovel. 1. et 4. In sequentibus *patricium genus*, transpositis vocibus, Lovel. 4.

§. 1. *Cujus levamen mali plebes, nisi suis in summo imperio locatis, nullum speraret*] *ad cujus levamen mali* etc. *nullum speraret aditum* Haverk. ceteris omnibus recte vulgatae lectioni adhaerentibus, nisi quòd *aditum* tamen etiam receperint Lovel. 5. Harlej. 2. et Gaertn. Tum *plebs* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. et Haverk. *plebis* Florent. V. supra ad 1, 20, 6. Deinde *in summo proelio* Flor. *in summum imperium* Gaertn. Praepositio *in* non adparet in Lovel. 4. ut nec *locatis* in Lovel. 5. Paullo ante autem *praeter ingentem vim aeris alieni*, pro *propter*, est in Voss. 1. et Leid. 2. Soliti autem saepe fuerunt librarii has praepositiones inter se confundere. V. ad 4, 61, 10. *propter ingentem summam aeris alieni* Klock. Supra hoc lib. c. 27, 6. *Quia volunt conspici summam aeris alieni*. Sed nihil mutandum. Infra 7, 21, 8. *Ut non modo sine injuria, sed etiam sine querimoniis partis utriusque exhausta vis ingens aeris alieni sit.*

§. 2. *Adcingendum ad eam cogitationem esse*] Probo. Male igitur illis precor, qui veteres libros inquinantes supposuerunt *Attingendum ad eam cogitationem esse*. GEBH. Forte melius: *Accingendum ad ea cogitationem esse*. Ea consilia, quae retulit, vel ausa,

XXXV. Occasio videbatur rerum novandarum 1
propter ingentem vim aeris alieni; cujus levamen
mali plebes, nisi suis in summo imperio locatis,
nullum speraret. Adcingendum ad eam cogitatio- 2
nem esse. conando agendoque jam eo gradum
fecisse plebejos, unde, si porro adnitantur, per-

vel conata. 2, [12, 10.] *Proinde in hoc discrimen, si juvat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo.* 4, [2, 7.] *Jam ad consulatum vulgi turbatores accingi.* 28, [41, 8.] *Quin igitur ad hoc accingeris, nec per istos circuitus potius, quam recto hinc itinere, ubi Annibal est, eo bellum intendis.* J. FR. GRON. *Attingendum* etiam Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. *Attigendum* Haverk. Saepe verba illa in Mstis confundi solent. Alia exempla jam habuimus supra 3, 19, 8. 4, 2, 7. et videbimus infra quoque 8, 29, 4. aliisque locis. Ad priorem autem locum dictum est, errorem ortum esse ex similitudine literarum *c* et *t*, quae in scriptura Longobardica tanta est, ut vix altera ab altera discerni possit. V. Casaub. ad Suet. Caes. 5. Hinc confunduntur voces *ac* et *at*. V. ad 3, 61, 4. *cautus* et *tantus*. V. ad 2, 37, 3. *concinentes* et *continentes*. V. hoc cap. ad §. 9. *cām*, id est *caussam*, et *tām*, id est *tamen*. V. ad 4, 17, 2. *trux* et *crux*. V. ad 9, 18, 5. *cumulus* et *tumulus*. V. ad 10, 29, 19. *materia* et *maceria*. V. ad 6, 2, 11. et similes plures alibi. Deinde *cognationem* Voss. 1. et Lovel. 1. *cognitionem* Leid. 2. (* solito scribarum errore. v. vir. doct. ad Cic. 4. ad fam. ep. 5.) Locutio autem *Accingendum cogitationem ad ea esse*, quomodo Gronovio restituendum visum est, formata foret ad exemplum illius apud Lucret. 6, 919.

Hoc genus in rebus firmandum
est multa prius, quam
Ipsius rei rationem reddere possis.

apud Cic. de Senect. 2. *Tamquam aliquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit.* ubi v. Ald. Manutium. apud Columell. 7, 5. *Ita reserandum est, et ulcera medicamentis curandum.* apud Silium Ital. 15, 105.

Nec bona censendum, quae fors
infida dedisse,
Atque eadem rapuisse valet.

ubi plura dixi. Alibi tamen Livium ita locutum esse, eique genus hoc loquendi placuisse, nondum observavi. Ubi enim olim edebatur 22, 16, 5. *Quum per Casilinum evadere non posset, petendumque montes, et jugum Calliculae superandum esset:* alii postea *petendique montes* substituerunt; idque in optimis et tantum non omnibus codd. sibi obvium fuisse Gronovius testatur. Hinc neque Klockio adsentiendum arbitror, ex conjectura reponenti supra 2, 2, 5. *Neque ullam rem, quae eo pertineat, esse contemnendum*, pro *contemnendam*. neque etiam Doujatio, nullis itidem libris addicentibus emendanti 38, 8, 10. *Arma illis prius equosque omnes tradendos esse, deinde mille talenta argenti populo Romano dandum*, pro *mille talentum*. Unus tantum locus est Livii, in quo similis locutio obvia fuit, 42, 43, 1. ubi olim vulgabatur: *Quum experienda omnia ad ultimum, nec praetermittendum*

venire ad summa, et Patribus aequari, tam hono-
3 re, quam virtute, possent. In praesentia tribunos plebis fieri placuit, quo in magistratu sibimet ipsi

spem ullam censuisset. Verum, quid de eo censendum sit, ibidem videbimus. Quin etiam, utrum revera Gronovius *Accingendum ad ea cogitationem esse* legendum censuerit, an in hac conjectura ejus exprimenda operae typographorum erraverint, dubius haereo. Addita enim exempla, quibus genus loquendi inlustratum oportuerat, nihil aliud probant, quam Livium alibi etiam dixisse *adcingi in aliquid*, et *adcingi ad aliquid*. Praeterea conjectura haec eo modo expressa tantum obeurrit in postrema Cl. Jac. Gronovii editione. In prioribus enim, in quibus notae J. Fr. Gronovii excusae sunt, quasque ipse curavit, legendum conjicitur *Accingendam ad ea cogitationem esse.* Sed neque ea Doujatio placuit, quod nemo *adcingere* a personis ad res transtulerit, neque ferri possit, cogitationem *adcingi*, seu *adcinctam* dici. Neque ego Gronovii conjecturam, quae omnibus libris adversatur, pertinaciter defenderim; quum *Adcingendum ad eam cogitationem* inpersonaliter, ut loquuntur, accipi commode queat: non tamen ideo cum Doujatio negare velim, dici posse *cogitationem adcingendam esse.* Nam ut hic plebis *cogitationem adcingendam* Livius ex conjectura Gronovii dicit, ita Trajani *bonitas adcincta* dicitur apud Plinium in Paneg. 80. *Tam velox, Caesar, potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas et adcincta.*

Conando agendoque jam eo gradum fecisse plebejos] *eo jam gradum fecisse* Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. *eo jam gradum fecisset* Haverk. *eo jam gradu fecisse plebejos* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 2. qui *gradus* praefert a m. 1. Erroris fontem indicavi supra hoc lib. c. 3, 8. *Gradum facere* ut apud Cic. 2. in Verr. 1. *Itaque majoribus nostris in Africam ex hac provincia gradus imperii factus est.* Orat. 2. Agrar. 15. *Hunc quasi gradum quemdam atque aditum ad cetera factum intelligetis.* Ubi tamen nunc vulgo editur *gradum jactum.* Livius *gradu aliquo viam facere* dixit infra hoc lib. c. 42, 2. *Graduque eo jam via facta ad consulatum videbatur.* Deinde *plebejosque* Lovel. 4. unde legendum conjici posset, *plebejos, qui inde, si porro.* Sed nihil muto.

Unde, si porro admittantur, pervenire ad summa] Iterum haec sunt interpolata. Legendum, ut praeeunt Palatini duo, *pervenire ad summam:* habuitque initio Palat. sec. cui nunc substitutum est *ad summum.* Fabius l. 1. Prooemio. *Est certe aliquid consummata eloquentia, neque ad eam pervenire natura humani ingenii prohibet: altius tamen ibunt, qui ad summam nitentur.* ut restitui e MSS. Pall. 1, 3. Juven. Curarum. Quae, si voles haec uberius cognoscere, vide. GEBH. Ita *pervenire ad summam* fortassis etiam alii loquuntur. sed non habeo eorum auctoritatem. In aliis edd. est *ad summa*, quod etiam Sigonium maluisse, et a se in uno MS. inventum adnotat Hearnius. Vellej. 1, 17. *Quod summo studio petitum est, adscendit in summum.* Vir doctus in Livio contracto hic edidit *ad summum.* e conjectura, opinor. DUK. Palatinis Gebhardi obsecutus Gronovius, qui eorum excerpta habuit, edidit *pervenire ad summam;* idque recentiores

iam ad ceteros honores aperirent. creatique tri- 4
buni C. Licinius et L. Sextius promulgavere leges
omnes adversus opes patriciorum, et pro commo-

omnes servarunt. Neque aliter in plerisque meorum exstitit. [et in Veith.] Contra Cl. Perizonius ad marginem editionis Gronovianae adscripsit, in edd. Mogunt. et Gruter. esse *pervenire ad summa*, idque rectius esse; nisi forte per errorem typographorum datum sit *ad summam*, et Gronovius maluerit *ad summum*, scilicet *gradum*. Doujatius vero monuit, cavendum esse, ne *summam* adjectivum putemus, quasi referatur *ad cogitationem*: non enim de cogitatione, spe, consiliove agi, sed de ipsa re. Esse itaque substantive *summa*, rerum seu reipublicae summa, nullo addito, suprema administratio, praecipuus gradus auctoritatis. Ei vero, qui id non probaverit, legendum *pervenire ad summa*. Novi equidem apud Livium saepius inveniri *summa rerum*, *summa belli*, *summa imperii* et similia, de quibus v. infra 8, 26, 6. Insuper *proficere in summam spei*, *prodesse in summam*, de quibus dixi ad 3, 61, 12. Nihilominus magis hic placet *pervenire ad summa*, quomodo non modo ante Gronovium omnes editt. habuerunt, sed exhibent etiam optimi meorum, Florent. et Leid. 1. ac cum illis etiam Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et Hearnii Oxon. C. Ita in eodem, quod laudat Gebhardus, Prooem. Quinctil. *Non ideo minus nobis ad summa tendendum est*. Quin et eo loco, quem hic ad partes advocavit, recte Cel. Burm. legendum monuit, *Altius tamen ibunt, qui ad summa nitentur*. ut et inferius 10. Inst. Orat. 1. p. 877. *Perveniri ad summa, nisi ex principiis, non potest*. ubi Gebhard. similiter *ad summam* substituerat. Quod hic *pervenire ad summa* dixit, verbis praecedentibus *in summo imperio locari* dixerat. *ad summa* itaque contextui reddidi.

Et Patribus aequari, tam honore, quam virtute, possent] *ex Patribus* a m. 1. scriptum erat in Fragm. Hav. quomodo saepe erratum est in membranis vetustis. V. ad 26, 45, 1. Verum m. 2. id perperam ita emendatur *ex qua Patribus*.

§. 3. *Quo in magistratu sibimet ipsi viam ad ceteros honores aperirent*] *quod in magistratu* Florent. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 2. priori scriptura penitus erasa. V. infra ad 36, 33, 3. Si quid mutandum, vellem *qui in magistratu*. Sed caussa non est, cur vulgatum displiceat. Deinde *viam ac ceteros honores* Haverk. V. ad 21, 32, 2. Supra 2, 41, 5. *Agros illos servitutem iis, qui acceperint, laturos. regno viam fieri*. 4, 25, 10. *Queri, se a plebe adeo spretos, ut nulli umquam plebejo ad eum honorem aditus fuerit*. et eodem cap. *Eorum ambitione artibusque fieri, ut obseptum plebi sit ad honorem iter*. Infra hoc lib. c. 37, 6. *Ad consulatum viam fieri passuros*. c. 41, 3. *Cui non via ad consulatum facilior*. c. 42, 2. *Graduque eo jam via facta ad consulatum videbatur*. 7, 22, 9. *Per eumdem, qui ad dictaturam aperuisset viam*. Paullo ante *in praesentia tribunorum plebis*, pro *tribunos plebis*, Lovel. 4. Scriptum per compendium fuerat *tr. pl.* quod quomodo reddendum foret, librarius adsequi non potuit. V. Cel. Burm. ad Suet. Claud. 12. et quae supra dicta sunt ad 4, 57, 9.

§. 4. *Creatique tribuni C. Licinius et L. Sextius*] *creatis C. Li-*

dis plebis: unam de aere alieno, ut, deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio aequis portionibus persolveretur:

cinius Haverk. *creati tribuni C. Licinius* vetustiores excusi usque ad Aldum, qui *creatique* primus vulgavit. Et ita reliqui scripti, nisi quod *Lucinius* sit in Lovel. 5. Deinde *et L. Sextilius* Voss. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et apud Hearnium Oxon. B. atque excerpta Pithoei. Alibi saepe ita peccatur in scriptis. V. supra ad 3, 32, 5. c. 33, 3. Similiter *Servilius* datum est, pro *Servius*. V. infra ad Epit. Liv. 72. *et Lelius Sextilius* Haverk. Passim pro praenomine *Lucius* librarii dederunt *Laelius*. V. ad 29, 7, 2.

Deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset] *deducto eodē capite*, sive *eodem capite*, Voss. 2. et Lovel. 3. Supra hoc lib. c. 15, 10. *Sortem aliam ferte. de capite deducite, quod usuris pernumeratum est.* Pari lapsu *eadem industria*, pro *ea de industria*, dederunt librarii supra 4, 58, 11. (* Contra *eo de* pro *eodem* 8, 14, 3.)

Id, quod superesset, triennio aequis portionibus persolveretur] Forsitan legendum *triennio aequis pensionibus*. ut 38, [38, 13.] *Duodecim millia dato intra duodecim annos pensionibus aequis*. Et alio loco [c. 9, 9.] *Trecenta per annos sex pensionibus aequis*. CUJAC. 11. Observ. 29. Liv. 30, 37, 5. *Decem millia talentûm argenti, descripta pensionibus aequis, in annos quinquaginta solverent*. et vox illa *pensio* Livio etiam frequens. 29, 16, 3. *Decreverunt, ut tribus pensionibus ea pecunia solveretur*. 31, 13, 2. *Quibus ex pecunia, quam M. Valerio M. Claudio consulibus mutuam dederant, tertia pensio debebatur eo anno*. 33, 30, 7. *Mille talentûm daret populo Romano: dimidium praesens, dimidium pensionibus decem annorum*. c. 42, 3. *Ultimam pensionem pecuniae in bellum conlatae persolvere placuerat privatis*. 36, 4, 7. *Stipendium, quod pluribus pensionibus in multos annos deberent, praesens omne daturos*. Si igitur codicum auctoritate haec lectio firmaretur, eam non mutandam censerem: nunc iis invitis a recepta lectione non recedo. Ceterum *in triennio aequis portionibus* Gaertn. *triennio et aequis portionibus* Lovel. 4. 5. Harl. 2. Port. et Haverk. [Veith.] Deinde *persolverent* Voss. 2.

§. 5. *De modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri possideret*] Hujus legis meminit his verbis Varro 1. de re Rust. [2.] *Nam Stolonis illa lex, quae vetat, plus quingenta jugera habere civem Romanum*. SIG. Perperam, existimo, Palk. duo *de dono agrorum*. Varro 1. de re Rust. [2.] *Nam Stolonis illa lex, quae vetat, plus quingenta jugera habere civem Romanum*. ut antevertit notare Sigonius. GEBH. Soli hic veram lectionem ex meis exhibent minimae auctoritatis codices Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. quibuscum Palat. tertium consensisse, quum tantum duos suorum ab recepta scriptura discedere Gebhardus notarit, non dubito. Reliquorum omnium librarii hic se turpiter dederunt. *de domo agrorum*, literis transpositis, habent Florent. Voss. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. Ita saepius in codicibus scriptis pec-

retur: alteram de modo agrorum, ne quis plus 5
uingenta jugera agri possideret: tertiam, ne tri-
unorum militum comitia fierent, consulumque uti-
ue alter ex plebe crearetur. cuncta ingentia, et

itum esse, infra videbimus ad
, 13, 3. *de dmo agrorum* Lovel.
Verum, quum id sensum nul-
m efficeret, pro eo deinceps
dono agrorum datum est in Voss.
Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn.
mum autem et *donum* etiam pas-
m in Mstis confunduntur. V.
ipra ad 5, 20, 8. Ex hac lectione
ostea factum est *de dominio agro-*
um, quod apud me superest in
ragm. Hav. et apud Hearnium
Oxon. N. Nam *donari* etiam
dominari commutantur in mem-
ranis. V. Inl. N. Heinsium ad
laudiani 1. in Rufin. 143. (*Liv.
3, 4, 1.) Verum *de modo agro-*
um rectum est. V. infra ad Epit.
iv. 58. Deinde *quinquaginta ju-*
era Leid. 2. Male. Livius infra
4, 4, 9. *Quid legem Liciniam ex-*
itavit de quingentis jugeribus,
isi ingens cupido agros continuan-
i? Valer. Max. 8, 6, 3. *C. vero*
Licinius Stolo cum lege sanxisset,
e quis amplius quingenta agri ju-
era possideret, ipse mille compa-
avit. (Ita ad exemplum Livii et
Varron. ex duobus codd. Tra-
ect. ibi legendum; non *quam*
uingenta. V. ad Liv. 21, 29, 3.)
Plinius 18, 3. *Lege Stolonis Li-*
inii incluso modo quingentorum
ugerum et ipso sua lege damnato,
um substituta filii persona amplius
ossideret. Plutarch. in Camillo
. 150. Ἐκέλευσε δ' οὗτος, μηδέ-
α πλέθρων πεντακοσίων πλείο-
α χώραν κεκτῆσθαι. Aurel. Vict.
de Vir. Inl. 20. *Idem lege sanci-*
it, ne cui plebejo plus quingenta
ugera agri habere liceret. Ejus-
dem legis, eaque damnati Sto-
onis ipsius, qui tulerat, memi-
nit etiam Livius 7, 16, 9. *C. Li-*
inius Stolo a M. Popillio Laenate
sua lege decem millibus aeris est
damnatus, quod mille jugerum a-
gri cum filio possideret, emanci-
pandoque filium fraudem legi fe-
cisset.

Fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur] Repone, ut est in veteribus libris, *ne tribunorum militum comitia fierent, sed consulum, et ut utique alter ex plebe crearetur.* Ita enim fit, ut hujus legis duo capita essent: unum, quo tribuni militares abrogarentur: alterum, quo consulatus plebejus constitueretur. SIG. Quandoquidem et expressit eam Campanus, non possum improbare lectionem Palat. sec. etiam Sigonio productam, *ne tribunorum militum comitia fierent, sed consulum; et ut utique alter de plebe crearetur.* Distinguit capita legis duo: prius ut comitia consularia fierent, omissis tribunis militum consulari potestate; posterius, ut alter consulum de plebe crearetur. GEBH. Lectionem, quam ex quibusdam scriptis Sigonius et Gebhardus probarunt, in solo Ox. B. obviam habuit Hearnius. Eam autem in nullo meorum inveni. Quidam tamen, qui minoris sunt auctoritatis, non longe inde abeunt. Nam *fierent, sed consulum, et ut uti alter* habet Haverk. *fierent, sed consulum, et uti alter* Portug. *fierent, sed consulum, et utique alter* Harlej. 2. *fierent, consulumque sed et utique alter* Gaertn. *fierent, sed consulumque uti alter* Leid. 2. Optimi codices ac bonitate proximi nihil mutant. Certe vulgatum servabant Florent. Leid. 1. Voss. uterque, et Fragm.

quae sine certamine maximo obtineri non possent.
6 Omnium igitur simul rerum, quarum inmodica cupido inter mortales est, agri, pecuniae, honorum, discrimine proposito, conterriti Patres, quum trepidassent, publicis privatisque consiliis nullo remedio alio, praeter expertam multis jam ante certa-

Hav. neque aliter etiam erat in Harlej. 1. nisi quod scribarum errore *consiliumque*, pro *consulumque*, praeferat. *fierent, consulumque uti alter* legit Lovel. 5. Viris doctis itaque consentire nequeo. In lectione enim, quam hoc loco probarunt, displicent illa *et ut utique*. Nam *utique* hic accipio pro *et uti*, sive *et ut*, quemadmodum illa vocula plerumque sumitur in proponendis verbis senatusconsultorum, plebiscitorum, legum, aliarumque veterum formularum. Ita infra 7, 42, 2. *Item aliis plebiscitis cautum, ne quis eumdem magistratum intra decem annos caperet; neu duos magistratus uno anno gereret; utique liceret, consules ambos plebejos creari.* 36, 2, 2. *Ut ejus rei caussa supplicationem imperarent consules, utique M.' Acilius consul ludos magnos Jovi voveret, et dona ad omnia pulvinaria.* Cic. 8. ad famil. Ep. 8. *Uti L. Paullus, C. Marcellus consules de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex Kalendis Martiis, neve quid conjunctim de ea re referretur a consulibus, utique ejus rei caussa per dies comitiales senatum haberent, senatusque consultum facerent.* In marmoribus literatis, quae senatusconsulta vel leges nobis servarunt, frequentissime eo sensu obcurrit. Ita in antiquissimo senatusconsulto de Bacchanalibus. *VTEI. HOCE. IN. TABOLAM. AHENAM. INCIDERETIS. ITA. SENATVS. AIQVOM. CENSUIT. VTEIQVE. EAM. FIGIER. IOBEATIS. VBEI. FACILIVMED. GNOSCIER. POTISIT.* Aliquoties etiam in utroque Cenotaphio Pisano aliisque monumentis. V. etiam supra ad 3, 30, 7. Et hinc neque vulgatam lectionem probandam puto, sed, altero *que* ejecto, legendum existimo vel *fierent, consulumque uti alter* ut in uno meorum erat; vel *fierent, consulum utique alter*; vel, si pressius inhaerendum lectioni alteri, quae Sigonio et Gebhardo adrisit, scriberem, *fierent, sed consulum; utique alter*, ut ita voculae *et ut* ex interpretatione sequentis *utique* adsumtae sint. Si quis vero, *utique* particulam adfirmandi esse contendens, vulgatum retineret, neque ei pertinaciter adversarer. Ita enim Livius, sensum legis per compendium proponens, alterum legis caput omiserit, consules nempe creandos esse; quia id satis intelligatur partim ex praecedentibus, *ne tribunorum militum comitia fierent*; sed praesertim ex sequentibus *consulumque utique alter ex plebe crearetur.* Si enim alter consulum utique ex plebe creari deberet, consulum, loco tribunorum militum, comitia habenda placere, sponte patebat. Cl. Clericus quidem edidit etiam *ne tribunorum militum comitia fierent, sed consulum, utique alter ex plebe crearetur;* verum dupliciter erravit, se ita scripsisse testando ex antiquis libris, deinde ita etiam voluisse J. Fr. Gronovium. Nullus enim interpretum eam le-

inibus intercessionem, invento, collegas adversus
ribunicias rogationes comparaverunt. qui, ubi tri- 7
ıus ad suffragium ineundum citari a Licinio Sextio-
que viderunt, stipati Patrum praesidiis, nec reci-
ari rogationes, nec sollemne quidquam aliud ad
ciscendum plebi fieri passi sunt. Jamque frustra 8

tionem ex ullo cod. laudavit, nulto minus Gronovius. Praeerea *alter de plebe crearetur* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. Utraque locutio Livio in usu fuit. Supra 4, 1, 2. *Mentio primo sensim inlata a tribunis, ut alterum ex plebe consulem liceret fieri, eo processit deinde, ut rogationem novem tribuni promulgarent, ut populo potestas esset, seu de plebe, seu de Patribus vellet, consules faciendi.* et c. 6, 8. *Eo deducta est res, ut tribunos militum consulari potestate promiscue ex Patribus ac plebe creari sinerent.* Et alibi saepe. Pluribus itaque et integrioribus codicibus nihil mutantibus fidem habendam censeo. [*ingentia*, *quae* Veith.]

§. 6. *Omnium igitur simul rerum, quarum inmodica cupido*] Vox *igitur* aberat a Fragm. Hav. a m. 1. Tum *quorum inmodica cupido* Florent. quasi referendum foret ad sequentia *agri*, *pecuniae*, *honorum*. Sed *quarum* servant reliqui omnes. *quarum inmodicus cupido* mendose etiam Leid. 1. et Harlej. 1. a m. 1. Mox *discrimine* male deficit in Leid. 2.

Conterriti Patres, quum trepidassent] Lege *trepidarent*. T. FABER. Omnes codices, scripti et editi, constanter τὸ *trepidassent* tuentur. Neque etiam Fabri conjectura opus est. Enallage enim plusquamperfecti pro inperfecto Livio frequens est. V. infra ad 34, 11, 2. Insuper *contempti Patres* Oxon. N. in margine, teste Hearnio. Error ex similitudine literarum *m* et *rri* in scriptura Longobardica natus est.

Praeter expertam multis jam ante certaminibus intercessionem, invento] *multis* deest in Harlej. 2. Contra, voce perperam addita, *multis jam annis ante certaminibus* Hearnii Oxon. L. 1. Quin et τὸ *invento* exsulat ab editionibus, quibus utor, antiquioribus. Ita autem locus aliter foret interpungendus, et quidem hoc modo: *conterriti Patres, quum trepidassent publicis privatisque consiliis, nullo remedio alio praeter expertam multis jam ante certaminibus intercessionem, collegas adversus tribunicias rogationes comparaverunt.* Et tum illud *nullo remedio alio* accipiendum foret per ellipsin participii verbi substantivi, pro *nullo remedio alio existente*. V. supra ad 4, 47, 7. et 22, 31, 5. Vocem *invento* primus addidit Aldus. Et recte. Eamdem enim servant omnes scripti.

§. 7. *Tribus ad suffragium ineundum citari a Licinio Sextioque viderunt*] *ad suffragium eundem* Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *Sextilioque* Lovel. 5. V. modo ad §. 4. Praeterea *viderent* Leid. 2. Paullo ante *comparaverant*, pro *comparaverunt*, Lovel. 5. a m. 1.

Nec sollemne quidquam aliud ad sciscendum plebi fieri passi sunt]

saepe concilio advocato, quum pro antiquatis rogationes essent; *Bene habet*, inquit Sextius. *quandoquidem tantum intercessionem pollere placet, isto ipso*

nec solem nec quidquam aliud Leid. 1. et Lovel. 2. in contextu. *nec sollemne quidquid aliud* Haverk. *nec sollemne aliud quidquam* Lovel. 4. Tum *asciscendum*, pro *ad sciscendum*, Voss. 2. Lovel. 3. 4. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. et excusi principes, pro quo Froben. anno 1531. *ad sciscendum* substituit, concinentibus reliquis scriptis. Deinde *plebei* Voss. 2. Leid. 1. et Harlej. 1. Denique vox *fieri* deficit in Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 4. Eadem voce omissa, insuper transpositis vocabulis, *ad sciscendum passi sunt plebi* praefert Lovel. 5.

§. 8. *Jamque frustra saepe concilio advocato*] *Jam frustra* editt. quas vidi, Aldo priores. Is primus *Jamque* dedit, quod servant omnes scripti, nisi quod *Itaque* sit in Lovel. 2. [Veith.] Tum *saepe* omittitur in Leid. 2. Praeterea *consilio advocato* Lovel. 1. 2. 5. Voss. 1. et Leid. 2. quod et erat in vetustioribus excusis. Ascensius autem anno 1516. substituit *concilio advocato*, ut est in reliquis scriptis. Et recte. Intelliguntur enim comitia tributa, quae non *consilium*, sed *concilium*, vocanda esse, docuit Gronovius ad Liv. 44, 2, 5.

Bene habet, inquit Sextius] *Bene habent* Florent. invitis reliquis omnibus, qui recte vulgatum servant. Est enim formula sollemnis, qua Livius saepius usus est. Infra 8, 6, 4. *Bene habet. Dii, pium movete bellum.* c. 9, 1. *Atqui bene habet, inquit Decius, si ab collega litatum est.* c. 35, 4. *Bene habet, inquit, Quirites. vicit disciplina militaris.* 39, 50, 8. *Postquam dictum est, incolumes esse; Bene habet, inquit. et, poculo inpavide exhausto, haud ita multo post exspiravit.* Similiter Cic. pro Murena 6. *Bene habet: jacta sunt fundamenta defensionis.* ubi v. Camerar. et Valer. Max. 5, 10, 2. *Quapropter bene habet. adnuendo enim votis meis id egerunt, ut vos potius meum casum doleatis, quam ego vestro ingemiscerem.* ubi v. Doct. Torrenium. Adfinis autem est illa apud Florum 4, 2, 68. *Gladium per viscera exegit: et, ubi esset, quodam exigente, respondit hoc ipsum: Bene se habet Imperator.* ubi v. viros doctos.

Quandoquidem tantum intercessionem pollere placet] Vocem *tantum* omiserunt antiquiores edd. Eam primus adscivit Aldus. Consentiunt autem omnes scripti, nisi quod *tantam intercessionem* habeant Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *intercessionem pellere placet* Lov. 4. *intercessionem propellere placet* Haverk. errore librarii. *tantum pollere*, est tantum valere, tantum posse. Supra 3, 34, 3. *Plus pollere multorum ingenia consiliaque.* 5, 54, 5. *Non universa Etruria tantum terra marique pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiae, bello vobis par est.* 44, 40, 3. *Fortuna, quae plus consiliis humanis pollet, contraxit certamen.* Eo sensu *pollere* et *posse* saepe junguntur. V. ad 2, 34, 9. *placeat* male Lovel. 2.

Isto ipso telo tutabimur plebem] Supra 5, [29, 9.] *Si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli queat, aliud telum Patres inventuros esse.* Vegetius 3, 3. *In omni expeditione unum est et maximum ut*

lo tutabimur plebem. Agitedum, comitia indicite, Pa- 9
res, tribunis militum creandis. faxo, ne juvet vox
ta, VETO, qua nunc concinentes collegas nostros tam

um, ut tibi sufficiat victus, ho-tes frangat inopia. KLOCK. Liv. , 55, 3. *Qua lege tribuniciis ro-ationibus telum acerrimum datum st.* 4, 28, 5. *Virtute pares, ne-essitate, quae ultimum ac maxi-mum telum est, superiores estis.*), 37, 6. *Nec hostem hosti, nec mul-titudinem multitudini comparan-dam ait esse. Praeterea telum a-liud occultum scituros in tempore.* Cic. 7. ad famil. epist. 16. *Us-que quaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.* Sallust. Fragm. l. 3. Hist. in orat. Licinii §. 12. *Vis tribunicia, telum a majoribus libertati paratum,* ad quem locum v. Cl. Cortium. Ceterum *isto ipso tutabitur plebem,* voce *telo* expuncta, male Leid. 2. *isto ipso tutabimur plebem* Lovel. 3.

§. 9. *Comitia indicite, Patres, tribunis militum creandis. faxo*] *comitia indicite, Patres, trib. mil. faxo* Lovel. 1. et Leid. 2. Si ea lectio placeret, verba per compendium scripta reddi deberent *tribunorum plebis.* V. ad 4, 57, 9. Sed nihil muto: nam alii omnes editam lectionem uno ore veriorem esse clamant.

Faxo ne juvet vox ista, Veto] *faxo, ne juret* Fragm. Hav. a m. 1. qui error ex affinitate ductuum literarum *r* et *v* commissus est. V. infra ad 45, 39, 15. *jubet* idem codex a m. 2. Et ita praeferunt quoque Florent. Leid. uterque, et Lovel. 1. 2. ac 4. quomodo saepè peccatur in libris scriptis. V. quae notavi ad Silii Ital. 4, 747. (*Liv. 31, 30, 2.) Et hic error ex eo natus est, quod literae *b* et *v* frequenter admodum a scribis commutentur. V. ad 5, 24, 5. *ne juvat* Gaertn. Cl. autem Jac. Perisonius ad marginem Livii monuerat, forte hic excidisse voculam *vos*, eamque ita restituendam, *faxo, ne juvet vos vox ista.* Ejus conjecturae favere videtur Fragm. Hav. quod a m. 1. praefert *ne juvet vos ista, Veto.* At potius hic quoque librarii confuderunt literas *s* et *κ*; qua ratione saepe lapsi sunt. V. infra ad 26, 19, 4. Verum, in receptam lectionem conspirantibus scriptis, τὸ *vos* interponi necesse non est. Denique *Veto* deest in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *voto* habent Leid. 1. Lovel. 4. 5. et ed. Aldina. *vento* Gaertn. *vero* Voss. 2. Lovel. 3. et editi ante Ascensium, qui anno 1513. 1516. et 1530. edidit *Veto.* eamdemque lectionem anno sequenti 1531. Frobenius, et post eum omnes editores receperunt. Et ita habent reliqui scripti; ac recte. *Vetare* enim verbum sollemne, ac vocem tribuniciam esse, docet Brisson. de Formul. l. 3. p. 273. Lectione tamen ab Ascensio proposita non contenti Moguntini vulgarunt *faxo, ne juvet vox ista vos*, omisso τῷ *Veto.* Verum ita in nullo codice inveni; ut forte lectio illa potius editorum ingenio ac conjecturae, quam libris scriptis, accepta ferenda sit. Tutius itaque est illud sequi, quod vulgo editum exstat, et plerique libri servant; aliorum autem, paucis exceptis, vestigia verum esse evincunt.

Qua nunc concinentes collegas nostros tam laeti auditis] *Concinere voce* mire, sed tamen Latine, dictum credo: stabiliturque haec lectio a sola Andreae editione; a qua seorsum reliqui omnes fere libri habent *quam.* Palatini autem MSS. primus ac tertius *quam*

10 *laeti auditis.* Haud irritae cecidere minae: comitia, praeter aedilium tribunorumque plebis, nulla sunt habita. Licinius Sextiusque, tribuni plebis refecti, nullos curules magistratus creari passi sunt. eaque

nunc continentes. sec. *qua nunc contemnentes collegas nostros omnes tam laeti auditis.* GEBH. *qua nunc contemnentes collegas nostros homines tam laeti* Haverk. *qua nunc contemnentes collegas nostros tam laeti* Harlej. 2. et Portug. *qua nunc continentes collegas nostros tam laeti* Voss. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. *qua nunc continentes collegas in omis tam laeti* Lovel. 2. *qua nunc continentes collegas nostros tam laeto* Lovel. 3. *q; nunc continentes collegas nostros tam laeti* Lovel. 4. *qua nunc collegas continentes nostros tam laeti* Lovel. 5. *quam nunc continentes collegas nostros tam laeti* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo *concinentes* interpolavit manus altera. *qua nunc concinentes collegas nostros tam laeti* Florent. et Harlej. 1. quam veram lectionem esse, nullus dubito. Voculas *qua* et *quam* saepius librarii confuderunt. V. supra 1, 38, 6. 2, 31, 2. 8, 31, 3. c. 35, 6. 9, 40, 2. 10, 14, 5. et alibi. Causa dari potest, quod virgula, quae literae finalis *m* nota est, passim a librariis perperam vel addita, vel omissa sit: vel hoc loco litera *m* voci *quam* adhaeserit ex similitudine literarum initialium voculae sequentis. Quod autem *continentes*, pro *concinentes*, plures codices praeferant, ex perpetua confusione literarum *c* et *t* factum est, de qua supra v. hoc cap. ad §. 2. pro *continentes* deinde parva mutatione *continentes*, vel *contemnentes*, alii librarii dederunt. *concinere*, quemadmodum *canere* infra 40, 8, 10. *Quae, vereor, ne vana surdis auribus cecinerim.* Ceterum *audistis* Gaertn.

§. 10. *Comitia, praeter aedilium tribunorumque plebis, nulla sunt habita*] Perperam vocem *praeter* omiserunt Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *aedilium tribunorumque plebi* legunt Florent. Leid. 1. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. V. ad 2, 42, 6. Praeterea *rò sunt* deficit in Harlej. 2.

Licinius Sextiusque tribuni plebis refecti] Particula *que* non comparet in Portug. Eadem etiam deest in multis editionibus antiquioribus, quam addiderunt Mediol. anno 1495. et reliqui scripti retinent. Mox *creari sunt passi* alio ordine Lovel. 4. Sed verbum *sunt* exsulat a Lovel. 2. Deinde *eaque magistratuum solitudo* edd. antiquae. Frobenius demum anno 1535. voces in eum ordinem, qui nunc vulgo exstat, redegit, eumdemque servant eodd. mei. *nullos civiles magistratuum, et plebe*, reliquis omissis, Gaertn. Sed librario errandi occasio fuit vocum *magistratus* et *magistratuum* repetitio. V. infra ad 9. 11, 11. Eaedem voces deerant etiam in Lovel. 5. a m. 1. sed a m. 2. ad marginem postea adscriptae fuerunt, nisi quod *et eadem*, pro *eaque*, datum sit.

Plebe reficiente duos tribunos] *plebe reficienti* Leid. 1. et Gaertn. Alibi eo modo casum sextum singularem participiorum praesentium Livium formasse, supra vidimus ad lib. hujus c. 14, 13. Editam tamen lectionem hic veriorem esse, consensus reliquorum codicum in eam conspirantium evincit.

His comitia tribunorum militum

olitudo magistratuum, et plebe reficiente duos tribunos, et his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium urbem tenuit.

XXXVI. Alia bella opportune quievere: Veli-

tollentibus] *comitia tribunis militum* Gaertn. Verum ita voce adhibita *comitia creandis*, vel *rogandis tribunis militum* dicendum fuisset. V. ad 2, 8, 3. Ob eam itaque caussam, et quod reliqui codd. nihil mutent, vulgatum servandum. *comitia tribunorum*, ut 4, 57, 9. *Tribunorum militum comitia edixerunt.* et alibi saepe. Error iterum ortus videtur ex compendio. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Per quinquennium urbem tenuit] *Tenere* cum nomine, vel adverbio, temporis saepe dicit Livius, pro durare. 24, 47, 15. *Romae fedum incendium per duas noctes ac diem unum tenuit.* 25, 39, 9. *Atrox proelium oritur: diu tenuisset, ni* etc. Adde ad 4, 7, 7. Sed *te Urbem* non patitur, hic ita accipi *tenuit.* Si libri scripti in illo non variant, quaerenda est alia huic loco conveniens significatio verbi *tenuit.* nam mihi non videtur obvium genus loquendi esse, *solitudo magistratuum tenet urbem*, pro nulli sunt in urbe magistratus. DUK. Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXVIII. p. 253. hic potius sequitur Vopiscum in vita Taciti 1. Eutrop. 2, 1. Sext. Rufum in Breviar. 2. et Cassiod. in Chron. qui non per quinque, sed per quatuor annos, nullos curules magistratus creatos fuisse referunt. Annum vero hic exemtum, qui tamen per rationes chronologicas abesse non potest, recipere conatur alium intercalando post tribunos militum memoratos c. 38. hujus libri, quo quidem neque consules neque tribuni militum consulares creati, sed duo deinceps dictatores dicti fuissent, M. Furius Camillus IV. et P. Manlius, quos Livius c. 38. iisdem tribunis consularibus magistratum gerentibus honore functos scripsit. V. Pighium in Ann. ad ann. CCCLXXXIV. pag. 257. Verum Pighium refellit, ac Livium defendit Dodwell. de Cyclis Dissert. 10. §. 82. Chronologiam autem Livii etiam Sigonius in fastis secutus est.

§. 1. *Alia bella opportune quievere*] *opportuna quievere* Leid. 2. et Lovel. 1. *oportuna crevere* Lovel. 4. *opportune quieverunt* Gaertn. *opportune creavere* Portug. a m. 1. *optime quieverunt* priscae edd. usque ad Moguntinos, qui dederunt *peropportune quieverunt.* pro quo iterum Aldus *opportune quievere.* Supra hoc libro c. 18, 2. *Et Patribus et plebi peropportune externa quies data.* *opportune* et *optime* etiam alibi in Mstis commutantur. V. infra ad 37, 7, 10. *peropportune* hic recipiendum non puto, quod ita nulli praeferant codices; licet saepe ea voce Livius usus sit. V. infra ad 29, 34, 9.

Veliterni coloni gestientes otio] *Velliterni* Fragm. Hav. *Velitrini* Gaertn. V. etiam supra ad c. 21. hujus lib. §. 3. infra c. 39, 7. ad 8, 12, 7. et ad c. 13, 5. Secundum Stephan. Byz. in v. *Βέλιτρα*, gentile ejus urbis dicitur *Βελιτριανός*: pro quo, teste Berkel. ad eum locum, Cluverius in Ital. Antiq. 3, 8. p. 1016. *Βελιτρῖνος* scribendum conjicit, idque ita formatum obcurrere Berkel. docet apud Diod. Sicul. l. 14. p. 449. ut et *Velitrinus* apud Sueton. in Aug. 94. quamvis et *Οὐελιτρανός*

terni coloni, gestientes otio, quod nullus exercitus Romanus esset, et agrum Romanum aliquoties incursavere, et Tusculum obpugnare adorti sunt.
2 eaque res, Tusculanis veteribus sociis, novis civibus, opem orantibus, verecundia maxime non Pa-

obcurrat apud Plutarch. in Camillo p. 151. adde etiam apud Dionys. Hal. l. 5. p. 326. Ego vero hic vulgatum servandum puto, tum quod in illud consentiant optimi codd. tum etiam quod gentile illud non alio modo apud Latinos formatum reperiatur. Apud Sueton. etiam optimus cod. Salmas. *Veliterni*, non *Velitrini*, praefert. Contra apud Valer. Max. 9, 10, 1. ubi recte *Veliternos* editur, cod. prior Trajectin. habet *Velitrinos*. V. Cel. Burm. ad l. l. Sueton. qui *VELITERNUS* etiam ex duobus lapidibus, apud Gruter. et Reines. obviis, laudat.

Et agrum Romanum aliquoties incursavere] *in agrum Romanum aliquoties incursavere* Voss. 2. et Lovel. 3. Liv. 8, 38, 6. *Eques, luco demum ausus incursare in hostem, agmen detinuit.* ubi v. quae notantur. Verum et altera constructio *incursare agrum* Livio frequens fuit. 2, 48, 6. *Ubi abductas senserant legiones, agros incursabant.* 5, 31, 5. *Superbia elati ultro agros Romanos incursavere.* 28, 11, 10. *Querentes agrum suum ab adcolis Gallis incursari ac vastari.* 39, 1, 8. *Propter domesticam inopiam vicinos agros incursabant.* Quum itaque utrumque loquendi genus apud Livium inveniatur, vulgatum praeferendum puto, quod illud defendat omnium reliquorum codicum, inter quos etiam optimi sunt, turba. *incursaverunt* habet Gaerta.

§. 2. *Eaque res, Tusculanis veteribus sociis, novis civibus, opem orantibus, verecundia maxime non Patres modo* etc. *movit*] Cel. Jac. Perizonius ad marginem Livii conjecit, forte legendum esse *eaque re.* ut *verecundia* accipiatur casu primo, et ea dicatur Patres ac plebem moviffe. Omnes tamen codd. scripti et editi constanter *eaque res* servarunt: quare eam lectionem praefero, et *verecundia* pro casu sexto habeo. *movit Patres verecundia*, ut *movere amore* apud Ovid. 2. Trist. 340.

Et falso movi pectus amore meum.

Ita *motus ira*, *amore*. Liv. 2, 42, 10. *Motique ira numinis caussam nullam aliam vates canebant, quam haud rite sacra fieri.* Ovid. Ep. 1. Her. 24.

— — *nec nostro motus amore redis.*

verecundia maxima edd. Rom. 1. ni 1472. et Parm. Alibi hoc modo librarii in quibusdam codd. peccarunt. *alia maxima plebis turba*, pro *maxime*, datum erat supra 5, 40, 5. *maximoque lapidum ictu*, pro *maximeque*, 10, 1, 5. V. quae notantur ad priorem locum. Praeterea Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXXII. p. 255. legendum censet *veteribus sociis et novis tum civibus*. Verum et hic nullam emendandi necessitatem video, praesertim quum omnes libri stent cum vulgata lectione; nisi quod librarius Leid. 1. aberrans *cibus*, pro *civibus*, dederit. Deinde *opem curantibus* male Voss. 2. *opera orantibus* Leid. 1. Tum vocula *non* perperam deest

es modo, sed etiam plebem, movit. Remittenti- 3
us tribunis plebis, comitia per interregem sunt
abita; creatique tribuni militum L. Furius, A. Man-
us, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. et C. Va-
rii, haudquaquam tam obedientem in delectu,

1 Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *ıstres et modo* Lovel. 5.

§. 3. *Remittentibus tribunis plebis, comitia per interregem sunt habita*] Errorem Vopisci in Tacito . in hac re ibi observarunt Casaubonus et Salmasius. DUK. *Vel remittentibus* hic tamquam ıeutrum sine casu per ellipsin ponitur, pro remittentibus certamen, remittentibus intercessionem. Ita supra 2, 34, 6. *Ut etiam, ıbi ea* pestilentia *remisisset, terrore aliquo tenerentur.* ad quem locum plura vide. Vel *remittentibus* est permittentibus. V. Lipsium ad Tacit. 1. Ann. 8. Acidal. ad Pacati Paneg. 32. et Jac. Gothofred. ad l. 3. Cod. Theodos. de divers. Rescript. ita tamen, ut hoc verbo indicetur, non modo permisisse, concessisse tribunos, sed etiam victos et expugnatos post aliquod certamen permisisse, concessisse; et quidem hoc loco verecundia victos, expugnatos fuisse. V. J. Fr. Gronovium 4. Observ. 2. Ceterum vox *plebis* deest in Leid. 2. *comitia* in Fragm. Hav. a m. 1. sed ab eadem adscripta exstat in margine. Tum *per interregem habita sunt* praefert Leid. 2. *per interregem suum habita* Fragm. Hav.

Creatique tribuni militum L. Furius, A. Manlius] Palat. pr. ac tert. *Mastilius.* Andreas edidit *A. Manlius.* GEBH. *Aulius Mastilius* Fragm. Hav. *Aulus Mastilius* Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. scribarum errore, qui literas *n* et *ti* ob ductuum similitudinem in Longobardica scriptura confuderunt. V. ad 4, 46, 9. Ceterum plerique hujus anni tribuni jam antea eumdem magistratum gessisse dicuntur. Et quidem L. Furius nunc iterum eam dignitatem obtinet. Nam et supra tribunus memoratur c. 22, 5. A. Manlius quartum; tertium enim obcurrit c. 21, 1. Ser. Sulpicius in Fast. Capitol. fragmentis *Praetextatus* vocatur, et tertium tribunus dicitur. De prioribus autem ejus tribunatibus v. supra ad c. 22, 1. Etiam pars nominis Ser. Cornelii in Fragm. Capitol. supereſt, unde constat Maluginensem cognominatum fuisse, et hoc anno honorem illum sextum obtinuisse. Idem ergo est, de quo agit Sigonius supra ad 5, 36, 12. Nulli tamen numeros illos addendos censeo, quod constanter in codd. omittantur, et Livius eos saepissime neglexerit. V. supra ad 2, 16, 7.

A. et C. Valerii] Legendum est *P. et C. Valerii.* Id docent Capitolina fragmenta, in quibus est *POPLICOLA. V.* Ex quo apparet, P. Valerium Poplicolam esse, qui quater ante tribunus militum fuit, et postea etiam sextum traditur esse a Livio. Quae res in magnum errorem Glareanum induxit, ut annum ibi sine caussa interjiciendum esse putaret. †. „Glareanus alias adducit rationes, quae non diluuntur, ut „fieri oportebat." †. SIG. Priori horum tribunorum *Auli* praenomen, quemadmodum ante Sigonium in omnibus excusis erat, tribuunt codices, quoscumque

4 quam in comitiis, plebem habuere: ingentique contentione exercitu scripto profecti, non ab Tusculo modo submovere hostem, sed intra suamet ipsum
5 moenia compulere. obsidebanturque haud paullo vi

vidi, excepto solo Gaertn. in quo *Lucius* dicitur. Sed recte ejus loco Sigonius *Publius* reposuit, quem in eo secutus est Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXXII. p. 255. Glareanus autem errorem, quem Sigonius refellit, commisit infra ad c. 38, 11. et c. 42, 3. Quod autem Glareanus queratur, Sigonium alias rationes a se adductas non diluisse, quemadmodum fieri oportuerat, iis omnino Sigonius respondit in Scholiis ad Chronol. Livii ad annum CCCLXXXVIII. Ratio autem notarum non permittit, ut examinemus, utrum responsio ejus ad argumenta Glareani sufficiat. Certe non satisfecit Dodwello, quem via, diversa ab ea, quam Glareanus et Sigonius institerunt, annum, qui in Livio intercidisse creditur, ei restituisse supra vidimus ad c. 34, 1. Ceterum *Valerius* praeferunt Lovel. 1. a m. 1. Voss. 1. et Fragm. Hav. nisi quod in eorum secundo, stigmate ultimae parti τοῦ *u* subjecto librarius aut alius quis indicare voluerit, emendandum esse *Valeriis*. Sed *Valerii* vera lectio est. V. quae supra dicta sunt hoc lib. ad c. 22, 1. Et ita exhibent reliqui codd. nisi quod *Cornelii* sit in Lovel. 5. *Valeri* in Florent. et Leid. 1. quae lectio vulgatam potius firmat, quam evertit; quum infinitis locis librarii geminatam literam *i* per simplicem efferre soliti sint. V. infra ad 38, 27, 8.

Haudquaquam tam obedientem in delectu, quam in comitiis, habuere] *haud quamquam tamen obedientem* Gaertn. *quamquam* praeferunt etiam Lovel. 1. et 3. Saepius *qq*, sive *quaquam*, et *q̄q̄*, id est *quamquam*, in Mstis commutantur. V. infra ad 7, 26, 8. Eodem modo, quo *q* et *q̄*, sive *qua* et *quam*; de quo v. ad cap. praec. §. 9. Passim etiam *tam* et *tamen* confuderunt librarii. V. infra ad 22, 59, 13. *haud quaquam tam obedientem tam in dilectu* Fragm. Hav. quasi duplicem lectionem in codd. suis scriba invenisset, nempe *tam obedientem in dilectu*, et *obedientem tam in dilectu*, atque utramque exprimere voluisset. Sed posteriori loco *tam* admitti nequit. *in dilectu* etiam Leid. 1. et Lovel. 1. V. ad 37, 51, 7. *in dilectum* Florent. Denique *hre*, id est *habere*, Gaertn.

§. 4. *Ingentique contentione exercitu scripto profecti*] *contione* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. quomodo frequenter lapsi sunt scribae. V. supra ad 4, 6, 4. Tum *exercitu* Portug. a m. 1. quomodo etiam peccatur infra 8, 36, 8. V. supra ad 1, 15, 7. Deinde *perfecti*. De hoc errore v. ad 37, 6, 7.

Intra suamet ipsum moenia compulere] *ipsi* Harlej. 2. et Portug. a m. 1. *ipsa* Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 3, 8. In verbis praecedentibus *a Tusculo*, pro *ab Tusculo*, praeferunt Gaertn. et Fragm. Hav.

§. 5. *Ab eis, a quibus obsideri coeptae erant, expugnari potuere*] *ab eis; quibus obsideri* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. 2. Dein *expugnare potuere* Gaertn. et Fragm. Hav. *expugnari poterant* Leid. 2. *expugnari potuerunt* Haverk. Paullo ante *Velitres*, pro *Velitrae*, Voss. 2. V. ad cap. seq. §. 12. Deinde

majore Velitrae, quam Tusculum obsessum fuerat: nec tamen ab eis, a quibus obsideri coeptae erant, expugnari potuere. Ante novi creati sunt tribuni 6 militum, Q. Servilius, C. Veturius, A. et M. Cornelii,

nec tum, pro *nec tamen*, Lovel. 2. *l*. ad 22, 17, 5.

§. 6. *Q. Servilius, C. Veturius, M. Aulus, et M. Cornelius, Q. Quintius, M. Fabius*] Quidam pro *M. Aulus* emendarunt *A. Manlius:* sed is prioris anni fuit tribunus militum. Quare legendum *C. Veturius II. A. et M. Cornelii*. Nam C. Veturius primum fuit anno CCCLXXVIII. [c. 32, 3.] hic autem secundum. Cornelii vero postea iterum fiunt anno CCCLXXXVIII. ad hujus libri finem [c. 42, 3.] Hic itaque primum fuere; et faciliter ex *II.* potuit *M.* fieri. mirum autem, et in his quidem, et praecedentis anni omnibus tribunis, omissa et cognomina et numerum. GLAR. Quia antea legebatur *C. Veturius, M. Aulus, et M. Cornelius*, propterea probo conjecturam Glareani, quae est, ut legatur *C. Veturius II, A. et M. Cornelii*. Nam *C. Veturius* semel ante fuit, *A.* autem *et M. Cornelii* infra iterum esse dicuntur, quorum alter *Cossus* est, alter *Maluginensis*. SIG. Pall. pr. tertiusque *C.aius Vetellius*. sec. *C.anius Veturius*. Andreas vero nobis in editione sua reliquit *Cl. Haius Veturius*. Hoc Augiae stabulum aliquantum alii purgarunt. GEBH. In nominibus horum tribunorum plurimum iterum variant codd. scripti. De priori inter omnes convenit. Secundi praenomen quum olim omnibus literis *Cajus* perscriptum fuisset, iis in duas voces divisis perperam *C. aius* datum invenio in Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 2. *C. anius*, addita insuper litera, in Lovel. 5. et Harlej. 2. *C. avius* in Lovel. 2. et Haverk. duabus literis additis *C. annius* in Portug. corruptius *C. Aulus* in Lovel. 4. sed corruptissime *C. Aerius* in Gaertn. Ejusdem tribuni nomen est *Vetusius* in Haverk. *Neturius* in Lovel. 1. *Vitelius* in Lovel. 4. *Vetellius* in Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. utrumque junctum *Vetellius Veturius* est in Gaertn. Tertii et quarti tribuni nomina ita exhibentur *Manlius M. Cornelius* in Harlej. 2. pro quo *Manlius M. Cornelius* praefert Portug. *Manilius M. Cornelius* Haverk. *Manlius et M. Cornelii* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. *Alus et M. Cornelius* Gaertn. tertii praenomine omisso *M. Cornelius* Harlej. 1. Voces contra *et M. Cornelii*, *Q. Quintius* desunt in Lovel. 4. Reliqui omnes habent *A. et M. Cornelius*, vel *A. et M. Cornelii*, quod rectum est. V. ad hujus libri c. 22, 1. Quod ad duos ultimos tribunos *et Quintus M. Fabius* obfert Leid. 1. *et Quintius M. Fabius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *et Q. Quintius M. Fabius* Voss. 2. Lovel. 2. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *quae Quintius M. Fabius* Lovel. 3. *Q. Quintius et M. Fabius* Portug. et Haverk. Per eum, quem pro *M. Aulus*, ut habent priscae editiones, *A. Manlius* emendasse Glareanus notat, intelligendus est Aldus, qui ita edidit: eum vero secuti sunt Coloniensis anno 1525, Cervicornus, et Ascensius anno 1530. Verum ea scriptura in nullo cod. superest. Ceterum ex his patet, nullum etiam esse codicem, qui iterati honoris notam, a Glareano Veturio additam, probante etiam Sigo-

Q. Quinctius, M. Fabius. nihil ne ab his quidem
7 tribunis ad Velitras memorabile factum. In majore discrimine domi res vertebantur: nam praeter Sextium Liciniumque latores legum, jam octavum tribunos plebis refectos, Fabius quoque tribunus mi-

nio, agnoscat; quam neque addendam contendo. Prodesse enim illis nequit, quod se secutos dicant vestigia veterum edd. quae *M. Aulus et M. Cornelius* praeferunt. Litera enim *M.* quam in notam numeri binarii convertunt, inde inrepsit, quod librarii primo prioris tribuni praenomen *Aulus* omiserint, et demum, litera *M*, qua sequentis tribuni praenomen indicabatur, exarata, errorem animadverterint; ideoque, ut solebant, ea non deleta, quod omissum erat, addiderint; unde tandem exiit *M. Aulus et M. Cornelius*, vel *Cornelii*. Et veram esse hanc originem vitiosae istius lectionis, probat scriptura, quam ex cod. Harlej. 1. laudavi. Ex *M. Aulus* deinde factum est *Maulius* et *Maulius*, quod in multis codicibus superesse vidimus. His permotus vocem *iterum*, quam post Sigonium Gronovius recepit, ex contextu ejeci. Et cur, quaeso, uni Veturio repetiti honoris nota invitis scriptis adderetur? quum et alii fuerint in collegio hujus anni, qui similiter antea eamdem dignitatem gesserint. Certe Q. Servilius nunc tertium erat tribunus, cujus secundum tribunatum memorat Livius supra c. 31, 1. At M. Fabius iterum est tribunus, ut Fasti Capitolini docent, qui etiam iterati honoris signum addunt. Prioris autem tribunatus Livius supra meminit c. 22, 5. Quemadmodum itaque illorum, ita et C. Veturii nomini iterum gesti honoris notam non addendam esse sine codicum auctoritate, verius est: praesertim quum Livius eam saepius omiserit. V. ad 2, 16, 7. Ita ut edidi, dederunt jam olim Moguntini, quos primus secutus est Frobenius anno 1531. et inde praeter Sigonium omnes recentiores usque ad Gronovium. Eamdem etiam lectionem servavit cod. Florent. et Fragm. Hav. a m. 2. nisi quod in eo male sit *Cornelius*, pro *Cornelii*.

Nihil ne ab his quidem tribunis ad Velitras memorabile factum] *nihil e ab his quidem* Leid. 1. *nihil et ab his quidem* Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav. *nihilve ab his quidem* Lovel. 3. [*nihil et ab eis quidem* Veith.] *nihil ab his quidem* quidam vetustiores typis excusi. Aldus deinde τὸ *ne* addidit, quod retinent reliqui codd. et exhibuerant etiam edd. Rom. anni 1472. ac Parm. At vocibus transpositis *nihil ne quidem ab his* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Male. V. infra ad 38, 25, 14. Tum *tribunis Romanis* Gaertn. Forte olim per compendium scriptum librarius ejus cod. invenerat *TR*. Ita ex literis illis disjunctis *tribunis Romanis* scribendi occasionem adripere potuit. Deinde priores ante Aldum editiones *ad Velitras factum memorabile*, nullo codicum adsentiente.

§. 7. *In majore discrimine domi res vertebantur*] *In majori discrimine* Voss. 2. Lovel. 2. 3. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *res domi vertebantur* editiones principes. Aldus primus voces eo or-

itum, Stolonis socer, quarum legum auctor fuerat, arum suasorem se haud dubium ferebat. et, quum 8 cto ex collegio tribunorum plebis primo intercesores legum fuissent, quinque soli erant: et (ut ferne solent, qui a suis desciscunt) capti, et stupentes

ine constituit, quo nunc edunur. Cum eo autem stant omnes cripti.

Praetor Sextium Licinimque latores legis, jam octavum tribunos plebis refectos] *praetor Sextum Liciniumque* Florent. Voss. 2. Leid. mbo, Lovel. 3. et Fragm. Hav. m. 1. *praetor Sextium Licinium* laverk. Sed toties jam eorum nomina juncta in praecedentibus obvia fuerunt, ut in iis librarios errare potuisse, mirandum sit. V. nox ad §. 10. et c. 41, 10. Tum *am latores legum*, priori voce perperam addita, Lovel. 5. Hinc *ctavo* Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk. et multae veterum editionum. V. suprá ad 5, 16, 1. Deinde *trib. pl. refecti* Leid. 2. *ribunos plebis, refectus Fabius quoque tribunus militum* Voss. 1. neque aliter Lovel. 1. nisi quod omittat vocem *tribunos*. Vocem *refectos* omittit Voss. 2. Sed reliqui omnes eam recte servarunt. V. supra ad 4, 57, 12. Mox *Stilonis*, pro *Stolonis*, male Leid. 2. nec melius *Scolonis* Lovel. 2. et 3. Nam Licinius hic *Stolonis* cognomen sibi confirmavit, et ad posteros transmisit, *quod nullus in ejus fundo reperi poterat stolo; quod effodiebat circum arbores, e radicibus quae nascerentur e solo, quos stolones adpellabant*, ut Varro auctor est de re rust. 1, 2.

Quarum legum auctor fuerat, earum suasorem se haud dubium ferebat] *quarum legum auctor fuerat* Portug. *quarum legum auctorū fuerat* Fragm. Hav. a m. 1. in quo aeque mendose *auctorē* a m. altera interpolatum est. *quarum legum fuerat auctor* Haverk. Tum *earum se suasorem* alio ordine Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Vox *earum* non adparet in Lovel. 5. *sud*, pro *se*, est in Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

§. 8. *Ex collegio tribunorum plebis primo intercessores legum fuissent*] *tribunorum plebi* Leid. 1. et Harlej. 1. Multi etiam codd. ambigue *pleb.* vel *pl.* praeferunt. V. ad 2, 42, 6. *ex collegis primi intercessores*, reliquis omissis, Lovel. 2. *primi* etiam Lov. 4. [Veith.] *prima* Fragm. Hav.

Ut ferme solent, qui a suis desciscunt] *ut ferme solet* Harlej. 2. Portug. et Haverk. quorum codd. librarii existimasse videntur, τὸ *solet* hic inpersonaliter poni, de quo modo dictum est ad c. 34, 5. Verum, cohaerere voces *solent, qui desciscunt*, vidissent, si animum advertere voluissent. Tum *qui ab suis* Portug. et Haverk. *quia a suis* quaedam ex antt. edd. Male. V. ad 36, 33, 5. Hic autem ultima litera vocis *quia* perperam repetita est ex sequenti praepositione. Deinde *asciscunt* Voss. 2. *desistunt* multae ex vetustioribus excusis, pro quo jam Mediol. anno 1495. recte dederunt *desciscunt*. quod et idem servat Rom. anni 1472. Solent saepe haec verba commutari. V. infra ad 30, 3, 5.

Capti et stupentes animi] Si vulgatum servandum, *animi* accipio casu secundo numeri singularis, ut *stupentes animi* dicatur, quem-

animi, vocibus alienis id modo, quod domi prae-
9 ceptum erat, intercessioni suae praetendebant: *Velitris in exercitu plebis magnam partem abesse: in adventum militum comitia differri debere, ut universa*
10 *plebes de suis commodis suffragium ferret.* Sextius Li-

admodum *aeger animi*, de quo infra v. ad 30, 15, 9. Interim *stupentes animis* Lovel. 2. *stupentibus animi* Gaertn. Videndum itaque, an legendum sit *stupentibus animis*. Ita *stupentes mentes* Horat. Epod. 7, 15.

Tacent: et albus ora pallor inficit,
Mentesque perculsae stupent.

Neque displicet etiam unius modo memorati codicis lectio *Capti et stupentes animis*. Illa certe, quae vulgo exstat, minus satisfacit, sive *animi* numero singulari casu secundo, sive plurali casu primo accipere velis.

Vocibus alienis id modo, quod domi praeceptum erat, intercessioni suae praetendebant] *voc alienis* Leid. 1. *vocalienis* Klock. *vocum alienis* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *vocem alienis* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *votisque alienis* Lovel. 2. *votis alienis* Lovel. 5. Sed *vocibus alienis praetendere* dictum est, ut *verbis senatus quaerere* 3, 50, 15. ubi vide. Tum *id domo*, transpositis perperam literis, Harlej. 1. V. infra ad 39, 13, 8. *id domi praeceptum erat*, omissis mediis, Lovel. 3. Deinde *intercessioni fuit praetendebant* Haverk.

§. 9. *Velitris in exercitu plebis magnam partem abesse*] *Velitres* Lovel. 5. a m. 1. et Gaertn. corruptius *Ulixis* Haverk. Insuper *magnam partem esse* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et editi, quos vidi, usque ad Aldum, qui *abesse* restituit, ut praeferunt reliqui codd. *abesse in exercitu Velitris*, pro abesse ab urbe Roma, ita ut sit in exercitu, qui est Velitris. Elegantior multo haec lectio est, quam altera, ac sensum pleniorem efficit.

Comitia differri debere] *comitia differri jubent* Hearnii Oxon. C. *comitia debere transferri* Leid. 2. *comitia debere differri* alio ordine Lovel. 1. et 5.

Ut universa plebes de suis commodis suffragia ferret] *universa plebs* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et excusi principes. Aldus primus dedit *universa plebes*, ut habent reliqui scripti. V. ad 1, 20, 6. Deinde alia omnia curans Haverk. codicis scriba *de suis comodiis suffragiis ferret* nobis dedit. *de suis incommodis* est in Gaertn.

§. 10. *Sextius Liciniusque cum parte collegarum et uno ex tribunis*] *Sextus Liciniusque cum parte* Florent. et Lovel. 3. V. supra hoc cap. ad §. 7. *Sextius Licinius qui cum parte* Voss. 1. Lovel. 2. et Harlej. 1. Praeterea *ut uno ex tribunis* Voss. 1. et Lovel. 1. qui error in scriptis admodum frequens est. V. infra ad 21, 28, 8.

Artifices jam tot annorum usu tractandi animos plebis] *jam tunc annorum usu* Gaertn. Sed formulae *jam tunc*, sive *jam tum*, de qua dixi ad 1, 41, 7. hic locum esse vix potest. Tot sive multorum annorum usu jam erant artifices tractandi animos plebis.

iniusque, cum parte collegarum, et uno ex tribu-
ıis militum Fabio, artifices jam tot annorum usu
ractandi animos plebis, primores Patrum produ-
:tos interrogando de singulis, quae ferebantur ad
ɔopulum, fatigabant: *Auderentne postŭláre, ut, quum* 11

ıam tot annorum qui usu Lovel. 1. ı. et Leid. 2. Deinde *tractando ınimos plebis* Harlej. 2. *artifices* ıutem *tractando animos* dictum :ſſe censeri poſſet eodem modo, ;uo *adjutor consiliis*, *amicus po-ɔulo Romano*, et similia, de qui-bus adi ad 39, 47, 11. At potius videtur, ut exiſtimemus, eam le-etionem ex librarii stupore ortam eſſe, qui jungenda crediderit *usu tractando*: errorem itaque promanaſſe ex illo fonte, de quo egi ad c. 3. hujus lib. §. 8. *tracti animos* Lovel. 3.

Primores Patrum productos interrogando de singulis] *I mores Patrum* Gaertn. Praeterea vox *interrogando* non exſtat in Voſſ. 2. et Lovel. 3.

§. 11. *Auderentne poſtulare, ut, quum bina jugera agri plebi dividerentur*] *Auderent nec poſtulare* Leid. 1. et Fragm. Haverk. *Auderent nunc poſtulare* Lovel. 2. *nē* per compendium forte scriptum fuerat, idque librario errandi ansam praebuit. V. ad cap. seq. §. 6. Tum *bona jugera agri* Haverk. Quod omnino a dormitante librario profectum eſt. Bina enim jugera hoc tempore ordinaria fuit mensura, quae cuique in coloniam deducto adsignari solebat. Supra 4, 47, 6. *Opportune senatus censuit frequens, coloniam Lavicos deducendam. Coloni ab urbe mille et quingenti missi bina jugera acceperunt.* 8, 21, 11. *Eodem anno Anxur trecenti in coloniam missi sunt. Bina jugera agri acceperunt.* Sicul. Flacc. de condit. agror. p. 15. *Cum antiqui Romanorum agrum ex hoſtibus captum victori populo per bina jugera partiti sunt, centenis hominibus ducentena jugera dederunt.* Juvenal. Satyr. 14, 161.

— — *fractis aetate ac Punica passis*
Proelia, vel Pyrrhum inmanem, gladiosque Molossos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus.

Huic mensurae semiſſem jugeri aliquando additum fuiſſe, conſtat ex Liv. 6, 16, 6. *Senatus Satricum coloniam duo millia civium Romanorum deduci jussit. bina jugera et semisses agri adsignati.* Poſtea Licinius tribunus plebi viritim septena jugera diviſiſſe dicitur apud Colum. 1. de re ruſt. 3. *Poſt reges exactos Liciniana illa septena jugera, quae plebis tribunus viritim diviserat, majores quaestus antiquis retulere.* Referendum id videtur ad hujus temporis Licinium Stolonem, qui cum Sextio tribunus plebis exiſtens legem promulgavit *de modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri possideret*, teſte Livio supra c. 35, 5. Eamdem etiam pertulit. Nam poſtea *a M. Popillio Laenate sua lege decem millibus aeris eſt damnatus, quod mille jugerum agri cum filio possideret, emancipandoque filium fraudem legi fecisset*, ut Livius refert 7, 16, 9. Jam autem lege hac perlata ex eo, quod principes plus, quam quingenta jugera, poſſederant, plebi viritim

bina jugera agri plebi dividerentur, ipsis plus quingenta jugera habere liceret? Ut singuli prope trecentorum civium

septena jugera divisisse videtur. Non recte tamen illi, qui rei agrariae leges varias collegerunt apud Goesium in rei agrariae auctor. p. 348. legis Liciniae hoc caput constituerunt: *Quotiescumque populus Romanus agrum per curatores dividi jubebit, jugera non minus septem assignantor.* Licinius enim septena quidem jugera plebi divisit, non tamen, ne minor numerus postea adsignaretur, lege sua constituisse videtur. Certe post legem ejus latam bina adhuc jugera adsignata fuisse constat ex loco Livii laudato 8, 21, 11. quin etiam quina ac sena jugera adhuc diutissime postea saepius divisa memorantur apud Livium. V. infra 39, 44, 10. c. 55, 7. et 40. 29, 2. Huc etiam Turneb. ad Cic. orat. 2. Agrar. 8. retulit locum Varronis ex 1. de re rust. 2. secundum quem *C. Licinius tribunus plebis cum esset, post reges exactos annis CCCLXV. primus populum ad leges accipiundas in septem jugera forensia e comitio eduxit.* At verba *post reges exactos annis CCCLXV.* id alio pertinere ostendunt. Alio etiam referendum docuit Pighius in Annal. ad annum DCVIII. p. 464. Ceterum *bina* et *bona* etiam alibi in Mstis confunduntur. Exemplum supra habuimus 4, 34, 4. (*35, 28, 8.) Praeterea, transpositis vocibus, *jugera plebi agri* Gaertn. *plebei* est in Lovel. 1. *dividentur* in Harlej. 1. qui idem codex verbis sequentibus *plus genta*, pro *plus quingenta*, praefert.

Vix ad tectum necessarium aut locum sepulturae suus pateret ager] *Τὸ vix* loco suo motum infra ante vocem *pateret* inserunt Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Eamdem vocem plane ignorant Lovel. 1. 2. et 5. Tum *ad necessarium tectum* Gaertn. Deinde *locum sepulchro* Hearnii Oxon. C. Denique *pr. et ager* Fragm. Hav. *pareret ager* Leid. 2. *patere* proprium in hac re verbum est. Liv. 37, 31, 9. *Mille et ducentos passus ibi latitudo patet.* 38, 4, 4. *Muro quoque firmo septa erat, patente in circuitu paullo amplius tria millia passuum.* c. 59, 6. *Regionem dierum plus triginta in longitudinem, decem inter duo maria in latitudinem patentem.* Sueton. in Tib. 16. *Toto Illyrico, quod inter Italiam regnumque Noricum et Thraciam et Macedoniam, interque Danubium flumen et sinum maris Hadriatici patet, perdomito.* Justin. 2, 2. *Multum in longitudinem et latitudinem patet.* 42, 2. *Armenia a Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia patet.* (* v. Gron. ad Liv. 25, 23, 11.) *Patere* autem et *Parere* interdum turbantur inter se in Mstis. V. ad Liv. 9, 18, 7. De sepulcris in agro exstructis, praeter Victor. 14. var. lect. 21. V. Guther. 2. de Jure man. 33. et Kirchmann. 2. de Funer. Rom. 22.

§. 12. *An placeret, foenore circumventam plebem, ni potius quam sortem creditum solvat*] Hoc *ni* tollerem, et planior erit lectio. Neque vero me latet, quae portenta quidam hic prodiderint, ut hunc explicarent locum. Mihi satius hoc videtur. GLAR. Glareanus tollendam vocem putat illam *ni*, et immerito. Sensus enim est: placeretne plebem, ni prius usuram, quam sortem, solvat, vinculis astringi? †. „Glareanus non „simpliciter asserit hoc, sed sibi „videri, abesse posse clariori

vium possiderent agros, plebejo homini vix ad tectum
cessarium, aut locum sepulturae, suus pateret ager?
An placeret, foenore circumventam plebem potius, quam 12

sensu." †. SIG. Faërnus lege-
at, *ni plus, quam sortem credi-*
m, solvat, etc. URSIN. Lego,
illud potius, quam sortem credi-
m, solvat. KLOCK. Sublata
rticula *ni*, Glareanus clariore
estiri sensu orationem putavit.
uem increpans Sigonius senten-
am talem constituit: Placeretne
lebem, ni prius usuram, quam
ortem, solvat, vinculis adstrin-
i? Qui si vidisset Campani edi-
onem, excusatum habuisset Si-
onius Glareanum, ante quem
eculo fere prave admodum hunc
n modum edidit Camp. *aut pla-*
ret foenore circumventa plebem
otius, quam sortem solvat, cor-
us in nervum ac supplicia dare.
'aërnus, referente Ursino, lege-
at *ni plus, quam sortem credi-*
am, solvat. Palat. pr. ac tert. *ni*
ostius quam sorte creditum solvat.
Sec. vero ad arbitrium quasi Lo-
iti scriptus exhibet, *an placeret*
oenore circumventam plebem potius
uam sortem creditam solvat, cor-
us in nervum ac supplicia dare?
GEBH. Scribendum *ni totius sor-*
em crediti solvat. Nec enim pro-
pter usuras non solutas, quae
unc admodum leves erant, ut-
pote uno in centenos nummos
innue pendendo taxatae, sed pro-
pter sortem ipsam, si ei solven-
dae impares essent, in nervum et
compedes adducebantur. SAL-
MAS. de usur. c. 2. p. 33. Vexa-
tus merito conjecturis locus. Gla-
reanus τὸ *ni* tollit. Repugnat Si-
gonius, et explicat: placeretne
plebem, ni prius usuram, quam
sortem, solvat, vinculis adstrin-
gi? Faërnus, *ni plus, quam sor-*
tem. Salmasius, *ni totius sortem*
crediti solvat. Duo MSS. Pall. et
Voss. *ni potius quam sorte credi-*
tum. Unus, *plebem potius, quam*
sortem creditam. Quid si legamus:
An placeret foenore circumventam
plebem potius, quam sorte creditum
solvat, corpus in nervum ac sup-
plicia dare? Creditum foenus non
solvitur sola sorte restituta: usu-
rae accedant, oportet. Id autem
volebat lex, quam illi ferebant,
ut foeneratores sorte contenti es-
sent: si nempe de capite deducto
eo, quod usuris pernumeratum
esset, reliquum triennio aequis
portionibus redderetur. Haec
scripseram pridem, quum mo-
nuit me humanissimus Henr. Nes-
selrodius S. J. prorsus, ut con-
jeceram, in membranis quibus-
dam collegii scriptum reperiri.
J. FR. GRON. *plebem vi potius,*
quam sortem creditum solvat Voss.
1. a m. 2. et Lovel. 1. *plebem vi*
potius, quam sorte creditum solvat
Voss. 2. *plebem potius, quam sorte*
creditum solvat Harlej. 2. et Ha-
verk. *plebem potius, quam sortem*
creditum solvat Gaertn. *plebem po-*
tius, quam sortem creditam solvat
Portug. *plebem, ni potius quam*
sortem debitam solvat Hearnii Ox.
L. 1. *plebem, ni potius quam sorte*
creditum solvat Lovel. 3. *plebem,*
ni potius quam sortem creditam sol-
vat Lovel. 2. 4. Fragm. Hav. Oxon.
L. 2. et C. apud Hearnium, [Veith.]
omnesque excusi usque ad Fro-
ben. qui anno 1531. dedit *ni po-*
tius, quam sortem, creditum sol-
vat: quod recentiores servarunt,
et in reliquis superest codd. Id
si recipitur, *sors* erit pecunia foe-
nori data, *creditum* ejus usurae.
Verum, cur usurae potius, quam
ipsa sors, *creditum* vocentur, ra-
tionem datam oportuisset, quam
nullam video. Faërno apud Ur-
sinum consentit Latinius. Quem-
admodum in MSS. exaratus hic
locus foret, ex Gronovio quae-

sorte creditum solvat, corpus in nervum ac supplicia dare: et gregatim quotidie de foro addictos duci, et repleri vinctis nobiles domos? et, ubicumque patricius habitet, ibi carcerem privatum esse?

1 XXXVII. Haec indigna miserandaque audita quum apud timentes sibimet ipsos, majore audien-

rentem Salmas. quo tempore librum de Usura ederet, v. ejus Epist. 94. qui nihil aliud quam codd. Palatinorum lectiones subgessit, ut constat ex Epist. edita a Cel. Burm. in Syllog. Epist. tom. 2. p. 545. Quod Nesselrodius Gronovium docuit, in membranis quibusdam Collegii S. J. scriptum reperiri, id a Mureto adnotatum, ex adnotatione autem Mureti Gronovium monuisse Nesselrodium, Doujatius tradit, in quo secutus est notas Gronovii, quemadmodum verbis Livianis in ed. anni 1665. conceptae subjiciuntur: sed respexisse debuerat addenda, fini voluminis subjecta, ubi verba ita corrigenda monet, ut ea postea a Cl. Jac. Gronovio edita sunt, et hic exhibentur. Verum, ne emendationem hanc viderit, illud Doujatio fraudi fuit, quod Gronovius eam per errorem retulerit inter ea, quae l. 7. loco l. 6. emendanda erant. Ipse denique Doujatius, caussatus emendationem Gronovii a sententia Livii quidem non abhorrere, quae tamen ab eo adduntur, rem inplicare magis, quam explicare, duplicem deinde ipse proposuit emendationem, vel legendum esse *plebem, ni id potius, quam sortem creditam, solvat;* vel *plebem, ni id potius, quam sortem crediti, solvat;* quomodo fere huic loco succurrendum Klockius censuit. Verum, quidquid dicit, verior videtur Gronovii conjectura, praesertim quum eam cod. testimonio confirmatam invenerit, cui ex nostris nunc duo consentiunt. Rogant Sextius Liciniusque, utrum mallent patricii, plebejos foenore mersos eo adigi, ut corpus creditoribus in nervum et supplicium darent, quam concedere, ut creditum solverent restituendo sortem? Vocula *ni* perperam repetita est ex vocis praecedentis litera finali *m*, quae iisdem ductibus constat, eodem modo, quo ex eadem litera repetitur praepositio *in*. V. infra ad 37, 11, 4.

Corpus in nervum ac supplicia dare] *ad supplicia* Harlej. 2. reliquis invitis. Saepe *ad* et *ac* confunduntur in Mstis. V. infra ad 21, 32, 2.

Gregatim quotidie de foro addictos duci, et repleri vinctis nobiles domos] Vet. lib. *nobilium domus* SIG. *de foro additos* Gaerta. et Harlej. 2. V. supra hoc lib. ad c. 15, 9. *de foro abdictos* Harlej. 2. *de foro adictos* Lovel. 4. *de foro abductos* Portug. in contextu, pro quo recte in margine *addictos* emendatur. *de foro adductos* Lovel. 5. V. ad 3, 56, 8. Deinde *repleri vinclis* Fragm. Hav. a m. 1. Tandem *nobilium domus* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. [Veith] utramque lectionem *nobiles ac nobilium domos* jungit Gaerta. quo illi codici sollemne esse, supra vidimus ad 4, 55, 5. Optimis codicibus vulgatum tuentibus, eam non video, cur eam lectio-

ium indignatione, quam sua, increpuissent: *atqui* 2
nec agros occupandi modum, nec foenore trucidandi
plebem alium Patribus umquam fore, adfirmabant,
nisi alterum ex plebe consulem, custodem suae liberta-
tis, plebes fecisset. Contemni jam tribunos plebis, 3
quippe quae potestas jam suam ipsa vim frangat inter-

nem repudiarem: praesertim quum *domus nobilis* dici possit, ut *domus trabeata* apud Claudian. in Paneg. Mall. Theod. 337.

Decurrat trabeata domus, tradatque securas
Mutua posteritas.

§. 1. *Haec indigna* etc. *quum apud timentes sibimet ipsos* etc. *increpuissent*] *In haec indigna* Harlej. 1. [*audita* Veith.] Deinde *apud tumentes* Gaertn. eodem errore, quo *timor* et *tumor*, ac *timidus* et *tumidus*, saepe in Mstis commutari, supra vidimus ad 2, 52, 1. Praeterea *timentes sibimet ipsis* Harlej. 1. et editiones, quas vidi, ante Frobenianam anni 1535. quae prima dedit *sibimet ipsos*, quomodo est in reliquis scriptis. V. supra ad 2, 19, 5. Tandem *increpuisset* Fragm. Hav. errore librarii. Refertur enim ad Sextium Liciniumque cum parte collegarum unoque ex tribunis militum Fabio, de quibus cap. praec. dixerat *fatigabant*, mox autem hoc cap. *adfirmabant*, et inferius similia eadem forma.

§. 2. *Atqui nec agros occupandi modum, nec foenore trucidandi plebem alium Patribus umquam fore*] *atque nec agros* scribendum conjicit vir doctus ad marginem ed. Curionis. *atq; ut nec agros* habent Leid. 1. Lov. 1. 2. 4. et Harlej. 1. quae lectio indicare videtur, librarios duplicem scripturam in codd. suis invenisse *atque* et *atqui*; et utramque hac ratione exprimere voluisse. V. supra ad 3, 44, 4. *atque* autem et *atqui* alibi etiam in codd. vetustis commutari, supra dictum est ad eumdem l. 3, 52, 8. Hic vero vulgatum *atqui* sensus requirit. Tum *ne foenore* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Hinc *Patribus alium umquam fore*, vocibus alio ordine propositis, Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Patribus auxilium umquam fore* Lovel. 4. et 5. [Veith.] *auxilium Patribus umquam fore* Voss. 1. Leid. 2. Lov. 1. et Hlock. *aliud Patribus umquam fore* Florent. a m. 1. Insuper in verbis sequentibus *adfirmant*, pro *adfirmabant*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Custodem suae libertatis plebs fecisset] *plebi fecisset* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. et Florent. *plebes fecisset* Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. quod tamquam genuinum recepi. V. ad 1, 20, 6. Pro eo scriptum olim fuerat *plebis*, ut etiam alibi scribi solet a librariis. V. ad 2, 24, 2. et ad 5, 12, 11. Ejus autem vocis ultimam literam *s* elisit prima vocis sequentis ob ductuum similitudinem, ut alibi saepe factum. V. ad 4, 33, 11. inde ergo natum, quod in optimis codd. superest, *plebi*.

§. 3. *Contemni jam tribunos plebei*] Ita solus edidit Cl. Clericus; *tribunos plebi* solus Cel. Jac. Gronovius. Neque ullus meorum codd. consentit alterutri. *tribunos plebis*, ut antea edebatur, ob-

4 *cedendo. Non posse aequo jure agi, ubi imperium penes illos, penes se auxilium tantum sit. nisi imperio communicato, numquam plebem in parte pari reipublicae fore: nec esse, quod quisquam satis putet, si plebejorum ratio comitiis consularibus habeatur: nisi alterum con-*

ferunt Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lov. 2. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. Alii ambiguè *tribunos pl.* vel *pleb.* Priorem itaque lectionem revocavi.

Quae potestas jam suam ipsa vim frangat] *suam vim*, omissa media voce, Gaertn. *suam ipsam vim* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Et ita in contextu Aldus edidit, qui in erratis recte priorum editionum lectionem revocavit. Error, qui inest in scriptis plerisque, promanavit ex illo fonte, de quo dixi supra hoc lib. ad c. 3, 8.

§. 4. *Nisi imperio communicato, numquam plebem in parte pari reipublicae fore*] *imperio communicando* Gaertn. Facillime *communicato* et *communicādo* commutari potuerunt. V. ad 2, 48, 4. 4, 27, 5. 8, 27, 2. et 23, 31, 8. (*29, 38, 7. 35, 33, 8.) Passim enim literae *d* et *t* in Mstis confunduntur. V. infra ad 7, 16, 3. Hic reliquos codices sequor, qui praeferunt editam lectionem. Deinde *in parte plebem pari reipublicae fore* Voss. 2. et editi ante Aldum. *plebem in parte reipublicae pari fore* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed verbum *fore* deficit in Leid. 1. Paullo ante *penes se auxilium tantum fit* Gaertn. pro *sit*, obvio errore. V. supra ad 5, 3, 8.

Quod quisquam satis putet, si plebejorum ratio comitiis consularibus habeatur] *quod satis quisquam putet* Gaertn. alio ordine verborum. Insuper *si plebejorum ratio coram ipsis comitiis consularibus habeatur*, duabus vocibus insertis, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. At voces illas reliqui codices, et cum illis optimi, constanter respuunt. Tum *si plebejorum ratio* Haverk. *si plebejorum ucio* Gaertn.

Nisi alterum consulem utique ex plebe fieri necesse sit, neminem fore] Illud *neminem fore* quid sibi velit, quidve ad sensum faciat, fateor plane me nescire, nisi in ras *nisi* incipiamus novam sententiam. GLAR. Si priores editiones diligentius Glareanus consuluisset, earum quasdam haec verba majori interpunctione a praecedentibus distinxisse vidisset.

§. 5. *An jam memoria exisse*] Hic locus, quem alii aliter interpungunt, sic mihi videtur legendus, atque interpungendus. *An jam memoria exisse, cum tribunos militum idcirco potius, quam consules creari placuisset, ut et plebejis pateret summus honos, quatuor et quadraginta annis neminem ex plebe tribunum militum creatum esse? Quis crederet duobusne in locis sua voluntate impertituros plebi honorem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint?* SIG. *Ante-jam memoria exisse* Voss. 2. Lovel. 2. 3. ac Gaertn. *An jam memoria exisse* Lovel. 4. *Jam ante memoria exisse* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [*aut jam memoria* Veith.] *An jam memoriam exisse* Leid.

ilem utique ex plebe fieri necesse sit, neminem fore. In jam memoria exisse, quum tribunos militum idcirco 5 otius, quam consules, creari placuisset, ut et plebejis ateret summus bonos, quatuor et quadraginta annis eminem ex plebe tribunum militum creatum esse? Qui 6

. et Harlej. 1. Quae lectio tan- magis placebat Doct. Abresch. Animadv. ad Aeschyl. p. 613. rae edita, quanto magis supe- ire putat captum librariorum. ed *memoria* hic est casus sextus. uod forte non cogitans vir do- tus, qui casu primo accipiebat, margine editionis Curion. *An m memoria exisset* scribendum onjecit. At similiter *exire vita* 'aler. Max. 9, 12. ext. 1. *exisse* raefert Leid. 2. a m. 1. V. ad , 1, 7. et ad 36, 20, 3. Simili- er *exis* et *exiit* confunduntur in- ra 9, 34, 22. Mox *tum tribunos ilitum*, pro *cum*, Voss. 1. V. d Epit. Liv. 48. circa finem. *cur ribunos militum* Lovel. 2. Hinc *idcirco*, pro *idcirco*, Gaertn. et *reant*, pro *creari*, Leid. 1. De- inque *potius creari placuisset*, *uam consules*, alio ordine, Lo- rel. 4.

Ut et plebejis pateret summus onos] *ut ex plebejis* Voss. 1. et Lo- el. 1. qui error in scriptis fre- quens est. V. ad 26, 45, 1. *ut ple- ejis pateret* Lovel. 2. 5. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *ut ple- us* Leid. 1. *ut et plebaes* Harlej. 1. *ut et plejus* Lovel. 3. *ne plebs ateret summos honores* Lovel. 4. Veith.]

IIII. ac XL. annis neminem ex plebe tribunum militum creatum sse] Hic annus est CCCLXXXV. ab rbe condita. At ille, quo pri- mi tribuni militum consulari po- estate creati sunt, fuit annus CCCXI. Hos si ab illis subtraxeris, relinquentur anni LXXIV. Tot enim annis licuit tribunos militum consulari potestate creare, ac ex plebejis etiam. Sed quadragies quater [inquit] hoc neglectum est; imo vero saepius: nec enim rotundum hunc exhibuit numerum. GLAR. Reprehendit hunc numerum Glareanus, ut alios multos, quod a primis tribunis militum usque ad hunc annum multo plures numerentur anni, quam XLIIII. itemque, quod saepius quam quater et quadragies fieri ex plebe tribuni militum potuerint. Verum injusta accusatio est. Mens enim auctoris est haec: Quater et quadragies tribunos militum ex patriciis solis factos esse, nullo admisso plebejo. Hinc error natus est Sex. Rufi, qui scribit [in breviar. c. 2.] Romam sub tribunis militum consulari potestate fuisse annos XLIII. Quamquam, re diligenter inspecta, ne patricios quidem solos in hoc magistratu fuisse reperire possum, nisi annos duos et quadraginta. SIG. *XLIIII. annis* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. 2. *quatuor ac quadraginta annos* Portug. a m. 1. et Haverk.

§. 6. *Qui crederent, duobusne in locis sua voluntate impertituros plebi honorem*] Sic lego, *Quid? crederentne duobus in locis*. T. FABER. Sigonius, *Quis crederet*. Sed non tollit difficultatem. Potius deleret τὸ *ne*. Hoc si inducat, integra sententia est: qua credulitate persuadere sibi possent, ex duobus locis unum gratificaturos plebejo, qui octona loca tam avide occuparint? Ego tamen huc magis inclino, ut gra-

crederent, duobusne in locis sua voluntate impartituros plebi honorem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint? et ad consulatum viam fieri pas-

vius ulcus hic sedere putem, et τὸ *ne* quidem genuinum, τὰ *qui crederent* insiticia esse. Quid enim rotundius hac oratione, ut integram proponamus: *An jam memoria exisse, quum tribunos militum idcireo potius, quam consulibus creari placuisset, ut et plebejis pateret summus honos, quatuor et quadraginta annis neminem ex plebe tribunum militum creatum esse? duobusne in locis sua voluntate impertituros plebi honorem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint?* Confirmat me, quod simile additamentum maculavit veteres libros l. 4, 35. *An portento simile miraculoque sit, fortem et strenuum virum aliquem existere ortum de plebe?* Nam hic excerpta duum Fall. *miraculoque, si fortem* etc. *de plebi crederetur.* Tertius *miraculoque sit, fortem* etc. *credatur.* Editiones primae *si crederent.* Quae a corruptoribus esse nemini potest esse ambiguum. Adde quae d. Observat. [14.] notavimus. J. FR. GRON. Sigonio, supra ad §. 5. *Quis crederet* emendanti, consentiunt Lovel. 4. 5. Haverk. et Hoarnii Oxon. L. 2. et B. [Veith.] Reliqui omnes *Qui crederent* pertinaciter defendunt; quare Gronovio vocabula haec ejicienti fidem habere non audeo. Voci *crederet* infra etiam controversiam idem vir magnus movit 9, 16, 4. Doujatius eumdem intellectum fore, quem Gronovius volebat, existimat, si, sola interpunctione mutata, legamus *Quid crederent? duobusne in locis.* Verum ita sensus inpeditissimus redditur, vel potius plane evertitur. Clericus ita legendum et distinguendum judicat *tribunum militum creatum? Essene, qui crederent, duobus in locis.* eamque minimam mutationem pronunciat. At longe minore mutatione Cl. Jac. Gronovius, quum Livium in scholis domesticis exponeret, legendum docuit *Quis crederet, duobus nunc in locis.* Et ita est in margine editionum Ascensii anni 1513. et 1516. quae in ipso contextu, utraque lectione simul juncta, praeferunt *duobus nunc ne in locis.* Indocti librarii ex *nunc* sive *nc*, ut scribi solebat, fecerunt *ne*, quomodo et alibi peccare soliti fuerunt. Certe supra 5, 10, 8. ubi recte editur, *Quae nunc etiam vectigalis ad ultimum facta sit*, quidam codices *quae ne*, alii *quin ne* praeferunt. V. etiam ad 3, 54, 15. c. 60, 11. 4, 25, 14. hoc lib. cap. praec. §. 11. 8, 33, 18. et alibi. Et ita ei, quod *nunc* facturi essent, obponitur, quod facere *soliti* sunt, sive quod olim saepius fecerant. [*duobus* Veith.] Ceterum *impituros plebi honorem* Florent. a m. 1. sed supra scripta est litera *r*, ut sit *imprituros*, sive *impartituros*. At *impartituros plebi honorem* Lovel. 3. *impartituros plebi honores* Gaertn. De orthographia hujus verbi, utrum *impartio*, an *impertio*, dicendum sit, infra v. ad 38, 36, 8. *honores* autem dedisse librarius videtur, ut conveniret praecedenti *impertituros*. V. supra hoc lib. ad c. 3, 8. Praefero hic *honorem*, quod servant reliqui codices. Videntur enim Sextius Liciniusque et alii majoris invidiae caussa potius numero singulari, quam plurali, usi esse. Praeterea de uno consulatu sermo est.

Qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint]

ueros, qui tribunatum septum tam diu habuerint? Lege 7 obtinendum esse, quod comitiis per gratiam nequeat; et seponendum extra certamen alterum consulatum, ad

V. Perizon. Anim. Hist. c. 2. p. 45. Quot annos Sextius et Licinius in tribunatu fuerint, disputat ibidem c. 10. p. 459. et seqq. DUK. *optima loco* Lovel. 3. *octima loca* Voss. 2. *octava loco* Gaertn. et Haverk. *octena loca* Leid. 2. *centena loca* Fragm. Hav. Doujatius, adfirmans amplioris numeri, quam sex tribunorum consularium, nulla alibi vestigia esse, ita emendandum judicavit, ut *sena loca* scribatur. Non ausuros enim fuisse tribunos plebis coram universo populo adfirmare, illud sollemne esse, quod vix semel, ac ne semel quidem, contigisse apud omnes constaret. Verum mihi nihil mutandum esse videtur. Octo enim tribunos militum consulari potestate creatos semel memorat Livius 5, 1, 2. Viri docti quidem ad eum locum probarunt, Livium errasse, et duos censores, qui eo anno creati erant, inter tribunos consulari potestate numerasse: verum non tam hoc loco quaerendum esse existimo, utrum umquam re vera octo tribuni uno anno creati fuerint; quam quidem, an Livius illud crediderit. Id autem quum verum esse ex illis, quae ad eum locum notavi, pateat; nunc etiam, eamdem sententiam secutus, Sextium Liciniumque adfirmantes inducere potest, patricios *octona loca tribunis militum creandis occupare*. Neque obstat, quod *soliti sint* de eo, quod semel tantum accidit, dici nequeat. Cogitandum enim est, haec a patronis plebis animo accusatorio dici, adeoque miram videri non debere, si omnia augeantur. Denique *soliti sit*, id est *sunt*, Gaertn. *soliti sunt* Lov. 4. et 5. cum edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

Tribunatum septum tam diu habuerint] *habuerunt* Lovel. 4. et Gaertn. qui similiter *soliti sunt* exhibuerant. *abluerint* Voss. 1. signo tamen addito, quo indicatur, literam *l* expungendam esse, ut sit *aburerint* omissa adspiratione, pro *haburerint*. V. ad 22, 59, 19.

§. 7. *Quod comitiis per gratiam nequeat*] *nequeant* Lovel. 4. 5. Herlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] ut subintelligatur *obtinere*. Sed optimi stant pro vulgata lectione, in qua ex praecedenti *obtinendum* revocandum est *obtineri*.

Et seponendum extra certamen alterum consulatum] Palat. sec. *aliorum consulatum*. Forte legendum *alium consulatum*. *Alius* pro *alter*. Gellius 5, 11. *Sed minime hoc esse videtur* ἀντιπέρφορον, *quoniam ex altero latere conversum frigidius est infirmiusque*. Latinum hoc maxime. Captivor. Plauti, Argum.

Captus est in pugna Hegionis filius,
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.

GEBH. *aliorum consulatum* etiam meorum infimae notae Lovel. 2. Portug. et Haverk. exhibent. Sed utramque lectionem servare volens librarius cod. Gaertn. quum prius scripsisset *vel alterum eorum consulatum*, postea emendavit *vel alterum aliorum consulatum*. Interdum *alius* pro *alter* poni, monuerunt viri docti ad laud. Argumenti Plautinae comoe-

quem plebi sit aditus. quoniam in certamine relictus
8 *praemium semper potentioris futurus sit. Nec jam posse dici id, quod antea jactare soliti sint, non esse in plebejis idoneos viros ad curules magistratus. Numquid enim socordius aut segnius rempublicam administra-*

diae locum, et Casaub. ad Capitol. Anton. Pium c. 12. Hic tamen vulgatum praeferendum puto, quod uno consensu cum optimis reliqui omnes codices tuentur. *Alter* et *Alius* in Mstis confundi, infra videbimus ad Epit. Livii 50. Praeterea *ad se ponendum extra certamen* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. et Portug. Mox in verbis sequentibus *ad quem plebi sit aditus*, pro *sit*, Gaertn. V. supra hoc cap. ad §. 4. *ad quem plebi sit additus* Lovel. 5.

Praemium semper potentioris futurus sit] *figuris sit* Klock. *futurum sit* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et, ut Hearne docuit, Oxon. N. et C. [Veith.] Neque aliter priscae editt. usque ad Moguntinos, qui recte reposuerunt *futurus sit*, ut habent ceteri codd. In Florent. tamen ultima litera τοῦ *futurus* erasa, ejusque loco litera *m* suprascripta est.

§. 8. *Quod antea jactare soliti sint*] *jactari* Lovel. 2. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *antea actare* Lovel. 3. Tum *soliti sunt* Voss. 1. a m. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. 4. ac 5. Verum obliqua oratio et hic et §. 6. *sint* atque *habuerint* potius requirit: quamvis id tamen non ubique observetur. V. Cl. Duker. supra ad 3, 71, 6.

Non esse in plebejis idoneos viros ad curules magistratus] *non esse plebejos idoneos viros* Leid. 2. *non esse in plebejos idoneos viros* Lovel. 1. a m. 1.

Numquid enim socordius aut segnius rempublicam administrari post P. Licinii Calvi tribunatum] *Numqui enim* Florent. Harlej. 1. et apud Hearnium excerpta Pith. Alibi *qui* et *quid* commutari solent. V. ad 3, 50, 16. Sed *numquid* probum est. V. infra ad 7, 25, 1. Vox *enim* exsulat a Lovel. 1. Tum *socordius* Leid. 2. Lovel. 3. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et quaedam ex vetustioribus excusis. Et ita nonnulli codices infra 7, 35, 5. 9, 34, 13. et alibi. Eam scripturam probat Danquej. in Orthogr. parte sec. in v. *Socordia*; altera magis placere videtur Vossio in Etym. ling. Lat. v. *Cor*. Sequentia verba variis modis in Mstis depravata exstant. *rempublicam administrare potest Publicini Calvi tribunatu* habet Leid. 1. ubi librarii error *potest*, pro *post*, datum esse patet; deinde *Publicini*, pro *Pub. Licini*, vel *P. Licinii*; et tandem *tribunatu*, pro *tribunatii*, aut *tribunatum*. Similiter *rempublicam administrare potest P. Licinii tribunatum* est in Voss. 2. et Lovel. 3. Alii magis divertunt. Nam *rempublicam administrare potest post P. Licinii*, vel *Licini*, *Calvi tribunatum* Harlej. ambo exhibent. *rempublicam administrare potest post P. Licinii Calvi tribunatum* Voss. 1. Portug. Klock. Lovel. 1. 5. Gaertn. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. B. et N. atque Exc. Pith. *rempublicam administrari potest post P. Licinii Calvi tribunatum* Lovel. 4. et Oxon. L. 1. 2. et C. *rempublicam administrari potuit post P. Licinii Calvi*

i post P. Licinii Calvi tribunatum, qui primus ex lebe creatus sit, quam per eos annos gesta sit, quibus raeter patricios nemo tribunus militum fuerit? quin ontra patricios aliquot damnatos post tribunatum, ne-inem plebejum. Quaestores quoque, sicut tribunos mi- 9

ribunatum Neapol. Latinii. *res-ublica administrari potest P. Li-inii Calvi tribunatu* Lovel. 2. *res-ublica administrare potest post P. ucinii Calvi tribunatum* Haverk. *ispublica administrari potest post P. Licinii Calvi tribunatum* Leid. . [Veith.] et priscae edd. pro uo Ascensius dedit *respublica dministrata post P. Licinii Calvi ribunatum.* Ascensium autem, raeter Aldum priorum editio-um lectioni adhaerentem, se-uti sunt recentiores omnes ue-ne ad Frobenium, qui anno 535. vulgari curavit, ut nunc ditur. Quae lectio etiam vera st, et auctoritate optimi Flo-ent. probari videtur: certe ex o in excerptis meis nullam va-ietatem scripturae noteri video. llud *potest post*, quod in ple-isque codd. erat, vel ortum est x conjunctione duarum lectio-um *potest*, quod Leid. 1. et Voss. habere vidimus, et *post*; vel rofluxit ex eo, quod locutio, er verbum infinitum prolata, braariis displicuerit; ad quod lem saxum eos saepe obfen-isse, supra vidimus ad 1, 50, 5.

Quam per eos annos gesta sit, ibus praeter patricios nemo tri-nus militum fuerit? quin contra tricios aliquot damnatos] quam r eos ante nos gesta sint. Quin r patricios aliquot, reliquis o-issis, Voss. 2. cui errori caussa iit vocis *patricios* repetitio. V. l 9, 11, 11. *quam per eos ante s gesta sint* etiam Lovel. 3. *prae-r patricius* Gaertn. ut *praeter* o accipiatur pro praeterquam. V. ad 5, 52, 13. Quum tamen alii codices stent pro vulgata lectione, et hujus Msti librario admodum frequens fuerit, ut syllabas finales *us* et *os* confundat, hic etiam illam scripturam ejus errori adscribendam puto. Tum *tribunus militum fuerat* Lov. 4. et Fragm. Hav. [Veith.] *tribunus militum fuit* Harlej. 2. et Portug. quomodo datum esse adparet, quod scribae non adtenderint, per compendium scriptum fuisse *fu'it*. V. infra ad 40, 14, 11. Deinde *quin cor* Lovel. 3. *qui contra* Leid. 1. et Gaertn. Tandem *patricios aliquos* Leid. 2. et Lovel. 5. Alibi ita variant libri scripti. Exempla habuimus supra 4, 15, 4. et c. 44, 2. Et ita infra 7, 2, 8. aliisque locis. (*v. ad 30, 19, 5.) *Patricios aliquod* Klock. V. ad 6, 24, 2.

§. 9. *Paucis ante annis ex plebe coeptos creari?*] Tolle notam interrogationis. SIG. Notae interrogationis locum non esse, nullus non videt. Sed scire velim, in qua demum editione eam Sigonius invenerit. Certe mihi in nulla obvia fuit. Insuper *paucis annis ante* habent Lovel. 2. et Gaertn. Quorum scribia cur ordo ac series, quae vulgo exstat, displicuerit, non video. In Livio certe saepe eadem compositio verborum obeurrit. Ita *paucis post diebus* (* 21, 47, 8.) 42, 37, 1. et 44, 1, 9. *tertio post die* 37, 38, 5. *diebus post paucis* 37, 12, 9. Quamvis autem *ante* hic loco adverbii ponatur, hoc tamen facit, solitum fuisse Livium prae-

litum, paucis ante annis ex plebe coeptos creari: nec ullius
10 *eorum populum Romanum poenituisse. Consulatum superesse plebejis: eam esse arcem libertatis, id columen. si eo perventum sit, tum populum Romanum vere exactos ex urbe reges, et stabilem libertatem suam existi-*
11 *maturum. Quippe ex illa die in plebem ventura omnia, quibus patricii excellant, imperium atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem, magna ipsis fruenda,*
12 *majora liberis relinquenda.* Hujus generis orationes

positionem mediam conlocare inter adjectivum ac substantivum. V. ad 2, 19, 8. Tum *vd ex plebe* desunt in Lovel. 3. Deinde *coeptos* Leid. 2. cujus codicis scriba etiam alibi ita errare solitus est. V. supra hoc lib. ad cap. 27, 4. In verbis sequentibus *Patres poenituisse* Lovel. 2. *populum poenituisse* Lovel. 4.

§. 10. *Eam esse arcem libertatis, id columen*] *ideo lumen* Leid. 1. male distinctis vocibus, quae olim perpetua serie scriptae erant, et confusis literis *c* et *e*, quod ob ductuum adfinitatem saepe fit. V. infra ad 39, 35, 8. *id eo lumen* Lov. 2. *id culmen* Fragm. Hav. Vulgatum verius est. Voce *columen* infra usus est Livius 38, 51, 4. *Unum hominem caput columenque imperii Romani esse.* Eamdem inlustrant, quae Rhenanus supra notavit ad Liv. 1, 39, 3.

Si eo perventum sit, tum populum Romanum etc. *stabilem libertatem suam existimaturum*] Vocula *si* male omittitur in Gaertn. Praeterea *cum populum Romanum* est in Florent. Leid. 2. et Harlej. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Tum *extimaturum* Lovel. 4. Haverk. et Fragm. Hav. *extimaturam* Lovel. 5. *estimaturum* Leid. 2. et Portug. [*aestimaturum* Veith.] Saepe *aestimare* et *existimare* in Mstis confundi solent. V. infra ad 34, 2, 5. *tum pp^i. R.* etc. *stabilem libertatem suam extimaturi* Lovel. 2.

§. 11. *Imperium atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem*] *imperia atque honorem* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *gratiam belli* Leid. 1. Sed vulgatum verius est. Voces *gloria* et *gratia* saepe in Mstis commutari solent. V. ad Liv. 9, 18, 19. Ideo autem *genus* hic memoratur, quia plebeji gente carere censebantur, ut ad hunc locum in margine Livii notabat Cel. Jac. Perizonius. Ita infra 10, 8, 9. *Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos justum imperium et auspicium domi militiaeque.* *genus* autem et *gens* in hac re ejusdem esse significationis ac synonyma, docuit Sigonius ad Liv. 4, 1, 2. Idem tamen Perizon. etiam *generis nobilitatem* legi posse existimabat. Paullo ante *patricius excellant*, pro *patricii*, Lovel. 5.

Magna ipsis fruenda, majora liberis relinquenda] *magnam ipsius fruendam, majorem liberis relinquendam* Leid. 2. quasi ad solum proximum *nobilitatem* respiceretur, quum ad omnia simul haec referri debeant. *magnam ipsis*

ibi accipi videre; novam rogationem promulgant, ut pro duumviris sacris faciundis decemviri creentur; ita ut pars ex plebe, pars ex Patribus fiat: omniumque earum rogationum comitia in adventum ejus exercitus differunt, qui Velitras obsidebat.

XXXVIII. Prius circumactus est annus, quam a Velitris reducerentur legiones. ita suspensa de legibus res ad novos tribunos militum dilata. nam plebis tribunos eosdem, duos utique, quia legum

fruendam Lovel. 1. a m. 1. in quo manus altera reposuit *magnam ipsis fruendam*, quod habet etiam Voss. 1. ultimae tamen literae *τοῦ magnam* signum subjicitur, quo indicatur, eam expungendam esse.

§. 12. *Pro duumviris sacris faciundis decemviri creentur; ita ut pars*] *sacris faciendis* Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. V. infra ad 26, 36, 11. Deinde *decem creentur* Lovel. 3. *decemviri creentur* Lovel. 2. Tum vox *ita* deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug.

Omniumque earum rogationum comitia in adventum ejus exercitus differunt] *omnium earum* Lovel. 5. *omniumque rogationum earum comitia* Gaertn. Deinde *differant* Portug. et Haverk. *differuntur* Lovel. 2. V. ad 39, 22, 8. Mox etiam *Velitres*, pro *Velitras*, Voss. 2. et Lovel. 3. Ita peccabatur etiam cap. praec. §. 5. [*quod Velitras* Veith.]

§. 1. *Prius circumactus est annus, quam a Velitris*] *Primo circumactus est annus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. *Primi circumactus est annus* Lovel. 3. *Prius circumactus est armis* Gaertn. errore librarii. Saepe autem hae voces in scriptis commutari solent. V. quae olim notavi ad Silii Ital. 2, 94. Adde supra ad 4, 35, 10. et 10, 11, 11. (* 37, 32, 5.) Deinde *quam Velitris* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Forte scriptum fuerat *quâ a Velitris*; ita verò praepositio facile elidi potuit ab ultima litera vocis proximae. V. ad 5, 52, 10. Mox *ita de legibus suspensa res* alio ordine Lovel. 4. [Veith.]

Plebis tribunos eosdem, duos utique, qui legum latores erant, plebes reficiebat] *plebes tribunos eosdem* etc. *plebes reficiebat* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *plebs tribunos eosdem* etc. *reficiebant* Lovel. 5. et Haverk. *plebs tribunos eosdem* etc. *reficiebat* Lovel. 4. et Harlej. 2. *plebis tribunos eosdem* etc. *reficiebat* Lovel. 2. et Portug. in sex his codd. voce *plebes* omissa. *tribunos eosdem* etc. *plebs reficiebat* Lovel. 1. *tribunos eosdem* etc. *plebes reficiebat* Voss. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. et C. omisso priori loco τοῦ *plebis*; quae vox etiam necessaria non esse videri posset, quoniam non alios tribunos, quam plebis, intelligi ex eo satis patet, quod *plebes reficiebat* addatur. Et ita saepe simpliciter *tribuni* pro tribunis plebis memorantur, ubi eos innui sensus ostendit. V. supra ad 2, 56, 1. Vulgatum hic soli servant Voss.

2 latores erant, plebes reficiebat. Tribuni militum creati T. Quinctius, Ser. Cornelius, Ser. Sulpicius,
3 Sp. Servilius, L. Papirius, L. Veturius. Principio

2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. cum omnibus excusis, (exceptis Rom. anni 1472. et Parm. *plebis*, pro *plebes*, exhibentibus) quod etiam verum esse puto non tantum ob auctoritatem horum codicum, sed et optimorum, qui leviter depravati *plebes tribunos*, ut vidimus, praeferunt, pro *plebis*. Accedit etiam, quod voces *plebis tribunos eosdem*, *duos utique*, *qui legum latores erant* desint in Gaertn. cujus erroris non alia caussa esse censeri potest, quam quod post τὸ *plebis*, paucis vocibus interjectis subjiciatur *plebes*. unde sollemni socordia prius illud cum omnibus mediis scriba transiluit. V. ad 9, 11, 11. In hunc autem errorem librarius non incidisset, nisi is quoque *plebis tribunos*, vel *plebes tribunos* in codice suo reperisset. Neque conlocatio verborum *plebis tribunos*, pro *tribunos plebis*, obstare debet, quo minus hanc lectionem genuinam existimemus. V. quod de ea re supra notavi ad 4, 59, 11. Praeterea *quia legum latores erant* Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 3. 4. Harlej. 1. Fragm. Hav. et, quas vidi, editiones ante Frobenium, qui anno 1531. *qui legum latores erant* primus substituit. Utrum sequamur, parum interest, et res eodem redibit. Nam et reficiebantur duo, qui legum latores erant, et quidem ideo reficiebantur, quia erant. Saepe autem hae voculae in Mstis commutari solent. V. infra ad 36, 33, 5. Hic igitur ob fidem codicum integerrimorum *quia* revocavi. Alio ordine *legum qui latores erant* est in Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 2. *Tribuni militum creati T. Quinctius, Ser. Cornelius, Ser. Sulpicius*] In nominibus horum tribunorum Livium inter et Fastos Capitolinos satis convenit, nisi quod in his addantur omnibus sua cognomina, et insuper Cornelio septimi, Sulpicio quarti tribunatus consularis notae; unde confirmari potest mos Livii, de quo supra egi ad 2, 16, 7. eum saepe in prioribus libris, etiam post tribunos militum constitutos, iterati honoris notam omittere solitum fuisse. Praeterea primus tribunorum in codd. meis plerisque recte vocatur *T. Quinctius*, in paucissimis *T. Quintus*, vel *T. Q.* Neque a priori illa scriptura discedunt edd. nisi quod in una Frobeniana anni 1531. dicatur *L. Quinctius*, quomodo se in uno Oxon. C. reperisse testatur Hearne, et apud me in solo Lovel. 2. superest. Eam lectionem secuti sunt Sigonius in Fastis ad annum CCCLXXXIV. et Pighius in Ann. ad eumdem ann. p. 257. neque caussam ullam reddiderunt, cur hanc, quam illam, scripturam maluerint. Fasti Capit. his nihil juvant, utpote qui tantum trium posteriorum tribunorum nomina integra servarunt, priorum sola cognomina exhibuerunt. Praetexere autem nequeunt Sigonius et Pighius, T. Quinctium Capitolinum (id enim, non Cincinnatus, hujus anni tribuno cognomen fuisse, docent Fasti Capit. at male *T. Quintius Cincinnatus* vocatur in Lovel. 4.) eam dignitatem jam olim gessisse, ut Livius narrat supra hoc lib. c. 11, 1. eum itaque indicari non posse, qui ita secundum tribunus fuisset, quum tamen repetiti magistratus signum in fragmentis Fast. Capit. non conspiciatur. Id, inquam, praetexere nequeunt, nam idem

tatim anni ad ultimam dimicationem de legibus entum: et, quum tribus vocarentur, nec interces-io collegarum latoribus obstaret, trepidi Patres ad

bstabit, si statuamus, hujus an-i tribunum *Lucti* praenomen ha-uisse. Eodem enim anno, quo . Quinctius Capitolinus, etiam . Quinctius Capitolinus illo ho-ore functus supra memoratur . 11, 1. Verius itaque est, ut, odd. et edd. fere omnium fidem ecuti, ei Tito praenomen fuisse redamus, (quod Sigonius ipsi tiam in contextu Liviano reli-uit) et, ex auctoritate Fast. Ca-it. diversum esse ab eo, qui ntea hunc magistratum gessit; in uo posteriori Glareanus erra-it, qui in Chronol. Liviana ejus omini notam iterum gestae di-nitatis adposuit. Verum Chro-ologiam edidit, priusquam mar-orum Capitolinorum fragmen-t effossa et inventa essent.

Sp. Servilius, L. Papirius, L. Veturius] Servilii praenomen ma-e omittunt Voss. 2. Leid. 1. Lo-el. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Ejus et praenomen t nomen deest in Lov. 4. et Hear-ii Oxon. L. 2. et C. Deinde *L. Vecturius* Portug. et Haverk. *L. Vetirius* Lovel. 4. *L. Venturius* Lovel. 5. et Fragm. Hav. V. ad , 8, 2.

§. 3. *Et, quum tribus vocaren-tur, nec intercessio collegarum la-tribus obstaret*] In hoc loco hae-eo. *Tribus vocari* dicuntur, quum no quaeque ordine in comitiis d suffragium ferendum citantur. , 71, 3. *Quum tribus vocari, et opulum inire suffragium oporte-t.* Ibid. c. 72, 6. *Vocatae tribus udicaverunt, agrum publicum po-uli Romani esse.* Sic 10, 24, 18. 5, 3, 15. 40, 42, 10. 45, 36, 7. t hic paullo post. *Concilioque lebis indicto tribus ad suffragium vocant.* Si nihil impedimento esset, quo minus ordine introvocarentur tribus, id, quod major pars jusserat, pro lege erat. Impediebatur autem res plerumque eo tempore vel intercessione collegarum, vel summo imperio dictatoris, quod saepe de comitiis tributis, e quo genere haec quoque, de quibus hic agitur, erant, memorat Livius. In his intercessio collegarum, ipso Livio auctore, non obstabat latoribus legum, quo minus tribus vocarentur. Nec obstare poterat vis imperii dictatorii, quum illo ipso articulo ac momento temporis, quo tribus in comitiis jam vocari coeperant, dictator dici non potuerit. Ad eam rem enim senatusconsulto opus erat, nec dictator, qui silentio noctis dicebatur, ante noctem, quae diem, quo tribus ad suffragium vocatae erant, insequuta est, dici potuit. Quum ergo non adpareat, quidquam impedimento fuisse, quo minus haec comitia, in quibus tribus jam vocari coeperant, perficerentur, quaeri potest, quis illorum exitus fuerit, aut qui factum sit, ut Sextius et Licinius in iis leges non pertulerint? Neque enim perlatae sunt, quarum jubendarum caussa deinde novum concilium plebis indictum est. Ex aliis locis Livii adferri potest conjectura, post primo vocatas tribus ceteras, oratione alicujus praecipuae auctoritatis viri motas, eo suadente prius concilium differendum existimasse, vel id vi turbatum fuisse. Sed quaecumque demum causa conatus Sextii ac Licinii leges suas in eo perferendi irritos fecerit, melius facturus fuisse videtur Livius, si hoc verbo indicare, quam lecto-

duo ultima auxilia, summum imperium summumque
4 ad civem, decurrunt. Dictatorem dici placet. dicitur M. Furius Camillus, qui magiſtrum equitum L. Aemilium cooptat. Legum quoque latores adversus tantum adparatum adversariorum et ipsi cauſſam plebis ingentibus animis armant: concilioque plebis indicto, tribus ad suffragium vocant.

rem incertum relinquere maluisset. DUK. *ut tribus vocarentur*, pro *et cum tribus*, eſt in Lovcl. 4.

Ad duo ultima auxilia, summum imperium, summumque ad civem] *auxilia in summum imperium* MS. Lego *id eſt summum imperium*. KLOCK. *ad ultima auxilia* Fragm. Hav. *ad duo milia auxilia* Haverk. *ad duo aut ultima auxilia* Gaertn. Deinde *summum imperium, summumque civem* Fragm. Hav. Quae lectio probanda videretur, si plures codices consentirent. An forte cum Lovel. 3. legendum *ad summum imperium summumque ad civem?* ut prius *ad* interceptum sit ab ultima litera vocis praecedentis, cujus loco *in* erat in cod. quo Klockius usus eſt. Certe praepositionem omitti in designando priori auxilio, quae in posteriori additur, non placet. Utroque enim loco eam repetere saepiſſime Livius solitus eſt. V. ad 6, 28, 6. Klockii conjectura huic difficultati non subeurrit. Deinde *currunt* Lovel. 5.

§. 4. *Magiſtrum equitum L. Aemilium cooptat*] *magnam equitum* Leid. 1. *magiſtratum equitum* Gaertner. Deinde *L. Camillum cooptat* Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. errore scribarum, quorum auribus oculisve adhuc inhaerebat modo memorati dictatoris cognomen. Camillo dictatori Aemilium magiſtrum equitum additum fuiſſe, etiam ex Fragm. marmorum Capitolinorum colligere eſt, quae hic lacera ejus cognomen et ne id quidem integrum exhibent hoc modo - : - : - *AMERCINVS*, id eſt *Mamercinus*: quod Aemiliorum cognomen eſſe conſtat. Paullo ante *dicitur inde Furius*, pro *dicitur M. Furius*, Lovel. 3. V. ad 4, 52, 4. Mox in verbis sequentibus *Legumque latores*, pro *Legum quoque latores* Leid. 1. V. ad 5, 27, 1. Insuper *adversum tantum adparatum adversariorum* Florent. Verum, Livium potius *adversus*, quam *adversum*, usurpaſſe, infra videbimus ad Epit. Liv. 47. ne dicam, si vulgatum servemus, evitari concursum quatuor vocum syllaba *um* finientium.

Concilioque plebis indicto tribus ad suffragium vocant] *consilioque plebis* Lovel. 2. Haverk. et editiones principes, pro quo Mediol. primi anno 1505. tum Ascensius anno 1513. et inde reliqui recentiores *concilioque plebis* adoptarunt, ut servant alii omnes codd. Et recte. Indicantur enim comitia tributa, quae non *consilium*, sed *concilium*, plebis vocantur. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5. Eumdem errorem nonnulli librarii commiserunt hoc ipso cap. §. 7. et c. 39, 1. Deinde *indictatoribus ad suffragium* perperam Leid. 1. *in dictatore tribus in suffragium* Lovel. 2.

Quum dictator, stipatus agmine patriciorum, ple- 5
nus irae minarumque consedisset, atque ageretur
res solito primum certamine inter se tribunorum
plebi, ferentium legem intercedentiumque, et, quan-
to jure potentior interceſſio erat, tantum vincere-
tur favore legum ipsarum latorumque, et, *Uti ro-*
gas, primae tribus dicerent; tum Camillus, *Quando-* 6

§. 5. *Quum dictator, stipatus agmine patriciorum*, etc. *consedisset*] *Tum dictator*, Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] quae varietas in scriptis millies obcurrit. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Deinde *stipatus agmine patricio* Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Non sequor. Liv. 4, 14, 6. *Stipatus caterva patriciorum juvenum dictatori renunciat.* Praeterea *cum sedisset* Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] De hoc lapsu frequenter in Mſtis obvio v. supra ad 4, 24, 7.

Solito primum certamine inter se tribunorum plebei] Ita unus vulgari curavit Clericus, sed invitis omnibus Mſtis. Priores editiones praeferunt *tribunorum plebis*; quod supereſt in Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Pro eo deinde Cl. Jac. Gronovius subſtituit *tribunorum plebi*, concinentibus codicum optimis ac spectatiſſimae fidei Leid. 1. Harlej. 1. et Florent. etiam Voſſ. 1. a m. 1. in quo inter versus litera finalis *s* adscripta exſtat, ut fiat *plebis*. Reliqui codices vel corrupte praeferunt *tribunorum plebī*, ut Gaertn. vel ambigue *tribunorum pl.* ut Lovel. 4. et Haverk. vel *tribunorum pleb*, ut Lovel. 5. vel *tribunorum p.* ut Portug. vel vocem *plebi* omiserunt, ut Leid. 2. et Lovel. 1. Gronovii igitur lectionem revocavi. V. supra ad 2, 42, 6. Mox *intercedentium*, sine addita copula *que*, Haverk.

Tantum vinceretur favore legum ipsarum latorumque] *tanto vinceretur* Lovel. 3. Voſſ. 2. Harlej. 2. et Portug. Quorum librarii id requiri exiſtimaſſe videntur, quod *quanto jure potentior* praeceſſerit. Et id ferri etiam poſſet, si gravioris auctoritatis codicibus ea lectio niteretur. *Tq vinceretur* enim comparatio ineſt. Nam idem eſt, atque inpotentior esset. Verum, eo etiam casu *quanto* et *tantum*, ac *quantum* et *tanto* componi, supra vidimus ad 5, 10, 5. Quum itaque optimae ac certiſſimae membranae stent pro vulgato, id etiam verius eſſe, ac loco non movendum exiſtimo. Deinde *legum laterumque favore*, una voce omiſſa, reliquis alio ordine propositis, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *legum ipsarum laterumque favore* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *favore legum ipsarum laterumque* Fragm. Hav. *furore legum ipsarum laterque* Gaertn. a m. 1. quae eadem mox bene *favori* correxit. *Furore* enim ex errore eſt librarii. Solent autem hae voces commutari. V. supra ad 2, 42, 6.

Et, uti rogaſſent, primae tribus dicerent] Locus vehementer obscurus. *Cum rogassent*, tribuni scilicet. Et *cum primae tribus dicerent*, opinor legem exponendum. GLAR. Veteres libri ha-

quidem, inquit, *Quirites*, *jam vos tribunicia libido*, *non potestas*, *regit*, *et intercessionem*, *secessione quondam*

bent, *Uti rogas*, non solum hoc in loco, sed etiam 10, [8, 12.] ubi ait Livius: *Hanc legem*, *uti rogastis*, *jubendam censeo*. et recte. Fuit enim *Uti rogas* vox, aut tabella, qua populus, rogatus in jubendo sciscendoque aliquid, utebatur, de qua Cicero l. 2. de Legibus [10.] *Suade igitur istam ipsam legem*, *ut ego*, *Uti rogas*, *possim dicere*. (Sic enim legendum est, non, ut legitur, *edicere*.) Idem ad Atticum l. 1. [Ep. 14.] *Tabellae ministrabantur ita*, *ut nulla daretur*, *Uti rogas*. Itaque apud Livium 30, [43, 3.] *De pace*, *uti rogassent*, *omnes tribus jusserunt*. legendum est *Uti rogas*. et 31, [8, 1.] *In suffragium missi*, *uti rogaras*, *bellum jusserunt*. *Uti rogas*. Has autem voces cum mendose esse animadverterent ii, qui ante me Livium emendarunt, *Uti rogata est*, *Uti rogatae essent*, *Uti rogati estis*, corrigendum sine ratione putarunt. SIG. Vae illis, qui optimam hanc Mstorum lectionem omnium mutarunt aut in *et uti rogationes primae tribus ducerent*, aut in *uti rogassent*, recte observavit ad hunc locum Sigonius, cui adstipulantur Pall. GEBH. *et uti rogationes primae tribus deficerent* Lovel. 4. *et uti rogationes primae tribus dicerent* Hearnii Oxon. L. 1. Neap. Latinii, omnesque edd. principes. Ei deinde Aldus *et*, *uti rogassent*, *primae tribus dicerent* substituit: quod in nullo scripto obvium mihi fuit. Quod autem Sigonius ejus loco legi jussit, *et*, *Uti rogas*, *primae tribus dicerent*, superest in reliquis omnibus, quibus utor, codicibus calamo exaratis; (unum excipiendum est Fragm. Hav. quod a m. 1. quidem *uti rogas*, *primae tribus dicerent* habuisse videtur, sed a m. 2. praefert *uti rogati* nullo sensu: in margine etiam a m. 1. adscriptam habet vocem *omnes*, quasi foret *uti rogas*, vel *rogati omnes primae tribus dicerent*) supereft etiam in Hearnii Oxon. L. 2. B. N. et C. Gronovius insuper, praeterquam in Palat. tribus, Voss. duobus, supereffe in Thuan. testatur ad Liv. 31, 8, 1. ubi Sigonii quidem emendationem hujus loci laudat; ejus tamen sententiam de plerisque aliis Livii locis, quam hic proposuit, non probandam esse ostendit. De formula *Uti rogas* agit Brisson. 2. de Form. pag. m. 133. ubi etiam hunc locum ad partes vocans ita laudat, quasi *et*, *uti rogarent*, *primae tribus dicerent* editum reperisset; quod tamen in nullo typis exeuso vidi. Mox verbis sequentibus *cum Camillus*, pro *tum Camillus*, Leid. 2. et Florent. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem.

§. 6. *Et intercessionem*, *secessione quondam plebis partam*] Prima vocula deficit in Fragm. Hav. Sed eam videntur intercepisse ultimae literae vocis praecedentis *regit*. V. infra ad 9, 41, 10. Deinde *successione quondam plebis* Lovel. 1; *seditione quondam plebis* Neap. Latinii, quae lectio ex interpretis glossa, ut puto, nata est. *Secedere* et *secessio* in hac re propria vocabula esse, supra vidimus ad 3, 39, 9. *secessione quondam legis plebis* Lovel. 4. Paullo ante *tribunicia libido*, *potestas regit*, omisso τοῦ *non*, vetustiores excusi; pro quo Ascensius anno 1510. dedit *tribuniciae libido potestatis regit*: at triennio post illud, quod nunc exstat, praeeuntes sequutus in eo Mediolanenses, qui

'am plebis partam, vobis eadem vi facitis irritam, qua eperistis; non reipublicae magis universae, quam vestra aussa, dictator intercessioni adero, eversumque vestrum

rimi ita vulgarunt anno 1505. l deinde probarunt recentiores, t omnium etiam codicum testionio verum esse patet.

Nobis eadem vi facitis irritam] *vobis* habent MSS. et recte. SIG. ta etiam Gebhardus et Gronnius in Mstis et Vett. edd. esse, d verba sequentia hujus §. mouerunt. Illis codices suos coninere auctor est Hearne. Neue aliter legunt nostri. Operaum ergo errore, ut verisimile t, Curio demum *nobis* anno 1549. didit; neque tamen recentiores, uamquam opportune Sigonio onente, veram lectionem restiuerunt usque ad Gronovium, ui *vobis* iterum in contextum ecepit. Ceterum Scholion hoc igonii ex illis est, quae non isi post mortem ejus adparuunt in ed. anni 1592.

Non reipublicae magis universae, uam vestra caussa, dictator interssioni adero, eversumque vestrum uxilium imperio tutabor] Veteres libri *intercessioni vestrae adero.* IG. Ita habent Palat. sec. et ampani editio. Pall. autem requi duo: *non reipublicae magis niversae, quam vestra caussa, ntercessioni adhaerens eversum vetrum auxilium imperio tutabor.* be qua scriptura doctiorum esto adicium. Paullo ante edidi *vobis eadem vi facitis irritam*, quod ic exstet in Pall. tribus binisue vetustis edd. GEBH. Sigonius immisit *vestras*; nos expumus, quod nec in bonis libris eperiretur, et inconveniens esset. Quirites alloquitur Camillus, non tribunos: intercessio utem proprie non erat Quiritium, nec plebis, sed tribunorum plebis in usum et commodum ejus. Hac de causa statim ante *vobis eadem vi facitis irritam* scripsimus e MSS. et vett. edd. non *nobis*, quod habent novitiae. I. FR. GRON. *reipublicae magis invitae* Leid. 2. Voces *universae* omittit Lovel. 2. Tum *quam nostra caussa* Gaerta. Deinde *intercessioni adhaerens*, *aversum*, *vetserum auxilium imperio tutabor*, Lovel. 2. *intercessioni adhaerens*, *eversum vestrum auxilium imperio tutabor* Voss. 2. et Lovel. 3. *intercessioni adhaerens*, *eversumque vestrum auxilium imperio tutabor* Fragm. Hav. *intercessioni vestrae adhaerens*, *eversumque vestrum auxilium imperio tutabor* Gaerta. *intercessioni vestrae adero*, *eversumque* etc. Portug. et Haverk. *intercessioni vestrae*, *eversumque* etc. Harlej. 2. Sed nihil mutandum, nisi quod *vestrae*, a Sigonio insertum, recte iterum a Gronovio ejectum putem. Dictator non tantum *adhaerebat* intercessioni, verum ejdem etiam *aderat*, id est, ei auxilio erat, non permittebat eam everti, sive, ut addit, imperio eam tutabatur. Eo sensu *adesse* Livio frequens est. Supra 3, 25, 8. *Et haec, inquit, sacrata querens, et quidquid Deorum est, audiant foedus a nobis ruptum, nostrisque et nunc querelis adsint, et mox armis.* 21, 6, 1. *Certamina cum finitimis sustinebantur, maxime Turdetanis. Quibus quum adesset idem, qui litis erat sator.* Ubi alia vide. Ita contra *longe esse* dicitur, qui non prodest, qui non adjuvat. V. quae notavi ad Silii 17, 80. Gronovius duplici argumento *vo ustrae* expellendum docuit: primo, quod ea vox in bonis libris non apperiretur; quod verum es-

7 *auxilium imperio tutabor. Itaque, si C. Licinius et L. Sextius intercessioni collegarum cedunt; nihil patricium magistratum interam concilio plebis, si adversus intercessionem, tamquam captae civitati leges inponere tendem,*
8 *vim tribunitiam a se ipsa dissolvi non patiar.* Adver-

se, etiam illi, quibus usus sum, evincant. Nulli enim eorum, nisi qui suspecta fidei sunt, illam admiserunt. Nec se in ullo invasisse Oh. Hearne memorat. Secundo, quod inconveniens esset; Camillum enim, Quirites alloquutum, *intercessioni vestrae* dicere non posse, quod jus intercedendi proprie non Quiritibus, sed tribunis plebis competeret. Doujatius ille, qui nullam Gronovio obloquendi occasionem omisit, prius viri augai argumentum ad te non pertinere judicans, aut ei se, quod placere posset, responsurum desperans, rutius existimavit, id omne silentio transmittere; quum oportuisset, ut codices, qui Lutetiae in bibliotheca regia et alibi servantur, consuluisset, eorumque scriptura proposita Gronovium, si posset, erroris arguisset. Posteriori autem respondet, quum omnes tribuni concioni interfuerint, se non videre, quid obsit, quo minus sermo Camilli ad tribunos quinque, intercessionis auctores, pertinere potuerit. Sed caecum fuisse oportet professorum regiorum primicerium, qui non viderit, plane obstare vocem *Quiritis*, qua modo usus est Camillus, ut Gronovius observavit, et non conveniens esse *Quirites*, *vestrae intercessioni*, pro intercessioni tribunorum plebis: inconveniens etiam esse, quod mox sequitur, *intercessioni collegarum cedunt*; nam et ibi dictum fuisset *intercessioni vestrae*, si hic similiter Livius dedisset. Sed praeterea firmi admodum stomachi esse debuit, qui, invitis optimis codd. tam facile concoquere potuit *vestra caussa dictator intercessioni vestrae adero, versumque vestrum auxilium imperio tutabor.*

§. 7. *Si C. Licinius et L. Sextius intercessioni collegarum cedunt*] *sicut Licinius* Lov. 1. 2. 3. 4. Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *si Licinius* Leid. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Male. Cur enim Liciniii praenomen omisisset, quod collegam ejus Sextium memorans addit? Tum *et L. Sextus* Gaertn. *et L. Sextilius* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. et Haverk. V. supra ad c. 35, 4. Deinde *cedunt* perperam deficit in Portug.

Inseram concilio plebis] *miseram consilio plebis* Gaertn. *consilio* etiam est in Lovel. 2. et in vetustis excusis, pro quo Ascensius anno 1516. deinde Aldus, et fere reliqui omnes recentiores dederunt *concilio*, quomodo etiam est in ceteris Mstis. Recte. caussam supra v. ad §. 4.

Tamquam captae civitati leges inponere tendem] *tamquam captae civitatis* Lovel. 5. et Fragm. Hav. [Veith.] Tum *legē inponere* Gaertn. Insuper *tenderet* Voss. 2. et Lovel. 3. Olim scriptum fuisse verisimile est *tendēt*: postea pro eo datum esse *tend'et*, atque ita *tenderet* factum esse. *tendunt* Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. Quomodo dedisse librarius videtur,

us ea quum contemtim tribuni plebis rem nihilo
egnius peragerent, tum percitus ira Camillus licto-
es, qui de medio plebem emoverent, misit, et ad-
lidit minas, si pergerent, sacramento omnes junio-
es adacturum, exercitumque extemplo ex urbe e-

nod praecedat *cedunt*. *teintent* 'ragm. Hav. a m. 2. Verba haec, *indere* et *sentare*, saepe in Mss antentur. V. infra ad 10, 1, 6. l. Heinsium ad Claud. 1. in Europ. 15. et ad Nason. 11. Met. 33. quibus locis etiam ipsam lo-utionem illustrat. V. etiam infra ad 32, 32, 7. Mox *ab se ipsa*, ro *a se ipsa*, Portug. et Haverk.

§. 8. *Quum contemtim tribuni lebis rem nihilo segnius peragerent*] *contemsti* Leid. 1. *contenti* Voss. 2. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et quaedam ex vetustioribus xcusis; sed librariorum errore, qui saepius has voces commutaunt. V. infra ad 25, 38, 20. *contiti* ambigue est in Lovel. 2. et 3. *contemptium* in Lovel. 1. *contenum* in Haverk. Nihil muto. *Contemtim peragere* est cum contemta Camilli peragere, ita peragere, ut ateret, se Camillum contemnere. Supra 2, 35, 3. *Contemtim primo Marcius audiebat minas tribunicias*. Similiter *contemtim ad castra succedere* 7, 7, 2. *Nihilo segnius* ut supra 2, 47, 1. *Nihilo egnius in altero cornu Cn. Manlius consul pugnam ciebat*. 7, 18, 0. *Consules, relicti a parte pemili, per infrequentiam comitia nihilo segnius perficiunt*. Hoc id-o noto, quod Voss. 1. in contextu praeferat *nihilo senius*. unde orte suspicio nasci posset, legendum esse *nihilo socius*, quod, ro *nihilo segnius*, multis scriptoribus restituit N. Heinsius ad Ovid. 2. Metam. 809. Hic tamen vulgatum praeferendum. (v. Jacobron. ad Liv. 26, 12, 3.).

Tum percitus ira Camillus] Pall. duo *tum paratus ira*. Forte ut Ennius, *Iram atque inimicitiam in fronte promtam gestare*, dixit. Nihil affirmo. Ad vulgatum alludit Camp. *parcitus*. GEBH. *partitus ira* Voss. 2. et Lovel. 3. *parcitus ira* Gaertn. Et ita fuisse, vel certe librarii dare voluisse videntur, in duobus Pall. apud Gebhard. pro quo is se invenisse credidit, aut illi per errorem dederunt *paratus*. Ductus literarum *ci* et *a* in scriptura Longobardica simillimi sunt. *Percitus ira*, ut infra 7, 5, 4. *Percitum ira in patrem spes erat criminis aliquid novi deferre*. ubi eadem in iisdem codd. meis lectionum varietas occurrit. apud Plaut. in Casin. 3, 5, 6. *Ne quid in te mali faxit ira percita*. Valer. Max. 5, 1, 110 *Ira percitus protinus in eum animadvertit*. Auctor belli Afric. 46. *Ira percitus Scipio, atque animi dolore incensus, admisit centurionibus*. Mox *quisdem medio*, pro *qui de medio*, Leid. 1. duabus vocibus male conjunctis, quod in eo cod. frequens est, et litera initiali vocis sequentis in fine praecedentis repetita; de quo v. ad 28, 25, 2. Hinc *amoverent*, pro *emoverent*, Lovel. 2. Male. De verbo *emovere* v. infra ad 42, 50, 6. [mox *immisit* Veith.]

Addit minas, si pergerent, sacramento omnes juniores adactuum] Ita demum invenio in ultima Gruteri editione; cujus deinde lectionem sequuntur recentiores, praeter Heavnium et Londinenses. Omnes priores exhi-

9 ducturum. Terrorem ingentem incusserat plebi; du cibus plebis accendit magis certamine animos, quan minuit. sed, re neutro inclinata, magistratu se ab dicavit; seu quia vitio creatus erat, ut scripser quidam: seu quia tribuni plebis tulerunt ad plebem,

bent *addidit minas*. Et ita praeferunt etiam tam mei, tum Hearnii Oxonienses codd: quare eam scripturam contextui reddendam putavi. Deinde *si pergerent* Lovel. 2. [Veith.] *si peregre gerent* Leid. 2. Vox autem *sacramento* deficit in Gaertn.

Exercitum extemplo ex urbe deducturum] Vet. lib. *exercitumque extemplo educturum*. SIG. Veteres editiones *educturum*, ut est in Palat. sec. Sed reliqui duo, *sacramento omnes juniores adactuarum, extemploque ex urbe educturum*. GEBH. *deducturum* primum comparuit in Frobeniana anni 1535. Priores habebant *educturum*, ut Sigonius restituit. Et ita plerique codd. nisi quod *adjecturum* sit in Gaertn. *adductuarum* in Fragm. Hav. *ducturum* in Harlej. 1. Male. V. ad 9, 11, 11. Nullus tamen meorum ejusdem Sigonii vet. lib. voces *ex urbe* ejicienti consentit: quare tam dubiae fidei testem audiendum non censeo, licet alibi ita Livius locutus sit. ut 3, 20, 2. *Persequi quaerendo, quoniam modo exercitum educere in consules ussent*. V. supra ad 3, 69, 5. *extemploque ex urbe educturum*, ut Gebhardus in duobus Pell. invenit, soli tantum meorum Voss. 2. et Lov. 3. praeferunt. Ita ex praecedenti *juniores* repetendum foret, vel *educere ex urbe* absolute dictum esset, quemadmodum *educere in aciem*. V. ad 1, 23, 6. Sed, ob codicum in vulgatam lectionem consensum, eam praeferendam esse nullus dubito. Ceterum *et exercitum* habet Haverk. Frobenius copulam *que* anno 1535. omisit, quam recte Sigonius restituit. Nam eam quoque omnes libri scripti defendunt.

§. 9. *Terrorem ingentem incusserat plebi*] Vocem *ingentem* ignorat Hearnii Oxon. L. 1. Deinde *incesserat plebi* Leid. 1. *incussit plebi* Portug. et Haverk. Mox voces *animos*, *quam minuit* perperam exsulant ab Harlej. 1.

Sed re neutro inclinata magistratu se abdicavit] Vocula *re* abest a contextu Florent. sed inter versus adscripta est. Deinde *ne altro* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. *altro* Lovel. 4. [Veith.] Male. *neutro* est in neutram partem. Supra 1, 25, 4. *Neutro inclinata spe*, *corpobat vox spiritusque*. 5, 26, 9. *Tori tempus, neutro inclinata spe*. 8, 1, 4. *Quorum tempestas eos neutro inclinata spe dimicantes diremisset*. 27, 2, 7. *Diu pugna neutro inclinata stetit*. 42, 7, 5. *Pugnatum est amplius tres horas, ita ut neutro inclinaret spes*. Et alibi saepe. Insuper *inclinat* Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter fere edidit Curio *re neutro inclinat, a magistratu*; sed, ut puto, operarum lapsu. Errorem sensit vir doctus, sed minus recte ex conjectura emendat in margine *neutro inclinat, ac magistratu*. Praestitisset, ut priores editiones consuluisset. Tandem *magistratum se abdicavit* Gaertn. Male. Ita enim pronomen *se* delendum foret. Utrumque enim dici *abdicare se magistratu* et *abdicare magistratum*, supra vidimus hoc lib.

lque plebs scivit, ut, si M. Furius pro dictatore
nid egisset, quingentum millium ei multa esset,
ed auspiciis magis, quam novi exempli rogatione, 10
eterritum ut potius credam, quum ipsius viri facit
ngenium, tum quod ei subfectus est extemplo P.

dc. 18, 4. Vulgatum autem, pro
uo stant ceteri codd. hic verius
uto.

Seu quia vitio creatus erat, ut
cripsere quidam] *quia vitio erat*
reatus Lov. 1. 5. Voss. 1. et Leid.
. *Tò erat* deficit in Harlej. 2. et
n contextu Portug. cujus deinc
le margini adscriptum fuit. Tres
equentes voces omisit scriba
eid. 2.

Tribuni plebis tulerunt ad ple-
bem, idque plebes scivit] *tribuni*
opuli Lov. 2. V. ad 5, 11, 4. Tum
tulerant ad plebem Harlej. 2. Por-
tug. et Haverk. Deinde *plebs sci-*
vit Voss. ambo, Leid. 2. Lovel.
quinque, Harl. 1. Florent. Gaertn.
Fragm. Hav. et excusi usque ad
Gruterum, in cujus ultima edit.
datum est *plebis scivit*, pro quo
deinde Dan. Heinsius in Elzevir.
substituit *plebes scivit*, invitis ple-
risque melioribus. in uno Leid.
1. voces *idque plebes* ob simili-
tudinem praecedentium *ad ple-*
bem decerant. Veterem itaque le-
ctionem revocavi. Quamvis enim
saepissime, non tamen ubique
ac semper Livius *plebes* pro *plebs*
dicere solitus est. Mox voces *pro*
dictatore, quae omnino requi-
runtur, non comparent in Leid.
2. et Lov. 1. iis transpositis *quid*
pro dictatore egisset praefert Lo-
vel. 4.

Quingentûm millium aeris ei mul-
cta esset] Vox *aeris* ignoratur a
Flor. Rott. Voss. ut. Helm. J. FR.
GRON. Eadem vox abest etiam
a Leid. utroque, Lovel. quinque,
Harlej. 1. Fragm. Hav. et Hear-
nii Oxon. L. 2. N. et C. neque
obcurrit, nisi in minoris auctoritatis codd. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Ex suis Hearne unum L. 1. memoravit, in quo illam invenit. Vox sequens *ei*, quae a prioribus edd. aberat, ab Aldo addita est, et superest etiam in omnibus scriptis, nisi quod ab eodem Hearnii Oxon. L. 1. exsularit. Deinde, *τὸ mul-*
cta ab ed. Rom. principe abesse, monuit Hearnius. exstat tamen in Rom. anni 1472. *mulctasset*, pro *mulcta esset*, habet Leid. 1. *multa esset* Florent. et Lovel. 2. ac 3. de qua orthographia v. supra ad 3, 67, 5. Denique *quingenta millia* Oxon. L. 1. apud eumdem Hearnium. *quingentorum millium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ceterum quam Livius *quingentûm millium multam* vocat, Plutarch. in Camillo p. 150. exprimit πέντε μυριάσιν ἀργυρίου ζημιώσειν. Unde colligo, eum per *quingenta millia* intellexisse quingenta millia assium, per ἀργύριον autem denarium, et ita quodlibet ἀργύριον sive denarium aestimasse decem assibus.

§. 10. *Auspiciis magis, quam novi exempli rogatione, deterritum*] Iidem codices *detentum*. GEBH. Similiter Voss. 2. et Lov. 3. Eamdem varietatem ex uno cod. supra notavimus ad 2, 54, 8. (* 22, 42, 7.) Praeterea vox *magis* deerat in Leid. 2. Et solet ea saepe omitti. V. infra ad 34, 49, 10. At uni testi hic credere periculosum est.

Quum ipsius viri facit ingenium,

11 Manlius dictator: quem quid creari adtinebat ad id certamen, quo M. Furius victus esset? et quod eumdem M. Furium dictatorem insequens annus habuit, haud sine pudore certe fractum priore anno in se
12 imperium repetiturum: simul quod eo tempore, quo

tum quod ei subfectus est extemplo P. Manlius] *tum ipsius viri* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Fragm. Hav. Florent. a m. 2. Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] et vett. edd. ante Aldum. *tum rogatione ipsius viri*, insuper voce, quae modo praecesserat, perperam repetita, Haverk. *tum* et *cum*, sive *quum*, in hac locutione passim commutari, supra vidimus hoc lib. ad c. 23, 3. Hinc *facit ingenium* Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *quia ejus suffectus est* Haverk. *quia ei suffectus est* Harlej. 2. et Portug. Ubique voculae hae *quod* et *quia* confundi solent. V. ad 38, 36, 4. *quod eis affectus est* Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *Publius dictator*, media voce *Manlius* omissa, Voss. 2. et Lovel. 3. Paullo ante voces *ut potius credam* deficiebant in vett. edd. Primi addiderunt Mediol. anno 1505. sequuntur Ascensius anno 1513. et 1516. Aldus, et recentiores inde reliqui. Easdem quoque agnoscunt omnes scripti.

§. 11. *Et quod eumdem M. Furium dictatorem insequens annus habuit*] Hic omnino annus rursus omissus est, cujus rei duae sunt suspiciones. Altera, quod Licinius Sextiusque statim post [cap. seq.] dicturi sunt *nonum se annum jam velut in acie stare*, cum alioqui hic octavus esset. Anno enim CCCLXXIX. ceperant hoc certamen. Item postea [c. 42, 2.] Livius dicet, decimum hos refectos ante annum CCCLXXXVIII. qui nonum refecti essent, si hic annus non inseratur. Altera suspicio, quod C. Licinium, primum ex plebe magistrum equitum, Livius dicat [cap. seq.] ante fuisse tribunum militum consulari potestate, cum nusquam antea legatur. Et loquitur quidem de C. Licinio Stolone, non Menenio. Quod quanquam ex hoc loco ostendi non potest, at l. 10, [8, 8.] in P. Decii oratione adversus nobilitatem de Pontificibus etiam ex plebe creandis satis luculenter patet. Quare Stolo, quando nullo alio anno invenitur, hoc anno fuisse videtur tribunus militum consulari potestate. Idem sentio de P. Valerio, hoc anno cum Stolone tribuno. Nam anno CCCLXXXVIII. [infra c. 42, 3.] sextum dicitur tribunus, quum, ubi quintum fuerit, non inveniatur. At ut tandem concludam, hic liber visus est mihi mutilus, et aliis plus justo brevior, ideoque haec omnia mihi suspecta. GLAR. Qui etiam videndus est infra ad c. 42, 3. Verum hanc Glareani sententiam per partes refellere Sigonius variis locis conatus est. Et quidem priorem ejus suspicionem dimovit in Scholiis ad Chronol. Livian. ad ann. CCCLXXXVIII. Alterius suspicionis priorem partem tum supra ad c. 31, 1. tum infra ad c. 39, 3. partem secundam supra hoc lib. ad c. 36, 3. Paullo ante *quidem creari*, pro *quid creari*, Lovel. 2. et *M. Furius motus*, pro *victus*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Haud sine pudore certe fractum priore anno] *aut sine pudore* scribarum errore Voss. 2. Leid. 1. Lo-

omulgatum de multa ejus traditur, aut et huic ro-
tioni, qua se in ordinem cogi videbat, obsistere
tuit; aut ne illas quidem, propter quas et haec
ta erat, inpedire: et, quoad usque ad me- 13
oriam nostram tribunicis consularibusque certa-

l. 3. et Haverk. V. infra ad 28, 11. et mox ad §. seq. Tum *certum priore anno* Hloek. *certa im*, id est *factum*, Lovel. 2. 4. 5. V. supra hoc lib. ad c. 17. Voces *certe fractum priore* per-ram desunt in Haverk.

§. 12. *Quo promulgatum de mul-ejus traditur*] *de ejus multa tra-tur* Lovel. 4. *de mulcta ejus pos-traditur*, una voce auctior, aertn. Verum vox illa in con-rtum irrepsisse videtur ex mar-ne, cui olim adscripta erat tam-uam expositio vocis *multa*.

Aut et huic rogationi, qua se in dinem cogi videbat] *haud*, pro *et*, Leid. 1. et Harlej. 2. *haut* eid. 2. et Lovel. 1. V. modo d §. praec. Tum vocula *et* de-cit in Voss. 2. Leid. 2. et Lo-el. 1. ac 3. Ejus loco *etiam* prae-ert Portug. V. infra ad 22, 7, 9. Deinde *in ordine cogi* Leid. Lovel. 1. 5. et Haverk. Male. . infra ad 25, 3, 19. Mox *obsi-tere non potuit*, addita media oce, Lovel. 4.

Aut ne illas quidem, propter quas t haec lata erat, inpedire] *aut ne llas quidem cas*, id est *causas*, aertn. et Lovel. 2. Sed ultima ox ex margine adscita videtur, ui ab inperito aliquo interprete dscripta erat. Ex praecedenti nim repetendum est *rogationes*. iam rogatio de multa Camilli ata erat propter tres rogatio-es memoratas supra c. 35, 4. t 5. ac quartam, cujus memi-nit Liv. c. 37, 12. ne Camillus di-tatoria auctoritate illas inpedi-ret. Deinde *propter quas haec lata erat* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *propter quas hoc latum erat* Fragm. Hav. a m. 1. *propter quas et haec lata erant* Haverk. Sed intelligi-tur una rogatio de multa Camilli. *propter quas et haec fuerat* Flo-rent. et Harlej. 1. de quo errore infra v. ad 23, 29, 16. corruptis-sime *propter quas haec latuerat* Leid. 1. *propter quas ipse latuerat* Lovel. 2. Denique *impediret* Lovel. 4. [Veith.]

§. 13. *Et quod usque ad memo-riam nostram tribunicis consula-ribusque* etc. *fuit*] Desideratur vox una, sine qua stare haec senten-tia non potest, quam diu a me quaesitam vix in uno tandem ma-nuscripto libro reperi: *Et quod, quotiens usque ad*. At malim illam post poni, sic: *et quod usque ad memoriam nostram, quoties tribu-niciis*. SIG. Aliquid desiderari, recte Sigonius vidit. In nullo ta-men nostro inveni vocem *quotiès*, quam is ex uno Msto inserendam putavit. Quare recte codicis il-lius lectionem Gronovius reje-cit infra ad 37, 20, 7. nullique recentiorum editorum lectionem ejus adoptarunt, qui potius mi-nima mutatione substituerunt *et quoad usque ad memoriam nostram*. Atque ita repetendum erit ex praecedentibus *to quod*. *et quod, quoad usque ad memoriam nostram* etc. *dictaturae semper altius fasti-gium fuit*. Neque hanc lectionem servat ullus meorum codicum, sed *et quousque ad memoriam nostram* praefert Lovel. 4. [Veith.] *et quod usque ad memoriam nostram*

tum viribus est, dictaturae semper altius fastigium fuit.

1 XXXIX. Inter priorem dictaturam abdicatam no-
8 vamque a Manlio initam, ab tribunis velut per interregnum concilio plebis habito, adparuit, quae ex promulgatis plebi, quae latoribus gratiora essent

reliqui omnes, quod idem etiam Cl. Hearne de Oxon. B. et N. testatur, non addens, quemadmodum ceteri exhibuerint; quo silentio indicasse videtur, eos *quoad*, quemadmodum edidit, probasse. Primus autem, qui ita vulgavit, est Aldus: sed, praeter unum forte Juntam, (ejus enim editionem consulere non contigit) nullum diu invenit, qui sequeretur. Nam demum Lugdunenses anno 1553. tum Basileenses anno 1554. hinc Parisinos anno 1573. et postea reliquos omnes eam lectionem recepisse video. Solent autem voces *quod* et *quoad* saepius in Mstis et edd. vett. confundi. V. supra ad 5, 51, 2. 8, 2, 4. c. 12, 11. c. 23. 12. 37, 20, 14. et c. 24, 8. Contra *quoad* etiam alibi pro *quod* dare librarii soliti sunt. V. infra ad 39, 45, 7. Ceterum Cel. Jac. Gronovius ad Taciti 14. Ann. 68. hunc locum adducens, una voce laudat *quoadusque*, ubi pluribus etiam exemplis inlustravit. Praeterea copula *que* non adparet in Haverk.

Dictaturae semper altius fastigium fuit] *dictatori* Voss. 1. *dictaturae semper alicujus fastigium fuit* Haverk.

§. 1. *Ab tribunis velut per interregnum concilio plebis habito*] *tribunis*, omissa praepositione, Lovel. 4. [Veith.] *a tribunis* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harl. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde *consilio plebis* Leid. 2. Lovel. 2. et quaedam vett. edd. Perperam. V. supra ad c. 38, 4. Insuper *habita* Portug. qui idem codex, ut et Harlej. 1. et Gaertn. in verbis praecedentibus praeferunt *Mallio*. V. ad 34, 53, 2. Vox etiam *abdicatam* exsulat a Gaertn. In verbis sequentibus *quae ex promulgatis plebis*, *quae latoribus*, pro *plebi*, Lovel. 3. *quae ex promulgatis plebis latoribus* Lovel. 5.

§. 2. *De plebejo consulatu antiquabant*] Vet. lib. *de plebejo consule*. SIG. Ambigua est scriptura in Pall. duobus. Sed sec. MS. codex cum Campani impressione expresse praeit legenti *de plebejo consule*. GEBH. Helm. et Sig. *de plebejo consule antiquabant*. Voss. alter *de plebejo cons. antiq.* Alter *de plebejo consulat antiq.* Videtur scripsisse *de plebe consules antiquabant*, eleganter mutata oratione. J. FR. GRON. *de plebejo consule* Leid. ambo, Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *de plebejo cōs* Lov. 2. 3. 5. et Hloch. *de plebejo cō* Fragm. Hav. *de plebejo consules* Lovel. 1. et Gaertn. Conjecturam Gronovii firmare potest locus mox hoc cap. *Quippe qui etiam omen plebejo consuli, magistro equitum ex plebe dicendo, dederit.* Quum tamen in eodem illo loco etiam *plebejus consul* memoretur, et hoc loco in omnibus codicibus constanter *plebejo* supersit, nisi quod *plejo* scribae errore habeat Harlej. 1. vulgatum mutandum non videtur.

iam de foenore atque agro rogationes jubebant, 2
le plebejo consulatu antiquabant. et perfecta utra-
que res esset, ni tribuni se in omnia simul consu-
lere plebem dixissent. P. Manlius deinde dictator 3
rem in caussam plebis inclinavit, C. Licinio, qui
tribunus militum fuerat, magistro equitum de plebe

Quia *cons.* vel *cos.* per compendium scriptum erat pro *consulatu*, hinc factum est, ut alii ejus loco *consule*, alii *consules* dederint. Ita pro *cons.* id est *consularis*, simili errore librarios *consul* dedisse, infra videbimus ad Epit. Liv. 58. Praeterea *antiquam habebant*, pro *antiquabant*, Leid. 1. *antiqua habebant* Lovel. 1. et 4. [Veith.] De verbo *antiquare* in hac re sollemni v. Brisson. de Formul. l. 2. p. 133. Paullo ante transpositis dictionibus *jubebant rogationes* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Ni tribuni se in omnia simul consulere plebem dixissent] Vet. lib. *ni tribuni plebis se.* SIG. Non secus haec lectio concipitur in Pall. duobus melioribus casciaque editionibus, quam vulgo exstat. Palat. autem sec. *ni tribuni se plebis in omnia se plebem simul consulere plebem dixissent.* Unde Sigonius evolvit suam lectionem. GEBH. *ni tribuni se pl. in omnia simul consulere plebem dixissent* Portug. et Haverk. Reliqui nihil mutant, nisi quod Leid. 1. omittat primam voculam *ni*; et *velle consulere*, addita voce, legat Lovel. 5. a m. 2. Non est itaque, cur Sigonii codici infido potius, quam aliis, qui in diversa eunt, credamus. Ita mox *tribuni* simpliciter pro tribunis plebis dixit in princ. hujus cap. *Ab tribunis velut per interregnum concilio plebis habito.* V. supra ad 2, 56, 1. In verbis proxime praecedentibus *perfecta utraque res est*, pro *esset*, male praefert Voss. 2.

§. 3. *P. Manlius deinde dictator rem in caussam plebis inclinavit*] Interpolatitia lectio. Pall. duo, abjecta inutili et hic inhonesta vocula *rem*, melius praeferunt *dictator in caussam plebis inclinavit.* Verbum absolute positum cum non intelligerent correctores, interposuerunt etiam contra sententiam τὸ *rem*. Supra c. 32. *Ut semel inclinavit pugna, jam intolerabilis Romana vis erat.* 9, 45. *Eum, ad bellum paucemve inclinent animi, falli non posse.* GEBH. Voculam *rem* duo apud me codices Fragm. Hav. et Lovel. 3. unus tantum apud Hearnium Oxon. C. non agnoscunt. *Inclinare* saepius absolute poni, verum est. Supra 3, 61, 4. *At si fortuna belli inclinet, omnium liberis ab tot millibus hostium periculum fore.* ad quem locum plura vide. Eidem tamen etiam casum addere, Livio non infrequens est. Ita 4, 55, 4. *Inclinante deinde se fortuna ad caussam plebis, nuncii veniunt, arcem Carventanam Aequos invasisse.* ubi alia exempla vide. Et hoc loco reliqui omnes codices in vulgatum conspirant, nisi quod *dictatorem in caussam plebis inclinavit* mendose quidem sit in Leid. 1. ita tamen, ut aperte eidem lectioni faveat. Tutius itaque videtur, tot codicibus, et inter illos integerrimis, *rem* servantibus fidem habere, quam paucorum auctoritate vocem illam expungere.

C. Licinio, qui tribunus militum fuerat, magistro equitum de plebe

4 dicto. Id aegre Patres passos accipio; dictatorem propinqua cognatione Licinii se apud Patres excu-

dicto] Hic non est C. Licinius, qui tribunatus plebis novem per hos annos gessit cum L. Sextio, ut tradit Plutarchus in Camillo [p. 150.] Nam de eo vel hoc etiam anno tribuno plebis ita suggerit Livius [mox hoc cap.] *Licinius Sextiusque, cum tribunorum plebis creandorum indicta comitia essent, ita se gerere, ut negando jam sibi velle continuari honorem acerrime accenderent ad id, quod diffimulando petebant, plebem.* Pauloque post iidem loquuntur: *Jam nec collegas, nec bellum, nec dictatorem obstare, quippe qui etiam omen plebejo consuli, magistro equitum ex plebe dicendo, dederit.* Cum autem non exstaret annus apud Livium, quo tribunatum hic militum cepisset, eum ipsum supra [c. 31, 1.] ex Diodori auctoritate tradidi. Est autem verisimile, si Livius Licinium tribunum plebis intellexisset, non *qui tribunus militum fuerat*, sed *qui tribunus plebis erat*, dicturum fuisse, quod ne animadvertit quidem etiam Glareanus. SIG. Glareanus C. Licinium, qui hoc anno magister equitum primus de plebe fuit, Stolonis cognomen habuisse credidit, supra ad cap. praec. §. 11. quod probat ex loco Liv. 10, 8, 8. *L. Sextius primus de plebe consul est factus, C. Licinius Stolo primus magister equitum.* Addo Dion. Coecesan. fragm. in Exc. Peiresc. p. 585. Λικίνιον γὰρ Στόλωνα προσείλετο ὄντα ἱππαρχον. Et quidem secundum Sigonium adsensus est Glareanus Plutarcho, qui magistrum equitum credebat eum Stolonem esse, qui multos annos cum L. Sextio tribunatum plebis gessit, et variis legibus adversus opes patriciorum et pro commodis plebis rempublicam turbavit: neque id unquam negavit Glareanus in stricturis, quas Scholiis Sigonii postea obposuit. Jam autem sententiam illam Glareani falsam esse, non modo Sigonius ad hunc locum monuit, sed Pighius etiam, qui magistrum equitum P. Licinii Calvi, anno CCCLVII. tribuni militum, vel filium vel fratrem, C. autem Licinii Calvi Stolonis tribuni plebis fratrem patruelem esse credidit, novis argumentis firmavit in Annal. Rom. Et quidem ad annum CCCLXXVI. p. 243. probat, C. Stolonem ante tribunatum plebis non fuisse tribunum militum consulari potestate. Verisimile enim non esse, eum post curulem et maximum magistratum petiisse minorem ac plebejum: deinde eum ideo tribunatum plebis cepisse, ut in hoc magistratu *sibimet ipsi viam ad ceteros honores aperiret*, teste Livio c. 35, 3. ejus uxorem etiam Fabiam patri questam esse, *quod juncta impari esset, nupta in domo, quum nec honos nec gratia introire posset*, c. 34, 9. Postea ad annum CCCLXXXV. p. 258. evincere conatur, magistrum equitum a tribuno plebis diversum fuisse; Livium enim, ut illum ab hoc distingueret, addidisse *C. Licinio, qui tribunus militum fuerat, magistro equitum de plebe dicto:* (quo eodem argumento etiam Sigonius usus erat) denique credendum non esse, Licinium eodem tempore tribunum plebis et magistrum equitum fuisse. Et haec etiam sententia verior videtur. Non enim evertit hanc opinionem, consules, tribunos consulares, ac praetores interdum vel dictatores vel magistros equitum creatos esse, adeoque nihil obstare, quo minus eaedem

are solitum, simul negantem, magistri equitum majus, quam tribuni consularis, imperium esse.

lignitates etiam in tribunum plebis conferantur. Aliorum enim magistratuum alia erat ratio, quam tribunorum plebis. Creato enim dictatore, aliorum magistratuum jus ac potestas desinebant; tribuni contra eam retinebant. Polyb. 3, 87. Δικτάτωρ δ' ἐστὶν αὐτοκράτωρ τρανηγόν, οὗ κατασταθέντος παραχρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ πλὴν τῶν δημάρχων. Plutarch. in Fabio Max. p. 179. Μόνη γὰρ αὕτη, δικτάτωρος αἱρεθέντος, ἡ ἀρχὴ (scil. δημαρχία) τὸ κράτος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ μένει, τῶν ἄλλων καταλυθεισῶν. Jam autem inde eveniebat, ut consul, tribunus consularis, vel praetor ad dictaturam vel magisterium equitum evectus non tamen duos magistratus populi Romani eodem tempore gereret, quod de tribuno plebis dicendum fuisset, si is dictator vel magister equitum creatus foret. Praeterea idem Pighius, ne locus Livii ex l. 10, 8, 8. a Glareano laudatus obstaret, et magistrum equitum et tribunum plebis non tantum *Calvos* cognominatos fuisse, sed et *Stolones*, existimat ad d. annum CCCLXXXV. Quod et ipsum verius esse puto. Scrupulum tamen injicere potest locus Varron. 1. de Re rust. 2. *Stolonis illa lex, quae vetat plus quingenta jugera habere civem Romanum, et qui propter diligentiam culturae Stolonum confirmavit cognomen, quod nullus in ejus fundo reperiri poterat stolo.* Ex eo enim colligendum videtur, Licinium, qui legem de quingentis jugeribus tulit, ergo tribunum plebis, primum suae gentis cognomen Stolonis habuisse. Eo posito omnis haec sententia plane corruet. Inde enim sequeretur, cognomen Stolonis magistro equitum a tribuno plebis diverso non competisse, adeoque Livium 10, 8, 8. narrantem, *C. Licinium Stolonem primum de plebe magistrum equitum factum esse*, Stolonem antea tribunum plebis intellexisse. Verum observandum est, Varronem non dicere, Licinium *propter diligentiam culturae Stolonis adeptum esse cognomen*, sed *Stolonum confirmasse cognomen*, quod nempe antea majoribus ejus inditum erat; adeoque non tantum tribunum plebis, sed et magistrum equitum ejus gentilem id habere potuisse. Ceterum *cum Licinio*, pro *C. Licinio*; Fragm. Hav. *M. Licinio* Hearnii Oxon. L. 2. *C. Lucinio* Lovel. 5. Tum *tribunus plebis* Gaertn. invitis reliquis scriptis et editis. Denique *magistro equitum dicto de plebe* alio ordine Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 4. *Magistri equitum majus, quam tribuni consularis, imperium esse*] *magrm*; id est *magistrum*, Gaertn. Verum ita etiam legendum foret *tribunum consularem*. Et tum locutio formata foret eodem modo, quo illa infra 23, 11, 10. *Magistrum equitum, quae consularis potestas sit, fusum fugatumque.* Ubi plura vide. Verum hic nihil mutandum puto ob consensum aliorum omnium codicum, qui stant pro vulgato. Deinde *magis, quam tribuni consularis* Florent. quomodo alibi variant codd. V. infra ad 26, 41, 16. Verum recte in eodem cod. alia manu emendatum est *majus*. Tum *tribuni esse consularis imperium* alio ordine Lovel. 4. Insuper verba praecedentia *Patres passos accipio; dictatorem propinqua cognatione Lici-*

5 Licinius Sextiusque, quum tribunorum plebi creandorum indicta comitia essent, ita se gerere, ut, negando jam sibi velle continuari honorem, acerrime accenderent ad id, quod dissimulando petebant,
6 plebem. *Novum se annum jam velut in aciem adversus optimates maximo privatim periculo, nullo publice*

mii se apud desunt in Leid. 1. errore librarii, oni repetitio vocis *Patres* fraudi fuit. V. ad Liv. 9, 11, 11. *passos Patres accipio* trajectis vocibus legit Lovel. 2. cum edd. vetustioribus usque ad Aldum. Hinc *cogitationes*, pro *cognationes*, perperam Lovel. 1. Eadem scripturae varietas etiam supra obcurrit hoc lib. c. 35, 2. Praeterea *se apud Patres se excusare* habet Leid. 2. Verum posterius illud *se* natum est partim ex ultima litera praecedentis, partim ex prima sequentis vocis: nisi potius eo repetito librarius indicare voluerit, se id duplici loco scriptum invenisse.

§. 5. *Quum tribunorum plebis creandorum indicta comitia essent, ita se gerere*] *tribunorum plebi creandorum* Florent. Leid. 1. Voss. 1. et Harlej. 1. V. ad 2, 42, 6. Tum *inclita comitia essent* Lovel. 3. V. ad 3, 65, 4. Hinc, litera *d* in *c* et *l* dissoluta, nata est lectio Voss. 2. *inclita comitia essent*. V. ad 10, 24, 2. Postea *ita se gessere* Lovel. 2. et 4. [Vejth.] *ita se gesserunt* Hearnii Oxon. L. 2. et C. Sed, passim orationes per infinitivos enunciatas librariis displicuisse, supra vidimus ad 1, 50, 5.

Negando jam sibi velle continuari honorem, acerrime accenderent] *continuare honorem* Harlej. 2. Portug. Haverk. et priscae edd. Pro eo primi Mediol. anno 1505. dederunt *continuari*, quod imitati sunt Aldus, et tantum non omnes reliqui recentiores. Pro eadem lectione stant etiam ceteri codd. Deinde *accederent*: Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. solito errore amanuensium. V. infra ad 23, 46, 2. Mox *patebant*, pro *petebant*, male Leid. 1. V. ad 7, 30, 11.

§. 6. *Novum se annum jam velut in acie adversus optimates* etc. *stare*] *Novum se annum* Lovel. 3. 5. Gaertn. et nonnullae ex vett. edd. quomodo etiam alibi peccatur. V. viros doctos ad Plinii 5. Epist. 6, 10. Origo erroris est similitudo literarum *n* et *u*, quas in minuta scriptura vix distingui docet Gronov. 1. Obs. 15. p. 126. *Novum se alum*, id est *animum*, Haverk. Et hic lapsus in Mstis quam frequentissimus est, ut *annus* et *animus* confundantur. V. ad 32, 5, 2. *Donum se annum* Lovel. 4. Tum *Novum se annum velut se in acie* Lovel. 1. *velut jam* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *jam velut* reliqui omnes codd. omnesque editiones, usque ad Clericum, qui, nescio qua auctoritate, *jam veluti* dedit: quod iterum mutavi. Deinde *in aciem stare* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Florent. Portug. Klock. Haverk. Fragm. Hav. omnesque editi usque ad Gronovium, qui 1665. *in acie* vulgari curavit, quod multi ex recentioribus receperunt. Quum tamen tot codices, atque inter eos optimi, alterum malint, et, Livium *in potestatem*

emolumento stare. consensisse jam secum et rogationes promulgatas, et vim omnem tribuniciae potestatis. Primo intercessione collegarum in leges suas pugnatum esse: deinde ablegatione juventutis ad Velitternum bellum: postremo dictatorium fulmen in se intentatum. Jam nec collegas, nec bellum, nec dictatorem obstare; quippe qui 7 8

esse, ac similia alia, usurpasse, constet ex illis, quae notantur ad 2, 14, 4. mirari subit, cur hoc loco *stare in aciem* displicere potuerit. Eam igitur lectionem revocandam censui. Praeterea *optumates* Florent. quomodo *optumus*, pro *optimus*, scribi solebat. V. quae supra notantur ad 3, 17, 5.

Maximo privatim periculo, nullo publico emolumento] Pall. pr. ac tert. *nullo publice emolumento*. GEBH. Ita etiam Gronovius anno 1665. edidit, quem plerique recentiorum secuti sunt. Hearne, qui *publico emolumento* servavit, testatur, eam lectionem in Mstis suis superesse. At contra *publico* apud me tantum exstat in minimae fidei codd. Harlej. 2. Portug. et Haverk., quum reliqui constanter habeant *publice*, cui opponitur *privatim*. V. supra ad 4, 13, 8. Praeterea *molumento* Florent. Sed primam literam elisit ultima vocis praecedentis. V. ad 2, 44, 6.

Consensisse jam secum et rogationes promulgatas, et vim omnem] *cum sensisse* Fragm. Hav. a m. 1. De hoc errore v. supra ad 4, 24, 7. Mox vocula *et* priori loco deest in Leid. 1. Gaertn. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. quorum posteriores duo codices cum Lovel. 5. [et Veith.] etiam *promulgatas rogationes*, alio ordine conlocatis vocibus, praeferunt. Tum vocem *vim* non agnoscit Haverk.

§. 7. *Intercessione collegarum in leges suas pugnatum esse*] *in legiones suas* Haverk. Et ita nonnumquam variant codd. scriptt. V. Vorstium ad Val. Max. 2, 3. 2. quae notantur ad Liv. 4, 48, 5. infra ad 8, 9, 4. c. 32, 1. et alibi. Praeterea *purgatum* Leid. 2.

Ablegatione juventutis ad Velitternum bellum] *allegatione* Gaertn. V. ad Liv. 4, 58, 12. Tum *Velitrinum bellum* Fragm. Hav. *Velitrinum bellum* Lov. 2. et Gaertn. V. supra hoc lib. ad c. 36, 1.

Dictatorium fulmen in se intentatum] *dictatorum fulmen in se intentum* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed unius dictatoris Camilli fulmen intelligitur. Nam P. Manlius, qui Camillo in dictatura successit, nullum fulmen intentasse legitur, sed contra rem in caussam plebis inclinasse. *dictatorum* itaque pro *dictatorium* eodem errore, quo *regum*, pro *regium*, *regis* pro *regiis*, et similia alia. V. ad 32, 6, 6. Rectum etiam est *intentatum*, quod ea ratione dictum, qua *intentare manus* supra 3, 47, 7. V. infra ad 38, 6, 4. *intentum*, pro *intentatum*, ex eo genere errorum est, de quo infra v. ad 9, 6, 2. *tentatum* praefert Lovel. 5.

§. 8. *Qui etiam omen plebeje consuli, magistro equitum ex plebe dicendo, dederit*] *qui se jam* Lovel. 2. et 4. Tum *omem* Gaertn. *omnem* Leid. 1. Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. *omnem partem* Voss. 2. et Lovel. 3. *omen* et *omne*, sive *omina* et *omnia*, saepe in Mstis com-

etiam omen plebejo consuli, magistro equitum ex plebe dicendo, dederit. se ipsam plebem et commoda morari
9 *sua. Liberam urbem ac forum a creditoribus, liberos agros ab injustis possessoribus extemplo, si velit, habere*
10 *posse. Quae munera quando tandem satis grato animo aestimaturos, si, inter accipiendas de suis commodis rogationes, spem honoris latoribus earum incidant? non*

mutantur. V. ad Epit. Liv. 117. *coëtem* Harlej. 2. *communem* Portug. et Haverk. Deinde *magistrum equitum ex plebe dicendo* Lovel. 4. 5. et Gaertn. *magistrum equitum de plebe dicendo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed reliqui codd. in vulgatum conspirant, nisi quod *ex plebe* desit in Leid. 2. De locutione *magistro dicendo* v. ad 1, 53, 3. Voculae autem *ex* et *de* saepe in Mstis confunduntur. V. infra ad 21, 6, 5. Denique *dederint* apud Hearnium Oxon. L. 1. Sed referendum hoc verbum ad solum dictatorem.

Se ipsam plebem et commoda morari sua] Vocula *et* omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. Insuper *commoderari sua* Leid. 1. et Fragm. Hav. *commoderari suae* Voss. 2. et Lovel. 3. *commoderari suam* Lovel. 2. et 4. *commoda morari*, ut *morator commodi* 2, 44, 6. *Quatuorque tribunorum adversus unum moratorem publici commodi auxilio delectum consules habent.*

§. 9. *Liberam urbem ac forum a creditoribus, liberos agros ab injustis possessoribus extemplo, si velit, habere posse*] *ab creditoribus* Portug. et Haverk. Tum *et liberos agros ab injustis possessoribus* Haverk. *et ab injustis possessoribus*, duabus vocibus omissis, Harlej. 2. et Portug. in contextu; in cujus margine emendatur *liberos agros et ab injustis possessoribus.* Sed sine caussa Livium ἀσυνθέτως loqui prohibent, quum id ipsi familiare sit. Ita *omnes patricii, omnes unius gentis* 2, 49, 4. *omnia praemia ab se, omnes honores sperare* eodem cap. *duo exercitus, duae potentissimae et maximae finitimae gentes* c. 53, 3. ubi quaedam vide. *nulla arma, nullam vim expertus* 8, 36, 9. ubi etiam quaedam vide. *in quaestoribus novis major vis, major auctoritas erat* 3, 25, 2. *fames pestilentiaque foeda homini, foeda pecori* c. 32, 2. *omne Hernicum nomen, omnis militaris aetas excitur* 7, 7, 4. *idem somnus, eadem negligentia* 31, 24, 5. ubi etiam alia vide. Deinde *exemplo* Leid. 1. et Fragm. Hav. V. ad 34, 33, 8. *si velint* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. nempe *plebs*, quae vox saepe conlective sumi solet: qua forma mox subjungitur *aestimaturus* et *incidant.* V. ad 2, 5, 2. Quum tamen optimi codd. stent pro vulgato, eam lectionem in contextum recipere non audeo. Praeterea *si* exsulat a Gaertn.

§. 10. *Satis grato animo aestimaturos*] *extimaturos* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. Solent autem *aestimare* et *extimare*, sive *existimare*, in Mstis commutari. V. ad 34, 2, 5. Mox *spem honoribus*, pro *honoris*, Gaertn. V. ad 22, 8, 7. *spes honoris* Lovel. 4.

ſe modeſtiae populi Romani id poſtulare, ut ipse foenore
vetur, et in agrum injuria poſſeſſum a potentibus in-
ucatur; per quos ea consecutus sit, senes tribunicios
on sine honore tantum, sed etiam sine spe honoris, re-
inquat. Proinde ipsi primum statuerent apud animos, 11
uid vellent: deinde comitiis tribuniciis declararent vo-
untatem. Si conjunctim ferri ab se promulgatas ro-

Non esse modeſtiae populi Romani id poſtulare] *non esse inmodeſtiae populi Romani* Leid. 2. *non esse modeſti populi Romani* Florent. Male. Cicero 2. de Orat. 20. *Alterum dominitatis mihi cujusdam videtur; alterum humanitatis.* 1. de Offic. 19. *Non enim modo id virtutis non eſt, sed potius inmanitatis.*

Ut ipse foenore levetur, et in agrum injuria possessum a potentibus inducatur] *ut ipso foenore levetur* Fragm. Hav. de quo errore v. hoc lib. ad c. 3, 8. *ut id foenore levetur* Lovel. 4. Tum *et agrum in injuria poſſeſſum*, male transpositis duabus vocibus, Voſſ. 2. *et injuria in agrum poſſeſſum* Lovel. 2. *et in agrum injuria possessionum* Fragm. Hav. Τοῦ *in* subjecta erant stigmata in Portug. quibus eam vocem delendam eſſe librarius indicare voluit. Deinde *indicatur* Voſſ. ambo, Leid. 1. Lov. 1. 2. 3. et Fragm. Hav. quomodo saepius librarios peccaſſe, videbimus ad 10, 38, 4.

Per quos ea consecutus sit, senes tribunicios non sine honore tantum, sed etiam sine spe honoris relinquat] Vox *ea* exsulat a Lovel. 5. verbum *sit* ab Harlej. 2. et Portug. Hinc *senex tribunos* praefert Harlej. 2. *senes tribunos* Portug. et Haverk. Mox *sed jam sine spe* omnes illi tres codd. Interdum *etiam* et *jam* a scribis permutantur. V. ad 5, 7, 2. Hic vero duae priores literae τοῦ *etiam* interceptae videntur ab ultimis praecedentis *sed*, vel, ut saepe scribitur, *set*. Denique *relinquant* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. De locutione *populus Romanus relinquant* infra v. ad 10, 13, 11. Hic vero ob aliorum codicum diſſentientium auctoritatem nihil muto. Ὁ πάνυ Gronovius ad cap. seq. §. 10. *relinquere* legendum eſſe conjicit.

§. 11. *Deinde comitiis tribuniciis declararent voluntatem*] Vide, num legendum *comitiis tributis*, ut ad finem orationis Claudii etiam habetur. GLAR. Tribunicia vocat comitia, quibus plebs mandare tribunatum plebis Licinio Sextioque cupiebat. Quare non eſt, cur *tributis* legamus, ut placet Glareano. SIG. *tributus* et *tribunicius* saepe in Mſtis confunduntur. V. ad 2, 56, 2. Hic tamen recte Sigonius receptam scripturam adversus Glareanum defendit, ac docuit, *comitia tribunicia* eſſe, quibus plebs mandabat tribunatum plebis. Ita Cic. 1. ad Att. Ep. 1. *Nos autem initium prensandi facere cogitaramus in campo comitiis tribuniciis.* Ita *comitia tribunicia, quaesteria*, quibus tribuni militum consulari poteſtate, quibus quaeſtores creabantur, supra 4, 54, 2. *Non alias aegrius plebs tulit, tribunicia sibi comitia non commiſſa. eum dolorem quaesteriis comitiis simul oſtendit et ulta eſt. consularia comitia* ibid. 9.

gationes vellent, esse, quod eosdem reficerent tribunos
12 *plebis: perlaturos enim, quae promulgaverint. sin, quod cuique privatim opus sit, id modo accipi velint; opus esse*

53, 13. *Consularibus comitiis est exclusus.* c. 13, 4. *Jam comitia consularia instabant.* hoc lib. c. 37, 4. *Nec esse, quod quisquam satis putet, si plebejorum ratio comitiis consularibus habeatur. comitia praetoria* 26, 23, 1. *Praetoria inde comitia habita.* Et ita Livius saepissime. Vulgatum etiam defendunt omnes scripti; nisi quod, ordine mutato, *comitiis declararent tribuniciis voluntatem* habeant Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *tribunicii comitiis declararent voluntatem* Gaertn. *comitiis voluntatem tribuniciis declararent* Lovel. 4. *comitiis tribuniciis declarent voluntatem* Leid. 1. et vox *tribuniciis* desit in Lovel. 1. Paullo ante *primo statuerent*, pro *primum*, Leid. 2. *primum statuerunt* Lovel. 5. a m. 1.

Si conjunctim ferri ab se promulgatas rogationes vellent] *conjuncte* Voss. uterque, Florent. Leid. 2. Lovel. 1. 3. Klock. et Fragm. Hav. Eo etiam ducunt lectiones, licet corruptae, in aliis codicibus obviae. nam *conjuxte* est in Leid. 1. et Harlej. 1. *conjucte* in Gaertn. *cum juste* in Lovel. 4. et contextu Portug. *tum juste* in Lovel. 5. a m. 1. *commix* in Haverk. *commixte* in Lovel. 2. At infra cap. seq. §. 9. tantum non omnes codd. *Ut rogationes, inquit, nostras omnes conjunctim accipiatis.* Deinde *fore* Haverk. *forè* Port. *forte* Lovel. 2. *fere* Lovel. 5. a m. 1. *ferre* Leid. 1. Lov. 1. 3. 4. 5. a m. 2. Harlej. uterque, Gaertn. Florent. Klock. Fragm. Hav. omnesque editiones usque ad Modium; in qua lectione jungendum foret *ferre ab se*, id est a se accipere; quo sensu *ferre munus* inluserat Broekhus. ad Tibull. 1. Eleg. 1, 24. et Livius supra dixit 2, 11, 15. *Ut beneficio tuleris a me, quod minus nequisti.* Verum in hac re populus potius dicebatur *accipere*, quam *ferre legem*, quum eam probaret. Infra hoc cap. *Sin, quod cuique privatim opus sit, id modo accipi velint.* et iterum §. 10. *Si, inter accipiendas de suis commodis rogationes, spem honoris latoribus earum incidant.* c. 40, 11. *Aut omnia accipe, aut nihil fero.* et iterum. *Si non tuleris, quod commodum est populo accipere.* Et adhuc semel. *Aut omnia accipite, aut nihil fero.* c. 42, 9. *Dictator senatusque victus, ut rogationes tribuniciae acciperentur.* 10, 9, 1. *Adparebatque accipi legem.* 24, 29, 9. *Aut eximendum id de foedere esse, aut legem eam foederis non accipiendam.* Servo itaque, quod Modius substituit, omnesque post eum receperunt, *ferri:* idem autem in Voss. utroque, et Leid. 2. ex quibus in excerptis nihil notatum invenio, superfuisse videtur. Ita vero *ab se* (pro quo *a se* praeferunt Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 4. Gaertn. et Fragm. Hav.) pendebit ex sequenti *promulgatas.*

Esse, quod eosdem reficerent tribunos plebis] *Τὸ quod* omittitur in Voss. 2. et Lovel. 3. *esse quod eos* habet Lovel. 4. *est quidem eosdem* Gaertn. Elegans est genus loquendi, *est, quod reficerent.* Supra c. 37, 4. *Nec esse, quod quisquam satis putet, si plebejorum ratio comitiis consularibus habeatur.* Terent. in Phorm. 5, 1, 11. *Quod*

Se nihil invidiosa continuatione honoris; nec se tribunatum, nec illos ea, quae promulgata sint, habituros.

XL. Adversus tam obstinatam orationem tribu- 1
norum quum, prae indignitate rerum, stupor si-

ē illum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. Ovid. Epist. 9. Her. 159.

Non est, quod timeas: auso Venus ipsa favebit.

Praeterea *reficent* Lovel. 2. cujus librarius, quum scriptum invenisset *reficient*, additam notam perperam neglexit. *inficerent* Gaertn. scribae aberratione. De verbo *reficere* v. ad 4, 57, 12. Mox *perfaturos enim esse, quae*, addito verbo, Lovel. 4. Tum *promulgaverunt*, pro *promulgaverint*, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. *promulgaverit* Lovel. 3. *promulgarint* Lovel. 4.

§. 12. *Sin, quod cuique privatim opus sit, id modo accipi velint*] *si, quod cuique* Fragm. Hav. quod invitis reliquis non recipiendum. V. ad 4, 5, 6. *siquidem cuique* Lovel. 5. Tum *privati* Haverk. Deinde *opposuit*, pro *opus sit*, Klock. Hinc vox sequens *nihil* non adparet in Lovel. 2. *accipi vellent* legit Leid. 2. qui etiam mox in fine cap. *τὸ ea* omisit. Tandem *promulgata sunt*, pro *sint*, Lovel. 4.

§. 1. *Quum, prae indignitate rerum, stupor silentiumque inde ceteros Patrum defixisset*] Campan. pessime edidit *deflexisset*. *Defigere* proprium fere Livii verbum est. 7, 10, 12. *Defixerat pavor cum admiratione Gallos*. Hinc emendandus Valerius Flaccus 5, 455.

Quin idem Minyas operum defixerat error.

ut habet vetus codex. Livius infra 22, 53, 6. *Quod malum cum stupore ac miraculo torpidos defixisset*. Valer. Flacc. 7, 407.

Ergo ut erat vultu defixus uterque silenti.

GEBH. *quom pro indignitate rerum* Gaertn. quomodo saepe errarunt librarii. Aliud exemplum supra habuimus 3, 26, 7. V. etiam infra ad 7, 5, 6. c. 6, 2. c. 19, 5. 9, 6, 12. et ita passim. Praepositionem *prae* omittunt Harlej. 2. et Portug. quam recte meliores omnesque reliqui servarunt. *prae* hic est propter. Infra 9, 13, 1. *Prae clamore poscentium pugnam nulla adhortatio imperatoris audita est.* c. 14, 5. *Suarum inpotens rerum prae domesticis seditionibus discordiisque.* 10, 13, 9. *Vix prae strepitu audita lex est.* 31, 24, 18. *Nec divini humanive juris quidquam prae inpotenti ira est servatum.* 45, 7, 4. *Progredi prae turba obcurrentium ad spectaculum non poterat.* Florus 2, 10. *Epulantes ac ludibundos plerosque, ac ubi essent prae poculis nescientes, Ap. Pulcher invadit.* Propert. 2. Eleg. 20, 15.

Et tibi prae invidia Nereïdes increparent.

ubi videndus est Broekhus. Deinde *silentiumque* l *ceteros Patrum* Gaertn. *silentiumque inde ceterum Patrum* Fragm. Hav. Insuper *defixissent* Haverk. quomodo librarius dedisse videtur, quod duo vocabula *stupor silentiumque* praecedant. V. supra ad 1, 31, 7. Unius tamen, et quidem istius testis auctoritas levior est, quam ut ejus fide vulgatum mutarem, praesertim quum Livius utroque modo loqui solitus fuerit. V. ad 37, 29, 6. De verbo *defigere* v. supra ad 3, 47, 6.

2 lentiumque inde ceteros Patrum defixisset; Ap. Claudius Crassus, nepos decemviri, dicitur odio magis iraque, quam spe, ad dissuadendum processisse, 3 et locutus in hanc fere sententiam esse: *Neque novum, neque inopinatum mihi sit, Quirites, si, quod u-*

§. 2. *Ap. Claudius Crassus*] Cognomen omiserunt Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *Crassi* habet Lovel. 2.

Locutus in hanc fere sententiam esse] *locutū* Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. et Haverk. *locutā* Portug. *Tò fere* non erat in editt. primis: addidit deinde Aldus, ac servant scripti, nisi quod alio ordine *fere in hanc sententiam* praeferant Gaertn. et Lovel. 2. *fere*, pro *fere*, habent Lovel. 1. et 3.

§. 3. *Neque novum, neque inopinatum mihi sit, Quirites*] *Nec novum, nec inopinatum* Lovel. 5. *Nec novum, neque inopinatum* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. et Portug. Quod ferri posset, nisi optimi codd. dissentirent. Nam alibi saepe *nec* et *neque* se excipere solent. V. ad 9, 9, 14. Deinde, cur subjunctivo *sit* Livius hoc loco utatur, caussam non video. Haud displicet *inopinatum mihi fit*, quod inveni in Leid. 2. et Lovel. 2. Ita Terent. in Andr. 1, 3, 20. *Mihi quidem Hercle non fit verisimile: atque ipsis commentum placet.* Saepius autem *fit* et *fit* in scriptis commutari solent. V. ad Liv. 5, 3, 8. Mox *objectum sit*, pro *est*, Lovel. 5. Tum *a seditiosis tribunis*, pro *ab seditiosis*, Gaertn. et *ego quoque nunc*, transpositis vocabulis, Lovel. 2.

Claudiae genti jam inde ab initio nil antiquius in republica Patrum majestate fuisse] *Claudiae gentis* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. a m. 1. Harlej. 1. Gaertner. Fragm. Hav. a m. 1. Hearnii Oxon. L. 2. N. C. et excerpta Pith. [Veith.] ac vett. edd. quo mutato recte Mogunt. et Aldus *Claudiae genti* dederunt. Non enim jungendum *ab initio Claudiae gentis*, sed *Claudiae genti nil antiquius*. Hinc *jam tum ab initio* Haverk. Male. Supra 1, 2, 3. *Jam inde ab initio minime laetus novae origine urbis.* ubi quaedam vide. 9, 17, 10. *Disciplina militaris jam inde ab initiis urbis tradita per manus.* 24, 5, 9. *Jam inde a puero in omnia familiaria jura adsuetum.* (*36, 17, 6.) 44, 25, 3. *Cerebat et, Persea jam inde ab initio belli omni modo spem pacis tentasse. jam inde antiquitus* inquit Liv. eodem sensu 9, 29, 8. Deinde *nihil antiquius* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Alibi ita variant scripti. V. Sigon. supra hoc lib. c. 26, 7. etiam quae infra notantur ad 7, 5, 7. 8, 25, 2. 9, 31, 3. c. 43, 11. (*10, 22, 3.) et passim. *nihil antiquius* Harlej. 1. *nil antiquus* Leid. 1. et Florent. De locutione *nihil antiquius* v. ad 1, 32, 2. Insuper *Patrum magistrate fuisse* Klock. *Patrum majestati favisse* Edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad Epit. Liv. 45. In verbis proximis *commodis plebis adversatos esse*, trajectis vocibus, Portug. et Haverk. *commodis plebis adversarios esse* Harlej. 2. V. ad 7, 41, 6.

§. 4. *Quorum alterum neque mego, neque inficias eo*] Palat. sec. superscriptam habet lectionem, quam in suis quoque editionibus secuti Andreas atque Camp. *non*

num familiae nostrae semper objectum est ab seditiosis tribunis, id nunc ego quoque audiam: Claudiae genti jam inde ab initio nil antiquius in republica Patrum majestate fuisse; semper plebis commodis adversatos esse. Quorum alterum neque nego, neque inficias eo, nos, ex 4

ego, non ceteri Claudii infitiamur. In ipso textu scribitur *neque nego, neque infitior, sed nos ex quo acciti sumus.* Andreas vero, *cum nos ex quo adsciti.* GEBH. Quasi vero diversa pronunciatio esset in τοῦ *nego*, diversa in τοῖς *inficias eo.* Sed etiam id ipsum alterum, quod se aït non negare, est plane id ipsum, de quo aït se inficias non ire, nempe de aucta patriciorum majestate. Vix dubito scripsisse Livium: *quorum alterum neque ego inficias eo.* Adjectae sunt voces ab illis, qui τὸ *neque* sine antapodosi non concoquebant. 9, 9, 4. *Neque ego inficias eo, tam sponsiones quam foedera sancta esse.* Vel si placet mitius consulere, legendum erit: *quorum alterum neque nescio neque inficias eo.* Is enim ordo est, ut rem, de qua consuloris, vel nescire te dicas, vel deinde, si concedas te scire, probes, ita quoque fieri debere. Sic Frontinus in praefatione jungit: *neque ignoro, neque inficior.* JAC. GRON. *Coram alterum* Klock. Praeterea voces *neque inficias* desunt in Lovel. 3. *neque nego, neque inficio* habet Lovel. 2. *neque nego, neque interficior eo* Lovel. 1. a m. 1. in quo *inficior eo* interpolavit manus altera. *neque nego, neque inficior* Voss. 1. a m. 2. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Portug. Haverk. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. L. 2. N. et C. [Veith.] quae lectio ex alterius expositione nata est. V. infra ad 31, 31, 9. *Quorum alterum neque ego, neque ceteri Claudii inficiamur, cum nos ex quo* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Quorum alterum non ego, non ceteri Claudii negamus* ejusdem Hearnii codex L. 1. Si majoris auctoritatis codices ita praeferrent, lectio illa non rejicienda videretur. Ita enim tolleretur, quod merito displicuit Cl. Gronovio. Nunc potius ejus prior conjectura praeferenda videtur. In Fragm. Hav. a m. 1. scriptum fuerat *Quorum alterum neque nego neque ego, nos, ex quo.* a m. 2. vero reposita erat vulgata lectio.

Nos, ex quo adsciti sumus simul in civitatem et Patres] *sed nos ex quo* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] qui omnes etiam *inficio* vel *inficior*, pro *inficias eo*, exhibuerunt. Hinc illud *sed* ex ultima litera τοῦ *inficias* et ex vocula *eo* natum existimassem, nisi etiam in Fragm. Hav. in quo a m. 2. *inficias eo*, a m. 1. *ego* legitur, reperissem. Potius est igitur τὸ *sed* ex numero illarum particularum, quibus nasuti librarii orationem Livianam, ex eorum sententia male cohaerentem, melius connectere conati fuerunt. V. ad c. 32. hujus lib. §. 8. et mox hoc cap. §. seq. Tum *aciti sumus* Gaertn. *arciti sumus* Leid. 2. *acciti sumus* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed nihil mutandum. Attus Clausus enim, gentis Claudiae auctor et caput, non *accitus* est in civitatem; sed, quum seditione domestica ex patria profugus Romam commigrasset, in eam *adscitus*, et deinde *inter Patres lectus* est, ut Livius inquit 2, 16, 4. *inter patricios cooptatus*

quo adsciti sumus simul in civitatem et Patres, enixe operam dedisse, ut per nos aucta potius, quam inminuta, majestas earum gentium, inter quas nos esse vo-
5 *luistis, dici vere posset. Illud alterum pro me majoribusque meis contendere ausim, Quirites, (nisi, quae pro universa republica fiant, ea plebi, tamquam aliam incolenti urbem, adversa quis putet) nihil nos, neque privatos, neque in magistratibus, quod incommodum plebi esset, scientes fecisse: nec ullum factum dictumve nostrum contra utilitatem vestram (etsi quaedam contra*

est, teste Sueton. in Tiber. 1. verbo *accipere* in ea re usus est Livius 4, 3, 14. *Claudiam certe gentem post reges exactos ex Sabinis non in civitatem modo accepimus, sed etiam in patriciorum numerum.* 10, 8, 6. *Sabinum advenam principem nobilitatis vestrae, seu Attum Clausum, seu Ap. Claudium inavultis, illi antiqui patricii in suum numerum acceperunt.* At contra Numa, qui non sponte, sed evocatus, Romam migravit, *adcitus* fuisse dicitur 1, 18, 6. *Adcitus, sicut Romulus augurato urbe condenda, regnum adeptus est.* 4, 8, 10. *Numam Pompilium, non modo non patricium, sed ne civem quidem Romanum, ex Sabino agro adcitum, populi jussu, Patribus auctoribus, Romae regnasse. Adsciscere* autem, ut apud Cic. pro Arch. Poët. 2. *Perficiam profecto, ut hunc A. Licinium non modo non segregandum, quum sit civis, a numero civium; verum etiam, si non esset, putetis adsciscendum fuisse. Adcitus* autem et *Adsciscitus* commutari solent. V. infra ad 45, 25, 13. Deinde *in civitatem, Patres* Leid. 2. et Lovel. 1. *in civitatem et in Patres* Haverk. Solet ita Livius praepositiones repetere. V. supra hoc lib. c. 28, 6. Hic tamen reliquos codices, vulgatum servantes, sequor.

Quam inminuta majestas earum gentium, inter quas nos esse voluistis] *quam minuta* Haverk. Quum tamen reliqui stent pro recepta scriptura, syllabam *in* elisam puto vel a praecedentis vocis litera ultima; v. ad 5, 27, 6. vel a litera sequenti *m*. V. ad 37, 1, 2. Deinde *intra quas nos esse* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 5, 27, 2. *in quas nos esse* Lovel. 2. *in quas nos esse* Leid. 1. V. ad 38, 57, 6. *inter quas non esse* Gaertner. V. supra ad 3, 9, 5. *inter quas esse nos* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 5. *Illud alterum pro me majoribusque meis*] *Sed illud alterum* Hearnii Oxon. L. 2. V. modo ad §. praec.

Quae pro universa republica fiant, ea plebi, tamquam aliam incolenti urbem] *pro universa reip.* Leid. 1. Tum vox *aliam* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *incolendi urbem* Haverk. Mox *quod incommodis plebi esset*, pro *incommodum*, Gaertn. *plebei* Lovel. 5. V. ad 2, 42, 2.

Etsi quaedam contra voluntatem fuerint) *vere referri posse*] *contra utilitatem fuerint* Voss. 2. Sed vox *utilitas* ex praecedentibus verbis animo scribae contra sensum Livii adhuc inhaesit. Contra in prae-

voluntatem fuerint) *vere referri posse. An hoc, si* 6
Claudiae familiae non sim, nec ex patricio sanguine ortus, sed unus Quiritium quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum, et vivere in libera civitate sciam, reticere possim? L. illum Sextium et C. Licinium, perpetuos (*si* 7
Diis placet) *tribunos, tantum licentiae novem annis, quibus regnant, sumsisse, ut vobis negent potestatem liberam suffragii, non in comitiis, non in legibus jubendis, se permissuros esse? Sub conditione, inquit, nos reficietis decimum* 8
tribunos. Quid est aliud dicere, quod petunt alii, nos adeo

cedentibus *voluntatem*, pro *utilitatem*, praefert Lovel. 4. Praeterea *fiunt*, pro *fuerint*, Hearnii Oxon. C. Hinc *referre posse* Harlej. 2. et Haverk. *referre possent* Leid. 1. *referre posset* Fragm. Hav. a m. 1. *referri posset* Lovel. 2. Vox *referre* deficit in Haverk. Paullo ante vox *nostrum* non erat in Harlej. 2. et Portug.

§. 6. *An hoc, si Claudiae familiae non sim, nec ex patricio sanguine ortus*] *An haec* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *neque ex patricio sanguine ortus* Haverk. *nec patriae sanguine ortus* Harlej. 2. *nec patricie sanguine ortus* Portug. *nec patricia sanguine ortus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Exc. Pithoei. Ita mox praepositionem omittit Livius verbis seqq. *Qui modo me duobus ingenuis ortum, et vivere in libera civitate sciam.* V. supra ad 2, 6, 2.

Sed unus Quiritium quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum] *Quiritum* Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. et Haverk. V. supra ad 3, 20, 7. *unus Quiritium quibus* Lovel. 1. *unus Quiritium quilicet* Lovel. 2. Tum pronomen *qui* deficit in Lovel. 2. *et non*, pro *qui modo*, legit Lovel. 4. [*quilibet non me duobus* Veith.] *duobus ingeniis ortum* Portug. *Tò ortum* non comparet in Leid. 2. Mox *in libera civitate nam*, pro *sciam*, Leid. 1. Praeterea *reticere possum*, pro *possim*, edd. vetustiores. Primi Mediol. anno 1505. et deinde Aldus alterum substituerunt, quod probant omnes eodd.

§. 7. *Ut vobis negent potestatem liberam suffragii* etc. *se permissuros esse*] *aut vobis* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. solito scribarum lapsu. V. ad 4, 12, 8. et mox §. 11. *ut nobis negent* Lov. 2. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. De qua varietate v. ad 34, 2, 2. V. etiam mox ad §. 9. et §. 13. Praeterea *τὸ se* exsulat ab edd. principibus. V. ad 1, 23, 5. Primi addiderunt Mediol. anno 1505. quos secuti sunt Ascensius anno 1513. et Aldus. At idem Ascensius anno 1516. per errorem operarum vulgavit *semper missuros esse*. *Tò se* in omnibus superest scriptis, nisi quod pro eo *sed* habeat Fragm. Hav. In praecedentibus *Lucinum Sextium* legit Lovel. 2. Deinde *perpetuo tribunos*, pro *perpetuos*, Lovel. 4. [Veith.] Tum *licentiae nove*, id est *nomine*, pro *novem*, Lovel. 5. a m. 1.

§. 8. *Quid est aliud dicere, quod*

9 *fastidimus, ut sine mercede magna non accipiamus. Sed quae tandem ista merces est, quae vos semper tribunos plebis habeamus? ut rogationes, inquit, nostras, seu placent, seu displicent, seu utiles, seu inutiles sunt, om-*

petunt alii, nos adeo fastidimus] In sec. superadditum est *fastidimur*. Pall. duo et Camp. editio *nisi quod petunt alii*. GEBH. *nisi quod petunt alii* etiam Voss. 2. Lovel. 3. et Hearnii Oxon. C. V. infra hoc cap. ad §. 19. *dicere, quam quod petunt alii* Lov. 2.

§. 9. *Quae tandem ista merces est, qua vos semper tribunos plebis habeamus*] Vox *ista* deficit in Leid. 2. sed ea transposita *merces ista est* legit Lovel. 2. *merces est ista* Lovel. 4. Deinde *nos semper tribunos plebis* Lovel. 3. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. paullo ante ad §. 7. *vos semper tribunos populi* Lovel. 2. Miror vero, non hic iterum, ut alibi saepe, monuisse Gebhardum, per ὑφ' ἓν accipiendum *semper-tribunos*. Sed v. quae supra notantur ad 5, 2, 2.

Seu utiles, seu inutiles sunt, omnes conjunctim accipiatis] Duae priores voces exsulant a Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 1. et Gaertn. tertia et quarta a Florent. Verum earum similitudine decepti librarii modo has modo illas perperam omiserunt. Deinde *sint* Leid. 2. et Lovel. 4. Verum praecessit *seu placent, seu displicent*. Tum *omnes conjuncti accipiatis* Harlej. 2. et quaedam ex vetustis edd. An voluerunt *conjuncte accipiatis?* V. ad cap. praec. §. 11. Sed vulgatum *conjunctim* servant recte ceteri codices. *conjunctim accipitatis* errore librarii Leid. 1. Paullo ante *seu placerent*, pro *seu placent*, est in Harlej. 1. *placent* se scriptum inveniisse scriba credidit. V. infra ad 39, 52, 6.

§. 10. *Obsecro vos, Tarquinii tribuni plebis*] Vox *Tarquinii* deest in Voss. 2. Lov. 3. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. Male. Supra 3, 39, 3. *Decem Tarquinios appellantem, admonentemque, Valeriis et Horatiis ducibus pulsos reges.*

Putate me ex media concione unum civem subclamare bona venia vestra liceat] Haec verba ita interpungenda, ut appareat, *Bona venia vestra* etc. esse Appii succlamantis, sic: *succlamare: Bona venia*. SIG. Recte Sigonius. Verum distinctio, quae in plerisque antiquioribus editionibus extabat, id jam indicavit. Quaedam enim exhibent, ut Sigonius voluit; quaedam *succlamare. Bona venia*. At Mediol. anni 1505. *Obsecro vos, Tarquinii tribuni plebis, (putate me ex media concione unum civem succlamare) bona venia vestra liceat*. Ceterum vox *media* deest in Harlej. 2. et Portug. Hinc *condicione* legit Leid. 2. quomodo saepe peccatur in membranis vetustis. V. ad 4, 12, 7. Tum *subclamore* Leid. 1. Lov. 2. et Fragm. Hav. De quo errore v. ad 4, 14, 7. De verbo *subclamare* v. ad 3, 60, 10. Insuper *bona nostra venia* Haverk.

Ex his rogationibus legere, quas salubres nobis censemus esse, antiquare alias] *ex his regionibus* Gaertn. *ex legationibus legere*, pronomine *his* omisso, aliud agens dedit librarius Lov. 4. Tum *salubres censemus vobis esse* Lovel. 5. *salubres nobis scimus esse* Leid. 2. Deinde *antiquari* Harlej. 2. et Portug. *antiquate* Fragm. Hav. a m. 2. At voces *censemus*

nes conjunctim accipiatis. Obsecro vos, Tarquinii tribuni plebis, putate me ex media concione unum civem subclamare: Bona venia vestra liceat ex his rogationibus legere, quas salubres nobis censemus esse; antiquare 10

esse, antiquare alias. Non desunt in Harlej. 1.

Non, inquit, licebit, tu de foenore atque agris] Verba sunt tribunorum plebis, per μίμησιν ab Appio prolata. Verum cum ait, *Et hoc portenti*, nisi ex stomacho Appii intelligamus, non plane capio, quidnam sibi velit. GLAR. Foedata pulcherrima sententia est ab iis, qui eam non percipientes non recte distinxerunt: sic enim accipiendum est, ut illae voces: *non, inquit, licebit*, sint Licinii respondentis Appio succlamanti. SIG. Sigonius notat, *non licebit* esse Licinii respondentis Appio succlamanti; *Tu de foenore*, esse Appii, Licinium ex ejus responso arguentis; contra atque senserit Glareanus. Immo Glareanus recte sensit: sunt enim utraque unius, non necessario Licinii, sed ex tribunis plebis r[illegible] quorum nomine, aut omnium tribunorum simul μιμητικῶς prolata, sed ita concepta, ut Appium ea dixisse appareat. Refert verba tribunorum Appius, non qualia illa pronunciarant, aut qua sententia illi accipi ea voluerant, sed qualia ea populo videri, quamque sententiam ex iis educi atque elici cupiebant Appius et patricii. Tribunorum haec verba fuerant: *non esse modestiae populi Romani, id postulare, ut ipse foenore levetur, et in agrum possessum a potentibus inducatur*; (haec ita durius reddit Appius: *Non licebit ex rogationibus legere, quas salubres tibi censeas esse, antiquare alias. Tu de foenore atque agris, quod ad vos omnes pertinet, jubes?*) *per quos ea consecutus sit, senes tribunicios, non sine honore tantum, sed etiam sine spe honoris relinquat?* Nisi tamen scripsit Livius *relinquere*. Haec invidiosissime incivilissimeque reddit Appius, non contentus dicere: *et tu idem*, nempe quicumque civis, *ex nostro collegio dubites creare consules?* quod ipsum quoque ingratum fuisset: sed multo asperius: *et hoc portenti non fiat in urbe Romana, uti illum L. Sextium atque hunc C. Licinium consules, quod indignaris, quod abominaris, videas. Hoc portenti* desumtum Livio ex illo in Ventidium: *Portentum inusitatum conflatum est recens, nam qui fricabat mulos, consul factus est.* Verba *jubeas, indignaris, abominaris, videas* intelligunt, tu quicumque civis Romane de plebe: et proferuntur tamquam ex ore Licinii, per Appium narratorem vitiata: non tanquam Appii contra Licinium, ut vult Sigonius, qui artificium hoc oratorium, adversarii sensus invidiose exponendi, tantus orator non pervidit. Sic Cicero 3. in Verrem (11.) *De cohorte mea rejicies, inquit.* (puta, Verres). *Quid? ista cohors quorum hominum est? Volusii haruspicis, et Cornelii medici, et horum canum, quos tribunal meum vides lambere.* Sic ille passim. Valerius Max. 2, 9, 5. *Quam enim imprudenter Duronius Rostra conscendit, ista dicturus: Freni sunt injecti vobis, Quirites, nullo modo perpetiendi: alligati et adstricti estis amaro vinculo servitutis: lex enim lata est, quae vos esse frugi jubet.* etc. Sic ridiculo Saturnum inducit Prudentius 1. adversus Symmach. (45.)

11 *alias. Non, inquit, licebit. Tu de foenore atque agris, quod ad vos omnes pertinet, jubeas; et hoc portenti non fiat in urbe Romana, uti L. Sextium atque hunc C. Licinium consules, quod indignaris, quod abominaris, videas? Aut omnia accipe: aut nihil fero.*

Sum Deus, advenio fugiens, praebeto latebras.

J.FR.GRON. Verba Sigonii Gronovius descripsit ex prima scholiorum ejus editione; in posterioribus enim postrema pars scholii, quae recte Gronovio displicuit, resecta est, et illa tantum exstant, quae hoc loco visuntur. Cujus rei forsitan caussa fuerit, quod ipse se errasse animadverterit. Ceterum *Tu foenore atque agris*, omissa praepositione, Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 11. *Quod ad vos omnes pertinet*] *quod ad nos omnes pertineat* Gaertn. et Lovel. 2. *quod ad nos omnes pertinet* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 5. *quod ad vos omnes pertinebit* Leid. 2. Mox *hoc portentum*, pro *hoc portenti*, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Male. Optimi enim stant pro vulgato. Infra 30, 13, 13. *Perdito tamen atque adflicto sibi hoc in miseriis solatii esse*, ad quem locum plura vide. Praeterea *non fiet*, pro *non fiat*, Portug. a m. 2. *m fiat*, id est *modo fiat*, Lovel. 2. V. ad 4, 56, 6.

Ut Sextium atque hunc C. Licinium] Vet. lib. *uti Sextium*: ex quo colligi potest, legendum *ut L. Sextium*. SIG. *uti illum* [*L. Sextium*] habent veteres Andreae, Becharii, Mogunt. Ascensii, et aliae. Haud scio, cur mutarint. J. FR. GRON. Lectio scholio Sigonii praescripta in nulla ed. obvia fuit. Earum principes praeferunt, quemadmodum Gronovius monuit. Aldus deinde *uti L. Sextium* in contextu dedit. Sed in erratis priorem lectionem revocavit, quam et proximi editores servarunt. Frobenius deinde anno 1531. *uti L. Sextium* similiter vulgavit; idque postea semper obtinuit. Gronovio roganti, cur vetustissimarum editionum lectio mutata fuerit, respondeo, id factum esse ob codd. auctoritatem. Certe meorum nullus illis concinit. Nam *ut Lutium*, vel *L. Sextilium* est in Voss. 1. et Lovel. 1. ac 5. *uti Sextilium* in Harlej. 2. *uti L. Sextilium* in Portug. *ut Sextium* in Hearnii Oxon. C. *uti Sextium* in ejusdem codd. L. 1. 2. B. et N. atque in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ut Sextium* Lovel. 2. *ut L. Sextium* Lovel. 4. *uti L. Sextium* in Florent. quod servavi. An priores Livii editores τὸ *illum* adscivere ex superioribus verbis hujus cap. §. 7. *L. illum Sextium et C. Licinium perpetuos tribunos*?

Videas. aut omnia accipe, aut nihil fero. Ut si quis ei, quem urgeat fames] Adde notam interrogationis Voci *videas*? Quae sequuntur verba, *aut omnia accipe, aut nihil fero*, verba sunt Licinii tribuni plebis ab Appio recitata per μίμησιν, perinde atque illa: *Non, inquit, licebit*. Jam vero illa, *Ut si quis ei, quem urgeat fames*, sunt Appii coarguentis Licinii sententiam illam: *Aut omnia accipe, aut nihil fero*. SIG. *aut omnia accipere* Lovel. 4. et Gaertn. quorum codicum librarii, se *accip'e* vel *accipe* scriptum invenisse, existimasse videntur. *omnia accipite* Harlej. 1. Male. Praecessit enim singulari numero *jubeas*,

Ut si quis ei, quem urgueat fames, venenum ponat cum 12
cibo; et aut abſtinere eo, quod vitale sit, jubeat, aut mortiferum vitali admisceat. Ergo, si eſſet libera haec civitas, non tibi frequentes subclamaſſent? Abi hinc cum tribunatibus ac rogationibus tuis. quid? si tu non tu-

indignaris, *abominaris*, *videas*. Illud *accipite* formatum est ex verbis, quae poſtea §. 13. subjunguntur. Verum ibi alia ratio. Hic enim Appius per *μίμησιν* exprimit verba unius tribunorum, respondentis uni civi ex media concione subclamanti; ibi Appius fingit patricium toti plebi dicentem *accipite*. Praeterea *aut nihil ore* Voſſ. 2. *aut nihil feras* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] literis transpositis *aut nihil fere* Lovel. 3. Deinde *Aut si quis ei* Leid. 2. quae varietas scripturae in membranis frequens est. V. supra hoc cap. ad §. 7.

§. 12. *Venenum ponat cum cibo, et aut abſtinere eo, quod vitale sit*] *venenum ponat in cibo* Fragm. Hav. a m. 1. Male. Non enim indicat venenum cibo mixtum, sed venenum et cibum, quodque separatim. Nam mox demum subjungitur, *aut mortiferum vitali admisceat*. Tum *et* deest in Voſſ. 2. et Lovel. 3. Denique *quod vitales sit* Harlej. 1. Sed prima litera *τοῦ sit* male repetita est in fine vocis praecedentis. V. ad 28, 25, 2. *quod ni tale sit* Lovel. 5. qui idem mox *in tali*, pro *vitali*, praefert. In praecedentibus *fames urgeat*, transpositis vocibus, Lovel. 2. *urgebat fames* antt. edd. aberratione operarum.

Si esset libera haec civitas, non tibi frequentes subclamaſsent] *cum esset libera* Lov. 5. Hearnii Oxon. N. et Exc. Pithoei. Atque ita praefert Voſſ. 1. in contextu, pro quo alterum in margine emendatur. Pronomen autem *tibi*, quod in prioribus deerat excusis, primus addidit Aldus. Id autem exſtat in omnibus scriptis, nisi quod in Oxon. L. 1. deeſſe Hearne teſtetur.

Cum tribunatibus ac rogationibus tuis] Adde notam interrogationis. SIG. *cum tribunatibus tuis*, reliquis omiſſis, Leid. 2. *cum tribunatibus tuis ac rogationibus tuis* Harlej. 2. ac Portug. Conjunctio *ac* deerat in Gaertn, ejus loco *et* praeferunt Lovel. 5. atque Aldo antiquiores editi. *ac rogantibus* Voſſ. 2. et Lovel. 3. An forte voluerunt *ac rogatibus?* Sed vulgatum tuentur ceteri scripti.

Quid si non tuleris, quod commodum est populo accipere] *quod*, pro *quid*, Florent. Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 2. Ea lectio si placet, *quod* hic abundabit. Id autem frequens eſſe sequente particula *si*, supra vidimus ad 2, 29, 8. Contra, si vulgata scriptura verior videtur, post *τὸ quid* ponendum erit signum interrogationis. Et quidem ob codicum reliquorum consensum id praeferrem. Usitatum autem in interrogationibus eſſe, pronomen hoc ita absolute poni, infra videbimus ad 28, 41, 12. Ita mox hoc cap. *Quid? rogatio qualis est, quam a vobis antiquatam indignantur?* Praeterea *si tu non tuleris* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. uterque, Portug. Klock. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. omnesque editi usque ad Gruterum. Et hoc pro-

leris, quod commodum est populo accipere, nemo erit
13 *qui ferat illud? Si quis patricius, si quis (quod illi vo-*
lunt invidiosius esse) Claudius diceret, Aut omnia ac-
cipite, aut nihil fero; quis vestrûm, Quirites, ferret?
14 *Numquamne vos res potius, quam auctores, spectabitis?*
sed omnia semper, quae magistratus ille dicet, secundis
auribus, quae ab nostrûm quo dicentur, adversis accipi-
15 *etis? At hercule sermo est minime civilis. Quid? Ro-*

nomen restitui; elegantis enim emphasis est. *si tu non tuleris, nemo erit, qui ferat illud.* in quibus *tu* et *nemo* obponuntur. Mox *qui fuerat*, pro *qui ferat*, Klock. et quaedam edd. antiquae: quomodo etiam in codd. scriptis librarii variarunt. V. supra ad 5, 44, 4. Poteras etiam aliter orationem interpungere hoc modo: *nemo erit, qui ferat? Illud si quis patricius.* At sensus eodem redit.

§. 13. *Aut omnia accipite, aut nihil fero*] *Aut omnia accipe* priscae edd. quod effictum est ex illis, quae supra §. 11. obcurrunt. Sed aliam hujus, aliam illius loci rationem esse, ibi dictum est. Recte itaque Aldus priorem lectionem mutavit, substituens *accipite*, quod habent etiam omnes calamo scripti. Doujatius tamen postea *accipe* iterum vulgari curavit: et simul monuit, induci Licinium plebem adloquentem. Sed ita referenda foret adnotatio ad verba §. 11. quamvis tamen, ut Gronov. ad §. 10. docuit, illa etiam non necessario verba Licinii sunt, sed unius ex tribunis plebis reliquorum nomine, aut omnium tribunorum simul. neque dicuntur plebi in genere, sed uni illi civi, quem ex media concione subclamantem, *Bona venia vestra*, etc. Appius induxerat. Praeterea *aut nihil fere* Gaertn. *aut nihil feres* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Port. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] quod positum foret pro accipies. Sed verum est alterum in reliquis obvium. *fero* tanquam legislator. V. ad cap. praec. §. 11. In verbis praecedentibus *invidiosius dicere*, pro *invidiosius esse*, Lovel. 4. [Veith.] Mox in sequentibus *quis nostrûm*, pro *vestrûm*, Gaertn. V. ad §. 7.

§. 14. *Numquamne vos res potius, quam auctores, spectabitis*] Pall. duo *exspectabitis*, ut et Andreae editio. Palat. sec. *Numquamne nos res* (superscriptum *vos*) *potius, quam auctores, explicabitis.* Non intelligo. GEBH. Perperam *nos*, pro *vos*, etiam Gaertn. et Haverk. Deinde *quam auctores explicabilis* Haverk. *exspectabitis* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et quaedam veteres edd. quae etiam lectio errantium est librariorum. V. supra ho lib. ad c. 33, 1. Mox *sed et omnia* addita media voce, Lovel. 2. Tum *magistratus ille dicit*, pro *dicet* Harlej. 2. et Portug. *diceret* Harlej. 1. et quaedam ex vetustis edd. V. ad 2, 56, 7.

Quae ab nostrûm quo dicentur] Adscripta erat varia lectio in Pal. duobus, primo ac tertio, sive interpretatio potius *vel quo*, quam curiosus librarius inseruit seriem sive textui, *quae ab nostrorum aliquo quo.* Palat. sec. et editions

tio qualis est, quam a vobis antiquatam indignantur?
moni, Quirites, simillima. Consules, inquit, rogo,
vobis, quos velitis, facere liceat. An aliter rogat, 16
i utique alterum ex plebe fieri consulem jubet; nec
os patricios creandi potestatem vobis permittit? Si bo- 17
: bella sint, quale Etruscum fuit, quum Porsena
miculum insedit; quale Gallicum modo, quum prae-
r Capitolium atque arcem omnia haec hostium erant,

terrimae *quae ab nostrûm quo-*
e dicentur. GEBH. Lectio, quam
ebhardus in duobus Pall. in-
enit, et recte ex interpretatione
ntam, ac deinde contextui in-
rtam existimavit, mihi quoque
bvia fuit in Voss. 2. et Lovel.
quam vero ex Pal. sec. adfert,
ffitit in nullo meorum. Fragm.
lav. a m. 1. vulgatum habuit;
ed pro eo postea manu altera in-
rpolatum est *quae ab nostrûm quo-*
nam. Et id posterius exhibent
ovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Ha-
erk. *quae ad nos que contra di-*
mtur est in Lovel. 2. *quae a no-*
trûm quo in Lovel. 1. *quae no-*
trûm quo in Lovel. 4. *quae ab no-*
trûm aliquo in edit. Rom. princi-
ie, teste Hearnio, et in omnibus
ntiquis, quibus usus sum. Ut
orte, quod Gebhardus de edi-
ionibus veterrimis dicit, de sola
Campaniana intelligendum sit.
ab nostrûm quo primus Frobenius
anno 1535. edidit; cui consentiunt
optimi, et alii omnes. Ex ejus au-
tem interpretatione etiam *quo-*
quam natum esse patet.

§. 15. *Quid? rogatio qualis est*] *An rogatio qualis est* Gaertn. *Quae rogatio qualis est* Harlej. 2, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Male. V. supra hoc cap. ad §. 12. Paullo ante *At vero sermo*, pro *At hercule sermo*, Leid. 2. *At hercle sermo* Lovel. 2. et 4. V. ad 7, 11, 1. Mox in verbis sequentibus *indignantur antiquatam* primae edit. Pro eo primus Aldus dedit *antiquatam indignantur*. Et ita praeferunt omnes manu exarati libri.

Sermoni, Quirites, simillima. Consules, inquit, rogo] *similia* Haverk. *similia* scriptum forte fuerat, idque librario fraudi fuit, quod notam non animadverterit. Tum *Consules rogo, inquit* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Tò rogo* deficit in Lovel. 4.

§. 16. *Nec duos patricios creandi potestatem vobis permittit*] *et lex duos patricios* Voss. 2. et Lovel. 3. *ne lex duos patricios* Fragm. Hav. a m. 1. Tum *vobis creandi potestatem permittit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *creandi potestatem nobis permittit* Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] *creandi potestatem non permittit* Gaertn.

§. 17. *Si hodie bella sint, quale Etruscum fuit, quum Porsena Janiculum insedit*] *Sed hodie bella sint* Gaertn. [Veith.] Deinde *Porsenna* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed v. supra ad 2, 9, 1. Deinde *Janiculum obsedit* Lovel. 4. et Hearnii Ox. L. 2. et C. [Veith.] invito Livio, qui 2, 10, 3. *Janiculum repentino impetu captum*, non obsessum fuisse, refert. Et ita alii scriptores. Mox *quale modicum modo*, pro *quale Gallicum modo*, Klock. Hino

et consulatum cum hoc M. Furio et quolibet alio
Patribus L. ille Sextius peteret; possetisne ferre, Sex
um haud pro dubio consulem esse, Camillum de repu
18 *dimicare? Hoccine est in commune honores vocare,*
duos plebejos fieri consules liceat, duos patricios non
ceat? et alterum ex plebe creari necesse sit, utrum

vox *aream* exsulat a Lov. 5. Deinde *omnia hostium erant*, omisso pronomine *haec*, Leid. 2. et quaedam vett. edd. *omnia hujus hostium erant* exhibet Lovel. 1.

Cum hoc M. Furio aut quolibet alio ex Patribus] Ita primus edidit Frobenius anno 1535. eamdemque lectionem reliqui omnes, qui postea Livium vulgarunt, retinuerunt. Antea legebatur *M. Furio et quolibet*; quod verum esse praestant Voss. ambo, Leid. ambo, Harl. ambo, Lov. 1. 2. 3. 5. Port. Haverk. Fragm. Hav. Gaertn. Klock. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. ut et Excerpta Pith. Eamdem etiam veram praestat sana ratio. Si enim utique alter ex plebe consul faciendus foret, tum demum Furius de repulsa dimicaret, si ipse *et* alius ex ordine Patriciorum peterent. Contra si *aut* legas, aeque hic M. Furius, vel quicumque alius ex Patribus peteret, haud pro dubio consul erat, ac L. ille Sextius. Priscam igitur lectionem revocavi. *cum hoc M. Fabio* male praefert Latinii Neapol. Mox enim sequitur *Camillum de repulsa dimicare.*

Possetisne ferre, Sextium haud pro dubio consulem esse, Camillum de repulsa dimicare] *possetis non ferre* Haverk. Deinde *haud pro cul dubio consulem esse* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Verum ita negandi particula *haud* delenda foret. Ego vulgatam, in quod optimi codices conspirant, pr fero. *haud pro dubio consul*, haud dubius consul, haud bie consul. Ita *pro bono fac* est bene, bonum facere. Sall in Jug. 22. *Populum Roman neque recte, neque pro bono facti rum, si ab jure gentium sese pr hibuerint.* Ubi v. Cl. Cortius Tum *et Camillum* Harlej. 2. D nique *de rep. dimicare* Leid. 1. L vel. 2. 3. et Gaertn. *de republi dimicare* Voss. 2. Haverk. et Frag Hav. a m. 1. *de re dubia dimica* Latinii Neapolit.

§. 18. *Hoccine est in commune honores vocare*] Si hic atque sequ versus absque interrogatione gantur, cum quadam dicentis miratione, plus gratiae habebu quum ut passim vulgo legun verba. GLAR. Codices quid admodum variant. *Hos in omn communes honores vocare* Port a m. 1. *Hoccine in omnes comm honores vocare* a m. 2. *Hos o in commune honores vocare* Hav *Hoccine est in communes honore care* Harlej. 2. *Hoccine est in mune vocare* Gaertn. *Hocne commune honores vocare* Flo *Hoccinesse in commune in ho vocare* Voss. 1. et Leid. 2. *Ho esse in commune in honores v* Lovel. 1. 4. 5. Sed nihil m dum, nisi forte quam pro scripturam ultimorum ill Mstorum legendum sit *Hocci se in commune honores vocare care in commune*, ut *vocare in tes.* V. infra ad 7, 22, 9. An

Patribus praeterire liceat? Quaenam ista societas, enam consortio est? Parum est, si, cujus pars tua la adhuc fuit, in partem ejus venis, nisi partem pe- do totum traxeris? Timeo, inquit, ne, si duos lice- 19 creari patricios, neminem creetis plebejum. Quid dicere aliud, quia indignos vestra voluntate creaturi

tiam respicitur ad formulam, utebatur, qui rei ab alio in- tae partem sibi petebat? de v. viros doctos, et inprimis . Burmann. ad Phaedr. 5. Fab. 3.

Ut duos plebejos fieri consules at] *duo plebejos* Leid. 2. V. 35, 21, 5. Verum reliqui nes vulgatam scripturam tu- tur. Deinde *consules fieri* Lovel. *ferri consules* Leid. 1. et Lovel. *ferre consules* Gaertn. Sed ita pe peccarunt scribae. V. ad 54, 6. Vox *consules* exsulat a vel. 2. Mox *alteri ex plebe crea- necesse sit*, pro *alterum*, Haverk.

Quaenam ista societas, quaenam sortio est] Tres posteriores vo- s absunt a Voss. 2. Verum eas o tempore in codice, quo usus ,reperit Nonius Marc. qui hunc cum laudavit in v. *Consortio*. uum autem Nonius priora ver- ita exhibeat, *Quaenam ista sua- tas*, eum ex hoc loco emendan- m esse, et Mercer. ad Nonium, Gerard. Joh. Voss. ad Fragm. et. Trag. p. 11. monuerunt. Eo- m posterior addidit, quosdam ale existimasse, locum a Nonio udatum non esse T. Livii, sed ivii Andronici, inter alia usos o argumento, quod *consortionis* ox hunc potius, quam illum, sa- ere videatur. Verum de ea v. nfra ad 40, 8, 12.

Parum est, si, cujus pars tua ulla adhuc fuit, in partem ejus nis] *Si parum curas, pars tua* ullo sensu Gaertn. Deinde *pars tua nulla adhuc in partem fuit ejus* Fragm. Hav. a m. 1. *pars tua adhuc nulla* editiones antiquiores Aldo, invitis Mstis. Tum *in partem venis ejus* Lovel. 4. *in parte ejus venis* Florent. Harlej. 2. et Portug. Male. Ita *in partem criminis, doloris venire* apud Ovid. 1. Art. Amat. 389.

— — *tollitur index,*
Quum semel in partem criminis illa venit.

3. Amor. El. 9, 51.

Hinc soror in partem misera cum matre doloris
Venit, inornatas dilaniata comas.

Cicero 14. ad fam. Ep. 2. *Illud doleo, quae inpensa facienda est, in ejus partem te miseram et despoliatam venire.*

Nisi partem petendo totum traxeris] Prima vox non comparet in Florent. quam intercepisse videtur ultima syllaba vocis prioris. Insuper *totum subtraxeris* Hearnii Oxon. C.

§. 19. *Quid est dicere aliud, quia indignos vestra voluntate*] Vet. lib. *Quid est dicere aliud, nisi quia indignos* etc. SIG. Habet locum haec lectio *nisi quia indignos* in Palat sec. et Campani editione. Nam Palat. pr. *quam si indignos*. tert. *Quid est dicere aliud, quam indignos*. In sua recensione Andreas omisit τὸ nisi. GEBH. Sigonii vet. lib. consentiunt Harlej. ambo, Portug. Fragm. Hav.

non estis, necessitatem vobis creandi, quos non vultis
20 *inponam? Quid sequitur, nisi ut ne beneficium quidem*
debeat populo, si cum duobus patriciis unus petierit plebejus, et lege se, non suffragio, creatum dicat?

a m. 2. et Hearnii Oxon. N. et B. [Veith.] *Quid est dicere, nisi quia indignos* legit Haverk. *Quid est dicere aliud, quod si indignos* Voss. 2. *Quod est dicere aliud, quam si indignos* Lovel. 3. *Quid est dicere aliud, quam indignos* Gaertn. *Quid est dicere aliud, quia indignos*, quemadmodum ante Sigonium edebatur, praeferunt Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Florent. Klock. et Fragm. Hav. a m. 1. Et sane haud magis *τὸ nisi* hic requiram, quam supra hoc cap. §. 8. *Quid est aliud dicere, quod petunt alii, nos adeo fastidimus, ut sine mercede magna non accipiamus.* Particulam igitur *nisi* a Sigonio additam iterum expunxi. *Quid est aliud dicere, quia indignos* alio ordine edd. ante Frobenianam anni 1535. Paullo ante *si duos liceat creari patricios*, pro *licebit*, Leid. 2. Insuper *neminem creas*, pro *creetis*, Lovel. 3.

§. 20. *Quid sequitur, nisi ut ne beneficium quidem debeat populo*] Pall. duo iterum omittunt *τὸ nisi*. In Palat. MS. sec. initio fuerat *Quid sequitur, nec beneficium quidem debere populo*. Camp. *Quid sequitur, nisi ne beneficium quidem debere populo*. GEBH. *Quid sequitur? nec beneficium quidem debere populo Re.* Portug. et Haverk. in quorum tamen priori *τὸ nisi* in margine conspicitur. *Quid sequitur? ut ne beneficium quidem debeat populo* Lovel. 2. 3. et Leid. 1. *Quid sequitur? ut ne beneficium quidem debeatur populo Romano* Gaertn. *Quid sequitur? nisi ut beneficium* Lovel. 4. *Quid sequitur? nisi beneficium* Lovel. 5. qui etiam *populo Re.* praefert. . . . . *Et lege se, non suffragio, creatum dicat*] *et lege, non se suffragio* Gaertn. Praeterea *creatum* deest in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *creatum esse dicat* exhibet Fragm. Hav. a m. 1.

§. 2. *Ita maxima sunt adepturi, ut nihil ne pro minimis quidem debeant*] Ifthaec non placent. Lege *ut nihil pro iis, nec minimum quidem, debeant.* Is enim sensus Livii fuisse videtur. Sed quanto magis arrideat: *ut nihil populo Romano Quiritium debeant.* Hanc eg veram esse lectionem arbitro T. FABER. Fortassis: *et ita maxima sunt adepturi, ut nihil qu si pro minimis debeant.* J. F GRON. Secundum Doujatium e git sententia emendationem a quam, ut cohaereat. Eidem men Gronovii et Fabri conject rae displicent, quas context potius eversiones, quam cor ctiones, vocat. Ipsi igitur d rum alterum subcurrit, vel iterata particula monosyllaba legamus, *et ita maxima sunt adep ri, ut nihil, ne ut pro minimis dem, debeant.* Id est, nihil pro ximis honoribus (consulatu p debeant in posterum, ne q tum quidem nunc pro min (tribunatu scilicet plebis, m re ac plebejo magistratu) deb vel certe ut, vocibus *maxim minimis* transpositis, refinga *et ita minima sunt adepturi, n hil, ne pro maximis quidem beant.* Cl. Coetierius ad m nem exemplaris, quo usu nihil mutabat; sed vulgata ctionem ita exponebat: It cepturi sunt consulatum, lege, non suffragio, ut pr

XLI. *Quomodo extorqueant, non quomodo petant bo-* 1
res, quaerunt: et ita maxima sunt adepturi, ut nihil pro minimis quidem debeant; et occasionibus potius, iam virtute, petere honores malunt. Est aliquis, qui 2

honore prorsus nihil debituri
it, ne tantum quidem, quantum
o re minima et parvi pretii. *ne*
minimis quidem itaque esse,
mquam minima, vel ne mini-
um quidem. Ita enim Livium
pra dixisse 4, 7, 3. *Pro firmato*
nit magistratus ejus jus. id est,
mquam firmatum. 10, 35, 7. *Pro*
ctis esse. ut et 21, 9, 2. Plaut.
Menaechm. 2, 2, 24. *Pro sano*
qui. Propert. 1. Eleg. 10, 24.

Neu tibi pro vano verba benigna cadant.

Etiam Cl. Clericus locum sanum
putabat, et *ne pro minimis quidem*
accipiebat, quasi dictum foret,
ne pro minimis quidem plebejo-
rum, qui consulatum adepturi
erant; quasi populus in illos et-
iam consulatum conferre necesse
haberet. Codices pertinaciter in
vulgatum conspirant: et tamen id
ferri posse non videtur. An forte
legendum? *ut nihil, ne minimum*
quidem debeant. vel, si *pro* expun-
gi nimis audax videatur, *ut nihil*
populo Romano, ne minimum qui-
dem, debeant. Sed considerent,
qui promtiori praediti sunt inge-
nio. Coetierii expositionem non
facile aliquem probaturum cre-
do. Paullo ante *quaerant*, pro
quaerunt, Harlej. 2. Portug. et Ha-
verk. *quaeritur* Lovel. 2.

Et occasionibus potius, quam virtute, petere honores malunt] Ita pri-
mus J. Fr. Gronovius edidit, u-
trum de industria, an operarum
errore, incertum est: sane alibi
ita mutandum esse non monuit;
neque hic etiam mutationis caus-
sam reddidit. Hanc autem Gro-
novii lectionem postea recepe-
runt omnes, quos vidi, recentio-
res. At Gronovio priores dede-
runt *malunt*: quam lectionem ha-
bent omnes mei codd. Eamdem
etiam superesse in Oxon. N. et C.
Hearne monuit. Illam itaque re-
stitui. Non enim pendet oratio
ex vocula proxime praecedenti
ut, sed potius cohaerent *et ita*
sunt adepturi, *et occasionibus pe-*
tere malunt. Praeterea alio ordi-
ne *et malunt occasionibus potius,*
quam virtute, petere honores Har-
lej. 2.

§. 2. *Est aliquis, qui se inspici, qui aestimari fastidiat.*] Haec quo-
que absque interrogatione legam
cum ironia, et quasi per irrisio-
nem: et *est aliquis* dixit, velut in
Thrasonem, ut illud Satyrici [Ju-
venal. Satyr. 1, 73.]

Aude aliquid, brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis esse aliquid: probitas laudatur, et alget.

GLAR. Et haec, et quae sequun-
tur, verba sine interrogatione
legenda sunt. SIG. Pall. tres *in-*
spici extimari fastidiat. Campan.
vero *qui se inspici aestimarique fa-*
stidiat. GEBH. Campanus: *inspi-*
ci aestimarique. Tres Pall. et Thuan.
qui se inspici, aestimari, fastidiat.
Placet omnino, et nescio quid
ponderis est in asyndeto. 8, [4,
6.] *Si quando umquam consociandi*
imperii, usurpandae libertatis tem-
pus optastis. 10, [24, 14.] *Quum pe-*
riculum, dimicatio proposita sit.
Sic enim scripti. J. FR. GRON.
qui se inspici, qui aestimari fasti-
diat, quemadmodum priores ex-
cusi praeferunt, in nullo est meo-
rum codicum. *qui se inspici, cui-*

se inspici, aestimari fastidiat; qui certos sibi uni honores inter dimicantes competitores aequum censeat esse; qui se arbitrio vestro eximat; qui vestra necessaria suffra-
3 *gia pro voluntariis, et serva pro liberis faciat. Omito Licinium Sextiumque, quorum annos in perpetua potestate,*

stimarique fastidiat praeferunt Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *qui se inspici extimarique fastidiat* Fragm. Hav. a m. 2. *qui se inspici aestimarique fastidiat* Oxon. L. 2. apud Hearnium. [Veith.] *qui se inspici, extimari fastidiat* Lov. 1. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *qui se inspici, existimari fastidiat* Harlej. 2. *qui se inspici, aestimari fastidiat* Voss. ambo, Leid. ambo, Harlej. 1. Florent. et Gaertn. Idem in suis L. 1. N. et C. conspici, Hearne testatur. Et ita jam Frobenius edidit anno 1535. quem secuti sunt Basileenses anno 1539. Gryphius annis 1548. et 1554. ac Curio. At Vascosanus et reliqui priorem lectionem revocarunt, usque dum Gronovius anno 1665. τὸ *qui* posteriori loco iterum ex contextu ejiceret. Saepe Livium copulas omisisse, infra videbimus est ad 9, 22, 6.

Cui certos sibi uni honores inter dimicantes competitores aequum censeat esse] *qui certos si . . . honores*, relicta parva lacuna, Gaertn. *qui ceteros sibi uni honores* Lovel. 2. et quaedam ex vett. edd. V. infra ad 34, 36, 4. Deinde *inter micantes competitores* Harlej. 1. Verum, has voces etiam alibi scribas commutasse, docuerunt viri docti ad Suet. Aug. 13.

§. 3. *Licinium Sextiumque, quorum annos in perpetua potestate, tamquam regum in Capitolio, numeratis*] Quid est *regum in Capitolio?* An signatorum in Capitolinis fastis? Quasi nusquam alibi numerari regum anni potuerint. An tribunorum? at illorum in fastis, quatenus supersunt, vestigium nullum. Acta urbana, vel si qua fuerunt collegii, his sufficiebant. An inseritur mentio Capitolii tanquam loci, ubi tum temporis plerumque comitia tribunicia haberentur? Nam in area Capitolina nonnunquam habita esse constat. An potius legendum *in Campo*; vel *in comitiis*? hi enim saepius. Nisi resecta utraque voce Livius reliquit: *quorum annos in perpetua potestate, tamquam regum, numeratis.* Adjecerunt autem *in Capitolio*, qui semiplenam periodum putarent, nisi apponeretur aliquid regibus, ut adest tribunis *in perpetua potestate:* quasi non hoc quoque pertineret ad reges. J. F. GRON. Respicit Livius regum statuas, quae erant positae in Capitolio, quarumque basibus numerus annorum, quibus regnaverant, erat inscriptus. Cum autem C. Licinius Stolo et L. Sextius per aliquot annos continuo tribuni plebis fuissent, eorum annos ait Claudius numerari in perpetua potestate vel continua, non secus ac in titulis, qui ad statuas erant regum statuis. Nam eorum, qui honores diversis vicissim gessissent, dicebantur tertium, quartum, quintum, etc. Consules vel tribuni plebis, hi e diversis poterant inseribi tribunis, ubi verbi causa decem vel viginti annorum. Statuas au-

ſtate, tamquam regnum in Capitolio, numeratis: quis t hodie in civitate tam humilis, cui non via ad consu- tum facilior per iſtius legis occaſionem, quam nobis : liberis noſtris, fiat? ſi quidem nos, ne quum volueri- s quidem, creare interdum poteritis; iſtos, etiam ſi nolue- itis, neceſſe ſit. De indignitate satis dictum eſt: (etenim 4

omuli et reliquorum regum fuiſ- e in Capitolio, nos docent vete- es. Asconius in Orat. pro M. ıcauro extremam. *Cato praetor udicium, quia aeſtate agebatur, ſi- e tunica exercuit, campeſtri sub oga cinctus. In forum quoque sic lescenderat, juſque dicebat, idque epererat* (alii *repetierat*) *ex vetere consuetudine, secundum quam et Ro- muli aetatis statuae in Capitolio et in Roſtris Camilli fuerunt, togatae sine tunicis.* Plinius 33, 1. statua- rum Romuli, Servii Tullii, Nu- mae, Tarquinii Prisci in Capi- tolio positarum meminit. Julio Caesari *statuam inter reges*, id eſt regum statuas, decretam tradit Suetonius 76. et Cicero oratione pro Dejotaro [12.] neq alibi, quam in Capitolio, fuiſſe auctor locu- ples Dion Caſſius l. 43, [p. 236] ex quo insuper conſtat, omnium regum cum Bruti Tarquiniorum eversoris statuas ibi positas, et Caesaris juxta Bruti, illudque poſtea in omen tractum eſſe. Cum autem Bruti statua inter reges posita fuerit ex aere, teſte Plu- tarcho in vita Bruti, ipso initio, videntur et regum ex eodem me- tallo fuiſſe, et scribi apud Asco- nium debere: *Romuli aeratae ſta- tuae.* Nam vulgatum *aetatis* nul- lum sensum recipit. GISB. CU- PER. *Licinium Sexium, quos atos in perpetua poteſtate* Haverk. Prae- positio autem *in* exsulat a quibus- dam vett. edd. Tum *tamquam re- gnum* Lovel. 1. et 5. Ceterum in loco Ascon. Cl. Jac. Gronov. *Ro- muli ac Tatii statuae* legendum censuit ad A. Gellii 7, 12. et ita etiam edi curavit in commenta- riis Asconii Ciceroni additis. At verior eſſe videtur Ampl. Cuperi conjectura. Dio enim l. l. expres- se docet, octo in Capitolio sta- tuas fuiſſe, septem regum, et unam Bruti. At statuae T. Tatii non me- minit.

Cui non via ad consulatum faci- lior] *quom non via ad consulatum* Gaertn. *cui non via ad consulan- dum* Haverk.. Mox *ro ne* deeſt in Leid. 2. at voces *quidem, crea- re interdum poteritis; iſtos, et- iam si nolueritis* desunt in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. errore scribarum, quos in frau- dem perduxit similitudo vocum *volueritis* et *nolueritis*.

§. 4. *De indignitate satis dictum eſt: (etenim dignitas ad homines per- tinet)*] *De dignitate* Lovel. 4. Hinc *satis eſt dictum* Fragm. Hav. Tum *etenim indignitas* Gaertn. et Ha- verk. *eſt enim dignitas* Portug. De- inde *ad hominem pertinet* edd. Al- do priores. Is vero *ad homines* emendavit. Et ita omnes scripti.

Quae propria Deorum immortalium contemptio atque injuria eſt] *quae i ſpora* Klock. *quae ſpp' ad Deorum* Gaertn. *quae proprii Deorum* Leid. 1. *quae proprii Deorum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *contem- tentio* Harlej. 1. *contentio* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Gaertn. Ha- verk. et quaedam edd. vett. eo- dem errore, quo etiam saepe *con- tentus* et *contemtus* commutari so-

dignitas ad homines pertinet) quid de religionibus atque auspiciis, quae propria Deorum immortalium contemtio atque injuria est, loquar? Auspiciis hanc urbem conditam esse, auspiciis bello ac pace, domi militiaeque, om-
5 *nia geri, quis est, qui ignoret? Penes quos igitur sunt auspicia more majorum? nempe, penes Patres. nam ple-*
6 *bejus quidem magistratus nullus auspicato creatur. Nobis adeo propria sunt auspicia, ut non solum, quos po-*

lent. V. ad 25, 38, 20. Insuper *τὸ est* deficit in Portug. et Haverk. In verbis proximis *loquitur*, pro *loquar*, Lovel. 3.

Quis est, qui ignoret] *quis est, qui ignoretur* Gaertn. V. ad 39, 22, 8. *quis est, qui ignorat* Haverk. *quis, qui ignoret* Voss. 2. *quis ignorat* Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. B. Paullo ante *conditam hanc urbem*, transpositis vocibus, Lovel. 2. Tum *bello et pace* edd. vett. pro quo Aldus dedit *bello ac pace:* et ita codd. manu exarati, nisi quod *bello aut pace* habeat Gaertn. sollemni errore. V. ad 21, 53, 3. Tandem *regi*, pro *geri*, Lovel. 1. V. ad 27, 40, 2.

§. 5. *Nullus auspicato creatur*] *auspicio creatur* Lovel. 4. Quod si gravioris auctoritatis codd. consentirent, defendi posset. Ita enim paullo ante hoc cap. dixit: *Auspiciis hanc urbem conditam esse.* quod ita effert 28, 28, 11. *Urbem auspicato Diis auctoribus in aeternum conditam.* et 5, 52, 2. *Urbem auspicato inauguratoque conditam habemus.* Nunc vero, vulgatum servantibus omnibus aliis, alteram unius cod. lectionem librario acceptam fero. Supra 1, 36, 5. *Tantus honos accessit, ut nihil belli domique posset, nisi auspicato, geneetur.* 5, 38, 1. *Nec auspicato, nec litato instruunt aciem.* 2, 52, 15. *Quid alia, quae auspicato agimus omnia.* Et mox eodem cap. *Comitia centuriata, quibus consules tribunosque militares creantur, ubi auspicato, nisi ubi adsolent, fieri possunt?* et alibi saepe.

§. 6. *Ut non solum, quos populus creat patricios magistratus, non aliter, quam auspicato, creet*] Vox *patricios* non adparet in Leid. 2. nec sequens in Leid. 1. Sed omnia illa *magistratus, non aliter, quam auspicato, creet* exsulant a Portug. *creat*, pro *creet*, habent Fragm. Hav. et quaedam ex antt. edd.

Sine suffragio populi auspicato interregem prodamus] Vox *populi* librario praetermissa est in Leid. 2. At contra voce auctior Gaertn. *sine suffragio populi Romani* praefert. Deinde *interregem prodiamus*: idem Gaertn. *interregem procreamus* Fragm. Hav. a m. 1. *interregem procreamus* Harlej. 2. Portug. et Haverk. et Oxon. B. Hearnio, qui in codice C. *procreemus* invenit: quod et mihi o viam fuit in Lovel. 2. 4. et 5. libi quidem *creare interregem* vius dixit, ut 4, 7, 7. *Patrū quum sine curuli magistratu res publica esset, coire, et interregem creavere.* 5, 31, 8. *Interrex creat M. Furius Camillus.* Verum hac re usitatissimum est verbum *prodere.* Liv. 5, 31, 8. *Is dictator Valerium Potitum interregem dixit.* 3, 40, 7. *Patricios co*

pulus creat patricios magistratus, non aliter, quam auspicato, creet; sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato interregem prodamus, et privatim auspicia habeamus, quae isti ne in magistratibus quidem habent. Quid igitur aliud, quam tollit ex civitate auspicia, qui, 7 plebejos consules creando, a Patribus, qui soli ea habere possunt, aufert? Eludant nunc licet religiones. Quid enim 8 est, si pulli non pascentur? si ex cavea tardius exierint?

interregem prodendum jubebat. Cic. pro Domo 14. *Quum interrex nullus sit, quod et ipsum patricium esse, et a patricio prodi necesse est*. 3. de Legib. 4. *Cum populo Patribusque agendi jus esto consuli, praetori, magistro populi, equitumque, eique, quem produnt Patres consulum rogandorum ergo*. Ascon. ad Cic. Orat. pro Mil. c. 5. *Interrex primus proditus est M. Aemilius Lepidus. Non fuit autem moris, ab eo, qui primus interrex proditus erat, comitia haberi*. Mox in verbis sequentibus *habeant*, edd. vett. pro quo Aldus dedit *habent*. Et ei consentiunt omnes scripti.

§. 7. *Quid igitur aliud, quam tollit ex civitate auspicia*] *Quid aliud igitur* Portug. et Haverk. Sed τὸ *igitur* deficit in Harlej. 2. Tum *quam quid tollit* Harlej. 2. *quam quod tollit* Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed *quid aliud, quam tollit* eodem modo dicitur, quo *nec quidquam aliud, quam ad spectaculum venire* infra 31, 24, 3. ubi plura notantur. *quam tolli* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et Voss. 1. in margine. Deinde *in civitate* Portug. et Haverk. Mox *auferet*, pro *aufert*, Hearnii Oxon. L. 2. *aufertur* Lovel. 1. et 2.

Eludant nunc licet religiones] *Eludat* Voss. 2. *Claudat* Lovel. 3. *Claudit* Harlej. 2. et Portug. in contextu, in cujus margine *Eludant* emendatur. Simili fere errore scribae *clausus* et *lusus* commutarunt. V. N. Heins. ad Nason. 4. Metam. 697. Τὸ *licet* omisit librarius Leid. 1.

§. 8. *Quid enim est, si pulli non pascentur, si ex cavea tardius exierint*] Verbum *est* exsulat a Portug. Deinde *si iudi non pascentur* Leid. 1. *si populi non pascentur* Harlej. 1. in quo emendatum, adscripta inter versus altera *l*, *populi*. et *si pulli non pascerentur* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] V. ad 2, 56, 7. Tum *ex cava* Lovel. 1. Postea *exiverint* Lovel. 4. *exierent* Harlej. 2. *exirent* Portug.

Si occinuerit avis] *si cecinerit* Leid. 2. *si hoc cecinerit* Voss. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Fort. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *si hoc si cecinerit* Lovel. 3. *si occecinerint* Harlej. 1. *si occecinerit* Leid. 1. et Klock. quasi augmentum simplicis *cecini* etiam in composito servaretur. Sed potius syllabam *ce* perperam a librario repetitam existimo. V. supra ad 3, 5, 13. ubi male datum erat in uno cod. *incleiderit*. V. etiam ad 3, 11, 2. Hoc autem verbum *cano* augmentum in compositis amittere, docet Diomed. loco mox laud. Tota vox deest in Florent. Ex edd. vett. aliae praeferunt *occinuerit*, aliae *occinierit*, aliae *occinerit*. De formatione praeteriti in hoc verbo olim non

si occinuerit avis? Parva sunt haec: sed parva ista non contemnendo majores nostri maximam hanc rem fecerunt. Nunc nos, tamquam jam nihil pace Deorum opus sit, omnes ceremonias polluimus. Vulgo ergo pontifices, augures, sacrificuli reges creentur: cuilibet apicem dialem, dummodo homo sit, inponamus: tradamus ancilia, penetralia, Deos, Deorumque curam, quibus nefas est. non leges auspicato ferantur, non magistratus creentur: nec centuriatis, nec curiatis comitiis Patres au-

convenit inter grammaticos. Quidam enim *occinui*, quidam *occini* dicendum contenderunt. Diomed. 2. Gramm. p. 370. *Occino, occini. est enim a cano, cecini. sed in compositione iterativum amittit unam syllabam. Sed Sallustius in primo historiarum dixit, Jussu Metelli cornicines occanuere.* Priscian. l. 10. p. 898. *A canendo quoque composita similiter praeteritum in ui divisas faciunt, succino, succinui; occino, occinui; quidam et occano occanui protulerunt, ut Sallustius in I. Histor. Jussu Metelli cornicines occanuere. Sed Probus occini quoque existimat posse dici, quum simplex cano cecini faciat; quomodo a cado cecidi, incido incidi; a tango tetigi, contingo contigi.* Jam autem pleroramque, si non omnium, codicum scriptura indicare videtur, praesertim si perperam repetita syllaba *ce* deleatur, potius *occinuerit*, ut etiam est in quibusdam vett. edd. quam *occinuerit* scriptum fuisse. Id tamen recipere nondum audeo. Ceterum *occinuerit* et *occentus* propria in hac re vocabula sunt. (* Liv. 10, 40, 14.) Valer. Max. 1, 1, 5. *Occentusque sericis auditus Fabio Maximo dictatuam. C. Flaminio magisterium equitum deponendi causam praebuit.* ubi locum ex Plinii 8. H. N. 57. laudant docti interpretes. Idem Valer. 2, 4, 2. *Tum deinde corvi in eum adversum occinentes partem tegulae decussam ante ipsum propulerunt.* Pro simplici canere usurpasse videtur Apulej. in Florid. p. 349. Edit. Elmenh. *Quippe haec animalia inter se vario tempore et vario modo occinunt et occipiunt canere.*

Non contemnendo majores nostri maximam hanc rem fecerunt] *non conco .... majores*, lacuna relicta, Gaertn. Deinde *majores vestri* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Gaertn. et Lovel. 1. ac 5.

§. 9. *Tamquam jam nihil pace Deorum opus sit*] Vocula *jam* non comparet in Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum illa excidisse videtur ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis. V. infra ad 38, 4, 7. Ea transposita, *tamquam nihil jam* est in Lovel. 4.

Vulgo ergo pontifices, augures, sacrificuli reges creentur; cuilibet apicem] *Vulgo quoque pontifices* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox τὸ *augures* exulat a Lovel. 4. Tum *sacrifiguli* legunt Gaertn. Lovel. 2. 3. Voss. 2. et Leid. 1. *sacrificoli* Lovel. 4. et Haverk. V. supra ad 2, 2, 1. Postea *creentur: civilibus ut apicem* Gaertn. Mox *modo*, pro *dummodo*, Lovel. 5. et *quibus necesse est*, pro *nefas est*, Harlej. 2. Portug. et Haverk.

ctores fiant. Sextius et Licinius, tamquam Romulus ac Tatius, in urbe Romana regnent, quia pecunias alienas, quia agros dono dant. Tanta dulcedo est ex alienis fortunis praedandi: nec in mentem venit, altera lege solitudines vastas in agris fieri pellendo finibus dominos: altera fidem abrogari, cum qua omnis humana societas tollitur. Omnium rerum caussa vobis antiquandas censeo istas rogationes. Quod fuxitis, Deos velim fortunare. 11 12

§. 10. *Nec centuriatis, nec curiatis comitiis Patres auctores fiant*] Ita, uno excepto, omnes praeferunt codd. scripti et vetustae editt. Ultima Gruteri ἐκδόσις omisit voces *nec curiatis* sine dubio operarum aberratione; licet easdem etiam culpa librarii neglexerit Lovel. 5. nam non solis centuriatis, sed et curiatis, comitiis Patres auctores esse debebant, ut ex Livio constat, qui refert, *cum populus regem jussisset, id sic ratum esset, si Patres auctores fierent*, 1, 17, 9. idque tempore interregni post mortem Romuli, quo non alia, quam curiata comitia, nota erant. V. etiam Dionys. 2. Antiq. p. 87. et l. 9. p. 598. Errorem tamen Gruteri recentiores omnes servarunt praeter Hearnium et, qui eum semper secuti sunt, Londinenses, qui omissa recte restituerunt. Paullo ante *feruntur*, pro *ferantur*, Gaertn. *ferant* Leid. 1. sollemni scribarum lapsu. V. infra ad 10, 10, 1.

Sextius et Licinius, tamquam Romulus ac Tatius] *Sextius Licinius* Lovel. 1. *Sextius Licinius-que* Leid. 2. Tum *Romulus ac sacitio* Lovel. 3. Mox *denodant*, pro *dono dant*, Fragm. Hav. a m. 1. *donant* Lovel. 5. *dono dabant* quaedam ex edd. antt.

§. 11. *Tanta dulcedo est ex alienis fortunis praedandi*] *Tanta dulcedo ex alienis est praedandi* Gaertn. In sequentibus *altera die lege*, addita media voce, praefert Lovel. 1. et *praebendo*, pro *pellendo*, Florent.

§. 12. *Omnium rerum caussa*] Librariorum oscitantia. Lege, *Quarum rerum caussa*. Est enim orationis conclusio. T. FABER. Et sic tamen 8, 13, 18. *Nostrum etiam fuit efficere, ut omnium rerum vobis ad consulendum potestas esset*. Quum illic tantummodo agatur de statu ac futura conditione Latii. Et 10, 26, 4. *Omnium rerum arbitrium et a populo et ab senatu Fabio permissum*. ubi solum quaeritur de collega. JAC. GRON. Cl. Ant. Perizonius in margine monuit, sibi scribendum videri *Quarum omnium rerum caussa*. Doujatius etiam eodem modo, vel *Harum omnium rerum caussa*, emendandum existimavit. Ego potius cum Cel. Jac. Gronovio sentio. 36, 42, 4. *Maturandum ratus omnium rerum caussa, pergit protinus navigare Peloponnesum*. Alibi etiam saepe praenomen demonstrativum vel relativum omittitur. Supra 2, 60, 2. *Nec ullo ante bello latius inde actae praedae. omnis militi data est*. ubi etiam nonnulli, sed pauci codd. et una editio male *ea omnis*. Mox *nobis*, pro *vobis*, Gaertn. et Haverk.

1 XLII. Oratio Appii ad id modo valuit, ut tempus
2 rogationum jubendarum proferretur. Refecti decimum iidem tribuni, Sextius et Licinius, de decemviris sacrorum ex parte de plebe creandis legem pertulere. creati quinque Patrum, quinque plebis: graduque eo jam via facta ad consulatum videbatur.

Quod faxitis, Deos velim fortunare] *quod facitis* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *quod fas scitis* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. in margine pro varia lectione. *quod sanxistis* Lovel. 2. in contextu, altera lectione margini adscripta. Deinde *Deos vel infortunare* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. et Harlej. 1. *Deos vel velima fortunare* Gaertn. Sed eadem, quae hoc loco, formula obcurrit infra 34, 4, 21. *Egonullo modo abrogandam legem Oppiam censeo. Vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim.*

§. 1. *Oratio Appii ad id modo valuit*] *Oratio Appii Claudii* Portug. Tum *modo valuit ad id* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 2. *Refecti decimum iidem tribuni*] *decumum* Florent. Lovel. 5. Harlej. 1. et Gaertn. V. supra ad 2, 59, 11. *decimo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra ad 5, 16, 1. et mox §. 3. 4.

Licinius. De decemviris sacrorum ex parte de plebe creandis pertulere] Vet. lib. *legem pertulere.* SIG. Immittendum est vocabulum *legem pertulere*, quod habent Pall. codd. MSS. et Camp. editio. Monuit quoque Sigonius. GEBH. Mutem distinctionem, et scribam: *Refecti decimum iidem tribuni, Sextius et Licinius, de decemviris sacrorum ex parte de plebe creandis legem pertulere.* Inserendum esse τὸ *legem* monuit prior Sigonius, cui tres Pall. et Campani editio adstipulantur. In distinctione consentiunt etiam veteres quaedam nobiscum. J. FR. GRON. Vocem *legem*, quam viri docti addendam docuerunt, servant omnes mei, cum Neapol. Latinii, omnibusque Oxoniensibus, quos Hearne consuluit: qui etiam auctor est, se illam vidisse in ed. Romana principe. Insuper eam receptam vidi ab edd. Parm. et Mediol. anno 1505. quas secuti sunt Ascensius annis 1513. 1516. et 1531. Moguntini, Coloniensis anno 1525. Cervicornus, et Parisini anno 1529. Omisit iterum Frobenius, et inde alii. Praeterea *decemviris sacrorum* priores excusi, omissa praepositione *de*, quae absorpta est a prima syllaba vocis proximae. Eam restituerunt modo memorati Mediolanenses, et servant omnes codd. Denique *ex parte et plebe* Portug. et Haverk. Forte voluerunt *ex Patribus et plebe.* Supra de hac re dixerat c. 37, 12. *Ita ut pars ex plebe, pars ex Patribus fiat.* Sed optimi et reliqui omnes stant pro vulgato. Mox *gradu quoque jam via facta*, pro *graduque eo jam via facta*, Harl. 2.

§. 3. *Hac victoria contenta plebes cessit Patribus*] *Ac victoria* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. omissa adspiratione. V. ad 35, 36, 7. Tum *contenta plebs* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. et Haverk. cum ed. Basil. anni 1555. Sed reliqui consentiunt codd. et excusi in *plebes.*

Hac victoria contenta plebes cessit Patribus, ut, in 3
praesentia consulum mentione omissa, tribuni mili-
tum crearentur. creati A. et M. Cornelii iterum, M.
Geganius, P. Manlius, L. Veturius, P. Valerius sex-
tum. Quum praeter Velitrarum obsidionem, tardi 4
magis rem exitus, quam dubii, quietae externae res

V. ad 1, 20, 6. *concione omissa*, pro *mentione*, Lovel. 4. *mentione emissa* Lovel. 3. [*contentione* Veith.]

P. Manlius, L. Veturius, P. Valerius sextum] Hic Valerius quartum fuit tribunus militum anno CCCLXXVIII. [c. 32, 3.] interea nusquam invenitur. Suspicor eum quintum fuisse superiore, qui omissus est, anno, quemadmodum paullo ante [c. 38, 11.] testati sumus. Caeterum P. Manlius et L. Veturius iterum hic fuere, quod omissum est. GLAR. *P. Mallius* Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde Veturii praenomen omittitur in Florent. Sed *L. Veterius* vocatur in Leid. 1. *L. Victurius* in Harlej. 2. Portug. et Haverk. At *L. VETVRIVS* recte dicitur in Fastis Capitolinis, quod etiam servant reliqui codd. Tum Valerii praenomen exsulat a Gaertn. Insuper *Sextius* habet Lov. 4. *sexto* Harl. 2. Port. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad §. 2. hujus cap. Ceterum Pighius etiam in Annal. ad ann. CCCLXXXVI. p. 260. numerorum notas, quae in Livii exemplaribus desunt apud L. Veturium dumtaxat et P. Manlium, ex fragmento Capitolino restituendas esse existimat; quod necesse non est. V. ad 2, 16, 7. *P.* autem *Valerius* quintum tribunus supra memoratur c. 36, 3. quo loco olim *Aulus*, pro *Publius*, edebatur. Id vero Glareanum in errorem induxisse, ibidem Sigonius observat. Paullo ante male *A. et M. Cornelius*, pro *Cornelii*, Gaertn. et Lovel. 4. V. supra hoc lib. ad c. 22, 1.

§. 4. *Quum praeter Velitrarum obsidionem, tardi magis rerum exitus, quam dubii, quietae externae res Romanis essent*] Sic jam a Curione: sed MSS. et priscae edd. *magis rem exitus*. Utrum tota vox abolenda, an scribendum *quieta externa Romanis*? J. FR. GRON. *Velitrarum obsidionem, tardi magis rem exitus*, *quam dubii* haud dubie vera lectio. 24, 17, 8. *Omissa spe Nolae potiundae, rei nunquam prospere tentatae*. 6, 9, 1. *Animus ducis rei majori*. *Antio, imminebat*. JAC. GRON. *Dum praeter* Lovel. 4. 5. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. et C. Male. V. supra ad 1, 40, 7. Tum *Velitrarum* Fragm. Hav. Deinde *tardi magis rem exitus*, quod recte Cel. Jac. Gronovius defendit, omnes codd. mei; nisi quod *rerum* sit in Lovel. 3. *res* in Lovel. 4. Pro eo *tardi magis rerum exitus* non Curio primus dedit, ut existimat J. Fr. Gronovius, sed jam ante eum Frobenius anno 1535. Basileenses anno 1539. et Gryphius anno 1548. Et quidem idem Gronovius, nonnullam mendi suspicionem in hoc loco sibi esse, supra testatus est ad 2, 18, 2. Sed fraudi illi fuit, quod Livio indignum crediderit, ut tam exiguo verborum ambitu eadem voce bis uteretur. Sed v. quae supra dicta sunt ad eumdem locum, et ad 1, 3, 9.

Fama repens belli Gallici adlata

Romanis essent; fama repens belli Gallici adlata, perpulit civitatem, ut M. Furius dictator quintum diceretur. is T. Quinctium Pennum magistrum equitum

perpulit civitatem] Palat. sec. *fama repens belli Galli perculit civitatem*. *bellum Gallum* pro *Gallicum*. Sic l. 29, 5. habent Palat. pr. secundusque *Commeatus quoque omnis generis occulte ad eum a Galliis populis mittebantur*. GEBH. *fama repentis belli Gallici* Lovel. 5. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. Male. V. infra ad 8, 29, 1. *fama repens belli Gallici* Lovel. 1. *fama repens belli Gallii* Leid. 1. *fama repens belli Galli* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. quae viri docti notarunt ad Silii Ital. 1, 252. Verum optimi plerique codd. vulgatum defendunt. Infra etiam loco a Gebhardo laud. ubi in multis codd. *Gallis populis* prostat, Gronovio lectio illa displicuit, pro quo *Galliae populis* legendum consuit. Si quid hic mutandum, posset optimi Leid. scriptura *belli Gallii* recipi. Similiter enim *domo Galliae multorum* Sallustius dixit in fragm. l. 4. Hist. p. 990. ubi v. Cl. Cortium. et ita *terra Gallia*, *Italia*, et similia, de quibus infra v. ad 25, 7, 4. Puto tamen vulgatum praeferendum ob reliquorum codicum auctoritatem. Tum *esset allata*, perperam addita priore voce, Lovel. 1. Praeterea *pertulit civitatem* Lovel. 1. V. ad 35, 27, 16. *perculit civitatem* Leid. 2. Lovel. 4. Haverk. et Hearnii Oxon. C. Et ita legisse videtur Pighius in Annal. ad ann. CCCLXXXVI. p. 260. Male. V. supra ad 3, 30, 5. Mox *quinto diceretur* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad §. 2. *diceretur quintum* Leid. 2. et Lovel. 1.

Is T. Quinctium Poenum magistrum equitum dixit] *Pennum* ex Capitolinis lapidibus. SIG. Sigonius indicare voluit, in Fastis Capitolin. si quando hoc nomen obcurrat, semper *Pennus*, non *Poenus*, scribi: non vero ita etiam hujus anni magistrum equitum ibi adpellari. Laceri enim sunt fasti illi hoc anno, ita tamen ut pars cognominum magistri equitum supersit. Extat autem *NATVS. CAPITOLINVS. MAG. EQ.* id est, *Cincinnatus Capitolinus*. Inde vero colligendum non est, Livium atque auctores fastorum dissentire; sed potius, T. Quinctium tria cognomina, *Poenus*, vel *Pennus*, *Cincinnatus Capitolinus* habuisse; et quidem priori a Livio, posterioribus a fastorum conditoribus adpellatum esse; nisi potius hi ipsum omnibus illis tribus adpellasse censendi sint, et non modo praenomen ac nomen, sed et cognomen prius cum parte secundi interiisse. Quidquid est, id certum videtur, Quinctios Poenos, vel Pennos, ex Quinctiis Cincinnatis Capitolinis ortos esse. Nam, *T. Quinctio L. F. Capitolino*, forte hujus avo, et *Poeno*, vel *Penno*, *cognomen additum* fuisse, Livius supra testatur 4, 26, 2. Insuper qui in Fragm. Capit. anno CCCXCII. *CAPITOLINVS. CRISPINVS. DICT.* dicitur, similiter Livius 7, 9, 3. *T. Quinctium Poenum*, vel *Pennum*, vocat. *Pennus* autem, non *Poenus*, Quinctiorum cognomen fuisse, si antiquis et librorum et lapidum monumentis credatur. Sigonius etiam supra monuit ad 4, 20, 8. Quod autem ad libros antiquos adtinet, li hoc et aliis locis apud Livium, si non omnes, certe et plerique et optimi, vel *Poeno*, vel *Peno*, praeferunt. Contra *Pennus* quidem tamquam Quinctiorum cognomen numquam in marmoribus Capitolinis reperitur; at tamquam Juniorum cognomen semel obcurrit anno

dixit. Bellatum cum Gallis eo anno circa Anienem 5
flumen, auctor est Claudius; inclitamque in ponte
pugnam, qua T. Manlius Gallum, cum quo provo-

DLXXXVI. et scribitur *PENNVS*. Quum autem pro eo saepe in editis vetustioribus et multis manu exaratis *Poenus* etiam et *Penus* scribi soleat, admodum verisimile est, librarios in Quinctiorum cognomine similiter erraſſe, idque non *Poenus*, sed *Pennus*, fuiſſe. Ceterum Quinctii praenomen deerat in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Id vero *Ti.* scribitur in Lovel. 3.

§. 5. *Bellatum cum Gallis eo anno circa Anienem flumen, auctor est Cincius*] In quibusdam codicibus, nec adeo paucis, mendose *Claudius*, pro *Cincius*, legitur. SABELL. Pighius monuit in Annal. ad ann. CCCLXXXVI, p. 260. Claudii sententiam probaſſe Plutarch. in vita Camilli p. 150. et Polyaen. 7. Strateg. 8, 2. qui insupertradunt, proelium hoc commiſſum eſſe anno XIII. poſt Romam captam, quum secundum Livium decennio poſtea decertatum sit cum Gallis, secundum Polyb. 2, 18. anno trigesimo post urbem expugnatam. Verum neque Plutarch. neque Polyaen. eodem illo tempore Manlium singulari certamine cum Gallo provocatore congreſſum memorarunt, quod tamen, teſte Livio, Claudius narrarat. Ceterum antiquiores excusi habent *Cinèius*; pro quo Aldus *Claudius* reposuit. Et recte. Non modo enim ita praeferunt omnes scripti, verum etiam Q. Claudium Quadrigarium Manlii cum Gallo pugnam primo annalium purissime atque inluſtriſſime simplicique et incomta orationis antiquae suavitate descripsiſſe, auctor est Gellius 9, 13. ubi etiam illam descriptionem nobis servavit. In qua quum inter alia, haec verba legantur: *Metus magno ea congreſſio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante, facta est:* et Livius verbis sequentibus teſtetur, auctore Claudio *inclitam in ponte pugnam, qua T. Manlius Gallum, cum quo provocatus manus conseruit, in conspectu duorum exercituum caesum torque spoliavit, tum pugnatam* eſſe, omnino *Claudius* hic legendum, et Q. Claudium Quadrigarium intelligendum eſſe, certiſſimum videtur.

Inclitamque in ponte pugnam, qua T. Manlius] *insignemque pugnam* Lovel. 2. quod ex gloſſa ortum puto. *inditamque* Haverk. errore librarii. Similiter variant codices supra hoc lib. c. 11, 2. (*21, 43, 11.) et apud Seren. Samm. de medic. v. 7. ubi v. viros doctos, et inprimis Cel. Burm. Paſſim autem scribae confuderunt literas *cl* et *d*. V. infra ad 10, 24, 2. *inclitaque in ponte pugna* etc. *tum pugnatam* Leid. 2. quasi voluerit *pugna pugnatum*; quod supereſt in Lov. 1. Sed vulgatum rectum eſt. Locutionem *pugnare pugnam* inluſtrat Sanctius in Minerv. 3, 3. in verbo *Pugno. inclitam in ponte pugnam*, omiſſa copula, Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *Mallius* Gaertner. et Haverk.

Cum quo provocatus manus conseruit] Véſt. lib. *manum*. SIG. Sic frequentius loqui existimo cum Livium ipsum, tum alios rerum scriptores. Quare non ausculto neque Palatino sec. neque Campano edenti *manum conseruit*; multo minus Sigonio idem avide probanti. 7, 26. *Namque conserenti jam manum Romano corvus repente in galea consedit in hostem versus*. 8, 30. *Non absente se, cum hoste manum consereret*. 7, 40. *Vel*

catus manus consuerit, in conspectu duorum exercituum caesum torque spoliavit, tum pugnatum.
6 Pluribus auctoribus magis adducor, ut credam, decem haud minus post annos ea acta: hoc autem

iniquis standum est potius, quam impias inter nos conseramus manus. 9, 27. *Avectus a suis nondum conserentibus manus.* c. 35. *Quo celerius manus consererent.* GEBH. Praepositio *cum* deest in Portug. et Harlej. 2. Deinde *manum conserunt* Portug. Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. Utrumque loquendi genus et Livio et aliis auctoribus frequens est, qui passim *conserere* et *conferre manum*, aut *manus* dixerunt. Et quidem *conserere* et *conferre manum* infra 9, 5, 10. *Sibi non stringere licuisse gladios, non manum cum hoste conferre.* 10, 43, 4. *Quocumque in loco fuisset obvius, obsisteret ac moraretur, manumque, si forte ita res posceret, conferret.* 21, 39, 3. *Ut cum hoste nondum refecto manum consereret.* 22, 29, 4. *Priusquam ad conjectum teli veniret, aut manum consereret.* 25, 11, 3. *Non sine illa etiam spe, cum prohibentibus opus Romanis manum posse conseri.* 27, 33, 10. *Consulés nimia cupiditate conserendi cum hoste manum in necopinatam fraudem lapsos esse.* 38, 21, 5. *Quorum, quum manum hostis non consereret, nullus usus erat.* 45, 39, 16. *Ex omnibus, cum quibus manum conserui, spolia retuli.* Florus 2, 18, 14. *Sic conserta manu plurimi occisi.* Justinus 9, 8, 15. *Pater de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temere obferre.* Silius Ital. 15, 188.

Si conferre manum libeat, collaniqne vocatae
Hinc atque hinc acies.

Ita ibi N. Heinsius ex scriptis et vett. edd. emendavit, pro *conferre manu.* Dausquej. ex conjectura legebat *manus. conserere manum* saepissime apud Nepotem obvium est. At *conserere* vel *conferre manus* supra obcurrit 6, 12, 8. *Ut decet certae spei plenos et cum inparibus manus consertures.* 9, 27, 11. *Avectus ab suis nondum conserentibus manus.* c. 35, 3. *Quo celerius manus consererent.* 21, 29, 6. *An cum eo, qui primus se obtulisset Romanus exercitus, manus consereret.* c. 31, 3. *Cum quo, priusquam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conserere.* ubi quidam etiam *manum.* 23, 27, 5. *Jam primi conseruerant manus, quum alii catervatim currerent.* c. 47, 5. *Ibi nullo ad evagandum spatio cominus conserentur manus.* 25, 34, 8. *Cum obviis hostibus manus conserunt.* ubi Sigonii vet. lib. similiter *manum.* c. 40, 11. *Monuisse duces dicitur, ne absente se cum hoste manus consereret.* 27, 16, 2. *Prius pene, quam conserverent manus, terga dederunt.* c. 18, 14. *Instabilem eumdem ad cominus conserendas manus expulerunt loco.* 34, 13, 6. *Nunc justa pugnae hostes cum hostibus conseretis manus.* 42, 59, 6. *Nec regii, sparsi jam ipsi passim sequendo, cum ordinatis et certo incedentibus gradu manus conserere audebant.* Silius Ital. 7, 599.

— — *fisumque manus conferre Mahalcem.*

Valerius Flacc. 2, 222.

Pars conferre manus etiam, magnisque paratae
Cum facibus.

Calpurn. Ecl. 6, 21.

Vis conferre manus? veniae licet arbiter Aloen.

anno in Albano agro cum Gallis, dictatore M. Furio, signa collata. Nec dubia, nec difficilis Romanis (quamquam ingentem Galli terrorem memoria pristinae cladis adtulerant) victoria fuit. multa 7

ubi etiam plures codd. *manum*. V. quae ad eum locum notavit Cel. Burmann. Quum itaque utrumque dicatur, optimos codices, qui nihil mutant, secutus, vulgatum servo.

In conspectu duorum exercituum caesum torque spoliavit, tum pugnatum] *in conspectu duorum exercitum caesum* Haverk. literarum *a* et *d* similitudine in scriptura Longobardica *duorum* et *duorum* facillime commutari potuerunt. V. Sciopp. in arte Crit. p. 41. *in conspectū* Portug. Tum *expoliavit* Fragm. Hav. De verbo illo v. infra ad 38, 14, 10. Hic tamen, dissentientibus optimis ac reliquis aliis, vulgatum praefero. Deinde *tum pugnatum* Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *pugnatum pugnam* eadem ratione dictum esse videri potest, qua *eam congressionem factum est* in Claudio Quadrigario, eamdem pugnam Manlii cum provocatore Gallo referente, apud Gellium 9, 13. ex libro Buslid. emendavit Lud. Carrio 2. Ant. Lect. 1. At recte Gronov. ad d. l. Gellii docuit, sermonem similem exemplo carere. Hic ergo etiam mala manus videtur. Ita tamen praeferunt etiam edd. Mediol. anni 1505. et Ascensianae annorum 1513. et 1516. verum ita distinguunt *spoliavit. Tum pugnatum pluribus auctoribus magis adducor: ut credam*. Sed sine sensu.

§. 6. *Decem haud minus post annos ea acta*] *decem aut minus* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. sollemni scribarum errore, qui adspirationem vel detraxerunt, vel addiderunt. V. infra ad 28, 2, 11. Praeterea voces *ea acta* desunt in Harlej. 2. Portug. et Haverk. Exstant autem in Lovel. 5. sed additis signis, quibus eas delendas esse librarii indicare voluerunt. *post annos acta* praefert Fragm. Hav. a m. 2. *post annos exacta* Leid. 2. qui error natus est ex similitudine literarum *a* et *x*: V. ad 40, 59, 8.

Hoc autem anno in Albano agro cum Gallis] Hac de re sic Polybius 2, [18.] Παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν Κελτῶν εἰς Ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ μετὰ τὴν τῆς πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ. Hoc tamen a Livio discrepat. Nam a Roma capta ad hunc annum non XXX, sed XXXIII. apud Livium numerantur. SIG. *in Albano cum Gallis*, omissa voce *agro*, Portug. et Haverk. *Eodem anno in Albano cum Gallis* Klock. Sed, optimis aliisque omnibus codd. τὸ *agro* servantibus, ei controversiam movendam non existimo. V. supra ad 2, 59, 5.

§. 7. *Ingentem Galli terrorem memoria pristinae cladis adtulerant*] *attulerat* Voss. 2. Lovel. 3. 5. a m. 1. et Harlej. 2. quasi foret *memoria cladis attulerat terrorem Galli*, et *terror Galli* diceretur, quem Gallus incuteret. Ita *terror suus*; quem ipse alteri infert, apud Hirtium in bell. Afric. 82. *Concione advocata de terrore suo desperationeque exercitus Caesaris verba fecit*. ubi v. Davis. et *injuria vestra* supra 5, 54, 3. *Etsi minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis meminisse juvat*. Val.

millia barbarorum in acie, multa captis castris
8 caesa: palati alii Apuliam maxime petentes, quum
fuga se longinqua, tum quod passim eos simul pa-
vor terrorque distulerant, ab hoste sese tutati sunt.
Dictatori, consensu Patrum plebisque, triumphus
9 decretus. Vixdum perfunctum eum bello atrocior

rum recepta scripture, aliorum codicum auctoritate firmata, longe praestat. (ante *difficilis Romane* et post *multa alia milia* Veith.)

§. 8. *Quum fuga se longinqua, tum quod passim*] Dele *vd se*, quod superfluum est. J. FR. GRON. Post Gronovium *vò se* deleri posse Doujatius monuit. Superest autem in omnibus scriptis, nisi quod *fugace longinqua* praeferat Florent. Deinde *tum*, pro *quum*, Voss. 2. Leid. 2. Florent. Lovel. 1. 4. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. B. N. et C. (Veith.) V. supra hoc lib. ad c. 23, 3.

Quod passim eos simul pavor terrorque distulerat, ab hoste sese tutati sunt] *eos* deest in Voss. 2. *eo simul* habet Harlej. 1. Sed ultimam literam *τοῦ eos* absorpsit prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. Deinde *tutati sunt sese* alio ordine Leid. 2. et Lovel. 1. *se tecuti sunt* Florent. Hinc conjici posset *sese tuiti sunt*, vel *sese tuti sunt*. Sed v. quae supra notantur ad 3, 7, 1.

Consensu Patrum plebisque triumphus decretus] Pighius in Annal. Rom. ad ann. CCCLXXXVI. p. 261. testatur, Camilli triumphum omitti quidem a Plutarcho, at Appian. Alex. in libri fragmento vel epitome, qui Celticus inscribitur, eum non praeteriisse. Verum in fragmentis ejus libri nullam istius triumphi a Camillo acti mentionem invenio. Ceterum *consensu Patrum plebeique* Klock.

§. 9. *Comitia consulum adversa nobilitate habita*] *aversa nobilitate* Lovel. 2. *adversa voluntate* Haverk. *adversus nobilitatem* Portug. Nihil mutandum. V. supra ad 1, 46, 2. Paullo ante *perfunctum eo bello*, pro *eum bello*, Lovel. 2. (Veith. qui *domi* omittit.) Mox vero in sequentibus *primum consul factus*, pro *primus*, Lovel. 4. *primus consul factus est*, addito verbo substantivo, Fragm. Hav.

§. 10. *Et ne is quidem finis certaminum fuit*] Contraria mente Pall. tres, binaeque editiones, *Et in his quidem finis certaminum fuit*. GEBH. *Et in hiis quidem finis certaminum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. *Et in his quidem finis certaminum* Leid. 1. Lovel. 3. 4. Harlej. 1. Florent. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. et primae edd. *Et in his quidem certaminum finis* Voss. 2. Harlej. 2. et Portug. *Et in is quidem finis certaminum* Hearnii Oxon. C. et Excerpta Pith. *Et in his finis certaminum* Lovel. 2. *Et ne is quidem* primus vulgavit Frobenius anno 1531. quod rectum est. V. ad 1, 44, 2. Praeterea *certamini*. Leid. 1. V. supra ad 2, 53, 1.

Quia patricii se auctores futuros negabant] J. Fr. Gronovius in priori edit. notarum ad Liv. 1, 17. pro *quia patricii*, legendum conjecit *quia Patres*, partim qui mox Livius in fine hujus cap. subjungit, *Patres auctores omnibus ejus anni comitiis fierent*: parti

lomi seditio excepit: et per ingentia certamina dictator senatusque victus, ut rogationes tribuniciae acciperentur; et comitia consulum adversa nobilitate habita, quibus L. Sextius de plebe primus consul factus. Et ne is quidem finis certaminum fuit. 10 quia patricii se auctores futuros negabant, prope

quia Patrum id juris, non patriciorum omnium. Postea tamen 1. Observ. 15. quo, multis additis, quibusdam mutatis, retulit, quae olim ad d. l. Livii notarat, et in iterata editione omisit, monuit, se Ciacconio, ad Sallustii 3. Hist. in orat. Licinii, *libera ab auctoribus Patribus suffragia*, pro *auctoribus patriciis*, emendanti, non accedere, quoniam *patriciorum* in ea re Livius hoc loco meminerit, et Cicero tradat orat. Domo 14. si omnes *patricii* adoptione ad plebem transeant, populum Romanum brevi tempore non habiturum *auctores centuriatorum et curiatorum comitiorum*. Ea sententia verior videtur. Ex Ciceronis enim loco omnino colligendum, non omnium senatorum id jus fuisse, sed illorum tantum, qui erant ex ordine patricio. *Tò futuros* deest in Harlej. 2. et Portug.

Prope secessionem plebis res etc. *venit*] Veteres libri *prope ad secessionem*. Probo. Nam l. 8, [29, 10.] ait: *Prope ad ultimum dimicationis ventum est*. et 10, [22, 5.] *Quam prope ad ultimum discrimen nuper ventum foret*. SIG. Solus Palat. sec. *prope ad seditionem plebis*, et mox *terribilis ad alias minas*. In primo ac tertio Pall. MSS. desideratur praepositio *ad*, ut et in editionibus cascis, manuscriptorum codicum auctoritate jure pollentibus. GEBH. Ante Sigonium legebatur: *prope secessionem*: et recte puto. l. 26, 48. *Ea contentio cum prope seditionem veniret*. ubi *tò ad* similiter novitiae quaedam male adoptarunt. Epit. l. 49. *Quum prope vitae finem ultimum esset*. Hic iterum praefto est cum suo *ad* Sigonius. Tacitus 3. Hist. [21.] *Id aegre tolerante milite prope seditionem ventum*. Idem 6. Ann. [13.] *Iisdem consulibus gravitate annonae juxta seditionem ventum*. Sic Liv. 7, 10. *Inter carminum prope modum incondita quaedam joculantes Torquati nomen auditum*. Quod ita explicabamus: inter joculantes militariter incondita quaedam dicta prope modum carminum, vel proxime modulos versuum. J. FR. GRON. *prope ad secessionem plebis* apud me supereft in Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. apud Hearnium vero in uno Oxon. B. [Veith.] Et ita loqui videtur Livius 2, 24, 5. *Quum hostes prope ad portas essent*. et 3, 40, 10. *Quum hostes prope ad portas sint*. At reliqui omnes codd. praepositionem constanter repelluntur. Jam autem et illud loquendi genus, ut *tò prope* cum casu quarto jungatur, Livio frequens est, eique restituit Gronovius ad 2, 50, 11. et 10, 22, 5. Et ita supra loquitur 3, 27, 8. *Ut sensere, se jam prope hostes esse, signa constituunt*. 27, 33, 9. *Quum duo consulares exercitus tam prope hostem sine ducibus essent*. Idem restituendum Curtio 7, 4. *Inopia frumenti prope famem ventum erat*. Ita Bernegg. conjiciebat, cujus conjecturam probat Florentinus codex. At editur nunc *prope ad famem*. 10, 6. *Jamque prope se-*

secessionem plebis res terribilesque alias minas ci-
11 vilium certaminum venit: quum tamen per dictatorem conditionibus sedatae discordiae sunt, concessumque ab nobilitate plebi de consule plebejo; a plebe nobilitati de praetore uno, qui jus in urbe diceret,

ditionem pervenerant, Nearcho pervicacius tuente sententiam. ubi male plerique codd. *prope ad seditionem*. In his tamen praepositionem *ad* per ellipsin omitti, docuit Sanctius in Minerv. 1, 16. Similiter τοῦ *propius* additur casus quartus. V. ad 2, 41, 11. et τοῦ *proxime* etiam. V. ad 1, 21, 1. Recte itaque Gronovius priscam lectionem revocavit, quam optimi ac numero plures codices tuentur. *propere*, loco τοῦ *prope*, est in Florent. solito scribarum errore. V. infra ad 39, 31, 4. Ceterum transpositis vocibus *certaminum civilium* Harlej. 2. Portug. et Haverk. quorum posterior etiam voces *certaminum fuit, quia patricii se auctores futuros negabant*, *prope secessionem plebis res terribilesque alias minas* neglexit, cujus rei caussa est vocis *certaminum* repetitio. Τὸ *alias* deficit in Portug. et Harlej. 2. eam vocem transponunt vett. edd. *minas alias*. Aldus vulgavit eo ordine, quo nunc edi solet. Et ita habent reliqui scripti, nisi quod *terribilesque ad minas* praeferant Lovel. 2. 4. et 5. [*res terribilis ad alias minas civ. cert. venit. Concessumque* Veith.]

§. 11. *Quum tamen per dictatorem conditionibus sedatae discordiae sunt*] Aliquando conjeci *tum tamen*. GRUT. Quemadmodum Gruterus conjecit, praeferunt Leid. 2. et Lovel. 2. Et solitos fuisse librarios has voces confundere, infra videbimus ad Epit. Liv. 48. circa finem. At Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii existimavit, omnino scribendum esse *quum tandem*. Alibi saepe vocabula haec in Mstis commutantur. V. infra ad 22, 2, 11. Si quid mutandum, potius Gruterо consentirem. Mihi tamen vulgatum praeferendum videtur.

Concessumque ab nobilitate plebi de consule plebejo] Pall. duo, primus et tertius, *consensumque*. GEBH. *consensumque* Voss. 2. et Lovel. 3. quae varietas in libris scriptis frequens est. V. ad 9, 7, 7. Hic tamen nihil mutandum puto ob aliorum codicum in vulgatum conspirantium consensum. *concedere de consule*, ut 3, 60, 4. *Postquam concessum propemodum de victoria credebant*. 4, 6, 6. *Adparebat, aut hostibus aut civibus de victoria concedendum esse*. Tum *a nobilitate* Lovel. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. Mox *et ab plebe nobilitati* Portug. et Haverk. *et a plebe nobilitati* Fragm. Hav. a m. 2. *ac plebe nobilitati* Leid. 1. ut forte Livius dedisse videatur *ab plebe nobilitati*.

§. 12. *Ita ab diutina ira tandem in concordiam redactis ordinibus*] *a diutina ira* Gaertn. et Fragm. Hav. Vox autem ultima male deficit in Hearnii Oxon. L. 2.

Quum dignam eam rem senatus censeret esse] Quam rem *dignam* vocet, ex prioribus non satis liquet. Quidam post *futurus* adjiciunt *fore*, sed ad sequentia verba, nihilominus in obscuro manente sensu. GLAR. Livius *eam rem*, quod nempe ordines ab diutina ira tandem in concordiam redacti

ex Patribus creando. Ita ab diutina ira tandem in 12
concordiam redactis ordinibus, quum dignam eam rem senatus censeret esse, meritoque id, si quando umquam alias, Deùm inmortalium caussa libenter facturos fore, ut ludi maximi fierent, et dies unus

essent, dignam vocat. *dignam rem eam* alio ordine habet Voss. 2.

Meritoque id, si quando umquam alias, Deùm inmortalium caussa libenter facturos, ut ludi maximi fierent, et dies unus] Sigonius emendat: *si quando umquam alias, hoc maxime tempore faciundum, factum SC. feriae ut Latinae fierent, et dies* etc. Quod non probo. Neque enim aediles ferias Latinas curabant. H. VALES. De hoc loco vide, quae scripsimus 4. Observ. 25. J. FR. GRON. Sigonius in prima ed. scholiorum ita emendandum conjecit, quemadmodum Valesius ad hunc locum monuit: in contextu vero Livii ita edidit: *meritoque id, si quando unquam alias, factum S. C. feriae ut Latinae fierent, et dies unus.* In iteratis tamen editionibus non modo ipsum scholion omisit, verum etiam in contextu priscam lectionem restituit; ut pateat, ipsum eum postea conjecturae poenituisse, quam etiam magnus Gronovius pluribus refellebat d. l. Observat. et mentem Livii, quae satis plane exprimitur in veteri scriptura, hanc esse docet: Cum eam rem dignam censeret senatus, ob quam fierent magnifici ludi et uno die aucti, qui solebant comitari Latinas; cumque idem censeret, aediles plebis, si quando unquam alias, libentes merito id Deorum immortalium caussa facturos curaturosque; tum recusasse aggravatum munus aediles, juvenes autem patricios succlamasse, se vero id honoris Deùm immortalium caussa libenter acturos, cum eo ut fierent aediles curules. Addit deinde, *triduum* illud non aliud esse, quam triduum Latinarum, quae vox si inserta esset, omnia fore clariora; nunc, quia abest, omnino intelligendam, ut multa voluit Livius. Tandem existimat, si quid mutandum esset, transpositione forsan faciendum esse, hoc modo: *quum dignam eam rem senatus censeret esse, ut ludi maximi fierent, et dies unus ad triduum adjiceretur, meritoque id, si quando unquam alias, Deùm immortalium caussa libenter facturos fore; recusantibus id munus aedilibus plebis.* Quasi repetisset: quumque idem senatus censeret, merito id facturos aediles plebis, recusantibus iis. Ceterum testatur etiam Gronovius, se varietatis hic nihil in scriptis codicibus invenisse: neque aliquid in meis reperi, nisi quod *ipsi quando*, pro *id si quando*, praeferat Lovel. 3. *ludi maxime fierent* Leid. 1, Lovel. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav.

Dies unus ad triduum adjiceretur] *ad triduum diceretur* Harlej. 2. *ad triduum adiretur* Leid. 1. a m. 1. *adiceretur* a m. 2. cum Lovel. 1. et Gaertn. quod se etiam in duobus Pall. et Camp. editione vidisse, Gebhardus supra testatur ad 3, 33, 10. V. ad 2, 10, 9. *ad triduum addiceret* Lovel. 3. *ad triduum addiceretur* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 5. et Fragm. Hav. V. ad 1, 30, 3. *ad triduum reduceretur* Haverk.

13 ad triduum adjiceretur; recusantibus id munus aedilibus plebis, conclamatum a patriciis est juvenibus, se id honoris Deûm inmortalium caussa libenter a-
14 cturos, ut aediles fierent. Quibus quum ab universis gratiae actae essent, factum senatus consultum, ut duo viros aediles ex Patribus dictator populum rogaret: Patres auctores omnibus ejus anni comitiis fierent.

§. 13. *Conclamatum a patriciis est juvenibus, se id honoris Deûm inmortalium*] Palat. sec. *conclamatum ab Patribus est juvenibus.* GEBH. *ab patriciis est juvenibus* Portug. et Haverk. *a patribus est juvenibus* Leid. 2. Deinde *Deorum immortalium* vett. edd. pro quo Aldus *Deûm* dedit, concinentibus omnibus calamo exaratis. Paullo ante *id minus*, pro *id munus*, praeferunt Haverk. et Lovel. 4.

§. 14. *Quibus quum ab universis gratiae actae essent, factum senatusconsultum*] *quibus quum universis gratiae actae essent* Portug. et Haverk. Praeterea *factum senatusconsulto* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4.

Ut duo viros aediles] *ut duos aediles* Lovel. 3. Voss. 2. et Leid. 2. *ut duumviros aediles* Harlej. 1. *ut duos viros aediles* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Klockian. Haverk. Fragm. Hav. omnesque Oxonienses apud Hearnium. Neque aliter editi usque ad Gronovium, qui in notis ad 35, 21, 5. testatus, membranas Thuaneas clare hoc loco *duo viros aediles* praeferre, eamdem lectionem deinde anno 1665. in contextum recepit. Et ita etiam ab initio exhibuit Florent. in quo alia manu litera *s* postea inter versus adscripta est, ut foret *duos viros*. V. plura ad eum locum Livii.

Patres auctores omnibus ejus anni comitiis fierent] Verba *ejus anni* MS. non habet; sed erasis iis lacuna relicta est. KLOCK. Illa constanter supersunt in omnibus meis; nisi quod Gaertn. habeat *ejus concomiciis fierent*. Lovel. 2. *comitiis ejus anni fierent*. Ceterum ad finem adjiciuntur haec, *Hoc anno primum consul plebejus. Hoc anno primum praetor urbanus. Hoc anno primum aedilis curulis* in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et apud Hearnium in Oxon. L. 2. B. et C. [Veith.] quae eadem in Lovel. 3. et Harlej. 1. in principio libri sequentis legebantur. Verum, illa olim pro lemmate margini adscripta, et postea in contextum recepta fuisse, nullus non videt. V. infra ad 7, 40, 4.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

CELLED